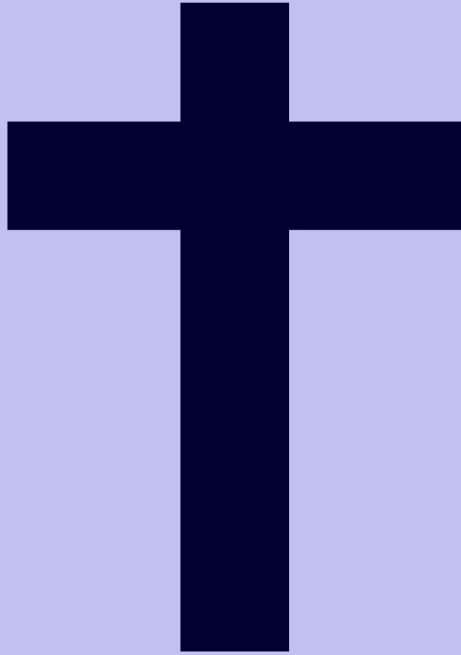

El Nuevo Testamento de nuestro Señor Jesucristo

en el idioma piapoco

New Testament in Piapoco

El Nuevo Testamento de nuestro Señor Jesucristo en el idioma piapoco

New Testament in Piapoco

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Piapoco

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Piapoco

pio

Colombia

Copyright Information

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Piapoco

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.

For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Aug 2023 from source files dated 29 Jan 2022

15b1335d-e064-57a2-9f7f-a5383125b741

Contents

SAN MATEO	1
SAN MARCOS	72
SAN LUCAS	115
SAN JUAN	187
LOS HECHOS	237
ROMANOS	298
1 CORINTIOS	329
2 CORINTIOS	361
GÁLATAS	381
EFESIOS	393
FILIPENSES	404
COLOSENSES	412
1 TESALONICENSES	419
2 TESALONICENSES	425
1 TIMOTEO	429
2 TIMOTEO	438
TITO	445
FILEMÓN	449
HEBREOS	451
SANTIAGO	478
1 SAN PEDRO	486
2 SAN PEDRO	495
1 SAN JUAN	501
2 SAN JUAN	508
3 SAN JUAN	509
SAN JUDAS	510
EL APOCALIPSIS	513

SAN MATEO

Los antepasados de Jesucristo

¹ Yái cuyàluta icàlidaca Jesucristo yàawirináimi ípidená. Yái Jesucristoca yácata nataquerínami, yái rey David, Abraham nacái.

² Abraham ìiri ípidenáté Isaac. Isaac ìiri ípidenáté Jacob. Jacob ìiri ípidenáté Judá. Judá, nía nacái yéenanái once namanùbaca, níacata israelitanái yàawirináimi. ³ Judá yéenibe asíanái náipidenáté Fares, Zara nacái. Náatúa uípidenáté Tamar. Fares ìiri ípidenáté Esrom. Esrom ìiri ípidenáté Aram. ⁴ Aram ìiri ípidenáté Aminadab. Aminadab ìiri ípidenáté Naasón. Naasón ìiri ípidenáté Salmón. ⁵ Salmón ìiri ípidenáté Booz. Booz yáatúa uípidenáté Rahab. Booz ìiri ípidenáté Obed. Obed yáatúa uípidenáté Rut. Obed ìiri ípidenáté Isaí. ⁶ Isaí ìiri ípidenáté rey David. Rey David ìiri ípidenáté Salomón. Salomón yáatúa, úacata Urías yàacawéetúami quéechatécáwa.

⁷ Salomón ìiri ípidenáté Roboam. Roboam ìiri ípidenáté Abías. Abías ìiri ípidenáté Asa. ⁸ Asa ìiri ípidenáté Josafat. Josafat ìiri ípidenáté Joram. Joram ìiri ípidenáté Uzías. ⁹ Uzías ìiri ípidenáté Jotam. Jotam ìiri ípidenáté Acáz. Acáz ìiri ípidenáté Ezequías. ¹⁰ Ezequías ìiri ípidenáté Manasés. Manasés ìiri ípidenáté Amón. Amón ìiri ípidenáté Josías. ¹¹ Abéeri néená Josías yéenibeca asíanái ípidenáté Jeconías, yáté camuí Babilonia yàasu cáli néeséeyéi náibàacaalíté israelitanái natécaténá nía presoíri iyú Babilonia néré.

¹² Néeseté idècunitàacá israelitanái ìyaca presoíri iyú Babilonia yàasu cáli ínata, Jeconías idèniacaté ìiriwa ípidenéri Salatiel. Salatiel ìiri ípidenáté Zorobabel. ¹³ Zorobabel ìiri ípidenáté Abiud. Abiud ìiri ípidenáté Eliaquim. Eliaquim ìiri ípidenáté Azor. ¹⁴ Azor ìiri ípidenáté Sadoc. Sadoc ìiri ípidenáté Aquim. Aquim ìiri ípidenáté Eliud. ¹⁵ Eliud ìiri ípidenáté Eleazar. Eleazar ìiri ípidenáté Matán. Matán ìiri ípidenáté Jacob. ¹⁶ Jacob ìiri ípidenáté José. Yái José yeedácaté iríwa María, úái Jesús yáatúaca. Wáimaca Jesús ìwali Mesíascani, ímáanáca wacuèrinásàiri Dios ibànuèricaté walí, wía israelitaca, icùacaténá wía.

¹⁷ Iná waputàaca catorce namanùbaca Abraham itaquénáinami ìyèeyéicaté Abraham yàasu èeri idénáami, idènièyéicaté nacái yéenibewa àta rey David imusúacatalétaté iicá èeri. Néese rey David idénáami, nàyacaté catorce namanùbaca David itaquénáinami ìyèeyéicaté David yàasu èeri idénáami, idènièyéicaté nacái yéenibewa àta Babilonia yàasu cáli néeséeyéi natécatelétaté israelitanái presoíri iyú Babilonia néré. Néeseté idécanáamité israelitanái nàyaca presoíri iyú Babilonia yàasu cáli ínata, néese Mesías yàawirináimi catorce namanùbaca nàyacaté, nadèniacaté nacái néenibewa àta Mesías imusúacatalétaté iicá èeri, yái wacuèrinásàiri ípidenérica Jesucristo.

Nacimiento de Jesucristo

¹⁸ Siùcade nucàlidaca Jesucristo iináwaná ìwali yái imusúanacaté iicá èeri: Yáatúa María idècunitàacá ucùaca ucásàanápínatéwa José yáapicha, càmicáhuaca iimá yáapicha. Quéwa, udéericuca sùmài, Espíritu Santo íiwitáise iyú. ¹⁹ Néese José, cayábéerica íiwitáise, càmitaté iwàwa íbáiniadaca úa áibanái yàacuése. Iná ínáidacawa imàacáanápíná íichawa úa íbàacanéri iyú càmicáiná ìiri yái udéericúrica. Càmitaté José iwàwa ícháawàaca uináwaná ìwali ùyacàle mìnánái irí ípíchanáté nanúaca úa. ²⁰ Yá José ínáidacatéwa imàacáanápíná íichawa úa, quéwa abéeri ángel Dios néeséeri yàanàaca José yàatalé. Yá ángel imàacaca yáawawa José iicácani yáamacani irícuíse. Yá ángel íimaca José irí: “José, rey David itaquérínami, picá cáalu peedáca María pìacawéetúapínáca úara, udéericucáiná sùmài Espíritu Santo íiwitáise iyú. ²¹ Sùmàiquéera yái imusuéripínáca María íicha. Pimàni ípidená Jesús. Ípidenápíná càì yácáiná iwènúadapíná yàasu wenàiwicanái íiwitáisewa

nabáyawaná íchawa, ipíchaná Dios yùuwichàidaca nía nabáyawaná ìwalísewa”, ímaca yái ángelca.

²² Càité ángel icàlidaca José iríni macáita ichàbáanápínátéwa càide iyúwaté profeta icàlidáanaté Dios itàacái wenàiwicanái irí. ²³ Bàaluitécáiná Dios yàasu profeta ímacaté nalí Dios inùmalícuíse:

“Abéechúa mánacàu càmíichúacáwaca iimá aslali yáapicha, udéerìcupínacawa. Imusúapínacawa uícha abéeri sùmài, namàníripíná ípidená Emanuel”, ímacaté yái profetaca. (Yái ípidená Emanuel ímáanáca: “Dioscata wáapicha”).

²⁴ Néeseté José icawàacawa, yá imànicaté càide iyúwa Dios yàasu ángel ichùulianáni. Yaté èerica yeedácaté úái Maríaca yàacawétúapínacawa. ²⁵ Càmíiritàacá quéwa José iimá úapicha àta uìri imusúacatalétaté iicá èeri yái idàbáanéerica uìrica. Yá José imànicaté ípidená Jesús.

2

La visita de los sabios de Oriente

¹ Jesús imusúacaté iicá èeri Belén ìyacàlená irícu, Judea yàasu cáli ínata, rey Herodes icùacaalíté yái cálica. Néenialíté abénaméeyéi asianái cáaliacáiyéi nàanàaca Jerusalén ìyacàlená irículé. Déecúiséeyéi nàanàaca, Oriente yàasu cáli néeséeyéi, yéewáidéeyéicawa nacái dùlupùta ìwali. ² Nasutáca néemíawa Jerusalén ìyacàlená mìnanaí:

—¿Alénásica judío icuèrinápiná siùquérica tàacáwa imusúaca iicá èeri? Wáaliacawa idéca asáicani waicácáinaté áiba dùlupùtaca ímáanáca idéca imusúaca iicá èeri, yái picuèrinápinácuéca, píacué judíoca. Iná wadéca wàanàaca wàacaténá icàaluíniná —náimaca.

³ Yá rey Herodes yéemíaca cáaliacáiyéi iináwaná, íná máini cáaluca íináidacawa, càmíicáiná iwàwa áiba yeedáca ícha yái cálica. Jerusalén ìyacàlená mìnanaí nacái cáaluca nía canánama, càmíicáiná nawàwa Herodes yàasu úwinái namànica úwi náipunita ìwalíse yái nacuèrinápináca wàlisàica. ⁴ Néese rey Herodes iwacáidaca sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu. Herodes imáidaca nía isutácaténá yéemíawa nía alénápinácaalíté Mesías imusúaca iicá èeri, yái judío icuèrinápiná Dios ibànuèrica nalí. ⁵ Yá náimaca Herodes irí:

—Belén ìyacàlená néenipínáca imusúaca iicá èeri, Judea yàasu cáli ínata, yácáinaté Dios yàasu profeta itànàaca càiri tàacáisi Dios inùmalícuíse bàaluté. Dios ímacaté:

⁶ ‘Pía, Belén ìyacàlenáca, Judea yàasu cáli ínatéeri iyaca, caináwanáca pía áiba yàcalé ícha canánama ìyeyéica Judea yàasu cáli ínata, yácáiná Nacuèriná imusúapínacawa Belén ìyacàlená irícu icuèripíná nùasu wenàiwica, níai Israel itaquénáinámica’, càité itànàaca tàacáisi yái profetaca Dios inùmalícuíse —náimaca.

⁷ Néese Herodes imáidaca cáaliacáiyéi ibàacanéri iyú áibanái ícha. Imáida isutáca yéemíawa nía yáaliacaténáwa cayába cainácaalíté èeri idàbacaté naicáca úái dùlupùtaca uchanàacawa. ⁸ Néese Herodes idécanáami yéemíacani, yá ímaca nalí:

—Píacuéwa picutáca cayábani, yáara sùmàica; néese pidécanáamicué pìanàacani, yá picàlidacué nulí iináwaná, yéewanápiná nùacawa néré nubàlùacawa nùlulù ipùata iyúwa irí nùacaténá nacái icàaluíniná —meedáta càì ímaca nalí, ichìwáidacáita nía meedá Herodesca. Yá ibànùaca nía Belén ìyacàlená nérépiná.

⁹ Idécanáami néemíaca Herodes itàacái, yá nàacawa ícha níai cáaliacáiyéica. Yá néese, dùlupùta yàacawa napíchalépináta, úái dùlupùta naiquéechúacaté nàyacaalíté nàasu cáli néesewa. Yá uchanàacawa yàcalé iwicáu yái sùmài ìyacatáica. ¹⁰ Néese naicácáiná dùlupùta, yá casíimáica nía manuísíwata. ¹¹ Yá nawàlùacatéwa capíi irículé. Naicáca sùmài néré yáatúa María yáapichawa. Yá nabàlùacawa irí nàlulù ipùata iyúwa nàacaténá sùmài icàaluíniná. Néese nàacùaca nàasuwa nàacaténá irí oro, incienso nacái, mirra nacái, níai cawèníiyéi pumènica isàni. ¹² Néese Dios yàalàaca nía náamacani irícuísewa ipíchaná nèepùacawa Herodes yàatanabàa. Inaté nèepùacawa áiba àyapu irícubàata Herodes ícha nàasu cáli nérépináwa.

La huida a Egipto

¹³ Néese idécanáamité nàacawa níái cáaliacáiyéica, yá Dios ibànùaca ángel yàanápínátéwa José yàatalé. Yái ángel imàacaca yáawawa José iicácani yáamacani irìcuíse. Yá ángel íimaca irí: “Pimichàawa, pichùnìà pìasuwa pìanáwa, pitéca yái sùmàica yáatúa yáapichawa, pìacàatétawa Egipto yàasu cáli nérépiná. Pìya néréwa àta numáidacataléta píawa, Herodescáiná icutápiná inúawa yái sùmàica”, íimaca yái ángelca.

¹⁴ Néese, José imichàacawa táiyápi, itécani yái sùmàica, yáatúa yáapichawa. Yá yàacàatécatawa náapicha Egipto yàasu cáli nérépiná. ¹⁵ Nàyacaté néré àta Herodes yéetacatalétatéwa. Inaté macáita ichàbacawa càide iyúwaté Dios yàasu profeta icàlidáanaté tàacáisi Dios inùmaliçuise: “Numáidaca Nuñriwa yàacatenáwa Egipto yàasu cáli íicha”, íimacaté yái Diosca.

Herodes manda matar a los niños

¹⁶ Néeseté Herodes yáaliacawa naináwaná ìwali níái cáaliacáiyéica càmítaté neebáida itàacái, yá calúaca báawanamani yái Herodesca. Iná Herodes ibànùaca yàasu úwináíwa nanúacatená macái sùmanái aslanái Belén iyacàlená irìcuíyéica, áiba yàcalé nacái iyéeyéica mawiénibàa Belén irí. Nanúacaté macái sùmanái aslanái idènièyéica àta pucháiba camuí, níacáinaté cáaliacáiyéica nacàlidacaté Herodes iríni nadàbacaté naicáca dùlupùta pucháiba camuí ipíchawáiseté nàanàaca Jerusalén iyacàlená néré. ¹⁷ Càité ichàbacawa càide iyúwaté profeta Jeremías itànàanaté tàacáisi Dios inùmaliçuise. Jeremías íimacaté:

¹⁸ “Náicháanípiná cachàini manuísíwata níái Ramá iyacàlená mìnanáica, Raquel itaquénáinámica. Náicháanípináca, máini achúmaca nawàwa néenibe íinináwa. Canácata yáaliméeripiná isíimáidaca níawa, néenibemi yéetacáináwa náicha”, íimacaté yái profetaca Jeremías.

¹⁹ Néese idécanáamité Herodes yéetacawa, Dios ibànùaca ángel yàacatenáwa José yàatalé Egipto yàasu cáli néré. Yá ángel imàacaca yáawawa José iicácani yáamacani irìcuíse. Yá ángel íimaca José irí: ²⁰ “Pimichàawa, pité yái sùmàica yáatúa yáapichawa, pèepùawa Israel itaquénáinámi yàasu cáli nérépiná. Nadéca néetacawa níara iwàwéeyéicaté inúacani”, íimaca yái ángelca.

²¹ Yá néeseca José imichàacatéwa, itécani yái sùmàica yáatúa yáapichawa Israel yàasu cáli nérépiná. ²² Quéwa, José yéemíaca Arquelao iináwaná ìwali icùaca judíonái yàasu cáli yáanirimi Herodes yáamirìcubàamiwa, íná cáaluca José yàacawa néré. Yá nàacawa Galilea yàasu cáli néré ángel icàlidacáiná José iríni yáamacani irìcuíse nàanápínáwa Galilea yàasu cáli néré. ²³ Nàanàacaté Galilea yàasu cáli néré, yá nàacawa nàyacatená Nazaret iyacàlená irìcu. Nàyacaté néré càide iyúwaté profetanái íimáanaté Jesús ìwali. Profeta íimacaté náimáanápínaté Jesús ìwali Nazaret iyacàlená néeséericani.

3

Juan el Bautista en el desierto

¹ Néeseté madécaná camuí idénáami, néenialíté Juan el Bautista idàbaca icàlidaca Dios itàacái alé manacúali yùucubàa càinàwàiri iyéerica Judea yàasu cáli ínata. ² Manùbéeyéi wenàiwica nàacatéwa Juan yàatalé, néemíacatená itàacái. Yá íimaca nalí: “¡Piwènúadacué píiwitáisewa Dios irípiná, mesúnamáicáináta Dios icùapíná macáita!” íimaca yái Juanca.

³ Yái Juan el Bautista, yácata yái asíalica profeta Isaías itànèericaté tàacáisi iináwaná ìwali Dios inùmaliçuise. Isaías itànàacaté yái tàacásica:

“Abéeri asíali icàlidapíná nalíwani cachàiníri iyú manacúali yùucubàa càinàwàiri. Càipíná íimaca nalí: ‘Càide iyúwa wenàiwicanái ichùnìacaalí àyapu Náiwacali irípináwa, càitacué nacái iwàwacutácué pichùnìaca píiwitáisewa Wacuèriná Dios irípiná, pitàidacatenácué cayábéeri iyúni. Pichùnìacué píiwitáisewa yéewacatená idàbaca yéewáidacuéca pìyaca machacàníri iyú càide iyúwa iwàwáaná’, càipíná íimaca”,

càité itànàaca tàacáisi yái profeta Isaíasca.

⁴ Yái Juan idènìacaté ibàlewa wáluma cáucuíri camello ichùna iwálumalená. Idacùacaté nacái ìwaliabàawa pìrái ímami. Iyáa nacái iyáacaléwa wirìichu nacáiyéi, mába ituní nacái Juan yànèrica manacúali yùucubàa càinàwàiri. ⁵ Néese manùbéeyéi Jerusalén iyacàlená mìnanaí, madécaná nacái Judea yàasu cáli néeséeyéi, Jordán inanába yàasu cáli néeséeyéi nacái nàacatéwa Juan el Bautista yàatalé néemàcaténá itàacái. ⁶ Néese nacàlidaca náichawa yái báawéerica namànírira, yá Juan ibautizáca nía Jordán inanába yáaculé.

⁷ Quéwa Juan iicáca manùbéeyéi fariseo, saduceo nacái manùba nàanàaca yàatalé ibautizácaténá nía, yá Juan yáaliacawa càmítaté nawènúada náiwitáisewa báawéeri ícha báisíiri iyú, íná Juan yàalàaca nía cachàiníiri iyú. Iima nalí: “¡Píacué, càiyéide iyúwa àapi iculále! Manuíri yùuwichàacáisi yànàapíná mesúnamáita, yùuwichàidacaténá wenàiwicanái. Piyúunáidacuéca píalimáaná pichúuliacawa ícha, yái yùuwichàacáisica, pibautizácaalícáitawa, éwitacué càmicáanáta piwènúada píiwitáisewa báisíiri iyú pibáyawaná íchacuéwa. ¡Càmítacué nucàlida píri càiri chiwái! ⁸ Iwàwacutácué piyaca machacàníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, yéewanápiná macái wenàiwica naicáca amaléeri iyú piwènúadacuéca píiwitáisewa báisíiri iyú Dios irípiná. ⁹ Picácué píima píriwa: ‘Canácatáita Dios yùuwichàida wíawa, ¡Abraham itaquénáinámicáiná wía!’ picácué cà píima. Péemàacué cayábani, éwita Dios imáalàida macáitacué pía pibáyawaná ìwalísewatá, càicáanáta Dios yáalimá iwènúadaca níai íbaca Abraham itaquénáinámipíná iyútá Dios yàasu wenàiwicapíná nía píamiricubàamicuéwa. ¹⁰ Máini mawiénica yái yùuwichàacáisi Dios imàaquéeripínáca yànàaca báawéeyéi ìwali, càide iyúwa mawiénicaalí wenàiwica iwichùaca àicu ìwali chipàali iyú, càita nacái mawiénica yái Dios yàasu yùuwichàacáisica. Péemàacué comparación: Càide iyúwa wàucacaalí macái àicu canéeyéi irí iyacaná cayába weemácaténá nía quichái irícu, càita nacái Dios yùuwichàidapíná wenàiwica quichái irícu cawinácaalí wenàiwica càmiyéica imàni cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. ¹¹ Báisíta nubautizácué pía úni yáaculé, píasáidacaténácué pidéca piwènúadaca píiwitáisewa Dios irípiná, quéwa mesúnamáita áiba yànàaca núamiricubàawa. Yátacué ibànùapíná Espíritu Santo abénaméeyéicué péená irí ibautizácaténá náiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái, yái yànèeripínáca. Aibanáicué péená quéwa càmiyéica yeebáida itàacái, ibautizápináca níawa quichái iyúwa, nàuwichàacaténáwa càiripínáta. Máini cachàiníiri íiwitáise nuícha. Nuíwacalicaní, yái yànèeripínáca; nuicáca núawawa iyúwa yàasu wenàiwica càmiíri cachàini náicha canánama, máinicáiná cayábéerica nuíchani. ¹² Péemàacué comparación: Càide iyúwa wenàiwica natécaalí nàasu palawa nacáapi irícuwa masacàacaténá namànica nàasu trigo ituínáwa, náaláidacaténá nacái trigo iwíralèmi, càita nacái yái yànèeripínáca núamiricubàa yànàaca iwàlìsàidacaténá yàasu wenàiwica íiwitáisewa, iseríacaténá nacái nía náicha áibanái càmiyéica yàasu. Càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí ibànacale trigo ituínáwa manuiri capli irículé ituínási yàaluca, càita nacái yái yànèeripínáca ìwacáidapíná yàataléwa yàasu wenàiwicanáíwa. Càide iyúwa wenàiwica yeemácaalí ituínási iwíralèmi manuiri quichái irícu, càita nacái yái yànèeripínáca yùuwichàidapíná macáita càmiyéica yàasu wenàiwica quichái irícu, càmiírica ichacàwa càiripinéerita iyaca”, íimaca yái Juanca.

Jesús es bautizado

¹³ Néeseté Jesús yàacatéwa Galilea yàasu cáli ícha yànàacaténá Juan yàatalé Jordán inanába néré, yéewacaténá Juan ibautizácani, yái Jesúsca. ¹⁴ Néese quéechatécáwa càmita Juan iwàwa ibautizáca Jesús, báicáiná iicáca yáawawa Jesús iwéré. Yá Juan íimaca Jesús irí:

—Nuwàwacutáca pibànùaca nulí Espíritu Santo ibautizácaténá nuíwítáise. Càmita cayába nubautizá pía úni yáaculé meedá, máinicáiná cachàinica nuícha pía —íimaca yái Juanca, yáaliacáinatéwa canáca Jesús ibáyawaná. ¹⁵ Quéwa Jesús íimaca irí:

—Siúcade iwàwacutáca pibautizáca núa, cayábacáiná wamànica macáita càide iyúwa Dios ichùulianá, yéewanápiná macáita náaliacawa nuebáidaca Dios itàacái —íimaca yái Jesúsca.

Ináté Juan ibautizácani. ¹⁶ Néeseté idécanáami Jesús ibautizácawa, yá imichàacawa úni yáacuise. Yáta capiraléeri cáli yàacùacawa, yá Jesús iicáca Espíritu Santo iricùacawa ìwali Dios yàatanáise càide iyúwa unùcu iricùanáwa. ¹⁷ Néese néemìaca Dios itàacái chènuníise. Dios íimaca: “Yácata Nuìri nuwàwéeri cáininéerica nuicáca. Cayábaca nuwàwa nuicácani”, íimaca yái Diosca.

4

Jesús es puesto a prueba

¹ Néeseté Espíritu Santo itéca Jesús manacúali yùuculé càinàwàiri yéewacaténá Satanás yáalimáidaca Jesús imàníinápiná ibáyawanáwa, quéwa Jesús càmita yeebá Satanás irí. ² Jesús iyacaté néré cuarenta èeri, catá nacái. Canácata Jesús iyéeri iyáacaléwa. Yá máapicani. ³ Néese Satanás yàacawa Jesús yàatalé yáalimáidacaténá Jesús imàníinápiná ibáyawanáwa. Yá íimaca Jesús irí:

—Dios Iiricáiná pía, yá pichùulla níái íbaca nawènùanápináwa pan iyú piyáacaténáni — íimaca yái Satanásca. ⁴ Quéwa Jesús íimaca irí:

—Càmíirita. Dios itàacái profeta itànèericaté íimaca walí: ‘Picácué wáináidawa yàacàsi ìwali Dios íicha. Néese iwàwacutácué weebáidaca macáita iyúwa Dios íimáaná yéewanápiná wàyaca machacàníri iyú’, íimaca yái Dios itàacáica —íimaca yái Jesúsca, càmicáinaté iwàwa imànica wawàsi meedá irípináwa Dios íiwitáise iyú.

⁵ Néese Satanás itéca Jesús Jerusalén iyacàlená néré, yái yàcalé cáininéerica Dios iicáca. Yá Satanás imichàidaca Jesús templo ipùata ínatalé chènuníiri náicha canánama. ⁶ Néese Satanás yáalimáidaca Jesús imàníinápiná ibáyawanáwa. Satanás íimaca Jesús irí:

—Dios Iiricáiná pía, pipisíawa templo íicha cáli ínatalépiná, yácáiná Dios yàasu profeta itànàacaté Dios itàacái piínáwaná ìwali. Profeta íimacaté:

‘Dios ichùullapínaca yàasu ángelnáíwa nacùanápiná pía. Namichàidapíná nacái píawa nacáapi iyúwa ipíchaná pinúa píawawa íba iwéré’,
càité profeta itànàaca Dios itàacái piínáwaná ìwali —íimaca yái Satanásca.

⁷ Néese Jesús íimaca Satanás irí:

—¡Càmíiri! Dios itàacái profeta itànèericaté íimaca nacái walí: ‘Picá píalimáida piicáwa Picuèriná Dioswa asáisi icùacaalí pía’, càité profeta itànàaca Dios itàacái —íimaca yái Jesúsca.

⁸ Néese àniwa Satanás itéca Jesús chènuníiri dúli ínatalé. Yá Satanás yáasáidaca Jesús iicá macái cáli èeri iricuíyéi, nachàini yáapicha nacái, nàasu cawèníiri nacái. ⁹ Néese Satanás íimaca Jesús irí:

—Nùapínaca píriwa macáitani pibàlùacaalíwa nulí piùlù ipùata iyúwa piacaténá nucàaluíniná —íimaca yái Satanásca. ¹⁰ Jesús íimaca irí:

—¡Càmíiri! Píawa nuícha, Satanás. Càmita nù picàaluíniná, yácáiná Dios itàacái profeta itànèericaté íimaca walí: ‘Iwàwacutá píaca Picuèriná Dios icàaluínináwa. Iwàwacutá nacái píaca abéerita Dios iyéininá’, càité itànàaca yái profetaca —íimaca yái Jesúsca. ¹¹ Ináté Satanás yàacawa Jesús íicha, yá abénaméeyéi ángelnáí yàanàaca néré nayúudàacaténá Jesús.

Jesús comienza su trabajo en Galilea

¹² Jesús yéemìacaté áibanái náucacaté Juan el Bautista presoíyéi ibànàliculé, íná Jesús yèepùacawa Galilea yàasu cáli nérépiná. ¹³ Quéwa càmita iyamáawa Nazaret iyacàlená irícu, néese yàacatéwa iyacaténá Capernaum iyacàlená irícu, iyéerica Galilea icalísaniná idùlepiré, Zabulón itaquénáinámi yàasu cáli ínata, Neftalí itaquénáinámi yàasu cáli nacái. ¹⁴ Jesús imànicaté càì yéewacaténá macáita ichàbacawa càide iyúwa profeta Isaías itànàanaté tàacáisi Jesús iináwaná ìwali. Isaías íimacaté Dios inùmalicúise:

15 “Píacué israelita ìyéeyéica Zabulón itaquénáinámi yàasu cáli íinata, Neftalí itaquénáinámi yáapicha, yái cáli ìyéerica abéemàalé Jordán inanába ícha, Galilea icalìsaniná idùlepiré, alé càmiyéi israelita ìyacataléca, Galilea yàasu cáli.

16 Píacué catéeyéica íiwitáise, càmiyéica yáalía Dios ìwali, áiba yàanàpinácué pìatalé amalácaténácué imànica píiwitáise. Yéewáidapinácué pía, pìyacaténácué Dios icalmaláná irìcu, píacué canéeyéica icáuca càmiiri imáalàawa, ìyéeyéica siùcade iyúwa yéetáními”,

ímacaté yái Isaíasca. 17 Néeseté Jesús idàbaca yéewáidaca nía. Ímaca nalí: “Pìwènúadacué píiwitáisewa Dios irìpiná, mesúnamáicáináta Dios icùapiná macáita”, ímaca yái Jesúsca.

Jesús llama a cuatro pescadores

18 Néeseté Jesús yèepunícawa Galilea icalìsaniná icàinalená ínatabàa. Yá iicáca pucháiba asíanái. Ibèeri ípidená Simón, áibaalí ípidená Pedro nacái. Iméeréeri ípidená Andrés. Cubái inuérinánáica nía needácaténá nalíwa nàasu platawa. Náucaca nàacawa nàasu tarayawa nèepunícawa calisáacubàa. 19 Jesús ímaca nalí:

—Aquialécué sísaara, pìacuéwa núapicha iyúwa nuéwáidacalénái. Pidécuéca píibaidaca píibàacaténácué cubái, quéwa siúcáise de nùacuéca pírí wàlisài píibaidacalépiná pìwacáidáanápínácué nulí wenàiwica yéewacaténá nuéwáidacaléca nía —ímaca yái Jesúsca.

20 Yáta namàacaca náichawa nàasu tarayawa. Yá nàacawa Jesús yáapicha.

21 Néese nàacawa àniwa calisa idùlepiré, yá Jesús iicáca áibanái asíanái pucháiba: Ibèeri ípidená Santiago, iméeréeri ípidená Juan. Zebedeo yéenibeca nía. Nachùnìlaca nàyaca nàasu chinchorrowná barca irìcu nánaniri yáapichawa. Yá Jesús imáidaca nía, nàanápínáwa yáapicha, iyúwa yéewáidacalénái. 22 Yá caquialéta namàacaca barca, nánaniri nacáwa, yá nàacawa Jesús yáapicha.

Jesús enseña a mucha gente

23 Jesús ipáchiaca yèepunícawa macái Galilea yàasu cáli ínatabàa. Macái yàcalé irìcu nacái yéewáida yèepunícawa judiónái yéewáidacàlu irìcu. Yá icàlidaca nalí yái tàacáisi cayábéerica náalíacaténáwa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Yúucaca náicha nacái macái uláicái íiwitáná. 24 Macái Siria yàasu cáli néeséeyéi néemìaca Jesús iináwaná, yá natéca néenánáwa Jesús yàatalé, macái yúuwichèeyéicawa uláicái iyú, cáiwíiri iyú nacái. Natéca nacái wenàiwica demonio idacuèyéica íiwitáise, naté nacái áibanái idènièyéica tèwacáimi nacái, máapinéeyéi nacái. Yá Jesús ichùnìlaca nía macáita.

25 Manùbéeyéi wenàiwica nàacawa Jesús yáapicha: Galilea yàasu cáli néeséeyéi, áibanái nacái yàanèyéica diez namanùbaca yàcalé néese Decápolis yàasu cáli ínatéeyéica ìyaca, áibanái nacái Jerusalén ìyacàlená mìnánái, Judea yàasu cáli néeséeyéi nacái, áibanái nacái ìyéeyéica abéemàalé Jordán inanába ícha.

5

El sermón del monte

1 Néeseté Jesús iicáca manùbéeyéi wenàiwica ìwacáidáyaquéeyéiwa yàatalé néemìacaténá itàacái, yá yàacawa dúli ínatalé, yá yáawinacawa néré. Yéewáidacalénái nàacawa yàatalé. 2 Yá idàbaca yéewáidaca nía. Ímaca nalí:

La verdadera dicha del hombre

3 “Cawinácaalí wenàiwica càmiyéica cachàini iicáca yáawawa, yáliyéyí nacáwa nawàwacutáná Dios iyúudàaca nía, casímáica nía Dios icùacáiná nía.

4 “Cawinácaalí wenàiwica achúmèeyéica iwàwa ibáyawaná ìwaliwa siùcade, èeri mìnánái ibáyawaná ìwali nacái, casímáipínáca nía yácáiná Dios isímáidapíná nía.

5 “Cawinácaalí wenàiwica càmiyéica cáimacái iicáca yáawawa, itàaníyéi nacái casalíníiri tàacáisi iyú éeréeri iyú nacái, casímáipínáca nía, yácáiná Dios imàacapíná nacùaca yáapicha èeri irìcuíri macáita.

⁶ “Cawinácaalí wenàiwica máiníyéica iwàwa imànica abéerita cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná, casímáica nía, yácáiná Dios imànipiná nalí macáita yái cayábéerica nawàwéerica imànica nalí.

⁷ “Cawinácaalí wenàiwica iiquéeyéica áibanái ipualé, casímáica nía, yácáiná Dios iicápiná napualé nacái.

⁸ “Cawinácaalí wenàiwica masaquèeyéica íiwitáise, casímáica nía, níacáiná iicápiná Dios natuí iyúwa.

⁹ “Cawinácaalí wenàiwica iwènúadéeyéica áibanái íiwitáise naliwáaca nàyacaténá matuíbanáiri iyú náapichawáaca, casímáica nía, Dios yéenibecáiná nía.

¹⁰ “Cawinácaalí wenàiwica yùuwichèeyéicawa Dios irípiná neebáidacáiná itàacái, casímáica nía yácáiná Dios imàacapiná nacùaca yáapicha macáita.

¹¹ “Píacué nuéwáidacalénáica, áibanái icuísacaalícué pía peebáidacáinácué nutàacái, yá namànicaalícué pirí báawéeri nùwalíise, yá nacháawàacaalícué piináwaná ìwali macái íiwitáaná nachíwa báawéeri iyúwa, peebáidacáinácué nutàacái, néese casímáipinácuéca píawa. ¹² Casímáicué piwàwa, piyanídacué nacáíwa manuísíwata, yácáiná Dios imàacapinácué pirí cawèníiri manuísíwata pìanàapínacaalícué chènuniré. Casímáicué piwàwa, nàawirináimicáiná namànicaté báawéeri Dios yàasu wenàiwica profetanái irí, níái pipíchaléeyéimicuéca íbaidéeyéicaté Dios irípiná càide iyúwacué pìyáaná”, íimaca yái Jesúsca.

Sal y luz del mundo

¹³ Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: “Péemíacué comparación: Càicuéca píade iyúwa iwíiduma cháí èeri irícu. Yái iwíiduma puíwaca imànica yàacàsi, yéewanápiná caséeca wenàiwica nayáacani. Néese càmicaalí quirínama puíwa iwíidumaca, yá càmita idé puíwaca àniwani, yái iwíidumaca. Yá canápinéerica meedáni. Wáucacani bàacháwalé, néese wenàiwica nàipínáanáca ínatabàami. Càitacué nacái iwàwacutá pìyaca machacàníiri iyú, pimànicué cayábéeri nacái, yéewanápiná wenàiwica nawàwa neebáidaca yái báisíiri tàacáisica.

¹⁴ “Péemíacué áiba comparación: Càicuéca píade iyúwa camalási cháí èeri irícu. Càide iyúwa camalási icànacaalí catéeri irículé, càita nacáicué iwàwacutá picàlidaca yái báisíiri tàacáisica èeri mìnánái irí amalácaténá náiwitáise, níái catéeyéica íiwitáise, càmiyéica yáalía Dios ìwali. Iwàwacutácué pìyaca càide iyúwa manuíri yàcalé ìyéerica dúli ipùatalícu. Càide iyúwa macáita náalimácaalí naicáca manuíri yàcalé, càita nacái iwàwacutácué pimàacaca áibanái iicáca pìyaca machacàníiri iyú càide iyúwa Dios itàacái íimáaná. ¹⁵ Péemíacué áiba comparación: Watùcunìacaalí lámpara, càmita wabàani yàalusi irículé. Néese wamàacaca icànaca chènunibàa, yá icànaca nàwali macáita ìyéeyéica capíi irícu. ¹⁶ Càita nacái iwàwacutácué pimàacaca picamalá icànaca áibanái íiwitalícu: pìyacué machacàníiri iyú macái wenàiwica iicápiná, náalíacaténáwa ìwali yái cayábéerica pimàníricuéca, yéewanápiná nacái nàaca icàaluíná, Píaniri Diosca chènuníiséerica”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre la ley

¹⁷ Jesús íimaca: “Picácué pínáidawa nùanàaca numáalàidacaténá tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliçuise, nía nacái profetanái icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmaliçuise. Picácué càì pínáidacawa nùwali. Càmita nùanàa numáalàidacaténá yái tàacáisica. Néese nudéca nùanàaca numànicaténá càide iyúwa íimáanáca yái tàacáisica icàlidéerica nuináwaná ìwali. ¹⁸ Péemíacué cayábani: Máiní cachàiníricani yái Dios itàacái bàaluisàimica profeta Moisés, áibanái profeta nacái natànèericaté Dios inùmaliçuise. Macáita ichàbapínacawa càide iyúwaté Dios itàacái íimáaná. Aiba èeriwa Dios imáalàidapiná capíraléeri cáli, yá nacái èeriquéi. Quéwa canácatáita yúucawa yái itàacái bàaluisàimica, íbatàa abéeri letra achúmèeríina piná, canácatáita imáalàawa. Macáita ichàbapínáwa càiwade iyúwaté Dios itàacái íimáaná. ¹⁹ Máiníicáiná cachàiníríca macái tàacáisi natànèericaté Dios inùmaliçuise, íná iwàwacutá wenàiwica neebáidaca macáitani. Canácata

canéeri iwèni tàacáisi. Aibacaalí càmíiri yeebáida abéeri tàacáisi natànèericaté, càmicaalí nacái yéewáida áibanái neebáidáanápíná yái tàacáisica, yá canáca yéewanáwa iwàlùacawa Dios iyacàle irìculé icùacatalé macáita chènuniré. Quéwa cawinácaalí yeebáidéerica yái tàacáisi Moisés, profetanái nacái natànèericaté Dios inùmalicuíse, yá yéewáidacaalí wenàiwica neebáidáanápínáni, yásí máiníripíná cáimiétacanéeri yái wenàiwicaca Dios iyacàle irìcu icùacataléca macáita chènuniré. ²⁰ Níara yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, nía nacái fariseoca nacàlidaca naináwaná ìwaliwa namànínása macáita machacàníiri iyú càide iyúwa Dios ichùulìaná namànica. Báisíta namànica madécaná. Quéwa núumacué pirí: Iwàwacutácué pimànica càide iyúwa Dios iwàwáaná máiní cachàiníwanái náicha níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, náicha nacái fariseonáica. Càmicaalícué pimàni máiní cachàiníwanái náicha, yá càmítacué yéewa Dios yéenibeca pía, Dios icùacaténácué pía”, ímaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre el enojo

²¹ Jesús ímaca: “Pidécuéca péemíaca néewáidaca pía càide iyúwaté profeta Moisés ímáanaté Dios inùmalicuíse. Ímocaté pìawirináimi irí: ‘Píca pinúa wenàiwica. Pinúacaalí wenàiwica, yá iwàwacutá péetácawa pibáyawaná ìwalísewa’, ímocaté yái Moisésca. ²² Siúcade núumacué pirí àniwa áibacaalí calúa iicáca áiba wenàiwica, yásí yéetápinácawa ibáyawaná ìwalísewa. Aibacaalí itàaní báawéeri iyú áiba wenàiwica irí, yásí Dios yùuwichàida báawanamani, càide iyúwa Junta Suprema israelita íiwacanánái nàuwichàidáaná cabáyawanéeri wenàiwica. Aibacaalí icuísca íichawa áiba wenàiwica báawéeri iyú, yásí Dios yùuwichàidacani infierno irìcu, yái quichái càmíirica ichacàwa càiripinéerita iyaca.

²³⁻²⁴ “Píwàwacaalí pité ofrenda altar néré pìacaténá Dios icàaluíniná, yá cayábéeriquéi pimànínáca càì. Quéwa ipíchawáise píaca Dios icàaluíniná, píináidawa cayába asásí cawàwanáta pimànicaalíté báawéeri áiba wenàiwica irí. Pimànicaalíté báawéeri áiba irí, yá píacàatétawa yàatalé ipíchawáise píaca Dios icàaluíniná. Yá pisutá wenàiwica íicha wawàsi imàacáanápíná iwàwawa íicha yái báawéerica pimàníricaté irí. Néese píalímá píaca Dios icàaluíniná matuíbanáiri iyú. Càmicaalí càì pimàni, yá caná iwèni Dios iicáca yái píanáca icàaluíniná.

²⁵ “Pisutá píawawa Dios íicha caquialéta imàacáanápíná iwàwawa pibáyawaná íicha, ipíchaná yùuwichàidaca pía. Càmicaalí càì pimàni, yásí Dios iyaca pirí càide iyúwa piùwide. Péemíaca comparación: Piùwide itécaalí pía icháawàcaténá piináwaná ìwali nacuerínánái irí, yá iwàwacutá pitàníca yáapicha éeréta àyapulicubàa. Pisutá íicha wawàsi caquialéta imàacáanápíná iwàwawa pibáyawaná íicha ipíchaná itéca pía juez yàatalé; càmicaalí pisutá íicha càì, yásí juez imàacaca úwinái náibàaca pía, yá úwinái náucapíná píawa presoíyéi ibànalículé, nacapèedáidacaténá píawa. ²⁶ Péemíaca cayábani: Canácatáita namusúawa nàuwichàacái íichawa presoíyéi ibàna irìcuíse àta napáyaidacataléta náichawa namawènacálewa macáita, àta abéeri centavo piná yái centavo namáalàidáaná canánama. Càita nacái càmíta píalímá pimusúacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha càiripínáta”, ímaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre el adulterio

²⁷ Jesús ímaca: “Pidécuéca péemíaca tàacáisi nacàlidéericaté: ‘Píca píimá áiba wenàiwica yáapicha càmíichúaca píinusíwa, càmíirica nacái pinírisíwa’, càité náimaca. ²⁸ Siúcade quéwa núumacué pirí áibacaalí iicáida inanái irí, yá capicùlecaalíni iwàwacáiná íimáca úapicha, yá idéca imànica ibáyawanáwa úapicha iwàwalícuísewa, íná cabáyawanáca Dios iicácani.

²⁹ “Iná píwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa pituí yéewápuwáiséechúa iyúwa, píicáanápíná wawàsi càmíirica Dios iwàwa píicáca, néese píúca píichawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica imusúadacaalí íichawa ituíwa, ipíchaná imànica ibáyawanáwa ituí iyúwa. Càita nacái iwàwacutá píucaca píichawa

piiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pidèniaca picáucawa camíiri imáalàawa, ipíchaná nacái Dios yúucaca pía infierno iriculé, yái manuiri quicháica. ³⁰ Càita nacái piwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa picáapi yéewápuwáiséechúa iyúwa, néese piúca píchawa piiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica iwichùacaalí íchawa icáapiwa ipíchaná imànica ibáyawanáwa icáapi iyúwa. Càita nacái iwàwacutá piúcaca píchawa piiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pidèniaca picáucawa camíiri imáalàawa, ipíchaná nacái Dios yúucaca pía infierno iriculé, yái manuiri quicháica camíirica ichacàwa càiripinéerita iyaca”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre el divorcio

³¹ Jesús íimaca: “Pidécuéca péemlaca tàacáisi nacàlidéericaté íiméerica: ‘Aibacaalí iwàwa imàacaca íchawa ínuwa, iwàwacutá yàaca ulí cuyàluta icàlidéerica áibanái irí imàacacaté uèpunícawa ícha’, càité náimaca. ³² Quéwa siúcade núumacué pirí camícaalí uimá áiba asìali yáapicha camíirica unírìsiwa, càmita yéewa unìri imàacaca íchawa úa. Quéwa yúucacaalí meedá úa, yá imàacaca umànica ubáyawanáwa idàbàanéeri unìri iríwa, uedácaalí ulíwa áiba asìali unìripinácawa àniwa. Aiba asìali yeedácaalí ínupináwa abéechúa náuquéechúami, yá imànica ibáyawaná nacáiwa, íimacáiná áiba asìali ínu yáapicha”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre los juramentos

³³ Jesús íimaca: “Pidécuéca nacái péemlaca tàacáisi nacàlidéericaté plawirináimi irí íiméerica: ‘Pimàni macáita machacànìiri iyú càide iyúwa picàlidáaná báisi báisisíwata Dios yáaliéricawa pimànínápinása’, càité náimaca. ³⁴ Quéwa núumacué pirí, picácué píima: ‘Báisi báisisíwata Dios yáaliéricawa’. Picácué nacái càì píimaca capìraléeri càli ípidená ìwali, Dios ìyacáiná chènuniré. ³⁵ Picácué nacái càì píimaca càli ípidená ìwali, Dios ìyacáiná cháì èeri irìcu nacái. Picácué nacái càì píimaca Jerusalén ìyacàlená ípidená ìwali, yácáiná Wacuèriná Dios cachàinìiri yàasu yàcalécani. ³⁶ Picácué nacái càì píimaca píiwita ìwaliwa yácáiná abéerita Dios yáaliméeri imàacaca píiwita ibáiná iwènúacawa cúulìiri iyú, cabalèeri iyú áiba. ³⁷ Píimacaalícué ‘báisíta’, néese iwàwacutácué báisíca pitàacáica. Píimacaalícué ‘càmita’, néese iwàwacutácué báisíca pitàacáica. Báawéeriquéi píimáanácuéca ‘Báisi báisisíwata Dios yáaliéricawa’”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre la venganza

³⁸ Jesús íimaca: “Pidécuéca péemlaca tàacáisi nacàlidéericaté plawirináimi irí, íiméerica: ‘Cawinácaalí imusúadéerica áiba wenàiwica ituí, iwàwacutácué pimusúadaca ituí, yái imànìirica báawéeri áiba irí, càita nacái cawinácaalí imalèeri áiba iyéi, iwàwacutácué pimalàaca iyéi nacái, yái imànìirica báawéeri áiba irí’, càité náimaca. ³⁹ Quéwa siúcade núumacué pirí: Picácué pipélicia ípunita cawinácaalícué imànìirica pirí báawéeri. Aiba inúacaalí pinàni ìwali, yá pimàaca inúaca pinàni ìwali abéemàawáise àniwa. ⁴⁰ Aibacaalí iwàwa icháawàaca piináwaná ìwali pimawèniacáinása ícha camisa, yá pimàaca iríni, yái camisaca. Yá pimàaca irí nacái plasu ruanawa. ⁴¹ Uwinái nachùuliacaalí pitéca nàasu abéeri kilómetro idècuni, yá pité nàasu pucháiba kilómetro idècuni, nawàwacaalí càì pimànica. ⁴² Cawinácaalí isutéerica píicha wawàsi, pimàaca iríni. Picá piwènúawa ícha cawinácaalí isutéerica pianápiná ichàba wawàsi. Pìa íchàbani”, íimaca yái Jesúsca.

El amor a los enemigos

⁴³ Jesús íimaca: “Pidécuéca péemlaca tàacáisi áibanái icàlidéericaté plawirináimi irí, íiméerica: ‘Cáininá piicáca piacawéeyínáwa. Báawa nacái piicáca piùwidenáwa’, càité náimaca. ⁴⁴ Quéwa núumacué pirí: Cáininácué nacái piicáca piùwidenáwa. Pisutácué nalí Dios imànínápiná nalí cayábéeri, cawinácaalícué ibànuèyéica píwali chàwicùli. Pimànicué cayábéeri nalí cawinácaalícué báawéeyéica iicáca pía. Pisutácué nalí Dios mamáalàacata cawinácaalícué icháawèeyéica piináwaná ìwali báawanama nachìwa iyúwa, cawinácaalícué nacái imànìiyéica pirí báawéeri nùwalíise, peebáidacáinácué nutàacái. ⁴⁵ Càipiná

pimàacacué náalíacawa Wáaniri Dios chènuníséeri yéenibecuéca pía. Iwàwacutácué pimànica càide iyúwa Dios imàníná: Dios imàacaca èeri icànaca báawéeyéi ìwali, cayábéeyéi ìwali nacái. Imàaca nacái unía yúuwàacawa nabànacale ìwali, níái imàníyéica cayábéeri, nía nacái imàníyéica ibáyawanáwa. ⁴⁶ Cáininácaalícué piicáca níawamita wenàiwica cáininéeyéicuéca iicáca pía, néese Dios càmita imàacacué pirí cawèníri chènuniré, níacáiná macái èeri mìnánái namànica cà. Nía nacái báawéeyéica íiwitáise yeedéeyéica plata yéenánái íchawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno irípiná, cáinináca naicáca cawínácaalí wenàiwica cáininéeyéica iicáca nía. Iná càmitacué máini cayábéeyéi náicha pía. ⁴⁷ Pitàidacaalícué nacái cayábéeri iyú níawamita péenánáiwa, néese càmitacué pimàni piyaca cayábéeri wawàsica áibanái ícha, níacáiná macái èeri mìnánái namàni cà. Nía nacái càmiyéica judío, càmiyéica yáalía Dios ìwali, nía nacái namànica cà. Iná càmitacué máini cayábéeyéi náicha pía. ⁴⁸ Báisícaalícué Dios yéenibeca pía, néese iwàwacutácué cayábéeyéi píiwitáise náicha canánama èeri mìnánái. Iwàwacutácué piyaca càide iyúwa Wáaniri Dios chènuníséeri iyáaná, imàníríca cayábéeri nalí canánama, níái cáininéeyéica iicáca Dios, nía nacái càmiyéica cáininá iicáca Dios”, íimaca yái Jesúsca.

6

Jesús enseña sobre las buenas obras

¹ Néeseté Jesús íimaca nalí àniwa, níái yéewáidacaléca: “Picácué píibaida Dios irípiná wenàiwica iicápiná meedá naináidacaténácué pìwali cayábanaméeyéicuéca píiwitáise. Pimànicaalícué cà, néese Wáaniri Dios chènuníséeri càmita yàapíná pirícué pìasu cawèníri chènuniré, canásiwa.

² “Iná piyúudàacué catúulécanéeyéi, quéwa picácué picàlida áibanái irí ìwali yái pimànínáca. Aibanái pucháibéeyéi íiwitáise nacàlidaca naináwanáwa manùbéeyéi wenàiwica yàacuése, náimaca nadéca náyúudàaca catúulécanéeyéi. Aibanái nacái nabàlùacawa bàacháwalé, yá nàaca plata catúulécanéeyéi irí macái wenàiwica iicápiná, yéewacaténá wenàiwicanái icàlidaca naináwaná cayábéeri iyú. Péemiácué cayábani, cawínácaalí imàníyéica cà, èeri mìnánái nacàlidapíná naináwaná ìwali cayábéeri tàacáisi iyú, quéwa Dios càmita imàacapíná nalí báisíri cawènírica ìyéerica chènuniré. ³ Néese píacué nuéwáidacaléca, piyúudàacué catúulécanéeyéi, quéwa picácué picàlida áibanái iríni, ibatàa irípiná yái piacawéerináca cayábéeri náicha canánama, picácué picàlida iríni. ⁴ Piyúudàacué catúulécanéeyéi ibàacanéri iyú. Yásí Wáaniri Dios, yái iiquéerica càinácaalícué pimànínáca ibàacanéri iyú, imàacapínácué pirí pìasu cawèníri pìanàcaalípiná chènuniré”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña a orar

⁵ Jesús íimaca: “Pisutácué píawawa Dios ícha, quéwa picácué pimàni càide iyúwa pucháibéeyéi íiwitáise imàníná. Nawàwa wenàiwicanái iicáca nía meedá idècunitàcá nasutáca Dios ícha. Iná máini nawàwa nabàlùacawa manùbéeyéi yàacuése nasutáténáwa Dios ícha wenàiwicanái iicápiná meedá. Péemiácué cayába, cawínácaalí imàníyéica cà, èeri mìnánái nacàlidapíná naináwaná ìwali cayábéeri tàacáisi iyú quéwa Dios càmita imàacapíná nalí báisíri cawènírica ìyéerica chènuniré. ⁶ Néese pisutá píawawa Dios ícha, quéwa piwàlùawa picapèe imàdáná irìculéwa, yá pibàlla inùma, néese pisutá píawawa Wáaniri Dios ícha ìyéerica píapicha néré. Néese Wáaniri Dios yái iiquéerica macáita pimàníríca ibàacanéri iyú, yàapíná pirí pìasu cawèníri chènuniré.

⁷ “Pisutá Dios ícha, quéwa picá píima canéri iwèni tàacáisi madécaná yàawiría càide iyúwa càmiyéi judío imàníná càmiyéica yáalía Dios ìwali, nía nacái iyúunáidéeyéica Dios yéemàca nalí nasutácáiná ícha déecuiri iyú. ⁸ Picácué píináidawa cà, Dios yáalíacáináwa

pìwalicué càinácaalí pimáapuèrica ipíchawáise pisutácuéca íchani. ⁹ Iwàwacutácué pisutáca Dios càì:

‘Pía, Wáaniri Dios chènuníiséeri, pimàaca macái wenàiwica yàaca picàaluíniná.

¹⁰ Pimàaca péenáiwaná yàanàaca caquialéta yái èrica pidàbacatáipináta picùaca macáita. Pimàaca èeri mìnánái namànica càide iyúwa piwàwáaná cháì èeri írìcu càide iyúwa neebáidáaná pitàacái, níara iyéeyéica chènuniré.

¹¹ Pía wayáapiná wamáapuèrica siùcade.

¹² Pimàaca piwàwawa wabáyawaná ícha, yái báawéerica wamànírìca càide iyúwa wamàacáaná wawàwawa nabáyawaná ícha cawinácaalí imàníiyéica walí báawéeri.

¹³ Picá pimàaca áibanái yáalimáidaca wía ipíchaná wamànica wabáyawanáwa, néese piwasàa wía báawéeri Satanás ícha. Píacáiná icuèripináca macáita, pía cachàinírìca íiwitáise náicha canánama, icànéerica mèlumèlúiri iyú càiripináta. Báisíta, amén’,

càì pisutácué píawawa Dios ícha.

¹⁴ “Pimàacacaalícué piwàwawa nabáyawaná ícha cawinácaalícué imàníiyéica píri báawéeri, néese Wáaniri Dios chènuníiséeri imàacapinácué iwàwawa píbáyawaná íchawa.

¹⁵ Quéwa, càmicaalícué pimàaca piwàwawa áibanái íbáyawaná ícha, néese càmitacué nacái Wáaniri Dios imàacapiná iwàwawa píbáyawaná ícha”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre el ayuno

¹⁶ Jesús íimaca: “Pimàacacaalícué píchawa piyáacaléwa pisutácaténácué píawawa Dios ícha manuísíwata, picácué cáimiétaquéri iyú pimànica píawawa wenàiwica íicápiná meedá càide iyúwa pucháibéeyéi íiwitáise imàníiná. Nawàwa áibanái wenàiwica naicáca nía cáimiétaquéri iyú, íná cáimiétaquéri iyú namànica níawawa wenàiwica íicápiná meedá yéewacaténá macáita náalíacawa namàacaca náichawa nayáacaléwa nasutácaténá níawawa Dios ícha. Péemíacué cayábani, cawinácaalí imàníiyéica càì, èeri mìnánái nacàlidapiná naináwaná ìwali cayábéeri tàacáisi iyú quéwa Dios càmita imàacapiná nalí báisíiri cawènírìca iyéerica chènuniré. ¹⁷ Quéwa pía pimàacacaalí píchawa piyáacaléwa pisutácaténá píawawa Dios ícha manuísíwata, yá pípià cayába píiwita íbáináwa aceite iyú, píiba nacái pinàniwa. ¹⁸ Càita pimàni, ipíchaná áibanái náalíacawa pimàacaca píchawa piyáacaléwa pisutácaténá píawawa Dios ícha. Abéerita Wáaniri Dios, yái iyéerica píapícha, yáalíacawa pimàacaca píchawa piyáacaléwa, íná Dios yàapiná píri píasu cawènírìca chènuniré”, íimaca yái Jesúsca.

Riquezas en el cielo

¹⁹ Jesús íimaca: “Picácué pìwacáida píriwa manùba cawènírìca wawàsi cháì èeri írìcu. Cuwée iyáaca meedá cawènírìca bàlesi. Aiba wawàsi nacái namáalàacáitacué píchawa. Cayéedéeyéi nacái nawàlùacawa needácaténácué píchani. ²⁰ Cayába cachàini píricuèni pimànínácuéca càide iyúwa Dios iwàwáaná pidènìacaténácué píasu báisíiri cawènírìca iyéerica chènuniré, aláera càmicatalé cuwée iyáacué píchani, càmicatalé nacái cawènírìca imáalàawa, càmita nacái cayéedéeri iwàlùawa néré. ²¹ Pimàacacaalícué piwàwawa píasu ìwaliwa cháì èeri írìcuírìca, yásí píináidapinácuécawa ìwali mamáalàacata. Quéwa píicácaalícué iyúwa cawènírìca yái cayábéeri wawàsica Dios yèeripinácuéca píriwa chènuniré áiba èeriwa, yásí píináidapinácuécawa ìwali mamáalàacata. Íná pimànicué càide iyúwa Dios iwàwáaná peedácaténácué píriwani yái cawènírìca iyéerica chènuniré. Càita píináidapinácuécawa ìwali mamáalàacata”, íimaca yái Jesúsca.

La lámpara del cuerpo

²² Jesús íimaca: “Pitúí iyaca píri càide iyúwa lámpara pituícáiná imàacaca píicáca. Cayábacaalí pituúí, yásí amalánamaca píicáca. ²³ Quéwa báawacaalí pituúí, yásí catáca píicáidaca. Néese yái píináidéericawa piwàwalícuésewa iyaca càide iyúwa catuúiri íiwitáise. Íná picùaca cayába piwàwawa masaquèeri iyú, picá cáininá píicáca áiba wawàsi Dios ícha, ipíchaná catáca píiwitáise. Néese báawacaalí píiwitáise, yái píináidéericawa piwàwalícuésewa,

yási ¡máini catáca píiwitáise báawanama! Càmita píalápiná cayábéeri ìwali báawéeri íchaná”, ímaca yái Jesúsca.

Dios y el dinero

²⁴ Jesús ímaca: “Péemlacué comparación: Canácata wenàiwica yáaliméeri imànica machacàniri iyú càide iyúwa íiwacanánái pucháiba ichùulianá imànica, báawacáiná iicáca abéeri íiwacaliwa, cáinináta quéwa iicáca íiwacaliwa áiba. Càmicaalí nacái, néese yàapiná íiwacali áiba icàaluínináwa, quéwa caná iwèni meedá iicápiná íiwacali áibawa. Càita nacái càmitacué pidé píibaidaca cayába Píiwacali Dios írípínáwa càide iyúwa iwàwáaná cáininácaalícué piicáca plata”, ímaca yái Jesúsca.

Dios cuida de sus hijos

²⁵ Jesús ímaca: “Péemlacué cayábani: Picácué achúma píináidáanícawa piwàwawa càinácaalícué iyú yéewanápiná peedáca piyáacaléwa, piyacaténácué, càinácaalícué iyú yéewanápiná nacái peedáca pibàlepináwa, piwalicaténácué pibàlewa. Máiniiri cawènica wacáuca yàacàsi íicha. Wainá nacái máiniiri cawènica bàlesi íicha. Dios idéca yàaca wacáuca, wainá nacái cawèníiri, íná wáalíacawa yàanápiná walí yái càmirica máini cawènica cháí èeri írìcu, yái yàacàsica, yái bàlesica nacái. ²⁶ Piicáidacué nacái nalí, níái màsibèe yáaléeyécawa chènunibàa. Càmita nabàna nabànacalewa. Càmita nacái needá nabànacalewa. Canáca nacái nacapèe nadèniacatalépiná nabànacale iyacanáwa. Quéwa Wáaniri Dios chènuníiséeri yàaca nayáacalépiná. Néeni, ¡máinicuéca cawèniyéica pía náicha níái màsibèeca! Iná iwàwacutácué píalíacawa Dios icùanácué pía nacái. ²⁷ Néese, éwitacué píináidáanícaalíwa piwàwawa báawanama, càicáanáta càmitacué píalimá cáala pimànicuéca picáucawa pidènièrica piyacaténácué mamáalàacata cháí èeri írìcu, ibatàa abéeri horapiná càmitacué píalimá càì. Càmicáinácué píalimá pimànica càiri achúméeri wawàsi, ínácué canéeri iwèni meedá píináidáanínácaawa piwàwawa báawanama yàacàsi ìwali, bàlesi nacái.

²⁸ “¿Cánácué píináidawa piwàwawa mamáalàacata ìwali càinácaalícué iyú yéewanápiná peedáca pibàlepináwa? Piicáidacué càinácaalí iyú íiwinási nadàwinàacawa manacúalibàa: càmita náibaida, càmita nacái needá sáawáli namàníripiná nabàlewa. ²⁹ Quéwa núumacué pirí nadèniaca náíwináwa cayábéeri iicácanáwa rey Salomón ibàle íicha, éwitaté máinicáanáta càasuca Salomón. ³⁰ Dios idéca imàacaca masicái ibàlepiná cayábéeri iicácanáwa, éwita masicái nàyacáanáta maléena èeri meedá manacúalibàa, néese táwicha, yá wenàiwica neemácani quichái iyú. Dios imànica cayábéeri irí yái masicái waiquérica iyúwa canéeri iwèni, íná iwàwacutácué píalíacawa Dios icùanácué píawa nacái. ¿Cánácué càmita manuí píináidacawa piwàwawa Dios ìwali icùanápinácué pía? ³¹ Iná picácué píináidawa piwàwawa mamáalàacata. Picácué càì pisutá péemlawa píawáaca: ‘¿Cawiná wayáa? ¿Cawiná wabàle wàwalíripiná?’ picácué píima. ³² Macái èeri mìnanáì càmiriyéica yáalía Dios ìwali, achúmaca náináidáanícawa nawàwawa nàwali macáita yái wawàsica. Quéwa pidèniacué Wáaniri Dios chènuníiséeri yáaliéricawa càirínácaalícué wawàsi pimáapuèrica. ³³ Iná píalimáidacué pimànica càide iyúwacué Dios ichùulianá pimànica macái pichàini iyúwa, yási Dios imàacacué pirí macáita yái pimáapuèrica. ³⁴ Siùca èeri, picácué achúma píináidáaníwa piwàwawa mamáalàacata pípíchaléwa, táwíchacáiná pidèniacué áiba èeri píináidáanápináwa táwichéeri wawàsi ìwali. Macái èeri idènièrica yàasu wawàsi càulenériwa”, ímaca yái Jesúsca.

7

No juzgar a otros

¹ Néeseté Jesús ímaca yéewáidacalénái iríwa: “Picácué máini picháawàa áibanái iináwaná ìwali mamáalàacata ipíchanácué Dios yùuwichàidaca pía. ² Piwàwacaalícué piùwichàidaca áibanái caquialéta manuísíwata, yási Dios yùuwichàidacué píawa manuísíwata. Néese piicácaalícué áibanái ipualé, yási Dios iicácué pipualé nacái. ³ Pía idènièrica ibáyawaná

manuíriwa, picá píináidawa máiní cayábaca pía áiba wenàiwica ícha idènièrica ibáyawanáwa achúméeri meedá. Péemiacué comparación: Pibáyawaná manuiri, càicanide iyúwa manuiri àicu idéca nacáicaalí yúuwàacawa pituí irìculé. Néese áiba achúméeríwanái ibáyawaná, càicanide iyúwa imuluísi achúméeri yúuwàacaalíwa ituí irìculé. ⁴ Càmicáiná píalíawa cabáyawanáca pía manuísíwata, íná canáca yéewaná báawaca piicáca píchawa áiba wenàiwica idènièrica ibáyawanáwa achúméeri meedá. Péemiacué comparación: Manuiri àicu yúuwàacaalíwa pituí irìculétá, yá càmita pidé piicáca cayába pimusúadacatená imuluísi áiba wenàiwica ituí irìcuísetá. Càita nacái cabáyawanácaalí pía, picá píma áiba wenàiwica irí: ‘Nuénàsàiri, pimàaca nucàlidaca pirí pibáyawaná iwali, nuyúudàacatená pimàacaca píchawani’, picá càì píimaca irí. ⁵ Píacáiná pucháibaca píiwitáise pìyaca. ¡Pidéca píimáichaca meedá pibáyawanáwa! Iwàwacutá pimàacaca píchawa quéechacáwa yái pibáyawanáwa manuírca. Yásí pidéca píalàaca áiba wenàiwica imàacáanápíná íchawa ibáyawaná achúméeriwa”, íimaca yái Jesúsca.

⁶ “Picácué picàlida mamáalàacata Dios itàacái mabáyawanéeri áibanái irí áuli nacáiyéi íiwitáise máiníyéica báawaca iicáca Dios. Péemiacué comparación: Wàacaalí cayábéeri wawàsi áulinái irí, yásí nawènúa naamíaca wía, namàdáida nacái wainá. Wáucacaalí nacái perla cawèníri íba marranonái irí, yásí nabawàida meedáni nàabàli yáapiréwa. Càita nacái, picácué picàlida mamáalàacata mabáyawanéeri Dios itàacái áuli nacáiyéi íiwitáise irí, marrano nacáiyéi íiwitáise nacái, níara wenàiwica máiníyéica báawaca iicáca Dios, casaquèeyéica íiwitáise nacái, ipíchanacué máiní calúaca nía píapicha, néese namànicuéca pirí báawéeri”, íimaca yái Jesúsca.

Pedir, buscar y llamar a la puerta

⁷ Jesús íimaca: “Pisutácué píawawa mamáalàacata Dios ícha, yásí imànicuéca piríwani. Péemiacué comparación: Pícutácué mamáalàacatani, yásí píanàacuécani. Pimáidacué mamáalàacata capíi inùma néeni, yásí yàacùacuéca piríwani. ⁸ Yácáiná cawinácaalí isutéerica mamáalàacata, yeedápináca iríwani. Cawinácaalí icutéerica mamáalàacatani, yàanàpinácani. Cawinácaalí imáidéerica mamáalàacata capíi inùma néeni, nàacùaca irí capíi inùma. Càita nacái cawinácaalí wenàiwica isutéerica mamáalàacata Dios ícha, Dios imànipíná iríwa càide iyúwa isutáaná.

⁹ “Péemiacué comparación: Pidèniacaalícué píiriwa, càmitacué píà irí íba isutácaalí píicha pan iyáapínáwa. ¹⁰ Càmitacué píà iyáapíná àapi isutácaalí píicha cubái. ¹¹ Ewítacué báawéeyéicáaná íiwitáiseca pía, càicáaná cáininácuéca piicáca péenibewa, píalimácué nacái píaca nalí cayábéeri wawàsi. Néeni, ¿càmitasicué píalíawa cayábéeri íiwitáise yái Wáaniri Dios chènuníiséerica? ¡Íná iwàwacutácué píalíacawa Dios imànínapínácué pirí cayábéeri, pisutácaalícué ícha mamáalàacata!

¹² “Íná pimànicué áibanái irí cayábéeri càide iyúwa piwàwáaná namànica pirícué cayábéeri. Pimànicaalícué càì, yásí pimànipínácué machacàniri iyú càide iyúwaté profeta Moisés ichùullaná píawirináimi Dios inùmalícuíse, càide iyúwaté nacái profetanái natànàaná tàacáisi Dios inùmalícuíse”, íimaca yái Jesúsca.

La puerta angosta

¹³ Néeseté Jesús íimaca nalí: “Píalimáidacué macái píchàini iyúwa peebáidacatená nulí yéewacatená nùasu wenàiwicacuéca pía. Càulenáca wenàiwica neebáidaca nutàacái, nawàlùacatenáwa Dios iyacàle irìculé, càide iyúwa càulenácaalí nawàlùacawa máucuiri capíi inùma irìcubàa. Yácáiná èeri mìnánái íiwitáise báawéeri iyaca càide iyúwa cáucuiri capíi inùma, cáucuiri àyapu nacái, màulenácatalé manùbéeyéi wenàiwica nàacawa irìcubàa. Quéwa èeri mìnánái íiwitáise báawéeri itéca wenàiwica yéetácáisi irìculé, aléera infierno irìculé. Màulenáca nàyaca càide iyúwa èeri mìnánái íiwitáise iyáaná cháì èeri irìcu, íná yéewa manùbéeyéi nàyaca èeri mìnánái íiwitáise iwali càide iyúwa manùbéeyéi nawàlùacaalíwa cáucuiri capíi inùma irìcubàa, cáucuiri àyapu nacái. ¹⁴ Quéwa càica núade iyúwa capíi inùma

máucuíri. Nutàacái nacái càicanide iyúwa máucuíri àyapu, máinicáiná càulenáca neebáidaca nulí, càulenáca nacái nàyaca càide iyúwa núumáaná nawàlùacaténáwa Dios iyacàle irìculé. Iná càmita máini madécaná yàawa néré”, ímaca yái Jesúsca.

El árbol se conoce por su fruto

¹⁵ Néeseté Jesús ímaca nalí àniwa: “Picácué píichawa áibanái cachìwéeyéica. Náimaca nàwaliwa nacàlidacasa tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Càica níade iyúwa caluényéi cuwèesi lobo ìwalíyéica oveja ímamimi nachìwáidacaténá ovejanái nanúacaténá níai ovejaca. Níai cachìwéeyéica nataánica càide iyúwacué pitàaníná nawàlùacaténácuéwa pèewiré, nawàwacáiná naméeràidacuéca pía Dios ícha, namáalàidacaténácué pía. ¹⁶ Píalimápinácué píalíacawa cachìwéeyéica nía piicácaalícué càinácaalí namànica. Péemíacué comparaciòn: Wáalíacawa macái àicu ìwali waicácaalí iyacaná, cayábéericaalíni, càmicaalí nacái, néese báawéericani. Càmita weedá cayábéeri uva iyacaná áwa yúba ícha. Càmita nacái weedá cayábéeri higuera iyacaná tuíri ícha. ¹⁷ Macái cayábéeri àicu idènlaca iyacanáwa cayábéeriwa, yá nacái macái báawéeri àicu idènlaca iyacanáwa báawéerita nacái. ¹⁸ Canáca cayábéeri àicu yáaliméeri idènlaca iyacanáwa báawéeri. Canáca nacái báawéeri àicu yáaliméeri idènlaca iyacanáwa cayábéeri. Càita nacái píalimácué píalíacawa báawaca náiwitáise, níara cachìwéeyéica, piicácaalícué càinácaalí namànica. ¹⁹ Càide iyúwa wàucacaalí macái àicu canéeyéica irí iyacaná cayába, weemácaténá nía quichái irìcu, càita nacái Dios yúuwichàidapíná nía quichái irìcu cawinácaalí wenàiwica càimíyéica imàni cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. ²⁰ Càitacué píalimápiná píalíacawa báawaca náiwitáise, níara cachìwéeyéica, piicácaalícué càinácaalí namànica”, ímaca yái Jesúsca.

No todos entrarán en el reino de Dios

²¹ Jesús ímaca: “Madécaná wenàiwica náimaca nulí: ‘Wáiwacali’, quéwa càmita macáita nawàlùapínáwa Dios iyacàle irìculé Dios icùacatalé macáita chènuniré. Cawinácaalí wenàiwica imàníyéica càide iyúwa Núaniri Dios chènuníséeri iwàwáaná níawamita yáalimápiná iwàlùacawa néré. ²² Imáalàcaalípináwa yái èeriquéi, yá madécaná náimapíná nulí: ‘Wáiwacali, wacàlidacaté nalí pitàacái. Wáucacaté demonio wenàiwica ícha píipidená ìwali. Wamànicaté nacái píipidená ìwali madécaná wawàsi càimíri wenàiwica idé imànica’, càipíná náimaca nulí. ²³ Quéwa núumapíná nalí: ‘Càmita núalíacué nuicáca pía. Píacuéwa nuícha, píacué imàníyéica ibáyawanáwa’, càipíná núumaca nalí”, ímaca yái Jesúsca.

Las dos bases

²⁴ Jesús ímaca: “Péemíacué comparaciòn: Cawinácaalí wenàiwica yéemièrica nutàacái, imànicaalí nacái càide iyúwa núumáaná, yái wenàiwica iyaca càide iyúwa cáalíacáiri asìali imànírira icapèewa. Quéechacáwa ícaca depuíwalé. Yá asìali yàanàaca manuírira íba iyéerica depuíwalé cáli irìcu ibàlùadacaténá icapèewa ínata. Yá imànica icapèewa íba ínata. ²⁵ Néese unía yúuwàacawa àta inanába yéesacatalétawa. Yá yéesacái yàacawa cachàinírira iyú capíi ìwali, yá cachàinírira cáuli ipùaca ìwali yái capíica. Càimíri quéwa yúuwàawa yái capíica ibàlùacáináwa íba ínata. Càide iyúwa capíi ibàlùacaalíwa mamáalàacata, càita nacái cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái nadènapíná nacáucawa càimíri imáalàawa. ²⁶ Néese cawinácaalí yéemièrica nutàacái, quéwa càmita imàni càide iyúwa núumáaná, yá càicanide iyúwa máiwitáiséeri wenàiwica imànírira icapèewa càina ínata meedá. ²⁷ Yá unía yúuwàacawa. Néese inanába yéesacawa, yá yéesacái yàacawa cachàinírira iyú capíi ìwali, yá cachàinírira cáuli ipùaca ìwali yái capíica. Néese yúuwàacawa yái capíica, yá imáalàacawa macáita. Càide iyúwa capíi imáalàacaalíwa, càita nacái cawinácaalí wenàiwica càimíyéica yeebáida nutàacái, canáca nacáuca càimíri imáalàawa”, ímaca yái Jesúsca.

²⁸ Idécanáamité Jesús imáalàidaca icàlidaca nalíni, yá macáita wenàiwica iyéeyéica néeni náináidacawa néemíaca itàacái manuísíwata yéewáidacáiná nía cáalíacáiri iyú. ²⁹ Jesús yéewáidacáiná nía càide iyúwa wenàiwica idènièrica Dios íiwitáise icàlidacaténá tàacáisi

Dios inùmallicuise. Càmita yéewáida nía càide iyúwa néewáidáaná, níara yéewáidéeyéica wenàiwica templo iricu Dios itàacái ìwali, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté.

8

Jesús sana a un leproso

¹ Jesús iricùacatéwa dúli ínatáise, yá madécaná wenàiwica yàacawa yáapicha. ² Néese abéeri asiali cacháunéeri ímami lepra iyú yàacawa Jesús yàatalé. Yá ibàlùacawa yùulù ipùata iyúwa Jesús irí yàacaténa Jesús icàaluíniná, yéewacaténa catúulécanáca Jesús iicácani. Yá ímaca Jesús irí:

—Nuíwacali, núalíacawa píalimá pichùnìaca núa, piwàwacaalí quéwa pichùnìaca núa — ímaca. ³ Néese Jesús imàacaca icáapiwa cacháunéeri ìwali. Jesús ímaca irí:

—Nuwàwaca nuchùnìaca pía. ¡Cayábaca píawa! —ímaca yái Jesúsca. Yáta icháuná lepra yáawacawa ícha. ⁴ Jesús ímaca irí:

—Péemìa cayába. Picá picàlida áibanái iríni, nuchùnìaná pía. Néese píawa caquialéta sacerdote yàatalé píasáidacaténa iicá píimamiwa, yáalíacaténawa cayábaca pía picháuná íchawa. Pité nacái ofrenda profeta Moisés ichùulièricaté wenàiwica namàacáanápíná Dios irí nachùnìacaalíwa lepra ícha, yéewacaténa macái wenàiwica yáalíacawa cayábaca pía — ímaca yái Jesúsca.

Jesús sana al criado de un capitán romano

⁵ Néeseté Jesús iwàlùacawa Capernaum ìyacàlená iriculé, yá abéeri romanonái yàasu úwi íiwacalíná yàacawa Jesús yàatalé isutácaténá Jesús ícha wawàsi imànínápiná irí cayábéeri.

⁶ Yá ímaca Jesús irí:

—Nuíwacali, nùasu wenàiwica irìawa nucapèe iricu. Cà míri yéewa imichàanícawa. Yùuwichàacawa manuísíwata cáiwíri iyú —ímaca. ⁷ Jesús ímaca irí:

—Uwé, wàawa. Nuchùnìacaténa —ímaca yái Jesúsca. ⁸ Quéwa úwi íiwacalíná ímaca Jesús irí:

—Nuíwacali, canáca yéewanáwa nuedáca nùataléwa pía, máinicáiná cayábéerica nuícha pía, íná báica nuicáca núawawa piwéré. Pichùulíacáita ichùnlanápináwa pitàacái iyúwa, yáara nùasu wenàiwicaca, yásí ichùnìacawa. ⁹ Núalíacawa píalimá pichùnìacani pitàacái iyúwa, níacáiná nuíwacanánái nachùulì nacái núa. Núa nacái nuchùulì nùasu úwináíwa. Nuchùulìacaalí abéeri yèepùacawa, yáta yèepùacawa. Numáidacaalí abéeri, yáta yàanàaca. Nuchùulìacaalí àniwa nùasu wenàiwicawa imànínápiná áiba wawàsi, yáta imànicani. Iná yéewa núalíacawa píalimá pichùnìaca nùasu wenàiwica nacái pitàacái iyúwa —ímaca.

¹⁰ Idécanámi Jesús yéemìacani, yá cayábaca íináidacawa yéemìaca úwi íiwacalíná itàacái. Néese Jesús iwènúacawa, yá ímaca nalí, níái wenàiwicaca yèeyéicawa yáamiwáise:

—Péemiacué cayábani, canácata nùanèeri càirica yeebáidéeri nulí manuísíwata, ibatàa Israel itaquénáinámi yéenápináta, càmitàacá nùanà càiri. ¹¹ Núumacué nacái pirí, manùbaca áibanái wenàiwica íiwitáaná nàanàpiná áiba cáli néese. Nàwacáidáyacacawa nawàlùacaténawa Dios ìyacàle iriculé icùacataléca macáita chènuniré. Néré nàypínáca píawirináimicué yáapichawa, níái Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái. ¹² Píatacué quéwa, Dios imáidéeyéicaté quéechatécáwa, càmitacué píyapíná Dios yáapicha chènuniré, éwitacué Abraham itaquénáinámicáanítacué pía, càmicáinácué peebáida nulí. Dios yúucacué íchawa píawa catácatelé. Néré pícháanípínácuéca, píamíapínácuéca píyéiwa píuwichàacái iyúwa — ímaca yái Jesúsca. ¹³ Néese Jesús ímaca úwi íiwacalíná irí:

—Pèepùà picapèe néréwa, yácáiná idéca ichùnìacawa píasu wenàiwicaca iyúwa peebáidáaná nulí —ímaca yái Jesúsca. Yáta idéca cayábacani, yái úwi íiwacalíná yàasu wenàiwicaca.

Jesús sana a la suegra de Pedro

¹⁴ Néseté Jesús yàacawa Pedro icapèe iriculé. Iicáca néré Pedro iyéeru iculuéchúawa mecuní iyú, irièchúawa yàalubái íinatawa. ¹⁵ Iná Jesús imàacaca icáapiwa ucáapi ìwali, yáta mecuní ichàbacawa uícha. Yá umichàacawa, udàbaca ùaca nayáapiná.

Jesús sana a muchos enfermos

¹⁶ Néseté catácaalí yàacawa, yáta yàcalé mìnanaí natéca néenánaíwa Jesús yàatalé, manùbéeyéi wenàiwica demonio idacuèyéica íiwitáise. Jesús ichùuliacáita demonionái abéeri palabra iyú nàanápínáwa wenàiwica íicha. Càita Jesús yúucaca demonio wenàiwica íicha. Ichùnìaca nacái macáita níai cáuláiquéeyéica. ¹⁷ Iná Jesús imànica càide iyúwaté profeta Isaías icàlidáanáté tàacáisi Dios inùmálcuise. Isaías íimacaté Dios yàasu wenàiwica ìwali: “Ichùnìaca wía, wía machawàaquéeyéica, yeedáca wáicha uláicái”, íimacaté yái profeta Isaíasca.

Los que querían seguir a Jesús

¹⁸ Néseté Jesús iicáca manùbéeyéi wenàiwica iwacáidáyaquéeyéicawa itéese, íná ichùuliaca yéewáidacalénáwa itéenápínáni Galilea icalisaniná abéemàalé barca irícu. ¹⁹ Ipíchawáiseté nawàlùacawa barca iriculé, abéeri yéewáidéeri wenàiwica templo irícu yàacawa Jesús yàatalé. Yá íimaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wía, nuwàwa nùacawa píapicha àta alénácaalí pìawa yéewacaténa péewáidacaléca núa —íimaca yái wenàiwicaca. ²⁰ Néese Jesús íimaca irí:

—Píináidawa cayába quéechacáwa asáisi píalimácaalí nuéwáidacaléca pía, càulenácáiná wenàiwica nàyaca càide iyúwa nùyáaná. Péemà comparación: Yàlidunái idènìaca ibànwawa, cuìpìranái nacái nadènìaca namùlubèwa, nùacata quéwa, yái asìali Dios néeséerica, càmita nudènìaca nuimácatáipínáwa —íimaca yái Jesúsca. ²¹ Néese áiba néená, níai Jesús yéewáidacaléca, íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, pimàaca nùyaca nuénánaí yáapichawa àta núaniri yéetácatalépinátawa, néese idécanáami nubàllacani, yásí nùacawa píapicha iyúwa péewáidacalé —íimaca irí. ²² Néese Jesús íimaca irí:

—Pìawa núapicha iyúwa nuéwáidacalé. Pimàaca nabàllaca níawáacata, cawinácaalí iyéeyéica matuíbanáita Dios íicha càide iyúwa yéetáními —íimaca yái Jesúsca.

Jesús calma el viento y las olas

²³ Néseté Jesús iwàlùacawa barca iriculé yéewáidacalénái yáapichawa. Yá nadàbaca nàacawa abéemàalé Galilea icalisaniná íicha. ²⁴ Jesús iimáca íichawa barca irícu. Yáta manuírì cáuli idàbaca ipùaca calisa ìwali. Máinírì cachàinica yái cáulica. Màladàca nacái yúuwàacawa barca iriculé, yá úni ipuníadaca yàacawa barca. Quéwa Jesús iimáca mamáalàacata. ²⁵ Iná yéewáidacalénái nacawàidacani, yái Jesúsca, yá náimaca irí:

—¡Wáiwacali, piyúudàa wía! ¡Wasawíaca wàacawa! —náimaca Jesús irí. ²⁶ Néese Jesús íimaca nalí:

—¿Cánácué máiní cáaluca pía? ¿Cánácué càmita manuí píináidacawa piwàwawa nùwali? —íimaca nalí. Idécanáami icàlidaca nalíni, yá ibàlùacawa, ichùuliaca cáuli, màladàca nacái wiúnápínáni. Yá wiúca macáita màladàca. ²⁷ Néese níai yéewáidacaléca nàináidacawa manuísíwata naicáidaca irí. Yá nasutáca néemíawa níawáaca. Náimaca:

—¿Cawínásica yái asíalica ichùulìerica cáuli, màladàca nacái, yásí neebáidaca càide iyúwa ichùulláná nía? —náimaca nalíwáaca.

Los endemoniados de Gadara

²⁸ Néseté Jesús yàanàaca abéemàalé Galilea icalisaniná íicha, Gadara yàasu cáli néré, yéewáidacalénái yáapichawa. Idécanáami yàanàaca néré, yá pucháiba asianái demonio idacuèyéi íiwitáise nàacawa yéetáními icàliculèená néese. Máiníyéi calúaca nía iyúwa caluéyéi cuwèesi, càmita nabatàa áiba wenàiwica ichàbacawa néenibàa àyapulìcubàa. Yá nàacawa Jesús yàatalé. ²⁹ Yá demonionái nadàbaca néemíanícawa asianái isàna iyú:

—¡Picá pisàiwica walí wawàsi, Jesús, yái Dios írìca! ¿Pìanàsica piùwichàidacaténá wía ipíchawáise wéenáiwana yàanàaca? —náimaca.

³⁰ Mawiénita nalí manùbéeyéi marranonái yèepuníwa. Nayáaca nèepunícawa nayáacaléwa néenibàa. ³¹ Néese demonionái nasutáca Jesús ícha wawàsi. Náimaca:

—Piúcacaalí wía asianái ícha, yá pimàaca wàacawa marranonái idèèrìculé —náimaca. ³² Jesús ímaca nalí:

—Piacuéwa —ímaca yái Jesúsca. Yá demonionái yàacawa asianái ícha, yá nawàlùacawa marranonái idèèrìculé. Yáta macáita marranonái nadàbaca napiacawa iyúwa máiwitáiseeyéi demonio íiwitáise iyú. Napiacawa nacaláacawa quìratàli íinatáise. Yá nacaláacawa calisa yáaculé, nàisicùmawaca macáita, níái pìráica cà míiyéica Dios imàaca wadèniaca, wía judíoca, casacàacáiná walí marrano iiná.

³³ Néese níái icuèyéicaté marranonáimi napiacawa yàcalé nérépiná. Nàanàacaté néré, yá nadàbaca nacàlidaca yàcalé mìnanaí írìni, macáita yái nàyáanaca, níái asianái demonio idacuèyéicaté íiwitáise. ³⁴ Iná macáita yàcalé mìnanaí namusúacawa yàcalé ícha, yá nàacawa Jesús yàatalé. Naicàcani, yá nasutáca Jesús ícha wawàsi manuísíwata yèepùanápínáwa nàasu cáli ícha.

9

Jesús sana a un paralítico

¹ Néeseté, Jesús iwàlùacawa barca írìculé yéewáidacalénái yáapichawa, yá nachàbacawa abéemàalé Galilea icalìsaniná ícha. Yá nàanàaca Capernaum ìyacàlená néré, yái Jesús ìyacàleca. ² Yá abénaméeyéi wenàiwica natéca cáuláiquéeri asiali Jesús yàatalé, abéeri máapinéeri iiná macáita, cà míirica yáalimá imichàanicawa, irièricawa yàalubái íinatawa, íiméerica íinata. Néese Jesús yáalíacáiná náiwitáise manuícaca náináidacawa nawàwawa Jesús ìwali ichùnìanápínáni, íná Jesús ímaca cáuláiquéeri írì:

—Pía, nùacawéerináca, picá achúma piwàwa. Nudéca numàacaca nuwàwawa pibáyawaná ícha cayábacaténá píapicha Dios —ímaca yái Jesúsca.

³ Abénaméeyéi yéewáidéeyéi wenàiwica templo írìcu nàyaca néré. Néemìaca Jesús itàaníca cáuláiquéeri írì, íná nadàbaca náináidacawa Jesús ìwali càì: “Yái asìali Jesús itàaníca báawéeri iyú Dios ìwali, yácáiná abéerita Dios yáaliméeri imàacaca iwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná ícha cayábacaténá náapicha Dios”, náimaca náináidacawa nalíwa nawàwalicúisewa. ⁴ Quéwa Jesús yáalíacawa náináidáanácawa. Iná isutáca yéemìawa nía:

—¿Cánacué yéewa pínáidacawa càì máiní báawéeri iyú? ⁵ Máiní màulenáca wáimaca máapinéeri írì: ‘Nudéca numàacaca nuwàwawa pibáyawaná ícha cayábacaténá píapicha Dios’, càmicáiná áibanái yáalimá iicáca asásí báisícaalí cayábaca yáapicha Dios. Quéwa máiní càulenáca wáimaca máapinéeri írì: ‘Pimichàawa, pìipìna’, áibanái wenàiwica náalimácáiná naicáca asásí wadécaalí wachùnìacani watàacái iyúwa, yái máapinéerica. ⁶ Iná núa, asìali Dios néeséerica, nuchùnìapíná yái máapinéerica píalíacaténácuéwa Dios idéca ichùulíaca núa numàacáanápíná nuwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná ícha chái èeri írìcu cayábacaténá náapicha Dios —ímaca yái Jesúsca. Néeseca Jesús ímaca máapinéeri írì:

—Pimichàawa, peedá pìalubáíwa, pèepùawa picapèe néréwa —ímaca yái Jesúsca. ⁷ Néese yái máapinéeri imichàacawa, yá yàacawa icapèe néréwa. ⁸ Níái wenàiwica ìyèeyéica néré, naicáca iyúwa ìyáaná, yá cáaluca nía. Nàaca Dios icàaluíniná imàacacáiná ichàiniwa abéeri wenàiwica írì ichùnìacaténá cáuláiquéeyéi.

Jesús llama a Mateo

⁹ Jesús yàacatéwa capìi ícha, yá iicáca núa, núa Mateoca, yáawinéericawa aléera nuedácatalécate plata nuénánái judío íchawa Roma ìyacàlená yàasu gobièrno írìpiná. Néese Jesús ímaca nulí:

—Aqñialé, pìawa núapicha, iyúwa nuéwáidacalé —íimaca nulí yái Jesúsca. Yá numichàa nùacawa Jesús yáapicha.

¹⁰ Néese Jesús idècunitàacá iyáaca iyáacaléwa nucapèe irìcu, yá madécaná wenàiwica nàanàaca néré, áibanái yeedéeyéica plata néenánái judío íchawa Roma iyacàlená yàasu gobièrno irípiná, áibanái cabáyawanéeyéi nacái. Yá náawinacawa Jesús yáapicha, wáapicha nacái, wía Jesús yéewáidacaléca, nayáacaténá nayáacaléwa wáapicha. ¹¹ Néese fariseonái naicáca nía, íná náimaca walí, wía Jesús yéewáidacaléca:

—Yái yéewáidéericuéca pía, ¿cáná iyáa iyáacaléwa náapicha níái yeedéeyéica wáicha plata romanonái yàasu gobièrno irípiná, nía nacái cabáyawanéeyéica wenàiwicaca? —náimaca. ¹² Quéwa Jesús yéemiacani, yá íimaca fariseonái irí:

—Péemiacué comparación: Máuláicacaalí wenàiwica, yá càmita nawàwacutá abéeri ichùnìèripiná nía. Quéwa áibanái idènièyéica uláicái nawàwacutácani, yái ichùnìèripináca nía. Càita nacái wenàiwica íináidéeyéica mabáyawanáca, càmita nacutá abéeri ichùnìèripiná náiwitáise nabáyawaná íchawa. Quéwa áibanái wenàiwica yáaliéyéiwa cabáyawanáca, níata icutáca abéeri iwènúadéeripiná náiwitáise báawéeri ícha. ¹³ Càmitacué péewáidawa cayába Dios itàacái ìwali. Pìacué péewáidacawa cànácaalí ímáaná yái tàacáisi profeta itànèricaté Dios inùmalicuise. Dios íimacaté: ‘Ewitacué pinúacáaníta madécaná pipirawa iyúwa sacrificio piacaténacué nucàaluíniná, càicáaníta caná iwèni meedá nuicáca culto pimànìricuécaca càmicaalícáwa piicáca áibanái wenàiwica ipualé, piyúdàacaténacué nía’, íimaca yái Diosca. Iná cayábaca nàwacáidáyacacawa nùatalé níái cabáyawanéeyéica, nuicácaténá napualé. Càmicáiná nùanàa numáidacaténá wenàiwica íináidéeyéica mabáyawanáca, néese nudéca nùanàaca numáidacaténá wenàiwica yáaliéyéiwa cabáyawanáca nawènúadánápiná náiwitáisewa nabáyawaná íchawa —íimaca yái Jesúsca.

La cuestión del ayuno

¹⁴ Néeseté Juan el Bautista yéewáidacalénái nàanàaca Jesús yàatalé. Yá nasutáca néemlàwa Jesús. Náimaca irí:

—Wamàacaca wáichawa wayáacaléwa manùba yàawiría, fariseonái nacái, wasutácaténá wíawawa Dios ícha manuísíwata. ¿Cáná càmita namàaca náichawa nayáacaléwa, níái péewáidacaléca, nasutácaténá níawawa Dios ícha? —náimaca. ¹⁵ Néese Jesús íimaca nalí:

—Péemiacué comparación: Asìali icásàacaalíwa, yá imáidaca yàacawéeyéináwa asianái naicácaténá icásàacawa casíimáiri iyú. Idècunitàacá iyaca náapicha, càmita yéewa achúmaca nawàwa. Iná càmita namàaca náichawa nayáacaléwa. Quéwa áiba èeriwa, áibanái itéca náichawani. Néese namàacapiná náichawa nayáacaléwa, níái yàacawéeyéinámica achúmacáiná nawàwa néenialípiná. Càita nacái nuéwáidacalénáica, càmita yéewa achúmaca nawàwa idècunitàacá nùyaca náapicha. Iná càmita namàaca náichawa nayáacaléwa, nùyacáiná náapicha.

¹⁶ “Péemiacué áiba comparación: Càmita wadé wachanàidaca éwisàimi wabàlewa wàlisài wáluma yéemami iyú. Wamànicaalí càì, yásí wàlisài wáluma yéemami imàacacawa, yá icacanàidaca éwisàimi bàlesi, yá quèwanáta manuícaca icháuná. ¹⁷ Càita nacái càmita wadé wàucùaca wàlisài uva ituní éwisàimi íimamisi irìculé. Wamànicaalí càì, yásí uva ituní idàbaca isáacawa dàchidàchiwaca inànìacubàa, néese éwisàimi íimamisi icacanácawa, càmicaíiná yáalimá imulacàacawa yàacawa. Yá yúucacawa wáicha macáita uva ituníca, íimamisi nacái. Iná wàucùaca wàlisài uva ituní wàlisài íimamisi irìculé. Yásí wacùaca nía cayába, yái uva ituníca, íimamisi nacái. Càita nacái nuéwáidacalénái yeebáidéeyéica nutàacái wàlisài, càmita nàya càide iyúwa fariseonái yàasu bàaluisàimi tàacáisi ímáaná”, íimaca yái Jesúsca.

La hija de Jairo. La mujer que tocó la capa de Jesús

¹⁸ Idècunitàacá Jesús itàaníca nalí, yá abéeri judío íiwacaliná yàanàcaté Jesús yàatalé, yá ibàlùacawa yùulù ipùata iyúwa Jesús irí yàacaténá Jesús icàaluíná. Néese judío íimaca Jesús irí:

—Nuídu idéca yéetácawa siùcasíwatàacáwa. Quéwa piacaalíwa ùatalé pimàacacaténá picáapiwa ùwali, yásí cáuca úa àniwa —íimaca.

¹⁹ Jesús yàacawa yáapicha, wía nacái yéewáidacalénái wàacatéwa Jesús yáapicha. ²⁰ Abéechúa inanái ùacawa manùbéeyéi wenàiwica yèewi. Cáláicacaté úa doce camuí, uíraná yàacawa uícha mamáalàacata. Uái inanáica ùacawa Jesús yáamiwáise mawiénita irí, manùbéeyéi wenàiwica yèewi. Yá udunùaca ibàle ipùata ìwali. ²¹ Umànica càì uínáidacáináwa ùacawa: “Nudunùacaalí ìwali, éwita ibàle ìwalicáaníta meedáni, yásí báisíta cayábaca núatá”, càì úumaca uínáidacawa ulíwa uwàwalìcuísewa. ²² Quéwa Jesús iwènúa iicáidaca ulí, yá íimaca ulí:

—Picá achúma piwàwa. Pidéca pichùnìacawa pimàacacáiná piwàwawa nùwali —íimaca yái Jesúsca. Yáta cayábaca úa uláicái íicha.

²³ Néeseté Jesús yàanàaca judío íiwacaliná icapèe néré, yá iicáca áibanái ipùliyéyí íwa. Nàwacáidáyacacatéwa nabàlìacaténá yéetéechúamiwa. Aibanái nacái náicháaníca uíwítáise, néemíaníca nacáíwa cachàiníri iyú càide iyúwa judío íiwítáise iyáaná. ²⁴ Jesús yáalíacawa icáucàidáanápínaté úái yéetéechúamicawa, íná íimaca nalí:

—Pimusúacuéwa macáita, úacáiná sùmàuca càmíichúata yéetáwa, uimácáicata ùyaca — íimaca yái Jesúsca, yáalíacáináwa icáucàidáanápínaté úa. Néese níái wenàiwicaca naicáaníca Jesús iquíniná, náalíacáináwa báisíri iyúcani uétácatéwa. ²⁵ Quéwa Jesús imusúadaca nía canánama capíi íicha. Néese iwàlùacawa sùmàumi iríacatalécawa. Yá íbàaca ucáapi ìwali úái yéetéechúamicawa, yá umichàacawa, cáuca úa àniwa. ²⁶ Néesetécawa macáita wenàiwica iyéeyéica mawiénita irí yái yàcaléca néemìacaté uináwaná ìwali Jesús imichàidáanaté úa yéetácáisi íicha.

Jesús sana a dos ciegos

²⁷ Jesús imusúacatéwa nacapèe íicha, yá pucháiba matuíyéi nàacawa yáamíise. Yá náimaca irí cachàiníri iyú:

—¡Pía rey David itaquérinámica, Dios ibànuèrica walí wacuèrinápiná, wía judíoca, piicá wapualé! —náimaca irí. ²⁸ Jesús iwàlùacawa capíi irìculé, néese níái matuíyéica nàacawa yàatalé. Yá Jesús isutáca yéemíawa nía:

—¿Peebáidasicué núalimá catuíca numànicuéca pía? —íimaca yái Jesúsca. Náimaca irí:

—Báisíta, Wáiwacalí, weebáida càì —náimaca. ²⁹ Néese Jesús imàacaca icáapiwa natuí ìwali. Yá íimaca nalí:

—Pichùnìacuéwa càide iyúwa peebáidáanácué —íimaca yái Jesúsca. ³⁰ Yásí cayábaca natuí. Yá Jesús yàalàaca nía cachàiníri iyú. Íimaca nalí:

—Picácué pimàaca áibanái náalíacawa cawinácaalícué ichùnìaca pituí —íimaca yái Jesúsca.

³¹ Quéwa namusúacanacáitawa capíi íicha, yáta nacàlidaca Jesús iináwaná ichùnìaca nía nalí níái nayaquewéyécawa.

Jesús sana a un mudo

³² Néeseté idècunitàacá matuíyéimi namusúaca nàacawa capíi íicha, yá áibanái natéca mataacáiri aslali Jesús yàatalé. Demonio idacùaca mataacáiri íiwítáise, íná càmíta yáalimá itàaníca. ³³ Yá Jesús yúucaca demonio aslali iwàwalìcuíse. Néese mataacáiri idàbaca itàaníca. Yá áibanái wenàiwica iyéeyéica néeni náináidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí. Yá náimaca nalíwáaca:

—¡Canácaté waiquéricáwa càiri wawàsi cháí wàasu cáli Israel néenibàa! —náimaca.

³⁴ Quéwa abénaméeyéi fariseo náimaca Jesús ìwali:

—Demonio íiwacalináquéi idacùaca íiwítáise yái aslálíca Jesús. Íná yéewa yúucaca demonio wenàiwica íicha demonio íiwacaliná íiwítáise iyú —náimaca Jesús ìwali.

Jesús tiene compasión de la gente

³⁵ Jesús yàacaté ipáchiaca macái manuiri yàcalé iriculé, púubéeri yàcalé iriculé nacái. Yá yéewáidaca wenàiwicanái macái judiónái imanùbaca yéewáidacàalu irìcu. Yá icàlidaca nalí cànácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Ichùnà nacái cáuláiquéeyéi wenàiwica, cáiwíiri ícha nacái, macái íiwitáaná. ³⁶ Catúulécanáca Jesús iicáca nía máinícáiná achúmaca nawàwa nàuwichàacáinatéwa madécaná yàawiría. Càica níade iyúwa ovejanái canéeyéica icuèriná, iméerèeyéicawa meedá, canácáinaté abéeri yéewáidéeripiná nía Dios ìwali, níai wenàiwicaca. ³⁷ Iná Jesús ímaca walí, wía yéewáidacaléca:

—Báisíta, madécaná wenàiwica nawàwa neebáidaca nutàacái. Péemìacué comparación: Càica níade iyúwa bànacalé ituíná quírereri yéenáiwaná yàanàcaalí wenàiwica needácatáipiná nabànacalewa. Quéwa máisibáanatacué pía, icàlidéeyéipiná nalí nutàacái. ³⁸ Iná pisutácué Dios ícha, yái càiride iyúwa bànacalé íiwacali, ibànùanápíná yàasu wenàiwicawa íbaidéeyéipiná irí, nacàlidacaténá wenàiwicanái irí nuináwaná ìwali, yéewacaténá neebáidaca nulí. Yásí wàwacáidaca nía Dios yàasu wenàiwicanáipiná càide iyúwa wenàiwica needácaalí nabànacale ìyacanáwa —ímaca yái Jesúsca.

10

Jesús escoge a los doce apóstoles

¹ Néeseté Jesús imáidaca yàataléwa wía, wía docéeyéica imanùbaca yéewáidacaléca. Yá imàacaca walí íiwitáisewa wáucacaténá demonio wenàiwicanái ícha, wáucacaténá náicha nacái macái uláicái íiwitáaná, cáiwíiri nacái.

² Wía docéeyéica imanùbaca apóstolca ípidenéeyéica cà: quéecha Simón, ípidenéeri nacái Pedro; yá nacái iméeréeri ípidenéeri Andrés; nía nacái Zebedeo yéenibeca, ibèeri ípidenéeri Santiago, yá nacái iméeréeri ípidenéeri Juan; ³ yá nacái Felipe; Bartolomé nacái; Tomás nacái; núa nacái Mateo, núa yái yeedéericaté plata nuénánái judío íchawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno irípiná; yá nacái Santiago, yái Alfeo ìirica; Tadeo nacái; ⁴ yá nacái Simón, ípidenéeri nacái celote; yá nacái Judas Iscariote, yái itéeripínacaté Jesús yúuwidenái náibàcaténáni, nanúwani.

Jesús envía a los discípulos a anunciar el reino de Dios

⁵ Jesús ibànùacaté wía doce wamanùbaca wacàlidacaténá itàacái. Càì yàalàaca wía: “Picácué pìawa càmiyéi judío yàasu cáli ínatalé, picácué nacái piwàlùawa yàcalé iriculé ìyéeyéica Samaria yàasu cáli ínata. ⁶ Pìacué nàatalé níawamita Israel itaquénáinámica ìyéeyéica càide iyúwa ovejanái iméerèeyéiwa, canéeyéica icuèriná, nawènúadacáiná náiwitáisewa Nacuèriná Dios íchawa, canáca nacái abéeri yéewáidéeripiná nía Dios ìwali. ⁷ Pìacué picàlidaca nalíni Dios icùnánápiná macáita mesúnamáita. ⁸ Pichùnìacué cáuláiquéeyéi wenàiwica, pimichàidacué nacái yéetéeyéimiwa yéetácáisi ícha, pichùnìacué nacái cacháunéeyéi ímami lepra iyú, piúcacué demonio wenàiwica ícha. Nudéca numàacacuéca pírí nuíwítáisewa mawèníiri iyú, íná picácué picobra nía cawinácaalí wenàiwica pichùnìeyéica.

⁹ “Picácué píté iwèni pìasu bolsa irìcuwa, orocáaníta, plata nacái, cobre nacái. ¹⁰ Picácué píté saco, pucháiba bàlesi nacái; picácué peedá píríwa wàlisài costiza nacáiri, àicu nacái. Cawinácaalí wenàiwica piyúudèeyéipínacuéca iwàwacutá nàaca piyáapínacuéwa.

¹¹ “Pìacuéwa yàcalé iriculé, picutácué abéeri cáimiétacanéeri iwàwéerica yéemìaca picàlidáanacué nalí nutàacái. Yá piyamáacuéwa icapèe irìcu àta pèepùacatalétacuéwa yàcalé irìcuíse. ¹² Piwàlùacuéwa icapèe iriculé, yá pitàidacué wenàiwicanái ìyéeyéica néré, pisutácué nalí Dios imàníinápíná nalí cayábéeri. ¹³ Cayábacaalí náiwitáise níai capii irìcuíyéica, yásí Dios imànica nalí cayábéeri càide iyúwacué pisutáaná ícha. Quéwa, càmicaalí cayába náiwitáise, néese Dios càmita imànipíná nalí cayábéeri. ¹⁴ Quéwa, càmicaalícué nawàwa needáca nàataléwa pía, càmita nacái nawàwa néemìaca picàlidáanacué

nalí nutàacái, néese pimusúacuéwa capli irìcuíse, yàcalé irìcuíse nacái, yá pichùpiacué cáli ichùmalé piabàli íchawa naicápiná, càide iyúwa wáiwitáise ìyáaná, wía judíoca, píasáidacaténacué nalí Dios yùuwichàidáanápíná nía. ¹⁵ Péemiacué cayábani, èeri imáalàacaalípináwa, Dios yùuwichàidapíná báawéeyéi wenàiwica, yásí yùuwichàidapíná níawa càmiyéicué yeedáca yàataléwa pía máini yáwanáí Sodoma ìyacàlená mìnánáimi ícha, Gomorra ìyacàlená mìnánáimi nacái”, ímaca walí yái Jesúsca.

Persecuciones

¹⁶ Néeseté Jesús ímaca walí, wía yéewáidacaléca: “¡Péemiacué cayába! Nubànùacué pía nèewiré níara èeri mìnánáica cuwèsi lobo nacáiyéi íiwitáise, báawéeyéica iicáca Dios, báawéeyéi nacái iicáca Dios yàasu wenàiwica. Piyapínacuéca nèewibàa càide iyúwa oveja càmiyéi yáalimá ipéliaca caluéyéi cuwèsi lobo ípunita iwàwéeyéica iyáaca oveja. Iná iwàwacutácué cáaliacáica píiwitáise, piicácué píichawa piùwidenáicawa, càide iyúwa cáaliacáiri àapi iicáaná íchawa yùuwidenáíwa ipíchaná áibanáí ichìwáidacuéca pía. Quéwa iwàwacutácué mabayawanáca pía, càmitacué nacái pimàni áibanáí irí báawéeri. Piyacué càide iyúwa unùcu càmiíchúa imàni áibanáí irí báawéeri. ¹⁷ Picácué píichawa áibanáicáiná náibàapínacuéca píawa nacháawàacaténacué piináwaná ìwali yàcalé íiwacanánáí irí, nacapèedáidacaténacué nacái píawa judíonáí yéewáidacàalu irìcu. ¹⁸ Yá natépinácuéca píawa nacháawàacaténacué piináwaná ìwali nacuèrinánáí iríwa, náiwacanánáí irí nacáíwa, níái icuèyéica cáli, peebáidacáinácué nutàacái. Càita píalimápinácué picàlidaca nalí nuináwaná ìwali, níái èeri mìnánáí icuèrinánáica, nía nacái càmiyéica judío. ¹⁹ Náibàapínacué natéwa pía nacháawàacaténacué piináwaná ìwali nacuèrinánáí iríwa, quéwa picácué achúma píináidacawa piwàwawa ìwali yái tàacáisi iwàwacutéericuéca picàlidaca nalí, càinácaalí iyú nacái yéewanápiná picàlidaca piináwaná ìwaliwa. Néeseacué péenáíwaná yàanàacaalíwa picàlidáanápíná piináwaná ìwaliwa, yásí Dios imàacacué píaliacawa càinácaalí iyú iwàwacutáaná picàlidaca nalíni. ²⁰ Càmicáinácué pía yái càì icàlidéeripínacani, néese Espíritu Santo Wáaniri Dios ibànuèrica imàacapínacué pitàaníca Dios inùmalìcuíse.

²¹ “Néenialípiná wenàiwicanáí nacháawàapíná néenánáisiwawa áibanáí irí néetáanápínáwa neebáidacáiná nutàacái. Aibanáí nasèenái nacái nacháawàapíná néenibewa néetáanápínáwa neebáidacáiná nutàacái. Aibanáí néenibe nacái nawènúadapíná náiwitáisewa nasèenái íchawa, yá nanúaca nasèenáiwawa. ²² Macái èeri mìnánáí báawapínacué naicáca píawa peebáidacáiná nutàacái, quéwa cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata àta néetáatalétawa, Dios iwasàapíná níawa yàasu yùuwichàacáisi íchawa. ²³ Namànicaalícué pirí báawéeri abéeri yàcalé irìcu, néese pipiacuéwa áiba yàcalé irìculé. Péemiacué cayába, núa asialí Dios néeséerica nùanàapíná ipíchawáise pimáalàidacué picàlidaca nuináwaná ìwali macái yàcalé irìcu ìyéeyéica Israel yàasu cáli íinata.

²⁴ Péemiacué comparación: Abéeri yéewáidacalé càmita yéewa cachàinica ícha yái yéewáidéericani, càmita yéewa nacái áiba íbaidéeri cachàinica íiwacalí íchawa. Càitacué nacái càmita yéewa cachàinica pía nuícha. Wenàiwica náináidacawa piwalicué càide iyúwa náináidáanáwa nùwali. ²⁵ Píacué nuéwáidacaléca, iwàwacutácué piwàwaca piyaca càide iyúwa nùyáaná, yái yéewáidéericuéca pía, càide iyúwa yàasu wenàiwica iwàwáaná ìyaca càide iyúwa íiwacalí ìyáaná. Aibanáí càmiyéi yeebáida nutàacái náimaca nùwali Beelzebúcasa núa, yái demonio íiwacalínáca. Iná nùalàacuéca pía náicha, náimáanápínacué piwali càiri báawéeri tàacáisi nacái, piyacáinácué càide iyúwa nucapèe irìcuíyéica, nuénánáisiwa”, ímaca walí yái Jesúsca.

A quién se debe tener miedo

²⁶ Jesús ímacaté walí: “Iná picácué cáalu pía èeri mìnánáí ícha, càmicáiná náalimá nabàaca nabáyawanáwa càiripínáta. Aiba èeriwa macáita náaliacawa ìwali. ²⁷ Càita nacái, picácué piàaca náicha nutàacái. Yái nucàlidéericuéca pirí ibàacanéeri iyú, iwàwacutácué

picàlidaca nalíni amalánama. Yáí nucàlidéericuéca pirí ìwali méetàuculé áibanái ícha, pìacué picàlidaca cachàiníri iyúni àta macái néemàcatalétani. ²⁸ Picácué cáalu pía èeri mìnanaí ícha yáaliméeyéica inúacuéca pía quéwa càmítacué náalimá nanúacuéca piwàwa cáuri. Néese, iwàwacutácué cáaluca pía Dios ícha, yáí yáaliméerica yeedácuéca picáuca, yúucacaténácué pía nacái infierno iriculé, yáí quichái càmírira ichacàwa càiripinéerita iyaca.

²⁹ Péemiacué comparación: Aibanái nawéndaca pucháiba màsibèe púubéeyéi abéeri moneda ìwaliná càmícáiná cawèni màsibèe púubéeyéica. Quéwa éwita càmíiyéicáaníta cawèni nía, càicáaníta Wáaniri Dios yáalíacawa nàwali, icùa nacái nía. Càmita yéewa abéeri màsibèe achúméeri yéetácawa càmicaalícáwa Dios imàacaca yéetácawa. ³⁰ Càita nacái Dios icùacuéca pía. Yáalíacuéca macáita piwali, àta càisimalénácaalícué piwita ibáiná, yáalía nacáíwa Dioscáiná idéca iputàaca nía abéerinamata; càita Dios yáalíacawa piwalícué. ³¹ Iná picácué cáalu pía wenàiwicanái ícha, cawènicáiná Dios iicácuéca pía náicha níái màsibèe púubéeyéica manùbéeyéica”, ímaca walí yáí Jesúsca.

Los que reconocen a Jesucristo delante de los hombres

³² Jesús ímacaté walí, wía yéewáidacaléca: “Cawinácaalí wenàiwica icàlidéerica iináwanáwa yeebáidaca nutàacái wenàiwicanái yàacuésemi, yásí núa nacái nucàlidapiná iináwaná ìwali nùasu wenàiwicacani Núaniri Dios chènuníséeri iríwa. ³³ Quéwa cawinácaalí càmírira icàlida iináwanáwa yeebáidaca nutàacái wenàiwicanái yàacuésemi, yásí núa nacái nucàlidapiná iináwaná ìwali, càmita nùasu wenàiwicacani Núaniri Dios chènuníséeri iríwa”, ímaca walí yáí Jesúsca.

Jesús, causa de división

³⁴ Jesús ímacaté walí nacái: “Picácué píináidawa wenàiwicanái nàypiná matuíbanáita náapichawáaca nudécáaníta nùanàaca. ¡Càmírira! Néese, càmítapiná abédanama náiwitáise nùwali. ³⁵ Nudéca nùanàaca, íná asíanái nàuwideca namànipináca nániriwa, inanái nacái nàuwideca namànipiná náatúawa, nayéeru nacáíwa. ³⁶ Càita macáita nàuwideca namànipiná néenánáisiwawa, níacáiná abénaméeyéi neebáidapiná nulí, quéwa áibanái càmita neebáida nulí.

³⁷ Cawinácaalí cáininéerica iicáca nuícha yáaniri, yáatúa nacáíwa nuícha, càmita yéewa nùasu wenàiwicacani. Aibacaalí nacái cáininéerica iicáca nuícha ìriwa, ídu nacáíwa nuícha, càmita yéewa nùasu wenàiwicacani. ³⁸ Iwàwacutá nùasu wenàiwica matuíbanáiri iyú imàaca áibanái nàuwichàidacani nùwalíse, naicáaní nacái iquíniná, éwita nanúacaalíni cruz ìwali yeebáidacáiná nutàacái. Iwàwacutá nacái imànica macáita càide iyúwa nuchùullaná. Cawinácaalí càmírira imàni càì, càmita yéewa nùasu wenàiwicacani. ³⁹ Aibacaalí càmírira iwàwa yeebáida nutàacái ipíchaná yùuwichàacawa nulípiná, canáca irí icáuca càmírira imáalàawa. Quéwa cawinácaalí yeebáidéerica mamáalàacata nutàacái, éwita nanúacaalíni, yácata idènièripiná icáucawa càmírira imáalàawa”, ímaca walí yáí Jesúsca.

Premios

⁴⁰ Néeseté Jesús ímaca walí àniwa: “Cawinácaalí yeebáidéericuéca pitàacái, yeebáidapiná nacái nutàacái. Néese nacái, cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái, yeebáidapiná nacái itàacái, yáí Dios ibànuèrica núa aléi. ⁴¹ Aibacaalí wenàiwicanái yeebáida Dios yàasu profeta itàacái, namànicaalí nacái profeta irí cayábéeri profeta icàlidacáiná nalí Dios itàacái, yásí Dios yàapiná nalí cawèníri càiride iyúwa Dios yàaná cawèníri yàasu profeta iríwa. Aibanái wenàiwica neebáidacaalí itàacái cayábéeri íiwitáise, namànicaalí nacái irí cayábéeri cayábacáiná íiwitáise, yásí Dios yàapiná nalí cawèníri càiride iyúwa Dios yàaná cawèníri cayábéeri íiwitáise irí. ⁴² Cawinácaalí imànírira cayábéeri nuéwáidacalénái càmíiyéi cachàini irí, nùasunáicáiná nía, Dios yàapiná irí cawèníri iyúudàacáiná níái yeebáidéeyéica nutàacái. Ewita yáalimáicáaníta yàaca nàiraca meedá casalíníri úni, càicáaníta Dios yàapiná irí cawèníri iyúudàacáiná nùasunái”, ímaca walí yáí Jesúsca.

11

Los enviados de Juan el Bautista

¹ Néeseté Jesús idécanáamité yàalàaca wía docéeyéi yéewáidacaléca, yá yàacawa yéewáidacaténá wenàiwicanáí áibanáí ìyacàle irìcu, yáara cálica, icàlidaca nacáí nalí yáí cayábéeri tàacáísica.

² Néenialíté Juan el Bautista, ìyéerica presoíyéi ibànalìcu, yéemìaca ìwali yáí Cristo imànírica. Néese Juan ibànùaca yéewáidacalénáíwa abénaméeyéi nàacaténáwa Jesús yàatalé.

³ Juan iwàwacaté nasutáca néemìawa Jesús asáísí báísícaalí Dios néeséericani, yáí wenàiwica Dios ibànùèripinácaté judío icuèrinápiná, néese càmiccaalí yání, yá iwàwacutá nacùaca áibata yàanàaca.

⁴ Néese Jesús ímaca nalí: “Pèepùacuéwa Juan yàatalé. Picàlidacué Juan iríni pidéénacuéca piicáca numànica, pidéénacuéca nacáí péemìaca nucàlidaca wenàiwicanáí irí. ⁵ Picàlidacué Juan iríni matuíyéimi idéca iicáidaca, éeruíyéimi yàabàli nacáí nadéca nàipínánica, cacháunéeyéimi ímami lepra iyú nacáí, idéca cayábaca nía uláicái ícha, màuwíiyéimi nacáí nadéca néemìaca, yéetéeyéimiwa nacáí nadéca namichàacawa yéetácáisi ícha, catúulécanéeyéi nacáí nadéca néemìaca nuwàwaca nuwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Picàlidacué Juan iríni yáalíacaténáwa idéca nùanàaca, núa Dios néeséerica. ⁶ ¡Casímáica cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacáí mamáalàacata!” ímaca yáí Jesúsca.

⁷ Néese idécanáamité Juan yéewáidacalénáí yèepùacawa Jesús ícha, yá Jesús idàbaca icàlidaca Juan el Bautista iináwaná ìwali. Jesús ímaca wenàiwicanáí irí: “Bàaluité piacatécué piicáca wenàiwica yèepuníricawa chuìri cáli ínata, yáara Juanca. Càmirítatè machawàaca íiwitáise yáí asìali piiquéericatécué, càide iyúwa masicái cáuli yáawiadáidéerica meedá. ⁸ ¿Càinásicué piicáté néré? Càmirítatè asìali cawèníri ibàle yáí piiquéericatécué. Píalíacuécawa cawinácaalí cawèniyéica ibàle ìyéeyéica nacáí càasuíri iyú, nàyaca cayábéeri capìi irìcu càide iyúwa reynáí ìyáaná, icuèyéica manùbéeyéi wenàiwica. ⁹ Néese piacuécawa bàaluité manacúali yùuculé càinàwàiri piicácaténáté profeta icàlidéerica tàacáisi Dios inùmaliçuise. Báísíta profetacani, yáí Juanca, quéwa máiníri cachàinica áibanáí profeta ícha canánama. ¹⁰ Yáí Juanca, yácata yáara nacàlidéericaté ìwali tàacáisi Dios inùmaliçuise. Dios yàasu profeta itànàacaté tàacáisi Dios íméericaté Iiri iríwa. Dios ímacaté:

‘Nuchùllapíná pipíchalé nùasu wenàiwicawa icàlidéerica nutàacáíwa. Yá yàapínacawa pipíchalé yàalàacaténá wenàiwica nachùnànapíná náiwitáisewa yéewanápiná natàidaca pía cayába pìanàacaalíwa nàatalé’,

ímacaté yáí Diosca. ¹¹ Péemìacué cayába, canácata áiba wenàiwica cachàiníri Juan ícha nèewíise macáí èeri mìnánáí. Quéwa cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios itàacáí siùcáisede, yéewanápiná Dios icùaca nía, máiní cachàinipínaca nía Juan ícha, éwita càmicáaníta máiní cachàinica nía Dios ìyacàle irìcu Dios icùacataléca macáita chènuniré.

¹² “Bàaluité Juan el Bautista idàbacaalíté icàlidaca Dios itàacáí àta siùca nacáide, èeri mìnánáí namànica báawéeri Dios yàasu wenàiwicanáí irí, yá náalimáidaca namáalàidaca cawinácaalí yeebáidéeyéica Dios itàacáí, iwàwéeyéica Dios icùaca nía. ¹³ Macáí tàacáisi profetanáí icàlidéericaté Dios inùmaliçuise, áiba tàacáisi nacáí Dios ichùulièricaté profeta Moisés itànàanápiná, macáita yáí tàacáísica icàlidacaté walíni càinácaalí iyú Dios icùanápináté yàasu wenàiwicawa. Càité nacàlidaca Dios itàacáí àta Juan el Bautista yàanàacatalétaté. ¹⁴ Cawàwanátacué píalimá peebáidaca yáí tàacáísica: Juan el Bautista, yácata profeta Elías nacáiri, yáí iwàwacutéericaté yàanàaca ipíchawáise israelita icuèrinápiná yàanàaca. ¹⁵ Càuwíiyéicaalícué pía, péemìacué nutàacáí.

¹⁶ “Nucàlidacué pirí càiná píiwitáise, píacué wenàiwicaca ìyéeyéica siùca. Péemìacué comparación: Càicuéca píade iyúwa sùmanáí yáawinéeyéicawa àyapulicubàa bamuchúamibàa yàcalé. Néese namáidaca nanacáiyéi iríwa: ¹⁷ ‘Wadéca wapùllacuéca pirí íwa, quéwa

càmitacué pilabàa; néese wadéca wacántàacuéca pirí canción càide iyúwa nacántàaná yéteyéyemiwa ìwali, quéwa càmitacué pícháaní, càì nàimaca. ¹⁸ Càita nacái pidécuéca pimànica. Juan el Bautista yàanàcaté, yá imàacaca íchawa iyáacaléwa isutácaténá yáawawa Dios ícha manuísíwata, càmita nacái ìira uva ituní. Quéwa pímacatécué Juan ìwali demoniosa iyaca iwàwalìcu. ¹⁹ Siùcade nudéca nùanàaca, núa asiali Dios néeséerica. Nuyáaca nuyáacaléwa, nuìra nacái uva ituní. Néese pímacuéca nùwali camùnírìcasa núa, cáanáirisa iyáaca iyáacaléwa núa, casímáicasa nacái nucàmaca, nùacawéeridáanása nacái cabáyawanéeyéi wenàiwica, nía nacái yeedéeyéica plata néenánái judío íchawa Roma iyacàlená yàasu gobierno irípiná. Càita pímacuéca nùwali càmicáinácué piwàwa pèebáidaca nutàacái. Quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica Juan yàasu tàacáisi, nutàacái nacái, náasáidaca Dios idéca imàacaca cáalíacáica nía báisíri iyú”, ímaca yái Jesúsca.

Los pueblos desobedientes

²⁰ Néese Jesús yàalàaca nía cachàiníri iyú níai yàcalé mìnánáica aláera Jesús imànicatalécate batéwa macáita yái càmirica wenàiwica idé imànica. Yàalàaca nía cachàiníri iyú càmicáinaté nawènúada náiwitáisewa Dios irípiná. Yá Jesús ímaca nàwali: ²¹ “¡Máinicué piùwichàapínacawa, píacué israelítaca iyéeyéica Corazín iyacàlená irìcu, Betsaida iyacàlená irìcu nacái! Ewitacué piicácaníta numànica pèewibàa madécaná yái càmirica wenàiwica idé imànica, càicáanítacué càmita piwènúada píiwitáisewa píbayawaná íchawa. Piyúnáidacuéca máiniyéica cayábaca pía náicha níara càmiyéica israelitami iyéeyéicaté Tiro iyacàlená irìcu, Sidón iyacàlená irìcu nacái, iyéeyéica méetàuculé Israel yàasu cáli ícha. Quéwa càmitaté máini báawaca nía píchacué. Càmitaté naicá áiba imànica nèewibàa càide iyúwa numàníná pèewibàa. Quéwa naicácaalíté càiritá, yá nawènúadacaté náiwitáisewatá caquialéta Dios irípinátá, càmicáinaté máini báawéeyéica nía iyúwacué pía, yá nacái nàwalicaté nabàlesíamiwa báawéeri iicácanáwatá, napusúa nacái nàwalísewa catáli náasáidacatenáté achúmaca nawàwa nabáyawaná ìwaliwatá. ²² Quéwa núumacué pirí, áiba èriwa Dios yùuwichàidapíná báawéeyéi wenàiwica, yásí piùwichàapínacuécawa máini cachàiníwanái náicha, níara càmiyéica israelita iyéeyéicaté Tiro iyacàlená irìcu, Sidón iyacàlená irìcu nacái, máinicáinácué báawéeyéica náicha pía. ²³ Píacué nacái Capernaum iyacàlená mìnánáica, piyúnáidacuéca máinípiná cámiétacanáca pía, càide iyúwa Dios iyáaná chènuniré. ¡Càmírita! ¡Néese Dios yúucapínacué píawa irìculé yára utàwi máiníri depuíwaca, máinícatelé depuíwaca náicha canánama! Ewitacué piicácaníta numànica pèewibàa madécaná yái càmirica wenàiwica idé imànica, càicáanítacué càmita piwènúada píiwitáisewa píbayawaná íchacuéwa. Piyúnáidacuéca máiniyéica cayábaca pía náicha níara càmiyéica israelita iyéeyéicaté Sodoma iyacàlená irìcu. Quéwa càmitaté máini báawa nía píchacué. Càmitaté naicá áiba imànica nèewibàa càide iyúwa numàníná pèewibàacué. Quéwa naicácaalíté càiritá, yá nawènúadacaté náiwitáisewatá caquialéta Dios irípinátá, càmitaté nacái Dios imáalàidaca níatá, yá nacái nàyacàlemi Sodoma iyacaté mamáalàacatátá àta siùca nacáide, càmicáinaté máini báawéeyéi nía iyúwacué pía. ²⁴ Iná núumacué pirí, áiba èriwa Dios yùuwichàidapíná báawéeyéi wenàiwica, yásí piùwichàapínacuécawa máini cachàiníwanái náicha níara càmiyéica israelita iyéeyéicaté Sodoma iyacàlená yàasu cáli ìnata, máinicáinácué báawéeyéica náicha pía”, ímaca yái Jesúsca.

Vengan a mí y descansen

²⁵ Néenialíté Jesús ímaca Yáaniri Dios iríwa: “Pía, Núaniri Dios, nùaca pirí cayábéeri, pía Nacuèrinásàirica macáita níai iyéeyéica chènuniré, cháì èri irìcuíyéica nacái. Nùaca pirí cayábéeri pimàacacáiná nalí píiwitáisewa, níai yeebáidéeyéica pitàacái càide iyúwa sùmanái pùbéeyéi neebáidáaná, yéewanápiná áiba èri mìnánái iyúnáidéeyéi cáalíacáica càmita náalimá náalíacawa píiwitáise ìwali. ²⁶ Báisíta, Núaniri, pidéca pimànica càide iyúwaté piwàwáaná pimànica”, ímaca yái Jesúsca.

²⁷ Néese Jesús ímaca wenàiwicanái irí: “Núaniri Dios idéca imàacaca núalíacawa macáita. Abéerita Núaniri yáaliéri báisíiri iyú nùwali, yái Iirica. Abéerita núa, yái Iirica, yáaliéri báisíiri iyú Núaniri ìwali, abéerita nacái cawinácaalí wenàiwicanái numàaquéeyéica yáalíaca Núaniri ìwali, càide iyúwa nuwàwáaná, yái Iirica. ²⁸ Aquialécué nùatalé, peebáidacué nutàacái, piacué macáita chamàléeyéica. Pidécuéca piibaidaca cachàiníiri iyú pimànicaténácué macáita càide iyúwa áibanái ichùullánácué pimànica càulenéri wawàsi Dios irípiná. Piacué nacái achúméeyéica ínáidacawa iwàwawa ibáyawaná ìwaliwa, aquialécué nùatalé, yá numàacacué piyamáidaca piawawa càulenéri wawàsi ícha, numàacacué nacái nuwàwawa pibáyawaná ícha. ²⁹ Peebáidacué nutàacái, pimànicué nacái càide iyúwa nuchùullánácué pía. Pimàacacué nuéwáidaca pía, piyacaténácué càide iyúwa nùyáaná, núa càmirica caluéri íiwitáise, núa càmirica cáimacái iicá yáawawa. Nùacawéeridapínácué pía, wáibaida nacái wáapichawáaca. Càitacué píalimápiná piyamáidacawa pibáyawaná íchawa, ícha nacái yái càulenéri wawàsi áibanái ichùulièricuéca pimànica Dios irípiná. ³⁰ Càmita máini càulenácué pícha peebáidáanápínácué nutàacái, pimànínápínácué nacái càide iyúwa nuchùullánácué pía, nùacawéeridacáinácué pía, numàacapínácué nacái casímáica pía”, ímaca yái Jesúsca.

12

Los discípulos arrancan espigas en el día de reposo

¹ Néenialíté áiba sábadu judiónái iyamáidacatáicawa Jesús yèepunícawa àyapullicubàa bànacalé yèewibàa, wáapicha wía yéewáidacaléca. Yá máapica wía, íná weedáca achúmáanata trigo ituiná bànacalé ícha wayáapínáwa, judío íiwitáise imàacacáiná wenàiwica needáca nayáapínáwani achúmáanata iyacaná áibanái ibànacale yéená, máapicaalí nía. ² Fariseonái naicácaté weedáca bànacalé iyacaná, yá naicáca yái wamàníirica iyúwa íbaidacalési ínáté náimaca Jesús irí:

—Piicáca yái namànínáca. Péewáidacalénái náibaidaca siùca sábadu wayamáidacatáicawa. Dios càmita imàaca wáibaidaca siùca èeri —náimaca irí. ³ Néese Jesús ímaca nalí:

—Pidécuéca piimáichaca tàacáisi piléericuéca Dios itàacái irìcuise wàawirimi rey David ìwali, bàaluité máapicaalíténi, áibanái nacái yáapichéeyéi aslanáica. ⁴ David iwàlùacatéwa Dios yàasu manuíri capìima ímamisíiri irìculé, yái israelitanái isutácatáipíná Dios ícha. Yá iyáaca pan namàníricaté Dios irí ofrenda piná sacerdotenái iyáapíná. Ewita Dios imàacacáaníta níawamita sacerdotenái iyáaca yái panca, càicáaníta càmitaté yùuwichàida David, nía nacái aslanái yèepuníiyéicatéwa yáapicha, máapicáináté nía, ínáté catúulécanáca Dios iicáca nía. ⁵ Pidécuéca piimáichaca nacái áiba tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliçuise. Moisés ímacaté sacerdotenái càmita namàni nabáyawanáwa éwita náibaidacáaníta templo irìcu sábadu wayamáidacatáicawa. Máini iwàwacutáca náibaidaca Dios irípiná templo irìcu namànicaténá macáita càide iyúwa Dios iwàwáaná. Cachàinica templo sábadu ícha iwàwacutácainá wenàiwica nàaca Dios icàaluíniná èeri imanùbaca, sábadu nacái. ⁶ Quéwa núumacué pirí, núa iyéerica cháí pèewi, cachàiníirica núa templo ícha. ⁷ Càmitacué péemla càinácaalí ímáaná áiba tàacáisi profeta Oseas itànèericaté Dios inùmaliçuise. Dios ímacaté: ‘Ewitaacué pinúacáaníta madécaná pipìrawa iyúwa sacrificio piacaténácué nucàaluíniná, càicáaníta caná iwèni meedá nuicáca yái culto pimàníricuécasa nulí càmicaalícáwa piicáca áibanái ipualé, piyúudàacaténá nía’, ímaca yái Diosca. Báisícaalícué péemlacaté càinácaalí ímáaná yái tàacáisicatá, yá càmitacué picháawàa naináwaná ìwali báawéeri iyútá, níai nuéwáidacaléca càmiyéica imàni ibáyawanáwa. ⁸ Iná Dios idéca ichùulláca núa, aslali Dios néeséerica, numàacáanápíná nùasu wenàiwica namànica càide iyúwa nuwàwáaná, èeri imanùbaca, yái sábadu nacái wayamáidacatáicawa, wía judíoca —ímaca yái Jesúsca.

El hombre de la mano tullida

⁹ Néseté Jesús yàacawa, yá iwàlùacawa judíonái yéewáidacàalu irìculé, iyéerica néré. ¹⁰ Iyacaté néeni abéeri asìali icáapi ituwièricawa íicha. Abénaméeyéi fariseo naicáidaca Jesús irí naicácaténá asáisi imànicaalípináté áiba wawàsi náaliméerica nacháawàaca iináwaná ìwali ìwallíse, fariseonái náimacáinaté íbaidacalésicani yái Jesús ichùnìanáca wenàiwicanái. Iná nasutáca néemìawani, náalimáidacaténá naicáwani. Yá náimaca Jesús irí:

—Wawàwa wáaliacawa càinácaalí pínáidacawa. ¿Dios imàacasica wachùnìaca cáuláiquéeyéi wenàiwica sábadò irìcu wayamáidacatáicawa? —náimaca náalimáidaca naicáwa Jesús.

¹¹ Néese Jesús íimaca nalí:

—Péemìacué comparación: Pidèniacaalícué pipìrawa oveja, néese yúuwàacaalíwa utàwi nacáichúa irìculé namusúadacatáise úni, ¿càmitasicué pimusúadacani caquialéta, éwita sábadò irìcucáaníta, yái èeri wayamáidacatáicawa? ¹² Néeni, máiníiri cawènica wenàiwica oveja íicha. Iná ¿cánácué càmita píalíawa Dios imàacaca wamànica cayábéeri áibanái irí siùca sábadò irìcu? —íimaca yái Jesúsca. ¹³ Néese Jesús íimaca irí yái asìali icáapi ituwièricawa íicha:

—Piducúa picáapiwa —íimaca yái Jesúsca. Yá asìali iducúaca icáapiwa, yáta cayábaca icáapi càide iyúwa abéemàa icáapi. ¹⁴ Quéwa fariseonái namusúacanacáitawa judíonái yéewáidacàalu íicha, yá nadàbacaté náináidacawa càinápinácaalíté iyú náalimáaná nanúaca Jesús.

Una profecía acerca de Jesús

¹⁵ Néseté Jesús yáaliacawa náiwitáise nawàwáanáté nanúacani, yá Jesús yàacawa náicha, manùba quéwa wenàiwica yàacawa yáamiwáise. Jesús ichùnìaca macáita cáuláiquéeyéi wenàiwica yàanèeyéicaté yàatalé. ¹⁶ Yá yàalàaca nía cachàiníiri iyú ipíchaná nacàlidaca iináwaná ìwali manùbéeyéi wenàiwica irí ichùnìanáté nía. ¹⁷ Càité Jesús imànica càide iyúwaté profeta Isaías icàlidáanáté tàacáisi Jesús iináwaná ìwali Dios inùmalìcuíse. Dios íimacaté:

¹⁸ “Yácata nùasu wenàiwica íbaidéerica nulípiná, nuedéerica íbaidáanápiná nulí. Yácata cáininéerica nuicáca, yácata casíimáirica nuicáca. Yá numàacapiná irí Espíritu Santo icùacaténá íiwitáise. Yá icàlidapiná nutàacái càníiyéi israelíta irí, náaliacaténáwa nuwàwaca nàyaca machacàníiri iyú.

¹⁹ Càmita itàanípiná ùuléri tàacáisi iyú, càmita nacái yéemíanícawa. Canáca nacái yéemièri itàacái imáidáidáaná cachàiníiri iyú calle irìcubàa bamuchúami yàcalé.

²⁰ Imànipiná cayábéeri machawàaquéeyéi irí, iicápiná nacái napualé, cawinácaalí iwàwéeyéica yéetácawa, àta imawèniadacataléta macáita báawéeri.

²¹ Càníiyéi israelíta yeebáidapiná itàacái, yàasu wenàiwica nacái nía”, íimaca yái Diosca.

Acusan a Jesús de recibir su poder del demonio

²² Néseté natéca matuíri asìali Jesús yàatalé, abéeri matuíri, mataàcáiri, demonio idacùacáiná íiwitáise. Yá Jesús yúucaca demonio asìali íicha, íná catuíca àniwani, itàaní nacái àniwa. ²³ Néese macáita wenàiwica náináidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí. Yá nasutáca néemìawa níawáaca: “¿Yátasica rey David itaquérinámi, Dios ibànuèrica wacuèrinápiná, wía judíoca?” náimaca nalíwáaca.

²⁴ Néese fariseonái néemiacáináni, yá náimaca nalí: “Yái asìali Jesúsca idèniaca Beelzebú íiwitáise, yái demonio íiwacalináca. Iná yéewa Jesús yúucaca demonio wenàiwica íicha Beelzebú íiwitáise iyú”, náimaca Jesús ìwali.

²⁵ Jesús yáaliacawa náináidáanáwa. Iná íimaca fariseonái irí: “Péemìacué comparación: Wenàiwicanái ipéliacaalí ípunitawáaca, yásí nàasu cáli imáalàacawa. Càita nacái yàcalé mìnánái, áibanái néenánái nacái napéliacaalí náipunitawáaca, néese càmita náalimá nàyaca náapichawáaca. ²⁶ Càita nacái, canácatáita Satanás yúuca yàasu demonionáywa wenàiwica íicha. Satanás yúucacaalí demonio wenàiwica íichatá, yá ipéliaca meedá yáawatá. Yásí imáalàacawa nacái yái ichànicatá, yái Satanásca. Iná ¿cánácué càmita

píalíawa càmita núuca demonio wenàiwica ícha Satanás íiwitáise iyú? ²⁷ Pidécuéca píimaca núucacasa demonio wenàiwica ícha Beelzebú íiwitáise iyú. Picháawàacaalícué nuináwaná ìwali càì mamáalàacata, yásì iwàwacutácué picàlidaca nulíni cawinácaalí ichàini iyú péewáidacalénáicué náucaca demonio wenàiwicanáí ícha. Píalíacuéwa càmita náuca demonio Beelzebú íiwitáise iyú. Iná níata péewáidacalécuéca náasáidaca càmitacué picàlida nuináwaná ìwali báisíiri iyú. ²⁸ Núucaca demonio wenàiwica ícha Espíritu Santo íiwitáise iyú, íná nudéca núasáidacuéca pirí Dios icùaca abéechúanaméeyéi wenàiwica pèewibàa.

²⁹ “Núucaca demonio wenàiwica ícha nuíiwitáise iyúwa, cachàinicáiná núa Satanás ícha. Péemíacué áiba comparación: Càide iyúwa cayéedéeri iyáaná, càmita cayéedéeri yáalimá iwàlùacawa irìculé áiba cachàiníiri asìali icapèeca iyéedùacaténá ícha yàasu, càmicaalícáwa cayéedéeri idacùca íchawa yáì cachàiníiri asìalica quéechacáwa. Iwàwacutá cayéedéeri imànica càì, yéewacaténá iyéedùaca cachàiníiri asìali yàasu. Càita nacáì núalimá nudacùaca nuíchawa Satanás nuwasàacaténá ícha wenàiwica. Pidécuéca pitàaníca báawéeri iyú Espíritu Santo ìwali.

³⁰ “Píacué càmiíyéica abédanamata íiwitáise núapícha, piùwidecuéca pimànica núa; càmitacué piyúudàa nùwacáidaca wenàiwica Dios irípiná, néese piyúudàacuéca Satanás iméeràidacaténá wenàiwica Dios ícha meedá.

³¹ “Iná péemíacué cayába. Dios imàacapiná iwàwawa íchéi macáì íiwitáaná báawéerica wenàiwica imàníríca, itàaníríca nacáì Dios ìwali báawéeri iyú, nawènúadacaalí náiwitáisewa nabáyawaná íchawa. Quéwa wenàiwica itàanícaalí báawéeri iyú Espíritu Santo ìwali, yá canácatáita Dios imàaca iwàwawa ibáyawaná ícha. ³² Aibacaalí itàaní báawéeri iyú nùwali, núa asìali Dios néeséerica, néese iwènúadacaalí íiwitáisewa Dios irípiná àniwa, yásì Dios imàacaca iwàwawa ibáyawaná ícha. Quéwa itàanícaalí báawéeri iyú Espíritu Santo ìwali, néese càmita quirínama Dios imàaca iwàwawa ibáyawaná ícha cháì èeri irìcu, càmita nacáì wàlisàipiná èeri irìcu”, íimaca yáì Jesúsca.

El árbol se conoce por su fruto

³³ Jesús íimacaté fariseonáì irí: “Péemíacué comparación: Cayábéeri àicu yàaca walí cayábéeri yàacàsi. Báawéeri àicu idèniaca iyacanáwa báawéeri. Càita wáalíacawa macáì àicu ìwali. Càita nacáì píalímácué píalíacawa nùwali piicácáiná càinácaalí numànica. ³⁴ ¡Píacué càiyéide iyúwa àapi iculále! Càide iyúwa àapi imusúadáná iculálewa inùma irìcuísewa, càita nacáì càmitacué píalímá pitàaníca cayábéeri wawàsi ìwali báawacáinácué píiwitáise. Iná yáì báawéeri tàacáisi pitàanírícuéca, pidécuéca pimusúadacani piwàwalícuísewa, yácáinácué piwàwa idéca ipuníacawa báawéeri tàacáisi iyú. ³⁵ Cayábacaalí wenàiwica íiwitáise, yásì itàaníca nacáì cayábéeri wawàsi ìwali, yácáiná íiwitáise cayábéeri iyaca iwàwalícu. Càita nacáì báawacaalí wenàiwica íiwitáise, yásì itàaníca báawéeri wawàsi ìwali, yácáiná íiwitáise báawéeri iyaca iwàwalícu. ³⁶ Núumacué pirí, Dios yùuwichàidapiná báawéeyéi wenàiwica èeri imáalàacaalípináwa, yá yùuwichàidapiná nía ìwalíise macáì tàacáisi canéerica iwèni náiméericaté. ³⁷ Càide iyúwa pitàaníná, yásì Dios iicáanáca pía, yácáiná pitàacáì yásáidaca càinácaalí píiwitáise. Pitàanícaalí cayábéeri wawàsi ìwali, yásì cayábaca Dios iicáca pía iyúwa mabáyawanéeri, cayábacáiná píiwitáise, yá càmita Dios yùuwichàidapiná pía. Quéwa pitàanícaalí báawéeri wawàsi ìwali, yá báawaca Dios iicáca pía, cabáyawanéeri, báawacáiná píiwitáise, yá Dios yùuwichàidapiná pía”, íimaca yáì Jesúsca.

La gente mala pide una señal milagrosa

³⁸ Néeseté abénaméeyéi fariseo, áibanáì nacáì yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu náimaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, wawàwa waicáca pimànica wawàsi càmíríca wenàiwica idé imànica —náimaca. ³⁹ Jesús íimaca nalí:

—Píacué báawéeyéica íiwitáise, píacué nacáì iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios ícha, pidécuéca pisutáca nuícha numànínápiná piicá yáì càmíríca wenàiwica idé imànica, quéwa

càmita numànicué pírí càiri wawàsi. Numàacacáita piicáca numànínapíná càide iyúwaté profeta Jonás iyáanáté. ⁴⁰ Càide iyúwaté Jonás iyamáanátéwa manuírí cubái idèerícu máisiba èeri, càita nacái núa asiali Dios néeséerica nùypíná cáli irícu máisiba èeri. ⁴¹ Níara càmiyéica israelita iyéeyéicaté Nínive iyacàlená irícu namichàapínácawa yéetácáisi íicha èeri imáalàacaalípináwa Dios yùuwichàidacaalípiná báawéeyéi wenàiwica. Nabàlùapínáwa Dios íipunita yéewacaténá Dios icàlidaca naináwaná ìwali, càinácaalí báawéeri namàníricaté. Píacué israelita iyéeyéica siúcade pimichàapínacué nacáiwá. Yásí Nínive iyacàlená mìnánáimi nacháawàacuéca piináwaná ìwali, bàaluitécáiná Nínive mìnánái nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná néemiácáinaté profeta Jonás icàlidaca nalí tàacáisi Dios inùmalicúise. Néese, éwita nùyacáaníta pèewibàa siúcade, núa cachàiníríca íiwitáise profeta Jonás ichàini íicha, càicáaníta càmítacué peebáida nulí. Iná cabáyawanácuéca Dios iicáca pía. ⁴² Ua nacái Sur yàasu cáli íiwacalumi càmiíchúá israelita umichàapínácawa yéetácáisi íicha ucháawàacaténácué piináwaná ìwali, píacué israelitaca èeri imáalàacaalípináwa Dios yùuwichàidacaalípiná báawéeyéimi. Bàaluitécáiná ùanàaca máini déecuise cháí wàasu cáli íinatalépiná uémíacaténáté rey Salomón itàacái máini cáalíacáica, úalíacáinatéwa Dios imàacacaté Salomón icàlidaca tàacáisi cáalíacáiri iyú. Quéwa éwita nùyacáanítacué pèewibàa, núa cachàiníríca íiwitáise rey Salomón ichàini íicha, càicáaníta càmítacué peebáida nulí. Iná cabáyawanácuéca Dios iicáca pía —íimaca yái Jesúsca.

El espíritu impuro que regresa

⁴³ Jesús íimaca nalí: “Demonio yàacaalíwa wenàiwica íicha, yásí demonio iméeràcawa chuírí cáli ínata, yá icutáca iyamáacatáipínáwa. Càmicaalí demonio yàanàa iyamáacatáipínáwa, yásí íimaca íináidacawa iríwa: ⁴⁴ ‘Nuèpùacawa àniwa nucapèe néréwa yáara wenàiwica nudécatáiseca nùacawa íicha’, íimaca iríwa. Néese demonio yèepùacawa àniwa, yásí demonio yàanàaca wenàiwica cáiwitáiseeri càide iyúwa cayábéeri capíi máiseeri natunuérica, nachùnièrica nacái cayába. ⁴⁵ Néese demonio yàaca ìwacáidaca yáapichawa siete namanùbaca demonio máiniyéi báawaca íicha. Yá macáita nawàlùacawa wenàiwica iwàwaliculé, nadacùacaténá íiwitáise. Yásí namànica irí báawéeri máini íicha yái báawéerica idàbáanéeri demonio imàníricaté irí quéechacáwa. Càita nacái píacué wenàiwicaca báawéeyéica piùwichàapínacuécawa máini cachàinírí íicha yái quéechéericaté piùwichàanácuécawa”, íimaca yái Jesúsca.

La madre y los hermanos de Jesús

⁴⁶ Idècunitàacá Jesús icàlidaca wenàiwicanái iríni, néese yáatúa yàanàaca néré, Jesús yéénánái yáapicha nacái, nawàwacáinaté natàaníca Jesús yáapicha. Quéwa nabàlùacawa bàacháwáise capíi íicha. ⁴⁷ Iná áiba íimaca Jesús irí:

—Píatúa, péenánái nacái nabàlùacawa bàacháwáise. Nawàwa natàaníca píapicha —íimaca.

⁴⁸ Quéwa Jesús íimaca irí yái asiali icàlidéerica irí naináwaná:

—Péemíla yái númáanáca núatúa ìwaliwa, nuénánái ìwali nacáiwá —íimaca yái Jesúsca.

⁴⁹ Néese Jesús iicáidaca walí wía yéewáidacaléca iyéeyéica yáapicha, yá imichàidaca icáapiwa wapualé. Yá íimaca:

—Níái wenàiwicaca nuicáca nía iyúwa núatúanáiwa, nuénánái nacáiwá. ⁵⁰ Yácáiná cawinácaalí wenàiwica imànírica càide iyúwa Núanírí Dios chènuníseeri iwàwáaná, yácata nuiquéerica càide iyúwa nuénásàiriwa, nuénásàatúa nacáiwá, núatúa nacáiwá —íimaca yái Jesúsca.

13

La parábola del sembrador

¹ Néeseté yáta èericaté Jesús imusúacawa capíi íicha yàacaténáwa Galilea icalísaniná néré. Yá yáawinacawa càina ínata. ² Yá máini manùbaca wenàiwicanái nàwacáidáyacacawa

yàatalé, íná Jesús iwàlùacawa barca irìculé, yá yáawinacawa barca irìcu. Níái manùbéeyéi wenàiwicaca nayamáacawa càina ínatata.

³ Néese Jesús yéewáidaca nía manùba comparación iyú. Yá ímaca nalí: “Abéeri asìali ibàna yàacawa ituínási. Yá yàacawa càide iyúwa náiwitáise nabànaná ituínási, yá yàaca icasáaca yàacawa bànacalé. ⁴ Yàaca icasáaca yàacawa, yá abénaméeyéi ituínási yúuwàacawa àyapulicubàa, yá màsibèe yàanàaca néré, yá nayáaca ími. ⁵ Aiba ituínási yéená yúuwàacawa cáli ínata íba yèewiré, canácatáica cayába cáli ibaníiri. Yá bànacalé ími ibacácawa ráunamáita, càmicáiná ibaní néeni cáli. ⁶ Néese èeri imusúacawa, yá icànaca cachàini, yeemáca yái bànacalé, yá chuìcani canáciná ipìchu cayába cáaléeri, íná yéetácawa. ⁷ Aiba ituínási yéená yúuwàacawa tuíri yèewiré. Yá idàwinàacawa tuíri yáapicha, quéwa tuíri idàwinàacawa dàalawaca bànacalé yèewibàa, càmita ibatàa bànacalé idàwinàacawa cayába. ⁸ Quéwa áiba ituínási yéená yúuwàacawa cayábéeri cáli ínata. Idàwinàacanáamiwa, yá idèniaca iyacanáwa manùba. Abénaméeyéi yéetaná nadèniaca natuínáwa cien namanùbaca, áibanái yéetaná nadèniaca natuínáwa sesenta namanùbaca, áibanái nacái nadèniaca treinta namanùbaca ituíná. ⁹ Càuwíyéicaalícué pía, péemìacué nutàacái”, ímaca yái Jesúsca.

El porqué de las parábolas

¹⁰ Néeseté wía Jesús yéewáidacaléca wàacawa Jesús yàatalé, yá wasutáca wéemìawani cáná yéewa icàlidaca wenàiwicanái iríni comparación iyú. ¹¹ Jesús ímaca walí: “Dios imàacacué pialíacawa càinácaalí iyú icùaca yàasu wenàiwicawa. Càmita imàaca áibanái yáalíacawa, níái manùbéeyéi càmiyéica yeebáida itàacái. ¹² Wenàiwica ínáidacaalíwa cayába nutàacái ìwali, yá nacái yéemìacaalí càinácaalí ímáaná, yásí Dios imàacaca yáalíacawa mamáalàacata. Quéwa áibacaalí wenàiwica càmita ínáidawa cayába nutàacái ìwali, yásí íimáicha nacái yái achúmérica yáaliéicatéwa ìwali. ¹³ Iná nuéwáidacáita nía comparación iyú, níacáiná éwita naicácaníta numànica yái càmirica wenàiwica idé imànica, càicáaníta càmita nawàwa náalíacawa nùwali, cawinácaalí núa. Ewita néemìacáaníta nutàacái nàuwì iyúwa, càicáaníta càmita nawàwa néemìaca càinácaalí ímáaná yái nutàacáica. ¹⁴ Iná nàyaca càide iyúwaté profeta Isaías icàlidáaná tàacáisi Dios inùmalícuise. Dios ímacaté israelitanái irí:

‘Ewítacué péemìacáaníta mamáalàacata piùwi iyúwa, càicáanítacué canácatáita pialíapínacuéwa càinácaalí ímáaná. Ewítacué piicácaníta madécaná wawàsi pituí iyúwa, càicáanítacué canácatáita pialíapínáwa càinácaalí ímáaná yái piiquéericuéca’, ímaca yái Diosca. ¹⁵ Néeseté Dios ímaca israelitanái ìwali:

‘Níái wenàiwicaca, Israel itaquénáinámi, cadapùleca náiwitáise, cadapùleca neebáca nutàacái. Màuwica nía, càmiyéi iwàwa yéemìaca nutàacái. Nadéca naimáidaca natuíwa, càmiyéi iwàwa yáalíacawa càinácaalí ímáaná yái nutàacáica, ipíchaná nawènúadaca náiwitáisewa báawéeri ícha nuwasàacaténá nía nùasu yùuwichàacáisi íchawa’,

ímaca yái Diosca.

¹⁶ “Quéwa píacué nuéwáidacaléca, Dios imànicuéca pírí cayábéeri manuísíwata pialíacáinácué piicáca yái piiquéericuéca pituí iyúwa, pidécué nacái péemìaca càinácaalí ímáaná yái tàacáisi péemìericuéca piùwi iyúwa. ¹⁷ Péemìacué cayába, madécaná profetanái, áibanái nacái cayábéeyéi íiwitáise nawàwacaté naicáca núa, yái piiquéericuéca, quéwa càmitaté naicá núa. Nawàwacaté nacái néemìaca yái nutàacái péemìericuéca, quéwa càmitaté néemìani”, ímaca yái Jesúsca.

Jesús explica la parábola del sembrador

¹⁸ Jesús ímaca walí: “Péemìacué yái ímáanáca, yái comparación ibanéeri ìwali. ¹⁹ Cawinácaalí wenàiwica yéemièyéica càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa, quéwa càmita neebáidani, càica níade iyúwa bànacalé yúuwèericawa àyapulicubàa. Yá Satanás yàanàaca, yá imàacaca naimáichaca Dios itàacái. ²⁰ Yái ituínási yúuwèericawa cáli ínata íba yèewiré ímáanáca càicanide iyúwa wenàiwica néemìacaalí Dios itàacái, yá

neebáidacani casímáiri iyú. ²¹ Néseta quéwa, càmicáiná neebáida Dios itàacái báisíiri iyú, macái nachàini iyúwa, càide iyúwa canácaalí bànacalé ipìchu cayába, íná neebáida itàacái malééná èeri, càide iyúwa bànacalé yéetácaalíwa ráunamáita. Iná nadàbacaalí nàuwichàcawa Dios irípiná, neebáidacáiná itàacái, Satanás nacái yáalimáidacaalí nía namàninápiná nabáyawanáwa, yásí nayamáidaca neebáidaca Dios itàacái. ²² Yái bànacaléca yúuwèericawa tuíri yèewiré ímáanáca càicanide iyúwa wenàiwica néemìacaalí Dios itàacái, nàináidacawa nacái ìwali, quéwa báawaca nàináidacawa nawàwawa báawanama abéerita nàasu ìwaliwa, cháí èeri irìcuírca. Cáininá nacái naicáca nàasu cawèníriwa, nawàwacáiná càasuca nía. Macáita yái cháí èeri irìcuírca ichìwáidaca nía, càmita ibatàa namànica càide iyúwa Dios iwàwáaná. Càide iyúwa bànacalé idàwinàacaalíwa báawata, quéwa canácatáita cayàcanáni, càita nacái níai wenàiwicaca. Neebáca Dios itàacái báawatata, càmirita quéwa nawàwalcuísewa, íná càmita máini namàni cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. ²³ Quéwa yái bànacaléca yúuwèericawa cayábacatái cáli ímáanáca càicanide iyúwa wenàiwica néemìacaalí Dios itàacái, yá neebáidacani tàì íméeri iyú. Yá namànica cayábéeri càide iyúwa bànacalé idèniacaalí mamáalàacata iyacanáwa cayábéeri. Abenaméeyéi namànica cayábéeri manuísíwata càide iyúwa bànacalé idèniacaalí cien namanùbaca iyacanáwa, macái yéetaná imanùbaca. Aibanái namànica cayábéeri càide iyúwa bànacalé idèniacaalí sesenta namanùbaca iyacanáwa, macái yéetaná imanùbaca. Aibanái namànica cayábéeri càide iyúwa bànacalé idèniacaalí treinta namanùbaca iyacanáwa, macái yéetaná imanùbaca”, ímaca yái Jesúsca.

La parábola de la mala hierba entre el trigo

²⁴ Néseté Jesús yéewáidaca nía àniwa comparación iyú. Ímaca nalí: “Péemiacué càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Iyaca càide iyúwa asiali ibànacaalí yèepunicawa ibànacalewa. Ibànaca cayábanaméerita trigo ituíná. ²⁵ Néese táiyápi, yái bànacalé íiwacali yúuwide yàanàaca trigo ibànacalená yùuculé, yá ibànaca manùba báawéeri masicái íimi trigo nacáiri iicácanáwa, cayábéeri trigosíwa ínatabàa. Yá yèepùacawa íicha, yái yúuwideca. ²⁶ Iná yéewa macáita nadàwinàcawa, néese nadèniacaalí nàyacanáwa, átata báawanaméeri masicái yáasáidaca iyacanáwa báawéeri meedá. ²⁷ Néese bànacalé íiwacali yàasu wenàiwica naicáca báawéeri masicái, yá nàacawa náiwacali yàataléwa nacàlidacaténá iríni yàasu bànacalé iináwaná ìwali. Náimaca irí: ‘Wáiwacali, pibànacaté cayábanaméerita ituínási. ¿Sísáaná yàanàa yái báawéeri bànacaléca imusuéricawa yèewibàa?’ náimaca. ²⁸ Yá náiwacali ímaca nalí: ‘Núuwidequéera càì ibànaca néenibàa báawanaméeri ituínási trigosíwa yèewibàa’, ímaca nalí. Néese yàasu wenàiwicanái ímaca irí: ‘¿Piwàwasica wàaca wacacàaca íicha yái báawéerica?’ náimaca irí. ²⁹⁻³⁰ Quéwa náiwacali ímaca nalí: ‘Càmírita. Picácué picacàa yái báawanaméerica, ipíchanácué picacàaca yáapichata yái cayábéeri trigoca. Tàacá idàwinàacawa abédanamata trigo yáapicha àta weedácatalépináta yái bànacaléca trigoca. Néese yàasu èeri tàacáwa, nuchùuliapíná nùasu wenàiwicawa yeedéeyéi bànacalé iyacaná needáanápíná yái báawéerica bànacaléca quéechacáwa, nadacùadánápíná ibàpi iyúnama nía, yéewanápíná weemáca nía. Néese nuchùuliapínáca needáanápíná yái cayábéeri trigoca nùasu manuírca capíi irìculé, trigo ituíná yàalu’, ímaca yái bànacalé íiwacalica”, ímaca yái Jesúsca.

La parábola de la semilla de mostaza

³¹ Néseté Jesús yéewáidaca wenàiwicanái áiba comparación iyú. Yá ímaca nalí: “Péemiacué càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa: Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa, càicanide iyúwa mostaza íimi, asiali ibànéerica ibànacale yèewiwa. ³² Ewita achúméeríinacáaníta yái mostaza íimica, càicáaníta idécanáami idàwinàacawa, yá manuícani macái bànacalé íicha, yá idàwinàacawa manuícani iyúwa àicusíwa. Iná yéewa màsibèe nàanàaca namànica namùlubèwa mostaza yéetaná yàana ínata”, ímaca yái Jesúsca.

La parábola de la levadura

³³ Jesús yéewáidaca nía àniwa comparación iyú. Yá íimaca nalí: “Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicanáíwa càicanide iyúwa levadura iyáaná. Inaná yèewiádaca levadura máisibàawiríacatái harina yèewi, àta macáita íbesi inísàacawa”, íimaca yái Jesúsca.

El uso que Jesús hacía de las parábolas

³⁴ Jesús yéewáidaca wenàiwicanáí macái wawàsi ìwali comparación iyú. Yéewáidaca níái manùbéeyéi wenàiwicaca comparación yáawami iyúta. ³⁵ Jesús yéewáidaca nía càì imànicaténá càide iyúwaté Dios yàasu profeta icàlidáanáté tàacáisi Jesús inùmalìcuíse. Yáté Jesús íimaca:

“Nucàlidapiná nalíwani comparación iyúwa; nucàlidapiná nalí manùba wawàsi ìwali, càmiyécáwa wenàiwica yéemla iináwaná ìwali, Dios idàbacatáiseté èeriquéi àta siùca nacáide”, íimaca.

Jesús explica la parábola de la mala hierba entre el trigo

³⁶ Néeseté Jesús isutáca náicha wawàsi nèepùanápínáwa nacapèe néréwa, níái manùbéeyéi wenàiwicaca. Yá Jesús iwàlùacawa capíi iriculé wáapicha, wía yéewáidacaléca. Néese wàacawa Jesús yàatalé. Wasutáca wéemlawni càinácaalí íimáaná yái tàacáisi icàlidéerica walí báawéeri masicái ìwali. ³⁷ Yá Jesús íimaca walí: “Núa, asìali Dios néeséerica, núacata yái ibànéerica cayábéeri ituínási. ³⁸ Yái bànacalé yàalupináca íimáanáca càicanide iyúwa chái èeriquéi. Yái cayábéeri ituínásica íimáanáca càicanide iyúwa Dios yàasu wenàiwica, yeebáidéeyéica itàacái. Yái báawéeri masicáica íimáanáca càicanide iyúwa báawéeri Satanás yàasu wenàiwica. ³⁹ Yái nùuwide ibànéerica báawéeri masicái, yácata Satanás. Yáta nacái èerica needácatáipináca bànacalé iyacaná, yácata èeripiná imáalàacatáipináca yái èeriquéi. Níái yeedéeyéica bànacalé iyacaná, níacata Dios yàasu ángelnái. ⁴⁰ Càide iyúwa needácaalí báawéeri masicái, neemáanápíná nía quichái iricu, càipiná nacái iyaca imáalàacaalípináwa yái èeriquéi. ⁴¹ Núa, asìali Dios néeséerica, nuchùllapiná nùasu ángelnáíwa nàwacáidáanápíná nùasu wenàiwicanáí nèewíse macáita ichiwáidéeyéica wenàiwica namànínapíná nabáyawanáwa, nía nacái imàníyéica ibáyawanáwa mamáalàacata. ⁴² Néese nùasu ángelnáíwa yúucapiná báawéeyéi wenàiwica manuírí quichái iriculéwa. Néré wenàiwica náicháanápíná, yá naamíapíná nayéiwa nàuwichàacái iyúwa. ⁴³ Cawinácaalí imàníyéica cayábéeri càide iyúwa Dios ichùllaná, nacànapínáwa mèlumèluírí iyú càide iyúwa èeri icamaláná Wáaniri Dios iyacàle iricuwa. Càuwíyéicaalícué pía, péemlacué cayába nutàacái”, íimaca walí yái Jesúsca.

La parábola del tesoro escondido

⁴⁴ Jesús yéewáidacaté wía àniwa comparación iyú. Yá íimaca walí: “Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa iyaca càide iyúwa cawèníri wawàsi, áibanái wenàiwica ibèericaté cáli iriculé. Néese asìali yàanàacani, yá ibàliaca àniwani. Néese, casímáiri iyú, yàaca iwéndaca macáita yàasumiwa, yá iwènìlaca iríwa yái cáli bànacalé yàalupináca”, íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la perla de mucho valor

⁴⁵ Jesús yéewáidaca wía àniwa comparación iyú. Yá íimaca walí: “Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa iyaca càide iyúwa cacharreròsàiri, icutéerica yàacawa perla púubéeyéi íba cayábanaméeyéi cawèníyéi. ⁴⁶ Néese asìali yàanàaca perla máiní yáwanáichúa cawènica, yá yàaca iwéndaca macáita yàasumiwa, néese iwènìlaca iríwa úái perla cawènichúa yáwanáica”, íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la red

⁴⁷ Néeseté Jesús yéewáidaca wía àniwa comparación iyú. Íimaca walí: “Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa iyaca càide iyúwa chinchorro náibèeri iyú cubái. Yá asianái yúucaca chinchorro manuírí úni yáaculé. Yá náibàaca macái cubái íiwitáaná. ⁴⁸ Idécanáami ipuníacawa yái chinchorroca, yá asianái iwatàidacani úni yáacuíse càina ínatalépiná. Yá

náawinacawa nacutáca nèewíise níái cayábanaméeyéi cubáica. Needáca cayábanaméeyéi cubái nàalu iriculéwa. Quéwa náucaca náichawa méetàuculé níái báawanaméeyéica cubáica. ⁴⁹ Càita nacái èeri imáalàacaalípináwa, yásí ángelnái namusúacawa chènuníise naseríacaténá báawanaméeyéi wenàiwica cayábéeyéi wenàiwica ícha. ⁵⁰ Yá náucapiná báawéeyéi wenàiwica manuírì quichái iriculé. Néré wenàiwica náicháanípináca, naamíapiná nacái nayéiwa nàuwichàacái iyúwa”, ímaca yái Jesúsca.

Tesoros nuevos y viejos

⁵¹ Néeseté Jesús isutáca yéemlawa wía:

—¿Péemlasicué càinácaalí ímáaná yái tàacáisi nucàlidéericuéca pirí? —Ímaca walí yái Jesúsca. Néese wáimaca irí:

—Báisíta, Wáiwacali, wáalíacawa càinácaalí ímáaná —wáimaca irí. ⁵² Néese Jesús ímaca walí:

—Péemlasicué comparación: Abéeri yéewáidéeri wenàiwica templo irícu, idécanáami yéewáidacawa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa, càide iyúwa nucàlidáaná, yásí yáalimá yéewáidaca wenàiwica Dios itàacái bàaluisàimi iyú, wàlisài iyú nacái, càide iyúwa capíi íiwacali imusúadacaalí yàasu cawèníriwa icuèrica ícapèe irícuwa, yái cawèníri bàaluisàimica, yá nacái cawèníri wàlisàica —Ímaca yái Jesúsca.

Jesús en Nazaret

⁵³ Néeseté Jesús idécanáamité icàlidaca níái comparaciónca, yá yàacawa. ⁵⁴ Yá yàanàaca yàasu cáli néréwa, Nazaret iyacàlenáca. Néese idàbaca yéewáidaca wenàiwicanái judíonái yéewáidacàalu irícu, iyéerica Nazaret iyacàlená irícu. Níái wenàiwicaca nánáidacawa manuísíwata néemlaca icàlidáaná nalíni. Yá náimaca nalíwáaca:

—Canáca yéewaná yéewáidaca wía. Càmita báisí imàni yái càmirica wenàiwica idé imànica. ⁵⁵ Yácata ìirimi meedá yámide yàalubáisi imànírinámica. María ìirica meedáni. Nabèerica meedáni, níái Santiago, José nacái, Simón nacái, Judas nacái. ⁵⁶ Yéénánái inanái nàyaca wèewibàa meedá. Icàlidacáita áibanái yàasu tàacáisi meedá, càmicáiná yáallawa cayába —náimaca. ⁵⁷ Inaté càmita nawàwa neebáidaca Jesús itàacái. Quéwa Jesús ímaca nalí:

—Batéwa macái wenàiwica naicáca profeta cáimiétaquéri iyú icàlidéerica tàacáisi Dios inùmallicuise. Níawamita yàasu cáli néeséeyéi, yéénánái nacái, ícapèe irícuíyéi nacái, níawamita càmita nawàwa neebáidaca itàacái. Càita nacái nùasu cáli néeséeyéi, nuénánái nacái, nucapèe irícuíyéi nacái, càmita nawàwa neebáidaca nutàacái —Ímaca yái Jesúsca. ⁵⁸ Càmitaté Jesús imàni néré madécaná yái càmirica wenàiwica idé imànica, càmicáinaté neebáida itàacái.

14

La muerte de Juan el Bautista

¹ Néenialíté rey Herodes, yái romanosàiri icuèricaté Galilea yàasu cáli, yéemlaca wenàiwicanái icàlidaca Jesús iináwaná ìwali. ² Yá Herodes ímaca yáapichéeyéi iríwa: “Yácata Juan el Bautistami, Juancáiná idéca imichàacawa yéetácáisi ícha. Iná yéewa yáalimá imànica yái càmirica wenàiwica idé imànica”, ímaca yái rey Herodesca, iyúunáidacáiná Juan el Bautistamiani, yái Jesúsca.

³ Càica Herodes ímaca ichùullacáinaté yàasu úwináywa náibàanápínaté Juan nadacùacaténáni cadena iyú, yá natéca náucacani presoíyéi ibànalliculé. Herodes imànicaté càì isímáidacaténá yàacawéetúawa Herodías, caluéchúa íicáca Juan. Uái Herodíasca, úacata Herodes yéénásàiri Felipe yàacawéetúa quéechatécáwa, quéwa Herodes imelùdacaté úa yéénásàiri íchawa. ⁴ Inaté Juan yàalàaca rey Herodes. Juan ímacaté: “Báawéeriquéi peedáanáca péenásàiri yàacawéetúawa”, ímaca yái Juanca.

⁵ Yá rey Herodes iwàwacaté inúaca Juan isímáidacaténá yàacawéetúawa Herodías, quéwa cáaluca Herodes íicáca wenàiwicanái iiquéeyéicaté Juan iyúwa profeta itàaníríca Dios

inùmalicúse. ⁶ Quéwa áiba èerité rey Herodes imànica manuíri fiesta iwàwalicaténá yàasu èeriwa asáicatáicaténi. Yá Herodías íidu iwàlùacawa aslanái iyáacàlu irìculé. Yá ulabàaca báawéeri iyú abéechúata aslanái yàacuésemi naicácaténá úa, níái aslanái rey Herodes imáidéeyéica fiesta néré. Herodes iicáciná ulabàaca, yá usímáidaca Herodes iwàwa manuísíwata. ⁷ Iná Herodes íimaca ulí báisí báisísíwatasa Dios yáaliéricawa Herodes yàanápínaté ulí càinácaalí wawàsi usutéerica íicha. ⁸ Néese ùacawa utàanica úatúa Herodías yáapichawa quéechacáwa. Néese úái mànacàuca uèpùacawa rey Herodes yàatalé. Yá úumaca irí:

—Pia nulí Juan el Bautista íiwita quírapieli irìcu —úumaca, úacáiná úatúa Herodías uwàwacaté uicáca Juan íiwita utuí iyúwa úalíacaténáwa báisíiri iyúcani idéca yéetácawa, yái Juanca.

⁹ Yá achúmaca rey Herodes iwàwa, quéwa iwàwacutácaté imànica càide iyúwa íimáanaté mànacàu irí, níacáiná yáapichéeyéi néemìacaté íimáaná ulí báisí báisísíwatasa Dios yáaliéricawa. Yá Herodes ichùullaca úwinái nanúanápínaté Juan nàacaténaté ulí íiwitami. ¹⁰ Herodes ichùullacaté abéeri úwi yàaca iwichùaca Juan íicha íiwita presoíyéi ibànalìcu. Càité Juan yéetácawa. ¹¹ Yá natéca Juan íiwitami quírapieli irìcu. Yá nàaca ulíni úái mànacàuca. Néese utécani úatúa yàataléwa.

¹² Néese Juan yéewáidacalénáimi yàanàaca presoíyéi ibàna néré natécaténá Juan ichéecami. Yá nabàliacani. Néeseté nàaca nacàlidaca Jesús iríni.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

¹³ Idécanámité Jesús yéemìaca Herodes iyúunáidaca Juan el Bautistamiani, yái Jesúsca, yá Jesús yàacawa barca irìcu abéemàalé Galilea icalisaniná íicha. Wía yéewáidacaléca wàacawa nacái yáapicha áibalé canácatalé wenàiwica. Quéwa madécaná wenàiwica yáaliéricawa Jesús íináwaná ìwali yàanáwa néré, íná nàacawa cáli íinatabàa nérépiná manùba yàcalé íicha. ¹⁴ Néese Jesús imichàacawa barca íicha, yá iicáca madécaná wenàiwica néré. Catúulécanáca iicáca nía, yá ichùnìaca cáuláiquéeyéi wenàiwica natéeyéica yàatalé. ¹⁵ Catáca yàacawa wàwali íná wía yéewáidacaléca wáimaca Jesús irí:

—Catáca yàacawa wàwali cháí canácatáica yàcalé. Iná pichùulia nèepùanápínáwa nawèniacaténá nayáapínáwa yàcalé irìcu —wáimaca irí. ¹⁶ Jesús íimaca walí:

—Càmita iwàwacutá nèepùacawa. Píatacué yàa nayáapíná —íimaca walí. ¹⁷ Néese wáimaca irí:

—Canáca walí nayáapíná. Wadèniaca cinco namanùbaca pan, pucháiba cubái imìdecaná meedá —wáimaca irí. ¹⁸ Jesús íimaca walí:

—Pitécué nulí nía —íimaca walí.

¹⁹ Yá néese Jesús ichùullaca náawinacawa masicái íinata macáita níái wenàiwicaca manùbéeyéi. Néese yeedáca cinco namanùbaca pan icáapi irìculéwa, pucháiba cubái imìdecaná nacái. Néese iicáida chènuniré, yàaca Dios irí cayábéeri ìwali yái yàacàsica. Néese isubèriadacani, yàaca walíni wía yéewáidacaléca, yái yàacàsica. Néese wawacùaca nalíni, níái wenàiwicaca. ²⁰ Néese macáita nayáaca cadénamani. Yá weedáca doce mapíiri imanùbaca yàacàsi yéenáimi imàaquéricawa. ²¹ Níái iyéeyéicaté yái yàacàsica, cinco mil namanùbaca aslanái. Càmita waputàa inanái, sùmanái nacái iyéeyéicaté iyáacaléwa náapicha.

Jesús camina sobre el agua

²² Néeseté Jesús ichùullaca wawàlùanápínáwa barca irìculé wía yéewáidacaléca, wachàbacaténáwa ipíchalépiná abéemàalé Galilea icalisaniná íicha. Iwàwacaté wàacawa ipíchalépiná idècunitàacá imàacaca wenàiwicanái yèepùanápínáwa íicha. ²³ Néese idécanámité ibànùaca íichawa nía, yá yàacawa dúli íinatalé abéerita isutácaténá yáawawa Dios íicha. Catácanáami ìwali, yá iyamáacawa abéerita néré. ²⁴ Quéwa wía yéewáidacaléca wàyaca barca irìcu déeculé cáli íicha. Màladàca yàacawa wàasu barca iwéré cachàini, cáulicáiná ipùa wáipunita. ²⁵ Néese táiyápiwanái, amalácaalí yàacawa wawicáu, Jesús

yàacawa mawiénita walí, yèepuníriwa úni inàniacubàa. ²⁶ Néese wía yéewáidacaléca waicáca yàacawa úni inàniacubàa, yá cáaluca wía báawanama, càmicáinaté wáalía waicácani, yá wéemíanicawa wacalùniwa:

—¡Iwàwanásimica! —wáimaca. ²⁷ Yáta Jesús itàanica walí. Iimaca walí:

—¡Cayábacani, núaquéi, picácué cáalu pía! —íimaca yái Jesúsca. ²⁸ Néese Pedro íimaca irí:

—Nuíwacali, báisícaalí píacani, yá pimáida núa nùacaténáwa pìatalé úni inàniacubàa — íimaca yái Pedroca. ²⁹ Néese Jesús íimaca irí:

—Aquialé —íimaca yái Jesúsca. Néese Pedro imusúacawa barca irícuise, yá idàbaca yàacawa yèepunícawa úni inàniacubàa Jesús yàatalépiná. ³⁰ Quéwa ipíchawáiseté Pedro yàanàca Jesús yàatalé, yá iicáca cachàiníri cáuli ipùaca ìwali, íná cáaluca Pedro íináidacawa iwàwawa. Cáalucanacáitani, yá idàbaca isawíacawa. Iná yéemíanicawa icalùniwa Jesús irí:

—¡Nuíwacali, piyúudàa núa! —íimaca yái Pedroca. ³¹ Yáta Jesús iducúa icáapiwa Pedro irí, yá íibàaca Pedro icáapi ìwali, imichàidacani úniácuise. Yá íimaca Pedro irí:

—¿Cáná càmita píibàa piwàwawa nuwéré tòi íiméeri iyú? Pidàbacanacáitaté píináidacawa piwàwawa càminápinaté nuyúudàa pía, yáta pidàbacaté pisawíacawa —íimaca yái Jesúsca.

³² Nawàlùacanacáitawa barca irículé, yáta wiúca cáuli canánama, Jesúscáiná iwàlùacatéwa wàatalé barca irículé. ³³ Néese wía iyéeyéica barca irícu, wabàlùacawa wàulù ipùata iyúwa Jesús irí, wàacaténá icàaluíniná. Wáimaca irí:

—¡Báisíta Dios Iirica pía! —wáimaca irí.

Jesús sana a los enfermos en Genesaret

³⁴ Wachàbacatéwa abéemàalé Galilea icalísaniná íicha, yá wàanàca Genesaret yàasu cáli néré. ³⁵ Genesaret yàasu cáli néeséeyéi náalía naicáca Jesús, íná nàca nacàlidaca iináwaná ìwali macái néenánái iríwa iyéeyéica macái yàcalé irícu Genesaret yàasu cáli. Yá natéca macái cáuláiquéeyéi wenàiwica Jesús yàatalé. ³⁶ Yá nasutáca íicha wawàsi imàacáanápiná nadunùacáita ibàle ipùata ìwali nachùnìacaténáwa. Yá macáita idunuéyéica ibàle ìwali, yá cayábaca nía uláicái íicha.

15

Lo que hace impuro al hombre

¹ Abénaméeyéi yéewáidéeyéi wenàiwica templo irícu nàanàcaté Jerusalén iyacàlená néese. Nàwacáidáyacacawa fariseonái yáapicha. Néese macáita nàacawa Jesús yàatalé, yá nasutáca néemiawani. Náimaca Jesús irí:

² —¿Cáná péewáidacalénái càmita namàni càide iyúwa wàawirináimi judío yéewáidáaná? Càmita namàni culto nacáiri náibacaténá nacáapiwa éeréeri iyú càide iyúwa wàawirináimi íiwitáise íimáaná ipíchawáise nayáaca nayáacaléwa íná casacàca Dios iicáca níái péewáidacaléca —náimaca. ³ Néese Jesús íimaca nalí:

—Báisíta càmita namàni yáara canéeri iwèni wawàsi càide iyúwaté pìawirináimicué yéewáidáaná, càmírica Dios ichùullaca wamànica. Quéwa pimànicuéca áiba wawàsi báawéeri cachàiníwanái: Pidécuéca pimàacaca píichawa Dios itàacái pimànicaténácué meedá iyúwa píiwitáise íimáaná. ⁴ Bàaluitécáiná Dios íimaca: ‘Pia píaniri íimiétacanáwa, píatúa nacáywa’, càì íimaca yái Diosca. Yá nacái íimacaté: ‘Aibacaalí itàanica báawéeri iyú yáaniri ìwaliwa, càmicaalí nacái, yáatúa ìwaliwata, yásí iwàwacutácué pinúacani’, càì íimaca yái Diosca. ⁵ Quéwa píacué fariseoca péewáidacuéca wenàiwica cayábacasa càì náimaca nániri iríwa, náatúa irí nacáywa: ‘Càmita núalimá nuyúudàaca pía; nudéca nucùaca Dios irípináni, yái nuèripinámica píri, íná canáca nulí cayába nuyúudèripiná iyú pía’, càì náimaca nasèenái iríwa. ⁶ Càita péewáidacuéca wenàiwica càmitasa iwàwacutá nuyúudàaca nániriwa, náatúa nacáywa idécanaami càì náimaca nasèenái iríwa. Iná píacué fariseoca píasáidacuéca piúcaca píichawa Dios itàacái pimànicaténácué iyúwa píiwitáise íimáaná meedá. ⁷ ¡Píacué

pucháibéeyéica íiwitáise meedá! Profeta Isaías icàlidacatécué pìwali machacànìiri iyú Dios inùmallicuise. Dios íimacaté:

⁸ 'Níai israelitaca náimacáita meedá nàacasa nucàaluíniná, quéwa càmita cáininá naicáca núa nawàwallicuisewa.

⁹ Caná iwèni nuicáca nàasu culto namànìiricasa nulí. Càmita néewáida wenàiwicanái nutàacái iyú, néese néewáidacáita nía náiwitáise iyúwa',

cài íimaca yái Diosca —íimaca yái Jesúsca.

¹⁰ Néese Jesús imáidaca yàataléwa áibanái wenàiwicanái iyéeyéica néeni. Yá íimaca nalí:

—Péemiacué nutàacái, píacué macáita. Píalimáidacué píaliacawa péemíaca càinácaalí íimáaná yái númèeripinácuéca pirí: ¹¹ Càinácaalí yàacási iwàluèricawa wenàiwica inùmalliculé, càmita yéewa casacàca imànica wenàiwica íiwitáise Dios íicha. Quéwa tàacáisi báawéeri imusuéricawa nanùmallicuise, yácata casaquèeri imànica náiwitáise Dios íicha —íimaca yái Jesúsca. ¹² Néese wía Jesús yéewáidacaléca wàacawa yàatalé. Yá wáimaca irí.

—¿Càmitasica píaliawa máini báawaca fariseonái néemíaca yái píimáanáca? —wáimaca.

¹³ Quéwa Jesús íimaca walí:

—Péemiacué comparación: Càide iyúwa bànacalé íiwacali iwataacaalí báawéeri yéetaná imusuéricawa ibànacale yèewi, càita nacái Núaniri Dios chènuníiséeri yúucapiná íichawa cawinácaalí càmiyéica itàaní Dios inùmallicuise báisìiri iyú, càmicáiná Dios ibànùca nía. Dios imáalàidapiná nacái nàasu tàacáisi cachìwéeri. ¹⁴ Picácué píináidawa piwàwawa fariseonái itàacái ìwali. Níacata matuíyéi íiwitáise meedá, càmiyéi yáaliawa báisìiri tàacáisi, íná càmita náalimá néewáidaca wenàiwica machacànìiri iyú Dios ìwali. Néewáidacáita áibanái càmiyéi yáaliawa, íná càica níade iyúwa matuíri itéerica áiba matuíri. Néese pucháibanama náuwàacawa utàwi iriculé. Càita nacái níara fariseoca naméeràidaca áibanái càmiyéi yáaliawa —íimaca walí yái Jesúsca. ¹⁵ Néese Pedro íimaca Jesús irí:

—Picàlida walí càinácaalí íimáaná yái tàacásica picàlidéerica yàacási ìwali —íimaca yái Pedroca. ¹⁶ Yá Jesús íimaca walí:

—¿Néeni, càmitasicué nacái píalía péemíaca càinácaalí íimáaná? ¹⁷ ¿Càmitasicué píaliawa macáita yàacási iwàluèricawa wenàiwica inùma iriculé yàanàca idèericulé, néese imusúacawa íicha? ¹⁸ Quéwa tàacáisi báawéeri imusuéricawa wenàiwica inùma iricuise, imusúacawa iwàwa iricuise. Yácata casaquèerica imànica wenàiwica íiwitáise Dios íicha. ¹⁹ Yácáiná macáita báawéeri íiwitáisesi imusúacawa wenàiwica iwàwa iricuise. Càita báawéeri íiwitáisesi: Nanúaca wenàiwica; naimáca áiba yáapicha càmiíchúaca náinusíwa, càmírira nanirisíwa nacái; naimáca áibanái yáapicha ipíchawáise needáca nalíwa nía; namànica nainá iyúwa càide iyúwa càminá Dios ibatàa wenàiwica imànica; nayéedùaca áibanái yàasu; nachìwáidaca wenàiwica, nacàlida nacái nachìwawa; natàanica báawéeri iyú áibanái ìwali.

²⁰ Yái báawéeri wawàsica wenàiwicanái imànìirica, yácata casaquèerica imànica wenàiwica íiwitáise Dios íicha; néese, càmicaalí wamàni culto nacáiri wáibáaná wacáapiwa éeréeri iyú càide iyúwa fariseo íiwitáise íimáaná ipíchawáise wayáaca wayáacaléwa, càmita casacàca imànica wáiwitáise Dios íicha —íimaca yái Jesúsca.

Una extranjera que creyó en Jesús

²¹ Yá Jesús yàacatéwa náicha yàacaténawa Tiro iyacàlená yàasu cáli néré, Sidón iyacàlená nacái. ²² Néese inanái yàanàca néré, cananeasatúa, càmiíchúca israelita, iyéechúca néré. Uacawa Jesús yàatalé. Yá umáidaca, úumaca Jesús irí:

—¡Nuíwacali, rey David itaquérinami, Dios ibànùerica israelita icuèrinápiná, piicá nupualé! ¡Uacáiná nuíduca ùuwichàacawa demonio iyacáiná uwàwallicu! —úumaca. ²³ Jesús quéwa masànata uíchani. Néese wía, Jesús yéewáidacaléca wàacawa yàatalé. Yá wáimaca irí:

—Pichùulia úa wáicha meedá, uémianicáiná ùacawa wáamiwáise —wáimaca. ²⁴ Jesús íimaca:

—Dios idéca ibànùca núa nuyúudàacaténá níawamita Israel itaquénáinami iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios íicha càide iyúwa ovejanái naméeràacaalíwa náucacawa

canácaalí nacuèriná. Nudéca nùanàaca numáidacaténá nía, nawènúadacaténá náiwitáisewa Dios irípiná —íimaca yái Jesúsca. ²⁵ Quéwa úái inanáica ùacawa Jesús yàatalé. Yá ubàlùacawa ùulù ipùata iyúwa Jesús irí ùacaténá icàaluíniná, yá úumaca irí:

—¡Nuíwacali, piyúudàa núa! —úumaca. ²⁶ Jesús íimaca ulí:

—Péemìa comparación: Càmita wáuca sùmanái iyáacalé áulinái iyáapiná; càita nacái iwàwacutá nuyúudàaca quéechacáwa nuénánáicawa, níái israelitaca. Càmita cayába nuyúudàaca píacué cà míiyéica israelita —íimaca ulí, yáalimáidacaténá iicáwa úa, asásí uebáidacaalí Dios imàínápiná ulí cayábéeri éwita càmicáaníta israelita úa. ²⁷ Néese úumaca irí:

—Báisíta, Nuíwacali, quéwa càide iyúwa áulinái iyáacaalí yàacàsi yéenáimi yúuwèericawa náiwacali yàasu mesa yáapiré, càita nacái nuwàwa Dios imànica nulí cayábéeri éwita càmicáaníta israelita núa —úumaca. ²⁸ Néese Jesús íimaca ulí:

—¡Pía inanái, pidéca peebáidaca nulí manuísíwata! Yá nudéca numànica càide iyúwa pisutáaná nuícha —íimaca yái Jesúsca. Yáta cayábaca úái inanái íduca, demoniocáiná yàacatéwa uícha.

Jesús sana a muchos enfermos

²⁹ Néeseté Jesús yàacawa náicha, yá yàanàaca Galilea icalìsaniná icàinalená néré. Néesecáwa yàacawa dúli ínatalé, yá yáawinacawa néré. ³⁰ Manùba wenàiwica yàanàaca yàatalé, natéca náapichawa wenàiwica éeruýéi yàabàli, matuíyéi nacái, cacháunéeyéi nacái, mataacáiyéi nacái, áibanái cáuláiquéeyéi nacái manùbéeyéi. Yá natéca nía, namàacaca nía cáli ínata Jesús ípunita. Yá Jesús ichùnìaca nía macáita. ³¹ Iná níái manùbéeyéi wenàiwicaca náináidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí, imànicáinaté cayábéeri wawàsi íiwitáise iyúwa. Néemìaca mataacáiyéimi itàanica cayába. Naicáca nacái cacháunéeyéimi iiná cayábaca nía; níái éeruýéimi yàabàli nacái nàipínáanica cayába; nía nacái matuíyéimica naicáidaca cayába. Yá nadàbaca nàaca Dios irí cayábéeri, yái Dios Israel itaquénáinami yèerica icàaluíniná.

Jesús da de comer a cuatro mil hombres

³² Néeseté Jesús imáidaca yàataléwa wía yéewáidacaléca. Yá íimaca walí:

—Catúulécánaca nuicáca níái wenàiwicaca. Nadéca nàyaca núapicha máisiba èeri, idéca nacái imáaláacawa náicha nayáacalé. Càmita nuwàwa nubànùaca nía máapíiyéica nacapèe néréwa, ipíchaná nawàwachàbacawa àyapulìcubàa namáapicawa —íimaca yái Jesúsca. ³³ Néese wáimaca irí:

—Quéwa, càmita wáalimá weedáca yàacàsi cayába nayáapináwa, níái manùbéeyéica cháí, canácatáica yàcalé —wáimaca. ³⁴ Néese Jesús isutáca yéemìawa wía:

—¿Càisimalénácué pan iya pirí? —íimaca walí. Néese wáimaca irí:

—Siete namanùbaca pan, máisibáanata cubái imìdecaná púubéeyéi nacái —wáimaca.

³⁵ Néese Jesús ichùulìaca náawinacawa cáli ínata níái wenàiwicaca. ³⁶ Néese yeedáca siete namanùbaca pan icáapi irìculéwa, cubái nacái. Yàaca Dios irí cayábéeri yàacàsi ìwali. Néese isubèriadacani, yàaca walíni, wía yéewáidacaléca. Néese wawacùaca wenàiwicanái iríni. ³⁷ Néese macáita nayáaca cadénamani, yá weedáca siete mapíiri imanùbaca yàacàsi yéenáimi imàaquéericawa. ³⁸ Níái iyéeyéicaté yái yàacàsica, cuatro mil namanùbaca asíanáica. Càmita waputàa inanái, sùmanái nacái iyéeyéicaté iyáacaléwa asíanái yáapicha. ³⁹ Néeseté Jesús imàacaca wenàiwicanái nèepùacawa ícha. Yá iwàlùacawa wáapicha barca irìculé. Néese wàacawa Magadán yàasu cálré, iyéerica abéemàalé Galilea icalìsaniná ícha.

16

Los fariseos y los saduceos piden una señal milagrosa

¹ Néeseté abénaméeyéi fariseo nàacawa Jesús yàatalé saduceonái yáapicha. Yá nadàbaca natàanica Jesús yáapicha, cà míiyéi yeebáida Dios néeséericani yái Jesúsca. Yá nawàwacaté

náalimáidaca naicáwani imànicaténá áiba wawàsi náaliméerica nacháawàaca iináwaná ìwali ìwalíse. Yá nasutáca íicha imànínápiná naicá áiba wawàsi ichàini iyúwa, áiba wawàsi càmirica wenàiwica idé imànica, yáasáidacaténá báisíri iyúcani Dios néeséericatani.

² Quéwa Jesús íimaca nalí: “Péemiacué comparación: Táicacaalícué pìwali cháí Israel yàasu cáli íinata, yá píimacuéca: ‘Táwicha cayába èeri waicácáiná quíréeri acalèe siùca èeri’, càicué píimaca. ³ Néese áibaalícué amalácaalí piwicáu, yá píimacuéca: ‘Siùcata báawéeri èeri waicácáiná quíréeri acalèe cháí Israel yàasu cáli íinata’, càicué píimaca. ¡Píacué pucháibéeyéica íiwitáise!, píalíacuécawa càinácaalí íimáaná yái capíraléeri cáli íicácanáwa. Iná iwàwacutácué píalíaca nacáíwa càinácaalí íimáaná yái numànínáca siùcade pèewibàa, quéwa picàlidacáitacué pichìwawa càmitasa píalíacuéwa cawinácaalí núa. ⁴ Píacué báawéeyéica íiwitáise, píacué nacáí iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios íicha, pidécuéca pisutáca nuícha numànínápiná piicá yái càmirica wenàiwica idé imànica, quéwa càmita numànicué pirí càiri wawàsi. Numàacapínacué piicá abéerita numàníná càide iyúwaté profeta Jonás iyáanáté”, íimaca yái Jesúsca. Néese Jesús yèepuacawa náicha.

La levadura de los fariseos

⁵ Néeseté wía Jesús yéewáidacaléca, watéca wàacawa Jesús Galilea icalìsaniná abéemàalé, quéwa waimáichacaté watéca pan wayáapínáwa. ⁶ Yá Jesús íimaca walí:

—Péemiacué cayába comparación: Piicácué píichawa fariseonái yàasu levadura, saduceonái yàasu levadura nacáí —íimaca yái Jesúsca. ⁷ Néese wía yéewáidacaléca càmita wéemìa càinácaalí íimáaná yái comparación Jesús icàlidéerica walí iná wáimaca walíwáaca:

—¡Idéca càì íimaca walí càmicáiná waté pan wayáapínáwa! —wáimaca. ⁸ Jesús yáalíacawa wáináidáanáwa, iná íimaca walí:

—¿Cánácué píima canácasa pirí pan? Càmita nutàaní pan ìwali. ¡Cánácué càmita píibàa piwàwawa nuwéré! ⁹ ¿Cánácué càmita peebáida nulí núalimáca nùacuéca piyáapíná càinácaalícué pimáapuèrica? Iwàwacutácué piwàwalica càinácaalíté iyáaná nuwacùacaalíté wenàiwicanái irí pan nayáapíná. Idécanáamité nuwacùaca nalí cinco namanùbaca pan nayáapíná níái cinco mil namanùbaca aslanáica, yácué pìwacáidacaté madécaná mapíiri yàacàsi yéenáimi imàaquéericawa. ¹⁰ Néese àniwa idécanáamité nuwacùaca nalí siete namanùbaca pan nayáapíná níái bánínùaca mil namanùbaca aslanáica, yá pìwacáidacatécué madécaná mapíiri yàacàsi yéenáimi imàaquéericawa. Iná ¿cánácué càmitàacáwa píalíawa núalimáca nùaca piyáapíná? ¹¹ ¿Cánácué càmita píalíawa càmita nutàaní pan ìwali? Péemiacué comparación: Piicácué píichawa fariseonái yàasu levadura, saduceonái yàasu levadura nacáí, ipíchanácué báawaca namànica píiwitáise nacáí —íimaca yái Jesúsca.

¹² Inaté átata wáalíacawa Jesús càmita yàalàa wía pan yàasu levadura íichaná. Néese yàalàaca wía íichaná yái fariseonái yàasu tàacáisi cachìwéerica, saduceonái yéewáidáaná nacáí. Yái tàacáisi néewáidéerica iyú wenàiwica, càicanide iyúwa levadura. Càide iyúwa levadura imàníná ibàacanéeri iyú, imàacaca macáita íbesi inísàacawa, càita nacáí fariseonái, saduceonái nacáí néewáidaca wenàiwica nachìwa iyúwa, quéwa ibàacanéeri iyúta. Wenàiwicanái càmita náalíawa cachìwéerica nàasu tàacáisi. Càita fariseonái iméeráidaca madécaná wenàiwica Dios íicha namànicaténá nabáyawanáwa.

Pedro declara que Jesús es el Mesías

¹³ Jesús idécanáamité yàanàaca Cesarea de Filipo ìyacàlená itéese, yá isutáca yéemíawa wía, wía yéewáidacaléca. Yá íimaca walí:

—¿Càiná náimaca nùwali níara áibanái wenàiwicaca? ¿Cawinása núa, núa asíali Dios néeséerica? —íimaca yái Jesúsca. ¹⁴ Yá wáimaca irí:

—Abénaméeyéi íimaca pìwali Juan el Bautistamicasa pía, náimacáiná Juan idécasa icáucàacawa. Aibanái íimaca profeta Elíascasa pía, yèepuèericasa yàanàaca àniwa, yái profeta Dios íiméericaté ìwali ibànùanápínáté àniwani. Aibanái íimaca profeta Jeremíascasa

pía, imichèericasawa yéetácáisi íicha, càmicaalí nacái, náimaca áiba profetaca pía nacái, itàanírícaté Dios inùmalícuíse bàaluité —wáimaca. ¹⁵ Néese Jesús íimaca walí:

—Néenicué pía, ¿cáinacué nacái píimaca nùwali? ¿Cawiná núa? —íimaca yái Jesúsca. ¹⁶ Néese Simón Pedro íimaca irí:

—Mesíasca pía, yái cáuri Dios íirica, yái icuèripiná wía, Dios ibànuèrica walí, wía israelitaca —íimaca yái Pedroca. ¹⁷ Néese Jesús íimaca Pedro irí:

—Dios idéca imànica pirí cayábéeri, Simón, Jonás íirica. Canácata wenàiwica yáaliméeri imàacaca píalíacawa nùwali cawinácaalí núa. Abéerita Núaniri Dios chènuníséeri idé imàacaca píalíacawa nùwali. ¹⁸ Siúcade núumaca pirí Pedrocata píipidenáca íimáanáca “achúméeri íba”. Quéwa péemí comparación: Yái tàacáisi siùquéerica tàacáwa píimaca nùwali ìyaca càide iyúwa cachàiníiri íba manuírí nabàlùadéeripiná íinata manuírí capíi. Cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái nàypiná càide iyúwa manuírí capíi ibàlùacaalíwa, abédanamapiná náiwitáise neebáidaca iyúwa píimáaná nùwali Mesíasca núa, yái Dios íirica. Péemí comparación: Càide iyúwa canáaná yáaliméeri imáalàidaca manuírí capíi ibàlùericawa cachàiníiri íba íinata, càita nacái canácata yáaliméeri imawèniadaca càiripiná nùasu wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái, éwita yéetácáisi piná, canácata yáaliméeri imáalàidaca nía, canásíwata. ¹⁹ Numàcapiná picàlidaca nutàacái wenàiwicanái irí, nawènúadacaténá náiwitáisewa Dios irípiná, yéewanápiná nawàlùacawa Dios ìyacàle iriculé Dios icùacataléca macáita chènuniré. Píalàapiná nùasu wenàiwicanái namànínápiná cháí èeri írìcu càide iyúwa Dios iwàwáaná, yái iyéerica chènuniré —íimaca yái Jesúsca.

²⁰ Néese Jesús yàalàaca wía, wía yéewáidacaléca ipíchaná wacàlidaca áibanái irí Mesíascani, yái wacuèrinápináca Dios ibànuèrica walí, wía israelitaca.

Jesús anuncia su muerte

²¹ Néenialíté Jesús idàbaca icàlidaca walíni, wía yéewáidacaléca, iwàwacutáanáte yàacawa Jerusalén ìyacàlená néré. Jesús íimaca israelita icuèrinánái, sacerdote íiwacanánái nacái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo írìcu nàuwichàidáanápínaté manuísíwatani, yá nanúanápínaténi yái Jesúsca. Quéwa Jesús íimaca imichàanápínatéwa yéetácáisi íicha másiba èeri írìcu. ²² Néese Pedro itéca Jesús méetàucuta wáicha, yá idàbaca yàalàaca Jesús cachàiníiri iyú ipíchaná icàlidaca càiri. Yá Pedro íimaca irí:

—¡Nuíwacali, Dios càmita iwàwa picàlidaca càiri wawàsi! ¡Canácatáita yéewa piùwichàacawa cà! —íimaca yái Pedroca. ²³ Quéwa Jesús iwènúacawa Pedro íicha. Yá íimaca Pedro irí:

—¡Píawa nuícha, pía nùuwide Satanás nacáiri íiwitáise, píalímáidacáiná núa, numànínápiná nubáyawanáwa! Càmita píináidawa iyúwa Dios iwàwáaná. Píináida meedáwa càide iyúwa èeri mìnánái íiwitáise ìyáaná —íimaca yái Jesúsca. ²⁴ Néesecáwa Jesús íimaca walí macáita, wía yéewáidacaléca:

—Abéericaalí péenacué iwàwa yàacawa núapícha iyúwa nuéwáidacalé, néese càmita yéewa pímaníca yái píwàwéerica pímaníca. Iwàwacutá nacái pímaníca mamáalàacata càide iyúwa nuchùulíaná pía. Iwàwacutá matuíbanáiri iyú pímaníca áibanái yùuwichàidaca pía, éwita naicáanícaalí nacái píquíniná, éwita nanúacaalí píawa cruz ìwali peebáidacáiná nutàacái. ²⁵ Níacáiná cawinácaalí càmíyéica iwàwa yeebáidaca nutàacái ipíchaná nàuwichàacawa nulípiná, canáca nalí nacáuca càmíiri imáalàawa. Quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata, éwita áibanái inúacaalí nía, nadèniapiná nacáucawa càmíiri imáalàawa. ²⁶ Ewita wenàiwica yeedácaalí iríwa macáita cháí èeri yàasu cawènírica, quéwa yúuca íichawa icáucawa càmíiri imáalàawa càmicáiná yeebáida nutàacái, yá canéerica iwèni meedá írìni, macáita yái cawènírica yeedéerimica iríwa. Canácainá áiba wawàsi wenàiwica yáaliméeri yàaca yeedácaténá iríwa icáucawa càmíiri imáalàawa, idécanáami yúucaca íichawani. ²⁷ Núacáiná, asiali Dios néeséerica, nùanàapiná àniwa Núaniri Dios íiwitáise yáapíchawa mèlumèluíri iyú, Dios yàasu ángelnái yáapícha nacáíwa. Yá nùapíná macái èeri mìnánái iwèni ìwalíise yái namàníríca. ²⁸ Péemíacué cayábani, abénaméeyéicué

péená iyéeyéica cháí siücade, càmita néetápináwa ipíchawáise numàacaca núawawa naicáca núa càide iyúwa abéeri nacuèrinásàiri, núa asìali Dios néeséerica —íimaca yái Jesúsca.

17

La transfiguración de Jesús

¹ Néeseté seis èeri natàanícadénáami càì, yá Jesús itéca yáapichawa Pedro, Santiago nacái, Juan nacái yái Santiago iméeréerica. Yá Jesús yàacawa wáicha dúli chènuníiri ínatalépiná, itéca máisiba wéená. ² Néré naicáca Jesús iwènúacawa áibawaca naicápiná. Yá mèlumèluwaca inàni icànaca càide iyúwa èeri icànáaná, ibàle nacái iwènúacawa cabalèewaca càide iyúwa camalási. ³ Yáta níai máisiba wéenáca iyéeyéica néré naicáca profeta Moisés, profeta Elías nacái natàanica Jesús yáapicha. ⁴ Néese Pedro íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, ¡cayábéeriquéi wàyáanáca cháí! Piwàwacaalí, yásí numànica máisiba capíi yáana wawàwallínápinácué pía, abéeri pirípiná, áiba nacái Moisés irípiná, áiba nacái Elías irípiná —íimaca yái Pedroca.

⁵ Néese idècunitàacá Pedro itàanica, yá mèlumèluíri acalèe ibàliaca nía catámèeri iyú. Yá néemìaca Dios itàacái acalèe yèewíise. Càì íimaca: “Yácata Nuíri nuwàwéeri cáininéerica nuicáca. Cayábaca nuwàwa nuicácani. Péemìacué itàacái”, íimaca yái Diosca. ⁶ Néemìacanacáitani níai yéewáidacaléca máisiba, yá náuwàa nallacawa nanùmáawawa cáli iwéré Jesús ípunita nàacaténá icàaluíniná. Yá cáaluca nía báawanama. ⁷ Néese Jesús yàacawa nàatalé. Yá imàacaca icáapiwa nàwali. Íimaca nalí:

—Pimichàacuéwa; picácué cáalu pía —íimaca nalí. ⁸ Naicáidaca néré, yá canácata naiquéri áibanáica, abéerita Jesús naicá. ⁹ Néese idècunitàacá nalicuacawa dúli ínatáise, Jesús yàalàaca nía. Íimaca nalí:

—Picácué picàlida áibanái iríni yái péemièricuécá, piiquéricuécá nacái, yái yéenáiwánási nacáirica àta numichàacatalépinátawa yéetácáisi íicha, núa asìali Dios néeséerica —íimaca yái Jesúsca. ¹⁰ Néese Jesús yéewáidacalénái máisiba nasutáca néemìawani. Náimaca irí:

—Níara yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu náimaca iwàwacutáanása profeta Elías yèepùa yàanàaca quéechacáwa aléi èeri irículé àniwa ipíchawáise israelita icuèrinápiná yàanàaca, yái wacuèrináca Dios ibànuèripináca walí. ¿Cáná yéewa càì náimaca, níai yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu? —náimaca. ¹¹ Néese Jesús icàlidaca nalí Juan el Bautistami iináwaná ìwali:

—Báisíta, iwàwacutácaté profeta Elías nacáiri yàanàaca quéechatécáwa. Yá iwènúadaca wenàiwicanái íiwitáise Dios irípiná àniwa, yéewanápiná néemìaca itàacái yái israelita icuèrinápináca Dios ibànuèrica nalí. ¹² Quéwa núumacué pirí abéeri profeta Elías nacáirimi idéca yàanàaca, yái Juan el Bautistamica, quéwa càmitaté náalía ìwali Elías nacáiricaténi. Yáté namànica irí báawéeri càide iyúwaté nawàwáaná. Càita nacái núa, asìali Dios néeséerica, nùuwichàapináca nãmànicaalípiná nulí báawéeri —íimaca yái Jesúsca.

¹³ Néese Jesús yéewáidacalénái náalíacatéwa Jesús icàlidaca ìyaca nalí Juan el Bautistami iináwaná ìwali.

Jesús sana a un muchacho que tenía un demonio

¹⁴ Nàanàacaté wenàiwicanái yàatalé, yá abéeri asìali yàacawa Jesús yàatalé. Yá ibàlùacawa yùulù ipùata iyúwa Jesús irí yàacaténá Jesús icàaluíniná. Yá íimaca Jesús irí:

¹⁵ —Nuíwacali, piicácáwa nuíri ipualé, demoniocáiná idacùaca íiwitáise cachàiníiri iyú, yá yùuwichàacawa báawanama, yái nuírca. Madécaná yàawíría yúuwàacawa quichái irículé, úni yáaculé nacái. ¹⁶ Nudéca nutécani péewáidacalénái yàatalé nachùnìacaténáni, quéwa càmita nadé náucaca íicha demonio —íimaca. ¹⁷ Néese Jesús íimaca nalí:

—¡Píacué càimíyéica yeebáida Dios ìwali, báawéeyéi nacái íiwitáise meedá! ¿Càinácué èeri iwàwacutá nùyacuéca píapicha quiríta? ¿Càinácué èeri iwàwacutá numànicuécá pirí quiríta? Pìanàidacué cháni, yái ùucullirica —íimaca yái Jesúsca. ¹⁸ Néese Jesús yàalàaca demonio cachàiníiri iyú. Yá yúucaca demonio ùuculliri íicha. Yáta cayábaca yái ùucullirica.

19 Nésetécáwa wía Jesús yéewáidacaléca watàanica Jesús yáapicha méetàucuta wenàiwicanái ícha. Yá wasutáca wéemlawani:

—¿Cánacáwa càmita wadé wáucaca demonio? —wáimaca. 20 Néese Jesús íimaca walí:

—Càmicáinacué peebáida Dios macái pichàini iyúwa. Péemiacué cayába, peebáidacaalícué Dios, éwita achúmacáaníta càide iyúwa achúméerína mostaza íimi, yásí pialimácué pichùulíaca dúli isirúacawa méetàuculéta cà: ‘Pimichàawa, pía pibalúacawa áibacatalé’, yásí dúli yàacawa. Báisicalícué peebáidaca Dios, yásí pialimácué pimànica macáita. 21 Quéwa máinícué càulenáca piúcaca yái demonio íiwitáanáca. Iwàwacutácué pisutá Dios quéechacáwa, pimàacacué píichawa nacái piyáacaléwa, pidéénápinácué piúcacani wenàiwica ícha —íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia por segunda vez su muerte

22 Néseté idècunitàacá Jesús yèepunícawa wáapicha, wía yéewáidacaléca Galilea yàasu cáli ínatabàa, yá icàlidaca walí yái tàacáisica. Íimaca walí:

—Aiba wenàiwica presopináca namànica núa namàacacaténá áibanái aslanái inúaca núa, núa asiali Dios néeseérica. 23 Yá nanúapináca núa. Quéwa máisiba èeri írìcu yásí nucáucàacawa àniwa —íimaca yái Jesúsca. Néese wéemlacanáami yái tàacáisica, yá achúmaca wawàwa manuísíwata.

El pago del impuesto para el templo

24 Néseté Jesús, wía nacái yéewáidacaléca wàanàaca Capernaum iyacàlená néré. Nàyaca néré abénaméeyéi iwacáidéeyéica plata camuí imanùbaca nachùnìacaténá judíonái yàasu templo. Yá nàacawa natàanica Pedro yáapicha. Yá nasutáca néemlawani:

—Yáara yéewáidéerica pía, ¿càmitasica ipáyaida íchawa camuí imanùbaca nachùnìacaténá templo? —náimaca.

25 —Báisíta, ipáyaidéeri —íimaca yái Pedroca. Néese Pedro iwàlùacanacáitawa capíi írìculé, yáta Jesús càí íimaca írì quéechacáwa:

—Simón, ¿càinásica píináidacawa? ¿Cawiná ícha needá plata níara icuèyéica cáli cháí èeri írìcu? ¿Needásica plata néenibe íchawa, áibanái íchatasica? —íimaca yái Jesúsca. 26 Pedro íimaca írì:

—Aibanái ícha —íimaca. Néese Jesús íimaca írì:

—Iná néenibe càmita iwàwacutá napáyaidaca náichawa. Càita nacái càmita iwàwacutá nupáyaidaca nachùnìacaténá Núaniri Dios icapèewa, yái temploca, Íiricáiná núa. 27 Quéwa càmita wawàwa báawaca wamànica nawàwa. Piawa Galilea icalìsaniná néré. Piúca néré puiwi. Peedá yái idàbáanéerica pibaláca cubáica. Yásí pianàaca moneda cubái inùmalícu, abéechúa moneda cawèníchúa pipáyaidacaténá nalí nulípináni, píripiná nacáiwá. Pidécánáami pianàaca yái plataca, yá pitéca nàataléni pipáyaidacaténá nía —íimaca yái Jesúsca.

18

¿Quién es el más importante?

1 Néenialíté, wía Jesús yéewáidacaléca, wàacawa Jesús yàatalé. Yá wasutáca wéemlawani:

—¿Cawináca wéená máiní cachàinipiná náicha canánama icùacaténá macáita èeri mìnánái piápicha? —wáimaca. 2 Néese Jesús imáidaca yàataléwa abéeri sùmài ibàlùacaténáwa wèewi. 3 Yá Jesús íimaca walí:

—Càmitacué píináidawa machacàníri iyú. Péemiacué cayába, càmicacalícué piwènúada píiwitáisewa àniwa píináidacaténáwa càide iyúwa sùmài ínáidáanáwa, càníri cáimacái íicáca yáawawa, néese canácatáita yéewa Dios yéenibecuéca pía, Dios icùacaténácué pía. 4 Cawinácaalí wenàiwica iwènúadéerica íiwitáisewa ínáidacaténáwa càide iyúwa yái sùmài yána ínáidáanáwa, càníri cáimacái íicáca yáawawa, yácata máiníripiná cachàini náicha canánama áiba èeriwa Dios iyacàle írìcu Dios icùacataléca macáita chènuniré. 5 Pimànicalícué cayábéeri nuípidená íwali sùmài írì, càiride iyúwa yái sùmàica

peebáidacáiná nutàacái, yásí nuicáca yái cayábéerica pimànírica sùmài irí càide iyúwa pidéca nacáicaalí pimànica nulí cayábéeri —íimaca yái Jesúsca.

El peligro de caer en pecado

⁶ Jesús íimaca: “Aibacaalí iméeràidaca nùasu wenàiwica namànicaténá nabáyawanáwa, níái púubéeyéica yeebáidéeyéica nutàacái, yásí Dios yùuwichàidapiná manuísíwatani. Cayába cachàini irítáni yéetácaalíwatá ipíchawáise iméeràidaca sùmanái. Aibanái idacùacaalí manuírí íba icanápi ìwalíise, náucacaténáni manuírí úni yáaculé isawíacaténáwa, yásí iisicùmacawa. Quéwa iyacaalí mamáalàacata cháí èeri irícu, néese iméeràidacaalí sùmanái namànicaténá nabáyawanáwa, yá máini cachàiniwanái yùuwichàapinácawa áibanái íicha infierno irícu. Iná cayába cachàini irítáni yéetácaalíwatá ipíchawáise iméeràidaca púubéeyéi. ⁷ ¡Máini nàuwichàapinácawa níái èeri mìnánica, nàyacáiná madécaná wawàsi cháí èeri irícu imàaquéerica wenàiwica ínàidacawa namànínapiná nabáyawanáwa! Macái èeri imanùbaca iyaca càiri wawàsi, quéwa ¡máini Dios yùuwichàidapiná cawinácaalí wenàiwica yáalimáidéerica áibanái namànínapiná nabáyawanáwa!

⁸ “Iná piwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa picáapi iyúwa, pìabàli iyú nacáiwa pìanápináwa aléera càmicatalé Dios iwàwa pìacawa, yá piúca pìichawa pìiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica iwichùacaalí icáapiwa, yàabàli nacáiwa, ipíchaná imànica ibáyawanáwa icáapi iyúwa, yàabàli iyú nacáiwa. Càita nacái iwàwacutá piúcaca pìichawa pìiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pidèniaca picáucawa càmiri imáalàawa, ipíchaná nacái Dios yúucaca pía infierno irículé, yái manuírí quicháica, càmirica ichacàwa, càiripinéerita iyaca. ⁹ Piwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa pituí iyúwa, piicánápiná wawàsi càmirica Dios iwàwa piicáca, yá piúca pìichawa pìiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica imusúadacaalí ituíwa, ipíchaná imànica ibáyawanáwa ituí iyúwa. Càita nacái iwàwacutá piúcaca pìichawa pìiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pidèniaca picáucawa càmiri imáalàawa, ipíchaná nacái Dios yúucaca pía infierno irículé, yái manuírí quicháica”, íimaca walí yái Jesúsca.

La parábola de la oveja perdida

¹⁰ Jesús íimaca walí: “Picácué piicá níái sùmanáica càiyéide iyúwa canéeyéi iwèni meedá, picácué nacái pimàni nalí báawéeri. Núumacué pirí Dios yùuwichàidapiná cawinácaalí càì imàníríca, níacáiná Dios yàasu ángelnái icuèyéica níái sùmanáica náalimá nàacawa Núaniri Dios chènuníiséeri yàatalé chácátáinápinácaalí nawàwa naicácani, natàanicaténá Dios yáapicha. ¹¹ Iwàwacutácué cawènica piicáca sùmanái, núacáiná, asìali Dios néeseerica, nudéca nùanàaca aléi èeri irículé nuwasàacaténá nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, níái iméerèeyéicawa Dios íicha.

¹² “¿Càinácué pínàidacawa ìwali yái comparaciónca? Asìali idèniacaalí cien namanùbaca ipìra ovejanáiwa, yá abéeri oveja iméeràacaalíwa íiwacali íichawa, yásí náiwacali imàacaca ipìranáiwa noventa y nueve namanùbaca dúli inàliméeri yèewiré, yásí yàaca icutáca yái yúuquéricawa íicha. ¹³ Yànàacaalíni, yásí iyanídacawa ipìra ìwaliwa manuísíwata íicha yái iyanídáanácawa noventa y nueve namanùbaca ìwali, níái càmiyéica iméeràawa íicha. ¹⁴ Càitacué nacái Píaniri Dios chènuníiséeri cáinináca iicáca níái púubéeyéica. Càmita iwàwa áiba yúucacawa íicha, íbatàa abéeripináta”, íimaca yái Jesúsca.

Cómo se debe perdonar al hermano

¹⁵ Jesús íimaca walí àniwa: “Aibacaalí imàni pirí báawéeri, pía pitàanica yáapicha abéerita. Picàlida iríni machacàníri iyú, yái imàníríca pirí báawéeri. Yeebácaalí pitàacái, yásí abédanamata íiwitáise píapicha àniwa. ¹⁶ Quéwa yái imàníríca pirí báawéeri, càmicaalí yeebá pirí, yá pimáida áiba wenàiwica, cawàwanáta pucháiba wenàiwica nacái, nàacaténáwa píapicha yàatalé náalíacaténáwa ibáyawaná ìwali. ¹⁷ Néese càmicaalí nacái yeebá nalí, yái imàníríca pirí báawéeri, néese picàlida iináwaná nalí níái ìwacáidáyaquèeyéicawa yéemièyéica Dios itàacái. Néese càmicaalí yeebá mamáalàacata, yá iwàwacutá piicácani

càiride iyúwa wenàiwica càmíri yeebáida Dios itàacái, càita nacái càiride iyúwa wenàiwica yeedéeri plata yéenánái judío íchawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno irípiná. Iná iwàwacutá càmita pìwacáidáyacacawa yáapicha.

¹⁸ “Péemiacué cayábani, cànácaalí wawàsi càmíricuéca pimàaca namànica cháí èeri irìcu, yáta nacái Dios chènuníséeri càmíri imàaca namànica. Cànácaalí wawàsi nacái pimàaquéricuéca namànica cháí èeri irìcu, yáta nacái Dios chènuníséeri imàaquérica namànica.

¹⁹ “Núumacué pirí pucháibacaalícué pía cháí èeri irìcu abédanamacaalícué píiwitáise píapichawáaca pisutáanápínacué Dios ícha iyúudàanápíná plalàaca péenásàiriwa, yásí Núaniri Dios chènuníséeri imànicué pirí càide iyúwa pisutáanácúé Dios ícha. ²⁰ Ata alénacaalí nàyaca pucháiba yeebáidéeyéica nutàacái, ìwacáidáyacuéeyéicawa nuípidená ìwali, áibaalí nacái máisiba nàwacáidáyacacawa nuípidená ìwali, yásí nùyaca néré náapicha, íná Núaniri Dios yéemiacué pisutáaná ícha”, ímaca yái Jesúsca. ²¹ Néese Pedro isutáca yéemíawa Jesús:

—Nuíwacali, ¿càisimaléná yàawiría iwàwacutá numàacaca nuwàwawa ibáyawaná ícha cànácaalí báawéeri áiba wenàiwica imànírira nuli? ¿Numàacasica nuwàwawa ibáyawaná ícha siete yàawiríasica? —Ímaca yái Pedroca. ²² Jesús ímaca irí:

—Càmita núuma pirí pimàacáanápíná piwàwawa ibáyawaná ícha siete yàawiría. Néese núuma pirí, pimàaca piwàwawa ibáyawaná ícha siete yàawiría setenta imanùbaca ímáanáca cuatrocientos noventa imanùbaca yàawiría iwàwacutá pimàacaca piwàwawa ícha cànácaalí báawéerica imànírira pirí —Ímaca yái Jesúsca.

La parábola del funcionario que no quiso perdonar

²³ Jesús ímaca walí: “Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa ìyaca càide iyúwa abéeri nacuèrinásàiri imàníná. Yái nacuèriná iwàwacaté yàasu wenàiwicanái ipáyaidaca íchawa imawèniacálecawa. ²⁴ Néese idàbánéeri asiali needéerica nacuèriná yàataléwa, imawèniaca icuèriná íchawa manùba millones. ²⁵ Néese càmícaíná yáalimá ipáyaidaca íchawani, íná nacuèriná ichùulíaca nawéndaca asiali áibanái irí, yàacawéetúa yáapichawa nacái, yéenibe yáapichawa nacái, macáita yàasumi nacái yéewanápiná nacuèriná yeedáca iríwa àniwa achúmáanata yéená yái platami yàasu wenàiwica imawènièrica ícha. ²⁶ Néese yái íbaidéerica yéemíacaalíni, yá ibàlùacawa yùulù iyúwa yàacaténá icuèriná icàaluínináwa, yéewanápiná icuèriná iicáca ipualé. Yá isutáca icuèriná íchawa manuísíwata cà: ‘Nuíwacali, picùacáwa quiríta matuíbanáitacáwa, nupáyaidapíná tàacáwa nuíchawa macáita’, ímaca. ²⁷ Néese catúulécánáca icuèriná iicácani. Yá iwasàacani, imàaca nacái iwàwawa asiali imawèniacále ícha, yéewanápiná càmita quirínama iwàwacutá ipáyaidaca íchawani. Néese icuèriná imàacaca asiali yàacawa matuíbanáita.

²⁸ “Yái íbaidéerica idécanáami yàacawa icuèriná íchawa, yá yàanàaca inacáiriwa íbaidéeri imawènièrica ícha achúmáanata plata. Néese idàbánéeri asiali íbàaca inacáiriwa icanápi ìwalíse cachàiníri iyú, batéwa inúacani. Yá ímaca inacáiri iríwa: ‘Pìa nuli nùasu plata yái pimawènièrica nuícha’, ímaca irí. ²⁹ Néese yái inacáiri ibàlùacawa yùulù ipùata iyúwa yàacaténá icàaluíniná, yái idàbánéeri asialica, isutácaténá iicáanápíná ipualé. Yá ímaca: ‘Picùacáwa quiríta matuíbanáitacáwa, nupáyaidapíná tàacáwa nuíchawa macáita’, ímaca irí. ³⁰ Quéwa yái idàbánéeri íbaidéerica càmírira iwàwa cà, yá yúucaca inacáiriwa pre-soíyéi ibànalículé àta ipáyaidacataléta íchawa yái imawèniacálecawa. ³¹ Aibanái íbaidéeyéi naicácaté cànácaalí iyáaná, yá máiní achúmaca nawàwa ìwalíse. Yá nàaca nacàlidaca iináwaná ìwali nacuèriná iríwa. ³² Iná nacuèriná imáidacani yàataléwani yái idàbánéerica yàasu wenàiwicaca. Yá nacuèriná ímaca irí: ‘Píá nùasu wenàiwica báawéeri íiwitáise meedá. Numàacacaté nuwàwawa ícha macáita yái pimawèniacálemica, pisutácaínaté nuícha manuísíwata. ³³ Nuicácaté pipualé, íná iwàwacutáca piicáca áibanái ipualé nacái, càide iyúwa nùyáaná’, ímaca yái nacuèrináca. ³⁴ Yá máiní calúaca yái nacuèrináca,

yá yúucaca asìali presoíyéi ibànaliculé nàuwichàidacaténáni mamáalàacata ipáyaidacaténá íchawa càiripináta yái imawènàacálemicawa”, ímaca yái Jesúsca. ³⁵ Néese Jesús ímaca:

—Càita nacái Núaniri Dios chènuníiséeri yùuwichàidapínacué pía canánama càmicaalícué pimàaca piwàwawa nabáyawaná ícha báisíri iyú, càinácaalí báawéerica áibanái imànírícuéca pírí —ímaca walí yái Jesúsca.

19

Jesús enseña sobre el divorcio

¹ Idécanáamité Jesús icàlidaca nalíni, yá yàacawa Galilea yàasu cáli ícha wáapicha, wía yéewáidacaléca. Yá wàanàaca Judea yàasu cáli ínatalé, yái cáli iyéerica oriente iwéré èeri imusúacatáisewa, abéemàalé Jordán inanába ícha. ² Yá madécaná wenàiwica yàacawa yáamíise, nàwacáidáyacacawa yàatalé. Yá ichùnìaca cáuláiquéeyéi wenàiwica néré.

³ Néese abénaméeyéi fariseo nàacawa Jesús yàatalé náalimáidacaténá naicáwani itàanínápiná báawéeri iyú yéewanápiná nacháawàaca iináwaná ìwali itàacái ìwalíise. Yá nasutáca néemìawani:

—¿Pimàacasica asìali imàacaca íchawa ínuwa àta càinácaalí wawàsi ìwalíise iwàwéerica imàacaca úa meedá? —náimaca náalimáidaca naicáwa Jesús. ⁴ Néese Jesús ímaca nalí:

—Pidécuéca piléeca Dios itàacái profeta itànèericaté, quéwa càmitacué piwàwa peebáidacani. Profeta itànàacaté tàacáisi íméerica Dios idàbacaté wenàiwicanái quéechatécáwa. Dios ‘idàbacaté idàbáanéeri asìali, idàbáanéechúa inanái nacái’, càì itànàaca yái profetaca. ⁵ Dios ímaca nacái: ‘Iná asìali yàacawa yáaniri íchawa, yáatúa ícha nacáíwa iyacaténá abédanamata ínu yáapichawa, yásí nuicáca níai pucháibaca iyúwa abéeri wenàiwica’, ímacaté yái Diosca. ⁶ Iná idécanáami asìali iimáca úapicha, yá càmita quirínama Dios iicáca nía iyúwa pucháiba wenàiwica, néese Dios iicáca nía iyúwa abéeri wenàiwica. Iná càmita cayába wenàiwica nèepùadaca náichawáaca nía, níai Dios imàaquéeyéica iyaca càide iyúwa abéeri wenàiwica —ímaca yái Jesúsca. ⁷ Néese nasutáca néemìawa Jesús àniwa:

—Quéwa, Dios imàacaca asìali yúucaca íchawa ínuwa, yácáiná profeta Moisés ichùulíacaté asìali yàanápiná cuyàluta ínu iríwa, abéeri cuyàluta icàlidéerica áibanái irí idéca yúucaca úa, náalíacaténáwa manìrica úa. Yá idécanáami yàaca ulíni, yá yáalimá ibànùaca íchawa úa — náimaca. ⁸ Jesús ímaca nalí:

—Yái profeta Moisés càmitaté ichùulla náucáanápiná náichawa náinuwa, néese bàaluité imàacacué pibànùaca píichawa píinuwa máinícaalí báawaca piicáca úa, ipíchanacué pimànica ulí báawéeri cachàiníwanái mamáalàacata máinícaínacué báawaca píiwitáise píacué israelitaca. Quéwa quéechatécáwa Dios idàbacaalíte wenàiwica, càmitaté ibatàa namàacaca náichawa náinuwa, íná báawacuéca Dios iicáca yái piúcáanacuéca píinuwa siùcade. ⁹ Siùcade núumacué pírí, asìali imàacacaalí íchawa ínuwa cà míchúacáwa iimá áiba asìali yáapicha cà mírica unìrisíwa, yá yeedácaalí áiba ínupináwa, imànica ibáyawanáwa idàbáanéechúa ínu iríwa. Aiba nacái yeedácaalí ínupináwa abéechúa náuquéechúami, imànica ibáyawaná nacáíwa, iimácáiná úapicha, úái áiba asìali ínuca —ímaca yái Jesúsca. ¹⁰ Néese wía Jesús yéewáidacaléca wáimaca irí:

—Càmicaalí Dios ibatàa asìali yúucaca íchawa ínuwa, yá máiní càulenáca náichani. Cayába cachàini nalítáni càmicaalí needá náinupináwa —wáimaca. ¹¹ Jesús ímaca walí:

—Báisíta, quéwa càmita macái wenàiwica náalimá nàyaca abéerita, níawamita Dios imàaquéeyéica iyaca càì casímáiri iyú. ¹² Abénaméeyéi càmita náalimá naduica, namusúacáináwa càì, íná càmita needá nalíwa. Aibanái nacái càmita náalimá naduica, áibanáicáiná náiríadacaté nía báawéeri iyú. Aibanái nacái nadéca náináidacawa nàyanápiná càiripináta càide iyúwa wenàiwica cà míyeyéi yáalimá iduica yéewacaténá nàyaca matuibanáiri iyú èeri ícha, náibaidáanápiná abéerita Dios irípiná. Cawinácaalí yáaliméeyéica iyaca càì abéerita casímáiri iyú íibaidacaténá càiripináta Dios irípiná, yá cayábéeriquéi iyáanáca càì —ímaca yái Jesúsca.

Jesús bendice a los niños

¹³ Néeseté áibanái natéca néenibewa Jesús yàatalé imàacacaténá icáapiwa nàwali, isutácaténá nalí Dios imàinínápiná nalí cayábéeri. Quéwa wía Jesús yéewáidacaléca, wadàbaca wacuísaca níái itéeyéica yéenibewa, wáimaca sùmanái nasàiwicasa Jesús irí wawàsi. ¹⁴ Néese Jesús íimaca walí:

—Pimàacacué sùmanái yàacawa nùatalé. Picácué pimáisanà nàanàaca, Dios icùacáiná wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái càide iyúwa sùmanái yeebáidáaná nàaniri itàacáíwa — íimaca yái Jesúsca.

¹⁵ Yá Jesús imàacaca icáapiwa nàwali, isutáca nalí Dios. Néesecáwa yàacawa áibalé wáapicha wía yéewáidacaléca.

Un joven rico habla con Jesús

¹⁶ Néeseté abéeri ùuculliri yàacawa Jesús yàatalé, yá isutáca yéemìawa Jesús:

—Pía, cayábéeri yéewáidéerica wía, ¿càirínásica cayábéeri iwàwacutá numànica nùyacaténá càiripináta Dios yáapicha chènuniré? —íimaca. ¹⁷ Jesús íimaca irí:

—Iwàwacutá píináidacawa cayába ìwali yái píimáanáca, càinácaalí íimáaná yái tàacáisi íiméerica cayábéericasa núa, canácáiná áiba wenàiwica cayábéeri, abéericata Dios cayábéeri —íimaca irí yái Jesúsca, iwàwacáinaté asìali yeebáidaca ìwali, Dioscani yái Jesúsca. Néese Jesús íimaca irí àniwa:

—Piwàwacaalí pìyaca càiripináta Dios yáapicha, yá iwàwacutá pìyaca càide iyúwa profeta Moisés ichùullaná wàawirináimi bàaluité Dios inùmalìcuíse —íimaca yái Jesúsca. ¹⁸ Néese yái ùuculliri íimaca Jesús irí:

—Moisés ichùullacaté namànica madécaná wawàsi. ¿Càiríná wawàsi pitàaní ìwali? — íimaca yái ùucullirica. Néese Jesús íimaca irí:

—Dios itàacái íimaca: ‘Picá pinúa wenàiwica, picá píimá áiba inanái yáapicha càimíichúaca píinusíwa, áiba asìali yáapicha nacái càimírca píinírísíwa, picá píyéedua, picá picàlida pichìwawa, picá nacái pichìwáida áibanái. ¹⁹ Néese píà píaniri íimíétacanáwa, píatúa nacáíwa, cáininá píicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáinináaná píicáca píawawa, pímanícaténá nalí cayábéeri’, càì íimaca Dios —íimaca yái Jesúsca. ²⁰ Néese ùuculliri íimaca:

—Nudéca numànica macáita càiri wawàsi càide iyúwa Dios ichùullaná wía. ¿Càinásica áiba iwàwacutá numànica quiríta? —íimaca. ²¹ Néese Jesús íimaca irí:

—Piwàwacaalí pìyaca càide iyúwa Dios iwàwáaná, píà píwénda macáita píasuwa, píacaténá iwènináami catúulécanéyeyéi irí. Càita pidènlápiná píasu cawèníriwa chènuniré. Néese pèepùawa píacaténáwa núapicha iyúwa nuéwáidacalé —íimaca yái Jesúsca.

²² Yái ùuculliri idécanáami yéemìacani, yá achúmaca iwàwa, càasucáináni, yá yàacawa Jesús íicha, càmicáinaté iwàwa yàaca macáita yàasuwa áibanái irí. ²³ Néese Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca:

—Péemìacué cayábani, máiní càulenáca càasuíri yeebáidaca Dios itàacái, Dios icùacaténáni. ²⁴ Núumacué pírí àniwa, càide iyúwa camello càmíiná yáalimá iwàlùacawa siduwíapi ituí yáapuí irícubàa, càita nacái máiní càulenáca càasuíri yeebáidaca Dios itàacái, Dios icùacaténáni, máinícáiná cáinináca càasuíri iicáca yàasuwa Dios íicha —íimaca yái Jesúsca.

²⁵ Wía yéewáidacaléca idécanáami wéemìacani, yá wáináidacawa manuísíwata wéemìacani, càmicáiná wáalíawa càinácaalí íimáaná. Yá wasutáca wéemìawani:

—Néeni, ¿cawinápinásica yáalimá iwasàaca yáawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha? — wáimaca. ²⁶ Néese Jesús iicáidaca walí, yá íimaca walí:

—Càmita yéewa wenàiwicanái nawasàaca níawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha nachàini iyúwa meedá, quéwa Dios yáaliméeri iwasàaca nía —íimaca yái Jesúsca. ²⁷ Néese Pedro íimaca irí:

—Wadéca wamàacaca macáita wàasuwa, yá wadéca wàacawa píapicha yéewacaténá péewáidacaléca wía. Néeni, ¿càinásica wadènlápiná chènuniré? —íimaca. ²⁸ Néese Jesús íimaca walí:

—Péemìacué cayábani, áiba èeriwa Dios iwàlisàidapiná macáita. Néese núa, asìali Dios néeséerica, núawinapináwa nùasu yàalubáisi mèlumèluíri íinatawa, nucùacaténá macáita. Píacué nacái nuéwáidacaléca, píawinapínacuécawa doce namanùbaca yàalubáisi íinata picùacaténacué doce namanùbaca Israel itaquénáinámi yàawiría. ²⁹ Numáidacué abénaméeyéi péená nàanápínáwa nacapèe íchawa nacàlidacaténá áibanái irí nutàacái. Aibanái péenacué nacái nàapínáwa néenánái íchawa, càmicaalí nacái néenánái inanái íchawa, càmicaalí nacái nàaniri íchawa, càmicaalí nacái náatúa íchawa, càmicaalí nacái néenibe béeyéi íchawa, càmicaalí nacái nabànacale yàaluná íchawa nacàlidacaténá nutàacái. Quéwa Dios yàapínacué pírí cien imanùbaca yàawiríapiná cayábéeri wawàsi. Pidèniapínacué nacái picáucawa cà míri imáalàawa. ³⁰ Quéwa manùbéeyéi wenàiwica áibanái iiquéeyéica iyúwa máiniyéica cachàinica siúcade, càmita máini cachàini níawa áiba èeriwa. Manùbéeyéi nacái wenàiwica áibanái iiquéeyéica iyúwa càmiyéica máini cachàini siúcade, áiba èeriwa yásí máini cachàiniwanái cachàinica níawa áibanái ícha —ímaca yái Jesúsca.

20

La parábola de los trabajadores

¹ Néeseté Jesús ímaca walí, wía yéewáidacaléca: “Dios imànipiná nalí cayábéeri, caw-ínacaalí íbaidéeyéica irípiná. Péemìacué yái tàacáisi comparaciónca: Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa iyaca càide iyúwa bànacalé íiwacali imàníiná. Yái íiwacalica yàacawa mapisáisiwata icutácaténá wenàiwica íbaidéeyéipiná yàasu uva ibànacalená yèewiré. ² Néese idécanáami itàaníca abénaméeyéi wenàiwica yáapicha ipáyaidacaténá nía abé èeri iwènicatái, yá ibànùaca nía náibaidáanápíná yàasu uva ibànacalená yèewiré. ³ Néese a las nueveta mapisáita, yàacawa àniwa, yá iicáca áibanái ibàluèyéicawa bàacháwáise nacùaca nàyaca néré íbaidacalési. ⁴ Yá ímaca nalí: ‘Píacué píibaidaca nacái nùasu uva ibànacalená yèewiré, yásí nupáyaidacué pía cayába càide iyúwa píibaidáaná’, ímaca nalí. Iná nàacawa náibaidaca irí. ⁵ Néese machacànicaalí èeri, yá bànacalé íiwacali yàacawa àniwa. Yá itàaníca áibanái yáapicha íbaidéeyéipiná irí. Yá nàacawa náibaidaca irí bànacalé yèewiré. Yá néese a las tresta táicalé, yá itàaníca áibanái yáapicha àniwa náibaidacaténá irí bànacalé yèewiré nacái. Yá nàacawa néré. ⁶ Néese a las cincota táicalé àniwa, yá yèepùà iicáca áibanái icutéeyéica íbaidacalési. Yá ímaca nalí: ‘¿Cánacué pibàlùawa èeríapinama cháí canéeyéi meedá íbaidéeri?’ ímaca nalí. ⁷ Náimaca irí: ‘Wàya cháí canácáiná imáidéeri wía wáibaidacaténá’, náimaca irí. Néese ímaca nalí: ‘Píacué nacáiwa píibaidaca nulí nubànacale yèewiré’, ímaca nalí. Yá nàaca náibaidaca.

⁸ “Catácaalí nàwali, yái bànacalé íiwacali ímaca yàasu wenàiwica iríwa ipáyaidéerica wenàiwica: ‘Pimáida níara íbaidéeyéica, pipáyaidáaná níawa. Pipáyaida quéecha níái yàanèeyéica náamiwáise macáita, néese pipáyaida níái yàanèeyéicaté napíchalécáwa, àta níara idàbáanéeyéicaté yàanàaca’, ímaca yái íiwacalica. ⁹ Néese nàanàaca néré níái idàbéeyéicaté íbaidaca a las cincota táicalé, yá ipáyaidaca nía abé èeri iwènicatái. ¹⁰ Néese napáyaida nàacawa macáita àta nàanàacataléta néré níái idàbéeyéicaté íbaidaca mapisáisiwata, yá nayúunáidaca ipáyaidapínaca nía manuí yáwanáita. Càita quéwa ipáyaidaca nía macáita abé èeri iwènicatáita. ¹¹ Needácanáami yái plataca, yá nadàba natàaníca báawéeri iyúwà bànacalé íiwacali ìwali. ¹² Náimaca irí: ‘Níacata yàanèeyéicaté a las cinco táicalé, nadéca náibaidaca abéeri hora meedá. Yá pipáyaidaca nía abédanamata wáapicha, wía yùuwichèeyéicawa íbaidaca ùlúeri yáapiré èeríapinama’, náimaca irí. ¹³ Yá bànacalé íiwacali itàaníca àniwa yáapicha abéeri néená íbaidéeyéicaté èeríapinama. Yá ímaca irí: ‘Pía, nùacawéerináca, càmita numàni pírí báawéeri. Mapisáita bàwina nutàanícaté píapicha, yá abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca nupáyaidacaténá pía abé èeri iwènicatái. ¹⁴ Peedá píasu platawa píacaténáwa matuúbanáita. Nuwàwa nùaca irí yái yàanèericaté a las cincota táicalé càitade iyúwa nupáyaidáaná pía. ¹⁵ Núalimá numànica

nùasu yáapichawa càide iyúwa nuwàwáaná. Picá báawa piicáca núa ìwalíse yái numànínáca cayábéeri áibanái irí mawèníri iyú', íimaca yái bànacalé íiwacalica.

¹⁶ “Càita nacái, píacué idàbéeyéicaté íbaidaca nulí quéechatécáwa, áibanái nacái íbaidéeyéipiná nulí píamiwáise, numànipiná canánama irí cayábéeri càide iyúwa nuwàwáaná numànica nalí cayábéeri”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia por tercera vez su muerte

¹⁷ Jesús idéca idàbaca yàacawa Jerusalén ìyacàlená nérépiná. Iná itéca wía yéewáidacalécawa doce wamanùbaca méetàucuta áibanái ícha. Yá íimaca walí:

¹⁸ —Càide iyúwacué piicáaná, wàacawa wàyaca Jerusalén ìyacàlená nérépiná. Aibanái pre-sopináca namànica núawa, núa asìali Dios néeséerica, natécaténá núa sacerdote íiwacanánái yàatalé, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu. Yá nachùullaca áibanái nanúanápiná núa. ¹⁹ Yá natépiná núa presoíri iyú càmíiyéi judío yàatalé naicánicaténá nuquíniná, yá nacapèedáidapiná núa, yá natàtàapiná núa cruz ìwali nuétácaténáwa. Quéwa máisiba èeri irícu, yá numichàapínacawa yéetácáisi ícha —íimaca walí yái Jesúsca.

Lo que pidió la madre de Santiago y Juan

²⁰ Néeseté Zebedeo yéenibe yáatúa ùacawa Jesús yàatalé uénibe yáapichawa níái Santiago, Juan nacái. Yá ubàlùacawa ùluù ipùata iyúwa Jesús irí usutácaténá ícha wawàsi imànínápiná ulí cayábéeri. ²¹ Yá Jesús íimaca ulí:

—¿Càináca piwàwa numànica pirí? —íimaca yái Jesúsca. Néese úumaca irí:

—Pimàaca nuénibe pucháiba náawinacawa píapicha nacùacaténá píapicha macái wenàiwica áiba èeriwa picùacaalípiná macáita píiwitáise cachàiníiri iyúwa. Pimàaca náawinacawa píapicha, abéeri yáawinacaténáwa péewápuwáise, abéeri nacái yáawinacawa apáullicúise pirí nacùacaténá píapicha macái èeri mìnánái —úumaca. ²² Quéwa Jesús íimaca nalí níái Santiago, Juan nacái:

—Càmítacué píalíawa càinácaalí iwàwacutáanápiná pimànica Dios imàacacaténácué pirí yái pisutéericuécá nuícha, picùanápínácué núapicha macái wenàiwica. ¿Píalimásicué piùwichàacawa càide iyúwa nùuwichàanápínáwa yéewacaténácué cachàiníiyéica pía càide iyúwacué pisutáaná nuícha? —íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca Jesús irí:

—Báisíta, Wáiwacalí, wáaliméeri wamànica —náimaca. ²³ Néese Jesús íimaca nalí:

—Báisítacué piùwichàapínacawa càide iyúwa nùuwichàanápínáwa, quéwa Dios càmita ibatàa numàacapínácué píawinacawa núapicha abéericuécá péená yáawinacaténáwa nuéwápuwáise, áibacué péená nacái yáawinacawa apáullicúise nulí, picùacaténácué núapicha macái wenàiwicata, yácáináta Núaniri Dios imàacapíná nalíni, cawinácaalí wenàiwicanái Dios ínáidéeyéicatéwa náawináanápínáwa núapicha wacùacaténá macái wenàiwica —íimaca yái Jesúsca.

²⁴ Wía, Jesús yéewáidacaléca diez wamanùbaca, wéemlàcaté yái nasutáanáca Jesús ícha wawàsi, yá calúaca wía náapicha, níái pucháiba Zebedeo yéenibeca. ²⁵ Quéwa Jesús imáidaca yàataléwa wía. Yá íimaca walí:

—Píalíacuécawa càinácaalí iyú càmíiyéi judío imànica icuèyéica yàasu cáli néeséeyéiwa; casímáica nacùaca wenàiwica cachàiníiri iyú. Píalíacuéwa nacái casímáica náiwacanánái nachùullaca macái wenàiwica. ²⁶ Quéwa iwàwacutácué càmita píya càide iyúwa nàyaná. Néese cawinácaalícué péená iwàwéerica Dios iicácani càiride iyúwa cachàiníríca íiwitáise, iwàwacutá iyúudàacuécá pía macáita. ²⁷ Cawinácaalícué péená iwàwéerica Dios iicácani càiride iyúwa cachàiníríca áibanái ícha, iwàwacutá íbaidacuécá pirí macáita càide iyúwa yàasu wenàiwica íbaidáaná íiwacalí iríwa. ²⁸ Iwàwacutácué càì pimànica, núacáiná, núa asìali Dios néeséerica, éwitacué Píiwacalícaáníta núa, càicááníta càmita nùanàa náibaidacaténá nulí meedá. Néese nudéca nùanàaca nuíbaidacaténá áibanái wenàiwica irípiná, numàacacaténá nacái nucáucawa nuwasàacaténá manùba wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, yái yàanèeripínáca nàwali nabáyawaná ìwalísewa —íimaca yái Jesúsca.

Jesús sana a dos ciegos

²⁹ Néeseté wamusúacawa Jericó ìyacàlená ícha, yá manùbéeyéi wenàiwica nàacawa Jesús yáamíse. ³⁰ Yá pucháiba matuíyéi nàyaca néeni, yáawinéeyéicawa àyapu idùlepi isutéeyéica plata náicha níai wenàiwicaca ichàbéeyéicawa néenibàa. Matuíyéi isutáca náicha plata yéewanápiná nawènìaca nayáapináwa. Náalíacáináwa Jesús iináwaná ichàbáanáwa chábàì, yá namáidaca Jesús irí:

—¡Wáiwacali, rey David itaquérinámi, Dios ibànuèricaté walí wacuèrinápiná, piicá wapuálé! —náimaca.

³¹ Manùbéeyéi wenàiwica nacúisaca níai matuíyéica masànáanápiná nía, quéwa namáida quéwanáta mamáalàacata cachàiníiri iyú. Náimaca:

—¡Wáiwacali, rey David itaquérinámi, Dios ibànuèricaté walí wacuèrinápiná, piicá wapuálé! —náimaca. ³² Iná Jesús iyamáaca ibàlùacawa, yá imáidaca níai matuíyéica. Néese isutáca yéemìawa nía:

—¿Càinásicué piwàwa numànica pirí? —íimaca yái Jesúsca. ³³ Náimaca irí:

—Wáiwacali, wawàwa pimàaca catuíca wía —náimaca. ³⁴ Catúulécanáca Jesús iicáca nía, yá imàacaca icáapiwa natuí ìwali. Yáta matuíyéimi iicáidaca àniwa, yá nàacawa Jesús yáapicha.

21

Jesús entra en Jerusalén

¹ Wàanàacaté mawiénita Jerusalén ìyacàlená irí; quéechatécáwa wàanàaca Betfagé ìyacàlená néré, ìyéerica dúli ìwali ípidenéechúa Olivos, yái olivo inàlimanáca. Yá Jesús ibànùaca ipíchalépináwa pucháiba wéená wía yéewáidacaléca. ² Ipíchawáise Jesús ibànùaca nía, yá íimaca nalí:

—Pìacuéwa irìculé yái yàcaléca ìyéerica wapíchalé. Nérécué pìanàapináca burro nadacuèchúa néré, ibàlùèchúawa uìri yáapichawa. Piwasàacué úa, pitécué nulí nía. ³ Aibacaalícué isutá yéemìawa píawa càinácaalícué pimàni, picàlidacué iríwani nuwàwacutáca níai burroca, núa Píiwacalícuéca, nubànùanápiná nacái wenàiwica natécaténá irí nía àniwa caquialéta —íimaca yái Jesúsca. ⁴ Càité Jesús imànica càide iyúwaté Dios yàasu profeta itànàanáté tàacáisi Dios inùmàlicúise. Dios íimacaté:

⁵ “Picàlidacué nalíni níai ìyéeyéica Jerusalén ìyacàlená irìcu, áibaalí ípidenácatalé Sión: ‘Piicácué, Picuèriná yàanàaca pìatalécué, càimíri cáimacái iicáca yáawawa, cáimiétacanéri, matuíbanáiri iyú nacái, yáawinéeriwa burro wàlisàì íinata, uìrica abéechúa pìrái itéechúa yàasusi’, càicué píimaca nalíwa”,

íimacaté yái Diosca. ⁶ Níai pucháiba yéewáidacaléca nàacawa, yá namànicaté càide iyúwa Jesús íimáanáté nalí. ⁷ Natéca úai burroca, uìri nacái. Yá waliadaca wàasu ruana nacáiriwa nawaalíricubàa, yéewanápiná Jesús yàalubáicani. Yá Jesús imichàa yáawinacawa burro íinata. ⁸ Manùbéeyéi wenàiwica ìyaca néré wáapicha. Abénaméeyéi natéca nàasu ruana nacáiriwa náuquéeri nàwalísewa, yá naliadaca nía àyapulícubàa Jesús ipíchalé, burro ìpìnacaténá íinatabàa càide iyúwaté judío íiwitáise nàaná nacuèriná icàaluínináwa. Aibanái nacái nawichùaca wisìri nacáiri ibáiná, yá naliadaca nía àyapulícubàa Jesús ipíchalé, náasáidacaténá casíimáica naicácani. ⁹ Níai yéeyéicawa Jesús ipíchalé, níai nacái yéeyéicawa yáamiwáise namáidáidaca casíimáicáiná nía. Náimaca:

—¡Wàacué irí cayábéeri, yái rey David itaquérinámica, Dios ibànuèrica walí wacuèrinápiná! ¡Cayábéeriquéi Wacuèrináca, Dios ibànuèrica walí, icùacaténá wía! ¡Wàaca pirí cayábéeri, pía Dios chènuníseerica! —náimaca.

¹⁰ Jesús iwàlùacawa Jerusalén ìyacàlená irìculé, yá macáita wenàiwica namusúacawa nacapée íchawa naicácaténáni. Manùbéeyéi nasutáca néemìawa wenàiwica yéeyéicawa Jesús yáapicha. Yá náimaca:

—¿Cawináica yái wenàiwicaca? —náimaca. ¹¹ Néese níai wenàiwicaca yéeyéicawa Jesús yáapicha náimaca nalí:

—Yácata profeta Jesús, yái Nazaret ìyacàlená néeséerica, yàanèerica Galilea yàasu cáli néese, itàanírira Dios inùmaliçuise —námaca.

Jesús purifica el templo

¹² Néeseté Jesús iwàlùacawa templo ibàacháwalená irìculé. Yá imusúadaca wenàiwicanái templo ibàacháwalená irìçuise, macáita iwéndéeyéicaté yàasusi, áibanái nacái iwènièyéica yàasusi templo ibàacháwalená irìcu. Itamàaca yúucawa náicha nàasu mesa canánama, níái icambiéyéica plata wenàiwica íicha needácaténá naliwa plata. Jesús itamàaca yúucawa náicha nàalubáica níái iwéndéeyéica unùcu sacrificio pinéerica. ¹³ Yá Jesús íimaca nalí:

—Pidéçuéca péemlaca tàacáisi profeta itànèericaté Dios inùmaliçuise. Dios íimacaté yàasu templo ìwaliwa: ‘Yái nucapèeca nasutácaalupináca nuícha’, íimacaté yái Diosca. Quéwa, pidéçuéca piwènúadacani cayéedéeyéi icapèe iyú, yái temploca, piyéedùacáinacué plata wenàiwica íicha pichíwa iyúwa —íimaca yái Jesúsca.

¹⁴ Néese abénaméeyéi matuíyéi, áibanái nacái éeruíyéi yàabàli nàacawa Jesús yàatalé templo irìcu. Yá ichùnìlaca nía. ¹⁵ Quéwa sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu báawaca naicáca Jesús imànínáca yái càmirica wenàiwica idé imànica, cayábacáiná wenàiwicanái iicáca náicha Jesús. Néemìlaca nacái sùmanái isàna imáidéeyéica casímáiri iyú templo irìcu; sùmanái íimaca Jesús ìwali: “¡Wàacué irí cayábéeri, yái rey David itaquérinámica, Dios ibànuèrica walí Wacuèrinápiná!” námaca níái sùmanáica. Iná calúaca sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, yácáiná yái tàacáisi sùmanái icàlidéerica íimáanáca Mesíascani yái Jesúsca, judío icuèrinápiná Dios ibànuèrica nalí. ¹⁶ Néese sacerdotenái íimaca Jesús irí:

—Picá pimàaca nacàlidaca pìwali yái tàacáisica. Pichùulla masàanápiná nía, ipíchaná áibanái nayúunáidaca Mesíasca pía —námaca. Yá Jesús íimaca nalí:

—Casímáica nuémìlaca yái námáanáca. Pidéçuéca piléeca tàacáisi Dios yàasu profeta itànèericaté nuináwaná ìwali, íiméerica sùmanái nacàlidáanápínaté nuináwaná cayábéeri iyú. Profeta íimacaté:

‘Pía Wacuèriná Dios, pidéca pimàacaca púubanaméeyéi sùmanái, quìraslínái nacái nàaca pirí cayábéeri’,

cài íimacaté nùwali yái profetaca. ¿Cánacué càmita péemìlaca càinácaalí íimáaná yái Dios itàacái piléericuécaca? —íimaca yái Jesúsca.

¹⁷ Néeseté Jesús yàacawa náicha. Yá imusúacawa wáapicha Jerusalén ìyacàlená íicha, wía yéewáidacaléca. Néese macáita wàacawa Betania ìyacàlená néré, yá waimáca néré.

Jesús maldice la higuera sin fruto

¹⁸ Néeseté mapisáináami àniwa Jesús, wía nacái yéewáidacaléca, idècunitàacá wàacawa Jerusalén ìyacàlená nérépiná àniwa, yá máapicani, yái Jesúsca. ¹⁹ Néese iicáca higuera yéetaná ibàluèricawa àyapu idùlepi. Yá Jesús yàacawa higuera yéetaná yàatalé icutácaténá iyacaná. Quéwa canáca iyacaná, iicá ibáiná meedá. Néese Jesús íimaca àicu irí:

—¡Càmìta quirínama càyacanáca píawa! —íimaca yái Jesúsca, yáasáidacaténá walí Dios yùuwichàidáanápínaté israelitanái. Yáta ichuìdacawa macáita yái higuera yéetanámica, yá yéetácawa. ²⁰ Néese wía, Jesús yéewáidacalénái waicácáináni, yá wáináidacawa manuísíwata waicáidaca higuera yéetanámi irí. Yá wasutáca wéemìlawa Jesús:

—¿Càiná yéewaná ichuìdacawa abéericuísèta, chuìcani yái higeraca yéetanámica? — wáimaca. ²¹ Néese Jesús íimaca walí:

—Iwàwacutacué peebáidaca tàì íiméeri iyú Dios imànínápinacué pirí càinácaalícué cayábéeri pisutéerica íicha imànínápinacué pirí. Péemìlacué cayába, píibàacaalícué piwàwawa Dios iwéré tàì íiméeri iyú, yásí píalimácué pimànica càide iyúwa nùumáaná higuera yéetanámi irí. Píalimápinacué nacái pimànica cachàiníwanái. Píimacaalícué yái dúli irí: ‘Pimichàawa, picaláawa manuírì úni yáaculé’, càicaalícué píima, yásí yàacawa càide iyúwacué píimáaná irí, báisícaalícué peebáidaca Dios imànínápinacué piríni. ²² Núumacué

pirí nacái, macáita càinácaalí cayábéeri pisutéericuéca Dios ícha imànínapínacué pirí, yá peebáidacaalícué tàì íméeri iyú Dios imànínapínacué piríni, yásí Dios imànicuéca piríwani —íimaca yái Jesúsca.

La autoridad de Jesús

²³ Néseté Jesús iwàlùacawa templo iriculé. Yá idàbaca yéewáidaca wenàiwica néré. Néese sacerdote íwacanánái, nía nacái judío íwacanánái béeyéica nàacawa Jesús yàatalé. Yá nasutáca néemìawani:

—¿Cawiná ibànù pía pimusúadánápiná wenàiwica templo ibàacháwalená irìcuíse níái iwéndéeyéica yàasusi? ¿Cawiná ichùulìa pía pimusúadánápiná nía? —náimaca Jesús irí.

²⁴⁻²⁵ Néese Jesús íimaca nalí:

—Núa nacái nuwàwa nusutácuéca nuemìawa pía: ¿Cawiná ichùuliaté Juan ibautizáanápiná wenàiwica, Diossica? ¿Wenàiwicanáisica? Píimacué nulí càirínácaalí náicha ichùulìericaté Juan ibautizáanápiná wenàiwica. Picàlidacué nulíni. Picàlidacaalícué nulíni, yásí nucàlidacué nacái piríwani cawinácaalí ichùuliaca núa numusúadánápiná wenàiwica templo ibàacháwalená irìcuíse níái iwéndéeyéica yàasusi —íimaca yái Jesúsca. Néese nadàbaca natàaníca nalíwáaca. Náimaca: “Wáimacaalí irí Dios ichùulìeriquéera Juan, yásí isutáca yéemìawa wiatá: ‘Néeni, ¿cánácué càmítaté peebáidani?’ càipiná íimaca walí.

²⁶ Càmita nacái wawàwa wáimaca irí wenàiwica ichùulìeriquéera Juan, cáalucáiná wía wenàiwicanái ícha, macáita wenàiwica neebáidacáiná Juan itàanícáté Dios inùmaliçuíse”, càì náimaca nalíwáaca. ²⁷ Iná náimaca Jesús irí:

—Càmita wáalíawa —náimaca. Néese Jesús íimaca nalí:

—Càita nacái càmítacué nucàlida piríni cawinácaalí ichùuliaca núa numusúadánápiná wenàiwica templo ibàacháwalená irìcuíse, níái iwéndéeyéica yàasusi —íimaca yái Jesúsca.

La parábola de los dos hijos

²⁸ Jesús isutáca yéemìawa judío íwacanánái, sacerdote íwacanánái nacái:

—¿Càinácué pínáidacawa ìwali yái comparaciónca? Péemìacuéni. Abéeri asìali idèncatè yéenibewa pucháiba asianái. Yá íimaca abéeri néená irí, yái idàbáanéerica: ‘Nuiri, siùcade pía píibaidaca nùasu uva ibànacalená yèewiré’, íimaca yái nàanirica. ²⁹ Néese ìiri íimaca yáaniri iríwa: ‘Càmita nuwàwa nuíbaidaca’, íimaca. Néeseta quéwa iwènúadaca íiwitáisewa, yá yàaca íibaidaca néré. ³⁰ Néese nàaniri yàacawa imáidacaténá ìiri áibawa. Yá ichùuliaca íibaidaca uva ibànacalená yèewiré. Néese ìiri íimaca yáaniri iríwa: ‘Iyá, pápa. Yáca nùacawéera’, íimaca. Quéwa càmita yàawa néré —íimaca yái Jesúsca. ³¹ Néese Jesús isutáca yéemìawa judío íwacanánái, nía nacái sacerdote íwacanánáica. Yá íimaca nalí:

—¿Càiríná náicha níái asìali yéenibe pucháiba imànica càide iyúwa yáaniri iwàwáaná? —íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca irí:

—Yái idàbáanéerica —náimaca. Néese, Jesús yèepùa íimaca nalí:

—Péemìacué cayába yái nutàacáica. Báisíta áibanái yeedéeyéicatè plata yéenanái íichawa romanonái yàasu gobierno irípiná, nía nacái inanái iiméeyéicatè asianái yáapicha plata ìwalinápiná, nadéca nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná, yá idéca Dios yàasu wenàiwicaca nía, Dios icùacaténá nía. Quéwa, píatacué càmita Dios yàasunáica. ³² Yácáiná Juan el Bautistami yàanàcatè yéewáidacaténácué pía piyáanápinácué càide iyúwa Dios iwàwáaná. Càmitacué quéwa peebáida iríni. Néese áibanái yeedéeyéicatè plata yéenanái íichawa romanonái yàasu gobierno irípiná, nía nacái inanái iiméeyéicatè asianái yáapicha plata ìwalinápiná, níata yeebáidacatè Juan el Bautista itàacáimi. Yaté nawènúadaca náiwitáisewa nabáyawaná íichawa. Quéwa píacué, éwita piicácáanítacué neebáidaca, néese càmitacué quéwa piwènúada píiwitáisewa Dios irípiná peebáidacaténá càide iyúwatè Juan el Bautistami icàlidáaná Dios itàacái —íimaca yái Jesúsca.

La parábola de los labradores malvados

³³ Néseté Jesús yéewáidaca wenàiwica comparación iyú. Íimaca nalí: “Péemiacué comparación: Abéeri asíali idèniacaté ibànacale yàalunáwa uva yàalupiná. Yá ibànaca uva. Néese imànica iwáiná ibànacale itéesebàawa. Ichùnìaca nacái utàwi nacáichúa uva iyacaná yàalupiná, napisùacatalépiná uva ituní. Néese imànica chènuníiri capíi naicáidacatáisepiná macáita uva ibànacalená yàalu. Yá imàacaca áibanái icuèyéipiná irí yái yàasu uva ibànacalená yàalunáca, quéwa iwàwacutácaté nabànùaca irí yàasu uva iyacaná yéénápiná, yàasu èerita needácatáipináté iyacaná. Idécanáamité imànica náapicha càiri wawási, yá néese yàacawa náicha áibalépiná. ³⁴ Uva yàasu èeri yàanàacaté needácaténá iyacaná, yá bànacalé íiwacali ibànùaca yàasu wenàiwicanáíwa néré nacutácaténá icuèyéi íicha bànacalé íiwacali yàasu uva iyacaná yéénápiná. ³⁵ Quéwa níái icuèyéica bànacalé náibàaca nía; nacapèedáidaca abénaméeyéi, nanúaca áibanái, néese nanúaca abénaméeyéi wenàiwica íba iyú. ³⁶ Yá bànacalé íiwacali ibànùaca nàatalé àniwa yàasu wenàiwicanáíwa áibanái, manùba yáwanái idàbàanéeri yàawiría íicha. Quéwa càita nacái níái icuèyéica bànacalé namànica nalí báawéeri mamàalàacata.

³⁷ “Néese bànacalé íiwacali ibànùaca nàatalé ìiriwa, íináidacáináwa iríwa yái bànacalé íiwacalica: ‘Báísíta nàaca nuìri íimíétacanáwa’, íimaca íináidacawa iríwa. ³⁸ Quéwa níái icuèyéica bànacalé naicáca ìiri yàacawa napualé, yá náimaca nalíwáaca: ‘Yáara bànacalé íiwacalica yéetácaalípináwa, yá yàaca bànacalé ìiri iríwa. Ara, wàacuéwa wanúanáni. Yásí wíacata bànacalé íiwacanáiná’, náimaca. ³⁹ Càita náibàacani, yá nawatàidacani bànacalé yèewíse, yá nanúacani.

⁴⁰ “Siùcade píimacué nulí: Yái uva ibànacalená íiwacalica, yàanàacaalípiná nàatalé, ¿càinásica imànipiná nalí, níái icuèyéicaté bànacalé?” íimaca yái Jesúsca. ⁴¹ Néese níái wenàiwica iyéeyéica templo irícu náimaca Jesús irí:

—Inúapiná níái báawéeyéica, càmita nacái catúulécaná iicáca nía. Néese imàacapiná áibanái cayábéeyéi íiwitáise icuèyéipiná irí yái uva ibànacalenáca, ibànùeyéipiná irí yàasu uva iyacaná yéénápiná needácaalí bànacalé iyacaná —náimaca. ⁴² Néese Jesús íimaca nalí:

—Báísíta. Pidécuéca piléeca nacái comparación Dios yàasu profeta itànèericaté Dios inùmallicúise. ¿Cánacué càmita peebáida itàacái? Itànàacaté tàacáisi íiméerica Dios ibànùanápínaté nacuèrinápiná, níái israelitaca, quéwa báawáanápínaté naicácani. Càité profeta íimaca:

‘Níái imàníiyéica íba icapèená, nadéca náucaca abéeri íba méetàuculé náichawa, caná iwènicáiná naicácani. Quéwa Wacuèriná Dios idéca imàacaca máiníiri iwàwacutáca capíi irípináni yái íba náuquéericaté. Càita Dios idéca imànica, íná wàaca Dios irí cayábéeri’,

càité profeta íimaca nùwali, núa càiride iyúwa íba, núa israelita icuèrinápináca. ⁴³ Iná núumacué pirí, càicuéca píade iyúwa báawéeyéi icuèyéica bànacalé. Càmitacué picùca cayába israelitanái càide iyúwa Dios iwàwáaná, càmitacué nacái péewáida nía, íná càmita namàni cayábéeri. Siùcáise de Dios càmita quirínama ibatàacué picùaca yàasu wenàiwica, níái israelitaca. Yá Dios imàacapiná áibanái íbaidaca irípiná, yéewáidéeyéipiná nía cayába, namànicaténá cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. ⁴⁴ Iyaca nacái áiba comparación íba ìwali: Cawinácaalí wenàiwica yúuwèeyéicawa iwéré yái íbaca, yásí wenàiwica isubèriacawa. Néese íba yúuwàacaalíwa áibanái ínatabàa, yásí náalacawa ichùmalési iyú —íimaca yái Jesúsca, náalíacaténáwa Dios yúuwichàidáanápíná manuísíwata cawinácaalí càimíiyéica yeebáida Jesús itàacái.

⁴⁵ Níái sacerdote íiwacanáináca, fariseonái nacái, idécanáami néemíaca comparación Jesús icàlidéerica, yá náalíacawa icàlidacaténi nàwali yái tàacáisica. ⁴⁶ Inaté nawàwaca náibàacani náucacaténáni presoíyéi ibànaliculé. Quéwa cáaluca nía manùbéeyéi wenàiwicanái íicha, níacáiná manùbéeyéi wenàiwica neebáidaca Jesús itàaníca Dios inùmallicúise. Iná càmita nadé náibàaca Jesús.

22

La parábola de la fiesta de bodas

¹ Néseté Jesús idábaca yéewáidaca nía àniwa comparación iyú. Yá íimaca nalí:
² “Péemìacué comparación: Yái Dios icùanáca wenàiwica càicanide iyúwa abéeri nacuèriná imàníná iwàwéerica imànica manuiri fiesta ìiri irípináwa, yàasu casamientopináwa, ìiri yeedácáiná iríwa yàacawétúapínáwa. ³ Yá nacuèriná ibànùaca yàasu wenàiwicanáíwa nàaca namáidacaténá wenàiwica nacuèriná icàlidéeyéicaté iríni quéecha. Quéwa càmita nawàwa nàwacáidáyacacawa néré. ⁴ Néese nacuèriná ibànùaca yàasu wenàiwicanáíwa áibanái. Ipíchawáise nàacawa, yá íimaca nalí: ‘Pìacué picàlidaca nalíni, níara numáidéeyéica, nudéca nuchùnìaca yái nayáapínáca. Nùasu wenàiwica nadéca nanúaca nupíra pacá walíibèeyéi, áiba nacái nupíra walíibèeyéi. Macáicata idécawa canánama yái nayáapínáca. Pisutácué nàanápínáwa aléi fiesta casamiento nérépiná’, íimaca yái nacuèrináca. ⁵ Néese nacuèriná yàasu wenàiwica namáidaca nía àniwa quéwa caná iwèni wenàiwicanái iicáca nacuèriná itàacáíwa. Abéeri néená yàaca iicáca ibànacalewa. Aiba yàacawa yàcalé néré iwéndacaténá yàasuwa. ⁶ Yá áibanái náibàaca nacuèriná yàasu wenàiwicawa. Yá nacúsaca nía, namànica nalí báawéeri, àta nanúacataléta nía nacái. ⁷ Yá néese máini calúacani yái nacuèrináca. Yá ibànùaca néré yàasu úwináíwa, yá úwinái nanúaca níai inuéyéicaté meedá nacuèriná yàasu wenàiwicawa, yá úwinái yeemáca nàyacàlemi. ⁸ Néese àniwa nacuèriná íimaca yàasu wenàiwicanái iríwa: ‘Macáicata idéca ichùnìacanáca canánama fiesta casamientopiná quéwa níara numáidéeyéicaté quéechatécáwa, canáca yéewaná nàanàaca, càmicáinaté neebá numáidáaná nía. ⁹ Iná pìacué picutáca mamáalàacata wenàiwicanái bamuchúamibàa yàcalé, àyapulicubàa nacái pimáidacaténácué nía macáita pìanèeyéica’, íimaca yái nacuèrináca. ¹⁰ Néese níai yàasu wenàiwicanái nàacawa bamuchúamibàa yàcalé àyapulicubàa, yá nàwacáidaca macáita wenàiwica nàanèeyéica néenibàa, cayábanaméeyéi, báawanaméeyéita nacái. Iná yéewa idéca capíi ipuníacawa madécaná wenàiwica iyú, yái manuiri capíi imàdáaná casamiento yàaluca.

¹¹ “Néseta quéwa yái nacuèriná iwàlùacawa néré itàidacaténá wenàiwicanái yàanèeyéica néré nayáacaténá nayáacaléwa, yá iicáca abéeri asiali nèewi ibàlesíami yáapichawa meedá. Càmitaté ìwali ibàlewa wàlisàíwa, yái bàlesi cayábéerica nacuèriná iwacuèricaté macái wenàiwica irí, fiesta casamiento ibàlenápiná. ¹² Yá nacuèriná íimaca irí: ‘¿Néeni? ¿Cánásica yéewaná pìwàlùacawa aléi, éwita càmicáaníta pìwali pibàlewa fiesta casamiento ibàlenápiná, yái bàlesica nuèrica nalí?’ íimaca yái nacuèrináca. Yá masànacani icalùniwa nacuèriná íicha, yái asialica. ¹³ Néese nacuèriná íimaca yàasu wenàiwicanái iríwa, níai iwacuèyéica yàacàsi wenàiwicanái irí: ‘Caquialéta, pidacùacué yái asialica icáapi nacái, yàabàli nacái. Yá piúcacué wáichani aléera catéeri irìculé. Wenàiwicanái náicháanípiná manuísíwata néré, yá naamíapíná nayéiwa nàuwichàacái iyúwa’, íimaca yái nacuèrináca. ¹⁴ Dios imáidacáiná manùbéeyéi wenàiwica, quéwa càmita yeedá macáita yàasu wenàiwicapínáwa nía”, íimaca yái Jesúsca.

El asunto de los impuestos

¹⁵ Nésetécáwa, abénaméeyéi fariseo nàwacáidáyacacawa natàanica náapichawáaca, yá abédanamata namànica náiwitáisewa náalimáidáanápiná naicáwa Jesús icàlidacaténá áiba wawàsi báawéeri yéewanápiná nacháawàaca iináwaná ìwali romanonái yàasu gobiernonái irí. ¹⁶ Iná nabànùaca abénaméeyéi néenáwa Jesús yàatalé náapicha nacái áibanái cayábéeyéi iicáca rey Herodes íiwitáise. Yá náimaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, wáalíacawa pitàanica báisiiri iyú, péewáidaca nacái wenàiwica báisiiri iyú nàyacaténá machacàníiri iyú càide iyúwa Dios ichùulianá nàyaca. Wáalíacawa nacái piicáca macái wenàiwica abédanamata, íná càmita pibatàa áiba wenàiwica caináwanéeyéi iwènúadaca píiwitáise cayábéeri íicha. ¹⁷ Iná picàlida walíni càinácaalí pínáidacawa: ¿Cayábasica wapáyaidacaalí wáichawa plata iyú níara emperador romanosàiri

yàasu gobiernonái icuèyéica wàasu cáli? —náimaca. ¹⁸ Quéwa Jesús yáaliaca náiwitáise báawéeri nawàwaná nacháawàaca iináwaná ìwali itàacái ìwalísewa. Yá íimaca nalí:

—Píacué pucháibéeyéica íiwitáise, ¿cánácué píalimáida piicáwa núa picháawàacaténá nuináwaná ìwali nutàacái ìwalíse? ¹⁹ Néeni, píasáidacué nuicá moneda càichúaca nachùuliacuéca pipáyaidaca iyú nía —íimaca yái Jesúsca. Yá natéca irí denario, yái cawèníri monedaca abé èeri iwènicatáica. ²⁰ Néese Jesús isutáca yéemìlawa nía:

—¿Cawiná yéenáiwana íchanàawa moneda ìwali? ¿Cawiná nacái ípidená íchanàawa ìwali? —íimaca yái Jesúsca. ²¹ Yá náimaca irí:

—Emperador ípidenáquéi íchanàawa ìwali, yéenáiwana nacái íchanàawa ìwali, yáara romano íwacaliná, icuèrica macái èeri mìnanaí —náimaca. Iná Jesús íimaca nalí:

—Pipáyaidacué píchawa emperador plata iyú càide iyúwa ichùulianácué pipáyaidacani. Pimànicué nacái càide iyúwa Dios iwàwáanácué pimànica —íimaca yái Jesúsca. ²² Yá nánáidacawa manuíswata néemìlaca Jesús ímáana, càmicáiná náalimá nacháawàaca iináwaná ìwali itàacái ìwalísewa. Néese namàacacani, yá nàacawa ícha.

La pregunta sobre la resurrección

²³ Néese yáté èerica àniwa abénaméeyéi saduceo nàacawa Jesús yàatalé. Níai saduceo náimaca yéetéeyéimiwa càmitasa nacáucàawa áibaalípiná. Saduceonái iwàwaca wenàiwicanái iicáanica Jesús iquíniná, iná nasutáca néemìlawa Jesús, náalimáidacaténá naicáwani. Yá nacàlidaca irí tàacáisi. Náimaca irí:

²⁴ —Pía, yéewáidéerica wenàiwica, profeta Moisés itànàacaté tàacáisi ímèerica Dios ichùulianácué wía judíoca wamàninápiná cà: Asìali yéetácaalíwa méenibeta, yásí iwàwacutá yéenasàiri yeedáca iríwa yéenasàiri ínnumiwa yàacawétúapináwa yéewacaténá idèniaca úapicha yéenibewa naiduéeyéipiná iyúwa yéetéerimiwa yéenibemi, yéewanápiná nàyaca wenàiwica icuèyéipiná yéetéerimiwa yàasu cáli. ²⁵ Uwé, áibaalíté nàyaca wèewi siete namanùbaca yéenanái. Nabèeri yeedáca abéechúa ínupináwa, quéwa yéetácawa uícha méenibeta. Méenibecáináni, iná iméeréeri yeedáca úai ibèeri ínunicawa. ²⁶ Càita nacái iméeréerimi yéetácawa uícha méenibeta. Néese iméeréeri yeedáca úa, càita nacái yéetácawa uícha méenibeta. Càité níai sietéeyéicaté imanùbaca needáca úa. Yá néetácawa uícha macáita méenibeta. ²⁷ Néese úanama yéetácawa náami nacái. ²⁸ Uwé, báisícaalí yéetéeyéimiwa idé icáucàacawa áibaalípinátá, càide iyúwa áibanái ínáidáana, néese ¿càinápinásica unìri náicha níara sietéeyémica? Càmita náalimápiná náalíacawatá macáicáináta náinuca úa —náimaca, naicáanica Jesús iquíniná. ²⁹ Néese Jesús íimaca nalí:

—Pidécuéca piméeràacawa báisíri tàacáisi ícha càmicáinácué píalíawa càinácaalí ímáana Dios itàacái profetanái itànèricaté Dios inùmaliúse. Càmitacué nacái píalíawa Dios íiwitáise cachàiníri ìwali imichàidáanápiná wenàiwica yéetácáisi ícha. ³⁰ Aiba èeriwa yéetéeyéimiwa nacáucàapináca, quéwa càmita nacásàapináwa, níai asianáica, inanái nacái, nàypinácainá càide iyúwa chènuníseeyéi ángel íyáana càmiyéica icásàawa. ³¹ Aiba wawàsi nacái, piyúnáidacuéca càmita Dios icáucàidapiná wenàiwica áiba èeriwa, quéwa pidécuéca piléeca cuyàluta profeta Moisés itànèricaté Dios inùmaliúse, iná ¿cánácué càmita péemì càinácaalí ímáana? ³² Dios ímacaté: ‘Núacata yái Dios icuèrica Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái’, càité íimaca yái Diosca. ¡Dios càmita icúa yéetéeyéimiwa ichéeca meedá! ¡Néese Dios icúaca cáuyéi wenàiwica! Iná iwàwacutácué píalíacawa cáuca nía Dios yáapicha siúcade, níai Abraham, Isaac, Jacob nacái, éwita néetácáanítatéwa madécaná camuí ipíchawáiseté Moisés íyaca. Iná yéewa wáalíacawa Dios icáucàidáanápiná yéetéeyéimiwa áiba èeriwa —íimaca yái Jesúsca. ³³ Néese wenàiwicanái nadécanáami néemìlacani, yá nánáidacawa manuíswata néemìlaca Jesús yéewáidáana nía.

El mandamiento más importante

³⁴ Néeseté fariseonái idécanáami néemìlaca Jesús iináwaná imawènladacaté saduceonái yàasu tàacáisi, yá fariseonái nàwacáidáyacacawa. ³⁵ Néese abèeri fariseo yéewáidéeri

wenàiwica templo irìcu, ínàidacawa yáalimáidáanápíná iicáwa Jesús icàlidáanápíná áiba wawàsi báawéeri nacháawàcaténá iináwaná ìwali ìwalíse. Yá íimaca Jesús irí:

³⁶ —Pía yéewáidéerica wenàiwica, nàyaca madécaná wawàsi Dios ichùulièrica wamànínápínáca. ¿Càiríná wawàsi máiníiri cachàinica náicha canánama wamànínápíná? —íimaca. ³⁷⁻³⁸ Néese Jesús íimaca irí:

—Yái Dios ichùullianáca máinírìca cachàinica náicha canánama wamànínápíná càì íimaca: ‘Cáininá piicáca Picuèriná Dios macái piwàwalìcuísewa, macái picáuca iyú nacáíwa, macái píiwitáise iyú nacáíwa’, càì íimaca. ³⁹ Iyaca walí áiba inacáiri nacái, yái pucháibáanáca. Yá íimaca: ‘Cáininá piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáinináaná piicáca píawawa’, càì íimaca yái Diosca. ⁴⁰ Canáca áiba tàacáisi cachàiníiri náicha níái pucháiba ichùullacanásica. Macáita tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliçuíse, profetanái nacái icàlidéericaté Dios inùmaliçuíse, macáita yái tàacáisica yéewáidaca wía cáinináanápíná waicáca Dios, áibanái wenàiwica nacái —íimaca yái Jesúsca.

¿De quién descende el Mesías?

⁴¹ Néese idècunitàacá fariseonái iyaca Jesús íipunita, yá Jesús isutáca yéemìlawa nía. ⁴² Íimaca nalí:

—¿Càinácué píináidacawa Mesías ìwali, yái picuèrinápínácuéca Dios ibànuèripínácuéca pirí, píacué israelitaca? ¿Cawiná itaquérinámìni? —íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca Jesús irí:

—Rey David itaquérinámìcani, yái Mesíasca —náimaca. ⁴³ Néese Jesús íimaca nalí:

—Báisíta rey David itaquérinámìcani yái Mesíasca. Quéwa rey Davidcaté íimaca áiba wawàsi nacái Mesías ìwali, yái israelita icuèrinápínáca. David icàlidacaté Espíritu Santo inùmaliçuíseni, yá David íimacaté Mesías ìwali ‘Nuíwacali’. Càité David íimaca:

⁴⁴ ‘Nucuèriná Dios íimacaté Nuíwacali irí: Píawinawa nuéwápuwáise picùacaténá núapìcha macáita, idècunitàacá numawènìadaca píìcha macái píùwidenáíwa, íimaca yái Diosca’, càité íimaca yái Davidca. ⁴⁵ Yái rey Davidca íimacaté Mesías ìwali ‘Nuíwacali’, íná éwita rey David itaquérinámìcáanítani, yái Mesíasca, càicáaníta iwàwacutá náimaca ìwali rey David iiwacali nacáicani —íimaca yái Jesúsca, icàlidaca nalí ìwaliwa, yái Mesíasca.

⁴⁶ Canácata néená yáliéri áiba tàacáisi náaliméerica namawènìadaca iyú Jesús, ibatàa abéeri tàacáisi piná, càmita náalíawa, canásíwata. Iná cáaluca nasutáca néemìlawa Jesús àniwa, ipíchaná báica nía nacái wenàiwicanái yàacuésemi.

23

Jesús acusa a los fariseos y a los maestros de la ley

¹ Néeseté Jesús icàlidaca walíni, wía yéewáidacaléca, áibanái nacái wenàiwicanái iyéeyéica néeni. ² Yá íimaca walí: “Níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, nía nacái fariseoca nacàlidacuéca pirí tàacáisi profeta Moisés itànèericaté bàaluité Dios inùmaliçuíse. Néewáidacuéca pía píalíacaténácuéwa càinácaalí íimáaná yái Dios itàacáica. ³ Iná néewáidacaalícué pía Dios itàacái iyú, néese peebáidacué yái nacàlidáanáca, pímanícué nacái macáita càide iyúwa nacàlidáaná Dios itàacái irícuíse. Quéwacué picá pímaní càide iyúwa namàníná, nacàlidacáinácué pirí cayábéeri wawàsi, quéwa namànica áiba wawàsi méetàuculéeri, báawéeri meedá. ⁴ Nadènìaca nàasu tàacáisi nacáíwa, méetàuculéeri Dios itàacái íicha. Iná nachùullaca wenàiwicanái namànica wawàsi máiníiri càulenáca náicha, náimacáiná Dios iwàwacasa wenàiwicanái imànicani. Quéwa càmita wenàiwica yáalimá ìidenìacani, néese níái yéewáidéeyéica wenàiwica càmita nawàwa nayúudàaca nía, càmita nacái namàní càide iyúwa nachùullianá áibanái imànica. ⁵ Macáita yái namànírìca, yá namànìcani wenàiwicanái iicápiná meedá, yéewacaténá wenàiwica nàaca náimíétacaná meedá. Nawàwacué píyúunáidaca cáinináca naicáca Dios itàacái níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu. Iná nadacùaca nàwaliwa Dios itàacái yéená napùdàlìcuwa, nàanàa ìwali nacáíwa, càide iyúwa Dios ichùullianá wamànica, wía israelitaca, quéwa nadacùacani cáucuíri iwaalíbapi iyú yéewacaténácué piicácani ráunamáita, íná píyúunáidacuéca cáinináca

naicáca Dios itàacái, níai yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu. Cálaca namànica nàasu chìlanásiwa nasucuéri nabàle ipùata ìwaliwa yéewacaténacué piyúunáidaca nàaca Dios icàaluíniná macái nawàwalicuìsewa. ⁶ Nawàwa náawinacawa cayábéeri yàalubáisi ínata cáimiétacanéeyéi yáawinacatáicawa macái wenàiwicanái yàacuésemi nayáacaalí nayáacaléwa náapicha, namànicaalí culto nacái judiónái yéewáidacàalu irìcu, yéewacaténá áibanái naicáca nía iyúwa máiníyéica cachàinica. ⁷ Nawàwa macái wenàiwica natàidaca nía cáimiétaquéri iyú bamuchúamibàa yàcalé manùbéeyéi naicáténá nía. Máiní fariseonái iwàwacué pitàidaca nía còi: Píamisícawa yéewáidéerica wía”, ímaca yái Jesúsca.

⁸ Néese Jesús ímaca walí, wía yéewáidacaléca: “Quéwa píacué nuéwáidacaléca, picácué piwàwa áibanái ímáaná pirí ‘pía, yéewáidéerica wía’, nuwàwacáinacué macáita picáyacacawa càide iyúwa abémisana. Núacata yái abéericata yéewáidéericuéca pía. ⁹ Picácué píima áiba irí ‘Pía, Wáaniri, icuèrica wía’ cháí èeri irìcu pidèniacáinacué abéerita Píaniriwa Dios iyéerica chènuniré. ¹⁰ Picácué piwàwa áibanái ímaca pirí ‘pía, Wáiwacali, yéewáidéerica wía’, abéericáináta núa Cristo Píiwacalicué. ¹¹ Cawinácaalícué péená iwàwéerica Dios iicácani iyúwa cachàinírira áibanái íicha, iwàwacutácué íbaidaca pirí macáita càide iyúwa yàasu wenàiwica íbaidáaná íiwacali iríwa. ¹² Níacáiná macáita cachàiníyéica iicáca yáawawa, níacata Dios imàaquéeyéipiná báica nía, càmiyéica nacái cachàini. Néese cawinácaalí càmiyéica cachàini iicáca yáawawa, níacata Dios imàaquéeyéipiná cachàinica nía”, ímaca walí yái Jesúsca.

¹³ Néese Jesús yàalàaca fariseonái cachàiníri iyú, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu. Ímaca nalí: “¡Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, Dios yùuwichàidapínacué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise meedá! Péemiácué comparación: Càicuéca píade iyúwa wenàiwica ibàlièyéica capli inuma, néese càmita nawàlùawa capli irìculé, càmita nacái namàaca áibanái iwàlùacawa. Càitacué pía, éwitacué píalíacáanítawa càinácaalí Dios itàacái ímáaná, càicáaníta càmitacué piwènúada píiwitáisewa peebáidáanápínani, càmita nacái pimàaca áibanái yeebáidacani, ipíchaná Dios yàasu wenàiwicaca nía. ¹⁴ ¡Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, Dios yùuwichàidapínacué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise!, piyéedúacáinacué náicha nacapèemi, nàasumi nacái, níai catúulécanéeyéi inanáica inírimi yéetéeyéimicawa íicha. Néese, pisutácuéca Dios déecuiri iyú, yéewacaténá áibanái iyúunáidacuéca cayábaca píiwitáise. Dios yùuwichàidapínacué píawa cachàiníri iyú náicha áibanái cabáyawanéeyéica.

¹⁵ “¡Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, Dios yùuwichàidapínacué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise!, píacáinacuéwa áiba cáli néré manuiri úni abéemàalé piwènúadacaténacué abéeri wenàiwica íiwitáise yeebáidacaténá càide iyúwa péewáidáaná nía. Néese pidécanáamicué piwènúadaca íiwitáise píasu tàacáisi iyúwa, yásí péewáidacuéca imànica íbáyawanáwa pucháiba yàawiriéricatái yáwanái íicha yái báawéerica pimànírícuéca, píacué yèeyéipináwa infierno irìculé, yái quichái càmirica íchacàwa càiripinéerita ìyaca.

¹⁶ “¡Dios yùuwichàidapínacué píawa! Càicuéca píade iyúwa matuíyéi itéeyéica áiba wenàiwica, píimacáinacué píwaliwa píalimáanása péewáidaca wenàiwica Dios ìwali, quéwa càmitacué báisi píalíacawa Dios ìwali. ¡Cáanáica péewáidacuéca wenàiwica chíwái iyú nachíwáidacaténá áibanái! Píacué fariseoca, pidécuéca còi píimaca nalí: ‘Píimacaalí báisi báisisíwatasa templo ípidená ìwali pimànínápiná áiba wawàsi, néese càmicaalí piwàwa pimànicani machacàníri iyú càide iyúwaté píimáaná, néese càmita iwàwacutá pimànicani, càmicáiná máiní cachàinírira yái templo ípidenáca; quéwa picàlidacaalíni templo yàasu oro ípidená ìwali, yásí iwàwacutá pimànica macáita càide iyúwaté píimáaná, ipíchaná Dios yùuwichàidaca pía, máinícáiná cachàinírira oro templo íicha’, còi péewáidacuéca wenàiwica pichíwa iyúwa nachíwáidáanápíná áibanái. ¹⁷ ¡Píacué fariseoca, càmiyéica yáalíawa, matuíyéi nacái íiwitáise! ¿Càmítasicué píalíawa cachàinica templo oro íicha? Bàalutécáiná Dios ichùulíaca wàawirináimi namànínápináté irípiná yái templocá, íná

yéewa cachàinica templo imànica oro. Iná iwàwacutácué pimànica macáita càide iyúwaté píimáaná, ipíchanácué Dios yùuwichàidaca pía. ¹⁸ Càita nacái, píacué fariseoca, pidécuéca càì píimaca altar ìwali: ‘Píimacaalí báisí báisísíwatasa altar ípidená ìwali pimàníinápiná áiba wawàsi, néese càmicaalí piwàwa pimànicani machacàníiri iyú càide iyúwaté píimáaná, néese càmita iwàwacutá càì pimànicani, càmicáiná máiní cachàinírica altar ípidená; quéwa picàlidacaalíni ofrenda ípidená ìwali, yái pìrái nanuérimica iyúwa sacrificio nàacaténá Dios icàaluíniná, yásí iwàwacutá pimànica macáita càide iyúwaté píimáaná, ipíchaná Dios yùuwichàidaca pía, máinícáiná cachàinica ofrenda altar ícha’, càì péewáidacuéca wenàiwica pichíwa iyúwa nachìwáidáanápiná áibanái, píacué fariseoca. ¹⁹ ¡Píacué fariseo matuíyéica íiwitáise! ¿Càmitasicué píalíawa cachàinica altar ofrenda ícha? Bàaluitécáiná Dios ichùullaca wàawirináimi namàníinápináté irípiná yái altarca, íná yéewa cachàinica altar imànica ofrenda. Iná iwàwacutácué pimànica macáita càide iyúwaté píimáaná, ipíchanácué Dios yùuwichàidaca pía. ²⁰ Píacué fariseoca. Càmitacué péewáida wenàiwica báisíiri tàacáisi iyú. Núumacué pirí cawinácaalí íméerica ‘báisí báisísíwata altar ípidená ìwali’, yá idéca nacái càì íimaca náipidená ìwali cawinácaalí ofrenda iyéerica altar íinata. Iná iwàwacutá yái wenàiwicaca imànica macáita càide iyúwa íimáanáaté áibanái irí. ²¹ Yá nacái cawinácaalí íméerica ‘báisí báisísíwata templo ípidená ìwali’, yá idéca nacái càì íimaca Dios ípidená ìwali, Dios imàacacáiná íiwitáise iyamáanápináwa templo irícu. Iná iwàwacutá yái wenàiwicaca imànica macáita càide iyúwa íimáanáaté áibanái irí. ²² Yá nacái cawinácaalí íméerica ‘báisí báisísíwata capìraléeri cáli ípidená ìwali’, yá idéca nacái càì íimaca Dios yàalubái ípidená ìwali iyéerica chènuniré, idéca nacái càì íimaca Dios ípidená ìwali, Dios iyacáiná chènuniré. Iná iwàwacutá yái wenàiwicaca imànica macáita càide iyúwa íimáanáaté áibanái irí. Canáta yéewaná ichìwáidaca áibanái càide iyúwacué péewáidáaná nía pichíwa iyúwa, píacué fariseoca.

²³ “¡Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, Dios yùuwichàidapínacué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise! Pimàacacuéca bànacalé ofrenda iyú Dios irí, abéerinama néená níái diéyéica imanùbaca pibànacaleca púubéeyéica, níái menta, anís nacái, comino nacái, càide iyúwaté Dios ichùullanácué pimàacaca irí bànacalé ofrenda iyú sacerdotená iyáapíná. Quéwa, càmitacué picúa wenàiwicanái machacàníiri iyú, càmitacué nacái piicá áibanái ipualé, càmitacué nacái placa Dios icàaluíniná. Iwàwacutácué càì pimànica, quéwa picácué piyamáida pimàaca pìasu cawèníriwa ofrenda iyú Dios irípiná. ²⁴ ¡Càicuéca píade iyúwa matuíyéi itéeyéica áiba wenàiwica, píacué fariseoca, píimacáinácué piwaliwa píalimáanása péewáidaca wenàiwica Dios ìwali, quéwa càmitacué báisí píalíacawa Dios ìwali! Péemiácué comparación: Càicuéca píade iyúwa wenàiwica ichàbáidéerica ìrapínáwa únì wáluma yèewibàa imàacacaténáwa néeni awàsa, ipíchaná ìraca iríwa casaquèeri única, néese ráunamáita meedá iwetúaca manuírì camello casaquèeri. Càitacué pía, pimànicáinácué cáalíacáiri iyú púubéeri wawàsica iyúwa plawirináimi íiwitáise íimáaná, quéwa matuíbanáiri iyú meedá píimáichacuéca Dios itàacái máinírica iwàwacutáca weebáidaca.

²⁵ “¡Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, Dios yùuwichàidapínacué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise! Pimànicuéca madécaná wawàsi cáalíacáiri iyú càide iyúwaté plawirináimi yéewáidáaná, yá macái wenàiwica nayúunáidaca masacàacuéca píiwitáise. Péemiácué comparación: Càicuéca píade iyúwa bacàa, quirápieli nacái wáibéeyéica ínatabàawa. Quéwa máinícué báawaca píiwitáise piwàwalícu càide iyúwa bacàa ipuniéchúacawa casaquèeri iyú, peedáicáinácué piríwa manùba wawàsi piyéede iyúwa, iyú nacái yái báawéerica pimàníricuécá. ²⁶ ¡Píacué fariseo matuíyéica íiwitáise! Iwàwacutácué masacàaca pimànica píiwitáisewa piwàwalícuísewa quéechacáwa. Masacàacaalícué pimànica píiwitáisewa, yásí masacàaca Dios iicápiná macáita yái pimàníricuécá.

²⁷ “¡Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, Dios

yùuwichàidapinácué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise! Péemíacué comparación: Càicuéca píade iyúwa càlicullimi nabàdéeica ínatabàa cayábawa cabalèeri iyú. Cayábéeyéi íicacánáwa ínatabàawa càlicullimica, quéwa ipuníacawa yéetáními yáapi iyú, macái íiwitáaná casaquèeri iyú nacái. ²⁸ Càitacué pía nacái píacué fariseoca: Macái wenàiwica nayúunáida cayábacuéca píiwitáise, quéwa máinicué píiwitáise pucháibéeri idéca ipuníadacuéca piwàwa báawéeri iyú.

²⁹ “¡Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, Dios yùuwichàidapinácué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise! Pidécuéca pimànica cayábanaméeyéi capli profetanáimi yàasu càlicullimi iwicáulé piwàwalicáinásacué níai Dios yàasu profetamica, icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmalicuise. Pidécuéca pichùnìaca cayábéeri iyú nacái nàasu càlicullimica áibanái cayábéeyéimica íiwitáise. ³⁰ Néese pidécuéca càì píimaca: ‘Wàyacaalíté bàalutité wàawirináimi yàasu èrimité, yá càmítaté wayúudàa nanúaca Dios yàasu profetanáimicatá’, càicué pidéca píimaca. ³¹ Iná pidécuéca picàlidaca piináwanáwa píalíacawa piawirináimicuéca nía, níara inuéyéicaté Dios yàasu profetanáimica. ³² ¡Siùca nacáide mesúnamáita pimáalàidapinácué pimànica yái báawéerica piawirináimi idàbéericaté imànica!

³³ “¡Píacué àapi nacáiyéica íiwitáise! ¡Píacué caculáléeyéica íiwitáise! ¡Càmítacué píalimá pichúuliacawa ícha yái yùuwichàacáisi iyéerica infierno irícu! ³⁴ Iná nubànùapinácué píataléwa nùasu wenàiwicawa icàlidéeyéipiná tàacáisi nunùmalicuise, nùasunái profetanái, nùasunái cáalíacáiyéi nacái, nùasunái yéewáidéeyéi wenàiwica nacái. Quéwa, núalíacawa pinúapinácuéca abénaméeyéi néená, pitàtàapinácué abénaméeyéi néená cruz ìwali, picapèèdàidapinácué abénaméeyéi nacái judiónái yéewáidacàalu irícu, pipiàdàidapinácué nía yàcalé ícha áiba yàcalé nérépiná. ³⁵ Iná Dios yùuwichàidapinácué píawa, píacué israelitaca, nàwalíse macáita cayábéeyéimica íiwitáise piawirináimicué inuéyéicaté, nanúacatáiseté Abel, yái cayábéerimica íiwitáise, àta nanúacatalétaté nacái Dios yàasu profeta Zacarías, yái Berequías ìrimicaté, piawirináimicué inuéricaté templo ibàacháwalená irícubàa, bamuchúamibàa náicha altar, templo nacái. ³⁶ Péemíacué cayábani, Dios yùuwichàidapinácué píawa, píacué israelitaca iyéeyéica siùcade ìwalíse macáita yái báawéerica pimànírícuéca nalí, níai nùasu wenàiwicaca”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús llora por Jerusalén

³⁷ Néese Jesús íimaca: “¡Píacué Jerusalén iyacàlená mìnánáica, píacué inuéyéica Dios yàasu profetanái, pinúacuéca áibanái nacái íba iyú, níai wenàiwica Dios ibànuyéyéica icàlidaca píricué tàacáisi inùmalicuise! ¡Manùba yàawiría nuwàwacaté nùwacáidacuéca nucùaca pía càide iyúwa cawámai ùwacáidacaalí ucùaca uénibewa ubáiná yáapiréwa! Quéwa càmítacué piwàwa nucùaca pía. ³⁸ Iná péemíacué cayába, máiséeyéipiná picapèemicuéca, idécanáami piùwidenái imànicuéca ùwicái píipunita. ³⁹ Yá núumacué nacái píirí, siùcáisede càmítacué píicá núa quirínama àta píimacatalépinátacué nùwali: ‘¡Cayábéericani yái yàanèerica Wacuèriná Dios ípidená ìwali, Dios ibànuyéerica walí!’ càipinácué píimaca nùwali”, íimaca yái Jesúsca.

24

Jesús anuncia que el templo será destruido

¹ Néeseté Jesús yàacawa templo ícha. Idècunitàacá yàacawa, wía yéewáidacaléca wàacawa yáapicha mawiénita irí. Yá wadàbaca watàaníca irí templo ìwali, nàwali nacái cayábanaméeyéi caplica iyéeyéica templo itéese. ² Quéwa Jesús íimaca walí:

—Péemíacué cayába yái núuméeyéicuéca píirí ìwali, níai caplica. Báisíta áiba èeriwa canácata capli yàasu íba yáawinéeripinácawa áiba íba ínata. Macáita níai templocá itéeséeyéica namáalàapináta nacáíwa —íimaca yái Jesúsca.

Señales antes del fin

³ Néese Jesús yàacawa dúli néré ípidenéechúa Olivos, yái olivo inàlimanáca. Yá Jesús yáawinacawa néré. Néese wía yéewáidacaléca wàacawa yàatalé watàanícáténá yáapicha méetàucuta áibanái ícha. Yá wáimaca írí:

—Wawàwaca picàlidaca walí chácataínacaalí ichàbapináwa yái picàlidéerica walí templo ìwali. ¿Càinásica iyú wadépiná wáallacawa mawiénica péenáiwana pìanàanápíná àniwa, èeri nacái imáalàanápínacawa? —wáimaca. ⁴ Néese Jesús ímaca walí: “Piicácué píchawa cayába ipíchaná áibanái ichìwáidacuéca pía ipíchawáise èeri imáalàapínacawa. ⁵ Manùbacáiná wenàiwica nàanàapíná icàlidéeyéipíná ichìwawa. Náimapíná núacasa níata. Yá nacàlidapíná nachìwawa. Càipíná náimaca: ‘Núacata yái Mesíasca ípidenéerica Jesucristo, israelita icuèrinápínáca’, càipíná náimaca namànica nachìwawa. Yá nachìwáidapíná manùba wenàiwica. ⁶ Nacàlidapínácué pírí madécaná ùwicái iináwaná ìwali, áibanái imànínása úwi mawiénita, déecubàata nacái. Quéwacué, picácué cáalu píawa iwàwacutácáiná càì namànica, quéwa càmitàacá imáalàapínáwa yái èeriquéi. ⁷ Manùbacáiná áiba cáli néeséeyéi ipéliapíná áiba cáli néeséeyéi ípunitawa, áibanái gobierno namànipínáca ùwicái áibanái gobierno ípunitawa. Yá manùbéeyéi wenàiwica néetápinácawa máapicái iyú, cáli nacái icusúapínacawa madécaná cáliwa. ⁸ Quéwa macáita yái yùuwichàacáisica, yátanica idàbàanéerica yùuwichàacáisica meedá, càide iyúwa inanái idàbacaalí ùuwichàacawa ùasu èeri umusúadacaténá iicá èeri.

⁹ “Néese náibàapínácué píawa nacháawàacaténácué piináwaná ìwali náiwacanánái íríwa peebáidacáinácué nutàacái. Yá namànipínácué pírí báawéeri, yá nanúapínácué píawa. Macái èeri mìnánái báawacuéca naicápiná píawa peebáidacáinácué nutàacái. ¹⁰ Néenialípiná manùbéeyéi wenàiwica nawènúadapíná nuícha náiwitáisewa namànicaténá nabáyawanáwa. Yá báawapíná naicáyacacawa, nacháawàayacacawa. ¹¹ Madécaná iwicùlidéeyéi cachìwéeyéi yàanàapínáca icàlidéeyéi ichìwawa. Náimapíná natàanínása nacái Dios inùmalicúise, yásí nachìwáidapíná madécaná wenàiwica. ¹² Néenialípiná ìyaca madécaná báawéeriwa, íná batéwa macáita càmitapíná cáininá naicáyacacawa. ¹³ Quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata àta néetácatalétawa, nuwasàapíná níawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ¹⁴ Yá nàapínacawa macái cáli ínatalé nacàlidacaténá yái tàacáisi cayábéerica íméerica Dios icùaca yàasu wenàiwicawa yéewacaténá macái èeri mìnánái néemiacani; néese èeri imáalàapínacawa macáita.

¹⁵ “Bàaluté profeta Daniel itànàacaté tàacáisi Dios inùmalicúise icàlidéerica walí áiba báawéeri casaquèeri wawàsi iináwaná ìwali abéeri wenàiwica imàníripínáca templo írìcu, aléde càmicataléca Dios ibatàa wenàiwica imànica càiri wawàsi, casacàacaténá imànica templo Dios ícha. Piicácaalípinácué yái báawéerica iyéeripínáca templo írìcu—píacué iléeyéica yái tàacáisica, péemiacué cayábani—íná piicácaalípinácué yái wenàiwica ìyaca néré, yásí iwàwacutácué pipiacawa Jerusalén ìyacàlená ícha. ¹⁶ Yásí cawinácaalí iyéeyéica cháì Judea yàasu cáli ínata, iwàwacutá napiacawa dúli inàliméeri nérépiná. ¹⁷ Cawinácaalí wenàiwica iyamáidéeyéicawa ìyaca icapèe ipùata sàabadéeri ínatawa néenialípiná, iwàwacutá càmita nèepùa nawàlùacawa nacapèe írìculéwa needácaténá nàasuwa ipíchawáise napiacawa Jerusalén ìyacàlená ícha. ¹⁸ Cawinácaalí iyéeyéica manacúaliré, iwàwacutá càmita nèepùawa nacapèe néréwa, ibatàa needáanápíná nabàlewata, iwàwacutá càmita nèepùawa ipíchawáise napiacawa Jerusalén ìyacàlená ícha. ¹⁹ ¡Nàuwichàapínáwa manuísíwata cawinácaalí inanái idéerìcuíyéica, nía nacái inanáica yéeyéica quírasì líra ìnisi, càmicáiná náalimá napiacawa ráunamáita, naicápiná nacái néenibewa nàuwichàacawa! ²⁰ Pisutácué Dios ícha ipíchanácué iwàwacutá pipiacawa unìabépi, máinícáinácué càulenáca píacawa, càmita nacái sábadò írìcu judíonái iyamáidacatáicawa, ipíchaná nabàllacuéca píicha yàcalé iwáiná inùma pimusúacatáisepináwa yàcalé ícha. ²¹ Néenialípiná wenàiwica yùuwichàapínacawa báawanama. Canácaté áiba yùuwichàacáisi báawéeríwanái ícha, Dios idàbacatáiseté yái èeriquéi, àta siùca nacáide. Càmiripínáta nacái áiba yùuwichàacáisi báawéeri ícha càiripínátawa cháì èeri írìcu. ²² Càmicaalí Dios imàaca maléenéeripínáni

yái yùuwichàacáiscatá, yásí macái èeri mìnánái yéetápinácawatá. Quéwa Dios idéca imàacaca maléenéeripinácani cáininácáiná iicáca yàasu wenàiwicawa, níái wenàiwicaca Dios yeedéeyéica yàasunáipináwa.

²³ “Néese néenialípiná áibanái ímapiná piríwa: ‘Aquialécué piicáca, chácata iyaca yái Mesíasca’, càipiná náimaca; áibanái nacái náimapinácué piríwa: ‘Piicácué Mesías iyaca néré, yái judío icuèrináca’, càipiná náimaca. Quéwa, picácué peebáida nalíwani. ²⁴ Manùbacáiná cachìwéeyéi yàanàpiná, icàlidéeyéipiná ichìwawa Mesíasca nía, judío icuèrinápiná; áibanái iwicùlidéeyéi nacái nàanàaca icàlidéeyéipiná ichìwawa. Náimapiná natàanínása Dios inùmalícuíse. Yá namànipiná yái càmirica wenàiwica idé imànica. Càita náasáidapiná nachàiniwa nachìwáidacaténá èeri mìnánái. Náalimáidapiná nachìwáidaca nacái Dios yàasu wenàiwica, níái Dios yeedéeyéica yàasunáipináwa. Càmicaalí Dios yàasunái iicá íchawa cayábani, yásí cachìwéeyéi náalimá nachìwáidaca nía nacái. ²⁵ Nudéca nùlàacuéca pía náicha, ipíchawáise ichàbapinácawa. ²⁶ Iná náimacaalícué pirí: ‘Aquialécué piicáca Cristo iyaca manacúali yùucubàa càinàwàiri’, picácué píawa néré. Náimacaalícué nacái pirí: ‘Piicácué chácataníira Cristo iyaca capíi imàdàaná irìcu, ibàacawa’, picácué peebáidani. ²⁷ Núacáiná nùacaalípináwa néese àniwa, yásí macái èeri mìnánái naicáca núcànacawa amaláwaca, càide iyúwa énu icànáaná macáita capíraléeri cáli ìwali chènuniré èeri imusúacatáisewa àta èeri iwàlùacataléwa. Càicata nacái nùapinácawa néese àniwa nuénáiwana yàanàacatáíwa, núa asiali Dios néeséerica. Càmita nùawa ibàacanéri iyúwa. ²⁸ Màulenéri iyú piicápinácué chábàanácaalí nùacawa càide iyúwacué píalíánáwa alénácaalí yéetéerimiwa irìawa piicácaínácué manùbéeyéi wáchuli nàwacáidáyacacawa”, ímaca yái Jesúsca.

El regreso del Hijo del hombre

²⁹ Jesús ímaca walí: “Néenialípiná ichàbacanacáitawa yái yùuwichàacáisica, yá catápináca èeri ícamaláná, yá nacái quéri càmitapiná amalá icànaca. Dùlupùta nacái nacaláapináwa chènuníise. Yásí cachàiníiyéi wawàsi iyéeyéica chènuniré nacusúacawa macáíwa. ³⁰ Néese macái èeri mìnánái iicápiná abéeri wawàsi chènuníise imàaquéeripináca náalíacawa nùanàanápiná, núa asiali Dios néeséerica. Yá náicháanípiná nacalùniwa níái macáita èeri mìnánáca. Néese naicápiná núa, núa asiali Dios néeséerica, nùanàapiná acalèe yèewíse cachàiníiri nuíwítáise iyúwa, mèlumèluíri iyú núcùacaténá macáita. ³¹ Yá nubànùapiná nùasu ángelnáíwa napùlìacaténá trompeta cachàiníiri iyú nàwacáidacaténá macáita wenàiwica nuedéeyéica nùasunáipináwa. Càipiná nùwacáidaca nulíwa nía àta alénácaalí nàyaca macái cáli imanúica cháí èeri irìcu, èeri imusúacatáisewa àta èeri iwàlùacataléca.

³² “Péemíacué cayába comparación higuera yéetaná ìwali: Càisinàcaalí higuera yàana, yá imusúadacaalí ibáináwa, yá píalíacuécawa mawiénica camuí. ³³ Càita nacái piicácaalípinácué ichàbacawa macáita yái núcàlidéericuécawa pirí ìwali, yásí píalíacuécawa mawiénica núa, nùanápináwa néese àniwa, núa asiali Dios néeséerica, càide iyúwa wenàiwica ibàlùacaalíwa capíi inùma irìcu, iwàlùanápináwa capíi irìculé. ³⁴ Péemíacué cayábani, macáita yái siùquérica tàacáwa núcàlidacuéca pirí ìwali, macáita ichàbàanápinácawa ipíchawáise néetáca macáita wenàiwica iyéeyéipináca néenialíwa. ³⁵ Yái capíraléeri cáli, èeriquéi nacái namáalàapinácawa áibaalípiná, néese nutàacái càmita imáalàapináwa. Macáita ichàbapinácawa càiwade iyúwa núcàlidáaná piríni.

³⁶ “Quéwa canácata yáaliériwa chácátáinápinácaalí yái èerica, chènuníiséeyéi ángel nacái càmita náalíawa, núa nacái Dios lírica, càmita núalíawa chácátáinápinácaalí èeri, hora nacái. Abéericata Núaniri Dios yáaliériwa.

³⁷ “Mawiénicaalípiná nuénáiwana nùanàacatáipináta àniwa, núa asiali Dios néeséerica, yásí wenàiwicanái nàypináca càide iyúwaté èeri mìnánái iyáanáte Noé yàasu èerité. ³⁸ Bàaluité èeri ipíchawáiseté úni yéesacawa macáita cáliquéi, macái èeri mìnánái nàyacaté matuíbanáita Dios ícha; nayáacaté nayáacaléwa, nàiracaté nacái nàiracaléwa. Needácaté

nacái náinupináwa. Càité namànica àta Noénái iwàlùacatalétatéwa arca irìculé. ³⁹ Càmitaté èeri mìnanaí yeebáida mawiénicani yái yùuwichàacáisica. Néseté yáta manuíri yéescái yàanàaca, yá macáita néetácawa camíiyéicaté iwàlùawa arca irìculé Noénái yáapicha. Càita nacái yùuwichàacáisi yàanàapináwa ráunamáita èeri mìnanaí ìwali áiba èeriwa nùanàacatáipináta àniwa, núa asiali Dios néeséerica. ⁴⁰ Néenialípiná pucháiba asianái yèepuníiyéipinácawa manacúalibàa. Angelnái itépiná abéeri asiali, abéeripiná nacái imàacawa néenita. ⁴¹ Yá pucháiba inanái namulúapináca nàyaca ituínási. Angelnái itépiná abéechúa, abéechúapiná nacái imàacawa néenita.

⁴² “Picùacáitacué nùanàaca, càmicáinacué pialíawa nuénáiwana nùanàacatáipiná, núa Píiwacalícuéca, chácataínápinácaalí nùanàaca àniwa. ⁴³ Péemíacué cayába comparación: Capíi íiwacali yáalíacaalíwa càinácaalípiná hora irìcu cayéedéeri yàanàa táiyápitá, yá càmita capíi íiwacali íimácata, càmita nacái ibatàa nawàlùacawa icapèe irìculé nayéedùacatená yàasutá. Càmita quéwa capíi íiwacali yáalíawa càinácaalípiná hora irìcu cayéedéeri yàanàa. ⁴⁴ Càicata nacáicué pía. Pichùnìacué píiwitáisewa picùacatenácué nùacawa néese, núa asiali Dios néeséerica, nùacáináwa néese àniwa càmicatáipinátacué picùa nùanàa”, íimaca walí yái Jesúsca.

El criado fiel y el criado infiel

⁴⁵ Néese Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca: “Péemíacué comparación: Iwàwacutácué pìyaca càide iyúwa capíi íiwacali yàasu wenàiwica. Cáibaidacáiricani, yái yàasu wenàiwicaca, yeebáidéerica nacái íiwacali itàacáywa machacàníiri iyú. Iná yái capíi íiwacalica, ipíchawáise yàacawa icapèe íichawa, yá ichùuliaca yàasu wenàiwicawa icùnápíná yàasu wenàiwica áibanái, yàacatená nacái nayáapíná èeri imanùbaca. ⁴⁶ Néeseçáwa capíi íiwacali yèepùacaalípináwa néese àniwa, yá casímáica yàasu wenàiwica imànicaalícáwa càide iyúwa íiwacali íimáanáté irí. ⁴⁷ Péemíacué cayábani, capíi íiwacali imàacapíná yàasu wenàiwicawa icùaca macáita yàasu, yácáiná yàasu wenàiwica íibaidacaté cayába íiwacali irípináwa, idècunitàacá canáca yái íiwacalica. ⁴⁸⁻⁵⁰ Quéwa capíi íiwacali yàasu wenàiwica báawacaalí íiwitáise, yá iyúunáidacaalí íiwacali idècunìacawa càiripináta, yá nacái idàbacaalí icapèedáidaca inacáiyéiwa íibaidéeyéi, yá iyamáidaca íibaidaca iyáacatená manuí iyáacaléwa, ìiraca nacái, icàmáanápíná nacái icàméeyéi yáapicha, yáta íiwacali yèepùapínáca yàanàaca yáta èerica yàasu wenàiwica càmicatáita icùa yàanàaca, abéeri hora nacái càníiri yáalíawa ìwali íiwacali yàanàanápíná. ⁵¹ Yásí capíi íiwacali idalúaca yèewi pucháibawaca, yái yàasu wenàiwica báawéerica. Yá yùuwichàacawa càide iyúwa pucháibéeyéi íiwitáise nàuwichàanáwa infierno irìcu. Yásí náicháanípiná báawanama, naamíapínáca nayéiwa nàuwichàacái iyúwa”, íimaca yái Jesúsca.

25

La parábola de las diez muchachas

¹ Néseté Jesús yéewáidaca wía comparación iyú, yá íimaca walí: “Néenialípiná, ipíchawáise Dios icùaca macáita wenàiwicanái, yá abenaméeyéi nacùapíná nùacawa néese, quéwa áibanái càmita nacùa nùacawa néese. Càica níade iyúwa diez namanùbaca mànacanái. Péemíacué comparación: Mànacanái needáca nàasu lámparawa nàacatenáwa fiesta casamiento néré. Yá nabàlùacawa bàachawáise capíi íicha, nacùaca abéeri asiali yàanàaca idècanáami yeedáca iríwa yàacawéetúawa, yéewanápíná nawàlùacawa náapicha fiesta irìculé. ² Cinco namanùbaca mànacanái máiwitáiséeyéi. Aibanái cinco namanùbaca cáalíacáiyéi nacái. ³ Níái máiwitáiséeyéica meedá natéca nàasu lámparawa, quéwa càmita naté lámpara ituní napuniádaanápiná àniwa nàasu lámparawa. ⁴ Níái cáalíacáiyéica natéca ituní yàalupíná nàasu lámpara yáapichawa. ⁵ Néese idècunìacatéwa yái asiali yeedéericaté yàacawéetúawa, íná iwàwacutá mànacanái icùaca nía máadainí. Yá cadapùleca macáita mànacanáica. Néese naimáca náichawa. ⁶ Néeseta quéwa catá bamuchúami yáta mànacanái

yémìaca áibanái imáidaca nalí cachàiníri iyú. Yá náimaca mánacanái irí: ‘Aca níara, pìacué píipunitáidaca níá’, náimaca. ⁷ Yá nacawàacawa macáita níái mánacanáica. Yá nachùnìaca nàasu lámparama. ⁸ Níái máiwitáiséeyéica meedá náimaca cáaliacáiyéi irí: ‘Pìucúacué walí achúmáana ituní, wàasu lámparamáiná ichacàca yàacawa’, náimaca. ⁹ Quéwa cáaliacáiyéi íima nalí: ‘Càmíirita, canácáiná walí cayába wàasupiná, pirípinácué nacái. Pìacué picutáca piríwa aléera nawéndacataléca’, náimaca nalí. ¹⁰ Néese idècunitàacá máiwitáiséeyéi nàacawa nawènìacaténá nalíwa lámpara ituní, yá asìali yàanàaca yái yeedéericaté yàacawéetúawa. Néese níái cáaliacáiyéica mánacanáica ichùnìeyéicaté yàasuwa, nawàlùacawa náapicha fiesta casamiento néré. Yá nabàllaca capìi inùma. ¹¹ Néese níái máiwitáiséeyéica nàanàaca néré. Yá namáidaca capìi inùma néeni. Náimaca: ‘Wáiwacali, pìacúca walíni yái capìi inùmaca’, náimaca irí. ¹² Néese quéwa íimaca nalí: ‘Pémìacué cayábani, càmìtacué nùalía nuicáca pía’, íimaca nalí”, íimaca yái Jesúsca.

¹³ Néese Jesús íimaca walí iyéeyéica yáapicha: “Càita nacái iwàwacutácué picúaca nùanàaca néese àniwa. Picúacué cayába nùanàaca néese àniwa, núa, asìali Dios néeséerica, càmìcáinácué píalíawa chácátáinápinácaalí èeri nùawa, cànàcaalípiná hora irìcu nacái, càmìtacué píalíawa”, íimaca yái Jesúsca.

La parábola del dinero

¹⁴ Néeseté Jesús yéewáidaca wía áiba comparación iyú. Yá íimaca walí: “Néenialípiná ipíchawáise Dios icúaca macáita, càicanide iyúwa càasuíri asìali idènièrica yàasu wenàiwicanáíwa. Péemìacué comparación: Ipíchawáise càasuíri asìali yàacawa áiba cáli nérépiná, yá imáidaca yàasu wenàiwicanáíwa. Yá yàaca nachàba yàasu platawa nacúanápiná iríni. ¹⁵ Yá náiwacali yàaca abéeri ichàba cinco mil namanùbaca moneda máiníiyéi cawènica. Yàaca nacái áiba ichàba pucháiba mil namanùbaca. Yàaca nacái áiba ichàba abéeri mil namanùbaca. Yái náiwacali yàaca nachàba càide iyúwa náalimáaná náibaidaca, namànicaténá nàasu wawàsiwa náiwacali yàasu plata iyúwa. Yá yàacawa náicha áiba cáli néré. ¹⁶ Yái asìali idènièrica cinco mil namanùbaca, yàacawa caquialéta imànicaténá yàasu wawàsiwa íiwacali yàasu plata iyúwa. Yá yeedáca áiba cinco mil namanùbaca moneda íiwacali irípináwa ipualé yái plata íiwacali yèericaté ichàba. ¹⁷ Càita nacái imànica yái áiba asìalica idènièrica pucháiba mil namanùbaca imàníripiná iyú yàasu wawàsiwa. Yá yeedáca áiba pucháiba mil àniwa íiwacali irípináwa. ¹⁸ Quéwa yái asìali idènièrica abéeri mil meedá yàacawa, yá íicaca cáli yèewiré, yá ibàllaca plata cáli irìculé. Càita ibàacaca íiwacali yàasu platawa.

¹⁹ “Madécaná èeri idénáami, yá yèepùacawa néese àniwa yái náiwacalica. Néese imáidaca yàataléwa yàasu wenàiwicanáíwa, níái yeedéeyéicaté íicha plata, yáaliacaténáwa náicha càisimalénácaalí needá náiwacali irípináwa. ²⁰ Quéechacáwa yái asìali yàanàaca íiwacali yàataléwa, yái idènièricaté cinco mil namanùbaca moneda, yá yàaca diez mil namanùbaca moneda íiwacali iríwa. Yá íimaca íiwacali iríwa: ‘Nuíwacali, pìacaté nuchàba cinco mil namanùbaca. Siùcade pidèniàca áiba cinco mil namanùbaca àniwa nuedéerica pirípiná’, íimaca irí. ²¹ Néese íiwacali íimaca irí: ‘Cayábéericani. Pidéca píibaidaca nulí cayába, machacàníri iyú càide iyúwa nuwàwáaná. Pidéca píibaidaca nulí machacàníri iyú achúméerína iyú, ínà numàaca picúaca madécaná àniwa. Yá peedá piríwa nùasu casímáicaténá pía nùapicha’, íiwacali íimaca irí. ²² Néese àniwa, yái asìali yàanàaca nacái íiwacali yàataléwa, yái náiwacali yèericaté ichàba pucháiba mil namanùbaca moneda, yá yèepùadaca báinúaca mil namanùbaca íiwacali iríwa. Yá íimaca íiwacali iríwa: ‘Nuíwacali, pìacaté nuchàba pucháiba mil namanùbaca. Nudéca nuedáca pirípiná pucháiba mil namanùbaca àniwa’, íimaca irí. ²³ Néese íiwacali íimaca irí: ‘Cayábéericani. Pidéca píibaidaca nulí cayába, machacàníri iyú càide iyúwa nuwàwáaná. Pidéca píibaidaca nulí machacàníri iyú achúméerína iyú, ínà numàacaca picúaca madécaná àniwa. Yá peedá piríwa nùasu casímáicaténá pía nùapicha’, íiwacali íimaca irí.

24-25 “Néese nacái yái asiali yàanàaca íiwacali yàataléwa, yái náiwacali yèericaté ichàba abéeri mil namanùbaca moneda. Yá íimaca íiwacali iríwa: ‘Nuíwacali, núaliacawa pìwali caluérica píiwitáise, peedácáiná piríwa yàacàsi càmicataléca pibàna, pìwacáida nacái piríwa càmicataléca píibaida. Iná cáaluca núa, yá nùaca nubàliaca pìasu plata cáli iriculé. Siùcade nuèpùada pirí àniwa pìasu plataca’, íimaca. 26-27 Néese íiwacali íimaca irí: ‘Báawéeri píiwitáise, càmita píibaida nulí cayába, ínucá píá nacái. Píináidacaalíwa nùwali nuedáaná yàacàsi càmicataléca nubàna, nùwacáidáaná nacái nulíwa càmicataléca nuíbaida, néese ¿cánaté càmita píimàaca nùasu plata caja néré, yéewanápiná inísàacawa nulípiná achúmáana quirítatá àniwa?’ íiwacali íimaca irí. 28 Néese náiwacali íimaca yàasu wenàiwicanái iríwa: ‘Peedácué íicha níái abéeri mil namanùbaca monedaca. Pìacué iríni yái idènièrica diez mil namanùbaca’, íimaca yái náiwacalica. 29 ‘Níacáiná macáita íibaidéeyéica cayába nulípiná, yá numàacáanápiná nacùaca madécaná mamáalàacata. Quéwa cawínácaalí càmiyéica íibaida cayába, càmita numàaca náibaidaca nulípiná quirínama. 30 Pìacué piúcaca yái wenàiwica canéerica iwèni méetàuculé máiníri catácatelé. Wenàiwicanái náicháaníná manuísíwata, yá naamíapíná nayéiwa nàuwichàacái iyúwa’ ”, íimaca yái Jesúsca.

El juicio de las naciones

31 Néeseté Jesús íimaca walí àniwa: “Núa asiali Dios néeséerica, nùanàapíná cachàiníri iyú, nucamálá irícuwa, cáimiétaquéeri iyú nacái, cachàiníri nuíwítáise nacái nucùacaténá macáita èeri mìnánái. Yá nùanàapíná macái ángelnái yáapichawa. Yá núawinacawa nùasu yàalubáisi mèlumèluíri ínatawa nucùacaténá macáita. 32 Nàwacáidapíná nùatalé macái èeri mìnánái. Yá nùwacáidapíná náichawáaca nía pucháiba yàalusipíná càide iyúwa pìrái icuèriná iwacáidacaalí ipìra ovejanáwa cabranái íicha. 33 Yá nùwacáidapíná nulípináwa nùasunái ovejaca nuéwápuwáise mawiénita nulí, quéwa nùwacáidaca cabranái nuíchawa apáuwáisepiná meedá. 34 Néese núa, yái icuèrica macáita, núumapíná nalí iyéeyéica núapicha nuéwápuwáise. Yá núumapíná nalí: ‘Aquialécué núapicha, píacué Núaniri Dios yàasunáica, Dios imàaquéeyéica casímáica. Peedácué piríwa yái cayábéeri yàcaléca wamànírícatécué pirípiná wadàbacaalíté èeriquéi, yái yàcalé picùacatalépinácuéca macáita wenàiwica. 35 Bàaluitécáiná, máapicaalíté núa, pìacatécué nuyáapíná. Macàlacaalíté nuwàwa, pìacatécué nuìrapíná úni. Nùacaalítéwa déecuise nùasu cáli íichawa, peedácatécué pìataléwa núa. 36 Canácaalíté nubàle, pìatécué nubàlepiná. Cálalícaalíté núa, picùacatécué núa. Náucacaalíté núa presoíyéi ibànalículé, pìanàacatécué písímáidaca núa’, càipíná núumaca nalí. 37 Néese níái cayábanaméeyéica íiwítáise náimapíná nulí: ‘Wáiwacali, ¿càicaalínáté waicá máapica píá, yáté wàaca piyáapíná? ¿Càicaalínáté waicá macàlaca piwàwa, yáté wàaca pìiraca úni? 38 ¿Càicaalínáté waicá pìacawa déecuise pìasu cáli íichawa, yáté weedáca wàataléwa píá? ¿Càicaalínáté waicá canáca pibàle, yáté wàaca pibàlepiná? 39 ¿Càicaalínáté nacái waicá cáuláicaca píá, yáté wacùaca píá? ¿Càicaalínáté nacái pìyaca presoíyéi ibànalícu, yáté wàaca wasímáidaca píá?’ càipíná náimaca nulí. 40 Néese núa, yái icuèrica macáita, núumapíná nalí: ‘Péemlacué cayába. Pimànicáinatécué cayábéeri nuénánái irí, éwita nalípiná níái càmiyéica cachàini náicha canánama, ínáté nuicáca yái pimànírícuéca nalí càide iyúwacué pidéca nacáicaalí pimànica nulíni’, càipíná núumaca nalí.

41 “Néese núumapíná nalí níái iyéeyéica apáuwáise nuícha: ‘Pìacuéwa nuícha, píacué báawéeyéica Dios íicáca íiwítáise. Pìacuéwa quichái iriculé càmíríca ichacàwa càiripínéerita iyaca Dios imàníríca nalípiná, yái Satanásca, nía nacái Satanás yàasu ángelnáica. 42 Bàaluitécáiná máapicaalíté núa, càmitatécué pìa nuyáapíná. Macàlacaalíté nuwàwa, càmitatécué pìa nuira úni. 43 Nùacaalíté déecuise nùasu cáli íichawa, càmitatécué peedá pìataléwa núa. Canácaalíté nubàle, càmitatécué pìa nubàlepiná. Cálalícaalíté núa, càmitatécué picùa núa. Náucacaalíté núa presoíyéi ibànalículé, càmitatécué pìa písímáidaca núa’, càipíná núumaca nalí. 44 Néese náimapíná nulí: ‘Wáiwacali, ¿càicaalínáté waicá máapicaté píá, macàlacaalíté piwàwa nacái, cáuláicacaalíté píá nacái? ¿Càicaalínáté

waicá piacawa déecuise piasu cáli íchawa? ¿Càicaalínaté waicá piyaca presoíyéi ibànalicu nacái? ¿Càicaalínaté waicá canáca pibàle? ¿Càicaalínaté càmita wayúudàa píá? càipiná náimaca nulí. ⁴⁵ Néese núumapiná nalí: ‘Péemiacué cayába, càmicáinaté pimàni cayábéeri nuénánái irí, éwita nalípiná níai càmiíyéica cachàini náicha canánama, ínáté nuicáca yái càminácuéca pimànica nalí cayábéeri càide iyúwacué càmicaalí nacái pimàni nulítáni’, càipiná núumaca nalí. ⁴⁶ Néese níai báawéyéica íiwitáise nàapinácawa Dios yàasu yùuwichàacáisi irìculé, yái yùuwichàacáisi càmiírìca imáalàawa. Níata quéwa cayábanaméyéica íiwitáise nawàlùapinácawa yàcalé irìculé nadèniacataléca nacáucawa càmiíri imáalàawa”, íimaca yái Jesúsca.

26

Conspiración para arrestar a Jesús

¹ Idécanáamité Jesús icàlidaca walíni, wía yéewáidacaléca, yá íimaca walí:

² —Píalíacuécawa iyaca wapíchalé pucháiba èeri ipíchawáise namànica Pascua yàasuná culto. Yánica abénaméyéi wenàiwica presopináca namànica núawa namàacacaténá áibanái natàtàaca núa cruz ìwali, núa asiali Dios néeseérica —íimaca yái Jesúsca.

³ Néenialité sacerdote íiwacanánái nàwacáidáyacacawa judío íiwacanánái yáapicha Caifás icapèe manuírì irìculé, yái sacerdote íiwacaliná íipidenéericaté Caifás. ⁴ Yá nàináidacawa, natàaníca nacái, namànica wawàsi náapichawáaca náibàanápínaté Jesús ibàacanéeri iyú nanúacaténáni. ⁵ Quéwa macáita náimaca nalíwáaca:

—Iwàwacutá càmita wáibàani Pascua yàasuná culto yaalí, ipíchaná calúaca wáapicha níai manùbéyéi wenàiwicaca, ipíchaná namànica ùwicái yàcalé irìcu —náimaca.

Una mujer derrama perfume sobre Jesús

⁶ Néeseté Jesús iyaca Betania iyacàlená irìcu, Simón icapèe irìcu, yái Simón ichùnìericatéwa cháunási lepra íicha. ⁷ Néese abéechúa inanái ùacawa Jesús yàatalé. Udèniaca achúmèechúa catúa cawèníri íba alabastro icatùalená, ipuniéchúawa séenási pumèníri iyú, máiníri cawènica. Idècunitàacá Jesús iyáaca iyáacaléwa, yá ùucùaca yái séenási pumènírica Jesús íiwita ìwali. ⁸ Néese wía, Jesús yéewáidacaléca, waicáciná yái umànírìca, yá calúaca wía. Yá wadàbaca wáimaca:

—Máiní báawéeriquéi úcáanáca meedá canéeri iwèni iyú yái pumènírica isàni cawènírimica. ⁹ ¿Cánaté càmita uwéndani, manùba platapínacáinatani, uyúudàanápíná catúulécanéyéi wenàiwicatá? —wáimaca. ¹⁰ Jesús yéemíaca yái wáimáanáca, yá íimaca walí:

—Picácué pisàiwica ulí wawàsi. Yái umànírìca nulí máiníri cayábacani. ¹¹ Catúulécanéyéi wenàiwica nàypinácué píapicha mamáalàacata càiripináta íná yéewacué píalimá piyúudàaca nía piwàwacatáicacué piyúudàaca nía. Núa quéwa càmiírìta iyapíná píapichacué càiripináta cháí èeri irìcu. ¹² Udéca ùucùaca perfume nùwali, nusànipíná nabàliacaténá nuinámi, càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná. ¹³ Péemiacué cayábani, àta alénácaalí wenàiwica nacàlidaca nutàacái cháí èeri irìcu íiméérica nuwàwaca nuwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yá nacàlidapíná uináwaná ìwali úái inanáica, umànicáiná nulí cayábéeri, yá nawàwalipíná úa —íimaca yái Jesúsca.

Judas traiciona a Jesús

¹⁴ Néeseté abéeri wéená wía Jesús yéewáidacaléca docenacaté wamanùbaca, íipidenéérica Judas Iscariote, yàaca itàaníca sacerdote íiwacanánái yáapicha. ¹⁵ Judas íimaca nalí:

—¿Càinácué imanùbaca píá nulí nutécaalícué píá Jesús yàatalé píibàacaténácuéni? —íimaca yái Judas Iscariote. Néese nacàlidaca iríni nàanápínaté irí treinta namanùbaca moneda, níai plata cawèníiyéica, báinúaca quéeri iwènicatái. ¹⁶ Néese Judas idàbaca icutáca wawàsi càinácatáinápíná yáalimá itéca nía Jesús yàatalé náibàacaténáni.

La Cena del Señor

¹⁷ Idàbàanéeri èeri yàanàacaté judíonái yàasu culto Pascua yaalí, nayáacatáica pan càmiri idènià levadura. Yáté èerica, wía Jesús yéewáidacaléca wasutáca wéemíawa Jesús. Yá wáimaca irí:

—¿Alénásica piwàwa wàacawa wachùnìacaténá piyáapíná nacáíwa yàacàsi Pascua pinéerica piyáacaténá wáapichani? —wáimaca. ¹⁸ Yá íimaca walí:

—Pìacuéwa Jerusalén iyacàlená irìculé, abéeri asìali icapèe néré, càide iyúwacué núumáanáté pírí. Píimacué irí: ‘Yáara Yéewáidéerica wía íima pírí: Mawiénica nùasu èeri nuétáanápínáwa. Yá nùacawa picapèe néré nuyáacaténá yàacàsi Pascua pinéerica nuéwáidacalénái yáapichawa, càì íimaca pírí’, càicué píimaca iríwa —íimaca yái Jesúsca.

¹⁹ Néese abénaméeyéi wéená wía yéewáidacaléca nàacawa néré, yá namànica càide iyúwa Jesús ichùulìanáté nía. Yá nachùnìaca yàacàsi Pascua pinéerica.

²⁰ Néese catáca wàwali, yá Jesús iyaca mesa iwéré wáapicha wía yéewáidacaléca doce wamanùbaca. ²¹ Idècunitàacá wayáaca wayáacaléwa, yá íimaca walí:

—Péemìacué cayábani, abéeri péenacué itépiná nùuwidenái náibàacaténá núa —íimaca yái Jesúsca. ²² Yá idàbaca achúmaca wawàwa manuísíwata, yá wadàbaca wasutáca wéemíawani abéerinamata:

—Nuíwacali, ¿núasica? —wáimaca. ²³ Jesús íimaca walí:

—Yái yáapúadéerica núapicha pan quirápieli irìculé, yácata itéeripínáca nùuwidenái náibàacaténá núa. ²⁴ Iwàwacutá nuétácawa càide iyúwaté profetanái itànàanáté tàacáisi nuináwaná ìwali Dios inùmalìcuése, núa asìali Dios néeséerica; quéwa, ìmáinìiripíná yùuwichàacawa yái asìalica itéeripínáca nùuwidenái náibàacaténá núa! Cayábatésica irítáni càmiccaalíté imusúu iicá èeritá —íimaca yái Jesúsca.

²⁵ Néese Judas yái íináidéericatéwa itéenápíná Jesús yùuwidenái náibàacaténáni, yá isutáca yéemíawa Jesús:

—Nuíwacali, ¿núasica? —íimaca yái Judasca. Néese Jesús íimaca irí:

—Báisíta, píacatani —íimaca yái Jesúsca.

²⁶ Néese idècunitàacá wayáaca wayáacaléwa, Jesús yeedáca pan icáapi irìculéwa, yá yàaca Dios irí cayábéeri ìwali yái panca. Néese isubèriadacani, iwacuáca walíni. Íimaca walí:

—Peedácué piyáawani, yácata nuiná yái —íimaca walí.

²⁷ Néese yeedáca copa icáapi irìculéwa, abéechúa copa idènièchúa irìcuwa uva ituní. Yá yàaca Dios irí cayábéeri ìwali yái uva ituníca. Néese ichàbáidaca walíni, yá íimaca walí:

—Macáitacué píiracuéni. ²⁸ Yácáiná yái uva ituníca, yácata nuíraná imusuéripínáca nuíchawa cruz ìwali manùbéeyéi wenàiwica irípináwa, imàaquéerica nacáí báisíiricani yái wàlisài wawàsi Dios imàníirica wenàiwicanái yáapicha iwàsàanápíná níawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Nuétácawa yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná íicha.

²⁹ Quéwa núumacué pírí càmita nuèpùu nuìrapínáca quirínamani yái uva ituníca àta áiba èeripíná nuìracataléta wàlisài uva ituní píapichacué yàcalé irìcu Núaniri Dios icùacataléca macáita chènuniré —íimaca walí yái Jesúsca.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

³⁰ Néese idécanáamité wacántàaca máisibáwanáita salmos, yá wàacawa dúli néré íipidenéechúa Olivos, yái olivo inàlìmanáca. ³¹ Jesús íimaca walí:

—Macáitacué piwènúadapíná nuícha píiwitáisewa yáta catáquéi, néese pimàacapínácué núa abéerita, càide iyúwaté Dios yàasu profeta itànàaná tàacáisi Dios íiméericaté nùwali. Dios íimacaté: ‘Nunúapíná yái icuèerica nupìra ovejanáíwa, néese nupìra ovejanái napìlapínáca nacàlàllacawa’, íimacaté yái Diosca. ³² Quéwa nudécanáami numichàacawa yéetácaisi íicha, yá nùapínácuéca pipíchalé Galilea yàasu cáli néré, yásí nuípunitáidacuéca pía néréwa —íimaca yái Jesúsca. ³³ Néese Pedro íimaca irí:

—Ewita macáita áibanái iwènúadacaalí píicha íiwitáisewa, càicáaníta càmita càì numànica —íimaca yái Pedroca. ³⁴ Jesús íimaca irí:

—Péemìa cayába, yáta catáquéi, ipíchawáise cawámai itàaca, yá pimànipiná pichìwawa máisiba yàawiría càmináca píalíawa nùwali, ipíchaná nanúaca pía núapicha —íimaca yái Jesúsca. ³⁵ Quéwa Pedro íimaca:

—Ewita iwàwacutácaalí nacái nuétácawa píapichawa, càicáaníta càmitanica nucàlida nuchìwawa càmináca núalíawa pìwali —íimaca yái Pedroca. Yá macáita wía Jesús yéewáidacaléca càì wáimaca nacái Jesús irí.

Jesús ora en Getsemaní

³⁶ Néese Jesús yàanàaca wáapicha wía yéewáidacaléca bànacalé inàlimaná néré ípidenácatalé Getsemaní. Yá íimaca walí:

—Píawinacuéwa cháì idècunitàacá nùaca néré nusutáca núawawa Dios íicha —íimaca yái Jesúsca.

³⁷ Yá Jesús itéca yáapichawa Pedro, nía nacái Zebedeo yéenibeca pucháiba ípidenéeyéica Santiago, Juan nacái. Yá Jesús yùuwichàacawa manuísíwata achúmácaíná iwàwa, cáalucáíná íináidacawa, yái Jesúsca. ³⁸ Néese íimaca nalí:

—Máiní achúmaca nuwàwa nuínáidacawa nuwàwalicúsewa càide iyúwa wenàiwica iwàwéeri yéetácawa aquialéta. Chátacué píara. Picácué píimá pìyaca. Nuwàwacué píacawéeridaca núa —íimaca yái Jesúsca.

³⁹ Néese Jesús yàacawa napíchalé achúmáanata. Yá Jesús yúuwàa iriacawa inùmáawawa cáli iwéré. Yá íimaca Dios irí: “Núaniri, cayábacaalí piwasàanáca núa íicha yái manuíri nùuwichàanápínacawa, yá piwasàaca núa. Quéwa càmicaalí cayába piwasàaná núa, yá picá pimàni càide iyúwa nuwàwáaná, néese pimàni càide iyúwa piwàwáanáwa”, íimaca isutáca yáawawa Dios íicha yái Jesúsca.

⁴⁰ Néese cáwa Jesús yèepùacawa àniwa yéewáidacalénái yàataléwa. Yá yàanàaca nía iiméeyéicáita. Yá Jesús íimaca Pedro irí:

—¿Cánácué càmita yéewa picawàacawa ibatàa abéeri horapiná píacawéeridacaténácué núa? ⁴¹ Picácué píimá pìyaca. Pisutácué píawawa Dios íicha ipíchaná Satanás yáalimáidacuéca pía pimàníinápinácué píbáyawanáwa. Píwàwacuéca pimànica càide iyúwa nuwàwáaná, quéwa machawàacáicatacué píiná meedá —íimaca yái Jesúsca.

⁴² Néese àniwa Jesús yàacawa náicha pucháibáaná yàawiríapiná. Yá isutáca yáawawa Dios íicha. Íimaca: “Núaniri, càmicaalí cayába piwasàaná núa íicha yái yùuwichàacáisica, yásí pimàni nulí càide iyúwa piwàwáaná”, íimaca yái Jesúsca.

⁴³ Néese Jesús yèepùacawa yéewáidacalénái yàataléwa àniwa, yá iicáca nía iiméeyéica àniwa máinícáíná cadapùleca nía báawanama. ⁴⁴ Yásí Jesús imàacaca nía càita, yá yàacawa náicha àniwa isutácaténá yáawawa Dios íicha máisiba yàawiríánapiná àniwa càide iyúwa idéénaté isutácáwaca. ⁴⁵ Néese yèepùacawa yéewáidacalénái yàataléwa àniwa. Yá Jesús isutáca yéemíawa nía:

—¿Cánácué píimá pìyaca mamáalàacata? ¿Cánácué píyamáidacáitacuéwa? Idéca nùasu èeri yàanàaca, núa asìali Dios néeséerica, presocatáipiná namànica núa namàacacaténá cabáyawanéeyéi inúaca núa. ⁴⁶ Pimichàacuéwa wàanácuéwa. Aca néese yái asìalica itéerica nùuwidenái náibàacaténá núa —íimaca yái Jesúsca.

Arrestan a Jesús

⁴⁷ Idècunitàacá Jesús itàaníca, yá Judas yàanàaca, yái abéeri yéewáidacaléca, docenámica wía. Yàanàaca madécaná wenàiwica yáapicha cacáapisèeyéi. Naté espada machete nacáiri, àicu nacái áiba. Sacerdote íiwacanánái, judío íiwacanánái nacái nabànùacaté wenàiwica Judas yáapicha íbèeyéipináca Jesús. ⁴⁸ Judas, yái itéeripinácaté Jesús yùuwidenái náibàacaténáténi, icàlidacaté nalí quéecha càinápinácaalí iyú yáasáida Jesús. Càité Judas íimaca nalí quéechatécáwa: “Yái asìali nutàidéeripináca nusùsuèeripináca nacái inàni ìwali, yácata Jesús. Yá píibàacuéni”, càité íimaca nalí yái Judasca. ⁴⁹ Iná Judas yàacawa Jesús yàatalé. Yá Judas íimaca Jesús irí:

—¿Catámiquéera, Nuíwacali! —Íimaca yái Judasca. Néese Judas isùsùaca Jesús inàni ìwali càide iyúwa wáiwitáise iyáaná watàidáaná wenàiwica cáininéerica waicáca, wía judíoca.
⁵⁰ Jesús íimaca irí:

—Pía nùacawéerináca, pimàni caquialéta yái piwàwéerica pìanàaca pimànica —Íimaca yái Jesúsca. Néese níái yèeyéicawa Judas yáapicha nàacawa Jesús yàatalé, yá náibàacani. Yá nacùacani presoíri iyú.

⁵¹ Néese abéeri wéená wía Jesús yáapichéeyéica iwatàaca yàasu espadawa machete nacáiri. Yá yáalimáidaca ipéliacatatá, yá inúacatatáni espada iyú abéeri sacerdote íiwacaliná yàasu wenàiwica. Quéwa isasàacáita yùuwi abéemàa. ⁵² Néese Jesús íimaca yéewáidacalé iríwa:

—Píiyàa pìasu espadawa yàalu iriculéwa. Càmita cayába càì pimànínáca, níacáiná macáita wenàiwica ipéliyéyéica espada machete nacáiri iyú néetápiná nacáíwa espada iyúwa. ⁵³ ¿Càmita pìalíawa nuwàwacaalí nusutáca Núaniri Dios íichawa iyúudàanápíná núatá, yásí ibànùaca nulí sesenta mil ichàbaníseta ángelnáicatá iyúudèeyéipíná núatá? ⁵⁴ Quéwa nupéliacaalí, nusutácaalí nacái Dios íicha yàasu ángelnái, yá càmita núalimá nùuwichàacawa càide iyúwaté profetanái itànàanáté tàacáisi nuináwaná ìwali bàaluité Dios inùmalìcuíse — íimaca yái Jesúsca. ⁵⁵ Néese Jesús isutáca yéemíawa níái wenàiwicaca:

—¿Cánacué pìanàa nùatalé cacáapisàiwaca espada, àicu nacái píibàacaténá núa presoíri iyúpiná càide iyúwa piicáaná cayéedéerimi? Càmitacué iwàwacutá càì pimànica càmicáinácué nupéliapíná píipunita. Macái èeri imanùbaca nudéca nùyaca templo irícu, nuéwáidacaalíté wenàiwica, yáté càmitacué píibàa núa néeni. ⁵⁶ Quéwa pìalimácué píibàaca núa siúcade yéewanápíná macáita ichàbacawa càide iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi nuináwaná ìwali bàaluité Dios inùmalìcuíse — íimaca yái Jesúsca. Néese macáita wía Jesús yéewáidacaléca wamàacaca Jesús abéerita. Yá wapíacawa náicha.

Jesús ante la Junta Suprema

⁵⁷ Níái íibèeyéicaté Jesús natécani Caifás icapèe néré, yái sacerdote íiwacalináca. Nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, judío íiwacanánái nacái nàwacáidáyacacatéwa Caifás icapèe iriculé. ⁵⁸ Pedro yàacawa náamiwáise déecuíseta. Yá iwàlùacawa bàacháwa iriculé yái sacerdote íiwacaliná icapèe ibàacháwalenáca. Yá yáawinacawa úwinái yèewi, níái icuèyéica templo. Pedro iyamáacawa néré iicácaténá càinácaalí ichàbacawa yái Jesús.

⁵⁹ Sacerdote íiwacanánái, nía nacái Junta Supremanái israelita íiwacanánáica nacutáca cachìwéeri wawàsi Jesús ìwali, namàacáanápíná úwinái nanúaca Jesús. ⁶⁰ Quéwa canáta nàanèeri ìwali wawàsi nanúanápíná Jesús éwita madécaná nacàlidacáaníta nachìwawa nacháawàacaténá Jesús iináwaná ìwali. Atata nàanàaca pucháiba wenàiwica icàlidéeyéipínáté ichìwawa. ⁶¹ Náimaca:

—Yái asìali íimacaté: ‘Núalimá numáalàidaca Dios yàasu templo, yásí nubàlùadapínáni àniwa máisiba èeri irícu’, càì íimaca —náimaca. ⁶² Néese yái sacerdote íiwacaliná imichàa ibàlùacawa. Yá íimaca Jesús irí:

—¿Cáná càmita pitàaní? ¿Càiná píimaca ìwali yái nacàlidéerica pìwali nacháawàanáca piináwaná ìwali? —Íimaca. ⁶³ Quéwa, éwita càmicáaníta cabáyawanáca yái Jesúsca, càicáaníta masànata náichani mamáalàacata, canáca icàlidáaná iináwanáwa nalí. Néese sacerdote íiwacaliná íimaca irí àniwa:

—Nuchùulla pía cáuri Dios íipidená ìwali picàlidáanápíná walí báisíiri iyúni. Picàlida walíni, ¿píatasica yái Mesíasca, judío icuèrinápínáca, yái Dios Iirica? —Íimaca. ⁶⁴ Jesús íimaca irí:

—Yáca núa yái càide iyúwa píimáaná. Núumacué nacái pirí áibaalípiná piicápinácuéca núa, núa asìali Dios néeséerica. Piicápinácuéca núa yáawinéericawa Dios yéewápuwáise, yái Dios cachàiníirica náicha canánama nucùacaténá yáapicha macáita. Yá piicápinácuéca nacái nùanàaca àniwa acalèe yèewíise chènuníise — íimaca yái Jesúsca.

⁶⁵ Néese yái sacerdote íiwacaliná icacanáidaca ibàlewa càide iyúwaté judío íiwitáise iyáaná yáasáidacaténá báawaca yéemìaca yái Jesús ímáanáca Dios ìwali. Yá sacerdote íiwacaliná íimaca nalí:

—¡Yái asìali itàaníca báawéeri iyú Dios ìwali! ¡Càmita iwàwacutá wéemìaca áibanái icàlidáaná iináwaná ìwali! Pidécuéca péemìaca itàaníca báawéeri iyú Dios ìwali, icàlidaca ìwaliwa Dios Iiricasani. ⁶⁶ ¿Càinásicué wamànica irí? —íimaca. Néese náimaca:

—Cabáyawanácani. Iwàwacutá yéetácawa —náimaca. ⁶⁷ Néese abénaméeyéi nàapìsáidaca Jesús inàni. Nacapèédáidacani nacái. Aibanái nanúadáidaca nacái inàni ìwali. ⁶⁸ Nabàlia nacái ituí, yá náimaca irí:

—Píasa Mesíasca, yái wacuèrinása Dios ibànuèrisa walí, ¡piwicùlida, picàlida walíni caw-inácaalí níai inúadáidéeyéica pía! —náimaca naicáaníca iquíniná.

Pedro niega conocer a Jesús

⁶⁹ Pedro yáawinacawa iyaca bàacháwáise, yá inanái íbaidéechúa néré ùacawa Pedro yàatalé. Yá úumaca irí:

—Pía nacái yèepuníritéwa Jesús yáapicha, yái Galilea néeséerica —úumaca. ⁷⁰ Quéwa Pedro icàlidaca ichìwawa nèewi macáita níai wenàiwicaca. Yá íimaca:

—Càmita núalíawa ìwali yái pitàaníríca nulí ìwali —íimaca yái Pedroca, cáalucáináni, ipíchaná nanúacani Jesús yáapicha.

⁷¹ Néesecáwa Pedro yàacawa náicha iwáiná inuma néré, yái iwáiná bàacháwa itéeséerica. Yá áiba uicáca néréni, yá úumaca áibanái irí níai iyéeyéica néré:

—Yái asìaliquéi yèepunítéwa Jesús yáapicha, yái Nazaret néeséerica —úumaca nalí. ⁷² Yá Pedro icàlidaca ichìwawa àniwa báisi báisícata càminása yáalía iicáca Jesús. Iimaca:

—¡Càmita núalía nuicácani yái asìalica! —íimaca yái Pedroca, ipíchaná náibàacani.

⁷³ Achúmáana tàacáwa àniwa, áibanái iyéeyéica néré nàacawa Pedro yàatalé. Yá náimaca irí:

—Báisíta píaca néená níai Jesús yéewáidacaléca pitàanícáiná càide iyúwa Galilea yàasu cáli néeséeyéi —náimaca irí. ⁷⁴ Néese Pedro idàbaca icàlidaca ichìwawa báawéeri tàacáisi iyú báawanama báisi báisísíwata Dios yáaliériwa. Pedro íimaca:

—¡Càmita núalía nuicácani yái asìalica! —íimaca yái Pedroca, cáalucáináni. Yáta cawámai itàaca. ⁷⁵ Yá Pedro iwàwalica tàacáisi Jesús íméricaté irí: ‘Ipíchawáise cawámai itàaca, yá pimànipiná pichìwawa máisiba yàawiría càmináca píalíawa nùwali’, càité íimaca yái Jesúsca. Yá Pedro yàacawa náicha. Yá ícháanáca cachàiníri iyú.

27

Jesús es entregado a Pilato

¹ Amalácaalíté nawicáu, yá macáita sacerdote íiwacanánái abédanamata náiwitáise náapicha níai judío íiwacanánái béeyéica nanúanápiná Jesús. ² Yá nadacùaca náichawa Jesús. Néese natécani Pilato yàatalé, yái gobernador romanosàiri icuèricaté Judea yàasu cáli.

La muerte de Judas

³ Néeseté Judas, yái itéericaté nía Jesús yàatalé náibàacaténáni, yá Judas iicáca natéca Jesús nadacuèrimi, gobernador romanosàiri yàatalé nasutácaténá gobernador ichùllianápiná úwinái inúaca Jesús. Iná Judas, iicácáiná nanúanápinaté Jesús, yá achúmaca Judas íináidacawa iwàwawa, báawaca iicáca yái imànínacaté. Yá Judas iwàlùacawa nàatalé níai sacerdote íiwacanánáica, nía nacái judío íiwacanánái béeyéica. Yá Judas iwàwacaté yèepùadaca nalí yái plataca nèericaté irí itéénacaté nía Jesús yàatalé náibàacaténáni, níai treinta namanùbaca moneda plata cawèniyéi báinúaca quéri iwènicatáica. ⁴ Judas íimaca nalí:

—Nuèpùadacué pirí yái plataca ipíchaná cabáyawanáca núa ìwalíise. Nudéca numànica nubáyawanáwa nutéénacué pía yàatalé píibàacaténáni pinúanápinácuéni, yáara asìali mabáyawanéerica —íimaca yái Judasca. Quéwa náimaca Judas irí:

—¿Canápináta walíni cabáyawanáanáca píala! ¿Píasu wawàsicatéera! —náimaca.

⁵ Iná Judas yúucaca íichawa níái monedaca templo iriculé. Néese yàacawa. Yá idacùaca icanápi ìwalísewa yéénúlusi iyú idacuèricaté chènuníise. Yá ipisiacawa chènuníise, yéewacaténá yéénúlusi isidùà icanápi, yá yéetácawa.

⁶ Néese sacerdote íiwacanánái ìwacáidaca níái monedaca Judasmi yúuquéericaté íichawa templo iriculé. Yá náimaca:

—Ídéca yeedáca iríwa yái plata imàacacaténá nanúaca asìali, ínà casacàaca Dios iicáca yái plataca. Canátacué yéewaná wamàacaca Dios iríni ofrenda iyú —náimaca.

⁷ Iná nánáidacawa nawènanápiná cáli Judasmi yàasu plata iyú, abéeri cáli ípidenéri Campo del Alfarero (ímáanáca “yàasu cáli, asìali imànírica mapuwáa”). Néese nadécanáami nawèniacani, yá namàacaca yái cáli nabàliacatalépiná yéetéyéimiwa càmiyéica judío. ⁸ Iná Jerusalén iyacàlená mìnánái néemiácáináté càinácaalíté namànica Judas yàasu platami iyú, yá nàaca ípidená yái cálica Campo de Sangre (ímáanáca “Íraí yàalu”) Judasmi yeedácáináté iríwa yái plataca imàacacaténáté nanúaca asìali. Mamáalàacata càì náimaca ìwali yái cálica, àta siuca nacáide. ⁹ Càité macáita ichàbacawa càide iyúwaté profeta itànàanáté tàacáisi Dios inùmalicúise, abéeri néená níái profeta iyéeyéicaté profeta Jeremías yéetácadénáamitéwa. Yái profeta íimacaté: “Needáca treinta namanùbaca moneda plata cawèniyéi, yái asìali iwènináami càide iyúwa israelita íiwacanánái ipáyaidáaná nawènicaténá asìali nàasu wenàiwicapinácawa. ¹⁰ Yá nawèniaca cáli platami iyú, yàasu cáli yái asìali imànírica mapuwáa, càide iyúwa Wacuèriná Dios ichùulianá núa”, càì íimacaté yái profetaca Dios inùmalicúise.

Jesús ante Pilato

¹¹ Néeseté natéca Jesús gobernador romanosàiri yàatalé, yá gobernador isutáca yéemlawa Jesús. Gobernador íimaca Jesús irí:

—¿Píatasica judío icuèrinápiná? —íimaca. Néese Jesús íimaca:

—Báisíta, núacani, pidéca càì píimaca —íimaca yái Jesúsca.

¹² Néese sacerdote íiwacanánáica, nía nacái judío íiwacanánái béeyéica idècunitàacá nacháawàaca Jesús iináwaná ìwali mamáalàacata, yá masànacata náicha Jesús, éwita càmicáanítaté imàni ibáyawanáwa iyúwa nacháawàaná iináwaná ìwali. ¹³ Iná yái Pilato gobernadorca isutáca yéemlawa Jesús. Yá íimaca Jesús irí:

—¿Cáná càmita picàlida nulí piináwanáwa? Péemlwa nacháawàaná piináwaná ìwali manùba wawàsi ìwalíise —íimaca yái Pilatoca.

¹⁴ Masànata quéwa yái Jesúsca, càmita icàlida iináwanáwa gobernador irí, ibatàa abéeri tàacáisi pináta. Iná yái Pilato gobernadorca íináidacawa manuísíwata iicáidaca Jesús irí.

Jesús es sentenciado a muerte

¹⁵ Camuí imanùbaca judiónái imànicaalíté Pascua yàasuná culto, yáté gobernador romanosàiri iwasàaca abéeri presoíri judiónái irípiná càirínácaalí presoíri nawàwéeri.

¹⁶ Néenialíté iyaca caináwanéeri presoíri ípidenéericaté Jesús Barrabás. ¹⁷ Néese idécanáami judiónái nàwacáidáyacacawa Pilato yàatalé, yá Pilato isutáca yéemlawa nía:

—¿Càirínácaalícué náicha piwàwa nuwasàaca pirí, Barrabástasica, càmicaalí nacái, Jesús áibatásica, yái náiméerica ìwali Mesíascani, yái nacuèrinásàirica Dios ibànuèrica nalí? —càì íimaca yái Pilatoca.

¹⁸ Pilato icàlidaca nalíni, yáalíacáinátéwa báawaca judío íiwacanánái iicáca Jesús, máinicáiná cayábaca macái wenàiwica naicáca Jesús, ínà judío íiwacanánái náibàacaté Jesús nacháawàacaténá iináwaná ìwali gobernador irí.

¹⁹ Néese idècunitàacá Pilato yáawinacawa iyaca néré yàasu manuíri yàalubáisi íinatawa, yá Pilato yàacawéetúa ibànùaca irí tàacáisi. Yá úumaca irí: “Píwasàa caquialéta yáara asìali mabayawanéerica, núamacanicáiná táiyápi bàwina. Yá núamacani irícuíse máiní cáaluca núa

manuísíwata Jesús ìwalíse, ipíchaná pimànica irí báawéeri”, càì ubànùaca tàacáisi ùacawéeri Pilato iríwa.

²⁰ Quéwa sacerdote íiwacanánái, nía nacái judío íiwacanánáica nawènúadaca manùbéeyéi wenàiwicanái íiwitáise nasutáanápíná Pilato íicha iwasàacaténá nalípiná Barrabás, ichùullaca nacái yàasu úwináíwa nanúanápíná Jesús. ²¹ Néese gobernador Pilato isutáca yéemlawa nía àniwa:

—¿Càiríná asìali pucháibéeyéica íicha piwàwacué numàaca yèepunícawa pirícué? —íimaca. Néese náimaca:

—¡Píwasàa walí Barrabás! —náimaca. ²² Pilato isutáca yéemlawa nía:

—Néeni, nuwasàacaalícué pirí Barrabás, ¿càinásicué piwàwa numànica Jesús irí, yái píiméricuéca ìwali, Mesíascani, yái picuèrinápínáca? —íimaca. Néese macáita náimaca:

—¡Pitàtàacuéni cruz ìwali! —náimaca. ²³ Néese Pilato isutáca yéemlawa nía:

—¿Cáná? ¿Càinásica báawéeri idé imànica? —íimaca yái Pilatoca. Quéwa nèepùà néemíanícawa:

—¡Pitàtàacuéni cruz ìwali! —náimaca.

²⁴ Atata Pilato yáaliacawa càmita yáalimá iwènúadaca náiwitáise, iicáca nacái máiní calúaca nía cachàiniwanái mamáalàacata nawàwáanápínaté namànica ùwicái gobierno íipunita yàcalé irícu. Iná Pilato ichùullaca yàasu wenàiwicawa itéenápíná irí úni. Yá Pilato íibaca icáapiwa manùbéeyéi wenàiwica naicápiná yáasáidacaténá nalí yáawawa càide iyúwa canáca nacáiri íbáyawaná Jesús ìwalíse, quéwa cabáyawanéeri mamáalàacatani yái Pilatoca. Yá Pilato íimaca nalí:

—Canáca nubáyawaná pinúanácué yái asìalica. Pìasu wawàsítacué pinúani —íimaca yái Pilatoca. ²⁵ Macáita wenàiwicanái náimaca irí:

—¡Wíá cabáyawanéeyéica ìwalíse, wéenibe nacái! —náimaca. ²⁶ Iná Pilato iwasàaca nalí Barrabás. Néese ichùullaca yàasu úwináíwa nacapèedáidaca Jesús mabàleta cachàiniiri cabèesi iyú. Nadécanáami nacapèedáidaca Jesús báawanama àta íimami ichalàacatalétawa íicha, yá Pilato yèepùadacani úwináí irí natàtàanápínáni cruz ìwali.

²⁷ Néese gobernador yàasu úwináí natéca Jesús Pilato icapèe manuiri néré, bàacháwa irículé. Yá namáidaca macáita néenánáíwa úwináíca nàwacáidáyacacaténáwa Jesús itéese.

²⁸ Needáca Jesús ibàle. Yá náucaca ìwalíse cáaléeri ruana nacáiri quíiréeri càiride iyúwa romano icuèriná ibàle, nacuèriná naicácaténásatáni, quéwa naicáanícáita meedá Jesús iquíniná. ²⁹ Néese namànica tuíri culèpi nacáiri icàyuwaniná càiride iyúwa romano icuèriná yàasu corona. Yá náiyàaca corona Jesús íiwita ìwali. Namàacaca sitùa Jesús icáapi yéewápuwáiséeri irículé càide iyúwaté romano icuèriná idènláná yàasu àicu oroíriwa. Néese nabàlùacawa nàulul ipùata iyúwa Jesús irí càide iyúwa nàaca nacáicaalí icàaluíniná quéwa naicáanícáita meedá iquíniná. Càmita báisíiri iyú nàa icàaluíniná. Yá náimaca irí:

—¡Casímái piwàwa, pìyaca manùba èeri, píasa judío icuèrinásàirica! —náimaca, càide iyúwaté romano íiwitáise natàidáaná nacuèrináwa, naicáanícáténá meedá Jesús iquíniná.

³⁰ Nàaplsáidacani, yá needáca sitùa icáapi íicha, yá nanúadáidaca íiwita ìwali sitùa iyú.

³¹ Idécanáami càì naicáaníca Jesús iquíniná, yá needáca íicha yái ruana nacáiri quíiréerica. Néese náiyàaca ìwali ibàle, yá natéca natàtàacaténáni cruz ìwali.

Jesús es crucificado

³² Nàacanáamiwa capli íicha, càmita yéewa Jesús iwáacutaca yàasu cruz, canácáiná quirínama ichàini, úwináicáiná icapèedáidacani báawanama. Iná úwináí íibàaca asìali íipidenéerica Simón, Cirene ìyacàlená néeséeri. Yá nachùullaca Simón iwáacutaca cruz Jesús irípiná.

³³ Natéca Jesús méetàuculé Jerusalén ìyacàlená íicha. Nàanàacaté Gólgota néré (íimáanáca “íiwitasi yáapimi ìyacatalé”). ³⁴ Yá nawàwacaté nàaca Jesús ìira uva ituní ipuúri, nèewlàdéerica dabé yèewi íipidenéeri hiel wéebacaténá Jesús iiná ipíchaná máiní

yùuwichàacawa cruz ìwali. Quéwa, idécanáami yáalimáidaca achúmáanata, yá càmirita ìira náichani.

³⁵ Idécanáami úwinái natàtàaca Jesús cruz ìwali, yá náibàaca ibàlemi, náucaca náichawa suerte naseríacaténá nalíwáaca Jesús ibàlemi. ³⁶ Néese úwinái iyamáa yáawinacawa néré nacúacaténáni ipíchaná áibanái yàanàaca yàatalé. ³⁷ Nachanàidaca tàacáisi cruz ìwali Jesús ìiwita iwicáubàa. Yái tàacáisi icàlidacaté cáná yéewa nanúacani. Yá tàacáisi íimaca: “Yácata Jesús, yái judío icuèrináca”, íimacaté yái tàacáisica.

³⁸ Natàtàaca nacái pucháiba cayéedéeyéi cruz ìwali mawiénita Jesús irí. Abéeri cruz ibàlùacawa Jesús yéewápuwáise, áiba cruz nacái ibàlùacawa apáuwáise Jesús irí. ³⁹ Níái ichàbéeyéicawa néenibàa àyapulicubàa natàaníca Jesús ìwali báawéeri iyú, nacusúadaca náiwitawa irí naicáanícaténá iquíniná. ⁴⁰ Yá náimaca irí:

—¡Píata imáalàidéeripinása templo, imichàidéeripinása nacái àniwani máisiba èeri irícu, pichàiniada píawawa yéetácáisi íicha ipíchaná péetácawa! ¡Báisícaalí Dios ìirica pía, yá piricùawa cruz íicha! —náimaca naicáaníca Jesús iquíniná.

⁴¹ Càita nacái naicáaníca Jesús iquíniná níái sacerdote ìiwacanánáica, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, nía nacái judío ìiwacanánái béeyéica. Náimaca nalíwáaca:

⁴² —Ichùnìacaté áibanái ipíchanáté néetácawa, quéwa càmita yáalimá ichàiniadaca yáawawa yéetácáisi íicha. Báisícaalí Israel itaquénáinámi icuèrinácatáni, ¡yásí yáalimá iricùacawa cruz íichatá, weebáidacaténá itàacái! ⁴³ Imacaté manuícasa ìináidacawa iwàwawa Dios ìwali, ìibàacaténása nacái iwàwawa Dios iwéré Dios icúanápináténi báawéeri íicha. Quéwa báisícaalí cáinináca Dios iicácatáni, ¡yá Dios ichàiniadacatáni yéetácáisi íicha ipíchaná yéetácawa! ¡Iná càmita yéewa Dios ìiricani càide iyúwaté icàlidáaná ichìwawa! —náimaca naicáaníca Jesús iquíniná.

⁴⁴ Nía nacái cayéedéeyéica natàtèeyéica cruz ìwali mawiénita Jesús irí, natàaníca nacái ìwali báawéeri iyú.

Muerte de Jesús

⁴⁵ Néeseté machacànicaalíté èeri, yá catáca macáita cháí èeri irícu máisiba horapiná catáca, àta las tresta táicalé. ⁴⁶ Yásí horaquéi a las tres Jesús imáidaca cachàiníiri iyú itàacái iyúwa. Yá íimaca Dios irí: “Elí, Elí, ¿lema sabactani?”, íimaca yái Jesúsca. (Yái tàacáisi íimáanáca: “Nucuèriná Dios, Nucuèriná Dios, ¿cánásica pimàaca núa abéerita?” càì íimáanáca.)

⁴⁷ Abénaméeyéi néená níái ibàluèyéicawa néré néemiàcáináni, yá náimaca nalíwáaca:

—Yái asìali imáidaca ìyaca profeta Elías —náimaca.

⁴⁸ Yá abéeri náicha yàaca yeedáca esponja wáluma nacáiri ìisapiadacaténáni uva ituní iyú càaméeri ìiracaná. Yá idacùaca esponja isàbéerica sitúa ipùatalícu. Néese imichàidacani mawiénita Jesús inùma irí, yéewacaténá Jesús ibèrùacani. ⁴⁹ Aibanáita quéwa yáapichéeyéi náimaca irí:

—Tàacáwa, wacùacuécani waicáwa Elías yàanàacaalí yeedácani cruz íicha —náimaca naicáaníca Jesús iquíniná.

⁵⁰ Néese àniwa Jesús imáidaca cachàiníiri iyú, yá imàacaca icáucawa yàacawa ìiná íichawa. ⁵¹ Jesús yéetácanacáitawa, yáta manuíri yáawàanáca templo irícuírica icacanácawa bamuchúamibàa cáli iwérénama, pucháibawaca yèewi, yái yáawàanáca ibàlièrica mabáyawanéeri Dios ìyacatáica wenàiwicanái ituí íicha. Yá icacanácawa chènunlìse cáli iwérénama, yái yáawàanáca. Cáli icusúaca nacáiwá. Yá íba manuínaméeyéi nacái nasubèriacawa cáli icusúacái iyú. ⁵² Yáta madécaná càliculí inùma nàacùacatéwa, yá nacáucàacawa madécaná yeebáidéeyéicaté Dios itàacái, níái yéetéeyéimicatéwa. ⁵³ Néesetéacáwa namusúacawa càliculí irícuíse idécanáamité Jesús imichàacawa yéetácáisi íicha. Yá nawàlùacatéwa Dios yàasu yàcalé irículé, yái Jerusalén ìyacàlenáca, yáté madécaná wenàiwica naicáca nía néré.

⁵⁴ Néese úwi íiwacaliná, nía nacái yáapichéeyéica icuèyéicaté Jesús, naicácáiná cáli icusúacawa, yái áiba wawàsi ichàbáaná nacáiwa, yá cáaluca nía báawanama. Yá náimaca nalíwáaca:

—¡Báiscata yái asialica Dios Iirica! —náimaca.

⁵⁵ Nàyaca nacái néré manùba inanái iicáidéeyéica ìyaca Jesús irí déecuíseta quéwa. Níái inanáica nayúudàacaté Jesús yèepunícaalítéwa Galilea yàasu cáli íicha Jerusalén ìyacàlená nérépiná. ⁵⁶ Uyaca nèewi María Magdalenaca. Aiba María nacái ìya néré úái náatúaca, níái Santiago, José nacái. Aiba inanái nacái ìya néré úái Zebedeo yéenibe yáatúaca.

Jesús es sepultado

⁵⁷ Néeseté catáca yàacawa, yá abéeri càasuíri yàanàaca ípidenéerica José, Arimatea ìyacàlená mìnali. Yái Joséca yeebáidacaté Jesús itàacái. ⁵⁸ Yá José yàaca iicáca Pilato gobernador yàatalé. Yá isutáca Jesús iinámi Pilato íicha. Néese Pilato ichùuliaca namàacaca José itéca Jesús iinámi. ⁵⁹ Inaté José yàacawa cruz néré, yeedáca Jesús iinámi, yá yéepùacani masaquèeri wáluma linoíri iyú, càide iyúwa wáiwitáise ìyáaná, wía judíoca. ⁶⁰ Yái José idèniaca yàasu càliculli wàlisàwi. Yá iriàdaca Jesús iinámi càliculli irìculé. Yái càlicullica áibanái ìiquéericaté dúli ibàlài irìcu, yéewacaténá càlicullicani, càide iyúwa capli imàdáaná. José, áibanái nacái idécanáami nabàliaca càliculli inùma manuíri íba iyú, yá nàacawa íicha. ⁶¹ Quéwa María Magdalena, áiba María nacái nayamáacawa néré, náawinacáwacawa abéemàawáise càliculli íicha.

La guardia ante el sepulcro de Jesús

⁶² Néeseté mapisáita àniwa, yái sábadu judiónái iyamáidacatáicawa, sacerdote íiwacanánái, fariseonái nacái nàacawa Pilato gobernador yàatalé, yái romanosàiri icuèricaté nàasu cáli. ⁶³ Yá náimaca irí:

—Wáiwacali, pía icuèrica wía, wadéca wawàwalica yái íimáanácaté yáara cachìwéerica idècunitàacá cáucani. Iimacaté imichàanápínacatéwa yéetácáisi íicha máisiba èeri irìcu.

⁶⁴ Iná pichùulia úwinái nacùaca cayábani yái càlicullica àta imáalàacatáitawéi máisiba èeri ipíchaná yéewáidacalénái yàanàaca táiyápi yá nayéedùaca iinámi càliculli irìcuíse, ipíchaná nacái nacàlidaca nachìwawa wenàiwicanái irí idéénaca imichàacawa yéetácáisi íicha. Níacáiná yéewáidacalénái nacàlidacaalí iináwaná idéca imichàacawa yéetácáisi íicha, yásí máini yáawanáica báawaca íichani yái quéechéeri chìwáica yái nacàlidáanácaté nachìwawa ìwali Mesíascasani, yái judío icuèrinápináca —náimaca. ⁶⁵ Néese Pilato íimaca nalí:

—Pidèniacuéca úwinái pichùulièyèipiná icùaca càliculli. Piacué pibàliacani picùacué píalimáanáta cayábani, yái càlicullica, ipíchaná áibanái yàanàaca néré —ímaca yái Pilatoca.

⁶⁶ Néese nàacawa càliculli néré. Yá nachanàidaca sello íyanási nacáiri íba ìwali, yái manuíri íba nabàlièrica iyú càliculli inùma. Canáca yéewaná wenàiwica iwàlùacawa càliculli irìculé càmicaalíca imàdáida sello quéechacáwa, yái sello íyanási nacáiri nachanàidéerica càliculli inùma ìwali. Yá namàacaca néré nacái úwinái icuèyéipináca càliculli ipíchaná áiba wenàiwica iwàlùacawa néré.

28

La resurrección de Jesús

¹ Néese sábadu ichàbacatéwa judiónái iyamáidacatáicawa. Yáté amaláca yàacawa domingo, yá María Magdalena, áiba María úapicha nacái nàaca naicáca càliculli nérépiná. ² Yáta cáli icusúacawa cachàiníri iyú, ángel Wáiwacali néeséeri yàanàacáiná chènuniíse. Yàanàaca càliculli néré, yá yeedáca manuíri íba càliculli inùma íicha, yá yáawinacawa íba íinata. ³ Yái ángel icànaca càide iyúwa énu icamaláná icànáaná. Idèniaca nacái ibàlewa cabalèeri, mèlumèluíri càide iyúwa nieve. ⁴ Uwinái naicácani, yá natatáca nàcalùniwa, yá náuwàa nalíacawa cáli ínatalé càide iyúwa yéetéyèimiwa. ⁵ Néese ángel íimaca inanái irí:

—Picácué cáalu pía nuícha. Núaliacawa picutácuéca piacawa Jesús iinámi, yái natàtèericaté cruz ìwali. ⁶ Canáca cháníi, idéca imichàacawa yéetácáisi ícha càide iyúwaté ímáaná. Aquialécué piacuéwa piicáca aléi càliculli iriculé naliadacatáimicani. ⁷ Néese piacàatétacuéwa picàlidaca yéewáidacalénái iríni. Càicué píimaca nalí: “Wáiwacali idéca imichàacawa yéetácáisi ícha. Siùcade yàacawa pipíchalécué Galilea yàasu cáli néré. Nérépinácué piicáni”, càicué píimaca yéewáidacalénái iríwa. Yácata tàacáisi iwàwacutéericuéca nucàlidaca pirí — íimaca yái ángelca.

⁸ Néese níai inanáica napiacawa càliculli ícha, yá cáaluca nía quéwa casímáica nawàwa manuísíwata. Yá napiacawa nàacaténá nacàlidaca walíni, wía Jesús yéewáidacaléca. ⁹ Yáta Jesús imàacaca yáawawa naicácani, yá itàidaca nía. Yá nàacawa Jesús yàatalé, náuwàa naliacawa nanùmáawawa cáli iwéré Jesús ípunita, náibàaca yàabàli ìwali nàacaténá icàaluíniná, càide iyúwa wáiwitáise iyáaná, wía judíoca. ¹⁰ Yá Jesús íimaca nalí:

—Picácué cáalu pía. Piacué picàlidaca nuénánái iríni nàacaténáwa Galilea yàasu cáli néré, yásí néréca naicápiná núawa — íimaca yái Jesúsca.

Lo que contaron los soldados

¹¹ Néeseté níai inanáica idècunitàacá nèepùaca nàacawa càliculli ícha, yá abénaméeyéi néená níai úwináica icuèyecaté càliculli nèepùacawa Jerusalén iyacàlená iriculé. Yá nacàlidaca sacerdote íiwacanánái iríni macáita yái ichàbáanacatéwa. ¹² Néese sacerdote íiwacanánái nàaca natàaníca judío íiwacanánái béeyéi yáapicha. Yáté abédanamacata náiwitáise. Néese nàaca madécaná plata úwinái irí masànacaténá níai úwináica. ¹³ Yáté náimaca úwinái irí:

—Picàlidacué áibanái iríni, táiyápi bàwina idècunitàacá piimácuéca piyaca, yásasí níai Jesús yéewáidacalénáimica nàanàacaté needáca ichéecami, càicué píimaca wenàiwicanái iríwa. ¹⁴ Néese gobernador yéemàacaalícué piináwaná ìwali càimínácué picùca cayába yái càlicullimica, yásí watàanícuéca yáapicha piwicáu ipíchanácué inúaca pía — náimaca nachùuliaca úwinái nacàlidáanápíná nachìwawa.

¹⁵ Néeseté úwinái needáca nalíwa yái plataca, yá nàacawa nacàlidaca nachìwawa càide iyúwa sacerdotenái ichùulianaté nía. Càita nacái madécaná judíonái nacàlidaca càiri cachìwéeri tàacáisi Jesús ìwali àta siùca nacáide.

El encargo de Jesús a los discípulos

¹⁶ Ináté wía Jesús yéewáidacaléca once wamanùbaca, wàacatéwa Galilea yàasu cáli néré, áiba dúli néré Jesús icàlidéericaté walí ìwali, wàwacáidáyacacatáipínacawa. ¹⁷ Waicácaté Jesús, yá wàaca icàaluíniná, quéwa abénaméeyéi wéená càmitatécáwa neebáida báisíca Jesús yái naiquérica. ¹⁸ Néese Jesús yàacawa wàatalé. Yá íimaca walí:

—Dios idéca imàacaca nulí íiwitáisewa nucúanápiná macáita iyéerica chènuniré, cháí èeri irícu nacái. ¹⁹ Piacuéwa macái cáli ínatalé, péewáidacué macái wenàiwicanái neebáidáanápíná nutàacái. Pibautizácué nacái cawinácaalí yeebáidéyeyéica Wáaniri Dios, núa nacái yái Dios Iirica, Espíritu Santo nacái. ²⁰ Péewáidacué wenàiwica namànicaténá macáita càide iyúwa nuchùulianácué pía. Núatacué nacái píapicha, nùacawéeridapínácué píawa càiripínáta àta yái èeriquéi imáalàacatalépinátawa, nùanàapínácaalí àniwa — íimaca yái Jesúsca.

SAN MARCOS

Juan el Bautista en el desierto

¹ Yácata cayábéeri tàacáisi icàlidéerica walí Jesucristo ìwali, yái Dios Iirica. Yái tàacáisca idàba cà: ² Profeta Isaías itànàacaté tàacáisi Dios íméricaté Iiri iríwa. Dios ímacaté:

“Péemia cayába, nubànùapíná pipíchalé nùasu wenàiwicawa icàlidéerica nutàacáíwa.

Yá yàapínacawa pipíchaléwa yàalàacaténá wenàiwica nachùnìanápíná náiwitáisewa yéewanápíná natàidaca pía cayábéeri iyú pìanàacaalípiná nàataléwa.

³ Icàlidapíná nalíwani cachàiniiri iyú manacúali yùucubàa càinàwàiri. Càipíná ímaca nalí: ‘Càide iyúwa wenàiwicanái ichùnìacaalí àyapu Náiwacali irípináwa, càitacué nacái iwàwacutácué pichùnìaca píiwitáisewa Wacuèriná Dios irípiná, pitàidacaténácué cayábéeri iyúni. Pichùnìacué píiwitáisewa yéewacaténá idàbaca yéewáidacuéca pìyaca machacàniiri iyú càide iyúwa iwàwáaná’, càipíná ímaca yái nùasu wenàiwicaca”, ímacaté yái Diosca.

⁴ Inaté macáita ichàbacawa càide iyúwaté profeta Isaías icàlidáanaté tàacáisi Dios inùmalicúise. Juan el Bautista yàanàacaté manacúali yùuculé càinàwàiri, yá ibautizáca yàacawa wenàiwicanái néenibàa. Yàalàaca nía nawènúadánápíná náiwitáisewa Dios irípiná, nabautizáanápíná nacáíwa, náasáidacaténá namàacacaté náichawa yái báawéerica namàníirica, yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná ícha. ⁵ Néese manùbéeyéi wenàiwica nàacatéwa Juan yàatalé néemiacaténá itàacái, madécaná Judea yàasu cáli néeséeyéi, Jerusalén iyacàlená mìnánái nacái. Néese nacàlidaca náichawa yái báawéerica namàníirica, yá Juan ibautizáca nía Jordán inanába yáaculé.

⁶ Yái Juan idèniaca ibàlewa cáucúri wáluma camello ichùna iwálumalená. Idèniaca nacái ìwaliabàawa pìrái ímamimi. Iyáa nacái iyáacaléwa wiriichu nacáiyéi, mába ituní nacái Juan yàanèerica manacúali yùucubàa càinàwàiri. ⁷ Càité Juan icàlidaca yèepunicawa nalíni: “Mesúnamáita áiba yàanàaca núamirìcubàa, máiniiri cachàinica íiwitáise nuícha. Nuíwacalicaní, yái yàanèeripínáca; nuicáca núawawa iyúwa yàasu wenàiwica càníiri cachàini náicha canánama máinicáiná cayábéerica nuíchani. ⁸ Nudéca nubautizácuéca pía úni yáaculé, yáta quéwa ibànuèripínácué pìrí Espíritu Santo ibautizácaténácué píiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú”, ímaca nalí yái Juanca.

Jesús es bautizado

⁹ Néenialité Jesús yàanàaca Nazaret iyacàlená néese, iyéerica Galilea yàasu cáli íinata. Jesús yàanàaca Juan yàatalé. Néese Juan ibautizáca Jesús Jordán inanába yáaculé. ¹⁰ Idécanáami Jesús imichàacawa úni yáacuise, yáta iicáca capiráléeri cáli yàacùacawa. Yá iicáca Espíritu Santo iricùacawa ìwali càiride iyúwa unùcu iricùanáwa. ¹¹ Yá néemiaca Dios itàacái chènuníise. Dios ímaca Jesús irí: “Píacata Nuiri nuwàwéeri cáininéerica nuicáca. Cayábaca nuwàwa nuicáca pía”, ímaca yái Diosca.

Jesús es puesto a prueba

¹² Yáta Espíritu Santo itéca Jesús manacúali yùuculé càinàwàiri. ¹³ Jesús iyaca néré cuarenta èeri manacúali yùucubàa. Néréca Satanás yáalimáida Jesús imànínápíná ibáyawanáwa, quéwa càmita Jesús yeebá. Yá Jesús iyaca cuwèesinái yèewibàa. Angelnái nacái yàacawéeridaca néréni, nayúudàacani.

Jesús comienza su trabajo en Galilea

¹⁴ Néeseté áibanái wenàiwica náucaca Juan el Bautista presoíyéi ibànaliculé. Néese Jesús yàacawa Galilea yàasu cáli néré. Yá icàlidaca yèepunicawa yái tàacáisi cayábéerica Dios inùmalicúise. ¹⁵ Jesús ímaca: “Idéca yàanàaca yéenáíwaná Dios icùacaténá canánama

mesúnamáita. Iná piwènúadacué píiwitáisewa pibáyawaná íchawa, peebáidacué nacái yái tàacáisi cayábéerica”, ímaca yái Jesúsca.

Jesús llama a cuatro pescadores

¹⁶ Néese Jesús yèepunícawa Galilea icalisaniná icàinalená ínatabàa. Yá iicáca pucháiba asíanái. Ibèeri ípidená Simón, iméeréeri ípidená Andrés. Yúuquéeyéi yàasu tarayawa yèepunícawa calisáacubàa, náibàacáiná cubái needácaténá nalíwa nàasu platawa. ¹⁷ Yá Jesús ímaca nalí:

—Aquialéué sísaara, pìacuéwa núapicha yéewacaténá nuéwáidacalénáicuéca pía. Pidécuéca píibàaca cubái pìwacáidacaténácué nía, quéwa siúcáisede nuéwáidapínácué píawa pìwacáidáanápíná nulí wenàiwica yéewanápiná nuéwáidacaléca nía —ímaca yái Jesúsca.

¹⁸ Yáta namàacaca náichawa nàasu tarayawa. Yá nàacawa yáapicha.

¹⁹ Néese nèepunícawa nàacawa àniwa calisa idùlepiré, yá Jesús iicá nacái Zebedeo yéenibe pucháiba asíanái, ípidenéeyéi Santiago, Juan nacái, ichùnièyeyéi yàasu chinchorowa, nàasu barca irìcuwa. ²⁰ Jesús iicácanacáita nía, yá imáidaca nía. Yá caquialéta namàacaca náaniriwa barca irìcu, yàasu wenàiwicanái yáapichawa íbaidéeyéica Zebedeo irí. Yá Santiago, Juan nacái nàacawa Jesús yáapicha.

Un hombre que tenía un espíritu impuro

²¹ Yá nàanàaca Capernaum ìyacàlená néré. Néese áiba sábadu judiónái iyamáidacatáicawa, yá Jesús iwàlùacawa judiónái yéewáidacàalu irìculé, yá idàbaca yéewáidaca wenàiwica.

²² Yá nánáidacawa néemiaca yéewáidáaná nía, yéewáidacáiná nía càide iyúwa wenàiwica idènièrica Dios íiwitáise icàlidacaténá tàacáisi Dios inùmalicuise. Càmita yéewáida nía càide iyúwa judiónái yéewáidáaná wenàiwica, níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, Dios itàacái ìwali, profeta Moisés itànèericaté. ²³ Néese ìyaca nàasu néewáidacàalu irìcu abéeri asìali idènièrica demonio iwàwalicuwa, abéeri demonio casaquèeri íiwitáise. Yái demonio idacùaca asìali íiwitáise. ²⁴ Yáta demonio idàbaca yémíanicawa asìali isàna iyú. Yá demonio ímaca Jesús irí:

—¿Cáná pisàiwica walí wawàsi, pía Jesús Nazaret ìyacàlená néeséerica? ¿Pianàsica pimáalàidacaténá wía? Núalíacawa nuicáca pía, núalíacawa pìwali, Dios néeséeri mabáyawanéerica pía —ímaca. ²⁵ Quéwa Jesús yàalàaca demonio cachàiníri iyú. Yá ímaca demonio irí:

—¡Masànata pía! ¡Pimusúawa ícha yái asìalica! —ímaca yái Jesúsca.

²⁶ Néese demonio casaquèeri íiwitáise itatáidaca asìali cachàiníri iyú, yá demonio yàacawa asìali ícha, yá demonio ícháaníca yàacawa cachàiníri iyú. ²⁷ Néese macáita iyéeyéica néré nacalùadacawa manuísiwata, íná nasutáca néemiawa níawáaca, náimaca nalíwáaca:

—¿Càinásica yái wàlisài yéewáidáanáca? Yéewáidaca wenàiwica, ichùullíca demonio nacái íiwitáise cachàiníri iyúwa. Ichùullíca demonio casaquèeyéica íiwitáise, yá namànica càide iyúwa ichùullíca nía —náimaca nalíwáaca.

²⁸ Néese ráunamáita macái Galilea yàasu cáli néeséeyéi náalíacawa Jesús iináwaná ìwali.

Jesús sana a la suegra de Simón Pedro

²⁹ Idécanáamité namusúacawa judiónái yéewáidacàalu irìcuise, Jesús yàacawa Santiago yáapicha, Juan nacái. Yá nawàlùacawa Simón icapèe irìculé, Andrés ìyacatalé ibèeri Simón yáapichawa. ³⁰ Néenialíté Simón iyéeru uculúacawa mecuní iyú. Jesús iwàlùacadénáamiwa nacapèe irìculé, yáta nacàlidaca irí uculúanáwa. ³¹ Néese Jesús yàacawa ùatalé, íbàaca ucáapi, imichàidaca úa, yáta mecuní ichàbacawa uícha. Néese ùaca nayáapíná.

Jesús sana a muchos enfermos

³² Néeseté catáca yàacawa, èeri idénáami iwàlùacawa, yáté yàcalé mìnánái natéca macái néenánáwa cáuláiquéeyéi Jesús yàatalé, áibanái wenàiwica nacái demonio idacuèyeyéi íiwitáise. ³³ Yá macáita nàwacáidáyacacawa capli inùma néeni Jesús ìyacatái. ³⁴ Jesús

ichùnìacaté madécaná cáuláiquéeyéi macái uláicái íiwitáaná íicha. Jesús yúucaca madécaná demonio wenàiwicanái íicha, càmita quéwa ibatàa demonionái icàlidaca iináwaná ìwali, náalíacáiná naicácani, yái Jesúsca.

Jesús anuncia el mensaje en las sinagogas

³⁵ Néese táiyápicáwa, cáala èeri ipíchawáise èeri imusúacawa, yá Jesús imichàacawa, yàacawa imusúacawa yàcalé irìcuíse yàacatenáwa canácatalé wenàiwica. Yá néré isutáca yáawawa Dios íicha. ³⁶ Néese Simón yàacawa yàacawéeyéiná yáapichawa nacutáca Jesús.

³⁷ Néese nàanàacani, yá náimaca Jesús irí:

—Macáita nacutáca nàyaca pía —náimaca. ³⁸ Yá Jesús íimaca nalí:

—Wàacuéwa áibanái ìyacàle néré ìyéeyéica mawiénibàa nucàlidacatená nalíni yái tàacáisi cayábéerica. Nudéca nàanàaca nucàlidacatená nalíni —íimaca yái Jesúsca.

³⁹ Iná Jesús yàacawa macái yàcalé ìyéeyéica Galilea yàasu cáli íinata. Icàlidaca nalíni nàasu néewáidacàalu imanùbaca irìcu. Yá yúucaca demonio wenàiwicanái íicha.

Jesús sana a un leproso

⁴⁰ Néeseté áiba asìali, cacháunéeri íimami lepra iyú, yàacawa Jesús yàatalé. Yá ibàlùacawa yùulù ipùata iyúwa Jesús irí, yàacatená Jesús icàaluíniná, yéewacatená catúulécanáca Jesús iicácani. Yá íimaca Jesús irí:

—Núalíacawa píalimá pichùnìaca núa, piwàwacaalí quéwa pichùnìaca núa —íimaca. ⁴¹ Yá catúulécanáca Jesús iicáca cáuláiquéeri, yá imàacaca icáapiwa ìwali, yá Jesús íimaca irí:

—Nuwàwaca nuchùnìaca pía. ¡Cayábaca píawa! —íimaca yái Jesúsca.

⁴² Yáta icháuná lepra ichàbacawa asìali íicha. Yáta cayábaquéi asìalica. ⁴³ Quéwa Jesús ichùulìaca asìali yèepùanápínáwa íicha caquialéta. Yá nacái yàalàaca asìali cachàiníiri iyú.

⁴⁴ Jesús íimaca asìali irí:

—Péemìa cayába. Picá picàlida áibanái iríni nuchùnìaná pía. Néese, píawa caquialéta píasáida sacerdote iicá píimamiwa, yáalíacatenáwa cayábaca pía picháuná íichawa. Pimàaca nacái ofrenda Dios irí càide iyúwaté profeta Moisés ichùulìaná, cayábacáiná pía, yéewanápíná macái wenàiwica yáalíacawa pídeca pichùnìacawa —íimaca Jesús.

⁴⁵ Quéwa yái asìalica idàbaca icàlidaca macái wenàiwica irí Jesús iináwaná ichùnìanáni. Iná càmita quirínama Jesús yéewa iwàlùacawa asáiwaca áiba yàcalé irìculé madécanácáiná wenàiwica nawàwa naicácani. Iná yèepunicawa náicha manacúali yùucubàa càinàwàiri canácatalé wenàiwicanái. Quéwa macái yàcalé mìnánái nàacawa yàatalé naicácatenáni.

2

Jesús sana a un paralítico

¹ Néeseté cawàwanáta máisiba èeri idénáami, yá Jesús yèepùa iwàlùacawa Capernaum ìyacàlená irìculé. Quéwa manùbéeyéi yáalíaca iináwaná ìyaca capìirìcu. ² Yá madécaná wenàiwica ìwacáidáyacacawa yàatalé íná napuníadaca capìi, inùma nérénamata. Yá Jesús icàlidaca nalí Dios itàacái. ³ Néese báinúaca asìaná yàanàaca itéeyéica asìali máapinéeri iiná macáita, càmirica yáalimá imichàanicawa, irìericawa yàalubái íinatawa, iiméeri irìcu.

⁴ Càmita náalimá nawàlùacawa Jesús nérépiná dàalacáiná máiní wenàiwicanái néré, íná náiríacawa escalera ìwalibàa capìi ínatalé, sàabadéeri, canéerica ipùata chènuniré. Néréca nawatàaca capìi ibáiná Jesús iwicáu. Yá nalicùadaca néenibàani, yéenúlusi ìwali, yái máapinéerica iiná yàalubái íinatawa. ⁵ Néese Jesús yáalíacawa náiwitáise manuica náináidacawa nawàwawa Jesús ìwali ichùnìanápínáni, yá Jesús íimaca cáuláiquéeri irí:

—Pía, nùacawéerináca, nudéca numàacaca nuwàwawa píbayawaná íicha cayábacatená píápicha Dios —íimaca yái Jesúsca.

⁶⁻⁷ Yá abénaméeyéi yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu nàyaca néré, yáawinéeyéicawa. Yá náináidacawa: “¿Cáná itàaní càì yái asìali Jesúsca? Itàanáca ìyaca Dios ìwali báawéeri iyú, canáacáiná asìali yáaliméeri imàacaca iwàwawa wenàiwicanái íbayawaná íicha cayábacatená

náapicha Dios. Abéericata Dios yáaliméeri imànica càiri wawàsi”, náimaca nàinàidacawa nalíwa nawàwalicuísewa. ⁸ Yáta Jesús yáaliacawa nàinàidáanáwa. Yá ímaca nalí:

—¿Cánacué yéewa píinàidacawa càiri? ⁹ Máini màulenáca wáimaca máapinéeri irí: ‘Nudéca numàacaca nuwàwawa pibáyawaná ícha cayábacaténá píapicha Dios’, càmicáiná áibanái yáalimá iicáca asáisi báisícaalí cayábaca yáapicha Dios. Quéwa máini càulenáca wáimaca máapinéeri irí: ‘Pimichàawa, pìipìna’, áibanái wenàiwica náalimácáiná naicáca asáisi wadécaalí wachùnìacani wataacái iyúwa, yái máapinéerica. ¹⁰ Iná núa, asìali Dios néeséerica, nuchùnìapiná yái máapinéerica, píaliacaténacuéwa Dios idéca ichùuliaca numàacáanápíná nuwàwawa wenàiwicanái íbáyawaná ícha cháì èeri irìcu, cayábacaténá náapicha Dios — ímaca yái Jesúsca. Néese ímaca máapinéeri irí:

¹¹ —Pía asìalica, pimichàawa, peedá píalubáíwa, pèepùawa picapèe néréwa —ímaca yái Jesúsca.

¹² Néese yái cáuláiquéerica imichàacawa. Yá itéca yàalubáíwa. Imusúacawa náicha idècunitàacá naicáidaca irí. Iná macáita nàinàidacawa naicáidaca manuísíwata Jesús irí. Nàaca nacái Dios irí cayábéeri. Yá náimaca nalíwáaca:

—¡Canácataté waiquéeri càiri wawàsica! —náimaca nalíwáaca.

Jesús llama a Leví

¹³ Néeseté Jesús yàacawa àniwa Galilea icalisaniná idùlepiré. Yá wenàiwicanái nàacawa yàatalé. Néese yéewáidaca nía. ¹⁴ Néesecáwa idècunitàacá yèepunícawa àniwa, yá iicáca Leví, yái Alfeo írìca. Yái Leví yáawinéericawa aléera yeedácatalécate plata yéenanái judío íchawa romanonái yàasu gobierno irípiná. Yá Jesús ímaca irí:

—Aquialé. Píawa núapicha, yéewacaténá nuéwáidacaléca pía —ímaca yái Jesúsca. Yá Leví imichàa yàacawa Jesús yáapicha.

¹⁵ Néese Jesús iyáaca iyáacaléwa Leví icapèe irìcu. Nàyaca néré nacái mesa iwéré manùbéeyéi wenàiwica yeedéeyéica plata néenanái judío íchawa romanonái yàasu gobierno irípiná, manùbéeyéi nacái cabáyawanéeyéica wenàiwica. Macáita nayáaca nayáacaléwa Jesús yáapicha, yéewáidacalénái yáapicha nacái, madécanácáiná wenàiwica nèepunícawa Jesús yáapicha. ¹⁶ Néese abénaméeyéi fariseo, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, naicáca Jesús iyáaca iyáacaléwa náapicha níái macáita cabáyawanéeyéica wenàiwicaca. Néese náimaca Jesús yéewáidacalénái irí:

—Yái yéewáidéericuéca pía, ¿cáná iyáa iyáacaléwa náapicha níái cabáyawanéeyéica wenàiwicaca, náapicha nacái níái yeedéeyéica wáicha plata romanonái yàasu gobierno irípiná? —náimaca. ¹⁷ Quéwa Jesús yémìacani, yá ímaca fariseonái irí:

—Péemìacué comparación: Máuláicacaalí wenàiwica, yá càmita nawàwacutá abéeri ichùnìeripiná nía. Quéwa áibanái cáuláiquéeyéi nawàwacutácani, yái ichùnìeripináca nía. Càita nacái wenàiwica íináidéeyéica mabáyawanáca, càmita nacutá abéeri ichùnìeripiná náiwitáise nabáyawaná íchawa. Quéwa áibanái wenàiwica yáaliyéicawa cabáyawanáca, níata icutáca abéeri iwènùadéeripiná náiwitáise báawéeri ícha. Càita nacái núa, càmita nùanàa numáidacaténá wenàiwica íináidéeyéica mabáyawanáca, néese nudéca nùanàaca numáidacaténá wenàiwica yáaliyéicawa cabáyawanáca, nawènùadánápíná náiwitáisewa nabáyawaná íchawa. Iná cayábaca nàwacáidáyacacawa nùatalé níái cabáyawanéeyéica nuwènùadacaténá náiwitáise nabáyawaná íchawa —ímaca yái Jesúsca.

La cuestión del ayuno

¹⁸ Aiba èeri càide iyúwaté náiwitáise ìyáaná, Juan el Bautista yéewáidacalénái, nía nacái fariseoca namàacacaté náichawa nayáacaléwa nasutácaténá níawawa Dios ícha manuísíwata. Néese wenàiwicanái nàacawa Jesús yàatalé. Yá náimaca irí:

—Juan yéewáidacalénái namàacaca náichawa nayáacaléwa càide iyúwa náiwitáise ìyáaná nasutácaténá níawawa Dios ícha manuísíwata, càita nacái fariseonái namànica càita. Néeni,

¿cáná càmita péewáidacalénái namàaca náichawa nayáacaléwa nasutácaténá níawawa Dios ícha? —náimaca. ¹⁹ Jesús íimaca nalí:

—Péemiacué comparación: Asìali icásàacaalíwa, yá imáidaca yàacawéeyéináwa asìanái naicácaténá icásàacawa casímáiri iyú. Idècunitàacá iyaca náapicha, yá casímáica nía, íná càmita namàaca náichawa nayáacaléwa. ²⁰ Quéwa áibaalípiná, áibanái itéca náichawani. Idécanáami natéca náichawani, yásí namàaca náichawa nayáacaléwa, achúmacáiná nawàwa. Càita nacái nuéwáidacalénáica, càmita yéewa achúmaca nawàwa idècunitàacá nùyaca náapicha. Iná càmita namàaca náichawa nayáacaléwa, nùyacáiná náapicha.

²¹ “Péemiacué áiba comparación: Càmita wadé wachanàidaca éwisàimi wabàlewa wàlisài wáluma yéemami iyú. Wachanàidacaalí càì, yásí wàlisài wáluma yéemami imàacacawa, yá icacanàidaca éwisàimi bàlesi, yá quéwanáta manuíca icháuná. ²² Péemiacué áiba comparación: Càmita wadé wàucùaca wàlisài uva ituní éwisàimi íimamisi irìculé. Wamànicaalí càì, néese uva ituní isáacawa dàchidàchiwaca inànìacubàa, yásí éwisàimi íimamisi icacanácawa, càmicáiná yáalimá imulacàacawa yàacawa. Yásí yúucacawa wáicha macáita uva ituníca, íimamisi nacái. Iná iwàwacutá wàucùaca wàlisài uva ituní wàlisài íimamisi irìculé. Càita nacái nuéwáidacalénái yeebáidéeyéica nutàacái wàlisài, càmita nàya fariseonái yàasu bàaluisàimi tàacáisi ìwali —íimaca yái Jesúsca.

Los discípulos arrancan espigas en el día de reposo

²³ Aiba sábadu judiónái iyamáidacatáicawa Jesús yèepunícawa àyapulicubàa yéewáidacalénái yáapichawa bànacalé yèewibàa. Néese yéewáidacalénái nadàbaca needáca achúmáanata trigo ituíná nayáapináwa, yácáiná judío íiwitáise imàacaca wenàiwica needáca nayáapináwani achúmáanata iyacaná áibanái ibànacale yéená, máapicaalí nía. ²⁴ Néese abénaméeyéi fariseo naicácani iyúwa íbaidacalési, yái Jesús yéewáidacalénái imàníríca, íná fariseonái íimaca Jesús irí:

—Péemì, ¿cáná péewáidacalénái íibaida siùca sábadu wayamáidacatáicawa? Dios càmita imàaca wáibaidaca siùca èeri —náimaca. ²⁵ Yá Jesús íimaca fariseonái irí:

—Pidécuéca píimáichaca tàacáisi píléericuéca Dios itàacái irìcuíse wàawirimi rey David ìwali. Bàaluté David iwàwacutáca yàacàsi, máapicáináni, áibanái nacái asìanái iyéeyéica yáapicha. ²⁶ Abiatar yàasu èerité, yái sacerdote íiwacalináca, néese David iwàlùacatéwa Dios yàasu manuírí capìima íimamisiíri mabáyawanéeri irìculé, israelitanái isutácatáipiná Dios ícha. Yá David iyáaca pan namànírícaté Dios irí ofrenda piná sacerdotenái iyáapiná. Dios itàacái imàacacaté níawamita sacerdotenái iyáaca yái panca. Davidta quéwa iyáacani. Yàaca nacái yáapichéeyéi iríwa nayáacaténá nacái. Dios càmita yùuwichàida nía, máapicáiná nía, íná catúulécanáca Dios iicáca nía —íimaca yái Jesúsca. ²⁷ Jesús íimaca fariseonái irí nacái:

—Dios idéca imàacaca walí yái èeri sábadu wayamáidacatáicawa iyúudàacaténá wenàiwicanái, catúulécanácainá Dios iicáca wenàiwica. Dios càmirítaté idàba wenàiwica sábadu irípiná. ²⁸ Iná Dios idéca ichùuliaca núa, asìali Dios néeséerica, numàacáanápíná nùasu wenàiwica namànica càide iyúwa nuwàwáaná èeri imanùbaca, yái èeri sábadu nacái wayamáidacatáicawa, wía judíoca —íimaca yái Jesúsca.

3

El hombre de la mano tullida

¹ Néese àniwa Jesús iwàlùacawa judiónái yàasu yéewáidacàalu irìculé. Iyaca néeni abéeri asìali icáapi ituwièricawa ícha. ² Abénaméeyéi fariseo naicáidaca Jesús irí naicácaténá asásí Jesús ichùnìacaalípinaté asìali sábadu irìcu nayamáidacatáicawa, yéewanápiná nacháawàaca Jesús iináwaná ìwali, ìwalíise yái imànínáca sábadu irìcu Dios ichùullacáinaté judiónái iyamáidacawa macái sábadu imanùbaca. Néese fariseonái náimacaté íbaidacalésicani yái Jesús ichùnìanáca wenàiwicanái. ³ Néese Jesús íimaca irí yái asìalica icáapi ituwièricawa ícha:

—Pimichàawa, píbàlùawa nàacuésemi —íimaca yái Jesúsca. ⁴ Idécanáami asìali íbàlùacawa, yá Jesús isutáca yéemíawa fariseonái:

—Siùcata nusutácué nuémìawa pía: ¿Càinásica Dios imàaca wamànica siùca èeri sábadò wayamáidacatáicawa? ¿Imàacasica wamànica cayábéeri, càmicaalí nacái báawéerisica? ¿Imàacasica wacáucàidaca wenàiwica, wamàacasica néetácawa? —Íimaca yái Jesúsca. Quéwa masànata nía Jesús íicha. ⁵ Iná Jesús iicáidaca nalí, níai iyéeyéica itéesebàa. Máiní maséeca íináidacawa iwàwawa, yái Jesúsca, báawacáiná iicáca náiwitáise. Achúmaca iwàwa nacái càmicáiná fariseonái iwàwa yeebáidaca itàacái. Yá Jesús íimaca asìali irí:

—Piducúa picáapiwa —Íimaca yái Jesúsca. Yá asìali iducúaca icáapiwa, yáta cayábaca icáapi. ⁶ Quéwa fariseonái namusúacanacáitawa judíonái yéewáidacàalu íicha, yá nàacawa caquialéta nàwacáidáyacacawa áibanái judío yáapicha, cayábéeyéi iicáca rey Herodes, yái ro-manosàiri icuèrica Galilea yàasu cáli. Yá natàaníca náapicha càinápinácaalí iyú náalimáaná nanúaca Jesús.

Mucha gente a la orilla del lago

⁷ Néeseté Jesús yàacawa náicha yéewáidacalénái yáapichawa Galilea icalìsaniná idùlepiré. Yá manùba wenàiwica Galilea yàasu cáli néeséeyéi nàacawa Jesús yáamiwáise. ⁸ Aibanái néemlàcáiná iináwaná imàníná madécaná yái càmirica wenàiwica idé imànica, yá nàacawa Jesús yàatalé nacái naicácaténáni. Manùbéeyéi Judea yàasu cáli néeséeyéi yàacawa, Jerusalén iyacàlená néeséeyéi nacái, Idumea yàasu cáli néeséeyéi nacái, áiba cáli néeséeyéi nacái iyéerica abéemàise Jordán inanába íicha, Tiro iyacàlená néeséeyéi nacái, Sidón iyacàlená néeséeyéi nacái, nía nacái yàcalé iyéeyéica natéesebàa. ⁹ Manùbacáiná wenàiwica néré, íná Jesús ichùullaca yéewáidacalénáiwa icùanápiná barca yàacaténáwa úni yáacubàa wenàiwicanái íicha déecuìsetatá callisa icàinalená íicha, ipíchaná wenàiwicanái iwesíaca iwéré. ¹⁰ Iwàwacutá càì imànica ichùnàcáináité manùba wenàiwica, íná madécaná cáuláiquéeyéi nawesíaca Jesús iwéré, namàacacaténá nacáapiwa ìwali, yéewacaténá nachùnìacawa.

¹¹ Demonionái naicácaté Jesús, yá namàacaca wenàiwica demonio idacuèyéica íiwitáise nabàlùacawa nàulù ipùata iyúwa Jesús irí nàacaténá icàaluíniná. Yá demonionái náimaca cachàiníiri iyú Jesús irí:

—¡Píacata yái Dios lírica! —náimaca irí. ¹² Quéwa Jesús yàalàaca demonionái cachàiníiri iyú, ipíchaná nacàlidaca cawinácaalíni.

Jesús escoge a los doce apóstoles

¹³ Néeseté Jesús yàacawa dúli íinatalé, yá imáidaca yàataléwa yéewáidacalénáiwa cayábéeyéi Jesús iicáca íiwitáise. Néese nàanàaca yàatalé. ¹⁴ Néese Jesús yeedáca néená doce namanùbaca nàacaténáwa yáapicha, yéewacaténá nacái ibànùaca nía nacàlidáanápiná Dios itàacái. Yàaca náipidenápiná apóstolnái. ¹⁵ Imàaca nacái nalí íiwitáise nàucacaténá demonio wenàiwicanái íicha. ¹⁶ Níai docéeyéica imanùbaca íipidenéeyéica càì: Simón, yái asìali Jesús yàaca íipidenápiná wàlisài, Pedro. ¹⁷ Nía nacái Zebedeo yéenibe pucháiba, ibèeri íipidená Santiago, iméeréeri nacái íipidená Juan. Jesús yàaca wàlisài náipidenápiná Boanerges (ímáanáca “Caluéyí íiwitáise càide iyúwa énu isàna”, càì íimáanáca). ¹⁸⁻¹⁹ Andrés nacái, Felipe nacái, Bartolomé nacái, yá nacái Mateo, Tomás nacái, Santiago nacái, yái Alfeo lírica, Tadeo nacái, yá nacái Simón, áibaalí íipidenéeri nacái celote, yá nacái Judas Iscariote, yái itéeripinácaté Jesús yùuwidenái náibàacaténáni, nanúawani.

Acusan a Jesús de recibir su poder del demonio

²⁰ Néese Jesús iwàlùacawa capíi iriculé yéewáidacalénái yáapichawa. Néese àniwa madécaná wenàiwica nàwacáidáyacacawa néré, yá dàalaca wenàiwica capíi irìcu, íná càmita náalimá nayáaca nayáacaléwa, yái Jesús, nía nacái yéewáidacaléca. ²¹ Néese Jesús yéenanái yéemìaca iináwaná ìwali, yá nàacawa Jesús yàatalé needácaténá náichani, náimacáiná ìwali máiwitáise casani, yái Jesúsca.

²² Nàyaca néré nacái abénaméeyéi yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, yàanèeyéicaté Jerusalén iyacàlená néese. Yá náimaca Jesús ìwali: “Beelzebúca, yái demonio íiwacalínáca,

yáquéi idacùaca íiwitáise yái asìalica Jesús. Iná yéewa Jesús yúucaca demonio wenàiwica ícha Beelzebú íiwitáise iyú”, náimaca Jesús ìwali.

²³ Iná Jesús imáidaca yàataléwa nía. Yá icàlidaca nalí comparaciòn yéewáidacaténá nía. Iimaca nalí: “Satanás canácatáita iwàwa yúucaca yàasu demonionáiwica wenàiwica ícha. ²⁴ Càide iyúwa wenàiwicanái iyáaná, napéliacaalí náipunitawáaca, yásí nàasu cáli imáalàacawa. ²⁵ Néese àniwa áibanái néenánái napéliacaalí náipunitawáaca, néese càmita náalimá nàyaca abéeri capìi irìcu. ²⁶ Càita nacái, Satanás yàasu demonionái napéliacaalí náipunitawáacatá, néese càmita yáalimá cachàini quirínamatáni, yái Satanásca. Yá imáalàacawa ichàinicatá. Iná iwàwacutácué pialíacawa càmita núuca demonio wenàiwica ícha Satanás íiwitáise iyú.

²⁷ “Nudé quéwa núucaca demonio wenàiwica ícha nuíwítáise iyúwa, cachàinicáiná núa Satanás ícha. Péemìacué comparaciòn: Càide iyúwa cayéedéeri imàníiná, càmita cayéedéeri yáalimá iwàlùacawa irìculé áiba cachàiníiri asìali icapèeca iyéedùacaténá ícha yàasu, càmicaalícáwa cayéedéeri idacùaca íchawa yái cachàiníiri asìalica quéechacáwa. Iwàwacutá cayéedéeri càì imànica, yéewacaténá iyéedùaca cachàiníiri asìali yàasu. Càita nacái núalimá nudacùaca nuíchawa Satanás nuwasàacaténá wenàiwica Satanás ícha. Pidécuéca pitàanica báawéeri iyú Espíritu Santo ìwali.

²⁸ “Péemìacué cayába, Dios imàacapíná iwàwawa íchéi macái íiwitáaná báawéerica wenàiwica imàníirica, itàaníirica nacái Dios ìwali, nawènúadacaalí náiwitáisewa nabáyawaná íchawa. ²⁹ Quéwa wenàiwica itàanicaalí báawéeri iyú Espíritu Santo ìwali, yá canácatáita Dios imàaca iwàwawa ibáyawaná ícha, néese cabáyawanáca càiripinátani èeri càimíiri imáalàawa”, íimaca yái Jesúsca.

³⁰ Càita Jesús íimaca nalí níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, náimacáinaté Jesús ìwali demoniosa idacùaca íiwitáise.

La madre y los hermanos de Jesús

³¹ Néeseté Jesús yáatúa yàanàaca yàatalé, yéenanái nacái. Quéwa nabàlùacawa bàacháwáise capìi ícha. Yá nachùulìaca áiba imáidacaténá Jesús. ³² Néese áibanái yáawinéeyéiwa mawiénita Jesús irí náimaca irí:

—Píatúa, péenanái nacái, péenanái inanái nacái nabàlùacawa bàacháwáise. Nawàwacutáca pía —náimaca. ³³ Néese Jesús íimaca nalí iyéeyéica itéesebàa:

—Péemìacué yái núumáanáca núatúa ìwaliwa, nuénánái ìwali nacáiwa —íimaca yái Jesúsca.

³⁴ Néese Jesús iicáidaca nalí níái yéewáidacaléca yáawinéeyéicawa itéese. Yá íimaca:

—Piicácué, níái wenàiwicaca nuicáca nía càiyéide iyúwa núatúanáiwa, nuénánái nacáiwa.

³⁵ Cawinácaalí wenàiwica imàníirica càide iyúwa Dios iwàwáaná, yácata nuiquéeri càiride iyúwa nuénásàiriwa, nuénásàatúa nacáiwa, núatúa nacáiwa —íimaca yái Jesúsca.

4

La parábola del sembrador

¹ Jesús idàbaca yéewáidaca wenàiwica àniwa Galilea icalìsaniná idùlepiré. Idècunitàacá yéewáidaca nía, yá manùbéeyéi wenàiwica nàwacáidáyacacawa Jesús itéese. Iná Jesús iwàlùacawa barca irìculé iyéechúa calisa yáacu. Yá yáawinacawa yéewáidacaténá wenàiwica iyaméeyéicawa calisa icàinalená íinata. ² Néese idàbaca yéewáidaca nía madécaná wawàsi ìwali. Icàlidaca nalí comparaciòn yéewáidacaténá nía. Iimaca nalí:

³ “Péemìacué comparaciòn: Abéeri asìali ibànacaté yàacawa ituínási. Yá yàacawa càide iyúwa náiwitáise nabànaná ituínási, yàaca icasáaca yàacawa bànacalé. ⁴ Iná yàaca icasáaca yàacawani, yá abénaméeyéi ituínási yúuwàacawa àyapulicubàa, yá màsibèenái yàanàaca néré, yá nayáaca bànacalé íimi. ⁵ Aiba ituínási yéena yúuwàacawa cáli íinata íba yèewiré, canácatáica cayába cáli ibaníiri. Yá bànacalé íimi ibacácawa ráunamáita, càmicáiná ibaní néeni cáli. ⁶ Néese quéwa èeri yàacáináwa chènuniré mamáalàacata, yá yeemáca púbéeyéi

bàncalé, néese chuìca nía, canácáiná napìchu cayába cáaléeri, íná néetácawa. ⁷ Aiba ituínási yéená yúuwàacawa tuíri yèewiré. Néese tuíri idàwinàacawa dàalawaca bàncalé yèewibàa, íná yái bàncaléca càmita idàwinàawa cayába, canáca nacái bàncalé iyacaná. ⁸ Aiba ituínási yéená yúuwàacawa cayábéeri cáli ínata. Yá idàwinàacawa cayába, idèniaca nacái iyacanáwa manùba. Abénaméeyéi yéetaná idèniaca iyacanáwa treinta namanùbaca. Abénaméeyéi yéetaná idèniaca iyacanáwa sesenta namanùbaca. Abénaméeyéi yéetaná idèniaca cien namanùbaca iyacaná”, ímaca yái Jesúsca.

⁹ Jesús ímaca nacái: “Càuwíyéicaalícué pía, péemiacué nutàacái”, ímaca yái Jesúsca.

El porqué de la parábolas

¹⁰ Néesetécáwa Jesús iyaca abéerita, yá níai yáapichéeyéica, nía nacái doce namanùbaca yéewáidacaléca nasutáca néemàwani càinácaalí ímáaná yái comparaciónca. ¹¹ Yá Jesús ímaca nalí: “Dios imàacacué píalíacawa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Càmita imàaca áibanái yáalíacawa. Néese áibanái càmiyéica yeebáida Dios itàacái, nucàlidaca nalíni yáawami comparación iyú, ipíchaná náalía néemiaca càinácaalí ímáaná. ¹² Iná éwita naicácaáníta yái numàníirica, càicáaníta càmita náalíawa ìwali càinácaalí ímáaná. Ewita néemiacaáníta nutàacái, càicáaníta càmita náalíawa néemiaca càinácaalí ímáaná. Iná càmita nawènúada náiwitáisewa Dios irípiná yéewanápiná Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná ícha”, ímaca yái Jesúsca.

Jesús explica la parábola del sembrador

¹³ Jesús ímacatè nalí: “¿Cánásicué càmita píalía péemiaca càinácaalí ímáaná yái comparaciónca? Càmicaalícué píalíawa péemiacani, yásí càulenápinácuéca píchawa macáita comparación nucàlidéeripínacué piríwa. ¹⁴ Yá ímáanáquéera yái comparaciónca: Yái yèerica icasáaca yàacawa ituínási ímáanáca càicanide iyúwa wenàiwica icàlidacaalí Dios itàacái áibanái irí. ¹⁵ Abénaméeyéi wenàiwica càica níade iyúwa ituínási yúuwèericawa àyapulìcubàa: Néemiaca Dios itàacái, quéwa idécanáami néemiacani, yá Satanás yàanàcàatécata imàacaca naimáichaca Dios itàacái ibànacanéerimica nawàwalìculé. ¹⁶ Aibanái wenàiwica, càica níade iyúwa ituínási yúuwèericawa íba yèewiré: Néemiaca Dios itàacái, yá neebáidaca casímáiri iyúni. ¹⁷ Néese quéwa, càmicáiná neebáida Dios itàacái tàì íméeri iyú, macái nachàini iyúwa, càide iyúwa canácaalí bàncalé ipìchu cayába, íná neebáidaca Dios itàacái maléená èeri meedá, càide iyúwa bàncalé yéetácaalíwa ráunamáita. Iná idàbacaalí áibanái yúuwichàidaca nía Dios ìwalíise, neebáidacáiná itàacái, Satanás nacái yáalimáidacaalí nía namàníinápiná nabáyawanáwa, yásí naméyáacawa neebáidaca Dios itàacái. ¹⁸ Aibanái wenàiwica, càica níade iyúwa ituínási ibànacanéerimica tuíri yèewiré; néemiaca Dios itàacái. ¹⁹ Quéwa báawaca náináidacawa nawàwawa báawanama abéerita nàasu cawèníri ìwaliwa, yái èeri irìcuírìca wawàsi meedá. Cáinináca naicáca cawèníri, yái ichìwáidéerica wenàiwica. Nawàwa nacái needáca nalíwa macái cawèníri nàasupínáwa. Iná náináidacáináwa ìwali macáita yái cawènírica, yá naimáichaca Dios itàacái. Càide iyúwa tuíri càmicaalí íbatàa bàncalé idèniaca iyacanáwa, càita nacái níai wenàiwicaca. Náináidacawa nawàwawa báawanama nàasu cawèníri ìwaliwa, íná càmita namàni cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. ²⁰ Quéwa áibanái wenàiwica, càica níade iyúwa ituínási ibànacanéerimica cayábéeri cáli irìculé. Néemiaca Dios itàacái, yá neebáidacani, yá namànica cayábéeri manuísíwata càide iyúwa bàncalé idèniacaalí iyacanáwa manùba. Abénaméeyéi namànica cayábéeri càide iyúwa bàncalé idèniacaalí iyacanáwa treinta namanùbaca macái yéetaná imanùbaca. Aibanái namànica cayábéeri manuísíwata náicha càide iyúwa bàncalé idèniacaalí iyacanáwa sesenta namanùbaca macái yéetaná imanùbaca. Aibanái nacái namànica cayábéeri náicha mamáalàacata càide iyúwa bàncalé idèniacaalí iyacanáwa cien namanùbaca macái yéetaná imanùbaca”, ímaca yái Jesúsca.

La parábola de la lámpara

²¹ Jesús íimacaté nalí nacái: “Péemiacué comparación: Càmita watùcunì lámpara watécaténani capì iriculé wabàcaténani yàalusi iriculé, càmita nacái wabà lámpara wàasu cama yáapiréwa yái waiméerica ínata. Càmita càì wamàni. Néese watéca lámpara capì iriculé, yá wamàacaca chènunibàani, icànacaténá capì iricuíyéi ìwali. ²² Yái lámpara ímáanáca càicanide iyúwacué pìyáaná, píacué nuéwáidacaléca. Dios iwàwacué péewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú, yái tàacáisi ìbàacanéri píaliéricuécawa ìwali, càide iyúwa lámpara icànacaalí wenàiwica ìwali, naicácaténá cayába. Dios iwàwa náaliacawa ìwali macáita yái tàacáisi càmiricáwa náaliawa ìwali. ²³ Càuwíiyéicaalícué pía, yá péemiacué nutàacái”, íimaca yái Jesúsca.

²⁴ Jesús íimaca nalí nacái: “Píináidacuéwa cayába ìwali yái nucàlidéericuécá pirí. Cayábacaalícué píináidawa nutàacái ìwali, yásí Dios imàacacué píaliacawa cayába ìwali, yái núméricuécá pirí. Yá imàacapínacué píaliacawa áiba wawàsi ìwali mamáalàacata. ²⁵ Wenàiwicacáiná íináidacaalíwa cayába nutàacái ìwali, yá nacái yáaliacaalí yéemíaca càinácaalí íimáaná, yásí Dios imàacaca yáaliacawa áiba wawàsi ìwali mamáalàacata. Quéwa áibacaalí wenàiwica càmita íináidawa cayába nutàacái ìwali, yá íimáichapíná nacái càinácaalí achúméri wawàsi yáaliéricatéwa ìwali”, íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la semilla que crece

²⁶ Néeseté Jesús yéewáidaca nía comparación iyú àniwa. Íimaca nalí: “Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa càicanide iyúwa asìali ìbànacaalí ituínási cáli yèewiré. ²⁷ Idécanámi ìbànaca ìbànacalewa, yá yàacawa icapèe néréwa íimácaténá. Eeri imanùbaca icawàacawa. Catá imanùbaca íimáca. Canácata imàníiri ituínási irí, quéwa yái ituínási ibacácawa, néese bànacalé idàwinàacawa cayába, éwita asìali càmicáaníta yáaliawa càinácaalí iyú ìbànacale idàwinàanáwa. ²⁸ Càita cáli imànica yàasu wawàsitawa meedá: Quéechacáwa cáli imàacaca ituínási ibacácawa, néese cabáinàcani yái bànacaléca, néese capùtunàcani, néese càyacanàcani. ²⁹ Néese quéwa mísicaalíni, yá asìali yeedáca iyacaná, yácáiná ìbànacale iyacaná yàasu èeri idéca yàanàca”, íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la semilla de mostaza

³⁰ Jesús íimacaté nalí nacái: “Siùcade nucàlidacué pirí càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Nuéwáidacué pía comparación iyú. ³¹ Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa càicanide iyúwa mostaza íimi wenàiwica ìbànéerica cáli yèewiré. Yái mostaza íimica máini achúmériinacani. ³² Ewita achúmériinacáanítani yái mostaza íimica, càicáaníta idécanámi nabànacani, yásí idàwinàacawa manuúripíná náicha canánama bànacaléca. Idènlaca yàanawa manuúnaméeyéi, yásí màsibèe náalimá namànica namùlubèwa catámàacatalé”, íimaca yái Jesúsca.

El uso que Jesús hacía de las parábolas

³³ Càité Jesús yéewáidaca wenàiwica Dios ìwali manùba comparación iyú càide iyúwa yái tàacáisca. Yéewáidaca wenàiwica càide iyúwa náalimáaná néemíaca. ³⁴ Jesús yéewáidaca wenàiwica comparación yáawami iyúta. Néeseta idècunitàacá iyaca abéerita yéewáidacalénái yáapichawa, yá icàlidaca nalí macáita càinácaalí náimáaná níai comparaciónca canánama.

Jesús calma el viento y las olas

³⁵ Yáté èerica catácáiná yàacawa, íná Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa:

—Wachàbacuéwa abémàalé Galilea icalìsaníná íicha —íimaca nalí.

³⁶ Néese yéewáidacalénái nàacawa manùbéeyéi wenàiwica íicha. Nawàlucawa barca iriculé, natéca Jesús yáawinacawa náapicha barca irícu. Aibanái wenàiwica nàacawa náamiwáise barca irícu, máisibáwanáita quéwa barcaca. Néesecáwa Jesús íimáca íichawa. ³⁷ Néese manuúri cáuli ipùaca nàwali. Máiniiri cachàinica yái cáulica. Màladàca nacái yúuwàacawa barca iriculé, yá úni ipuníadaca yàacawa barca. ³⁸ Jesús íimácaita

quéwanáta. Abéeri íimamisi iriàcawa barca yàapùà néese, Jesús irièri yàacawa íinata. Néese nacawàidacani, náimaca irí:

—¡Wáiwacali! ¿Cáná pimàaca wasawíacawa? —náimaca Jesús irí.

³⁹ Yá Jesús imichàacawa, yàalàaca cáuli cachàiníri iyú, yá íimaca nacái màladàca irí:

—¡Wiú pía! —íimaca yái Jesúsca. Yáta wiúca yái cáulica, màladàca nacái. ⁴⁰ Néese Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa:

—¿Cánácué máini cáaluca pía? ¿Cánácué càmita manuí píináidacawa piwàwawa nùwali? —íimaca yái Jesúsca. ⁴¹ Máini cáaluca nía. Yá náimaca nalíwáaca:

—¿Cawináica yái asialica ichùulìerica cáuli, màladàca nacái, yásí neebáidaca càide iyúwa ichùulláná nía? —náimaca nalíwáaca.

5

El endemoniado de Gerasa

¹ Néeseté nàanàaca abéemàalé Galilea icalisaniná íicha, Gerasa yàasu cáli néré. ² Néese idècunitàacá Jesús imichàacawa barca iricuise cáli íinatalépiná, yáta asiali yàanàaca Jesús yàatalé, abéeri asiali demonio idacuèri íiwitáise. Yái asiali yàacawa yéetánimi icàliculèená néese. ³ Yái asiali iyacaté yéetánimi icàliculèená yèewi. Canácata yáaliméeri idacùacani, ibatàa cadena iyú piná, càmita náalimá. ⁴ Ewitaté yàcalé mìnánái nadacùacáanítani madécaná yàawiría, yàabàli, icáapi nacái cadena iyú, càicáaníta macái èerita imàdáidacaté íichawa cadena, yá nacái iwaaléminamata imànica cadena. Iná canácata yáaliméeri idacùacani, canásiwata. ⁵ Yái asiali yèepunícawa yéemíanícawa táiyápinama, èeríapinama nacái yéetánimi icàliculèená yèewiré, dúli yèewiré nacái. Yá inúadáidaca yáawawa íba iyú. ⁶ Quéwa iicácáiná Jesús déecuise, yá ipiàcawa Jesús yàatalé. Ibàlùacawa yùlulù ipùata iyúwa Jesús irí yàacaténá Jesús icàaluíniná. ⁷ Yá demonio yéemíanícawa asiali isàna iyú. Íimaca Jesús irí:

—¡Picá pisàiwica nulí wawàsi, Jesús Dios íirica yái Dios chènuníiséeri náicha canánama. Nusutáca píicha wawàsi Dios íipidená ìwali picá piùwichàida núa! —íimaca yái demonioca.

⁸ Càì demonio íimaca, Jesús íimacáinaté irí:

—Pía, demonio casaquèeri íiwitáiseca, piawa asiali íicha —íimaca yái Jesúsca. ⁹ Néese Jesús íimaca demonio irí:

—¿Cawiná píipidená? —íimaca yái Jesúsca. Yá demonio íimaca Jesús irí:

—Nuípidená Legión, íimáanáca “Cawàwanáta cinco mil namanùbaca”, máinicáiná madécanáca wía —íimaca yái demonioca.

¹⁰ Néese demonionái isutáca Jesús íicha wawàsi manuísiwata ipíchaná ibànùaca nía méetàuculé íicha yái cálica. ¹¹ Mawiénita nalí dúli ìwali madécaná marranonái yèepuníwa. Nayáaca nèepunícawa nayáacaléwa. ¹² Iná demonionái nasutáca Jesús íicha wawàsi manuísiwata:

—Pichùuliacaténá wàanápináwa marranonái yàatalé, yá pimàaca wawàlùacawa marranonái idèerìculé —náimaca. ¹³ Càita Jesús imàacaca nàacawa. Yá demonionái yàacawa asiali íicha. Yá nawàlùacawa marranonái idèerìculé. Níái marranonái dos mil namanùbaca cawàwanáta. Naplàcawa máiwitáisewaca demonio íiwitáise iyú, àta nacaláacatalétawa quìratàli íinatáise calisa yáaculé, yá nàisicùmawaca macáita, níái píràica càmiíyéica Dios imàaca judiónái idèniaca, casacàacáiná nalí marrano iiná.

¹⁴ Néese níái icuèyéicaté marranonáimi naplàcawa, yá nàaca nacàlidaca marrano iináwanámi manuíri yàcalé irìcu, yàcalé púbéeyéi irìcu nacái iyéeyéica mawiénibàa. Iná madécaná wenàiwica nàacawa néré naicácaténá càinácaalí iyáaná. ¹⁵ Néese nàanàaca Jesús yàatalé. Yá naicáca yái asiali madécanéeyéi demonio idacuèricaté íiwitáise. Yáawinéericawa iyaca, ibàle yáapichawa mawiénita Jesús irí, cáiwitáise nacáicani. Yá cáaluca níái wenàiwicaca. ¹⁶ Néese níái icuèyéicaté marranonáimi, iiquéeyéicaté macáitani, nacàlidaca yàcalé mìnánái iríni, càinácaalíté iyú Jesús ichùnìacani, yái asialica demonio

idacuèricaté íiwitáise. Nacàlidaca nalí nacái marranonáimi iináwaná ìwali. ¹⁷ Iná nadàbaca nasutáca Jesús íicha wawàsi manuísíwata yèepùanápínáwa nàasu cáli íicha.

¹⁸ Yá Jesús yèepùacawa barca yàatalé, néese yái asìali demonionái idacuèricaté íiwitáise isutáca Jesús íicha wawàsi manuísíwata imàacáanápíná yàacawa yáapicha. ¹⁹ Quéwa Jesús càmita imàaca asìali yàacawa yáapicha. Néese Jesús íimaca asìali irí:

—Pèepùawa picapèe néréwa, péenánái yàataléwa. Picàlida nalíni macáita yái cayábéerica Wacuèriná Dios imàníirica pirí, iicá nacái pipualé manuísíwata —íimaca yái Jesúsca.

²⁰ Néese yái asìali yàaca icàlidacani diez namanùbaca yàcalé irìcu ìyéeyéica Decápolis yàasu cáli íinata. Icàlidaca Jesús imànicaté irí cayábéeri, yá macáita néemìacaalíténi, yá nánáidacawa manuísíwata néemìacani.

La hija de Jairo. La mujer que tocó la capa de Jesús

²¹ Néeseté idécanáami Jesús ichàbacawa àniwa abéemàalé Galilea icalisaniná íicha barca irìcu yéewáidacalénái yáapichawa, yá manùba wenàiwica ìwacáidáyacacawa yàatalé. Yá Jesús iyamáacawa calìsa icàinalená íinata. ²² Néese áiba asìali yàanàaca, abéeri néená níái judíonái yéewáidacàalu íiwacanánái, íipidenéerica Jairo. Yá Jairo iicáca Jesús. Yá yúuwàa irìacawa inùmáawawa Jesús irí, yàacaténá Jesús icàaluíniná, yéewanápíná Jesús iicáca ipualé. ²³ Yá isutáca Jesús íicha wawàsi manuísíwata. Jairo íimaca Jesús irí:

—Nuídu iculúacawa, uwàwa uétácawa nuícha. Iná nuwàwacutáca pía nucapèe néréwa, pimàaca picáapiwa ùwali, ipíchaná uétácawa —íimaca.

²⁴ Néese Jesús yàacawa Jairo yáapicha yéewáidacalénái yáapichawa. Madécaná wenàiwicanái nacái nàacawa yáamiwáise. Máinicáiná manùbaca wenàiwica, íná nacàbadàayacacawa nàacawa Jesús iwéré. ²⁵ Abéechúa inanái ùacawa manùbéeyéi wenàiwica yèewi. Cálúicacaté úa doce camuí, uíraná imusúacawa uícha mamáalàacata. ²⁶ Uuwichàacatéwa báawanama idècunitàacá manùba cadèpiacáiyéi idèplaca úa. Ewitaté úucacáaníta ùasu platawa macáita upáyaidacaténá cadèpiacáiyéi, càicáaníta càmita cayába úa, mamáalàacata quéwanáta cáuláicaca yáwanái úa. ²⁷ Uémìacaté Jesús iináwaná ichùnìaná wenàiwica, íná ùaca nacáíwa manùbéeyéi wenàiwica yáapicha. Yá ùacawa Jesús yáamiwáise mawiénita irí manùbéeyéi wenàiwica yèewi, yá udunùaca Jesús ibàle ìwali. ²⁸ Umànica càì uínáidacáináwa ùacawa: “Nudunùacaalí ìwali, éwita ibàle ìwalicáaníta meedáni, yásí báisíta cayábapínáca núawa”, càì úumaca uínáidacawa ulíwa uwàwalìcuísewa. ²⁹ Udécanacáita udunùaca ibàle ìwali, yáta uíraná iyamáacawa uícha, yá úalíacawa uwàwalìcuísewa udéca uchùnìacawa uláicái íicha. ³⁰ Yáta Jesús yáalíacawa iwàwalìcuísewa ichùnìacaté áiba wenàiwica íiwitáise iyúwa. Iná iwènúacawa iicáidacaténá manùbéeyéi wenàiwica irí. Néese Jesús isutáca yéemìlawa nía. Iimaca nalí:

—¿Cawiná idunùu nubàle ìwali? —íimaca yái Jesúsca. ³¹ Néese yéewáidacalénái íimaca irí:

—¿Càmita piicá níái madécanéeyéi wenàiwicaca nacàbadàayacacawa nàacawa piwéré? ¿Cánásica yéewa pisutá péemìlawa cawinácaalí idunùu píwali? —náimaca Jesús irí.

³² Quéwa Jesús iicáida itéesewa mamáalàacata iicácaténá yái wenàiwica idunuèricaté ìwali.

³³ Iná úái inanáica umusúacawa wenàiwicanái yèewíise. Yá ùanàaca itatéchúawa icalùniwa, úalíacawa uchùnìacatéwa. Yá ubàlùacawa ùlulù ipùata iyúwa Jesús irí ùacaténá icàaluíniná. Yá ucàlidaca irí macáita uináwanáwa báisíiri iyú. ³⁴ Néese Jesús íimaca ulí:

—Pía, inanáica, pimàacacáiná piwàwawa nùwali, íná yéewa pidéca pichùnìacawa. Píawa matuíbanáita. Pidéca pimusúacawa càiripínáta íicha yái uláicáica —íimaca yái Jesúsca.

³⁵ Idècunitàacá Jesús icàlidaca ulíni, yá áibanái nàanàaca judíonái yéewáidacàalu íiwacali icapèe néese. Yá náimaca Jairo irí:

—Píidumica yéetáwa. Picá pisàiwica quirínama irí wawàsi, yái yéewáidéerica wenàiwica —náimaca. ³⁶ Jesús yéemìaca natàaníná, quéwa càmita itàaní náapicha. Jesús itàanicáita abéerita Jairo yáapicha, yái judíonái yéewáidacàalu íiwacalica. Jesús íimaca irí:

—Picá cáalu pía. Peebáidacáita nulí mamáalàacata —íimaca yái Jesúsca. ³⁷ Néese càmita Jesús imàaca áibanái nàacawa náapicha Jairo icapèe nérépiná. Imàaca nàacawa náapicha

níawamicata Pedro, Santiago nacái, Santiago iméeréeri nacái, ípidenéeri Juan. ³⁸ Yá néese nàanàaca judíonái yéewáidacàalu íiwacali icapèe néré, yá Jesús iicáca manùbéeyéi wenàiwica cachàiniyéi isàna, íicháaniyéica báawanama, nacántàa canción cachàiníiri iyú yéetáními ìwali, càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná. ³⁹ Jesús yáaliacawa icáucàidáanápíná úa yéetéchúamicawa. Yá iwàlùacawa nacapèe irìculé, íimaca nalí:

—¿Cánacué pimàni písànawa báawanama, píicháanicué nacái máini? Uara sùmàuca càmicáicata yéetáwa, uimácáicata ùyaca —íimaca yái Jesúsca, yáaliacáináwa icáucàidáanápínaté úa.

⁴⁰ Néese naicáanica Jesús iquíniná, náaliacáináwa báisiiri iyúcani uétácatéwa. Quéwa Jesús imusúadaca nía canánama capíi íicha. Néese itéca yáapichawa yéetéchúami yáaniri, úatúami nacái, nía nacái yéewáidacaléca iyéeyéica yáapicha. Yá nawàlùacawa sùmàumi irìacataléca.

⁴¹ Néese íibàaca ucáapi ìwali, úái yéetéchúamicawa, yá íimaca ulí:

—Talita, cum (íimáanáca judíonái itàacái iyú: “Pía, mànacàuca, núuma pirí, pimichàawa”, càì íimáanáca) —íimaca yái Jesúsca.

⁴² Yáta úái sùmàuca, idènièchúaca doce camuí, umichàacawa, yá uìpina nacái. Yá nàináidacawa manuísíwata naicáidaca ulí, níái wenàiwicaca iyéeyéica néré. ⁴³ Quéwa Jesús yàalàaca nía cachàiníiri iyú ipíchaná nacàlidaca áibanái iríni, icáucàidáanaté úa. Néese ichùulíaca nacái nàaca uyáapíná, úái sùmàuca.

6

Jesús en Nazaret

¹ Néeseté Jesús yàacawa Capernaum iyacàlená yàasu cáli íicha, yá yàanàaca yàasu cáli néréwa, Nazaret iyacàlenáca. Yéewáidacalénái nàaca nacáiwa yáapicha. ² Yá sábadu irícu judíonái iyamáidacatáicawa, Jesús idàbaca yéewáidaca wenàiwica judíonái yéewáidacàalu irícu. Manùbéeyéi wenàiwica yéemàcáináni, yá báawaca nàináidacawa nawàwalícuísewa. Náimaca nalíwáaca:

—Canáca yéewaná yéewáidaca wía. Icàlidacáita áibanái yàasu tàacáisi meedá, càmicáiná yáaliáwa cayába. Càmita báisi imàni yái càmicáicawenàiwica idé imànica. ³ Yácata ìirimi meedá yámide yàalubáisi imànírinámica. María ìirica meedáni. Nabèerica meedáni, níái Santiago, José nacái, Judas nacái, Simón nacái. Yéenanái inanái nacái nàyaca wèewibàa meedá —náimaca nalíwáaca. Iná càmita nawàwa neebáidaca Jesús itàacái. ⁴ Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Batéwa macái wenàiwica naicáca profeta cáimiétaquéeri iyú icàlidéerica tàacáisi Dios inùmalícuíse. Quéwa yàasu cáli néeséeyéi, yéenanái nacái, icapèe irícuíyéi nacái, níawamita càmita nawàwa neebáidaca itàacái. Càita nacái nùasu cáli néeséeyéi, nuénánái nacái, nupapèe irícuíyéi nacái, càmita nawàwa neebáidaca nutàacái —íimaca yái Jesúsca.

⁵ Càmita Jesús imàni néré yái càmicáicawenàiwica idé imànica, càmicáiná neebáida itàacái. Quéwa imàacaca icáapiwa abénaméeyéi cáuláiquéeyéi ìwali, cawàwanáta máisiba, yá ichùnìaca nía. ⁶ Yá achúmaca íináidacawa iwàwawa manuísíwata càmicáiná neebáida itàacái.

Jesús envía a los discípulos a anunciar el reino de Dios

Néeseté Jesús yéepuníca yéewáidaca wenàiwica áiba yàcalé irícubàa iyéeyéica mawiénita Nazaret iyacàlená irí. ⁷ Jesús imáida yàataléwa níái doce namanùbaca yéewáidacaléca. Néese idàbaca ibànùaca nía pucháibanamata nàacaténáwa yàcalé imanùbaca. Ichàiniadaca nía náucáanápíná demonio wenàiwicanái íicha. ⁸ Càmita imàaca natéca wawàsi nàasu àyapu imàluwenáwa. Imàacaca natéca abéerita nàasu àicuwa natéeripíná àyapulícubàa. Càmita imàaca natéca saco, yàacàsi nacái, plata nacái. ⁹ Imàacaca nàwalica nàasu costiza nacáiriwa nàabàli ìwaliwa, quéwa càmita imàaca nadèniaca pucháiba nabàlepináwa, abéerita meedá.

¹⁰ Yá Jesús íimaca nalí:

—Píwàlùacuéwa abéeri capíi irìculé, yá píimacué néréta àta pèepùacatalétacuéwa yàcalé irícuíse. ¹¹ Aibalé càmicaalícué namàaca píwàlùacawa, càmicaalí nacái nawàwa néemíaca

picàlidacuéca nali nutàacái, yá iwàwacutácué piàcawa náicha. Pichùpiacué cáli ichùmalé piabàli íchawa naicápiná càide iyúwa wáiwitáise iyáaná, wía israelitaca, píasáidacaténácué nali Dios yúuwichàidáanápiná níawa —ímaca yéewáidacalénái iríwa, yái Jesúsca.

¹² Iná yéewáidacalénái nàacawa nàalàacaténá wenàiwica nawènúadánápiná náiwitáisewa Dios irípiná. ¹³ Yá náucaca nacái madécaná demonio wenàiwicanái ícha. Nàucàaca olivo iséená manùbéeyéi cáuláiquéeyéica ìwali, yá nachùnìaca nía.

La muerte de Juan el Bautista

¹⁴ Néeseté rey Herodes yéemìaca wenàiwica icàlidaca Jesús iináwaná ìwali, manùbacáiná wenàiwica nacàlidaca nàyaca ìwali, yái Jesús imànináca, càinácaalí iyú yéewáidaca wenàiwica nacái. Yá Herodes ímaca Jesús ìwali:

—Juan el Bautistami idéca icáucàacawa, íná yéewa yáalimá imànica yái càmirica wenàiwica idé imànica —ímaca yái rey Herodesca, iyúunáidacáiná Juan el Bautistamiani yái Jesúsca. ¹⁵ Aibanái ímaca Jesús ìwali:

—Yácata profeta Elías yàanèerica àniwa —náimaca. Aibanái íma:

—Yácata áiba profeta càiride iyúwaté profetanáimi wapíchaléeyéimi —náimaca. ¹⁶ Quéwa rey Herodes yéemìacaalíté nacàlidaca Jesús iináwaná, yá Herodes ímaca:

—Yácata Juanmi, yái nuchùulìericaté nawichùaca ícha íiwita. Idéca icáucàacawa —ímaca yái rey Herodesca.

¹⁷ Càica Herodes ímaca ichùuliacáináaté yàasu úwináíwa náibàanápinaté Juan calúacáiná Herodes yàacawéetúa iicáca Juan, úái Herodes yàacawéetúa ípidenéechúaca Herodías. Yá úwinái nadacùacaté Juan cadena iyú presoíyéi ibànalìcu. Uái Herodíasca, úacata Herodes yéenasàiri Felipe yàacawéetúa quéechatécáwa, quéwa Herodes imelùdacaté úa yéenasàiri íchawa. ¹⁸ Iná Juan ímacaté rey Herodes irí: “Báawéeriquéi peedáanáca péenasàiri yàacawéetúawa”, ímacaté yái Juanmica.

¹⁹⁻²⁰ Iná báawacaté Herodías uicáca Juan, yá uwàwacaté unúacani, quéwa càmita úalimá unúacani, cáalucáiná rey Herodes iicáca Juan, yáaliacáináwa cayábéericani, yái Juanca, mabayawanéeri nacái. Iná Herodes icùaca Juan ipíchaná Herodes yàacawéetúa Herodías inúacani. Ewita rey Herodes càmicáaníta yáaliáwa càinácaalí iwàwacutáaná imànica macái èerita idécanáamité yéemìaca Juan icàlidaca irí Dios itàacái, càicáaníta casímáica rey Herodes yéemìaca Juan itàacái. ²¹ Quéwa áiba èerité Herodías úalimáca umànica Juan irí càide iyúwaté uwàwáaná. Rey Herodes imànica manuírì fiesta iwàwalicaténá yàasu èeriwa asáicatáicaténi. Yá imáidaca yáapichéeyéiwa iyúudèeyéica Herodes icùaca Galilea yàasu cáli, nía nacái yàasu úwi íiwacanánáica, nía nacái yàacawéeyéináca asianáica caináwanéeyéica Galilea yàasu cáli néeséeyéica, nayáacaténá nayáacaléwa yáapicha, namànicaténá yáapicha nacái manuírì fiesta. ²² Yá Herodías uídu iwàlùacawa asianái iyáacàalu irìculé. Yá ulabàaca báawéeri iyú abéechúata asianái yàacuésesemi naicácaténá úa. Naicácainá ulabàaca, íná usíimáidaca nawàwa macáita rey Herodes, nía nacái yáapichéeyéica iyéeyéica iyáacaléwa yáapicha. Iná rey Herodes ímaca mànacàu irí:

—Pisutá nuícha càinácaalí piwàwéerica. Yásí nùaca piríwani —ímaca ulí.

²³ Yá Herodes ímaca ulí àniwa pucháiba yàawiríata báisí báisísíwatasa Dios yáaliéricawa Herodes yàanápinaté ulí càinácaalí wawàsi uwàwéerica ícha, éwitasawàwacaalíté ícha cáli yéema, yái Galilea yàasu cálica Herodes icuèerica, yásí yàanápinása ulítáni báisíta, ímaca.

²⁴ Yá ùacawa náicha, úumaca úatúa iríwa:

—¿Càirínásica wawàsi nusutá ícha? —úumaca úatúa iríwa. Yá Herodías úumaca ulí:

—Pisutá ícha Juan el Bautista íiwita —úumaca ulí úái Herodíasca, uwàwacáináaté uicáca Juan íiwita utuí iyúwa úaliacaténáwa báisíiri iyúcani Juan yéetácawa. ²⁵ Néese úái mànacàuca uèpua uwàlùacàatétawa àniwa rey Herodes yàatalé. Yá úumaca irí:

—Siúcata nuwàwa piaca nulí Juan el Bautista íiwita quírapieli irìcu —úumaca irí.

²⁶ Néese, éwita achúmacáaníta manuísíwata rey Herodes iwàwa, yéemìacáiná usutáaná ícha, càicáaníta càmita Herodes idé imáisanìaca uíchani, ímacáináaté ulí nàacuésesemi níái

wenàiwicaca yàanápínása ulí cainácalí wawàsi usutérica ícha. ²⁷ Yá rey Herodes ichùullaca úwisàiri iwichùanápíná Juan ícha íiwita, itécaténáni rey Herodes irí. ²⁸ Néese úwisàiri yàacawa presoíyéi ibàna néré. Yá iwichùaca Juan ícha íiwita. Càité Juan yéetácawa. Yá úwisàiri itéca íiwitami quírápieli irícu. Yá yàaca íiwitami ulí úái mànacàuca. Néese úái mànacàuca utécani úatúa iríwa, uicácaténá báisíri iyúcani Juan yéetácatéwa.

²⁹ Néese Juan yéewáidacalénáimi yéemìaca iináwanámi, yá nàacawa presoíyéi ibàna néré needácaténá Juan ichéecami. Yá natéca nabàllawani.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

³⁰ Néeseté apóstolnái yèpùa ìwacáidáyacacawa Jesús yàatalé, idécanáami nacàlidaca Dios itàacái wenàiwicanái irí. Néese nacàlidaca Jesús irí macáita namàníricaté, néewáidéerica iyú wenàiwicanái nacái. ³¹ Jesús íimaca nalí:

—Wàacuéwa wàanáciuéwa walínáamitawa áibalé canácatalé wenàiwica, yéewanápíná wayamáidacawa achúmáanacáwa —íimaca nalí, madécanácáiná wenàiwica yàanàaca yàacawa nàatalé, áibanái nacái yèpùacawa yàacawa náicha, íná càmita yéewa nayamáidacawa, ibatàa nayáanápíná nayáacaléwa, càmita náalimá. ³² Iná Jesús yàacawa barca irícu yàasu apóstolnái yáapichawa abéemàalé Galilea icalisaniná ícha, canácataléca wenàiwica. ³³ Quéwa madécaná wenàiwica iicáca nàanáwa, náalía nacái naicáca nía. Iná wenàiwicanái imusúacawa macái yàcalé ícha, yá napiacawa néré. Yá manùbéeyéi wenàiwica nàanàaca napíchalé néré. ³⁴ Néese Jesús imichàacawa barca irícuise néré, yá iicáca madécaná wenàiwica. Canáca nalí abéeri yéewáidéeripíná nía Dios ìwali, íná catúulécanáca Jesús iicáca nía, càide iyúwa waicácaalí canéeyéi icuèriná ovejaca. Yá idàbaca yéewáidaca nía madécaná wawàsi ìwali. ³⁵ Néese catáca yàacawa nàwali, yá yéewáidacalénái yàacawa Jesús yàatalé, yá náimaca irí:

—Catáca yàacawa wàwali cháí canácatáica yàcalé. ³⁶ Pichùullà nèepùanápínáwa nàacawa bànacalé yèewiré, yàcalé irículé nacái iyéeyéica mawiénita nawèniacaténá nayáapínáwa —náimaca. ³⁷ Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Píatacué yàa nayáapíná —íimaca nalí. Néese yéewáidacalénái íimaca irí:

—¿Càmita píalíawa canáca walí doscientos namanùbaca denario ocho quéeri iwènicatái? Ewita wadèniacaalí yáara platatá, càicáaníta càmita wáalimá wawèniaca cayába pan wèeripínáca nayáapínátá, níái manùbéeyéi wenàiwicaca —náimaca. ³⁸ Jesús íimaca nalí:

—¿Càisimalénácué pan pidèniá? Picutácuécáwani —íimaca nalí. Néese idécanáami náalíacawa, yá náimaca irí:

—Cinco namanùbaca pan, pucháiba cubái imìdecaná nacái —náimaca.

³⁹ Néese ichùullaca nía manùbéeyéi wenàiwicaca náawináanápínáwa nàwacacawa ipuléeri masicái ínata. ⁴⁰ Néese náawinacawa nàwacacawa manùbéeyéi yàalusipíná, cien namanùbaca abénaméeyéi, cincuenta namanùbaca áibanái nacái. ⁴¹ Néese Jesús yeedáca cinco imanùbaca pan icáapi irículéwa, pucháiba cubái imìdecaná nacái. Yá iicáida chènuniré, yàaca Dios irí cayábéeri ìwali yái yàacàsica. Néese isubèriadacani, iwacùaca pan yéewáidacalénái iríwa nawacùacaténá wenàiwicanái iríni. Néese iwacùaca cubái imìdecaná nacái yéewáidacalénái iríwa macáita. ⁴² Yá macáita wenàiwicanái iyáaca cadénamani. ⁴³ Néese yéewáidacalénái needáca doce mapíiri imanùbaca pan yéenáimi, cubái nacái imàaquéricawa. ⁴⁴ Níái wenàiwica iyéeyéica pan, cinco mil namanùbaca asíanái. Càmita naputàa càisimalénácaalí inanái, sùmanái nacái.

Jesús camina sobre el agua

⁴⁵ Yáta Jesús ichùullaca yéewáidacalénáiwá nawàlùanápínáwa caquialéta barca irículé nachàbacaténáwa ipíchalépiná abéemàalé Galilea icalisaniná ícha nàanàacaténá Betsaida iyacàlená néré. Iwàwa nàacawa ipíchalé idècunitàacá imàacaca wenàiwicanái yèpùacawa ícha. ⁴⁶ Néeseté idécanáami ibànùaca wenàiwicanái yèpùanápínáwa ícha canánama, yá Jesús yàacawa dúli ínatalé isutácaténá yáawawa Dios ícha. ⁴⁷ Néese idécanáami catáca

nawicáu, Jesús yéewáidacalénái nàyaca barca irìcu bamuchúami calisa. Yá Jesús iyaca abéerita cáli ínatáiscáwa. ⁴⁸ Néese iicáca máadáiní natenáca cachàiníri iyú cáulicáiná ipùaca náipunita, íná càmita náalimá nachàbacawa abéemàalé. Amalácaalí yàacawa nawicáu, yá Jesús yàacawa mawiénita nalí yèepuníriwa úni inànìacubàa. Iwàwaca ichàbacawa náicha machacàníri iyú. ⁴⁹ Quéwa naicáca lipìnánica úni inànìacubàa, yá nayúunáidaca wenàiwica iwàwanámicani. ⁵⁰ Yá néemánicawa macáicáiná naicácani. Cáaluca nía báawanama, càmicáiná náalía naicácani. Yáta quéwa Jesús ímaca nalí:

—¡Matuibanáicué pía, núaquéi, picácué cáalu pía! —ímaca yái Jesúsca.

⁵¹ Néese Jesús iwàlùacawa nàatalé barca irìculé. Yáta wiúca cáuli, Jesús iwàlùacáináwa nàatalé barca irìculé. Yá nánáidacawa manuísíwata naicáidaca irí. ⁵² Càmitàacáwa nadé náalíacawa cayába Jesús íiwitáise ìwali, éwitaté naicácaníta imàníná pan iyú yái càmirica wenàiwica idé imànica, càulenácáiná náicha náalíanápináwa néemíaca càinácaalí ímáaná.

Jesús sana a los enfermos de Genesaret

⁵³ Nachàbacatéwa abéemàalé Galilea icalìsaniná íicha, yá nàanàaca Genesaret yàasu cáli néré. Yá nadacùaca barca calisa idùlepiré. ⁵⁴ Namichàacanacáitawa barca irìcuíse, yá wenàiwicanái náalía naicáca Jesús. ⁵⁵ Yá wenàiwicanái napiacawa macái yàcalé irìculé iyéeyéica néré nacàlidacaténá nalí Jesús yàanàaca. Néese manùbéeyéi wenàiwica nadàbaca natéca cáuláiquéeyéi wenàiwica yàalubái ínatawa náalíacataléca Jesús iyaca. ⁵⁶ Néese àta alénácaalí Jesús yàawa achúméri yàcalé irìculé, manuíri yàcalé irìculé nacái, manacúaliré nacái, yá natéca naliadaca cáuláiquéeyéi wenàiwica àyapulìcubàa Jesús ichàbacatabàapínáwa. Yá cáuláiquéeyéi nasutáca Jesús íicha imàcáanápiná nadunùaca ìwali, càmicaalí nacái, ibàle ipùata ìwalita. Yá macáita idunuèyéica Jesús ìwali, yá cayábaca nía uláicái íicha.

7

Lo que hace impuro al hombre

¹ Abénaméeyéi yéewáidéeyéi wenàiwica templo irìcu nàanàacaté Jerusalén iyacàlená néese. Nàwacáidáyacacawa abénaméeyéi fariseo yáapicha. Néese macáita nàacawa Jesús yàatalé. ² Naicácaté abénaméeyéi Jesús yéewáidacaléca nayáaca nayáacaléwa càmiyécáwa íiba icáapiwa éeréri iyú càide iyúwa fariseo íiwitáise ímáaná. Càmita Jesús yéewáidacalénái imàni culto nacáiri náibacaténá nacáapiwa éeréri iyú ipíchawáise nayáaca nayáacaléwa càide iyúwa fariseonái imàníná. Íná fariseonái itàaníca Jesús yéewáidacalénái ìwali, náimaca casacàcasa Dios iicáca Jesús yéewáidacalénái. ³ (Níái fariseoca, áibanái judío nacái macáita namànica càide iyúwaté nàawirináimi imàníná. Càmicaalícawa náiba nacáapiwa éeréri iyú nayáacalé ipíchawáise, càmitàacá nayáa nayáacaléwa, canásíwata. Càmita nayáa nayáacaléwa càmicaalícawa namàni culto nacáiri náibacaténá nacáapiwa éeréri iyú càide iyúwa fariseo íiwitáise ímáaná. ⁴ Idécanáami nacái nawènìaca yàacàsi yàcalérìcu, yá nèepùacawa nacapèe néréwa namànicaténá culto nacáiri nàapìdàanápiná náichawa ipíchawáise nayáa nayáacaléwa. Neebáidaca nacái madécaná càide iyúwaté nàawirináimi yéewáidáaná, íná namànica culto nacáiri náibacaténá éeréri iyú macái íiwitáaná bacàa, catùa nacái, mapuwáa nacái, nàasu cama nacái, naiméerica íinata.) ⁵ Íná fariseonái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu náimaca Jesús irí:

—Níái péewáidacaléca, ¿cáná càmita namàni càide iyúwaté wàawirináimi yéewáidáaná? Càmita namàni culto nacáiri náibacaténá nacáapiwa éeréri iyú càide iyúwa wàawirináimi ichùllanáté wía wamànínápiná ipíchawáise wayáaca wayáacaléwa, íná casacàaca Dios iicáca níái péewáidacaléca —náimaca. ⁶ Jesús ímaca nalí:

—Profeta Isaías itànàacaté tàacáisi machacàníri iyú pìwalicué, píacué pucháibéeyéica íiwitáise. Isaías itànàacaté tàacáisi piináwaná ìwalicué Dios inùmalicuíse. Dios ímacaté:

‘Níái israelitaca náimacáita meedá nàacasa nucàaluíná, quéwa càmita cáininá naicáca núa báisíri iyú nawàwalicúsewa.

⁷ Caná iwèni nuicáca nàasu culto namàníricasa nulí. Càmita néewáida wenàiwica nutàacái iyú, néese néewáidacáita wenàiwica náiwitáise iyúwa', càica ímaca yái Diosca. ⁸ Pidécuéca meedá pimàacaca píchawa Dios itàacái, peebáidacáténacué wenàiwicanái yàasu tàacáisi meedá —ímaca yái Jesúsca. ⁹ Néese Jesús ímaca nalí àniwa:

—Pidécuéca pimànica máini báawéeri wawàsi, pimàacacáinacué píchawa Dios itàacái, pimànicaténacué meedá iyúwa píiwitáise ímáaná. ¹⁰ Profeta Moisés ímacaté Dios inùmalicúise: 'Pia píaniri ímiétacanáwa, píatúa nacáiwá', ímaca yái Diosca. Yáté ímaca nalí àniwa: 'Aibacaalí itàaníca báawéeri iyú yáaniri ìwaliwa, càita nacái itàanícaalí báawéeri iyú yátatúa ìwaliwa, yá iwàwacutácué pinúacani', ímacaté yái Diosca. ¹¹ Quéwa piacué fariseoca, pidécuéca péewáidaca wenàiwicanái cayábacasa càì nàimaca nàaniri íríwa, náatúa írì nacáiwá: 'Càmita núalimá nuyúudàaca píá. Nudéca nucúaca Dios írìpiná yái plataca, yái nuèripinámica píri, íná canáca nulí cayába nuyúudèripiná iyú píá', càì nàimaca nasèenái íríwa. ¹² Càita pidécuéca péewáidaca wenàiwica càmitasa iwàwacutá nayúudàaca nàaniriwa, náatúa nacáiwá, nàimacaalí càì nasèenái íríwa. ¹³ Iná pidécuéca píasáidaca piúcaca píchawa Dios itàacái, peebáidacáinacué plawirináimi íiwitáisewa, yái péewáidéericuéca iyú wenàiwicanái Dios itàacái ícha. Pimànicuéca mamáalàacata madécaná càiyéi wawàsi — ímaca yái Jesúsca.

¹⁴ Néese Jesús imáidaca yàataléwa níái wenàiwicaca ibàluèyécawa mawiénita írì. Yá ímaca nalí:

—Péemlacué nutàacái piacué macáita. Píalimáidacué píalíaca péemlaca càinácaalí ímáaná yái tàacáisi nucàlidéeripinacuéca píriwa. ¹⁵⁻¹⁶ Macái yàacàsi iwàluèriwa wenàiwica idèericulé, canáca yéewaná casacàaca imànica wenàiwica íiwitáise Dios ícha. Abéerita wenàiwica ibáyawaná, yá nacái itàacái báawéerica imusuéricawa iwàwalicúise, yácata casaquèerica imànica wenàiwica íiwitáise Dios ícha —ímaca yái Jesúsca.

¹⁷ Néese Jesús yàacawa wenàiwicanái ícha, yá iwàlùacawa capìi iriculé yéewáidacalénái yáapichawa. Néese yéewáidacalénái nasutáca néemlawni càinácaalí ímáaná yái tàacásica Jesús icàlidéerica yàacàsi ìwali. ¹⁸ Yá Jesús ímaca nalí:

—¿Néeni, càmitasicué nacái píalí péemlacani yái nucàlidéerica? ¿Càmitacué píalíawa canácata yàacàsi yáaliméeri casacàaca imànica wenàiwica íiwitáise Dios ícha? ¹⁹ Yái yàacàsi càmita iwàlùawa wenàiwica iwàwa iriculé. Iwàlùacáitawa idèericulé. Néese yàacawa ícha meedá —ímaca nalí yái Jesúsca. Càita Jesús yéewáidaca níá yàacàsi ìwali, Dios imàacaca wenàiwica iyáaca macái íiwitáaná yàacàsica, masacàacáiná macáita níá. ²⁰ Néese Jesús ímaca nalí àniwa:

—Yái nabáyawaná namànírica, yá nacái tàacáisi báawéerica imusuéricawa wenàiwica iwàwa iricúise, yácata casaquèerica imànica wenàiwicanái íiwitáise Dios ícha. ²¹ Macáita íiwitáisesi báawéeri imusúacawa wenàiwica iwàwa iricúise. Càita báawéeri íiwitáisesi: Namànica náalaniwa; namànica nainá iyúwa càide iyúwa càimíiná Dios imàaca wenàiwica imànica; nayéedùaca áibanái yàasu; nanúaca wenàiwica; ²² naimáca áiba wenàiwica yáapicha càimíchúaca náinusíwa, càimíríca nacái nanírísíwa; máini nawàwa needáca nalíwa manùba wawàsi; namànica áibanái írì báawéeri; nachìwáidaca áibanái wenàiwica; mabáiníiri iyú namànica báawéeri nainá iyúwa máaléquéeri iyú áibanái wenàiwica yàacuésemi; báawaca naicáca áibanái wenàiwica ìwalíise yái cawènírica áibanái idènièrica; natàaníca báawéeri iyú áibanái ìwali; máini cachàinica naicáca níawawa; càmita náalíca cayábéeri ìwali báawéeri íchaná. ²³ Macáita yái íiwitáaná báawéerica imusúacawa wenàiwica iwàwa iricúise. Yácata casaquèerica imànica wenàiwicanái íiwitáise Dios ícha —ímaca yái Jesúsca.

Una extranjera que creyó en Jesús

²⁴ Néeseté Jesús yàacawa Galilea yàasu cáli ícha yàanàacaténá Tiro iyacàlená yàasu cáli néré. Yá iwàlùacawa capìi iriculé. Idècunitàacá iyaca néré, càmita iwàwa yàcalé mìnánái náalíacawa alénacaalí iyaca. Càmita quéwa yáalimá ibàaca iináwanáwa. ²⁵ Ráunamáita

abéechúa inanái uémìaca iináwaná ìwali iyaca capìi irìcu. Udènìa úiduwa demonio idacuèchúa ìiwitáise. Uái inanáica ùacàatécatawa Jesús yàatalé. Yá ubàlùacawa ùuluì ipùata iyúwa Jesús ìipunita, usutácaténá iicáanápíná upualé. ²⁶ Càmíichúata israelita úái inanáica. Néese Sirofenicia yàasu cáli néeséechúaca úa. Yá ùanàaca usutácaténá Jesús íicha wawàsi yúucáanápíná demonio úidu íicha. ²⁷ Quéwa Jesús íimaca ulí:

—Péemìa comparación: Càmìta wáuca sùmanái iyáacalé áulinái iyáapíná, càita nacái iwàwacutá nuyúudàaca quéechacáwa nuénánáicawa, níai israelitaca. Càmìta cayába nuyúudàaca píacué càmíiyéica israelita —íima ulí, yáalimáidacaténá iicáwa úa, asáisi uebáidacaalí Dios imàninápiná ulí cayábéeri éwita càmícáaníta israelita úa. ²⁸ Yá úumaca irí:

—Báisíta, Nuíwacali, quéwa càide iyúwa áulinái yáawinacaalíwa mesa yáapíise, sùmanái yúucacaténá nayáapíná yàacàsi yéenéimi, càita nacái nuwàwaca Dios imànica nulí cayábéeri éwita càmícáaníta israelita núa —úumaca. ²⁹ Néese Jesús íimaca ulí:

—Pidéca píasáidaca nulíni pitàacái iyúwa peebáidaca nulí, íná càmìta iwàwacutá pisutáca nuícha quirínama nuyúudàanápíná píawa. Yá numàaca pèepùacawa picapèe néréwa, demoniocáiná idéca yàacawa píidu íicha —íimaca ulí yái Jesúsca. ³⁰ Néese uèpùacawa ucapèe néréwa, yá ùanàaca úiduwa irièchúawa matuíbanáita uimácataléca. Quéwa demonio yàacatéwa uícha.

Jesús sana a un sordomudo

³¹ Néeseté Jesús yèepùa yàacawa Tiro iyacàlená yàasu cáli íicha. Yá ichàbacawa Sidón iyacàlená yèewibàa. Yá ichàbaca nacái diez namanùbaca yàcalé Decápolis yàasu cáli íinatéeyéica iyaca. Yá yàanàaca Galilea icalìsaniná néré. ³² Néese áibanái natéca asìali Jesús yàatalé, abéeri asìali màuwíiri, càmíiri yáalimá itàaníca machacàníiri iyú. Yá nasutáca Jesús íicha wawàsi imàacáanápíná icáapiwa màuwíiri ìwali ichùnìacaténáni. ³³ Jesús itéca màuwíiri méetàucuta wenàiwicanái íicha, yá Jesús iwàlùadaca báipunitácanama icáapi ipùatawa asìali yùuwíapuná irìculé pucháibanama. Néese Jesús yàapìsaca icáapi ipùata ìwaliwa, yá idunùaca asìali inène ìwali icáapi ipùata iyúwa. ³⁴ Néese Jesús iicáidaca chènuniré, yá yeedáca icalésawa. Yá íimaca asìali irí: “¡Efata!” (íimáanáca hebreo itàacái iyú: “¡Yàacùacawéi piùwica!” íimáanáca.)

³⁵ Yá yáalimá yémìaca cayába yái asìalica, yá cayábaca nacái inène, yáalimá itàaníca machacàníiri iyú. ³⁶ Néese Jesús yàalàaca níai wenàiwicaca ipíchaná nacàlidaca áibanái irí iináwaná ichùnìanáni, quéwa éwita ichùuliacáaníta nía manùba yàawiría, càicáaníta nacàlidaca iináwaná mamáalàacata. ³⁷ Macái wenàiwica yéemièyéica Jesús iináwaná ìwali nánáidacawa manuísíwata néemìacani. Yá náimaca nalíwáaca: “Imànica macáita cayábéeri iyú. ¡Imàacaca màuwíiyéi yémìaca! ¡Imàacaca nacái matàacáiyéi itàaníca!” náimaca Jesús ìwali.

8

Jesús da de comer a cuatro mil personas

¹ Aiba èerité madécaná wenàiwica nàwacáidáyacacawa àniwa Jesús yàatalé. Néese canáca nayéeripíná néeni. Yá Jesús imáidaca yàataléwa yéewáidacalénáiwa. Yá íimaca nalí:

²—Catúulécánáca nuicáca níai wenàiwicaca. Nadéca nàyaca núapicha másiba èeri. Siùcade canáca nalí nayáapíná. ³ Nubànùacaalí nía máapíiyéica nacapèe nérépináwa, cawàwanáta nawàwachàbacawa àyapulcubàa namáapicawa, abénaméyeyéi nàanàacáiná déecuise —íimaca yái Jesúsca. ⁴ Néese yéewáidacalénái náimaca irí:

—Canácata yáaliméeri yàaca nayáapíná cháí, canácatáica wenàiwicanái ibànacale — náimaca. ⁵ Jesús isutáca yémìawa yéewáidacalénáiwa:

—¿Càisimalénácué pan ìya pirí? —íimaca yái Jesúsca. Yá náimaca irí:

—Iyaca walí siete namanùbaca pan —náimaca.

⁶ Néese Jesús ichùuliaca wenàiwicanái yáawinacawa cáli íinata. Yá yeedáca níái siete namanùbaca panca icáapi irìculéwa. Yá yàaca Dios irí cayábéeri ìwali, yái yàacàsica. Yá isubèriadacani, yàaca yéewáidacalénái iríwani. Néese, yéewáidacalénái iwacùaca pan wenàiwicanái irí. ⁷ Iyaca nacái nalí cawàwanáta másiba cubái imìdecaná púubéeyéi. Jesús yàaca Dios irí cayábéeri ìwali, yái cubáica. Yá ichùuliaca nacái yéewáidacalénáiwa iwacùanápínani wenàiwicanái irí. Yá nawacùaca nalíni. ⁸ Yá macáita nayáaca cadénamani, yái yàacàsica. Néese Jesús yéewáidacalénái needáca siete mapíiri namanùbaca yàacàsi yéenáimi imàaquéricawa. ⁹ Batéwa báinúaca mil namanùbaca asianái iyáacaté yái yàacàsica. Càmita naputàa inanáinái, sùmanái nacái. Néese Jesús imàacaca nèepùacawa ícha, níái manùbéeyéi wenàiwicaca. ¹⁰ Yá Jesús iwàlùacàtétawa barca irìculé yéewáidacalénái yáapichawa. Néese nàacawa abéemàalé Galilea icalisaniná ícha, yá nàanàaca Dalmanuta yàasu cáli néré.

Los fariseos piden una señal milagrosa

¹¹ Néeseté abénaméeyéi fariseo nàanàaca Jesús yàatalé. Yá nadàbaca natàaníca cachàiníiri iyú Jesús yáapicha. Nawàwa náalimáidacani imàníinápíná áiba wawàsi báawéeri. Yá nasutáca ícha imàníinápíná naicáca wawàsi íiwitáise iyúwa cànírica wenàiwica idé imànica, yáasáidacaténá báisíta Dios néeséericatani. ¹² Yá Jesús yeedáca icalésawa cachàiníiri iyú máinicáiná báawaca íináidacawa iwàwawa. Yá íimaca nalí:

—¿Cánacué pisutá numàníinápíná càì? Pidécuéca piicáca numànica manùba, quéwa càmitacué peebáida nutàacái. Péemiacué cayába, càmitacué núsáida piicáca càiri wawàsi —íimaca yái Jesúsca.

¹³ Néese Jesús yèepùacawa náicha, yá iwàlùacawa àniwa barca irìculé yéewáidacalénái yáapichawa. Yá nàacawa àniwa abéemàalé Galilea icalisaniná ícha.

La levadura de los fariseos

¹⁴ Jesús yéewáidacalénái naimáichacaté natéca náapichawa nayáapínáwa. Nadèniacáita abéeri pan meedá náapichawa barca irìcu. ¹⁵ Néese Jesús yàalàaca nía ipíchaná nàyaca càide iyúwa báawéeyéi íiwitáise fariseo iyáaná, rey Herodes nacái. Íimaca nalí:

—Péemiacué cayába comparación: Piicacué píchawa fariseonái yàasu levadura, yá nacái rey Herodes yàasu levadura —íimaca yái Jesúsca. ¹⁶ Yá yéewáidacalénái càmita náalíawa Jesús yàalàaná nía fariseonái yàasu tàacáisi ícha, rey Herodes íiwitáise ícha nacái. Iná yéewáidacalénái náimaca nalíwáaca:

—Idéca càì íimaca walí canácáiná walí pan —náimaca. ¹⁷ Jesús yáalíacawa naináidáanáwa, íná íimaca nalí:

—¿Cánacué píima canácasa pirí pan? Càmita nutàani pan ìwali. ¿Cánacué càmita peebáida nulí núalimáca nùacuéca piyáapíná càinácaalícué pimáapuèrica? ¿Néenicué, máinísica càulenáca píichani? ¹⁸ Pidèniatacué pituíwatatá. ¿Cánacué càmita píalía péemíaca ìwali yái piíquéricaca? Pidèniatacué nacái piùwiwatatá. ¿Cánacué càmita píalía péemíaca càinácaalí íimáaná yái núuméricuécaca pirí? Báisíta iwàwacutácué piwàwalica càinácaalíte iyáaná nuwacùacaalíte pan wenàiwicanái irí nayáapíná. ¹⁹ Idécanáamité nuwacùaca nalí cinco namanùbaca pan nayáapíná, níái cinco mil namanùbaca asianáica, ¿càisimaléná mapíiri imanùbaca iyamáatéwa yéenáimi piwacáidéericatécué? —íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca irí:

—Doceca mapíiri imanùbaca iyamáacatéwa —náimaca. ²⁰ Néese íimaca nalí:

—Néeni, idécanáamité nuwacùaca nalí siete namanùbaca pan nayáapíná, níái cuatro mil namanùbaca asianáica, ¿càisimaléná mapíiri imanùbaca iyamáawa yéenáimi piwacáidéericatécué? —íimaca yái Jesúsca. Yá náimaca irí:

—Sietecaté mapíiri imanùbaca yái imàaquéricawa —náimaca. ²¹ Néese Jesús íimaca nalí:

—¿Néeni, cánacué càmitàacáwa píalíawa núalimáca nùaca piyáapíná? —íimaca yái Jesúsca.

Jesús sana a un ciego en Betsaida

²² Néseté nàanàaca Betsaida ìyacàlená néré. Yá Betsaida m̀nanáí natéca matuíri asìali Jesús yàatalé. Yá nasutáca Jesús ícha wawàsi manuísíwata ich̀̀ǹaǹapínáni. ²³ Néese Jesús itéca matuíri icáapi ìwali, yá imusúadacani yàcalé irìcuíse. Jesús yàapísáidaca icáapi irìculéwa, néese ipusúa yáawiruníwa matuíri ituí ímami ìwali. Yá Jesús imàacaca icáapiwa matuíri ìwali. Yá isutáca yéemlawa matuíri asáisi yáalimácaalí iicáidaca. ²⁴ Néese yáí matúirica idàbaca iicáidaca, yá ímaca Jesús irí:

—Nuiquéeyéitatá wenàiwica càide iyúwa waicácaalí àicu, ìp̀ǹaǹányéí quéwa —ímaca. ²⁵ Néese Jesús imàacaca icáapiwa àniwa matuíri ituí ìwali. Asáita iicáca cayába yáí asìalica, idéca ich̀̀ǹiacawa, íná idé iicáca macáita cayába ituí iyúwa. ²⁶ Néese Jesús ich̀̀uuliacaca asìali yèep̀̀aǹapínáwa icapèe néréwa. Yá ímaca asìali irí:

—Picá piwàlùawa yàcalé irìculé —ímaca yáí Jesúsca.

Pedro declara que Jesús es el Mesías

²⁷ Néseté Jesús yàacawa Betsaida ìyacàlená ícha yéewáidacalénáí yáapichawa nachàbacadéná naicáca yàcalé iyéeyéica mawiénita Cesarea de Filipo ìyacàlená irí. Ipíchawáise nàanàaca néré, idècunitàacá nèepunicawa àyapulicubàa, yá Jesús isutáca yéemlawa yéewáidacalénáíwa. Ímaca nalí:

—¿Càiná náimaca nùwali níara wenàiwicaca? ¿Cawiná núa? —ímaca yáí Jesúsca. ²⁸ Yá náimaca irí:

—Abénaméeyéí ímaca p̀wali Juan el Bautistamicasa pía, náimacáiná Juanmi idécasa icáucàacawa. Aibanáí ímaca profeta Elíascasa pía, yèepuèricasa yàanàaca àniwa, yáí profeta Dios íméricaté ìwali ib̀̀ǹaǹapínáté àniwani. Aibanáí àniwa náimaca p̀wali áiba profetanáí yéénacasa pía, níái icàlidéeyéicaté tàacáisi bàaluité Dios iǹ̀malícuíse —náimaca. ²⁹ Néese Jesús ímaca nalí:

—Néenicué pía, ¿cawinácué nacáí píimaca nùwali? ¿Cawiná núa? —ímaca yáí Jesúsca. Néese Pedro ímaca irí:

—Mesíasca pía, yáí Dios icàlidéericaté ìwali wàawirináimi israelitanáí irí, Dios ib̀̀ǹaǹapínáté walí wacuèrinápiná —ímaca yáí Pedroca. ³⁰ Quéwa Jesús yàalàaca nía ipíchaná nacàlidaca iináwaná áibanáí irí, Mesíascani.

Jesús anuncia su muerte

³¹ Néseté Jesús idàbaca yéewáidaca yéewáidacalénáíwa náalíacaténátéwa iwàwacutáanáté ỳuwichàacawa manuísíwata, yá Jesúsca, yáí asìali Dios néeséerica. Iwàwacutácaté nacáí ỳuwidenáí iicácani iyúwa canéri iwèni, càmita nacáí neebáida itàacáí, níái israelita icuèrinánáica, nía nacáí sacerdote íwacananáí, nía nacáí yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu. Jesús icàlidaca yéewáidacalénáí iríwani náalíacaténátéwa iwàwacutáanápínáté ỳuwidenáí iǹ̀uacani, quéwa máisiba èeri irìcu, yá icáucàanápínátéwa. ³² Càita Jesús icàlidaca nalí amaléeri iyúni. Néese Pedro itéca Jesús méetàucuta náicha. Yá Pedro yàalàaca Jesús cachàiníiri iyú, ipíchaná icàlidaca càiri wawàsi. ³³ Quéwa Jesús iwènúa iicáidaca yéewáidacalénáí áibanáí iríwa. Yá Jesús yàalàaca Pedro cachàiníiri iyú. Jesús ímaca Pedro irí:

—¡Píawa nuícha, pía ǹuwide Satanás nacáiri íiwitáise! Càmita píináidawa iyúwa Dios iwàwáaná. Píináida meedáwa càide iyúwa èeri m̀nanáí íiwitáise iyáaná —ímaca yáí Jesúsca.

³⁴ Néese Jesús imáidaca yàataléwa yéewáidacalénáíwa, áibanáí nacáí wenàiwica yèepuníiyéicawa náapicha. Yá ímaca nalí:

—Abéericaalí péenácué iwàwa yàacawa núapicha iyúwa nuéwáidacalé, yá càmita yéewa pimànica yáí piwàwéerica pimànica. Iwàwacutá matuíbanáiri iyú pimàaca áibanáí ỳuwichàidaca pía, éwita naicáanícaalí nacáí piquíniná, éwita nanúacaalí píawa cruz ìwali peebáidacáiná nutàacáí. Iwàwacutá nacáí pimànica mamáalàacata càide iyúwa nuch̀̀uulianá pía. ³⁵ Níacáiná cawinácaalí càmiyéica iwàwa yeebáidaca nutàacáí ipíchaná ǹuwichàacawa nulípiná, canáca nalí nacáuca càmiiri imáalàawa. Quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacáí mamáalàacata, nacàlida nacáí nutàacáí áibanáí irí, éwita áibanáí

inúacaalí nía, nadèniàpiná nacáucawa càmlíri imáalàawa. ³⁶ Ewita wenàiwica yeedácaalí iríwa macáita cháí èeri yàasu cawènírica, quéwa yúuca íchawa icáucawa càmlíri imáalàawa càmicáiná yeebáida nutàacái, yá canéerica iwèni meedá iríni, macáita yái cawènírica yeedérimica iríwa. ³⁷ Canácáiná áiba wawàsi wenàiwica yáaliméeri yàaca yeedácatená iríwa icáucawa càmlíri imáalàawa, idécanáami yúucaca íchawani. ³⁸ Cawinácaalí wenàiwica báiyéica icàlidaca cayábéeri nùwali, nutàacái ìwali nacái èeri m̀nanái irí, níái èeri m̀nanái iwènúadéyéica íiwitáisewa Dios ícha, cabáyawanéyéi nacái, néese càmita núumapiná nàwaliwa nùasunáica nía, núa asìali Dios néeséerica, nùanàpinácaalí Núaniri Dios íiwitáise iyúwa icamaláná mèlumèluíri irìcu, mabáyawanéyéi àngel yáapicha nacáwa, nucúacaténá macáita —ímaca yái Jesúsca.

9

¹ Jesús íimacaté nalí nacái:

—Péemiacué cayába, abénaméeyéicué péená iyéeyéica cháí siùca, càmita néetápináwa ipíchawáise naicáca càinácaalípiná iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa íiwitáise iyúwa — ímaca yái Jesúsca.

La transfiguración de Jesús

²⁻³ Néesetécáwa seis èeri Jesús icàlidacadénáami nalíni, yá itéca yáapichawa Pedro, Santiago nacái, Juan nacái. Yá yàacawa náapicha dúli chènuníri ínatalé. Yá néré naicáca Jesús iwènúacawa áibawaca naicápiná. Máiníri mèlumèluwaca ibàleca cabalèeri máiní ícha cháí èeriquéi caná idéeri íbaca cà. ⁴ Naicáca nacái pucháiba profetanái iyéeyéicaté bàaluité, yái Elías, Moisés nacái, itàaníyéica iyaca Jesús yáapicha. ⁵ Néese Pedro ímaca Jesús irí:

—Wáiwacali, ¡máiní cayábéeriquéi wàyáanáca cháí! Siùcade wamànica máisiba capìi yána wawàwalínápinácué pía, abéeri piasupiná, áiba nacái Moisés irípiná, áiba nacái Elías irípiná —ímaca yái Pedroca.

⁶ Càica Pedro ímaca máinicáiná cáaluca níái yéewáidacaléca máisiba, íná Pedro càmita yáaliáwa càinácaalí iwàwacutáaná ímaca Jesús irí. ⁷ Yáta acalèe iricùacawa, yá ibàllaca nía catámèeri iyú. Néese néemíaca Dios itàacái acalèe yèewíise. Ímaca nalí: “Yácata Nuíri nuwàwéeri cáininéerica nuicáca: Péemiacué itàacái”, ímaca yái Diosca. ⁸ Yáta naicáidaca natéesewa, níái yéewáidacaléca. Yá canácata naiquéeri áibanáica. Naicá abéerita Jesús ibàluèericawa néeni.

⁹ Néesetécáwa idècunitàacá nalicùacawa dúli ínatáise, Jesús yàalàaca nía ipíchaná nacàlidaca áibanái iríni, yái naiquéericaté dúli ínatalé, àta Jesús imichàacatalétawa yéetácáisi ícha, yái asìali Dios néeséerica. ¹⁰ Iná càmita nacàlida áibanái iríni, quéwa nasutáca néemíawa níawáaca ìwali càinácaalí ímáaná yái tàacáisi íméerica icáucàanápinásawa. ¹¹ Néese nasutáca néemíawa Jesús:

—Níara yéewáidéyéica wenàiwica templo irìcu náimaca iwàwacutáanása profeta Elías yèepùà yàanàaca quéechacáwa aléi èeri irìculé àniwa ipíchawáise israelita icuèrinápiná yàanàaca, yái wacuèrináca Dios ibànuèripináca walí. ¿Cáná yéewa càí náimaca, níái yéewáidéyéica wenàiwica templo irìcu? —náimaca. ¹² Néese Jesús icàlidaca nalí Juan el Bautistami ìwali:

—Báisíta, iwàwacutáca profeta Elías nacáiri yàanàaca quéechacáwa. Yá iwènúadaca wenàiwicanái íiwitáise Dios irípiná àniwa, yéewanápiná néemíaca itàacái yái israelita icuèrinápináca Dios ibànuèrica nalí. Aiba wawàsi nacái israelita icuèrinápiná ìwali, iwàwacutácué píináidacawa ìwali yái tàacáisi profetanái itànèericaté nuináwaná ìwali, núa asìali Dios néeséerica. Natànàcaté tàacáisi nuináwaná ìwali píaliacaténácuéwa iwàwacutáanápiná nùuwichàacawa manuísíwata, israelitanái nacái caná nuwèni naicáanápiná núa, báawapiná nacái naicáca núa. ¹³ Quéwa núumacué pirí, abéeri profeta Elías nacáirmi idéca yàanàaca, yái Juan el Bautistamica. Yá namànicaté irí

báawéeri iyúwaté nawàwáaná, càide iyúwaté profetanái itànàanáté tàacáisi iináwaná ìwali càinácaalíté iyáanápiná —íimaca yái Jesúsca.

Jesús sana a un muchacho que tenía un espíritu impuro

¹⁴ Néeseté Jesús, nía nacái yáapichéeyéica, nèepùacawa Jesús yéewáidacalénái áibanái yàatalé. Yá naicáca manùba wenàiwica Jesús yéewáidacalénái itéese. Nàyaca nacái néré abénaméeyéi yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu. Níái yéewáidéeyéica wenàiwica, nía nacái Jesús yéewáidacaléca natàaníca nàyaca nalíwáaca ùuléri wawàsi iyú. ¹⁵ Néese wenàiwicanái iicáca Jesús, yá macáita napiacawa ípunita natàidacaténáni, máiniyéi íináidacawa iicáidaca Jesús irí. ¹⁶ Néese Jesús isutáca yéemìlawa yéewáidacalénáiwa:

—¿Càinácué ìwali pitàani piríwáaca chàinisíri iyú, píacué nacái nía nacáide? —íimaca nalí.

¹⁷ Yá abéeri néená níái wenàiwica ìyéeyéica néré íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, nudéca nutéca pìatalé nuìriwa demonio idacuèri íiwitáise. Yái demonioca masànaca imànica nuìri. ¹⁸ Ata alénácaalí nuìri iyaca, yá demonio yàaca irí tètewacáimi, yá yúucaca nuìri cachàiníri iyú cáli ínatalé, yá cacàlica inùmalìcuíse yái nuìrica, yá nacái yaamiadaca iyéiwa, yá pumùluca iiná macáita. Nudéca nusutáca péewáidacalénái ícha wawàsi náucáanápiná demonio nuìri ícha, quéwa càmita náalimá náucaca íchani —íimaca yái yáanirica. ¹⁹ Néese Jesús íimaca:

—¡Píacué càmiyéica yeebáida Dios! ¿Càinácué èeri iwàwacutá nùyacuéca píapicha quiríta? ¿Càinácué èeri iwàwacutá numànicuéca pirí quiríta? Pìanàidacué nùataléni yái ùucullirica —íimaca yái Jesúsca.

²⁰ Yá natéca ùuculliri Jesús yàatalé. Quéwa demonio iicácanáami Jesús, yá demonio yàaca tètewacáimi ùuculliri irí. Yá ùuculliri yúuwàacawa cáli ínatalé. Yá italíanicawa, cacàlica inùmalìcuíse. ²¹ Néese Jesús isutáca yéemìlawa ùuculliri yáaniri:

—¿Càisimaléná èeri idé idèniacani íisacadénáamini? —íimaca yái Jesúsca. Néese yáaniri íimaca Jesús irí:

—Sùmàicaalítàacáwani idàbaca íisacani bàaluité. ²² Manùba yàawiría nacái demonio yúucacani quichái iriculé, úni yáaculé nacái inúacaténáni. Quéwa, pídecaalísica pichùnìacani, néese piicá watúulécaná, yá piyúudàaca wía —íimaca yái yáanirica. ²³ Jesús íimaca irí:

—¡Picá càí píimaca ‘pídecaalísica’! Iwàwacutá manuíca píináidacawa piwàwawa nùwali. Aibacaalí yeebáida nulí, Dios imànìpiná irí macái íiwitáaná cayábéerica —íimaca yái Jesúsca.

²⁴ Yá ùuculliri yáaniri íimaca cachàiníri iyú Jesús irí:

—Nuebáidaca pirí. ¡Piyúudàa nuebáidacaténá pirí cachàiníri iyú mamáalàacata! —íimaca yái yáanirica.

²⁵ Néese Jesús iicácáiná madécaná wenàiwica nàwacáidáyacacawa yàatalé caquialéta, íná yàalàaca demonio cachàiníri iyú. Jesús íimaca demonio irí:

—Pía demonio, matàacáirica màuwírìca nacái imànica wenàiwica, píawa ícha yái ùucullirica. Picá pèepùca piwàlùacawa àniwa iwàwalìculé —íimaca yái Jesúsca. ²⁶ Yá demonio yéemíanicawa, yàaca tètewacáimi ùuculliri irí àniwa, yá imàacaca ùuculliri itatáca cachàiníri iyú àniwa. Néese yàacawa ùuculliri ícha, yá ùuculliri irìlacáitawa cáli ínatalé càide iyúwa yéetéerimiwa. Iná madécaná náimaca ùuculliri yéetácasawa. ²⁷ Quéwa Jesús íbàaca icáapi ìwali imichàidacaténáni. Yá ibàlùacawa yái ùucullirica.

²⁸ Néesetécáwa Jesús iwàlùacawa capìi irìculé yéewáidacalénái yáapichawa méetàucuta áibanái ícha. Yá nasutáca néemìlawa Jesús:

—¿Cánácáwa càmita wadé wáucaca demonio? —náimaca. ²⁹ Yá Jesús íimaca nalí:

—Máinicué càulenáca piúcaca yái demonio íiwitáanáca. Iwàwacutácué pisutáca píawawa Dios ícha quéechacáwa, píimàacacué píichawa nacái piyáacaléwa, pídeénápinácué piúcacani wenàiwica ícha —íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia por segunda vez su muerte

³⁰ Néese Jesús yàacatéwa náicha yéewáidacalénái yáapichawa. Yá nèepunícawa Galilea yàasu cáli ínatàbàa. Jesús càmita iwàwa áibanái yáaliacawa alénácaalíni. ³¹ Jesús yéewáidacáiná yàacawa yéewáidacaléwa. Yá icàlidaca nalíni:

—Abenaméeyéi wenàiwica presopináca namànica núawa namàacacaténá áibanái asianái inúaca núa, núa aslali Dios néeséerica. Yá nanúapiná núawa. Quéwa máisiba èeri irìcu, yásí núcáucàacawa àniwa —íimaca yái Jesúsca.

³² Quéwa níái yéewáidacaléca càmita náalía néemiaca càinácaalí íimáaná yái tàacáisi Jesús icàlidéerica nalí. Yá cáaluca nasutáca néemiawani ìwali.

¿Quién es el más importante?

³³ Néeseté nàanàaca Capernaum iyacàlená néré. Yá nawàlùacanáamiwa capìi irìculé, yá Jesús isutáca yéemìlawa nía:

—¿Càiná wawàsi ìwalicué pitàaní siùcatàacáwa idècunitàacá pèepunícawa àyapulìcubàa? — íimaca nalí.

³⁴ Masànata quéwa nía Jesús íicha báicáiná nía náiwitáise báawéeri ìwalìsewa, natàanicáináaté chánácaalí néená máiniiri cachàinica áibanái íicha canánama. ³⁵ Néese Jesús yáawinacawa, yá imáidaca yàataléwa yéewáidacalénáiwa. Yá íimaca nalí:

—Aibacaalí iwàwa Dios iicácani iyúwa cachàinírìca áibanái íicha canánama, iwàwacutá yái wenàiwica iicáca yáawawa iyúwa camíiri cachàini náicha canánama. Iwàwacutá nacái iyúudàaca nía áibanái canánama —íimaca yái Jesúsca.

³⁶ Néese Jesús yeedáca sùmài ibàlùadacaténáni nèewi. Yá Jesús yeedáca sùmài yàanalìculéwa. Yá íimaca yéewáidacalénái iríwa:

³⁷ —Cawinácaalí wenàiwica yeebáidéerica nutàacái, imànicaalí cayábéeri sùmài irí nuípidená ìwali, càiride iyúwa yái sùmàica, yásí nuicáca yái cayábéerica imànírìca sùmài irí càide iyúwa idéca nacáicaalí imànica nulí cayábéeri. Càmita imàni abéerita nulí cayábéeri, néese imànica nacái irí cayábéeri yái Diosca ibànuèrica núa —íimaca yái Jesúsca.

El que no está contra nosotros, está a nuestro favor

³⁸ Néeseté Juan íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, wadéca waicáca áiba yúuquéeri demonio wenàiwica íicha píipidená ìwali íimacáiná pimàacasaca càì imànica, quéwa càmita yèepuníwa wáapicha, íná wadéca wàalàacani cachàinírìca iyú ipíchaná yúucaca demonio wenàiwica íicha —íimaca yái Juanca.

³⁹ Néese Jesús íimaca nalí:

—Picácué pìalàa wenàiwica camíinápiná namàni cayábéeri, canácáiná yáaliméeri itàanica báawéeri iyú nùwali idécanáami imànica nuípidená ìwali yái camírìca wenàiwica idé imànica, icàlidacaalí nacái iináwanáwa imànínása càì nuíwítáise iyú. ⁴⁰ Macáicáiná camíiyéita yùuwidaca imànica wía, nayúudàaca wía. ⁴¹ Péemiácué cayába, áibacaalícué iyúudàaca pía peebáidacáiná nutàacái, núa Cristoca, éwita yáalimácaalí yàaca píiraca úni yáawami, càicáaníta Dios imànìpiná irí cayábéeriwa —íimaca yái Jesúsca.

El peligro de caer en pecado

⁴² Jesús íimacaté: “Aibacaalí iméeràidaca nùasu wenàiwica namànicaténá nabáyawanáwa, níái púbéeyéica yeebáidéeyéica nutàacái, yásí Dios yùuwichàidapínáca manuísíwatani. Cayába cachàini irítáni yéetácaalíwatá ipíchawáise iméeràidaca sùmanái. Aibanái idacùacaalí manuírì íba icanápi ìwalíse náucacaténáni manuírì úni yáaculé isawíacaténáwa, yásí iisicùmacawa. Quéwa iyacaalí mamáalàacata cháì èeri irìcu, néese iméeràidacaalí sùmanái namànicaténá nabáyawanáwa, yá máini cachàiníwanái yùuwichàapínacawa áibanái íicha infierno irìcu, yái manuírì quicháica. Iná cayába cachàini irítáni yéetácaalíwatá ipíchawáise iméeràidaca púbéeyéi. ⁴³ Iná piwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa picáapi iyúwa, yá piúca píichawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica iwichùacaalí icáapiwa ipíchaná imànica ibáyawanáwa icáapi iyúwa. Càita nacái iwàwacutá piúcaca píichawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pidèniaca picáucawa

càmíiri imáalàawa, ipíchaná nacái pìacawa infierno irìculé, yái manuíri quicháica càmlírica ichacàwa càiripinéerita iyaca. ⁴⁴ Infierno irìcu canácatáita cáwi yéetáwa néré, níai cáwi iyéeyéica nainá yáaséerica, càmicatalé nacái quichái ichacàwa càiripináta. ⁴⁵ Pìwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa pìabàli iyúwa, pìanápínáwa áibalé càmicataléca Dios iwàwa pìacawa, yá piúca píchawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica iwichùacaalí yàabàliwa ipíchaná imànica ibáyawanáwa yàabàli iyúwa. Càita nacái iwàwacutá piúcaca píchawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pidèniaca picáucawa càmlíiri imáalàawa, ipíchaná nacái Dios yúucaca pía infierno irìculé, yái manuíri quicháica càmlírica ichacàwa càiripinéerita iyaca. ⁴⁶ Infierno irìcu canácatáita cáwi yéetáwa néré, níai cáwi iyéeyéica nainá yáaséerica, càmicatalé nacái quichái ichacàwa càiripináta. ⁴⁷ Pìwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa pituí iyúwa, piicáanápíná wawàsi càmlírica Dios iwàwa piicáca, yá piúca píchawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica imusúadacaalí ituíwa ipíchaná imànica ibáyawanáwa ituí iyúwa. Càita nacái iwàwacutá piúcaca píchawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pidèniaca picáucawa càmlíiri imáalàawa, ipíchaná nacái Dios yúucaca pía infierno irìculé, yái manuíri quicháica càmlírica ichacàwa càiripinéerita iyaca. ⁴⁸ Infierno irìcu canácatáita cáwi yéetáwa néré, níai cáwi iyéeyéica nainá yáaséerica, càmicatalé nacái quichái ichacàwa càiripináta.

⁴⁹ “Dios icasáapíná quichái nàwali macáita. ⁵⁰ Péemìacué comparación: Cayábéeri iwidùma piyáacalé yáapichacué, quéwa càmicaalí quirínama puíwa yái iwidùmaca, yá càmitacué píalimá cayábéerica pimànica àniwani. Càita nacái iwàwacutácué cáinináca piicáyacacawa, càide iyúwa cayábéeri iwidùma puìwacaalí imànica walí wayáacalé. Cáininácué piicáyacawa yéewanápinácué piyaca matuìbanáiri iyú píapichawáaca”, íimaca yái Jesúsca.

10

Jesús enseña sobre el divorcio

¹ Néeseté Jesús yàacawa Capernaum iyacàlená íicha yéewáidacalénái yáapichawa. Yá nàacawa Judea yàasu cáli néré, áiba cáli néré nacái iyéerica oriente iwéré èeri imusúacatáisewa, abéemàalé Jordán inanába íicha. Néré manùbéeyéi wenàiwica iwacáidáyacacawa àniwa Jesús yàatalé, yá idàbaca yéewáidaca nía àniwa càide iyúwaté íiwitáise iyáaná. ² Néese abénaméeyéi fariseo nàacawa Jesús yàatalé nàalimáidacaténá naicáwani, icàlidáanápíná áiba wawàsi báawéeri, yéewacaténá nacháawàaca iináwaná ìwali itàacái ìwalísewa. Yá nasutáca néemìawani asáisi cayábacaalí asìali imàaca íichawa íinuwa. ³ Jesús íimaca nalí:

—Picàlidacué nulí càinácaalíté profeta Moisés ichùullaca pìawirináimi imànínápiná bàaluité —íimaca yái Jesúsca. ⁴ Néese nàimaca irí:

—Profeta Moisés imàacacaté asìali yúucaca íichawa íinuwa. Càité iwàwacutá namànica. Quéechacáwa asìali itànàaca cuyàluta irìcu cáná yéewaná iwàwa yúucaca íichawa úa. Néese yàaca ulí yái cuyàlutaca, yéewacaténá úasáidaca áibanái iríni, nàalíacaténáwa manìrica úa. Yá ichùullaca ùanápínáwa íicha —nàimaca irí. ⁵ Néese Jesús íimaca nalí:

—Bàaluité profeta Moisés imàacacué pimànica càì mánicáinácué báawaca píiwitáise, píacué israelítaca, càmlíyéica iwàwa imànica cayábéeri càide iyúwa Dios ichùullanácué pía. Imàacacatécué pibànùaca píchawa píinuwa báawacaalícué piicáca úa, ipíchanácué piùwichàidaca úa cachàiniwanái mamáalàacata. ⁶ Quéwa bàaluité Dios càmitaté ibatàa wenàiwicanái imànica càì. Iná báawaca Dios iicáca yái piúcáanácuéca píinuwa siùcade. Profeta Moisés itànàacaté càinácaalíté iyáaná bàaluité Dios idàbacaalíté wenàiwica. Moisés itànàacaté: ‘Dios idàbacaté idàbáanéeri asìali, idàbáanéechúa inanái nacái. ⁷ Iná siùcade, asìali iwàwacaalí icásàacawa, yásí yàacawa yáaniri íichawa, yáatúa íicha nacáwa, iyacaténá abédanamata íinu yáapichawa. ⁸ Iná idécanáami asìali iimáca úapicha, càmita quirínama Dios iicáca nía iyúwa pucháiba wenàiwica, néese Dios iicáca nía iyúwa abéeri wenàiwica’, càité itànàaca yái profeta Moisésca. Iná càmita quirínama pucháibaca nía, néese abéericata nía.

⁹ Iná càmita cayába wenàiwica nèepùadaca náichawáaca nía, níái Dios imàaquéeyéica ìyaca càide iyúwa abéeri wenàiwica —íimaca nalí yái Jesúsca.

¹⁰ Néseté nàyaca capli irìcu, yá Jesús yéewáidacalénái nasutáca néemìawani ìwali àniwa yái tàacáisica. ¹¹ Néese Jesús íimaca nalí:

—Asìali imàacacaalí íichawa ínuwa, yá yeedácaalí nacái iríwa ínupináwa áibata, yásí imànica íbáyawanáwa ulí, úái idàbáanéechúaca ínucawa, íimácáiná áiba inanái yáapicha cà míichúaca ínusíwa. ¹² Càita nacái inanái umàacacaalí uíchawa unìriwa, yá uedácaalí unìripináwa áibata, yásí umànica nacái ubáyawanáwa irí yái idàbáanéeri unìricawa, uimácáiná áiba asìali yáapicha cà míirica unìrisíwa —íimaca yái Jesúsca.

Jesús bendice a los niños

¹³ Néese wenàiwica natéca néenibewa Jesús yàatalé imàacacaténá icáapiwa nàwali, isutáca nalí Dios íicha imànínápiná nalí cayábéeri. Quéwa Jesús yéewáidacalénái nadàbaca nacúsaca wenàiwica itéeyéica sùmanái, yéewáidacalénái íimaca sùmanái nasàiwicasa Jesús irí wawàsi. ¹⁴ Jesús íicáca yái yéewáidacalénái imànínáca, íná báawaca íicáca náíwitàise. Yá íimaca yéewáidacalénái iríwa:

—Pimàacacué sùmanái yàacawa nùatalé. Picácué pimáisanla nàanàca, Dios icùacáiná wenàiwica neebáidacaalí itàacái càide iyúwa sùmanái yeebáidáaná nàaniri itàacáiwa. ¹⁵ Péemìacué cayába, iwàwacutá wenàiwica neebáidaca Dios itàacái càide iyúwa púubéeyéi sùmanái yeebáidáaná nàaniri itàacáiwa. Càmicaalí càì wenàiwica neebáida, yá canácatáita Dios yéenibeca nía —íimaca yái Jesúsca. ¹⁶ Néese Jesús yeedáca níái sùmanáica yàanallìculéwa. Imàacaca icáapiwa nàwali, yá isutáca nalí Dios íicha imànínápiná nalí cayábéeri.

Un hombre rico habla con Jesús

¹⁷ Jesús idàbacaté yèepunicawa àniwa, yá abéeri asìali yàanàca ipìacawa Jesús yàatalé. Yá ibàlùacawa yùulù ipùata iyúwa Jesús irí yàacaténá Jesús icàaluíná. Yá isutáca yéemìawa Jesús:

—Pía cayábéeri yéewáidéerica wía, ¿càináca iwàwacutá numànica nùyacaténá càiripináta Dios yáapicha chènuniré? —íimaca. ¹⁸ Jesús íimaca irí:

—Iwàwacutá pínáidacawa cayába ìwali yái píimáanáca, càinácaalí íimáaná yái tàacáisi íiméerica cayábéericasa núa, canácáiná áiba wenàiwica cayábéeri, abéericata Dios cayábéeri —íimaca irí yái Jesúsca, iwàwacáiná asìali yeebáidaca ìwali, Dioscani yái Jesúsca. Néese Jesús íimaca irí àniwa:

¹⁹ —Píalíacawa Dios itàacái ìwali profeta Moisés itànèericaté Dios inùmallìcuise. Càité ichùullaca nía: ‘Picá pinúa wenàiwica, picá píimá áiba inanái yáapicha cà míichúaca píinusíwa, áiba asìali yáapicha nacái cà míirica pinìrisíwa, picá piyéedua, picá picàlida pichìwawa, picá nacái pichìwáida áibanái, néese pìla píaniri íimíétacanáwa, píatúa nacáiwa’, càì itànàacaté yái Moisésca —íimaca yái Jesúsca. ²⁰ Néese asìali íimaca Jesús irí:

—Pía yéewáidéerica wía, nudéca numànica macáita càide iyúwa Dios ichùullaná wamànica sùmàicatáiseté núa àta siúca nacáide —íimaca. ²¹ Yá Jesús íicáidaca irí, cáinináca nacái Jesús íicàcani, yá Jesús íimaca irí:

—Iyaca abéeri wawàsi iwàwacutéericáwaca pímanica: Pìla píwéndaca macáita pìasuwa. Néese pìla iwènináami catúulécanéeyéi irí. Càita pídenìapiná pìasu cawèníriwa chènuniré. Néese pèepùawa píacaténáwa núapicha iyúwa nuéwáidacalé —íimaca yái Jesúsca.

²² Yái asìalica, idécanáami yéemìacani, yá máiní achúmaca iwàwa, íná yàacawa Jesús íicha, máinicáiná càasucani, càmicáináaté nacái iwàwa yàaca áibanái irí macáita yàasuwa. ²³ Néese Jesús íicáidaca wenàiwica irí ibàlùèyécawa itéese, néese íimaca yéewáidacalénái iríwa:

—¡Máiní càulenáca càasuíyéi yeebáidaca Dios itàacái, Dios yéenibecaténá nía! —íimaca yái Jesúsca. ²⁴ Yá yéewáidacalénái máiní nàináidacawa néemìaca Jesús itàacái, càmicáináatécáwa néemìà càiri tàacáisi, quéwa Jesús íimaca nalí àniwa:

—Píacué nuénánáica, ¡máini càulenáca neebáidaca Dios itàacái Dios yéenibecaténá nía, cawinácaalí imàaquéeyéica iwàwawa yàasu cawèñiri ìwaliwa! ²⁵ Càide iyúwa camello càminá yáalimá iwàlùacawa siduwíapi ituí yáapuí irìcubàa, càita nacái máini càulenáca càasuíri yeebáidaca Dios itàacái, Dios isùmàirecaténáni, máinicáiná cáinináca càasuíri iicáca yàasuwa Dios íicha —íimaca yái Jesúsca.

²⁶ Idécanáami yéewáidacalénái yéemìacani, yá máini cachàiniwanái náináidacawa Jesús itàacái ìwali, yá nasutáca néemìawa níawáaca. Yá náimaca nalíwáaca:

—Néeni, ¿cawinápiná yáalimá iwasàaca yáawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha? — náimaca nalíwáaca. ²⁷ Néese Jesús iicáidaca nalí, yá íimaca nalí:

—Càmita yéewa wenàiwicanái nawasàaca níawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha nachàini iyúwa meedá, quéwa Dios yáaliméeri iwasàaca nía, Dios yáalimácáiná imànica macáita —íimaca yái Jesúsca. ²⁸ Néese Pedro íimaca irí:

—Wadéca wamàacaca macáita wàasuwa, yá wadéca wàacawa píapicha iyúwa péewáidacalénái —íimaca yái Pedroca. ²⁹⁻³⁰ Jesús íimaca nalí:

—Péemìacué cayába, píacué nuéwáidacaléca yeebáidéeyéica nutàacái. Numáidacué abénaméeyéi péená nàanápínawa nacapèe íichawa nacàlidacaténá yái cayábéeri tàacáisica èeri mìnánái irí. Aibanái péenacué nacái nàapínacawa néenánái íichawa, càmicaalí nacái náatúa íichawa, càmicaalí nacái néenibenái béeyéi íichawa, càmicaalí nacái nàaniri íichawa, càmicaalí nacái nabànacale yàaluná íichawa, neebáidacáiná nutàacái, nacàlidacaténá nacái yái tàacáisi cayábéerica. Quéwa Dios yàapínacué pirí cháí èeri irìcu cien imanùbaca yàawiríapíná àniwa picapèepínacué, manùbéeyéi nacái wenàiwica iyéeyéipínacué pirí càide iyúwa péenánái, píatúnái nacái, péenibe nacái, pidèniapínacué nacái píbanacale yàaluná nacái. Ewita áibanái yùuwichàidacaalícué píawa cháí èeri irìcu, peebáidacáinácué nutàacái, càicáaníta áiba èeriwa píyapínacué càiripínáta èeri imáalàacanáamiwa. ³¹ Quéwa manùbéeyéi wenàiwica áibanái iiquéeyéica iyúwa máiniyéica cachàinica siùcade, càmita máini cachàini níawa áiba èeriwa. Manùbéeyéi wenàiwica nacái áibanái iiquéeyéica iyúwa càmiyéica máini cachàini siùcade, áiba èeriwa yásí máini cachàiniwanái cachàinica níawa áibanái íicha —íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia por tercera vez su muerte

³² Néeseté nadàbaca nàacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná, yá Jesús yàacawa yéewáidacalénái ipíchaléwa. Jesús yéewáidacalénái icalùadacawa manuísíwata, yá nacái áibanái wenàiwica yèeyéicawa náamiwáise, cáaluca nàináidacawa ìwali yái yùuwichàacáisica yàanèripínacatéwa nàwali Jerusalén iyacàlená irìcu. Néese Jesús iwènúacawa, imáidaca yàataléwa níái yéewáidacaléca doce namanùbaca méetàucuta áibanái wenàiwica íicha. Yá idàbaca icàlidaca nalíni càinácaalíté yùuwidenái imànínápináté irí Jerusalén iyacàlená irìcu. Yá íimaca nalí: ³³ “Càide iyúwacué piicáaná, wàacawa wàyaca Jerusalén iyacàlená nérépiná. Aibanái presopináca namànica núawa natécaténá núa sacerdote íiwacanánái yàatalé, nàatalé nacái níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, núa asìali Dios néeséerica. Yá nachùullapíná càmiyéi judío nanúanápíná núa. ³⁴ Néese naicáanípíná nuquínínáwa, yá nacái nàapìsáidapíná núawa, nacapèedáidapíná núa, yá nanúapínáca núa. Quéwa máisiba èeri irìcu, yá numichàapínacawa yéetácáisi íicha”, íimaca yái Jesúsca.

Santiago y Juan piden un favor

³⁵ Néeseté Zebedeo yéenibe íipidenéeyéi Santiago, Juan nacái nàacawa Jesús yàatalé. Yá náimaca irí:

—Wáiwacali, wawàwaca pimànica walí cayábéeri càide iyúwa wasutáanápíná píchawa wawàsi siùcade —náimaca. ³⁶ Néese Jesús isutáca yéemìawa nía:

—¿Cáinásicué piwàwa numànicuéca pirí? —íimaca. ³⁷ Náimaca irí:

—Wawàwaca pimàacaca wáawinacawa píapicha wacùacaténá macái wenàiwica píapicha áiba èeriwa picùacaalípiná macáita píiwitáise cachàiníri iyúwa. Wawàwaca wáawinacawa

piápicha, abéeri yáawinacaténáwa péewápuwáise, abéeri nacái yáawinacawa apáullicuise pirí wacùacaténá piápicha macái èeri mìnáná —náimaca. ³⁸ Néese Jesús íimaca nalí:

—Càmítacué píalíawa càinácaalí iwàwacutáanápíná pimànica Dios imàacacaténácué pirí yái pisutéericuéca nuícha, picùanápínácué núapicha macái wenàiwica. ¿Píalimásicué piùwichàacawa càide iyúwa nùuwichàanápínáwa, iyúwa nacái nuétáanápínáwa yéewacaténácué cachàiníyéica pía càide iyúwacué pisutáaná nuícha? —íimaca yái Jesúsca. ³⁹ Yá náimaca:

—Wáiwacali, wáaliméerica wamànica —náimaca. Néese Jesús íimaca nalí:

—Báisítacué piùwichàapínácaawa càide iyúwa nùuwichàanápínáwa, péetápinácuéwa càide iyúwa nuétáanápínáwa. ⁴⁰ Quéwa Dios càmita ibatàa numàacapínácué píawinacawa núapicha abéericué péená yáawinacaténáwa nuéwápuwáise, áibacué péená nacái yáawinacawa apáullicuise nulí, picùacaténápinácué núapicha macái wenàiwicata, yácáináta Dios imàacapíná nalíni, cawinácaalí wenàiwicanái Dios íináidéeyéicatéwa náawináanápínáwa núapicha wacùacaténá macái wenàiwica —íimaca yái Jesúsca.

⁴¹ Néese yéewáidacalénái áibanái diez namanùbaca, néemìacaalíté càinácaalí nasutáaná Jesús íicha wawàsi, yá calúaca nía pucháiba asíanái yáapicha, níai Santiago, Juan nacái.

⁴² Quéwa Jesús imáidaca yàataléwa nía macáita. Yá íimaca nalí:

—Píalíacuécawa naináwaná ìwali, níai càmiyéica judío icuèyéica yàasu cáli néeséeyéiwa, casímái nacùaca wenàiwica cachàiníri iyú. Píalíacué nacáywa casímáica náiwacanánái nachùuliaca áibanái wenàiwica. ⁴³ Quéwa iwàwacutácué càmita piya càide iyúwa nàyáaná. Néese cawinácaalí péenácué iwàwéerica Dios iicácani càiride iyúwa cachàinírira íiwitáise, iwàwacutá iyúduàacuéca pía macáita. ⁴⁴ Cawinácaalí péenácué iwàwéerica Dios iicácani càiride iyúwa cachàinírira áibanái íicha, iwàwacutá íbaidacuéca pirí macáita càide iyúwa yàasu wenàiwica íbaidáaná íiwacali íríwa. ⁴⁵ Iwàwacutácué càì pimànica, núacáiná, núa asiali Dios néeséerica, éwitacué Píiwacalicáaníta núa, càicáaníta càmita nùanàa náibaidacaténá nulí meedá. Néese nudéca nùanàaca nuíbaidacaténá áibanái wenàiwica íripíná, numàacacaténá nacái nucáucawa nuwasàacaténá manùba wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha yàanèripínácaawa nàwali nabáyawaná ìwalísewa —íimaca yái Jesúsca.

Jesús sana a Bartimeo el ciego

⁴⁶ Nàanàacaté Jericó iyacàlená néré. Néesetécáwa Jesús yàacawa yàcalé irìcuise, yá yéewáidacalénái yàacawa yáamiwáise, manùbéeyéi wenàiwica nacái nàacawa náapicha. Matuíri asiali ìyaca néeni, ípidenéeri Bartimeo, ímáanáca Timeo ìiri, yáawinéericawa àyapu idùlepi isutéerica plata wenàiwicanái íicha ichàbéeyéicawa néenibàa, yéewanápíná iwènìlaca iyáapínáwa. ⁴⁷ Bartimeo yéemìlaca náimaca Jesús Nazaret iyacàlená néeséerica yái càì ichàbacawa chábài, yá matuíri idàbaca imáidaca Jesús írí:

—¡Jesús, rey David itaquérinámi, Dios ibànuèrica walí wacuèrinápíná, piicá nupualé! —íimaca. ⁴⁸ Madécaná wenàiwica icuísacani yái matuírica masànanápínáni, quéwa imáidaca quéwanáta mamáalàacata cachàiníri iyú:

—¡Pía, rey David itaquérinámica, Dios ibànuèrica walí wacuèrinápíná, piicá nupualé! —íimaca. ⁴⁹ Iná Jesús iyamáaca ibàlùacawa, yá íimaca wenàiwicanái írí:

—Pimáidacué nùataléni —íimaca yái Jesúsca. Iná namáidaca matuíri, yá náimaca írí:

—Picá achúma piwàwa, pimichàawa, pìanáwa yàatalé; imáidaca ìyaca pía —náimaca. ⁵⁰ Yáta matuíri yúucaca íchawa yàasu ruana nacáiriwa yúuquéeri ìwalísewa, yéewacaténá ipìlacawa, yá ipisìaca ibàlùacawa, yàacawa Jesús yàatalé. ⁵¹ Jesús isutáca yéemiawani:

—¿Càinásica piwàwa numànica pirí? —íimaca yái Jesúsca. Yá matuíri íimaca:

—Nuíwacali, nuwàwaca pimàacaca catuíca núa —íimaca. ⁵² Jesús íimaca írí:

—Pìawa matuíbanáita, Dios idéca ichùnìlaca pía peebáidacáiná nuchùnìanápíná pía —íimaca yái Jesúsca. Yáta matuírimi iicáidaca àniwa, yá yàacawa Jesús yáapicha àyapulìcubàa.

11

Jesús entra en Jerusalén

¹ Jesús yàanàcaté néré yéewáidacalénái yáapichawa mawiénita Jerusalén iyacàlená irí. Nàyacaté bamuchúamibàa náicha pucháiba yàcalé ípidenéeyéica Betfagé, Betania nacái, iyéeyéica mawiénita dúli irí ípidenéechúa Olivos, yái olivo inàlimanáca. Jesús ibànùaca ipíchaléwa pucháiba yéewáidacaléwa, idécanáami càì íimaca nalí:

²—Pìacuéwa iriculé yái yàcaléca iyéerica wapíchalé. Piwàlùacuéwa néré, yá pìanàapinácué burro nadacuèrica néré, canéeritàacáwa wenàiwica yèeriwa ínata. Piwasàacuéni, pitécué nulíwani. ³ Aibacaalícué isutá yéemíawa píawa cánácué yéewa piwasàacani, picàlidacué iríwani nuwàwacutácani, núa Píiwacalícuéca, nubànùnápíná nacái wenàiwica natécaténá burro nàatalé àniwa caquialéta —íimaca yái Jesúsca.

⁴ Néese níái yéewáidacaléca pucháiba nàacawa yàcalé iriculé, yá nàanàaca burro nadacuèrica ibàlùacawa bàacháwalé calle irìcubàa, mawiénita capìi inùma irí. Yá nawasàacani. ⁵ Abénaméeyéi wenàiwica iyéeyéica néeni nasutáca néemíawa nía:

—¿Càinácué pimàni cháí? ¿Cánácué piwasàa burro? —náimaca.

⁶ Yá yéewáidacalénái icàlidaca nalíni càide iyúwa Jesús íimáanáté nalí, íná wenàiwica imàacaca natéca burro. ⁷ Nalíada nàasu ruana nacáiriwa burro iwaalírìcubàa, yéewanápíná Jesús yàalubáicani, yá natéca burro Jesús yàatalé. Néese Jesús imichàa yáawinacawa burro ínata. ⁸ Idècunitàacá Jesús yàacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná, yá manùbéeyéi wenàiwica nalíada nàasu ruana nacáiriwa Jesús ipíchalé àyapulìcubàa nàacaténá Jesús icàaluíniná. Aibanái nacái iríada wisìri nacáiri ibáiná àyapulìcubàa, yái báinási nawichuèrica manacúalibàa, burrocáténá ipìna ínatabàa càide iyúwaté náiwitáise nàanápíná nacueríná icàaluínináwa. ⁹ Yá macáita wenàiwica yèeyéicawa Jesús ipíchalé, áibanái nacái yèeyéicawa yáamiwáise namáidaca casímáiri iyú:

—¡Wàacué Dios irí cayábéeri! ¡Cayábéeriquéi Wacuèrináca, yái wenàiwica Dios ibànuèrica walí, icùacaténá wía! ¹⁰ ¡Dios imànica irí cayábéeri yái yàanèrica icùacaténá wía càide iyúwaté wàawirimi rey David icùanáté wàasu cáli! ¡Wàacué irí cayábéeri, yái Dios chènúníserica! —náimaca namáidaca nàacawa casímáica nía.

¹¹ Jesús iwàlùacawa Jerusalén iyacàlená iriculé, yá yàacawa templo néré. Iicáca macáita yái namànínáca templo irìcu. Néese yàacawa Betania iyacàlená néré yéewáidacalénái yáapichawa doce namanùbaca, táicacáinaté yàacawa.

Jesús maldice la higuera sin fruto

¹² Néese mapisáita àniwa, Jesús yàacawa Betania iyacàlená íicha yéewáidacalénái yáapichawa, yá máapicani yái Jesúsca. ¹³ Yá iicáca déecuise higuera yéetaná idènièrica ibáináwa. Yá Jesús yàacawa néré icutácaténá iyacaalí higuera iyacaná nacái. Quéwa canáca iyacaná, idènacáita ibáiná meedáwa, càmicáiná higuera yàasu èeri càyacanáanápínátáni.

¹⁴ Néese Jesús íimaca àicu irí:

—¡Càmita quirínama càyacanáca píawa! —íimaca yái Jesúsca, yáasáidacaténá yéewáidacalénái iríwa Dios yùuwichàidáanápínáté israelitanái. Yá yéewáidacalénái yéemíaca tàacáisi Jesús icàlidéerica àicu irí.

Jesús purifica el templo

¹⁵ Nàanàcaté Jerusalén iyacàlená iriculé, yá Jesús iwàlùacawa templo ibàacháwalená iriculé. Yá idàbaca imusúadaca wenàiwica templo ibàacháwalená irìcuise, macáita iwéndéeyéicaté yàasusi, áibanái nacái iwènièyéica yàasusi templo ibàacháwalená irìcu. Itamàaca yúucawa náicha nàasu mesa canánama, níái icambiéyéica plata wenàiwica íicha needácaténá nalíwa plata. Jesús itamàaca yúucawa náicha nàalubáica áibanái iwéndéeyéica unùcu sacrificio pinéerica. ¹⁶ Càmita nacái ibatàa wenàiwica yèepunídaca iwéndawa yàasusi templo ibàacháwalená irìcubàa. ¹⁷ Yá idàbaca yéewáidaca wenàiwica néré. Íimaca nalí:

—Píalíacuécawa tàacáisi ìwali profeta itànèericaté Dios inùmaliçuíse. Dios ímacaté yàasu templo ìwaliwa: ‘Yái nucapèeca nasutácaalupináca nuícha, macái èeri mìnanáca’, ímacaté yái Diosca. Quéwa, pidécuéca piwènúadaca cayéedéeyéi icapèe iyúni, yái temploca, piyéedúacáinácué plata wenàiwica ícha pichíwa iyúwa —ímaca yái Jesúsca.

¹⁸ Néese sacerdote íwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu néemíacáiná yái tàacáisi Jesús icàlidéerica nàwali, yá nawàwa nanúacani. Yáté nadàbaca náináidacawa càinápinácaalí iyú náalimáaná nanúaca Jesús, cáalucáiná naicácani, máinicáiná cayába macái wenàiwica yéemíaca Jesús yéewáidáanáca nía íiwitáise cacháiníri iyúwa. ¹⁹ Quéwa catácáinaté yàacawa, íná Jesús imusúacawa yàcalé irícuíse yéewáidacalénái yáapichawa.

La higuera sin fruto se seca

²⁰ Néeseté amaláca nawicáu mapisáináami àniwa, yá nàaca nachàbacawa mawiénita higuera yéetanámi irí. Yá naicáca àicumica chuìcani báawanama macáita, ipìchumi nacái. ²¹ Yá Pedro iwàwalica tàacáisi Jesús icàlidéericaté higuera yéetaná irí, yá Pedro ímaca Jesús irí:

—Wáiwacali, piicá higuera yéetanámi piùwichàidéerimica. Idéca chuìcani —ímaca yái Pedroca. ²² Néese Jesús ímaca nalí:

—Iwàwacutácué peebáidaca Dios irí imàníinápinácué pirí càinácaalícué cayábéeri pisutéericuéca ícha. ²³ Péemíacué cayába, cawinácaalí càì ímaca yái dúli irí: ‘Pimichàawa, picaláawa manuiri úni yáaculé’, ímacaalí, yeebáidacaalí nacái manuísíwata macáita ichàbáanápináwa càide iyúwa isutáaná Dios ícha wawàsi, yásí Dios imànica iríwani. ²⁴ Iná núumacué pirí càinácaalí cayábéeri wawàsi pisutéericuéca Dios ícha imàníinápinácué pirí, yá peebáidacaalícué manuísíwata càide iyúwa Dios idéca nacáicaalí imànicuéca piríni, yásí Dios imànicuéca piríwani. ²⁵ Pisutácaalícué piacawa Dios ícha, yá áiba wenàiwica imànicaalíté pirí báawéeri, pimàacacué piwàwawa ícha yái báawéerica imàniricaté pirí, yéewanápinácué Píaniri Dios chènuníséeri imàacaca iwàwawa pibáyawaná íchacuéwa. ²⁶ Quéwa, càmicaalícué pimàaca piwàwawa ícha yái báawéerica áibanái imàniricuéca pirí, càmitacué nacái Wáaniri Dios chènuníséeri imàaca iwàwawa pibáyawaná íchawa —ímaca yái Jesúsca.

La autoridad de Jesús

²⁷ Néeseté nèepùacawa Jerusalén iyacàlená néré. Yá idècunitàacá Jesús ìpináanáca templo irícu, yá sacerdote íwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, nía nacái judío íwacanánái béeyéica nàacawa Jesús yàatalé, yá nasutáca néemiawa Jesús. ²⁸ Yá náimaca irí:

—¿Cawiná ibànù pía pimusúadáanápiná wenàiwica templo ibàacháwalená irícuíse, níái iwéndéeyéica yàasusi? ¿Cawiná ichùulla pía pimusúadáanápiná nía? —náimaca. ²⁹⁻³⁰ Néese Jesús ímaca nalí:

—Núa nacái nuwàwa nusutácuéca nuémíawa pía: ¿Cawiná ichùuliaté Juan ibautizáanápinaté wenàiwica, Diossica? ¿Wenàiwicanáisica? Píimacué nulí càirínácaalí náicha ichùullacaté Juan ibautizáanápiná wenàiwica. Picàlidacué nulíni. Picàlidacaalícué nulíni, yásí nucàlidacué nacái piríwani cawinácaalí ichùuliaca núa numusúadáanápiná wenàiwica templo ibàacháwalená irícuíse, níái iwéndéeyéica yàasusi —ímaca yái Jesúsca.

³¹ Néese nadàbaca natàanáca nalíwáaca. Náimaca: “Wáimacaalí irí Dios ichùulìeriquéera Juan, yásí isutáca yéemíawa wíatá: ‘Néeni, ¿cánácué càmita peebáidani?’ càipiná ímaca walí.

³² Càmita nacái wawàwa wáimaca irí wenàiwica ichùulìeriquéera Juan”, càì náimaca nalíwáaca, cáalucáiná nía wenàiwicanái ícha, macáita wenàiwica neebáidacáiná Juan itàanicaté báisíri iyú Dios inùmaliçuíse. ³³ Iná nacàlidaca Jesús iríni:

—Càmita wáalíawa —náimaca. Néese Jesús ímaca nalí:

—Càita nacái càmítacué nucàlida piríni cawinácaalí ichùulìaca núa numusúadánápiná wenàiwica templo ibàacháwalená írìcuíse níái iwéndéeyéica yàasusi —íimaca yái Jesúsca.

12

La parábola de los labradores malvados

¹ Néseté Jesús yéewáidaca nía comparación iyú. Yá íimaca nalí: “Abéeri asiali idèniacaté ibànacale yàalunáwa uva ibànacalená yàalupiná. Yá ibànaca uva. Néese imànica iwáiná ibànacale itéesebàawa. Yá íicaca íba írìculé imànicaténá utàwi nacáichúa uva iyacaná yàalupiná, napisùacatalépiná uva ituní. Néese imànicaté chènuníri capli naicáidacatáisepiná macáita uva ibànacalená yàalu, ipíchaná cayéedéeri iwàlùacawa néré. Yá imàacaca áibanái icuèyéipiná irí yàasu uva ibànacalená yàalunáca, quéwa iwàwacutá nabànùaca irí yàasu uva iyacaná yéénápiná yàasu èerita, needácatáipináté iyacaná. Idécanáami imànica náapicha càiri wawàsi, néese yàacawa náicha áibalépiná. ² Néseté uva yàasu èeri yàanàaca needácaténá uva iyacaná, yá bànacalé íiwacali ibànùaca yàasu wenàiwicawa néré. Ibànùaca néréni icutácaténá icuèyéi íicha bànacalé íiwacali yàasu uva iyacaná yéénápiná. ³ Quéwa níái icuèyéica bànacalé yàaluná náibàacani, nacapèedáidacani, yá nachùulìaca yàacawa náicha, càmita nabànùaca yáapicha uva iyacanáca. ⁴ Yá bànacalé íiwacali ibànùaca nàatalé àniwa yàasu wenàiwicawa áibata. Yá náibàacani. Yá namànica icháuná íiwita ìwali. Yá namànica irí báawéeri manuísíwata. ⁵ Yá bànacalé íiwacali ibànùaca yàasu wenàiwicawa áibata àniwa. Yá nanúacani. Néese cáwa íiwacali ibànùaca mamáalàacata yàasu wenàiwicawa áibanái àniwa manùbéeyéi. Yá níái icuèyéica uva ibànacalená nacapèedáidaca abénaméeyéi, nanúacaté nacái áibanái.

⁶ “Néseté yái bànacalé íiwacalica idèniacaté ìriwa abéerita, yáta máini cáininéerica yáaniri iicáca. Atata bànacalé íiwacali ibànùaca nàatalé ìriwa, íimacáiná íináidacawa íríwa yái bànacalé íiwacalica: ‘Báisíta nàapináca nuìri íimiétacanáwa’, íimaca íináidacawa íríwa. ⁷ Quéwa níái icuèyéica uva ibànacalená náimacaté nalíwáaca: ‘Yáara bànacalé íiwacalica yéetápinácaalíwa, yásí yàaca uva ibànacalená ìiri íríwa. Ara, wàacuéwa wanúanáni. Yásí wíacata bànacalé íiwacanánái’, náimaca nalíwáaca. ⁸ Càita náibàacani, yá nanúacani. Yá náucacaté ichéecami uva ibànacalená yèewíise.

⁹ “Siùca nucàlidacué pirí cànínacaalí bànacalé íiwacali imànínápiná nalí, níái icuèyéicaté bànacalé. Yàanàapiná nàataléwa, yá inúapiná níawa. Néese imàacapiná áibanái icùaca irí uva ibànacalená.

¹⁰ “Pidécuéca piléeca áiba comparación Dios yàasu profeta itànèericaté Dios inùmalicúise. ¿Cánacué càmita peebáida itàacái? Itànàacaté Dios ibànùanápináté israelita icuèrinápiná, quéwa íimaca báawánápináté naicácani. Càité profeta itànàaca:

‘Níái imàníiyéica íba icapèená, nadéca náucaca abéeri íba méetàuculé náichawa, caná iwènicáiná naicácani. Quéwa Wacuèriná Dios idéca imàacaca máiníiri iwàwacutácawa capli írípíná yái íba náuquéricaté.

¹¹ Dios imànícáiná càì, íná wàaca Dios irí cayábéeri’, càité profeta íimaca nùwali”, íimaca yái Jesúsca, icàlidaca nalí iináwanáwa, yái càiride iyúwa íba, israelita icuèrinápináca.

¹² Néseté abénaméeyéi néená níái judío íiwacanánáica nawàwa náibàaca Jesús náucacaténáni presoíyéi ibànàliculé, náalíacáináwa icàlidacaté nàwali yái comparaciónca. Càmirita quéwa nadé náibàacani, cáalucáiná naicáca níái manùbéeyéi wenàiwicaca cayábéeyéica iicáca Jesús. Iná nàacawa Jesús íicha.

El asunto de los impuestos

¹³ Néseté judío íiwacanánái ibànùaca abénaméeyéi fariseo nàacaténáwa Jesús yàatalé, áibanái nacái cayábéeyéi iicáca rey Herodes íiwitáise. Nawàwacaté nasutáca néemlawa Jesús càulenéri wawàsi ìwali, náalimáidacaténá naicáwani icàlidáanápiná báawéeri iyúni

yéewanápiná nacháawàaca iináwaná ìwali romanonái yàasu gobierno ìiwacanánái irí. ¹⁴ Yá nàacawa Jesús yàatalé, yá náimaca irí cáimiétaquéri iyúta:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, wáaliacawa pitàanica báisiri iyú, càmita nacái cáalu pía wenàiwica ícha càmicáiná pimàaca áiba wenàiwica caináwanéeyéi iwènúadaca píwitaíse cayábéeri ícha, néese péewáidaca wenàiwica báisiri iyú nàyacaténá càide iyúwa Dios ichùulianá nàyaca. Iná picàlida walíni báisiri iyú ìwali yái wasutéeripináca wéemíawa píawa: ¿Cayábasica wapáyaida wáichawa nía plata iyú níara emperador romanosàiri yàasu gobierno ìiwacanánái icuèyéica wàasu cáli, càmicaalí nacái báawasicani? ¿Iwàwacutásica wapáyaidaca wáichawa níara romanoca, càmitasica iwàwacutá wapáyaidaca wáichawa nía? —náimaca.

¹⁵ Quéwa Jesús yáaliacawa càmita báisí nawàwa náaliacawa, nawàwacáita nacháawàaca iináwaná ìwali meedá itàacái ìwalíse. Iná íimaca nalí:

—¿Cánacué píalimáida piicáwa núa picháawàacaténá nuináwaná ìwali ìwalíse yái núumérica? Néeni, pitécué nulí moneda nuicácaténáni —íimaca yái Jesúsca. ¹⁶ Yá natéca iríni. Néese Jesús íimaca nalí:

—¿Cawiná yéenáiwana ichanàawa, cawiná nacái ípidená ichanàawa moneda ìwali? — íimaca yái Jesúsca. Náimaca irí:

—Emperador ípidenáquéi ichanàawa, yéenáiwana nacái ichanàawa ìwali, yái romano ìiwacalínaca, icuèrica macái èeri mìnanaí —náimaca. ¹⁷ Iná Jesús íimaca nalí:

—Pipáyaidacué píchawa emperador plata iyú càide iyúwa ichùulianácué pipáyaidaca. Pimànicué nacái càide iyúwa Dios iwàwáanacué pimànica —íimaca yái Jesúsca. Yá máini náináidacawa néemíaca manuísíwata Jesús íimáaná, càmicáiná náalimá nacháawàaca iináwaná ìwali itàacái ìwalíse.

La pregunta sobre la resurrección

¹⁸ Néeseté abénaméeyéi saduceo nàaca naicáca Jesús. Saduceonái náimaca yéetéeyéimiwa càmitasa nacáucàawa áibaalípiná. Saduceonái iwàwacaté wenàiwicanái iicánica Jesús iquíniná, íná nasutáca néemíawa Jesús, náalimáidacaténá naicáwani. Yá nacàlidaca irí tàacáisi. Náimaca irí:

¹⁹ —Pía yéewáidéerica wenàiwica, profeta Moisés itànàacaté tàacáisi Dios inùmalícuíse ímérica wíacué judíoca iwàwacutáca càì wamànica: Asìali yéetácaalíwa méenibeta, yásì iwàwacutá yéenasàiri yeedáca iríwa yéenasàiri ínumiwa yàacawéetúapináwa yéewacaténá idèniaca úapicha yéenibewa naiquéeyéipiná iyúwa yéetéerimiwa yéenibemi yéewanápiná nàyaca wenàiwica icuèyéipiná yéetéerimiwa yàasu cáli. ²⁰ Uwé, áibaalíté nàyaca siete namanùbaca yéenanái. Yá nabèeri yeedáca ínupináwa. Yá yéetácawa uícha méenibeta. ²¹ Yá iméeréerimi yeedáca úa ínupináwa. Yá yéetácawa uícha méenibeta. Càita nacái iméeréerimi àniwa yeedáca iríwa úa, yá yéetácawa uícha méenibeta. ²² Càité níai sietéeyéica imanùbaca needáca úa quéwaté méenibecata néetácawa uícha macáita. Néese uétácawa átata náami. ²³ Uwé, báisícaalí yéetéeyéimiwa icáucàacawa áibaalípinátá càide iyúwa áibanái ínáiáanáwa, néese ¿càinápinásica unìri náicha níai sietéeyéimica? Càmita náalimápiná náaliacawa macáicáináta náinucaté úa —náimaca naicánica Jesús iquíniná. ²⁴ Néese Jesús íimaca nalí:

—Pidécuéca piméeràacawa báisiri tàacáisi ícha càmicáinácué píalíwa càinácaalí ímáaná Dios itàacái profetanái itànèricaté Dios inùmalícuíse. Càmitacué nacái píalíwa Dios íwitaíse ìwali, yái yáalimérica imichàidaca wenàiwica yéetácaisi ícha. ²⁵ Aibaalípiná yéetéeyéimiwa nacáucàapínacawa, quéwa càmita nacásàapínáwa, níai asianáica, inanái nacái, nàypináciná càiwade iyúwa chènuníiséeyéi ángel iyáaná càmlíyéica icásàawa. ²⁶ Aiba wawàsi nacái, piyúunáidacuéca càmita Dios icáucàidapíná wenàiwica áibaalípiná, quéwa pidécuéca piléeca cuyáluta profeta Moisés itànèricaté Dios inùmalícuíse, íná ¿cánacué càmita píalí péemíaca càinácaalí ímáaná? Moisés ibàlùacatéwa Dios ípunita mawiénita maléneri àicu irí yeeméricawa quichái iyú, yá Dios íimacaté Moisés irí: ‘Núacata

yái Dios icuèrica Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái', càité íimaca yái Diosca. ²⁷ ¡Dios càmita icùa yéetéeyéimiwa ichéeca meedá! ¡Néese Dios icùaca cáuyéi wenàiwica! Iná iwàwacutácué pialíacawa cáuca nía Dios yáapicha, níái Abraham, Isaac, Jacob nacái, éwita néetácáanítatéwa madécaná camuí ipíchawáiseté Moisés iyaca. Iná yéewa wáalíacawa Dios icáucàidáanápíná yéetéeyéimiwa áibaalípiná. Pidécuéca piméeràacawa máini déeculé báisíiri tàacáisi íicha —íimaca yái Jesúsca.

El mandamiento más importante

²⁸ Abéeri néená níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu yéemìacaté saduceonái isutáaná yéemìawa Jesús, yá nacái yáalíacawa Jesús icàlidacaté nalíni cayábéeri iyú. Néese yàacawa Jesús yàatalé, yá isutáca yéemìawa Jesús:

—Nàyaca madécaná wawàsi Dios ichùulièrica wamàníinápínáca. ¿Càiríná náicha máiníiri cachàinica náicha canánama wamàníinápíná? —íimaca. ²⁹ Néese Jesús íimaca irí:

—Yái Dios ichùullánáca máiníirica cachàinica náicha canánama wamàníinápíná càì íimaca: 'Péemìacué, piacué israelitaca. Iyaca abéerita Wacuèrinásàiri, yái Wacuèriná Dios.

³⁰ Cáininá piicáca Picuèrináwa Dios macái piwàwalicúsewa, macái picáuca iyú nacáíwa, macái píiwitáise iyú nacáíwa, macái pichàini iyú nacáíwa', càì íimaca yái Dios ichùullánáca máiníirica cachàinica náicha canánama wamàníinápínáca. ³¹ Yá pucháibáaná tàacáisi Dios ichùullánáca máiníiri cachàinica náicha canánama wamàníinápíná càì íima: 'Cáininá piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáinináaná piicáca píawawa', càì íimaca yái Diosca. Canáca áiba tàacáisi cachàiníiri náicha níái pucháiba tàacáisica —íimaca yái Jesúsca. ³² Néese yái yéewáidéerica wenàiwica templo irìcu íimaca Jesús irí àniwa:

—Cayábéeri yái picàlidéerica walí, pía yéewáidéerica wía. Pidéca picàlidaca walí báisíiri iyúni. Iyaca abéerita Dios. Canácata íicha áiba. ³³ Yá nacái cáininácaalí waicáca Dios macái wawàwalicúsewa, macái wáiwitáise iyú nacáíwa, macái wachàini iyú nacáíwa, yá nacái cáininácaalí waicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáinináaná waicáca wíawawa, yásí máini cawènica Dios iicácani náicha macái pírái íiwitáaná wanuéyéica Dios irí iyúwa sacrificio, macái ofrenda íiwitáaná nacái wamàaquéerica Dios irí neemácaténá sacrificio altar ínata —íimaca yái yéewáidéerica wenàiwica templo irìcu.

³⁴ Cayábaca Jesús yéemìaca icàlidáanácani, yái yéewáidéerica wenàiwica icàlidacáináténi cáalíacáiri iyú, iná Jesús íimaca irí:

—Yá batéwata pimàaca Dios icùaca pía —íimaca yái Jesúsca. Néese cáaluca macáita níái Jesús yùuwideca. Càmita nawàwa nasutáca néemìawa quirínamani, yái Jesúsca, náalimáidacaténá naicáwani, yéewanápíná nacháawàaca iináwaná ìwali itàacái ìwalísewa. Cáaluca nasutáca néemìawani, ipíchaná báica nía nacái wenàiwicanái yàacuésemi.

¿De quién descende el Mesías?

³⁵ Idècunitàacá Jesús yéewáidaca wenàiwicanái templo irìcu, yá íimaca nalí:

—Níara yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu càmita néewáida nía macái tàacáisi iyú Dios itàacái icàlidéerica Mesías ìwali, yái Picuèrinápínácuéca Dios ibànuèripínácuéca píri, piacué judíoca. Náimacáita rey David itaquèrinámicani. Quéwa rey David íimacaté áiba wawàsi nacái Mesías ìwali. ³⁶ Espíritu Santo imàacacaté David itànàaca yái tàacáisica:

'Nucuèriná Dios íimacaté Nuíwacali irí: Píawinawa nuéwápuwáise picúacaténá núapicha macáita, idècunitàacá numawèniadaca píicha macái piùwidenáíwa, íimaca yái Diosca', càité íimaca yái Davidca.

³⁷ Yái rey David íimacaté Mesías ìwali 'Nuíwacali', iná éwita rey David itaquèrinámicáanítani, yái Mesíasca, càicáaníta iwàwacutá náimaca ìwali rey David liwacali nacáicani —íimaca yái Jesúsca, icàlidaca nalí iináwanáwa, yái Mesíasca.

Jesús acusa a los maestros de la ley

³⁸ Idècunitàacá Jesús yéewáidaca nía, yá íimacaté nalí: "Piicácué píichawa níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu. Picácué piyaca càide iyúwa nàyaná. Casímáica

nèepunícawa nanáawani cáaléeri yáapichawa, náasáidacaténá nadéca néewáidacawa madécaná èeri, nayúunáidacáiná casímáica Dios iicáca nía. Nawàwa wenàiwicanái itàidaca nía cáimiétaquéri iyú bamuchúamibàa yàcalé manùbéeyéi wenàiwica naicácaténá nía. ³⁹ Máini nawàwa náawinacawa cayábéeri yàalubáisi ínata cáimiétacanéeyéi wenàiwica yáawinacatáicawa macái wenàiwica yàacuésemi judíonái yéewáidacàalu irìcu. Nacutá nacái cayábanaméeyéi yàalubáisi cáimiétacanéeri yáawinacatáicawa macái wenàiwica yàacuésemi nayáacaténá nayáacaléwa náapicha, yéewacaténá áibanái naicáca nía iyúwa máiniyéica cachàinica. ⁴⁰ Níai yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu nayéedùaca nacái nacapèemi, nàasumi nacái, náicha níai catúulécanéeyéi inanái inìrimi yéetéeyéimicawa ícha. Néese nasutáca Dios ícha déecuiri iyú, yéewacaténá áibanái iyúunáidaca cayábaca náiwitáise. Níacata Dios yúuwichàidéeyéipiná cachàinìri iyú náicha áibanái cabáyawanéeyéica”, ímaca yái Jesúsca.

La ofrenda de la viuda pobre

⁴¹ Aiba èerité Jesús yáawinacawa templo irìcu, abéemàalé ofrenda yàalu ícha wenàiwica iwàlùadacataléca plata namàaquérica Dios irí. Yá iicáca wenàiwicanái iriàdaca yàasu platawa ofrenda yàalu irìculé namàacacaténáni Dios irí. Yá iicáca madécaná càasuýéi nalìadaca néré manùba plata. ⁴² Néese inanái yàanàaca néré, catúulécanéechúa, inìrimi yéetéechúamicawa ícha. Yá ulladaca moneda ofrenda yàalu irìculé, pucháiba moneda cobréeyéi púubéeyéi, càmiyéica máini cawènica. ⁴³ Néese Jesús imáidaca yàataléwa yéewáidacalénaiwa. Yá ímaca nalí:

—Péemiacué cayába, úai manìríchúami catúulécanéechúaca udéca umàacaca ùasu ofrenda Dios iiquéri iyúwa manuiri iwèni náicha canánama yúuquéeyéica plata ofrenda yàalu irìculé. ⁴⁴ Macáita níai áibanái nàacaté ichàbéericawa meedá, máisibáwanáita nàasu cawèníri íchawa, quéwa úai catúulécanéechúaca, udéca umàacaca ofrenda Dios irí macáita yái udènièrimica uwènianápináca uyáacaléwa —ímaca yái Jesúsca.

13

Jesús anuncia que el templo será destruido

¹ Jesús imusúacatéwa templo ícha, yá abéeri yéewáidacalé ímaca irí:

—Wáiwacali, ¡piicácáwa níai templo yàasu íba cayábanaméeyéica, nía nacái capìi manuínaméeyéica, cayábanaméeyéi iicácanáwa templo itéeséeyéica! —ímaca. ² Quéwa Jesús ímaca irí:

—Péemi cayába yái núuméeyéica pirí ìwali, níai capìi manuínaméeyéica. Aibaalípiná canácata capìi yàasu íba yáawinèeripinácawa áiba íba ínata. Macáita níai capìi templo itéeséeyéica namàalàapináta nacáiwa —ímaca yái Jesúsca.

Señales antes del fin

³ Néeseté Jesús yàacawa yéewáidacalénái yáapichawa dúli néré ípidenéechúa Olivos, ímáanáca olivo inàlimaná. Uái dúli iyéechúaca abéemàise templo ícha. Yá Jesús yáawinacawa. Néese Pedro, Santiago nacái, Juan nacái, Andrés nacái nàacawa yàatalé méetàucuta áibanái ícha. ⁴ Nasutáca néemlawa Jesús càcaalínápinácaalí ichàbawa yái wawàsi Jesús icàlidéericaté nalí templo ìwali, càinácaalí iyú nacái nadépinaté náalíacawa templo imáalàanápinácatéwa mesúnamáita.

⁵ Néese Jesús ímaca nalí: “Piicácué piichawa cayába ipíchaná áibanái ichìwáidacuéca pía ipíchawáise èeri imáalàapinácawa. ⁶ Manùbacáiná wenàiwica nàanàapiná icàlidéeyéipiná ichìwawa. Náimapiná núacasa níata. Yá nacàlidapiná nachìwawa. Càipiná náimaca: ‘Núacata yái Mesíasca, ípidenéerica Jesucristo, israelita icuèrinápináca’, càipiná náimaca namànica nachìwawa. Yá nachìwáidapiná manùba wenàiwica.

⁷ “Picácué cáalu piwàwa péemiapinácaalícué áibanái itàanica ùwicái iináwaná ìwali, namànínása ùwicái mawiénita, déecubàata nacái. Càita iwàwacutá namànica, quéwa

càmitàacá imáalàapínáwa yái èeriquéi. ⁸ Manùbacáiná áiba cáli néeséeyéi ipéliapíná áiba cáli néeséeyéi ípunitawa, áibanái gobierno namànipíná ùwicái áibanái gobierno ípunitawa. Yá canánama cáli icusúapínácawa. Yá nacái manùbéeyéi wenàiwica néetápináwa máapicái iyú. Quéwa macáita yái yùuwichàacáisica, yátanica idàbáanéeri yùuwichàacáisica meedá, càide iyúwa inanái idàbacaalí ùuwichàacawa ùasu èeri umusúadacaténá iicá èeri.

⁹ “Piicácué píichawa áibanáicáiná judíonái náibàapínácué píawa nacháawàacaténácué piináwaná ìwali nàyacàle icuèrinánái iríwa. Aibanái icapèedáidapínácué píawa judíonái yéewáidacàalu irícu. Yá áibanái náibàapínácué píawa nacháawàacaténá piináwaná ìwali càmiyéi judío icuèrinánái irí, reynái irí nacáiwá peebáidacáinácué nutàacái. Càipíná Dios imàacacué namànica pirí, yéewanápiná picàlidaca nalí nutàacái. ¹⁰ Ipíchwáise imáalàapínácawa yái èeriquéi, yá iwàwacutápiná macái èeri mìnánái yéemìaca nutàacái cayábéeri. ¹¹ Néenialípiná náibàapínácué píawa nacháawàacaténácué píawa náiwacanánái iríwa, quéwa picácué achúma píináidacawa piwàwawa ìwali càinácaalí iyú píalimá picàlidaca nalí nutàacái. Pibàlùapínácué náipunita, yá picàlidacué nalí càinácaalí tàacáisi Dios ichùlièripínácuéca picàlidaca nalí, càmicáinácué picàlidapíná nalí píasu tàacáisiwa meedá, néese picàlidapínácué nalí nutàacái Espíritu Santo imàaquèeripínácuéca píalíacawa. ¹² Néenialípiná wenàiwicanái nacháawàapíná néenánáisiwawa áibanái irí, néenánái néetáanápínáwa neebáidacáiná nutàacái. Aibanái nacái nasèenái nacháawàapíná néenibewa néetáanápínáwa neebáidacáiná nutàacái. Aibanái néenibe nacái nawènúadapíná náiwitáisewa nasèenái íchwawa, yá nanúaca nasèenáiwawa. ¹³ Macái èeri mìnánái báawacuéca naicápiná píawa peebáidacáiná nutàacái, quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata àta néetáatalétawa, níacata nuwasèeyéipíná Dios yàasu yùuwichàacáisi íchwawa.

¹⁴ “Aibaalípiná piicápinácué wenàiwica imànica áiba báawéeri casaquèeri wawàsi templo irícu, aléde càmicataléca Dios imàaca wenàiwica imànica càiri wawàsi, casacàacaténá imànica templo Dios ícha –píacué iléeyéica yái tàacáisica, péemìacué cayábani–íná piicápinácaalícué yái wenàiwica iyaca néré, yásí macáita wenàiwica iyéeyéica cháí Judea yàasu cáli iwàwacutá napiacawa dúli inàliméeri nérépiná. ¹⁵ Cawinácaalí wenàiwica iyamáidéeyéicawa iyaca icapèe ipùata sàabadéeri ínatawa néenialípiná, iwàwacutá càmita nèepùa nawàlùacawa nacapèe irículéwa needácaténá nàasuwa ipíchwáise napiacawa Jerusalén iyacàlená ícha. ¹⁶ Cawinácaalí iyéeyéica manacúaliré, iwàwacutá càmita nèepùawa nacapèe néréwa, ibatàa needáanápíná nabàlewata, iwàwacutá càmita nèepùawa ipíchwáise napiacawa Jerusalén iyacàlená ícha. ¹⁷ ¡Nàuwichàapínácawa manuísíwata cawínácaalí inanái idéerícuíyéica, nía nacái inanáica yèeyéica quírasì líra línisi!, càmicáiná náalimá napiacawa ráunamáita, naicápiná nacái néenibewa nàuwichàacawa. ¹⁸ Pisutácué Dios ícha ipíchanácué iwàwacutá piplacawa unlabépi, máinicáinácué càulenáca píacawa. ¹⁹ Néenialípiná wenàiwicanái yùuwichàapínácawa báawanama. Canácaté áiba yùuwichàacáisi báawéeríwanái ícha, Dios idàbacatáiseté yái èeriquéi, àta siuca nacáide. Càmirípináta nacái áiba yùuwichàacáisi báawéeríwanái ícha càiripínáta cháí èeri irícu. ²⁰ Càmicaalí Wacuèriná Dios imàaca maléenéeripínátáni yái yùuwichàacáisica, yásí macái èeri mìnánái yéetápináawatá. Quéwa Dios idéca imàacaca maléenéeripínácani cáininácáiná iicáca yàasu wenàiwicawa, níái wenàiwica Dios yeedéeyéica yàasunáipínáwa.

²¹ “Néese néenialípiná áibanái íimapínácué piríwa: ‘Aquialécué, piicáca chácata iyaca yái Mesíasca’, càipíná náimaca; áibanái nacái náimapínácué piríwa: ‘Piicácué Mesías iyaca néré, yái judío icuèrináca’, càipíná náimaca. Quéwa picácué peebáida nalíwani. ²² Manùbacáiná cachìwéeyéi yàanàapínáca, icàlidéeyéipíná ichíwawa, náimapíná Mesíasca nía, judío icuèrinápiná; áibanái iwicùlidéeyéi nacái nàanàapíná icàlidéeyéi ichíwawa. Náimapíná natàanínása Dios inùmalícuíse. Namànipíná yái càmiríca wenàiwica idé imànica. Càipíná náasáidaca nachàiniwa nachìwáidacaténá èeri mìnánái. Náalimáidapíná nachìwáidaca Dios yàasu wenàiwica, Dios yeedéeyéica yàasunáipínáwa. Càmicaalí Dios

yàasunái iicá íchawa cayábani, yásí cachìwéeyéi náalimá nachìwáidaca nía nacái. ²³ Iná ipiicácué píchawa cayábani! Nudéca nucàlidacuéca piríni, macáita yái iwàwacutéericuéca píalíacawa ipíchanácué nachìwáidaca pía. Nudéca nùalàacuéca pía náicha, ipíchawáise íchàbapínacawa”, ímaca yái Jesúsca.

El regreso del Hijo del hombre

²⁴ Jesús ímacaté nalí àniwa: “Néenialípiná idécanáami íchàbacawa yái yùuwichàacáisica, yá catápináca èeri, quéeri nacáiwá càmíta amalá icànaca. ²⁵ Dùlupùta nacái nacaláapínáwa chènuníse. Yásí cachàiníyéi wawàsi iyéeyéica chènuniré nacusúacawa macáiwá. ²⁶ Néese macái èeri mìnánái iicápiná núa, núa asíali Dios néeseérica, nùanàapíná acalèe yèewíse cachàiníri nuíwitáise iyúwa, nucamaláná mèlumèluíri írìcuwa nucùacaténá macáita. ²⁷ Nubànùapíná nùasu ángelnáiwá, yá nàwacáidapíná nulí nùasunái nuedéeyéica èeri mìnánái yèewíse àta alénácaalí nàyaca macái cáli imanùbaca cháí èeri írìcu.

²⁸ “Péemiácué cayába comparación higuera yéetaná ìwali: Càisinàacaalí higuera yàana, yá imusúadacaalí íbáináwa, yá píalíacuécawa mawiénica camuí. ²⁹ Càita nacái píicápinácaalícué íchàbacawa macáita yái nucàlidéericuéca pirí ìwali, yásí píalíacuécawa mawiénica núa, nùanápináwa néese àniwa, núa asíali Dios néeseérica, càide iyúwa wenàiwica íbàlùacaalíwa capíi inùma írìcu, iwàlùanápináwa capíi írìculé. ³⁰ Péemiácué cayábani, macáita yái siùquéerica tàacáwa nucàlidacuéca pirí ìwali, macáita íchàbáanápinácaawa ipíchawáise néetácawa macáita wenàiwica iyéeyéipínáca néenialíwa. ³¹ Yái capíraléeri cáli, èeriquéi nacái namáalàapínácaawa áiba èeriwa, néese nutàacái càmíta ímáalàapínáwa. Macáita íchàbapínácaawa càiwade iyúwa nucàlidáanácué piríni.

³² “Quéwa canácata yáaliériwa chácatáinápinácaalí yái èerica, chènuníseeyéi ángelnái nacái càmíta náalíawa, núa nacái Dios írìca, càmíta nùalíawa chácatáinápinácaalí yái èerica, hora nacái. Abéericata Núaniri Dios yáaliériwa.

³³ “Iná picùacué pìyacani, yái èeripínáca, písutácué nacái Dios íicha, càmíicáinácué píalíawa chácatáinápinácaalí nuénáiwáná yàanàaca. ³⁴ Péemiácué comparación: Nuénáiwánápiná iyaca càide iyúwa asíali yàacaalíwa ipáchiacaténá déeculé. Ipíchawáise imusúacawa icapèe íchawa, yá ímáidaca yàasu wenàiwicanáiwá. Yá íchùuliaca nacùanápiná ícapèe, yàasu nacái. Macái icàlida nalí náibaidéeripínáca. Yá íchùuliaca yàasu wenàiwicawa icuèripíná capíi inùma ipíchaná íimáca, ituíyàanápiná mamáalàacata àta náiwacali yàanàacataléta àniwa.

³⁵ Iná núumacué pirí, picùacué cayába nùanàaca àniwa, càmíicáinácué píalíawa nuénáiwáná, núa iyéerica càide iyúwa capíi íiwacali, chácatáinápinácaalí nùanàaca àniwa, nùanàapínácaalí táicalé, càmícaalí nacái catá bamuchúami, càmícaalí nacái cawámai itàacaalí, càmícaalí nacái mapísáita. ³⁶ Picùacué cayába nùanàaca ipíchanácué nuèpùapínácaalí nùanàaca àniwa, yáta nùanàacuéca pía meedá càmíiyéica íibaida nulí cayába, càide iyúwa wenàiwica íiméeyéica meedá. ³⁷ Yái núuméericuéca pirí, núuma nacái macáita nùasu wenàiwica íríwa: Picùacué cayába nùanàaca àniwa”, ímaca yái Jesúsca.

14

Conspiración para arrestar a Jesús

¹ Iwàwacutácaté pucháiba èeri ipíchawáise judiónái yàasu culto ípidenéeri Pascua, nayáacaalíté pan càmíiri idènia levadura. Sacerdote íiwacanánái, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo írìcu nacutáca cànápinácaalí iyú yéewanápiná náibàaca Jesús íbàacanéeri iyú nanúanápináni. ² Abénaméeyéi náimaca:

—Iwàwacutá càmíta wáibàani Pascua yàasuná culto yaalí, ipíchaná calúaca wáapicha níái manùbéeyéi wenàiwicaca, ipíchaná namànica ùwicái yàcalé írìcu —náimaca.

Una mujer derrama perfume sobre Jesús

³ Jesús yàacatéwa Betania iyacàlená néré, yá iwàlùacawa Simón ícapèe írìculé, yái Simón íchùnìericatéwa cháunási lepra íicha. Néese idècunitàacá Jesús iyaca mesa idaní iyáacaténá

iyáacaléwa, yá abéechúa inaná yàanàaca itéechúaca catùa ucáapi irìcuwa, abéechúa catùa cawèníri íba alabastro icatùalená, ipuniéchéuwa séenási pumèníri isàni iyú, ípidenéeri nardo, máiníri cawènica. Yá ubacáca catùa inùma, yá ùcùaca séenási Jesús íwita ìwali, yái séenási pumènírica isàni. ⁴ Néese abénaméeyéi néená níái iyéeyéica néeni, yá calúaca nía ìwalíse yái umànínáca. Náimaca nalíwáaca:

—Máiní báawéeriquéi úcáanáca meedá yái pumènírica isàni cawènírimica. ⁵ Yái pumènírica isàni iwèníri trescientos ichàbaníseta denario, cawèníyái plata abéeri camuí iwènicatái. Iná ¿cánácáwa càmita uwéndani ùcaténá iwènináami catúulécanéeyéi irí? — náimaca nalíwáaca. Yá nacúisaca náichawa úái inanáca. ⁶ Quéwa Jesús ímaca nalí:

—Pimàacacué umànica càide iyúwa uwàwáaná. Picácué písàiwica ulí wawàsi. Udéca umànica nulí cayábéeri. ⁷ Catúulécanéeyéi wenàiwica nàyacuéca pèewi càiripináta, íná yéewa píalimá piyúudàaca nía càinácaalí èeri piwàwacatáicacacué piyúudàaca nía. Núa quéwa càmirita iyapiná píapichacué càiripináta cháí èeri irìcu. ⁸ Uara inanáca udéca umànica nulí yái cayábéerica úaliméerica umànica. Udéca ùcùaca nùwali perfume nusànipiná ipíchawáise nuétácawa, yéewanápiná nabàliaca núa, càide iyúwa judiónái imàníná yéetéeyéimiwa irí. ⁹ Péemíacué cayába, àta alénácaalí wenàiwica nacàlidaca nutàacái cháí èeri irìcu, yái tàacáisi íméerica nuwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, yásí nacái nacàlidaca uináwaná ìwali càinácaalí iyú úái inanáca umànínáté nulí cayábéeri. Càipiná nawàwalica úawa —ímaca yái Jesúsca.

Judas traiciona a Jesús

¹⁰ Néeseté Judas Iscariote, abéeri néená níái docéeyéica imanùbaca Jesús yéewáidacaléca, yàaca itàanica sacerdote íwacanánái yáapicha, itéenápiná nía Jesús yàatalé náibàacaténáni. ¹¹ Níái sacerdote íwacanánáca néemíacaalíni, yá máiní casímáica nawàwa. Yá nacàlidaca Judas irí nàanápináté irí plata itéenápináca nía Jesús yàatalé náibàacaténáni. Néese Judas idàbaca icutáca wawàsi càicaalínacatáipináta yáalimá itéca nía Jesús yàatalé náibàacaténáni.

La Cena del Señor

¹² Idàbáanéeri èeri yàanàacaté judiónái yàasu culto yaalí ípidenéerica Pascua nayáacaalíté pan càmiri idènia levadura. Yáté èerica nanúacaté oveja wàlisài iyúwa sacrificio càide iyúwaté náiwitáise iyáaná nayáacaténá oveja iiná Pascua yàasuná culto yaalí. Yáté èerica Jesús yéewáidacalénái isutáca yéemíawani. Náimaca irí:

—¿Alénásica piwàwa wàacawa wachùnìacaténá piyáapiná nacáywa yàacàsi Pascua pinéerica piyáacaténáni wáapicha? —náimaca irí. ¹³ Iná Jesús imáidaca yàataléwa pucháiba yéewáidacaléwa ibànùacaténá nía. Yá ímaca nalí:

—Píacuéwa Jerusalén iyacàlená irìculé. Abéeri asìali ípunitáidapinácué píawa, itéerica úni catùalícu. Píacuéwa yáamiwáise, ¹⁴ àta iwàlùacatalétawa capìirìculé, néese píimacué capìi íwacalí irí: ‘Yáara Yéewáidéerica wía iwàwaca isutáca yéemíawa pía alénácaalí capìi imàdàaná ìya iyáacatáipiná iyáacaléwa Pascua pinéerica yéewáidacalénái yáapichawa’, píimacué irí. ¹⁵ Néese yáasáidapinácué piríwani, capìi imàdàaná manuírì iyéerica chènunibàa cáli inàni ícha, nachùnìerica cayába. Pichùnìacué walíni néré wayáapiná Pascua piná —ímaca yái Jesúsca.

¹⁶ Néese nàacawa Jesús ícha níái yéewáidacaléca, yá nawàlùacawa Jerusalén iyacàlená irìculé. Yá nàanàca macáita càide iyúwa Jesús ímáanáté nalí. Néese nachùnìaca yàacàsi Pascua pinéerica. ¹⁷ Néeseté catáca yàacawa, yá Jesús yàanàaca néré doce namanùbaca yéewáidacalé yáapichawa. ¹⁸ Néese idècunitàacá nayáaca nayáacaléwa mesa iwéré, Jesús ímaca nalí:

—Péemíacué cayába, abéeri péenácué, iyéerica iyáacaléwa núapicha siùcade, itépiná nùuwidenái náibàacaténá núa —ímaca nalí.

¹⁹ Yá idàbaca achúmaca nawàwa, íná nadàbaca nasutáca néemíawani abéerinamata. Náimaca Jesús irí:

—¿Núasica? —náimaca. ²⁰ Jesús ímaca nalí:

—Abéeri péenácué docenácué pimanùbaca pía, yái yáapúadéerica pan núapicha quirápieli iriculé, yácata itéeripináca nùuwidenái náibàacaténa núa. ²¹ Báisíta núa, asíali Dios néeséerica, nuétápinácawa càide iyúwaté profetanái itànàanaté tàacáisi nùwali Dios inùmaliçué; quéwa ¡máiníripiná yùuwichàacawa yái asíalica itéeripináca nùuwidenái náibàacaténa núa! Cayába cachàinitésica irítáni càmicaalíté imusúa iicáca èeritá —íimaca yái Jesúsca.

²² Néese idècunitàacá nayáaca nayáacaléwa, Jesús yeedáca pan icáapi iriculéwa, yá yàaca Dios irí cayábéeri ìwali yái panca. Néese isubèriadacani, iwacùaca nalíni. Íimaca nalí:

—Peedácué piyáawani, yácata nuiná yái —íimaca nalí.

²³ Néese yeedáca copa icáapi iriculéwa, abéechúa copa idènièchúa iricuwa uva ituní. Yá yàaca Dios irí cayábéeri ìwali yái uva ituníca. Néese ichàbáida nalíni, yá macáita nàiracani.

²⁴ Jesús íimaca nalí:

—Yái uva ituníca, yácata nuíraná imusuéripinácawa nuíchawa cruz ìwali manùbéeyéi wenàiwica irípináwa, imàaquéeri nacái báisírircani yái wàlisài wawàsi Dios imànírira wenàiwicanái yáapicha iwasàacaténa níawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ²⁵ Péemíacué cayába, càmita nuèpua nuìrapináca quirínamani yái uva ituníca àta áiba èeripiná nuìracataléta wàlisài uva ituní yàcalé iricu Dios icùacataléca macáita chènuniré —íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

²⁶ Néeseté idécanáami nacántàaca salmos, yá nàacatéwa dúli nérépiná ípidenéechúa Olivos, íimáanáca olivo inàlimaná. ²⁷ Jesús íimaca nalí:

—Macáitacué piwènúadapiná nuícha píiwitáisewa, yá pimàacapinácué núa abéerita, càide iyúwaté Dios yàasu profeta itànàaná tàacáisi Dios icàlidéericaté nùwali. Dios íimacaté: ‘Nunúapiná yái icuèrica nupíra ovejanáwi, néese nupíra ovejanái napílapiná nacàlàliacawa’, íimacaté yái Diosca. ²⁸ Quéwa idécanáami numichàacawa yéetácáisi íicha, yásí nùacuéwa pipíchalé Galilea yàasu cáli néré, yá nuípunitáidapinácué pía néréwa —íimaca yái Jesúsca. ²⁹ Néese Pedro íimaca irí:

—Ewita macáita áibanái iwènúadacaalí píicha íiwitáisewa, càicáaníta càmita numànipiná càì —íimaca yái Pedroca. ³⁰ Jesús íimaca irí:

—Péemí cayába, yáta catáquéi, ipíchawáise cawámai itàaca pucháibáaná yàawiríapiná, yá pimànipiná pichìwawa máisiba yàawiría, píimapiná càmitasa píalía nùwali, ipíchaná nanúaca pía núapicha —íimaca yái Jesúsca. ³¹ Quéwa Pedro íimaca irí cachàiníri iyú mamáalàacata:

—Ewita iwàwacutácaalí nacái nuétácawa píapichawa, càicáaníta càmita nucàlida nuchìwawa càminása nualía pìwali —íimaca yái Pedroca. Yá macáita níái áibanái càì náimaca nacái Jesús irí.

Jesús ora en Getsemaní

³² Néeseté nàanàca bànacalé inàlima néré ípidenácataléca Getsemaní. Yá Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa:

—Píawinacuéwa cháì idècunitàacá nùaca néré nusutáca núawawa Dios íicha —íimaca yái Jesúsca.

³³ Yá itéca yáapichawa Pedro, Santiago nacái, Juan nacái. Yá Jesús idàbaca icalùadacawa báawanama, máiní achúmaca iwàwa íináidacawa icalùniwa. ³⁴ Yá íimaca nalí:

—Máiní achúmaca nuwàwa nuínáidacawa nuwàwalicúsewa càide iyúwa wenàiwica iwàwéeri yéetácawa aquialéta. Chátacué píara. Picácué piimá pìyaca —íimaca nalí.

³⁵ Néese Jesús isirùacawa napíchalé achúmáanata. Jesús yúuwàa irìacawa inùmáawawa cáli iwéré. Yá isutáca Dios íicha wawàsi asáisi cayábacaalí iwasàanápiná Jesús yùuwichàacáisi íicha, yái yùuwichàacásica yàanèripinácatéwa ìwali mesúnamáitaté. ³⁶ Càité Jesús isutáca yáawawa Dios íicha: “Núaniri, píacata yáaliméerica imànica macái wawàsi. Iná piwasàaca núa íicha yái nùuwichàanápinácawa yàanèripinácawa nùwali siùcade; quéwa, càmicaalí

cayábani yái piwasàanáca núa, yá picá pimàni càide iyúwa nuwàwáaná, néese pimàni càide iyúwa piwàwáaná”, ímaca isutáca Dios ícha yái Jesúsca.

³⁷ Néese yèpùacawa yéewáidacalénái yàataléwa. Yá yàanàaca nía iiméeyéicáita. Néese ímaca Pedro irí:

—Simón, ¿cáná piimá? ¿Cáná càmita yéewa picawàacawa ibatàa abéeri horapíná?

³⁸ Picácué piimá pìyaca, pisutácué nacái píawawa Dios ícha yéewacaténácué pimawèniadaca píchawa báawéeri, Satanáscáiná yáalimáidapínácué píá pimànínapíná píbáyawanáwa. Píwàwacuéca pimànica càide iyúwa nuwàwáaná, quéwa machawàacáicacué piiná meedá —ímaca yái Jesúsca.

³⁹ Néese Jesús yèpùà yàacawa náicha àniwa. Yá yèpùà isutáca Dios ícha càide iyúwa idéenáté isutácáwaca. ⁴⁰ Néese yèpùacawa yéewáidacalénái yàataléwa àniwa, yásí yàanàaca nía iiméeyéicáita àniwa, máinicáiná cadapùleca nía báawanama. Idécanáami icawàidaca nía, yá báica naicáca níawawa iwéré. ⁴¹ Yá Jesús yèpùà iwènúacawa náicha àniwa, yá isutáca yáawawa Dios ícha àniwa. Néese yèpùà yàacawa nàatalé àniwa máisiba yàawíríanápiná. Yá Jesús ímaca nalí:

—¿Cánácué piimá pìyaca? ¿Cánácué piyamáidacáitacuéwa meedá nacái? Pidécuéca piimáca, íná pimichàacuéwa, nuénáiwánacáiná idéca yàanàaca presocatáipínáca namànica núa namàacacaténá cabáyawanéeyéi wenàiwica inúaca núa, núa asiali Dios néeséerica. ⁴² Pimichàacuéwa, wàanácuéwa; áca néese yái asialica itéerica nùuwidenái náibàacaténá núa —ímaca yái Jesúsca.

Arrestan a Jesús

⁴³ Idècunitàacá Jesús itàanica, yáté Judas yàanàaca, yái abéeri yéewáidacaléca, docenámica nía. Yàanàaca madécaná wenàiwica yáapicha cacáapisèyeyéi. Natéca espada machete nacáiri, wacàba nacái áiba. Sacerdote íwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, judío íwacanánái nacái nabànùacaté wenàiwica Judas yáapicha íbèyeyéipínáca Jesús. ⁴⁴ Judasca, yái itéeripínacaté Jesús yùuwidenái náibàacaténáténi, icàlidacaté nalíni quéechacáwa càinápinácaalí iyú yásáida Jesús. Càité Judas ímaca nalí quéechatécáwa: “Yái asiali nutàidéeripínáca, nusùsuèripínáca nacái inàni ìwali, yácata Jesús. Iná píibàacuéni, pítécué piacawa cachàiníri iyúni”, càité ímaca nalí yái Judasca. ⁴⁵ Ináté Judas yàacawa Jesús yàatalé. Yá ímaca Jesús irí:

—¡Nuíwacali! —ímaca yái Judasca. Néese Judas isùsùaca Jesús inàni ìwali càide iyúwa judío íwitàise iyáaná natàidáaná wenàiwica cáininéerica naicáca. ⁴⁶ Néese níái manùbéeyéi wenàiwicaca náibàaca Jesús, nacùacani presoíri iyú.

⁴⁷ Quéwa abéerita néená níái yéewáidacaléca iyéeyéica néré Jesús yáapicha iwatàaca yàasu espada machete nacáiriwa. Yá yáalimáidaca ipéliacatátá, yá inúacatátá abéeri asiali ìwali espada iyú, quéwa isasàacáita meedá yùuwi abéemàa, yái sacerdote íwacaliná yàasu wenàiwicaca. ⁴⁸ Néese Jesús isutáca yéemìlawa níái wenàiwicaca:

—¿Cánácué pìanàa nùatalé cacáapisàiwaca espada machete nacáiri, wacàba nacái píibàacaténácué núa presoíri iyúpiná càide iyúwa piicáaná cayéedéerimi? Càmitacué iwàwacutá càì pimànica, càmicáinácué nupéliapíná píipunita. ⁴⁹ Macái èeri imanùbaca, nùyacatécué pèewi idècunitàacá nuéwáidaca wenàiwica templo irícu, yá càmitatécué píibàa núa néenibàa. Quéwa píalimácué píibàaca núa siúcade yéewanápiná macáita ichàbacawa càide iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi nuináwaná ìwali Dios inùmalìcuíse —ímaca yái Jesúsca.

⁵⁰ Néese macáita Jesús yéewáidacalénái namàacaca Jesús abéerita néré. Yá napiacawa.

⁵¹ Núa Marcos quéwa, ùculìricaté núa, nùacatéwa Jesús yáamiwáise. Nudèniacaté nùwaliwa manuíri wáluma meedá, núuquéricaté nùwalísewa. Néese níái wenàiwica náibàaca núa.

⁵² Quéwa numusúacàatécatawa nùasu wálumami íchawa, yá nupíacawa náicha mabàleta meedá.

Jesús ante la Junta Suprema

⁵³ Néseté natéca Jesús sacerdote íiwacaliná icapèe néré. Néese nàwacáidáyacacawa macáita sacerdote íiwacanánái, judío íiwacanánái nacái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu. ⁵⁴ Yá Pedro yàacawa Jesús yáamiwáise déecuíseta. Yá iwàlùacawa bàacháwa irìculé, yái sacerdote íiwacaliná icapèe ibàacháwalenáca. Yá Pedro yáawinacawa úwinái yèewi, níái icuèyéica templo. Pedro yáawinacawa mawiénita quichái irí yàanabàcaténá néeni.

⁵⁵ Néese sacerdote íiwacanánái, nía nacái macáita Junta Supremanái israelita íiwacanánái nacutáca wawàsi Jesús ìwali namàacáanápíná úwinái inúacani. Quéwa càmitaté náalimá nàanàca báisíiri wawàsi ìwali. ⁵⁶ Yácáiná éwita manùbéeyéi wenàiwica nacàlidacáaníta nachìwawa Jesús ìwali, càicáaníta càmita abédanama natàaníca. ⁵⁷ Aibanái nabàlùacawa nacàlidacaténá nachìwawa. Yá náimaca:

⁵⁸ —Wadéca wéemìaca càì íimaca: ‘Numáalàidapíná yái temploca aslanái imànírica, néese máisiba èeri irìcu, yá numichàidapíná áiba templo cà mírita aslanái imàni’, càì íimaca — náimaca nacháawàca Jesús iináwaná ìwali.

⁵⁹ Quéwa éwita nacàlidacáaníta càiri chìwái, càicáaníta càmita abédanama natàaníca àniwa. ⁶⁰ Néese sacerdote íiwacaliná imichàacawa ibàlùacawa nàacuésemi. Yá isutáca yéemìawa Jesús:

—¿Cáná càmita picàlida piináwanáwa? ¿Càiná píimaca ìwali yái nacàlidéerica pìwali nacháawàanàca piináwaná ìwali? —íimaca Jesús irí.

⁶¹ Quéwa, éwita càmicáaníta cabáyawanáca yái Jesúsca, càicáaníta masànata náicha mamáalàcatani, canáca icàlidáaná iináwanáwa nalí. Néese sacerdote íiwacaliná isutáca yéemìawa àniwani. Yá íimaca Jesús irí:

—¿Píatasica yái Mesíasca, yái judío icuèrinápínáca, yái cayábéeri Dios Iirica? —íimaca.

⁶² Jesús íimaca irí:

—Báisíta, yáca núa yái. Yá áibaalípiná piicápinácué núawa, asìali Dios néeséerica. Piicápinácué núawinacawa nùyaca Dios yéewápuwáise, yái Dios cachàinírica náicha canánama nucùacaténá yáapicha macáita. Yá piicápinácué nacái nùanàca àniwa acalèe yèewíise chènuníise —íimaca yái Jesúsca.

⁶³ Néese sacerdote íiwacaliná icacanáidaca ibàlewa càide iyúwaté judío íiwitáise iyáaná yáasáidacaténá báawaca yéemìaca yái tàacáisi Jesús íiméerica Dios ìwali. Yá sacerdote íiwacaliná íimaca nalí:

—¿Càmita iwàwacutá wéemìaca áibanái icàlidáaná iináwaná ìwali! ⁶⁴ Pidécuéca péemìaca itàaníca báawéeri iyú Dios ìwali, icàlidaca ìwaliwa Dios Iiricasani. ¿Càinásicué wamànica irí? —íimaca. Yá abédanamata náiwitáise macáita cabáyawanáca naicácani, iwàwacutáanása nacái yéetáca, náimaca.

⁶⁵ Néese abénaméeyéi néená nadàbaca nàapìsáidaca Jesús inàni, nabàlì nacái ituí, yá nacapèedáidacani, náimaca irí:

—¿Píwicùlida, picàlida walíni cawinácaalí yái inúadáida pía! —náimaca irí, naicáaníca iquíniná. Yá nacái úwinái icuèyéica templo nanúadáidaca Jesús inàni ìwali.

Pedro niega conocer a Jesús

⁶⁶ Pedro iyacaté capìi yàapumàalìcubàa, bàacháwáise. Néese inanái yàanàca néré, sacerdote íiwacaliná yàasu wenàiwicaca. ⁶⁷ Uicáca Pedro yàanabàca quichái, yá uicáidaca irí. Néese úumaca irí:

—Pía nacái yèepuníiritéwa Jesús yáapicha, yái Nazaret iyacàlená néeséerica —úumaca.

⁶⁸ Pedro quéwa imànica ichìwawa, íimaca càmitasa yáalía Jesús ìwali. Yá íimaca ulí:

—Càmírita núalía ìwali. Càmita nacái núalía càinácaalí ìwali pitàaníca pìyaca —íimaca icàlidaca ichìwawa yái Pedroca, cáalucáináni. Yá Pedro yàacawa náicha iwáiná inùma néré, yái iwáiná bàacháwa itéeséerica. Néese cawámai itàaca. ⁶⁹ Néese úái íibaidéechúaca uicáca

Pedro àniwa. Yá udàbaca ucàlidaca Pedro iináwaná ìwali wenàiwicanáí irí ìyéeyéica néeni. Yá úumaca nalí:

—Yá asìliquéí abéeri néená níái Jesús yáapichéeyéica —úumaca. ⁷⁰ Quéwa Pedro icàlidaca ichìwawa àniwa càminása yáalía Jesús ìwali ipíchaná náibàacani nacái, yái Pedroca. Néese achúma yáwanáitacáwa àniwa áibanáí ìyéeyéica néeni náimaca Pedro irí àniwa:

—Báísíta píaca abéeri néená níái Jesús yáapichéeyéica, Galilea yàasu cáli néeséericáiná nacái pía —náimaca. ⁷¹ Néese Pedro idàbaca icàlidaca ichìwawa cachàiníri tàacáisi iyú, báawéeri nacái báawanama báisí báisísíwata Dios yáaliéricawa. Yá ímaca nalí:

—¿Càmita núalía ìwalíira asìali pitàanírícuéca ìwali! —ímaca icàlidaca ichìwawa yái Pedroca, ipíchaná náibàacani, cáalucáináni, yái Pedroca.

⁷² Yáta cawámai itàaca àniwa pucháibáaná yàawiríapiná. Néese Pedro iwàwalica tàacáisi Jesús íméricaté irí: ‘Ipíchawáise cawámai itàaca pucháibáaná yàawiríapiná, yá pimànipiná pichìwawa máisiba yàawiría, píimapiná càmitasa píalía nùwali’, càité idéca ímaca yái Jesúsca. Yá Pedro ícháanáca cachàiníri iyú.

15

Jesús ante Pilato

¹ Néeseté amalácaalí nawicáu, yá nàwacáidáyacacawa, níái sacerdote íiwacanánáica, judío íiwacanánáí nacái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, nía macáita Junta Supremanáí, israelita íiwacanánáica, náináidacaténáwa càinácaalí namànínapínaté Jesús irí. Yá nadacùaca náichawa Jesús. Yá natécani presoíri iyú Pilato gobernador yàatalé, yái romanosàiri icuèricaté Judea yàasu cáli, yéewacaténá Pilato yéemíaca Jesús iináwaná ìwali, ichùlìanápíná úwináí inúaca Jesús. ² Néese Pilato isutáca yéemíawa Jesús:

—¿Báisísica judío icuèrinásàirica pía? —ímaca. Néese Jesús ímaca irí:

—Báísíta, núacani. Pidéca càì píimaca —ímaca yái Jesúsca.

³ Néese sacerdote íiwacanánáí nacháawàaca Jesús iináwaná ìwali. Náimaca Jesús imànicasa madécaná wawàsi báawéeri. ⁴ Iná Pilato isutáca yéemíawa Jesús àniwa. Yá ímaca Jesús irí:

—¿Cáná càmita picàlida nulí piináwanáwa càinácaalí pidééná pimànica? Péemíà nacháawàaná piináwaná ìwali manùba wawàsi ìwali —ímaca yái Pilatoca.

⁵ Canácata quéwa Jesús ímáaná irí, iná Pilato íináidacawa manuísíwata iicáidaca Jesús irí, càmita Pilato yáalíawa íináidéeripínáwa Jesús ìwali.

Jesús es sentenciado a muerte

⁶ Camuí imanùbaca judiónáí imànicaalíté Pascua yàasuná culto, yá Pilato gobernador romanosàiri iwasàaca abéeri presoíri judiónáí irípiná, càirínácaalí presoíri nawàwéerica.

⁷ Néenialíté iyaca asìali ípidenéerica Barrabás presoíyéí ibànalícu, náapicha áibanáí wenàiwica inuéyecaté wenàiwica ùwicái irícuná, namànicaalíté ùwicái romanonáí yàasu gobierno ípunita. ⁸ Iná áibanáí wenàiwica yàanàaca, yá nadàbaca nasutáca Pilato ícha wawàsi iwasàanápíná nalí abéeri presoíri càide iyúwaté íwítáise ìyáaná. ⁹ Yá Pilato ímaca nalí:

—¿Piwàwasicué nuwasàaca pirí Jesús, yái judío icuèrináca? —ímaca yái Pilatoca Jesús ìwali. ¹⁰ Càica Pilato isutáca yéemíawa nía, Pilato yáalíacáinatéwa báawaca sacerdote íiwacanánáí iicáca Jesús, máinícáiná cayábaca macái wenàiwica naicáca náicha Jesús, iná sacerdote íiwacanánáí náibàacaté Jesús nacháawàacaténá iináwaná ìwali Pilato irí. ¹¹ Quéwa sacerdote íiwacanánáí nawènúadaca wenàiwicanáí íwítáise Jesús ícha nasutácaténá Pilato ícha wawàsi iwasàanápíná nalí Barrabás. ¹² Pilato isutáca yéemíawa nía:

—Néeni, nuwasàacaalícué pirí Barrabás, ¿càinásicué piwàwa numànica Jesús irí, yái píiméricuéca ìwali judío icuèrinásàirica? —ímaca yái Pilatoca. ¹³ Yá náimaca Pilato irí néemíanicawa:

—¿Pitàtàacuéni cruz ìwali! —náimaca madécaná yàawiría. ¹⁴ Pilato ímaca nalí:

—¿Cáná? ¿Càinásica báawéeri imàni? —Íimaca yái Pilatoca. Quéwanáta néemíanícawa àniwa:

—¡Pitàtàacuéni cruz ìwali! —náimaca. ¹⁵ Iná Pilato iwàwacáiná cayábaca nía yáapicha, níái judíoca, íná iwasàaca nalí Barrabás. Yá ichùuliaca yàasu úwináíwa icapèedáidáanápíná Jesús mabàleta cachàiníri cabèesi iyú. Idécanáami nacapèedáidaca Jesús báawanama àta íimami ichalàacatalétawa ícha, yá Pilato yèepùadacani úwináí irí natàtàacaténáni cruz ìwali.

¹⁶ Néese úwináí natéca Jesús bàacháwáise capíi ícha, yái Pilato icapèe manuírca. Yá namáidaca macáita néenánáíwa úwináí nàwacáidáyacacaténáwa Jesús itéese. ¹⁷ Néese náucaca ruana Jesús ìwalíse, abéeri ruana nacáiri cáaléeri, quíiréeri càiride iyúwa romano icuèriná ibàle. Néese namànica tuírí culèpi nacáiri icàyuwaniná càiride iyúwa romano icuèriná yàasu corona. Yá náiyàaca corona Jesús íwita ìwali, nacuèrinásàiri naicácaténásatáni, quéwa naicáanícáita meedá Jesús iquíniná. ¹⁸ Yá nadàbaca néemíanícawa irí. Náimaca:

—¡Casímái piwàwa, pìyaca manùba èeri, píasa judío icuèrinásàirica! —náimaca, càide iyúwaté romano íwítáise natàidáaná nacuèrináwa, naicáanícáténá meedá Jesús iquíniná.

¹⁹ Néese nanúadáidaca Jesús íwita ìwali àicu iyú. Yá nàapsáidacani. Néese nabàlùacawa nàulù iyúwa Jesús irí càide iyúwa nàacaalí icàaluíninátá, quéwa naicáanícáita Jesús iquíniná meedá. Càmita báisíiri iyú nàa icàaluíniná. ²⁰ Idécanáami càì naicáanícá Jesús iquíniná, yá nawatàaca ícha ruana nacáiri cáaléeri quíiréerica. Néese nàwalica Jesús ìwali ibàle àniwa. Yá natécani yàcalé ícha, natàtàacaténáni cruz ìwali.

Jesús es crucificado

²¹ Néeseté abéeri asíali Cirene ìyacàlená néeséeri yàanàaca manacúali néese, ípidenéerica Simón, yái náanirica níái Alejandro, Rufo nacái. Yàacawa àyapulìcubàa yái Simónca, néese úwináí íbàacani, nachùuliaca iwáacutaca cruz Jesús irípiná, càmicáinaté Jesús yáalimá iwáacutacani, canácáiná quirínama ichàini, úwináicáiná nacapèedáidacaté báawanamani.

²² Natéca Jesús Gólgota néré méetàuculé Jerusalén ìyacàlená ícha. (Yái ípidená Gólgota ímáanáca: “Íiwitási yáapimi ìyacatalé”.) ²³ Yá nawàwa nàaca Jesús ìira uva ituní ipuíri, nèewìadéerica dabé yèewi ípidenéeri mirra wéebacaténá Jesús iiná ipíchaná máiní yùuwichàacawa cruz ìwali. Quéwa càimírta ìira náichani. ²⁴ Néese natàtàaca Jesús cruz ìwali. Yá úwináí ibàlùadaca cruz utàwi iriculé. Yá úwináí náucaca náichawa suerte náalíacaténá chánacaalí néená yeedápiná iríwa Jesús ibàle yéenamica, càiyéinácaalí néená úwináí namànùbaca nawàwacani, yái ibàlemica.

²⁵ Mapisái yáwanáí tàacáwa a las nueveta mapisáita, yaté natàtàaca Jesús cruz ìwali. ²⁶ Nachanàidacaté tàacáisi Jesús yàasu cruz ìwali icàlidéerica cáná yéewa nanúacani. Yá tàacáisi íimaca: “Judío icuèriná”, íimaca yái tàacáisica. ²⁷ Natàtàaca nacái pucháiba cayéedéeyéi mawiénita Jesús irí. Abéeri cruz ibàlùacawa Jesús yéewápuwáise, áiba cruz nacái ibàlùacawa apáullicuíse Jesús irí. ²⁸ Càité macáita ichàbacawa càide iyúwaté profeta itànàanáté tàacáisi Dios inùmallicuíse Jesús yéetáanápínátéwa. Càité profeta itànàacaté: “Yá nàuwichàidapínacani báawéeyéi yáapicha”, íimacaté yái profetaca.

²⁹⁻³⁰ Aibanáí wenàiwica ichàbéeyéicawa néenibàa àyapulìcubàa natàanáca Jesús ìwali báawéeri iyú, nacusúadaca náiwitawa irí naicáanícáténá iquíniná. Yá náimaca irí:

—¿Néeni?, píata imáalàidéeripínása templo, pimichàidéeripínása nacái àniwani máisiba èeri irícu, ¿cáná càmita pichàiniada píawawa yéetácáisi ícha ipíchaná péetácawa, yá piricùawa cruz ícha? —náimaca, naicáanícá Jesús iquíniná.

³¹ Càita nacái naicáanícá iquíniná níái sacerdote íwacanánáica, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu. Náimaca nalíwáaca:

—Ichùnìacaté áibanáí ipíchanáté néetácawa, quéwa càimírta yáalimá ichàiniadaca yáawawa yéetácáisi ícha ipíchaná yéetácawa —náimaca naicáanícá Jesús iquíniná. ³² Náimaca nacái Jesús irí:

—¡Piricùawa cruz ícha, píasa Mesíasca, yái Israel itaquénáinámi icuèrináca, yéewacaténa waicáca, yásí weebáidaca pitàacái! —náimaca naicáanica iquíniná. Nía nacái pucháiba asíanái natàtèyèica cruz ìwali mawiénita Jesús irí, natàanica ìwali báawéeri iyú.

Muerte de Jesús

³³ Machacànicaalítè èeri, yátè catáca macáita cháí èeri irícu máisiba hora, catáca èeri àta las tresta táicalé. ³⁴ Yá horaquéi a las tresta, táicaca yàacawa, yá Jesús imáidaca cachàiníiri iyú itàacái iyúwa. Yá íimaca Dios irí: “Eloi, Eloi, ¿lema sabactani?” íimaca yái Jesúsca. (Yái tàacáisi íimáanaca: “Nucuèriná Dios, Nucuèriná Dios, ¿cánásica pimàaca núa abéerita?” càì íimáanaca.) ³⁵ Abénaméeyéi ibàluèyèiwa néré néemíaca isàna. Yá náimaca nalíwáaca, naicáanica Jesús iquíniná:

—Péemíacué, imáidaca ìyaca profeta Elías —náimaca naicáanica iquíniná.

³⁶ Iná abéerita néená ipìaca íisapiadaca esponja wáluma nacáiri uva ituní iyú càaméeri ìiracaná. Yá idacùaca esponja sitúa ipùatalicu, yái wáluma nacáiri isàbéerica. Néese imichàidacani mawiénita Jesús inùma irí, yéewacaténa Jesús ibèrùacani. Néese yái asialica íimaca yáapichéeyéi iríwa:

—Wacùacué waicáwa Elíasmi yàanàacaalí yeedácaténáni cruz ícha —íimaca, iicáanica Jesús iquíniná.

³⁷ Quéwa Jesús imáidaca cachàiníiri iyú, yá imàacaca icáucawa yàacawa iiná íchawa. Càité yéetácawa. ³⁸ Yáta manuíri yáawàanaca templo irícuírca icacanácawa bamuchúamibàa cáli iwérénama pucháibawaca yèewi, yái yáawàanaca ibàlièrica mabáyawanéeri Dios ìyacatáica wenàiwicanái ituí ícha. Yáta icacanácawa chènuníise cáli iwérénama, yái yáawàanamica. ³⁹ Néese úwi íiwacaliná romanosàiri ibàluèricawa Jesús yàasu cruz ípunita iicácáinaté càinácaalí iyú Jesús yéetáanátéwa, ínáté íimaca:

—Báisiíricata Dios íiricaténi yái asialica —íimaca yái úwi íiwacalináca.

⁴⁰ Nàya nacái néré abénaméeyéi inanái, iicáidéeyéica ìyaca Jesús irí déecuíseta quéwa. Nàyaca nèewi níái íipidenéeyéica María Magdalena, áiba María nacái, úái náatúaca ùuculliri Santiago, José nacái. Aiba inanái nacái ubàlùacawa néeni, íipidenéechúaca Salomé. ⁴¹ Níái inanáica, Jesús yéewáidacaléca nacái nía, nayúudàacaté Jesús yèepunícaalítéwa Galilea yàasu cáli íinata. Nàyaca náapicha néré nacái manùba inanái yàanèeyéicaté Jesús yáapicha Jerusalén ìyacàlená néré.

Jesús es sepultado

⁴² Catáca yàacawa yátè èerica iwàwacutácaalítè namáalàidaca náibaidaca ipíchawáise judiónái yàasu sábadò idàbaca, nayamáidacatáicawa. Yátè iwàwacutá nabàliaca yéetéeyéimiwa sábadò ipíchawáise. ⁴³ Aiba asiali yàanàaca íipidenéerica José, Arimatea ìyacàlená mìnali. Yái Joséca, abéeri néená nacáicani, níái Junta Supremaca, israelita íiwacanánáica. Máini cáimiétaquéeri iyú wenàiwica iicáca yái Joséca, iwàwéerica nacái Dios icùaca macáita. Yá José yàacawa macàaluínináta Pilato yàatalé. Yá isutáca Pilato ícha Jesús iinámi. ⁴⁴ Yá Pilato yéemíacáiná Jesús yéetácatéwa, íná Pilato imáidaca úwi íiwacaliná isutácaténá yéemíawani, asáisi báisícaalítè Jesús yéetáwa. ⁴⁵ Yá úwi íiwacaliná icàlidaca iríni báisícani Jesús yéetácatéwa, ínáté Pilato imàacaca José yeedáca Jesús iinámi cruz ícha. ⁴⁶ Néese José iwènàaca manuíri wáluma lino yáawamírca. Yá yeedáca Jesús iinámi cruz ícha. Yá yéepùacani wáluma linoíri iyú, càide iyúwaté judío íiwitáise ìyáaná. Néese iriàdaca Jesús iinámi càliculli irículé. Yái càlicullica áibanái íicacaténi dúli íbéeri ibàlài irícu, yéewacaténa càlicullicani càide iyúwa capii imàdàaná. Yá José ibàliaca càliculli inùma manuíri íba iyú. ⁴⁷ María Magdalena, áiba María nacái, úái José yáatúaca, naicácaté alénácaalí nalàda Jesús iinámi.

¹ Néeseté sábado idenáami, judiónái iyamáidacatáicawa, catáca yàacawa yáté sábadoca, yá María Magdalena, áiba María nacái, úái Santiago yáatúaca, áiba inanái nacái ípidenéechúaca Salomé, nawèniaca pumèníri isàni nacàllacaténáni Jesús iinámi ìwaliise, càide iyúwaté judío íiwitáise iyáaná. ² Yá domingo mapisáisiwa tàacáwa, níái inanáica nàacawa càliculì nérépiná mapisáisiwata idécanáamité èeri imusúacawa. ³ Yá náimaca nalíwáaca idècunitàacá nàacawa àyapulicubàa:

—¿Cawinásica iyúudàapiná wía weedácaténá manuíri íba càliculì inùma ícha? —náimaca nalíwáaca.

⁴ Quéwa nàanàaca néré, yá naicáca manuíri íba càníri ibàlùawa inùma irìcu. Náináidacawa manuísíwata naicáidaca íba irí máinicáiná manuírìciani yái íbaca. ⁵ Yá nawàlùacawa naicáwa càliculì irìculé. Naicáca néré ùculìiri yáawinéericawa néewápuwáise cabalèeri ináawani cáaléeri. Yá cáaluca naicácani, níái inanáica. ⁶ Quéwa íimaca nalí:

—Picácué cáalu pía nuícha. Núalíacawa picutácuéca píacawa Jesús, Nazaret ìyacàlená néeséericaté, yái natàtèericaté cruz ìwali. Yáta idéca icáucàacawa. Canáca chání. Píicácuéca cháí naliadacatáimicani. ⁷ Píacué picàlidaca yéewáidacalénái iríni, Pedro irí nacái. Càicué píimaca nalí: ‘Jesús yáapínácuéwa pípíchalé Galilea yàasu cáli néré. Yá píicápinácué néréni càide iyúwaté icàlidáanácué píiríni’, càicué píimaca nalí —íimaca yái ángelca.

⁸ Néese níái inanáica namusúacawa napíacawa càliculì ícha, cáalucáiná nía. Yá quéechacáwa càmita nacàlida áibanái iríni, cáalucáinaté nía.

Jesús se aparece a María Magdalena

⁹ Jesús imichàacatéwa yéetácaisi ícha domingo irìcu amalácaalíté yàacawa. Yáté èerica, quéechacáwa imàacaca yáawawa María Magdalena iicácani, úái inanái Jesús yúuquéechúacaté ícha siete namanùbaca demonio idacuèyéicaté úiwitáise. ¹⁰ Néese uicácanáamité Jesús, yá ùacawa ucàlidaca nalíni níái yèepuníyéicatéwa Jesús yáapícha, achúméyéica iwàwa, ícháaníyéica ìyaca nacái. ¹¹ Néemíaca ucàlidáaná cáuca Jesús, uicácani nacái quéwa càmita neebáida utàacái.

Jesús se aparece a dos de sus discípulos

¹² Néeseté àniwa Jesús imàacaca yáawawa áiba iicácanásita pucháiba yéewáidacalénái iicácani, pucháiba wenàiwica yèepuníyéicatéwa ìyaca àyapulicubàa Jerusalén ìyacàlená ícha, manacúalibàa. ¹³ Nadécadénáami naicácani, yá nèepùacawa Jerusalén ìyacàlená irìculé, nacàlidaca Jesús yéewáidacalénái iríni. Càmita quéwa Jesús yéewáidacalénái yeebáida nàasu tàacáisi.

El encargo de Jesús a los apóstoles

¹⁴ Néeseté àniwa Jesús imàacaca yáawawa naicácani, níái once namanùbaca yéewáidacaléca idècunitàacá nayáaca nayáacaléwa. Yàalàaca nía cachàiníri iyú càmicáinaté neebáidacáwa icáucàacatéwa, càmicáinaté nacái nawàwa néewáidacawa, càmicáinaté nacái neebáida néenánái itàacáiwá, níái iiquéeyéicaté Jesús idécanáamité icáucàacawa. ¹⁵ Néese Jesús íimaca nalí: “Píacuéwa macái cáli ínatalé. Picàlidacué tàacáisi macái wenàiwica irí, yái tàacáisi ímérica nuwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ¹⁶ Cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái, ibautizéeyéica nacáiwá, níacata nuwasèeyéipínáca Dios yàasu yùuwichàacáisi íchawa. Aibanái càmíyéica iwàwa yeebáidaca nutàacái, Dios yùuwichàidapíná níawa nabáyawaná ìwalísewa. ¹⁷ Níái yeebáidéeyéica nutàacái namànipíná yái cànírica wenàiwica idé imànica, náasáidacaténá báisírìciani, yái tàacásica nacàlidéerica nalí nùwali. Càipíná namànica nuíwitáise iyúwa nasutácainá níawawa nuícha: Náucapíná demonio wenàiwica íchawa nuípídená ìwali; natàanípíná áiba tàacáisi iyú, càníyéicáwa náalíawa ìwali. ¹⁸ Yá namàacacaalí nacáapiwa àapi ìwali, nàuwidenái nàacaalí nàiraca iculále, càmita néetáwa iyú. Namàacapíná nacái nacáapiwa cáuláiquéeyéi ìwali nasutácaténá nalí Dios ícha, yá nachùnìapíná cáuláiquéeyéi, nuípídená ìwali”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús sube al cielo

¹⁹ Néseté Wáiwacali Jesús idécanáamité icàlidaca nalí yáì tàacáisica, yá Dios itécani náicha chènuniré. Yá Jesús yáawinacawa Dios yéewápuwáise icùacaténá yáapicha macáita.

²⁰ Nésetécáwa Jesús yéewáidacalénáì nàacatéwa Jerusalén iyacàlená íicha, nacàlidacaténaté Jesús itàacái macái cáli íinata. Yá Wáiwacali iyúudàaca nía, imàacaca namànica yáì càmírica wenàiwica idé imànica, náasáidacaténaté áibanáì irí báisírircani yáì Dios itàacáica.

SAN LUCAS

Prólogo

¹ Manùbéeyéi wenàiwica nadéca natànàaca tàacáisi nacàlidacaténá cainácaalíté Jesucristo iyáaná wèewi yèepunícaalítéwa cháí èeri irìcu. ² Jesús yáapichéeyéi naicácaté natuí iyúwani macáita yáí Jesucristo imànírica. Néese Dios ichùuliacaté nía nacàlidáanápíná áibanái iríni yáí báisíiri tàacáisica Jesucristo ìwali iyúwaté naicáaná macáita. Néeseté néewáidaca wía. Iná madécaná wenàiwica nadéca natànàaca tàacáisi càide iyúwaté Jesús yáapichéeyéi yéewáidáanáté nía. ³ Núa, Lucas, nubànua pirí cuyàluta, Teófilo, nùacawéeriná máini cáimiétacanéeri. Nudéca nuéwáidacawa Jesucristo iináwaná ìwali macáita cayábéeri iyú. Yá nuínáidacawa cawàwanáta cayábaca nutànàacaalí pirí tàacáisi Jesucristo iináwaná ìwali machàcaníiri iyú. ⁴ Iná nutànàaca pirí yáí cuyàlutaca yéewanápiná píaliacawa cayába yáí báisíiri tàacáisica Jesucristo ìwali càide iyúwaté áibanái yéewáidáaná pía.

Un ángel anuncia el nacimiento de Juan el Bautista

⁵ Bàaluité rey Herodes icùacaalíté Judea yàasu cáli, néenialí iyacaté sacerdote ípidenéeri Zacarías, abéeri Abías itaquénáinámi yéená, Aarón itaquéerinámi nacái. Sacerdotenáica níai Abías itaquénáinámica íbaidéeyéicaté Dios irípiná templo irìcu. Zacarías yàacawéetúa uípidená Elisabet, abéechúa Aarón itaquétúanámica nacái úa. ⁶ Zacarías, Elisabet nacái nàyacaté machacàníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, namàni nacái macáita càide iyúwaté Dios ichùullianá israelitanái imànica, iná canácata yáaliméeri icháawàaca naináwaná ìwali. ⁷ Quéwa méenibeca nía càmíicáiná yéewa quéenibeca Elisabet. Máini nacái béeyéica nía.

⁸ Yáí sacerdote Zacaríasca íbaidacaté Dios irípiná imanùbaca yáapichawa templo irìcu. Aiba èerité iwàwacutá namànica culto Dios irípiná templo irìcu nàacaténá Dios icàaluíná. ⁹ Càide iyúwaté sacerdote íiwitáise iyáaná, náucaca náichawa suerte náaliacaténátéwa chánácaalí néená iwàluèripináwa templo irìculé. Yá needáca Zacarías iwàlúanápináwa yeemácaténá pumèníiri isàni Dios yàasu templo irìcu. ¹⁰ Iná Zacarías iwàlùacawa templo irìculé. Idècunitàacá yeemáca pumèníiri isàni, manùba wenàiwica nasutáca Dios íicha templo ibàacháwalená irìcu. ¹¹ Néese abéeri ángel Dios ibànùeri chènuníise imàacaca yáawawa Zacarías iicácani. Yáí ángel ibàlùacawa altar yéewápuwáise, yáí altar neemácatáica íinata pumèníiri isàni. ¹² Iicáciná ángel, yá Zacarías íináidacawa iicáidaca irí manuísíwata, máini cáalu nacáicani, yáí Zacaríasca. ¹³ Quéwa ángel íimaca irí:

—Píca cáalu pía nuícha, Zacarías, Dioscáiná idéca yéemíaca pisutáaná íicha. Píacawéetúa Elisabet quéenibéechúapíná piríwa abéeri sùmáiwá; pímaní ípidená Juan. ¹⁴⁻¹⁵ Imusúacaalípiná íicá èeriwa, yá máini casímáica piwàwa, cayábasíwata piicácani. Casímáipíná nacái nawàwa áibanáica madécaná, máinicáiná cachàinírica píiri íiwitáise Dios ìwali. Càmíiripináta líra ipuíri, uva ituní nacái, canásíwata. Espíritu Santo icùapíná íiwitáise càiripináta, icùapíná íiwitáise nacái ipíchawáise imusúaca íicá èeri. ¹⁶ Néese iwènúadapíná náiwitáise àniwa Nacuèriná Dios irípináwa, níai manùbéeyéi Israel itaquénáinámica, neebáidacaténá àniwa Nacuèriná Dios itàacáiwá. ¹⁷ Yáí píirica Juanca icàlidapíná nalíwa Wáiwacali iináwaná ìwali ipíchawáise Wáiwacali yàanàaca. Máini cachàiníiri íiwitáise yáí píirica, càide iyúwaté profeta Elías bàaluité. Iwènúadapíná nasèenáí íiwitáise cáininácaténá naicáca néenibewa. Iwènúadapíná nacái náiwitáise, níai càmíiyéica yeebáida Dios itàacái, náaliacaténáwa cainácaalí iwàwacutáaná namànica nàyacaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná. Càita píiri iwènúadapíná wenàiwicanái íiwitáise yéewacaténá neebáidaca Wáiwacali itàacái yàanàacaalípiná nàatalé —íimaca yáí ángelca. ¹⁸ Néese Zacarías isutáca yéemíawa ángel:

—¿Càinásica yéewaná núalíacawa asáisi báisícaalí yái tàacáisi picàlidéerica nulí? Máinícata béerica núa, càita nacái nùacawéetúa béeruta nacái úa —íimaca yái Zacaríasca. ¹⁹ Yá ángel íimaca irí:

—Núacata Gabriel, nuíbaida nacái Dios irípiná. Dios idéca ibànùaca núa nutàanicaténá piápicha nucàlidacaténá pirí yái tàacáisi cayábéerica. ²⁰ Quéwa siùcade càmita yéewa pitàanica àta pìiri imusúacatalétawa, yásí yéewa pitàanica àniwa, càmicáiná peebáida yái núumáanáca pirí. Néese, yái núumáanáca pìiri ìwali piiquéeripinácawa yéenáiwaná yàanàacaalíwa —íimaca yái ángelca. Néese ángel yàacawa Zacarías íicha.

²¹ Idècunitàacá Zacarías itàanica ángel yáapicha, áibanái wenàiwica bàacháwáiséeyéica nacùaca Zacarías imusúacawa. Náináidacawa manuísíwata cáná yéewa càmita imusúacàtétawa templo irícuíse. ²² Atata Zacarías imusúacawa, yaté càmita yéewa itàanica náapicha, íná náalíacawa iicátaté yéenáiwanási nacáiri Dios néeséeri templo irícu, itàanicáiná náapicha icáapi iyúwa, càmicáiná yéewa itàanica. Yá matàacáica mamáalàacatani.

²³ Idècanáamité imáalàidaca imànica íibaidacaléwa Dios irípiná templo irícu, yá Zacarías yèpùacawa icapèe néréwa. ²⁴ Néeseçáwa yàacawéetúa Elisabet udéerìcuca sùmài. Yá cinco quéri càmicáicáata imusúawa icapèe irícuísewa. Uumaca uínáidacawa ulíwa: ²⁵ “Dios idéca iicáca nupualé yéewanápiná càmita quirínama wenàiwicanái iicáanica nuquíniná méenibéenáca núa”, úumaca.

Un ángel anuncia el nacimiento de Jesús

²⁶ Elisabet udèniacaté seis quéri udéerìcúuná, yaté Dios ibànùaca ángel íipidenéeri Gabriel yàanápináwa Nazaret iyacàlená néré, iyéerica Galilea yàasu cáli íinata. ²⁷ Dios ibànùacaté Gabriel icàlidacaténá tàacáisi abéechúa mànacàu irí, íipidenéechúa María, càmicáicáicáwa iimá aslali yáapicha, quéwa imàníicáicáacaté matrimonio ùyacàle mìnánái yàacuésemi. Uacawéeripiná íipidená José, abéeri rey David itaquérinámi. ²⁸ Yái ángel yàanàaca María yàatalé, yá íimaca ulí:

—Péemla cayába, Dios imànipiná pirí cayábéeri manuí. Dios ìyaca piápicha. Dios iyúudàapiná píawa manuísíwata áibanái inanái íicha canánama —íimaca yái ángelca.

²⁹ María iicácaalí ángel, yá ucalùadacawa manuísíwata uémìaca íimáaná ulí. Yá uínáidacawa càinàcaalísica íimáaná yái tàacáisi ángel itàidéerica iyú úa. ³⁰ Néese ángel íimaca ulí àniwa:

—María, picá cáalu pía nuícha, cayábacáiná Dios iicáca píiwitáise. ³¹ Iná péemla cayábani, mesúnamáita pidéerìcuca. Pidèniapiná pìiriwa. Pimàni íipidená Jesús. ³² Nacuèrinápinácani, cachàiníiri íiwitáise, icùapiná níawa. Náimapiná ìwali Dios chènuníiséeri iiricani. Wacuèriná Dios imàacapiná pìiri icùaca Israel itaquénáinámi càide iyúwaté yàawirimi rey David icùanáté nía. ³³ Icùapiná nía càiripináta, níái Israel itaquénáinámica. Càmiripináta iyamáida icùaca nía —íimaca yái ángelca. ³⁴ María íimaca ángel irí:

—¿Càinásica yéewaná quéenibeca núa càmicáicáicáwa ìya aslali yáapicha? —úumaca úái Maríaca. ³⁵ Yá ángel íimaca ulí:

—Espíritu Santo yàanàapiná pìataléwa. Dios chènuníiséeri íiwitáise iyamáapinácawa piwicáulé iyúwa acalèe. Iná yéewa yái sùmài pimusúadéeripináca iicá èeri íipidená Mabáyawanéeri. Íipidená nacái Dios Iiri. ³⁶ Ua nacái péenásàatúaná íipidenéechúaca Elisabet udèniapiná uìriwa, éwita máiníicáaníta béeruca úa. Uái nacàlidéechúacaté ìwali càmicáicáasa yáalimá quéenibeca, úata udéca udéerìcuca sùmài seis quéri siùcade udécadénáami udéerìcuca. ³⁷ Dios yáalimáicáiná imànica macáita, íná canácata máiníiri càulenáca Dios íicha —íimaca yái ángelca. ³⁸ Iná María íimaca:

—Núacata yái Wacuèriná Dios yàasu wenàiwicaca. Yá numàacaca Dios imànica nulí càide iyúwa píimáaná nulí —úumaca úái Maríaca. Néese, ángel yèpùacawa uícha.

María visita a Isabel

³⁹ Néenialité María ùacàatécatawa áiba yàcalé néré ìyéerica Judea yàasu cáli dúlinaméeri íinata. Zacarías, Elisabet nacái nàyacaté néré. ⁴⁰ Yá María uwàlùacawa nacapèe irìculé, níái Zacaríasnáica. Yá utàidaca Elisabet. ⁴¹ Elisabet uémìacanacáita María itàidaca úa, yá mùlimùlicani yái sùmài achúméeríinaca Elisabet idéerìcuírìca. Yá Espíritu Santo icùaca Elisabet íiwitáise. ⁴² Néese Elisabet úumaca cachàiníiri iyú María irí Espíritu Santo inùmàlicuíse:

—¡Dios idéca imànica pirí cayábéeri áibanái inanái íicha canánama! ¡Idéca nacái imànica cayábéeri pìiri irí! ⁴³ Càmita núalíawa cáná yéewa Dios imànica nulí yái cayábéerica imàacáaná Nuíwacali yáatúa ùanàaca nùatalé upáchiaca núa. ⁴⁴ Nuémìacanacáita pitàidaca núa, yáta nuírì imùlimùliacawa nudèerìcu casímáicáináni. ⁴⁵ ¡Dios imàacaca casímáica piwàwa peebáidacáináté imànínápiná pirí cayábéeri càide iyúwa íimáaná pirí! —úumaca úái Elisabetca. ⁴⁶ Néese María íimaca:

“Nucàlidaca manuísíwata Wacuèriná Dios iináwaná ìwali, máiní cayábéericani;

⁴⁷ Casímáica nuwàwa Dios yáapicha, yái iwasèerica núa yàasu yùuwichàacáisi íichawa.

⁴⁸ Casímáica nuwàwa Dios yáapicha, Dioscáiná idéca iicáca nupualé, núa yàasu wenàiwica càmlíchúa máiní cachàini. Yá siúcáisede macái wenàiwica nacàlidapíná nuináwaná ìwali Dios idéca imàacaca casímáica núa.

⁴⁹ Casímáica núa, yácáiná yái Dios Cachàinírìca náicha canánama idéca iyúudàaca núa manuísíwata. ¡Yácata yái Mabáyawanéerica, yái Diosca!

⁵⁰ Dios iicáca napualé càiripínáta cawinácaalí wenàiwica yèeyéica icàaluíniná.

⁵¹ Dios imànipíná madécaná ichàini manuírì iyúwa. Imawènìadapíná wenàiwica cachàiníiyéica iicáca yáawawa.

⁵² Níái icuèyéica èeri mìnánái, Dios yúucapíná níawa nàalubái íinatáisewa, yá càmita ibatàa nacùaca wenàiwicanái quirínama. Yá Dios imichàidapíná áibanái càmlíyèi máiní cachàini icuèyéipínáca wenàiwica náamirìcubàami.

⁵³ Dios yàapíná madécaná cayábanaméeri wawàsi máapíiyèi wenàiwica irí. Ichùullapíná càasuíyèi wenàiwica nèepùanápínáwa íicha. Yásí nèepùacawa íicha canéyèi irí wawàsi icáapi irìcuwa.

⁵⁴ Dios iyúudàapínáca wíawa, wía yàasu wenàiwicaca, Israel itaquénáinámica. Càmlíripínáta iimáicha iicáca wapualé icùacaalípiná wía.

⁵⁵ Dios icàlidacaté càiri tàacáisi wàawirináimi irí, yá imànipíná càiripínáta càide iyúwaté íimáaná nalí, yái Abrahamca, wía nacái itaquénáinámica”,

úumaca úái Maríaca.

⁵⁶ María iyamáacawa Elisabet yáapicha máisiba quéeri, néese máisiba quéeri idénáami, yá María uèpùacawa ucapèe néréwa.

Nacimiento de Juan el Bautista

⁵⁷ Néeseté yàanàaca Elisabet yéenáiwana umusúadánápiná iicá èeri, yá umusúadaca uírìwa. ⁵⁸ Néese uyaquewéyèi, uénánái nacái néemìaca uináwaná ìwali Dios iicácaté upualé manuísíwata. Iná nàaca napáchiaca úa, nàacawéeridacaténá úa casímáiri iyú.

⁵⁹ Néeseté yái sùmàica idèlàcanáamité ocho èeri, yá natécani namànicaténaté irí circuncisión. Yá néese nawàwa namànica íipidená Zacarías càide iyúwa yáaniri íipidená. ⁶⁰ Quéwa yáatúa íimaca nalí:

—Càmírita, néese íipidenápiná Juan —úumaca nalí. ⁶¹ Yá náimaca ulí:

—¿Cána? Canámìta péenánái càiri íipidená —náimaca.

⁶² Néese natàanica nacáapi iyúwa sùmài yáaniri irí nasutácaténá néemìawani càinácaalí iwàwáaná yàaca íipidená. ⁶³ Yá yáaniri isutáca náicha achúméeri tablero itànàacatáipíná sùmài íipidená. Yá itànàacani: “Íipidenápiná Juan”, íimaca itànàaca. Yá macáita náináidacawa naicáidaca manuísíwata Zacarías irí. ⁶⁴ Yáta yéewa itànàica yái Zacaríasca. Yá idàbaca yàaca Dios irí cayábéeri. ⁶⁵ Néese cáaluca náináidacawa macáita níái nayaquewéyèica. Yá macái wenàiwica ìyèyèicaté Judea yàasu cáli dúlinaméeri íinata

nacàlidaca nalíwáaca càinácaalíté Zacaríasnáí ichàbáanáwa. ⁶⁶ Yá macáita yéemièyéica naináwaná ìwali náináidacawa nawàwalicúsewa manuísíwata, náimaca nalíwa: “¿Càináica imànipiná béericaalíni, yáí sùmàica?” càí náináidacawa. Báisícáináta mamáalàacata Dios iyúudàacani manuísíwata íiwitáise cachàiníri iyúwa.

El canto de Zacarías

⁶⁷ Néeseté Espíritu Santo icùaca Zacarías íiwitáise, yáí sùmài yáanirica. Yá Zacarías icàlidaca tàacáisi Dios inùmaliçúise. Yá íimaca:

⁶⁸ “¡Wàacué irí cayábéeri, yáí Wacuèriná Dios, yáí icuèrica wía, wía Israel itaquénáinámica, yàanàapínacáiná wàatalé iwasàacaténá wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa, wía yàasu wenàiwicaca!

⁶⁹ Dios ibànùapíná walí abéeri cachàiníri íiwitáise iwasèeripíná wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Yáí yàanèeripínáca wàatalé, yácata rey David itaquérinámica, yáí David Dios yàasu wenàiwicaca bàaluté.

⁷⁰ Dios idéca imànica walí càide iyúwaté yàasu profetanái icàlidáaná tàacáisi Dios inùmaliçúise.

⁷¹ Nacàlidacaté Dios iwasàanápínaté wía wàuwidenái íichawa, náicha nacái macáita wenàiwica báawéeyéica iicáca wía.

⁷² Profetanái icàlidacaté nacái Dios iicáanápínaté wàawirináimi itúulécaná, yá nacái càmita iimáicha wawàsi mabáyawanéerica imàníricaté wàawirináimi yáapicha.

⁷³ Yácata tàacáisi Dios icàlidéericaté máini cáimiétacanéeri iyú wàawirimi Abraham irí:

⁷⁴ Iwasàapíná wíawa wàuwidenái íichawa wáibaidacaténá irípiná macàaluínináta,

⁷⁵ wàyacaténá nacái Dios iicápiná machacàníri iyú, mabáyawanéeri iyú nacái macái èeri idècunitàacá wàyaca cháí èeri irícu.

⁷⁶ Néese pía, nuírca, béericaalípiná pía, yásí Dios chènuníiséeri, cachàiníri náicha canánama, íimapíná píwali yàasu profetaca pía, picàlidacáiná wenàiwicanái irí Wáiwacali iináwaná ìwali ipíchawáise yàanàaca, pimichàidacaténá irípiná wenàiwicanái íiwitáise, nacùanápíná Wáiwacali yàanàaca nàatalé, neebáidáanápíná Wáiwacali itàacái.

⁷⁷ Péewáidapíná Wáiwacali yàasu wenàiwica náalíacaténáwa Dios imàacáanápíná iwàwawa nabáyawaná íicha, iwasàanápíná nía nacái yàasu yùuwichàacáisi íichawa.

⁷⁸ Yácáiná Wacuèriná Dios iicáca wapualé manuísíwata, yá nacái ibànùapíná walíni chènuníise yáí ichàiniadéeripínáca wawàwa càide iyúwa èeri icamaláná isíimáidacaalí wawàwa èeri imusúacanáamiwa amalácaténá wawicáu àniwa.

⁷⁹ Yácata yàanèeripíná amalácaténá imànica wáiwitáise wía catéeyéica íiwitáise, cáaluíyéica iicáca yéetácáisi. Yàanàaca yéewáidacaténá wía wàyacaténá machacàníri iyú yéewanápíná matuíbanáica wía”,

íimaca yáí Zacaríasca. ⁸⁰ Néese yáí sùmàica idàwinàacawa, cachàinica nacái íiwitáise Dios ìwali. Néese béericánáami yáí Juanca, yáté iyaca manacúali yùucubàa càináwàiri canácatalé wenàiwica, àta Dios ichùulàacataléta icàlidaca tàacáisi Dios inùmaliçúise israelitanái irí.

2

Nacimiento de Jesús

¹⁻² Néenialíté, Cirenio icùacaalíté Siria yàasu cáli, néese emperador Augusto idàbacaté ichùullaca natànàaca náipidenáwa, macái èeri mìnánái imanùbaca, yéewacaténá romanonái iputàaca nía. ³ Iwàwacutá macáita nèepùacawa nàawirináimi iyacàle néréwa àniwa natànàacaténá náipidenáwa néenibàata. ⁴ Ináté José yàaca nacáíwa Nazaret iyacàlená íicha, Galilea yàasu cáli néese, yàacaténáwa Judea yàasu cáli néré, Belén iyacàlená irículé, rey David imusúacatáicaté iicá èeri. Rey David itaquérinámica yáí Joséca, ínáté yèepùacawa néré àniwa. ⁵ Yá yàacawa Belén iyacàlená néré yáí Joséca itànàacaténá íipidenáwa María yáapicha úái yàacawéetúapínáca. Idéerìcuíchúacáwa úái Maríaca. ⁶ Néese idècunitàacá nàyaca Belén iyacàlená néré, yáté yàanàaca María yéenáíwaná umusúadánápíná iicá èeri.

⁷ Canáca nali naimácatáipiná, manùbacáiná wenàiwica yàanàcaté Belén ìyacàlená irìculé. Atata nàanàaca pìrái yàalu, naimácatáipiná. Yá umusúadaca iicá èeri yái idàbàanéerica uìrica. Yá uépùacani wáluma iyú. Néese ulìadaca uìriwa pìrái iyáacàalu irìculé, canácáiná áiba naimácatáipiná.

Los ángeles y los pastores

⁸ Mawiénita Belén ìyacàlená irí nàyacaté abénaméeyéi asianái icuèyécate ipìranáywa oveja. Nàyaca manacúalibàa táiyápinama, nacùacaténá napìranái ovejawa. ⁹ Yáta Dios yàasu ángel imàacaca yáawawa naicácani. Yá Dios icamaláná icànaca natéese, yá máini cáaluca nía. ¹⁰ Quéwa ángel íimaca nali:

—Picácué cáalu pía nuícha, nutécáinacué pirí cayábéeri tàacáisi, isímáidéeripiná manuísíwata macái wenàiwica: ¹¹ Siùca èeri idéca imusúaca iicá èeri, yái iwasèeripinacuéca píawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Belén ìyacàlená irìcu rey David imusúacatáicaté iicá èeri, idéca asáica yái Wáiwacalica, yái Mesíasca, judío icuèrinápináca. ¹² Pìanèeripinacué néepuèri wáluma iyú, irìacawa pìrái iyáacàalu irìcu, píalíacaténacuéwa càirinácaalíni yáara quìrasìca —íimaca nali yái ángelca.

¹³ Yáta madécaná ángelnái namàacaca níawawa chènuníse asianái iicácaténá nía ángel yáapicha, yèeyéica Dios irí cayábéeri. Náimaca:

¹⁴ “¡Pìacué Dios chènuníseeri irí cayábéeri! ¡Máini matuíbanáiri iyú nàyaca cawinácaalí èeri mìnánái casímáiyéica Dios iicáca íiwitáise!”
námaca ángelnáica.

¹⁵ Idécanáamité ángelnái nèepùacawa náicha chènuniré, néese níai icuèyéica ovejanái námaca nalíwáaca:

—Wàacuéwa Belén ìyacàlená néré waicácaténá càinácaalí iyáaná, Wacuèriná Dios icàlidéerica walí iináwaná ìwali —námaca nalíwáaca níai icuèyéica ovejanái.

¹⁶ Yáté nàacàatécatawa néré. Yá nàanàaca María, José nacái, quìrasì nacái irièriwa pìrái iyáacàalu irìcu. ¹⁷ Néese naicácanáni, íná nacàlidaca áibanái iríni yái tàacáisi ángel icàlidéericaté nali quìrasì ìwali. ¹⁸ Yá macáita wenàiwica yéemièyéica quìrasì iináwaná, náináidacawa manuísíwata càinácaalí íimáaná yái tàacáisi nacàlidéerica quìrasì ìwali, níai icuèyéica ovejanái. ¹⁹ Maríata quéwa, canácatáita uimáicha quirínama càinácaalíté námáaná uìri ìwali, uínáidacawa mamáalàacata nàasu tàacáisi ìwali. ²⁰ Néese níai icuèyéica ovejanái nèepùacawa náicha napìranái yàatalépináwa. Casímáiri iyú nacàlidaca Dios iináwaná ìwali cayábéericani, nàaca nacái Dios irí cayábéeri ìwali macáita yái naiquéerica, néemíaca nacái, macáicáináta ichàbacatéwa càide iyúwaté ángel íimáaná nali.

El niño Jesús es presentado en el templo

²¹ Ocho èeri imusúacadénáamiwa yái sùmàica, yáté namànica irí circuncisión. Yá nàaca ípidená Jesús, càide iyúwaté ángel icàlidáanáté María irí ípidenápiná, ipíchawáiseté udéerìcuca sùmài.

²² Néese cuarenta èeri imusúacadénáamiwa, yáté iwàwacutá namànica càide iyúwaté profeta Moisés ichùullánaté israelitanái imànica Dios inùmalicúise, masacàcaténá Dios iicáca nía àniwa, nasutáanápíná Dios íicha àniwa templo irìcu. Iná natéca sùmài Jerusalén ìyacàlená néré, yáasáidacaténáni Dios irí. ²³ Càité namànica yácáiná profeta Moisés itànàacaté càiri tàacáisi Dios inùmalicúise: “Asialicaalí idàbàanéerica uìrica, yásí Dios yàasu wenàiwicapínacani yái sùmàica”, càì itànàacaté profeta Moisés. ²⁴ Inaté nàacawa namànicaténá sacrificio Dios irípiná, nanúanápíná pucháiba unùcu, càide iyúwaté Dios ichùulláná judiónái imànica catúulécánácaalí nía. Iwàwacutá nàaca pucháiba unùcu púubéeyéi, càmicaalí nacái, nàaca pucháiba unùcu manuínaméeyéi yéenibe. Inaté José, María nacái namàacaca pucháiba unùcu Dios irípiná ofrenda iyú catúulécánácaná nía.

²⁵ Néenialíté ìyaca asìali Jerusalén ìyacàlená mìnali ípidenéeri Simeón. Yái asìali máiníiri cayábaca íiwitáise, ìyéerica machacàníiri iyú, yèeri nacái Dios icàaluíniná, icùu nacái Dios

iwasàaca Israel itaquénáinámi nàuwichàacái íchawa. Espíritu Santo nacái yàacawéeridaca Simeón. ²⁶ Espíritu Santo imàacacaté Simeón yáaliácawa càminápinaté yéetáwa àta idécataléta iicáca Mesías, yái asìali Dios ibànùèripinacaté israelita icuèrinápináca. ²⁷ Néese Espíritu Santo ichùullaca Simeón yàanápináwa templo néré. Yáté Simeón iyaca templo irícu nàanàacaalíté néré níái sùmài isèenáica, yái sùmàica ípidenéerica Jesús. Natécaté Jesús templo néré namànicaténá càide iyúwaté profeta Moisés itànàaná Dios itàacái israelitanái imàinápiná néenibe asianái iríwa. ²⁸ Simeón yeedáca Jesús yàanalìculéwa, yá Simeón yàaca Dios irí cayábéeri. Néese Simeón íimaca:

²⁹ “Pía, Nucuèriná Dios, siùca pidéca pimànica càide iyúwa píimáanaté nulí; yásí cayábaca pimàacaca nuétácawa matuíbanáiri iyú, núa plasu wenàiwicaca.

³⁰ Nudéca nuicácani nutuí iyúwa, yái iwasèeripináca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha,

³¹ càide iyúwa pichùullaná imànica macái èeri mìnaná yàacuése.

³² Amaláca imànipiná náiwitáise, níara càmiyéica israelitaca, náalícaténáwa càinácaalí iwàwacutáná namànica nàyacaténá càide iyúwa piwàwáaná. Cáimiétacanápiná nacái imànica wíawa, wía plasu wenàiwicaca, Israel itaquénáinámica”, íimaca yái Simeónca.

³³ Néese José, úa nacái Jesús yáatúaca náináidacawa néemíaca manuísíwata yái tàacáisica Simeón icàlidéerica sùmài ìwali. ³⁴⁻³⁵ Néese Simeón isutáca nalí Dios íicha imàinápiná nalí cayábéeri. Yá íimaca María irí àniwa úái Jesús yáatúaca:

—Péemíaca cayábani Dios idéca ibànùaca yái sùmàica yéewanápiná Israel itaquénáinámi néemíacani. Quéwa néemíacaalípináni, yá manùbéeyéi nacaláapinácawa Dios íicha càmicáiná neebáida itàacái, yái sùmàica. Quéwa áibanái manùbéeyéi nawènúadapiná náiwitáisewa Dios irípiná, neebáidacáiná itàacái, yái píirica. Dios idéca ibànùacani yáasáidacaténá nalí càinácaalí Dios iwàwáaná nàyaca íná manùbéeyéi wenàiwica nàuwídeca namànipinacani. Càita yáasáidapiná càinácaalí ìwali manùbéeyéi wenàiwica náináidacawa nawàwalícuísewa. Quéwa pía, piicápiná iyúwa macáita ichàbáanáwa, yásí achúmaca piwàwa manuísíwata càide iyúwa espada machete nacáiri idéca nacáicaalí isutàaca pía —íimaca yái Simeónca.

³⁶ Uyaca nacái inanái templo irícu icàlidéechúa tàacáisi Dios inùmalícuíse ípidenéechúa Ana. Uanirimi ípidenaté Fanuel, abéeri Aser itaquérinámi. Máini béeruca úái Anaca. Ucaasàacatéwa mànacàucaalíté úa. Yáté ùyaca siete camuí ùacawéerimi yáapichawa.

³⁷ Néeseté yéetácawa uícha ùacawéerimica, yáté ùyaca templo irícu ochenta y cuatro camuí idécanáamité ùacawéerimi yéetácawa uícha. Càmita umusúawa templo íicha, uíbaida quéwanáta èeríapinama, táiyápinama nacái Dios irípiná. Umàacaca uíchawa uyáacaléwa, usutá nacái úawawa Dios íicha, ùacaténá icàaluíniná. ³⁸ Yáté Ana yàanàaca néré. Uicácanacáita yái sùmài Jesúsca, yá udàbaca ùaca Dios irí cayábéeri ìwali. Yá ucàlidaca áibanái irí Jesús iináwaná ìwali, cawinácaalí wenàiwica icuèyéicaté Dios iwasàanápiná Jerusalén iyacàlená mìnaná nàuwichàacái íchawa.

El regreso a Nazaret

³⁹ Néese isèenáí namáalàidacaté namànica macáita càide iyúwaté Dios ichùullaná israelitanái imànica, yá nèepùacawa Galilea yàasu cáli néré, nàyacàle nérépináwa, ípidenacatalé Nazaret. ⁴⁰ Néese yái sùmài idàwinàacawa cachàiníripiná, cáalíacáiri yáwanái nacái. Dios nacái imànica irí cayábéeri.

El niño Jesús en el templo

⁴¹ Càide iyúwaté Jesús isèenáí íiwitáise ìyáaná, nàacawa napáchiaca camuí imanùbaca Jerusalén iyacàlená néré naicácaténá néré náapicha judiónái yàasu culto ípidenéeri Pascua.

⁴² Jesús idèniacáinaté doce camuí, yá nàacawa macáita Jerusalén iyacàlená néré càide iyúwaté náiwitáise ìyáaná Pascua yàasuná culto ìwali. ⁴³ Néese Pascua yàasuná culto idénáami nèepùacawa nàyacàle nérépináwa. Yái sùmài Jesús iyamáacawa Jerusalén iyacàlená

irìcuta. Isèenái quéwa càmita náalíawa iyamáanátéwa náicha. ⁴⁴Nayúunáidaca Jesús yàacawa imanùbaca yáapichawa, íná nàacawa èeríapinama. Néese nacutáca Jesús namanùbaca náí yèewibàawa, néenánái yèewibàa nacáíwa. ⁴⁵Néese, càmicáináté nàanàa Jesús, yá nèepùaca nàacaténá nacutácani Jerusalén ìyacàlená néré.

⁴⁶Néese máisiba èeri irìcu, yá nàanàaca Jesús átata templo irìcu. Yái Jesús yáawinéeriwa nèewi níái yéewáidéeyéicaté wenàiwica Dios itàacái iyú templo irìcu. Yéemìaca ìyaca néewáidáaná wenàiwica. Isutáca yéemìawa nía nacái. ⁴⁷Néese macáita yéemièyéica Jesús ímáaná, yá náináidacawa néemìacani manuísíwata, máinicáiná cáalíacáicani, yáalíacáiná nacái icàlidaca nalíni cáalíacáiri iyú, nasutácaalí néemìawani Dios itàacái ìwali. ⁴⁸Néese, isèenái nàanàacani, yá náináidacawa manuísíwata naicáidaca irí. Yá María ímaca Jesús irí:

—Nuñri, ¿cáná pidé càì pimànica walí? Píaniri, núa nacái wadéca wacutáca pía máadáini, máini nacái achúmaca wawàwawa wáináidacawa píwali —úmaca. ⁴⁹Jesús ímaca nalí:

—¿Cánásicué picutá núa áibalé? ¿Càmitasicué píalíawa iwàwacutáaná nuíbaidaca Núaniri irípináwa icapèe irìcu? —Ímaca yái Jesúsca. ⁵⁰Càmita quéwa náalía néemìaca càinácaalí ímáaná yái tàacáisi Jesús icàlidéerica nalí.

⁵¹Néese, Jesús yèepùacawa náapicha Nazaret ìyacàlená néré. Yá imànica macáita càide iyúwa nachùulianáni. Quéwa yáatúa íináidacawa mamáalàacata uwàwalícuísewa ìwali, yái wawàsica. ⁵²Jesús idàwinàacawa yàacawa, cáalíacáica yáwanái nacáicani. Casímái nacái Dios iicáca íiwitáise. Yá macáita wenàiwica cayábaca naicáca Jesús.

3

Juan el Bautista en el desierto

¹ Idécanáamité emperador Tiberio icùaca macái cáli catorce camuí, néese yàasu quincéená camuí irìcu, yá gobernador Poncio Pilato icùaca ìyaca Judea yàasu cáli. Herodes icùaca ìyaca Galilea yàasu cáli. Herodes yéenasàiri ípidenéeri Felipe icùaca ìyaca Iturea yàasu cáli, Traconite yàasu cáli nacái. Gobernador Lisnias icùaca ìyaca Abilinia yàasu cáli. ² Sacerdote Anás, sacerdote Caifás nacái, níacata sacerdote íiwacanánáica. Néenialité Dios ichùulíaca Juan el Bautista icàlidáanápíná itàacái wenàiwicanái irí. Iyacaté manacúali yùucubàa càináwàiri yái Juanca, Zacarías ìirimica. ³ Inaté Juan yèepunícawa yàacawa mawiénibàa Jordán inanába irí. Yá icàlidaca wenàiwicanái irí iwàwacutáaná nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná, namàacáanápíná náichawa yái báawéerica namàníríca, naba-utizáca nacáíwa neebáidacaténá Dios itàacái, yéewanápíná Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná íicha, yái báawéerica namànírícaté. ⁴ Bàaluité profeta Isaías itànàacaté tàacáisi Dios inùmalícuíse Juan el Bautista ìwali. Càité Isaías itànàaca:

“Abéeri asíali icàlidapíná nalíwani cachàinírí iyú manacúali yùucubàa càináwàiri. Càipíná ímaca nalí: ‘Càide iyúwa wenàiwicanái ichùnìacaalí àyapu Náiwacali irípináwa, càita nacái iwàwacutácué pichùnìaca píiwitáisewa Wacuèriná Dios irípiná pitàidacaténácué cayábéeri iyúni. Pichùnìacué píiwitáisewa yéewacaténá yéewáidacuéca pìyaca machacànírí iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná.

⁵ Pichùnìacué píiwitáisewa Wacuèriná Dios irípiná càide iyúwa wenàiwica nachùnìacaalí àyapu Náiwacali irípináwa yéewacaténá yàanàaca nàatalé. Napuníadaca macái manuínáméeyéi utàwi cáli iyú. Náicaca macái dúli, sàabadacaténá nía. Machacànica namànica macái éeruírí àyapu. Cayábaca namànica báawéeri àyapu.

⁶ Yá macái èeri mìnánái naicápiná yái wenàiwica Dios ibànuèerica aléi èeri irìculé iwasàacaténá èeri mìnánái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha’, càipíná ímaca”, íimacaté yái profeta Isaíasca.

⁷ Manùbéeyéi wenàiwica namusúacawa nàyacàle imanùbaca néese, yá nasutáca Juan íicha ibautizáanápíná nía. Quéwa Juan yáalíacawa abénaméeyéi càmita nawènúada náiwitáisewa nabáyawaná íichawa báisírí iyú, ínaté Juan yàalàaca nía cachàinírí iyú. Ímaca nalí: “¡Píacué, càiyéide iyúwa àapi iculále! Manuírí yùuwichàacáisi yàanàaca

mesúnamáita yúuwichàidacaténá wenàiwicanái. Piyúunáidacuéca píalimáaná pichúuliacawa ícha, yái yúuwichàacáisica, pibautizácaalicáitawa, éwitacué càmíicáaníta piwènúada píiwitáisewa báisíiri iyú pibáyawaná íchacuéwa. ¡Càmíta nucàlidacué pirí càiri chìwái!
⁸ Iwàwacutácué piyaca machacàníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, yéewanápiná macái wenàiwica naicáca amaléeri iyú piwènúadacuéca píiwitáisewa báisíiri iyú Dios irípiná. Picácué càì píima piríwáaca: ‘Canácatáita Dios yúuwichàida wíawa, ¡Abraham itaquénáinámicáiná wía!’ picácué píima. Péemíacué cayába, éwita Dios imáalàida macáitacué pía pibáyawaná ìwalísewatá, càicáaníta Dios yáalimá iwènúadaca níái íbaca Abraham itaquénáinámipiná iyútá, Dios yàasu wenàiwicapiná nía píamirìcubàacué. ⁹ Máiní mawiénica yái yúuwichàacáisica Dios imàaquéeripiná yàanàaca báawéeyéi ìwali, càide iyúwa mawiénicaalí wenàiwica iwichùaca àicu ìwali chipàali iyú, càita nacái mawiénica yái Dios yàasu yúuwichàacáisica. Péemíacué comparaciòn: Càide iyúwa wàucacaalí macái àicu canéeri ìyacaná cayába weemácaténá nía quichái irìcu, càita nacái Dios yúuwichàidapiná wenàiwica quichái irìcu, cawinácaalí wenàiwica càmíiyéica imàni cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná”, ímaca yái Juanca.

¹⁰ Inaté manùbéeyéi wenàiwica yàanèyécateé Juan el Bautista yàatalé, nasutáca néemíawa Juan. Náimaca irí:

—¿Càinásica iwàwacutá wamànica? —náimaca irí. ¹¹ Juan ímaca nalí:

—Pidèniacaalícué pucháiba bàlesi, piacué abéeri bàlesi áiba wenàiwica irí canéerica ibàle. Pidèniacaalícué yàacàsi, piacué nayáapiná, canéeyéica irí yàacàsi —ímaca yái Juanca.

¹² Nàyaca néeni abénaméeyéi yeedéeyéica plata néenánái judío íchawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno irípiná. Nàacatéwa néré nabautizácaténáwa. Nasutáca néemíawa Juan:

—Pía yéewáidéerica wía, ¿càinásica iwàwacutá wamànica? —náimaca. ¹³ Juan ímaca nalí:

—Picácué picobra nía ichàbanamawa. Peedácué náicha càitade iyúwa romanonái ichùullaná peedáca —ímaca yái Juanca. ¹⁴ Abénaméeyéi úwinái nacái nasutáca néemíawa Juan:

—Wía nacái, ¿càinásica iwàwacutá wamànica? —náimaca. Juan ímaca nalí:

—Picácué pibáulia pinúaca wenàiwica piyéedùacaténá nàasu. Picácué picháawàa naináwaná ìwali pichíwa iyúwa, peedácaténá piríwa nàasu. Casímáicué nacái piicáca piwèniwa romanonái yàasu gobierno yèericuéca pirí —ímaca yái Juanca.

¹⁵ Níái wenàiwicaca náináidacawa cawàwanáta Dios imànínápináté naicá áiba wawàsi máiníiri cachàinica. Náináida nacáiwa nawàwalícuísewa Juan ìwali cawàwanáta Mesíascani, yái judío icuèrinápináca, Dios ibànùerica nalí. ¹⁶ Quéwa Juan ímaca macái wenàiwicanái irí: “Báisíta nubautizácuéca pía úni yáaculé. Quéwa mesúnamáita áiba yàanàaca. Yáta ibànùapiná Espíritu Santo abénaméeyéi péenácué irí ibautizácaténá náiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú, cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái, yái yàanèeripináca. Quéwa áibanái péenácué càmíiyéica yeebáida itàacái, ibautizápiná níawa quichái iyú nàuwichàacaténáwa càiripináta. Máiní cachàinírica íiwitáise nuícha. Nuíwacalicaní, yái yàanèeripináca; nuicáca núawawa càiride iyúwa yàasu wenàiwica càmíirica cachàini náicha canánama, máinícáiná cayábéerica nuíchani. ¹⁷ Càide iyúwa wenàiwicanái itécaalí yàasu palawa nacáapi irìcuwa, masacàacaténá namànica nàasu trigo ituínáwa, nàaláidacaténá nacái trigo iwìralèmi, càita nacái yái yàanèeripináca núamirìcubàa yàanàaca iwàlisàidacaténá yàasu wenàiwica íiwitáisewa, iseríacaténá nacái nía náicha áibanái càmíiyéica yàasu. Càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí ibànacale trigo ituínáwa manuírí capíi iriculé, ituínási yàaluca, càita nacái yái yàanèeripináca ìwacáidapiná yàataléwa yàasu wenàiwicanáíwa. Càide iyúwa wenàiwica yeemácaalí ituíná iwìralèmi manuírí quichái irìcu, càita nacái yái yàanèeripináca yúuwichàidapiná nía quichái irìcu, càmíiyéica yàasu wenàiwica; yúuwichàidapiná nía quichái irìcu càmíirica ichacàwa càiripinéerita ìyaca”, ímaca yái Juanca.

¹⁸ Càité Juan icàlidaca nalíni. Yàalàaca nía déecuiri iyú icàlidacaténá wenàiwicanái irí cayábéeri tàacáisi Dios ichùulièrica icàlidaca nalí. ¹⁹ Juan yàalàaca gobernador rey Herodes nacái cachàiníri iyú, Herodes imelùdacáináté yéenasàiri Felipe ínuwa, ípidenéechúa Herodías, Herodes imànicáináté nacái manùba báawéeri. ²⁰ Herodes quéwa imànica áiba wawàsi máiníri báawaca náicha canánama: Herodes yúucaca Juan presoíyéi ibànalìculé.

Jesús es bautizado

²¹ Quéwa ipíchawáiseté Herodes yúucaca Juan presoíyéi ibànalìculé, Juan ibautizacaté manùbéeyéi wenàiwica. Juan ibautizá nacái Jesús. Yái Jesúsca, idècunitàacá isutáca yáawawa Dios ícha, yáta capìraléeri cáli yàacùacawa. ²² Yá Espíritu Santo iricùacawa Jesús ìwali càiride iyúwa waicáaná unùcu iricùanáwa. Néese néemíaca Dios itàacái chènuníise. Dios ímaca Jesús irí:

—Píacata Nuiri nuwàwéeri cáininéeri nuicáca. Cayábaca nuwàwa nuicáca pía —ímaca yái Diosca.

Los antepasados de Jesucristo

²³ Jesús idèniacaté cawàwanáta treinta camuí idàbacaalíté yéewáidaca wenàiwicanái. Abénaméeyéi wenàiwica nayúunáidaca José ìrimicaténi, yái Jesúsca. José yàacawéetúa yáaniri ípidenáté Elí. ²⁴ Elí yáaniri ípidenáté Matat. Matat yáaniri ípidenáté Leví. Leví yáaniri ípidenáté Melqui. Melqui yáaniri ípidenáté Jana. Jana yáaniri ípidenáté José. ²⁵ José yáaniri ípidenáté Matatías. Matatías yáaniri ípidenáté Amós. Amós yáaniri ípidenáté Nahúm. Nahúm yáaniri ípidenáté Esli. Esli yáaniri ípidenáté Nagai. ²⁶ Nagai yáaniri ípidenáté Maat. Maat yáaniri ípidenáté Matatías. Matatías yáaniri ípidenáté Semei. Semei yáaniri ípidenáté Josec. Josec yáaniri ípidenáté Judá. ²⁷ Judá yáaniri ípidenáté Joanán. Joanán yáaniri ípidenáté Resa. Resa yáaniri ípidenáté Zorobabel. Zorobabel yáaniri ípidenáté Salatiel. Salatiel yáaniri ípidenáté Neri. ²⁸ Neri yáaniri ípidenáté Melqui. Melqui yáaniri ípidenáté Adi. Adi yáaniri ípidenáté Cosam. Cosam yáaniri ípidenáté Elmadam. Elmadam yáaniri ípidenáté Er. ²⁹ Er yáaniri ípidenáté Josué. Josué yáaniri ípidenáté Eliezer. Eliezer yáaniri ípidenáté Jorim. Jorim yáaniri ípidenáté Matat. ³⁰ Matat yáaniri ípidenáté Leví. Leví yáaniri ípidenáté Simeón. Simeón yáaniri ípidenáté Judá. Judá yáaniri ípidenáté José. José yáaniri ípidenáté Jonam. Jonam yáaniri ípidenáté Eliaquim. ³¹ Eliaquim yáaniri ípidenáté Melea. Melea yáaniri ípidenáté Mena. Mena yáaniri ípidenáté Matata. Matata yáaniri ípidenáté Natán. ³² Natán yáaniri ípidenáté rey David. Rey David yáaniri ípidenáté Isaí. Isaí yáaniri ípidenáté Obed. Obed yáaniri ípidenáté Booz. Booz yáaniri ípidenáté Sala. Sala yáaniri ípidenáté Naasón. ³³ Naasón yáaniri ípidenáté Aminadab. Aminadab yáaniri ípidenáté Admin. Admin yáaniri ípidenáté Arni. Arni yáaniri ípidenáté Esrom. Esrom yáaniri ípidenáté Fares. Fares yáaniri ípidenáté Judá. ³⁴ Judá yáaniri ípidenáté Jacob. Jacob yáaniri ípidenáté Isaac. Isaac yáaniri ípidenáté Abraham. Abraham yáaniri ípidenáté Taré. Taré yáaniri ípidenáté Nacor. ³⁵ Nacor yáaniri ípidenáté Serug. Serug yáaniri ípidenáté Ragau. Ragau yáaniri ípidenáté Peleg. Peleg yáaniri ípidenáté Heber. Heber yáaniri ípidenáté Sala. ³⁶ Sala yáaniri ípidenáté Cainán. Cainán yáaniri ípidenáté Arfaxad. Arfaxad yáaniri ípidenáté Sem. Sem yáaniri ípidenáté Noé. Noé yáaniri ípidenáté Lamec. ³⁷ Lamec yáaniri ípidenáté Matusalén. Matusalén yáaniri ípidenáté Enoc. Enoc yáaniri ípidenáté Jared. Jared yáaniri ípidenáté Mahalaleel. Mahalaleel yáaniri ípidenáté Cainán. ³⁸ Cainán yáaniri ípidenáté Enós. Enós yáaniri ípidenáté Set. Set yáaniri ípidenáté Adán, yái asiali Dios idàbéericaté.

4

Jesús es puesto a prueba

¹ Néeseté Espíritu Santo icùaca Jesús íiwitáise. Jesús yèepùacawa Jordán inanába ícha, yá Espíritu Santo itéca Jesús manacúali yùuculé càinawàiri. ² Jesús ìyacaté néré cuarenta

èeri. Satanás yáalimáidaca Jesús imàníinápiná ibáyawanáwa quéwa càmita Jesús imàni càì. Canácata Jesús iyéeri iyáacaléwa cuarenta èeri, yáté máapicani. ³ Néese, Satanás íimaca Jesús irí:

—Dios Iiricáiná pía, piwènúada yái íbaca pan iyú piyáacaténáni —íimaca yái Satanásca.

⁴ Jesús íimaca irí:

—Càmíirita. Dios itàacái profeta itànèericaté íimaca walí: ‘Picácué wáináidawa yàacàsi ìwali Dios íicha. Néese iwàwacutá weebáidaca macáita iyúwa Dios íimáaná yéewanápiná wàyaca machacàníiri iyú’, íimaca yái Dios itàacáica —íimaca yái Jesúsca, càmicáiná iwàwa imànica wawàsi meedá irípináwa Dios íiwitáise iyú.

⁵ Néese, Satanás itéca Jesús chènuníiri dúli ínatalé. Yá Satanás yáasáidaca Jesús iicá aqualénamata macái cáli èeri iricuírca. ⁶ Yá Satanás íimaca Jesús irí:

—Nùapiná piríwa macáita iyéerica cháì èeri irìcu cawènírica, yá picùapiná macái cáliwa; núacata yèeri canánama nuwàwéeyéi iríwa núacáináta icuèrica macáitani. ⁷ Iná pibàlùacaalíwa nulí piùlù ipùata iyúwa pìacaténá nucàaluíniná, yásí pìasupiná macáitani —íimaca yái Satanásca. ⁸ Jesús íimaca irí:

—Núa, càmiirita yà picàaluíniná, yácáiná Dios itàacái profeta itànèericaté íimaca: ‘Iwàwacutá píaca Picuèriná Dios icàaluínináwa. Iwàwacutá nacái píaca abéerita Dios iyéininá’, càité itànàaca yái profetaca —íimaca yái Jesúsca.

⁹ Néese Satanás itéca Jesús Jerusalén ìyacàlená néré. Yá Satanás imichàidaca Jesús templo ipùata ínatalé chènuníiri náicha canánama. Néese Satanás íimaca Jesús irí:

—Dios Iiricáiná pía, pipisíawa templo íicha cáli ínatalépiná. ¹⁰ Yácáiná Dios itàacái profeta itànèericaté càì íimaca pìwali:

‘Dios ichùullapiná yàasu ángelnáíwa nacùanápiná pía.

¹¹ Namichàidapiná nacái píawa nacáapi iyúwa ipíchaná pinúaca píawawa íba iwéré’, càité profeta itànàaca Dios itàacái piínáwaná ìwali —íimaca yái Satanásca. ¹² Quéwa Jesús íimaca Satanás irí:

—¡Càmíiri! Dios itàacái profeta itànèericaté càì íimaca walí: ‘Picá píalimáida piicáwa Picuèriná Dios asásí icùacaalípiná pía’, càité profeta itànàaca Dios itàacái —íimaca yái Jesúsca. ¹³ Inaté idécanáami Satanás yáalimáidaca Jesús imàníinápiná macái íiwitáaná báawéeri, yáté Satanás yàacawa Jesús íicha àta áiba èeripináta àniwa.

Jesús comienza su trabajo en Galilea

¹⁴ Néeseté Jesús yèepùacawa Galilea yàasu cáli néré. Espíritu Santo icùaca Jesús íiwitáise. Néese macáita Galilea yàasu cáli néeséeyéi néemíaca Jesús iináwaná ìwali. ¹⁵ Jesús yèepunícatéwa yéewáidaca wenàiwica judíonái yéewáidacàalu irìcubàa yàcalé imanùbaca. Macáita wenàiwica nacàlidaca Jesús iináwaná ìwali cayábéerica íiwitáise.

Jesús en Nazaret

¹⁶ Jesús yàacatéwa Nazaret ìyacàlená néré, yái yàcalé isèenái idàwinàacatáicaténi. Yá sábadu irìcu judíonái iyamáidacatáicawa, Jesús iwàlùacawa judíonái yéewáidacàalu irìculé càide iyúwaté íiwitáise ìyáaná. Néese ibàlùacawa wenàiwicanái yàacuésemi iléecaténá nalí Dios itàacái. ¹⁷ Nàaca irí cuyàluta yéewacaténá iléeca nalíni, yái cuyàluta idènièricaté itànàawa profeta Isaías yàasu tàacáisi itànèericaté Dios inùmalicuíse. Jesús yàacùaca cuyàluta iwawanèericawa, yá yàanàaca tàacáisi Jesús íimáanápinácaté ìwaliwa, yái Dios yàasu wenàiwicaca. Càita íimaca ìwaliwa:

¹⁸ “Espíritu Santo, Dios ibànùerica nulí, yàacawéeridaca núa siùca, ichùullacáiná nucàlidáanápiná cayábéeri tàacáisi catúulécanéeyéi irí. Idéca ibànùaca núa nucàlidacaténá wenàiwicanái iríni Dios iwàwaca iwasàaca nía nabáyawaná íichawa. Ibànùaca núa catuícaténá numànica matuíyéi, nuwasàacaténá wenàiwica nàuwichàacái íichawa nacái,

¹⁹ nucàlidacaténá nacái nalíni Dios iwàwaca iyúudàaca nía siùcade”, càité profeta Isaías itànàaca tàacáisi Jesús ìwali.

²⁰ Néese idécanáamité Jesús iléeca nalíni, yá iwawanàacani yái cuyàlutaca, yá yèepùadaca cuyàluta asìali irí icuèrica cuyàluta. Néese Jesús yáawinacawa nèewi yéewáidacaténá nía. Macáita iyéeyéica néré naicáidaca irí mamáalàacata. ²¹ Néese Jesús íimaca nalí:

—Siùca idéca yàanàaca pèewiré yái wenàiwicaca Dios itàacái icàlidéericaté iináwaná ìwali profeta Isaías yàasu cuyàluta irìcu —ímaca yái Jesúsca, icàlidaca iináwaná ìwaliwa.

²² Macáita níái wenàiwicaca natàaníca cayábéeri iyú ìwali. Náináidacawa manuísíwata néemìaca icàlidaca nalíni máini cáaliacáiri iyú. Náimaca nalíwáaca:

—¿Cánásica yéewaná càì icàlidacani? José ìirimi meedá yái —náimaca. ²³ Inaté Jesús íimaca nalí:

—Báisíta piwàwacué picàlidaca nulí yái tàacáisica: ‘Báisícaalí píalimá pichùnìaca cáuláiquéeyéi, néese pichùnìaca píawawa waicápiná, yásí weebáidaca pitàacái’, càì piwàwacué píimaca nulí, piwàwacáinacué piicáca numànica yái càmirica wenàiwica idé imànica. Piwàwacué nacái píimaca nulí: ‘Báisícaalí pimànicaté yái càmirica wenàiwica idé imànica Capernaum iyacàlená néenibàa càide iyúwa wéemianá nacàlidaca piináwaná ìwali, néese pimàni nacái càiri wawàsi cháì, píasu cáli íinatawa, yásí weebáidaca pitàacái’, càì piwàwacué píimaca nulí, càmicáinacué piwàwa peebáidaca nutàacái báisíiri iyú —ímaca nalí yái Jesúsca.

²⁴ Néese Jesús íimaca nalí àniwa:

—Báisíta, núaliacawa càminápinacué peebáida nutàacái, càmicáiná wenàiwica nawàwa néemìaca profeta itàacái nàasu cáli néeséericaalíni. ²⁵⁻²⁶ Quéwa, péemìacué cayába, Dios imànipiná cayábéeri áibanái wenàiwica irí báawéeyéicuéca piicáca, níara càmiyéica judío, neebáidapinácáiná nutàacái, càide iyúwaté Dios imàníná nalí cayábéeri bàaluité profeta Elías yàasu èerité. Càmitaté unía yúuwàawa máisiba camuí y mediopináté, iyacaté nacái manuiri máapicái cháì Israel yàasu cáli imanuíca. Ewitaté nàyacáaníta manùbéeyéi inanái inìrimi yéetéeyéimicawa íicha cháì Israel yàasu cáli íinata, càicáaníta Dios càmitaté ibànùaca profeta Elías iyúudàacaténá nía. Néese, Dios ibànùacaté Elías iyúudàacaténá abéechúa inanái inìrimi yéetéechúamiwa íicha, càmicáiná israelita, Sarepta iyacàlená mìnalu, iyéechúacaté mawiénita Sidón iyacàlená irí, méetàuculé Israel yàasu cáli íicha.

²⁷ Càita nacái profeta Eliseo yàasu èerité nàyacaté nacái manùbéeyéi cacháunéeyéi íimami lepra iyú cháì Israel yàasu cáli íinata, quéwa Dios càmitaté ichùnìaca nía, ibatàa abéeri pináta, càmitaté ichùnìaca nía. Néese ichùnìacaté áiba càmiri israelita, ípidenéeri Naamán, Siria yàasu cáli néeséeri. Càita nacái Dios imànipiná cayábéeri nalíwa áibanái wenàiwica báawéeyéicuéca piicáca, càmiyéica judío, neebáidapinácáiná nutàacái —ímaca yái Jesúsca.

²⁸ Níái israelitaca, néemìaca Jesús íimáaná càmiyéi israelita ìwali, yá calúaca nía báawanama canánama, níái iyéeyéica judiónái yéewáidacàalu irìcu, báawacáinaté naicáca càmiyéi israelita. ²⁹ Yá namichàacawa náibàaca Jesús, natécani cachàiníiri iyú yàcalé íicha. Nawatàidaca Jesús quìratàli ipùata nérépiná, yái quìratàli nàyacàle iyéerica íinata, nawàwacáiná náucaca Jesús chènuníiri quìratàli íinatáise, yéetácaténáwa. ³⁰ Quéwa Jesús iwatàa yáawawa náicha, yá ichàbacawa nèewibàa, yá yàacawa náicha.

Un hombre que tenía un espíritu impuro

³¹ Néeseté, Jesús yàacawa Capernaum iyacàlená néré iyéerica Galilea yàasu cáli íinata. Aiba sábado judiónái iyamáidacatáicawa, yá Jesús yéewáidaca wenàiwicanái judiónái yéewáidacàalu irìcu. ³² Yá náináidacawa manuísíwata néemìaca yéewáidáaná nía, yéewáidacáiná nía iyúwa abéeri cachàiníiri íiwitáise, Dios ibànùerica yéewáidacaténá wenàiwicanái.

³³ Iyacaté áiba asìali néewáidacàalu irìcu. Yái asìali demonio idacuèrica íiwitáise. Yá demonio yéemianíicawa asìali isàna iyú. Yá íimaca cachàiníiri iyú Jesús irí:

³⁴ —¡Pèepùaca píichawa! ¡Picá pisàiwica walí wawàsi, píaca Jesúsca, Nazaret iyacàlená néeséeri! ¿Pianàsica pimáalàidacaténá wía? Núalíca nuicáca píaca, núaliacawa píwali, Dios néeséeri mabáyawanéerica píaca —ímaca. ³⁵ Quéwa Jesús yàalàaca demonio cachàiníiri iyú. Yá Jesús íimaca demonio irí:

—¡Masànata pí! ¡Pimusúawa ícha yái asìalica! —íimaca yái Jesúsca. Yá demonio yúucaca asìali cáli ínatalé macái wenàiwicanái yàacuésemi, néese yàacawa asìali ícha. Canáta demonio imàníná asìali irí. ³⁶ Macáita wenàiwica ìyéeyéica néeni, nánáidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí. Yá náimaca nalíwáaca:

—¿Càinásica yái yéewáidáanáca? ¡Yái asìali Jesús yàalàaca demonionái cachàiníiri iyú íiwitáise cachàiníiri iyúwa, yá ichùuliacaalí nía nàanápínáwa wenàiwica ícha, yáta nàacawa! —náimaca nalíwáaca. ³⁷ Yá macáita Galilea yàasu cáli néeséeyéi nacàlidaca Jesús iináwaná ìwali.

Jesús sana a la suegra de Simón Pedro

³⁸ Néeseté Jesús imusúacawa néewáidacàalu irìcuíse, yá yàaca iwàlùacawa Simón icapèe irìculé. Yá Simón iyéeru iculuéchúawa cáiwíiri mecuní iyú. Yá nasutáca ulí Jesús ícha ichùnìanápíná úa. ³⁹ Néese Jesús yàacawa ùatalé, yá yáawiaca iicáidaca ulí. Jesús yàalàaca mecuní cachàiníiri iyú. Yá mecuní ichàbacawa uícha. Yáta umichàacawa, yá udàbaca umànica nayáapíná.

Jesús sana a muchos enfermos

⁴⁰ Néese idècunitàacá èeri iwàlùacawa, yá macáita idènièyéica cáuláiquéeyéi néenánáwa natéca nía Jesús yàatalé. Natéca néenánáwa idènièyéica macái uláicái íiwitáaná. Jesús imàacaca icáapiwa nàwali macáita, yá ichùnìaca nía. ⁴¹ Demonionái nàacawa nacái manùbéeyéi cáuláiquéeyéi ícha. Yá demonionái náimaca néemíaníicawa cachàini:

—¡Píacata yái Dios Íirica! —náimaca. Quéwa Jesús yàalàaca nía cachàiníiri iyú, níái demonioca, càmita ibatàa natàaníca, náalíacáináwa ìwali Mesíascani, yái judío icuèrinápíná Dios ibànuèrica nalí.

Jesús anuncia el mensaje en las sinagogas

⁴² Amalácaalíté nawicáu àniwa, Jesús imusúacatéwa yàcalé irìcuíse, yá yàacawa canácatalé wenàiwica. Néese madécaná wenàiwica icutácani. Yá nàanàaca yàatalé. Càmita nawàwa namàacaca yàacawa náicha. ⁴³ Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Iwàwacutá nucàlidaca nalí cayábéeri tàacáisi áibanái iyacàle néenibàa nacái, yái tàacáisi íiméerica càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicanáwa, Dioscáiná ibànùaca núa numànicaténá càì —íimaca yái Jesúsca. ⁴⁴ Càité Jesús yàaca icàlidaca yái tàacáisica judíonái yéewáidacàalu irìcubàa, ìyéeyéica Judea yàasu cáli íinata.

5

La pesca milagrosa

¹ Aiba èerité Jesús ibàlùacawa Genesaret icalisaníná yàasu càina ínatalé, áibaalí ípidenéeri Galilea icalisaníná. Madécaná wenàiwica nàyaca néré nawàwacáiná néemìaca Jesús icàlidaca nalí Dios itàacái. Máini manùbaca wenàiwica, yá nacàbadàayacacawa Jesús iwéré. ² Néese Jesús iicáca pucháiba barca mawiénita iríwa càina ínatalé. Canáca wenàiwica barca irìcu namusúacáinátéwa barca irìcuíse níái asianái íibèeyéica cubái, náibacaténá nàasu chinchorrowná. ³ Jesús iwàlùacawa barca irìculé, Simón yàasu barcaca. Néese isutáca Simón ícha wawàsi iwesíanápíná barca àanama ícha. Néese Jesús yáawinacawa barca irìcu, yá yéewáidaca wenàiwica barca irìcuíse. ⁴ Néese idécanáamité yéewáidaca nía, yá Jesús íimaca Simón irí:

—Piwesía barca depuúwacatalé calisa. Piúcacué pìasu chinchorrowná píibàacaténá cubái —íimaca yái Jesúsca. ⁵ Néese Simón íimaca Jesús irí:

—Nuúwacali, wadéca wacamáaca táiyápinama, canácata weedéeri, quéwa píalàacáiná núa, íná nuchùuliaca náucaca chinchorro àniwa —íimaca yái Simónca.

⁶ Néese idécanáami namànica càide iyúwa Jesús íimáaná nalí, yá náibàaca madécaná cubái. Nàasu chinchorro icacanácawa yàacawa. ⁷ Iná náucaca nacáapiwa namáidacaténá nàacawéeyéináwa ìyéeyéica áiba barca irìcu nàacaténá nayúudàaca nía. Néese nàanàaca

Simónnái yàatalé, yá napuniádaca pucháibanama nàasu barcawa cubái iyú àta nawàwacataléta napulùnacawa cubái iyú, níái barcaca. ⁸ Quéwa Simón Pedro iicácáiná madécaná cubái, yá cáaluca ínáidacawa ibáyawaná ìwalísewa, yá ibàlùacawa yùulùì iyúwa yàacaténá Jesús icàaluíniná. Yá ìimaca Jesús irí:

—¡Iwàwacutá piacawa nuícha, Nuíwacali, cabáyawanácáiná núa! —ìimaca yái Simón Pedro.

⁹ Càica Simón ìimaca Jesús irí cáalucáiná Simón ibáyawaná ìwalísewa, yáaliácáináwa Jesús idèniaca Dios íiwitáise. Cáaluca nacái níái Simón Pedro yáapichéeyéica, naicácáiná madécaná cubái needéeyéica. ¹⁰ Cáaluca nacái Simón imanùbaca náica nabáyawaná ìwalísewa níái ípidenéeyéica Santiago, Juan nacái, níái Zebedeo yéenibeca, náaliácáináwa Jesús idèniaca Dios íiwitáise. Quéwa Jesús ìimaca Simón irí:

—Picá cáalu pía nuícha. Pidéca peedáca cubái. Siúcáise de quéwa piwacáidapíná nulíwa wenàiwicanái yéewacaténá nuéwáidacaléca nía —ìimaca yái Jesúsca.

¹¹ Iná natéca nàasu barcawa cáli iwéré. Yá namàacaca macáita nàasuwa, yá nàacawa Jesús yáapicha, yéewacaténá yéewáidacaléca nía.

Jesús sana a un leproso

¹² Aiba èerité, Jesús iyacaté áiba yàcalé irícu, néese asiali yàanàaca néré cacháunéeri ìimami lepra iyú. Iicáca Jesús, yá yúuwàa iríacawa inùmáawawa Jesús irí yàacaténá Jesús icàaluíniná, yéewacaténá catúulécana ca Jesús iicácani. Yá isutáca Jesús íicha wawàsi manuísíwata:

—Nuíwacali, núaliácawa píalimá pichùnìaca núa, piwàwacaalí quéwa pichùnìaca núa — ìimaca yái asialica. ¹³ Néese Jesús imàacaca icáapiwa ìwali. Yá Jesús ìimaca irí:

—Nuwàwaca nuchùnìaca pía. ¡Cayábaca píawa! —ìimaca yái Jesúsca. Yáta icháuná lepra yáawacawa íicha. ¹⁴ Néese Jesús ichùuliacani. Ìimaca irí:

—Picá picàlida áibanái iríni nuchùnìaná pía. Néese píawa caquialéta sacerdote yàatalé píasáidacaténá iicá píimamiwa, yáaliácáténáwa cayábaca pía picháuná íichawa. Pité nacái ofrenda profeta Moisés ichùulìericaté wenàiwica namàacáanápíná Dios irí ofrenda iyú nachùnìacaalíwa lepra íicha, yéewacaténá macái wenàiwica yáaliácawa cayábaca pía —ìimaca yái Jesúsca.

¹⁵ Quéwa éwita Jesús ichùulìacáanítani càì, càicáaníta manùbéeyéi wenàiwica nacàlidaca Jesús iináwaná ìwali mamáalàacata macái wenàiwica irí. Yá madécaná wenàiwica nàwacáidáyacacawa néemìacaténá Jesús itàacái, ichùnìacaténá nía nacái. ¹⁶ Quéwa áibaalíté Jesús yàacawa méetàuculé wenàiwicanái íicha isutácaténá yáawawa Dios íicha.

Jesús sana a un paralítico

¹⁷ Aiba èerité Jesús yéewáidaca wenàiwicanái. Abénaméeyéi fariseo, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu nàanàacaté néré, madécaná yàcalé mìnanaí nacái iyéeyéicaté Galilea yàasu cáli ínata, Judea yàasu cáli ínata nacái. Aibanái nàanàaca Jerusalén iyacàlená néese nacái. Náawinacatéwa néré Jesús yéewáidacatalé wenàiwicanái. Yá Jesús ichùnìaca cáuláiquéeyéi wenàiwica Dios íiwitáise cachàiníri iyú. ¹⁸ Néese áibanái asianái nàanàaca néré itéeyéica máapinéeri asiali irièricawa yàalubái ínatawa ìiméerica ínata. Nawàwa natéca asiali capìi iriculé, nalíadacaténáni Jesús íipunita, Jesús ichùnìacaténáni. ¹⁹ Càmita quéwa náalimá nawàlùacawa Jesús yàatalépiná dàalacáiná máiní wenàiwicanái néré. Iná náiríacawa escalera ìwalibàa capìi ínatalé, sàabadéeri, canéeri ipùata chènuniré. Néese nawatàaca capìi ibáiná Jesús iwicáu. Yá nalicùadaca cáuláiquéeri asiali yàalubái ínatawa yéenúlusi ìwali Jesús yàatalé, nàacuésemi macáita wenàiwica iyéeyéica néeni. ²⁰ Jesús yáaliácawa náiwitáise manuíca náináidacawa nawàwawa Jesús ìwali ichùnìanápínáni, yá Jesús ìimaca cáuláiquéeri irí:

—Pía, nùacawéerináca, nudéca numàacaca nuwàwawa píbayawaná íicha cayábacaténá píapicha Dios —ìimaca yái Jesúsca.

²¹ Néese níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, nía nacái fariseonái nadàbaca nàináidacawa. Nàimaca nàináidacawa nalíwa nawàwalícuísewa: “¿Cáná yéewa itàaní càì yái asìali Jesúsca? Itàaníca ìyaca Dios ìwali báawéeri iyú, canácáináta asìali yáaliméeri imàacaca iwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná ícha cayábacaténá náapicha Dios. Abéerita Dios yáaliméeri imànica càì”, càì nàimaca nàináidacawa nalíwa. ²² Quéwa Jesús yáaliacawa nàináidacánacawa. Yá isutáca yéemíawa nía:

—¿Cánácué pínáidawa càì? ²³ Máiní màulenáca wáimaca máapinéeri irí: ‘Nudéca numàacaca nuwàwawa pibáyawaná ícha cayábacaténá píapicha Dios’, càmicáiná áibanái yáalimá iicáca asáísí báísicaalí cayábaca yáapicha Dios. Quéwa máiní càulenáca wáimaca máapinéeri irí: ‘Pimichàawa, pìipìna’, áibanái wenàiwica náalimácáiná naicáca asáísí wadécaalí wachùnìacani watàacái iyúwa, yái máapinéerica. ²⁴ Iná núa, asìali Dios néeseérica, nuchùnìapíná yái máapinéerica píaliacaténácuéwa Dios idéca ichùullaca núa numàacáanápíná nuwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná ícha cháì èeri irícu cayábacaténá náapicha Dios —ímaca nalí yái Jesúsca. Néeseca Jesús ímaca máapinéeri irí:

—Pía, nùacawéerináca, núuma pirí, pimichàawa, peedá pìalubáíwa, pèepùawa picapèe néréwa —ímaca yái Jesúsca.

²⁵ Yáta yái asìalica imichàacawa nàacuésemi, yá yeedáca yàalubáíwa irièricatéwa ínata, néese yàacawa icapèe nérépináwa, casímáiri iyú, yàaca Dios irí cayábéeri idècunitàacá yèepunícawa. ²⁶ Macáita ìyéeyéica néré nàináidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí, nàaca nacái Dios irí cayábéeri. Cáaluca nacái nàináidacawa, yá nàimaca:

—Siùca èeri wadéca waicáca cayábéeri wawàsi Dios imàníríca cà míricáwaca waicá quéechacáwa —nàimaca.

Jesús llama a Leví

²⁷ Néesetécáwa Jesús imusúacawa caplí irícuíse. Yá iicáca asìali ípidenéeri Leví, yeedéericaté plata yéenanái judío íchawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno irípiná. Yái Leví yáawinéericawa aléera yeedácatalécaté plata wenàiwica ícha. Néese Jesús ímaca irí:

—Aquialé, pìawa núapicha yéewacaténá nuéwáidacaléca pía —ímaca yái Jesúsca. ²⁸ Yái Leví imàacaca yàasuwa macáita, yá imichàacawa, yàacawa Jesús yáapicha.

²⁹ Néese Leví ichùullaca yàasu wenàiwicanáíwa nachanàacaténá manùba yàacási icapèe irícu. Imáidaca yàataléwa Jesús iyáacaténá iyáacaléwa Leví yáapicha, Leví iwàwacáiná yàaca Jesús ímiétacaná. Leví imáida nacái manùbéeyéi yeedéeyéi plata yéenanái judío íchawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno irípiná. Aibanái nacái nayáaca nayáacaléwa náapicha néré.

³⁰ Néese abénaméeyéi fariseo, áibanái nacái yéewáidéeyéi wenàiwica templo irícu natàaníca báawéeri iyú Jesús yéewáidacalénái iwali. Yá nàimaca Jesús yéewáidacalénái irí:

—¿Cánácué piyáa piyáacaléwa náapicha, níái cabáyawanéeyéica, náapicha nacái níái yeedéeyéica wáicha plata romanonái yàasu gobierno irípiná? —nàimaca. ³¹ Quéwa Jesús ímaca fariseonái irí:

—Péemíacué comparación: Máláicacaalí wenàiwica, yá càmita nawàwacutá abéeri ichùnìèripíná nía. Quéwa áibanái idènièyéica uláicái nawàwacutáca abéeri ichùnìèripíná nía.

³² Càita nacái wenàiwica ínáidéeyéica mabáyawanáca, càmita nacutá abéeri ichùnìèripíná náiwitáise nabáyawaná íchawa. Quéwa áibanái wenàiwica yáaliéyíwa cabáyawanáca, níata icutáca abéeri iwènúadéeripíná náiwitáise báawéeri ícha. Càita nacái núa, càmita nùanàa numáidacaténá wenàiwica ínáidéeyéica mabáyawanáca, néese nudéca nùanàaca numáidacaténá wenàiwica yáaliéyíca cabáyawanáca, nawènúadánápíná náiwitáisewa nabáyawaná íchawa. Iná yéewa cayábaca nàwacáidáyacacawa nùatalé níái cabáyawanéeyéica nuwènúadacaténá náiwitáise nabáyawaná íchawa —ímaca yái Jesúsca.

La cuestión del ayuno

³³ Néese fariseonái nasutáca néemíawa Jesús. Yá nàimaca irí:

—Juan el Bautista yéewáidacalénái, nía nacái wéewáidacaléca, wía fariseoca, namàacaca náichawa nayáacaléwa manùba yàawiría nasutácaténá Dios ícha manuísíwata. ¿Cáná càmita péewáidacalénái namàni càì? Nayáaca nayáacaléwa mamàalàacata —námaca. ³⁴Jesús ímaca nalí:

—Péemiacué comparación: Asìali icàsàacaalíwa, yá imáidaca yàacawéeyéináwa asianái naicácaténá icàsàacawa casímáiri iyú. Càmita nawàwa namàacaca náichawa nayáacaléwa idècunitàacá ìyaca náapicha, yái nàacawéeriná imànírica matrimonio, casímáicáiná nawàwa. ³⁵Quéwa áiba èeriwa, áibanái itépiná náichawani. Néenialípiná namàaca náichawa nayáacaléwa, achúmacáiná nawàwa. Càita nacái nuéwáidacalénái, càmita yéewa achúmaca nawàwa idècunitàacá nùyaca náapicha. Iná càmita namàaca náichawa nayáacaléwa —ímaca yái Jesúsca.

³⁶Jesús icàlidaca nalí nacái áiba comparación yéewáidacaténá nía:

—Càmita wadalúa wáluma yéemami wàlisài bàlesi ícha wachanàidacaténá iyú éwisàimi bàlesita. Wamànicaalí càì, yásí báawaca wamànica wàlisài bàlesimi. Yá nacái wàlisài yéemami càmita abédanama éwisàimi bàlesi yáapichani. ³⁷Péemiacué áiba comparación: Càmita wàucùca wàlisài uva ituní éwisàimi ímamisì irìculé yácáiná wàlisài uva ituní idàbaca isàacawa dàchidàchiwaca inànìacubàa, yásí éwisàimi ímamisì icacanácawa, càmicáiná yáalimá imulacàacawa yàacawa. Wamànicaalí càì, yá yúucacawa wáicha macáita uva ituníca, ímamisì nacái. ³⁸Iná iwàwacutá wàucùca wàlisài uva ituní wàlisài ímamisì irìculé. Càita nacái níái nuéwáidacaléca yeebáidéeyéica nutaacái wàlisài, càmita nàya píasu bàaluisàimi tàacáisi ìwali, píacué fariseoca. ³⁹Áiba wawàsi nacái, péemiacué comparación: Idécanáami wenàiwica ìiraca éwisàimi uva ituní ipuúri, yá càmita iwàwa ìiraca wàlisài uva ituní càmíirica ipuú ímacáiná: ‘Cayábéeri yáwanái yái ipuúrica’, càì ímaca. Càita nacái píacué: Piyacáinácué éwisàimi tàacáisi ìwali, iná piyúunáidacuéca cayábéericani wàlisài tàacáisi ícha. Iná càmítacué piwàwa peebáidaca yái nutaacái wàlisàica —ímaca yái Jesúsca.

6

Los discípulos arrancan espigas en el día de reposo

¹Néeseté áiba sábadu judíonái nayamáidacatáicawa, Jesús yèepunícawa àyapulicubàa yéewáidacalénái yáapichawa bànacalé yèewibàa. Yá yéewáidacalénái needáca achúmanamata trigo ituíná nayéeripiná. Yá naquiría trigo ituíná nacáapi irìcuwa needácaténá ícha ìimi nayáacaténáni, yácáiná judío ìiwitáise imàacaca wenàiwica needáca nayáapináwani achúmanamata ìyacaná áibanái ìbànacale yéená máapicaalí nía. ²Abénaméeyéi fariseo iicáca Jesús yéewáidacalénái imàníiná, yá fariseonái iicácani iyúwa ìibaidacalési. Iná fariseonái ímaca Jesús yéewáidacalénái irí:

—¿Cánácué píibaida siùca sábadu wayamáidacatáicawa? Dios càmita imàaca wáibaidaca siùca èeri —námaca. ³Néese Jesús ímaca nalí:

—Pidécuéca píimáichaca tàacáisi píléericuéca Dios itaacái irìcuíse wàawirimi rey David ìwali, bàaluité máapicaalíténi, áibanái nacái yáapichéeyéi asianáica. ⁴David iwàlùacatéwa Dios yàasu ímamisìiri capìima mabáyawanéeri irìculé, yái israelitanái isutácatáipiná Dios ícha. Yá David yeedácaté pan namàníricaté Dios irí ofrenda piná sacerdotenái iyáapináwa. David iyáaca pan, néese yàaca yáapichéeyéi iyáapináwa nacái, éwita Dios imàacacáaníta níawamita sacerdotenái iyáaca yái panca. Dios càmítaté yùuwichàida Davidnái, máapicáiná nía, ínáté catúulécanáca Dios iicáca nía —ímaca yái Jesúsca. ⁵Néese Jesús ímaca fariseonái irí àniwa:

—Dios idéca ichùulàca núa, núa asìali Dios néeséerica, numàacáanápiná nùasu wenàiwica namànica càide iyúwa nuwàwáaná èeri imanùbaca, siùca èeri sábadu nacái wayamáidacatáicawa, wía judíoca —ímaca yái Jesúsca.

El hombre de la mano tullida

⁶ Aiba sábadu judíonái iyamáidacatáicawa, Jesús iwàlùacatéwa néewáidacàalu irìculé, yá idàbaca yéewáidaca nía néré. Iyaca néeni abéeri asìali icáapi yéewápuwáiséeri ituwièricawa ícha. ⁷ Nàyaca nacái néeni abénaméeyéi yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, áibanái nacái fariseonái. Naicáidaca Jesús irí mamáalàacata naicáténá asáisi ichùnìacaalípiná asìali, sábadu irìcu, nayamáidacatáicawa, yéewanápiná nacháawàaca Jesús iináwaná ìwali, fariseonáicáiná náimacaté íbaidacalésicani yái Jesús ichùnìanáca wenàiwicanái. ⁸ Quéwa Jesús yáaliacawa náináidáanáwa. Yá Jesús ímaca asìali irí icáapi ituwièricawa ícha:

—Pimichàawa, pibàlùawa nàacuésesemi —ímaca yái Jesúsca. Yá asìali imichàa ibàlùacawa.

⁹ Néese Jesús ímaca fariseonái irí:

—Siúcata nusutácué nuémìlawa pía: ¿Càinásica Dios ibatàa wamànica siùca èeri sábadu wayamáidacatáicawa? ¿Imàacasica wamànica cayábéeri, càmicaalí nacái, báawéerisica? ¿Imàacasica wacáucàidaca wenàiwica, càmicaalí wéetáidasica wenàiwica? —ímaca yái Jesúsca.

¹⁰ Néese iicáidaca nalí macáita iyéeyéica itéese. Yá néeseca iwènúacawa asìali irí àniwa, yái báawéerica icáapi. Yá Jesús ímaca irí:

—Piducúa picáapiwa —ímaca yái Jesúsca. Yá asìali imànica iyúwa Jesús ímáaná irí. Yáta cayábaca icáapi. ¹¹ Quéwa fariseonái máini calúaca nía. Nadàbaca nasutáca néemìlawa níawáaca càinácaalí náalimáanápínaté namànica Jesús irí.

Jesús escoge a los doce apóstoles

¹² Néenialité Jesús yàacawa dúli ínatalé. Iyamáacawa néenibàa isutáténá Dios ícha táiyápinama abéeri catá. ¹³ Amalácanáami yàacawa, yá imáidaca yàataléwa yéewáidacalénaiwa canánama. Yeedáca nèewíse doce namanùbaca Jesús yèeyéica ípidenápiná apóstolnái. ¹⁴ Níái docéeyéica náipidená cà: Simón, yái asìali Jesús yèerica ípidenápiná nacái Pedro; yá nacái Andrés, yái Simón iméeréerica; Santiago nacái; Juan nacái; Felipe nacái; Bartolomé nacái. ¹⁵ Yá nacái Mateo; Tomás nacái; Santiago nacái, yái Alfeo ìrimica; yá nacái Simón, áibaalí ípidenéri celote; ¹⁶ Yá nacái Judas, yái Santiago yéenasàirica; yá nacái Judas Iscariote, yái itéeripínacaté Jesús yùuwidenái náibàacaténáténi, nanúawani.

Jesús enseña a mucha gente

¹⁷ Néeseté Jesús iricùacawa dúli ínatáise yéewáidacalénái yáapichawa. Yá iyamáaca ibàlùacawa néeni manacúalibàa. Idéca nàwacáidáyacacawa néré madécaná Jesús yéewáidacaléca áibanái, madécaná nacái wenàiwica yàanèeyéica macái Judea yàasu cáli néese, Jerusalén iyacàlená néeséeyéi nacái, Tiro iyacàlená néeséeyéi nacái, Sidón iyacàlená néeséeyéi nacái, níái yàcalé iyéeyéica manuíri úni idùlepi. Níái manùbéeyéi wenàiwicaca nàanàacaté néré néemiacaténá Jesús itàacái, yúucacaténá náicha nacái uláicái. Yáté ichùnìaca nía. ¹⁸ Aibanái nacái yùuwichèeyéicawa demonio idacùacáiná náiwitáise, Jesús ichùnìaca nía nacái. ¹⁹ Iná macáita wenàiwica nawàwaca namàacaca nacáapiwa Jesús ìwali ichùnìacáiná nía canánama íiwitáise iyúwa, níái cáuláiquéeyéica.

La felicidad y la infelicidad

²⁰ Néese Jesús iicáidaca yéewáidacalénái iríwa. Yá ímaca nalí:

“Casímáipínacuéca piwàwa, píacué catúulécanéeyéica, pimàacacáinácué Dios icùaca pía siúcáise.

²¹ “Casímáipínacuéca nacái píawa, píacué máapíiyéica siùca, Dioscáiná yàapínacué piyápiná cadénama.

“Casímáipínacuéca nacái píawa, píacué achúméeyéica iwàwa siùca, Dioscáiná imàacapínacué casímáica píawa.

²² “Casímáipínacuéca nacái píawa, báawacaalícué wenàiwica iicáca pía, náucacaalícué nacái pía náichawa, nacúisacaalícué pía nacái, natàanícaalícué báawéeri iyú píwali, peebáidacáinácué nutàcái, núa asìali Dios néeséerica. ²³ Casímáicué piwàwa manuísíwata,

piyanídacuéwa casímáiri iyú namànicaalícué pirí càì, yácáiná Dios imàacapínacué pirí manuísíwéeri cawèníiri pìanàacaalípinacué chènuniré, bàaluitécáiná níái wenàiwica yàawirinámica namànicaté báawéeri nacái profetanái irí, níái Dios yàasu wenàiwica profetanái íbaidéeyéicaté Dios irípiná càide iyúwacué piyáaná”, ímaca yái Jesúsca yéewáidacalénái iríwa.

²⁴ Néese Jesús ímaca áibanái wenàiwica irí: “Quéwa, ¡máinicué piùwichàapínacawa, píacué càasuíyéica! Yácáiná Dios yùuwichàidapínacué píawa, néese càmitacué quirínama casímái piwàwa pìasu cawènírimi ìwaliwa, yái pìdènièricuéca siùca.

²⁵ “¡Máinicué piùwichàapínacawa, píacué iyéeyéica iyáacaléwa cadénama, mesúnamáicáináta piùwichàapínacué máapicái!

“¡Máinicué piùwichàapínacawa píacué iicáaníyéica siùca. Aiba èeriwa pícháanípinacuéca achúmacáiná piwàwa!

²⁶ “¡Máinicué piùwichàapínacawa pitàanicáinácué méetàuculéeri tàacáisi ìwali, càmfíri Dios itàacái, íná yéewa macái èeri mìnánái càmfíyéica iwàwa Dios nataánícuéca pìwali cayábéeri iyú. Càité nacái pìawirinámicué itàanicaté cayábéeri iyú áibanái cachìwéeyéi iwicùlidéeyéi ìwali itàaníyéicasa Dios inùmalícuíse, quéwa nachìwáidacaté wenàiwica meedá!”, ímaca yái Jesúsca.

El amor a los enemigos

²⁷ Néese Jesús ímaca yéewáidacalénái iríwa: “Quéwa núumacué nacái pirí píacué yéemièyéica nulí: Iwàwacutácué cáinináca piicáca piùwidenáíwa. Pimàni nacái nalí cayábéeri cawinácaalícué báawéeyéica iicáca pía. ²⁸ Pisutácué nalí Dios ícha imàníinápiná nalí cayábéeri, cawinácaalícué ibànuèyéica pìwali chàwicùli. Pisutácué nalí Dios ícha cawinácaalícué icuíséeyéica pía. ²⁹ Aiba inúacaalí pinàni ìwali, pimàaca inúaca pinàni ìwali abéemàawáise àniwa. Aiba yeedácaalí pícha pìasu ruana nacáiri, pimàaca yeedáca picamisani nacái. ³⁰ Aiba isutácaalí pícha wawàsi, pimàaca iríni; imelùdacaalí pícha pìasu, picá pisutá yèepùadánápiná piríni. ³¹ Pimànicué áibanái irí cayábéeri, càide iyúwacué piwàwáaná namànica pirí cayábéeri.

³² “Cáininácaalícué piicáca níawamita cáininéeyéicuéca iicáca pía, càmitacué pimàni pìyaca cayábéeri wawàsica áibanái ícha, macái èeri mìnánái namànicáiná càì, níá nacái báawéeyéica íiwitáise namànica càì. Iná càmitacué máini cayábéeyéi náicha pía. ³³ Càita nacái pimànicaalícué cayábéeri nalí níawamita imàníyéicuéca pirí cayábéeri, càmitacué pimàni pìyaca cayábéeri wawàsica áibanái ícha, macái èeri mìnánái namànicáiná càì, níá nacái báawéeyéica íiwitáise namànica càì. Iná càmitacué máini cayábéeyéi náicha pía. ³⁴ Pìacaalícué nacái áibanái ichàba pìasuwa níawamita pìináidéeyéicuéca nèepùadánápiná pirí cawèníiri àniwa, càmitacué pimàni pìyaca cayábéeri wawàsica áibanái ícha macái èeri mìnánái namànicáiná càì, níá nacái báawéeyéica íiwitáise nàaca áibanái báawéeyéi ichàba wawàsi needácaténá náicha cawèníiri àniwa. Iná càmitacué máini cayábéeyéi náicha pía. ³⁵ Iwàwacutácué cáinináca piicáca piùwidenáíwa, pimànicué nacái nalí cayábéeri, píacué nacái nachàba pìasuwa, éwita càmicaalí nèepùada pìrícuéni. Yásí Dios imàacapínacué pirí cawèníiri manuísíwata chènuniré, yá nacái Wáaniri Dios yéenibepínacuéca píawa, yái Wáaniri Dios chènuníiséerica, imànírica cayábéeri èeri mìnánái irí, éwita càmicáanáta nàaca irí cayábéeri, níái báawéeyéica íiwitáise. ³⁶ Iwàwacutácué catúulécanáca piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwacué Wáaniri Dios catúulécanáaná iicáca pía”, ímaca yái Jesúsca.

No juzgar a otros

³⁷ Jesús ímaca yéewáidacalénái iríwa: “Píacué máini pícháawàaca áibanái iináwaná ìwali mamáalàacata, néese Dios càmitacué yùuwichàida píawa. Píacué pìináidawa piùwichàidánápiná áibanái imàníyéica pirí báawéeri, néese Dios càmitacué yùuwichàida píawa. Pimàacacué piwàwawa nabáyawaná ícha, yásí Dios imàacacué iwàwawa pibáyawaná ícha. ³⁸ Píacué áibanái irí càinácaalí wawàsi namáapuèrica pícha, yásí Dios yàacuéca

piríwa càinácaalí wawàsi pimáapuèrica. Péemiàcué comparación: Càide iyúwa wenàiwica cayábéeri íiwitáise ipuníadacaalícué cayába piasu saco ituínási iyú, icusúa nacáicani, icàbadàa nacái nérèni yéewanápiná ipuníadaca saco àta ituínási itúadacatalétawa saco inùma irícuíse, càita nacái Dios imànicuèca piríwa cayábéeri manuísíwata. Pimànicaalícué áibanái irí cayábéeri manuísíwata, yásí Dios imànicuèca piríwa cayábéeri àniwa manuísíwata. Quéwa pimànicaalícué áibanái irí cayábéeri achúméeri meedá, néese Dios imànicuèca nacái pirí cayábéeri achúmáana meedá”, íimaca yái Jesúsca.

³⁹ Jesús yéewáidaca nía áiba comparación iyú. Yá íimaca nalí: “Matuíri wenàiwica càmita idé itéca áiba matuíri àyapulicubàa, ipíchaná pucháibanama náuwàacawa utàwi irículé. Càita nacái càmitacué yéewa matuíyéica píiwitáise, iwàwacutácáiná péewáidaca wenàiwica matuíyéi íiwitáise náalícaténá càinácaalí iyú náalimá nàyaca machacàníiri iyú. ⁴⁰ Cawinácaalícué wenàiwica péewáidéeyéica, càmitacué yéewa cáalíacáica píicha nía, néese idécanáamicué péewáidaca nía, yásí náalíacawa abéerita yái píalíericuécawa. Iná iwàwacutácué máiní cáalíacáica pía yéewacaténá piyúudàaca nía cayába.

⁴¹ “Pía, idènièrica ibáyawaná manuíríwa, picá pínáidawa máiní cayábaca pía áiba wenàiwica íicha idènièrica ibáyawanáwa achúméeri meedá. Péemiàcué comparación: Pibáyawaná manuírí càicanide iyúwa manuírí àicu idéca nacáicaalí yúuwàacawa pituí irículé. Néese áiba achúméeríwanái ibáyawaná càicanide iyúwa achúméeri imuluísi yúuwàacaalíwa ituí irículé. ⁴² Máiníacáiná cabáyawanáca pía manuísíwata, íná canáca yéewaná báawaca piicáca píichawa áiba wenàiwica idènièrica ibáyawanáwa achúméeri meedá. Péemiàcué comparación: Manuíri àicu yúuwàacaalíwa pituí irículétá, yá càmita pidé piicáca cayába pimusúadacaténá imuluísi áiba wenàiwica ituí irícuísetá. Càita nacái cabáyawanácaalí pía, picá càí píima áiba wenàiwica irí: ‘Nuénásàiri, pimàaca nucàlidaca pirí pibáyawaná ìwali, nuyúudàacaténá pimàacaca píichawani’, picá càí píimaca irí; pucháibaca píiwitáise pìyaca. ¡Pidéca piimáichaca meedá pibáyawanáwa! Iwàwacutá pimàacaca píichawa quéechacáwa yái báawéeri manuíríca pimàníríca. Yásí pidéca píalàaca áiba wenàiwica imàcáanápíná íichawa achúméeri báawéeri imàníríca”, íimaca yái Jesúsca.

El árbol se conoce por su fruto

⁴³ Jesús yéewáidaca nía comparación iyú. Íimaca nalí: “Canáca cayábéeri àicu yáaliméeri idèniaca ìyacanáwa báawéeri. Canáca nacái báawéeri àicu yáaliméeri idèniaca ìyacanáwa cayábéeri. ⁴⁴ Càita wáalíacawa macái àicu ìwali, waicácaalí ìyacaná, cayábéericaalíni, càmicaalí nacái, yá báawéericani. Càmita weedá cayábéeri higuera ìyacaná tuírí íicha. Càmita nacái weedá cayábéeri uva ìyacaná áwa yúuba íicha. ⁴⁵ Càita nacái wáalimá wáalíacawa wenàiwicanái íiwitáise ìwali nacái: Cayábacaalí wenàiwica íiwitáise, yásí itàaníca cayábéeri tàacáisi iyú, yácáiná íiwitáise cayábéeri ìyaca iwàwalícu. Càita nacái báawacaalí wenàiwica íiwitáise, yásí itàaníca báawéeri tàacáisi iyú, yácáiná íiwitáise báawéeri ìyaca iwàwalícu. Wáalimá wáalíacawa wenàiwicanái íiwitáise ìwali wéemiacaalí càinácaalí wawàsi natàaníca ìwali yácáiná nawàwa idéca ipuníacawa iyú, yái cayábéerica, càmicaalí nacái, yá báawéerica meedáni. Iná iwàwacutácué cayábéeri píiwitáise piwàwalícuísewa, yéewanápinácué péewáidaca wenàiwicanái báisíiri tàacáisi iyú”, íimaca yái Jesúsca.

Las dos bases

⁴⁶ Jesús íimaca: “Canéeri iwèni meedá píimáanáuèca nùwali ‘Wáiwacali’, càmicaalíacáwa pimànicuè càide iyúwa númáaná pirí. ⁴⁷ Siùcade nucàlidacué pirí comparación píalícaténáwa càinácaalí wenàiwica ìyaca yebáidéerica nulí, yéemièrica nacái nutàacái, imàníríca nacái càide iyúwa nuchùullanáni. ⁴⁸ Yái wenàiwicaca càicanide iyúwa asìali imàníríca capíi. Quéechacáwa íicaca depuíwalé. Yá asìali yàanàaca manuírí íba ìyéerica depuíwalé cáli irícu, ibàlùadacaténá icapèewa íinata. Idécanáami imànica icapèewa íba íinata, yá inanába yéesacawa. Yái yéesacái yàacawa cachàiníiri iyú asìali icapèe ìwali. Càmita idé quéwa yéesacái icusúadaca capíi, asìali imànicáinaté dàalawaca icapèewa. Càide iyúwa capíi

ibàlùacaalíwa mamáalàacata, càita nacái cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái nadènapiná nacáucawa cà míri imáalàawa. ⁴⁹ Aiba wenàiwica quéwa yéemìacaalí nutàacái, néese càmita imàni càide iyúwa núumáaná írí. Yái wenàiwicaca càicanide iyúwa wenàiwica imàníríca icapèewa cáli ínata, canéeri írí íba ibàlùèripináwa ínata, yái capíca. Inanába yéesacawa, yá yéesacái yàacawa cachàiníri iyú capíi ìwali. Yá caquialéta capíi yúuwàacawa, imáalàacawa macáita. Càide iyúwa capíi imáalàanáwa, càita nacái cawinácaalí wenàiwica cà míiyéica yeebáida nutàacái, canáca nacáuca cà míri imáalàawa”, ímaca yái Jesúsca.

7

Jesús sana al criado de un oficial romano

¹ Idécanaamité Jesús icàlidaca wenàiwicanái íríni, yáté yàacawa Capernaum ìyacàlená néré. ² Iyaca néré abéeri romanonái yàasu úwi íiwacaliná, idènièrica yàasu wenàiwicawa cáininéerica iicáca. Cáláicaca úwi íiwacaliná yàasu wenàiwica, iwàwéeri yéetácawa íiwacali íchawa. ³ Néese úwi íiwacaliná yéemìaca Jesús iináwaná ìwali ichùnìaná wenàiwica, yá ibànùaca abénaméeyéi judío íiwacanánái nasutácáténá Jesús íicha wawàsi manuísíwata yàanànapiná ichùnìaca yàasu wenàiwica. ⁴⁻⁵ Néese judío íiwacanánái nàacawa Jesús yàatalé. Yá nasutáca íicha wawàsi manuísíwata, náimaca Jesús írí:

—Cayábaca piyúdàacani, yáara úwi íiwacalináca, cáininácáiná iicáca wía judíoca. Ipáyaidacáinaténi namànicaténá walí wàasu wéewáidacàalu —náimaca.

⁶ Néese Jesús yàacawa náapicha, quéwa mawiénicaalíté Jesús ìyaca úwi íiwacaliná icapèe írí, yá úwi íiwacaliná ibànùaca yàacawéeyéináwa náimacaténá Jesús írí: “Nuíwacali, càmita nuwàwa nusàiwicaca píri wawàsi, canácáiná yéewaná nuedáca pía nùataléwa máinicáiná cayábéerica nuícha pía, íná báica nuicáca núawawa piwéré. ⁷ Báica nuicáca núawawa piwéré, íná càmitaté nua nucutáca pía, máinicáiná cayábéerica nuícha pía. Pichùulìacáita ichùnìanápináwa yái nùasu wenàiwicaca, yásí ichùnìacawa. ⁸ Núalíacawa píalímá pichùnìacani pitàacái iyúwa, níacáiná nuíwacanánái nachùulia nacái núa. Núa nacái nuchùulia nùasu úwináíwa. Nuchùulìacaalí abéeri yèepùacawa, yáta yèepùacawa. Numáidacaalí abéeri, yáta yàanáca. Nuchùulìacaalí àniwa nùasu wenàiwicawa imànínápiná áiba wawàsi, yáta imànicani. Iná yéewa núalíacawa píalímá pichùnìacani nacái pitàacái iyúwa yái nùasu wenàiwicaca”, ímaca yái úwi íiwacalináca.

⁹ Yá cayábaca Jesús íináidacawa yéemìaca úwi íiwacaliná itàacái. Néese Jesús iwènúacawa, yá ímaca nalí, níái manùbéeyéi wenàiwicaca yèeyéicawa yáamíise.

—Péemìacué cayába, canácata nùanèeri càirica yeebáidéeri nulí manuísíwata, ibatàa Israel itaquénáinámi yéenápináta, càmitàacá nùanàa càiri —ímaca yái Jesúsca. ¹⁰ Néese níái wenàiwicaca úwi íiwacaliná ibànùeyéicaté nèepùacawa úwi íiwacaliná icapèe néré, yá nàanáca yàasu wenàiwica idééná cayábacani.

Jesús resucita al hijo de una viuda

¹¹ Néeseté àniwa, Jesús yàacawa Naín ìyacàlená nérépiná. Yàacawa yéewáidacalénái yáapichawa, madécana nacái áibanái wenàiwica yáapicha. ¹² Jesús ìyacaalíté mawiénita yàcalé írí, yá iicáca manùba wenàiwica namusúacawa ípunita yàcalé írìcuíse. Nawáacutáida nàacawa yéetéerimiwa. Nàacawa nabàliacaténáni. Yácata abéerita uíríca úái yáatúaca inírími yéetéechúamicawa íicha. Madécana wenàiwica namusúacawa yàcalé írìcuíse nacái nàacawéeridacaténá úa. ¹³ Yá Wáiwacali iicáca uícháanáca, yá catúulécana ca iicáca úa. Yá ímaca ulí:

—Píca pícháaní —ímaca ulí yái Jesúsca.

¹⁴ Néese Jesús yàacawa nàatalé, níái itéeyéica yéetéerimiwa. Yá Jesús imàacaca icáapiwa yàalubái ìwali, chéecáisi írìèriwa ínata. Yá wenàiwicanái nayamáa nabàlùacawa. Yá néese Jesús ímaca yéetéerimi írìwa:

—Pía ùuculíríca, núuma píri: ¡Pimichàawa! —ímaca yái Jesúsca.

¹⁵ Néese yáí ùucullirica imichàa yáawinacawa, cáuca àniwani. Yá idàbaca itàaníca àniwa. Néese Jesús itéca ùuculliri yáatúa yàataléwa yèepùadacaténá ulí àniwani. ¹⁶ Macáita naicáca cáucani, yá cáaluca nía, náaliacáináwa Jesús idèniaca Dios íiwitáise cachàiníri. Yá nàaca Dios íri cayábéeri. Náimaca nalíwáaca:

—Idéca yàanàaca wàatalé cachàiníri profeta icàlidéerica Dios itàacái —náimaca Jesús ìwali. Yá náimaca nacái:

—Dios idéca yàanàaca yàacawéeridacaténá wía —náimaca.

¹⁷ Néese macáita iyéeyéica Judea yàasu cáli íinata, nía nacái iyéeyéica áiba yàcalé írìcu mawiéníyéica néemíaca Jesús iináwaná ìwali, icáucàidacaté yéetéerimiwa.

Los enviados de Juan el Bautista

¹⁸ Juan el Bautista iyacaté mamáalàacata presoíyéi ibànalìcu. Néese yéewáidacalénái nacàlidaca írì macáita yáí Jesús imànírìca. Yáté Juan imáidaca pucháiba yéewáidacaléwa. ¹⁹ Juan ibànùaca nía Jesús yàatalépiná nasutácaténá néemíaca Jesús asáisi báisícaalí Dios néeséericani, yáí wenàiwica Dios ibànùeripinacaté judío icuèrinápiná, néese càmicaalí yáníi, yá iwàwacutá nacùaca áiba yàanàaca. ²⁰ Níai Juan ibànùeyéica nàacatéwa Jesús yàatalé. Yá náimaca írì:

—Juan el Bautista ibànùaca wía wasutácaténá wéemíaca pía, asáisi Dios néeséericaalí pía, yáí iwàwacutéericaté yàanàapínaca, quéwa càmicaalí píani, ¿iwàwacutásica wacùaca áiba yàanàaca? —náimaca.

²¹ Idécanáamité Jesús yéemíaca nataacái, yáta èrica Jesús ichùnìaca madécaná cáuláiquéeyéi nàuwichàacái íichawa, idècunitàacá Juan yéewáidacalénái iyaca néré. Jesús yúucaca demonio abénaméeyéi wenàiwica íicha. Imàaca nacái manùbéeyéi matuíyéi íicáidaca nacái. ²² Néese Jesús íimaca nalí níai Juan ibànùeyéica:

—Pèepùacué picàlidaca Juan írìni pidéénacuéca piicáca, péemíaca nacái. Picàlidacué írìni matuíyéimi idéca íicáidaca, éeruíyéimi yàabàli nacái nadéca nàipínáníca, cacháunéeyéimi íimami lepra iyú nacái, idéca cayábaca nía uláicái íicha, màuwíiyéimi nacái nadéca néemíaca, yéetéeyéimiwa nacái nadéca namichàacawa yéetácáisi íicha, catúulécanéeyéi nacái nadéca néemíaca nuwàwaca nuwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Picàlidacué Juan írìni yáaliacaténáwa idéca nùanàaca, núa Dios néeséerica. ²³ ¡Casímáica cawinácaalí wenàiwica yebáidéeyéica nulí mamáalàacata! —íimaca yáí Jesúsca.

²⁴ Néese idécanáamité Juan yéewáidacalénái yèepùacawa Jesús íicha, yá Jesús idàbaca icàlidaca Juan el Bautista iináwaná ìwali. Jesús íimaca: “Bàaluité piacatécué piicáca wenàiwica iyéericaté manacúali yùucubàa càinàwàiri, yáara Juanca. Càmirítaté machawàaca íiwitáise yáí asíali piiquéericatécué, càide iyúwa masicái cáuli yáawiadáidéerica meedá. ²⁵ ¿Càinásicué piicá néré bàaluité? Càmirítaté asíali cawèníri ibàle yáí piiquéericatécué. Píaliacuéwa cawinácaalí cawèníyéica ibàle, iyéeyéica nacái càasuíri iyú, náyaca cayábéeri capíi írìcu càide iyúwa reynái iyáaná, icuèyéica manùbéeyéi wenàiwica. ²⁶ Bàaluité piacuéca manacúali yùuculé càinàwàiri piicácaténaté profeta icàlidéerica tàacáisi Dios inùmalícuíse. Báisíta profetacani, yáí Juanca, quéwa máiníri cachàiníca áibanái profeta íicha canánama. ²⁷ Yáí Juanca, yácata yáara nacàlidéericaté ìwali tàacáisi Dios inùmalícuíse. Profeta itànàacaté tàacáisi Dios íiméericaté írì írìwa. Dios íimacaté:

‘Nuchùllapíná pipíchalé nùasu wenàiwicawa icàlidéerica nutàacáiwa. Yá yàapínacawa pipíchalé yàalàacaténá wenàiwica nachùnìanápíná náiwitáisewa yéewanápíná natàidaca pía cayába pìanàacaalíwa nàatalé’,

íimacaté yáí Diosca. ²⁸ Péemíacué cayába, canácata áiba wenàiwica cachàiníri Juan íicha nèewíise macái wenàiwica imusuéyécawa inanái íicha. Quéwa cawinácaalí wenàiwica yebáidéeyéica Dios itàacái siúcáise, yéewanápíná Dios icùaca nía, máiní cachàinípínaca nía Juan íicha, éwita càmicáaníta máiní cachàiníca nía Dios iyacàle írìcu Dios icùacataléca macáita chènuniré.

²⁹ “Manùbéeyéi wenàiwica yéemièyéicaté Juan itàacái, abénaméeyéi nacái yeedéeyéica plata néenánái judío íchawa Roma iyacàlená yàasu gobierno irípiná, nawènúadacaté náiwitáisewa nabáyawaná íchawa, yá namàacaca Juan ibautizáca nía. Càité náasáidaca náaliacawa Dios icùaca wenàiwica machacàníri iyú. ³⁰ Quéwa fariseonái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, càmítaté namàaca Juan ibautizáca nía, càmícáináté nawènúada náiwitáisewa Dios irípiná. Càité caná iwèni meedá naicáca yái cayábéerica Dios iwàwéericaté imànica nalí.

³¹ “Nucàlidacué pirí càiná píiwitáise, píacué wenàiwicaca iyéeyéica siùca. ³² Péemiàcué comparación: Càicuéca píade iyúwa sùmanái yáawinéeyéicawa àyapulicubàa bamuchúamibàa yàcalé. Néese namáidaca nanacáiyéi iríwa, ‘Wadéca wapùliacuéca pirí íwa, quéwa càmítacué pilabàa; néese wadéca wacántàaca pirícué canción càide iyúwa nacántàaná yéetéeyéimiwa ìwali, quéwa càmítacué píicháaní’, càì nàimaca. ³³ Càita nacái pimànicuéca. Juan el Bautista yàanàacaté, yá imàacacaté íchawa iyáacaléwa isutácaténá Dios ícha manuísíwata, càmíta nacái ìira uva ituní. Quéwa pímacuéca Juan ìwali demoniosa iyaca iwàwalìcu. ³⁴ Siùca nudéca nùanàaca, núa asìali Dios néeséerica. Nuyáaca nuyáacaléwa, nuìra nacái uva ituní. Néese pímacuéca nùwali camùnìiricasa núa, cáanàirisa iyáaca iyáacaléwa núa, casímáicasa nacái nucàmaca, nùacawéeridáanása nacái cabáyawanéeyéi wenàiwica, nía nacái yeedéeyéica plata néenánái judío íchawa Roma iyacàlená yàasu gobierno irípiná. Càita pímacuéca nùwali càmícáinacué píwàwa peebáidaca nutàacái. ³⁵ Quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica Juan yàasu tàacáisi nutàacái nacái, náasáidaca Dios imàacaca cáalíacáica nía báisíri iyú”, ìimaca yái Jesúsca.

Jesús en casa de Simón el fariseo

³⁶ Abéeri fariseo ípidenéeri Simón imáidaca yàataléwa Jesús iyáanápíná iyáacaléwa yáapicha, íná Jesús yàacawa fariseo icapèe irìculé, yá yáawinacawa iyáacaténá iyáacaléwa. ³⁷ Néese inanái ùanàaca néré, iyéechúa yàcalé irìcu, iiméechúacaté nacái aslanái yáapicha plata ìwalínápiná. Uémíacaté Jesús iináwaná ìwali iwàlùanáwa fariseo icapèe irìculé iyáacaténá iyáacaléwa. Iná ùanàaca néré utéca catùu ucáapi irìcuwa, abéechúa catùu cawèníchúa alabastro icatùalená, ipuniéechúawa perfume pumèníri isàni iyú. ³⁸ Uícháníca ùacawa ubáyawaná ìwaliwa, yá ùacawa Jesús yàatalé. Uawinacawa mawiénita yàabàli irí. Néese udàbaca uíbaca Jesús yàabàli utuíyáa iyúwa. Néese uchuidaca yàabàli uíwita íbáiná iyúwa, usùsùaca nacái Jesús yàabàli càide iyúwaté judío íiwitáise nàanáté náiwacali icàaluínináwa. Néese ùcùaca perfume pumènírica isàni yàabàli ìwali. ³⁹ Néese yái fariseo imáidéerica yàataléwa Jesús, iicáciná inanái imànírica Jesús irí, íná fariseo ìimaca íináidacawa iríwa iwàwalìcuésewa: “Báisícaalí profetasíwa yái asialítá, yá yáaliacawa càinácaalí uíwítáisetá úái imàaquéechúaca icáapiwa ìwali, úái imàníchúaca íbáyawanáwa”, ìimaca íináidacawa iríwa yái fariseo Simónca. Quéwa Jesús yáalíacawa Simón íináidáanáwa iwàwalìcuésewa. ⁴⁰ Iná Jesús ìimaca fariseo irí:

—Simón, nuwàwaca nucàlidaca pirí wawàsi —ìimaca yái Jesúsca. Néese fariseo ìimaca:

—Picàlida nulíni, pía yéewáidéerica wenàiwica —ìimaca yái fariseoca.

⁴¹⁻⁴² Néese Jesús ìimaca fariseo irí:

—Péemíà comparación. Iyacaté aslali yèerica plata áibanái ichàba maléena èeripíná. Néesetécáwa iwàwacutá nèepùadaca irí àniwani. Nàyacaté pucháiba aslanái imawènièyéica ícha plata. Abéeri imawèniaca ícha quinientos namanùbaca denario. Aiba imawèniaca ícha cincuenta namanùbaca denario. Càmicáiná náalimá napáyaidaca náichawa yái namawèniacálecawa, íná catúulécánáca iicáca nía, yá imàacaca iwàwawa namawèniacále ícha, yéewacaténá càmíta iwàwacutá napáyaidaca náichawani. Picàlida nulíni, Simón, ¿cawiná náicha cáininéeripíná yáwanái iicáca aslali yèerica wenàiwica ichàba plata? —ìimaca yái Jesúsca. ⁴³ Néese Simón ìimaca Jesús irí:

—Cawàwanáta yáara asìali imawènièricaté ícha manùba plata ícha áiba asìali imawènièricaté. Yácata cáininéerica yáwanái iicácani, cawàwanáta —íimaca yái Simónca. Néese Jesús íimaca irí:

—Pidéca picàlidaca cayábani —íimaca yái Jesúsca. ⁴⁴ Néese Jesús iwènúacawa, iicáca upualé, úái inanáica, yá íimaca Simón irí:

—¿Piicásica úái inanáica? Nudéca nùanàaca pìatalé picapèe irìculé, quéwa càmita pité nulí úni nuíbacaténá nùabàliwa, néese úái inanáica udéca uíbaca nùabàli utuíyáa iyúwa, yá uchuidacani uíwita ibáiná iyúwa. ⁴⁵ Càmita písùsua nunàni iwali pitàidacaténá cayába núa càide iyúwa wáiwitáise iyáaná, wía judíoca; quéwa úái inanáica, nudécanáami nuwàlùacawa capìi irìculé, càmita uyamáida usùsùaca nùabàli ùacaténá nucàaluíniná, càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná. ⁴⁶ Càmita piùcua mawèníri olivo iséená nuíwita iwali píasáidacaténá casímáica piicáca núa càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná; quéwa úái inanáica udéca ùucùaca cawèníri perfume pumèníri isàni nùabàli iwali. ⁴⁷ Iná núuma pírí nudéca numàacaca nuwàwawa ubáyawaná ícha, yái ubáyawanáca manuírca, máinicáiná cáinináca uicáca núa; quéwa pía iyúunáidéerica càmita máiní cabáyawanáca càmita máiní cáinináca piicáca núa — íimaca yái Jesúsca. ⁴⁸ Néese Jesús íimaca ulí úái inanáica:

—Nudéca numàacaca nuwàwawa pibáyawaná ícha cayábacaténá píapicha Dios —íimaca yái Jesúsca. ⁴⁹ Néese áibanái wenàiwica fariseo imáidéeyéica néré, nadàbaca náimaca nalíwáaca:

—Càmírca Dios yái, íná canéerica iwèni meedá imàacáanácasa iwàwawa ubáyawaná ícha —náimaca náináidacawa nalíwa. ⁵⁰ Quéwa Jesús íimaca ulí, úái inanáica:

—Nudéca nuwasàaca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, peebáidacáiná nulí. Pìawa matuíbanáita —íimaca yái Jesúsca.

8

Mujeres que ayudaban a Jesús

¹ Néeseté Jesús yàaca ipáchiaca yèepunícawa yàcalé manùbéeri irìculé, manuírca yàcalé, pùubéeri nacái. Yá icàlidaca nalí Dios itàacái cayábéeri náalíacaténátéwa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Níái doce namanùbaca apóstolca nàacawa Jesús yáapicha. ² Abénaméeyéi inanái nàacawa náapicha nacái, Jesús yúuquéeyéica ícha demonio, uláicái nacái. Abéechúa néená ípidenéechúa María Magdalena, úái Jesús yúuquéechúacaté ícha siete namanùbaca demonio. ³ Uacawa náapicha nacái Cuza yàacawéetúa ípidenéechúa Juana. Uacawéeri Cuza ichùullaca rey Herodes yàasu wenàiwica íbaidéeyéica Herodes icapèericu; áiba inanái ípidenéechúa Susana ùacawéeridaca nía nacái; áibanái nacái manùbéeyéi inanái nàacawa náapicha nayúudàacaténá nía nàasu iyúwa.

La parábola del sembrador

⁴ Néeseté manùbéeyéi wenàiwica nàwacáidáyacacawa naicácaténá Jesús. Namusúacawa mamáalàacata manùba yàcalé néese, yá nàanàaca Jesús yàatalé. Yá Jesús icàlidaca nalí comparación yéewáidacaténá nía. Yá íimaca nalí: ⁵ “Péemíacué comparación: Abéeri asìali ibàna yàacawa ituínási. Yá yàacawa càide iyúwa náiwitáise nabànáaná ituínási, yàaca icasáaca yàacawa bànacalé. Abénaméeyéi ituínási yúuwàacawa àyapulìcubàa, néese áibanái wenàiwica nabawàidaca ituínási. Néese màsibèenái yàanàaca néré, yá nayáaca íimi. ⁶ Aiba ituínási yéená yúuwàacawa cáli íinata íba yèewiré. Néese ituínási ibacácaalíwa, yá yéetácawa chuícáiná cáli. ⁷ Aiba ituínási yéená yúuwàacawa tuírca yèewiré. Yá idàwinàacawa tuírca yáapicha. Quéwa tuírca idàwinàacawa dàalawaca bànacalé yèewibàa, càmita ibatàa bànacalé idàwinàacawa cayába. ⁸ Aiba ituínási yéená yúuwàacawa cayábéeri cáli íinata. Idàwinàacanáamiwa, yá idèniaca iyacanáwa manùba. Madécaná yéetaná nadèniaca natuínáwa cien namanùbaca”, càité Jesús yéewáidaca nía. Néese Jesús íimaca nalí cachàinírca iyú: “¡Càuwíyéicaalícué pía, péemíacué nutàacái!” íimaca yái Jesúsca.

El porqué de las parábolas

⁹ Néese Jesús yéewáidacalénái nasutáca néemìawani càinácaalí ímáaná yái comparacióna. ¹⁰ Yá Jesús ímaca nalí: “Dios imàacacué píalíacawa càinácaalí iyú icùaca yàasu wenàiwicawa. Càmita imàaca áibanái yáalíacawa. Nucàlida quéwa áibanái írini comparación iyú, yéewanápiná càmita náalimá náalía néemìacani càinácaalí ímáaná. Ewita naicácaníta yái numànírica, càicácaníta càmita náalía ìwali càinácaalí ímáaná. Ewita néemìacácaníta nutàacái, càicácaníta càmita náalíawa néemìaca càinácaalí ímáaná”, ímaca yái Jesúsca.

Jesús explica la parábola del sembrador

¹¹⁻¹² Jesús ímaca nalí: “Yácata ímáanáca yái comparacióna. Yái ituínásica ímáanáca càicanide iyúwa Dios itàacái. Yái ituínásica yúuwèericawa àyapulicubàa ímáanáca càicanide iyúwa wenàiwica yéemìacaalí Dios itàacái, quéwa Satanás yàanàaca imàacaca naimáichaca Dios itàacái ipíchaná neebáidacani, ipíchaná nacái namusúacawa Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. ¹³ Yái ituínásica yúuwèericawa íba yèewiré ímáanáca càicanide iyúwa wenàiwica néemìacaalí Dios itàacái, yái neebáidaca casímáiri iyúni, quéwa neebáidaca maléená èeri meedáni. Càide iyúwa ituínási ibacácaalíwa, yái idàwinàacawa maléená èeri, néese yéetáca canácáiná ipíchu cayába cáaléeri, càita nacái abénaméeyéi wenàiwica yéemièyéica Dios itàacái. Neebáidaca Dios itàacái maléená èeri. Néese nadàbacaalí nàuwichàacawa Dios írípíná, neebáidacáiná itàacái, càmicaalí nacái, Satanás yáalimáidacaalí nía namànínapíná nabáyawanáwa, yásí nacaláacawa Dios itàacái ícha, yái nawènúadaca náiwitáisewa Dios ícha. ¹⁴ Yái ituínásica yúuwèericawa tuíri yèewiré, yácata ímáanáca càicanide iyúwa wenàiwica néemìacaalí Dios itàacái, náináidacawa nacái ìwali, quéwa càmita máini namàni cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. Càide iyúwa càmicaalí bànacalé idàwinàawa cayába dàalacáiná tuíri ìyaca itéesebàa, càita nacái abénaméeyéi wenàiwica. Náináidacawa nawàwawa nàasu ìwaliwa, yái èeri írìcúrica. Náináidacawa nacái plata ìwali meedá càasucaténá nía. Náináidacawa nacái nàwali macái wawàsi isímáidéeripínáca nía chái èeri írìcu. Càide iyúwa bànacalé idàwinàacaalíwa báawata, quéwa canácatáita càyacanáni, càita nacái abénaméeyéi wenàiwica. Neebáca Dios itàacái báawatata, càmírira quéwa nawàwalicúisewa, íná càmita máini namàni cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. ¹⁵ Néese yái ituínásica yúuwèericawa cayábéeri cáli ínata ímáanáca càicanide iyúwa wenàiwica cayábéeri íiwitáise néemìacaalí Dios itàacái, yái neebáidaca Dios itàacái tàí íméeri iyú náiwitáise cayábéeri yáapichawa machìwéeri nacái. Néese namànica cayábéeri manuísíwata càide iyúwa bànacalé idènìacaalí mamáalàacata cayábéeri ìyacanáwa manùba”, ímaca yái Jesúsca.

La parábola de la lámpara

¹⁶ Néese Jesús yéewáidaca nía àniwa comparación iyú: “Càmita watùcunìà lámpara wabàacaténáni yàalusi írìculé, càmita nacái wabàa lámpara wàasu cama yáapiréwa, yái waiméerica ínata. Néese wamàacaca lámpara icànaca chènunibàa yéewacaténá icànaca wenàiwica ìwali iwàluèyécawaca capíi írìculé. ¹⁷ Yái lámpara ímáanáca càicanide iyúwacué pìyáaná, píacué nuéwáidacaléca. Dios iwàwacué péewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú, yái tàacáisi ibàacanéri píalíéricuécawaca ìwali, càide iyúwa lámpara icànacaalí wenàiwica ìwali, naicácaténá cayába. Dios iwàwaca náalíacawa ìwali macáita yái tàacáisi càmírícáwaca náalíawa ìwali.

¹⁸ “Íná péemìacué cayába nutàacái. Píináidacuéwa cayába ìwali yái péemìericuéca nucàlidaca píri. Píináidacaalícuéwa cayábéeri iyú nutàacái ìwali, yásí Dios imàacacué píalíacawa mamáalàacata. Quéwa càmicaalícué píináidawa cayába nutàacái ìwali, yásí píimáichacuéca nacái àta càinácaalí wawàsi píyúnáidéericuéca píalíacawa ìwali”, ímaca yái Jesúsca.

La madre y los hermanos de Jesús

¹⁹ Néeseté Jesús yáatúa yàanàaca yàatalé, Jesús yéénánái yáapicha. Càmita quéwa náalimá nawàlucawaca capíi írìculé manùbacáiná wenàiwica néré. ²⁰ Aiba wenàiwica icàlidaca Jesús írini. Yái ímaca Jesús irí:

—Píatúaca úara ibàlùawa bàacháwáise péenánái yáapicha. Nawàwa naicáca pía —íimaca.
 21 Quéwa Jesús íimaca:

—Cawinácaalí wenàiwica yéemiéyéica Dios itàacái, imàníyéica nacái càide iyúwa Dios íimáaná, nuicáca nía càide iyúwa núatúanáwa, nuénánái nacáiwa —íimaca yái Jesúsca.

Jesús calma el viento y las olas

22 Aiba èerité Jesús iwàlùacawa barca irìculé yéewáidacalénái yáapichawa. Yá íimaca nalí:
 —Wachàbacuéwa abéemàalé Galilea icalisaniná íicha —íimaca. Iná nàacawa.

23 Idècunitàacá nachàbacawa calisa iwaliabàa, yá Jesús iimáca íichawa. Yáta manuírì cáuli idàbaca ipùaca nàwali. Yá màladàca idàbaca ipuníadaca barca úni iyú, yá nasawíaca nàacawa.

24 Iná nacawàidaca Jesús, yá náimaca irí:

—¡Wáiwacali! ¡Wasawíaca wàacawa! —náimaca Jesús irí. Néese Jesús imichàaca ibàlùacawa, yá ichùullíaca cáuli, màladàca nacái wiúnápináni. Yá wiúca macáita màladàca. 25 Néesecháwa Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa:

—¿Cánacué càmita manuí píináidacawa piwàwawa nùwali? —íimaca. Quéwa cáaluca nía, nánáidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí nacái. Yá nasutáca néemíawa níawáaca:

—¿Cawínásica yái asialica, ichùulíèrica cáuli, màladàca nacái, yásí neebáidaca càide iyúwa ichùullíaná nía? —náimaca nalíwáaca.

El endemoniado de Gerasa

26 Atata nàanàacaté abéemàalé Galilea icalisaniná íicha, aléera Gerasa yàasu cáli néré, iyéerica abéemàise Galilea yàasu cáli íicha. 27 Jesús iricùacawa barca iricúise cáli ínatalé, yá asiali imusúacawa yàcalé íicha, demonio idacuèrica íiwitáise, yá yàacawa Jesús yàatalé. Madécaná camuí yèepunícawa mabàleta yái asialica. Càmita iya caplìricu. Néese iyaca yéetáními icàliculèená yèewibàa. 28 Néese asiali iicáca Jesús, yá ibàlùacawa yùuluì ipùata iyúwa Jesús irí, yá demonio yéemíanícawa asiali isàna iyú:

—¡Picá pisàiwica nulí wawàsi, pía Jesús, yái Dios chènuníiséeri lírica! Nusutáca píicha wawàsi, picá piùwichàida núa —íimaca.

29 Isutáca Jesús íicha càì, yácáiná Jesús ichùullíaca iyaca demonio yàanápínáwa asiali íicha. Demonio idacùacaté asiali íiwitáise manùba yàawírí. Yá éwita áibanái idacùacáanáta asiali cadena iyú, icáapi, yàabàli nacái ipíchaná imusúacawa, càicáanáta imàdáidacaté íichawani yái cadenaca. Yá demonio iplàdáidaca asiali manacúali yùuculépiná càinàwàiri canácatalé wenàiwica. 30 Néese, Jesús isutáca yéemíawa demonio:

—¿Càiná pípidená? —íimaca yái Jesúsca. Néese demonio íimaca:

—Nuípidená Legión, íimáanáca “cawàwanáta cinco mil namanùbaca” —íimaca yái demonioca. Càité íimaca madécanácáiná demonio nawàlùacatéwa iwàwaliculé, yái asialica.

31 Néese, demonionái isutáca Jesús íicha wawàsi manuísíwata ipíchaná ichùullíaca nàacawa depuúwéeri utàwi irìculé nàuwichàacatalépinácawa. 32 Mawiénita nalí manùbéyéi marranonái yèepuníwa. Nayáaca nèepunícawa nayáacaléwa dúli iwali. Iná demonionái isutáca Jesús íicha wawàsi imàacáanápiná nawàlùacawa marranonái idèèrìculé. Yá Jesús imàacaca nàacawa. 33 Iná demonionái yàacawa asiali íicha. Yá nawàlùacawa marranonái idèèrìculé. Néese macáita marranonái napiacawa iyúwa máiwitáiséyéi demonio íiwitáise iyú, nacaláacawa quíratàli íinatáise calisa yáaculé. Yá macáita nàisicùmawaca, níái píràica càmiyéica Dios imàaca judíonái idèniaca, casacàacáiná nalí marrano iiná.

34 Néese níái icuèyéicaté marranonáimi naicácaalíté marranonái yéetáanáwa, yá napiacawa, nacàlidaca nalíni yàcalé irìcu, nalí nacái áibanái wenàiwica iyéeyéica yàcalé itéese. 35 Néese wenàiwicanái namusúacawa yàcalé íicha naicácaténá nàyáaná. Yá nàacawa Jesús yàatalé. Naicáca asiali demonio yèericatéwa íicha. Yáawinéeriwa Jesús yàabàli néenibàa, cabàleta, cáiwitáisewaca. Yá cáaluca níái yàcalé mìnanáca. 36 Néese níái icuèyéicaté marranonáimi iiquéeyéicaté macáitani, nacàlidaca yàcalé mìnanáca irí Jesús ichùnìacaté asiali demonionái iyéericaté iwàwalicu. 37 Néese macáita Gerasa yàasu cáli néeséyéi nasutáca Jesús íicha wawàsi manuísíwata yèepunápináwa náicha,

máinicáiná cáaluca naicácani. Iná Jesús iwàlùacawa barca irìculé, yèepùacaténáwa náicha, yéewáidacalénái yáapichawa. ³⁸ Yái asìali demonio yèericatéwa ícha isutáca Jesús ícha wawàsi manuísíwata imàacáanápíná yàacawa yáapicha. Quéwa Jesús ichùulìacani iyamáanápínáwa. Yá Jesús ímaca irí:

³⁹ —Pèepùawa picapèe néréwa, picàlida péenánái iríwa ìwali yái cayábéerica Dios imànírica pirí —ímaca yái Jesúsca. Néese, yái asìali yàaca icàlidaca macáita ìyacàle mìnánái iríwani, Jesús imànínaté irí cayábéeri manuísíwata.

La hija de Jairo. La mujer que tocó la capa de Jesús

⁴⁰ Néese Jesús idécanáamité ichàbacawa àniwa abéemàalé Galilea icalisaníná ícha barca irìcu, yá madécaná wenàiwica itàidacani casímáiri iyú, nacùacáinaté Jesús yàanàaca néré.

⁴¹ Néese áiba asìali yàanàaca Jesús yàatalé, ípidenéri Jairo. Judíonái yéewáidacàalu íiwacalìceni, yái Jairoca. Yá yúuwàa irìacawa inùmáawawa Jesús irí yàacaténá Jesús icàaluíníná, yéewanápiná Jesús íicáca ipualé. Yá isutáca Jesús ícha wawàsi manuísíwata yàanápínáwa icapèe néré. ⁴² Jairo idèniacáiná abéechúata íduwa, idènièchúa doce camuí, iculuéchúawa, iwàwéechúa yéetácawa Jairo ícha. Yá Jesús yàacawa Jaironái yáapicha madécaná wenàiwica yèewi. Máinicáiná manùbaca wenàiwica, íná nacàbadàayacacawa nàacawa Jesús iwéré. ⁴³ Abéechúa inanái ùacawa manùbéeyéi wenàiwica yèewi. Cálúlicaca úa doce camuí, uíraná yàacawa uícha mamáalàacata. Uucacaté macáita ùasu platawa upáyaidacaténá cadèpiacáiyéi quéwa canácata yáaliméerité ichùnìaca úa. ⁴⁴ Uái inanáica ùacawa Jesús yáamíise mawiénita irí. Yá udunùaca ibàle ipùata ìwali. Yáta uíraná iyamáacawa uícha. ⁴⁵ Néese Jesús isutáca yéemìawa níái wenàiwicaca:

—¿Cawíná idunùa nùwali? —ímaca nalí. Yá macáita náimaca càmìtasa nadunùa ìwali. Iná Pedronái ímaca Jesús irí:

—Wáiwacali, dàalaca wenàiwica yèeyéicawa wáapicha, nawesíaca nàacawa pía macái pìwalìseta. ¿Cáná pisutáca péemìawa càì? —ímaca yái Pedroca. ⁴⁶ Quéwanáta Jesús ímaca mamáalàacata:

—Aibanáica níara idunùa nùwali. Núalíacawa nuchùnìaná wenàiwica nuíwitáise iyúwa cawínácaalí idunuèrica nùwali —ímaca yái Jesúsca.

⁴⁷ Néese úái inanáica uémìacani, yá úalíacawa càmìta udé ubàacawa uináwanáwa Jesús ícha. Néese ùanàaca itatéechúawa icalùniwa, yá ubàlùacawa ùuluì ipùata iyúwa Jesús irí ùacaténá icàaluíníná. Yá ucàlidacani nàacuèsemi macái níái iyéeyéica néeni cáná yéewa udunùaca Jesús ìwali. Yá ucàlidaca nacái uchùnìanáwa udécanacáita udunùaca ibàle ìwali.

⁴⁸ Néese Jesús ímaca ulí:

—Pía inanáica, pídeca pichùnìacawa pimàacacáiná piwàwawa nùwali. Pìawa matuíbanáita —ímaca yái Jesúsca.

⁴⁹ Idècunitàacáwa Jesús icàlidaca inanái iríni, yá áiba wenàiwica yàanàaca nàatalé, itéerica tàacáisi Jairo irí, yái judíonái yéewáidacàalu íiwacalìca. Yá asìali ímaca Jairo irí:

—Pídumica yéetáwa. Picá pisàiwica quirínama irí wawàsi, yái yéewáidéerica wenàiwica —ímaca. ⁵⁰ Quéwa, Jesús yéemìacani, yá ímaca Jairo irí:

—Picá cáalu pía. Peebáidacáita nulí mamáalàacata, yásí cayábaca píidu àniwa —ímaca yái Jesúsca.

⁵¹ Néese nàanàacaté Jairo icapèe néré, yá canácata Jesús imàaquéeri iwàlùacawa yáapicha. Níawamicata iwàlùacawa Jesús yáapicha, yái Pedro, Santiago nacái, Juan nacái, úanirimi nacái, úatúami nacái, úái sùmàu yéetéechúamicawa. ⁵² Nàyaca capìi irìcu madécaná wenàiwica ícháaníyéica báawanama yéetéechúamiwa íiwitáise, càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná. Quéwa Jesús yáalíacawa icáucàidáanápínáté úa, íná Jesús ímaca nalí:

—Càmìta iwàwacutácué pícháaníca. Uái mànacàuca, càmíichúata yéetáwa. Uimácáita ùyaca —ímaca yái Jesúsca. ⁵³ Néese naicáaníca Jesús iquíníná, nálíacáináwa báisícata uétacatéwa. ⁵⁴ Néese Jesús íbàaca ucáapi ìwali úái yéetéechúamicawa. Yá ímaca ulí:

—¡Pía, mànacàuca, pimichàawa! —íimaca ulí. ⁵⁵ Yáta uwàwa cáuri yèepùacawa uiná irìculé àniwa. Yáta upisàaca ubàlùacawa. Néese Jesús ichùullaca nàaca uyáapíná. ⁵⁶ Néese usèenái náináidacawa naicáidaca ulí manuísíwata naicácáiná cáuca úa, quéwa casímáica nawàwa manuísíwata. Jesústa quéwa yàalàaca nía ipíchaná nacàlidaca áibanái irí icáucàidacaté úa.

9

Jesús envía a los discípulos a anunciar el reino de Dios

¹ Néeseté Jesús imáidaca yàataléwa níai doce namanùbaca yéewáidacalécawa. Yá imàaca nalí ichàiniwa náucacaténá macái demonio íiwitáaná wenàiwicanái íicha, náucacaténá nacái náicha macái uláicái. ² Jesús ibànùaca nía nacàlidacaténá wenàiwicanái irí càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa, nachùnìacaténá nacái cáuláiquéeyéi. ³ Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa:

—Picácué peedá piríwa wàlisài àicu, saco nacái, yàacàsi nacái, iwèni nacái. Picácué pité pucháiba bàlesi. ⁴ Pìacuéwa yàcalé irìculé, néese càirínácaalícué capíi piwàlùawa irìculé, piimácué néenibàata, àta pèepùacatalétacuéwa yàcalé irìcuíse. ⁵ Aibalé càmicaalícué nabatàa piwàlùacawa yàcalé irìculé, néese pìacuéwa íicha. Pichùpiacué cáli ichùmalé piabàli íichawa naicápiná càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná, píasáidacaténácué nalí Dios yùuwichàidáanápiná nía —íimaca yái Jesúsca.

⁶ Néese nàacawa Jesús íicha. Yá nàacawa macái yàcalé. Nacàlidaca nàacawa yái tàacáisica íiméerica Jesús iwàwaca iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Nachùnìaca nàacawa cáuláiquéeyéi wenàiwica nacái.

Incertidumbre de Herodes

⁷ Néeseté rey Herodes yéemàaca abénaméeyéi wenàiwica icàlidaca Jesús iináwaná ìwali, macáita nacái Jesús imàníirica. Iná càmita Herodes yáalíawa ínáidéeripínáwa, máini càulenáca íichani; abénaméeyéi wenàiwica náimacáiná Jesús ìwali Juan el Bautistamicani, náináidacawa Juanmi icáucàacatéwa. ⁸ Aibanái nacái náimaca Jesús ìwali profeta Elíascani, yèepuèricasa yàanàaca àniwa; áibanái nacái náimaca Jesús ìwali bàaluisàimi profetanáimi yéénacani, imichèericasawa yéetácáisi íicha. ⁹ Quéwa Herodes íimaca:

—Nuchùuliacaté nùasu úwináíwa nawichùanápiná Juan íicha íiwita yéetácáténátéwa. ¿Cawínásica yáara asíalica nuémièrica nacàlidaca ìwali madécaná? —íimaca yái Herodesca. Ináté Herodes iwàwa iicáca Jesús.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

¹⁰ Néeseté apóstolnái nèepùacawa Jesús yàatalé àniwa, yá nacàlidaca Jesús irí ìwali yái namàníiricaté. Néese Jesús itéca nía méetàuculé áibanái wenàiwica íicha, Betsaida iyacàlená néré. ¹¹ Quéwa madécaná wenàiwica yáalíacawa Jesús yàanàaná néré, yá nàacawa yàatalé. Jesús itàidaca nía cayába. Icàlidaca nalí càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicanáíwa. Ichùnìa nacái cáuláiquéeyéi wenàiwica.

¹² Néese táicaca yàacawa, íná yéewáidacalénái doce namanùbaca nàacawa Jesús yàatalé, yá náimaca irí:

—Pichùulia wenàiwicanái nèepùanápináwa nacutácaténá naimácatáipíná, nayáacatáipíná nacái yàcalé irìculé, bànacalé iyacatalé nacái iyéeyéica mawiénita. Wàyacáiná cháí canácatái wenàiwicanái iyáapíná —náimaca. ¹³ Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Píatacué yàa nayáapíná —íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca irí:

—Canáca walí nayáapíná. Wadènià cinco namanùbaca pan meedá, pucháiba cubái imìdecaná nacái. ¡Càmita wáalimá wàaca wawènìaca nayáapíná, níai madécanéeyéi wenàiwicaca! —náimaca. ¹⁴ Nàyacáiná néeni cawàwanáta cinco mil namanùbaca asíanái. Càmita naputàa inanái, sùmanái nacái. Quéwa Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa:

—Pichùuliacué náawinacawa cincuantanama nàwacaca náawinacawa —íimaca yái Jesúsca.

¹⁵ Néese nachùulìaca càì nía, yá macáita náawinacawa. ¹⁶ Néese Jesús yeedáca cinco namanùbaca pan icáapi iriculéwa, pucháiba cubái imìdecana nacái. Yá iicáidaca chènuniré, yàaca Dios irí cayábéeri yàacàsi ìwali. Néese isubèriadaca nía, yàaca yéewáidacalénái iríwani, yéewacaténá nawacùaca yàacàsi wenàiwicanái irí. ¹⁷ Néese macáita nayáaca cadénamani. Yá needáca doce namanùbaca mapíiri yàacàsi yéenáimi imàaquéricawa.

Pedro declara que Jesús es el Mesías

¹⁸ Aiba èerité Jesús isutáca yáawawa Dios ícha méetàuculé wenàiwicanái ícha. Yéewáidacalénái nàyaca yáapicha. Yá isutáca yéemìawa nía:

—¿Càiná náimaca nùwali níara áibanái wenàiwicaca? ¿Cawinása núa? —íimaca yái Jesúsca.

¹⁹ Néese yéewáidacalénái íimaca irí:

—Abénaméeyéi íimaca pìwali Juan el Bautistamicasa pía, náimacáiná Juanmi idécasa icáucàacawa. Aibanái íimaca profeta Elíascasa pía, yèpuèricasa yàanàaca àniwa, yái profeta Dios ímèericaté ìwali ibànùanápínaté àniwani. Aibanái íimaca nacái pìwali bàaluisàimi profetanái yéénacasa pía, imichèericasawa yéetácáisi ícha, níái profetami itàaníyécáté Dios inùmalicúise —náimaca. ²⁰ Néese Jesús isutáca yéemìawa nía:

—Néenicué pía, ¿càinácué nacái píimaca nùwali? ¿Cawiná núa? —íimaca yái Jesúsca. Yá Pedro íimaca irí:

—Píacata yái Mesíasca, yái wacuèrinápiná Dios icàlidéericaté iináwaná ìwali wàawirináimi israelitanái irí, ibànùanápínaté walí wacuèrinápiná —íimaca yái Pedroca. ²¹ Quéwa Jesús yàalàaca nía cachàiníiri iyú ipíchaná nacàlidaca iináwaná áibanái irí, Mesíascani.

Jesús anuncia su muerte

²² Néese Jesús íimaca nalí:

—Iwàwacutá nùuwichàacawa manuísíwata, núa asìali Dios néeséerica. Yá wenàiwica íiwacanánái, sacerdote íiwacanánái nacái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, náucapíná náichawa núa iyúwa canéeri iwèni. Yá nanúapíná núawa, quéwa máisiba èeri irícu nucáucàapínáwa —íimaca yái Jesúsca. ²³ Néese Jesús íimaca nalí macáita wenàiwica iyéeyéica néré:

—Abéericaalí péenacué iwàwa yàacawa núapicha iyúwa nuéwáidacalé, càmita yéewa pimànica abéerita yái piwàwéerica pimànica. Macái èeri imanùbaca iwàwacutá matuíbanáiri iyú pimàaca áibanái yùuwichàidaca pía, éwita naicáanicaalí nacái piquíniná, éwita nanúacaalí píawa cruz ìwali peebáidacáiná nutàacái. Iwàwacutá nacái pimànica mamáalàacata càide iyúwa nuchùulìaná pía. ²⁴ Níacáiná cawinácaalí càmiyéica iwàwa yeebáidaca nutàacái ipíchaná nàuwichàacawa nulípiná, canáca nalí nacáuca càmiiri imáalàawa. Néese cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata éwita áibanái inúacaalí nía, nadèniápiná nacáucawa càmiiri imáalàawa. ²⁵ Ewita wenàiwica yeedácaalí iríwa macáita cháí èeri yàasu cawènírica, quéwa yúuca íchawa icáucawa càmiiri imáalàawa càmicáiná yeebáida nutàacái, yá canéerica iwèni meedá iríni macáita yái cawènírica yeedéerimica iríwa. ²⁶ Aibacaalí wenàiwica báica icàlidaca cayábéeri nùwali áibanái irí, nutàacái ìwali nacái, càmita núumapíná ìwali nùasu wenàiwicacani, núa asìali Dios néeséerica, nùanàacaalípiná áiba èeriwa cachàiníiri iyú nacamalá irícu, yái Núaniri Dios, nía nacái mabáyawanéeyéi ángel, nucúacaténá macáita èeri mìnánái. ²⁷ Péemiacué cayába, abénaméeyéi péenacué iyéeyéica cháí siuca èeri, càmita néetápináwa ipíchawáise naicáca càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa —íimaca yái Jesúsca.

La transfiguración de Jesús

²⁸ Néeseté abéeri semana natàanicadénáami càì, yáté Jesús yàacawa dúli ínatale isutácaténá yáawawa Dios ícha. Máisiba asianái nàacawéeridaca Jesús, yái Pedro, Santiago nacái, Juan nacái. ²⁹ Idècunitàacá Jesús isutáca Dios ícha, yá mèlumèluwaca inàni icànaca áibata iicácanáwa. Ibàle nacái cabalèeri icànaca, icànéeri mèlumèluwaca. ³⁰ Yá pucháiba asianái namàacaca níawawa apóstolnái iicácaténá nía. Pucháiba nabàlù

natàaníca Jesús yáapicha, níacata profeta Moisés, profeta Elías nacái. ³¹ Níái pucháiba asíanáica cacamalánáca nía chènuníiséeri camalási iyú. Natàaníca nalíwáaca Jesús yáapicha càinácaalí iyú Jesús yùuwichàanápínátéwa, yéetáanápínaté nacáiwa Jerusalén iyacàlená néeni. ³² Ewita cadapùlecáaníta Pedro, nía nacái yàacawéeyéináca, càmitàacá máiní naimásíwaca, yá naicáca Jesús icamaláná chènuníiséerica. Naicá nacái níái pucháiba asíanáica ibàluèyécawa yáapicha. ³³ Néese idécanáamité nàacawa Jesús ícha níái pucháiba asíanáica, yá Pedro ímaca Jesús irí:

—Wáiwacali, ¡cayábéeriquéi wàyáanáca cháí! Siúcata wamànica máisiba capíi yáana wawàwalínápínacué pía, abéeri píasupíná, áiba nacái Moisés irípiná, áiba nacái Elías irípiná —ímaca yái Pedroca. Quéwa Pedro càmita ínáidawa cayába ipíchawáise itàaníca.

³⁴ Yá idécunitàacá Pedro itàaníca, yáta acalèe yàanàaca nàatalé. Yá acalèe ibàllaca nía. Cáaluca nía manuísíwata acalèe yèewi, níái Pedronáica. ³⁵ Néese néemíaca Dios itàacái acalèe yèewíse, yá ímaca nalí: “Yácata Nuìri nuwàwéeri cáininéerica nuicáca. Cayábaca nuwàwa nuicácani. Péemíacué itàacái”, ímaca yái Diosca.

³⁶ Idécanáami néemíaca yái tàacáisica, yá naicáca Jesús ibàluèricawa néenibàa abéerita. Néese masànacata níái Pedronáica. Néenialíté cà míyéi icàlida áibanái iríni, yái naiquéericaté.

Jesús sana a un muchacho que tenía un espíritu impuro

³⁷ Néeseté mapisáináami àniwa idécanáami nalicúacawa dúli ínataíse, yá madécaná wenàiwica yàacawa náipunitáidacaténá Jesús. ³⁸ Yá áiba asíali iyaca manùbéeyéi wenàiwica yèewi. Ímaca cachàiníiri iyú Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wía, pimàni nulí cayábéeri, pía piicá nuìri, yácáináta abéerita nuìricani. ³⁹ Demonio idacúaca nuìri íiwitáise, yàaca irí tèwacáimi, yá imàaca yéemíanícawa, yá itatáidacani àta cacàlicataléta inùmalicuise. Imàaca nacái nuìri inúadáidaca yáawawa cachàiníiri iyú, cà míiri iwàwa iwasàaca nuìri. ⁴⁰ Nudéca nusutáca péewáidacalénái ícha wawàsi náucáanápíná demonio nuìri ícha, quéwa càmita náalimá nachùnìacani —ímaca.

⁴¹ Yá Jesús ímaca:

—¡Píacué cà míiyéica yeebáida Dios ìwali, báawéeyéi nacái íiwitáise meedá! ¿Càinácué èeri iwàwacutá nùyacuéca píapicha quiríta? ¿Càinácué èeri iwàwacutá numànicuéca pirí quiríta? —ímaca yái Jesúsca. Yá Jesús ímaca asíali irí:

—Pianáida cháni, yái píirica —ímaca yái Jesúsca. ⁴² Yái ùuculliri yàacawa Jesús yàatalé, yá demonio yúucaca ùuculliri cáli ínataíse itatáidacani. Quéwa Jesús yàalàaca demonio cachàiníiri iyú, ichùullaca demonio yàacawa ùuculliri ícha. Càita Jesús ichùnìaca yái ùucullirica, yèepùadacani yáaniri iríwa nacái. ⁴³ Yá macáita iyéeyéica néeni nánáidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí idèniacáiná Dios íiwitáise manuiri.

Jesús anuncia por segunda vez su muerte

Macáita iyéeyéica néré nánáidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí mamáalàacata, natàaníca nàyaca náapichawáaca ìwali yái Jesús imànírira, quéwa Jesús itàanícaté yéewáidacalénái yáapichawa méetàucuta wenàiwicanái ícha. Ímaca nalí:

⁴⁴ —Péemíacué cayábani, picácué piimáichani: Abénaméeyéi wenàiwica presopináca namànica núawa namàacacaténá áibanái asíanái inúaca núa, núa asíali Dios néeséerica —ímaca yái Jesúsca.

⁴⁵ Càmita quéwa náalía néemíaca càinácaalí ímáaná yái tàacáisica Jesús icàlidéerica nalí càmicáiná Dios imàaca náalíaca néemíaca càinácaalí ímáaná. Yá cáaluca nasutáca Jesús ícha wawàsi icàlidáanápíná nalíni càinácaalí ímáaná.

¿Quién es el más importante?

⁴⁶ Néenialíté Jesús yéewáidacalénái nadàbaca natàaníca náapichawáaca ùuléeri wawàsi iyú, chánácaalí néená máiníiri cachàini áibanái ícha canánama. ⁴⁷ Quéwa Jesús yáalíacawa

náináidáanáwa. Yá yeedáca sùmài, yá ibàlùadaca sùmài mawiénita iríwa. ⁴⁸ Yá Jesús ímaca nalí:

—Pimànicaalí cayábéeri nuípidená ìwali sùmài irí, càiride iyúwa yái sùmàica peebáidacáiná nutàacái, yásí nuicáca yái cayábéerica pimàníríca sùmài irí càide iyúwa pidéca nacáicaalí pimànica nulí cayábéeri. Càmita pimàni abéerita nulí cayábéeri, néese pimànica nacái irí cayábéeri yái Diosca ibànuèrica núa. Yái péená piquéericuécà càiride iyúwa càimírí cachàini náicha canánama càide iyúwa yái sùmàica, yácata Dios iiquéerica càiride iyúwa máinírí cachàinica náicha canánama níái péenáca. Iná yéewa yái cayábéerica pimànírícuécà sùmài irí càimírí cachàini náicha canánama, yá nuicápiná càinide iyúwa pidéca nacáicaalí pimànica nulíni, yái cayábéerica —ímaca yái Jesúsca.

El que no está contra nosotros, está a nuestro favor

⁴⁹ Néese Juan ímaca Jesús irí:

—Wáiwacali, wadéca waicáca áiba asìali yúuquéeri demonio wenàiwica ícha píipidená ìwali ímacáiná pimàacasa càì imànica, quéwa càmita yèepuníwa wáapícha, ínà wadéca wàalàacani cachàinírí iyú ipíchaná yúucaca demonio wenàiwica ícha —ímaca yái Juanca.

⁵⁰ Néese Jesús ímaca nalí:

—Picácué pichùulà càimínápiná imàni cayábéeri, macáicáiná càimíyéica yúuwíde imànica wía, nayúudàaca wía —ímaca yái Jesúsca.

Jesús reprende a Santiago y a Juan

⁵¹ Mawiénicaté Jesús yéenáwaná yàanàaca imichàacatáipinátéwa chènuniré, ínáté Jesús ínàidacawa iwàwalícuísewa yàanápináwa Jerusalén ìyacàlená nérépiná. ⁵² Yá ibànùaca ipíchaléwa tàacáisi asìanái yáapícha. Yá nawàlùacawa yàcalé irículé Samaria yàasu càli ínata nacutácaténá irí naimácatáipiná. ⁵³ Quéwa, báawaca samaritanonái iicáca judíonái ínà níái samaritanoca càmita nabatàa Jesús iwàlùacawa nàyacàle irículé náalíacáináwa Jesús yàanápinátéwa Jerusalén ìyacàlená nérépiná. ⁵⁴ Néese Jesús yéewáidacalénái Santiago, Juan nacái néemìacani, yá náimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, ¿piwàwasica wachùulíaca quichái yúuwàanápináwa chènuníse nàwali imàalàidacaténá nía càide iyúwaté profeta Elías imáidáanaté quichái yúuwàanápináwa chènuníse imàalàidacaténáté báawéyeyéi wenàiwica? —náimaca. ⁵⁵ Quéwa Jesús iwènúa iicáidaca nalí, yá yàalàaca nía cachàinírí iyú. Yá ímaca nalí:

—Càmitacué píináidawa càide iyúwa Dios iwàwáaná. ⁵⁶ Càmita nuwàwa nùuwichàidaca nía, núa asìali Dios néeséerica, càmicáiná nùanàa numàalàidacaténá wenàiwicanái, néese nùanàaca nuwasàacaténá nía Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha —ímaca yái Jesúsca. Néese nàacawa áiba yàcalé irículé.

Los que querían seguir a Jesús

⁵⁷ Idécunitàacá nèepunícawa àyapulícubàa, áiba asìali ímaca Jesús irí:

—Nuíwacali, nuwàwa nùacawa píapícha àta alénacaalí píawa yéewacaténá péewáidacaléca núa —ímaca. ⁵⁸ Jesús ímaca irí:

—Píináidawa cayába quéechacáwa asáisi píalimácaalí nuéwáidacaléca pía, càulenácáiná wenàiwica nàyaca càide iyúwa nùyáaná. Péemìa comparación: Yàlidunái idèniaca ibànawa, cuìpiranái nacái nadèniaca namùlubèwa, núacata quéwa, yái asìali Dios néeséerica, càmita nudèniaca nuimácatáipináwa —ímaca yái Jesúsca. ⁵⁹ Néese Jesús ímaca áiba irí:

—Píawa núapícha, iyúwa nuéwáidacalé —ímaca yái Jesúsca. Quéwa yái asìali ímaca Jesús irí:

—Nuíwacali, pimàaca nùyaca nuénánái yáapíchawa àta nùanírí yéetácatalépinátawa, néese idécanáami nubàllacani, yásí nùacawa píapícha iyúwa péewáidacalé —ímaca irí. ⁶⁰ Néese Jesús ímaca irí:

—Pimàaca nabàliaca níawáacata, cawinácaalí ìyéeyéica matuíbanáita Dios ícha. Píata quéwa, pía picàlidaca Dios itàacái wenàiwicanáí irí náalíacaténáwa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa —íimaca yái Jesúsca. ⁶¹ Néese áiba íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, nuwàwa nùacawa píapicha iyúwa péewáidacalé. Quéwa pimàni nulí cayábéeri, pimàacaca nuèpùacawa quéechacáwa nucapèe néréwa, nucàlidacaténá nùanáwa nuénánáí iríwa. Yásí nùacawa néese nùacaténáwa píapicha —íimaca irí. ⁶² Néese Jesús íimaca irí:

—Péemìà comparación: Aibacaalí idàbaca íbaidaca ibànacale yàalunápináwa, néese íináidacaalíwa imànínápíná áiba wawàsi, yá iwènúacawa íbaidacalé íchawa, yásí canéerica iwèni meedáni yái wenàiwicaca, càmita íbaida machacàníiri iyú. Càita nacái caw-inácaalí wenàiwica iwènuéyécawa nuícha idécanáami nadàbaca náibaidaca nulípiná, canáca yéewanáwa Dios yéenibeca nía, Dios icùacaténá nía —íimaca yái Jesúsca.

10

Jesús envía a los setenta y dos

¹ Néeseté Wáiwacali yeedáca yéewáidacalénáíwa áibanáí setenta y dos namanùbaca. Yá ibànùaca nía ipíchaléwa pucháibanamata. Yá ibànùaca nía nàacaténáwa macái yàcalé iriculé, wenàiwicanáí iyacatái nacái, níái yàcaléca iwàwacutácataléca Jesús ipáchiaca.

² Yá íimaca yéewáidacalénáí iríwa: “Báísita, madécaná wenàiwica nawàwa neebáidaca nutàacái. Péemìacué comparación. Càica níade iyúwa bànacalé ituíná yàasu èeri yàanàacaalí wenàiwica needácatáipíná nabànacale iyacanáwa, quéwa máisibáanatacué pía, icàlidéeyéipíná nalí nutàacái. Iná pisutácué Dios ícha, yái càiride iyúwa bànacalé íiwacali, ibànùanápiná yàasu wenàiwicawa íbaidéeyéipíná irí, nacàlidacaténá nalí nuináwaná íwali, yéewacaténá neebáidaca nutàacái, yásí wàwacáidaca nía Dios yàasunáipíná, càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí bànacalé iyacaná quíiracaalíni. ³ Píacuéwa. Péemìacué cayába áiba comparación: Nubànùacué pía èeri mìnáná yèewiré cuwèesi lobo nacáiyéí íiwitáise, báawéeyéica iicáca Dios. Càicuéca píade nèewi iyúwa ovejanáí yéenibe, càimíyéica yáalimá ipéliaca caluényéí cuwèesi lobo ípunita iwàwéeyéica iyáaca oveja yéenibe. ⁴ Picácué pité saco, moneda yàalu nacái, áiba piasu costizapíná nacáíwa. Píacàatétacuéwa, picácué piyamáa pibàlùacawa déecuiri iyú àyapulicubàa pitàanícáténá áibanáí yáapicha.

⁵ Piwàlùacuéwa nacapèe iriculé, yá pitàidacué nía quéechacáwa. Càicué píimaca nalíwa: ‘¡Nusutáca Dios ícha imànínápínácué pirí cayábéeri, píacué ìyéeyéica capíi iricu!’ càicué pitàidaca níawa. ⁶ Cayábacaalí náiwitáise níái capíi iricuíyéica, yásí Dios imànica nalíwa cayábéeri càide iyúwacué pisutáaná ícha. Quéwa, càmicaalí cayába náiwitáise, néese Dios càmita imànipíná nalí cayábéeri. ⁷ Piimácué nacapèe iricu. Piyáacué nacái piyáacaléwa náapicha àta càirínácaalí yàacàsi nadènièrica nawacùacaténácué piasu, yácáiná caw-inácaalí wenàiwica íbaidéerica, iwàwacutá namàacaca yeedáca iríwa íbaidacalé iwèniwa. Picácué pichàbawa áibanáí icapèe iriculé, picutácaténácué cayábéeri yáwanáí yàacàsi, pìyacatáipíná nacái. ⁸ Píacuéwa áiba yàcalé iriculé, needácatalécué nàataléwa pía, yá piyáacué piyáacaléwa náapicha àta càirínácaalícué yàacàsi nèerica piyáapíná. ⁹ Pichùnìacué nacái cáuláiquéeyéí wenàiwica ìyéeyéica néenibàa. Càicué píimaca nalíwa: ‘Dios icùaca wenàiwica ìyéeyéica mawiénita pirícué’, càicué píimaca nalíwa. ¹⁰ Quéwa, pianàacaalícué áiba yàcalé iriculé, néese càmita nawàwa néemìaca pitàacái, pimusúacuéwa capíi iricuése calle iriculé. ¹¹ Yá píimacué nalí: ‘¡Càmita wawàwa wàyaca píapichacué, ipíchaná Dios yàasu yùuwichàacáisi yàanàaca wàwali nacái! ¡Iná wàacuécawa píicha, wachùpiaca cáli ichùmalé wàabàli íchawa, yái pìyacàle yàasu calle ichùmaléca, càide iyúwacué wáiwitáise ìyáaná, wía judíoca, wáasáidacaténácué pirí Dios yùuwichàidáanápinácué píawa! Quéwa péemìacué cayába quirita, Dios icùaca wenàiwica ìyéeyéica mawiénita pirícué’, càicué píimaca nalíwa.

¹² Núumacué pirí, èeri imáalàacaalípináwa, Dios yùuwichàidapíná báawéeyéí wenàiwica, yásí yùuwichàidapíná níawa càimíyéicué yeedáca yàataléwa pía máini yáwanáí Sodoma iyacàlená mìnánámi ícha”, íimaca yái Jesúsca.

Los pueblos desobedientes

¹³ Jesús ímaca: “¡Máinicué piùwichàapinácawa, píacué israelitaca iyéeyéica Corazín iyacàlená irìcu, Betsaida iyacàlená irìcu nacái! Ewítacué piicácáaníta numànica pèewibàa madécaná yái càmiirica wenàiwica idé imànica, càicáanítacué càmita piwènúada piíwítáisewa pibáyawaná íchacuéwa. Piyúunáidacuéca máiniyéica cayábaca pía náicha níara càmiyéica israelitami iyéeyéicaté Tiro iyacàlená irìcu, Sidón iyacàlená irìcu nacái, iyéeyéica méetàuculé Israel yàasu cáli ícha. Quéwa càmitaté máini báawaca nía píichacué. Càmitaté naicá áiba imànica nèewibàa càide iyúwa numàníná pèewibàa. Quéwa naicáaalíté càiritá, yá nawènúadacaté náiwítáisewatá caquialéta Dios irípinátá, càmicáinaté máini báawéeyéica nía iyúwacué pía, càita nacái nàwalica nabàlesíamiwa báawéeri iicácanáwatá, náawinaca nacáíwa catáli yèewirétá náasáidacaténáté achúmaca nawàwa nabáyawaná ìwaliwatá.

¹⁴ Quéwa áiba èeriwa Dios yùuwichàidapiná báawéeyéi wenàiwica, yásí piùwichàapinácúéwa máini cachàiniwanái náicha níara càmiyéica israelita iyéeyéicaté Tiro iyacàlená irìcu, Sidón iyacàlená irìcu nacái, máinicáinácúé báawéeyéica náicha pía. ¹⁵ Píacué nacái Capernaum iyacàlená mìnánica, piyúunáidacuéca máinípiná cáimiétacanáca pía, càide iyúwa Dios iyáaná chènuniré. ¡Càmíirita! ¡Néese Dios yúucapinácúé píawa irìculé yáara utàwi máiniiri depuúwaca, máinícatelé depuúwaca náicha canánama!” càì yàalàaca nía cachàiniiri iyú yái Jesúsca, càmicáinaté neebáida itàacái.

¹⁶ Néese Jesús ímaca yéewáidacalénái iríwa: “Cawinácaalí yeebéeyéicuéca pitàacái, nuicápiná níawa càide iyúwa nadéca nacáicaalí neebáidaca nutàacái. Quéwa cawinácaalí iiquéeyéicuéca pía iyúwa canéeri iwèni, nuicápiná níawa càide iyúwa nadéca nacáicaalí naicáca núa càiride iyúwa canéeri iwèni nacái. Cawinácaalí iiquéeyéica núa càiride iyúwa canéeri iwèni, Dios iicápiná níawa càide iyúwa nadéca nacáicaalí caná iwèni naicáca Dios, yái Dios ibànuèrica núa”, ímaca yái Jesúsca. Néese níái setenta y dos namanùbaca nàaca nacàlidaca Jesús iináwaná ìwali wenàiwicanái irí.

Regreso de los setenta y dos

¹⁷ Néeseté idécanáami nacàlidaca wenàiwicanái iríni, yáté Jesús yéewáidacalénái setenta y dos namanùbaca nèepùacawa Jesús yàatalé, casímáica nawàwa manuísíwata. Yá náimaca irí:

—¡Wáiwacali, Dios idéca iyúudàaca wía manuísíwata, imàacacaté nacái demonio yàacawa wenàiwicanái ícha, wachùuliacáinaté demonio píipidená ìwali nàanápináwa wenàiwica ícha! —náimaca. ¹⁸ Jesús ímaca nalí:

—Núalíacatéwa pimawèniadáanápinácúé Satanás, piúccaténácúé yàasu demonionái wenàiwica ícha, bàaluitécáiná nuicáca Satanás icaláacawa chènuníise càide iyúwa énu icamaláná icaláanáwa Dios yúucacáinaté Satanás chènuníise. ¹⁹ Nudéca nuchàiniadacuéca pía, píalimáanápinácúé píipìnaca àapi ínatabàa, chália ínatabàa nacái, canátacué picháuná. Nudéca nuchàiniadacuéca pía pimawèniadáanápiná macáita wàuwidesàiri Satanás ichàini macháunéeri iyú. ²⁰ Quéwa, picácué piyanídawa ìwali yái píalimánáca piúcaca demonio wenàiwica ícha. Néese, piyanídacúéwa Dios itànàacáinaté píipidená yàasu cuyàluta irìcuwa yái cuyàluta iyéerica chènuniré —ímaca yái Jesúsca.

Jesús se alegra

²¹ Yáté Espíritu Santo imàacaca casímáica Jesús iwàwa manuísíwata. Jesús ímaca Dios irí: “Pía, Núaniri Dios, nùaca pirí cayábéeri, pía Nacuèrinásàirica macáita iyéeyéica chènuniré, cháì èeri irìcuíyéica nacái. Nùaca pirí cayábéeri pimàacacáiná nalí piíwítáisewa, níái yeebáidéeyéica pitàacái càide iyúwa púubéeyéi sùmanái neebáidáaná, yéewanápiná áibanái èeri mìnánái iyúunáidéeyéi cáalíacáica, càmita náalimá náalíacawa piíwítáise ìwali. Báisíta, Núaniri, pidéca pimànica càide iyúwaté piwàwáaná pimànica”, ímaca yái Jesúsca.

²² Néese Jesús ímaca wenàiwicanái irí: “Núaniri Dios idéca imàacaca núalíacawa macáita. Abéerita Núaniri yáliéri báisíiri iyú nùwali, yái Iirica. Abéerita núa, yái Iirica, yáliéri

báisiiri iyú Núaniri ìwali, níawamita nacái cawinácaalí wenàiwicanái numàaquéeyéica yáalíaca Núaniri ìwali, càide iyúwa nuwàwáaná, yái lírica”, ímaca yái Jesúsca.

²³ Néesezáwa Jesús iwènúacawa, icàlidaca yéewáidacalénái iríwani, méetàucuta áibanái ícha. Jesús ímaca nalí: “Dios idéca imànicuéca pírí cayábéeri manuísíwata, imàacacáinácué piicáca yái numànírica. ²⁴ Péemiácué cayába, bàaluité madécaná profetanái, madécaná nacái nacuèrinánái nawàwacaté naicáca yái piiquéericuéca, quéwa càmitaté naicáni. Nawàwacaté néemiaca yái péemièricuéca, quéwa càmitaté néemiáni”, ímaca yái Jesúsca.

Parábola del buen samaritano

²⁵ Néese iyacaté abéeri yéewáidéeri wenàiwica templo irícu. Yá yàacawa Jesús yàatalé itàanicaténá yáapicha, yáalimáidacaténá iicáwa Jesús. Yá ímaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, ¿càinásica iwàwacutá numànica nùyacaténá càiripináta Dios yáapicha chènuniré? —ímaca. ²⁶ Néese Jesús ímaca irí:

—Pidéca píléeca Dios itàacái profeta Moisés itànèricaté Dios inùmalicuíse. Picàlidaca nulí càinácaalí ímaca yáara —ímaca yái Jesúsca. ²⁷ Yái yéewáidéerica wenàiwica templo irícu ímaca:

—Yái tàacáisi Moisés itànèricaté, càì ímaca: “Iwàwacutá cáinináca piicáca Picuèriná Dios macái piwàwalicuísewa, macái picáuca iyú nacáíwa, macái pichàini iyú nacáíwa, macáita píiwitáise iyú nacáíwa. Iwàwacutá nacái cáinináca piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáinináaná piicáca píawawa”, ímaca yái tàacáisi Moisés itànèricaté —ímaca yái yéewáidéerica wenàiwica. ²⁸ Néese Jesús ímaca irí:

—Pidéca picàlidaca cayábani. Pimànicaalí mamáalàacata càide iyúwa yái tàacáisica ímáaná, yá pidènapiná picáucawa càímíri imáalàawa —ímaca yái Jesúsca.

²⁹ Néese quéwa yái yéewáidéerica wenàiwica templo irícu iwàwacaté cayábaca áibanái iicácani, níái áibanái wenàiwicaca iyéeyéica néeni. Iná isutáca yéemiáwa Jesús:

—¿Néeni, cawinásica níara áibanái wenàiwicaca iwàwacutéeyéicasa cáinináca nuicáca? — ímaca.

³⁰ Iná Jesús icàlidaca iríni comparación iyú. Jesús ímaca irí: “Abéeri asiali judío yàacatéwa àyapulicubàa Jerusalén iyacàlená ícha yàanàacaténá Jericó iyacàlená néréwa. Néese quéwa abénaméeyéi cayéedéeyéi náibàacani. Yá namelùdaca ícha yàasu macáita, ibàle nacái macáita. Yá nacapèedáidacani báawanama. Yá nàacawa ícha, namàacaca batéwéeri yéetácawa, yái judíoca. ³¹ Néesezáwa àniwa áiba judíosàiri sacerdote yàanàaca irícu yái àyapuca àniwa. Quéwa idécanacáita iicáca inacáiriwa judíoca, yái asialica máiníríca, yá sacerdote ichàbaca yàacawa ícha déecubàata abémàabàa àyapu ícha. ³² Càita nacái áiba judíosàiri levita íbaidéerica templo irícu yàanàaca néré, yá iicácani, yái inacáiricawa judíoca máiníríca, néese levita ichàbaca yàacawa abémàabàa àyapu ícha. ³³ Néese áiba asiali Samaria yàasu cáli néeséeri, abéeri néená níái wenàiwicaca judíonái iiquéeyéi iyúwa báawéeyéi, yácata càímíri judío yàacawa nacái irícubàa yái àyapuca. Yái asialica samaritanosàiri iicáca judío máiníríca, yá catúulécánáca iicácani. ³⁴ Yá yàacawa máinírí yàatalé. Yá idèplaca ícha icháuná olivo iséená iyú, uva ituní iyú nacái, dabé nacáirica. Yá ibàliaca icháuná wáluma iyú. Néese samaritanosàiri imichàidacani ipíra ínataléwa. Yá itécani áiba capíi néré, naimácatáipiná. Yá icuàcani táiyápinama. ³⁵ Néese mapisáináami àniwa, yái Samaria yàasu cáli néeséerica ipáyaidaca capíi íiwacali pucháiba moneda dracma iyú, cawèníyéi yáawami plata quíramenírí, pucháiba èeri iwènicatáica. Yá samaritanosàiri ímaca capíi íiwacali irí: ‘Picúa cayába yái máiníríca. Piúcacaalí plata mamáalàacata ícha yái nuèrica pírí picuànapinátani, yásí nupáyaidaca pía àniwa yái piúquéerica nùanàacatáipináta àniwa’, ímaca yái Samaria yàasu cáli néeséerica”, ímaca yái Jesúsca. ³⁶ Néese Jesús ímaca irí yái yéewáidéerica wenàiwica:

—Máisiba aslanái iicáca yái máiníríca asialica àyapulicubàa. ¿Chánácaalí néená cáinináca iicáca áiba wenàiwica, yái asiali cayéedéeyéi imànírica irí báawéeri? —ímaca yái Jesúsca.

³⁷ Néese yái yéewáidéerica wenàiwica ímaca Jesús irí:

—Yáara asìalica iiquéericaté ipualé —íimaca. Néese Jesús íimaca irí:

—Pìawa, pimàni mamáalàacata càita, áibanái irí nacái càmiyéica péenánái —íimaca yái Jesúsca.

Jesús en casa de Marta y María

³⁸ Néeseté Jesús yèepùà yèepunícawa àniwa yéewáidacalénái yáapichawa. Yá nàanàaca áiba yàcalé irìculé. Inanái ùyacaté néré ípidenéechúa Marta. Uedáca nía ucapèe irìculéwa, ùacatená nayáapiná uénánái yáapichawa. ³⁹ Marta idèniaca yùuchawa ípidenéechúa María. Uái Maríaca úawinacawa mawiénita Jesús yàabàli irí uèmiacatená yéewáidáaná yéewáidacalénáiwa. ⁴⁰ Martata quéwa máini càulenáca úa, uíbaidacáiná nayáacalé. Máadáini uíbaidaca nayáapiná. Néese ùacawa Jesús yàatalé. Yá úumaca irí:

—Nuíwacali, ¿cáná pibatàa nùucha umàaca nuíbaidaca nulínáamitawa macáita wayáapiná? Pichùulìa uyúudàanápiná núa —úumaca úái Martaca. ⁴¹ Quéwa Jesús íimaca ulí:

—Marta, péemià cayába, ¿cáná máini maséeca plínáidacawa piwàwawa, achúma nacái piwàwawa manùba wawàsi ìwalíise? ⁴² Iyaca abéerita wawàsi iwàwacutéeriwa wenàiwicanái irí, yái nutàacáica. Pìùcha María udéca únáidacawa uémianápiná yái nutàacáica, cayábéeri áiba wawàsi íicha canánama. Canácata yáaliméeri yeedáca uíchani —íimaca yái Jesúsca.

11

Jesús y la oración

¹ Aiba èerité Jesús iyaca áibalé, yá isutáca yáawawa Dios íicha. Idécanáami isutáca Dios íicha, néese abéeri yéewáidacalé íimaca irí:

—Wáiwacali, péewáida wía wasutáanápiná Dios íicha càide iyúwaté Juan el Bautista yéewáidáanáte yéewáidacalénáiwa nasutáanápínaté Dios. ² Jesús íimaca nalí:

—Pisutácué Dios íicha, yá càicué píimaca pisutácawa:

‘Pía, Wáaniri Dios chènuníiséeri, pimàaca macái wenàiwica yàaca picàaluíniná. Pimàaca péenáiwaná yàanàaca caquialéta yái èerica pidàbacatáipináta picùaca macáita. Pimàaca èeri mìnánái namànica càide iyúwa piwàwáaná cháí èeri irìcu càide iyúwa neebáidáaná pitàacái, níara ìyéeyéica chènuniré.

³ Pìa wayáapiná wamáapuèrica èeri imanùbaca.

⁴ Pimàaca piwàwawa wabáyawaná íicha, wíacáiná nacái wamàacaca wawàwawa nabáyawaná íicha cawinácaalí imàniyéica walí báawéeri. Picá pimàaca áibanái yáalimáidaca wía ipíchaná wamànica wabáyawanáwa, néese piwasàa wía báawéeri Satanás íicha’, càicué píimaca Dios iríwa”, íimaca yái Jesúsca. ⁵⁻⁶ Jesús íima nacái yéewáidacalénái iríwa:

—Péemiácué comparación: Aiba asìali idèniaca yàacawéerináwa, yá yàanàaca icapèe néré catá bamuchúami. Yá isutáca íicha mamáalàacata: ‘Pía nùacawéeriná, pìa nuchàba máisiba pan yácáiná áiba nùacawéeriná idéca yàanàaca nucapèe néré, idéca yàacawa déecuise. Canáca nulí nuèripiná iyáapiná’, íimaca irí. ⁷ Néese yái ìyéerica capli irìcu càmita íima irí: ‘Picá pisàiwica nulí wawàsi. Nudéca nubàliaca capli inùma. Nuénibe nadéca nacùacawa, waimácaténá íná càmita núalimá numichàacawa nùacatená pirí quirínamatani’, càmita càí íima irí. ⁸ Néese núumacué pirí, éwita càmicáaníta imichàawa yàacatená iríni yàacawéerinácanítani, càicáaníta yàaca irí macáita yái imáapuèrica, isutácáiná íicha mamáalàacata cachàiníiri iyú. ⁹ Càita nacái núumacué pirí: Pisutácué mamáalàacata Dios íicha, yásí imànicuéca piríwani. Càide iyúwa comparación íimáaná, picutácué mamáalàacatani, yásí pianàacuécani. Pimáidacué mamáalàacata capli inùma néeni, yásí yàacùacuéca piríwani. ¹⁰ Yácáiná cawinácaalí isutéerica mamáalàacata, yeedápináca iríwani. Cawinácaalí icutéerica mamáalàacatani, yàanàapínacani. Cawinácaalí imáidéerica mamáalàacata capli inùma néeni, nàacùaca iríni. Càita nacái cawinácaalí isutéerica mamáalàacata Dios íicha, Dios imànica iríwa càide iyúwa isutáaná.

11 “Péemiacué comparación: Pidèniacaalícué pìiriwa, càmitacué pìia irí íba isutácaalí píicha pan iyáapináwa. Càmitacué pìia iyáapiná àapi isutácaalí píicha cubái. 12 Càmitacué pìia iyáapiná chália isutácaalí píicha cawámai yéewé. 13 Ewítacué báawéeyéicáaníta íiwitáiseca pía, càicáaníta cáininácuéca piicáca péenibewa, píalimácué nacái pìaca nalí cayábéeri wawàsi. Néeni, ¿càmítasicué píalíawa cayábáaná íiwitáise yái Wáaniri Dios chènuníiséerica? ¡Iná iwàwacutácué píalíacawa Dios ibànùanápíná nalí Espíritu Santo, cawinácaalí isutéeyéica Dios íichani! —Íimaca yái Jesúsca.

Acusan a Jesús de recibir su poder del demonio

14 Aiba èerité Jesús yúucaca demonio asìali íicha. Yái demonio matàacáica imànicaté asìali. Néese demonio yàacadénáamiwa asìali íicha, yáta asìali yáalimá itàaníca àniwa. Níai wenàiwica iyéeyéica néeni náináidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí ìwalíse yái imànínáca. 15 Quéwa abénaméeyéi náimaca: “Yái asìali Jesúsca idèniaca Beelzebú íiwitáise, yái demonio íiwacalínáca. Iná yéewa Jesús yúucaca demonio wenàiwica íicha Beelzebú íiwitáise iyú”, náimaca Jesús ìwali.

16 Aibanái nawàwa náalimáidaca naicáwa Jesús asásí idèniacaalí Dios íiwitáise, íná nasutáca íicha imànínápiná yái càmirica wenàiwica idé imànica. 17 Yá Jesús yáalíacawa náináidáanáwa nawàwáaná náalimáidaca naicáwani. Yá íimaca nalí:

“Péemiacué comparación: Wenàiwicanái ipéliacaalí íipunitawáaca, yásí nàasu cáli imáalàacawa. Néese àniwa áibanái néenánái napéliacaalí náipunitawáaca, càmita náalimá nàyaca abéeri capli irícu. 18 Càita nacái Satanás yàasu demonionái napéliacaalí náipunitawáacatá, néese càmita yáalimá cachàini Satanás quirínamatá. Càicuéca núumaca pirí píimacáinácué nùwali núcáanása demonio wenàiwica íicha Beelzebú íiwitáise iyú, yái demonio íiwacalínáca. 19 Quéwa picháawáacaalícué nuináwaná ìwali mamáalàacata núcáanása demonio wenàiwica íicha Beelzebú íiwitáise iyú, néese iwàwacutácué picàlidaca nulí cawinácaalí ichàini iyú péewáidacalénácué yúucaca demonio wenàiwica íicha. Píalíacawa càmita náuca demonio Beelzebú íiwitáise iyú. Iná péewáidacalénái nadéca náasáidaca càmitacué picàlida nuináwaná ìwali báisíiri iyú. 20 Nudéca núucaca demonio wenàiwica íicha Dios íiwitáise iyú. Iná nudéca núsáidacuéca pirí Dios icùaná abéechúanaméeyéi wenàiwica pèewibàa.

21-22 “Núucaca demonio wenàiwica íicha nuíwitáise iyúwa, cachàinicáiná núa Satanás íicha. Péemiacué comparación: Cachàinicaalí asìali, idèniacaalí cayába icáapisàwiwa, yásí icùaca icapèewa cachàiníiri iyú, yàasu nacáiwica iyéerica icapèe irícu, ipíchaná cayéedéeri yàanàaca imelùdacaténá íichani. Quéwa cawàwanáta áiba asìali yàanàaca cachàiníríca capli íiwacali íicha, néese imawèniadaca íichawa capli íiwacali, yásí imelùdaca íicha icáapisàimi, yàasumi nacái yàacaténá yáapichéeyéi iríwani. Càita nacái Satanás idacùaca wenàiwica íiwitáise, cachàiníiri iyú ipíchaná namusúacawa íicha. Quéwa núata iwàsàaca wenàiwica Satanás íicha cachàinicáiná núa Satanás íicha.

23 “Píacué càmiyéica abédanama íiwitáise núapícha, piùwídecuéca pimànica núa; càmitacué piyúudàa nùwacáidaca wenàiwica Dios irípiná, néese piyúudàacuéca Satanás iméeràidacaténá wenàiwica Dios íicha meedá”, íimaca yái Jesúsca.

El espíritu impuro que regresa

24 Jesús íimaca nalí: “Demonio yàacaalíwa wenàiwica íicha, yásí demonio iméeràacawa chuiri cáli íinata, yá icutáca iyamáacatáipináwa. Càmicaalí demonio yàanàa iyamáacatáipináwa, néese íimaca íináidacawa iríwa: ‘Nuèpùacawa àniwa nucapèe néréwa yáara wenàiwicaca nùacatáisecatéwa íicha’, íimaca iríwa yái demonioca. 25 Néese demonio yèepùacawa àniwa, yásí demonio yàanàaca wenàiwica cáiwitáiséeri càide iyúwa cayábéeri capli natunuérica, nachùnièrica nacái cayába. 26 Néese demonio yàaca ìwacáidaca yáapíchawa siete namanùbaca demonio máiniyéi báawaca íicha. Néese macáita nawàlùacawa wenàiwica iwàwalículé nadacùacaténá íiwitáise. Yásí namànica wenàiwica irí

báawéeri máini ícha yái idàbáanéerica demonio imàníricaté irí quéechacáwa”, ímaca yái Jesúsca.

La felicidad verdadera

²⁷ Idècunitàacá Jesús icàlidaca nalíni, yá abéechúa inanái úumaca cachàiníri iyú:

—¡Casímáica pìwali úara inanáica imàaquéechúacaté pimusúaca piicá èeri, úara idàwinèechúacaté pí! —úumaca. ²⁸ Quéwa Jesús ímaca ulí:

—¡Báisíta, quéwa cachàini yáwanái casímáica uícha nía, cawinácaalí wenàiwica yebáidéeyéica Dios itàacái, namànica nacái càide iyúwa ímáaná! —ímaca yái Jesúsca.

La gente mala pide una señal milagrosa

²⁹ Néeseté manùba wenàiwica nàwacáidáyacacawa mamáalàacata Jesús itéese. Yá Jesús idàbaca icàlidaca nalíni: “Báawaca náiwitáise níai wenàiwicaca iyéeyéica siùcade; nasutáca nuícha numàninápiná naicá yái càmírica wenàiwica idé imànica. Càmita quéwa numànipiná nalí càiri wawàsi. Numàacacáita naicáca numàninápiná càide iyúwaté profeta Jonás iyáaná. ³⁰ Càide iyúwaté Nínive iyacàlená mìnánáimi náalíanáwa Dios ibànùacaté nàatalé profeta Jonás, càita nacái numàacapiná wenàiwica náalíacawa nùwali, núa asíali Dios néeséerica, numànipinácáiná càide iyúwaté profeta Jonás iyáaná. ³¹ Aiba èeriwa, Dios yùuwichàidapiná báawéeyéi wenàiwica, yásí níai wenàiwicaca iyéeyéica siùcade nabàlùapináwa Dios ípunita yéewacaténá Dios icàlidaca naináwaná ìwali, càinácaalí báawéeri namàníricaté. Néese Sur yàasu cáli icuèchúami càmíchúa israelita umichàapinácaawa ucháawàacaténá naináwaná ìwali níai israelitaca iyéeyéica siùca. Bàaluitécáiná ùanàaca máini déecuise wàasu cáli ínatalépiná uémíacaténaté rey Salomón itàacái máini cáalíacáica, úalíacáinátéwa Dios imàacacaté Salomón icàlidaca tàacáisi cáalíacáiri iyú. Quéwa éwita nùyacáaníta nèewibàa, níai israelitaca, núa cachàiníríca íiwitáise rey Salomón íchàini ícha, càicáaníta càmita neebáida nutàacái. Iná cabáyawanáca Dios iicáca nía. ³² Nía nacái càmíiyéica israelita iyéeyéicaté Nínive iyacàlená irícu namichàapinácaawa èeri imáalàacaalíwa Dios yùuwichàidapinácaalí báawéeyéi wenàiwica. Néese níai israelitaca iyéeyéica siùca nabàlùapináwa Dios ípunita yéewacaténá Dios icàlidaca naináwaná ìwali, càinácaalí báawéeri namàníricaté. Yásí Nínive iyacàlená mìnánáimi nacháawàapiná israelitanái iináwaná ìwali, bàaluitécáiná Nínive iyacàlená mìnánáimi nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná néemíacáinaté profeta Jonás icàlidaca nalíni Dios inùmalícuise. Néese, éwita nùyacáaníta nèewibàa siùcade, níai israelitaca, núa cachàiníríca íiwitáise profeta Jonás íchàini ícha, càicáaníta càmita neebáida nutàacái. Iná máini cabáyawanáca Dios iicáca nía”, ímaca yái Jesúsca.

La lámpara del cuerpo

³³ Jesús ímaca nalí: “Péemíacué comparación: Watùcunàcaalí lámpara, càmita wabàani catácatelé, càmita nacái yàalusi irículé. Néese wamàacaca lámpara icànaca chènunibàa amalácaténá wenàiwicanái irí iwàlùeyéicawa néré. ³⁴ Pituí nacái iyaca pirí càide iyúwa lámpara pituícáiná imàacaca piicáca. Cayábacaalí pituí, yásí amalánamaca piicáca. Quéwa, báawacaalí pituí, néese catáca piicáidaca. ³⁵ Néese, yái plínáidéericawa piwàwalícuisewa iyaca càide iyúwa catuírí íiwitáise. Iná picúa cayába piwàwawa, masaquèeri iyú, picá cáininá piicáca áiba wawàsi Dios ícha, ipíchaná catáca píiwitáise. ³⁶ Amalácaalí píiwitáise, canásíwacaalí catá píiwitáise, yásí píalíaca piicáca cayábéeri báawéeri íchaná, càide iyúwa lámpara icànacaalí pìwali”, ímaca yái Jesúsca.

Jesús acusa a los fariseos y a los maestros de la ley

³⁷ Idécanáamité Jesús icàlidacani wenàiwicanái irí, yá abéeri fariseo imáidaca Jesús iyáacaténá iyáacaléwa. Inaté Jesús iwàlùacawa fariseo icapèe irículé, yá yáawinacawa mesa iwéré. ³⁸ Yái fariseo ínáidacawa manuísíwata iicáidaca Jesús irí iicáciná Jesús càmita imàni

culto nacáiri íibatatená icáapiwa éeréeri iyú, iyúwa fariseonái íiwitáise iyáaná ipíchawáise iyáaca iyáacaléwa. ³⁹ Quéwa Wáiwacali íimaca irí:

—Píacué fariseoca, pimànicuéca madécaná wawàsi éeréeri iyú càide iyúwaté pìawirináimi yéewáidáanacué pía, yá macái wenàiwica nayúunáidaca masacàacuéca píiwitáise. Péemíacué comparación: Càicuéca píade iyúwa bacàa, quírápieli nacái wáibéeyéica ínatabàa. Quéwa máini báawaca píiwitáise piwàwalicúsewa càide iyúwa bacàa ipuniéchúacawa casaquèeri iyú, peedácinacué piríwa manùba wawàsi piyéede iyúwa, iyú nacái yái báawéerica pimàníricuéca. ⁴⁰ ¡Píacué càmiyéica yáaliawa! ¿Càmitacué píaliawa Dios yáalimá iicáca piwàwaliculéwa càide iyúwa iicáaná nacái macái wawàsi wenàiwica yáaliméerica iicáca ituí iyúwa? ⁴¹ Quéwa, iwàwacutácué masacàaca pimànica píiwitáisewa piwàwalicúsewa quéechacáwa yéewanápinacué píaca catúulécanéeyéi irí cayábéeri ofrenda Dios irípiná. Masacàacaalícué pimànica píiwitáisewa, yásí masacàaca Dios iicácué macáita yái pimàníricuéca.

⁴² “¡Dios yùuwichàidapínacué píawa, píacué fariseoca! Pimàacacuéca bànacalé ofrenda iyú Dios irí abéerinama néená níai diyéyica imanùbaca pibànacaleca púbéeyéica, níai menta íbáiná, ruda íbáiná nacái, macái bànacalé íiwitáaná nacái, càide iyúwaté Dios ichùullanacué pimàacaca irí níai ofrenda iyú sacerdotenái iyáapíná. Quéwa, càmitacué picúa wenàiwicanái machacàníri iyú, càmitacué nacái cáininá piicáca Dios. Máinicué iwàwacutá càì pimànica, quéwa picácué piyamáida pimàaca píasu cawèníriwa Dios irípiná ofrenda iyú.

⁴³ “¡Dios yùuwichàidapínacué píawa, píacué fariseoca!, iwàwéeyéica máini yáawinacawa macái wenàiwica yàacuésemi chènunibèeri yàalubáisi ínata néewáidacàalu irícu pimànicaténacué culto, yéewacaténacué naicáca pía iyúwa máiniyéyica cachàinica. Casímáicuéca piwàwa nacái natàidacáinacué pía máini cáimiétaquéeri iyú bamuchúamibàa yàcalé áibanái wenàiwica naicácaténacué natàidaca pía.

⁴⁴ “¡Dios yùuwichàidapínacué píawa! Péemíacué comparación: Càicuéca píade iyúwa càliculli càmiyéi wenàiwica yáaliawa alénacaalí càliculli iyaca, néese wenàiwica nàipínaca càliculli ínatabàa, quéwa càmita náaliawa nàipínaca casaquèeri ínatabàa. Càita nacái áibanái néemiaca péewáidáanacué níai quéwa càmita náaliawa casacàacuéca píiwitáise”, íimaca yái Jesúsca.

⁴⁵ Iná abéeri yéewáidéeri wenàiwica templo irícu íimaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, picàlidacáiná càiri tàacáisi fariseonái irí, íná pitàanica píyaca wàwali nacái báawéeri iyú, wía yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu —íimaca.

⁴⁶ Quéwa Jesús íimaca:

—¡Dios yùuwichàidapínacué pía nacái, píacué yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu! Péemíacué comparación: Càicuéca píade iyúwa náiwacanánái ichùulièyéica wenàiwica iwáacutáidaca máini imiéri wawàsi, néese càmita nayúudàa iwáacutáidacani, ibatàa nacáapi ipùata achúméerína iyúpináta, càmita nayúudàa iwáacutáidacani. Càita nacái pichùullacuéca wenàiwica namàninápiná madécaná càulenéri wawàsi píimacáinacué Dios iwàwacasa càì namànica, néese càmitacué pimàni càide iyúwa pichùullaná áibanái imànica.

⁴⁷ “¡Dios yùuwichàidapínacué píawa!, píacué imàniyéyica cayábanaméeyéi iicácanáwa capli profetanáimi yàasu càlicullimi iwicáubàa, piwàwacáinásacué piwàwalica níai, Dios yàasu wenàiwica profetanáimica pìawirináimi inuéyéicaté. ⁴⁸ Iná píasáidacuéca abédanama píiwitáise pìawirináimi yáapichawa, cayábaca piicácuéca yái namàníricaté; nanúacáinaté profetanái, néese cayábacuéca pimànica profetanáimi yàasu càlicullimi.

⁴⁹ “Iná Dios íimaca cáaliacáiri iyú: ‘Nubànùapíná profetanái, apóstolnái nacái nacàlidacaténá nutàacái israelitanái irí. Néese israelitanái namànipíná báawéeri abénaméeyéi irí, nanúapíná nacái áibanái néená’, càité íimaca yái Diosca. ⁵⁰ Yácainá Dios yùuwichàidapínacué píawa, píacué israelitaca iyéeyéica siùca ìwalíise yái pìawirináimicué inúanacaté Dios yàasu wenàiwica profetanái, Dios idàbacatáiseocaté èeriquéi àta siùca nacáide. ⁵¹ Yáara idàbàanéerica nanúacaté íipidenéericaté Abel. Néese nanúacaté áibanái

manùbéeyéi. Yáara nanuéricaté namáalàidáaná canánama ípidenáté Zacarías, yái profeta nanuéricaté templo ibàacháwalená irìcu, bamuchúamibàa náicha altar, templo nacái. Iná núumacué pirí, Dios yùuwichàidapinácué píawa, píacué israelitaca iyéeyéica siùca ìwalíse yái píawirináimicué inúanacaté profetanái, icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmalícuíse.

⁵² “¡Dios yùuwichàidapinácué píawa, píacué yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu! Péemìacué comparación: Càicuéca píade iyúwa wenàiwica iyéeduèyéica capìi yàasu llave, néese càmita nawàlùawa capìi irìculé, càmita nacái nabatàa áibanái iwàlùacawa. Càita nacái píacué: Ewítacué píaliacáanítawa càinácaalí Dios itàacái ímáaná, càicáaníta càmitacué píwènúada píiwitáisewa peebáidacaténáni, càmita nacái píbatàa áibanái yeebáidacani”, íimaca yái Jesúsca.

⁵³ Idécanáami càì Jesús íimaca nalí, yá calúaca nía báawanama, níai yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, nía nacái fariseoca. Néese nadàbaca nasutáca néemìawa Jesús manùba wawàsi ìwali nasàiwicacaténá irí wawàsi. ⁵⁴ Náalimáidaca naicáwani ímáanápiná áiba wawàsi báawéeri yéewanápiná nacháawàaca iináwaná ìwali itàacái ìwalísewa.

12

Jesús enseña contra la hipocresía

¹ Néenialíté madécaná mil namanùbaca wenàiwica nàwacáidáyacacawa Jesús yàatalé naicácaténáni. Máinicáiná dàalaca néré wenàiwica, íná nabawàidáyacacawa. Yá Jesús idàbaca icàlidaca quéechacáwa yéewáidacalénái iríwani. Yá íimaca nalí: “Píacué píichawa fariseonái yàasu levadura. Yái levadura ímáanáca càicanide iyúwa náiwitáise pucháibéeri, ipíchanácué nacái pucháibacuéca píiwitáise. ² Càmitacué píalimá píbàaca píbáyawanáwa càiripináta. Aibaalípiná macáita náaliacawa ìwali. ³ Iná macáita wawàsi pitàanírìcuéca ìwali catéeri irìcu, áibaalípiná macáita néemìapináca amalánama ìwali. Macáita wawàsi pitàanírìcuéca ìwali ibàacanéeri iyú áibanái íicha, picapèe imàdáná irìcuwa, yásí áiba èeriwa náiríacawa capìi ipùatalìculé, yá nacàlidapinácani cachàinírìi iyú macái yàcalé mìnánái irí”, íimaca yái Jesúsca.

A quién se debe tener miedo

⁴ Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: “Píacué nùacawéeyéiná, núumacuéca pirí, càmita iwàwacutá cáalucuéca pía náicha èeri mìnánái yáaliméeyéica inúacuéca pía, quéwa idécanáamicué nanúaca pía, néese càmita quirínama náalimá namànica pirí báawéeri. ⁵ Quéwa nucàlidacuéca pirí ìwali cawinácaalí iwàwacutá cáalucuéca pía íicha: Iwàwacutácué cáaluca pía Dios íicha, yái yáaliméerica yeedácuéca picáuca, yúucacaténácué pía infierno irìculé. Báisíta, iwàwacutácué cáaluca pía íicha manuísíwata, ipíchanácué pímaníca píbáyawanáwa, píacaténácué nacái icàaluíniná.

⁶ “Péemìacué comparación: Nawénda cinco namanùbaca púubéeyéi màsibèe pucháiba moneda ìwalínápiná càmicáiná máiní cawènica màsibèe. Quéwa Dios càmita iimáicha nía ibatàa abéeripiná, càmita Dios iimáichani, yái màsibèeca. ⁷ Càita nacái Dios icùacuéca pía. Dios yáaliacuécawa macáita píwali, àta càisimalénácaalícué píiwita ibáiná, yáalía nacáiwá Dioscáiná idéca iputàaca nía abenamata. Iná píacué cáalu píináidacawa píwàwawa, Dioscáiná iicácuéca pía iyúwa cawèníri yáwanái náicha macái púubéeyéi màsibèe manùbéeyéi”, íimaca nalí yái Jesúsca.

Los que reconocen a Jesucristo delante de los hombres

⁸ Jesús íimaca nalí: “Núumacué pirí, cawinácaalí wenàiwica icàlidéerica iináwanáwa yeebáidaca nutàacái wenàiwicanái yàacuésemi, yásí núa nacái, asìali Dios néeséerica, nucàlidapiná iináwaná ìwali nùasu wenàiwicacani Dios yàasu ángelnái yàacuésemi. ⁹ Aibacaalí quéwa càmita icàlida iináwanáwa yeebáidaca nutàacái wenàiwicanái yàacuésemi, néese nucàlidapiná iináwaná ìwali, càmita nùasu wenàiwicani Dios yàasu ángelnái yàacuésemi.

¹⁰ “Aibacaalí itàaní báawéeri iyú nùwali, núa asìali Dios néeséerica, néese iwènúadacaalí íiwitáisewa báawéeri íicha, yásí Dios imàacapíná iwàwawa ibáyawaná íicha. Quéwa áibacaalí itàaní báawéeri iyú Espíritu Santo ìwali, néese càmita Dios imàaca iwàwawa ibáyawaná íicha.

¹¹ “Náibàapínacué píawa nacháawàcaténacué piináwaná ìwali judiónái yéewáidacàalu írìcu, jueznái yàatalé nacái, yàcalé íiwacanánái yàatalé nacái, quéwa picácué achúma pínáidawa piwàwawa ìwali càinácaalí iyú yéewanápiná picàlidaca piináwaná ìwaliwa, ìwali nacái yái tàacáisi iwàwacutéericuéca picàlidaca nalí. ¹² Iwàwacutácaalípiná picàlidaca piináwanáwa, yásí Espíritu Santo yéewáidacué píawa, càinácaalícué iwàwacutáanápiná picàlidaca nalíni”, íimaca yái Jesúsca.

El peligro de las riquezas

¹³ Néseté áiba asìali ibàluèricawa wenàiwicanái yèewi íimaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wía, pichùulla nuénàsàiri yàaca nulí nùasupíná wáaniri yàasumi yéená —íimaca. ¹⁴ Jesús íimaca irí:

—Pía, nùacawéerináca, càmita nùanàa càide iyúwa juez imàníiná nuémìacaténá wenàiwicanái nacháawàaca áibanái iináwaná ìwali, càmita nacái nùanàa nuseríacaténá nàaniri yàasumi yèewi —íimaca yái Jesúsca. ¹⁵ Néese Jesús íimaca nacái:

—Piicácué píichawa cayába. Picácué piwàwa peedáca piríwa mamáalàacata cawèníiri wawàsi. Wáalimáca wàyaca casímáiri iyú éwita canácaalí walí manùba cawèníiri. Ewita wenàiwica idèniacaalí yàasuwa madécaná cawèníiri, càicáaníta càmita yáalimá yáalíacawa asásí iyacaalípiná madécaná camuí —íimaca yái Jesúsca.

¹⁶ Néese Jesús yéewáidaca nía. Yá íimaca nalí: “Péemiacué comparación: Iyacaté càasuíri asìali, idènièricaté madécaná ibànacalewa. Néese áiba camuíté càasuíri yeedáca manùba iyacanási ibànacale íichawa. ¹⁷ Néese càasuíri íináidacawa, yá íimaca iríwa: ‘¿Càináica iwàwacutá numànica? Canáca nulí cayába capíi imanùbaca nùwacáidacatalépiná yàacàsi yái nuedéerica nubànacale íichawa’, íimaca iríwa. ¹⁸⁻¹⁹ Néese íimaca iríwa àniwa: ‘Siùca nùalíacawa càinácaalí numàníinápiná. Nucàlìlìapíná nucapèewa nuchùnìacaténá àniwa manuínaméeyéi iyú nabàlùacawa yéewanápiná nucùaca nalícu macáita yái nubànacaleca nuedéerica, macáita nùasu nacáwa. Nésecáwa, yásí nùumaca nulíwa: Pía, nùacawéerináca, siùcade pidèniaca manùba cawèníiri picuèrica pirípináwa pìyacaténá iyú madécaná camuípiná. Iná piyamáida píawawa, piyáa piyáacaléwa, pìira nacái, casímái nacái piwàwa’, íimaca iríwa yái càasuírca. ²⁰ Quéwa Dios íimaca irí: ‘Pía asìali máiwitáiséerica. Yáta catáquéi péetáwa. Néese macáita yái pìwacáidéerica pirípináwa, áibanái needápiná nalíwani macáita, áibanái wenàiwica càmíiyéica píalía ìwali’, íimaca yái Diosca. ²¹ Càita iyaca cawinácaalí wenàiwica ìwacáidéericáita iríwa meedá cawèníiri yàasupínáwa, càmíiri quéwa imàni càide iyúwa Dios iwàwáaná”, íimaca yái Jesúsca.

Dios cuida de sus hijos

²² Néseté Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: “Péemiacué cayába: Picácué achúma pínáidáanícawa piwàwawa ìwali càinácaalícué iyú yéewanápiná peedáca piyáacaléwa, pìyacaténacué, càinácaalícué iyú yéewanápiná nacái peedáca pibàlepináwa, pìwalicaténacué pibàlewa. ²³ Máiníiri cawènica wacáuca yàacàsi íicha. Wainá nacái máiníiri cawènica bàlesi íicha. Dios idéca yàaca wacáuca cháí èri írìcu, wainá nacái cawèníiri íná yéewa wáalíacawa yàanápiná walí wawàsi càmírca máiní cawènica, yái yàacàsica, yái bàlesica nacái. ²⁴ Piicáidacué nalí níai cuipìraca. Càmita nabàna nabànacalewa. Càmita nacái needá nabànacalewa. Canáca nacái nacapèe nadèniacatalépiná nabànacale iyacanáwa. Quéwa Diosta yàaca nayáapíná. Néeni, ¡máinícuéca cáinináca Dios iicáca pía náicha níai màsibèeca! Iná iwàwacutácué píalíacawa Dios icùanácué pía nacái. ²⁵ Néese, éwitacué pínáidáanícaalíwa piwàwawa báawanama, càicáaníta càmitacué píalimá cáala pimànicuéca picáucawa, ibatàa abéeri hora piná, càmitacué píalimá cà. ²⁶ Càmicáinácué píalimá pimànica càiri achúmèeri

wawàsi, íná canéeri iwèni meedá pínáidacaalícuéwa piwàwawa báawanama yàacàsi ìwali, bàlesi nacái.

²⁷ “Piicáidacué càinácaalí íiwinási nadàwinàcawa: Càmita náibaida. Càmita nacái needá sáawáli namànriripiná nabàlewa. Quéwa núumacué pirí nadèniaca náiwínáwa cayábéeri iicacánáwa rey Salomón ibàle íicha, éwitaté máinicáaníta càasuca Salomónca. ²⁸ Dios idéca imàacaca masicái ibàlepiná cayábéeri iicacánáwa, éwita masicái nàyacáaníta maléena èeri meedá manacúalibàa, néese táwicha, yá wenàiwica neemàcani quichái iyú. Dios imànica cayábéeri masicái irí waiquérica càiride iyúwa canéeri iwèni, íná iwàwacutácué píalíacawa Dios yàanápínácué pibàlepiná nacái. ¿Cánácué càmita manuí pínáidacawa piwàwawa Dios ìwali icùanápínácué píá? ²⁹ Picácué pínáidáaniwa mamáalàacata càinácaalícué iyú yéewanápíná peedáca piyáacaléwa. Picácué máini achúmaca pínáidacawa piwàwawa ìwali mamáalàacata. ³⁰ Níacáiná macái èeri mìnánái càmiyéica Dios yéenibeca nánáidáanícawa nawàwawa ìwali, yái wawàsica. Quéwa iyacué pirí Wáaniri Dios yáaliéricawa càirinácaalí wawàsi pimáapuèricuéca. ³¹ Píalimáidacué pimànica càide iyúwacué Dios ichùllaná pimànica, macái pichàini iyúwa, yásí Dios yàacué pirí nacái macáita càinácaalícué pimáapuèrica”, íimaca yái Jesúsca.

Riqueza en el cielo

³² Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: “Picácué cáalu píá, píacué nùasu ovejanáica; máisibáwanáitacué píá, quéwa Wáaniri Dios idéca yeedácuéca píá imàacáanápínácué yàasunáica píá, icùacaténácué píá. ³³ Piwéndacué pìasuwa. Píacué iwènináami catúulécaneeyéi irí. Yásí pidèniapínácué cawènisíwéeri càmirica imáalàawa Dios yèeripínácué pirí chènuniré, aléera càmicataléca éwisàimipínácué píchani, càmicatalé cayéedéeri yáalimá iwàlùacawa, càmita nacái cuwée imáalàidacuéca píchani. ³⁴ Yásí piásucué cawèniirisíwa iyapíná chènuniré, íná piwàwapínácué pìyaca chènuniré”, íimaca yái Jesúsca.

Hay que estar preparados

³⁵ Néeseté Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: “Pichùnìacué píiwitáisewa picùacaténácué nùacawa néese. Péemiacué comparación: Piyacué càide iyúwa wenàiwica idécanáami ìwalica ibàlewa, ipucúadaca nacái yàasu lámparawa. ³⁶ Picùacué nùacawa néese càide iyúwa áibanái íibaidéeyéica nacùacaalí náiwacaliwa yèepùacawa casamiento néese, áibanái imànicatalé fiesta nacásàacadénáamiwa. Nacùaca náiwacaliwa yàacawa néese àta yàanàacataléta casamiento néese, yéewanápíná nàcùaca irí capìi inùma ráunamáita yàanàacaalípiná imáidaca. ³⁷ Yái náiwacali yàanàacaalípiná, yá yàanàacaalí nía càmiyéica iimá, yásí casímáica yàasu wenàiwicanái. Péemiacué cayába, yái náiwacali ichùnìapínáca yàasuwa iwacùacaténá nalí nayáapíná. ³⁸ Casímáica níawa, náiwacali yàanàacaalí nía càmiyéi iimá, éwita yàanàacaalí néré catá bamuchúami, càmicaalí nacái, cacámalaléwa nacái. ³⁹ Péemiacué comparación: Capìi íiwacali yáalíacaalítéwa càinácaalípiná hora irícu cayéedéeri yàanàacatá, néese càmita ibatàa nàcùaca capìinùma nayéedùanápíná íicha yàasutá. Càmita quéwa capìi íiwacali yáalíawa càinácaalípiná hora irícu cayéedéeri yàanàa. ⁴⁰ Càita nacáicué píá. Pichùnìacué píiwitáisewa picùacaténácué nùacawa néese, núa asìali Dios néeséerica, nùacáináwa néese càmicatáipínátacué picùa nùanàa”, íimaca yái Jesúsca.

El criado fiel y el criado infiel

⁴¹ Néeseté Pedro isutáca yéemiawa Jesús:

—Wáiwacali, ¿picàlidasica yái comparaciónca péewáidacaténá wíawamita wía péewáidacaléca, càmicaalí nacái, péewáidasica canánama wenàiwica? —Íimaca yái Pedroca.

⁴² Néese Wáiwacali íimaca: “Péemiacué comparación: Iwàwacutácué pìyaca càide iyúwa capìi íiwacali yàasu wenàiwica. Cáibaidacáiricani, yái yàasu wenàiwicaca, yeebáidéeri nacái íiwacali itàacáíwa machacànìiri iyú. Iná yái capìi íiwacalica, ipíchawáise yàacawa icapèe íichawa, yá ichùllaca yàasu wenàiwicawa icùanápíná yàasu wenàiwica áibanái, yàacaténá nacái nayáapíná èeri imanùbaca. ⁴³ Néesecáwa íiwacali yàanàacaalípiná àniwa, yá casímáica

yàasu wenàiwica imànicaalícáwa ìyaca càide iyúwa íiwacali íimáanáté írí. ⁴⁴ Péemìacué cayába, yái íiwacali imàacapíná yàasu wenàiwicawa icùaca macáita yàasu, yácáiná yàasu wenàiwica íbaidaca cayába íiwacali íríwa, idècunitàcá canáca yái íiwacalica. ⁴⁵⁻⁴⁶ Quéwa yái íiwacali yàasu wenàiwicaca iyúunáidacaalí íiwacali idècuniacawa mamáalàacata, yá nacái idàbacaalí icapèedáidaca inacáiyéiwa íbaidéeyéica, yá iyamáidaca íbaidaca iyáacaténá manuí iyáacaléwa, ìiraca nacái, icàmáanápíná nacái, yáta íiwacali yàanàpináca yáta èerica yàasu wenàiwica càmicatáita icùa yàanàaca, áiba hora nacái càníri yáalíawa ìwali íiwacali yàanàanápíná. Yásí íiwacali idalúaca yèewi pucháibawaca, yái yàasu wenàiwica báawéerica, càide iyúwa yùuwichàidáaná wenàiwica càníiyéica yeebáida itàacái.

⁴⁷ “Cawinácaalí yàasu wenàiwicanái yáaliyéicawa càinácaalí náiwacali iwàwáaná namànica, quéwa càníiyéica icùa íiwacali yàanàaca, càníiyéica yeebáida nacái íiwacali itàacáiwa, yá náiwacali icapèedáidapíná níawa manùba yàawíría cachàiníri cabèesi iyú. ⁴⁸ Néeseta quéwa cawinácaalí yàasu wenàiwica càníirica yáalíawa cayába càinácaalí íiwacali iwàwáaná yàasu wenàiwica imànica, néese imànicaalí íbáyawanáwa, yásí íiwacali icapèedáidaca báawatatàani. Cawinácaalí yáaliyéicawa cayába, iwàwacutá namànica máiní machacàníri iyú. Cawinácaalí yàasu wenàiwica íiwacali imàaquéeyéica icùaca manùba, iwàwacutá nacùaca nía máiní cayábéeri iyú náicha áibanái càníiyéica icùa manùba”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús es causa de división

⁴⁹ Néeseté Jesús íimaca yéewáidacalénái íríwa: “Nudéca nùanàaca aléi èeri iriculé, íná càulenéri wawàsi yàanàpináca macái èeri mìnanaí ìwali càide iyúwa quichái yeemácaalí wenàiwica; yá ¡máiní nuwàwa quichái idàbaca ipucúacawa ráunamáita! ⁵⁰ ¡Iwàwacutápiná nùuwichàacawa cáiwíri yùuwichàacáisi iyú, yá máiní báawaca nuínáidacawa nuwàwawa siùcade àta numáalàidacatalépináta nùuwichàacawa! ⁵¹ Picácué píináidawa wenàiwicanái nàypíná matuíbanáita náapichawáaca nùanàacáanáta aléi èeri iriculé. ¡Càmírita! Néese, càmita abédanama náiwitáise nùwali. ⁵² Siúcáisede nàyacaalí cinco namanùbaca néenánái, yásí máisiba càmita abédanama náiwitáise pucháiba yáapicha, càita nacái, càmita abédanama pucháiba íiwitáise máisiba yáapicha. ⁵³ Asíali yùuwideca imànipínáca ìriwa. Íiri nacái yùuwideca imànipíná yáaniriwa. Inaná ùuwideca umànipínáca uíduwa. Uídu nacái ùuwideca umànipíná úatúawa. Ua nacái ucuíruca ùuwideca umànipíná uiníruwa. Uiníru nacái ùuwideca umànipíná ucuíruwa, níacáiná abénaméeyéi néená neebáidapíná nutàacái, quéwa áibanái càmita neebáidapíná nutàacái”, íimaca yái Jesúsca.

Las señales de los tiempos

⁵⁴ Yá Jesús íimaca wenàiwicanái írí: “Péemìacué comparación: Chái Israel yàasu cáli íinata, piicácaalícué manùba acalèe namichàacawa èeri iwàlùacatáisewa, yásí píimacuéca píriwáaca: ‘Aca uníara wàatalé’. Yásí yúuwàacawa. ⁵⁵ Néese cáuli ipùacaalí sur néese, yásí píimacuéca ùuleca cáminá walíwa. Yásí ùulecani. ⁵⁶ ¡Píacué pucháibéeyéica íiwitáise! Píalíacuécawa càinácaalí íimáaná yái acalèe iicácanáwa, chái cáli nacái. Iná píalíacuéca nacáiwa càinácaalí íimáaná yái Dios imànírira siùca, quéwa picàlidacáitacué pichìwawa càmitasacué píalíawa cawinácaalí núa”, íimaca yái Jesúsca.

Procura ponerte en paz con tu enemigo

⁵⁷ Jesús íimaca nalí: “¿Cánácué càmita píináidawa machacàníri iyú pimànínápinácué cayábéeri? ⁵⁸ Pisutá Dios íicha caquialéta imàacáanápíná iwàwawa píbáyawaná íicha, ipíchaná yùuwichàidaca pía. Càmicaalí càì pimàni, yásí Dios ìyaca píri càiride iyúwa piùwide. Péemìa comparación: Piùwide itécaalí pía ícháawàacaténá piináwaná ìwali nacuèrinánái írí, yá iwàwacutá pitàaníca yáapicha éeréta àyapulicubàa. Pisutá íicha wawàsi caquialéta imàacáanápíná iwàwawa píbáyawaná íicha ipíchaná itéca pía juez yàatalé; càmicaalí pisutá íicha càì, yásí juez imàacaca úwinái náibàaca pía, yá úwinái náucapíná

piawa presoíyéi ibànaliculé, nacapèedáidacaténá piawa. ⁵⁹ Péemìa cayába. Canácatáita namusúawa nàuwichàacái íchawa presoíyéi ibàna irìcuíse àta napáyaidacataléta náichawa namawèniacálewa macáita, àta abéeri centavo piná, yái centavo namáalàidáaná canánama. Càita nacái càmita píalimá pimusúacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha càiripináta”, ímaca yái Jesúsca.

13

Importancia de la conversión

¹ Néenialíté abénaméeyéi wenàiwica nàacawa Jesús yàatalé, yá nacàlidaca Jesús iríni, Pilato gobernador imàacacaté yàasu úwináwa inúaca wenàiwica Galilea yàasu cáli néeséeyéi. Yáté Galilea néeséeyéi líranámi yèewiacawa napíra líranámi yèewiwa, níai píráimica nanuéyícaté sacrificio piná nàacaténá Dios icàaluíniná. Uwinái inúacáiná nía mawiénita irí yáni nanúacatái napírawa, íná yéewa náiranámi yèewiacawa napíra líranámi yèewiwa.

² Néese Jesús ímaca nalí: “Níara Galilea yàasu cáli néeséeyéica néetácatéwa máini báawéeri iyú. Iná cawàwanátacué piyúunáidaca cabáyawanácaté nía náicha canánama iyéeyéica nàasu cáli ínata. ³ Núumacué pirí, càmitaté cabáyawaná nía áibanái ícha. Néese càmicaalícué piwènúada píiwitáisewa Dios irípiná, yásí péetápinácué nacáwa méetàuculé Dios ícha. ⁴ Péemíacatécué nacái naináwaná íwali áibanái dieciocho namanúbaca yéetéyícatéwa Siloé néré chènuníri capíi yúuwàacáinatéwa náinatabàa. Picácué píináidawa cabáyawanéeyéica nía náicha macáita Jerusalén iyacàlená mìnanáica. ⁵ Núumacué pirí, càmitaté cabáyawaná nía áibanái ícha. Néese càmicaalícué piwènúada píiwitáisewa Dios irípiná, yásí macáita péetápinácué nacáwa méetàuculé Dios ícha”, ímaca yái Jesúsca.

La parábola de la higuera sin fruto

⁶ Néeseté Jesús yéewáidaca nía comparación iyú àniwa, náalíacaténáwa mesúnamáita Dios yùuwichàidáanápinaté israelitanái. Yá ímaca nalí: “Aiba asiali idèniacaté higuera yéetaná yàasu uva ibànacalená yèewiréwa. Yàaca iicácaténá idènièricaalí iyacanáwa yái àicuca, quéwa canáca yàanèeri iyacanáca. ⁷ Iná bànacalé íiwacali ímaca yàasu wenàiwica iríwa icuèrica uva ibànacalená: ‘Piicá yái àicuca. Nudéca nucutáca iyacaná máisiba camuí imanúbaca. Yá canáca iyacaná. Iná piùcani. Canápináta meedá wamàaca ibàlùacawa cháí màyacanéeri’, ímaca. ⁸ Quéwa yái icuèrica bànacalé ímaca íiwacali iríwa: ‘Nuíwacali, pimàaca ibàlùacawa cháí quirítàacáwa abéeri camuípiná. Yá nubàsabàsáidaca itéesebàa cáli, nùwacáidapiná nacái pírái iyami cayábacaténá irí cáli. ⁹ Yá cawàwanáta càyacanácani. Néese quéwa màyacanácaalí mamáalàacatani, yásí piùcacani’, ímaca íiwacali iríwa”, ímaca yái Jesúsca.

Jesús sana en el día de reposo a una mujer jorobada

¹⁰ Aiba sábado judiónái iyamáidacatáicawa, Jesús yéewáidacaté nía néewáidacàalu irícu. ¹¹ Uyaca néeni cáuláiqueéchúa inanái. Demonio yùuwichàidacaté úa dieciocho camuí. Càmita demonio ibatàa ubàlùacawa machacànita, canásíwa, cawaalíca úa mamáalàacata. ¹² Néese Jesús iicáca úa, yá imáidaca yàataléwa úa. Ímaca ulí:

—Pía inanái, nuwasàaca pía uláicái ícha —ímaca yái Jesúsca.

¹³ Néese Jesús imàacaca icáapiwa ùwali úái inanáica. Yáta cayábaca úa. Yá úalimáca ubàlùacawa machacànita. Yá udàbaca ùaca Dios irí cayábéeri. ¹⁴ Quéwa yái néewáidacàalu íiwacali iicáca Jesús ichùníaná úa càide iyúwa íbaidacalési, íná calúacani Jesús yáapicha Jesús ichùnìacáiná úa sábado irícu nayamáidacatáicawa. Yá néewáidacàalu íiwacali ímaca wenàiwicanái irí:

—Iyaca walí seis èerita wáibaidacatáipiná. Iwàwacutácué píànàaca quéechacáwatá ichùnìacaténácué píatá, càmita siùca èeri sábado wayamáidacatáicawa —ímaca. ¹⁵ Néese Jesús ímaca nalí:

—Píacué pucháibéeyéica íiwitáise, péemiacué comparación: Macáitacué piwasàaca pipìranáywa pacá itéeyéica yàasusi, burro nacái pitécaténacué nàiraca úni siùca èeri wayamáidacatáicawa. ¹⁶ Néeni, ¿cánacué càmita pibatàa uèpunicawa cayába siùca èeri wayamáidacatáicawa úái Abraham itaquétúanámica, úái inanái Satanás idacuèchúa uláicái iyú dieciocho camuí? —Íimaca yái Jesúsca.

¹⁷ Idécanáami Jesús icàlidaca nalíni, yá báica yùuwidenái wenàiwicanái yàacuésemi. Quéwa macáita wenàiwica casíimáica nawàwa naicácáinaté yái Jesús imàníríca íiwitáise cachàinírí iyúwa, yái camíríca áibanái wenàiwica idé imànica.

La parábola de la semilla de mostaza

¹⁸ Jesús íimaca nalí nacái: “Siùcade nucàlidacué pirí càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Nuéwáidacué pía comparación iyú. ¹⁹ Yái Dios icùaná yàasu wenàiwicawa iyaca càide iyúwa achúméeríina mostaza íimi, asíali ibànéeríca ibànacale yèewiwa. Máiní achúméeríinaca yái íimica, quéwa idàwinàacawa manuírípiná mamáalàacata càiride iyúwa àicusíwa. Máinírí manuícáni, íná yéewa màsibèe nàanàaca namànica namùlubèwa mostaza yéetaná yàana ínata”, íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la levadura

²⁰ Jesús íimaca nalí nacái: “Siùcade nuéwáidacué pía comparación iyú píalíacaténacuéwa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. ²¹ Càicanide iyúwa levadura iyáaná. Inaná yèewiàadaca levadura másibàawiríacatái harina yèewi, yéewanápiná macáita íbesi inísàacawa”, íimaca yái Jesúsca.

La puerta angosta

²² Néeseté idècunitàacáwa Jesús yèepunicawa Jerusalén iyacàlená nérépiná, yá ichàbacawa áibanái iyacàle irìcubàa imanùbaca, manuínaméeri, pùbèeri nacái yàcaléca. Yá yéewáidaca wenàiwicanái néenibàa nacái. ²³ Aiba wenàiwica isutáca yéemiawa Jesús:

—Wáiwacali, ¿másibáwanáitasica wenàiwica níara Dios iwaseéyèepínaca yàasu yùuwichàacáisi íichawa? —Íimaca. ²⁴ Jesús íimaca irí:

—Píalímáidacué macái pichàini iyúwa peebáidacaténá nutàacái. Máiní càulenáca wenàiwica neebáidaca nutàacái, nawàlùacaténáwa Dios iyacàle irìculé, càide iyúwacué càulenáaná wawàlùacawa máucuírí capíi inùma irìcubàa. Núumacué pirí madécaná wenàiwica nawàwapíná nawàlùacawa Dios iyacàle irìculé iyéeríca chènuniré Dios icùacataléca macáita, quéwa càmita náalímápiná, càmicáinaté neebáida nutàacái báisírí iyú. ²⁵ Numànipíná càide iyúwa capíi íiwacali imàníná. Nudécanáami nubàllaca capíi inùma chènuniré, yásí píacué iyéeyéica méetàuculé capíi íicha, pìanàpinácuéca inùma néré, yá pimáidapínácuéca nulíwa: ‘Wáiwacali, píacùa walíni’, càipínácué píimaca nulí. Quéwa núumacuéca píriwa: ‘Càmitacué núalía nuicáca pía síisáanéeyéicalícué pía’, càì núumacuéca píri. ²⁶ Néese píimapínácuéca nulí: ‘Wayáacaté wayáacaléwa píapícha. Péewáidacaté wíawàyacàle yàasu calle irìcubàawa’, càipínácué píimaca nulí. ²⁷ Quéwa núumapínácué píri àniwa: ‘Nudéca núumacuéca píri, càmitacué núalía nuicáca pía síisáanéeyéicalícué pía. Píacuéwa núicha macáita píacué imàníiyéica ibáyawanáwa’, càipínácué núumaca píri. ²⁸ Yá píicháanínácuéca néenibàawa, píamíadapínácuéca píyéiwa píùwìchàacái iyúwa, píicácáinácué píawirínáimi Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái, macái profetanái nacái nàyaca Dios iyacàle irìcu, icùacataléca macáita chènuniré, píacué quéwa píúcapínácuéca méetàuculé. ²⁹ Madécanácáiná wenàiwica nàanàapíná néréwa, macái cáli néeséeyéica, norte néeséeyéi, sur néeséeyéi nacái, este néeséeyéi nacái, oeste néeséeyéi nacái, nayáacaténá nayáacaléwa Dios iyacàle irìcu Dios icùacataléca macáita chènuniré. ³⁰ Néese abénaméeyéi càimíiyéica máiní cachàini siùcade cháì èeri irìcu áiba èeriwa máiní cachàinica níata áibanái íicha. Áibanái nacái cachàiníiyéica siùcade, áiba èeriwa càmita máiníiyéi cachàinica níata èeri imáalàacaalípináwa —Íimaca yái Jesúsca.

Jesús llora por Jerusalén

³¹ Yáté èrica abénaméeyéi fariseonái nàanàaca Jesús yàatalé. Yá náimaca Jesús irí:

—Ara, piacàatétawa, rey Herodes iwàwacáiná inúaca pía —náimaca. ³² Quéwa Jesús ímaca nalí:

—Piacuéwa rey Herodes yàatalé, yáara cachìwéerica. Píimacué irí càì: ‘Péemìà cayába, maléená èri quirítàacáwa núuca demonio wenàiwicanái ícha, nuchùnìà nacái cáuláiquéeyéi. Néese mesúnamáita numáalàidaca numànica nuíbaidacaléwa’, càì píimacué iríwa. ³³ Quéwa iwàwacutá nuèpunícawa maléená èri quirítàacáwa àta nùanàacataléta Jerusalén iyacàlená irìculé, níacáiná israelitanái nanúacaté batéwa macáita Dios yàasu profetanái Jerusalén iyacàlená irìcu. Iná iwàwacutá núa nacái nuétácawa néenibàa.

³⁴ “¡Piacué Jerusalén iyacàlená mìnanaíca, piacué inuéyéica Dios yàasu profetanái, inuéyéica nacái wenàiwica íba iyú, níái wenàiwica Dios ibànuèyéica icàlidacaténacué pirí tàacáisi inùmalícuíse! ¡Manùba yàawiría nuwàwacaté nùwacáidacuéca nucùaca pía càide iyúwa cawámai ùwacáidacaalí uénibewa ubáiná yáapísewa! Quéwa càmítacué piwàwa nucùaca pía. ³⁵ Iná péemiacué cayába, máiséeyéipiná picapèemicuéca idécanáami piùwidenái imànícuéca píipunita ùwicái; núumacué nacái pirí, càmítacué piicá núa quirínama àta píimacatalépinátacué nùwali: ‘¡Cayábéericani yái yàanèrica Wacuèriná Dios ípidená ìwali, Dios ibànuèrica walí!’ càipínacué píimaca nùwali —ímaca yái Jesúsca.

14

Jesús sana a un enfermo de hidropesía

¹ Aiba sábadò judíonái iyamáidacatáicawa, Jesús yàacawa iyáacaténá iyáacaléwa abéeri fariseo íiwacaliná icapèe irìcu. Nàyaca néenibàa áibanái fariseo nacái iicáidéeyéica iyaca Jesús irí, naicácaténá asáisi imànicaalí áiba wawàsi nacháawèripiná iináwaná ìwali ìwalíse.

² Iyaca abéeri cáuláiquéeri nacái Jesús ípunita. Yái cáuláiquéerica yéenéeriwa macáita ìwalísewa. ³ Néese Jesús isutáca yéemíawa níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, nía nacái fariseonái. Yá ímaca nalí:

—¿Cáinacué píináidacawa? ¿Dios imàacásica wachùnìaca cáuláiquéeyéi wenàiwica siùca èri sábadò wayamáidacatáicawa? —ímaca yái Jesúsca.

⁴ Quéwa masánata ícha nía meedá. Néese Jesús imàacaca icáapiwa ìwali yái cáuláiquéerica, yá ichùnìacani. Yá Jesús imàacaca asìali yèpùacawa náicha matuíbanáiri iyú. ⁵ Néese Jesús ímaca fariseonái irí:

—Nucàlidacué pirí comparación: Abéericaalícué píiri, càmicaalí nacái, pípirá pacá, yúuwàacaalíwa utàwi nacáichúa irìculé namusúadacatáise úni, ¿càmítasicué pímusúada caquialétani, éwita sábadocáaníta, yái èri wayamáidacatáicawa? Iná ¿cánacué càmita píalíawa Dios imàacaca wachùnìaca cáuláiquéeyéi wenàiwica macái èri imanùbaca, sábadò nacái? —ímaca yái Jesúsca.

⁶ Néese báica nía, càmita náalimá nacàlidaca iríni, Jesús imawèniadacáinaté nía.

Los invitados a la fiesta de bodas

⁷ Níái asianái fariseo imáidéeyéicaté néré nacutáca náawinacatáipináwa cáimiétacanéeyéi yàasu yàalubáisi íinata, cáimacáicáiná naicáca níawawa, nawàwacáiná nacái áibanái naicáca nía cáimiétaquéeri iyú. Jesús iicáicáiná namàníná, íná yàalàaca nía comparación iyú. Ímaca nalí:

⁸ —Aiba imáidacaalí pía fiesta casamiento nérépiná, picá píawinawa cáimiétacanéeyéi yàasu yàalubáisi íinata yácáiná cawàwanáta áiba wenàiwica yàanàaca, capìi íiwacali imáidéerica néré, cachàiniirica píicha. ⁹ Néese capìi íiwacali, yái imáidéericuéca pía pucháiba, yàanàapiná píatalé, yá íimapináca píriwa: ‘Pimàaca áiba yáawinacawa píatalé’, càipiná ímaca píri. Néese báica pía meedá naicáicáiná píwàwacutáaná píaca píawinacawa yàalubáisi íinata namáalàidáaná canánama, càmíiyéi cáimiétacaná yáawinacatáiwa, déeculé capìi íiwacali ícha.

¹⁰ Iwàwacutá càì pímanica: Namáidacaalí pía, yá píawinawa yàalubáisi íinata namáalàidáaná

canánama, càmiyéi cáimiétacaná yáawinacatáíwa, yéewanápiná capli íiwacali yàanàaca néré, yásí íimaca pirí: ‘Nùacawéeriná, pichàbawa áibacatalé cáimiétacanéeyéi yáawinacatáicawa’, càipiná íimaca pirí. Càita áibanái yáawinéeyéicawa píapicha mesa iwéré naicápiná capli íiwacali iicáca pía cáimiétaquéri iyú. ¹¹ Cawinácaalí wenàiwica cáimacáiyéica iicáca yáawawa, Dios imàacapiná báica nía, càmiyéi nacái cachàini. Néese cawinácaalí wenàiwica càmiyéica cáimacái iicáca yáawawa, Dios imàacapiná cáimiétacanáca nía, cachàini nacái — íimaca yái Jesúsca.

¹² Néese Jesús íimaca capli íiwacali irí imáidéericaté Jesús néré:

—Pimáidacaalí áibanái nayáacaténá nayáacaléwa píapicha, picá pimáida píacawéeyéináwa, nía nacái péenánáíwa, nía nacái píawiría yéénaca, nía nacái càasuíyéica iyéeyéica mawiénita pirí; níacáiná áibaalípiná náaliacawa iwàwacutáaná namáidaca nàataléwa pía nacái piyáacaténá piyáacaléwa náapicha. Càita napáyaidaca pía yàacàsi ìwaliná píèricaté nalí. Quéwa càmita cayába càì pimànica. ¹³ Néese pichùnìacaalí manùba yàacàsi áibanái iyáapiná, yá pimáida catúulécanéeyéi wenàiwica, báawéeyéi iiná nacái, éerúyéi yàabàli nacái, matuíyéi nacái. ¹⁴ Yásí casímáipináca piwàwa càmicáiná náalimá napáyaidaca pía àniwa. Yásí Dios imàaca piríwa cayábasíwéeri cawèníiri chènuníseérica áiba éeriwa namichàacaalípináwa yéetácáisi íicha macáita wenàiwicanáimi cayábéeyéica íiwitáise — íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la gran cena

¹⁵ Néeseté idécanáami Jesús icàlidaca nalíni, yá áiba yáawinéericawa néenibàa iyáacaténá iyáacaléwa náapicha íimaca Jesús irí:

—¡Casímáipinácani cawinácaalí wenàiwica iyéeripináca iyáacaléwa manùbéeyéi yáapicha Dios iyacàle irícu Dios icùacataléca macáita chènuniré! —íimaca. ¹⁶ Néese Jesús íimaca irí:

—Péemìa comparación: Càasuíri asìali ichùnìacaté madécaná yàacàsi icapèe irícuwa iwacùacaténá manùbéeyéi wenàiwica yèewi nayáapináni. Yá imáidaca néré manùba wenàiwica. ¹⁷ Néese yéénáíwaná yàanàaca nayáanápiná nayáacaléwa, yá ibànùaca yàasu wenàiwicawa icàlidacaténá nalíni níai wenàiwicaca càasuíri asìali imáidéeyéicaté. Yá íimaca nalí: ‘Aquialécué macái, nudéca nuchùnìaca macáita’, íimaca nalí. ¹⁸ Néeseta quéwa macáita nacàlidaca càmitasa náalimá nàacawa néré. Yái idàbáanéérica íimaca: ‘Nudéca nuwèniaca cáli bānacalé yāalupiná. Iwāwacutá nūacawa néré nuicácaténá néréni. Pimāni nulí cayábéeri picàlidaca píiwacali iríwani càmita nūalimá nūacawa icapèe néré’, íimaca irí. ¹⁹ Aiba íimaca irí nacái: ‘Nudéca nuwèniaca diez namanùbaca pacá íibaidéeyéipiná. Iwāwacutá nūacawa néré nūalimáidacaténá nía asásí náibaidacaalí cayába. Pimāni nulí cayábéeri, picàlidaca píiwacali iríwani càmita nūalimá nūacawa icapèe néré’, íimaca irí. ²⁰ Aiba íimaca irí àniwa: ‘Nudéca nuedáca nūacawétúapináwa, íná càmita nūalimá nūacawa néré’, íimaca irí. ²¹ Néese yái yàasu wenàiwicaca yèepùacawa íiwacali yàataléwa. Yá icàlidaca irí naináwaná. Néese calúaca yái íiwacalica. Yá íimaca yàasu wenàiwica iríwa: ‘Pìacàatétawa yàcalé néré. Picutáca wenàiwica carretera manuínaméeyéi irícubàa, àyapu púubanaméeyéi irícubàa nacái. Pimáida catúulécanéeyéi yàanàacaténá nupapèe néré, nía nacái éerúyéi yàabàli, nía nacái yàana ituwièyéicawa íicha, nía nacái macàwéeyéica’, íimaca yái íiwacalica. ²² Néese yàasu wenàiwica imáidaca nía. Yá íimaca íiwacali iríwa: ‘Nuíwacali, nudéca numànica càide iyúwa píimáaná nulí, quéwa càmitàacá ipuníawa yái picapèeca’, íimaca irí. ²³ Néese íiwacali íimaca irí: ‘Pìawa macái àyapu imanùbaca chuítaliré yàcalé íicha, ànalímalé nacái àta alénacaalí nàyaca wenàiwica. Pité néese wenàiwica nawàlúanápináwa, yéewanápiná ipuníacawa yái nupapèeca’, íimaca yái íiwacalica. ²⁴ Níacáiná idàbáanéeyéica wenàiwicaca numáidéeyéicaté quéecha, núumacuéca pirí, canácata néená iyáapiná iyáacaléwa nuchùnìérica nupapèe irícuwa”, íimaca yái Jesúsca.

Lo que cuesta seguir a Cristo

²⁵ Madécaná wenàiwica yèepunicatéwa Jesús yáapicha, yéewáidacalécáténá nía. Yá Jesús iwènúa iicáidaca nalí. Ímaca nalí: ²⁶ “Piwàwacaalícué nuéwáidacaléca pía, néese iwàwacutácué cáinináca piicáca núa ícha yái cáinináanáca piicáca píaniricuéwa, píatúa nacáíwa, piacawéetúa nacáíwa, péenibe nacáíwa, péenánái nacáíwa, íchacué nacái yái cáinináanáca piicáca picáucawa. Càmicaalícué cáininá piicáca núa ícha yái cáinináanáca piicáca nía, néese càmitacué yéewa nuéwáidacalécuéca pía. ²⁷ Piwàwacaalícué piacawa núapicha iyúwa nuéwáidacalé, iwàwacutácué matuíbanáiri iyú pimàacaca áibanái yùuwicháidaca pía, éwita naicáanícaalícué piquíniná, éwita nanúacaalícué píawa peebáidacáiná nutàacái, càide iyúwa iwàwacutácaalí nawáacutáidaca nàasu cruzwa cawinácaalí yéetéeyéipínacawa cruz ìwali. Iwàwacutácué nacái pimànica mamáalàacata càide iyúwa nuchùullianácué pía. Càmicaalícué càì pimànica, néese càmitacué píalimá nuéwáidacalécuéca pía. Iná iwàwacutácué píináidacawa cayába quéechacáwa asáísí píalimácaalícué nuéwáidacaléca pía. ²⁸ Péemiácué comparación: Abéericaalí péenácué iwàwa imànica chènuníiri capíi, quéechacáwa yáawinacawa iputàaca cayába capíi iwènìpiná yáalíacáténáwa asáísí idènìacaalí iwènìpiná imáalàidacáténá imànica capíi. ²⁹ Néese, càmicaalí càì imàni, néese idécanáami dàalaca imànica cáli ibàlùadacáténá capíi íba ínata, càmita yáalimá imáalàidaca imànica capíi. Yásí macáita wenàiwica iiquéeyéica capíi yéenámi, nadàbapíná naicáaníca asíali iquíniná. ³⁰ Yá náimapínáca ìwali: ‘Yái asíali idàbacaté imànica chènuníiri capíi, néese càmita yáalimá imáalàidaca imànicani’, càipíná náimaca, naicáaníca iquíniná. ³¹ Péemiácué áiba comparación: Aiba nacuèrinásàiri iwàwacutácaalí imànica ùwicái áiba cáli ípunita, quéechacáwa yáawinacawa íináidacáténáwa cayába asáísí yàasu úwinái diez mil namanùbaca náalimácaalí namawèniadaca náichawa áiba cáli icuèriná yàasu úwinái veinte mil namanùbaca. ³² Néese càmicaalí yáalimá imawèniadaca íchawa nía, yásí ibànùaca yàasu wenàiwicanáíwa áiba cáli icuèriná yàatalé, ipíchawáise yàanàaca mawiénita, nasutácaténá néemiawani càisimalénácaalí iyú iwàwacutá ipáyaidaca íchawani, yéewanápiná imàacaca nàyaca matuíbanáita. ³³ Càita nacái iwàwacutácué píináidacawa cáalíacáiri iyú asáísí píalimácaalícué pimànica càide iyúwa nuchùullianá pía, yácáiná, càmicaalícué pimàaca piwàwawa ícha macáita píasumica, néese cué canáca yéewanáwa nuéwáidacaléca pía”, ímaca nalí yái Jesúsca.

Quando la sal deja de estar salada

³⁴ Jesús ímaca nalí: “Péemiácué comparación: Nuéwáidacalénái nàyaca machacàníiri iyú, namàni nacái cayábéeri. Càica níade iyúwa cayábéeri iwíidùma, puíwéerica imànica yàacàsi yéewanápiná caséeca wenàiwica nayáacani. Néese càmicaalí quirínama puíwa iwíidùmaca, yá càmita yáalimá puíwaca àniwani. ³⁵ Canéeri iwèni meedáni yái iwíidùmaca. Càmita cayába cáli iríni. Càmita cayába irí nacái yání nàwacáidacataléca píraí iyami. Wáuca meedáni, yái iwíidùmamica. Càita nacái iwàwacutácué píyaca machacàníiri iyú, pimànicué cayábéeri nacái, píacué nuéwáidacaléca, yéewanápiná wenàiwica nawàwa neebáidaca yái báisíiri tàacáisica. Càuwíyéicaalícué pía, péemiácué nutàacái”, ímaca yái Jesúsca.

15

La parábola del pastor que encuentra su oveja

¹ Néenialíté madécaná yeedéeyéicaté plata néenánái judío íchawa Roma iyacàlená yàasu gobierno irípiná, áibanái nacái báawéeyéi íiwitáise, nàacawa Jesús yàatalé, néemiácaténá itàacái. ² Néese abénaméeyéi fariseo, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, natàaníca báawéeri iyú Jesús ìwali. Náimaca Jesús ìwali:

—Yái asíalica itàidaca cayába báawéeyéi íiwitáise, yá iyáaca iyáacaléwa náapicha —náimaca.

³ Iná Jesús yéewáidaca nía comparación iyú. Yá ímaca nalí: ⁴ “Péemiácué comparación: Abéeri péenácué idènìacaalí cien namanùbaca ipíra ovejanáíwa, yá abéeri oveja iméeràacaalíwa, yásí náiwacali imàacaca ipíranáíwa noventa y nueve namanùbaca

manacúalibàa yàacaténá icutáca oveja yúuquéricawa ícha àta yàanàacatalétani. ⁵ Néese yàanàacaalíni, yásí casímáiri iyú imichàidaca oveja iwáacutaléwa. ⁶ Néese yàanàaca icapèe néréwa, yá iwacáidaca yàacawéeyéináwa, áibanái nacái iyaquewéeyéicawa. Yá ímaca nalí: ‘Casímáicué piwàwa núapicha, nudéca nùanàaca yái nupìra ovejawa yúuquéricatéwa nuícha’, càipiná ímaca yái oveja íiwacalináca”, ímaca yái Jesúsca. ⁷ Néese Jesús ímaca nalí: “Péemíacué cayába. Càita nacái abéeri wenàiwica iwènúadacaalí íiwitáisewa báawéeri ícha, yásí ángelnái ìyéeyéica chènuniré nayanídacawa abéeri wenàiwica ìwali manuísíwata ícha yái nayanídaánacawa noventa y nueve namanùbaca ìwali íináidéeyéicawa mabáyawanáca, íináidéeyéica nacáíwa càmita iwàwacutá nawènúadaca náiwitáisewa báawéeri ícha càide iyúwacué píináidaánáwa píwaliwa. Iná yéewa cayábacata nàwacáidáyacacawa nùatalé níái yáaliyéeyéicawa cabáyawanáca nawènúadacaténá náiwitáisewa nabáyawaná íchawa”, ímaca yái Jesúsca.

La parábola de la mujer que encuentra su moneda

⁸ Néeseté Jesús yéewáidaca nía comparación iyú. Yá ímaca nalí: “Inanáí idèniacaalí diez namanùbaca moneda máiniyéi cawènica yáawamíyéi plata quírameníri, néese abéechúa monedacaalí yúucawa uícha, yásí upucúadaca lámpara ucutácaténá moneda yúuquéechúacawa uícha. Yá utunúaca ucapèe iricubàawa éeréeri iyú àta ùanàacataléta moneda cawènichúaca. ⁹ Néese ùanàacanáami úa, yá ùwacáidaca uyaquewéeyéiwa inanái, áibanái nacái ùacawéeyéináca inanáica. Yá úumaca nalí: ‘Casímáicué piwàwa núapicha, nudéca nùanàaca cawènichúca moneda yúuquéechúacatéwa nuícha’, úumaca nalí. ¹⁰ Núumacué pirí, càita nacái casímáica Dios yàasu ángelnái abéeri wenàiwica ìwali, cawinácaalí báawéericaté íiwitáise iwènúadéerica íiwitáisewa báawéeri ícha Dios irípiná”, ímaca yái Jesúsca.

La parábola del padre que perdona a su hijo

¹¹ Néeseté Jesús yéewáidaca nía àniwa comparación iyú. Yá ímaca nalí: “Càasuíri asìali idèniacaté yéenibewa pucháiba asianái. ¹² Néese iméeréeri ímaca yáaniri iríwa: ‘Pápa, pìra nùasu yéená yái píasucawa píèripináca nulí péetácaalípináwa’, ímaca yáaniri iríwa. Yá néese náaniri iwacùaca macáita yàasu yèewiwa nalí. ¹³ Néesecáwa cawàwanáta máisiba èeri idénáami, iméeréeri iwéndaca íchawa yáaniri yàasuwa, yá itéca iwènináami, néese yàacawa déeculé áiba cáli néré. Yá yúucaca macáita yàasu platawa iyacaténá máini máiwitáiséeri iyú. ¹⁴ Néese idécanáami yúucaca macáita, yá idàbaca canáca nayáacalé cachàiníri iyú néenibàa. Yá iméeréeri idàbaca máapicani. ¹⁵ Yá icutáca íbaidacalépináwa áiba asìali yáapicha yái cáli néeséeri. Yái asìali ichùulíaca iméeréeri yàacawa yàasu manacúaliré yàacaténá ipìra marranonái iyáapiná. ¹⁶ Máini iméeréeri iwàwaca iyáaca marranonái iyáacalé yéénaca anáica, quéwa càmita wenàiwica ibatàa iyáaca nía, ibatàa abéeri pináta, càmita nàa iyáapiná. ¹⁷ Atata ùuculliri idàbaca íináidacawa cáaliacáiri iyú àniwa. Yá ímaca iríwa: ‘Núaniri idèniaca yàasu wenàiwicawa manùbéeyéi. Nadèni nayáacaléwa cayábata, imàacaca nacáíwa nalí manuí. Quéwa, núa cháí nuétácawa máapicái iyú. ¹⁸⁻¹⁹ Siùcade nuèpùacawa núaniri icapèe néréwa àniwa. Yá núumapiná iríwa: Pápa, nudéca numànica Dios irí báawéeri, pirí nacái. Siùcade càmita quirínama cayábaca nuíwitáise, íná canáca yéewaná quirínama núumáanápiná pirí núanirica píata. Pimàaca nùyaca càide iyúwa píasu wenàiwica, yásí nuíbidaca pirí, càipiná núumaca núaniri iríwa’, ímaca íináidacawa iríwa yái iméeréerica. ²⁰ Iná yàacawa, yèepùacawa yáaniri icapèe néréwa.

“Quéwa déecuésecaalí tàacáwani, yá yáaniri iicácani. Yá catúulécanáca iicáca ìriwa. Yá yáaniri ipìlacawa ípunitáidaca ìriwa. Yá yàanalícuca ìriwa itàidaca cayábani. Isùsùaca ìri inàni ìwaliwa càide iyúwa náiwitáise natàidaáná wenàiwica cáininéerica naicáca. ²¹ Néese yái ìri iméeréeri ímaca yáaniri iríwa: ‘Pápa, nudéca numànica Dios irí báawéeri, pirí nacái. Siùcade càmita quirínama cayába nuíwitáise, íná canáca yéewaná quirínama núumáanápiná pirí núanirica píata’, ímaca. ²² Yáanirita quéwa ímaca yàasu wenàiwicanái iríwa: ‘Caquialétacué,

peedácué ibàlepiná cayábanaméeri áiba bàlesi ícha. Pìwalicué ìwalini. Pìwalicué anillo icáapi íiduná ìwali. Pìwalicué nacái izapatonipiná yàabàli ìwali. ²³ Peedácué nacái pacá íidu walíibèechúa. Pinúacué wayáapínani. Siúcade wamànicué fiesta. ²⁴ Yácáiná nuírca, nuyúunáidéericaté yéetácatéwa nuícha, siúca quéwade idéca yèepùacawa nùatalé àniwa. Yúucacatéwa nuícha, quéwa siúca nudéca nùanàca àniwani', íimaca nalí yái yáanírca. Néese nadàbaca namànica fiesta.

²⁵ “Idècunitàacá namànica fiesta, yá ìiri béeri íibaidaca yèepunícawa yáaniri yàasu manacúali néenibàawa. Yá yèepùaca yàacawa capli nérépiná, yásí yéemìaca namànica música, abénaméeyéi nacái nalabàaca casímáiri iyú. ²⁶ Yái ìiri béerica imáidaca yàataléwa abéeri íibaidéeri. Yá isutáca yéemìawa càinácaalí namàníná capli írìcu. ²⁷ Yá íibaidéeri íimaca írì: ‘Idéca yèepùacawa néese àniwa piméeréerica, íná píaniri idéca ichùullaca nanúanápíná wayáapíná pacá íidu walíibèechúa yáwanái, yácáiná piméeréeri idéca yàanàca cayábata’, íimaca írì. ²⁸ Néese calúacani, yái ìiri béerica. Càmita iwàwa iwàlùacawa capli írìculé, íná iwàwacutá yáaniri imusúacawa isutácaténá ícha iwàlùanápínáwa néré náapícha. ²⁹ Quéwa ìiri béeri càmita yeebá, yá íimaca yáaniri írìwa: ‘Nudéca nuíbaidaca piri madécaná camuí. Nudéca numànica mamáalàacata càide iyúwa pichùullaná numànica. Canácatáita píà nulí ibatàa abéeri cabra achúméeríinapínáta, numànicaténá fiesta nùacawéeyéiná yáapíchawa. ³⁰ Siúca idéca yàanàca yái píirica, yúuquéricaté macáita píasu platami máaléquéeri iyú nalípiná inanáica íiméeyéica aslanái yáapícha plata ìwalínápíná, yá pidéca pinúaca írì iyáapíná pacá íidu walíibèechúa’, íimaca yái ìiri béerica.

³¹ “Néese yáaniri íimaca írì: ‘Nuíri. Pidéca piyamáacawa núapícha càiripínáta. Píasucata macáita yái nudènièrica. ³² Siúcade quéwa máini cayábaca wamànínáca fiesta, casímáica nacái wía. Piméeréericáiná idéca yàanàca, yái iyéericaté càide iyúwa yéetéerimiwa, quéwa idéca yèepùacawa wàatalé càide iyúwa idéca nacáicaalí yèepùacawa cáuca àniwani; yúucacatéwa nuícha, yá wadéca wàanàca àniwani’, íimaca yái yáanírca. Càita nacái Díos itàidaca cayába cawínácaalí wenàiwica iwènúadéerica íiwitáisewa íbáyawaná íichawa”, íimaca yái Jesúsca.

16

La parábola del mayordomo que abusó de la confianza

¹ Néeseté Jesús yéewáidaca yéewáidacalénáíwa comparación iyú. Íimaca nalí: “Iyacaté abéeri náiwacali càasuíri. Idèniaca yàasu wenàiwicawa icuèrica càasuíri yàasu cawèníri. Yá áibanái nàanàca nacháawàaca yàasu wenàiwica íináwaná ìwali yái wenàiwicaca icuèrica íiwacali yàasuwa. Náimaca yúucáanása meedá íiwacali yàasu platawa máiwitáiséeri iyú. ² Néese íiwacali imáidaca yàataléwani. Yá íiwacali íimaca írì: ‘Nudéca nuémìaca píináwaná píúcaca nùasu plata. Siúcade pichùnà nùasuwa picàlidacaténá nulí macáita píibaidacalé ìwaliwa càmicáiná nubatàa picúaca nùasu quirínama’, íimaca yái íiwacalica. ³ Néese yái aslali yàacawa íiwacali íichawa. Yá íimaca írìwa: ‘¿Càináica numàni siúcade nuíwacali iwàwacáiná yúucaca núa? Canáca nuchàini nubànacaténá nubànacalewa. Báica nacái nusutáca plata áibanái ícha nuwènièripíná iyú nuyáapínáwa. ⁴ Uwé, siúca nùalíacawa càinácaalí numàníinápiná àniwa yéewanápíná áibanái yeedáca yàataléwa núa, idécanáami nuíwacali yúucaca núa’, íimaca írìwa. ⁵ Néese yái aslali imáidaca wenàiwica imawènièyéica íiwacali ícha plata nàanàanápíná abéerinamata namanùbaca iyúwa. Yá íimaca idàbáanéeri írì: ‘¿Càisimaléná pimawènià nuíwacali ícha?’ íimaca. ⁶ Néese idàbáanéeri wenàiwica íimaca: ‘Numawènià píiwacali ícha cien namanùbaca yàalu olivo iséená’, íimaca. Néese íiwacali yàasu wenàiwica íimaca írì: ‘Cháta iyaca pimawèniacáleca cuyàluta íbáiná írìcu. Píúca meedáni. Ara, píawinacàatétawa pitànàa àniwa áiba cuyàluta íbáiná írìcu cincuenta namanùbaca pimawèniánápíná nuíwacali ícha meedá. Yásí iwàwacutá pèepùadaca írì cincuenta namanùbaca meedá’, íimaca írì. ⁷ Néese yái íiwacali yàasu wenàiwicaca íimaca áiba írì: ‘¿Néeni píá? ¿Càisimaléná pimawènià?’ íimaca írì. Yái áiba aslali íimaca írì:

‘Cien namanùbaca yàalu trigo ituíná’, íimaca irí. Néese íiwacali yàasu wenàiwica íimaca irí: ‘Cháta ìyaca pimawènìacáleca cuyàluta ibáiná irìcu. Piúca meedáni. Pitànàa áiba cuyàluta ibáiná irìcu àniwa ochenta namanùbaca pimawènìanápíná íicha meedá. Yásí iwàwacutá pèepùadaca irí ochenta namanùbaca meedá’, íimaca irí. Càita imànica náapicha macáita wenàiwica imawènièyèica íiwacali íicha yàasusi. ⁸ Néese yái íiwacali yáalíacawa bàsabàsaca yàasu wenàiwica íiwita, yái báawéerica íiwitáise icuèricaté íiwacali yàasuwa, iwènúadacáiná namawènìacále. Nudéca nucàlidacuéca pírí yái comparaciónca píalíacaténáwa máiniyèi cáalíacáica èeri mìnánáica càmiyèica yeebáida Dios itàacái namànicaalí wawàsi nanacáiyèi yáapichawa, cáalíacáica nía píchacué, píacué yeebáidèyèica Dios itàacái.

⁹ “Iná nùalàacuéca pía pimànìinápínacué cayábèeri áibanái irí piasu plata iyúwa, yéewanápínacué cáinináca naicáca píawa. Néeseçáwa, plata imáalàacaalípínáwa píchacué, yásí needácué nàataléwa pía aléera chènuniré nàyacatalé càmirica imáalàawa.

¹⁰ “Aiba wenàiwica icùacaalí achúmèeri wawàsi machacànìiri iyú, yá icùapínáca cayába nacái manùba wawàsi. Quéwa imànicaalí ibáyawanáwa idènìacaalí achúmanamata, yá imànìpínáca ibáyawanáwa nacái idènìacaalí manùba. ¹¹ Iná càmicaalícué pimànì cayábèeri piasu plata iyúwa cháí báawèeri èeri irìcu, néese càmitacué namàacapíná picùaca báisìiri cawènìirica ìyèerica chènuniré. ¹² Néese àniwa càmicaalícué picùca áibanái yàasu machacànìiri iyú, néese càmita nàacué pírí piasusíwapínáwa.

¹³ “Péemìacué comparación: Canácata yàasu wenàiwica yáalimèeri imànica machacànìiri iyú càide iyúwa íiwacanánái pucháiba ichùullianá imànica, báawacáiná iicáca abèeri íiwacaliwa, cáinináta quéwa iicáca íiwacaliwa áiba. Càmicaalí nacái, néese yàapíná íiwacali áiba icàaluínánáwa, quéwa caná iwèni meedá iicápiná íiwacali áibawa. Càita nacái càmitacué pidé píbaidaca cayába Píiwacali Dios irípináwa càide iyúwa iwàwáaná cáininácaalícué piicáca plata”, íimaca yái Jesúsca.

¹⁴ Néese abénaméeyèi fariseo cáininéeyèica iicáca plata, néemìacáiná macáita Jesús íimáaná plata ìwali, íná naicáanica Jesús iquíniná. ¹⁵ Quéwa Jesús íimaca nalí: “Pidécuéca picàlidaca piináwaná ìwaliwa wenàiwicanái irí cayábáanása píiwitáise. Neebáidacué nacái pichíwa. Quéwa Dios yáalíacuécawa píiwitáise ìwali, càinácaalí ìyáaná. Casímáica èeri mìnánái iicácuéca píiwitáise báawèeri, quéwa Dios iicácuéca píiwitáise iyúwa yáséerimi isàni meedá”, íimaca yái Jesúsca.

La ley y el reino de Dios

¹⁶ Jesús íimaca: “Bàaluité iwàwacutá wenàiwica neebáidaca iyúwa profeta Moisés itànàanaté tàacáisi Dios inùmaliçuise, iyúwa nacái profetanái itànàanaté Dios itàacái. Càité ìyaca àta Juan el Bautista yàanàacatalétaté. Néese Juan, núa nacái wadéca wacàlidaca wenàiwicanái iríni yái cayábèeri tàacáisica náalíacaténáwa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Siùca madécaná wenàiwica nawàwa nàuwichàidaca Dios yàasu wenàiwica yeebáidèyèica yái tàacáisica.

¹⁷ “Quéwa máinìiri cayábacani yái Dios itàacái bàaluisàimica profeta Moisés, áibanái profeta nacái natànèricaté Dios inùmaliçuise. Macáita ichàbapínácawa càiwade iyúwaté Dios itàacái íimáaná. Aibaalípíná Dios imáalàidapíná capíralèeri cáli, yá nacái èeriquéi. Néese càmiripínáta itàacái bàaluisàimi imáalàapínáwa, ibatàa abèeri letra achúmèerìina pináta, canácatáita imáalàawa. Macáita ichàbapínácawa càiwade iyúwaté Dios itàacái íimáaná”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre el divorcio

¹⁸ Jesús íimaca: “Asìali imàacacaalí íichawa íinuwa, néese yeedácaalí iríwa áiba, imànica ibáyawanáwa, iimácáiná áiba inanái yáapicha càmiíchúaca íinusíwa. Aiba asìali yeedácaalí íinupínáwa abéechúa namàaqueechúami, imànica ibáyawaná nacáiwa, iimácáiná úapicha, úara áiba asìali íinuca”, íimaca yái Jesúsca.

El rico y Lázaro

19 Néseté Jesús yéewáidaca nía àniwa. Yá íimaca nalí: “Iyacaté càasuíri asìali. Cayábanaméeri ibàle iicacánáwa cawèníri nacái. Macái èeri imanùbaca imànica fiesta máiníri cawènica. 20 Iyacaté nacái catúulécanéeri asìali cacháunéeri iwalíise ípidenéeri Lázaro. Yái Lázaro yáawinacawa càasuíri icapèe inùmaliçu. 21 Yái catúulécanéerica iwàwacaté iyáaca àta càinácaalí yàacàsi ituériwa càasuíri yàasu mesa íinatáise. Aulinái nacái nàanàaca Lázaro yàatalé nabèrùacaténá icháuna ituí yái catúulécanéerica. 22 Aiba èerité, catúulécanéeri yéetácawa. Yá ángelnái itécani iyacaténá paraíso irìcu, aléera Abraham yàatalé Dios yáapicha. Yá nacái càasuíri yéetácawa. Yá nabàliacani, yái càasuírìmica.

23 “Yái càasuírìmica yùuwichàacawa mamáalàacata néenibàa báawéyéimi nàacatalépinácawa néetácaalíwa, ípidenácatalé infierno. Càasuírìmi iicáidaca déeculé, yá iicáca Abraham, Lázaro nacái, iyéeyéica Dios yáapicha paraíso irìcu. 24 Iná yái càasuírìmica imáidaca cachàiníri iyú Abraham irí. Yá íimaca Abraham irí: ‘¡Nùawiri, Abraham, piicá nupualé! Pibànù sísia Lázaro nùatalé idupíadacaténá úni nunène ìwali icáapi iyúwa, nùuwichàacáináwa báawanama cháí quichái irìcu’, íimaca. 25 Quéwa Abraham íimaca irí: ‘Pía nutaquéerínámica, iwàwacutá piwàwalica pìyáanáté máiní cayábéeri iyú idècunitàacá cáuca pía, quéwa yái Lázaro yacaté máiní catúulécanéeri iyú, idècunitàacá cáucani. Siùca Lázaro iyaca cayába cháí, píata quéwa yùuwichèeriwa iyaca néenibàa. 26 Càmita núalimá nubànùaca píatalé Lázaro, iyacáiná manuírì yàawa nacáiri depuúwéeri béecaná cháí bamuchúamicué wáicha, pía, wía nacái. Iná canáta yéewaná náalimá nachàbacawa aléera. Píacué nacái síisaara, càmitacué píalimá placawa síisa nacáira’, íimaca yái Abrahamca.

27-28 “Néese càasuírìmi íimaca àniwa: ‘Uwé, néese pimàni nulí cayábéeri, pía nùawiri Abraham, pimàaca Lázaro imichàacawa yéetácáisi íicha, yá pibànù Lázaro núaniri icapèe nérépiná. Nàyaca néeni cinco namanùbaca nuénánái. Pichùulìa Lázaro yàalàanápíná nuénánái ipíchaná nàacawa aléi yùuwichàacáisi irìculé’, íimaca yái càasuírìmica. 29 Quéwa Abraham íimaca irí: ‘Péénánái nadèniaca Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté bàaluité, profetanái itànèericaté nacái Dios inùmaliçuise. Iwàwacutá péénánái yeebáidaca natàacái’, íimaca yái Abrahamca. 30 Néese yái càasuírìmica íimaca: ‘Báisíta, quéwa iwàwacutácawa nalí áiba wawàsi quiríta. Lázaro imichàacaalíwa yéetácáisi íicha imàacacaténá yáawawa naicàcani, yásí nawènúadaca náiwitáisewa báawéeri íicha’, íimaca yái càasuírìmica. 31 Quéwa Abraham íimaca irí: ‘Càmicaalí neebáida Dios itàacái càide iyúwa Moisés, profetanái nacái natànàanáté, néese càmita nacái neebáidapíná Dios itàacái, éwita yéetéerimiwa imichàacaalíwa yéetácáisi íicha yàalàacaténá nía’, íimaca yái Abrahamca”, íimaca yái Jesúsca.

17

El peligro de caer en pecado

1 Néseté Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: “Macái èeri imanùbaca iyaca madécaná wawàsi imàaquéerica wenàiwica nawàwaca namànica nabáyawanáwa. Quéwa, ¡máiní Dios yùuwichàidapíná cawinácaalí wenàiwica yéewáidéerica áibanái namànicaténá nabáyawanáwa! 2 Aibacaalí wenàiwica iméeràidaca áibanái namànicaténá nabáyawanáwa, yásí Dios yùuwichàidapíná manuísíwatani. Cayába cachàini irítáni yéetácaalíwatá ipíchawáise iméeràidaca wenàiwica. Aibanái idacùacaalí manuírì íba icanápi ìwalíise, náucacaténáni manuírì úni yáaculé isawíacaténáwa, yásí iisicùmawawa. Quéwa iyacaalí mamáalàacata cháí èeri irìcu, néese iméeràidacaalí sùmanái namànicaténá nabáyawanáwa, yá máiní cachàiníwanái yùuwichàapínácawa áibanái íicha infierno irìcu. Iná cayába cachàini irítáni yéetácaalíwatá ipíchawáise iméeràidaca púubéeyéi. 3 ¡Piicácué píichawa cayába piméeràidacáichacué púubéeyéi Dios íicha namànicaténá nabáyawanáwa!

“Aibacaalí imàni pirí báawéeri, pitàani yáapicha ìwali. Néese iwènúadacaalí íiwitáisewa báawéeri íicha, pimàaca piwàwawa íicha yái báawéerica imànírìca pirí. 4 Ewita imànicaalí pirí báawéeri siete imanùbaca yàawiría abé èeri irìcu, yá yàanàacaalí píatalé siete imanùbaca yàawiría nacái, yá íimacaalí pirí: ‘Càmita quirínama numàni pirí báawéeri àniwa’, càicaalí

íima pirí, iwàwacutá pimàacaca piwàwawa ícha yái báawéerica imànírica pirí”, íimaca yái Jesúsca.

El poder de la fe

⁵ Néese apóstolnái nasutáca Wáiwacali ícha wawàsi. Náimaca irí:

—Piyúudàa wía manuícáténá wáináidacawa wawàwawa pìwali cachàiníiri iyú mamáalàacata —náimaca. ⁶ Néese Wáiwacali íimaca nalí:

—Càmitàacáwacué manuí pínáidacawa piwàwawa nùwali, ibatàa achúméeríina iyúpináta. Manuícacálcué pínáidacawa nùwali achúméeríina iyútá, càide iyúwa mostaza ímínaca achúméeríina iyáaná, yásí yéewanápinácué càì píimaca irí yái manuíri morera yéetanácatá: ‘Píwatàa píawawa cáli ícha, néese píbàna píawawa manuíri úni yáaculé’, yásí àicu imànica càide iyúwacué píimáaná irítá —íimaca yái Jesúsca.

El deber del que sirve

⁷ Néeseté Jesús yéewáidaca nía àniwa comparación iyú, yá íimaca nalí: “Abéeri náiwacali idèniacaalí yàasu wenàiwicawa ichùnìerica bànacalé yáapíise, cawàwanáta nacái icùaca íiwacali ipírawa, néese idécanáami íibaidaca, yá yèepùacawa bànacalé néese, yá iwàlùacawa íiwacali ícapèe irìculéwa. Néese, íiwacali càmita íima yàasu wenàiwica iríwa: ‘Caquialéta, píawinawa, piyáa piyáacaléwa’, càmita càì íima. ⁸ Néese íiwacali íimapíná irí meedá: ‘Pichùnìa nuyáapíná. Pìwali cayába píbàlewa pítcáténá nulí nuyáapíná, idècunitàacá nuyáaca nuyáacaléwa. Néesecáwa idécanáami nuyáaca nuyáacaléwa, yásí numàaca piyáaca piyáacaléwa’, càipíná íimaca yái íiwacalica yàasu wenàiwica iríwa. ⁹ Càmita nacái íiwacali yàaca cayábéeri tàacáisi yàasu wenàiwica iríwa idécanáami imànica càide iyúwa íiwacali ichùulianáni, yàasu wenàiwicacáiná meedáni, íná iwàwacutá íibaidaca íiwacali iríwa càide iyúwa ichùulianá imànica. ¹⁰ Càita nacái idécanáamicué pimànica macáita càide iyúwa Dios ichùulianácué pía, picácué cáimacái píicáca píawawa ìwalíise, néese píimacué Dios irí: ‘Wíacata píasu wenàiwicanái canéeyéica iwèni meedá. Wadéca wamànica càide iyúwa iwàwacutáaná wamànica, càide iyúwa pichùulianá wamànica’, càicué píima Dios iríwa”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús sana a diez leprosos

¹¹ Néeseté Jesús idècunitàacá yàacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná, yá yèepunícawa bamuchúamibàa náicha Samaria yàasu cáli, Galilea yàasu cáli nacái. ¹² Jesús yàanàacaté mawiénita áiba yàcalé irí, yá diez namanùbaca asíanái cacháunéeyéi íimami lepra iyú nàanàaca Jesús íipunita. Déecúseta quéwa nabàlùacawa Jesús ícha, càmicáiná judíonái ibatàa nàanàaca mawiénita áibanái irí. ¹³ Yá namáidaca cachàiníiri iyú Jesús irí:

—¡Pía Jesús, Wáiwacali, catúulécana píicáca wía! —náimaca Jesús irí. ¹⁴ Jesús iicáca nía, yá íimaca nalí:

—Píacué pimàacaca sacerdotenái iicáca píimami náalíacáténáwa pídecuéca pichùnìacawa —íimaca nalí. Yá idècunitàacá nàacawa, yá ichàbacawa náicha yái uláicáica. ¹⁵ Yá abéeri néená níai cacháunéeyémica iicáciná masacàaca íimami lepra ícha, íná yèepùacawa Jesús yàatalé. Idècunitàacá yèepùacawa, yàaca cayábéeri Dios irí cachàiníiri iyú. ¹⁶ Yàanàaca Jesús yàatalé, yá ibàlùacawa yùulù ipùata iyúwa Jesús irí. Yáawiada inàniwa cáliaculé yàacáténá Jesús icàaluíniná, yàacáténá nacái irí cayábéeri. Yái asíali Samaria yàasu cáli néeséerica, càmírìca judío. ¹⁷ Yá néeseca Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa:

—Nudéca nuchùnìacáwa diez namanùbaca cacháunéeyéi. Níara nueve namanùbacaca càmita nèepùawa, éwita israelitacáaníta nía, nàacáténá cayábéeri Dios irí. ¹⁸ Abéerita yái càmírìca judío yèepùacawa nùatalé yàacáténá cayábéeri Dios irí —íimaca yái Jesúsca. ¹⁹ Néese Jesús íimaca Samaria yàasu cáli néeséeri irí:

—Pimichàawa. Píawa. Uláicái idéca ichàbacawa píicha, peebáidacáiná nulí —íimaca yái Jesúsca.

Cómo llegará el reino de Dios

²⁰ Fariseonái nasutáca néemíawa Jesús càicaalínápinácaalí Dios icùa macáita wenàiwicanái. Néese Jesús ímaca nalí:

—Càmitacué píalimá piicáca càinácaalí iyú Dios icùaca wenàiwicanái. ²¹ Càmita náimapiná: ‘Piicácué, Dios icùaca wenàiwica cháí cáli’; càmita nacái náimapiná: ‘Aiba cáli íinata nacái Dios icùaca wenàiwica’, càmita náimapiná càmicáiná náalimá naicáca natuí iyúwani càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicanáíwa, icùacáiná náiwitáise, icùa nacái abéechúanaméyeyí wenàiwica pèewibàa —ímaca yái Jesúsca. ²² Néese Jesús icàlidacaté yéewáidacalénái iríwani:

—Máadáinícuéca piwàwa piicáca núa áiba èeriwa, éwitasica píalimácaalí piicáca núa abé èeri piná meedátá, piwàwapinácuéca piicáca núa, núa asiali Dios néeséerica. Máinícué piwàwapiná piicáca nùanàaca nucùacaténá macáita, quéwacué càmitàacá piicápiná núa. ²³ Aibanái nacàlidapiná nachìwawa, náimapiná nudéCasa nùanàaca. Náimapináca: ‘Mesías idéca yàanàaca cháí’; áibanái náimapinácué pirí: ‘Mesías idéca yàanàaca néré’. Quéwa picácué piawa néré, picácué nacái piawa náapicha. ²⁴ Péemiacué, nùacaalípináwa néese àniwa, yásí macái èeri mìnánái naicápiná nucànacawa amaláwaca, càide iyúwa énu icànáaná macáita capíraléeri cáli ìwali chènuniré èeri imusúacatáisewa àta èeri iwàlùacataléwa. Càipiná nacái nùacawa néese àniwa nuénáiwana yàanàacatáíwa, núa asiali Dios néeséerica. Càmita nùawa ibàacanéri iyúwa. ²⁵ Quéwa iwàwacutá nùuwichàacawa manuísíwata quéechacáwa, yá iwàwacutá èeri mìnánái iyéeyéica siùca báawaca naicáca núa càiride iyúwa canéri iwèni meedá. ²⁶ Mawiénicaalípiná nuénáiwana nùanàacatáipiná àniwa, núa asiali Dios néeséerica, yásí wenàiwicanái nàypiná càide iyúwaté èeri mìnánái iyáaná Noé yàasu èerité. ²⁷ Matuíbanáicaté nàyaca Dios ícha bàaluité. Nayáacaté nayáacaléwa, néese nàiraca nacái, needácaté náinupináwa, àta Noénái iwàlùacatalétawa arca irìculé. Yáté manuiri yéesacái yàanàaca, yá néetácatéwa macáita wenàiwica càmiyéicaté iwàlùawa Noénái yáapicha arca irìculé. ²⁸ Càité nacái Lot yáapichéeyéimi Sodoma iyacàlená mìnánái nàyacaté matuíbanáita Dios ícha. Nayáacaté nayáacaléwa, nàiraca nacái nàiracaléwa. Nawènià nacái nàasupináwa. Nabànacaté nabànacalewa, nawénda nacái nàasuwa. Namànicaté nacái nacapèewa. ²⁹ Quéwa idécanáamité Lotnáí namusúacawa Sodoma iyacàlená ícha, yáté quichái yèewièricawa azufre yèewi yúuwàacatéwa chènuníse Sodoma mìnánái ìwali. Yáté néetácawa macáita. ³⁰ Càita nacái yúuwichàacáisi yàanàapináwa ráunamáita èeri mìnánái ìwali áibaalípiná numàacacaalípiná núawawa naicáca núa, núa asiali Dios néeséerica.

³¹ “Néeniaalípiná áibacaalí iyamáidapináwa iyaca icapèe ipùata sàabadéri ínatabàawa, idèniacaalí nacái yàasuwa capíi irìcu, iwàwacutá càmita yèepùa iwàlùacawa icapèe irìculéwa yeedácaténá yàasuwa ipíchawáise ipìacawa Jerusalén iyacàlená ícha. Aibacaalí nacái yèepunípináwa manacúalibàa, iwàwacutá càmita yèepùawa icapèe néréwa ipíchawáise ipìacawa Jerusalén iyacàlená ícha. ³² Piwàwalicué càinácaalíté Lot ínumi yéetácawa, cáininéechúacaté iicáca yàasumiwa èeri irìcuírca, úái yéetéechúamicatéwa càmicáinaté upìacawa yàcalé ícha càide iyúwaté Dios yàalàaná úa. ³³ Cawinácaalí càmirica yebáida nutàacái iwàwacáiná icùaca icáucawa cháí èeri irìcu, yúucapiná icáucawa càmiri imáalàawa, quéwa cawinácaalí yebáidéerica nutàacái mamáalàacata éwita áibanái inúacaalíni, idèniapiná icáucawa càmiri imáalàawa.

³⁴ “Néese núumacué pirí nùanàacaalí táiyápi, yá pucháiba wenàiwica naimápiná nàyaca cama irìcu. Angelnái itépiná abéeri wenàiwica, áibapiná nacái imàacawa néenita. ³⁵ Yá pucháiba inanái namulúapináca nàyaca ituínási. Angelnái itépiná abéechúa inanái, abéechúapiná nacái imàacawa néenita. ³⁶ Pucháiba asianái yèepuníyèipinácawa manacúalibàa. Angelnái itépiná abéeri asiali, abéeripiná nacái imàacawa néenita —ímaca yái Jesúsca. ³⁷ Néese yéewáidacalénái nasutáca néemíawa Jesús:

—Wáiwacali, ¿chábàanásica nàanàa needácaténá nía? —náimaca. Néese Jesús ímaca nalí:

—Màulenéri iyú piicápinacué chábàanácaalí nàacawa càide iyúwacué pialíanáwa chábàanácaalí yéetèrimiwa iriawa piicácaalí manùbéyeyéi wáchuli nàwacáidáyacacawa — íimaca yáí Jesúsca.

18

La parábola de la viuda y el juez

¹ Néeseté Jesús yéewáidaca nía comparación iyú náalíacaténáwa iwàwacutáaná nasutáca Dios íicha mamáalàacata, yàalàacaténá nía nacái ipíchaná naméyáacawa nasutáca Dios íicha. ² Yá Jesús íimaca nalí: “Iyacaté juez áiba yàcalé irìcu. Càmita yàa Dios icàaluíniná. Càmita nacái yàa wenàiwica íimiétacaná. ³ Uyacaté nacái yàcalé irìcu abéechúa inanái inìrimi yéetèchúamicatéwa íicha. Aiba wenàiwica iwàwacaté yeedáca uícha ùacawéeri yàasumi. Iná usutáca juez íicha wawàsi manùba yàawiría iyúudàanápíná úa. Yá úumaca juez irí: ‘Piyúudàa núa. Pichùulìa nàuwichàidàanápíná nuícha nùuwidèca yeedéerica nuícha nùacawéeri yàasumi’, úumaca juez irí. ⁴⁻⁵ Manùba èeri càmita juez yeebá usutáaná íicha. Néese maséeca iwàwa idècuni yémìaca usàna. Yá íimaca iríwa: ‘Ewita càmicáaníta núa Dios icàaluíniná, éwita nacái càmicáaníta núa wenàiwicanái íimiétacaná, càicáaníta siùcade nuyúudàaca úara inanáica, nùuwichàidaca uícha ùuwide, máinicáiná usàiwicaca nulí wawàsi, ipíchaná ùanàaca mamáalàacata, yá usàiwica nulí wawàsita àta nuétácatalétawa’, càica íimaca iríwa yáí juez báawéerica íiwitáise”, íimaca nalí yáí Jesúsca.

⁶ Yá Wáiwacali íimaca nalí àniwa: “Pidécuéca péemìaca itàacái yáí juez báawéerica íiwitáiseca. Ewita báawéericáaníta íiwitáiseni, càicáaníta átata iyúudàaca manìríchúami. ⁷ Néeni, ¿càmitasicué pialíawa cayábéeri Dios íiwitáise? Iná iwàwacutácué pialíacawa Dios iyúudàapíná cawinácaalí wenàiwica Dios yeedéeyéica yàasunáipínáwa, cawinácaalí isutéeyéica yáawawa íicha manuísíwata mamáalàacata èeríapinama, táiyápinama nacái. Yá Dios imawènìadapíná náicha nacái nàuwidenái. Càmita Dios idècunìapínáwa déecuiri iyú iyúudàanápíná nía. ⁸ Núumacué pirí, Dios iyúudàapíná níawa caquialéta, imawènìadapíná náicha nàuwidenái. Núa asìali Dios néeséerica, nùanàapíná àniwa aléi èeri irìculé, quéwa càmita nùanàapíná manùbéyeyéi yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata”, íimaca yáí Jesúsca.

La parábola del fariseo y el cobrador de impuestos

⁹ Néeseté Jesús yéewáidaca abénaméeyéi wenàiwica comparación iyú, níara cachàiníyéica iicáca yáawawa nayúunáidacáiná mabáyawanéeyéica nía, íná báawaca naicáca náichawa áibanái wenàiwica. Jesús íimaca nalí: ¹⁰ “Pucháiba asianái nàacatéwa templo irìculé nasutácaténá níawawa Dios íicha. Abéeri fariseo, áiba asìali nacái yeedéeri plata yéenanái judío íichawa Roma iyacàlená yàasu gobierno irípiná. ¹¹⁻¹² Yáí fariseo ibàlùacawa abéerita méetàucuta áibanái íicha, isutáca yáawawa Dios íicha. Càì íimaca: ‘Pía Dios, nùaca pirí cayábéeri núacáiná càmirica iyúwa áibanái wenàiwica canánama. Núa nacái càmita nuyéedùa. Càmita báawa nuíwítáise nacái. Càmita nuimá áiba inanái yáapicha càmicáhuaca nuínusíwa. Càmita numàni nubáyawanáwa càide iyúwa imàníná yáí asìali yeedéerica wáicha plata romanonái yàasu gobierno irípiná. Núa nacái numàaca nuíchawa nuyáacaléwa pucháiba èeri semana ìwali nusutácaténá Dios íicha. Macái néená níái diéyéica wawàsi nuedéerica nulíwa, numàaca abéeri néená Dios irípiná ofrenda iyú’, càì íimaca ìwaliwa yáí fariseoca. ¹³ Néeseta quéwa yáí asìalica yeedéerica plata yéenanái judío íichawa romanonái yàasu gobierno irípiná, yáta ibàlùacawa déecuíseta fariseo íicha. Máinicáiná báica iicáca yáawawa Dios iwéré ibáyawaná ìwalísewa, íná càmita iicáida chènuniré. Néese, ibàbàida yùucutawa mamáalàacata icáapi iyúwa máinicáiná achúmaca iwàwa ibáyawaná ìwaliwa. Yá íimaca mamáalàacata Dios irí: ‘Pía Dios, piicá nupualé, cabáyawanéerica núaquéi’, càì íimaca isutáca Dios íicha”, íimaca yáí Jesúsca. ¹⁴ Néese Jesús íimaca nalí àniwa: “Núumacué pirí, Dios imàacacaté iwàwawa ibáyawaná íicha, yáí asìali yeedéerica plata yéenanái íichawa romanonái yàasu gobierno irípiná, néese asìali yèpùacawa matuíbanáita

icapèe néréwa. Quéwa yáí fariseoca, càmita Dios imàaca iwàwawa ibáyawaná ícha, níacáiná cawinácaalí wenàiwica icàlidéeyéica iináwaná ìwaliwa máinínása cayábaca nía áibanái ícha, Dios imàacapiná báica nía. Cawinácaalí quéwa icàlidéeyéica íchawa ibáyawanáwa, Dios imànipiná irí cayábéeriwa”, ímaca yáí Jesúsca.

Jesús bendice a los niños

¹⁵ Néeseté àniwa áibanái natéca néenibewa púubéeyéi Jesús yàatalé yéewacaténá Jesús imàacaca icáapiwa nàwali, isutácaténá nalí Dios ícha imàinínápiná nalí cayábéeri. Quéwa, Jesús yéewáidacalénái naicáca nía, yá nadàbaca nacúisaca náichawa wenàiwica itéeyéica yéenibewa Jesús yàatalé, yéewáidacalénái náimaca sùmanái nasàiwicasa Jesús irí wawàsi.

¹⁶ Quéwa Jesús imáidaca sùmanái nàanápínáwa yàatalé. Yá ímaca yéewáidacalénái iríwa:

—Pimàacacué sùmanái yàacawa nùatalé, picácué pimáisanà nàanàaca, Dioscáiná icùaca wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái càide iyúwa sùmanái yeebáidáaná nàaniri itàacáiwa.

¹⁷ Péemiàcué cayába, iwàwacutá wenàiwica neebáidaca Dios itàacái càide iyúwa púubéeyéi sùmanái yeebáidáaná nàaniri itàacáiwa. Càmicaalí wenàiwica neebáida cà, néese canácatáita Dios yéenibeca nía —ímaca yáí Jesúsca.

Un hombre rico habla con Jesús

¹⁸ Néeseté abéeri judío íiwacalíná isutáca yéemìlawa Jesús. Yá ímaca Jesús irí:

—Pía cayábéeri yéewáidéerica wía, ¿càinásica iwàwacutá numànica nùyacaténá càiripináta Dios yáapicha chènuniré? —ímaca. ¹⁹ Jesús ímaca irí:

—Iwàwacutá pínáidacawa cayába ìwali yáí píimáanáca, càinácaalí ímáaná yáí tàacáisica ímèerica cayábéericasa núa, canácaíná áiba wenàiwica cayábéeri, abéericata Dios cayábéeri —ímaca yáí Jesúsca, iwàwacáiná asìali yeebáidaca Dioscani yáí Jesúsca. ²⁰ Néese Jesús ímaca irí àniwa:

—Píalíacawa Dios itàacái ichùullianá wía: ‘Picá piimá áiba inanái yáapicha cà míchúaca píinusíwa, áiba asìali yáapicha nacái cà mírica pinìrisíwa; picá pinúa wenàiwica; picá piyéedù; picá nacái pichìwáida áibanái; pía náimiétacaná píaniri, píatúa nacái’ —ímaca yáí Jesúsca. ²¹ Néese asìali ímaca irí:

—Nudéca numànica macáita càide iyúwa Dios ímáaná sùmàicatáiseté núa àta siùca nacáide —ímaca. ²² Jesús yéemìacani, yá ímaca irí:

—Iyaca abéeri wawàsi iwàwacutéeri pimànica quiríta: Pía piwéndaca macáita pìasuwa, pía nacái iwènináami catúlécaneeyéi irí. Càipiná pidèniaca pìasu cawèníriwa chènuniré. Néese pèepùawa pìacaténáwa núapicha nuéwáidacalécacaténá pía —ímaca yáí Jesúsca.

²³ Yáí asìali quéwa, yéemìacanáami, yá máiní achúmaca iwàwa máinícáiná càasucani, càmicáiná nacái iwàwa yàaca áibanái irí macáita yàasuwa. ²⁴ Jesús yáalíacáináwa achúmaca iwàwa yáí asìalica, íná Jesús ímaca yáapichéeyéi iríwa:

—¡Máiní càulenápináca càasuíyéi yeebáidaca Dios itàacái, Dios yéenibecaténá nía! ²⁵ Càide iyúwa camello cà míná yéewa iwàlùacawa siduwíapi ituí yáapuí iricubàa, càita nacái càulenáca càasuíri wenàiwica yeebáidaca Dios itàacái Dios icùacaténáni —ímaca yáí Jesúsca.

²⁶ Níái yéemièyéica Jesús ímáaná, náimaca Jesús irí:

—Néeni, ¿cawinápiná yáalimá iwasàaca yáawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha? — náimaca. ²⁷ Jesús ímaca nalí:

—Canáca yéewaná wenàiwicanái nawasàaca níawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha nachàini iyúwa meedá, quéwa Dios yáaliméeri iwasàaca nía, Dios yáalimácaíná imànica macáita —ímaca yáí Jesúsca. ²⁸ Néese Pedro ímaca Jesús irí:

—Wáiwacali, wadéca wamàacaca wàasuwa macáita wàacaténáwa píapicha yéewacaténá péewáidacaléca wía —ímaca. ²⁹ Yá Jesús ímaca nalí:

—Péemiàcué cayába, píacué nuéwáidacaléca yeebáidéeyéica nutàacái. Numáidacué abenaméeyéi péená nàanápínáwa nacapèe íchawa namànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná. Áibanái péenacué nacái nàapínáwa maléená èeri nàacawéeri íchawa, càmicaalí

nacái néenánái ícha nacáiwa, càmicaalí nacái nasèenái ícha nacáiwa, càmicaalí nacái néenibenái béeyéi ícha nacáiwa, namànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná. ³⁰ Yásí Dios yàapinacué pirí madécaná wenàiwica piiquéeyéipiná càiyéide iyúwa péenánaiwa cháí èri irìcu. Néese, èri imáalàacaalípináwa, yásí Dios yàacué picáuca càmiri imáalàawa chènuniré —íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia por tercera vez su muerte

³¹ Yáté Jesús imáidaca yàataléwa yéewáidacalénaiwa doce namanùbaca méetàucuta áibanái ícha. Yá íimaca nalí:

—Siùcade wàacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná. Namànipiná nulí macáita càide iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi nuináwaná ìwali, núa asìali Dios néeséerica. ³² Yá presopináca namànica núawa namàacacaténá càmiyeyéi judío inúaca núa, yá naicáanípiná nuquíniná, yá natàanípiná báawéeri iyú nùwali, yá nàapisáidaca núawa. ³³ Nanúadáidapiná nacái núawa, yásí nanúaca núa. Quéwa máisiba èri irìcu nucáucàapináwa —íimaca yái Jesúsca.

³⁴ Quéwa, Jesús yéewáidacalénái càmita náalía néemìaca càinàcaalí íimáaná yái tàacáisica, càmita nacái náalimá náalíacawa ìwali.

Jesús sana a un ciego de Jericó

³⁵ Néeseté, Jesús iyaca mawiénita Jericó iyacàlená irí, yá matuíri asìali iyaca néeni, yáawinéericawa àyapu idùlepi isutéerica plata wenàiwicanái ícha ichàbéeyéicawa néenibàa. Isutáca náicha plata yéewanápiná iwènìaca iyáapináwa. ³⁶ Yái matuírica yéemìaca manùbéeyéi isàna nachàbáanáwa, yá isutáca yéemìawa nía, cawinácaalí yàawa náapicha néeni. ³⁷ Nacàlidaca iríni Jesús Nazaret iyacàlená néeséericani yái càì ichàbacawa chábàì. ³⁸ Iná yái matuírica imáidaca:

—¡Jesús, rey David itaquéerinámi, Dios ibànuèrica walí wacuèrinápiná, piicá nupualé! — íimaca.

³⁹ Néese áibanái yèeyéicawa Jesús ipíchalé nacúisaca náichawani, yái matuírica, masànanápináni. Imáidaca quéwanáta mamáalàacata cachàiníri iyú:

—¡Pía, rey David itaquéerinámica, Wacuèrinápiná, piicá nupualé! —íimaca. ⁴⁰ Néese Jesús iyamáaca ibàlùacawa. Yá Jesús ichùullaca natéenápiná matuíri Jesús yàatalé. Néese matuíri yàacawa néré, yá Jesús íimaca irí:

⁴¹ —¿Càinásica piwàwa numànica pirí? —íimaca yái Jesúsca. Néese matuíri íimaca:

—Nuíwacali, pimàaca catuíca núa —íimaca. ⁴² Jesús íimaca irí:

—Catuíca píawa, peebáidacáiná nuchùnìanápiná pía. Iná yéewa cayábaca píawa —íimaca yái Jesúsca.

⁴³ Yáta matuírimi iicáidaca àniwa. Yá yàacawa Jesús yáapicha. Yàaca nacái Dios irí cayábéeri. Néese áibanái iiquéeyéicani, nàaca nacái Dios irí cayábéeri.

19

Jesús y Zaqueo

¹ Néeseté, Jesús iwàlùacawa Jericó iyacàlená irìculé. Ichàbacáitawa néenibàa. ² Abéeri asìali càasuíri iyaca néeni, abéeri Jericó mìnali, ípidenéeri Zaqueo. Yái Zaqueo, náiwacalìcani, náíi yeedéeyéica plata yéenánái judío íchawa Roma iyacàlená yàasu gobierno irípiná. ³ Yái Zaqueo iwàwa iicáca Jesústàatá, yáalíacaténá iicáca Jesús. Quéwa, càmita yáalimá iicàcani, manùbacáiná wenàiwica Jesús itéesebàa. Maléenéeri nacái yái Zaqueoca, ínà càmita yáalimá iicáca Jesús. ⁴ Iná yái Zaqueo ipìacawa Jesús ipíchalépiná. Yá íiríacawa sicómoro yéetaná yàana ìwalibàa yéewanápiná idéca iicáca Jesús. Yái àicu ibàlùèricawa àyapu idùlepita, Jesús ichàbacatabàapinácawa. ⁵ Quéwa, Jesús ichàbaca yàacawa sicómoro yéetaná yáwibabàa, yá iicáidaca chènuniré. Iicáca Zaqueo yáawinéeriwa àicu yàanalìcu. Néese Jesús íimaca Zaqueo irí:

—Zaqueo, piricùawa caquialéta, siùcacáináta iwàwacutá nuyamáacawa picapèe néré — íimaca yái Jesúsca.

⁶ Yá Zaqueo iricùacàtétawa néese. Yá casímáiri iyú yeedáca Jesús yàataléwa. ⁷ Néese áibanái, naicácáiná Jesús iwàlùacawa néré, yá natàaníca báawéeri iyú Jesús ìwali. Yá náimaca nalíwáaca Jesús iwàlùacasawa icapèericulé asìaliquéi báawéerica, cáanáiricasa íbáyawaná, yái Zaqueoca. ⁸ Néesezáwa Zaqueo imichàa íbàlùacawa nàacuéssemi. Yá Zaqueo íimaca Jesús írí:

—Péemìacáwa, Nuíwacali, macáita yái nudènièrica, nùapínáca yéema catúulécanéeyéi íríwa. Níara wenàiwica nucobréeyéica ichàbanamawa nuchìwa iyúwa, nuèpùadapíná nalíwani báinúaca yàawiriéricatái yáwanái ícha yái platami nuedéericaté náicha ichàbanamawa —íimaca. ⁹ Yá Jesús íimaca írí:

—Siùca èeri Dios idéca iwàsàaca pía yàasu yùuwichàacáisi íchawa —íimaca yái Jesúsca. Néese, Jesús iwènúacawa íimaca áibanái írí:

—Yácáiná asìalica, Abraham itaquérinámiquéi nacái, éwitaté iméeràacáanítawa Dios ícha. ¹⁰ Núacáiná, núa asìali Dios néeséerica, nudéca nùanàaca nucutácáténá níai cabáyawanéeyéica, nuwasàacáténá níai Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha —íimaca yái Jesúsca.

La parábola del dinero

¹¹ Néeseté idécanáami wenàiwicanái yéemìaca Jesús íimáaná, yá Jesús yéewáidaca níai comparación iyú. Icàlidaca nalíni yái comparaciónca Jesús ìyacáináaté mawiénita Jerusalén ìyacàléná írí ínaté nayúunáidaca Jesús icuèyèipínaté israelitanái caquialétatá.

¹² Yá íimaca nalí: “Péemìacué comparación: Iyacaté abéeri náiwacali, yèeripínacátéwa áiba cáli néré déeculé, yéewanápiná icuèriná imàacaca náiwacali icùaca yàasu cáli néeséeyéiwa, yásí yèepùanápinátéwa néese icùacáténá níai. ¹³ Ipíchawáise náiwacali yàacawa, yá imáidaca yàataléwa diez namanùbaca yàasu wenàiwicawa. Yá yàaca nachàba manùba plata náalimáwanama. Yá íimaca nalí: ‘Pìacué pimànicaténá píasu wawàsiwa iyú yái plataca àta nùanàacataléta àniwa’, íimaca nalí. Néese yàacawa náicha. ¹⁴ Aibanáita quéwa náiwacali yàasu cáli néeséeyéi máini báawaca naicàceni. Yá nabànùaca áibanái wenàiwica náiwacali yáamiwa néré nacàlidacáténá nacuèriná íríwani. Náimaca: ‘Càmìta wawàwa wacuèrinápiná yái asìalica’, náimaca.

¹⁵ “Quéwa, idéca nacuèriná imàacaca náiwacali icùaca yàasu cáli néeséeyéiwa, yá náiwacali yàanàaca néese àniwa. Yá imáidaca yàataléwa yàasu wenàiwicanáiwá, níai yeedéeyéicaté ícha plata, yáalíacáténáwa náicha càsimalénácaalí needá náiwacali írípináwa. ¹⁶ Yái yàasu wenàiwicaca idàbàanéerica yàanàaca íiwacali yàataléwa. Yá íimaca íiwacali íríwa: ‘Nuíwacali, nudéca numànica nùasu wawàsiwa iyú yái píasu plataca. Nuedácaté píripíná diez namanùbaca yàawiría ipualé yái plata pièricaté nuchàba’, íimaca. ¹⁷ Néese náiwacali íimaca írí: ‘Cayábacáani. Cayábéeri nùasu wenàiwicaca pía. Pimànicáiná machacàníri iyú achúméeríina iyú càide iyúwa nuwàwáaná, íná yéewa siùcade numàaca picùaca diez namanùbaca yàcalé mìnánái’, íimaca yái náiwacalica. ¹⁸ Néese yàasu wenàiwica áiba yàanàaca yàatalé. Yá íimaca íiwacali íríwa: ‘Nuíwacali, nudéca numànica nùasu wawàsiwa iyú yái píasu plataca. Nuedácaté píripíná cinco namanùbaca yàawiría ipualé yái plata pièricaté nuchàba’, íimaca. ¹⁹ Néese náiwacali íimaca írí nacái: ‘Numàaca picùaca cinco namanùbaca yàcalé mìnánái’, íimaca yái náiwacalica.

²⁰⁻²¹ “Néeseta quéwa náiwacali yàasu wenàiwica áiba yàanàaca yàatalé. Yá íimaca íiwacali íríwa: ‘Nuíwacali, yáca píasu platéi. Nuèpùacáténi wáluma iyú nucáapica cayábani, cáalucáiná nuicáca pía, máinicáiná caluéri píiwitáise, peedáca yái cà míricaté píibaida píriwa. Peedáca píriwa nacái áibanái íbànacale, cà míricaté píbàna píriwa’, íimaca. ²²⁻²³ Iná náiwacali íimaca írí: ‘Píai, nùasu wenàiwica báawéerica íiwitáise, pitàacái iyúwa nucháawàaca píináwaná ìwali nùuwichàidacáténá píawa. Píalíacaalítéwa caluérisa nuíwítáise, píalíacaalíté nacáiwá nuedáaná nulíwa yái cà míricaté nuíbaida nulíwa, nuedáaná nacái áibanái ícha nabànacale cà míricaté nubànacaleta, néese, ¿cáná cà mítica pimàaca nùasu plata caja néré inísàacáténátéwa nulípiná quirítatá àta nùanàacatalétaté àniwa?’ íimaca yái náiwacalica.

²⁴ Néese náiwacali ímaca áibanái irí iyéeyéica néeni: ‘Peedácué ícha yái plataca. Piacué iríni yái asìalica idènièrica diez namanùbaca yàawiría ipualé yái plataca’, ímaca nalí yái náiwacalica. ²⁵ Yá náimaca náiwacali iríwa: ‘Wáiwacali, ¿cánásica càì pimàni? Yái asìali idéca idèniaca diez namanùbaca yàawiría ipualé yái plataca’, náimaca. ²⁶⁻²⁷ Néese náiwacali ímaca nalí: ‘Péemiacué cayába. Cawinácaalí íbaidéeyéica nulí cayába, numàacáanápíná náibaidaca nulí mamáalàacata. Quéwa cawinácaalí cà míiyéica íbaida cayába, nuedápiná náicha náibaidacalémica. Níata quéwa, nùuwidenáica cà míiyéicaté iwàwa núa nacuèrinápínáwa, piacué píibàaca nía. Peedácué nía nùatalé cháta, yá pinúacué nía’, ímaca nalí yái nacuèrináca”, ímaca yái Jesúsca.

Jesús entra en Jerusalén

²⁸ Idécanáamité càì Jesús ímaca nalí, yá yàacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná, yéewáidacalénái yáapichawa. ²⁹ Yá batéwata nàanàaca iyacatái pucháiba yàcaléca. Abéeri yàcalé ípidenéeri Betfagé, áiba nacái ípidená Betania. Iyaca nacái néeni abéechúa dúli ípidenéechúa Olivos, yái olivo inàlimanáca. Yá Jesús ibànùaca ipíchaléwa pucháiba yéewáidacaléwa idécanáami càì ímaca nalí:

³⁰—Piacuéwa irículé yái yàcaléca iyéerica wapíchalé. Piwàlùacuéwa néré, yá pìanàapínacué burro nadacuèrica néeni, canéeritàacáwa wenàiwica yèeriwa ínata. Piwasàacuéni, pitécué nulíwani. ³¹ Aibacaalícué isutá yéemíawa píawa cánacué yéewa piwasàacani, néese picàlidacué iríwani nuwàwacutácani, núa Píiwacalícuéca —ímaca nalí yái Jesúsca.

³² Néese níai pucháiba yéewáidacaléca nàacawa ícha. Yá nàanàaca macáita càide iyúwa Jesús ímáanáté nalí. ³³ Idàbaca nawasàaca burro, yá burro íiwacanánái isutáca yéemíawa nía:

—¿Cánacué piwasàa wapíra? —náimaca. ³⁴ Náimaca nalí:

—Wáiwacalica iwàwacutáni —náimaca.

³⁵ Néese yéewáidacalénái iriàdaca yàasu ruana nacáiriwa burro iwaalírìcubàa, yéewanápíná Jesús yàalubáicani, yá natéca burro Jesús yàatalé. Néese Jesús imichàa yáawinacawa burro ínata. ³⁶ Idècunitàacá Jesús yàacawa burro ínata Jerusalén iyacàlená nérépiná, manùbéeyéi naliada nàasu ruana nacáiriwa Jesús ipíchalé àyapulìcubàa burrocáténá lípina ínatabàa càide iyúwaté náiwitáise nàanápíná nacuèrinásàiri icàaluínináwa. ³⁷ Yàacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná Olivos yàasu dúli yàasu yàawa irículé, yá canánama nía Jesús yéewáidacaléca, níai nacái yèepuníiyéicawa yáapicha, macáita nadàbaca namáidaca casímáiri iyú. Nàaca nacái Dios irí cayábéeri naicácáináté Jesús imànica madécaná íiwitáise iyúwa yái cà míirica wenàiwica idé imànica. ³⁸ Nacàlidaca nèepunícawa:

—¡Cayábéeriquéi Wacuèrináca, Dios ibànùerica walí icùacaténacué wía! ¡Piacué canánama iyéeyéica chènuniré, casímáicué piwàwa! ¡Wàaca pirí cayábéeri, pía Dios chènuníiséerica! —náimaca. ³⁹ Néese abénaméeyéi fariseo yèepuníiyéicawa náapicha wenàiwicanái yèewi náimaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, plalàa nía cachàiníiri iyú níai péewáidacaléca, masànanápíná nía, nacàlidacáiná píináwaná ìwali Dios inacáiricasa pía —náimaca. ⁴⁰ Yá Jesús ímaca nalí:

—Péemiacué cayába, masànacaalí níai nuéwáidacalécatá, yáta níai íbaca nacàlidaca nuináwaná ìwali Diosca núatá —ímaca nalí yái Jesúsca.

⁴¹ Néese Jesús iyamáa ibàlùacawa mawiénita Jerusalén iyacàlená irí, yá iicáca Jerusalén, néese ícháanica manuíswata ìwali yái yàcaléca, catúulécánacáiná iicáca yàcalé mìnanaí, yácáiná Jesús yáalíacatéwa manuíri yùuwichàacáisi yàanàanápínáté nàwali. ⁴² Yá ímaca: “¡Máini nuwàwa píalíacuécawa siuca èeri càinácaalícué iwàwacutáaná pimànica cayábacaténacué píapicha Dios! Cayábacaalícué píapicha Diostá, néese càmitacué yàanàa píwali yàasu yùuwichàacáisitá. Quéwa càmitacué píalíawa càinácaalí iwàwacutáaná pimànica.

⁴³ Yàanàapínacué pirí báawéeri èeri. Piùwidenáicué namànipínacué iwáiná pìyacàle itéesebàa

macáita, ipíchanácué pimusúacawa yàcalé ícha. Macáitacué náawapínácuéca píawa. Yá namànipiná ùwicáí píipunitacué pitéesebàa macáita. ⁴⁴ Yásí namáalàidacué piyacàle macáí, nanúapiná macáita wenàiwica iyéyéica yàcalé irìcu. Nacàlaliapínácué picapèe. Càmita namàacapiná capli yàasu íba yáawinacawa áiba íba ínata, yá nacàlaliacuéca macáita yáí piyacàlecuéca. Piicácinácué càiride iyúwa canéeri iwèni pirí yáí nuénáiwána siùca èeri Dios ibànùacatáita núa pìatalécué, nuwasàacaténácué pía yàasu yùuwichàacáisi ícha”, ímaca yáí Jesúsca.

Jesús purifica el templo

⁴⁵ Néeseté Jesús iwàlùacawa templo ibàacháwalená irìculé. Yá idàbaca imusúadaca macáita wenàiwica iwéndéeyéicaté yàasusi templo ibàacháwalená irìcu. ⁴⁶ Yá ímaca nalí:

—Pidécuéca péemìaca tàacáisi profeta itànèericaté Dios inùmalìcuise; Dios ímacaté yàasu templo iwaliwa: ‘Yáí nucapèeca nasutácàalupináca nuícha’, ímacaté yáí Diosca. Quéwa, pidécuéca piwènúadacani cayéedéeyéi icapèe iyú, yáí temploca, piyéedùacáinácué plata wenàiwica ícha pichìwa iyúwa —ímaca yáí Jesúsca.

⁴⁷ Néese èeri imanùbaca Jesús yéewáidaca wenàiwicanáí templo irìcu. Sacerdote íiwacanánáí, nía nacáí yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, judío íiwacanánáí nacáí, náináidacawa nàyaca càinápínácaalí iyú náalimá nanúaca Jesús. ⁴⁸ Càmitàacá quéwa náalimá náibàacani, níacáiná canánama wenàiwica cayábaca néemìaca Jesús itàacáí.

20

La autoridad de Jesús

¹ Aiba èerité Jesús iyaca templo irìcu. Yá yéewáidaca iyaca wenàiwicanáí, icàlidaca nalí nacáí Dios itàacáí cayábéerica, yáí tàacáisi ímèerica Jesús iwàwa iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Yá sacerdote íiwacanánáí, áibanáí nacáí yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, nía nacáí judío íiwacanánáí béeyéica nàacawa Jesús yàatalé. ² Yá náimaca irí:

—¿Cawiná ibànùa pía pimusúadánápiná nía templo ibàacháwalená irìcuise, níai iwéndéeyéica yàasusi? ¿Cawiná ichùullà pía pimusúadánápiná nía? —náimaca. ³ Néese Jesús ímaca nalí:

—Nuwàwa nusutácuéca nuémìawa pía nacáí. Picàlidacué nulíni: ⁴ ¿Cawiná ichùullaté Juan ibautizáanápínaté wenàiwica; Diossica, wenàiwicanáisica? Píimacué nulí càirínácaalí náicha ichùullàca Juan ibautizáanápínaté wenàiwica —ímaca yáí Jesúsca.

⁵ Nadàbaca natàaníca nalíwáaca. Yá náimaca nalíwáaca: “¿Càinásica wáimaca? Wáimacaalí irí, ‘Dioscaté ichùullacani’, yásí isutáca yéemìawa wía, ‘¿Cánácué càmita peebáidani?’ càipiná ímaca walí. ⁶ Néese wáimacaalí irí, ‘Wenàiwicacaté ichùullàca meedáni’, yásí wenàiwica macáita nanúaca wía íba iyú, níacáiná macáita neebáidaca tàì ímèeri iyú Juan itàanicaté Dios inùmalìcuise”, càì natàaníca nalíwáaca. ⁷ Néese nacàlidaca Jesús iríni càmitasa náalíawa cawinácaalí ichùullaté Juan ibautizáanápínaté wenàiwica. ⁸ Néese Jesús ímaca nalí:

—Càita nacáí càmita nucàlidacué piríwani cawinácaalí ichùullàca núa numusúadánápiná nía templo ibàacháwalená irìcuise, níai iwéndéeyéica yàasusi —ímaca yáí Jesúsca.

La parábola de los labradores malvados

⁹ Néeseté Jesús idàbaca yéewáidaca wenàiwicanáí comparación iyú. Yá ímaca nalí: “Abèeri asìali ibànacaté uva ibànacalená. Yá imàacaca áibanáí icuèyéipiná irí yàasu uva ibànacalená, quéwa iwàwacutá nabànùaca irí yàasu uva iyacaná yéenápíná, yàasu èeripiná needácatáita iyacaná. Idécanáamité imànica náapicha càiri wawàsi, yá yàacawa náicha áibalé madécaná èeri. ¹⁰ Uva yàasu èeri yànàacaté needácaténá iyacaná, yá bànacalé íiwacali ibànùaca yàasu wenàiwicawa néré icutácaténá náiwacali yàasu uva iyacaná yéenápínáwa icuèyéi ícha. Quéwa níai icuèyéica bànacalé nacapèedáidacani, yáí náiwacali yàasu wenàiwicaca. Yá nachùullàca yàacawa náicha, càmita nabànùa yáapicha uva iyacanáca.

11 Néese bànacalé íiwacali ibànùaca nàatalé yàasu wenàiwicawa áibata. Quéwa àniwa natàaníca irí báawéeri iyú, nacapèedáidacani. Yá nachùullíaca yàacawa náicha, càmíta nabànùca yáapícha uva iyacanáca. 12 Néese bànacalé íiwacali yèepùca ibànùaca áibata àniwa. Yá àniwa níái icuèyèica uva ibànacalená cacháunáca namànicani. Yá náucacani méetàuculé bànacalé yàaluná íicha.

13 “Néese yái uva ibànacalená íiwacali íimaca íináidacawa iríwa: ‘¿Càinásica numàni? Siùcade nubànùca nuíriwa, yái cáininéerica nuicáca. Cawàwanáta nàaca íiméetacaná’, íimaca íináidacawa iríwa. 14 Quéwa níái icuèyèica uva ibànacalená naicácani, yá náimaca nalíwáaca: ‘Yácata yái yeedéeripíná iríwa uva ibànacalená yáaniri yéetácaalípináwa. Ara, wàacuéwa wanúanáni weedácaténá walíwa yàasu bànacalé’, náimaca nalíwáaca. 15 Iná náibàacani, yá nawatàida náucacani méetàucuta bànacalé yàaluná íicha. Yá nanúacani”, íimaca nalí yái Jesúsca.

Néese Jesús íimaca nalí níái wenàiwicaca: “¿Càinásicué pínáidacawa? ¿Càinásica uva ibànacalená íiwacali imànipíná nalí níái icuèyèicaté irípiná bànacalé? 16 Siùcade nucàlidacué piríni: Yàanàapíná nàatalé, yá inúapíná níawa. Yásí imàaca áibanái icùaca irípiná yàasu uva ibànacalená —íimaca yái Jesúsca. Néese wenàiwicanái idécanáami néemiacani, yá náimaca Jesús irí:

—¿Càmírita, canácatáita Dios imànipíná walí cà! —náimaca. 17 Quéwa Jesús iicáidaca nalí, yá íimaca:

—Néeni, càmicalícué piwàwa Dios yúuwichàidacuéca pía, néese iwàwacutácué pínáidacawa cayába càinácaalí íimáaná yái tàacáisi profeta itànèericaté Dios inùmaliçuise. Ícàlidacaté Dios ibànùanápínaté israelitanái irí nacuerínápiná, quéwa báawáanápínaté naicácani. Càité íimaca:

‘Níái imàníyèica íba icapèená, nadéca náucaca abéeri íba méetàuculé náichawa, caná iwènicáiná naicácani. Quéwa siùcade máiníiri iwàwacutácué capíi irípiná yái íba náuquéericaté’,

cài itànàacaté profetaca”, íimaca nalí yái Jesúsca, yéewacaténá náalíacawa yái íba íimáanáca càicanide iyúwa Jesús, yái nacuerínápiná Dios ibànùerica judíonái irí. 18 Néese Jesús íimaca nalí àniwa:

—Péemiacué áiba comparación íba ìwali: Cawinácaalí wenàiwica yúuwèeyéicawa iwéré yái íbaca, yásí wenàiwica isubèriacawa. Néese íba yúuwàacaalíwa áibanái ínatabàa, yásí náalacawa ichùmálési iyú —íimaca yái Jesúsca, náalíacaténáwa Dios yúuwichàidáanápínaté manuísíwata cawinácaalí càmíiyèica yeebáida Jesús itàacái.

19 Néese sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéyèica wenàiwica templo irícu, nawàwaca náibàaca Jesús yáté èerica náucacaténáni presoíyèi ibànàlìculé, náalíacáináwa icàlidacaté nàwali yái comparaciónca. Càníiri nadé náibàaca quéwani cáalucáiná naicáca wenàiwicanái, manùbacáiná níái yéemièyèica Jesús itàacái casímáiri iyú.

El asunto de los impuestos

20 Néeseté sacerdote íiwacanánái nachùullíaca áibanái aslanái nàacawa Jesús yàatalé, natàanícaténá cáimiétaquéri iyú Jesús yáapícha, iyúwa cayábéeyèi íiwitáise iwàwèeyèica yéemíadaca Dios itàacái. Quéwa cachìwéeyèica nía meedá, nàacawa néré náalímáidacaténá Jesús itàanínápiná báawéeri iyú romanonái yàasu gobierno ìwali yéewanápínáta meedá náibàacani nacháawàacaténá iináwaná ìwali gobernador romanosàiri irí. 21 Iná nasutáca néemíawa Jesús. Yá náimaca irí:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, wáalíacawa pitàaníca báisíiri iyú, péewáidaca wenàiwica nacái báisíiri tàacáisi iyú càiripínáta. Wáalíaca nacáíwa piicáca macái wenàiwica abédanamata, péewáida nacái wenàiwica nàyacaténá càide iyúwa Dios ichùullíaná nàyaca. 22 Siùcade picàlida walíni: ¿Cayábasica wapáyaidacaalí wáichawa plata iyú níara emperador romanosàiri yàasu gobiernonái icuèyèica wàasu cáli? —náimaca.

²³ Quéwa Jesús yáalíaca náiwitáise báawéeri nawàwáaná nacháawàaca iináwaná ìwali itàacái ìwalíse. Yá ímaca nalí:

²⁴ —Píasáidacué nuicá abéechúa moneda. ¿Cawiná yéenáiwana ichanàawa moneda ìwali? ¿Cawiná nacái ípidená ichanàawa ìwali? —Ímaca yái Jesúsca. Yá náimaca Jesús irí:

—Emperador ípidenáquéi ichanàawa ìwali, yéenáiwana nacái ichanàawa ìwali, yáara romano íiwacaliná, icuèrica macái èeri mìnanaí —náimaca. ²⁵ Yá Jesús ímaca nalí:

—Pipáyaidacué píchawa emperador plata iyú càide iyúwa ichùulianácué pipáyaidacani. Pimànicué nacái càide iyúwa Dios iwàwáanácué pimànica —ímaca yái Jesúsca. ²⁶ Iná canácata báawéeri tàacáisi Jesús íméerica wenàiwicanaí yàacuésemi yéewanápiná nacháawàaca iináwaná ìwali. Néese náináidacawa néemíaca manuísíwata Jesús ímáaná, yá masànacáicata nía ícha.

La pregunta sobre la resurrección

²⁷ Néeseté abénaméeyéi saduceo nàaca naicáca Jesús. Saduceonái náimaca càmitasa yéetéyéimiwa nacáucàawa áibaalípiná. Saduceonái iwàwaca wenàiwicanaí iicáanica Jesús iquíniná, íná nasutáca néemíawa Jesús, náalimáidacatená naicáwani. Yá nacàlidaca irí tàacáisi. Náimaca irí:

²⁸ —Pía, yéewáidéerica wenàiwica, profeta Moisés itànàacaté tàacáisi íméerica Dios ichùulianácué wía judíoca wamàníinápiná cà: Asìali yéetácaalíwa méenibeta, néese iwàwacutá yéenasàiri yeedáca iríwa yéenasàiri ínumiwa yàacawétúapináwa yéewacatená idèniaca úapicha yéenibewa naiquéeyéipiná càiyéide iyúwa yéetéerimiwa yéenibemi, yéewanápiná nàyaca wenàiwica icuèyéipiná yéetéerimiwa yàasu cáli. ²⁹ Uwé, áibaalíte nàyaca siete namanùbaca yéenanái. Nabèeri yeedáca abéechúa ínupináwa, quéwa yéetácawa uícha méenibeta. ³⁰ Inaté iméeréerimi yeedáca ibèeri ínumicawa. Néese yéetácawa uícha méenibeta. ³¹ Néese iméeréerimi àniwa yeedáca úa, càita nacái yéetácawa uícha méenibeta. Càité níai sietéyéicaté imanùbaca needáca úa. Yá néetácawa uícha macáita méenibeta. ³² Néese úanama yéetáwa náami nacái. ³³ Uwé, báisícaalí yéetéyéimiwa icáucàacawa áibaalípinátá càide iyúwa áibanái ínáidáanáwa, ¿càinápinásica unìri náicha níara sietéyémica? Càmita náalimápiná náalíacawatá, macáicáináta náinuca úa —náimaca, naicáanica Jesús iquíniná. ³⁴ Néese Jesús ímaca nalí:

—Chái èeri irícu, aslanái, inanái nacái nacásàacawa. ³⁵ Quéwa cawinácaalí wenàiwicanaí Dios imàaqueeyéipináca icáucàacawa áiba èeriwa nàacatenáwa chènuniré, aslanái, inanái nacái, càmita nacásàapináwa. ³⁶ Càmita nacásàapináwa càmicáiná náalimá néetácawa quirínama, nàyapinácaína càide iyúwa ángelnái iyáaná. Níacáiná Dios yéenibepináca nía, Dios imichàidacáiná nía yéetácáisi ícha. ³⁷ Profeta Moisés nacái yáasáidacaté walí yéetéyéimiwa nacáucàanápinácaawa áiba èeriwa. Moisés itànàacaté tàacáisi wáalíacatenáwa maléneri àicu ìwali yeeméericatéwa iyaca quichái iyú, Dios iyacáinaté néré, yaté Moisés yéemíaca tàacáisi íméerica: Yái Wacuèriná Dios, yácata Nacuèrináca, níai wàawirinámica Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái. ³⁸ ¡Dios càmita icùa yéetéyéimi ichéeca meedá! ¡Néese Dios icùaca cáuyéi wenàiwica! Iná iwàwacutácué píalíacawa cáuca nía Dios yáapicha siùca, níara Abraham, Isaac, Jacob nacái, éwita néetácáanítatéwa madécaná camuí ipíchawáiseté Moisés iyaca, cáucáiná macáita wenàiwica Dios icuèyéica. Iná yéewa wáalíacawa Dios icáucàidáanápiná yéetéyéimiwa áiba èeriwa —ímaca yái Jesúsca.

³⁹ Néese áibanái yéewáidéeyéi wenàiwica templo irícu náimaca Jesús irí:

—Pidéca picàlidaca cayábani, pía yéewáidéerica wenàiwica —náimaca. ⁴⁰ Yá cáaluca níai Jesús yùuwidenáica. Càmita nawàwa nasutáca néemíawani quirínama, ipíchaná báica nía wenàiwicanaí yàacuésemi.

¿De quién descende el Mesías?

⁴¹ Jesús ímaca nalí:

—Càmitacué píalíawa cayába Mesías ìwali, yái picuèrinápinácuéca Dios ibànuèripinácuéca pírí, píacué judíoca. Pímacáitacué rey David itaquérinámica meedáni. Quéwa rey David ímacaté nacái áiba wawàsi Mesías ìwali. ⁴² David itànàacaté tàacáisi Dios inùmalicuise, yái tàacáisi waléerica cuyàluta Salmos irìcuise. Càité David ímaca:

‘Nucuèriná Dios ímacaté Nuíwacali irí: Píawinawa nuéwápuwáise picùacaténá núapicha macáita,

⁴³ idècunitàacá numawèniadaca pícha macái piùwidenáíwa, ímaca yái Diosca’, càité ímaca yái Davidca. ⁴⁴ Yái rey Davidca ímacaté Mesías ìwali ‘Nuíwacali’, íná éwita rey David itaquérinámicáanítani, yái Mesíasca, càicáaníta iwàwacutá náimaca ìwali rey David íiwacali nacáicani —ímaca nalí yái Jesúsca, icàlidaca nalí ìwaliwa, yái Mesíasca.

Jesús acusa a los maestros de la ley

⁴⁵ Macái wenàiwicanái iyéeyéica néeni néemíaca nàyaca Jesús itàacái, yá Jesús ímaca yéewáidacalénái iríwa: ⁴⁶ “Píicácué píichawa níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu. Píicácué pìyaca càide iyúwa nàyáaná. Casímáica nèepunícawa nanáawani cáaléeri yáapichawa, náasáidacaténá nadéca néewáidacawa madécaná èeri, nayúunáidacáiná nasímáidaca Dios. Nawàwa wenàiwicanái itàidaca nía cáimiétaquéri iyú bamuchúamibàa yàcalé manùbéeyéi wenàiwica naicácaténá nía. Máini nawàwa náawinacawa yàalubáisi ínata náawinacatáicawa níara cáimietacanéeyéica wenàiwicaca judiónái yéewáidacàalu irìcu. Nacutá nacái yàalubáisi cayábanaméeyéi macái wenàiwica yàacuésemi nayáacaténá nayáacaléwa náapicha, yéewacaténá áibanái naicáca nía càiyéide iyúwa máiniyéica cachàinica. ⁴⁷ Nayéedua nacái náicha nacapèemi, nàasumi nacái níái catúulécanéeyéi inanáica manìríyémica. Néese nasutáca Dios déecuiri iyú, yéewacaténá áibanái iyúunáidaca cayábaca náiwitáise. Níacata Dios yúuwichàidéeyéipiná cachàiníri iyú yáwanái náicha áibanái cabáyawanéeyéica”, ímaca nalí yái Jesúsca.

21

La ofrenda de la viuda pobre

¹ Jesús iyacaté templo irìcu, yá iicáidaca wenàiwica irí iríadéeyéica yàasu platawa ofrenda yàalu irìculé namàacacaténá Dios iríni. Yá iicáca càasuíyéi nalladaca plata. ² Néese Jesús iicáca inanái yàanàaca néré, máini catúulécanéechúa, inìrimi yéetéechúamicatéwa íicha. Yá ulladaca àasu ofrendawa ofrenda yàalu irìculé, pucháiba moneda cobréeyéi púbéeyéi, càmiyéica máini cawènica. ³ Néese Jesús ímaca yéewáidacalénái iríwa:

—Péemíacué cayába, úái catúulécanéechúa manìríchúamica udéca umàacaca plata Dios irípiná ofrenda iyú Dios iiquéeri càiride iyúwa manuiri iwèni náicha canánama, níái yúuquéeyéica plata ofrenda yàalu irìculé. ⁴ Macáita níái áibanái nàaca ichàbéericawa meedá, máisibáwanáita nàasu cawèníri íichawa; úata quéwa éwita catúulécanácáaníta úa, càicáaníta ùaca macáita yái udènièrimica uwènianápináca uyáacaléwa —ímaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia que el templo será destruido

⁵ Aibanái natàaníca nàacawa templo ìwali cayábéeri iicácanáwani, yàasu cawèníyéi íba ìwali nacái, áiba cawèníri wawàsi nacái wenàiwica imàaquéerica Dios irípiná ofrenda iyú. Néese Jesús ímaca nalí:

⁶ —Aibaalípiná imáalàacawa macáitacué piquéerica yái temploc. Yásí canácata capíi yàasu íba yáawinéeripinácawa áiba íba ínata. Namáalàidapiná macáita —ímaca yái Jesúsca.

Señales antes del fin del mundo

⁷ Néese nasutáca néemíawa Jesús. Yá náimaca irí:

—Wáiwacali, ¿chácaalínásica ichàbapináwa yái picàlidéerica walí templo ìwali? ¿Càinásica iyú wadépiná wáalíacawa mawiénica yéenáiwana, yái templo imáalàacatáipinácawa? — náimaca.

⁸ Néese Jesús ímaca nalí: “Piicácué píchawa cayába ipíchaná áibanái ichìwáidacuéca pía ipíchawáise èeri imáalàacawa. Manùbacáiná wenàiwica nàanàapíná icàlidéeyéi ichìwawa. Náimapíná núacasa níata. Yá nacàlidapíná nachìwawa. Càipíná náimaca: ‘Núacata yái Mesíasca, ípidenéeri Jesucristo, israelita icuèrinápináca’, càipíná náimaca namànica nachìwawa. Aibanái nacái náimapíná: ‘Idéca Jesucristo yàanàaca icùacaténá macáita’, càipíná náimaca. Quéwa picácué peebáida nalíwani. ⁹ Nacàlidapínácué pírí ùwicái iináwaná ìwali, náimapíná nacái namànínása ùwicái nacuèrinánái ípunitawa, quéwa picácué cáalu píawa. Càita iwàwacutápiná namànica quéechacáwa, quéwa càmitàacá imáalàapínáwa yái èeriquéi”, ímaca yái Jesúsca.

¹⁰ Néese Jesús ímaca nalí àniwa: “Aiba cáli néeséeyéi napéliapíná áiba cáli néeséeyéi ípunitawa. Aibanái gobierno namànipíná ùwicái áibanái gobierno ípunitawa. ¹¹ Yá cáli icusúapínáwa cachàiníri iyú madécaná yàcalé. Manùbéeyéi wenàiwica néetápináwa máapicái iyú, uláicái iyú nacái, madécaná cáli néeséeyéi. Capìraléeri cáli irìcuwa naicáwa wawàsi icalùadéeripíná naicáca, áiba wawàsi nacái manuínaméeyéi yáasáidéeyéipínáca èeri mìnánái irí mawiénica yái èeriquéi imáalàanápínácawa.

¹² “Quéwa ipíchawáise naicáca càiri wawàsi, yá áibanái náibàapínácué píawa, namànipínácué pírí báawéeri peebáidacáinácué nutàacái. Nawatàidapínácué píawa judiónái yéewáidacáalu néréwa nacháawàacaténácué piináwaná ìwali. Yá náucapínácué píawa presoíyéi ibànaliculé. Natépinácué píawa nacháawàacaténácué piináwaná ìwali nacuèrinánái iríwa, náiwacanánái irí nacáíwa peebáidacáinácué nulí. ¹³ Càita Dios imàacapínácué picàlidaca nalí nuináwaná ìwali, peebáidacuéca nutàacái. ¹⁴ Ipíchawáise náibàacuéca pía, picácué péewáidawa càinácaalípinácué picàlidáaná nalí piináwanáwa. ¹⁵ Néenialícáiná numàacapínácué pitàanica máiní cáalíacáiri iyú, yéewanápiná càmítacué piùwidenái nadé namawèniadacuéca pìasu tàacáisi. ¹⁶ Quéwa, pisèenáicué, péenánáisiwacué nacái, pìawiría yéenanái nacái, pìacawéeyéiná nacái, nacháawàapínácué piináwaná ìwali nacuèrinánái iríwa. Nanúapínácué abénaméeyéi péenáwa. ¹⁷ Yásí macái èeri mìnánái báawacuéca naicáca píawa peebáidacáinácué nutàacái. ¹⁸ Quéwa càmítacué yúucapínáwa nuícha abéeri péená, ibatàa achúméerína pináta, càmita yúucapínáwa nuícha. ¹⁹ ¡Peebáidacué mamáalàacata tàì íméri iyú, pìideníacué piùwichàanáwa nacái matuíbanáiri iyú, yéewacaténácué peedáca píríwa picáucawa càmíri imáalàawa!

²⁰ “Piicácaalípinácué úwinái ibàlùacawa Jerusalén iyacàlená itéese, yásí píalíacuécawa mesúnamáita namáalàidáanápíná yái Jerusalénca. ²¹ Iná iwàwacutápiná cawinácaalí wenàiwica iyéeyéica cháí Judea yàasu cáli ínata napiacawa dúli inàliméeri nérépiná. Cawinácaalí iyéeyéica Jerusalén iyacàlená irìcu iwàwacutápiná napiacawa yàcalé irìcuíse. Cawinácaalí nacái iyéeyéica manacúalibàa, iwàwacutápiná càmita nèepùawa Jerusalén iyacàlená irìculé. ²² Néenialícáiná Dios yàasu manuíri yùuwichàacáisi yàanàapíná israelitanái ìwali. Macáita ichàbapínácawa càide iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi Dios inùmalicuíse. ²³ ¡Néenialípiná inanái nàuwichàapínáwa manuísíwata, cawinácaalí idéerìcuíyéica, nía nacái inanáica yéeyéica quìrasì ìraca ìnisi!, càmícáiná náalimá napiacawa ráunamáita, naicápiná nacái néenibewa nàuwichàacawa. Yá nàuwichàapínácawa báawanama níái Israel yàasu cáli néeséeyéica, yácáiná Dios yàasu yùuwichàacáisi yàanàapíná nàwali. ²⁴ Abénaméeyéi néetápináwa espada machete nacáiri iyú. Uwinái íbàapíná áibanái, yá natépiná níawa macái cáli imanùbaca ínatalépiná. Néese càmíiyéi judío namáalàidapíná Jerusalén iyacàlená, yá nacùapínácani àta imáalàacatalépinátawa nàasu èeri Dios imàaquéeripíná nalí nacùanápínáni, ipíchawáise yèepùadacani judiónái irí àniwa, yái Jerusalénca”, ímaca yái Jesúsca.

El regreso del Hijo del hombre

²⁵ Jesús ímaca nalí: “Néese wenàiwica naicápiná wawàsi capìraléeri cáli irìcuwa, manuínaméeyéi wawàsi nacalùadéeripíná naicáca, èeri ituírìcu, quéeri nacáíwa, dùlupùta

nacáíwa náalíacaténáwa mawiénica yáí èeriquéi imáalàanápínacawa. Chái èeri irìcu nacái, èeri mìnanaí máini cáaluca nánáidapínáwa, càmita náalíawa càinácaalí iwàwacutáanápíná namànica, manuírì únicáiná imànìpiná isànwawa cachàini, manuínaméeyéi màladàca nacái ipìapínacawa cachàinírì iyú. ²⁶ Néenialípiná achúma wenàiwica néetápináwa nacalùniwa, cáalucáiná nánáidapínacawa idècunitàacá nacùaca yàanàaca yáí manuírì yùuwichàacáisi yàanèripínacawa èeri mìnanaí ìwali. Níacáiná cachàiníyèi wawàsi iyéeyéica chènuniré, nacusúacawa macáíwa. ²⁷ Néese macáí èeri mìnanaí iicápiná núa, núa asìali Dios néeséerica, nùanàapíná acalèe yèewíse cachàinírì nuíwítáise iyúwa, nucamaláná mèlumèluírì irìcuwa nucùacaténá macáita. ²⁸ Idàbacaalípiná ichàbacawa macáita yáí wawàsica, yásì pichàiniadacué piwàwawa, pimichàidacué píiwítáisewa nuípunita, piicáidacué chènuniré, caquialécáináta nùanàapínáca nuwasàacuéca píá”, íimaca yáí Jesúsca.

²⁹ Néese Jesús icàlidaca nalí comparación yéewáidacaténá nía. Yá íimaca nalí: “Píicácué higuera yéetaná, áibanáí àicu íiwítáaná nacái iyéeyéica chái Israel yàasu cáli íinata. ³⁰ Piicácaalícué àicu imusúadaca íbáináwa, yásì píalíacuécawa mawiénica camuí. ³¹ Càita nacáicué piicácaalípiná ichàbacawa yáí nucàlidéericuéca pírí ìwali, yásì píalíacuécawa mawiénica Dios yàasu èeri icùacaténá macáita.

³² “Péemíacué cayába, macáita yáí siùquéerica tàacáwa nucàlidacuéca pírí ìwali, macáita ichàbáanápínáwa ipíchawáise néetácawa macáita wenàiwica iyéeyéica néenialíwa. ³³ Yáí capìraléeri cáli, èeriquéi nacái namáalàapínáwa áibaalípiná, néese nutàacáí càmita imáalàapínáwa. Macáita ichàbapínacawa càide iyúwa nucàlidáanácué píríni.

³⁴ “Piicácué píichawa cayába ipíchaná piwènúadacuéca nuícha píiwítáisewa pimànínápínacué píbáyawanáwa, pícamáanápíná nacái, píináidáanápíná nacáíwa mamáalàacata èeri irìcuírì wawàsi ìwali. Picácué càì pimànica, néese picùacué nùanàaca àniwa. ³⁵ Yácáiná yùuwichàacáisi yàanàapíná ráunamáita macáí èeri mìnanaí ìwali càide iyúwa trampa íbàaná cuwèsi isicúasíwata. ³⁶ Pichùnìacué cayába píiwítáisewa. Pisutácué Dios íicha mamáalàacata cachàinícaténácué píiwítáise píidenànápínácué macáita yáí ichàbáanápínacawa, yéewacaténácué píànàaca píbàlùacawa nuípunita, núa asìali Dios néeséerica”, íimaca yáí Jesúsca.

³⁷ Néenialíté Jesús yéewáidaca wenàiwica èeríapínama templo irìcu. Néese catá imanùbaca yàaca iyamáacawa dúli néré ípidenacatalé Olivos, yáí olivo inàlimanáca. ³⁸ Yá èeri imanùbaca macáita wenàiwica nàanàaca templo irìculé mapisáísíwata néemíacaténá Jesús itàacáí.

22

Conspiración para arrestar a Jesús

¹ Mawiénicaté judiónáí yàasu culto ípidenéeri Pascua nayáacaalíté pan cà míri idènià levadura. ² Sacerdote íiwacanánáí, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu nacutáca càinápinácaalí iyú yéewanápíná nanúaca Jesús, íbàacanéeri iyúta quéwa cáalucáiná nía wenàiwicanáí íicha.

³ Néese Satanás iwàlùacawa Judas iwàwalículé, ichùuliaca Judas imànicaténá càide iyúwa Satanás iwàwáaná, yáí ípidenéerica Judas Iscariote, abéeri Jesús yéewáidacaléca docenacaté nía. ⁴ Néese Judas yàacawa itàaníca sacerdote íiwacanánáí yáapicha, náapicha nacái úwi íiwacanánáí templo néeníyéica. Yá Judas itàaníca náapicha Jesús ìwali yéewanápíná itéca nía Jesús yàatalé náibàacaténáni. ⁵ Yá casímáica nawàwa, náimaca írí nàanápínáté írí plata itéenápíná nía Jesús yàatalé náibàacaténáni. ⁶ Cayábaca Judas yéemíaca náimáaná írí. Yá Judas idàbaca icutáca wawàsi càinácaalícatáipínáta yáalimá itéca nía Jesús yàatalé náibàacaténáni, càmicataléta máini manùba wenàiwica iyaca Jesús yáapicha.

La Cena del Señor

⁷ Néeseté yéenáiwaná yàanàaca judiónáí imànicatáica yàasu cultowa ípidenéeri Pascua, nayáacatáita pan cà míri idènià levadura. Yáté èerica iwàwacutá nanúaca oveja wàlisàì

nayáacaténá oveja iiná Pascua yàasuná culto yaalí. Càita judiónái iwàwalica càinácaalíte iyú Dios iwasàaca nàawirináimi Egipto yàasu cáli ícha. ⁸Néese, Jesús ichùuliaca Pedro, Juan nacái, yá ímaca nalí:

—Pìacué pichùniá walípiná yàacàsi Pascua pinéerica wayáacaténáni —ímaca yái Jesúsca.

⁹Yá nasutáca néemìawani:

—¿Alénásica piwàwa wachùniacani? —náimaca. ¹⁰Jesús ímaca nalí:

—Pìwàlùacuéwa Jerusalén iyacàlená irìculé, yá pìanàapinácuéca asìali iwáacutéri úni catùalicu. Pìacuéwa asìali yáamíse aléera iwàlùacataléca. ¹¹Píimacué capìi íiwacali irí: ‘Yáara Yéewáidéerica wía iwàwaca isutáca yéemìawa pía, alénácaalí capìi imàdáná ìya iyáacatáipiná iyáacaléwa Pascua pinéerica yéewáidacalénái yáapichawa’, píimacué irí. ¹²Néese yáasáidapinácué piríwani, manuírí capìi imàdáná ìyéerica chènunibàa cáli inàni ícha, nachùnièrica cayába. Pichùniacué walí wayáapiná néeni Pascua piná —ímaca yái Jesúsca.

¹³Iná nàacawa, yá nàanàaca macáita càide iyúwa Jesús ímáanáté nalí. Néese nachùniaca yàacàsi Pascua pinéerica.

¹⁴Néeseçáwa catácanáami nàwali, iwàwacutácaalíte nayáaca, yá Jesús yàanàaca yáawinacawa mesa iwéré apóstolnái yáapicha. ¹⁵Néese, Jesús ímaca nalí:

—¡Máadání nuwàwacatécué nuyáaca píapicha yái yàacàsi Pascua pinéerica ipíchawáise nuétáca! ¹⁶Càmicáiná nuyáapiná quirínamani àta ichàbacatalétawa macáita càide iyúwa Pascua ímáaná, yásí nuyáapiná àniwani píapichacué, Dios iyacàle irìcu Dios icùacataléca macáita chènuniré —ímaca yái Jesúsca.

¹⁷Néese Jesús yeedáca abéechúa copa icáapi irìculéwa, idènièchúa irìcuwa uva ituní. Idécanáami yàaca Dios irí cayábéeri, yá ímaca nalí:

—Peedácuéni, pìiracuéni, piwacùacué pìwaliwáacawani; ¹⁸càmicáiná nuìrapiná quirínamani yái uva ituníca àta Dios idàbacatalépináta icùaca macáita —ímaca yái Jesúsca.

¹⁹Néese Jesús yeedáca pan icáapi irìculéwa. Idécanáami yàaca Dios irí cayábéeri, yá isubèriadacani, yá iwacùaca nalíni. Néese ímaca nalí:

—Yácata nuiná yái, yéetéeripinácuécawá píchawalíná ipíchaná Dios yùuwichàidacuéca pía pibáyawaná ìwalísewa. Piyáacué yái panca piwàwalicaténácué nuétáanácuéwa píchawalíná —ímaca yái Jesúsca.

²⁰Néeseçáwa idécanáami nayáaca yái yàacàsi Pascuaca, Jesús yeedáca copa icáapi irìculéwa, abéechúa copa idènièchúa irìcuwa uva ituní. Yá ímaca nalí:

—Yái uva ituníca, yácata nuíraná imusuéripinácawá nuíchawa cruz ìwali pirípinácuéwa, ipíchanácué Dios yùuwichàidacuéca pía pibáyawaná ìwalísewa. Yái uva ituníca yáasáidacuéca pirí báisírìcani yái wàlisài wawàsi Dios imànírìca wenàiwicanái yáapicha nuwasàanápíná níawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, nuíranácáiná imusúapinácawá nuíchawa nalípináwa. ²¹Quéwa, siúcata yái asìalica itéeripináca nùuwidenái náibàacaténá núa, yácata yái yáawinéericáwacawa iyáaca iyáacaléwa núapicha. ²²Núacáiná, núa asìali Dios néeséerica, nuétápinácawá càide iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi nuináwaná ìwali. ¡Quéwa máini yùuwichàapinácawá yái asìalica itéeripináca nùuwidenái náibàacaténá núa! —ímaca yái Jesúsca.

²³Néese Jesús yéewáidacalénái nadàbaca nasutáca néemìawa níawáaca chánácaalísica néená yái càì itéeripinácaté Jesús yùuwidenái náibàacaténáni, càmicáinatécáwa nàalíawa càinácaalí Judas imànínápináté.

Quién es el más importante

²⁴Néese níái yéewáidacaléca natàaníca nalíwáaca ùuléri wawàsi iyú chánácaalí néená wenàiwicanái iiquéeripináté càiride iyúwa máinírì cachàini áibanái ícha canánama.

²⁵Quéwa Jesús ímaca nalí: “Chái èeri irìcu, càmiyéi judío icuèrinánái nacùaca nàasu cáli néeséeyéiwa cachàinírì iyú, nachùulla nacái nàasu wenàiwicawa nacàlídáanápíná nàwali: ‘Cayábéeriquéi wacuèrinásàirica, imànírìca walí cayábéeri’, càì nachùuliaca

nàasu wenàiwicawa nacàlidáanápíná. ²⁶ Quéwa, iwàwacutácué càmita pìya càide iyúwa nàyáaná. Cawinácaalícué péená iwàwéerica Dios iicácani càiride iyúwa cachàiníríca náicha canánama, néese iwàwacutá iicáca yáawawa càiride iyúwa máinírí càmita cachàini náicha canánama, iyúwa piméeréericué, íbaidáanápíná áibanái irí canánama. Cawinácaalícué péená nacái iwàwéerica Dios imàacaca ichùullaca áibanái wenàiwica, iwàwacutá íbaidacuéca pírí canánama càide iyúwacué pìasu wenàiwica imàníná. ²⁷ Chái èeri irìcu níara máiníyéica cachàini áibanái ícha náawinacawa mesa iwéré nayáacaténa nayáacaléwa, néese áibanái càimíyéi cachàini náibaidaca nalí, natéca nalí nayáapínáwa. Quéwa càmitacué nuwàwa pimànica càide iyúwa èeri mìnanaí icuèrinánái imàníná. Nudéca núsáidacuéca pírí càinácaalí iwàwacutáanácué pìyaca. Núa, Píiwacalícuéca, nudéca nùyaca pèewibàa càide iyúwa càimírí cachàini, iyúwa wenàiwica íbaidéerica áibanái irí canánama.

²⁸ “Pidécuéca pìyaca núapicha mamáalàacata, pìidenàacuéca nacái núapicha nùuwichàacái. ²⁹ Iná numàacapínácué picùaca núapicha wenàiwicanái càide iyúwa Núaniri Dios imàacáanáté nucùanápíná wenàiwicanái. ³⁰ Yá piyáapínácuéca piyáacaléwa núapicha Dios iyacàle irìcu nucùacatalépináca macáita. Néenialípiná píawinacuécawa pìasu yàalubáisi íinatawa picùacaténa cué doce namanùbaca Israel itaquénáinámi yàawíríaca”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

³¹ Néese àniwa Jesús íimaca Pedro irí:

—Simón, péemìa cayábani. Satanás idéca isutáca Dios ícha wawàsi imàacáanápíná Satanás yáalimáidacuéca iicáwa pía cachàinírí iyú. ³² Quéwa, nudéca nusutáca pírí Dios ícha, imàacáanápíná peebáidaca nulí mamáalàacata. Néese idécanámi piwènúadaca píiwitáisewa nulípiná àniwa, yá pichàiniada nawàwa, níái péenánáicawa neebáidacaténa nulí tàì íiméeri iyú —íimaca yái Jesúsca. ³³ Néese Simón íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, abédanama nuíwitáise píapicha nùanápíná presoíyéi ibànaliculé píapicha, éwita iwàwacutácaalí nuétácawa nacái píapichawa —íimaca yái Simón Pedroca. ³⁴ Jesús íimaca Pedro irí:

—Pedro, péemìa cayába, ipíchawáise cawámai itàaca yáta catáquéi, yá pimànipíná pichìwawa máisiba yàawírí, píimapíná càmitasa píalía nùwali ipíchaná nanúaca pía núapicha —íimaca yái Jesúsca.

Se acerca la hora de la prueba

³⁵ Néese Jesús isutáca yéemìa nía:

—Bàaluité nubànùacué pía picàlidacaténa nalí nutàacái, yaté càmitacué nubatàa pitéca saco, plata yàalu nacái, áiba costiza nacáiripíná nacái. Néeni, ¿iwàwacutéerisícuéwa pírí quirítani néenialíté? —íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca irí:

—Càmírí —náimaca irí. ³⁶ Néese Jesús íimaca nalí àniwa:

—Quéwa, siùca péemíacué comparación: Siùcade cawinácaalí idènièrica saco, iwàwacutá itéca yáapichawani, itéca nacái plata yàalu. Cawinácaalí canéerica irí espada machete nacáiri, iwàwacutá iwéndaca yàasu ruana nacáiriwa yúuquéeri ìwalísewa, iwèncaténá iríwa espada. ³⁷ Nudéca nucàlidacuéca pírí yái comparaciónca píalíacaténa cuéca càulenápínáca pícha yái ichàbáanápínáca mesúnamáita iwàwacutáciná namànica nulí macáita iyúwaté profetanái itànàanáté tàacáisi Dios inùmalícuíse. Abéeri profeta íimacaté nùwali: ‘Yá nàuwichàidapínácani báawéyéi yáapicha’, càité itànàaca tàacáisi nuináwaná ìwali. Macáita tàacáisi natànèricaté nùwali Dios inùmalícuíse, iwàwacutá ichàbacawa càitade iyúwaté natànàaná —íimaca yái Jesúsca. ³⁸ Néese náimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, ìyaca walí pucháiba espada machete nacáiri —náimaca. Yá Jesús íimaca nalí:

—Yácata, wadéca watànáica —íimaca yái Jesúsca, càmicáinaté náalía néemíaca càinácaalíté íimáaná yái comparación Jesús icàlidéerica nalí.

Jesús ora en Getsemaní

³⁹ Nésetécáwa Jesús imusúacawa Jerusalén ìyacàlená ìrìcuíse. Càide iyúwaté ìiwitáise ìyáaná néenialíté, yàacawa táiyápi dúli néré, ìpidenéechúa Olivos, yái olivo inàlimanáca. Yéewáidacalénái nàacawa yáamiwáise. ⁴⁰ Jesús yàanàaca néré, yá ímaca nalí:

—Pisutácué píawawa Dios ícha, càminápiná imàaca Satanás yáalimáidacuéca píá ipíchanácué pimànica pibáyawanáwa —ímaca yái Jesúsca.

⁴¹ Néese Jesús yàacawa náicha càita meedá idècuni iyúwa asìali yúucatalé íba. Yá ibàlùacawa yùulù ipùata iyúwa néeni isutácaténá Dios ícha. ⁴² Yá Jesús ímaca Dios irí: “Núaniri, piwàwacaalí, yá piwasàaca núa ícha yái nùuwichàanápinácawa. Quéwa, càmicaalí piwàwa piwasàaca núa, yá picá pimàni càide iyúwa nuwàwáaná, néese pimàni càide iyúwa piwàwáanáwa”, ímaca yái Jesúsca.

⁴³ Yáta abéeri ángel chènuníséeri imàacaca yáawawa Jesús iicàceni. Yá ángel ichàiniadaca Jesús iwàwa. ⁴⁴ Máini Jesús yùuwichàacawa manuísíwata idècunitàacá isutáca Dios ícha manuísíwata. Yá islàbèdeca imusúacawa ícha iyúwa iráí idupíacaalíwa cáli iwéré.

⁴⁵ Idécanáami Jesús isutáca Dios ícha, yá imichàa ibàlùacawa, yàacawa yéewáidacalénái yàataléwa. Yá yàanàaca nía iiméeyéicáita máinicáiná achúmaca nawàwa, ínáté naimáca nàyaca. ⁴⁶ Néese Jesús ímaca nalí:

—¿Cánácué piimá pìyaca? Pimichàacuéwa pidapùle íchawa. Pisutácué píawawa Dios ícha, càminápiná imàaca Satanás yáalimáidaca píá ipíchanácué pimànica pibáyawanáwa —ímaca yái Jesúsca.

Arrestan a Jesús

⁴⁷ Idècunitàacá Jesús itàanica nalí, yá madécaná wenàiwica yàanàaca nàatalé. Judas yàacawa náiwitápu, yái abéeri yéewáidacaléca, docenámica nía. Néese Judas yàacawa Jesús yàatalé isùsùacaténá Jesús inàni ìwali càide iyúwaté náiwitáise ìyáaná natàidáanáté wenàiwica cáininéerica naicáca. Càica Judas imànica yáasáidacaténá nalí cawinácaalíni, yái Jesúsca. ⁴⁸ Néese Jesús ímaca irí:

—Judas, ¿cáná picháawàa núa nùuwidenái iríwa iyú yái pisùsùanáca nunàni ìwali, càide iyúwa cáinináca nacáicaalí piicá núa, núa asìali Dios néeséerica? —ímaca yái Jesúsca.

⁴⁹ Níái yéewáidacaléca ìyéeyéica Jesús yáapicha naicácáiná càinácaalí Judas imànínápináté, ínáté náimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, ¿piwàwasica wanúaca nía espada iyú? —náimaca.

⁵⁰ Néese abéeri néená níái yéewáidacaléca iwatàaca yàasu espada machete nacáiriwa. Yá yáalimáidaca ipéliacatátá, yá inúacatàatáni espada iyú sacerdote ìiwacaliná yàasu wenàiwica. Quéwa isasàacáita asìali yùuwi yéewápuwáiséechúa. ⁵¹ Quéwa Jesús ímaca yéewáidacalénái iríwa:

—Pimàacacuéni, picácué pipélicia —ímaca yái Jesúsca. Yá Jesús imàacaca icáapiwa yùuwi ìwali yái asìalica, yá ichùnìacani. ⁵² Néese Jesús isutáca yéemìawa sacerdote ìiwacanánái, nía nacái úwinái icuèyéica templo, nía nacái judío ìiwacanánái béeyéica yàanèyéicaté náibàacaténáni. Jesús ímaca nalí:

—¿Cánácué planàa nùatalé cacáapisàiwaca, espada, wacàba nacái, càide iyúwa piicáaná cayéedéerimi? Càmitacué iwàwacutá càì pimànica càmicáinácué nupéliapiná píipunita. ⁵³ Macái èeri imanùbaca nùyacatécué píapicha templo irìcu, quéwa càmitatécué píibàa núa, ibatàa pidunàanápinácué nùwalita, càmitacué píibàa núa. Quéwa, siùcade Dios imàacacué píibàaca núa, yácata nacái Satanás yàasu èeri ichùuliacatáicuéca píiwitáise catéeri —ímaca yái Jesúsca.

Pedro niega conocer a Jesús

⁵⁴ Néese náibàaca Jesús. Yá natéca Jesús sacerdote ìiwacaliná icapèe néré. Pedro yàacawa náamiwáise déecuíseta. ⁵⁵ Ipíchawáiseté nàanàaca néré áibanái napucúadacaté quichái bamuchúami bàacháwalìcu. Níái úwinái náawinaca nàanabàca quichái. Néese Pedro

yàanàaca néré yáawinaca nacáíwa yàanabàca náapicha. ⁵⁶ Néese inanái íbaidéechúa néeni uicáca Pedro yáawinacawa ìyaca yàanabàca quichái, yá uicáidaca irí. Néese úumaca nalí:

—Yá asìaliquéi Jesús yáapichéeri —úumaca nalí. ⁵⁷ Quéwa, Pedro icàlidaca ichìwawa, ímaca càmìtasa yáalía Jesús ìwali. Yá Pedro ímaca ulí:

—Pía, inanái, càmìta núalía ìwali —ímaca yái Pedroca, cáalucáináni. ⁵⁸ Néese áiba iicácani, yá ímaca Pedro irí:

—Pía nacái néená, níara yáapichéeyéica —ímaca. Quéwa Pedro ímaca irí:

—Càmíirita, asìali, càmíirica néená núaquéi —ímaca yái Pedroca, ipíchaná náibàacani. ⁵⁹ Néese batéwa abéeri hora idénáami àniwa áiba ímaca nalí àniwa cachàiníri iyú:

—Báisíta, yáapichéerimicani yái asìalica, yácáiná Galilea yàasu cáli néeséeri nacácani —ímaca nalí Pedro ìwali. ⁶⁰ Quéwa Pedro ímaca irí:

—Pía, asìali, càmìta núalíawa càinácaalí ímáanáca yái píiméerica —ímaca yái Pedroca. Idècunitàacá Pedro itàanica nalí, yáta cawámai itàaca. ⁶¹ Néese Jesús iwènúa iicáidaca Pedro irí, yáta Pedro iwàwalica tàacáisi Jesús icàlidéericaté irí: “Ipíchawáise cawámai itàaca yáta catáquéi, yá pímanipiná pichìwawa máisibàawiría, pímapiná càmìtasa píalía nùwali”, càité Jesús ímaca Pedro irí. ⁶² Yá Pedro imusúacawa náicha, yá ícháanica cachàiníri iyú.

Se burlan de Jesús

⁶³ Néese níái úwica icuèyéica Jesús, naicáanica iquíniná, nanúadáidaca nacái Jesús.

⁶⁴ Nabàliaca Jesús ituí, yá nanúadáidaca inàni ìwali. Néese náimaca Jesús irí:

—Píwicùlida, picàlida walíni, ¿cawínásica níara inúadáidéeyéica pía? —náimaca, naicáanica iquíniná. ⁶⁵ Yá natàanica ìwali madécaná báawéeri iyú, mamáalàacata naicáanica Jesús iquíniná, nabáiniadacaténani.

Jesús ante la Junta Suprema

⁶⁶ Néeseté amaláca yàacawa nawicáu, yá úwinái natéca Jesús Junta Suprema yàatalé ìwacáidáyaquéeyéicawa, judío íiwacanánái, sacerdote íiwacanánái nacái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu. Yá nasutáca néemiawa Jesús:

⁶⁷ —Picàlida walíni, ¿píatasica yái Mesíasca, judío icuèrináca Dios ibànuèripinacaté walí? —náimaca. Néese Jesús ímaca:

—Nucàlidacaalícué pirí núacatáni, néese càmìtacué peebáida nulítáni. ⁶⁸ Nusutácaalícué nuemiawa píatá, càmìtacué picàlida nulítáni. ⁶⁹ Mesúnamáita quéwa núa, asìali Dios néeséerica, núawinapináwa yéewápuwáise yái Dios cachàinírica náicha canánama, nucúacaténá macáita Dios yáapicha chènuniré —ímaca yái Jesúsca. ⁷⁰ Yá macáita nasutáca néemiawani:

—Néeni, ¿Dios Iirisica pía? —náimaca. Néese Jesús ímaca nalí:

—Yáca núa yái càide iyúwacué píimáaná —ímaca yái Jesúsca. ⁷¹ Yá náimaca nalíwáaca:

—¡Canácata iwàwacutáaná wéemiaca áiba icháawèeri iináwaná ìwali quirínama! ¡Wadéca wéemiaca itàacái báawéeri, icàlidaca ìwaliwa Dios Iiricasani! —náimaca nalíwáaca.

23

Jesús ante Pilato

¹ Néese macáita namichàacawa natéca Jesús Pilato gobernador yàatalé, yái romanosàiri icuèricaté Judea yàasu cáli. ² Néese nadàbaca nacháawàaca Jesús iináwaná ìwali Pilato irí, yá náimaca Pilato irí:

—Wadéca wàanàaca yái asìalica báawéerica imànica wàasu cáli néeséeyéi íiwitáise namànínápiná ùwicái gobierno ípunita. Ímaca càmìtasa cayába wapáyaidaca wáichawa emperador plata iyú, yái romano icuèrinásàirica. Íiméerica ìwaliwa nacái Mesíascani, yái judío icuèrinácasca —náimaca. ³ Néese Pilato ímaca Jesús irí:

—¿Píatasica judío icuèrinásàirica? —ímaca. Néese Jesús ímaca irí:

—Báisíta, núacani, càide iyúwa píimáaná —íimaca yái Jesúsca. ⁴ Néese Pilato íimaca sacerdote íiwacanánái irí, áibanái nacái ìyéeyéica néeni:

—Càmita nuicá ìwali ibáyawaná, yái asìalica —íimaca yái Pilatoca. ⁵ Náimaca quéwa cachàiníiri iyú mamáalàacata:

—Báawaca imànica macái wenàiwica íiwitáise náináidáanápíná namànica ùwicái gobierno íipunita. Idéca yéewáidaca macáita Judea yàasu cáli néeséeyéi. Idàbacaté yéewáidaca wenàiwica Galilea yàasu cáli néré. Siùcade iwàwa yéewáidaca wenàiwica cháí Jerusalén ìyacàlená irìcu —náimaca.

Jesús ante Herodes

⁶ Néese Pilato yéemìlaca nalíni, íná isutáca yéemìlawa nía asáisi Galilea yàasu cáli néeséericáalíni, yái Jesúsca. ⁷ Néese idécanáami Pilato yáalíacawa Galilea néeséericani, yá Pilato ichùulìlaca natéca Jesús rey Herodes yàatalépiná, Herodes icùacáináté Galilea yàasu cáli. Néenialíté Herodes ìyaca Jerusalén ìyacàlená irìcu iicácaténá náapicha Pascua yàasuná culto. Iná natéca Jesús Herodes yàatalé. ⁸ Néese Herodes iicáciná Jesús, yá casímáica Herodes iwàwa, madécaná èericáináté Herodes iwàwaca iicáca Jesús. Herodes yéemìacáináté Jesús iináwaná ìwali, ínáté iwàwa iicáca Jesús imànica áiba wawàsi íiwitáise iyúwa, cà míirica wenàiwica idé imànica. ⁹ Néese Herodes isutáca yéemìlawa Jesús madécaná yàawiría. Quéwa Jesús cà míirita itàaní. ¹⁰ Néese sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu ìyéeyéica néeni, nacháawàaca Jesús iináwaná ìwali mamáalàacata cachàiníiri iyú. ¹¹ Néese Herodes, nía nacái yàasu úwinái yáapichéeyéica namànica Jesús irí báawéeri nabáiniadacaténáni, natàanica nacái ìwali báawéeri iyú. Néese náucaca cayábéeri bàlesi Jesús ìwalíise, cawèníiri nacái càide iyúwa romano icuèriná ibàle, nacuèrinásàiri naicácaténásatáni, yái Jesúsca. Càité úwinái imànica naicáanícaténá Jesús iquíniná. Néese Herodes ichùulìlaca natéca Jesús àniwa Pilato yàatalépiná. ¹² Quéchatécáwa Pilato, Herodes nacái nàuwideca namàníyécacawa. Yáté èerica Pilato, Herodes imànica yàacawéeriná iyúwani.

Jesús es sentenciado a muerte

¹³ Néeseté Pilato ìwacáidaca sacerdote íiwacanánái, judío íiwacanánái nacái, madécanáca áibanái wenàiwica náapicha néeni. ¹⁴ Yá Pilato íimaca nalí:

—Pidécuéca pitéca nùatalé yái asìalica. Pidécuéca picàlidaca nulí iináwaná. Pidécuéca picháawàaca iináwaná ìwali píimacáinacué yéewáidacasa wenàiwica namàníinápíná ùwicái gobierno íipunita. Quéwa, nudécata nusutáca nuémìlawani píacuéseemicué, yá canácata nuiquéeri ìwali ibáyawanáca càide iyúwacué picháawàaná iináwaná ìwali. ¹⁵ Herodes nacái canácata iiquéeri ìwali ibáyawaná, íná Herodes idéca ibànùacani néese àniwa wàataléta. Pidécuéca piicáca canácata ìwali ibáyawaná wanúanápínátáni. ¹⁶ Iná siùcata nuchùulìlaca nacapèedáidáanápínáni. Idécanáami nacapèedáidacani, yásí numàaca yèepunícawa —íimaca yái Pilatoca. ¹⁷ Càide iyúwaté náiwitáise Pascua yàasuná culto imanùbacata, iwàwacutá Pilato iwasàaca nalí abéeri presoíri yèepunícaténáwa casímáicaténá judionái. Ináté Pilato iwàwaca imàacaca Jesús yàacawa. ¹⁸ Quéwa, macáita néemíanícawa macáita namanùbaca iyúwa:

—¡Pinúacuéni! Pimàacacué Barrabás yèepunícawa —náimaca.

¹⁹ Iyacáináté presoíri íipidenéerité Barrabás imàníricaté ùwicái yàcalé irìcu gobierno íipunita, íná náibàacaténí, inúacáináté nacái wenàiwica. ²⁰ Néese Pilato itàanica judionái yáapicha àniwa iwàwacáiná imàacaca Jesús yèepunícawa. ²¹ Néemíanícawa quéwanáta máiní cachàiníiri nasàna iyúwa. Càica náimaca:

—¡Pinúacuéni! ¡Pitàtàacuéni cruz ìwali! —náimaca.

²² Néese Pilato itàanica náapicha máisiba yàawiríanápíná itàanica náapicha. Iimaca nalí:

—Néeni, ¿càinásica ibáyawanácué pirí? Canácata nuiquéri ibáyawanáca numàacáanápíná nanúacatáni. Siúcata nuchùulia nacapèedáidacani. Idécanáami nacapèedáidacani, yási numàaca yèepunícawa —ímaca yái Pilatoca.

²³ Néemíanícawa àniwa lúasi iyú, nasutáca Pilato ícha ichùullianápíná úwinái inúanápíná Jesús. Máinicáiná néemíanícawa mamáalàacata, íná Pilato imàacaca nalíni átata, càide iyúwa nasutáaná íchani. ²⁴ Càité Pilato iwènúadaca íiwitáisewa imàacáanápíná nanúaca Jesús càide iyúwa nasutáaná íchani. ²⁵ Iná Pilato imàacaca Barrabás yèepunícawa, yái presoíri nasutérica Pilato ícha, iyéericaté presoíyéi ibànalicu imànicáinaté ùwicái yàcalé irícu, inúacáinaté nacái wenàiwica. Quéwa, Pilato yèepúadaca nalí Jesús namànicaténá irí càide iyúwa nawàwáaná.

Jesús es crucificado

²⁶ Néese, idècunitàacá úwinái itéca Jesús nanúacaténáni, yá náibàaca asìali Cirene iyacàlená néeséerica, ípidenéerica Simón, yèeriwa manacúali néese. Nachùullíaca Simón iwáacutaca Jesús yàasu cruz yàacaténáwa Jesús yáamiwáise, canácáiná quirínama Jesús ichàini, úwinái icapèedáidacáinaté báawanamani.

²⁷ Madécaná wenàiwica, inanái nacái manùbéeyéi, nàacawa Jesús yáamiwáise. Níái inanái náicháanica manuísíwata Jesús ìwali, máinicáiná achúmaca nawàwa. ²⁸ Néese, Jesús iwènúa iicáidaca nalí, níái inanáica. Yá ímaca nalí:

—Píacué inanái Jerusalén iyacàlená mìnánái. Picácué pícháaní nùwali. Néese pícháanícué píwaliwata, péenibe ìwali nacáiwa. ²⁹ Aibaalípiná piùwichàacuéwa báawanama. Yá píimapínacué piríwáaca: ‘Casímáica cawinácaalí inanái càmiyéica yáalimá quéenibeca. Casímáica nacái cawinácaalí càmiyéicaté idéericuca. Casímáica nacái cawinácaalí càmiyéicaté yàaca quírasì lira ìinisi’, càipíná píimacuéca piríwáaca, níacáiná inanái quéenibéeyéica náicháanípináca néenibemi ìwaliwa. ³⁰ Néese áibanái péenácué náimapíná manuínaméeyéi dúli irí: ‘¡Picaláawa wáinatabàa, yéewacaténá wéetácawa ráunamáita!’, càipíná náimaca. Néese àniwa náimaca áiba dúli irí: ‘¡Pibàliacué wía!’ càipíná náimaca. ³¹ Nanúaca núa mabáyawanéerica siúca èeri càmicatái namàni úwi. ¡Cáanáica nàuwichàidapínacué píawa namànicaalípiná ùwicái píipunitacué! —ímaca yái Jesúsca.

³² Níái úwinái natéca pucháiba cabáyawanéeyéi nanúacaténá nía Jesús yáapicha. ³³ Néese nàanàaca aléera ípidenacataléca La Calavera, ímáanáca “Íiwitasi yáapimi iyacatalé”. Yá natàtàaca Jesús cruz ìwali. Natàtàaca nacái pucháiba báawéeyéi íiwitáise. Néese úwinái nabàlùadaca máisiba cruz nàasu utàwi irículéwa. Abéeri cruz ibàlùacawa Jesús yéewápuwáise. Aiba cruz nacái ibàlùacawa apáulicuise Jesús irí. ³⁴ Idècunitàacá úwinái natàtàaca Jesús, yá Jesús ímaca Dios irí:

—Núaniri, pímaca piwàwawa nabáyawaná ícha càmicáiná náalíawa cawinácaalí núa yái nanuérica —ímaca yái Jesúsca.

Néese úwinái náucaca náichawa suerte naseríacaténá nalíwáaca Jesús ibàlemi. ³⁵ Madécaná wenàiwica nabàlù naicáidaca Jesús irí. Níata nacái judío íiwacanánái iicáanica Jesús iquíniná. Yá náimaca nalíwáaca:

—Ichàiniadacaté áibanái yéetácáisi ícha ipíchanaté néetácawa. Báisícaalí Mesíascani, yái wacuèrinápínáca Dios ibànuérica walí, néese ¿cáná càmita ichàiniada yáawawa ipíchaná yéetácawa? —náimaca nalíwáaca, naicáanica Jesús iquíniná.

³⁶ Nía nacái úwináica naicáaní nacái iquíniná, nabáiniadacaténáni. Nàa nabàlùacawa mawiénita irí, namichàidaca mawèníri uva ituní càaméeri ìiracaná mawiénita inuma irí náimacáiná nàacasa icàaluíniná iyúwa nacuèriná nacáiricasani. Càita namànica naicáanítaténá Jesús iquíniná meedá, bàaluitécáiná romanonái yàaca icuèrináwa ìirapíná uva ituní. ³⁷ Náimaca Jesús irí:

—¡Báisícaalí judío icuèrináca pía, yá pichàiniada píawawa yéetácáisi ícha ipíchaná péetácawa! —náimaca Jesús irí, naicáanica iquíniná.

³⁸ Nachanàidaca tàacáisi Jesús íiwita iwicáubàa. Másiba tàacáisi íiwitáaná ichanàawa néeni, griego itàacái iyú, latín itàacái iyú nacái, hebreo itàacái iyú nacái. Yái tàacáisi íimáanáca: “Yái ibàluèricawa cháí, yácata judío icuèrináca”, íimáanáca yái tàacáisica.

³⁹ Néese abéeri báawéeri íiwitáise natàtèrica nacái yàasu cruz ìwaliwa, mawiénita Jesús yàasu cruz irí, itàanáca báawéeri iyú Jesús irí. Íimaca Jesús irí:

—Báisícaalí Mesíasca pía, yái judío icuèrinápináca, néese pichàiniada píawawa yéetácáisi íicha. Pichàiniada nacái wía yéetácáisi íicha ipíchaná wéetácawa —íimaca. ⁴⁰ Néese áiba báawéeri íiwitáise natàtèrica nacái yàalàaca yáapichéeriwa cachàiníri iyú. Íimaca:

—¿Cáná càmita cáalu piicá Dios?, pía nàuwichàidéerica càide iyúwa nàuwichàidáaná yái asíalica. ⁴¹ Wàuwichàacawa wàyaca wabáyawaná ichùulìacawa wamànicáináté wabáyawanáwa. Quéwa, yái asíaliquéi, mabáyawanéerita —íimaca. ⁴² Néese isutáca Jesús íicha wawàsi:

—Jesús, píwàwali núa nùyacaténá píapicha pidàbacaalípiná picùaca canánama wenàiwica —íimaca. ⁴³ Néese Jesús íimaca irí:

—Péemìa cayába, siùca èeri pìyapináca núapicha paraíso irìcuwa —íimaca yái Jesúsca.

Muerte de Jesús

⁴⁴ Néese machacànicaalíté èerica, yá catáca báawanama èeri icamaláná macái cháí èeri irìcu. Másiba horaca catáca, àta las tresta táicalé. ⁴⁵ Yái èeri icamalánáca càmita icàna. Yá nacái manuírí yáawàanáca templo irìcuírca icacanácawa bamuchúamibàa cáli iwérenama pucháibawaca yèewi, yái yáawàanáca ibàlièrica mabáyawanéeri Dios iyacatáica wenàiwica ituí íicha. Yá icacanácawa chènuníise cáli iwérenama yái manuírí yáawàanáca. ⁴⁶ Néese Jesús íimaca cachàiníri iyú Dios irí:

—¡Núaniri, nubànua nucáucawa pírí aléera picáapi irìculé! —íimaca yái Jesúsca. Idécanáami càí íimaca, yá imàacaca icáucawa yàacawa, yá yéetácawa. ⁴⁷ Yái úwi íiwacalínáca romanosàiri iicácáináté càinácaalí ichàbáanáca, yá yàaca Dios irí cayábéeri. Néese íimaca:

—Báisícata mabáyawanéerica yái asíalimica —íimaca.

⁴⁸ Macáita wenàiwica ìyéeyéica néeni idécanáami naicáca yéetácawa, yá nèepùacawa néese, máini achúmaca nawàwa, cáaluca nía nacái. ⁴⁹ Macáita quéwa níai yáaliyéica Jesús ìwali, nía nacái inanáica yèeyéicatéwa yáapicha Galilea yàasu cáli néese, nabàlùaca naicáidaca irí décuíseta naicácaténá càinácaalí ichàbáanápinátéwa.

Jesús es sepultado

⁵⁰⁻⁵¹ Iyacaté áiba asíali cayábéeri íiwitáise, yeebáidéerica Dios itàacái, íipidenéeri José, Arimatea iyacàlená mìnali, yái yàcalé ìyéerica Judea yàasu cáli íinata. Yái José abéeri néenáca, níai judío íiwacanánáica, Junta Supremanáica. José iwàwacaté Dios icùaca macáita. Ináté càmita yéewa abédanama José íiwitáise judío íiwacanánái yáapicha iwàwéeyéicaté inúaca Jesús. ⁵² Iná José yàacawa Pilato gobernador yàatalé. Isutáca Pilato íicha wawàsi yàanápiná irí Jesús iinámi. Yá Pilato imàacaca José iríni. ⁵³ Néese José yàacawa cruz yàatalé. Yá iricùadaca Jesús iinámi cruz ìwalíise, yá yéepùacani linoírí wáluma iyú, càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná. Néese iwàlùadaca Jesús iinámi càliculli irìculé. Yái càliculli áibanái náicacaténí dúli ibàlàirìcu yéewanápiná càlicullicani, iyúwa capíi imàdàaná. Yái càliculli wàlisàicatàacáwa, canácatái nabàlièricáwa. ⁵⁴ Yáté èerica viernesca nachùnìacatáipiná yàacàsi sábadò piná, ipíchawáise sábadò judíonái iyamáidacatáicawa. Catácalìcubàa yàacawa, yá idàba sábadò nayamáidacatáipináwa. Ináté iwàwacutá nawàlùadaca Jesús iinámi caquialéta càliculli irìculé.

⁵⁵ Abenaméeyéi inanái yèeyéicatéwa Jesús yáapicha Galilea yàasu cáli néese, nàaca naicáca càliculli, yá naicáca càinácaalí iyú nawàlùadaca Jesús iinámi càliculli irìculé. ⁵⁶ Néese nèepùacawa nacapèe néréwa, yá nachùnìaca pumèníri isàni, pomada nacáiri nacái napusúadacaténáni Jesús iinámi ìwali, càide iyúwa judíonái imàníná yéetéerimiwa irí. Néese nayamáidacawa sábadò irìcu càide iyúwaté Dios ichùulìaná judíonái.

24

La resurrección de Jesús

¹ Néseté, domingo irìcu, níái inanáica nàacatéwa càliculli nérépiná mapisáisiwata. Natéca pumèníri isàni nachùnièricaté. Aibanái inanái nacái nàacawa náapicha. ² Nàanàaca càliculli néré, yá naicáca íba ibàluèricawa méetàucuta càliculli inùma íicha, nabàlianáca càliculli inùma. ³ Yá nawàluacawa néré, yá canáta naiquéeri néeni Wáiwacali Jesús iinámica. ⁴ Cáaluca nía, càmita náalíawa càinácaalí ímáaná. Yáta naicáca pucháiba aslanái mèlumèluíyéi ibàle ibàluèyéicawa mawiénita nalí. ⁵ Máini cáaluca níái inanáica, yá naicáidaca cáliaculé. Quéwa níái aslanáica náimaca nalí:

—¿Cánacué picutá yáara cáuri wenàiwicaca cháí yéetánimi yèewiré? ⁶ Canáca chání. Idéca icáucàacawa. Piwàwalicué yái tàacáisi icàlidéericatécué pirí idècunitàacá iyaca Galilea yáasu cáli néese. ⁷ Iimacatécué pirí iwàwacutáanápínaté presoca namànicani namàacacatenaté cabáyawanéeyéi wenàiwica natàtaacani cruz ìwali yéetacatenatéwa, yái asiali Dios néeséerica. Iimacatécué pirí nacái icáucàanápínatéwa máisiba èeri irìcu — náimaca.

⁸ Yá inanái nawàwalica yái tàacáisica Jesús icàlidéericaté nalí. ⁹ Néese nèepùacawa càliculli íicha. Nacàlidaca nalíni níái oncéeyéica imanùbaca apóstolca, áibanái irí nacái náapichéeyéica. ¹⁰ Níái inanái icàlidéeyéica tàacáisi Jesús yéewáidacalénái irí náipidená María Magdalena, Juana nacái, Santiago yátúa nacái, ípidenéchúa María, áibanái inanái náapichéeyéi nacái. ¹¹ Quéwa, apóstolnái càmita neebáida nalíni, nayúunáidacáita canéeri iwèni tàacáisica meedáni.

¹² Quéwa Pedro ipiacawa càliculli néré. Néese yáawiaca iicáidaca càliculli imàdàaná irìculé, yá iicáca níawamita ibàlemi nèepùanaté Jesús iinámi. Néese Pedro yèepùacawa icapèe néréwa. Iináidacawa iwàwalicúsewa càinácaalísica ichàbàanatéwa.

En el camino a Emaús

¹³ Yaté èericaté pucháiba Jesús yéewáidacalénái nèepùacawa nàyacàle nérépináwa, ípidenacatalé Emaús. Once namanùbaca kilómetro idècuni iyaca Jerusalén iyacàlená íicha. ¹⁴ Natàani nàacawa nalíwáaca ìwali yái Jesús yéetáanácawa. ¹⁵ Idècunitàacá natàaníca nàacawa nalíwáaca Jesús iináwaná ìwali, yá Jesús yàacawa mawiénita nalí àyapulicubàa. Yá yàacawa náapicha. ¹⁶ Ewita naicácáanítani, càicáaníta càmita náalía Jesús caní. ¹⁷ Néese Jesús isutáca yéemíawa nía:

—¿Càiná ìwalicué pitàani piacawa àyapulicubàa? —íimaca yái Jesúsca. ¹⁸ Yá nayamáa nabàluacawa, achúmaca nawàwa. Abéeri néená ípidenéeri Cleofas íimaca Jesús irí:

—Macáita Jerusalén iyacàlená mìnánái náalíacawa ìwali yái namàníiricaté Jerusalén iyacàlená irìcu áténama, siùca nacáide. ¿Abéeritasica pía cànírita yáalíawa nèewíise macáita iyéeyéica Jerusalén iyacàlená néeni? —íimaca. ¹⁹ Jesús isutáca yéemíawa nía:

—¿Càinaté iyaca néeni? —íimaca yái Jesúsca. Yá náimaca Jesús irí:

—Wadéca watàaníca walíwáaca Jesús iináwaná ìwali yái Nazaret iyacàlená néeséerica, abéeri profeta icàlidéerica Dios itàacái cáimiétacawaca macái wenàiwica irí, imàníirica nacái nalí yái cànírica wenàiwica idé imànica. ²⁰ Watàaníca nacái sacerdote íiwacanánái ìwali, judío íiwacanánái ìwali nacái, yái presonáca namànicani namàacacatená romanonái inúacani, yéewanápíná nanúacani cruz ìwali. ²¹ Quéwa, wíacaté nacái watuíyàacaté Jesús iwásàanápínaté wía, wía Israel itaquénáinámica, wàuwidenái íichawa. Siùca èeri idéca idèniaca máisiba èeri nanúacadénáamini. ²² Quéwa abénaméeyéi inanái iyéeyéica wèewi siùca èeri nacalùadaca wía bàwinacáiná mapisáisiwata nàaca naicácatená càliculli néré. ²³ Canáta quéwa nàanèeri Jesús iinámica néeni. Yá nèepùacawa nacapèe néréwa. Néese nacàlidacaté walíni naicácasa ángelnái yéenáiwánási nacáiri irícuíse. Angelnái náimaca inanái irí cáucasa Jesús. ²⁴ Néese áibanái aslanái wáapichéeyéi nàacawa càliculli néré, yá nàanàaca néeni càide iyúwa inanái icàlidáanaté walíni, càníritàacá quéwa naicá Jesús — náimaca Jesús irí.

²⁵ Néese Jesús íimaca nalí:

—¿Càmíyéicué yáallawa pía, máinicué càulenáca píichani, peebáidáanápínacué macáita tàacáisi profetanái icàlidéericaté Dios inùmaliçuise! ²⁶ Nacàlidacatécué piríni machacàníiri iyú iwàwacutáanápínaté Mesías yùuwichàacawa ipíchawáiseté wenàiwica nàaca icàaluíná, yái judío icuèrinápínáca —íimaca yái Jesúsca.

²⁷ Néese Jesús idàbaca icàlidaca nalíni macáita iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi Dios inùmaliçuise. Quéechacáwa icàlidaca nalí tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Jesús iwali, áibanái profeta nacái icàlidéeyéicaté tàacáisi Jesús iwali Dios inùmaliçuise. Yéewáidaca nía náalíacaténá néemlaca càinácaalí íimáaná macáita tàacáisi profetanái itànèericaté Mesías iwali, yái judío icuèrinápínáca.

²⁸ Néeseté nàanàaca nàyacàle néréwa. Quéwa Jesús iwàwacaté yàacawa áibaléta. ²⁹ Yá nasutáca íicha wawási iyamáanápínáwa náapicha nacapèe iriculé. Yá náimaca irí:

—Piyamáawa wáapicha máinicáiná catáca yàacawa —náimaca. Yá Jesús iwàlùacawa nacapèe iriculé náapicha iyamáacaténáwa.

³⁰ Néese náawinacawa mesa iwéré nayáacaténá nayáacaléwa, yá Jesús yeedáca pan icáapi iriculéwa, yá yàaca Dios irí cayábéeri, néese isubèriadacani, yá iwacùaca nalíni, yái panca.

³¹ Yáta náalíaca naicácani, yá náalíacawa Jesúsca. Yáta ichalíacawa natuí íicha. ³² Yá náimaca nalíwáaca:

—Báisícata Jesúsca. Yácata Jesús yái càì icàlidéerica walíni càinácaalí íimáaná Dios itàacái àyapulicubàa, íná yéewa wawàwa yáalanícatéwa iyaca —náimaca nalíwáaca.

³³ Yá càmita nayamáawa nacapèe iricuwa, néese nèepùacàatécatawa Jerusalén iyacàlená néré àniwa. Nàacawa once namanùbaca apóstolnái yàatalé iwacáidáyaquéeyéicawa, áibanái yáapicha. ³⁴ Néese apóstolnái náimaca nalí, níái pucháiba yàanèeyéica nàatalé:

—Báisíta, Wáiwacali idéca icáucàacawa. Simón Pedro idéca iicácani —náimaca nalí.

³⁵ Néese níái pucháiba Emaús iyacàlená néeséeyéica nacàlidaca nalí càinácaalíté ichàbáanáwa àyapulicubàa. Nacàlidaca nacái nalíni náalíacatéwa Jesúsca isubèriadacaalíté pan.

Jesús se aparece a los discípulos

³⁶ Idècunitàacá natàaníca, yáta Jesús yàanàaca iyaca nèewi. Yá íimaca nalí:

—¿Néenicué? Matuìbanáicué pía —íimaca yái Jesúsca.

³⁷ Cáaluca nía manuísíwata nayúunáidacáiná iwàwanásicani yái càì naicáca. ³⁸ Yá Jesús íimaca nalí:

—¿Cánácué cáalu pía? ¿Cánácué càmita peebáida núacani? ³⁹ Piicácué yái nucáapica, nùabàli nacái, útuwi yáami, núacata yái. Pimàacacué picáapiwa nùwali piicáwa. Canáca wenàiwica icáucami iiná, yáapi nacái, quéwa núa, cáapica núa, caináca nacái núa, ínácué yéewa píalimá píalíacawa cáuca núa —íimaca yái Jesúsca.

⁴⁰ Idècanáami icàlidaca nalíni, yá yáasáidaca naicá icáapiwa, yàabàli nacáiwa, útuwi yáami.

⁴¹ Càmitàacá neebáida Jesúsca máinicáiná nayanídacawa casímáicáiná nía. Néese Jesús íimaca nalí:

—¿Pidènasicué yàacàsi? —íimaca yái Jesúsca.

⁴² Yá nàaca irí cubái imìdecaná yéená, mába ituní nacái nàaca irí. ⁴³ Yá yeedáca yàacàsica, yá naicáca iyáacani. ⁴⁴ Néese Jesús íimaca nalí:

—Idècunitàacá nùyaca píapichacué, nucàlidacatécué pirí macáitani càinácaalíté nuchàbáanápínatéwa. Iwàwacutaté numànica càitade iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi nuináwaná iwali. Profeta Moisés itànàacaté tàacáisi nùwali càide iyúwa Dios ichùullianaté itànàaca. Profetanái nacái, áibanái nacái itànèeyéicaté Salmos nacàlidacaté tàacáisi nuináwaná iwali. Yá macáita idéca ichàbacawa càide iyúwaté natànàaná —íimaca yái Jesúsca.

⁴⁵ Néese Jesús imàacaca náalíacawa cayába càinácaalí íimáaná yái Dios itàacáica. ⁴⁶ Yá íimaca nalí àniwa:

—Natànàacaté tàacáisi íméerica iwàwacutáanápínáté nuétácawa, núa Mesíasca, judío icuèrinápínáca. Quéwa, náimacaté numichàanápínátéwa yéetácáisi ícha máisiba èeri irìcu. Bàaluité profetanái itànàacaté nacái tàacáisi íméerica iwàwacutáanápínácué picàlidaca nuináwaná ìwali canánama èeri mìnánái irí. ⁴⁷ Quéechacáwa iwàwacutácué picàlidaca nalíni cháí Jerusalén ìyacàlená irìcu. Picàlidacué nacái macáita wenàiwicanái iríni neebáidacaténá nutàacái, namàacacaténá náichawa nacái yái báawéerica namàníirica yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná ícha. ⁴⁸ Píacué nuéwáidacaléca, pidécuéca piicáca macáita yái numàníirica. ⁴⁹ Aibaalípiná nubànùacuéca Espíritu Santo piwàwa irìculé càide iyúwa Núaniri Dios ímáanátécué pirí, pimànicaténácué càide iyúwa Dios iwàwáaná. Piyamáacuéwa cháta Jerusalén ìyacàlená irìcu. Picácué pimusúawa ícha àta Espíritu Santo yàanàacatalépináta iwàlùacawa piwàwalìculécué, yèeripínácué pichàini chènuníiséerica — ímaca yái Jesúsca.

Jesús sube al cielo

⁵⁰ Néesetécáwa Jesús itéca nía méetàuculé Jerusalén ìyacàlená ícha. Yá nàanàaca Betania ìyacàlená néré. Yá imichàidaca icáapiwa napualé. Yá isutáca nalí Dios ícha imàníinápíná nalí cayábéeri. ⁵¹ Idècunitàacá isutáca nalí Dios ícha, yá yàacawa náicha, imichàacawa náicha chènuniré. ⁵² Nàaca icàaluíniná, néese nèepùacawa Jerusalén ìyacàlená irìculé casímáiri iyú. ⁵³ Yá nàyaca èeri imanùbaca templo irìcu, yèeyéica Dios irí cayábéeri.

SAN JUAN

La Palabra de Dios hecha hombre

¹ Jesucristo iyacaté bàaluité ipíchawáise idàbacawa yái èeriquéi. Yái Jesucristoca, yácata Tàacáisi imàaquéerica wáalíacawa Dios ìwali. Iyacaté abédanaméeri íiwitáise Dios yáapicha, yái Dios yáapichéerica Jesucristo. Yácata Wacuèriná Dioscani, yái Jesucristoca, bàaluité èeri, siùca nacáide. ² Yái Jesucristoca, yáté iyaca Dios yáapicha èeri ipíchawáise. ³ Dios imàacacaté Jesucristo idàbaca macái wawàsi. Canácata wawàsi iyéerica càmíirité Jesucristo idàba, canásíwa. Yácata imàníricaté macáita. ⁴ Yái Jesucristoca, yácata yèerica nacáuca, macáita yái iyéerica. Yái Jesucristo yèerica macái wawàsi icáuca, yácata nacái imàaquéerica wenàiwica náalíacawa càinácaalí iwàwacutáaná namànica nàyacaténá machacàníiri iyú báisíiri tàacáisi ìwali càide iyúwa camalási imàacacaalí waicáca amaláwaca. ⁵ Yái Jesucristoca imàacaca wáalíacawa iyaca càide iyúwa camalási icànéeri catéeri irìculé. Yàanàacaté aléi èeri irìculé amalácaténá imànica wenàiwicanái íiwitáise yéewanápiná càmita quirínama namàni càide iyúwa catéeri íiwitáise Satanás ichùullianá nía. Satanás càmítaté idé imawèniadaca íichawa Jesucristo.

⁶ Néeseté idècunitàacá Jesucristo iyaca cháí èeri irìcu, néenialíté iyaca asìali Dios ibànùericaté íipidenéeri Juan el Bautista. ⁷ Dios ibànùacaté Juan icàlidacaténá tàacáisi Dios inùmaliicúise, icàlidacaténá nacái wenàiwicanái irí Jesucristo yàanàacaté, yái amaléerica imànica wenàiwicanái íiwitáise náalíacaténáwa càinácaalí iyú náalimá nàyaca machacàníiri iyú. Dios ibànùacaté Juan, yéewacaténá wenàiwicanái neebáidaca Jesucristo itàacái idècanáamité néemìaca Juan icàlidaca Jesucristo iináwaná ìwali. ⁸ Yái Juanca càmítaté amalá imànica wenàiwica íiwitáise. Quéwa Dios ibànùacaté Juan icàlidacaténá Jesucristo iináwaná ìwali, yái imàaquéerica wenàiwica náalíacawa càinácaalí iyú náalimá nàyaca machacàníiri iyú. ⁹ Yái Jesucristoca, yácata abéerita amaléerica imànica macái wenàiwica íiwitáise yeebáidéeyéica itàacái náalíacaténáwa càinácaalí iwàwacutáaná namànica nàyacaténá machacàníiri iyú; yácata yàanèericaté aléi èeri irìculé.

¹⁰ Yái báisíiri Tàacáisica íipidenéerica Jesucristo yèepunícatéwa cháí èeri irìcu. Ewita Dios imàacacáanítaté Jesucristo idàbaca canánama cháí èeri irìcuírìca, càicáaníta èeri mìnáná càmítaté náalíawa cawinácaalíni, càmita nacái cayába naicácani. ¹¹ Jesucristo yàanàacaté aléi èeri irìculé idàbéericaté irípináwa, néese níái wenàiwica Jesucristo imàníiyéicaté càmítaté natàida cayábani.

¹² Quéwa cawinácaalí wenàiwica iwàwéeyéica Jesucristo, yeebáidéeyéi nacái itàacái, yá Jesucristo imàacaca Dios yéenibeca nía. ¹³ Dios yéenibeca nía, quéwa càmita càide iyúwa wenàiwica imàníná yéenibewa, càmita nacái iyúwa wenàiwica iwàwáaná imànica iiná iyúwa. Dios càmíiri imàni càide iyúwa wenàiwica imàníná. Dios yeedácáita nía yéenibepináwa iyúwata iwàwáaná imànica.

¹⁴ Yái báisíiri Tàacáisica íipidenéerica Jesucristo, yàanàacaté aléi èeri irìculé, yá yèepunícatéwa iyúwa asìali. Yá yèepunícatéwa wáapicha achúma èerínata, idènièri abéerita cayábèeri íiwitáisewa, icàlidéeri nacái abéerita yái báisíiri tàacáisica. Wadéca waicáca máiníiri cachàinica íiwitáise, icànéeri icamaláná chènuníiséeri iyúwa, yácáináta abéerita Dios Iirica, yái Jesucristoca. ¹⁵ Juan el Bautista icàlidacaté cachàiníiri iyúni Jesucristo iináwaná ìwali. Juan íimaca: “Yácata nucàlidéericatécué pirí ìwali núumacaalíté áiba máiníiri cachàinica nuícha yàanàanápínáté núamirìcubàa. Cachàinírìca nuíchani, iyacáináté bàaluitésíwa nupíchawáise, ipíchawáiseté numusúaca nuicá èeri”, íimaca yái Juanca.

¹⁶ Máiní cayábèeri íiwitáise, yái Jesucristoca, yá imànica walí madècaná cayábèeri quéwanáta mamáalàacata, macáita wía yeebáidéeyéica itàacái. ¹⁷ Dios imàacacaté profeta Moisés yéewáidaca wàawirináimi israelitanái namànicaténáté càide iyúwa Dios ichùullianá

nía quéwa Jesucristo idéca yáasáidaca walí cáinináca Dios iicáca wenàiwica. Jesucristo yéewáida wía nacái macái Dios itàacái báisíri iyú. ¹⁸ Canácatàacá áiba Jesucristo ícha ìiquéeri Dios, quéwa Jesucristo, yái Dios Iiri abéerita, yácata Wacuèriná Dioscani, yái Jesucristoca, cáininéerica Dios iicáca; yái Jesucristo yácata abéerita imàaquéerica wáalíaca Wáaniri Dios ìwaliwa, càinácaalí Dios ìiwitáise ìyaca.

Juan el Bautista da testimonio de Jesucristo

¹⁹ Bàaluité Juan el Bautista icàlidacaté Dios itàacái wenàiwicanái irí. Néese judío ìiwacanánái ìyéeyéica Jerusalén ìyacàlená ìricu nabànùaca wenàiwica Juan yàatalé, abénaméeyéi sacerdote, levita nacái ìibaidéeyéica templo ìricu. Nabànùaca nía nasutácaténá néemìawa Juan cawinácaalíni. ²⁰ Yá Juan icàlidaca nalí ìináwanáwa machacànita báisíri iyú. Íimaca nalí:

—Càmita Mesías núaquéi, yái wacuèrinápináca Dios ibànùèripiná walí, wía israelitaca — ìimaca yái Juanca. ²¹ Néese nasutáca néemìawa àniwani:

—Néeni, ¿cawiná pía? ¿Profeta Elíassica pía yàanèerica àniwa càide iyúwaté áiba profeta ìimáaná? —náimaca. Néese Juan ìimaca nalí:

—Càmita núa yái —ìimaca yái Juanca. Néese náima irí mamáalàacata:

—Néese, ¿píasica profeta Dios ibànùèripináca walí càide iyúwaté profetanái ìimáaná wàawirináimi irí? —náimaca. Néese Juan ìimaca:

—Càmíiri —ìimaca yái Juanca. ²² Néese náimaca irí:

—Néeni, ¿cawiná pía? Iwàwacutá wáalíacawa machacàníiri iyú wacàlidacaténá nalíni, níai ibànùèyéica wía. ¿Càiná píimaca pìwaliwa? —náimaca irí. ²³ Néese Juan ìimaca nalí:

—Núaca yái asiali icàlidéerica nalí cachàiníiri iyúni, manacúali yùucubàa càinàwàiri, càide iyúwaté profeta Isaías itànàaná tàacáisi Dios inùmaliçuíse. Yá núumaca nalí: ‘Càide iyúwa wenàiwicanái ichùnìacaalí machacàníiri àyapu Náiwacali irípináwa, càitacué nacái iwàwacutácué pichùnìaca píiwitáisewa Wacuèriná Dios irípiná, pitàidacaténácué cayábéeri iyúni’, càì núumaca nalí —ìimaca yái Juanca. ²⁴ Níai wenàiwica yèeyéicatéwa Juan yàatalé, fariseonái ibànùacaté nía. ²⁵ Yá nasutáca néemìawa Juan:

—Néeni, càmicaalí Mesías pía, yái wacuèrinápináca Dios ibànùèripináca walí, wía israelitaca, càmicaalí nacái profeta Elías pía, yàanèerica àniwa, càmicaalí nacái profeta pía Dios ibànùèripinácaté walí càide iyúwaté profeta Moisés ìimáaná wàawirináimi irí, néese, ¿cáná pibautizá wenàiwica? —náimaca. ²⁶ Juan ìimaca nalí:

—Nubautizá wenàiwica úni yáaculé, quéwa ìyaca pèewi áiba càmiricuéca píalía ìwali. ²⁷ Yàanàaca núamirìcubàawa. Máini cachàiníiri ìiwitáise nuícha. Nuíwacalìcani, yái yàanèeripináca; nuicáca núawawa càiride iyúwa yàasu wenàiwica càmiri cachàini náicha canánama, máinicáiná cayábéerica nuíchani —ìimaca yái Juanca.

²⁸ Càité Juan icàlidaca nalíni aléera ípidenácataléca Betania, ìyéerica abéemàalé Jordán inanába ícha, Juan ibautizácatelé wenàiwica.

Jesús, el Cordero de Dios

²⁹ Néeseté mapisáináami àniwa Juan iicáca Jesús yàacawa ipualé. Juan ìimaca Jesús ìwali: “¡Píicácué Dios yàasu Cordero, yéetéeripináwa càide iyúwa nanúacaalí oveja wàlisài iyúwa sacrificio nabáyawaná ìwalísewa. Yácata yùuwichèeripináca Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú èeri mìnanaí ibáyawaná ìwalíse! ³⁰ Nudéca nucàlidacuéca píri ìináwaná ìwali núumacaalítécué píri: ‘Aiba yàanàapinácawa núamirìcubàawa, yácata cachàiníiri nuícha, ìyacáinaté bàaluité nupíchawáise ipíchawáiseté numusúaca nuicá èeri’, càité núumacué píri. ³¹ Núa nacái càmitaté núalía càirínácaalíni, yái Dios ibànùèripinácaté walí, quéwa nudéca nùanàaca nubautizácaténá wenàiwica úni yáaculé yéewanápiná Israel itaquénáinámi náalía naicácani”, ìimaca yái Juanca.

³² Néese Juan el Bautista ìimaca àniwa: “Nudéca nuicáca Espíritu Santo iricùacawa chènuníise càiride iyúwa unùcu iicácanáwa, yá Espíritu Santo iyamáacawa ìwali. ³³ Néese

càmitàacáwa núalíawa mamáalàacata cawinácaalíni, quéwa Dios, yái ibànuèrica núa nuba-utizáanápíná wenàiwica úni yáaculé ímaca nulí: ‘Piicápiná Espíritu Santo iricùacawa iyamáacawa abéeri asíali íwali, yásí píalíacawa yácata yái ibànuèripínáca Espíritu Santo wenàiwicanái irí, yái Espíritu yàacawéeridéeripínáca níawa, ibautizácaténá náiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú’, càì ímaca nulí yái Diosca. ³⁴ Nudéca nuicáca càide iyúwa Dios ímáanáté nulí íwali, íná nucàlidacué piríni, Dios íiricani”, ímaca yái Juanca.

Los primeros discípulos de Jesús

³⁵ Néeseté mapisáináami àniwa, Juan el Bautista ìyaca néeni àniwa pucháiba yéewáidacalé yáapichawa. ³⁶ Juan iicáca Jesús yèepunícawa néenibàa, yá Juan ímaca yéewáidacalénái iríwa: —¡Piicácué Dios yàasu Cordero yéetéeripínáwa càide iyúwa nanúacaalí oveja wàlisài iyúwa sacrificio nabáyawaná íwalísewa! —ímaca yái Juanca.

³⁷ Néese níái pucháiba Juan yéewáidacaléca idécanáami néemíaca Juan ímáaná nalí, yá nàacawa Jesús yáamísewa. ³⁸ Néese Jesús iwènúa iicáidaca nalí, nàacawa yáamísewa, yá ímaca nalí:

—¿Càinásicué piwàwa? —ímaca nalí. Néese náimaca irí:

—Pía yéewáidéerica wía, ¿alénásica picapèe? —náimaca irí. ³⁹ Néese Jesús ímaca nalí:

—Wàacué waicáca —ímaca nalí. Íná nàacawa yáapicha, yá naicáca alénácaalí ìya. Yá nayamáacawa yáapicha yáté èerica déecucáiná èeri a las cuatrota táica nàanàacaalíté néré.

⁴⁰ Abéeri néená ípidená Andrés, níái pucháiba yéemièyéica Juan el Bautista ímáaná néese nàacawa Jesús yáamísewa. Yái Andrésca, yácata Simón Pedro iméeréerica. ⁴¹ Néese Andrés yàacawa caquialéta icutáca ibèeriwa Simón. Yá Andrés ímaca Simón irí:

—Wadéca wàanàaca yái Mesíasca (ímáanáca “Cristo” griego itàacái iyú), yái wacuèrinápiná Dios ibànuèrica walí, wía israelítaca —ímaca yái Andrésca. ⁴² Néese Andrés itéca Simón Jesús yàatalé. Yá Jesús iicáidaca Simón irí, yá ímaca irí:

—Píacata Simón, Juan ìiri. Quéwa siúcade numàaca píipidená Cefas (ímáanáca Pedro griego itàacái iyú) —ímaca yái Jesúsca.

Jesús llama a Felipe y a Natanael

⁴³ Néeseté mapisáináami àniwa Jesús iwàwa yàacawa Galilea yàasu cáli néré, yá Jesús yàanàaca Felipe. Yá ímaca Felipe irí:

—Aquialé, píawa núapicha, yéewacaténá nuéwáidacaléca pía —ímaca yái Jesúsca.

⁴⁴ Yái Felipe Betsaida ìyacàlená néeséeri alé nacáide Andrés, Pedronái ìyacataléca.

⁴⁵ Néese Felipe yàaca icutáca Natanael, yá Felipe ímaca Natanael irí:

—Wadéca wàanàaca yái asíali profeta Moisés itànèericaté iináwaná íwali. Yácata Jesús, yái Nazaret ìyacàlená néeséerica náiméerica íwali José ìirimica —ímaca. ⁴⁶ Néese Natanael ímaca:

—Canáca cayábéeri wenàiwica Nazaret ìyacàlená irícu —ímaca yái Natanaelca. Quéwa Felipe ímaca irí:

—Aquialé, píaca piicácani —ímaca. ⁴⁷ Néese Jesús iicáca Natanael yàacawa ipualé, yá Jesús ímaca Natanael íwali:

—Aca néese israelitasíwa, ìyéerica machacàníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, canácatáita ichìwáida áibanái —ímaca yái Jesúsca. ⁴⁸ Néese Natanael ímaca Jesús irí:

—¿Càinásica pidéená píalía nùwali? —ímaca. Néese Jesús ímaca irí:

—Nuicácaté pía ipíchawáise Felipe imáidaca pía píyacaalíté higuera yéetaná yáamibàa —ímaca yái Jesúsca. ⁴⁹ Néese Natanael ímaca irí:

—Nuíwacali, ¡Dios íirica pía! ¡Píacata yái icuèripínáca wía, wía Israel itaquénáinámica! —ímaca. ⁵⁰ Jesús ímaca irí:

—¿Peebáidasica nutàacái núumacáinácaíta pirí nuicácaté pía higuera yéetaná yáamibàa? Mesúnamáita piicápiná áiba wawàsi cachàiníwanái —ímaca yái Jesúsca. ⁵¹ Jesús ímaca nacái:

—Péemiacué cayába, áibaalípiná piicápiná capìraléeri cáli yàacùacawa, yásí Dios yàasu àngelnái namichàacawa nuícha, nalicùacawa àniwa nùwali, núa asìali Dios néeséerica —íimaca yái Jesúsca.

2

Una boda en Caná de Galilea

¹ Néesetécawa máisibáaná èeri irìcu, abéeri asìali icàsàacawa áiba yàcalé irìcu ípidenácatalé Caná, Galilea yàasu cáli íinata. Yá namànica irí fiesta. Jesús yáatúa ìyaca fiesta néré. ² Néese Jesús ìyaca nacái néeni wáapicha, wía yéewáidacaléca, namáidacáiná wía wàacaténá waicáca náapicha fiesta. ³ Néese uva ituní imáalàacawa náicha, yá Jesús yáatúa úumaca irí:

—Idéca imáalàacawa náicha uva ituníca —úumaca. ⁴ Quéwa Jesús íimaca ulí:

—Núatúa, ¿cánásica càì píimaca nulí? Càmitàcá nuénáiwana yàanàa —íimaca yái Jesúsca.

⁵ Quéwa Jesús yáatúa íimaca nalí níai iwacuèyéica nalí yàacàsi:

—Pimànicué macáita iyúwata ichùullanácué pía —úumaca. ⁶ Nàyacaté néré seis namanùbaca catùa manuínaméeyéi íba icatùalená, nàucùacaténá naliculé úni, càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná, iwàwacutácáiná judiónái imànica culto nacáiri náibacaténá nàasuwa, nacáapi nacáíwa ipíchawáise nayáaca nayáacaléwa masacàacaténá Dios iicáca nía. Abénaméeyéi catùa manuínaméeyéi náalimá napuníacawa cincuenta litro imanùbaca úni iyú, áibanái setenta litro imanùbaca iyú náalimá nacái napuníacawa. ⁷ Néese Jesús íimaca nalí níai íibaidéyéica néré:

—Pipuníadacué níai catùa úni iyú —íimaca yái Jesúsca. Yá napuníadaca nía macáita, àta catùa inùma nérénama. ⁸ Néese Jesús íimaca nalí:

—Siùca peedácué achúmanamata catùa irìcuise, yá pitécuéni fiesta íiwacali irí, yáalimáidacaténáni —íimaca yái Jesúsca. Yá namànica iyúwata Jesús íimáaná.

⁹ Yá fiesta íiwacali yáalimáidaca úni iwènuéricatéwa uva ituní iyú, quéwa càmita yáalíawa síisáanácaalíté needá yái uva ituníca. Níawamita íibaidéyéica néré náalíacawa ìwali napuníadacáinaté catùa yáawami úni iyú. Néese fiesta íiwacali imáidaca yàataléwa yái asìali wàlisàiri cáinuca imàníricaté matrimonio. ¹⁰ Yá fiesta íiwacali íimaca irí:

—Aibanái namànicaalí fiesta, yá nàaca nàirapíná quéechacáwa cayábéeri yáwanái uva ituní, néese idécanáami nàiraca madécaná, yá yàaca nàirapíná áiba báawatéerita. Quéwa pidéca pidèniaca yái cayábéeri yáwanái àta siùca nacáide —íimaca.

¹¹ Yái cayábéeri wawàsi Jesús imànírica nalí Caná ìyacàlená néré Galilea yàasu cáli íinata, yácata idàbáanéeri cayábéeri imànírica càmirica wenàiwica idé imànica. Càita yáasáidaca nalí íiwitáise chènuníséeriwa. Ináté wía yéewáidacaléca weebáidaca itàacái cachàiníwanái.

¹² Néesecáwa Jesús yàacawa Capernaum ìyacàlená néré. Jesús yáatúa ùacawa yáapicha, yéenanái nacái, wía nacái yéewáidacaléca wàacawa yáapicha. Yá wàyaca néeni máisiba èeritasica.

Jesús purifica el templo

¹³ Néenialíté mawiénica judiónái yàasu culto ípidenéeri Pascua wawàwalicaténá càinácaalíté iyú Dios iwasàaca wàawirináimi Egipto yàasu cáli íicha. Wàacawa Jesús yáapicha Jerusalén ìyacàlená néré. ¹⁴ Néese Jesús iwàlùacawa templo ibàacháwalená irìculé, yá iicáca wenàiwicanái iwéndéeyéica pacá, oveja nacái, unùcu nacái. Nawéndaca pìrái wenàiwica irí iwàwéeyéica imànica sacrificio Dios irí nabáyawaná ìwalísewa, ofrenda piná nacái. Nàyaca nacái áibanái icambiéyéica plata wenàiwica íicha. Yáawinéeyéicawa yàasu mesa iwérewa nacambiacaténá náicha plata. ¹⁵ Néese Jesús ìwacáidaca íyanási, yá imànica cabèesi nacáiri, yá icalùadaca namusúawa macáita wenàiwica templo ibàacháwalená irìcuise, nàasu pìrái yáapichawa, ovejanái, pacá nacái. Néese níai icambiéyéica plata wenàiwica íicha needácaténá nalíwa plata, yá Jesús yúucaca nàasu moneda canánama cáli íinatalé, yá nacái itamàaca yúucawa náicha nàasu mesa canánama. ¹⁶ Néese Jesús yàalàaca nía cachàiníri iyú níai iwéndéeyéica unùcu:

—¡Pitécué yái yàasusi templo ícha! ¡Picácué pimàni Núaniri Dios icapèe iyúwa nawéndacàalu! —íimaca yái Jesúsca.

¹⁷ Néese wía yéewáidacaléca wawàwalicaté tàacáisi rey David itànèericaté Dios Iri inùmalicuise cuyàluta Salmos irícu. Iimacaté: “Máini báawa nuicáca yái namànínáca báawéeri wawàsi pìasu templo irícu, pía Nucuèriná Dios; namànipiná nulí báawéeri máinicáiná cáinináca nuicáca picapèe”, íimacaté yái Dios Iirica. ¹⁸ Néese abénaméeyéi judío íiwacanánái ibàluèyéicawa néeni náimaca Jesús irí:

—¡Canáca yéewaná pimúsúadaca nía templo ibàacháwalená ícha! Báisícaalí Mesíasca pía, yái wacuèrinápináca Dios ibànuèrica walí, wía israelitaca, néese pimàni waicá áiba wawàsi càmirica wenàiwica idé imànica píasáidacaténá pidèniaca Dios íiwitáise —náimaca. ¹⁹ Jesús íimaca nalí:

—Ewitanica pimáalàidacáanítacué yái temploca, càicáaníta numichàidapiná ibàlùawa àniwani máisiba èeri irícuwa —íimaca yái Jesúsca. ²⁰ Néese níai judío íiwacanánái náimaca irí:

—Nadéca náibaidaca cuarenta y seis camuí namànicaténá yái temploca. Càmita pidé pimichàidaca ibàlùawa àniwani máisiba èeri irícu —náimaca irí.

²¹ Quéwa Jesús itàanicaté iyaca ìwaliwata iyúwa templo. ²² Iná idécanáamité Jesús imichàacawa yéetácáisi ícha, néese wía yéewáidacaléca wawàwalicaté yái tàacáisi Jesús icàlidéericaté nalí, ínáté weebáidaca manuísíwata Dios itàacái profetanái itànèericaté Jesús ìwali. Weebáidacaté nacái Jesús itàacái.

Jesús conoce a todos

²³ Idècunitàacá Jesús iyaca Jerusalén iyacàlená néeni iicácaténá náapicha judiónái yàasu culto Pascua, yáté madécaná neebáidaca Mesíascani, yái Jesúsca, israelita icuèrinápiná Dios ibànuèrica nalí, naicácáinaté Jesús imànica yái càmirica wenàiwica idé imànica.

²⁴ Quéwa Jesús yáaliacawa càmita neebáida itàacái báisíiri iyú yáaliacáiná macáita náiwitáise.

²⁵ Càmitaté iwàwacutá áibanái icàlidaca Jesús irí nàwali níai wenàiwicaca, yácáiná Jesús yáaliacawa macáita wenàiwica íiwitáise.

3

Jesús y Nicodemo

¹ Iyacaté fariseo ípidenéeri Nicodemo, abéeri judío íiwacanánái yéená máiníiri cáimiétacanáca. ² Yái Nicodemo yàacawa ipáchiaca Jesús yàatalé táiyápi itàanicaténá yáapicha. Nicodemo yàacawa néré táiyápicáwa ipíchaná yàacawéeyéiná fariseo náaliacawa ìwali ipáchianá Jesús. Yá Nicodemo íimaca Jesús irí:

—Píá yéewáidéerica wía, wáaliacawa pìwali Dios idéca ibànùaca pía péewáidáanápiná wía. Càì wáaliacawa càmicáiná yáalimá áiba imànica yái càmirica wenàiwica idé imànica, càide iyúwa pimàníná, càmicaalí Dios yàacawéerida nía —íimaca yái Nicodemoca. ³ Néese Jesús íimaca irí:

—Péemìa cayábani, càmicaalí Dios imàaca wenàiwica imusúaca iicá èeri àniwa wàlisài iyú, néese càmita yéewa yáaliacawa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa —íimaca yái Jesúsca. ⁴ Néese Nicodemo isutáca yéemìawa Jesús:

—¿Càinásica béeri asìali yáalimá imusúacawa wàlisài iyú àniwa? ¿Yáalimásica iwàlùacawa yáatúa idèericuléwa imusúacaténá iicá èeri wàlisài iyú àniwa? —íimaca yái Nicodemoca.

⁵ Jesús íimaca irí:

—Péemìa cayábani, macái wenàiwica namusúaca naicá èeri idàbáanéeri yàawiría úni nacáiri yèewi. Néeseta quéwa iwàwacutá Espíritu Santo imàacaca wàlisài náiwitáise, nadènicaténá nacáucawa chènuníséeri Espíritu Santo yèerica nalí. Càita yéewa Dios yàasunáca nía, Dios icùanápiná nía. ⁶ Cawinácaalí wenàiwica imusuéricawa inanái ícha, idèniaca iináwa cháì èeri irícuírca, quéwa cawinácaalí wenàiwica Espíritu Santo imàaquéerica wàlisài íiwitáise, idèniaca Espíritu Santo. ⁷ Píalimáida péemìaca càinácaalí íimáaná yái tàacáisi núuméerica pirí: ‘Iwàwacutá Dios imàacaca wenàiwica imusúaca iicá

èeri àniwa wàlisài iyú', còi núumaca pirí. ⁸ Péemìa comparación: Cáuli ipùaca àta alénácaalí Dios imàacaca cáuli yàacawa. Yá péemìaca cáuli isàna quéwa càmìta pialíawa síisáanacaalí yàawa yái cáulica. Càmìta nacái pialía ìwali alénácaalí yàawa. Càita nacái càmìta pialimá pialíacawa càinácaalí iyú Espíritu Santo wàlisài imànica wenàiwica íiwitáise, nadèniacaténá nacáucawa chènuníseeri Espíritu Santo yèerica nalí —ímaca yái Jesúsca. ⁹ Néese Nicodemo isutáca yéemíawa Jesús àniwa:

—Néeni, ¿càinástica yéewaná càicani? —ímaca. ¹⁰ Jesús íimaca irí:

—Píacata caináwanéeri yéewáidéerica Israel itaquénáinami, ¿cáná càmìta pialíawa ìwali yái núumáanaca? ¹¹ Péemìa cayábani, watàanica ìwali yái wáliérica ìwali, wacàlidacué nacái piríni, yái waiquéerica, quéwa càmìtacué peebáida watàacái. ¹² Càmicacalícué peebáida nucàlidacalícué pirí ìwali yái Dios imànírìca chái èeri irìcu, néese, ¿càinásicué pialimá peebáidaca nucàlidacalícué pirí ìwali yái Dios imànírìca chènuniré?

¹³ “Canáca áiba nuícha chái èeri irìcu ìyéericaté chènuniré icàlidacaténá càinácaalí iyáaná néré, abéerita núa yái iricuèricatéwa chènuníse, núa asiali Dios néeséerica, núa chènuníseerica. ¹⁴ Péemíacáwa comparación: Bàalutí madécaná wàawirináimi iwàwacaté yéetácawa àapi iyú àapínái yaamíacáináté nía manacúali yùucubàa càináwàiri. Néese profeta Moisés imànicaté àapi yéenáiwáná bronce imànicaná. Néeseté Moisés imichàidaca àapi yéenáiwáná àicu cáaléeri ìwali yéewanápináté macáita wenàiwica naicáidaca irí, níái àapi yaamiyéicaté. Naicáidacaalíté yéenáiwánási irí, yáté cáuca nía iculále íicha. Càita nacái iwàwacutá wenàiwicanái imichàidaca núa chènuniré cruz ìwali, núa asiali Dios néeséerica, yéewanápiná macái wenàiwica naicáidaca nulí. ¹⁵ Càita Dios imàacapíná namànica nulí yéewanápiná macáita cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái càmìta náucawa Dios íicha càiripínáta, néese nadèniaca nacáucawa càmíiri imáalàawa Dios yáapícha —ímaca yái Jesúsca.

El amor de Dios para el mundo

¹⁶ “Máiní cáinináca Dios íicáca macái èeri mìnánái íná còi imànica nalí: ibànùaca nalí Iiriwa abéerita yéewanápiná macáita cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios Iiri itàacái càmìta náucawa Dios íicha càiripínáta, néese nadèniaca nacáucawa càmíiri imáalàawa Dios yáapícha. ¹⁷ Càmicáináté Dios ibànùaca Iiriwa aléi èeri iriculé yùuwichàidacaténá èeri mìnánái nabáyawaná ìwalíse. Néese Dios ibànùacaté Iiriwa iwasàacaténá nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha.

¹⁸ “Càmìta Dios yùuwichàidapíná càiripínáta cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios Iiri itàacái. Quéwa Dios idéca íináidacawa yùuwichàidáanápiná càiripínáta cawinácaalí càmíiyéica yeebáida Dios Iiri itàacái, yái Dios Iirica abéerita, càmicáiná neebáidani. ¹⁹ Dios idéca íináidacawa yùuwichàidáanápiná nía, cawinácaalí càmíiyéica yeebáida Dios Iiri itàacái. Péemìa comparación: Yái Dios Iiri ìyaca càide iyúwa camalási chái èeri irìcu, imàaquéeri waicáca cayába yácáiná Dios Iiri yáasáidaca wenàiwicanái irí cabáyawanáca nía. Quéwa níái èeri mìnánáca càmíiyéica yeebáida Dios Iiri itàacái casímáica namànica nabáyawanáwa catácáiná náiwitáise, íná càmìta cayába naicá Dios Iiri yáasáidéerica cabáyawanáca nía. ²⁰ Péemìa comparación: Cawinácaalí wenàiwica imàníiyéica ibáyawanáwa càmìta nàawa camalási yàatalé ipíchaná áibanái naicáca yái báawéerica namànírìca, càita nacái cawinácaalí càmíiyéica yeebáida Dios Iiri itàacái báawaca naicáca Dios Iiri manuíswata, náuca nacái náichawani, ipíchaná yáasáidaca áibanái íicá nabáyawaná. ²¹ Quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica báisíiri tàacáisi càmìta còi namàni. Néese, namàacaca áibanái íicáca macáita namànírìca yéewacaténá áibanái náalíacawa namànica càide iyúwa Dios iwàwáaná”, íimaca yái Jesúsca.

Juan el Bautista vuelve a hablar de Jesús

²² Néeseté Jesús yàacawa wáapícha, wía yéewáidacaléca Judea yàasu cáli íinatalé. Yá wàyaca néeni máisibáwanái èeri. Yá Jesús imàacaca wabautizáca wenàiwicanái, náasáidacaténá

nawènúadacaté náiwitáisewa Dios irípiná. ²³ Juan el Bautista ibautizácaté yàacawa wenàiwica nacái Enón ìyacàlená néré mawiénita Salim ìyacàlená irí ìyacáiná néeni manùba úni. Ináté wenàiwica yàanàaca néré. Yá Juan ibautizáca nía. ²⁴ Càité imànica ipíchawáiseté romanonái icuèyéicaté wàasu cáli náucaca Juan el Bautista presoíyéi ibànaliculé.

²⁵ Néese abénaméeyéi néená Juan yéewáidacalénái, abéeri judío nacái nadàbaca natàanica nalíwáaca ùuléri wawàsi iyú, ìwali càirínácaalí ibautizá cayábáwanái, Juan el Bautistaca, càmicaalí nacái Jesús yéewáidacalénáisica. ²⁶ Iná Juan yéewáidacalénái yàacawa Juan yàatalé. Yá náimaca irí:

—Pía yéewáidéerica wía, yáara asiali ìyéericaté píapicha abéemàalé Jordán inanába ícha, yái picàlidéericaté walí ìwali, siùca macáita nàacawa yàatalé nabautizácaténáwa, yá nàacawa yáapicha, yéewáidacalécaténá nía —náimaca. ²⁷ Néese Juan ímaca nalí:

—Dios imàacaca walí íbaidacalési iyúwata iwàwáaná imàacaca wáibaidacalépiná, íná yéewa wáalíacawa Dios idéca imàacaca cachàinírira nuíchani, yái Jesúsca. ²⁸ Bàaluité péemiacuéca nucàlidáanáté nalí machacànírira iyúni càmirita Mesías núa, yái wacuèrinápináca Dios ibànuèrica walí, wía israelitaca. Néese, núumacatécué pirí núata yái wenàiwica Dios ibànuèrica Mesías ipíchalé. ²⁹ Péemiacué comparación: Asiali yeedácaalí yàacawéetúapínáwa, yá natéca úa ùacawéeri yàataléwa, yá casímáica iwàwa, itàanica casímáiri iyú náapicha. Néese yái asiali yàacawéeriná ibàluèricawa néeni, máini casímáica yéemlaca yàacawéeriná itàacáíwa. Yá casímáica íináidacawa yàacawéeriná ìwaliwa mànacàu yàanàacáiná ùyacaténá ùacawéeri yáapichawa. Càita nacái núa. Casímáica nuínáidacawa wenàiwica nàacáináwa Jesús yàatalé, yàasunáicaténá nía. ³⁰ Iwàwacutá macáita nuéwáidacalé manùbéeyéi nàacawa nuícha nàacaténá Jesús icàaluíniná cachàinicáiná nuícha càiripínátani —ímaca yái Juanca.

El que viene de arriba

³¹ Juan el Bautista ímaté nacái: “Yái Dios Iiri yàanèrica chènuníise, yácata cachàinírira náicha canánama. Quéwa núa, imusuéricaté iicá èeri càide iyúwa macái wenàiwica ìyáaná, nùyaca cháí èeri irícu càide iyúwa asiali ìyáaná meedá, nucàlida nacái ìwali yái wawàsi Dios imàaquéerica núalíacawa ìwali cháí èeri irícu. Quéwa yái Dios Iiri yàanèrica chènuníise, yácata cachàinírira náicha canánama. ³² Icàlida nacái ìwali yái iiquéerica chènuniré, yá nacái yéemièrica quéwa máisibáwanáita nía càì yeebáidéeyéica itàacái. ³³ Quéwa cawinácaalí yeebáidéerica Dios Iiri itàacái, yái wenàiwicaca yáasáidaca yeebáidaca Dios itàanica báisírira iyú. ³⁴ Yái Jesús Dios ibànuèrica itàanica Dios inùmalícuise, Dioscáiná idéca yàaca irí Espíritu Santo manuísíwata, càmita Dios imáisanía Espíritu Santo Jesús ícha. ³⁵ Cáinináca Wáaniri Dios iicáca Iiriwa, idéca nacái Dios imàacaca Iiri icùanápiná macáita. ³⁶ Cawinácaalí yeebáidéerica Dios Iiri itàacái, idèniaca icáucawa càmiri imáalàawa Dios yáapicha, quéwa cawinácaalí càmirica iwàwa yeebáidaca Dios Iiri itàacái, canáca icáuca càmiri imáalàawa, néese yùuwichàapínácawa manuísíwata Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú”, ímaca yái Juanca.

4

Jesús y la mujer de Samaria

¹⁻² Néeseté fariseonái náalíacawa Jesús idèniaca yéewáidacalénáíwa manùbéeyéi Juan el Bautista ícha: Náalíacaté nacáíwa Jesús imàacaca wabautizáca manùbéeyéi wenàiwica Juan el Bautista ícha. Jesús càmitaté ibautizá wenàiwica, néese imàacaca wabautizáca nía. ³ Jesús yáalíacawa fariseonái íináidacawa caluéri iyú ìwali, íná Jesús yàacawa Judea yàasu cáli ícha. Yá yèepùacawa yàacawa Galilea yàasu cáli nérépiná.

⁴ Jesús iwàwacutácaté ichàbacawa Samaria yàasu cáli ínatalé. ⁵ Iná yàanàaca wáapicha, wía yéewáidacaléca, Sicar ìyacàlená néré Samaria yàasu cáli ínata. Yái yàcaléca ìyaca mawiénita Jacob yàasu cáli irí, yái cálica Jacob yèericaté ìiri iríwa ípidenéericaté José. ⁶ Iyaca néeni utàwi nacáiri nàisèeri irícuise úni ípidenéeri Jacob yàasumi. Jesús yàanàaca néré

chamàléeri yàacawa àyapu iyú, yá yáawinacawa mawiénita utàwi nacáiri irí, yái nàisèerica irìcuíse úni. Wàanàcaté néré batéwacaalíté machacànica èeri. ⁷⁻⁸ Néese wàacawa yàcalé irìculé, wía Jesús yéewáidacaléca, wawèniacaténá wayáapináwa. Néese inanái Samaria yàasu cáli néeséechúa ùanàaca uisàacaténá úni. Yá Jesús íimaca ulí:

—Pia nuíra úni —íimaca ulí.

⁹ Quéwa càmita cayába judíonái, samaritanonái nacái naicáyacacawa. Càmita nacái nàira náapichawáaca bacàa irìcuíse úni. Iná úái Samaria yàasu cáli néeséechúaca úumaca Jesús irí:

—Píacata judíosàiri, ¿cáná pisutá nuícha úni, núa Samaria yàasu cáli néeséechúaca? —úumaca. ¹⁰ Néese Jesús íimaca ulí:

—Càmita píalíawa ìwali yái cayábéerica Dios iwàwéerica imànica pirí. Càmita nacái píalíawa cawinácaalí núa, núa isutéerica píicha úni. Píalíacaalí cawinácaalí núatá, yásí pisutáca nuícha únitá, yá nùaca pirí cáuri únitá —íimaca yái Jesúsca. ¹¹ Néese úumaca irí:

—Néeni, canáca pirí úni yàalu peedácaténá úni, máini depuúwalécani yái única. ¿Sísáaná peedápiná cáuri úni? ¹² Wàawirimi Jacob imàacacaté walí yái utàwica wàisèeripiná irìcuíse úni. Yeedácatáicaté ìrapináwa úni. Càita nacái Jacob yéenibe, ipìranái nacái nàiracaté úni cháí. ¿Píasica cachàiníri wàawirimi Jacob íicha? —úumaca. ¹³ Néese Jesús íimaca ulí:

—Cawinácaalí wenàiwica ìréeyéica yái única iyéerica cháí, mamáalàacata nèepùaca macàlaca nawàwa àniwa. ¹⁴ Quéwa cawinácaalí ìréerica úni nuèrica irí càmita quirínama yèepùaca macàlaca iwàwa àniwa. Néese úni nuèrica irí, imichàapinácawa mamáalàacata iwàwalícu yàacaténá irí icáuca càníri imáalàawa —íimaca yái Jesúsca. ¹⁵ Úái inanáica úumaca Jesús irí:

—Uwé, pia nulí única yéewanápiná càmita nuèpùawa macàlaca nuwàwa àniwa, càmita nacái iwàwacutá nuèpùaca nuisàaca úni àniwa —úumaca. ¹⁶ Jesús íimaca ulí:

—Pia pimáidaca piacawéeriwa. Pité néeseni —íimaca yái Jesúsca. ¹⁷ Néese úumaca irí:

—Canácata nunìri —úumaca. Néese Jesús íimaca ulí:

—Pidéca picàlidaca nulí báisíiri iyúni canáca pinìri. ¹⁸ Pidéca pidèniaca cinco namanùbaca pinìrináíwa, yá pidéca piúcaca píichawa macáita nía. Asìali pìyéerica yáapicha cànírita pinìri. Iná pidéca picàlidaca nulí báisíiri iyúni —íimaca yái Jesúsca. ¹⁹ Néese úái inanáica idécanáami uémìacani, yá úumaca irí:

—Siùca nuínáidacawa cawàwanáta profetaca pía, icàlidéerica tàacáisi Dios inùmaliçuíse. ²⁰ Wàawirináimi samaritano nàacaté Dios icàaluíniná cháí manuúri dúli íinata, quéwa piacué judíoca, pímacuécaca iwàwacutáanása macái wenàiwica nàaca Dios icàaluíniná Jerusalén iyacàlená néenibàata —úumaca. ²¹ Néese Jesús íimaca ulí:

—Péemìa nulí cayába, peebáida nutàacái. Mesúnamáitacué piápiná Wáaniri Dios icàaluíniná, quéwa càmitacué iwàwacutápiná pianàaca aléi dúli íinatalé, càmitacué nacái iwàwacutá piacawa Jerusalén iyacàlená irìculé. ²² Píacué samaritanoca càmitacué píalía Dios ìwali pièricuécaca icàaluíniná. Quéwa wía judíoca wáalíaca Dios ìwali yái wèerica icàaluíniná, yácáiná judíosàiricani yái iwasèeripináca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ²³ Quéwa máini mesúnamáita, siùca èeri nacái, cawinácaalí báisíiyéica iwàwa yàaca Wáaniri Dios icàaluíniná nàapiná icàaluíniná báisíiri iyú manuísíwata macái nawàwalícuísewa càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná, yácáiná Wáaniri Dios iwàwa càide wenàiwica yàaca icàaluíniná. ²⁴ Canáca Dios iiná càide iyúwa wenàiwica iiná èeri irìcuírca íná càmita idé wenàiwica iicáca Dios. Càita nacái càmita wáalimá waicáca watuí iyúwa càinácaalí iyú wenàiwica yàaca Dios icàaluíniná, nàacáiná icàaluíniná nawàwalícuísewa. Iwàwacutá wenàiwica nàaca Dios icàaluíniná báisíiri iyú macái nawàwalícuísewa, càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná —íimaca yái Jesúsca. ²⁵ Néese úái inanáica úumaca:

—Núalíacawa Mesías yàanàanápiná (íimáanáca “Cristo” griego itàacái iyú), yái wacuèrinápináca Dios ibànuèripiná walí. Mesías yàanàacaalípiná, yásí icàlidaca walíwa macáita, wáalíacaténá wéemìaca cayába —úumaca. ²⁶ Jesús íimaca ulí:

—Núacata yái, itàanírica piápicha —íimaca yái Jesúsca.

²⁷ Idécanacáita càì Jesús íimaca, wíacata Jesús yéewáidacaléca wàanàaca néré, yá wáináidacawa waicáidaca Jesús irí itàanicáiná inanái yáapicha. Quéwa cáaluca wasutáca wéemìawani íná canáca wéená isutéeri yéemìawa Jesús cáná yéewaná itàaní úapicha. ²⁸ Néese úái inanáica umàacaca ùasu úni yàaluwa, yá uèpùacàatécatawa yàcalé iriculé. Yá úumaca wenàiwicanái irí:

²⁹ —Aquialécué, piicá abéeri asialiquéi icàlidéerica nulí macáita nudéená numànica. ¿Píináidasicué cawàwanáta Mesíascani, yái wacuèrinápiná Dios ibànuèrica walí? —úumaca. ³⁰ Néese namusúacawa yàcalé irìcuise, yá nàacawa Jesús yàatalépiná. ³¹ Quéwa ipíchawáiseté yàcalé mìnaná nàanàaca Jesús yàatalé, yá wía, yéewáidacaléca wasutáca Jesús íicha wawàsi manuísíwata. Yá wáimaca irí:

—Wáiwacali, piyáa piyáacaléwa —wáimaca. ³² Quéwa Jesús íimaca walí:

—Nudèna nuyáapínáwa áibata càmiricuéca píalíawa ìwali —ímaca yái Jesúsca. ³³ Néese wía yéewáidacaléca wáimaca walíwáaca:

—¿Cawàwanáta áibanái idéca yàaca iyáapíná? —wáimaca. ³⁴ Quéwa Jesús íimaca walí:

—Casímáipínáca núa idécanáami numànica càide iyúwa Dios iwàwáaná, yái ibànuèrica núa, idécanáami numáalàidaca numànica yái íbaidacalésica Dios ichùulièricaté numànica, càide iyúwacué casímáiná pía pidécanáamicué piyáaca piyáacaléwa. ³⁵ Péemìacué comparación: Picácué píima píriwáaca: ‘Iwàwacutéeri báinúaca quéeri àta needácataléta bànacalé iyacaná’, picácué píima. Núumacué píri, piicácué macáita níái wenàiwicaca yàanèyèica wàatalépiná. Càica níade iyúwa bànacalé iyacaná quíiréeri, mesúnamáicáináta neebáidapíná nutàacái, yásí wàwacáidaca nía nulípiná nùasunáicaténá nía, càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí bànacalé iyacaná. ³⁶ Cawínácaalí iwacáidéerica nulí wenàiwica nùasunáipíná, càipíná nùaca iwèniwa: Numàacaca casímáicani íicácáiná wenàiwica neebáidaca nutàacái. Cawínácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái needápiná nalíwa nacáucawa càmiri imáalàawa. Péemìacué comparación: Bànacalé íiwacali ichùulíaca yàasu wenàiwicanáíwa náibaidáanápiná bànacalé yùucubàa. Abéeri wenàiwica ibànacaalí ituíná, yásí casímáipínácani áiba íbaidéeri yáapicha yeedéeripíná iyacanási quíiracaalíni. Càita nacái cawínácaalí icàlidéerica nutàacái idàbáanéeri yàawíría wenàiwicanái irí, yá nacái áiba wenàiwica iwènúadéerica nulípiná náiwitáise, yá casímáica nawàwa abédanamata, níái pucháibaca íbaidéeyéica nulí. ³⁷ Báisita iyaca càide iyúwa comparación íimáaná watàacái iyú: ‘Abéeri náiwacali yàasu wenàiwica ibàna ituíná, néese náiwacali yàasu wenàiwicanái áibanái needáca bànacalé iyacaná quíiracaalíni’, íimaca yái comparaciónca. ³⁸ Càita nacái nudéca nubànùacuéca pía píwènúadáanápiná nulí wenàiwica íiwitáise nùasunáicaténá nía, càide iyúwa náiwacali yàasu wenàiwicanái yeedácaalí bànacalé iyacaná aléera náiwacali yàasu wenàiwica áibanái ibànacatalécaté. Càide iyúwa comparación íimáaná: Náiwacali yàasu wenàiwica idéca ibànaca ituínási, néese náiwacali yàasu wenàiwicanái áibanái needápiná bànacalé iyacaná quíiracaalíni. Càita nacái píacué: Uái inanáica udéca ucàlidaca yàcalé mìnaná irí nuináwaná ìwali, càide iyúwa udéca nacáicaalí ubànaca ituínási, néese cué píwènúadapíná nulíwa náiwitáise, níái yàcalé mìnanáica. Yásí píwacáidacué nulí níawa nùasunáipíná càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí bànacalé iyacaná quíiracaalíni —ímaca yái Jesúsca.

³⁹ Uái inanáica ucàlidacaté Jesús iináwaná ìwali nalí níái iyéeyéica yàcalé irìcu iyéerica Samaria yàasu cáli íinata. Uumaca nalí: “Idéca icàlidaca nulí macáita nudéená numànica”, úumaca. Iná yéewa madécaná wenàiwica neebáidaca Jesús itàacái Mesíascani, yái nacuèrinápiná Dios ibànuèripínácaté nalí. ⁴⁰ Inaté níái samaritanoca idécanáami nàanàaca Jesús yàatalé, yá nasutáca íicha wawàsi iyamáanápináwa náapicha. Jesús iyacaté náapicha pucháiba èeri. ⁴¹ Yá madécaná áibanái yeebáidaca Jesús itàacái néemìacáiná icàlidáaná nalíni. ⁴² Yá náimaca ulí úái inanáica:

—Siùca weebáidaca Jesús itàacái càmirita abé pitàacái ìwalíse, néese wadéca wéemìaca itàacái. Yá wáalíacawa báisíri iyú Jesús ìwali Mesíascani, yái wacuèrinápiná Dios ibànuèrica walí, yái iwàsèeripináca èeri mìnanaí Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha —náimaca.

Jesús sana al hijo de un oficial del rey

⁴³ Néeseté idécanáami Jesús ìyaca náapicha pucháiba èeri, yá yàacawa Samaria yàasu cáli ícha, yá idàbaca yàacawa àniwa Galilea yàasu cáli nérépiná. ⁴⁴ Jesús ímacáiná: Profeta yàasu cáli néeseéeyéi càmita neebáida profeta itàacái, yái itàanírira Dios inùmallicuise, càmita nacái naicácani cáimiétaquéri iyú. ⁴⁵ Jesús yàanàcaté Galilea yàasu cáli néré, yá níai ìyèeyéica néeni natàidaca Jesús cayábéeri iyú nàyacáinaté Jerusalén ìyacàlená néeni naicácaténá Pascua yàasuná culto, íná yéewa naicácaté macáita yái Jesús imàníriraté néenibàa, yái càmirira áiba wenàiwica idé imànica.

⁴⁶ Néese Jesús yàanàaca áiba yàcalé néré ípidenácatalé Caná, Galilea yàasu cáli ínatale imàacacataléca úni iwènúacawa uva ituní iyú. Aiba yàcalé ípidenácatalé Capernaum ìyaca mawiénita Caná ìyacàlená irí. Iyacaté Capernaum ìyacàlená mìnali, gobierno yàasu wenàiwica máiníri cachàinica íbaidéerica rey irí, yái reyca icuèricaté nàasu cáli. Yá cáuláicaca gobierno yàasu wenàiwica ìiri. ⁴⁷ Yái gobierno yàasu wenàiwica yéemiacanacáita Jesús iináwaná ìwali yàanàanaté Galilea yàasu cáli néré Judea yàasu cáli ícha, yá yàaca íicáca Jesús. Isutáca Jesús ícha wawàsi yàanápínáwa icapèe néré ichùnìacaténá ìiri iwàwéeri yéetácawa. ⁴⁸ Néese Jesús íimaca irí:

—Iwàwacutácué peebáidaca nutàacái éwita càmicáaníta piicá numànica yái càmirira wenàiwica idé imànica. Quéwa, càmitacué piwàwa peebáidaca nulí àta piicácaalítacué numànica áiba wawàsi imàaquéericuécaca píináidacawa piicáidaca nulí —íimaca yái Jesúsca.

⁴⁹ Quéwa gobierno yàasu wenàiwica íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, piacàatétawa nucapèe néré ipíchaná nuíri yéetácawa —íimaca. ⁵⁰ Néese Jesús íimaca irí:

—Pèepùawa picapèe néréwa. Cáuca piirica. Idéca mecuní ichàbacawa ícha —íimaca yái Jesúsca. Yá asìali yeebáidaca Jesús itàacái, íná yèepùacawa icapèe nérépináwa. ⁵¹ Néese mawiénicaalíténi icapèe iríwa, yá yàasu wenàiwicanáí namusúacawa icapèe irìcuise náipunitáidacani. Yá náimaca irí:

—¡Cayábaca piirica! ¡Cáucáani! —náimaca. ⁵² Néese isutáca yéemíawa nía càinácaalíté hora irìcu idé mecuní ichàbacawa ícha. Yá náimaca irí:

—Táquicha a la unata táicalé mecuní ichàbacawa ícha —náimaca.

⁵³ Néese yáaniri yáalíacawa hora ìwali, yáta horaca Jesús íimacatáicata irí: “Cáuca piirica. Idéca mecuní ichàbacawa ícha”, càité íimaca yái Jesúsca. Yá yeebáidaca Jesús itàacái, macái yéenanáí yáapichawa.

⁵⁴ Yácata pucháibáaná wawàsi Jesús imànírira, yái càmirira wenàiwica idé imànica idécanáamité yèepùacawa Judea yàasu cáli ícha Galilea yàasu cáli néré.

5

Jesús sana al paralítico de Betzata

¹ Néeseté àniwa judiónáí namànica áiba culto Jerusalén ìyacàlená irìcu, íná Jesús yàacawa néré àniwa. ² Jerusalén ìyacàlená néeni ìyacaté abéeri úni yàalu manuírí náiquéericaté cáli yèewiré mawiénita Jerusalén iwáiná inùma irí, abéeri inùma ípidenéeri Ovejanáí yàasu. Yái úni yàalu manuírira ípidenéeri Betzata hebreo itàacái iyú idènièri itéesewa cinco namanùbaca caplíma nacáiyéi manuínaméeyéi. ³ Madécaná cáuláiquéeyéi wenàiwica nàyaca macái caplíma irìcu mawiénita úni yàalu manuírí irí. Nàyaca néeni matuíyéi, éeruíyéi yàabàli nacái, máapinéeyéi nacái. Yá naliacawa cáli ínata natuíyàcaténá úni icusúaníacawa. ⁴ Yácáiná áibaalíté ángel iricùacawa chènuníse yèewiàacaténá úni. Néese cawinácaalí idábáanéeri cáuláiquéeri iricùacawa úni yáaculé, yásí cayábacani, yá uláicái ichàbacawa ícha càinácaalí uláicái wenàiwica idènièrica. ⁵ Néese ìyaca cáuláiquéeri asìali

cáuláiquéeyéi yèewi. Cáuláicacaténi treinta y ocho camuí. ⁶ Néeseté Jesús yàanàaca néré, yá iicáca yái cáuláiquéeri irièricawa néenibàa. Jesús yáaliacáinátéwa iináwaná ìwali yái cáuláiquéerica yùuwichàacatéwa madécaná camuí, íná Jesús íimaca irí:

—¿Piwàwasica cayábaca pía àniwa? —íimaca yái Jesúsca. ⁷ Yái cáuláiquéerica íimaca irí:

—Néeni, canáca nulí áibanái itéenápiná núa úni yáaculé icusúacaalíwa yái única. Macái yàawiríata nuwàwacaalí nulicùacawa néré, yá áiba iricùacawa nupíchalé —íimaca. ⁸ Néese Jesús íimaca irí:

—Pimichàawa. Pichùnà pìalubáíwa, pìanáwa —íimaca yái Jesúsca.

⁹ Yáta cayábaca yái asialica. Néese yeedáca yàalubáíwa, yá idàbaca yèepunícawa. Quéwa Jesús ichùnàcani sábadu irícu judíonái iyamáidacatáicawa. ¹⁰ Iná abénaméeyéi judío íiwacanánái náimaca irí yái cáuláiquéerimica:

—Siùca sábadu wayamáidacatáicawa, íná càmita wàawirináimi íiwitáise imàaca pèepunídaca pìalubáíwa —náimaca. ¹¹ Néese yái asiali íimaca nalí:

—Yáara ichùnìerica núa íimaca nulí: ‘Pichùnà pìalubáíwa, pìanáwa’, íimaca nulí —íimaca yái cáuláiquéerimica. ¹² Néese nasutáca néemlawani:

—¿Cawiná ichùulia pichùnàca pìalubáíwa, pìanápináwa? ¿Cawiná càì íimaca pirí? —náimaca. ¹³ Quéwa yái asiali càmita yáaliáwa cawinácaalíni yái ichùnìericaténi madécanácáiná wenàiwica iyaca néeni, Jesús nacái yàacatéwa íicha. ¹⁴ Néesezáwa Jesús yàanàaca yái asialica templo irícu. Yá Jesús íimaca irí:

—Péemìa cayába. Idéca cayábaca pía uláicái íicha. Picá pimàni pibáyawanáwa quirínama ipíchaná áiba yùuwichàacáisi báawéeríwanái yàanàaca pìwali —íimaca yái Jesúsca.

¹⁵ Néese yái asiali yàacawa icàlidaca judío íiwacanánái irí Jesús iináwaná ìwali ichùnàcaténi. ¹⁶ Iná níai judío íiwacanánáica nàuwideca namànica Jesús, nasàiwicaca irí wawàsi nacái mamáalàacata ichùnàcáináté wenàiwica sábadu irícu judíonái iyamáidacatáicawa. ¹⁷ Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Núaniri Dios íibaidaca mamáalàacata, càita nacái nuíbaidaca —íimaca yái Jesúsca.

¹⁸ Iná níai judío íiwacanánáica máini cachàiniwanái nawàwaca nanúacani. Yá báawaca naicàcani ichùnàcáiná wenàiwica sábadu irícu judíonái iyamáidacatáicawa. Icàlidaca nacái iináwaná ìwaliwa càide iyúwa abéeri Dios inacáiri, íimacáiná Dios ìwali yáaniricani.

La autoridad del Hijo de Dios

¹⁹ Néeseté Jesús íimaca judío íiwacanánái irí: “Péemiàcué cayábani, núaquéi Dios Iiri càmita yéewa numàni wawàsi nulínáamitawa. Numànica abéerita yái nuiquéerica Núaniri Dios imànica. Macáita yái Núaniri Dios imànírira, càita nacái numànica, núa Dios Iirica. ²⁰ Cáininácáiná Núaniri Dios iicáca núa, íná yáasáidaca nulí macáita yái imànírira. Yáasáidapíná nacái nuicá wawàsi cachàiniwanái, imàaquéeripínácué pìináidacawa pìicáidaca nulí. ²¹ Càide iyúwa Núaniri Dios imichàidáaná wenàiwica yéetácáisi íicha yàacaténa nacáuca àniwa, càita nacái numànica, núa Dios Iirica: Nùaca nacáuca cawinácaalí nuwàwéeyéica idènlaca icáuca. ²² Canácatáita Núaniri icàlida wenàiwica iináwaná ìwali yùuwichàidáanápíná nía nabáyawaná ìwalísewa, Dioscáiná idéca imàacaca nucàlidáanápíná naináwaná ìwali macáita wenàiwica báawéeyéica, nùuwichàidáanápíná nía nabáyawaná ìwalísewa, núa Dios Iirica. ²³ Idé càì Núaniri Dios imànica yéewacaténa macái wenàiwica nàaca nucàaluíniná, núa Dios Iirica, càide iyúwa nàaná Núaniri Dios icàaluíniná. Cawinácaalí wenàiwica càmírira yàa nucàaluíniná, càmita nacái nàaca Núaniri Dios icàaluíniná, yái ibànuèrica núa.

²⁴ “Péemiàcué cayábani, cawinácaalí yéemièrica nutàacái cayábéeri iyú, yeebáida nacái Dios itàacái, yái ibànuèrica núa, yái wenàiwicaca idènlaca siúcáise de icáuca càmíri imáalàawa, yá iyapíná càiripínáta Dios yáapicha. Iná càmita iwàwacutápiná nuémìlaca áibanái icháawàanáca iináwaná ìwali cànácaalíté imàni ibáyawanáwa, iyacáiná càide iyúwa wenàiwica imichèericawa yéetácáisi íicha, idènlacáiná siúcáise de icáuca càmíri

imáalàawa. ²⁵ Péemiacué cayábani, máini mesúnamáita wenàiwicanái canéeyéi icáuca càmíri imáalàawa néemiánápiná nutàacái. Yá néemiaca nàyaca nutàacái siúca, núa Dios Iirica. Cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái, nadèniápiná nacáuca càmíri imáalàawa Dios yáapichawa. ²⁶ Càide iyúwa Núaniri Dios idèniáná ichàiniwa yàcaténá nacáuca càmíri imáalàawa, càita nacái idéca imàacaca nudèniaca nuchàiniwa, núa Iirica, nùacaténá nacáuca càmíri imáalàawa. ²⁷ Núaniri Dios idéca ichùulíaca nucàlidaca èeri mìnáná iináwaná nùuwichàidáanápiná nía nabáyawaná ìwalísewa, núa Dios Iirica, wenàiwicacáiná nacái núa, núa asìali Dios néeséerica. ²⁸ Picácué píináidawa máini càulenéericani yái tàacáisi nucàlidéericuécá pirí, yácáiná áiba èeriwa macáita yéeteyéimiwa néemiápiná nutàacái, núa Dios Iirica, numáidacaalípiná níawa. ²⁹ Néemiacaalípiná numáidáaná nía, yásí namichàacawa càliculí irícuíse. Cawinácaalí imàníyéicaté cayábéeri, namichàapínacawa nàyacaténá càiripínáta Dios yáapicha, quéwa cawinácaalí imàníyéicaté ibáyawanáwa, namichàapínacawa nàuwichàacaténáwa càiripínáta”, íimaca yái Jesúsca.

Pruebas de la autoridad de Jesús

³⁰ Jesús íimacaté judío íiwacanánái irí: “Càmita yéewa numànica wawàsi nulínáamitawa. Nucàlidapíná wenàiwicanái iináwaná ìwali nùuwichàidáanápiná nía nabáyawaná ìwalísewa càide iyúwa Núaniri Dios ichùulíaná. Nucàlidapíná nacái naináwaná ìwali machacàníri iyú nùuwichàidáanápiná níawa, càmíciná numàni càide iyúwa nuwàwáaná. Néese numànica càide iyúwa Núaniri Dios iwàwáaná yái ibànuèrica núa aléi èeri irículé. ³¹ Nucàlidacaalí nuináwaná ìwaliwa máiníná cachàinica nútá, yásí yéewaná piyúunáidacuécá canéerica iwèni meedátáni, yái nutàacáica. ³² Quéwa iyacaté áiba icàlidéericaté nuináwaná ìwali cawinácaalí núa, yácata Juan el Bautistami. Yá núalíacawa icàlidacaté nùwali báisíri iyú. ³³ Pibànùacatécué wenàiwica nasutácaténáté néemiawa Juan el Bautista càinácaalíté íimaca nùwali. Yáté icàlidaca nuináwaná ìwali báisíri iyú. ³⁴ Quéwa càmíri máini iwàwacutéeriwa nulí wenàiwicanái itàacái. Nucàlidacáitacué pirí ìwali yái tàacáisi Juan icàlidéericaté nùwali yéewanápinácué peebáidaca nutàacái nuwasàacaténácué pía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ³⁵ Péemiacué comparación: Juan iyacaté càide iyúwa lámpara ipucuéricawa, icànéeri wenàiwicanái ìwali. Càita Juan yéewáidacatécué pía amalácaténácué píiwitáise piyáanápinácué machacàníri iyú. Yáté achúma èerita casímáicatécué piwàwa péemiaca Juan itàacái. ³⁶ Quéwa iyaca áiba wawàsi cawèníri Juan itàacái íicha. Yái numàníríca càmíríca áiba wenàiwica idé imànica, càide iyúwa Núaniri Dios ichùulíaná numànica, yácata yáasáidaca báisíri iyúcani Dios idéca ibànùaca núa. ³⁷ Núaniri Dios, yái ibànuèrica núa, yácata nacái imàaquéericaté profetanái itànàaca tàacáisi nuináwaná ìwali bàalutité Dios imàacacáináaté natànàaca itàacái, éwitacué càmícaníta píalimá péemiaca Núaniri Dios itàanica, càmítacué nacái píalimá piicácani. ³⁸ Quéwa càmítacué piwàwa peebáidaca Dios itàacái Dios ibànuèricatécué pirí, càmícinácué piwàwa peebáidaca nutàacái, núa asìali Dios ibànuèrica. ³⁹ Pidécuéca péewáidacawa cayábéeri iyú Dios itàacái ìwali profetanái itànèericaté Dios inùmalícuíse piyúunáidacáinácué piyapínáca càiripínáta ìwalíse yái péewáidáanácuécawa meedá Dios itàacái ìwali, quéwa Dios itàacái icàlidaca nuináwaná ìwali. ⁴⁰ Quéwa éwita Dios itàacái icàlidacáanáta nùwali, càicáanáta cué càmita piwàwa peebáidaca nulí pidèniacaténácué picáuca càmíri imáalàawa Dios yáapicha.

⁴¹ “Càmita ncutá mamáalàacata wenàiwicanái naicáanápiná núa càiride iyúwa máiníríca cachàinica cháí èeri irícu. ⁴² Núalíacuécá nuicá píiwitáise. Yá núalíacawa càmítacué cáiníná piicáca Dios. ⁴³ Núaniri Dios idéca ibànùacuécá nua píatalé, quéwa càmítacué pitàida núa cayába, càmítacué nacái peebáida nutàacái. Quéwa áibacaalí péenácué yàanà icàlidéeri yàasu tàacáisiwa meedá, yásí peebáidacuécá itàacái nutàacái íicha. ⁴⁴ Càmítacué píalimá peebáidaca nutàacái, piwàwacáinácué meedá pimànica iyúwa pinacáiyéi iwàwáaná cayábacaténácué naicáca pía. Càmítacué piwàwa pimànica càide iyúwa Dios iwàwáaná, yái abéerita Diosca, yéewacaténácué casímáica iicáca pía. ⁴⁵ Picácué píináidawa nucháawáanápinácué piináwaná ìwali Núaniri Dios iríwa. Càmita iwàwacutá

nucháawàacuéca piináwaná ìwali, ìyacáiná áiba icháawèericuéca piináwaná ìwali, yái profeta Moisés itànèricaté tàacáisi pibáyawaná ìwalicué, éwitacué piyúunáidacáaníta Moisés yàasu tàacáisi iwàsàanápínacué pía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ⁴⁶ Profeta Moisés itànàacaté tàacáisi nuináwaná ìwali Dios inùmalicuise. Quéwa càmitacué peebáida Moisés yàasu tàacáisi báisiiri iyú. Báisícaalícué peebáidaca Moisés yàasu tàacáisitá, yá peebáidacuéca nutàacái nacáitá Moiséscaíná itànàacaté nuináwaná ìwali. ⁴⁷ Quéwa càmitacué peebáida tàacáisi profeta Moisés itànèricaté nuináwaná ìwali, íná càmita nacáicué peebáidapíná yái tàacáisi nucàlidéeripínacuéca pírí”, ímaca yái Jesúsca.

6

Jesús da de comer a cinco mil hombres

¹ Nésetécáwa, Jesús yàacawa abéemàalé Galilea icalìsaníná ícha, áibaalí ípidenéri Tiberias. Wía yéewáidacaléca wàacawa yáapicha. ² Manùbéeyéi wenàiwica nàacawa Jesús yáamiwáise àta alénacaalí yàawa, naicácáinaté imànica madécaná yái càmirica wenàiwica idé imànica ichùnìacaténá cúláiquéeyéi. ³ Néese Jesús yàacawa dúli ínatalé, yá yáawinacawa wáapicha wía yéewáidacaléca. ⁴ Mawiénicaté Pascua yàasu èri judiónái imànicatáicaté yàasu cultowa máiníri iwàwacutácawa nalí ípidenéri Pascua. ⁵ Néese Jesús iicáidaca nalí níai manùbéeyéi wenàiwicaca yèeyéicawa yàatalépiná. Iná Jesús ímaca Felipe irí:

—¿Alénásica yéewa wawèniaca nayáapíná níai manùbéeyéi wenàiwicaca? —Ímaca yái Jesúsca. ⁶ Jesús isutáca yéemlawani yáalimáidacaténá iicáwa Felipe, yáalíacaténáwa càinácaalí Felipe ínáidáanáwa, Jesúscáiná yáalíacatéwa càinácaalí imànínápinaté wàacaténá wenàiwica iyáapíná. ⁷ Néese Felipe ímaca:

—Càmita wáalimá wàaca nayáapíná. Ewita wadèniacaalí doscientos denario imanùbacatá, yái doscientos èri iwènicatái, càicáaníta caná yéewanáwa wawèniaca pan cayába yáaliméeripíná wàaca nayáatá, ibatàa púubanamáanápínátá —Ímaca. ⁸ Néese abéeri wééná, wía yéewáidacaléca, ípidenéri Andrés, yái Simón Pedro iméeréerica, ímaca Jesús irí:

⁹ —Iyaca cháí abéeri sùmài idènièri cinco namanùbaca cebadéeri panca, pucháiba cubái imèdecaná nacái, quéwa càmita náalimá níai manùbéeyéi wenàiwicaca —Ímaca yái Andrésca. ¹⁰ Néese Jesús ímaca walí:

—Pichùuliacué náawinacawa canánama —Ímaca yái Jesúsca. Iyacatái madécaná masicái, yá náawinacawa. Nàyaca cawàwanáta cinco mil namanùbaca asíanái. Càmita waputàa càisimalénacaalí inanái, sùmanái nacái. ¹¹ Néese Jesús yeedáca níai panca icáapi irìculéwa, yá yàaca Dios irí cayábéeri. Néese isubèriadaca nía, yàaca walíni, wía yéewáidacaléca, yéewacaténá wawacùaca wenàiwicanái iríni, níai yáawinéeyéicawa néeni. Càita nacái Jesús imànica cubái imèdecaná yáapicha, yá wawacùaca nalíni, càinácaalíté imanuíca nawàwa nayáaca. ¹² Idécanáami nayáaca cadénama, yá Jesús ímaca walí, wía yéewáidacaléca:

—Pìacué peedá yéénáimi imàaquéericawa, ipíchaná yúucacawa —Ímaca yái Jesúsca. ¹³ Iná wàaca weedáca pan yéénáimi imàaquéericawa, yá wapuniadaca doce namanùbaca mapíiri pan yéénáimi iyú, yái imàaquéericawa cinco namanùbaca cebadéeri pan ícha. ¹⁴ Níai wenàiwicaca naicácáiná Jesús imànica yái càmirica áiba wenàiwica idé imànica, íná náimaca nalíwáaca:

—Báisíta yácata yái profeta icàlidéerica tàacáisi Dios inùmalicuise, yái wacuèrinápiná càide iyúwaté profeta Moisés itànàanáté tàacáisi ìwali yàanèripínacaté aléi èri irìculé —náimaca. ¹⁵ Quéwa Jesús yáalíacawa nawàwáaná náibàacani cachàiníri iyú namàacacaténá Jesús iyúwa nàasu rey icùnápíná nía, íná Jesús yàacawa náicha dúli ínatalé iyacaténá abéerita.

Jesús camina sobre el agua

¹⁶ Táicacaalíté yàacawa, néese wía yéewáidacaléca walicùca wàacawa Galilea icalìsaníná néré. ¹⁷ Néese wawàlucacawa barca irìculé, yá wadàbaca wachàbaca wàacawa abéemàalé calisa ícha wàanàacaténá Capernaum ìyacàlená nérépiná. Idé catáca wàwali quéwa Jesús

càmíiritàcá yàanàa wàatalé. ¹⁸ Néese manuíri màladàca imichàacawa cáulicáiná ipùa wía cachàini. ¹⁹ Néese máadáini watenácaté cawàwanáta cinco kilómetro, seis kilómetro idècuni cawàwanáta, yá waicáca Jesús yèepuníriwa úni inànìacubàa, mawiénita yàacawa wàasu barca irí. Yá cáaluca wía báawanama, càmicáiná wáalía waicàceni. ²⁰ Quéwa Jesús íimaca walí:

—¡Núaquéi, picácué cáalu píal! —íimaca walí. ²¹ Néese casímáiri iyú weedáca Jesús barca iriculé, yáta barca yàanàaca wawàwacataléca wàacawa.

La gente busca a Jesús

²² Mapisáita àniwa níai manùbéeyéi wenàiwicaca wamàaquéeyéicaté abéemàalé Galilea icalisaniná íicha nawàwacaté nacutáca Jesús. Náalíacawa càmitaté Jesús yàawa wáapicha, wía yéewáidacaléca táicalémi watécaalíté yái abéeri barcaca iyéericaté néeni. ²³ Quéwa abénaméeyéi wenàiwica Tiberias iyacàlená néeséeyéi nàanàaca barca iricu mawiénita cáli irí yái cálica wenàiwica iyáacatáicaté pan idécanáamité Wáiwacali yàaca Dios irí cayábéeri. ²⁴ Néese wenàiwicanái càmicáinaté nàanàa Jesús, càmicáiná nacái nàanàa wía, wía Jesús yéewáidacaléca, ínáté nawàlùacawa madécaná barca iriculé nachàbacaténá calisa nàanàanápíná Capernaum iyacàlená néré nacutácaténáni, yái Jesúsca. Yá nachàbaca calisa.

Jesús, el pan de la vida

²⁵ Idécanáamité nàanàaca abéemàalé calisa íicha, yá nàanàaca Jesús. Náimaca irí:

—Pía, yéewáidéerica wía, ¿càicaalínáté pìanàa aléi? —náimaca. ²⁶ Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Péemiacué cayába, càmitàacáwa píalía péemiacaca càinácaalí íimáaná yái numànírica càmlírita áiba wenàiwica idé imànica. Píalíacáitacuéwa piyáacaté piyáacaléwa cadénama meedá, íná picutácuéca núa yàacàsi iwalínápiná meedá. ²⁷ Picácué máini cáinináca piicáca piyáacaléwa cháí èeri iricu imáalàapínacáináwa meedá caquialéta yái yàacàsica. Néese, iwàwacutácué cawènírica piicáca yái yàacàsica yèerica picáuca càmlíri imáalàawa, yái Dios yúuleca nuèripínacuéca pirí, núa asíali Dios néeséerica. Yácaíná Núaniri Dios idéca imàacaca nudèniaca nuchàiniwa nùacaténacué picáuca càmlíri imáalàawa —íimaca yái Jesúsca. ²⁸ Néese náimaca Jesús irí:

—¿Càinásica iwàwacutá wamànica wamànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná? —náimaca.

²⁹ Jesús íimaca nalí:

—Dios iwàwacué peebáidaca nutàacái, núa wenàiwica Dios ibànuèrica —íimaca yái Jesúsca.

³⁰ Néese nasutáca néemìawani:

—¿Càiríná wawàsi áiba wenàiwica càmlíri idé imànica pimàníripíná waicá yéewanápiná weebáidaca pitàacái? ¿Càinásica píalimá pimànica? ³¹ Wàawirináimi nayáacaté pan nacáiri èeri imanùbaca ípidenéericaté maná nèepunícaalítéwa manacúali yùucubàa càináwàiri, càide iyúwaté profeta itànàaná Dios itàacái Salmos iricu: ‘Imàacacaté pan nacáiri yúuwàacawa chènuníise èeri imanùbaca nayáapíná’, càì profeta itànàacaté Moisés iináwaná ìwali —náimaca. ³² Jesús íimaca nalí:

—Péemiacué cayába, Moisés càmitaté yàa nayáapíná pan chènuníiséeri. Yácata Núaniri Dios yèericaté nalíni, èeri imanùbaca, quéwa siúcáisede yàacué pirí yái báisíri yàacàsi chènuníiséerica. ³³ Núacata yái Dios yúule cáurica Dios yèericuécaca pirí, núa iricuèricawa chènuníise, yá nùaca nacáuca càmlíri imáalàawa níai èeri m̀nanáica —íimaca yái Jesúsca.

³⁴ Néese nasutácani:

—Uwé, píal wayáa yái yàacàsica mamáalàacata —náimaca. ³⁵ Jesús íimaca nalí:

—Núacata yái yàacàsica yèerica wenàiwicanái icáuca càmlíri imáalàawa. Ewita piyáacáanítacué piyáacaléwa èeri iricuírí yàacàsi, càicáaníta máapitacué píal àniwa, macàlacué nacái piwàwa àniwa. Quéwacué peebáidacaalí nulí, pimànicaalícué nacái càide iyúwa nuwàwáaná, yásí matuìbanáicuécaca piwàwa Dios yáapicha càiripínáta, càide iyúwa casímáiná wenàiwica càmlíyéica máapi, càmlíyéi nacái macàla iwàwa. ³⁶ Quéwa nudéca nucàlidacuécaca piríni, éwitacué piicácaáníta yái numànírica, càicáanítacué càmita peebáida nutàacái mamáalàacata. ³⁷ Cawinácaalí Núaniri Dios imàaquéeyéica nùasunáipíná, níata

yeebáidapiná nutàacái. Néese macáita yeebáidéeyéica nutàacái, canácatáita núuca nuíchawa nía. ³⁸ Càmita nùanàa chènuníise numànicaténá meedá iyúwa nuwàwáaná. Néese nudéca nùanàaca numànicaténá càide iyúwa Núaniri Dios iwàwáaná, yái ibànuèrica núa. ³⁹ Núaniri Dios yái ibànuèrica núa càmita iwàwa yúucacawa nuícha abéeri nùasu wenàiwicanái yéená, Dios imàaquéeyéica yeebáidaca nutàacái. Néese Dios iwàwa numichàidaca nía yéetácáisi íicha èeri imáalàacaalípináwa. ⁴⁰ Yácáiná Núaniri Dios iwàwa nadènìaca nacáucawa cà míiri imáalàawa Dios yáapicha macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Dios Iirica núa, yeebáidéeyéi nacái nutàacái. Néese numichàidapiná níawa yéetácáisi íicha èeri imáalàacaalípináwa —íimaca yái Jesúsca.

⁴¹ Néese níái judío íiwacanánáica nadàbaca natàaníca báawéeri iyú Jesús ìwali íimacáinaté: “Núacata yái Dios yúuleca chènuníiséeri Dios yèericuécá pirí, nùacaténácué picáuca cà míiri imáalàawa”, íimaca. ⁴² Yá náimaca nalíwáaca:

—¡Yácata Jesús meedá, yái José ìirimica! Wáalíaca waicáca isèená, yáanirimi, yáatúa nacái. ¡Chìwaca meedá yái icàlidacáiná iricùacasawa chènuníise! —náimaca. ⁴³ Néese Jesús íimaca nalí:

—Picácué càì pitàaní piríwáaca. ⁴⁴ Abéerita Núaniri Dios imàaquéeri wenàiwica neebáidaca nutàacái, yéewanápiná nùasu wenàiwicaca nía. Yá numichàidapiná níawa yéetácáisi íicha èeri imáalàacaalípináwa. ⁴⁵ Profeta Isaías itànàcaté tàacáisi Dios inùmalicúse. Càité íimaca: ‘Dios yéewáidapiná macái wenàiwica’, càì itànàaca. Iná yéewa macáita yéemièyéica Núaniri Dios itàacái, yéewáidéeyéi nacáíwa ìwali, neebáidapiná nutàacáiwa.

⁴⁶ “Canácatàacá áiba nuícha ìiquéeri Núaniri Dios. Abéerita núa, yái Dios ibànuèrica chènuníise, nudéca nuicácani. ⁴⁷ Péemíacué cayába, cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái idènìaca siúcáisede icáucawa cà míiri imáalàawa. ⁴⁸ Núacata yái yàacàsica yèerica wenàiwica icáuca cà míiri imáalàawa. ⁴⁹ Pìawirináimicué nayáacaté nayáacaléwa èeri imanùbaca, yái pan nacáirica íipidenéericaté maná Dios ibànuèricaté nalí chènuníise idècunitàacá nèepunícawa manacúali yùucubàa càinàwàiri. Nayáacaté maná èeri imanùbaca, quéwa béeyéicaalíté nía, yáté néetácawa càide iyúwa macái èeri mìnaná yéetáanáwa. ⁵⁰ Quéwa nucàlidacué pirí nùwaliwa, núacata yái yàacàsica iricuèricawa chènuníise: Cawinácaalí wenàiwica iyéerica yái yàacàsica, ìyapiná càiripináta Dios yáapicha. ⁵¹ Núacata yái yàacàsi cáurica iricuèricawa chènuníise: Cawinácaalí iyéerica yái yàacàsi cáurica, idènìapiná icáucawa cà míiri imáalàawa Dios yáapicha. Yái yàacàsi nuèripináca nalí, yácata nuiná yái. Yá numàacapiná nuináwa nuétácaténáwa yéewanápiná èeri mìnaná nadènìaca nacáucawa cà míiri imáalàawa Dios yáapicha —íimaca yái Jesúsca yéewáidacaténá nía imàacáanápínaté icáucawa.

⁵² Néese níái judío íiwacanánáica nadàbaca natàaníca nalíwáaca chàinisíiri iyú. Yá néemíanicawa, náimaca nalíwáaca:

—¡Canáca yéewaná yàaca wayáa ìináwa yái asìalica! —náimaca. ⁵³ Jesús íimaca nalí:

—Péemíacué cayábani, càmicaalícué piyáa nuiná, núa asìali Dios néeséerica, càmicaalícué nacái pìira nuíraná, càmitacué pidènìapiná picáucawa cà míiri imáalàawa. ⁵⁴ Cawinácaalí iyéerica nuiná, ìiréeri nacái nuíraná, idènìaca siúcáisede icáucawa cà míiri imáalàawa; néese numichàidapínacani yéetácáisi íicha èeri imáalàacaalípináwa. ⁵⁵ Cayábéeri yàacàsi yái nuináca. Cayábéeri nacái nuíraná wenàiwica ìirapiná. ⁵⁶ Cawinácaalí iyéeri nuiná, ìiréeri nacái nuíraná, ìyaca abédanamata núapicha, núa nacái nùyaca abédanamata yáapicha. ⁵⁷ Núaniri Dios yái ibànuèrica núa ìyaca càiripináta. Núa nacái nùyaca càiripináta Núaniricáiná yàaca nucáuca. Càita nacái cawinácaalí iyéerica nuiná, yá nùaca nacái icáuca cà míiri imáalàawa. ⁵⁸ Nucàlidacué pirí nùwaliwa yái yàacàsica iricuèricawa chènuníise. Yái yàacàsica cà míiricata càide iyúwa maná yái pan nacáirica pìawirináimi iyéericatécué, quéwaté béeyéicaalí nía, yá néetácatéwa càmicáiná yéewa maná yàaca nacáuca cà míiri imáalàawa. Quéwa cawinácaalí iyéerica yái yàacàsica nuèripináca ìrì, idènìapiná icáucawa cà míiri imáalàawa —cài Jesús icàlidaca nalí comparación, yéewáidacaténá nía

iwàwacutáanápínáté imàacaca icáucawa yéewacaténá yàasu wenàiwica nadènìaca nacáucawa cà míri imáalàawa.

⁵⁹ Càité Jesús yéewáidaca judíonái nàwacáidáyacacaalítéwa néewáidacàalu irìcuwa Capernaum ìyacàlená néeni.

Palabras de vida eterna

⁶⁰ Néeseté manùbéeyéi néená níái yèepuníyéicatéwa Jesús yáapicha quéechatécáwa, idécanaamité néemiaca Jesús itàacái yéewáidéerica iyú nía, yá náimaca nalíwáaca:

—Máini càulenáca weebáidaca yái tàacáisi icàlidéerica walí. ¿Càmita wawàwa weebáidaca itàacái! —náimaca. ⁶¹ Quéwa Jesús yáalíacawa natàaníca báawéeri iyú itàacái ìwali. Yá íimaca nalí:

—¿Cánacué báawa péemiacani, yái nucàlidéericuéca pirí? ⁶² Néese, ¿càinásicué pínáidacawa piicácaalícué núa, asìali Dios néeséerica, numichàacawa chènuniré àniwa, aléera nùyacataléca bàaluité? ⁶³ Abéerita Espíritu Santo yèeri wenàiwica icáuca cà míri imáalàawa. Canácaalí Espíritu Santotá, yásí canéerica iwèni meedá yái nuinácatá. Yái comparación nucàlidéericuéca pirí yàacàsi ìwali íimáanáca Espíritu Santo yàacuéca picáuca cà míri imáalàawa peebáidacaalícué nutàacái báisíri iyú. Càmita íimáaná iwàwacutácué piyáaca nuinásiwa. ⁶⁴ Quéwa nàyaca abénaméeyéi pèewi cà míriyéipiná idènìaca icáucawa cà míri imáalàawa càmicáiná neebáida nutàacái —ímaca yái Jesúsca. Cà Jesús íimaca yácáiná idàbacatáiseté imáidaca yéewáidacalénáíwa quéechatécáwa, yáté yáalíacawa cawinácaalí nía cà míriyéipinácaté yeebáida itàacái, yáalí nacáíwa chánácaalí wéená itéeripinácaté Jesús yùuwidenái náibàacaténáni. ⁶⁵ Néese Jesús íimaca nalí nacái:

—Iná nudéca nucàlidacuéca piríni canácata yáaliméeri nùasu wenàiwicapiná càmicáalícuéca Núaniri Dios imàaca yeebáidaca nutàacái —ímaca yái Jesúsca.

⁶⁶ Néese madécaná néená níái yèepuníyéicatéwa quéechatécáwa Jesús yáapicha nèepùacawa íicha. Càmita quirínama nàacawa yáapicha. ⁶⁷ Néese Jesús isutáca yéemlawa wía, wía yéewáidacaléca, doce wamanùbaca. Yá íimaca walí:

—¿Néenicué nacái pía yèeyéipináta nacáíwa? —ímaca yái Jesúsca. ⁶⁸ Quéwa Simón Pedro íimaca irí:

—Wáiwacali, canácata áiba yéewáidéeri wía. Abéerita pía icàlidéeri walí càinácaalí iwàwacutáaná wamànica wadènìacaténá wacáucawa cà míri imáalàawa. ⁶⁹ Weebáidaca pitàacái. Wáalíaca nacái mabáyawanéeri Mesíasca pía, yái wacuèrináca, yái cáuri Dios Íirica —ímaca yái Pedroca. ⁷⁰ Jesús íimaca walí:

—Nudéca nuedácuéca pía, píacué docéeyéica imanùbaca. Quéwa abéeri péenácué Satanás yàasu —ímaca yái Jesúsca.

⁷¹ Càité Jesús icàlidaca Judas ìwali, yái Simón Iscariote ìirimi. Ewita abéeri wéenácáanítani, wía yéewáidacaléca doce wamanùbaca, càicáaníta Judas itéenápínacaté Jesús yùuwidenái náibàacaténáni.

7

Los hermanos de Jesús no creían en él

¹ Néese Jesús yèepunícatéwa Galilea yàasu cáli íinatabàa. Càmitaté iwàwa ìyaca Judea yàasu cáli íinata, níacáiná judío íiwacanánái nawàwacaté nanúacani. ² Quéwa mawíénicaté judíonái yàasu culto abéeri semanéerica íipidenéeri Enramadas, nàyacaténáté caplíma irícu. ³ Iná Jesús yéenánái náimaca irí:

—Picá piyamáawa cháí, néese píawa Judea yàasu cáli néré yéewacaténá píasu wenàiwica ìyèeyéica néeni naicáca yái pimàníricasa cà mírica áiba wenàiwica idé imànica. ⁴ Aiba iwàwacaalí manùba wenàiwica náalí naicácani, néese càmita imàni wawàsi ibàacanéeri iyú. Báisícaalí píalimá pimànica yái cà mírica wenàiwica idé imànica, yá iwàwacutá pimànicani manùba wenàiwica yàacuésemi —náimaca. ⁵ Càica Jesús yéenánái icàlidaca iríni, càmicáiná nacái neebáida irí. ⁶ Néese Jesús íimaca nalí:

—Càmitàacá nuénáiwaná yàanàa, quéwacué píalimá píibaidaca pìasu wawàsiwa macái èeri imanùbaca. ⁷ Aibanái èeri mìnánái càmiyéica yeebáida nutàacái càmítacué yéewa báawaca naicáca pía, quéwa báawaca naicáca núa numàacacáiná náalíacawa nabáyawaná ìwaliwa. ⁸ Pìacuéwa culto néré, núa quéwa càmitàacá nùawa siùca, càmicáinátàacá nuénáiwaná yàanàa cayába —íimaca yái Jesúsca. ⁹ Néese idécanáami càì icàlidaca nalíni, yá Jesús iyamáacawa náicha Galilea yàasu cáli néré.

Jesús en la fiesta de las Enramadas

¹⁰ Néeseté idécanáami Jesús yéénánái yàacawa, yá Jesús yàacawa nacái Jerusalén iyacàlená nérépiná. Càmita quéwa yàawa manùba wenàiwica yáapicha; yàacawa batéwa ibàacanéeri iyú. ¹¹ Néese judío íiwacanánái nacutácani culto yaalí, Jerusalén iyacàlená irìcu. Yá nasutáidaca néemiawa wenàiwicanái:

—¿Alénásica yáara asialica? —náimaca. ¹² Nía nacái wenàiwicaca natàanica ibàacanéeri iyú nalíwáaca Jesús ìwali: “Cayábéeri íiwitáise”, náimaca. Quéwa áibanái náimaca: “Càmírìta cayába, ichìwáidacáiná wenàiwica meedá”, náimaca. ¹³ Quéwa macáita natàanica Jesús ìwali ibàacanéeri iyú cáalucáiná naicáca judío íiwacanánái, níai báawéeyéica iicáca Jesús. ¹⁴ Idècunitàacá namànica culto semana ìwallabàacatái, yaté Jesús iwàlùacawa templo irìculé. Yá idàbaca yéewáidaca wenàiwica néré. ¹⁵ Níai judío íiwacanánáica nánáidacawa manuísíwata néemiaca Jesús yéewáidáaná. Yá náimaca ìwali:

—¿Canéeri iwèni meedá yàasu tàacáisi càmicáináaté yéewáidawa wàasu escuela irìcu! — náimaca nawènúadacaténá wenàiwica íiwitáise Jesús íicha. ¹⁶ Néese Jesús íimaca nalí:

—Yái nuéwáidéericuéca pía ìwali càmirìta nùasu tàacáisi. Nucàlidacué pìrì yàasu tàacáisi yái Núaniri Dios, yái ibànuèrica núa. ¹⁷ Aibacaalí iwàwa imànica càide iyúwa Dios iwàwáaná, yásí yáalíacawa nuéwáidaca nía Dios yàasu tàacáisi iyú; náalía nacáwa càmita nuéwáida nía nùasu tàacáisi iyúwa meedá. ¹⁸ Cawinácaalí itàanírìca íiwitáise iyúwa meedá iwàwa wenàiwicanái yàaca íimíetacaná, quéwa núa iwàwéeri wenàiwicanái yàaca Núaniri Dios íimíetacaná, yái ibànuèrica núa. Iná nutàanica báisírì iyú, núcáináta yái báisírìca, càmita nacái nuchíwa.

¹⁹ “Profeta Moisés icàlidacaté plawirináimicué iríni càinácaalí Dios iwàwáanácué pimànica. Quéwa canácatacué pèewi áiba imànírìca càide iyúwa Dios iwàwáaná. ¿Cánácué piwàwa pinúaca núa? —íimaca yái Jesúsca. ²⁰ Néese níai wenàiwicanáica náimaca irí:

—¿Demonio iyaca piwàwalìcu idacuèri píiwitáise, iná máiwitáiseca pía meedá! ¿Canácata iwàwéeri inúaca pía! —náimaca. ²¹ Néese Jesús íimaca nalí:

—Macáitacué píináidacawa manuísíwata piicáidaca yái numànírìcaté áiba sábadò bàaluité piyamáidacatáicuécawa, nuchùnìacaalíté cáuláiquéeri asiali, iná báawacuéca piicáca núa numànicáiná yái wawàsi píiméericuéca ìwali càmirìcasa Dios imàaca wamànica sábadò irìcu judiónái iyamáidacatáicawa. ²² Quéwa Dios imàacaca wáibaidaca sábadò irìcu iwàwacutácaalí wamànica áiba cayábéeri wawàsi Dios ichùulièrica wamànica. Càita iyaca circuncisiónca. Profeta Moisés yéewáidacaté nía circuncisión ìwali, càide iyúwaté wàawirináimi imànínáté circuncisión néenibe asianái iríwa madécaná camuí Moisés ipíchawáise. Yái Moisés yéewáidacaté nía iwàwacutáanácué pimànica circuncisión sùmài irí abéeri semana idénáami imusúaca iicá èeri éwita iyacáaníta sábadò piyamáidacatáicuécawa. Iná pimànicuécaca circuncisión péenibe asianái iríwa càinácaalí èeri iwàwacutácatáicué pimànicani, yéewacaténácué pimànica machacànírì iyú càide iyúwa Dios ichùullianá. ²³ Càita pimànicuécaca càide iyúwa profeta Moisés ichùullianá wàawirináimi Dios inùmalìcuíse, yá pimànicuécaca circuncisión péenibe asianái iríwa éwitacué iwàwacutáacáníta pimànicani sábadò irìcu wayamáidacatáicawa, idènlacaalí abéeri semana yái sùmàica. Néese, ¿cánácué báawa piwàwa núapicha ìwalíse yái nuchùnlanáca macái iiná yáara asialica cáuláiquéerimica sábadò piyamáidacatáicuécawa? ²⁴ Picácué picháawàa wenàiwica iináwaná ìwali ipíchawáisecué píalía nàwali cayába càinácaalí namàníná. Iwàwacutácué píináidacawa

cáaliacáiri iyú ipíchawáise picàlidacuéca naináwaná ìwali. Néese, pitàanicué báisíiri iyú — ímaca yái Jesúsca.

Jesús habla de su origen

²⁵ Idécánáamité néemìaca Jesús ímáaná, néese abénaméeyéi iyéeyéica Jerusalén ìyacàlená néeni nadàbaca náimaca nalíwáaca:

—¡Yácata Jesús, yái asìali judío íiwacanánái nacutéerica nanúacaténáni! ²⁶ Piicácué yái, itàanica iyúwa iwàwáaná itàanica macái wenàiwica yàacuésemi, quéwa wáiwacanánái càmìta nàalàa cachàiníiri iyúni. Cawàwanáta wáiwacanánái nàinàidacawa ìwali Mesíascani, wacuèrinápiná wía judíoca, Dios ibànuèrica walí. ²⁷ Quéwa càmìta yéewa Mesíascani, wáaliacáináwa ácatáiséericaalí yái asialica, quéwa Mesías yàanàacaalípiná, yá canáca yáaliéripiná ìwali síisáanéericaalíni —náimaca. ²⁸ Idècunitàacá Jesús yéewáidaca wenàiwica templo irícu, yá yéemìaca yái náiméerica ìwali. Néese Jesús ímaca cachàiníiri iyú:

—Piyúunáidacuéca píaliacawa nùwali. Piyúunáidacué nacái píaliacawa síisáanéericaalí núa. Quéwa càmìta nùanàa numànicaténá càide iyúwa nuwàwáaná, néese nudéca nùanàaca Dios ibànucáiná núa, yái Dios báisírìca, càmíricué píalía ìwali. ²⁹ Núalíaca Dios ìwali nùanàacáiná yàatanáise. Ibànùu nacái núa néese —ímaca yái Jesúsca.

³⁰ Néese judío íiwacanánái nawàwa náucaca Jesús presoíyéi ibànalìculé, quéwa càmìtaté náibàani càmìcáinátaacá Jesús yéenáiwana yàanàa nanúacatáipinacaténì. ³¹ Quéwa madécaná wenàiwica neebáidaca Mesíascani, yái judío icuèrinápináca Dios ibànuèrica nalí. Yá náimaca nalíwáaca:

—Iwàwacutá Mesíascani yái asialica imànicáiná macái íiwitáaná yái càmírìca áiba wenàiwica idé imànica càide iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi Mesías ìwali Dios inùmalìcuíse, yái Mesías yàanèripinacaté icùacaténá wía, wía israelitaca —náimaca.

Los fariseos intentan arrestar a Jesús

³² Néeseté abénaméeyéi fariseo néemìaca wenàiwicanái itàanica ibàacanéeri iyú nalíwáaca Jesús ìwali. Iná fariseonái, sacerdote íiwacanánái yáapicha nabànùaca nàasu úwináíwa icuèyéica templo náibàacaténá Jesús náucáanápináni presoíyéi ibànalìculé. ³³ Iná Jesús ímaca:

—Nùyacué pèewi achúma èerita. Néese nuèpùacawa Dios yàataléwa yái ibànuèricaté núa. ³⁴ Néese picutápinácué núawa, quéwacué càmìta pidé pìanàaca núawa càmìcáinácué yéewa pìanàaca néré nùyacatalépináca —ímaca yái Jesúsca. ³⁵ Néese judíonái náimaca nasutáca néemìawa níawáaca:

—¿Alénásica yàawa yái asialica càmìcatalépinácasá wadé wàanàacani? Cawàwanáta yàacawa wéenanái yàatalé iyéeyéica càmíiyéi judío yèewiré yéewáidacaténá càmíiyéi judío. Quéwa canápináta meedá yàacawa, càmìcáiná neebáida itàacái. ³⁶ ¿Càinásica ímáaná? ‘Picutápinácué núawa quéwacué càmìta pidé pìanàaca núawa càmìcáinácué yéewa pìanàaca néré nùyacatalépináca’, càì ímaca —náimaca, naicáanica Jesús iquíniná.

Ríos de agua viva

³⁷ Aiba èerité namáalàidáanápíná namànica culto, máiníiri iwàwacutácawa nalí yái èerica. Yá Jesús ibàlùacawa nàacuésemi, yá ímaca cachàiníiri iyú, icàlidaca nalí comparación:

—Pìwàwacaalícué picáucawa càmíiri imáalàawa càide iyúwa macaléyeyéi iwàwa nawàwacaalí úni, néese peebáidacué nutàacái. Yásí nùacué picáuca càmíiri imáalàawa, càide iyúwa wàacaalí nàiraca úni, cawinácaalí macaléyeyéica iwàwa. ³⁸ Càide iyúwa Dios itàacái ímáaná profeta itànèericaté Dios inùmalìcuíse, cawinácaalí wenàiwica yeebáidéerica nutàacái, idènlápiná cáuri úni iwàwalìcuwa, yái úni cáurica yèerica icáuca càmíiri imáalàawa càide iyúwa cayábéeri únibàa depuúwéeri canácatáita chuini —ímaca yái Jesúsca.

³⁹ Jesús icàlidaca nalí yái comparaciónca yéewáidacaténá nía Espíritu Santo ìwali, yái icuèripinacaté náiwitáise cawinácaalí yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yái úni cáurica ímáanáca càicanide iyúwa Espíritu Santo. Quéwa néenialíté càmìtaacá Espíritu Santo yàanàaca aléi

èeri iriculé càmicáinátécá Jesús yéetáwa, càmicaalítécá nacái imichàawa chènuniré ìyacaténá cáimiétacanéri iyú Dios yáapicha. Ináté càmitàacá yéewa Espíritu Santo yàanàaca aléi èeri iriculé.

División entre la gente

⁴⁰ Néeseté abénaméeyéi néená níái wenàiwicaca idécanáami néemiaca Jesús itàacái, yá náimaca:

—Báiscata profetacani yái Jesúsca, càide iyúwa profeta Moisés itànàanaté tàacáisi profeta ìwali yàanèeripinacaté yéewáidacaténá wía —náimaca. ⁴¹ Aibanái íimaca:

—Mesíascani, yái wacuèrinápiná Dios ibànuèrica walí, wía judíoca —náimaca. Quéwa áibanái íima:

—Càmita yéewa wacuèrinápiná Mesías yàanàaca Galilea yàasu cáli néese. ⁴² Iwàwacutá rey David itaquérinámicani yái Mesíasca, càide iyúwaté Dios itàacái íimáaná profetanái itànèericaté. Iwàwacutá nacái imusúaca iicá èeri Belén ìyacàlená irícu, yái yàcaléca David imusúacatalécaté iicá èeri. Quéwa yái asialica Jesús, Nazaret ìyacàlená néeséeri meedá. Iná càmita yéewa Mesíascani —náimaca, càmicáináté néemiaca Jesús iináwaná ìwali imusúacaté iicá èeri Belén ìyacàlená irícu, rey David itaquérinámi nacáicani, yái Jesúsca. ⁴³ Càita náináidacawa Jesús ìwali, íná càmita abédanama náiwitáise náapichawáaca níái wenàiwicaca. ⁴⁴ Aibanái nawàwa náibàacani quéwa càmitaté náibàani.

Las autoridades no creían en Jesús

⁴⁵ Néeseté úwinái icuèyéica templo nèepùacawa fariseonái yàatalé, sacerdote íiwacanánái nacái. Yá náimaca úwinái irí:

—¿Cánacué càmita pité néeseni? —náimaca. ⁴⁶ Néese úwinái íimaca nalí:

—¿Canátàacá áiba wenàiwica itànírira àta siuca nacáide càide iyúwa itàníná yáara asialica! —náimaca. ⁴⁷ Néese fariseonái náimaca nalí:

—¿Pimàacasicué ichìwáidaca pía nacái càide iyúwa ichìwáidáaná áibanái? ⁴⁸ Canácata wéená wía náiwacanánáica, wía nacái fariseoca, canácata wéená yeebáidéeri itàacái. ⁴⁹ Quéwa áibanái wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái, canéeyéica iwèni meedá nía, cà míiyéi yáalíawa Dios itàacái ìwali, Dios yúuquéeyéipiná íichawa meedá —náimaca.

⁵⁰ Néese Nicodemo yái fariseo ipáchiéricaté Jesús yàatalé áiba catá ìyaca néeni fariseonái yèewi, judío íiwacanánái nacái. Yá Nicodemo íimaca nalí:

⁵¹ —Dios itàacái càmita ibatàa wanúaca wenàiwica àta wéemiacataléta icàlidaca iináwanáwa, wáalíacaténáwa ìwali yái imànínáca —íimaca yái Nicodemoca. ⁵² Néese náimaca Nicodemo irí:

—¿Píatasica Galilea yàasu cáli néeséeri nacái? Pitàaníca máiwitáiséeri iyú meedá càide iyúwa canéeyéi iwèni Galilea yàasu cáli néeséeyéica. Pía péewáidacawa Dios itàacái ìwali profetanái itànèericaté, yásí píalíacawa canáca profeta imusuéricatéwa Galilea yàasu cáli néese —náimaca naimáichacáináté abénaméeyéi profeta nàanàacaté Galilea yàasu cáli néese. ⁵³ Néese nèepùacawa macáita nacapèe néréwa.

8

La mujer adúltera

¹ Quéwa Jesús yàacatéwa dúli néré ípidenéechúa Olivos, íimáanáca olivo inàlimaná.

² Néese mapisáita àniwa amalácaalí yàacawa nawicáu, yá Jesús yèepùacawa templo néré. Manùbéeyéi wenàiwica nàacawa yàatalé, yá Jesús yáawinacawa yéewáidacaténá nía.

³ Néese abénaméeyéi yéewáidéeyéi wenàiwica templo irícu, fariseonái nacái natéca inanái Jesús yàatalé, abéechúa inanái caníríichúa. Nàanàacaté úa idècunitàacá uimáca áiba asíali yáapicha cà míirica unírísíwa. Yá nabàlùadaca úa nàacuésesemi níái ìyèeyéica néeni. ⁴ Yá náimaca Jesús irí:

—Pía yéewáidéerica wenàiwica, wadéca wàanàaca úái inanáica idècunitàacá uimáca áiba asíali yáapicha cà míirica unírísíwa. ⁵ Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté Dios

inùmallicuise íimaca iwàwacutáanápíná wanúaca úa íba iyú cawinácaalí inanái iiméechúaca áiba asìali yáapicha cà mírica unìrisíwa. Néeni pía, ¿càinásica píimaca ùwali úai inanáica? — náimaca.

⁶ Nasutáca néemiawa Jesús yéewanápíná náalimáidaca naicáwa Jesús nacháawàacaténá iináwaná ìwali itàacái ìwalísewa. Néese Jesús yáawiacawa itànàaca cáli ìwali icáapi ipùata iyúwa. ⁷ Quéwa nasutáca néemiawa Jesús mamáalàacata. Néese Jesús ibàlùacawa machacànita àniwa, yá íimaca nalí:

—Néeni, cawinácaalícué péenáquéi mabáyawanéeri, yásí iwàwacutá idàbaca inúaca úa íba iyú —íimaca yái Jesúsca.

⁸ Néese Jesús yáawiacawa itànàaca cáli ìwali àniwa icáapi ipùata iyúwa. ⁹ Quéwa idécanáami néemiacani, yá nadàbaca nawàwalica macái báawéeri namànírica, Dios imàacacáiná nawàwalica nabáyawanáwa. Yá nàacawa náicha abéerinamata namanùbaca iyúwa. Níai béeyéica náicha canánama, yá idàbaca nàacawa náicha quéechacáwa, néese ùuculiyéi nàacawa náicha. Idécanáamité fariseonái macáita nèepùacawa náicha, yá Jesús ibàlùacawa machacànita àniwa. Yá iicáca úai inanáica ibàlùèchúacawa abéechúata. ¹⁰ Néese Jesús isutáca yéemiawa úa:

—¿Néeni níai icháawèeyéica piináwaná ìwali? ¿Canátasica iwàwéeri inúaca pía pibáyawaná ìwalísewa? —íimaca yái Jesúsca. ¹¹ Néese úumaca Jesús irí:

—Nuíwacali, canácata iwàwéeri yùuwichàidaca núa —úumaca. Néese Jesús íimaca ulí:

—Uwé, núa nacái càmita nùuwichàida pía. Siùcade pìawa, picá pimàni pibáyawanáwa àniwa —íimaca yái Jesúsca.

Jesús, la luz del mundo

¹² Néeseté wenàiwicanái ìwacáidáyacacawa Jesús yàatalé àniwa, yá íimaca nalí:

—Péemiacué comparación: Càica núade iyúwa camalási cháí èeri irìcu nuéwáidacáiná èeri mìnanaí náalíacaténá Dios ìwali. Cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái càmita nèepuníwa catéeri náiwitáise yáapichawa iyúwa wenàiwica cà míiyéica yáalía Dios ìwali, íná càmita namàni mamáalàacata nabáyawanáwa. Néese, amaláca numànica náiwitáise, náalíacaténá Dios ìwali, nùacáiná nacáuca cà míiri imáalàawa —íimaca yái Jesúsca. ¹³ Néese fariseonái náimaca Jesús irí:

—Canéeri iwèni meedá pitàacái picàlidacáiná piináwaná ìwaliwata, íná caná yéewaná wenàiwica yáalíacawa asásí báisícaalíni —náimaca. ¹⁴ Jesús íimaca nalí:

—Cawèníriqueí yái nucàlidéerica éwita nucàlidacáaníta nuináwaná ìwaliwani, núalíacáináwa síisáanácaalí nùanàa, núalía nacáwa alénácaalípiná nùawa. Quéwa càmitacué píalíawa síisáanácaalí nùanàaca, alénácaalí nacái nùapínáwa. ¹⁵ Pidécúca píimaca áibanái ìwali iwàwacutáanása Dios yùuwichàidaca nía nabáyawaná ìwalísewa. Quéwa píináidacuéca meedáwa èeri mìnanaí íiwitáise iyú. Néese càmita cà nuínáidacawa. Càmita nacái nuémia naináwaná ìwali cháí èeri irìcu nùuwichàidacaténá nía. ¹⁶ Quéwa núumacaalí siùca nàwalitá iwàwacutáaná nùuwichàidaca níatá, yásí nùuwichàidaca nía machacàníiri iyútá, càmicáiná nuínáidawa nulínáamitawa nùuwichàidáanápíná níatá, néese nuínáidacawa abédanamata Núaniri Dios yáapichawa càide iyúwa iwàwáaná. ¹⁷ Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté bàaluité íimaca: Abédanamacaalí pucháiba wenàiwica íiwitáise náapichawáaca nacàlidáanápíná áibanái iináwaná ìwali, yásí cawènica natàacái. ¹⁸ Uwé, nàyaca pucháiba icàlidéeyéica nuináwaná ìwali cawinácaalí núa: Núacata icàlidéerica nuináwaná ìwaliwani, yácata nacái Núaniri Dios, yái ibànuèrica núa, icàlida nacái nuináwaná ìwali cawinácaalí núa. Yá abédanamacata wáiwitáise wáapichawáaca, íná yéewa cawènírica watàacái pucháibacáiná wía —íimaca yái Jesúsca. ¹⁹ Néese náimaca Jesús irí:

—Wadéca wéemiaca piináwaná ìwali càmita píalíawa cawinácaalíté píanirimica —náimaca. Néese Jesús íimaca nalí:

—Núaliacawa càmitacué píaliawa cawinácaalí núa, càiná nacái nuíwitáise. Núaliacawa nacái càmitacué píalía Núaniri Dios ìwali. Píaliacaalícuéwa cawinácaalí núatá, yá píaliacuécawa nacái Núaniri Dios ìwalitá —íimaca yái Jesúsca.

²⁰ Càité Jesús íimaca idècunitàacá yéewáidaca wenàiwicanái templo irìcu, mawiénita ofrenda yàalu irí náucacataléca nàasu platawa namàaquéericaté Dios irípiná ofrenda iyú. Quéwa càmitaté náibàani càmicáinátécáwa Jesús yéenáiwana yàanà nanúacatáipináténi.

“A donde yo voy, ustedes no pueden ir”

²¹ Néeseté Jesús íimaca nalí àniwa, níái judío íiwacanánáica:

—Yá nùacawa mesúnamáita, néese picutápinácué núawa, nuwasàacaténácué píá yùuwichàacáisi íicha, quéwa càmitacué pidé pìanàaca núa, íná péetápinácuécawa méetàuculé Dios íicha pibáyawaná yáapichacuéwa. Nùacawa aléera canáacatalépináca yéewanácué piwàlùacawa —íimaca yái Jesúsca. ²² Néese judío íiwacanánái náimaca nalíwáaca:

—Cawàwanáta inúapínáca yáawawa íná càì íimaca yàanápináwa alénácaalí caná yéewaná wawàlùacawa —náimaca naicáaníca Jesús iquíniná. ²³ Néese Jesús íimaca nalí:

—Eeri mìnánáicuéca píá, quéwa núaquéi chènuníiséri. Pìyacuéca cháì èeri irìcu quéwa càmita èeri mìnali núa. ²⁴ Iná nudéca núumacuéca pirí péetáanápináca méetàuculé Dios íicha pibáyawaná yáapichawa. Càmicáalícué peebáida iyúwa núumáanácué pirí cawinácaalí núa, yásí péetácuécawa pibáyawaná yáapichawa —íimaca yái Jesúsca. ²⁵ Néese náimaca Jesús irí:

—¿Cawiná píá? —náimaca. Néese Jesús íimaca nalí:

—Nudàbacaalíté nuéwáidaca wenàiwica, nucàlidacatécué piríni mamáalàacata nuináwanáwa cawinácaalí núa. Siùcade canápináta meedá nutàanícuéca píapicha càmicáinácué piwàwa peebáidaca nutàacái. ²⁶ Iyaca madécaná wawàsi nucàlidacaténácué pirí péemìacaténácué pibáyawaná ìwaliwa. Quéwa yái ibànuèrica núa itàaníca báisíiri iyú, yá nacái tàacáisi nucàlidéerica èeri mìnánái irí yácata tàacáisi nuémìerica icàlidaca, yái ibànuèrica núa —íimaca yái Jesúsca.

²⁷ Quéwa níái judío íiwacanánáica càmita náalíawa Jesús icàlidaca ìyaca Yáaniri Dios ìwaliwa.

²⁸ Iná Jesús íimaca nalí:

—Pimichàidacaalípinácué núa cruz ìwali pinúacaténácué núa, núa asialí Dios néeséerica, yásí píaliacuécawa nùwali núacata yái càide iyúwacué núumáaná pirí. Píaliapínácué nacáíwa càmita numàni wawàsi nulínáamitawa, néese, nucàlidaca càide iyúwa Núaniri Dios yéewáidáaná núa. ²⁹ Yái Núaniri Dios ibànuèrica núa ìyaca núapicha. Càmita Núaniri imàaca núa abéerita numànicáiná mamáalàacata càide iyúwa iwàwáaná —íimaca yái Jesúsca.

³⁰ Jesús idécanáami càì íimaca, yá madécaná wenàiwica neebáidaca itàacái.

Los hijos de Dios y los esclavos del pecado

³¹ Néeseté Jesús íimaca nalí abénaméeyéi judío icàlidéeyéica neebáidáanása itàacái:

—Peebáidacaalícué mamáalàacata nutàacái pimànicaténácué càide iyúwa nuchùulianácué píá, yásí nuéwáidacalécuéca píá báisíiri iyú. ³² Yásí píaliacuécawa ìwali yái nutàacái báisíirica. Yá nutàacái báisíirica ìwasàapínácué píawa —íimaca yái Jesúsca. ³³ Náimaca irí:

—Wíaquéi Abraham itaquénáinámi, canácatáita áibanái yàasu wenàiwica wíá. ¡Canáca yéewaná píimaca walí piwasàanápinása wíawa! —náimaca. ³⁴ Jesús íimaca nalí:

—Péemíacué cayába, cawinácaalí imàníiyéica ibáyawanáwa mamáalàacata, namànica meedá càide iyúwa nabáyawaná ichùulianá nía, càide iyúwa áibanái wenàiwica íibaidáaná mawèníiri iyú náiwacalí íríwa, yàasu wenàiwicacáiná nía. ³⁵ Náiwacalí càmita íima yàasu wenàiwica ìwaliwa: ‘Nuénásàiriquéi’, càmita íima. Néese íimaca yéenibe ìwaliwa: ‘Nuírca yái’, càì íimaca. ³⁶ Iná núa Dios íirica, nuwasàacaalícué píá pibáyawaná íichawa, yásí càmitacué iwàwacutá pimànica càide iyúwa pibáyawaná ichùulianácué píá, Dios yéenibecáinácué píá báisíta. ³⁷ Núaliacawa Abraham itaquénáinámicuécá píá, quéwa piwàwacué pinúaca núa càmicáinácué peebáida nutàacái. ³⁸ Nucàlidacué pirí ìwali yái báisíiri tàacáisica Núaniri Dios

yáasáidéerica nulí. Quéwa núalíacawa pimànicuéca càide iyúwa píaniri íimáanacué pirí — íimaca yái Jesúsca. ³⁹ Náimaca Jesús irí:

—Abrahamquéi wàawirimica, canáca áiba wáaniri —náimaca. Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Báisícaalícué Abraham itaquénáinámica pía piwàwalicuísewatá, yá pimànicuéca càide iyúwaté Abraham imànínatá. ⁴⁰ Quéwa éwita nucàlidacáanítacué pirí báisíiri iyúni càide iyúwa Dios yéewáidáaná núa, càicáaníta piwàwacué pinúaca núa meedá. ¡Càmitaté Abraham iwàwa inúaca wenàiwica Dios ibànuèyéicaté Abraham yàatalé! ⁴¹ Pimànicuéca meedá càide iyúwa píaniri imàníná —íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca Jesús irí:

—Càmíiyéica wáatúa yéenibe úalani írícúise wíaquéi. Wadènlà abéerita Wáaniriwa wèerica icàaluíniná, yái Diosca. Càmita wáuca wáichawani wàacaténá ídolo cuwáiná yéenáiwaná icàaluíniná —náimaca. ⁴² Néese Jesús íimaca nalí:

—Báisícaalícué Diosquéi píaniricatá, yásí cáininácuéca piicáca núatá, Dios néeséericáiná núa, iyéerica cháí. Càmita nùanà nùasu wawási ìwaliwa meedá, néese Dioscata yái ibànuèerica núa numànicaténá càide iyúwa iwàwáaná. ⁴³ ¿Cánácué càmita píalimá pialíaca péemíaca yái nucàlidéericuéca pirí? Núalíacawa càmitacué meedá piwàwa peebáidaca nutàacái, íná càmitacué pialimá pialíaca péemíaca càinácaalí íimáaná. ⁴⁴ Píaniricué yácata Satanásca. Píacué nacái yàasu wenàiwicaca. Piwàwacué nacái pimànica càide iyúwa iwàwáaná. Satanás idéca iwàwaca inúaca wenàiwica mamáalàacata èeri idàbacatáisewa àta siuca nacáide. Càmita íináidawa báisíiri tàacáisi ìwali, bàawacáiná Satanás íicácani. Itàanica yáawamita chìwái mamáalàacata càide iyúwa íiwitáise iyáaná, cachìwéericáiná meedáni. Yácata chìwái yáanirica, yái Satanásca, imàacacáiná wenàiwica itàanica chìwái. ⁴⁵ Quéwa nucàlidacáinacué pirí báisíiri tàacáisi, íná càmitacué peebáida nutàacái. ⁴⁶ Macáitacué pialíacawa nùwali mabáyawanéerica núa. Nucàlidacué pirí báisíiri iyúni, íná ¿cánácué càmita peebáida nutàacái? ⁴⁷ Dios yéenibe neebáidaca itàacái quéwa càmitacué Dios yéenibe pía, íná càmitacué piwàwa peebáidaca itàacái —íimaca yái Jesúsca.

Cristo existe desde antes de Abraham

⁴⁸ Néese judío íiwacanánái náimaca Jesús irí:

—Báisíta wacàlidacaté pìwali machacàníiri iyúni wáimacaalíté pìwali samaritanosàirica pía, càmlíiri judío ìiri meedá. Iyaca nacái demonio piwàwalicu idacuèerica píiwitáise, íná máiwitáiseca pía meedá —náimaca. ⁴⁹ Jesús íimaca nalí:

—Canáca demonio nuwàwalicu. Yái numàníirica numànicani núasáidacaténá cayábéerica Núaniri Dios yéewanápiná wenàiwicanái yàaca icàaluíniná. Quéwa càmitacué piicá núa cáimiétaquéri iyú. ⁵⁰ Càmita nucutá wenàiwica nacàlidacaténá cayábéeri nùwali, quéwa Núaniri Dios iwàwaca wenàiwicanái yàaca nulí cayábéeri, yá Dios yáasáidapiná cawinácaalí cabáyawanéeyéi. ⁵¹ Péemíacué cayábani, cawinácaalí wenàiwica imàníirica càide iyúwa nutàacái íimáaná, idènlàca siúcáisede icáucawa càmlíiri imáalàawa —íimaca yái Jesúsca. ⁵² Néese judío íiwacanánái íimaca irí:

—Siuca wáalíacawa báisíiri iyú demonio ìyaca piwàwalicu. Néetácatéwa macáita profetaca icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmalicuise bàaluité, Abraham nacái yéetácatéwa. Néese, ¿cáná càì píimaca: ‘Cawinácaalí imàníirica càide iyúwa nutàacái íimáaná, idènlàca siúcáisede icáucawa càmlíiri imáalàawa’, cáná càì píimaca? ⁵³ ¡Pía càmlíiri cachàini íicha yái wàawirimi Abrahamca! Abraham yéetácatéwa, nía nacái profetaca néetácatéwa nacái. Càmita yéewa cachàiníiri náicha pía. ¡Càmita máini cachàiníirica pía càide iyúwa piyúunáidáaná! — náimaca. ⁵⁴ Jesús íimaca nalí:

—Nucàlidacaalí nuináwaná ìwaliwa cayábéerica núatá, yásí canéerica iwèni meedátáni, yái nutàacáica. Quéwa Núaniri Dios icàlidaca nùwali cayábéerica núa, yácata Dios picàlidéericué ìwali Picuèrinásacué Dioscani. ⁵⁵ Quéwa càmitacué pialía Dios ìwali càinácaalí íiwitáise ìyaca. Núacata yái yáaliéerica Dios ìwali. Núumacaalí càmitasa núalía Dios ìwalitá, yásí nucàlidaca nuchìwawatá càide iyúwacué pía. Quéwa núalíaca Dios ìwali báisíiri iyú, nuebáida nacái càide iyúwa íimáaná. ⁵⁶ Píawirimicué Abraham casímáica iwàwa bàaluité

Dios imàacacáináté Abraham yáaliacawa nuénáiwánápiná ìwali, nùanàcatáipináté aléi èeri iriculé. Yáté Abraham yáaliacawa nùanàanápináté, íná yéewa casíimáicaté Abraham iwàwa manuísíwata —íimaca yái Jesúsca. ⁵⁷ Néese judío íiwacanáiná náimaca Jesús irí:

—Càmitàacá pidènià cincuenta camuí. Càmita yéewa pidé piicáca wàawirimi Abraham, Abrahamcáiná iyacaté néese siùca dos mil camuí —náimaca. ⁵⁸ Jesús íimaca nalí:

—Péemlàcué cayábani, núacata yái iyéericaté càiripináta ipíchawáiseté Abraham imusúaca iicá èeri, núacáiná yái Diosca —íimaca yái Jesúsca icàlidacaténá iináwanáwa Dioscani, yái càmirica imáalàawa.

⁵⁹ Néese náibàaca íba nanúacaténá Jesús íba iyú quéwa Jesús ibàacawa náicha. Yá imusúacawa templo irícuise. Yá yàacawa manùbéeyéi wenàiwica yèewibàa; càité Jesús ichàbacawa náicha.

9

Jesús da la vista a un hombre que nació ciego

¹ Néeseté Jesús idècunitàacá yèepunícawa áibalépiná wáapicha wía yéewáidacaléca, yá iicáca matuíri asìali. Quéwa yáta asáináni matuírita. ² Néese wasutáca wéemlàwa Jesús, wía yéewáidacaléca. Wáimaca irí:

—Wáiwacali, ¿cánásica imusúawa matuíri iyú yái asìalica? ¿Isèenái ibáyawaná ìwalísesica càì matuíca yái asìalica, càmicaalí nacái, ibáyawaná ìwalísetasicawa? —wáimaca. ³ Néese Jesús íimaca walí:

—Càmita ibáyawaná ìwalísewéera, càmita nacái isèenái ibáyawaná ìwalísewéera. Yái asìalica imusúacawa matuíri iyú yéewanápiná macái wenàiwica yáaliacawa Dios ichùnìacani, naicácaténá Dios cáimiétaquéeri iyú. ⁴ Péemlàcué comparación: Iwàwacutá wenàiwica náibaidaca èeríapi idècunitàacá amaláca nawicáu. Catácaalí nàwali, yá càmita náalimá náibaidaca. Càita nacái iwàwacutácué wamànica cayábéeri siùca èeri càide iyúwa Dios iwàwáaná, yái ibànùèrica núa. Nuénáiwáná yàanàaca mesúnamáita nuétácatáipináwa, néese càmita yéewa nuíbaidaca. ⁵ Idècunitàacá nùyaca cháì èeri irícu, yá càica núade iyúwa camalási icànéeri wenàiwica ìwali, amalácáiná numànica náiwitáise náalícaténá Dios ìwali —íimaca yái Jesúsca.

⁶ Néese Jesús idécanáami càì íimaca, néese yàapìsáidaca cáli yèewiré. Yá yèewìadaca cáli isàbecaténáni. Néese ipusúaca cáli matuíri ituí íimami ìwali. ⁷ Néese Jesús íimaca irí:

—Píba píibaca pituíwa úni yáaculé namusúadacatáiseca úni ípidenéri Siloé náiquéericaté cáli yèewiré —íimaca yái Jesúsca. (Yái ípidenérica Siloé ímáanáca: “Ibànùèri”). Néese matuíri yàaca íibaca yáawawa néré. Néese idécanáami yèepùacawa icapèe néréwa, yá catuícani. ⁸ Néese áibanái wenàiwica matuírimi imanùbacanáì naicácani. Aibanái nacái náalíaca naicácani naicáacáinaté isutáca plata wenàiwica ícha iwènìacaténáté iyáapináwa. Néese níái yáaliyéica iicácani nasutáca néemlàwa níawáaca:

—¿Càmitasica yái asìalica matuíri yáawinéericatéwa àyapu idùlepi isutácaténá plata wenàiwica ícha yéewanápiná iwènìaca iyáapináwa? —náimaca. ⁹ Abénaméeyéi íima:

—Yácata yái —náimaca. Aibanái náima:

—Càmíiri, áibacata yái, quéwa càiride iyúwa iicácanáwa —náimaca. Quéwa yái asìali íimaca:

—Núacata yái matuírimica —íimaca. ¹⁰ Néese náimaca irí:

—¿Néeni? ¿Cáná yéewa catuíca píba? —náimaca. ¹¹ Yá íimaca nalí:

—Yáara asìali ípidenérica Jesús yèewìadaca cáli yáawiruní yèewiwa. Yá ipusúaca cáli nutuí íimami ìwali, yá íimaca nulí: ‘Píawa úni yàalu néré namusúadacatáiseca úni ípidenéri Siloé, yái manuiri yàaluca náiquéericaté cáli yèewiré. Píiba pituíwa úni iyú’, íimaca nulí. Yá nùacawa néré. Yá idécanáami nuíbaca nutuíwa, yá nuicáidaca —íimaca yái asìalica. ¹² Néese nasutáca néemlàwani:

—¿Alénásica yáara asìalica? —náimaca. Yá íimaca nalí:

—Càmita núalíawa —íimaca.

Los fariseos interrogan al ciego que fue sanado

¹³⁻¹⁴ Sábado yáté èrica, judíonái iyamáidacatáicawa Jesús yèewiádacaalíté cáli catuícáténá imànica matuíri. Iná abénaméeyéi wenàiwica natéca matuírimi fariseonái yàatalé. ¹⁵ Néese fariseonái nasutáca néemìawa matuírimi cáná yéewaná iicáidaca. Yá íimaca nalí:

—Idéca ipusúaca cáli nutuí íimami ìwali. Néese nuíbaca nutuíwa, yá nuicáidaca —íimaca.

¹⁶ Néese abénaméeyéi fariseo náimaca irí:

—Yáara asìali imànírìca càì càmìta yéewa Dios néeseéricani, íbaidacáiná sábado wayamáidacatáicawa, wíá judíoca —náimaca. Quéwa áibanái fariseo náimaca:

—Cabáyawanácaalítáni, néese càmìta yéewa imàniquéi càmírìca wenàiwica idé imànicatá —náimaca. Iná càmìta abédanama náiwitáise Jesús ìwali, níái fariseoca. ¹⁷ Yá nasutáca néemìawa matuírimi àniwa. Yá náimaca irí:

—¿Néeni píá? ¿Càiná píimaca ìwali yáara asìali catuírìca imànica píá? —náimaca irí. Néese íimaca nalí:

—Núumacué pirí profetacani, icàlidéerica tàacáisi Dios inùmaliçuíse —íimaca. ¹⁸ Quéwa judío íiwacanánái càmìta neebáida matuínáani, néese catuícani íná namàacaca matuírimi yàacawa náicha, néese namáidaca matuírimi isèenái. ¹⁹ Nasutáca néemìawa matuírimi isèenái:

—¿Píirìsica yáara asìalica? ¿Idésica imusúacawa matuíwaca? Néeni, ¿cáná yéewa catuí siùcanide? —náimaca. ²⁰ Néese isèenái náimaca nalí:

—Wáalíacawa wàiriquéera. Wáalíaca nacáíwa imusúacatéwa matuíwaca. ²¹ Quéwa càmìta wáalíawa càinácaalí iyú yéewaná catuíca siùcanide. Càmìta nacáí wáalíawa cawinácaalí ichùnà ituí. Pisutácué péemìawani. Béericáináni íná yáalimá icàlidacuéca piríni —náimaca.

²² Càité isèenái náimaca, cáalucáiná naicáca judío íiwacanánái. Níái judío íiwacanánáica abédanamata náiwitáise náucacáténá wenàiwica judíonái yéewáidacàalu íicha, cawinácaalí icàlidéerica Jesús ìwali Mesíascani yái judío icuèrinápináca Dios ibànuèrica. ²³ Iná matuírimi isèenái náimaca: “Pisutácué péemìawani béericáináni”, càì náimaca. ²⁴ Néese judíonái namáidaca matuírimi àniwa. Náimaca irí:

—Picàlida walí báisíri iyúni Dios iicápiná. Wáalíacawa cabáyawanéerica yáara asìalica Jesús —náimaca. ²⁵ Néese íimaca nalí:

—Càmìta núalíawa ìwali cabáyawanéericasicani mabáyawanéericaalíni. Abéerita núalíawa báisíri iyú matuírìcaté núa quéwa siùcade catuíca núa —íimaca. ²⁶ Néese náimaca irí àniwa:

—¿Càiná imàni pirí? ¿Càiná imàni ichùnìacáténá pituí? —náimaca. ²⁷ Yá íimaca nalí:

—Nudéca nucàlidacuéca piríni, néese càmìtacué peebáida. ¿Cánácué piwàwa nucàlidaca pirícué iináwaná ìwali àniwa? Cawàwanáta piwàwacué piacawa yáapicha nacáí yéewáidacalénápiná —íimaca iicáanica naquíniná. ²⁸ Néese nacúisaca náichawa matuírimi báawéeri iyú, yá náimaca irí:

—¡Píacata yáara asìali yéewáidacaléca meedá! Wíá quéwa, profeta Moisés yéewáidacaléca wíá. ²⁹ Wáalíacawa Dios itàanica Moisés yáapicha bàaluité, quéwa càmìta wáalíawa síisáanéericaalí yáara Jesúsca, cawinácaalí íiwitáise iyú nacáí imàni wawàsi, íná càmìta yéewa idé yàanàca Dios néese —náimaca. ³⁰ Néese yái matuírimi íimaca nalí, iicáanica naquíniná:

—¡Yéé, canácatàacá nuémièri càiri wawàsi àta siùca nacáide! Píatacué icàlidéeyéica iináwanáwa píalíánásacué Dios ìwali, siùca píimacuéca càmìtasacué píalíawa síisáanéericaalí Jesús, cawinácaalí íiwitáise iyú nacáí imàni wawàsi, quéwa idéca ichùnìaca nutuí, nuicáidacáténá àniwa. ¿Cánácué càmìta píalíawa? ¿Dàalasicué píiwita? ³¹ Wáalíacawa cayábéeri iyú Dios càmìta yéemìca cabáyawanéeyéi isutáaná íicha. Yeebáida abéta nasutáaná íicha cawinácaalí yèeyéica icàaluíniná, imàníiyéi nacáí càide iyúwa Dios iwàwáaná.

³² Canácatàacá wéemièri àta siùca nacáide áiba wenàiwica iináwaná ìwali cháì èri irícu yáaliméeri ichùnìaca wenàiwica imusuéricawa matuíri iyú. ³³ Càmìcaalí yàanàca Dios yàatanáisetá, néese càmìta idé imànica càiri wawàsitá —íimaca. ³⁴ Néese judío íiwacanánái nacúisaca náichawa matuírimi báawéeri iyú àniwa, yá náimaca irí:

—Pía cáanári ibáyawaná, imusuériwa cabáyawanéeri, canáca yéewaná péewáidaca wía, wía yáaliyéica madécaná pícha —náimaca. Yá náucacani néewáidacàalu íchawa.

Ciegos espirituales

³⁵ Néseté Jesús yáaliácawa matuírimi iináwaná ìwali, judío íiwacanáiná náucacani néewáidacàalu íchawa. Iná Jesús yàanàaca yái matuírimica, yá íimaca irí:

—¿Néeni, peebáidasica Dios Iri itàacái, yái asìali Dios néeséerica? —íimaca ìwaliwa yái Jesúsca. ³⁶ Yá asìali íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, picàlida nulí cawinácaalíni yáara asìalica Dios néeséerica, nuebáidacaténá itàacái —íimaca. ³⁷ Jesús íimaca irí:

—Pidéca piicácani. Núaca yái Dios néeséerica, yái itàanírira píapícha —íimaca yái Jesúsca.

³⁸ Néese asìali ibàlùacawa yùulù ipùata iyúwa Jesús irí yàacaténá Jesús icàaluíniná. Yá íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, nuebáidaca pitàacái —íimaca. ³⁹ Néese Jesús íimaca:

—Nudéca nùanàaca aléi èeri irìculé nùasáidacaténá cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái, cawinácaalí nacái càmiyéica yeebáida. Nùanàaca catuícacaténá numànica náiwitáise cawinácaalí yáaliyéica cabáyawanáca. Néese cawinácaalí iyúunáidéeyéica catuíca íiwitáise, càica níade iyúwa matuíyéi càmiyéi yáalimá iicáidaca nayúunáidacáiná mabayawanáca nía —íimaca yái Jesúsca.

⁴⁰ Néese abénaméeyéi fariseo ibàlùeyéicawa mawiénita Jesús irí néemìacani, íná náimaca Jesús irí:

—Wíata quéwa càmiyéi matuí íiwitáise, wía yéewáidéeyéica wenàiwica Dios ìwali —náimaca. ⁴¹ Néese Jesús íimaca nalí:

—Básícaalícué càmita píalíawa píbayawanáwa ìwalítá, yásí càmita máini cabáyawanácuéca píatá, quéwa éwitacué píalíacáanítawa píbayawaná ìwaliwa, càicáaníta càmitacué peebáida nutàacái, íná cabáyawanácuéca pía —íimaca yái Jesúsca.

10

El pastor y sus ovejas

¹ Néseté Jesús íimaca: “Péemìacué cayába comparación. Aibanái iwàwacaalí iwàlùacawa oveja icorralni irìculé càmirica nàasu, càmita nawàlùawa corral inùma irìcubàa, néese náiríacawa meedá iwáiná ìwali. Yá wáimaca nàwali cayéedéeyéica nía. ² Quéwa áiba iwàlùeriwa inùma irìcubàa, yá wáimaca ìwali pastor, yái icuèrica ipira ovejanáíwa. ³ Aiba wenàiwica icuèrica corral inùma, yàacùaca inùma yéewacaténá oveja icuèriná iwàlùacawa. Yàasu ovejanái yéemìaca nacuèriná itàacáíwa. Yá imáidaca yàasu ovejanáíwa náipidená ìwali. Yá yeedáca nía corral irìcuíse. ⁴ Idécanáami yeedáca macáita yàasu ovejanáíwa corral irìcuíse, néese yàacawa napíchalé. Yàasu ovejanái nàacawa yáamíise náalíacáiná néemìaca isàna. ⁵ Càmita nàawa yáamíise yái càmirica náalía néemìaca itàacái. Napìanícawa meedá íicha càmicáiná náalía néemìaca itàacái cawinácaalí càmirica náalía naicá”, íimaca yái Jesúsca.

⁶ Càité Jesús yéewáidaca nía comparación iyú quéwa càmita náalía néemìaca càinácaalí íimáaná.

Jesús, el buen pastor

⁷ Néseté Jesús íimaca nalí àniwa: “Péemìacué cayába nucàlida píriini càinácaalí íimáaná yái comparaciónca: Càica núade iyúwa corral inùma ovejanái ìyacatáica. Níái ovejaca íimáanáca càicanide iyúwa wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái nùasunáipiná. ⁸ Macái cachìwéeyéi yàanèyécacaté nupíchatécáwa icàlidéeyécacaté ichìwawa Dios ibànùacasa nía, càica níade iyúwa cayéedéeyéi meedá, quéwa nùasu wenàiwica càmitaté néemìca nalí, càide iyúwa ovejanái càmicaalí neebáida itàacái càmirica nacuèriná. ⁹ Càica núade iyúwa corral inùma. Cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái nuwasàapiná níawa Dios yàasu yùuwichàacáisi

ícha. Yásí nucuàpiná nùasu wenàiwicawa, yá nàypiná matuíbanáita càide iyúwa ovejanái imusúacaalíwa èerìapi, yá nàanàaca nayáapínáwa cayábèeri, néese nèepùa nawàlùacawa táiyápi nayamáidacaténáwa.

¹⁰ “Aibanái cachìwéeyéica càica níade iyúwa cayéedéeyéi, yàanèeyéica iyéedùaca, nanúacaténá nacái, namáalàidacaténá nacái ovejanái. Càita nacái cachìwéeyéi nawàwaca namànica báawèeri áibanái irí. Quéwa nudéca nùanàaca nùacaténá èeri mìnánái icáuca càimíri imáalàawa yéewanápiná nàyaca casímáiri iyú. ¹¹ Càica núade iyúwa cayábèeri pastor icuèrica yàasu ovejanáiwa, nucuácáiná nùasu wenàiwicawa yeebáidéeyéica nutàacái. Yá nacái numàacapíná nucuácawa nùasu wenàiwicanái íchawalínáwa. ¹² Quéwa áiba íbaidéeri icuèrica áibanái irí napira ovejanái yeedácaténá iríwa plata meedá, càmita icua oveja cayába. Néese iicácaalí caluéri cuwèesi lobo yàanàaca, yá imàacaca ovejanái, yá ipìacawa náicha icalùniwa càmicáiná oveja icuèrináni, càmita nacái náiwacalini. Néese caluéri cuwèesi lobo íbàaca abèeri oveja, yá áibanái oveja napira nacàlùlacawa. ¹³ Yái asìali ipìacawa náicha íbaidacáiná meedá plata íwalínápiná. Càmita nacái cáininá iicáca ovejanái. Càita nacái nàyaca abènaméeyéi icàlidéeyéica iináwanáwa nawàwáanása nacùaca nùasu wenàiwica. Càmita namàaca nucuácawa nùasu wenàiwicanái íchawalíná.

¹⁴⁻¹⁵ “Núacata yái cayábèeri pastor icuèrica cayába yàasu wenàiwicanáiwa. Càide iyúwa Núaniri Dios yáalíaná iicáca núa, càide iyúwa nacái núalíaná nuicáca Núaniri Dioswa, càita nacái núalía nuicáca nùasu wenàiwicanáiwa, náalía nacái naicáca núa. Yá numàacapíná nucuácawa nùasu wenàiwicanái íchawalínáwa. ¹⁶ Nudènià nacái nùasu wenàiwica áibanái càimíyéica israelita, iwàwacutéeyéica nacái nuedáca. Yá neebáidapíná nutàacáiwa, yásí nùwacáidaca níawa abédanamacaténá macáita náiwitáise náapichawáaca níái nùasu wenàiwicaca yéewanápiná abèerita núa icuèripíná nía.

¹⁷ “Cáinináca Núaniri Dios iicáca núa numàacapínacáiná nucuácawa nùasunái íchawalínáwa, yéewanápiná nuedáca nulíwa nucuácawa àniwa, nucuácàacaténáwa. ¹⁸ Canácata yáalimèeri inúaca núa àta numàacacaalíta nanúaca núa. Quéwa numàacapíná nanúaca núa. Dios idéca ichùuliaca numàacáanápiná nucuácawa. Nudènià nacái nuchàiniwa nuedáanápiná nulíwa nucuácawa àniwa, nucuácàacaténáwa Núaniri Dioscáiná idéca ichùullaca numàninápiná càì”, íimaca yái Jesúsca.

¹⁹ Néese judiónái idécanáami néemìaca yàasu tàacáisi, yátè càmita abédanamata náiwitáise náapichawáaca. ²⁰ Madécaná náimaca:

—¡Picácué péemìa irí! Demonio idacùaca íiwitáise íná máiwitáise cani —náimaca. ²¹ Quéwa abènaméeyéi íimaca:

—Demonio idacùacaalí íiwitáisetá, néese càmita yéewa itàaní cáalíacáiri iyútá, càmita nacái yáalimá ichùnà matuíyéitá —náimaca.

Los judíos rechazan a Jesús

²² Néeseté àniwa uníabépi, Jerusalén iyacàlená mìnánái namànicaté culto nawàwalicaténá áiba èerimité masacàacatái namànicaté templo Dios irípiná. ²³ Yá Jesús iyaca templo irìcu, íipìnaca abèeri imàdàaná irìcubàa íipidenácatelé Pórtico de Salomón. ²⁴ Néese judío íiwacanáiná nàwacáidáyacacawa, nabàlùacawa Jesús itéesebàa. Yá náimaca irí:

—Picá máini pidècuníacawa picàlidáanápiná walí báisíri iyúni cawinácaalí pía. Báisícaalí Mesíasca pía, yái wacuèrinápiná Dios ibànuerica walí, néese picàlida walí amaléeri iyúni —náimaca irí. ²⁵ Jesús íimaca nalí:

—Nudéca nucàlidacuéca piríni quéwa càmitacué peebáida nutàacái. Yái numànírica Núaniri Dios íiwitáise iyúwa, yáasáidaca amaléeri iyúni cawinácaalí núa. ²⁶ Quéwa càmitacué peebáida nutàacái càmicáinácué nùasu wenàiwica pía. ²⁷ Nùasu wenàiwicanái náalía néemìaca nutàacái càide iyúwa ovejanái náalíaná néemìaca nacuèriná itàacáiwa. Núalía nacái nuicáca nía, yá namànica càide iyúwa nuchùullaná nía. ²⁸ Yá nùaca nacáuca càimíri imáalàawa, íná càmita namáalàapínáwa. Canácata áiba yáalimèeri yeedáca nía nucuápi irìcuíse. ²⁹ Cachàiníri náicha canánama yái Núaniri Dios, yái yèerica nulí nùasu

wenàiwicanái. Yá canácata yáaliméeri yeedáca nía Núaniri icáapi irìcuíse. ³⁰ Càide iyúwa Núaniri Dios ìyáaná, càita nacái nùyaca —ìimaca yái Jesúsca. ³¹ Néese judío ìiwacanánái náibàaca íba àniwa nanúacaténá Jesús íba iyú. ³² Quéwa Jesús ìimaca nalí:

—Nudéca numànica madécaná wawàsi cayábéeri pìacuésemicué Núaniri Dios ichàini iyúwa. ¿Càirínácué ìwalíse piwàwa pinúaca núa íba iyú ìwalíse yái numànínáca? —ìimaca yái Jesúsca. ³³ Judío ìiwacanánái ìimaca irí:

—Càmita wanúa pía ìwalíse yái pimànínáca cayábéeri, néese wawàwa wanúaca pía pitàanicáiná báawéeri iyú Dios ìwali. Eeri m̀nalícáiná meedá pía quéwa picàlidaca pináwaná ìwaliwa Dioscasa pía —náimaca. ³⁴ Néese Jesús ìimaca nalí:

—Pidécuéca picàlidaca piináwanáwa piléecasa Dios itàacái. Uwé, yái cuyàluta profetanái itànèericaté Dios iǹumalicuíse ìimaca: ‘Núumacatécué pirí càicuéca píade iyúwa Dios ìyáaná’, càité ìimaca yái Diosca israelitanái irí, yàacaalíté nalí itàacáiwa. ³⁵ Wáaliacawa canácata yáaliméeri imáalàidaca Dios itàacái, néese báisícata c̀airipináta. Yáté Dios ìimaca càica níade iyúwa Dios ìyáaná, níái wenàiwicaca Dios yèeyéicaté irí itàacáiwa nacàlidacaténá áibanái iríni. ³⁶ Càita nacái núa. Dios idéca imàacaca nuibaidaca irípiná, yá ibànùaca núa aléi èeri irículé nuyúudàacaténá èeri m̀inanái. Iná, ¿cánácué yéewa càì píimaca ǹwali nutàanínása Dios ìwali báawéeri iyú núumacáiná Dios ìirica núa? ³⁷ Càmicaalí numàni càide iyúwa Núaniri Dios imànínátá, néese c̀amitacué iwàwacutá peebáidaca nutàacáitá. ³⁸ Quéwa numànicáiná càide iyúwa Núaniri Dios imàníná, íná iwàwacutácué peebáidaca nutàacái ìwalíse yái numànínáca éwitacué c̀amicáaníta peebáida yái tàacáisi nucàlidéerica. Néese peebáidacaalícué nutàacái ìwalíse yái numànínáca, yásí píaliacuécawa amaléeri iyú càica núade iyúwa Núaniri Dios ìyáaná, Núaniri Dios nacái càicanide iyúwa núa —ìimaca yái Jesúsca.

³⁹ Néese Jesús idécanáami icàlidaca nalíni, yá nawàwa náibàacani àniwa, quéwa c̀amita nadé náibàacani Jesús yàacáináwa náicha.

⁴⁰ Néese Jesús yèepùacawa abéemàalé Jordán inanába íicha. Yá iyamáacawa néré Juan el Bautista ibautizacatalécaté wenàiwica. ⁴¹ Madécaná wenàiwica yàacawa néré néemàcaténá Jesús itàacái. Yá náimaca nalíwáaca:

—Ewitaté c̀amicáaníta Juan imànica yái c̀amírira wenàiwica idé imànica, c̀aicáaníta báisíiricata macáita tàacáisi Juan icàlidéericaté ìwali yái asíalica —náimaca Jesús ìwali. ⁴² Yá madécaná wenàiwica neebáidaca Jesús itàacái idècunitàacá yéewáidaca nía néenibàa.

11

Muerte de Lázaro

¹ Néese ìyacaté áiba asíali iculuériwa ípidenéeri Lázaro, abéeri Betania ìyacàlená m̀nali. Nàyaca néeni nacái Lázaro yéenanái inanái pucháiba. Uucha ípidenéechúa María, ubèeru ípidenéechúa nacái Marta. ² Uái Maríaca, úacata Lázaro yéenasàatúa, ỳucuechúapinácaté pumèníri isàni Wáiwacali yàabàli ìwali. Yá uchuídaca yàabàli uíwita íbáiná iyúwa. ³ Níái Lázaro yéenanái pucháibaca nabànùaca tàacáisi Jesús irí ìyéerica abéemàalé Jordán inanába íicha. Náimaca:

—Wáiwacali, p̀lacawéeriná iculúacawa —náimaca irí. ⁴ Idécanáami Jesús yéemàacani, yá ìimaca walí, wía yéewáidacaléca:

—Yáara mecuní c̀amita inúapináni. Néese mecuní yáasáidapiná wenàiwicanái iicá Dios ìiwitáise cachàiníri, nàacaténá Dios icàaluíná; yáasáidapiná nacái wenàiwicanái iicá nuíwitáise cachàiníri, núa Dios ìirica —ìimaca yái Jesúsca.

⁵⁻⁶ Ewita Jesús cáininéeyéicáaníta iicáca Martaná, Lázaro nacái, c̀aicáaníta idécanáami yéemàaca iináwaná iculúacawa yái Lázaro, yá Jesús iyamáacawa néeni pucháiba èeri, abéemàalé Jordán inanába íicha. ⁷ Yá néese ìimaca walí wía yéewáidacaléca:

—Wàacuéwa Judea yàasu cáli néré àniwa —ìimaca walí. ⁸ Néese wáimaca irí:

—Wáiwacali, táquicha tàacáwa judío íiwacanánái ìyéeyéica néeni nawàwacaté nanúaca pía íba iyú. ¿Cáná piwàwa piacawa néré àniwa? —wáimaca irí. ⁹ Néese Jesús íimaca walí:

—Péemiacué comparación: Iyaca doce imanùbaca hora camalási èeri imanùbaca; wenàiwica yèepunícaalíwa èeríapi, yá càmita yúuwàacawa amalácáiná iicáca cháí èeri irícu. ¹⁰ Quéwa yèepunícaalíwa táiyápi, yásí yúuwàacawa càmicáiná asái iicáidaca —ímaca walí yái Jesús wáalíacaténáwa judío íiwacanánái càmitaté náalimápiná nanúacani àta Dios imàacacatalépináta nanúacani. ¹¹ Néese Jesús íimaca walí àniwa:

—Yái wàacawéerináca Lázaroa íimáca iyaca, quéwa nùacawa néré nucawàidacaténáni —ímaca walí yái Jesúsca, yáalíacáináwa yéetácátéwa yái Lázaroa. ¹² Néese wía yéewáidacaléca wáimaca Jesús irí, wayúunáidacáiná Lázaro íimácáita meedá:

—Wáiwacali, íimácaalí iyaca, yásí mecuní ichàbacawa ícha —wáimaca irí. ¹³ Quéwa Jesús iwàwaca wáalíaca wéemíaca Lázaro yéetácátéwa, néese wayúunáidaca Jesús itàaníca íimácái ìwali meedá. ¹⁴ Yá Jesús íimaca walí amaléeri iyú:

—Lázaro idéca yéetácawa. ¹⁵ Casíimáica nuwàwa, canácáiná néeni núa nuchùnìacaténáni idècunitàacá cáucani, cayábacáiná cachàini pirícuéni, yéewanápinácué peebáidaca nulí manuísíwata. Quéwa, wàacué waicácani —ímaca yái Jesúsca. ¹⁶ Iná Tomás, áibaalí náiméerica ìwali Gemelo, íimaca walí wía Jesús yéewáidacaléca áibanái:

—Wàacué nacái wéetácawa yáapicha yái Wáiwacalicawa —ímaca yái Tomásca.

Jesús, la resurrección y la vida

¹⁷ Néeseté wàacawa Jesús yáapicha Betania ìyacàlená néré. Yá wàanàacaté néré, wéemíaca Lázaromi iináwaná iríacawa báinúaca èeri càliculli irícu. ¹⁸ Yái Betania ìyacàlená iyaca mawiénita Jerusalén ìyacàlená ícha, másiba kilómetro idècuni ìyaca íchawáaca. ¹⁹ Madécaná judíonái nàanàacaté nàacawéeridacaténá María, Marta nacái yéetácáinatéwa náicha néenásàirimica. ²⁰ Yá nacàlidaca Marta irí Jesús yàanàaca. Yá Marta imusúacawa capìirícuíse ùaca úpunitáidaca Jesús. María uyamáacawa capìi irícuta. ²¹ Yá Marta íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, piyacaalíté wáapichatá, yá càmita yéetáwatéi nuénásàirimica. ²² Quéwa núalíacawa Dios imánínápiná pirí siúcade macáita iyúwata pisutáanáca íchawa, éwita nuénásàiri idéca yéetácawa —úumaca. ²³ Jesús íimaca ulí:

—Péenasàiri yèepùapíná cáuca —ímaca yái Jesúsca. ²⁴ Marta íimaca:

—Báisíta, núalíacawa yèepùanápiná cáuca àniwani namichàacaalípináwa macái yéetéyémicawa èeri imáalàacaalíwa canánama —úumaca. ²⁵ Jesús íimaca:

—Núacata yái imichàidéeripínáca yéetéyémíwa. Núacata yái yèeripínáca nacáucawa èeri imáalàapínácaalíwa. Cawinácaalí yeebáidéerica núa, éwita yéetácaalíwa, càicáaníta yèepùapínáta cáuca àniwa èeri imáalàapínácaalíwa. ²⁶ Néenialípiná macáita cáuyéicáwaca yeebáidéeyéica núa, èeri imáalàacatáipínáwa, canácatáita néetápináwa. ¿Marta, peebáidasica nutàacái? —ímaca yái Jesúsca. ²⁷ Yá úumaca:

—Báisíta, Nuíwacali, nuebáidaca pitàacái. Núalíacawa Mesíasca pía, judío icuèerinápináca, yái Dios lírica, wacuèricaté Dios ibànuèripínáca walí aléi èeri irículé —úumaca.

Jesús llora junto al sepulcro de Lázaro

²⁸ Néeseté utàanícadénámi Jesús yáapicha, yá Marta yàacawa umáidaca uénásàatúa Maríawa. Yá úumaca ulí ibàacanéri iyú:

—Wáiwacali iyaca aléde, iwàwacutáca pía —úumaca ulí.

²⁹ Néese María uémíacaalíni, yá ùacawa úpunitáidacani, yái Jesúsca. ³⁰ Quéwa Jesús càmita iwàlùawa yàcalé irículé, ìyacáwaca alé Marta ípunitáidacatáicani. ³¹ Néese níái judío úapichéeyéica ìyéeyéica capìi irícu, naicácanacáita umusúacawa capìi irícuíse, yá nàaca nacáiwá náyúunáidacáiná ùacawa càliculli nérépiná uícháanícáténá néenibàa. ³² Néese María ùanàaca Jesús yàatalé, yá ubàlùacawa ùlulù ipùata iyúwa irí. Yá María íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, pìyacaalíté wáapichatá, yá càmita yéetáwatéi nuénásàirimica —úumaca irí.
³³ Jesús iicácáiná uícháanica úái Maríaca, nía nacái judío úapichéeyéica, yá achúmaca íináidacawa iwàwawa manuísíwata, yái Jesúsca. ³⁴ Yá íimaca nalí:

—¿Aléná nabàlìani? —Íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca irí:

—Wáiwacali, aquialé, pìà piicáca néréni —náimaca irí. ³⁵ Néese Jesús ituíyáa imusúaca nacáíwa. ³⁶ Iná judíonái náimaca nalíwáaca:

—Piicácué, cáininácaté iicáca yáara yéetéerimicawa —náimaca. ³⁷ Quéwa áibanái judíonái yéená náimaca:

—Yái ichùnìericaté matuíri, ¿cáná càmita ichùnìa Lázaromi ipíchanaté yéetácawa? — náimaca nalíwáaca.

Resurrección de Lázaro

³⁸ Néese, máiní báawaca Jesús yéemìaca natàacái. Yá máiní báawaca iwàwa. Yá yàacawa càliculli yàatalé, yái utàwi nabàlìerica inùma manuíri íba iyú. Yái càliculli náicacaté dúli ibàlài irícu, yéewanápiná càlicullicani, càide iyúwa capìi imàdàaná. ³⁹ Néese Jesús íimaca nalí:

—Peedácué íba càliculli inùma ícha —íimaca yái Jesúsca. Uái Martaca, yéetéeriwa yéenasàatúamica, úumaca Jesús irí:

—Wáiwacali, yáaséeriquéera, idèniacáiná báinúaca èeri yéetácadénáamiwa —úumaca.
⁴⁰ Jesús yàalàaca úa:

—Núumacaté pirí, peebáidacaalí núa, yásí piicáca Dios íiwitáise cachàiníiri —íimaca yái Jesúsca.

⁴¹ Néese needáca manuíri íba càliculli inùma ícha. Jesús iicáidaca chènuniré, íimaca Dios irí:

—Núaniri, nùaca pirí cayábéeri peebácáiná nulí iyúwa nusutáaná pícha. ⁴² Núalíacawa báisíiri iyú peebáca càiripináta nulí iyúwata nusutáaná pícha. Quéwa càì núumaca pirí yéewacaténá níái wenàiwicaca neebáidaca pidéca pibànùaca núa —íimaca yái Jesúsca.

⁴³ Néese Jesús idécanáami càì íimaca Dios irí, yá iicáidaca càliculli irículé. Yá íimaca cachàiníiri iyú:

—¡Lázaro, pimusúawa síisaara! —íimaca yái Jesúsca.

⁴⁴ Yá yéetéerimiwa imusúacawa nadacuèri macáita ìwalíise wáluma iyú, yàabàli, icáapi nacái, néepuèri nacái inàni wáluma iyú, càide iyúwa judíonái yéepùaná yéetéerimiwa. Yá Jesús íimaca nalí:

—Piwasàacué íchani. Pimàacacué yèepunícawa —íimaca yái Jesúsca. Yá nawasàaca ícha yái néepùanácani.

Conspiración para arrestar a Jesús

⁴⁵ Idécanáamité naicáca Jesús imichàidaca Lázaro yéetácáisi ícha, yá madécaná judío neebáidaca Jesús itàacái, níái judío yàacawéeridéeyéicaté María, naicáca nacái yái Jesús imàníirica. ⁴⁶ Quéwa abénaméeyéi nàacawa fariseonái yàatalé, yá nacàlidaca fariseonái irí ìwali yái Jesús imàníirica. ⁴⁷ Iná fariseonái, sacerdote íiwacanánái nacái nàwacáidáyacacawa Junta Suprema yáapicha, níái israelita íiwacanánáica béeyéica. Yá náimaca nalíwáaca:

—¿Càinásica yéewa wamànica? Yáara asialica imànica ìyaca madécaná wawàsi cachàiníiri càimíiri áiba wenàiwica idé imànica. ⁴⁸ Wamàacacaalí imànica càì mamàalàacata, yásí macáita wàasu cáli néeséeyéi neebáidapiná Mesíascani, yái wacuèrinápináca wía judíoca. Néese namànipiná ùwicái wacuèrinánái romanonái íipunitawa, íná romanonái nàanàpiná wáipunita, yásí namàalàidaca wàasu templo, wàasu cáli néeséeyéi nacái —náimaca. ⁴⁹ Quéwa abéeri néená ípidenéri Caifás, yácata sacerdote íiwacaliná yáté camuúca, íimaca nalí:

—Píacué càimíiyéita yáalíawa, dàaléeyéicuéca íiwita píà meedá. ⁵⁰ Càmitacué nacái píalíawa cayábáanápiná cachàini píricuèni wanúacaalí abéeri asiali ipíchaná macái wàasu cáli néeséeyéi imàalàacawa —íimaca yái Caifásca.

⁵¹ Quéwa yái Caifásca càmita icàlida càiri tàacáisi íiwitáise iyúwata, néese ìyacáinaté sacerdote íiwacaliná yáté camuíca, ínáté Dios imàacaca Caifás icàlidaca tàacáisi Dios inùmallicuíse íiméerica Jesús yéetáanápínatéwa judíonái íichawalíná. ⁵² Càmita yéetáanápínatéwa abéta judíonái íichawalíná, néese macái èeri mìnanaí íichawalíná yéewanápiná nàyaca Dios yéenibe macái cáli íinatabàa. ⁵³ Iná yáté èerica judío íiwacanánái nánáidacawa nanúanápínaté Jesús.

⁵⁴ Iná Jesús càmita yèepuníwa judíonái yèewibàa, néese yàacawa Judea yàasu cáli íicha wáapicha wía yéewáidacaléca. Yáté wàacawa Efraín ìyacàlená néré ìyéerica mawiénita manacúali yùucu càinawàiri, canácatalé máini wenàiwica. Jesús iyamáacawa néeni wáapicha wía yéewáidacaléca.

⁵⁵ Mawiénicaté judíonái yàasu culto Pascua, íná madécaná yàcalé mìnanaí nàacawa Jerusalén ìyacàlená néré namànicaténá quéechacáwa áiba culto nacáiri masacàanápíná Dios íicáca nía, ipíchawáiseté namànica Pascua yàasuná culto. ⁵⁶ Yá macái wenàiwica nacutáca Jesús Jerusalén ìyacàlená iricubàa. Nabàlùacawa templo iricu, yá nasutáca néemlàwáaca. Yá náimaca:

—¿Cáiná plínáidacawa? ¿Yàanàsica aléi íicácaténá culto, càmitasica yàanàa? — náimaca. ⁵⁷ Fariseonái, sacerdote íiwacanánái nacái nachùullacaté macái wenàiwica nacàlidáanápíná nalíni náalíacaalí alénácaalí ìya Jesús, náibàacaténáni.

12

Una mujer derrama perfume sobre Jesús

¹ Seis èeri ipíchawáiseté judíonái yàasu culto Pascua, Jesús yàacatéwa Betania ìyacàlená néré, yái yàcaléca ìyacatáiquéi Lázaro, yái asiali Jesús imichàidéericaté yéetácáisi íicha. Wía Jesús yéewáidacaléca wàacawa yáapicha. ² Aibanái imànica yàacàsi Jesús iyáacalépiná. Uái Martaca uwacùaca nalí nayáapíná. Lázaro abéeri néená níai yáawinéeyéicawa iyáaca iyáacaléwa Jesús yáapicha mesa iwéré. ³ Néese María itéca catùa idènièchúa trescientos gramos, batéwa medio litro yái séenásica pumènírica isàni yáawamíiri íipidenéri nardo, quéwa máiníri cawènica. Yá ùucùaca pumèníri isàni Jesús yàabàli iwali. Néese uchuidaca yàabàli àniwa uíwita íbáiná iyúwa. Yá macáita wenàiwica capíi iricuíyéi namíaca isàni pumèniwaca. ⁴ Néese Simón ìirimi íipidenéri Judas Iscariote, abéeri Jesús yéewáidacalé yéená itéeripínacaté Jesús yùuwidenái, náibàacaténáni, íimaca Jesús irí:

⁵ —¿Cáná pimàaca úcaca plata meedá máiwitáiséeri iyú? ¿Cánaté càmita pichùulia uwéndacani yái séenási pumènírimica trescientos denario ìwalínápiná, yái abéeri camuí ìwènicatáica, yéewanápiná wayúudàaca catúulécanéeyéi? —íimaca yái Judas Iscariote.

⁶ Yái Judas quéwa càmita catúulécaná íicáca wenàiwica. Cayéedéericáita meedáni, iwàwéeri iyéedùaca plata wàasu plata yàalu iricuíse, Judascáiná icùacaté wàasu plata, wía Jesús yéewáidacaléca, yáté áibaalí iyéedùaca yàacawa wàasu plata púubanamataté. ⁷ Néese Jesús íimaca Judas irí:

—Pimàaca umànica iyúwa uwàwáaná. Picá pisàiwica ulí wawàsi. Udèniacaté yái pumènírica isàni ùucùacaténá nùwalini nusànipíná nabàliacaténá nuinámi càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná. ⁸ Catúulécanéeyéi wenàiwica nàyacuéca píapicha mamáalàacata càiripínata íná yéewacué píalimá piyúudàaca nía piwàwacatáicacatué piyúudàaca nía. Núa quéwa càmirita ìyapíná píapichacué càiripínata cháí èeri iricu —íimaca yái Jesúsca.

Conspiración contra Lázaro

⁹ Madécaná judío yáalíacatéwa Jesús ìyaca Betania ìyacàlená iricu. Nàacawa néré naicácaténá Jesús, yá nawàwacaté naicáca Lázaro nacái, yái asiali Jesús imichàidéericaté yéetácáisi íicha. ¹⁰ Iná sacerdote íiwacanánái nánáidacawa nanúanápíná Lázaro nacái. ¹¹ Madécanácáiná judío nayamáidacaté neebáidaca sacerdote íiwacanánái itàacái, neebáidáanápíná Jesús itàacái. Càité neebáidaca Jesús itàacái naicácaíná cáuca Lázaro.

Jesús entra en Jerusalén

¹² Madécaná wenàiwica nàanàcaté Jerusalén ìyacàlená néré naicácaténá Pascua yàasuná culto. Néese mapisáita àniwa néemìaca tàacáisi Jesús iináwaná ìwali yàanàanápínaté Jerusalén ìyacàlená néré. ¹³ Iná nawichùaca wisiri nacáiri ibáiná, yá natéca báinási nacáapi ìricuwa náasáidacaténá casímáica nía Jesús ìwali. Yá namusúacawa Jerusalén ìyacàlená ìricuíse náipunitáidáanápíná Jesús natáidacaténáni. Yá namáidaca nàacawa casímáiri iyú:

—¡Wàacué Dios irí cayábéeri! ¡Cayábéeriquéi Wacuèrináca, yái wenàiwica Dios ibànuerica walí, icùacaténá wía! ¡Cayábéeriquéi Wacuèrináca, wía Israel itaquénáinámica! —náimaca.

¹⁴ Jesús yàanàaca burro, yá yáawinacawa burro íinata, iwàlùacaténáwa Jerusalén ìyacàlená ìriculé, càide iyúwaté profeta itànàanáté tàacáisi Dios inùmaliçuise. Dios íimacaté:

¹⁵ “Picácué cáalu pía, píacué iyéeyéica Jerusalén ìyacàlená ìricu, áibaalí íipidenacatalé Sión. Piicácué, Picuèriná yàanàaca platalécué, cáimiétacanéeri, matuíbanáiri iyú nacái, yáawinéericawa burro wàlisàí íinata”,

íimacaté yái Diosca. ¹⁶ Quéechatécáwa, wía Jesús yéewáidacaléca càmitaté wáalía wéemìaca càinácaalíté íimáaná yái wenàiwicanái imànírica Jesús irí. Quéwa néesecáwa idécanáamité Jesús imichàacawa chènuniré ìyacaténá cáimiétacanéeri iyú Dios yáapicha, átata wawàwalica profetanái itànàacaté tàacáisi Jesús ìwali Dios inùmaliçuise càinácaalíté wenàiwica namànipínáca Jesús irí.

¹⁷ Néese níái wenàiwica iyéeyéicaté Jesús yáapicha imáidacaalíté Lázaro càliculli ìricuíse, imichàidacaténáni yéetácáisi íicha, yá nacàlidaca áibanái irí Jesús iináwaná, yái naicáanacaté Jesús icáucàidaca Lázaro. ¹⁸ Iná manùbéeyéi wenàiwica nàaca náipunitáidaca Jesús néemìacáinaté iináwaná Jesús imàníiná yái cànírica áiba wenàiwica idé imànica. ¹⁹ Quéwa fariseonái náimaca nalíwáaca:

—¿Cánácué pidècunìlawa mamáalàacata? Iwàwacutá wamáalàidacani caquialéta. Piicácué, ¡macái èeri mìnánái yàacawa yáapicha! —náimaca.

Unos griegos buscan a Jesús

²⁰ Manùbéeyéi wenàiwica yàanàacaté nàacaténá Dios icàaluíniná Pascua yàasuná culto yaalí Jerusalén ìyacàlená ìricu. Nàyaca nèewi abénaméeyéi Grecia yàasu cáli néeséeyéi, càmiyeyéi judío. ²¹ Yá nàacawa natàaníca Felipe yáapicha yái Betsaida ìyacàlená mìnalica Galilea yàasu cáli íinatéerica iyaca. Yá nasutáca Felipe íicha wawàsi manuísíwata. Náimaca irí:

—Néeni, pimàni walí cayábéeri, pité wía Jesús yàatalé watàanícaténá yáapicha —náimaca.

²² Yá Felipe yàacawa icàlidaca naináwaná Andrés irí. Néese Felipe, Andrés nacái nàaca nacàlidaca Jesús iríni. ²³ Néese Jesús íimaca nalí:

—Nuénáiwaná idéca yàanàaca nuétáanápínáwa yéewacaténá Dios imàacaca cáimiétacanéerica núa chènuniré, núa asíalica Dios néeséerica. ²⁴ Péemìacué comparación. Càica núade iyúwa trigo ituíná íimi. Càmicaalí ituíná yúuwàawa cáli yèewiré ìyacaténá iyúwa yéetéerimiwa, néese iyaca abéerita càiripínáta. Quéwa iwàlùacaalíwa cáli yèewiré iyúwa yéetéerimiwa, yásí idàwinàacawa needácaténá manùba iyacaná quíiracaalíni. Càita nacái núa, iwàwacutá nuétácawa yéewacaténá madécaná wenàiwica nadèniaca nacáucawa càníiri imáalàawa. ²⁵ Cawinácaalí càníirica iwàwa yeebáidaca nutàacái cáininácáiná iicáca icáucawa cháí èeri ìricu, imáalàidaca íichawa icáucawa. Quéwa cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái éwita nanúacaalíni cruz ìwali càmicáiná cáininá iicáca nuícha icáucawa, idènílapíná icáucawa càníiri imáalàawa Dios yáapicha càiripínáta. ²⁶ Aibacaalí iwàwa íibaidaca nulípiná iwàwacutá yeebáidaca nutàacái imànicaténá càide iyúwa nuwàwáaná. Cawinácaalí íibaidéerica nulípiná iyapíná núapicha nùyacatalé chènuniré. Cawinácaalí íibaidéerica nulípiná, Núaniri Dios imàacapíná cáimiétacanéericani, yái wenàiwica íibaidéerica nulípiná —íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia su muerte

²⁷ Néeseté Jesús íimaca: “¿Siùca máini cáaluca nuínáidacawa nuwàwawa! ¿Càinásica núumapiná Núaniri Dios iríwa? ¿Núumasica irí: ‘Núaniri, piwasàa núa íicha yái yùuwichàacáisica’, núumasica irí? ¿Càmíirita! Nudéca nùanàaca nùuwichàacaténáwa”, íimaca yái Jesúsca. ²⁸ Néese Jesús íimaca Dios irí: “Núaniri, pimàaca wenàiwica náalíacawa máiníri cachàinica pía”, íimaca yái Jesúsca. Néese níai wenàiwica ibàluèyéicawa néenibàa néemíaca tàacáisi chènuníse. Yá tàacáisi íimaca: “Nudéca numàacaca wenàiwica náalíacawa cachàinica núa, yá càì numàacapiná náalíacawa àniwa”, íimaca yái tàacáisica.

²⁹ Néese áibanái wenàiwica ibàluèyéicawa néenibàa idécanáami néemíaca tàacáisi, yá náimaca néemíacasa énu nacáiri isàna, càide iyúwa tiríricaalí èeri isàna. Abénaméeyéi quéwa náimaca:

—Angel itàaníca yáapicha —náimaca. ³⁰ Néese Jesús íimaca nalí:

—Dios idéca itàaníca nulí, éwita núalíacáaníta yeebáca nulí càide iyúwa nusutáana íicha, quéwa itàaníca nulí píalíacaténácuéwa Dios yeebáca nulí càide iyúwa nusutáana íicha.

³¹ Mesúnamáita Dios yùuwichàidapiná macái èeri mìnanaí càmíiyéi yeebáida nutàacái, yásí Dios yúucapiná méetàuculé báawéeri Satanás, yái ichùulièrica èeri mìnanaí íiwitáise siùcade.

³² Yá namichàidacaalípiná núawa cruz ìwali chènunibàa, yásí wenàiwica macái cáli néeséeyéi neebáidapiná nutàacái —íimaca yái Jesúsca.

³³ Càité Jesús icàlidaca walíni wáalíacaténáwa yéetáanápínatéwa cruz ìwali. ³⁴ Níai wenàiwicaca náimaca Jesús irí:

—Wadéca waléca Dios itàacái profetanái itànèericaté Mesías ìwali Mesías iyáanápíná càiripináta, yái wacuèrinápináca Dios ibànuèrica walí wía judíoca. Quéwa pídeca picàlidaca píwaliwa, yái asìali Dios néeséericasa, iwàwacutáanápínása nanúaca pía cruz ìwali. ¿Cawínásica yáara asìali Dios néeséericasa? —náimaca. ³⁵ Néese Jesús íimaca nalí:

—Achúma èeritacué nuéwáidaca pía amalácaténácué píiwitáise. Peebáidacué nutàacái siùcata. Picácué pichàbáida péenáiwanaíwa, ipíchanácué piúcacawa méetàuculé Dios íicha càiripináta. Cawínácaalí càmíiyéica yeebáida nutàacái, catáca náiwitáise, càmíita náalíawa náucáanápínáca càiripináta. Càica níade iyúwa wenàiwica yèepuníriwa catéeri irícu, càmíiri yáalíawa alénácaalí yàawa. ³⁶ Núata càiride iyúwa camalási íná peebáidacué nutàacái idècunitàacá nùyaca píapicha, amalácaténácué píiwitáise, pèepunínápiná Dios yáapicha — íimaca yái Jesúsca. Jesús idécanáami icàlidaca nalíni, yá yàacawa náicha. Iyamáacawa náicha ibàacanéeri iyú.

Por qué los judíos no creían en Jesús

³⁷ Ewita Jesús imànicáanítaté madécaná yái càmíirica wenàiwica idé imànica judíonái yàacuésemi, càicáaníta manùbéeyéi càmíita neebáida itàacái. ³⁸ Inaté macáita ichàbacawa càide iyúwaté profeta Isaías itànàanáté tàacáisi Dios inùmalícuíse. Isaías íimacaté:

“Pía, Wacuèriná Dios, canácata yeebáidéeri walí wàasu tàacáisi wacàlidéerica nalí pinùmalícuíse. Canácata yáalíeriwa píiwitáise ìwali, càmíicáiná neebáida pítaacái”,

íimaca yái Isaíasca. ³⁹ Isaías icàlidacaté cáná yéewa càmíita náalimá neebáidaca. Isaías íimacaté:

⁴⁰ “Dios imàacacaté matuíca náiwitáise, càmíiyéi nacái yáalíawa. Iná càmíita náalimá náalíaca néemíaca itàacái càinácaalí íimáanaí, càmíita nacái neebáida báisíiri iyú; càmíita náalimá nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná, íná càmíita Dios iwàlisàida nawàwa”,

íimacaté yái Isaíasca. ⁴¹ Càité Isaías icàlidacaté nalíni, iicácáinaté yéenáiwanaísi nacáiri íimáanaíca Jesús iyáanápínaté cáimíétacanéeri iyú Dios yáapicha chènuniré. Yaté Isaías icàlidaca tàacáisi Jesús ìwali.

⁴² Quéwa madécaná judío neebáidaca Jesús itàacái. Abénaméeyéi judío íiwacanánái neebáida nacái quéwa ibàacanéeri iyúta, cáalucáiná naicáca nanacáiyéiwa fariseo ipíchaná náucaca nía judíonái yéewáidacàalu íicha. ⁴³ Náimaca nawàwáanaísa cayábaca Dios iicáca náiwitáise, quéwa máini cachàiníwanái nawàwaca cayábaca nanacáiyéi iicáca nía, íná

nabàaca naináwanáwa neebáidáaná Jesús itàacái, ipíchaná nanacáiyéi báawaca naicáca nía Jesús ìwalíse.

Las palabras de Jesús juzgarán a la gente

⁴⁴ Jesús ímacaté cachàiníri iyú: “Cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái, càmita yeebáida abéerita nutàacái, néese yeebáida nacái Núaniri Dios itàacái yái ibànuèrica núa aléi. ⁴⁵ Cawinácaalí yáaliéerica nùwali càinácaalí nuíwitáise iyaca, yáalíaca ìwali nacái yái Núaniri Diosca, yái ibànuèrica núa aléi. ⁴⁶ Càica núade iyúwa camalási. Nudéca nùanàaca aléi èeri iriculé yéewanápiná amaláca náiwitáise cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái, yéewacaténá càmita nàya càide iyúwa wenàiwica càmiyéi yáalía Dios ìwali. ⁴⁷ Aibacaalí yéemìa nutàacái quéwa càmiíri yeebáida, càmitàacá nùuwichàida siùcanide, càmicáiná nùanàa aléi èeri iriculé nùuwichàidacaténá wenàiwica, néese nudéca nùanàaca nuwasàacaténá wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ⁴⁸ Aibacaalí báawa iicáca núa, càmiíri nacái yeebáida nutàacái, iyaca áiba wawàsi yáasáidéeripiná cabáyawanácani: Yái tàacáisi nucàlidéerica, yácata yáasáidéeripiná cabáyawanácani, èeri imáalàacaalípináwa. ⁴⁹ Càmicáiná nutàaní nùasu wawàsiwa. Núaniri Dios yái ibànuèrica núa aléi, yácata ichùulièrica núa nucàlidáanápiná tàacáisi inùmalicuise, nuéwáidáanápiná nacái wenàiwica. ⁵⁰ Yá núalíacawa nadèñianápiná nacáucawa càmiíri imáalàawa macáita wenàiwica yeebáidéeyéica iyúwa Núaniri Dios ichùulláná. Iná yái nucàlidéericuéca pírí, yá nucàlidacuéca píríni càide iyúwa Núaniri Dios ichùulláná núa”, ímaca yái Jesúsca.

13

Jesús lava los pies de sus discípulos

¹ Iwàwacutácaté abé èeri ipíchawáise judíonái imànicaté nàasu cultowa ípidenéeri Pascua. Jesús yáalíacawa yéenáiwana yàanàacaté yàanápináwa èeri ícha yèepùacaténáwa Yáaniri Dios yàataléwa. Cáininácaté Jesús iicáca wía, mamáalàacata manuísíwata, wía yàasu wenàiwica iyéeyéica cháí èeri irícu, càita nacái cáininácaté iicáca wía àta yéetácatelétawa.

²⁻⁴ Satanás imàacacaté Judas ínáidacawa itéenápiná Jesús yùuwidenái náibàacaténáni. Yái Judas, Simón Iscariote ìricani.

Jesús nacái yáalíacatéwa yàanàacaté Dios yàatanáise, yáalíacaté nacáiwá yèepùanápinátéwa Dios yàatalé àniwa. Jesús nacái yáalíacatéwa Dios imàacacaté Jesús icùaca macáita Dios íiwitáise iyú. Néese idècunitàacá Jesús iyáaca iyáacaléwa wáapícha, wía yéewáidacaléca, yá yàacawa mesa ícha, imàacaca íchawa yàasu ruana nacáiriwa yúuquéri ìwalísewa. Yá idacùaca wáluma ìwallabàawa. ⁵ Néese Jesús yùucùaca úní ponchera iriculé. Yá imànica walí cayábéeri, idàbaca íibaca wàabàli, wía yéewáidacaléca, yá ichuìdaca wàabàli wáluma iyú, yái wáluma idacuèrica ìwallabàawa càide iyúwa wáiwitáise iyáaná wía judíoca, càmicáinaté wamàni walíwáaca yái cayábéerica. ⁶ Yàanàaca Simón Pedro yàatalé íibacaténá Pedro yàabàli, quéwa Pedro ímaca Jesús irí:

—Nuíwacali, ¡càmita cayába píiba nùabàli, càmicáiná nùasu wenàiwica pía! —Ímaca yái Pedroca. ⁷ Jesús ímaca irí:

—Siùca càmita píalía péemíaca càinácaalí ímáaná yái numàníríca pírícué quéwa áibaalípiná yásí píalía péemíacani —Ímaca yái Jesúsca. ⁸ Quéwa Pedro ímaca irí:

—¡Canácatáita nubatàa píibaca nùabàli! —Ímaca yái Pedroca. Jesús ímaca irí:

—Càmicaalí nuíba píabàli, néese càmita nùasu wenàiwica pía —Ímaca yái Jesúsca. ⁹ Néese Simón Pedro ímaca irí:

—Iyá, Nuíwacali, píapídáida núa, píiba nùabàli, nucáapi nacái, nuíwita nacái macáita, numànícáiná nubáyawanáwa nucáapi iyúwa, nuíwitáise iyú nacáiwá —Ímaca yái Pedroca.

¹⁰ Quéwa Jesús ímaca irí:

—Péemìa comparación: Aibacaalí yàapídáníca quéechatécáwa, yá masacàacani. Casacàaca meedá yàabàli, ìpínacáiná àyapullicubàa, íná íbacáita yàabàliwa. Càita nacái píacué. Nudéca nùapídáidacuéca píiwitáise masacàacaténácué Dios iicáca

pía, numàacacáináté nuwàwawa pibáyawaná íchacué peebáidacáinacué nutàacái. Néese pimànicaalícué pibáyawanáwa áibaalí àniwa, iwàwacutácué picàlidaca píchawani nuíbacaténácué pícha yái báawéerica pimàníríca áibaalípiná cháí èeri írícu, càide iyúwa wáibacaalí wenàiwica yàabàli. Quéwa abéeri péenácué casaquèeri meedá íiwitáise mamáalàacata —íimaca yái Jesúsca. ¹¹ Jesús yáaliacatéwa chánácaalí wéená itéeripínáté yúuwidenái náibàacaténáni, ínáté Jesús íimaca: “Abéeri péenácué casaquèeri meedá íiwitáise mamáalàacata”, càì íimaca yái Jesúsca.

¹² Néese idécanáami Jesús íibaca wàabàli, yá yúucaca ìwalísewa yàasu ruana nacáiriwa àniwa. Yá yáawinacawa mesa iwéré àniwa. Íimaca walí:

—Siúcade nucàlidacué piríni càinácaalí íimáaná yái nuíbánácuéca pìabàli. ¹³ Píimacuéca nùwali yéewáidéeri wía, Wáiwacali nacái. Yá cayábéeriquéi píimáanácuéca càì nùwali, núacáináta càiri. ¹⁴ Núa, yái yéewáidéericuéca pía, Píiwacalícuéca nacái, nudéca nuíbaidaca pirípinácué càiride iyúwacué pìasu wenàiwica càimíri cachàini náicha canánama íibaidéericué pirípiná, numànicaténácué pirí yái cayábéerica nuíbánácuéca pìabàli. Nudéca nuíbaidacuéca pirípiná càide iyúwa pìasu wenàiwica càimíri cachàini náicha canánama íibaidéericué pirí, éwitacué Píiwacalícaáníta núa, íná iwàwacutácué píibaidaca pirípináwáaca pimànicaténácué piríwáaca cayábéeri. ¹⁵ Nudéca càì núsáidacuéca piríni pimànicaténácué cayábéeri piríwáaca càide iyúwa numàníinácué pirí. ¹⁶ Péemíacué comparación: Canáca yàasu wenàiwica cachàiníri íiwacali íchawa. Íná picácué píináidawa cachàiníyéicuéca nuícha pía. Càide iyúwa nuíbaidáanácuéca pirípiná, càita nacái iwàwacutácué píibaidaca pirípináwáaca. ¹⁷ Píalíacaalícué péemíaca càinácaalí íimáaná yái núuméericuéca pirí, píibaidacaalícué nacái pirípináwáaca càide iyúwa nuchùllanácué pía, yásí casímáicuéca píwàwawa.

¹⁸ “Càmita macáicué càì núumaca píwaliwa. Núalíacawa nàwali níái nuedéeyéica nùasunáipínáwa. Quéwa iwàwacutá macáita ichàbacawa càide iyúwaté profeta itànàaná tàacáisi nùuwide ìwali Dios inùmalícuíse bàalutí. David íimacaté: ‘Yái nùacawéeríná iyéericaté iyáacaléwa núapícha, yácata idé yúuwídeca imànica núa, imànicaténá nulí báawéeri’, íimacaté yái Davidca. ¹⁹ Yá nucàlidacuéca piríni ipíchawáise nùuwide imànica nulí báawéeri. Néese idécanáami càì imànica nulí, yásí peebáidacuéca nutàacái, Diosca núa, yái càimíríca imáalàawa. ²⁰ Péemíacué cayába, cawínácaalí yeebáidéerica nùasu wenàiwica itàacái, yeebáida nacái nutàacái. Néese nacái, cawínácaalí yeebáidéerica nutàacái, yeebáida nacái Dios itàacái yái Dios ibànuèrica núa aléi —íimaca walí yái Jesúsca.

Jesús anuncia que Judas lo traicionará

²¹ Idécanáamité Jesús icàlidaca walíni, néese máini achúmaca iwàwa. Yá íimaca walí amaléeri iyú:

—Péemíacué cayába, abéeri péenácué itéeripíná nùuwidenái náibàacaténá núa —íimaca yái Jesúsca.

²² Néese wía yéewáidacaléca waicáidáidaca walíwáaca. Càmita wáalíawa càirínácaalí yái càì Jesús íimaca ìwali. ²³⁻²⁴ Núa Juan, yái yéewáidacalé cáininéerica Jesús iicáca, núawinacawa nùyaca mawiénita Jesús írí. Íná Simón Pedro yúucaca icáapiwa nulí nusutáanápiná nuémíawa Jesús càirínácaalí yái càì Jesús íimaca ìwali. ²⁵ Íná núawiacawa Jesús ipualé, nusutácaténá nuémíawani. Yá núumaca írí:

—Nuíwacali, ¿càiríná yái càì píimaca ìwali? —núumaca írí. ²⁶ Jesús íimaca nulí:

—Yácata yái núapúadéerica írípiná pan quírapieli írículé —íimaca yái Jesúsca. Íná idécanáami yáapúadaca pan, yá yàaca Judas íríni, yái Simón Iscariote íríca. ²⁷ Néese Judas yeedácanacáita íríwa pan yéená isabéeri, yá Satanás iwàlùacawa Judas iwàwalículé ichùllacaténá Judas íiwitáise. Néese Jesús íimaca Judas írí:

—Yáara wawási pimànírípináca, pía pimànica ráunamáitani —íimaca yái Jesúsca.

²⁸ Yáté èerica canáta wéenáquéi yáaliériwa cáná yéewa Jesús icàlidaca Judas íríni.

²⁹ Abénaméeyéi wéená nayúunáidaca Jesús ichùllaca Judas iwèllanápináté yàacási

wamáapuèrica Pascua piná. Aibanái wéená nayúunáida nacái Judas yàacaténá plata catúulécanéeyéi irí. Judascáiná icuèrité wàasu plata.

³⁰ Iná Judas idécanáami iyáaca iríwa pan yééná isàbéerica, yá imusúacawa wáicha machacànta. Yá catáca ìwali.

El nuevo mandamiento

³¹ Inaté idécanáami Judas yèepùacawa wáicha, yá Jesús íimaca walí:

—Siúcáisede wenàiwica naicápiná núa cáimiétaquéri iyúwa, núa asìali Dios néeséerica. Núasáidapíná nalíwa nacái cachàinica Dios íiwitáise. ³² Càide iyúwa núasáidáanápiná nalíwa cachàinica Dios íiwitáise, càita nacái Dios yáasáidapíná nalíwa cachàinica nacái nuíwítáise, núa asìali Dios néeséerica. Càicatanica Dios imànipíná mesúnamáisiwata. ³³ Péemiàcué nulí pía nuénánáica cáininéeyéica nuicáca, nùyacué píapicha achúma èerita. Yá picutápinácué núawa quéwa núumacué pirí càide iyúwa núumáanáté judío íiwacanánái irí: Càmitacué yéewa píacawa núapicha siùca aléera nùacatalépinácawa. ³⁴ Nuchùuliacué pía pimàninápiná áiba wawàsi wàlisàita: Cáininácué piicáyacacawa. Càide iyúwa cáinináanácué nuicáca pía, càita nacái iwàwacutácué cáinináca piicáyacacawa. ³⁵ Cáininácaalícué piicáyacacawa, yásí macái èeri mìnánái yáalíacuécawa píwali nuéwáidacalécuéca pía —íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

³⁶ Néese Simón Pedro isutáca yéemíawa Jesús:

—Nuíwacali, ¿alénápinásica píawa? —íimaca yái Pedroca. Yá Jesús íimaca irí:

—Aléera nùacatalépinácawa càmita yéewa píacawa núapicha siùca, quéwa áibaalípiná yásí píacawa núami néréwa —íimaca yái Jesúsca. ³⁷ Yá Pedro íimaca irí:

—¡Càmíirita, Nuíwacali! Núalimáca nùacawa píapicha siùcasíwata. Ewita iwàwacutáca nuétácawa píchawalíná, yá cayábaca nuétácawa —íimaca yái Pedroca. ³⁸ Néese Jesús íimaca irí:

—¿Báisítasica pimàacaca nanúaca pía nuíchawalíná? Càμίirita, máinícáiná càulenáca píichani. Péemla cayába, ipíchawáise cawámai itàaca, yá pimànipíná píchìwawa máisiba yàawiría, píimapíná càmitasa píalía nùwali ipíchaná nanúaca pía núapicha —íimaca yái Jesúsca.

14

Jesús, el camino al Padre

¹ Néeseté Jesús íimaca walí wía yéewáidacaléca: “Picácué cáalu pía. Manuícué pínáidaca píwàwawa Dios ìwali, nùwali nacái. ² Núaniri Dios icapèe iyéerica chènuniré idènlaca imàdàanáwa madécaná wenàiwica iyacatáipíná. Canácaalí iyéeri nérétá, yá càmitacué nucàlida pirítáni. Yá nùacawéera nuchùnìacaténácué píyacatáipíná. ³ Nudécanáamicué nùacawa pícha, yá nuchùnìacuéca nacái píyacatáipíná, yásí nuèpùacawa néese àniwa, yá nutécué pía núapichawa, yéewacaténácué píyapínáca núapicha aléera nùyacataléca. ⁴ Píalíacuécawa alénácaalí nùawa. Píalíacué nacáiwa càinácaalí iwàwacutáaná pimànica píacaténácuéwa néré nacái”, íimaca yái Jesúsca. ⁵ Néese Tomás íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, càmita wáalíawa alénácaalí píawa. Iná càmita yéewa wáalíacawa càinácaalí iwàwacutáaná wamànica wàacaténáwa néré —íimaca. ⁶ Jesús íimaca irí:

—Iwàwacutácué peebáidaca nutàacái píacaténácuéwa Núaniri Dios yàatalé. Núalíacawa, nuémíaca nacái macáita báisíiri tàacáisi Dios ìwali. Nùacata yái yèerica nacáuca càμίiri imáalàawa macáita wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái. Canácata yáaliméeri yàacawa Núaniri Dios yàatalé àta yeebáidacaalíta nutàacái. ⁷ Píalíacáinácué nùwali, iná píalíapínácué nacáiwa Núaniri Dios ìwali, yá siúcáisede píalíacuécawa Dios ìwali. Piicácatécué Dios madécaná èeri, iná píalíacuéca ìwali —íimaca yái Jesúsca. ⁸ Néese Felipe íimaca irí:

—Wáiwacali, pimàaca waicáca Píaniri Dios, yásí casímáica wawàwa. Yácata abéerita wawàsi iwàwacutáwa walí —íimaca. ⁹ Jesús íimaca irí:

—Felipe, nudéca nùyacuéca píapicha madécaná èeri. ¿Cáná càmitàacáwa píalíawa caw-inácaalí núa? Cawinácaalí wenàiwica yáaliérica nùwali yáalía nacái Núaniri Dios ìwali. Iná iwàwacutá càmita pisutá nuícha numàacáanápínacué piicáca Núaniri Dios. Pidécuéca piicácani. ¹⁰ Iwàwacutá peebáidaca nùyaca càide iyúwa Núaniri Dios iyáaná, Núaniri Dios nacái iyaca càide iyúwa nùyáaná. Yái nucàlidéericuéca pirí càmita nutàaní nunùmaliçúsewa. Néese nutàaníca Núaniri Dios inùmaliçúsewa. Càmita nacái numàni nùasu wawàsiwa cháí èeri írìcu, néese Núaniri Dios iyaca nuwàwalìcu, yácata imànírìca iyúwa iwàwáaná imànica. ¹¹ Peebáidacué nùyaca càide iyúwa Núaniri Dios iyáaná, Núaniri Dios nacái iyaca càide iyúwa nùyáaná. Càmicaalícué píalimá peebáidaca yái núumérica pirícué nùyáaná iyúwa Núaniri Dios iyáaná, néese peebáidacué piicácaíná yái numànírìca càmírìta áiba wenàiwica idé imànica. ¹² Péemiàcué cayába, cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái, imànìpiná càide iyúwa numàníná. Imànìpiná nacái cachàinírì ícha yái numànírìca nùacáináwa Núaniri Dios yàataléwa. ¹³ Macáita cayábéeri wawàsi pisutéeripínacué Dios ícha nunùmaliçúse càide iyúwa nuwàwáaná nuchùulàcáinácué písutáanápíná Dios íchani, yá numànìpinácuéca piríwani yéewacaténá núa yái Dios írìca nùasáidaca macái wenàiwica írì máiní cachàinica Núaniri Dios íwítáise. ¹⁴ Macáita cayábéeri wawàsi pisutéeripínacué nuícha càide iyúwa nuwàwáaná, yá numànìpinácuéca piríwani —ímaca yái Jesúsca.

Jesús promete enviar el Espíritu Santo

¹⁵ Néeseté Jesús ímaca walí, wía yéewáidacaléca. Yá ímaca walí: “Báisícaalícué cáinináca piicáca núa, yásí pimànicuéca càide iyúwa nuchùuláná pía. ¹⁶ Yá nusutápiná Núaniri Dios íchawa ibànùnápínacué pirí áiba Yàacawéeridéeripínacué píawa, yái Espíritu Santo yéewáidéeripínacuéca pía báisírì tàacáisi iyú Dios ìwali, yàalèeripínacué pía nacái. Yásí Espíritu Santo yàacawéeridacué píawa càiripínáta. Canácatáitacué imàaca píawa. ¹⁷ Quéwa èeri mìnáná càmíiyéi yeebáida nutàacái, càmita náalimá needá nawàwalìculéwani, yái Espíritu Santoca, càmícaíná náalimá naicácani, càmírì nacái náalía ìwali, quéwa píalíacué ìwali iyacáinácué píapicha siùca. Yásí mesúnamáita iyamáacuéwa piwàwalìcuwa càiripínáta icùacaténacué píiwítáise.

¹⁸ “Càmita numàacapínacué pía abéerita iyúwa canéeyéi isèenái. Nuèpùà nùanàaca nùyacaténacué píapicha àniwa. ¹⁹ Achúma èeri áibanái èeri mìnáná càmíiyéica yeebáida nutàacái, càmítanica naicápiná núawa quirínama, quéwacué piicácata núa àniwa. Yásí cáuca núa àniwa íná yéewa picáucàapínacuéca nacáíwa. ²⁰ Néenialípiná idécanáami Espíritu Santo yàanàaca, yásí píalíacuécawa nùyaca càide iyúwa Núaniri Dios iyáaná, piyacué abédanamata nacái núapicha, nùya nacái piwàwalìculécué. ²¹ Cawinácaalí yeebáidéerica iyúwa nuchùulánáni, yá nacái imànírìca càide iyúwa núumáaná, yácata yáasáidéerica báisírì iyú cáinináca iicáca núa. Núaniri Dios nacái cáininéeripíná iicáca cawinácaalí wenàiwica cáininéerica iicáca núa. Yá nacái cáinináca nuicápinácani, yá nùanàapínáca yàatalé numàacacaténá yáalíaca nùwali báisírì iyú”, ímaca walí yái Jesúsca.

²² Néese Judas, (càmírìta quéwa Iscariote), ímaca Jesús írì:

—Wáiwacali, ¿cánásica pimàacapíná píawawa waicácaténá pía, quéwa càmita pimàacapíná píawawa èeri mìnáná naicácaténá pía? —Ímaca írì. ²³ Néese Jesús ímaca írì:

—Càmícaíná cáininá naicáca núa. Cawinácaalí cáininéerica iicáca núa, yeebáidaca nutàacái; Núaniri Dios nacái cáininéeripíná nacái iicácani. Yá nacái Núaniri Dios, núa nacái wàanàapínáca wàyacaténá yáapicha. ²⁴ Quéwa, cawinácaalí càmírìca cáininá iicáca núa, càmita nacái yeebáida nutàacái. Yái tàacáisi péemièericuéca nucàlidaca pirí, càmírìta nutàacái, néese Núaniri Dios itàacáicani, yái ibànùerica núa.

²⁵ “Nucàlidacuéca pirí macáita yái tàacáisica idècunitàacá nùyaca píapicha. ²⁶ Quéwa nudécanáamicué nùacawa pícha, yá nusutápiná Núaniri Dios íchawa, yásí ibànùacué pirí yái Yàacawéeridéeripínacuéca píawa, yái Espíritu Santoca, iyúudàanápínacué pía nulípiná, yàalèeripínacué pía nacái. Yá Espíritu Santo yéewáidapínacuéca píawa píalíacaténáwa macáita wawàsi ìwali. Yá imàacapínacuéca piwàwalìca macáita yái nucàlidéericuéca pirí.

²⁷ “Nùacaalípináwa, yá numàacacué matuíbanáica piwàwa càide iyúwa matuíbanáiná nuwàwa, càmita càide iyúwa áibanái èeri mìnánái iyáaná càmiyéica yeebáida nutàacái. Picácué achúma pínáidacawa piwàwawa, picácué nacái cáalu piwàwa. ²⁸ Nucàlidacué pirí nùanápínacuéwa píicha, néese nuèpùapínacué nùyaca píapicha àniwa. Báisícaalícué cáinináca piicáca núa manuísíwatatá, yásí casímáicuéca piwàwatá péemlacáinacué nùanápínáwa Núaniri Dios yàataléwa cachàinicáiná nuícha Núaniri Dios. ²⁹ Nucàlidacuéca piríni ipíchawáise nùacawa yéewanápiná idécanáami nùacawa, yásí peebáidacuéca yái nucàlidéericuéca pirí.

³⁰ “Siùca canáca nulí èeri nutàanínápinacué déecuíri iyú píapicha, Satanáscáiná yàanàaca mesúnamáisiwata, yái ichùulièrica èeri mìnánái íiwitáise càmiyéica yeebáida nutàacái. Quéwa Satanás càmita yáalimá imawènàdaca íichawa núa. ³¹ Néese, éwita Satanás càmicáaníta yáalimá imawènàdaca núa, càicáaníta numàacapíná càì imànica, núasáidacaténá macái èeri mìnánái irí cáinináca nuicáca Núaniri Dioswa, numàni nacái càide iyúwa ichùullianá núa. Pimichàacuéwa. Wàanacuéwa —ímaca walí yái Jesúsca.

15

La vid verdadera

¹ Idècunitàacá wàacawa, Jesús íimacaté walí, wía yéewáidacaléca: “Péemlacué comparación: Càica núade iyúwa abéyéeri uva yéetaná máiníri cawènica. Núaniri Dios iyaca càide iyúwa icuèrica abéyéeri uva yéetaná. ² Cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái càica níade iyúwa abéya yàana. Macái wenàiwica càmiyéica imàni càide iyúwa Núaniri Dios iwàwáaná càica níade iyúwa abéya yàana màyacanéeri. Néese Núaniri Dios yúucaca nía méetàuculé càide iyúwa wawichùacaalí yàana abéya íicha, macái yàana màyacanéerica. Néese cawinácaalí wenàiwica imàníyéica càide iyúwa Núaniri Dios iwàwáaná, càica níade iyúwa abéya yàana càyacanéeri. Níái yeebáidéeyéica nutàacái, Dios itéca náicha càinácaalí báawéeri iyaca nalí, namànicaténá cayábéeri cachàiníwanái, càide iyúwa wawichùacaalí cáaléeri yàana ipùata cayábéeri yàana íicha masacàacaténá yái yàanaca yéewanápiná idènlaca iyacanáwa cayábéeri manùbéeri nacái. ³ Siúcáisede masacàacuéca píiwitáise, Núaniri Dioscáiná idéca imàacaca iwàwawa píbáyawaná íichacué, peebáidacáinacué nutàacái. ⁴ Picácué piwènúada píiwitáisewa nuícha yéewanápinacué nùyaca piwàwalicu mamáalàacata. Péemlacué comparación: Abéya yàana càmita yéewa càyacanáni méetàuculé abéya íicha. Càita nacái càmitacué píalimá pimànica cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná pínáidacaalícuéwa nuícha.

⁵ “Càica núade iyúwa abéyéeri uva yéetaná. Píatacué càiyéide iyúwa abéya yàana. Cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái mamáalàacata, yá nùyaca iwàwalicu, yásí imànica madécaná cayábéeri. Càmicáinacué píalimá pimànica cayábéeri méetàuculé nuícha. ⁶ Cawinácaalí càmirica yeebáida nutàacái mamáalàacata, Núaniri Dios yúucapíná méetàuculéni, càide iyúwa wáucacaalí yàanami méetàuculé, macáita yàana màyacanéeri àta míisicatalétani, néese wenàiwica yeedáca yàanami náucacaténá nía quichái iriculé neemácaténani.

⁷ “Peebáidacaalícué nutàacái mamáalàacata, càmicaalícué nacái píimáicha tàacáisi nuéwáidéeri iyú pía, yá pisutácué nuícha numàinínápinacué pirí càinácaalí cayábéeri piwàwéericuéca, yá numànicuéca piríwani. ⁸ Pimànicaalícué madécaná cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná, yásí áibanái naicápiná Núaniri Dios cáimiétaquéeri iyú. Càita nacái píasáidapínacuéca nuéwáidacalécuéca pía. ⁹ Cáininácuéca nuicáca pía càide iyúwa cáinináaná Núaniri Dios iicáca núa, íná peebáidacué mamáalàacata nutàacái píasáidacaténacué cáinináca piicáca núa càide iyúwa cáinináanácué nuicáca pía. ¹⁰ Pimànicaalícué iyúwa nuchùullianá pía, yásí cáininácuéca nuicáca píawa càide iyúwa cáinináaná Núaniri iicáca núa numànicáiná iyúwa ichùullianá núa.

¹¹ “Càicuéca núumaca pirí casímáicaténacué piwàwa núapicha, yéewanápiná nacái casímáicuéca pía manuísíwata. ¹² Nuchùullacué càì pimànica: Cáininácué píicáyacawa càide iyúwa cáinináanácuéca nuicáca pía. ¹³ Péemlacué comparación: Aibacaalí

imàacaca icáucawa yàacawéeriná íchawalínáwa, yásí wáaliacawa báisíri iyú cáinináca iicáca yàacawéerináwa macái iwàwallicúsewa. Càita nacái numàacapiná nucáucawa píchawalínácué cáininácaínácué nuicáca pía. ¹⁴ Néese, pimànicaalícué mamáalàacata iyúwa núumáaná, cáininácaténácué piicáyacacawa, yásí nùacawéeyéinácuéca pía. ¹⁵ Càmitacué quirínama núuma pìwali nùasu wenàiwicacuéca pía, càmicáiná yàasu wenàiwica yáaliáwa ìwali yái íiwacali imànínáca. Néese núumacué pìwali nùacawéeyéinácuéca pía nucàlidacáinácué pirí macáita yái Núaniri Dios ímáanáca nulí. ¹⁶ Càmitaté peedácué núa píiwacalipináwa. Néese nuedácatécué pía nùasunáipináwa, yá nudéca nuchùuliacuéca pía pimànínápiná cayábéeri, yéewacaténácué nacái yái cayábéerica pimànírícuéca iyamáacawa càiripináta. Yásí Núaniri Dios imànicuéca piríwa càinácaalí cayábéeri wawási pisutéeripinácuéca ícha nunùmallicúse, pisutácaalícué càide iyúwa nuwàwáaná. ¹⁷ Iná nuchùuliacué càì pimànica: Cáininácué piicáyacacawa”, ímaca walí yái Jesúsca.

El mundo odia a Jesús y a los suyos

¹⁸ Jesús ímacaté walí: “Aibanái èeri mìnanáì càmiíyéi yeebáida nutàacái báawapiná naicácuéca píawa, íná piwàwalícué báawáanáaté naicáca núa quéechaté ipíchawáiseté báawaca naicácuéca pía. ¹⁹ Piyacaalícué càide iyúwa èeri mìnanáì iyáanáta, yá cáininácuéca èeri mìnanáì iicáca píatá, càide iyúwa cáinináaná naicáyacacawa. Quéwa nudéca nuedácuéca pía èeri mìnanáì yéewíise, peebáidacaténácué nutàacái, íná báawaca naicácuéca pía càmicáinácué piya càide iyúwa nàyáaná. ²⁰ Piwàwalícué yái núuméricatécué pirí: ‘Canáca yàasu wenàiwica cachàiníri íiwacali íchawa’, càité núumaca. Càita nacái càmita yéewacué cachàinica nuícha pía. Iwàwacutácué piùwichàacawa càide iyúwa nùuwichàanáwa. Abenaméeyéi nàuwidaca namànica núa, íná nàuwidacuéca nacái namànica píawa. Quéwa áibanái yeebáidaca nutàacái, íná neebáidapiná nacái iyúwa péewáidáanácué nía. ²¹ Quéwa áibanái càmiíyéi yeebáida nutàacái namànipiná pirí báawéeriwa peebáidacáinácué nutàacái càmicáiná náalía Dios ìwali, yái ibànuèerica núa aléi.

²² “Càmicaalíté nùanàatá nucàlidacaténá wenàiwicanái irí nutàacáiwatá, yá càmita cabáyawaná nía nùwalísetá. Quéwa siùcáisede canáca yéewaná náimaca càminápinása cabáyawaná nía nùwalíise néemlacáinaté núumaca nalí nudéca nùanàaca Dios yàatanáise. ²³ Máiníyéi cabáyawanáca níara wenàiwicaca càmiíyéica yeebáida nutàacái, yácáiná caw-ínácaalí báawéerica iicáca núa, idéca báawaca iicáca núa báawacáinaté iicáca Núaniri Dios quéechatécáwa. ²⁴ Càmicaalíté numàni nàacuésemi yái càmirica áiba wenàiwica idé imànicatá, yá càmita cabáyawaná nía nùwalísetá. Quéwa éwita naicácaníta càì numànica, càicáaníta báawaca naicáca núa, báawa nacái naicáca Núaniri Dios. ²⁵ Quéwa iwàwacutá macáita ichàbacawa càide iyúwaté rey David icàlidáaná tàacáisi nunùmallicúse bàaluité. David ímacaté: ‘Máini báawacaté naicáca núa éwita canácaníta ìwalíise báawáanápiná naicáca núa’, càì ímacaté nunùmallicúse yái Davidca.

²⁶ “Quéwa nudécanáami nuèpùacawa Núaniri Dios yàataléwa, yásí nubànùacué piríwa Espíritu Santo, yái Espíritu Dios yàatanáiseerica, itàanírica báisíri iyú, yái Yàacawéeridéerícuéca pía. Espíritu Santo yàanàapiná, yásí yéewáidacuéca píawa nùwali yéewanápinácué picàlidaca nuináwaná ìwali. ²⁷ Pidécuéca piyaca núapicha mamáalàacata nudàbacatáiseté nuéwáidaca wenàiwica àta siùca nacáide, íná picàlidapinácué nuináwaná ìwali èeri mìnanáì iríwa”, ímaca walí yái Jesúsca.

16

¹ Jesús ímaca walí àniwa: “Nudéca nucàlidacuéca piríni ipíchana piwènúadacuéca píiwitáisewa nuícha isicúata, nadàbacaalípiná nàuwidaca namànicuéca pía. ² Yásí náucacué píawa judiónái yéewáidacàalu ícha, càmitacué quirínama nabatàa piwàlùacawa néré àniwa. Aibaalípiná nayúunáida nacái náibaidaca nàyaca Dios irípiná nanúacaalícué píawa. ³ Yá namànipinácué pirí báawéeri càmicáiná náalía Núaniri Dios ìwali, nùwali nacái.

⁴ Nucàlidacuéca piríni siúcata yéewanápinácué nadàbacaalípiná namànicuécá pirí báawéeri, yásí piwàwalicuécá nudéca nucàlidacuécá piríni”, ímaca yái Jesúsca.

Lo que hace el Espíritu Santo

Jesús ímacaté walí àniwa: “Idàbacaalíté nuéwáidaca wenàiwica, càmitaté nucàlidacué piríni piùwichàanápínacuéwa nulípiná, nùyacáinatécué píapicha. ⁵ Quéwa siúcáade yá nùacawa nùyacaténá yáapicha yái Dios ibànuèricaté núa aléi. ¿Cánácué càmita pisutá péemiawa núa siúcade ìwali yái nùanápínacawa Núaniri Dios yàataléwa? Iwàwacutácué casímáica piwàwa núapicha. ⁶ Quéwa, máini achúmacuécá piwàwa siúca nucàlidacáinácué piríni. ⁷ Quéwa, péemiácué cayába. Cayába cachàiníwanái pirícuéni nuèpùanápínacawa Núaniri Dios yàataléwa. Càmicáalí nuèpùawa Núaniri Dios yàataléwa, néese càmita yàanàa yái Yàacawéeridéeripínacuécá píá, yái Espíritu Santoca. Quéwa nùacaalípináwa, yá nubànùacuécá piríwani. ⁸ Espíritu Santo yàanàpiná, yásí imàacaca èeri mìnanaí náalíacawa cabáyawanáca nía. Imàacapíná náalíacawa nacái nudéca nùyaca machacàníiri iyú Dios iicá. Espíritu Santo imàacapíná náalíacawa nacái càinácaalí iwàwacutáanápíná namànica nàyacaténá machacàníiri iyú. Espíritu Santo imàacapíná nacái náalíacawa Dios yùuwichàidáanápíná cabáyawanéeyéi wenàiwica. ⁹ Espíritu Santo imàacapíná náalíacawa cabáyawanáca nía càmicáiná neebáida nutàacái. ¹⁰ Yá Espíritu Santo imàacapíná èeri mìnanaí náalíacawa nudéca nùyaca machacàníiri iyú Dios iicá íná yéewa nùacawa Núaniri Dios yàataléwa. Espíritu Santo imàacapíná nacái náalíacawa càinácaalí iwàwacutáaná namànica nàyacaténá machacàníiri iyú Dios iicá, càmicáinácué piicá núa cháí èeri írìcu. ¹¹ Espíritu Santo imàacapíná èeri mìnanaí náalíacawa nacái Dios yùuwichàidáanápíná níawa càiripínáta. Càipíná náalíacawa Dioscáiná idéca íináidacawa yùuwichàidáanápíná Satanás càiripínáta, yái ichùulìerica èeri mìnanaí íiwitáise.

¹² “Iyaca madécaná nucàlidéeripínácué pirí, quéwacué siúca càmita píalimá píalíaca péemiaca macáita, càinácaalí ímáaná. ¹³ Quéwa Espíritu Santo yàanàpiná, yái itàanírìca báisíiri iyú, yásí yéewáidacuécá píawa macái báisíiri tàacáisi ìwali, càmicáiná icàlidapíná yàasu wawàsiwa, néese icàlidapíná macáita càinácaalí tàacáisi Dios icàlidéeri írì. Néese Espíritu Santo imàacapínácué píalíacawa càinácaalí ichàbáanáwa áiba èeriwa. ¹⁴ Espíritu Santo imàacapíná wenàiwica náalíacawa cachàinica nuíwítáise, icàlidacáinácué pirí nutàacái péemiácaténácué càinácaalí ímáaná. ¹⁵ Macáita yái Núaniri Dios idènièrica nudèniàta nacái yáapichani, íná núumacué pirí Espíritu Santo icàlidapínácué piríwa nutàacái, imàacacué nacái píalíaca péemiacani, càinácaalí ímáaná.

¹⁶ “Achúmáanataàcá càmitacué piicápiná núa, néese mesúnamáita piicápinácué núa àniwa nùacáinácá Núaniri Dios yàataléwa”, ímaca walí yái Jesúsca.

La tristeza se cambiará en alegría

¹⁷ Néeseté abénaméeyéi wéenanái wía yéewáidacaléca, náimaca nalíwáaca:

—¿Càinásica ímáaná yái tàacáisica? Idéca ímaca walí achúmáanataàcá càmlínápinása waicáni, néese mesúnamáitasa yèepùà waicápináca àniwani, yàacáinásacáwa Yáaniri Dios yàataléwa. ¹⁸ ¿Càinásica ímáaná yái tàacáisica ‘achúmáanataàcá’? Càmita wáalíawa càinácaalí ìwali itàaní —náimaca.

¹⁹ Néese Jesús yáalíacawa wawàwaca wasutáca wéemiawa ìwalini. Yá ímaca walí:

—Nudéca núumacuécá pirí achúmáanataàcá càmitacué piicápiná núa, néese cué mesúnamáita piicápinácué núa àniwa. ¿Pisutásicué péemiawa píawáaca ìwali yái tàacáisica? ²⁰ Péemiácué cayábani. Achúmáanataàcá pícháanápínácuéca, yá achúmapínácuéca piwàwa nanúacaalí núa, quéwa áibanái èeri mìnanaí càmlíyéi yeebáida nutàacái, casímáipínáca nawàwa. Quéwa éwita achúmacáanítacué piwàwa maléena èeri nuétácaí ìwalíise, càicáaníta mesúnamáita casímáicuécá piwàwa nuétácaí ìwaliwa. ²¹ Péemiácué comparación: Achúmaca inanái iwàwa ùasu èericaalí yàanàaca umusúadáanápíná iicá èeri. Yá achúmaca uwàwa ùuwichàacáináwa cáiwíiri iyú, quéwa idécanáami asáica uìri, yásí uimáichaca yái

cáiwíríca, máinicáiná casímáica uwàwa umusúadacáiná iicá èeri. ²² Càita nacái siùcade achúmacuécá piwàwa. Quéwa nuèpùapínacawa nuicácuécá píá àniwa, yásí máinicué casímáica piwàwa, yá canácata yáaliméeripiná achúmaca imànicuécá piwàwa àniwa.

²³ “Néenialípiná càmitacué iwàwacutá pisutáca péemíawa núa, yácáiná Espíritu Santo yéewáidapínacué píawa. Péemíacué cayába, Núaniri Dios imànipínacué píriwa càinácaalí cayábéeri wawàsi pisutéericuécá imàníinápíná píri, pisutácaalícué Dios ícha nunùmálicuise càide iyúwa nuwàwáaná. ²⁴ Càmitàacá pisutácué Núaniri Dios ícha nunùmálicuise imàníinápínacué píri cayábéeri càide iyúwa nuwàwáaná. Pisutácué Dios ícha nunùmálicuise imàníinápíná píri cayábéeri, yásí imànicuécá píriwani càide iyúwa nuwàwáaná, yéewacaténacué casímáica piwàwa manuísíwata —ímaca walí yái Jesúsca.

Jesucristo, vencedor del mundo

²⁵ Jesús ímacaté walí àniwa: “Nudéca nuéwáidacuécá píá càulenéri comparación iyú. Quéwa áibaalípináwa càmitacué nutàaní píri comparación iyú. Néese nutàanínacué píri amaléeri iyú Núaniri Dios iwaliwa, píalíacaténacué péemíaca ráunamáitani, càinácaalí ímáaná. ²⁶ Néenialípiná pisutápinacué Dios ícha nunùmálicuise imàníinápínacué píri cayábéeri càide iyúwa nuwàwáaná, yá càmita iwàwacutá nusutáca Dios ícha manuísíwata píripínacué. ²⁷ Cáininácáiná Dios iicácuécá píá, íná càmita iwàwacutá nusutáca Dios ícha manuísíwata píripínacué. Cáininácuéca Dios iicáca píá cáininácáinácué píicáca núa, peebáidacuécá nacái nùanàcaté Dios yàatanáise. ²⁸ Nudéca nùacawa Núaniri Dios yàatanáise nùanàcaténá aléi èeri irìculé. Siùcáade nuèpùacawa èeri ícha nùacaténáwa àniwa Núaniri Dios yàataléwa”, ímaca walí yái Jesúsca.

²⁹ Néese wía, Jesús yéewáidacaléca wáimaca irí:

—Siùca pitàaníca píyaca amaléeri iyú, càmita picàlida píyaca càulenéri comparación.

³⁰ Siùca wáalíacawa píalíacawa macáita wawàsi. Càmita iwàwacutá wasutáca wéemíawa píá píalíacáinátawa càinácaalí wáináidáanáwa wawàwalícuísewá píalíacáináwa wáiwitáise ìwali. Íná weebáidaca píanàcaté Dios yàatanáise —wáimaca irí. ³¹ Néese Jesús ímaca nalí:

—Piyúunáidacuécá peebáidaca nutàacái tàì íméeri iyú macái piwàwalícuísewá, quéwa càmitàacáwa cachànicué píiwitáise nùwali. ³² Mesúnamáisíwatacué pípiacuécáwa picàlálacawa núícha, yá pímacapínacuéca núa abéeritawa. Quéwa càmita máiní abéerísíwa núa, Núaniricáiná iyaca núapícha. ³³ Nucàlidacuécá píri macáita yái tàacáisica yéewacaténacué matuíbanáica píá peebáidacáinácué nutàacái. Chái èeri irícu píùwichàapínacawa, quéwa píchàiniadacué piwàwawa. Nudéca numawèniadaca Satanás íiwitáise cachàiníri, yái ichùulièrica èeri mìnánái íiwitáise namàníinápíná nabáyawanáwa, íná yéewacué píalimápiná píawèniadaca píichawa Satanás nacái —ímaca walí yái Jesúsca.

17

Jesús ora por sus discípulos

¹ Néeseté idécanáami Jesús icàlidaca walíni, yá iicáidaca chènuniré, yá ímaca Dios irí: “Núaniri, idéca nuénáiwana yàanáca. Pimàaca èeri mìnánái náalíacawa cachàinica núiwitáise, núa Píirica, yéewanápiná numàaca nacái náalíacawa cachàinica píiwitáise. ² Pidéca pímacacaca nulí píiwitáisewá nucùanápiná èeri mìnánái canánama, nùacaténá nacáuca cà míri imáalàawa, níái píèyéica nulí nùasunápiná, núa Píirica. ³ Nadèniapíná nacáuca cà míri imáalàawa níái yáaliyéica wàwali, píá abéerita Dios báisíríca, núa nacái Jesucristo yái píbanuèrica aléi èeri irìculé.

⁴ “Nudéca nùasáidaca nalí cachàinica píiwitáise chái èeri irícu, íná nudéca numáalàidaca numànica macáita càide iyúwaté píchùulíaná numànica. ⁵ Íná Núaniri siùcade pímacaca cáimíetacanéerica núa píapícha chènuniré càide iyúwaté nùyáaná píapícha bàalutésíwa èeri ípíchawáise.

⁶ “Pidéca peedáca níái wenàiwicaca èeri mìnánái yèewíise pìacaténá nulí nía nùasunáipiná. Yá nudéca numàacaca náalíaca pìwali iyúwa pìyáaná. Quéechatécáwa pìasunáica nía, yá pidéca pìaca nulí nía nùasunáipiná, nadéca nacái namànica càide iyúwa pichùullaná nía. ⁷ Siùca náalíacawa macáita yái numàníríca, yá nacái tàacáisi nuéwáidéerica iyú nía, nudéca numànicaní pichàini iyú, yái pichàini pimàaquéerica nulí. ⁸ Nudéca nucàlidaca nalíni yái tàacáisica pièricaté nulí, yá neebáidaca nulíni. Náalíacawa báisírí iyúcaní nùanàacaté pìatanáise. Neebáida nacái pibànùanáté núa.

⁹ “Nusutáca nalí pícha manuísíwata. Càmita nusutá pícha áibanái èeri mìnánái irípiná càmíiyéi yeebáida nutàacái. Néese nusutáca pícha nalí níái pièyéica nulí pìasunáicáiná nía. ¹⁰ Macáita níái nùasunáica níacata pìasunái nacái. Macáita níái pìasunáica níacata nùasunái nacái. Nàyacáiná machacàníiri iyú, íná náasáidaca cachàinica nuíwítáise.

¹¹ “Siùcáade càmita nuyamáawa cháí èeri irìcu, quéwa nayamáapínacawa cháí èeri irìcu, idècunitàacá nùyaca píapícha. Pía, Núanírí mabáyawanéerica, pícu nía pírípináwa pichàini iyúwa neebáidáanápíná mamáalàacata pitàacái, níái pièyéica nulí nùasunáipiná, yéewacaténá abédanamaca náiwítáise náapichawáaca càide iyúwa abédanamáaná nuíwítáise píapícha. ¹² Idècunitàacá nùyaca náapícha cháí èeri irìcu, yá nucùacaté nía pírípiná pichàini iyú, níái pièyéica nulí nùasunáipiná. Canácata néená yúuquéeriwa nuícha, abéerita meedá yáara yúuquéericatéwa quéechatécáwa. Iná yéewa macáita íchàbapínacawa iyúwa profetanái itànàanáté tàacáisi ìwali pinùmalícuíse bàaluité.

¹³ “Siùcáade nùacawa pìatalé, Núanírí. Quéwa idècunitàacá nùyaca cháí èeri irìcu, yá nusutáca pícha nalí casímáicaténá nawàwa manuísíwata càide iyúwa casímáiná nuwàwa. ¹⁴ Nudéca nucàlidaca nalí pitàacái quéwa báawaca èeri mìnánái íicáca nía càmíicáiná nàya càide iyúwa èeri mìnánái íyáaná, càide iyúwa núa nacái càmíiná nùya càide iyúwa èeri mìnánái íyáaná. ¹⁵ Càmita nusutá pícha píteenápíná nía èeri íicha, néese nusutáca pícha pícuánápíná nía Satanás íicha yái báawéerica. ¹⁶ Càide iyúwa càmíiná nùya èeri mìnánái íiwítáise ìwali, càita nacái níái yeebáidéeyéica nutàacái càmíiyéita nacái íya èeri mìnánái íiwítáise ìwali. ¹⁷ Masacàaca pimànica náiwítáise pitàacái báisírí iyúwa náibaidacaténá píri càide iyúwa píwàwáaná. Báisírí tàacáisica yái pitàacáica. ¹⁸ Càide iyúwa pibànùanáté núa èeri mìnánái yèewiré, càita nacái nubànùaca níái nùasunáicawa èeri mìnánái yèewiré càmíiyéica yeebáida nutàacái. ¹⁹ Yá siùcáade numàacapínaca nucáucawa náichawalíná numànicaténá càide iyúwa píwàwáaná yéewanápíná masacàaca pimànica náiwítáise pitàacái báisírí iyúwa náibaidacaténá pírípiná càide iyúwa píwàwáaná.

²⁰ “Càmita nusutáca pícha abéta nalí níái yeebáidéeyéica nutàacái, néese nusutáca pícha nacái áibanái irípiná yeebáidéeyéipíná nutàacái áibaalípiná néemlacaalípiná nuéwáidacalénái icàlidaca nalíni. ²¹ Núanírí, nusutáca pícha pimàacáanápíná abédanamaca náiwítáise náapichawáaca macáita manuísíwata, càide iyúwa abédanamáaná wáiwítáise wáapichawáaca. Càide iyúwa píyáaná núapícha, nùyáaná nacái píapícha, càita nacái pimàacaca abédanamaca náiwítáise náapichawáaca nàyacaténá abédanamata wáapícha, yéewanápíná áibanái èeri mìnánái neebáidaca pidéca pibànùaca núa aléi. ²² Pidéca pimàacaca nùasáidaca nalí cháí èeri irìcu cachàinica píiwítáise. Núa nacái, nudéca numàacaca náasáidaca áibanái irí cachàinica píiwítáise yéewanápíná abédanamaca náiwítáise náapichawáaca càide iyúwa abédanamáaná wáiwítáise wáapichawáaca. ²³ Nùyaca nawàwalícu, pía nacái íyaca nuwàwalícu abédanamacaténá náiwítáise náapichawáaca manuísíwata, yéewanápíná èeri mìnánái càmíiyéi yeebáida nutàacái náalíacawa pidéca pibànùaca núa, yéewanápíná nacái náalíacawa cáinináca piicáca níái nùasunáica càide iyúwa cáinináaná piicáca núa.

²⁴ “Núanírí, pidéca pìaca nulí nía nùasunáipiná. Nuwàwaca nàyaca núapícha aléera nùyacatalépiná naicácaténá pimàacáaná macáita naicáca núa cáimiétaquéeri iyú nùyacaalípiná píapícha chènuniré, cáininácináté piicáca núa bàaluitésíwa èeri ipíchawáise. ²⁵ Pía, Núanírí mabáyawanéeri, áibanái èeri mìnánái càmíiyéi yeebáida nutàacái càmita

náalíá píwali, quéwa núalíaca píwali. Níái nacái nùsunáica náalíacawa pibànùacaté núa aléi. ²⁶ Nudéca numàacaca náalíacawa píwítáise ìwali. Yá numàacapíná mamáalàacata náalíaca píwali càiripínáta yéewanápiná cáinináca naicáyacacawa càide iyúwa cáinináaná piicáca núa, yéewanápiná nacái nùyaca nawàwalícu”, ímaca yái Jesúsca isutáca walípiná Yáaniri Dios íchawa.

18

Arrestan a Jesús

¹ Jesús idécanáami isutáca walípiná Dios ícha, yá yàacawa wáapicha wía yéewáidacaléca, wàacaténáwa abéemàalé únibàa ícha, ípidenéeri Cedrón. Iyaca néeni bànacalé inàlimaná. Yá Jesús iwàlùacawa néré wáapicha wía yéewáidacaléca. ² Judas, yái yèericatéwa wáicha itécaténá Jesús yùuwidenái náibàacaténáni, yáalíacawa ìwali yái bànacaléca, Jesús iyacáinaté néeni wáapicha madécaná yàawiría, wía yéewáidacaléca. ³ Iná Judas yàanàaca bànacalé inàlimaná néré, itéeri yáapichawa madécaná romanonái yàasu úwinái, áibanái nacái judíonái yàasu úwinái icuèyéica templo. Sacerdote íiwacanánái, fariseonái nacái nabànùacaté nàasu úwináíwa Judas yáapicha. Nadènàca nacáapisàíwa. Naté nacái nàasu béeriasiwa, lámpara nacái nacamalápináwa, catácáiná nàwali. ⁴ Quéwa Jesús yáalíacawa càinácaalí namànínápináté irí, íná imusúacawa náipunita, yá isutáca yéemíawa nía:

—¿Cawinácué picutá? —ímaca yái Jesúsca. ⁵ Náimaca irí:

—Jesús Nazaret iyacàlená néeséerica wacutá —náimaca irí. Néese Jesús ímaca nalí:

—Núaquéi —ímaca yái Jesúsca. Judas, yái itéerica Jesús yùuwidenái náibàacaténáni, ibàlùacawa néeni úwinái yáapicha. ⁶ Idété Jesús ímaca: “Núaquéi”, yáta cáaluca nía Jesús ícha, yá néerúacawa ícha, yá náuwàacawa cáli ínatalé nacalùniwa. ⁷ Néese Jesús isutáca yéemíawa nía àniwa:

—¿Cawinácué picutá? —ímaca. Néese náimaca àniwa:

—Jesús Nazaret iyacàlená néeséerica wacutá —náimaca irí. ⁸ Iná Jesús ímaca nalí àniwa:

—Nudéca nucàlidacuéca piríni nuináwanáwa núaquéi. Picutácáinácué núa, néese pimàacacué nèepùacawa níái núapichéeyéica —ímaca yái Jesúsca.

⁹ Yá macáita ichàbacawa càide iyúwaté Jesús ímáanáté: “Núaniri, níái pièyéica nulí nùsunáipíná canácata néená yúuquériwa nuícha”, càité ímaca yái Jesúsca, iwàwacáinaté icùaca wía yùuwichàacáisi ícha, wía yéewáidacaléca. ¹⁰ Néese Simón Pedro, idènièrica espada machete nacáiri, yá iwatàaca espada yàalu irìcuísewa, yáalimáidaca ipéliacatátá quéwa isasàacáita meedá asìali yùuwi yéewápuwáiséechúa yái ípidenéerica Malco, sacerdote íiwacalíná yàasu wenàiwicaca. ¹¹ Quéwa Jesús ímaca Pedro irí:

—Píiyàa pìasu espadawa yàalu irìculéwa. Iwàwacutá nùuwichàacawa manuísíwata càide iyúwa Núaniri Dios iwàwáaná —ímaca yái Jesúsca.

Jesús ante Anás

¹² Néeseté níái úwinái, náiwacali yáapichawa, nía nacái judíonái yàasu úwinái icuèyéica templo náibàaca Jesús. Yá nadacùaca náichawa icáapi. ¹³ Néese quéechacáwa natéca Jesús Anás icapèe néré. Caifás icuíricani yái Anásca. Néenialíté sacerdote íiwacalínácani yái Caifásca. ¹⁴ Yái Caifás, yácata icàlidéericaté judío íiwacanánái irí cayábáanápináté cachàiníwanái nalíni abéeri asìali yéetácaalípinátéwa macái wenàiwica íchawalíná, ipíchaná romanonái inúaca macáita judíonái.

Pedro niega conocer a Jesús

¹⁵ Néese Simón Pedro, núa Juan nacái, wàacawa Jesús yáamiwáise déecuta. Wàanàaca sacerdote íiwacalíná icapèe néré, yá namàacaca nuwàlùacawa Jesús yáamiwáise capíi ibàacháwalená irìculé, yácáiná sacerdote íiwacalíná yáalía iicáca núa. ¹⁶ Pedro ibàlùacawa bàacháwáiséeri inùma ícha. Iná nùacawa bàacháwa ícha nutécaténá Pedro núapichawa bàacháwa irìculé. Yá nusutáca wawàsi inanái ícha icuèchúaca capíi inùma bàacháwáise

umàacáanápíná Pedro iwàlùacawa. Yá umàacaca iwàlùacawa. ¹⁷ Néese usutáca uémìawa Pedro:

—¿Píasica nacái abéeri néená níái Jesús yéewáidacaléca? —úmaca Pedro irí. Néese Pedro íimaca ulí:

—Càmita núani —íimaca yái Pedroca, ipíchaná náibàacani.

¹⁸ Néese casalínicaté nàwali níái sacerdote yàasu wenàiwicaca iyéeyéica néeni, úwinái nacái icuèyéica templo, íná napucúadacaté quichái, yá nàanabàca. Pedro yàanabàca nacái náapicha quichái.

El sumo sacerdote interroga a Jesús

¹⁹ Idècunitàacá Pedro ìyaca bàacháwáise manuírì capìi íicha, yá capìi irìcu sacerdote íiwacalíná idàbacaté isutáca yéemìawa Jesús wàwali macáita wía yéewáidacaléca. Isutáca yéemìawa Jesús nacái càinácaalí ìwali yéewáida wenàiwica. ²⁰ Jesús íimaca irí:

—Càmita nuéwáida nía ibàacanéri iyú. Nudéca nucàlidaca tàacáisi macái wenàiwica yàacuésemi. Nudéca nuéwáidaca wenàiwica mamáalàacata judíonái yéewáidacàalu irìcu, templo irìcu nacái, aléde nàwacáidáyacacatalécawa macái judíoca. ²¹ ¿Cáná pisutá péemìawa núa? Pía pisutáca péemìawa áibanái yéemièyéicaté nutàacái càinácaalíté ìwali nuéwáidaca nía. Náalíacawa ìwali yái nucàlidéerica nalí —íimaca yái Jesúsca. ²² Idécanáami Jesús càì íimaca nalí, néese abéeri néená níái úwi icuèyéica templo inúaca Jesús inàni ìwali. Yá íimaca Jesús irí:

—Picá càì pitàaníca sacerdote íiwacalíná irí —íimaca. ²³ Jesús íimaca irí:

—Nutàanícaalí báawéeri iyú, picàlida nulíni càinácaalí báawéeri nutàani. Quéwa càmicaalí nutàani báawéeri iyú, néese canácata yéewaná picapèedáidaca núa —íimaca yái Jesúsca.

²⁴ Néese Anás ichùulíaca úwinái natéca Jesús nadacuèrimi Caifás yàatalé yái áiba sacerdote íiwacalíná.

Pedro niega otra vez a Jesús

²⁵ Idècunitàacá Pedro ibàlùaníca yàanabàca ìyaca, yá áibanái iyéeyéica néeni nasutáca néemìawani:

—¿Càmitasica pía nacái abéeri néená níái Jesús yéewáidacaléca? —náimaca. Quéwa Pedro imànica ichìwawa àniwa. Yá íimaca nalí:

—Càmíirita núa —íimaca yái Pedroca, cáalucáináni, ipíchaná náibàacani.

²⁶ Néese sacerdote íiwacalíná yàasu wenàiwica, abéeri yéenasàiriná yái asiali Pedro isasèericaté yùuwi, yácata isutáca yéemìawa Pedro nacái. Yá íimaca Pedro irí:

—¿Càmitasica pía yái nuiquéericaté Jesús yáapicha bànacalé inàlimaná néeni? —íimaca.

²⁷ Yá Pedro imànica ichìwawa àniwa, íimaca càmitasa yáalía Jesús ìwali, yáta cawámai itàaca.

Jesús ante Pilato

²⁸ Néeseté natéca Jesús Caifás icapèe íicha gobernador romanosàiri icapèe nérépiná. Amaláca yàacawa nawicáu, íná càmita nawàlùawa gobernador càníiri judío icapèe irìculé, náimacáiná càmitasa nawàwa casacàaca nía Dios íicha ìwalíise yái nawàlùanácawa càníiri judío icapèe irìculé. Càide iyúwaté profeta Moisés ichùulianá nía, casacàacaalí Dios iicáca nía yáté èerica, yá càmita náalimá nayáaca nayáacaléwa Pascua yàasuná culto yaalí. ²⁹ Iná gobernador Pilato imusúacawa icapèe íichawa itàanícáténá náapicha. Yá íimaca nalí:

—¿Càinácué ibáyawaná pírì yái asialica? —íimaca. ³⁰ Néese náimaca irí:

—Càmicaalí imàni ibáyawanáwatá, néese càmita waté pìatalétáni —náimaca. ³¹ Pilato íimaca nalí àniwa:

—Pitécuéni piùwichàidacuéni càide iyúwa piawirináimi íiwitáise íimáaná —íimaca yái Pilato. Níái judíoca náimaca Pilato irí àniwa:

—Píacué romanonái icuèyéica wàasu cáli càmitacué pibatàa wanúaca wenàiwica cruz ìwali, wía judíoca —náimaca irí.

³² Càité namànica càide iyúwaté Jesús icàlidáanáté ìwaliwa nanúanápínáténi cruz ìwali, níai càmiyéica judío. ³³ Pilato yèepùà iwàlùacawa icapèe manuíri irìculéwa. Yá imáidaca yàataléwa Jesús. Pilato ímaca Jesús irí:

—¿Píatasica judío icuèrinápiná? —ímaca. ³⁴ Jesús ímaca irí:

—¿Pisutásica péemìlawa núa píináidacáináwa pisutáanápíná péemìlawa núa, càmicaalí nacái, pisutásica péemìlawa núa áibanái icàlidacáiná píriní? —ímaca yái Jesúsca. ³⁵ Pilato ímaca irí àniwa:

—¡Núa càmirita judío! Péenánái judíonái, nía nacái sacerdote íwacanánái nadéca natéca pía nùatalé nacháawàcaténá piináwaná ìwali. ¿Càiná báawéeriquéi pimànica? —ímaca. ³⁶ Néese Jesús ímaca irí:

—Càmita nucùà wenàiwica càide iyúwa èeri mìnánái icùaná yàasu wenàiwicawa cháí èeri irìcu. Nucùacaalí càì nùasu wenàiwicawatá, yá nudènlaca nùasu úwináiwatá imàniyéipíná úwi ipíchaná nùuwidenái íbàaca núa presoíri iyú natécaténá núa judío íwacanánái yàatalétá. Quéwa càmita nucùà nùasunáíwa èeri mìnánái íwítáise ìwali —ímaca yái Jesúsca.

³⁷ Néese Pilato isutáca yéemìlawa Jesús àniwa:

—¿Néeni, píatasica abéeri nacuèriná? —ímaca. Néese Jesús ímaca.

—Báisíta, núaquéi càide iyúwa píimáaná. Nacuèrináca núa. Numusúacaté nuicá èeri nucàlidacaténá nalí báisíiri tàacáisi. Cawinácaalí wenàiwica iwàwéeyéica yáalíacawa báisíiri tàacáisi ìwali, néemìlaca cayába nucàlidáanáca nalíni —ímaca yái Jesúsca. ³⁸ Néese Pilato ímaca Jesús irí:

—Canácata yáaliméeri yáalíacawa càirínácaalíni, yái píiméerica ìwali báisíiricasa tàacáisica —ímaca yái Pilatoca.

Jesús es sentenciado a muerte

Néese Pilato idécanáamité càì isutáca yéemìlawa Jesús, yá Pilato imusúacawa icapèe íchawa àniwa itàanícáténá judíonái yáapicha. Ímaca nalí:

—Càmita nuicá ìwali íbáyawaná yái asìalica. ³⁹ Quéwa, càide iyúwacué píiwítáise iyáaná, nuwasàapínacué píriwa abéeri presoíri Pascua yàasuná culto yaalíwa. ¿Piwàwasicué numàacaca yèepunícawa píri Jesús, yái judío icuèrináca? —ímaca yái Pilatoca. ⁴⁰ Néese macáita néemíáníacawa:

—¡Càmírita! ¡Píwasàa walí Barrabás! —náimaca néemíáníacawa. Yái Barrabásca abéeri presoíri imàníricaté ùwicái romanonái yàasu gobierno ípunita.

19

¹ Néeseté Pilato ichùulíaca yàasu úwináíwa nacapèedáidaca Jesús mabàleta cachàiníiri cabèesi iyú. Yá nacapèedáidaca Jesús báawanama àta ímami ichalàacatalétawa ícha.

² Néese úwinái namànica tuíri culèpi nacáiri icàyuwaníná càiride iyúwa romano icuèriná yàasu corona. Yá náiyàaca corona Jesús íwita ìwali nacuèrinásàiri naicácaténásatáni, naicáanícáténá meedá Jesús iquíníná. Néese náucaca ruana nacáiri Jesús ìwalíise, abéeri ruana nacáiri cáaléeri quíréeri nacái càiride iyúwa romano icuèriná íbàle, nacuèrinásàiri naicácaténásatáni. ³ Néese nàacawa yàatalé abéerinamata namanùbaca iyúwa, càide iyúwa nàaca nacáicaalí icàaluíníná, quéwa naicáanícáita iquíníná meedá, càmita báisíiri iyú nàa icàaluíníná. Yá náimaca irí:

—¡Casímái piwàwa, píyaca manùba èeri, píasa judío icuèrinásàirica! —náimaca, càide iyúwaté romano íwítáise natàidáaná nacuèrináwa, naicáanícáténá meedá Jesús iquíníná. Yá nanúadáidaca Jesús inàni ìwali.

⁴ Néese Pilato imusúacawa àniwa itàanícáténá judíonái irí. Yá ímaca nalí:

—Piicácué yái, nudéca nutécuéca píataléni, yéewacaténácué píalíacawa càmita nuicá ìwali íbáyawaná, canásíwa —ímaca.

⁵ Néese namusúadaca Jesús capíi irìcuíse idènièri tuíri culèpi nacáiri icàyuwaníná íwita ìwaliwa, idènièri ìwalíisewa bàlesi quíréeri nacái. Yá Pilato ímaca nalí:

—¡Piicácuéni, yácata yái asìalica! —íimaca.

⁶ Néese sacerdote íiwacanánái, nía nacái judíonái yàasu úwi icuèyéica templo, naicácanacáita Jesús, yá nadàbaca néemíanícawa. Náimaca:

—¡Pinúacuéni! ¡Pitàtàacuéni cruz ìwali! —náimaca. Néese Pilato íimaca nalí:

—Píatacué ité itàtàawani cruz ìwali, càmicáiná nuicá ìwali ibáyawaná, canásíwa —íimaca.

⁷ Níái judíoca náimaca:

—Wadèniaca wàawirináimi yàasu tàacáisiwa ímérica iwàwacutáaná yéetácawa icàlidacáiná iináwanáwa Dios Iiricasani —náimaca.

⁸ Néese idécanáami Pilato yéemiaca nataacái, yá cáaluca manuísíwatani. ⁹ Yèepùà iwàlùacawa icapèe manuíri iriculéwa àniwa, yá Pilato isutáca yéemiaca Jesús:

—¿Síséeríná píá? —íimaca. Quéwa Jesús càmiirita itàaní. ¹⁰ Néese Pilato íimaca irí:

—¿Cáná càmita pitàaní nulí? Píaliacawa núalimá nuchùuliaca natàtàaca píá cruz ìwali, íná iwàwacutá picàlidaca nulí piináwanáwa numàacáanápíná pèepunícawa càmicaalí piwàwa pèetácawa —íimaca. ¹¹ Néese Jesús íimaca irí:

—Càmicaalí Dios ibatàa pimànica càide iyúwa iwàwáanátá, yá canácata píaliméeri pimànica nulítá, íná yáara wenàiwica ibànuèricaté núa presoíri iyú píatalé, máini yáwanái ibáyawaná pícha —íimaca yái Jesúsca.

¹² Yáta Pilato icutáca càinápinácaalí iyú yáalimá imàacaca Jesús yèepunícawa, quéwa judío íiwacanánái néemíanícawa:

—¡Pimàacacaalí yèepunícawa yái asìalica, néese càmita quirínama cayába píapicha emperador romanosàirica, yái píiwacalisíwa icuèrica macái cáli imanùbaca! ¡Cawinácaalí wenàiwica iwàwéerica icùaca wenàiwica iyúwa nacuèriná, yùuwideca imànica píiwacali emperador! —náimaca.

¹³ Néese, idécanáami Pilato yéemiaca nataacái, yá ichùuliaca úwinái natéénápiná Jesús capíi iricúise. Yá Pilato yáawinacawa yàasu yàalubáisi íinatawa yéemiacataléca wenàiwica iináwaná, ípidenácatalé Gabata hebreo itàacái iyú, áibaalí ípidenácatalé íba sàabadanaméeyéi. ¹⁴ Yáté èerica Pascua yàasuná culto ipíchawáiséeri, yáté judíonái nachùnìaca yàacási nayáacaténá nayáacaléwa Pascua yaalí, càmicáiná yéewaná náibaidaca Pascua yàasuná culto yaalí. Néese mawiénicaalíte machacànica èeri, yá Pilato íimaca judíonái irí:

—¡Piicácué yái picuèrináca! —íimaca. ¹⁵ Quéwa néemíanícawa:

—¡Pinúacuéni! ¡Pinúacuéni! ¡Pitàtàacuéni cruz ìwali! —náimaca. Pilato íimaca nalí:

—Càmica cayába nutàtàacué picuèriná cruz ìwali —íimaca. Quéwa sacerdote íiwacanánái náimaca:

—¡Canáca áiba wacuèriná emperador romanosàiri íicha! —náimaca.

¹⁶ Ináté Pilato yèepùadaca nalí Jesús natàtàacaténáni cruz ìwali. Yá natécani.

Jesús es crucificado

¹⁷ Néeseté natéca Jesús yàcalé íicha. Jesús itéca yàacawa yàasu cruzwa. Néese nàanàaca néré ípidenácatalé La Calavera íimáanáca “Iiwitasi yáapimi iyacatalé” (áibaalí ípidenácatalé Gólgota hebreo itàacái iyú). ¹⁸ Néese natàtàacani cruz ìwali. Yá natàtàaca nacái áibanái cruz ìwali. Nabàlùadaca abéeri cruz Jesús inanàcubàa, abéeri cruz nacái abémèawáise. Yá nabàlùadaca Jesús yàasu cruz bamuchúamibàa nalí. ¹⁹ Pilato gobernador ichùuliacaté nachanàidaca tàacáisi Jesús yàasu cruz ìwali. Yá tàacáisi íimaca: “Jesús, Nazaret iyacàlená néeséeri, yái judío icuèrináca.” ²⁰ Yá madécaná judío iléeca tàacáisi úwináicáiná natàtàacaté Jesús cruz ìwali mawiénita Jerusalén iyacàlená irí. Yá náalimá naléeca tàacáisi natànàacáinaté másiba tàacáisi iyúni: hebreo itàacái iyú, latín itàacái iyú nacái, griego itàacái iyú nacái. ²¹ Ináté judíonái yàasu sacerdote íiwacanánái nàacawa Pilato yàatalé. Yá náimaca irí:

—Báawéeriquéi meedá yái tàacáisica pichùulièrica natànàaca íméerica ‘Judío icuèriná’, íná pichùulìa natànàaca áibata àniwa. Pichùulìa càì natànàanápíná: ‘Yái íméerica ìwaliwa judío icuèrinácasani’, càì pichùulìaca natànàanápínáni —námaca. ²² Quéwa Pilato ímaca nalí:

—Numàacaca càitanide iyúwa natànàanácani —ímaca.

²³ Néese idécanáami úwinái natàtàaca Jesús cruz ìwali, yá nàwacáidaca ibàlemi, naseríaca báinúacanama nàwaliwáacani, yá macái úwisàiri imanùbaca yeedáca iríwa abéeri yéená. Néese úwinái yeedáca ináawanimi cáaléeri càmlíri isucúacaná, yái wáluma ináawaniná iyàacanéeri chènuníse àta cáliaculénama. ²⁴ Iná úwinái námaca nalíwáaca:

—Picácué wacacanáidani, waseríanápíná wàwaliwáacani. Cayába wáucaca wáichawa suerte ìwalínápíná wáaliacaténáwa càinácaalí wéená yeedéeripíná wáichani —námaca. Càita namànica càide iyúwaté profeta itànàanáté tàacáisi Jesús inùmalicúise bàaluité. Càité ímaca “Naseríaca nàwaliwáaca nubàlemi, yá náucaca náichawa suerte nunáawanimi ìwalínápíná nacái, càinácaalí néená yeedéeripíná iríwani”, càì profeta itànàacaté tàacáisi Jesús inùmalicúise. Càité namànica níái úwináica.

²⁵ Jesús yáatúa ibàlùacawa mawiénita Jesús yàasu cruz irí, uénásàatúa nacái. Uyaca náapicha nacái María, úái Cleofas yàacawéetúaca. María Magdalena iyaca náapicha nacái.

²⁶ Jesús iicáca yáatúawa ibàluèchúacawa núapicha mawiénita cruz irí, núa yéewáidacaléca cáininéerica Jesús iicáca, yá Jesús ímaca yáatúa iríwa:

—Yái nuéwáidacaléca, piicá càinide iyúwa pìiriwa —ímaca yái Jesúsca. ²⁷ Néese Jesús ímaca nulí, núa Juanca:

—Picúa úa càide iyúwa píatúawa —ímaca yái Jesúsca. Yá nucùacaté úa nuénánái yáapichawa nucapèerícuwa idécanáamité Jesús yéetácawa.

Muerte de Jesús

²⁸ Néeseté Jesús yáaliacawa imáalàidacaté imànica macáita càide iyúwaté Dios ichùullaná imànica, íná Jesús ímaca:

—Macàlaca nuwàwa —ímaca nalí imànicaténá càide iyúwaté áiba profeta itànàanáté Dios itàacái bàaluité.

²⁹ Uyaca néeni catúa ipuniéchúawa uva ituní iyú càaméeri ìracaná. Yá náisapiaca esponja wáluma nacáiri uva ituní iyú. Yá nadacùaca wáluma nacáiri isàbéeri hisopo yéetaná yàana ipùatalicu, yái hisopo sitúa nacáirica. Néese namichàidacani mawiénita Jesús inùma irí, yéewacaténá ibèrùacani. ³⁰ Yá Jesús ibèrùaca achúmanamata ísapiacaténá inùmawa iyú yái uva ituníca càaméeri ìracaná, yéewacaténá itàníca cachàiníiri iyú. Néese Jesús ímaca:

—Nudéca numáalàidaca numànica macáita càide iyúwaté Dios ichùullaná numànica —ímaca yái Jesúsca. Néese icùadaca íiwitawa, yá imàacaca icáucawa yàacawa iiná íchawa.

Un soldado abre con su lanza el costado de Jesús

³¹ Yaté èerica viernes ipíchawáiseté judíonái iyamáidacawa Pascua yàasuná culto yaalí. Iná judíonái càmitaté nawàwa yéetéeyéimiwa ichéecami ichanàacawa cruz ìwali nàasu sábadu irícu nayamáidacatáicawa. Yaté èerica nayamáidacatáicawa máiníirica iwàwacutácawa nalí namànicaténá nàasu cultowa ípidenéri Pascua. Iná nasutáca Pilato ícha wawàsi ichùullánápíná úwinái inúaca imalàawa nacàwa yáapi, níái ichanèyécicawa cruz ìwali néetácaténáwa ráunamáita, yéewacaténá áibanái nalicùadaca nachéecami cruz ícha. ³² Iná úwinái yàaca inúaca imalàawa icàwa yáapi yái idàbánéerica nàanàaca. Namalàata nacái icàwa yáapi yái áiba natàtèerica mawiénita Jesús irí. ³³ Quéwa nàacawa Jesús yàatalé, yá naicáca yéetácatéwa, íná càmita nanúa namalàawa icàwa yáapi.

³⁴ Quéwa abéeri úwi isutàaca Jesús ibàlài irícu ùlibàna iyú. Yáta íranámi imusúacawa icháuná irícuíse úni nacáiri yèewi. ³⁵ Nudéca nucàlidacani iyúwaté nuicáanáténi, núa Juanca, nuicácáinaté Jesús yéetácatéwa ipíchawáiseté úwi isutàaca ibàlài irícu ùlibàna iyú. Iná yéewa nucàlidacuéca pirí báisíiri iyúni. Núalíacawa nucàlidacuéca pirí báisíiri iyúni, peebáidacaténácué nacái Jesús itàacái. ³⁶ Namànicaté macáita Jesús irí càide iyúwaté

profetanái itànàaná tàacáisi bàaluité Dios inùmaliçuise Mesías ìwali, yái judío icuèrinápiná Dios ibànuèripinácaté nalí. Profeta itànàacaté tàacáisi Dios inùmaliçuise. Dios ímacaté: “Picácué pimalàa yáapi, yái oveja wàlisàica pinuéricuèca Pascua yàasuná culto piná”, ímacaté yái Diosca. ³⁷ Aiba profeta nacái itànàacaté tàacáisi Dios inùmaliçuise Mesías ìwali. Profeta ímacaté: “Naicáidapiná irí, yái asiali nasutèericaté”, càité itànàaca yái profetamica.

Jesús es sepultado

³⁸ Nésetécáwa José, abéeri Arimatea iyacàlená mìnali, yàacawa Pilato gobernador yàatalé, yá isutáca Pilato ícha Jesús iinámi. Yái Joséca yeebáidacaté Jesús itàacái quèwa ibàacanéri iyúta quèechacáwa cáalucáináté José judío íwacanánái ícha. Yá Pilato imàacaca José yeedáca Jesús iinámi, íná José yàaca yeedáca Jesús iinámi cruz ícha. ³⁹ Nicodemo nacái, yái yèericatéwa áiba catá itàanicaténá Jesús yáapicha, yàanàaca néré itéeri nacái treinta kilo pumèníiri isàni, yèewiàdéericaté pucháiba pumèníiyéi isàni íiwitáaná iyú, ípidenéeyéi mirra, áloe nacái áiba. ⁴⁰ Càité Nicodemo yeedáca Jesús iinámi José yáapicha. Yá néepùacani cáaléeri wáluma iyú náisapièricaté pumèníiri isàni iyú, Nicodemo itéerica. Namànicaté càide iyúwa judíonái imàníná yéetèeyéimiwa irí ipíchawáise nabàliaca nía. ⁴¹ Iyacaté bànacalé inàlimaná mawiénita irí yái nanúacatáica Jesús. Bànacalé inàlimaná yèewi iyaca wàlisàì càliculli canácáwa nabàlièri yéetèerimiwa néré. Yái càlicullica áibanái ícacaté dúli ibàlàì irícu yéewanápiná càlicullicani, capíi imàdàaná nacáiri. ⁴² Naliadaca Jesús iinámi càliculli irículé mawiénicáiná cruz iríni yái càlicullica, catácáiná nacái yàacawa yáté èerica viernesca, ipíchawáise sábadò judíonái iyamáidacatáicawa.

20

La resurrección de Jesús

¹ Mapisáisiwata domingo irícu, María Magdalena ùacatéwa càliculli néré catácatái tàacáwa. Yá uicáca manuíri íba ibàluèricawa méetàucuta càliculli inùma ícha, yái íba nabàlianáca càliculli inùma. Yái càlicullica áibanái ícacaté dúli ibàlàì irícu yéewanápiná càlicullicani, capíi imàdàaná nacáiri. ² Néseté upiàcawa wàatalé, yái Simón Pedro, núa Juan nacái yái yéewáidacalé cáininéerica Jesús iicáca. Yá úumaca walí:

—¡Nadéca needáca Wáiwacali iinámi càliculli irícuise, yá càmita wáaliawa alénacaalí náucani! —úumaca.

³ Néese Pedro, núa nacái Juan, wàaca waicácaténá càliculli nérépiná. ⁴ Wía asianái wapiàcawa pucháibanamata. Nupiàcawa cachàini Pedro ícha. Yá idàba nùanàaca càliculli néré. ⁵ Yá núawia nuicáidaca càliculli irículé, yái càliculli náiquèericaté dúli ibàlàì irícu iyúwa capíi imàdàaná. Nuicáca ibàlemi, yái néepùanacaté Jesús iinámi. Càmita quèwa nuwàlùawa càliculli irículé. ⁶ Néese, Simón Pedro yàanàa núamiwáise, yá iwàlùacawa càliculli imàdàaná irículé. Pedro nacái iicáca yái ibàlemica. ⁷ Iicáca nacái wáluma néepuèricaté iyú Jesús íiwitami. Méetàucuta iríawa áiba wáluma ícha ituwièriwa cayába. ⁸ Néese núa Juan, yái idàbàanéerica yàanàaca càliculli néré, nuwàlùacawa nacái nuicácaténá néré. Nuicáca iyúwa iyáaná, yá nuebáidaca Jesús imichàacatéwa yéetácáisi ícha. ⁹ Càmicáináté wáalía wéemíaca cayába quèechatécáwa càinácaalíté Dios itàacái ímáaná ímèericaté ìwali iwàwacutáanápináté Jesús imichàacawa yéetácáisi ícha. ¹⁰ Néese, wía pucháiba yéewáidacaléca wèepùacatéwa wacapèe néréwa.

Jesús se aparece a María Magdalena

¹¹ Quèwa María Magdalena uyamáacatéwa mawiénita càliculli irí. Idècunitàacá uícháanica, yá úawia uicáidaca càliculli imàdàaná irículé. ¹² Yá uicáca pucháiba ángel cabalèenaméeyéi ibàle yáawinéeyéicawa Jesús iinámi iríacatáicawa. Abéeri yáawinéeriwa Jesús íiwitami néeni. Aiba nacái yáawinéeriwa yàabàlimi néeni. ¹³ Níái ángelca náimaca ulí:

—Néeni, ¿cáná pícháaní? Càmita iwàwacutá pícháanica —náimaca. Yá úumaca nalí:

—Nadéca natéca Nuíwacali iinámi, yá càmita núalíawa alénácaalí náucani —úumaca úái María Magdalenaca.

¹⁴ Udécanacáita càì úumaca, néese uwènúaca uicáidaca uémaléwa báawata, yá abéeri wenàiwica ibàlùacawa néeni. Càmita quéwa úalíawa Jesúsca. ¹⁵ Néese Jesús ímaca ulí:

—¿Néeni? ¿Cáná pícháani? Càmita iwàwacutá pícháanica. ¿Cawiná picutá? —ímaca yái Jesúsca. Uyúunáidéeri meedá icùaca bànacalé inàlimaná càliculì iyacatáica. Iná úumaca irí:

—Píatasica idéca itécani, néese pimàni nulí cayábéeri, picàlida nulíni alénácaalí piriadani, nutécaténani —úumaca irí. Yá uwènúacawa ícha àniwa. ¹⁶ Néese Jesús ímaca ulí:

—¡María! —ímaca ulí. Yá uèpua uwènúa uicáidaca irí àniwa, yá úumaca irí hebreo itàacái iyú:

—¡Raboni! —úumaca irí (ímáanáca “Nuíwacali”). Yá úuwàa ullacawa unùmáawawa Jesús irí, uíbàaca yàabàli ìwali ùacaténá icàaluíniná, càide iyúwaté judío íiwitáise iyáaná. ¹⁷ Quéwa Jesús ímaca ulí:

—¡Picá píbàa nùwali!, iwàwacutácáiná numichàacawa Núaniri Dios yàataléwa. Pìawa picàlidacaténá nuénánái iríni, níara nuéwáidacaléca, siùcasíwata numichàapínacawa Núaniri Dios yàataléwa, Píaniri Dios yàatalécué nacái —ímaca yái Jesúsca. ¹⁸ Iná María Magdalena ùacawa ucàlidaca walíni, wía Jesús yéewáidacaléca. Yá úumaca walí:

—¡Wáiwacaliquéi nudéca nuicáca siùcasíwataàcáwa! —úumaca walí. Ucàlidaca nacái walí yái ímáanáca ulí.

Jesús se aparece a los discípulos

¹⁹ Néeseté idécanáami catáca walí yái domingomica, wía Jesús yéewáidacaléca wàwacáidáyacacawa capíi irícu. Yá wabàliacaté macái capíi inùma llave iyú cáalucáiná wía ipíchaná judío íiwacanánái nanúaca wía nacái. Yáta Jesús ìyaca wèewi. Yá ímaca walí:

—¿Néenicué? Matuíbanáicué pía —ímaca yái Jesúsca.

²⁰ Idécanáami càì ímaca walí, yá yáasáidaca waicá icáapiwa, útuwi yáami, ibàlìirícu nacáiwa ùlibàna yáami. Yá casímáica wawàwa waicácáiná báisícata Wáiwacalicaní. ²¹ Néese Jesús ímaca walí àniwa:

—Matuíbanáicué pía. Càide iyúwa Núaniri Dios ibànùanáté núa, càita nacái nubànùapínacué píawa pimànicaténacué càide iyúwa nuchùullaná —ímaca walí yái Jesúsca.

²² Néese Jesús ipùa icalésawa wapualé yáasáidacaténá wadèñianápiná wacáucawa wàlisàiwá. Yá ímaca walí:

—Peedácué nuícha Espíritu Santo, icuèripínacué píiwitáise. ²³ Aibanái iwènúadacaalí íiwitáisewa Dios irípiná, yá numàacaca píricué nuíwítáisewa picàlidáanápinacué nalí Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná ícha. Quéwa cawinácaalí càimíyéica iwènúada íiwitáisewa Dios irípiná, yá numàacaca píricué nuíwítáisewa picàlidáanápinacué nalí Dios càmita imàaca iwàwawa nabáyawaná ícha —ímaca walí yái Jesúsca.

Tomás ve al Señor resucitado

²⁴ Tomás áibaalí íipidenéeri Gemelo, abéeri wéená wía Jesús yéewáidacaléca doce wamanùbaca, càmitaté ìya wáapícha Jesús yàanàcaalíté wèewiré.

²⁵ Néese wía Jesús yéewáidacaléca áibanái wáimaca Tomás irí:

—Wadéca waicáca Wáiwacaliwa —wáimaca. Quéwa Tomás ímaca walí:

—Càmicaalícáwa nuicá icáapi icháuná útuwi yáamica, yá nacái càmicaalícá numàaca nucáapi ipùatawa néeni útuwi yáami irícu, yá nacái càmicaalícá numàaca nucáapiwa ibàlài icháunálicu ùlibàna yáami, yá càmitàcá núalimá nuebáidaca cáucani —ímaca.

²⁶ Néeseté abéeri semana idénáami, wía Jesús yéewáidacaléca wàwacáidáyacacawa àniwa capíi irícu. Tomás ìyacaté néeni wáapícha. Néese éwita wabàliacáanítaté capíi inùma llave iyú, macái capíi inùma, càicáanáta Jesús yàanàca néré, ibàlùacawa wèewi. Yá itàidaca wía. Ímaca walí:

—¿Néenicué? Matuíbanáicué pía —ímaca yái Jesúsca. ²⁷ Néese Jesús ímaca Tomás irí:

—Pimàaca picáapi ipùatawa nucáapi icháuná irìcu útuwi yáamica, yá piicáida nucáapi irí. Pimàaca picáapiwa nubàlài icháuná irìcu, ùlibàna yáamica. Picá pínáidawa mamáalàacata càide iyúwa wenàiwica càmiri yeebáida, néese jpeebáida nudéca numichàacawa yéetácáisi íicha! —Íimaca yái Jesúsca. ²⁸ Néese Tomás íimaca Jesús irí:

—¡Nuíwacali, píacata Nucuèriná Dios! —Íimaca yái Tomásca. ²⁹ Jesús íimaca irí:

—Tomás, siùca peebáidaca átata piicácáiná núa. Casímáipináca áibanái yeebáidéeyéipiná nutàacái éwita càmiyéicáanáta iicá núa —Íimaca yái Jesúsca.

El porqué de este libro

³⁰ Wía Jesús yéewáidacaléca waicácaté Jesús imànica madécaná wawàsi íiwitáise cachàiníri iyúwa. Quéwa càmita nutànàa macáita cháí cuyàluta irìcu. ³¹ Nudéca nutànàaca yái tàacáisca peebáidacaténácué Jesús itàacái Mesíascani, yái judío icuèrinápináca Dios íbànuericaté walí, Dios Iiricani, yéewanápinácué pidènlaca picáucawa càmiri imáalàawa chènuniré, píacué yeebáidéeyéica Jesús itàacái.

21

Jesús se aparece a siete de sus discípulos

¹ Néesetécáwa àniwa Jesús imàacaca yáawawa waicácani, wía yéewáidacaléca Galilea icalisaniná néeni, áibaalí ípidenéeri Tiberias icalisaniná. Càité imànica: ² Siete wamanùbaca wía iyéeyéicaté néeni: Simón Pedro; Tomás nacái, áibaalí ípidenéeri Gemelo; Natanael nacái, Caná iyacàlená mìnali, Galilea yàasu cáli ínatéeri yàcaléca; wía nacái Zebedeo yéenibe pucháibaca; áibanái nacái Jesús yéewáidacalé pucháiba. ³ Yá Simón Pedro íimaca walí:

—Nùacá nuíbàaca cubái —Íimaca yái Pedroca. Néese wáimaca irí:

—Uwé. Wàata nacáywa píapicha —wáimaca. Yá wàaca wawàlùacawa barca irìculé. Yá mAADÁINÍ wacamáaca wèepunícawa táiyápinama. Quéwa canácata wacaméerica. ⁴ Néeseté amalácaalí yàacawa, yá Jesús imàacaca yáawawa waicácani càina ínata idècunitàacá wàyaca úni yáacubàa barca irìcu. Quéwa wía yéewáidacaléca càmitaté wáalía waicácani. ⁵ Néese Jesús imáidaca walí calisa icàinalená ínatáise. Íimaca walí:

—¡Néenicué, nùacawéeyéiná! ¿Canátacué picaméeri? —Íimaca imáidaca walí. Néese wáimaca irí:

—Canáca wacaméeri —wáimaca irí. ⁶ Néese Jesús íimaca walí:

—Piúcacué pìasu chinchorrowni yéewápuwáise barca íicha, yásí píibàacuéca nía —Íimaca. Néese wamànica càide iyúwa ichùullianá wía, quéwa càmita wáalimá weedáca wàasu chinchorrowni yáacuise manùbacáiná níai cubáica iyéeyéica irìcu. ⁷ Néeseté núa Juan, yái yéewáidacalé cáininéerica Jesús iicáca, núumaca Pedro irí:

—¡Yácata báisí Wáiwacali! —núumaca. Simón Pedro yémàcanacáita Wáiwacalicaní, yá íwalica íbàlewa iwatacáinaté íichawani idècunitàacá íbaidaca. Yá Simón Pedro ip-ísìacawa úni yáaculé, yá imàlacawa càina ínatalépiná yàanàacaténá Jesús yàatalé ráunamáita wapíchalépiná. ⁸ Wía yéewáidacaléca áibanái wàanàaca càina néré barca irìcu. Yá wawatàidaca chinchorro ipuniériwa cubái iyú barca yáamísewa. Càmita máini déeculé wía càina íicha, cawàwanáta wàyaca cien metro idècuni càina íicha weedácaalíté níai cubáica. ⁹ Wamusúacanáamiwa barca irìcuise, yá waicáca abéeri cubái iriàdéeri quichái imení ínata pan yáapicha. ¹⁰ Jesús íimaca walí:

—Peedácué néená níai cubáica píibèeyéica —Íimaca yái Jesúsca.

¹¹ Yá Simón Pedro iwàlùacawa barca irìculé, yá iwataidaca chinchorro càina ínatalé, yái chinchorro ipuniéricawa manuínaméeyéi cubái iyú. Yá waputàaca nía, ciento cincuenta y tres namanùbaca manuínaméeyéi cubáica. Ewita manùbacáanáta nía, càicáanáta càmita namadá chinchorro. ¹² Néese Jesús íimaca walí:

—Aquilé, píacué piyáaca piyáacaléwa —Íimaca yái Jesúsca. Yá canácata wéená wía yéewáidacaléca isutéeri yémàlawa cawinácaalíni wáalíacáináwa Wáiwacalicaní. ¹³ Néese

Jesús yàacawa quichái néré, yá yeedáca pan icáapi iriculéwa, yá iwacùaca walíni, wía yéewáidacaléca, yá iwacùaca nacái walí yái cubáica.

¹⁴ Yácata máisibáaná yàawiría Jesús imàacaca yáawawa waicácani wía yéewáidacaléca, idécanáamité imichàacawa yéetácáisi ícha.

Jesús habla con Simón Pedro

¹⁵ Néeseté wadécanáami wayáaca wayáacaléwa, yá Jesús íimaca Simón Pedro irí:

—Simón, Jonás ìiri, ¿cáininásica piicáca núa náicha? —íimaca yái Jesúsca. Pedro íimaca irí:

—Báisíta, Nuíwacali, pialíacawa cayábaca nuicáca pía —íimaca yái Pedroca. Néese Jesús íimaca irí àniwa:

—Péewáida nùasu wenàiwica siùquéeyéica tàacáwa idàba yeebáidaca nutàacái. Picùa nía càide iyúwa oveja icuèriná icùacaalí oveja cáininéeri iyú, níái oveja púubanameyéyi yáanaca —íimaca yái Jesúsca. ¹⁶ Néese Jesús isutáca yéemlawa Pedro àniwa. Jesús íimaca irí:

—Simón, Jonás ìiri, ¿cáininásica piicáca núa? —íimaca yái Jesúsca. Pedro íimaca irí:

—Báisíta, Nuíwacali, pialíacawa cayábaca nuicáca pía —íimaca yái Pedroca. Néese Jesús íimaca irí:

—Picùa nùasu wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái. Picùa nía càide iyúwa oveja icuèriná icùacaalí oveja cayábéeri iyú —íimaca yái Jesúsca. ¹⁷ Néese Jesús isutáca yéemlawa àniwani máisiba yàawiríanápiná. Jesús íimaca Pedro irí:

—Simón, Jonás ìiri, ¿cayábasica piicáca núa? —íimaca yái Jesúsca. Yá achúmaca Pedro iwàwa, Jesús isutácáiná yéemlawni máisiba yàawiría cáinináaná iicácani. Yá Pedro íimaca irí:

—Nuíwacali, pialíacawa macáita ìwali. Pialíacawa cayábaca nuicáca pía —íimaca yái Pedroca. Néese Jesús íimaca irí:

—Péewáida nùasu wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái. Péewáida nía nutàacái iyú càide iyúwa oveja icuèriná icutácaalí ipìra iyáapináwa. ¹⁸ Péemlaca cayába. Bàaluité ùuculírícaalíté pía, yáté piwalica piàlewa, yá piàcatéwa àta alénácaalíté piwàwa piacawa, quéwa béericaalípiná pía, yásí piducúaca pianawa, yá áibanái nadacùapiná piwalíabàa, yá natépiná piawa càmicatalé piwàwa piacawa —íimaca yái Jesúsca.

¹⁹ Jesús icàlidaca Pedro iríni wéemlacaaténá Pedro yéetáanápínátéwa cruz ìwali, yásáidacaténá èeri mìnánái irí cachàinica Dios íiwitáise Pedro yéetácaalípinátéwa Jesús ìwali yeebáidacáiná Jesús itàacái. Néese Jesús íimaca Pedro irí:

—¡Píawa núamiwáise! —íimaca yái Jesúsca.

El discípulo a quien Jesús quería mucho

²⁰ Néeseté Pedro iwènúacawa iicáidaca íinataléwa, yá iicáca nùacawa náamísewa, núa Juanca. Núacata yái yéewáidacalé cáininéerica Jesús iicáca. Núacata yái yáawinéericatéwa mawiénita Jesús irí wayácaalíté wayáacaléwa Pascua yaalí Jesús yáapicha; núacata yái isutéericaté yéemlawa Jesús: “Nuíwacali, ¿cawiná yái itéeripináca piùwidenái náibàacaténá pía?” núumacaté Jesús irí. ²¹ Néese Pedro iicáca núa, yá isutáca yéemlawa Jesús:

—Nuíwacali, ¿néeni yái aslálíca? ¿Càinácaalí ìyáanápíná? —íimaca yái Pedroca. ²² Jesús íimaca Pedro irí:

—Nuwàwacaalí ìyaca àta nùanàacatalépináta àniwa, càmita iwàwacutá pialíacawa nuíwitáise. Iwàwacutá peebáidaca nutàacái mamáalàacata —íimaca yái Jesúsca.

²³ Iná áibanái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nayúunáidaca càminápíná nuétáwa. Quéwa Jesús càmita càì íima. Néese íimacaté: “Nuwàwacaalí ìyaca àta nùanàacatalépináta àniwa, càmita iwàwacutá pialíacawa nuíwitáise”, càité íimaca yái Jesúsca.

²⁴ Núacata yái Juanca, Jesús yéewáidacalécaté, yái icàlidéerica Jesús iináwaná ìwali. Nudéca nutànàacuéca piríni. Macáita wáalíacawa nudéca nucàlidaca báisíiri iyúni.

²⁵ Jesús imànicaté manùba càníiri nutànàa ìwali. Natànàacaalí macáita yái Jesús imànírícatá, yá cuyàluta napuníadaca macái cháì èerítá.

LOS HECHOS

La promesa del Espíritu Santo

¹ Nubànua pirí cuyàluta, Teófilo, nùacawéeriná máiníri cáimiétacanáca. Bàaluité nutànàaca pirí yáara idàbáanéericaté cuyàlutaca nucàlidacaténá pirí macáita Jesús imànínáté, yéewáidáanáté nacái quéechatécáwa. ² Nucàlidacaté piríni nùasu idàbáanéerité cuyàluta irìcu càinácaalíté Jesús imànica yèepunícaalítéwa cháí èeri irìcu àta imichàacatalétatéwa chènuniré. Ipíchawáiseté yàacawa èeri ícha, yá imáidaca yàataléwa yàasu apóstolnáiwa, íbaidéeyéipináté irí yáamirìcubàa. Néese Espíritu Santo íiwitáise iyú, Jesús yàalàaca nía náaliacaténáwa càinácaalípináté iwàwacutáaná namànica. ³ Jesús yéetácadénáamitéwa, néese imichàacatéwa yéetácáisi ícha. Yá imàacaca yáawawa apóstolnái iicácani. Cuarenta èeri imàacacaté yàacawa yáawawa naicácani náaliacaténátéwa báisíri iyú cáucani. Yéewáidaca nía nacái neebáidáanápíná Dios itàacái namànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná.

⁴ Idècunitàacá iyaca yàasu apóstolnái yáapichawa, yáté Jesús yàalàaca nía ipíchanaté namusúacawa Jerusalén iyacàlená ícha. Iimacaté nalí:

—Picùacué Espíritu Santo yàanàaca, yái Núaniri Dios íméericaté ìwali ibànùanápínacué piríwani, càitade iyúwa númáanácuéca pirí. ⁵ Báisíta Juan el Bautista ibautizacaté wenàiwicanái úni yáaculé. Quéwa mesúnamáita Dios ibànùacué piríwa Espíritu Santo, yái yàacawéeridéeripínacuéca píawa, ibautizacaténacué píiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú — ímaca yái Jesúsca.

Jesús asciende al cielo

⁶ Néeseté idècunitàacá nàwacáidáyacacawa Jesús yáapicha, yá apóstolnái náimaca nasutáca néemàawani:

—Wáiwacali, ¿siùcatasica piwasàa wía romanonái ícha, wía judíoca, yéewacaténá píata icùaca wàasu cáli néeséeyéi? —náimaca. ⁷ Néese Jesús ímaca nalí:

—Càmitacué iwàwacutá píalíacawa càiná èeri irìcucaalí Núaniri Dios imànìpinacué pirí wawàsi. Abéerita Núaniri Dios yáaliéricawa. Càmita icàlida áibanái iríni càiná èeri irìcucaalípináni. Càmitacué iwàwacutá píalíacawa. ⁸ Quéwa Espíritu Santo iwàlùapínacué piwàwaliculéwa, yái yèeripínacuéca pichàiniwa chènuníiséericawa, yéewanápínacué pípicàlidaca nuináwaná ìwali, ipíchanacué cáaluca piicáca wenàiwicanái. Càitacué nacái picàlidapíná nuináwaná ìwali Jerusalén iyacàlená irìcu, Judea yàasu cáli néenibàa nacáiwa, Samaria yàasu cáli néenibàa nacái, nía nacái yàcalé déecubàanaméeyéica, cháí èeri irìcu — ímaca nalí yái Jesúsca.

⁹ Idécanáamité càí ímaca, idècunitàacá naicáidaca irí, yá imichàacatéwa náicha chènuniré. Yá iwàlùacawa acalèe yèewiré, càmita quirínama nadé naicácani. ¹⁰ Idècunitàacá Jesús imichàacawa, yá naicáidaca yáamísewa chènuniré. Yá pucháiba asíanái cabalèenaméeyéi ibàle namàacacaté níawawa apóstolnái iicáca nía. ¹¹ Yá náimaca apóstolnái irí:

—Píacué Galilea yàasu cáli néeséeyéica, ¿cánacué píbalùa piicáidaca chènuniré? Yái Jesús siùquéerica tàacáwa imichàacawa chènuniré pèewísecué, yàanàapíná àniwa acalèe yèewíse càide iyúwa pídeenacué piicácawa imichàacawa —náimaca níái ángelca.

Se escoge a Matías para reemplazar a Judas

¹² Néeseté apóstolnái yèepùacawa dúli íinatáise, ípidenéechúa Olivos, olivo inàlimanáca. Yá nàacawa Jerusalén iyacàlená néré. Uái dúli yáawinéechúacawa mawiénita Jerusalén iyacàlená ícha, batéwa abéeri kilómetro idècuni, càiride iyúwaté judíonái íiwitáise imàacáaná nèepunícawa sábado irìcu nayamáidacatáicawa. ¹³ Nàanàacaté yàcalé néré, yá macáita nayamáacawa abéeri capíi imàdáaná irìcu iyéerica chènunibàa cáli inàni ícha. Once namanùbaca níái asíanáica iwàluéyécawa néré: Pedro, Juan nacái, Santiago nacái,

Andrés nacái, Felipe nacái, Tomás nacái, Bartolomé nacái, Mateo nacái, Santiago nacái yái Alfeo ìrica, Simón nacái, áibaalí ìpidenéeri Celote, Judas nacái, yái Santiago yéénásàirica. ¹⁴ Abédanamata náiwitáise náapichawáaca canánama nàwacáidáyacacawa nasutácáténá níawawa Dios ícha mamáalàacata, náapicha nacái abénaméeyéi inanáica, María nacái, Jesús yáatúaca, Jesús yéénánái nacái.

¹⁵ Néenialíté Pedro imichàa ibàlùacawa nàacuéssemi, níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái, ciento veinte namanùbaca ìwacáidáyaquéeyéicawa néré. Yá ímaca nalí: ¹⁶ “Píacué nuénánáica, idéca ichàbacawa macáita càide iyúwa rey David itànàanáté Dios itàacái, Espíritu Santo inùmaliçúse. Bàaluitécáiná David itànàaca tàacáisi Judas Iscariotemi iináwaná ìwali, yái yèericatéwa náiwitápu níai úwinái ìbèyeyéicaté Jesús presocaténáté namànicani. ¹⁷ Yèepunícáinatéwa wáapicha, yái Judasmica. Ìbaidacaté nacái Dios irí wáapicha”, ímaca yái Pedroca. ¹⁸ Sacerdote íiwacanánái iwènicaté abéeri cáli Judas yáasu plata iyú yái nèericaté irí platamica imàníricaté ìwalíse ibáyawanáwa. Imulacàacatéwa yái Judas ichéecamica, yá yúuwàacawa isubèriacawa ìwalìabàawa balánamá, iyapicúami imusúacawa ícha canánama. ¹⁹ Néese, Jerusalén ìyacàlená mìnánái yéemìacaalíté Judasmi ìyáaná, yá nàaca ìpidená yái cálica Acéldama, ímáanáca nataacái iyú: “Íraí yàalu”. ²⁰ Pedro itànánica nalí àniwa níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Pedro ímaca nalí: “Càité rey David itànàacaté tàacáisi Judas Iscariotemi ìwali cuyàluta Salmos ìricu. David ímacaté: ‘Máisapínaca icapèemica, canácata ìyèeripíná icapèemi ìricu’, càité David itànàaca. Itànàacaté àniwa: ‘Aiba wenàiwica àniwa ìbaidapíná yáamirìcubàami’, càité David itànàaca Salmos ìricu”, ímaca yái Pedroca.

²¹ Pedro idécanáamité icàlidaca nalíni Judasmi iináwaná ìwali, yá ímaca nalí àniwa: “Iyéeyéica wèewi níai asianáica yèepuníyeyéicatéwa wáapicha èeri imanùbaca idècunitàacá Wáiwacali Jesús ìyaca wáapicha. ²² Yèepuníyeyéicawa wáapicha Juan ibautizácátáiseté Jesús àta Wáiwacali imichàacatalétatéwa wáicha chènuniré. Càide iyúwaté rey David itànàanáté tàacáisi ímèerica: ‘Aiba wenàiwica àniwa ìbaidapíná yáamirìcubàami’, càita nacái iwàwacutá abéeri ìbaidaca Dios irípiná wáapicha Judas yáamirìcubàami icàlidacáténá Jesús iináwaná ìwali idéca imichàacawa yéetácáisi ícha”, ímaca yái Pedroca.

²³ Iná macáita Jesús yéewáidacaléca manùbéeyéi needáca nèewísewa pucháiba asianái. Abéeri ìpidená José, áibaalí ìpidená Barsabás, áibaalí ìpidená nacái Justo, máisibaca ìpidená. Yá nacái yàacawéerináca ìpidená Matías. ²⁴⁻²⁵ Yá macáita nasutáca níawawa Dios ícha macáita namanùbaca iyúwa. Náimaca: “Wáiwacali, píacata yái yáaliérica macái wenàiwica íiwitáise. Píasáida walí càirínácaalí néená níai pucháiba asianáica piwàwéeri ìbaidaca píri iyúwa apóstol Judas yáamirìcubàami, yái Judas ìbaidacalémica Judas yúuquéericaté íchawa ibáyawaná ìwalísewa, yàacáténátéwa yùuwichàacatalépinácawa, yái infernoca”, náimaca nasutáca Dios.

²⁶ Néese, iyúwaté judío íiwitáise ìyáaná, náucaca náichawa suerte púubanaméeyéi íba, náalíacáténátéwa càirínácaalí néená Dios yeedéericaté ìbaidéeripínáté Dios irí náapicha níai apóstolca. Yá needáca náicha Matías, ìbaidéeripíná Dios irí náapicha. Yácata doce apóstol yéénáca, yái Matíasca.

2

La venida del Espíritu Santo

¹ Néenialíté judiónái namànicaté nàasu cultowa ìpidenéerica Pentecostés, yá macáita yeebáidéeyéica Jesús itàacái nàwacáidáyacacawa abéeri capli ìricu. ² Yátaté néemìlaca manuíri sànasi chènuníseeri càide iyúwa wéemianá cachàiníri cáuli isàna. Macáita yáawinéeyéicawa capli ìricu néemìlaca yái sànasica. ³ Yá naicáca quichái nacáiri ipèrùà manùba càide iyúwa waicáaná quichái. Yá quichái ipèrùà iseríacawa náiwita ìwali náalimáwanama, macáita níai wenàiwicaca. ⁴ Yá Espíritu Santo iwàlùacawa nawàwaliculé

canánama, icùacaténá náiwitáise. Yá nadàbaca nacàlidaca tàacáisi Dios inùmallicuise áiba cáli néeséeyéi itàacái iyú, yái tàacáisca càmíiritécáwa nadé náaliaca natàanica iyú, càide iyúwa Espíritu Santo imàacáaná nacàlidacani.

⁵ Néenialité áibanái judío ìyaca néeni Jerusalén ìyacàlená irìcu, yàanèeyéicaté macái cáli néese. Níái judíoca neebáidacaté Dios itàacái cáaliacáiri iyú. ⁶ Judiónái yéemiacanacáita yái sànasi chènuníiséerica, yá manùba nàwacáidáyacacawa capìi néré. Néemíaca apóstolnái, áibanái nacái náapichéeyéica, nacàlidaca nalíni natàacái imanùbaca iyú. Macái wenàiwica yéemíaca itàacáiwa. Náináidacawa manuísíwata néemíaca natàacáiwa, níái manùbéeyéica judíoca yàanèeyéicaté capìi néré. ⁷ Yá judiónái nasutáca néemíawa níawáaca:

—¿Càinásica yéewaná natàanica watàacái imanùbaca iyú? Ewita Galilea yàasu cáli néeséeyéicáaníta nía canánama, càicáaníta natàanica watàacái imanùbaca iyú. ⁸ ¿Càinásica yéewaná náalimá nacàlidacani watàacái iyú? ⁹ Manùba cáli néeséeyéi wía: Partia yàasu cáli, Media yàasu cáli nacái, Elam yàasu cáli nacái, Mesopotamia yàasu cáli nacái, Judea yàasu cáli nacái, Capadocia yàasu cáli nacái, Ponto yàasu cáli nacái, Asia yàasu cáli nacái, ¹⁰ Frigia yàasu cáli nacái, Panfilia yàasu cáli nacái, Egipto yàasu cáli nacái, Libia yàasu cáli néeséeyéi nacái, ìyéeyéica mawiénita Cirene yàasu cáli irí, Roma ìyacàlená mìnánái nacái ipáchiyéyéica ìyaca cháí, ¹¹ áibanái nacái judíosiswanái, áibanái nacái càmíiyéica judío iwènúadéeyéicaté ìiwitáisewa neebáidacaténá Dios itàacái iyúwa judíosiswanái, Creta yàasu cáli néeséeyéi nacái, Arabia yàasu cáli néeséeyéi nacái. Manùba cáli néeséeyéica wía, quéwa macáita wáalimáwanama wéemíaca natàanica watàacái iyú nacàlidaca ìwali yái Dios imànínáca cayábéeri ìiwitáise cachàiníri iyúwa —náimaca nalíwáaca.

¹² Níái manùbéeyéi wenàiwicaca, càmítaté náaliawa càinacaalí iyú yéewaná apóstolnái càì natàanica madécaná tàacáisi iyú yéewanápiná manùbéeyéi cáli néeséeyéi yéemíaca itàacáiwa. Nasutáca néemíawa níawáaca:

—¿Càinásica yéewaná càì natàanica? —náimaca nalíwáaca. ¹³ Abénaméeyéi quéwa naicáanicáita apóstolnái iquíniná meedá. Iná náimaca:

—¡Càméeyéica nía meedá! —náimaca naicáanica.

Discurso de Pedro

¹⁴ Néeseté Pedronái, níái docéeyéica imanùbaca apóstolca, namusúacawa manùbéeyéi yèewíise, níái ciento veinte namanùbaca yeebáidéeyéica Jesús itàacái nacàlidacaténá manùbéeyéi wenàiwica iríni. Yá Pedro icàlidaca nalíni cachàiníri tàacáisi iyú. Iimaca nalí: “Píacué, nuénánái judíoca, macáitacué pía nacái Jerusalén ìyacàlená mìnánáca, péemíacué cayábani yái nucàlidéeripinácuéca piriwa. ¹⁵ Piyúunáidacuéca nacàmaca níái wenàiwicaca. ¡Càmíirita! Canácata icàméeri mapísái yáawanáitacáwa a las nueveta. ¹⁶ Néese Dios idéca ibànùaca Espíritu Santo càide iyúwa profeta Joel icàlidáanáténi bàaluité, itànàanáté tàacáisi Dios inùmallicuise nacái. Dios ímacaté:

¹⁷ ‘Mawiénicaalí yái èeri imáalàacatáipináwa, yá nubànùapiná Espíritu Santo wenàiwicanái irí canánama, yàacawéeridacaténá nía; íná yéewanápinácué péenibe nacàlidaca tàacáisi nunùmallicuise; nubànùapiná tàacáisi ùculiyéi irí yéenáiwánási nacáiri iyú, béeyéi irí nacái náamacani irícuisewa.

¹⁸ Néenialípiná nubànù Espíritu Santo nùasu wenàiwicanái iwàwalliculéwa, yàacawéeridacaténá nía, asíanái, inanái nacái, yéewanápiná nacàlidaca tàacáisi nunùmallicuise.

¹⁹ Capíraléeri cáli irícuwa núsáidapiná naicá wawàsi nacalùadéeripiná naicáca, línata nacái cáliquéi—irái, quichái, acalèe nacáiri íisaca nacái.

²⁰ Yái èeri icamaláná catéeripináwa, quéeri nacáiwa naiquéechúapiná quíirawaca càide iyúwa waicáaná irái, ipíchawáise nùasu èeri máini cayábéeri yàanàca, caiyéininéeri nacái.

²¹ Quéwa macáita cawinácaalí wenàiwica isutéeyéica yáawawa nuícha nuicáanápiná nupualé, nuwasàapiná níawa nùasu yùuwichàacáisi íichawa’, íimacaté yái Diosca, càité profeta Joel itànàacaté tàacáisi Dios inùmallicuise.

²² “Iná péemìacué cayábani yáí nucàlidéeripinácuéca piriwa, piacué israelitaca: Píalíacuécawa machacàníiri iyú cànínacaalíté iyáaná pèewibàa, yáí Jesúsca, Nazaret iyacàlená néeséerica. Dios idéca yáasáidacuéca piríni, píalíacaténáwa Jesús ìwali, abéeri Dios néeséericani, yáí Jesúsca. Dios imàacacaté Jesús imànica máiníiri cayábanaméeri wawàsi, càmiirica wenàiwica idé imànica, yáasáidacaténácué pirí Dios ibànùacani. ²³ Ewitacué píalíacáanítatéwa ìwali Dios néeséericani, càicáanítacué píibàacaténi, pinúacaténáni. Quéwa bàalutésíwa Dios ínáidacatéwa imàacáanápíná áiba wenàiwica iyúudàacuéca píibàaca Jesús presoíri iyú, yéewanápinácué pimàacaca báawanaméeyéi asíanái itàtàacani cruz ìwali. ²⁴ Quéwa Dios iwasàacaté Jesús yéetácáisi íicha, yáté imichàidaca Jesús yéetácáisi íicha càmicáiná yéetácáisi yáalímá imawènìadacani. ²⁵ Yáté rey David icàlidacaté tàacáisi Jesús ìwali Dios inùmalìcuíse. Jesús íimacaté Dios irí:

‘Nucuèriná Dios, núalíacawa pìyáanápíná núapicha càiripináta, pìacawéeridaca nacái núa. Iná canácata yáalíméeri imàacaca nucaláacawa píicha, pía Nucuèriná Diosca.

²⁶ Iná yéewa casímáica nuwàwa, yásí nucántàa nacái casímáiri iyú. Yá máiní manuíca nuínáidapínácuéca nuwàwawa píwali,

²⁷ càmicáiná pimàacapíná núa càliculli irìcu. Càmita nacái pimàacapíná ibadácawa yáí nuínáca, núa pìasu wenàiwicaca mabáyawanéerica.

²⁸ Pidéca pimàacaca cáuca núa, yá nuyanídapínácuéca nùyacaalípináta píapicha’, íimacaté yáí Jesúsca, càité David itànàaca Jesús itàacái.

²⁹ “Píacué nuénánáica, macáitacué wáalíacawa wàawirimi rey David yéetácatéwa, yáté nabàllacani. Siùcade macáita wía judíoca wáalíacawa alénácaalí David yàasu càlicullimi iyaca cháí wèewibàa. ³⁰ Profetacaté yáí rey Davidmica, yá yáalíacatéwa nacái Dios imànicaté wawàsi David yáapicha cáimiétacanéeri iyú imàacáanápínáté rey David itaquéerinámi icùaca israelitanái David yáamirìcubàami. ³¹ David icàlidacaté yáí tàacáisi Dios inùmalìcuíse, càide iyúwa David idéca nacáicaalí iicáca macáita yáí ichàbáanápínácuéca. Iná yéewa rey David icàlidacaté tàacáisi íiméerica Mesías icáucàanápínátéwa, yáí israelita icuèrinápínáca. David íimacaté nacái Mesías càminápínáté iyamáawa càliculli irìcu, càminápínáté nacái iinámi ibadáwa. ³² Yáí Jesúsca, Dios idéca icáucàidacani, yá nacái macái wía, wadéca waicáca cáucani. ³³ Dios idéca imichàidaca Jesús chènuniré, imàaca nacái yáawinacawa yéewápuwáise Dios irí, icùacaténá macáita Dios yáapicha chènuniré. Yá càide iyúwaté Jesús icàlidáaná walíni, Wáaniri Dios idéca imàacaca Jesús ibànùaca walí Espíritu Santo. Siùca èeri píidécúéca péemìaca, píicáca nacái cànínacaalí iyú Espíritu Santo icùaca wenàiwicanái íiwitáise. ³⁴ Wáalíacawa Mesíascani yáí Jesúsca, Dios ibànùeripínacaté icùacaténá wía, yácáiná rey David càmitaté imichàawa chènuniré icáuca yáapichawa, quéwa David icàlidacaté tàacáisi Mesías ìwali Dios inùmalìcuíse. David íimacaté:

‘Wacuèriná Dios íimacaté Nuíwacali irí: Píawinawa núapicha nuéwápuwáise picùacaténá núapicha macáita,

³⁵ idècunitàacá numawènìadaca píicha macái piùwidenáíwa, íimaca yáí Diosca’, càité David íimaca.

³⁶ “Píacué macái Israel itaquénáinámica, iwàwacutácué píalíacawa báisíiricani: Yáí Jesúsca, pinuéricatécué cruz ìwali, yácata Dios imàaquéerica Wáiwacalipíná, Mesías nacái, yáí wacuèrinápínáca, wía judíoca”, íimaca yáí Pedroca.

³⁷ Néese níái wenàiwica ìwacáidáyaquéeyéicawa néré, néemìacáiná Pedro yàasu tàacáisi, íná máiní achúmaca nawàwa nabáyawaná ìwaliwa. Yá nasutáca néemìawa Pedro, apóstolnái nacái. Yá náimaca nalí:

—Píacué wéenánáica, ¿càinásica iwàwacutá wamànica? —náimaca. ³⁸ Néese Pedro íimaca nalí:

—Píwènúadacué píiwitáisewa Dios irípiná. Pibautizácué nacáiwa Jesucristo íipidená ìwali píasáidacaténácué peebáidaca itàacái. Yásí Dios imàacacué iwàwawa píbáyawaná íicha. Ibànùapínácué pirí Espíritu Santo icùacaténácué píiwitáise. ³⁹ Yáí Espíritu Santoca, Dios iwàwéericuécaca yàaca pirí, péenibe irí nacái, nalí nacái macáita iyéeyéica déeculé, yácáiná

Dios ibànùapiná Espíritu Santo nalí canánama, cawinácaalí Wacuèriná Dios iwàwéeyéica imáidaca yàasunáipináwa —ímaca yái Pedroca. ⁴⁰ Càita Pedro icàlidaca nalíni déecuíri iyú, yàalàa nacái nía. Ímaca nalí:

—Piwènúadacué píiwitáisewa ipíchaná Dios yùuwichàidacuéca pía náapicha níai cabáyawanéeyéi wenàiwicaca —ímaca yái Pedroca.

⁴¹ Inaté níai yeebáidéeyéicaté Pedro yàasu tàacáisi, nabautizácawa. Tres mil namanùbaca níai yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái yáté èerica. ⁴² Nàwacáidáyacacawa náapicha áibanái yeebáidéeyéica néemìacaténá apóstolnái yéewáidáaná nía. Yá macáita neebáidaca cachàiniwaca. Abédanamata nacái náiwitáise, nàaca nacái nalíwáaca nàasuwa. Nàwacáidáyacacawa nasutácaténá níawawa Dios íicha, nawacùacaténá nàwaliwáaca pan, yái Santa Cenaca, nawàwalicaténá Jesús yéetácatéwa náichawalíná.

La vida de los primeros cristianos

⁴³ Néeseté apóstolnái ichùnìaca yàacawa manùbéeyéi cáuláiquéeyéi Dios íiwitáise iyú. Dios imàaca nacái namànica manùba cachàiníri iyú camíiri wenàiwica idé imànica. Iná Jerusalén iyacàlená mìnanaí cáaluca nawàwa nàináidacáwacawa canánama. ⁴⁴ Macáita níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái, abédanamata náiwitáise, nàaca nacái nalíwáaca nàasuwa. ⁴⁵ Yá nawéndaca nàasuwa càinácaalí nadènièrica nawacùacaténá iwènináami catúulécanéeyéi irí yeebáidéeyéica Jesús. ⁴⁶ Eeri imanùbaca nàwacáidáyacacawa templo irìculé nàacaténá Dios irí cayábéeri. Nàwacáidáyaca nacáywa nacapèe irìculéwa nawacùacaténá nàwaliwáaca pan, yái Santa Cenaca nawàwalicaténá Jesús yéetácatéwa náichawalíná. Yá nayáaca nayáacaléwa náapichawáaca casímáiri iyú nawàwalicuísewa. ⁴⁷ Jerusalén iyacàlená mìnanaí cáimiétaquéeri iyú naicáca wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Eeri imanùbaca Wáiwacali iwasaaca áibanái wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha néenánáicaténá nía, níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái.

3

Un cojo es sanado

¹ Aiba èerité Pedro, Juan nacái nàacawa templo néré a las trescatáica táicalé càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná nasutáca níawawa Dios íicha èeri imanùbaca. ² Macái èeri imanùbaca iyacaté néré abéeri asiali éeruiri yàabàli, quéwa yáta imusúanátawa. Eeri imanùbaca áibanái itècani templo inùma nérépiná, yái templo inùma ípidenácatáica Hermosa. Néré isutáca plata wenàiwicanái íicha, níai iwàluèyéicawa templo irìculé. Isutáca náicha plata iwèniacaténá iyáapináwa. ³ Iicáca Pedro, Juan nacái iwàluèyéiwa templo irìculépiná, yá isutáca náicha plata. ⁴ Idècunitàacá isutáca náicha plata, yá naicáidaca irí. Pedro ímaca irí:

—Piicáida walí —ímaca yái Pedroca. ⁵ Yái asiali éeruiri yàabàli iicáidaca nalí machacànita, iyúunáidacáiná nàapináca irí plata. ⁶ Quéwa Pedro ímaca irí:

—Canáca nulí plata, orocáaníta canácata nulíni. Numànica piríwa yái núaliméerica numànica. Núumaca pirí Jesucristo Nazaret iyacàlená néeséeri inùmalicuíse, yái ichàiniadéerica núa, nuchùnìacaténá pía, pimichàawa pìpìná —ímaca yái Pedroca.

⁷ Yá Pedro íbàaca asiali icáapi yéewápuwáiséeri, yá Pedro imichàidaca ibàlùawa yái asialica. Idècunitàacá imichàacawa yái asialica, yáta cachàinica yàabàli. ⁸ Yá ipisia ibàlùacawa. Yá idàbaca ìpìnaca. Iwàlùacawa Pedronái yáapicha templo irìculé, ip-isianíca nacái yàacawa, yàaca Dios irí cayábéeri néeninamata. ⁹ Macáita wenàiwica iyéeyéica templo irìcu naicáca ìpìnáníca. Néemìa nacái itàacái yàaca Dios irí cayábéeri.

¹⁰ Nàináidacawa manuísíwata naicáidaca irí, cáalu nacái nàináidacawa nawàwawa ìwali, yái asiali ichàbàanáca, nàalíacáinatéwa Dios íiwitáise iyaca néré, nàalíacáiná naicácani yái asialica, nàalíacáiná nacáywa ìwali yáawinánáirimicawa isutáca náicha plata templo inùma néré ípidenácatáica Hermosa.

Discurso de Pedro en el Pórtico de Salomón

¹¹ Yáì asìali éeruìricaté yàabàlimi, ichùnièricatéwa, càmita iwàwa nàacawa ícha yáì Pedroca, Juan nacáì. Nabàlùacawa abéeri imàdàaná néeni templo iricúiri. Yáì imàdàanáca ípidenacaté Pórtico de Salomón. Madécaná wenàiwica nàináidacawa manuísíwata néemìaca Pedronáì iináwaná, íná napìacawa néré naicacáténá nía. ¹² Néese Pedro iicácáiná nàwacáidáyacacawa, yá ìimaca nalí: “¿Cánásicué máiní píináidacawa manuísíwata piicáidaca walí, píacué israelitaca? Picácué píináidawa wadéca wachùnìaca yáì asìalica wáiwitáise iyúwa meedáta. ¿Càmírita! Càmita nacáì wadé wamàacaca ìipìnaca ìwalíise yáì wamàníináca culto Dios irí. ¹³ Achúmatàacáwa nucàlidacué piríwani càinácaalí yéewaná ìipìnaca. Péemìacué cayába quéechacáwa: Wacuèriná Dios, yáì Dios wàawirináimi Abraham, Isaac nacáì, Jacob nacáì nèericaté icàaluíniná, yácata imàaquéerica Jesús iyaca cáimiétacanéeri iyú náicha canánama, íbaidéerica Dios irípiná. Yáì Jesúsca presocatécué pimànicani, pimàacacáténaté càmiyéi judío inúacani, níai icuèyéica wàasu cáli. Néeseté gobernador Pilato iwàwacaalíté iwasàaca Jesús, yá pitàanicatécué báawéeri iyú Jesús ìwali, íná càmitatécué pimàaca Pilato iwasàacani. ¹⁴ Càmitacué pisutá Pilato iwasàanápínaténi, yáì Jesús mabáyawanéerica imàníirica càide iyúwa Dios ichùulianá. Néeseté pisutácuéca Pilato ícha iwasàanápínatécué pirí abéeri inuèricaté wenàiwica. ¹⁵ Càita pinúacatécué yáì yèerica wacáuca càmiiri imáalàawa. Quéwa Dios imichàidacaténi yéetácáisi ícha. Wía nacáì, wadéca waicáca cáucani, yáì Jesúsca. ¹⁶ Siùcade yáì asìali piiquéricuéca cháì, píaliéricué nacáì piicáca, idéca ichùniacawa cachànicaténáni Jesús ípidená ìwali, ìipìnacáténá, yeebáidacáiná Jesús itàacáì. Dios idéca imàacaca wachùnìacani cayába, càide iyúwa piicáanacué macáitani, weebáidacáiná Jesús itàacáì.

¹⁷ “Píacué nuénánáica, núaliacuécawa píwali, píiwacanánái nacáì pinúacaalítécué Jesús, càmitacué báisíiri iyú píaliacawa cawinácaalí yáì pinuèricatécuéca. ¹⁸ Quéwa Dios imàacacatécué pimànica càide iyúwaté yàasu profetanái canánama nacàlidaca tàacáisi Dios inùmalicúise ìwali yáì yàasu Mesíasca. Náimacaté iwàwacutáanápínaté Mesías yéetácawa, yáì wacuèrinápináca Dios ibànùerica walí, wía israelitaca. ¹⁹ Iná, piwènúacuéwa Dios irí àniwa, piwènúadacué nacáì píiwitáisewa Dios irípiná yéewacáténacué imàacaca iwàwawa píbayawaná ícha. Piwènúadacaalícué píiwitáisewa píbayawaná íchawa caquialéta, yá cawàwanáta Wacuèriná Dios imàacapínacué pìyaca matuíbanáiri iyú. ²⁰ Piwènúadacué píiwitáisewa Dios irípiná yéewanápinacué Dios ibànùaca pìatalé Jesús, yáì Mesíasca. Bàaluité Dios íináidacawa imàacáanápínacué picuèrinápinácani, píacué israelitaca. ²¹ Quéwa iwàwacutá Jesucristo iyamáacawa chènuniré àta Dios ichùniacataléta macáì wawàsi càide iyúwaté profetanái íimáaná Dios inùmalicúise, níai Dios yàasu profetaca íbaidéeyéicaté Dios irípiná bàaluité èeri. ²² Càité profeta Moisés íimaca wàawirináimi irí: ‘Aibaalípiná Wacuèriná Dios ibànùapínacué pirí profeta péenátacuéwa, nuíwitáise nacáirica. Peebáidacué macáita càide iyúwa ichùulianá pimànica. ²³ Macáì cawinácaalí càmiyéica yeebáida iyúwa yáì profetaca ichùulianápiná, Dios yùuwichàidapíná níawa càiripínáta’, íimacaté yáì Moisésca.

²⁴ “Yá macáita profetanái, yáì Samuel, nía nacáì profetanái Samuel yáamíisàna nacàlidacaté Mesías yéenáiwana ìwalipínaté. ²⁵ Profetanái nacàlidacaté tàacáisi Dios inùmalicúise ímèericaté Dios ibànùanápínacué pìatalé picuèrinápiná. Siùca idéca ibànùacuéca pìataléni càide iyúwaté íimáaná. Dios imànicaté wawàsi cáimiétacanéeri iyú wàawirináimi yáapicha imàníinápinacué pirí cayábéeri, píacué nataquénáinámica. Siùcade idéca imànicuéca pirí cayábéeri càide iyúwaté íimáaná. Yácáiná Dios íimacaté wàawirimi Abraham irí: ‘Pitaquénáinámi ìwalíise numànipíná cayábéeriwa macáì èeri mìnánái irí’, càité íimaca yáì Diosca. ²⁶ Idécanáamité Dios imichàidaca Iiriwa yéetácáisi ícha, yá ibànùaca wía wacàlidacáténacué pirí iináwaná ìwali quéechatécáwa, imànicaténacué pirí cayábéeri, píacué israelitaca, yéewanápiná macáitacué piwènúadaca píiwitáisewa píbayawaná íchawa”, íimaca yáì Pedroca.

4

Pedro y Juan ante las autoridades

¹ Idècunitàacá Pedro, Juan nacái nacàlidaca yái tàacáisi wenàiwicanái irí, yá sacerdotenái nàanàaca néré, yá nacái úwi íiwacaliná, níai úwi icuèyéica templo, abénaméeyéi saduceo nàanàaca náapicha nacái. ² Calúaca nía yácáiná Pedro, Juan nacái néewáidaca wenàiwicanái tàacáisi iyú íiméerica Dios idéca yáasáidaca báisíiri iyú icáucàidáanápíná yéetéeyéimiwa, Dios icáucàidacáinaté Jesús. ³ Yá úwinái náibàaca nía, presoca namànica Pedro, Juan nacái. Namàacaca nía presoíyéi ibànalícu, máinicáiná catáca yàacawa, íná namàacaca nía néré táiyápinama. ⁴ Quéwa manùbéeyéi néená yéemièyéicaté Pedro icàlidáaná nalíni, neebáidaca Jesús itàacái. Macáita níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái batéwa cinco mil namanùbaca níawami asianáita. Càmita naputàa càisimalénacaalí inanái, sùmanái nacái yeebáidéeyéica Jesús.

⁵ Néese mapisáináami àniwa, judío íiwacanánái sacerdotenái, judío icuèrinánái béeyéi nacái, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu nàwacáidáyacacawa Jerusalén iyacàlená néré. ⁶ Iyacaté néré náiwacanánái yèewi Anás, yái sacerdote íiwacalináca. Nàyaca néré áibanái sacerdote nacái: Caifás, Juan nacái, Alejandro nacái, áibanái nacái sacerdote íiwacanánái yéenanáisiwa macáita. ⁷ Néese nachùullaca natéca nàatalé Pedro, Juan nacái. Yá namàacaca Pedronái nabàlùacawa nàacuésemi. Yá nasutáca néemíawa Pedronái. Náimaca Pedronái irí:

—¿Cawiná íiwitáise iyú pidécué càì pimànica? ¿Cawínacué ichùulla pimànica càiri wawàsi? —náimaca. ⁸ Néese Espíritu Santo icùaca Pedro íiwitáise. Yá icàlidaca nalíni:

—Píacué nuénánái judío íiwacanánáica, wacuèrinánái béeyéica nacái: ⁹ Pidécuéca pisutáca péemíawa wía ìwali yái wamànínáca cayábéeri cáuláiquéeri irí, píalíacaténacuéwa càinácaalí yéewaná asiali ichùnìacawa. ¹⁰ Uwé, wacàlidacué píriní yéewanápiná macáita Israel itaquénáinámi náalíacawa. Yái asialica iyéerica cháì macáita wenàiwicanái yàacuésemi, idéca ichùnìacawa Jesucristo Nazaret iyacàlená néeséeri íipidená ìwali, Jesús ichùullacáiná wachùnìacani, yái Mesíasca Dios ibànuèrica walí wacuèrinápináca, wía judíoca. Pinúacatécué Jesús cruz ìwali, quéwa Dios icáucàidacaténí. ¹¹ Píacué nuénánáica israelita íiwacanánáica, báawacatécué piicáca Jesús, piyúunáidacáinácué canáca iwèni, quéwa Dios idéca imàacaca máiní cachàiníiri náicha canánama, yái Jesúsca. Péemiácué comparación: Càicuéca píade iyúwa wenàiwica imàníyéica íba icapèená. Nayúunáidaca báawaca abéeri íba, íná náucaca náichawani. Néese yái íbaca máiní iwàwacutácawa capíi irípiná áiba íba íicha canánama. Càita nacái Dios idéca imàacaca máiníiri cáimiétacanáca náicha canánama yái Jesúsca, éwitacué piyúunáidacáanáita canáca iwèni. ¹² Canácata áiba Jesús íicha yáaliméeri íwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, canácáiná áiba Jesús íicha cháì èri irícu Dios imàaquéeri íwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha —ímaca yái Pedroca.

¹³ Idécanáami náiwacanánái yéemíaca Pedro, Juan nacái nacàlidáaná macàaluíninátani Jesús iináwaná ìwali, yá náiwacanánái náináidacawa manuísíwata néemíaca Pedronái itàaníca cáalíacáiri iyú, níacáiná náiwacanánái náalíacawa càmitaté Pedronái yéewáidawa judíonái yàasu escuela irícu, íibaidéeyéica meedá nía nacái. Yá nawàwalica Pedronái nèepunícatéwa Jesús yáapicha. ¹⁴ Yái éeruícáté yàabàlimi nacái ichùnìericatéwa ibàlùacawa néré náapicha, íná judío íiwacanánái càmitaté náalimá natàaníca báawéeri iyú Pedronái ìwali. ¹⁵ Néeseté níai ìwacáidáyaquéeyéicawa nachùullaca úwinái namusúadaca Pedronái méetàucutá náicha achúmáanata. Yá namusúadaça Pedronái. Néese sacerdotenái natàaníca náapichawáaca Pedronái ìwali. ¹⁶ Yá náimaca nalíwáaca:

—¿Cáinápinásica wamàni nalí, níara asianáica? Macáita Jerusalén iyacàlená mìnánái náalíacawa nadéca namànica yái camíirica wenàiwica idé imànica. Íná càmita yéewa wáimaca càmitasa namàni càiri wawàsi. ¹⁷ Quéwa iwàwacutácué wàalàaca nía cachàiníiri iyú ipíchaná nacàlidaca siùcáisede Jesúsmi iináwaná ìwali, ipíchaná macái wenàiwica nacàlidaca

nalíwáaca mamáalàacata asìali iináwaná ìwali, yáí éeruúricaté yàabàlimi nachùnièrica – náimaca.

¹⁸ Néese namáidaca Pedronái àniwa. Yá nàalàaca nía ipíchaná nacàlidaca Jesús iináwaná ìwali, ipíchaná nacái néewáidaca wenàiwica Jesús ìwali. ¹⁹ Quéwa Pedro, Juan nacái náimaca nalí:

–Wadéca wáináidacawa wamàníinápíná càide iyúwa Dios ichùulianá wía. Néese píalíacuécawa càmita wadé weebáidacuéca pitàacái Dios itàacái ícha. ²⁰ Càmita yéewa masànaca wía. Iwàwacutá wacàlidaca ìwali yáí waiquéerica, wéemièri nacái –náimaca níái Pedronáica.

²¹ Néese náiwacanánái nàalàaca nía cachàiníiri iyú, nabáuliaca nàuwichàidáanápíná Pedronái càmicaalí namàni càide iyúwa nachùulianá nía. Néese namàacaca Pedronái namusúacawa náicha. Càmita náalimá nàuwichàidaca Pedronái yácáiná macái wenàiwica yàaca Dios írì cayábéeri ìwali yáí asìali ichùulianácawa. ²² Yáí asìali ichùnièricatéwa Dios íiwitáise iyú idèniacaté cuarenta camuí ichàbaníise.

Los creyentes piden confianza y valor

²³ Néeseté Pedro, Juan nacái idécanáamité nàacawa náicha, yá nàacawa nàwacáidáyacacawa nàacawéeyéiná yáapichawa. Pedronái icàlidaca nalí macáita yáí sacerdote íiwacanánái íimáanacaté, nía nacái judío icuèrinánái béeyéica. ²⁴ Néemiacanáami, yá macáita nasutáca níawawa Dios ícha abédanamata macáita namanùbaca iyúwa. Náimaca: “Wacuèriná Dios, cachàiníiri náicha canánama, píacata yáí imàníricaté capìraléeri cáli, chá nacái èriquéi, manuúri úni nacái, canánama wawàsi nacái ìyéerica. ²⁵ Pía Wacuèriná Diosca, bàaluité Espíritu Santo icùaca píasu wenàiwica rey David íiwitáise, yáara wàawirimica, yéewacaténaté icàlidaca tàacáisi pinùmalícuíse. David íimacaté:

‘Canápináta meedá càmiyéi israelita namànica ùwicái Dios íipunita. Canápináta meedá israelitanái náináidacawa namàníinápíná ùwicái, càmicáiná náalimá namawèniadaca náichawa Dios.

²⁶ Aibanái èeri mìnánái icuèrinánái, náiwacanánái nacái nàwacáidáyacacawa namànicaténá ùwicái Wacuèriná Dios íipunita, íipunita nacái yáí Dios yàasu Mesíasca, Dios ibànuèripínáca icùacaténá israelitanái’,

càité íimaca yáí Davidca.

²⁷ “Báisíta macáita idéca ichàbacawa càide iyúwaté profeta rey David itànàanaté tàacáisi Dios inùmalícuíse: rey Herodes, gobernador Poncio Pilato nacái nàwacáidáyacacawa cháí Jerusalén ìyacàlená írìcu náapicha níái càmiyéica israelita, israelitanái nacái, nanúacaténá Pìiri Jesús, píasu wenàiwica mabáyawanéerica, yáí Mesíasca pibànuèricaté icùacaténá israelitanái. ²⁸ Càité namànica macáita càide iyúwaté píináidáanáwa iwàwacutáanápínaté ichàbacawa. ²⁹ Siùcade pía Wacuèriná Diosca, péemla natàacái yáí nabáulianáca nàuwichàidáanápíná wía. Pichàiniada wía, wía píasu wenàiwicaca wacàlidacaténá pitàacái mamáalàacata, macàaluíninátani nacái yáí Jesús iináwanáca. ³⁰ Pimàaca wachùniaca cáuláiquéeyéi pichàini iyúwa. Pimàaca nacái wamànica yáí càmlírica wenàiwica idé imànica Jesús íipidená ìwali weebáidacáiná yáí Pìiri Jesús mabáyawanéerica, íibaidéerica nacái pirípiná”, càì nasutáca níawawa Dios ícha.

³¹ Néeseté idécanáami nasutáca níawawa Dios ícha, yá icusúacawa yáí capìca nàwacáidacàaluca, yá Espíritu Santo icùaca náiwitáise macáita. Yá cachàinica nawàwa, nacàlidaca Dios itàacái macàaluínináta.

Todas las cosas eran de todos

³² Abédanamata náiwitáise náapichawáaca níái manùba wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Canácata néená imáisanièri yàasuwa áibanái ícha, áibanái imáapùacaalíte wawàsi.

³³ Apóstolnái nacái namànicaté madécaná Dios ichàini iyú, mamáalàacata nacàlidaca nacái Wáiwacali Jesús iináwaná ìwali icáucàacatéwa. Yá Dios imànica cayábéeri nalí

macáita manuísíwata. ³⁴⁻³⁵ Canácata nèewi áiba imáapuèri wawàsi, níacáiná caw-ínacaalí idènièyéicaté bànacalé yàaluná, capli nacái, nawéndaca nía, yá natéca iwènináami apóstolnái yàatalé. Yá apóstolnái nawacùaca iwènináami catúulécanéeyéi irí, àta càisimalénacaalí namáapuèrica. ³⁶ Càité iyaca nèewi abéeri levita ípidenéerica José, íbaidéericaté Dios yàasu templo irícu, abéeri Chipre yàasu iwàwata néeséeri. Apóstolnái nàacaté nacái ípidená Bernabé. (Yái ípidená Bernabé ímáanáca: “Yái asiali ichàiniadéerica wawàwa” ímáanáca). ³⁷ Yái Bernabé idènièicaté bànacalé yàaluná, yá iwéndacani. Yá itéca iwènináami apóstolnái yàatalé nayúudàacaténá catúulécanéeyéi wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái.

5

El pecado de Ananías y Safira

¹ Quéwa, iyacaté áiba asiali ípidenéericaté Ananías, yàacawéetúa nacái ípidenéechúa Safira. Náináidacawa nawéndaanápiná bànacalé yàaluná, yá nawéndacani. ² Yái asiali yeedáca iríwa iwènináami yéená, yá itéca nacái yéená apóstolnái yàatalé, yá imàacaca nalíni nawacùacaténáni catúulécanéeyéi irí, icàlidaca nacái nalíni idécasa imàacaca macáita iwènináami. Yàacawéetúa nacái úaliacawa íwali ùacawéeri yeedáanáca iríwa yéená. ³ Néese Pedro ímaca irí:

—Ananías, ¿cáná pimàaca Satanás ichùullaca píiwitáise pimànicaténá pichìwawa Espíritu Santo irí? Pidéca picàlidaca walí piináwanáwa pitécasa wàatalé macáita iwènináami, quéwa pidéca peedáca piríwa iwènináami yéená yái piwéndéerica pìasu cálimicawa. ⁴ Yáara bànacalé yàalunámica pìasusíwataté, càmítaté iwàwacutá piwéndacani, càmicaalí càì piwàwa. Néese pidécanáamité piwéndacani, yáté pìasusíwata yái iwèninámica. Càmítaté iwàwacutá pimàaca macáitani ofrenda iyú càmicaalí càì piwàwatá. ¿Cáná yéewa píináidacawa pimànica yái báawéerica? Càmítaté pimàni pichìwawa abéta wenàiwicanái iríta, néese pidéca pimànica pichìwawa Dios irí nacái —ímaca yái Pedroca.

⁵ Yéemìacanacáitani, yáta Ananías yéetácawa ibàlùacawa, yá ichéecami yúuwàacawa. Macáita yéemièyéica iináwaná yéetáanáwa, yá cáaluca nía macáita manuísíwata. ⁶ Néese abénaméeyéi ùuculiyéi yàanàaca, yá néepùaca ichéecami wáluma iyú. Yá natéca nabàllawani.

⁷ Másiba hora idénáami, yá Ananías yàacawéetúami ùanàaca uwàlùacawa néré nàwacáidacàalu irículé. Càmíchúaca yáaliawa yái ichàbáanáca. ⁸ Néese Pedro isutáca yéemìawa úa:

—Picàlida nulíni, ¿piwéndacaalítécué yáara bànacalé yàaluná, peedátésicué yái iwèninámica picàlidéerimicué walíni? —ímaca yái Pedroca. Yá úumaca irí:

—Báisíta, wadéca wamàacaca ofrenda iyú macáita yái iwèninámica weedéerica —úumaca. ⁹ Néese Pedro ímaca ulí:

—¿Cánacué yéewa abédanamata píiwitáise píapichawáaca píalimáidáanápinácué piicáwa Espíritu Santo, yái Wáiwacali ibànuèrica walí? Aca néese níara siùquéeyéica tàacáwa yàaca ibàllaca piacawéerimi. Siùca nacáide natépiná nabàllawa pía —ímaca yái Pedroca.

¹⁰ Yáta uetácawa ubàlùacawa, yá uchéecami yúuwàacawa Pedro yàabàli idaní. Nawàlùacawa néré níai ùuculiyéica, yá nàanàaca uchéecami. Yá natéca nabàllawa úa ùacawéerimi idaníbàawa. ¹¹ Néese macáita yeebáidéeyéica Jesús itàacái, macáita nacái áibanái yéemièyéica yái ichàbáanáca, yá cáaluca nía manuísíwata.

Muchos milagros y señales

¹² Apóstolnái namànicaté nàacawa madécaná cayábéeri wawàsi wenàiwicanái irí, Dios íiwitáise iyú. Nàwacáidáyacacawa abéeri imàdáná irículé templo irícuírca. Yái imàdánáca ípidenácaté Pórtico de Salomón. ¹³ Abénaméeyéi cáaluca nēepunícawa apóstolnái yáapicha. Aibanái wenàiwica cayábaca naicáca apóstolnái cáimiétaquéeri iyú. ¹⁴ Manùbéeyéi wenàiwica neebáidacaté Wáiwacali itàacái, aslanái, inanái nacái manùbéeyéi. ¹⁵ Iná

nèepunída nàacawa cáuláiquéeyéi wenàiwica àyapulìcubàa. Néese náawináidaca cáuláiquéeyéi yàalubáisi íinata, naliadaca nacái nía cusíduma nacáiri íinata. Nacùaca Pedro ichàbacawa néenibàa, imàacacaténá icáapiwa nàwali, càmicaalí nacái Pedro itáaná ichàbawa nàwalise, yéewacaténaté uláicái ichàbacawa náicha. ¹⁶ Manùbéeyéi wenàiwica nàanàaca iyéeyéica mawiénita Jerusalén iyacàlená irí, natéca nacái néenánaiwa cáuláiquéeyéi, nía nacái wenàiwica demonio yùuwichàidéeyéica. Yá macáita cáuláiquéeyéi nachùnìacawa.

Pedro y Juan perseguidos

¹⁷ Néeseté sacerdote íiwacaliná, nía nacái saduceo yéenáca iyéeyéica yáapicha, calúaca naicáca apóstolnái, cayábacáiná wenàiwica naicáca apóstolnái sacerdotenái íicha. ¹⁸ Yá sacerdotenái náibàaca apóstolnái, yá náucaca nía presoíyéi ibànalìculé. ¹⁹ Táiyápita quéwa Wáiwacali yàasu ángel yàanàaca yàacùaca presoíyéi ibàna inùma. Yá imusúadaca nía néese. Yá ángel íimaca nalí: ²⁰ “Piacuéwa templo irìculé. Picàlidacué wenàiwicanái iríni yái tàacáisica íiméerica Wáiwacali iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha”, íimaca nalí yái ángelca. ²¹ Idécanáami néemìacani, yá nawàlùacawa templo irìculé mapisáita. Yá nadàbaca néewáidaca wenàiwicanái iyéeyéica néeni. Idècunitàacá nàyaca néré, néese sacerdote íiwacaliná, nía nacái yáapichéeyéica nàanàaca templo néré, áiba imàdàaná irìculé quéwa. Yá nàwacáidaca Junta Suprema, níai israelita íiwacanánáica macáita. Yá nachùuliaca úwinái yàaca yeedáca apóstolnái presoíyéi ibàna irìcuíse, natécaténá nía sacerdotenái yàatalépiná. ²² Uwináita quéwa nàanàaca presoíyéi ibàna néré, yá canáca néeni níai apóstolca. Yá úwinái yèepùà icàlidaca náiwacanánái iríwani. ²³ Uwinái íimaca nalí:

—Wàanàaca presoíyéi ibàna ibàlièricawa cayába yái inùmaca. Níai úwi nacùaca cayábani, yái inùmaca. Quéwa, wàacùaca waicáwa presoíyéi ibàna inùmaca, yá canáca iyéeri irìcu — náimaca níai úwica.

²⁴ Idécanáami néemìacani, néese sacerdote íiwacaliná, úwi íiwacaliná nacái, níai úwi icuèyéica templo, nía nacái sacerdote íiwacanánáica, càmita náalimá náalíacawa ìwali càinácaalí íimáaná, yá nasutáca néemìawa níawáaca càinácaalísica apóstolnái iyáaná. ²⁵ Néese áiba asìali yàanàaca. Yá íimaca nalí:

—Níara asìanáica pibàlièyèicatécué presoíyéi ibànalìcu, nabàlùacawa áiba imàdàaná irìcu, cháí templo irìcuírìca. Néewáidaca nàyaca wenàiwica templo irìcu — íimaca.

²⁶ Néese úwi íiwacaliná yàacawa úwinái yáapicha. Yá yeedáca níai apóstolca. Càmita quéwa inúadáida nía, cáalucáiná úwinái iicáca wenàiwica, ipíchaná wenàiwica nanúaca úwinái íba iyú. ²⁷ Natéca apóstolnái Junta Suprema yàatalé. Néese sacerdote íiwacaliná íimaca apóstolnái irí:

²⁸ —Wadéca wachùulìacuéca pía machacànita cachàiníiri iyú càmínápiná quirínama péewáidaca wenàiwicanái ìwali yàara asìalimica Jesúsca. Quéwa pidécuéca péewáidaca Jerusalén iyacàlená mìnánai canánama. Piwàwacué nacái picháawàaca waináwaná ìwali cabáyawanácasa wía ìwalise yái yéetánácawa, yàara asìalimica — íimaca nalí. ²⁹ Quéwa Pedro, apóstolnái yáapichéeyéi nacái náimaca sacerdotenái irí:

—Iwàwacutá weebáidaca Dios itàacái, éwita wenàiwicanái ichùulìacáaníta càmínápiná càì wamàni. ³⁰ Wàawirináimi yàacaté Dios icàaluíniná, yái Dios imichàidéericaté Jesús yéetácáisi íicha, yái Jesús pinuéricatécué cruz ìwali. ³¹ Quéwa Dios idéca imàacaca Jesús wacuèrinápiná, yéewanápiná Jesús icùaca wenàiwicanái canánama. Dios imàacaca Jesús Wáiwacalipiná, wía Israel itaquénáinámica. Dios nacái imàacaca Jesús iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yéewanápiná wawènúadaca wáiwitáisewa wabáyawaná íichawa, Dios imàacacaténá iwàwawa wabáyawaná íicha. ³² Wáalíacawa báisíiricani yái tàacáisica, wacàlida nacái wenàiwicanái iríni, waicácáináni watuí iyúwa, yái Jesús, imichèericatéwa yéetácáisi íicha. Wacàlida ìwali yái waiquéerica. Espíritu Santo nacái iicácaté macáita yái ichàbàanácatéwa, íná yéewa wacàlidacani Espíritu Santo inùmalìcuíse, yái Espíritu Santoca Dios ibànuèrica walí canánama, wía yeebáidéeyéica Jesús itàacái — íimaca nalí yái Pedroca.

³³ Néese, idécanáami judío íiwacanánái néemiàcani, yái Pedro itàacáica, yá calúaca nía. Nawàwa nanúaca Pedronái. ³⁴ Iyacaté quéwa judío íiwacanánái yèewi áiba asìali fariseonái yéená, ípidenéricaté Gamaliel. Yéewáidéeri wenàiwicanái Dios itàacái iyú, profeta Moisés itànèericaté. Cáimiétacanéri yái Gamalielca. Yá imichàa ibàlùacawa. Yá ichùuliaca úwinái namusúadaca náichawa níái apóstolca achúmáanata. Yá úwinái imusúadaca apóstolnái.

³⁵ Néese, Gamaliel íimaca judío íiwacanánái irí:

—Píacué nuénánáica Israel itaquénáinámica. Péemiàcué cayába. Cayábacué, píináidacuéwa cayába ìwali quéechacáwa, yái píináidéericuéca pimàníinápíná nalí, níara asianáica. ³⁶ Píwàwalicué yáara asialimica Teudas. Yàacatéwa icàlidaca ìwaliwa máinírisa cachànicani, íná áibanái asianái cuatrocientos namanùbaca nèepunícawa yáapicha. Quéwa, áibanái nanúacani, yái Teudasmica, yá macáita yáapichéeyéimi naseríacawa. Yáté imáalàacawéi wawàsica. ³⁷ Néese àniwa, néenialité watànàacaalíte wáipidenáwa gobierno irí, napatàacaténá wía, iyacaté néeni Judasmi, Galilea yàasu cáli néeséeri. Abénaméeyéi nàacatéwa yáapicha. Néese áibanái inúacani. Yá macáita naseríacawa níái yáapichéeyéimica.

³⁸ Iná nùalàacuéca pía, pimàacacué matuùbanáica níara asianáica apóstolca. Picácué pisàiwica nalí wawàsi. Wenàiwica íiwitáise iyúcaalí meedáni, yái tàacáisi néewáidéerica iyú wenàiwicanái, yásínica imáalàacawa. ³⁹ Quéwa Dios íiwitáisecaalíni, yá càmítacué píalimá pimáalàidacani. Iná cayábacué nuénánái, ipíchanácué pimànica ùwicái Dios íipunita —íimaca nalí yái Gamalielca. Néese judío íiwacanánái neebáca iyúwa Gamaliel yàalàaná nía.

⁴⁰ Yá namáidaca apóstolnái nàatalépináwa àniwa. Yá needáca apóstolnái ibàle, nanúadáidaca nía àicu iyú, treinta y nueve yàawiría nacapèedáidaca nía àicu iyú. Yá nachùuliaca apóstolnái càmínápíná quirínama nacàlidaca Jesús iináwaná ìwali. Néese namàacaca namusúacawa. ⁴¹ Níái apóstolca nèepùacawa judío íiwacanánái íicha. Casímáica nawàwa, nàaca nacái Dios irí cayábéeri, Dios iicácáinaté nía cáimiétaquéeri iyú, imàacáanápínaté nàuwichàacawa Jesús irípiná, neebáidacáiná itàacái. ⁴² Apóstolnái càmítaté nayamáida néewáidaca wenàiwica, nacàlidaca nacái Jesús iináwaná ìwali, yái Mesíasca Dios ibànuerícaté icùacaténá israelitanái. Néewáidacaté wenàiwica èeri imanùbaca templo irícu, wenàiwicanái icapèe irícu nacái.

6

Se nombra a siete diáconos

¹ Néenialité manùbáwanái nàacawa mamáalàacata níái yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái. Madécaná judíonái itàaníyéica griego itàacái iyú nàanàacaté áiba cáli néese naicácaténaté judíonái yàasu culto Jerusalén iyacàlená néré. Nadécanáami neebáidaca Jesús ìwali, yá nayamáacawa néré. Nàyaca nèewi abénaméeyéi inanái inìrimi yéetéeyéimicawa íicha, íná canáca nalí nayáapíná. Apóstolnái iwacùacaté nayáapíná èeri imanùbaca níái imáapuèyéica yàacàsi, quéwa nawàwacutácaté quiríta yàacàsi níái itàaníyéica griego itàacái iyú. Iná níái itàaníyéica griego itàacái iyú nataánica áibanái judíonái ìwali báawéeri iyú, itàaníyéica hebreo itàacái iyú. ² Néese níái doce namanùbaca apóstol nàwacáidaca macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yá apóstolnái íimaca nalí:

—Càmíta cayába wayamáida wacàlidaca Dios itàacái wenàiwicanái irí wawacùacaténá yàacàsi catúulécaneeyéi irí. ³ Iná píacué wéenanáica, picutácué siete namanùbaca asianái pèewiwa. Iwàwacutá cayába náiwitáise, càmíyeyéi áibanái icháawàa ibáyawaná ìwali. Iwàwacutá nacái cáaliacáica nía, iwàwacutá nacái Espíritu Santo icùaca náiwitáise. Yásí wachùulìa nawacùanápíná yàacàsi catúulécaneeyéi irí. ⁴ Néese wía apóstolca wasutápiná wíawawa Dios íicha mamáalàacata, wéewáidaca nacái wenàiwica Dios itàacái iyú, Jesús iináwaná ìwali —námaca níái apóstolca.

⁵ Yá abédanamata náiwitáise canánama ìwali yái apóstolnái icàlidéerica nalí ìwali. Yá needáca Esteban, abéeri yeebáidéerica Jesús itàacái manuísíwata, Espíritu Santo icuèri nacái Esteban íiwitáise. Needáca nacái Felipe, Prócoro nacái, Nicanor nacái, Timón

nacái, Parmenas nacái, Nicolás nacái, yái Antioquía ìyacàlená mìnalica, abéeri càmíri israelita quéwa iwènúadéericaté íiwitáisewa Dios irípiná yeebáidacaténá càide iyúwa judiónái yeebáidáaná. ⁶ Néese natéca níái siete namanùbaca asianái apóstolnái yàatalé. Yá apóstolnái isutáca nalí Dios, namàacaca nacápiwa sietéeyéi ìwali náasáidacaténá macái wenàiwica irí náibaidáanápínaté Dios irí, níái sietéeyéica imanùbaca diáconoca.

⁷ Néeseté macáita yeebáidéeyéica Jesús itàacái nacàlidaca Dios itàacái Jesús iináwaná ìwali manùbéeyéi wenàiwica irí cachàiniwanái mamáalàacata. Yá máini manùbaca nía mamáalàacata Jerusalén ìyacàlená mìnánái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Manùbéeyéi nacái sacerdotenái judiónái neebáidaca Jesús itàacái.

Arrestan a Esteban

⁸ Abéeri diácono, ípidenéericaté Esteban, itàaníri cayába Dios íiwitáise iyú, ichùnìlaca cáuláiquéeyéi wenàiwica. Imàni nacái yái càmírica wenàiwica idé imànica, Dios íiwitáise iyú. ⁹ Nàyacaté Jerusalén ìyacàlená irícu abenaméeyéi Esclavos Libertados nàasu yéewáidacàalu néená, Cirene yàasu cáli néeséeyéi, Alejandría ìyacàlená néeséeyéi nacái, Cilicia yàasu cáli néeséeyéi nacái, Asia yàasu cáli néeséeyéi nacái. Macáita natàanica Esteban yáapicha, chàinisíri iyú wenàiwicanái yàacuése. Nasutáca néemìlawa Esteban, náalimáidacaténá naicáwani, nawàwacáinaté náasáidaca càmìtasa báisiritáni, yái Esteban itàacáica. ¹⁰ Quéwa, canácata yéewaná namawèniadaca Esteban yàasu tàacáisi, itàanicáiná cáalíacáiri iyú, Espíritu Santo íiwitáise iyú. ¹¹ Néeseté nàaca áibanái irí plata nacàlidáanápíná nachìwawa néemìacasa Esteban itàanica báawéeri iyú profeta Moisés ìwali, Dios ìwali nacái. ¹² Càité báawaca namànica Jerusalén ìyacàlená mìnánái íiwitáise, nía nacái Jerusalén íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica profeta Moisés yàasu tàacáisi iyú. Yá napìacatéwa Esteban yàatalé, náibàacani, yá natécani nacháawàacaténá iináwaná ìwali, Junta Suprema yàacuése, níái judío íiwacanánái béeyéica. ¹³ Needáca áibanái àniwa natàanicaténá nachìwawa Esteban ìwali. Yá náimaca Esteban ìwali:

—Yái asialica itàanica mamáalàacata báawéeri iyú wàasu templo ìwali, yái wàasu templo mabayawanéerica. Itàanica báawéeri iyú Dios itàacái ìwali, profeta Moisés itànèericaté. ¹⁴ Wadéca wéemìlaca icàlidáaná Jesús Nazaret ìyacàlená néeséerimi imáalàidapínása wàasu templo, iwènúadapínása nacái wáiwitáise profeta Moisés itàacái íicha —náimaca namànica nachìwawa.

¹⁵ Néese macáita náiwacanánáica, nía nacái yáawinéeyéicawa néré naicáidaca Esteban irí. Yá naicáca Esteban inàni icànaca càiride iyúwa ángel inàni icànáaná.

7

Defensa de Esteban

¹ Néeseté, sacerdote íiwacaliná isutáca yéemìlawa Esteban asáisi báisícaalíni, yái náimáanáca nacháawàanáca Esteban iináwaná ìwali. ² Néese Esteban íimaca nalí: “Píacué nuénánáica, wacuèrinánái béeyéi nacái, péemìacué nulí: Wacuèriná Dios icànéeri máini mèlumèluíri iyú, yácata imàaquéericaté yáawawa wàawirimi Abraham iicácani Abraham ìyacaalíté Mesopotamia yàasu cáli ínata, ipíchawáiseté yàacawa ìyacaténá Harán ìyacàlená irícu. ³ Dios íimacaté Abraham irí: ‘Pimàaca pìasu cáliwa, péenánái nacáywa. Pìawa áiba cálire núasáidéeripíná pìrí’, íimacaté yái Diosca. ⁴ Néese Abraham yàacatéwa Caldea yàasu cáli íicha, yàacawa ìyacaténá Harán ìyacàlená irícu. Néese Abraham yániri yéetácadénáamiwa, yá Dios itéca Abraham íinatalépiná yái cáliquéi càicuéca pìyacuéca siúcade. ⁵ Quéwa Dios càmìtaté imàaca Abraham idènìlaca yái cálica, ibatàa ibàlùacatáipínáwa yàabàli iyúwa, càmìtaté Dios yàaca cáli Abraham irí. Dios íimacáita Abraham irí yàanápínaté iríni, yéewanápíná Abraham itaquénáinámi idènìlaca yái cálica, Abraham yéetácadénáamitéwa, éwitaté méenibecánítàacáwa yái Abrahamca yaté èerimicaté. ⁶ Dios icàlidacaté Abraham iríni nacái itaquénáinámi nàyanápínaté iyúwa canéeyéi yàasu cáli áiba cáli ínata. Dios íimacaté nàyanápínaté néré càulenáwaca,

áibanái yàasu wenàiwicapináté nía, yá nacái yáara cáli néeséeyéica nàuwichàidáanápínaté Abraham itaquénáinámi cuatrocientos camuípínaté. ⁷ Quéwa Dios ímacaté Abraham irí: ‘Nùuwichàidapíná níara iyéeyéica áiba cáli ínata imàníiyéipínáca yàasu wenàiwicawa pitaquénáinámi. Yá pitaquénáinámi namusúapínáwa ícha yáara cálica, yásí nàapíná nucàaluíniná cháí Canaán yàasu cáli’, càité ímaca yái Diosca. ⁸ Dios imànicaalíté wawàsi Abraham yáapicha, yáté ichùuliaca Abraham imàníinápíná circuncisión yéenibe asíanái iríwa nawàwalicaténá Dios yàasu wenàiwicaca nía, yèeyéica icàaluíniná. Iná idécanámité Abraham ìiri Isaac imusúaca iicá èeri, yáté Abraham imànica circuncisión Isaac irí Isaac idèniacaalíté ocho èeri. Càita nacái Isaac imànicaté circuncisión ìiri iríwa ípidenéericaté Jacob. Jacob imànicaté nacái circuncisión yéenibe asíanái iríwa doce namanùbaca. Néese Jacob yéenibe docéeyéica imanùbaca, níacata wàawirináimica, wía doce wamanùbaca Israel itaquénáinámi yàawiríaca.

⁹ “Wàawirináimica níai Jacob yéenibecaté. Néeseté báawaca naicáca naméeréeriwa José, cayábacáiná náichani. Yáté nawéndaca José áibanái irí natécaténáni Egipto yàasu cáli néré. Quéwa Dios yàacawéeridacaté José Egipto yàasu cáli néeni. ¹⁰ Yáté Dios iwasàaca José yùuwichàacáisi ícha. Dios imàacaca cáalíacáicani, yái Joséca, íná faraón, yái icuèricaté Egipto yàasu cáli, cayábacaté iicáca José. Yáté faraón imàacaca José icùaca yáapicha Egipto yàasu cáli. Imàaca nacái José icùaca faraón icapèe manuíri.

¹¹ “Néeseté máapicái iyacaté Egipto yàasu cáli imanuíca, cháí wàasu cáli ínata nacái, ípidenácatalécaté Canaán. Yá macái wenàiwicanái yùuwichàacatéwa báawanama máapicái iyú. Wàawirináimi nacái càmítaté nàanàa nayáapínáwa cháí nàasu cáli ínatawa. ¹² Quéwa Jacob yéemíacaté Egipto yàasu cáli iináwaná nàwacáidacaté trigo ituíná Egipto yàasu cáli néeni. Iná Jacob ibànùacaté néré yéenibewa, níai wàawirináimica. Néeseté nàacawa Egipto néré idàbáanaté nàacawa. ¹³ Néeseté nàacawa néré pucháibáanaté yàawiríapíná, yáté José icàlidaca iináwanáwa yéénánái iríwa néenásàiricani. Iná yéewa, yái faraón icuèricaté Egipto yàasu cáli, yáalíacawa nacái José ìwali, càinácaalí íiwitáaná wenàiwicacani. ¹⁴ Néeseté José ibànùacaté tàacáisi yáaniri Jacob iríwa itéénápínaté yáapichawa yéénánáiwa macáita Egipto yàasu cáli nérépínaté. Nàyacaté setenta y cinco namanùbaca asíanái Jacob yéenibeca, itaquénái nacái, manùbéeyéi inanái nacái. ¹⁵ Càité Jacob yàacawa iyacaté Egipto yàasu cáli ínata. Jacob yéetácawa néré máinícaalíté béericani. Wàawirináimi nacái béeyéicaalíté nía, yá néetáté nacáiwa Egipto yàasu cáli ínata. ¹⁶ Néeseté Jacob yáapimi natécawa Siquem néréni nabàllicaténáni càliculli irícu, yái càliculli Abraham iwènièricaté Hamor yéenibe ícha níai Siquem mìnánáica.

¹⁷ “Mawiénicaalíté néenáiwaná Dios imànicatáipínaté càide iyúwaté ímáaná Abraham irí, yáté madécanáca nía, níai Israel itaquénáinámica Egipto yàasu cáli néré. ¹⁸ Néeseté madécaná camuí idécanámité José yéetácawa, yá áiba nacuèriná Egipto mìnali idàbaca icùaca Egipto yàasu cáli càmíiricaté yáalíawa José iináwanámi ìwali. ¹⁹ Néese nacuèriná ichìwáidacaté wàawirináimi. Yáté imànica nalí báawéeri. Ichùuliaca náuca néenibewa quíraslínái néetácaténátéwa. ²⁰ Yáté èerica Moisés imusúaca iicá èeri. Yá cayábéeri Dios iicáca yái quíraslìca. Moisés isèenái icùacani máisiba quéeri nacapèe irícuwa. ²¹ Néese iwàwacutá namàacaca méetàuculétani. Quéwa faraón íidu yàanàaca yái sùmàica, yá uedácani uíripínáwa, yá udàwinàacani càide iyúwa uírísíwa. ²² Càité Moisés yéewáidacawa macái wawàsi ìwali Egipto yàasu cáli néeséeyéi yáalíánacawa. Yá Moisés itàaníca cáalíacáiri iyú, cachàiníiri nacái íiwitáise.

²³ “Néese idécanámité idèniaca cuarenta camuí, yá Moisés iwàwacaté ipáchiaca yéénánái yàataléwa, níai israelitaca. ²⁴ Néré iicáca Egipto yàasu cáli néeséeri icapèedáidéeri israelitasàiri. Yá Moisés yàacawa iyúudàacatécaté catúulécaneéri israelita. Moisés inúaca Egipto yàasu cáli néeséerica. ²⁵ Moisés iyúunáidacáiná yéénánái yáalíacawa Dios imàacáanápínaté Moisés iwasàaca nía nàuwidenái íchawa, níai Egipto yàasu cáli néeséeyéica. Càmítaté quéwa càì nánáidacawa, níai israelitaca. ²⁶ Néese mapisáinámi àniwa Moisés yàanàaca

pucháiba israelitanái ipéliayaquéeyéiwa. Yá Moisés iwàwa namàacáyacacawa. Iná ímaca nalí: ‘Abémisanacuéca pía, ¿cánacué pimàni báawéeri piríwáaca?’ Ímaca yái Moisésca. ²⁷ Néese yái asiali imàníricaté báawéeri yéénásàiri iríwa iwesíaca íchawa Moisés. Yá ímaca Moisés irí: ‘¡Pía cà mírita icùa wía! ¿Cáná yéewaná pialàa wáichawáaca wía? ²⁸ ¡Càmita pialimá pinúaca núa càide iyúwa pinúaná Egipto mìnali táquicha!’ Ímaca. ²⁹ Néese Moisés yémìacaalíni, yá ipìacawa Egipto yàasu cáli ícha. Yá yàacawa Madián yàasu cáli néré. Moisés iyacaté néré càide iyúwa canéeri yàasu cáli. Néeseté yeedáca yàacawétúapináwa. Yá idèniaca yéénibewa pucháiba asianái.

³⁰ “Néese áiba cuarenta camuí idénáami, yáté Moisés iyaca manacúali yùucubàa càinàwàiri mawiénita manuiri dúli irí ípidenéeri Sinaí. Yá Moisés iicáca Dios càiri iicácanáwade iyúwa ángel imàaquéerica yáawawa Moisés iicácani quichái yèewíise, maléenéeri àicu yèewíise, yeeméeriwa quichái iyú. ³¹ Yá Moisés icalùadacawa iicáca yái yéénaiwanási nacáirica. Néese yàacawa mawiénita iicácatená cayábani, yá yémìaca Wacuèriná Dios itàacái. Dios ímacaté Moisés irí: ³² ‘Núacata yái Dios pìawirinái yèerica icàaluíniná. Núacata yái Dios icuèrica Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái’, ímacaté yái Diosca. Yá Moisés itatácawa icalùniwa. Yá cáluca iicáidaca néré. ³³ Néese Wacuèriná Dios ímaca irí: ‘Píwatàa píichawa pizapatoníwa pìacaténá nucàaluíniná, pibàlùacáináwa nuípunita, núa mabáyawanéerica. ³⁴ Báisíta nudéca nuicáca nàuwichàanàwa, níái wenàiwica cáininéeyéica nuicáca iyéeyéica Egipto yàasu cáli néré. Nudéca nuémìaca nasàna náichàaníca manuísíwata. Iná nudéca nulicùacawa nuwasàacaténá nía nàuwidenái íchawa. Iná aquialé, nubànùapiná pía Egipto yàasu cáli néré’, ímaca yái Diosca.

³⁵ “Ewitaté canácaníta iwèni naicáca Moisés náimacaalíté irí: ‘¡Pía cà mírita icùa wía, canáca yéewaná pialàa wáichawáaca wía!’ càí náimacaté, càicáaníta Dios ibànùacaté nalí Moisés nacuèrinápináca iwasèeripinácaté nía nàuwidenái íchawa. Yái Dios càiri iicácanáwade iyúwa ángel imàaquéerica yáawawa Moisés iicácani maléenéeri àicu yèewíise yeeméericawa quichái iyú, yácata yái Diosca yàacawéeridéericaté Moisés iwasàacaténáté, icùaca nacái níái israelitaca. ³⁶ Yáté Moisés yàacawa Egipto yàasu cáli néré. Néese Moisés iwasàacaté wàawirináimi Egipto yàasu cáli ícha. Moisés imànicaté madécaná Dios ichàini iyú cà míiri idé áiba wenàiwica imànica, iwasàacaténáté israelitanái. Càité Moisés imànicani Egipto yàasu cáli néeni, Mar Rojo yàasu manuiri úni néré nacái, manacúali yùucubàa càinàwàiri nacái idècunitàacá nèepunícawa chuiri cáli ínatabàa cuarenta camuí. ³⁷ Yácata Moisés icàlidéericaté wàawirináimi irí nacái: ‘Aibaalípiná Wacuèriná Dios ibànùapinácué piríwa profeta péenátacuéwa, nuíwitáise nacáirica’, ímacaté yái Moisésca. ³⁸ Yácata Moisés nacái iyéericaté Israel itaquénáinámi yáapicha ìwacáidáyaquéeyéicawa chuiri cáli néré néemàcaténá Dios itàaníca nalí. Moisés itàanícaté Dios yáapicha càiri iicácanáwade iyúwa ángel Sinaí yàasu manuiri dúli ipùataliculé, yá Moisés icàlidaca tàacáisi Dios inùmàllicuíse wàawirináimi irí. Yácata Moisés nacái yéemièricaté Dios itàacái icàlidéerica càinácaalí iyú Dios yàaca wenàiwica nacáuca cà míiri imáalàawa, yéewacaténá Moisés icàlidaca walíni yái tàacáisica.

³⁹ “Wàawirináimi quéwa càmitaté nawàwa neebáidaca Moisés itàacái. Nawàwacaté náucaca náichawa meedáni, nawàwaté nacái nèepùacawa Egipto yàasu cáli néré. ⁴⁰ Inaté idècunitàacá Moisés iyaca Dios yáapicha Sinaí yàasu manuiri dúli ipùataliculé, yá wàawirináimi náimacaté Aarón irí, yái Moisés ibèerica: ‘Pimàni walí wàasu cuwáinápiná icuèyèipiná wía, càmicáiná wáallawa càinácaalí iyáaná yáara Moisésca yeedéerimicaté wía Egipto yàasu cáli ícha’, náimaca. ⁴¹ Néeseté namànica ídolo, pacá yéénibe yéénaiwaná, nàasu cuwáisàiripináwa. Yá nanúaca napírawa iyúwa sacrificio ídolo irí, nàacaténá cuwáisàiri icàaluíniná. Yá casímáiri iyú namànicaté manuiri fiesta ídolo irípiná, nàacaténá cayábéeri nàasu cuwáisàiri iríwa, yái ídolo namàníricaté nacáapi iyúwa. ⁴² Inaté Dios iwènùadaca íiwitáisewa náicha, yá imàacaca nàaca dùlupùta icàaluíniná yéewacaténá nàuwichàacawa nabáyawaná ìwalísewa. Càité Dios yàasu profeta itànàacaté tàacáisi Dios inùmàllicuíse. Dios

ímacaté:

‘Píacué israelitaca, bàaluité càmítacué pìla cayába nucàaluíniná sacrificio iyú, ofrenda iyú nacái, idècunitàacá pèepunícawa cuarenta camuí manacúali yùucubàa càinàwàiri:

⁴³ ¡Càmíirita! Núalíacatéwa pìacuéca mamáalàacata cuwáisàiri Moloc icàaluíniná, yá nacái cuwáisàiri Refán yàasu dùlupùta nacái, níara cuwáiná yéenáiwáná pìmaníyéicatécué picáapi iyúwa, pìmanícaténácué nuícha culto nalípiná. Iná núucapínácué píawa pìasu cáli íchawa, máini déeculé Babilonia ìyacàlená ícha’,

ímacaté yái Diosca.

⁴⁴ “Manacúali yùucubàa càinàwàiri, wàawirináimi nadèniacaté Dios yàasu manuírì capìima mabáyawanéeri ímamisírì, yái nasutácatáipínáca Dios ícha. Nacúacaté pucháiba íba sàabadéeyéi capìima írìcu, níai íbaca Dios itànèeyéicaté ìwali itàacáíwa. Namànicaté Dios yàasu manuírì capìima ímamisírì càide iyúwa Dios ichùullánaté Moisés. Yáté Moisés ichùullaca namànicani càide iyúwa iicáanaté yéenáiwánási nacáiri írìcuíse Dios imàaquéericaté Moisés iicáca Sinaí yàasu manuírì dúli ipùataliculé. ⁴⁵ Néeseté wàawirináimi yeedáca Dios yàasu capìima nasèenáimi íchawa. Néese wàawirináimi yàanèeyéicaté Josué yáapicha, natéca Dios yàasu capìima aléi wàasu cáli ínatalé idécanáamité namawènladaca áibanái wenàiwica wàasu cáli ícha. Níara áibanái wenàiwicanái íwítáanáca, Dios yúucacaté nía wàasu cáli ícha yàacaténaté nàasu cáli wàawirináimi írì. Wàawirináimi nadèniacaté yái manuírì capìima ímamisírì àta rey David yàasu èeripínaté. ⁴⁶ Néeseté Dios imànica cayábéeri rey David írì, cayábacáiná iicáca David íwítáise, íná David iwàwacaté imànica wàlisà capìisíwa Dios ìyacatáipíná, yái Dios Jacob itaquénáinámi nèericaté icàaluíniná, níai wàawirináimica. ⁴⁷ Quéwa Dios imàacacaté rey David ìri Salomón imànica Dios yàasu templo. ⁴⁸ Quéwa Dios chènuníiséeri càmíta ìya templo írìcu wenàiwicanái imànírìca icáapi iyúwa. Càité Dios yàasu profeta Isaías ímacaté Dios inùmalícuíse. Dios ímacaté:

⁴⁹ ‘Núacata yái Dios ìyéerica chènuniré, máini nacái achúméeri nuícha èeriquéi. Canácata wenàiwica yáalíméeri imànica nucapèe, nuyamáacatáipínáwa,

⁵⁰ núacáiná máini manuírì náicha macáita yái wawàsi nudàbéericaté’, ímacaté yái Diosca”, ímaca nalí yái Estebanca.

⁵¹ Yá Esteban icàlidaca nalíni àniwa níai judío íiwacanánáca: “Píacué quéwa, mamáalàacatacué càmíta piwàwa peebáidaca Dios itàacái. Càmítacué piwàwa péemìlaca Dios itàacái. Pínáidacuécawa piwàwalícuísewa càide iyúwa wenàiwica càmíiyéi yáallawa Dios ìwali. Pìùwidecuéca pìmaníca Espírìtu Santo càiripínáta. Pínáidacuécawa càide iyúwa pìawirináimi nánáidáanáwa bàaluité. ⁵² Pìawirináimicué namànicaté báawéeri macáita Dios yàasu profetanái írì, níai icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmalícuíse. Pìawirináimicué nanúacaté wenàiwica icàlidéeyéicaté tàacáisi ímèericaté Jesús yàanàanápínaté yái mabáyawanéerica. Néese siúcade idéca yàanàaca yái mabáyawanéerica Jesucristo, quéwa picháawàacatécué Jesucristo, yáté pinúacuécani. ⁵³ Péemìlcatécué Dios itàacái ángelnái icàlidéerica wàawirináimi írì, quéwa càmítacué peebáida yái tàacáisica”, ímaca yái Estebanca.

Muerte de Esteban

⁵⁴ Néeseté idécanáami judío íiwacanánái yéemìlaca Esteban icàlidáaná nalíni, yá máini calúaca nía. Yá naamíaca nayéiwa nalúa iyúwa. ⁵⁵ Quéwa Espírìtu Santo icùaca Esteban íwítáise, yá Esteban iicáidaca chènuniré, yá iicáca Dios ìyacàle írìculé icànéerica Dios icamála iyú. Esteban iicáca nacái Jesús ibàluèricawa Dios yéewápuwáise. ⁵⁶ Yá Esteban ímaca:

—Piicácué nacái núapichani. Nuicá capìraléeri cáli yàacuèricawa. Nuicá nacái yái asìali Dios néeséerica ibàluèricawa Dios yéewápuwáise —ímaca yái Estebanca.

⁵⁷ Quéwa judío íiwacanánái nabàllacáita meedá nàuwíwa nacáapi iyúwa Esteban itàacái ícha. Néemíanícawa quéwanáta cachàinírì iyú. Yá napíaca náibàaca Esteban. ⁵⁸ Yá namusúadacani yàcalé ícha. Néese níai icháawèyéica Esteban íináwaná ìwali náucaca

náichawa nàasu ruana nacáiriwa. Abéeri asìali ípidenéeri Saulo icùaca nalípiná nàasu ruana nacáiri. Yá nadàbaca nanúaca Esteban íba iyú.

⁵⁹ Idècunitàacá nanúaca Esteban íba iyú, Esteban isutáca yáawawa Jesús ícha mamáalàacata, ímaca Jesús irí: “Nuíwacali Jesús, peedácàatéta nucáuca”, ímaca yái Estebanca. ⁶⁰ Néese Esteban yúuwàa ibàlùacawa yùlulù ipùata iyúwa, yá ímaca cachàiníiri iyú: “¡Nuíwacali, pimàaca piwàwawa nabáyawaná ícha yái nanúanáca núal!” ímaca yái Estebanca. Idécanáamité còi ímaca, yá yéetácawa Estebanca.

8

Saulo persigue a la iglesia

¹ Yái Saulo abédanamata íiwitáise náapicha, níai inuéyéicaté Esteban. Yáté èrica manùbéeyéi nàuwidaca namànica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái Jerusalén iyacàlená irícu. Nadàbaca namànica ùwicái cachàiníiri iyú yeebáidéeyéi ípunita. Iná macáita yeebáidéeyéica Jesús nèepùacawa Jerusalén iyacàlená ícha Judea yàasu cáli nérépiná, Samaria yàasu cáli nérépiná nacái. Níawamita apóstolnái càmíiyéi yèepùawa Jerusalén ícha. ² Abénaméeyéi asíanái yeebáidéeyéi Dios itàacái cáaliacáiri iyú natéca nabàliawa Estebanmi. Yá náicháaníca íiwitáise cachàiníiri iyú. ³ Quéwa Saulo iwàwacaté imáalàidaca macáita yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yá itéca úwinái, iwàlùacawa nacapèe irículé macáita íbàacaténá asíanái, inanái nacái, yá úwinái iwatàidaca nía nacapèe irícuísewa, yá Saulo ibànùaca nía presoíyéi ibànaliculépiná.

Anuncio del evangelio en Samaria

⁴ Quéwa áibanái iwàwacutéeyéicaté ipìacawa Jerusalén iyacàlená ícha, nàacatéwa nacàlaliacawa madécaná yàcalé néré, yá àta alénacaalíté nàacawa nacàlidaca yái tàacáisi ímèerica Jesús iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ⁵ Aiba Felipe, abéeri néená níai imusuéyéicatéwa Jerusalén iyacàlená ícha, yàacawa manuiri Samaria iyacàlená néré. Yá idàbaca icàlidaca nalí Cristo iináwaná iwali. ⁶ Madécaná wenàiwica nàwacáidáyacacawa néré, yá néemìaca cayábéeri iyú yái tàacáisi Felipe icàlidéerica, naicácáiná Felipe imànica madécaná Dios ichàini iyú yái càmíirica wenàiwica idé imànica. ⁷ Felipe yúucacaté demonio madécaná wenàiwica ícha. Yá demonionái yàacawa yéemáníyéiwa wenàiwicanái ícha. Felipe ichùnìaca nacái madécaná máapinéeyéi iiná, áibanái nacái éeruyéi yàabàli. ⁸ Iná yéewa casímáica nawàwa manuísíwata níai Samaria iyacàlená mìnánáica.

⁹ Quéwa iyacaté néeni abéeri asìali ípidenéerica Simón. Quéechatécáwa imànicaté imàliyédewa yàcalé irícu, yácáiná camàliquéericaní, yái Simónca. Ichìwáidacaté Samaria iyacàlená mìnánái, ímacáináité iwaliwa máinírísa cachàiníca íiwitáise. ¹⁰ Quéechatécáwa macáita Samaria iyacàlená mìnánái, sùmanái, béeyéi nacái macáita neebáidacaté Simón itàacái. Yá náimacaté nalíwáaca: “Yácata náimèerica iwali idènièerica Dios íiwitáise manuiri”, náimacaté Simón iwali.

¹¹ Quéechatécáwa néemìaca irí cayábéeri iyú yái Simónca, ichìwáidacáináité wenàiwica imàlica iyúwa madécaná camuí. ¹² Quéwa neebáidacaté yái cayábéeri tàacáisi Felipe icàlidéerica nalí, ímèerica Dios icùaca yàasu wenàiwicawa, yái tàacáisi Jesucristo iwali nacái, ínáté nabautizácawa, níai asíanáica, inanái nacái, yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái. ¹³ Yái Simónca nacái yeebáidacaté Jesús iináwaná iwali, yá ibautizácawa. Néese Simón yàacawa Felipe yáapicha, Simón íináidacáináwa manuísíwata iicáidaca Felipe irí Felipe imànicáiná manuísíwata madécaná wawàsi càmíiri wenàiwica idé imànica.

¹⁴ Néeseté apóstolnái iyéeyéica Jerusalén iyacàlená irícu, néemìaca naináwaná Samaria iyacàlená mìnánáica neebáidacaté Dios itàacái Jesús iwali, íná apóstolnái nabànùaca Pedro, Juan nacái nàacaténáwa Samaria iyacàlená néré. ¹⁵ Idécanáami nàanàaca Samaria iyacàlená néré, yá Pedronái nasutáca nalí Dios ibànùanápíná Espíritu Santo nawàwalículé. ¹⁶ Càité apóstolnái isutáca Dios ícha càmíicáináca Espíritu Santo yàanàa Samaria iyacàlená

mìnanáì ìwali, ibatàa abéeri ìwalipiná, càmitàacáwa yàanàa nàwali. Nabautizácáitawa Wáiwacali Jesús ípidená ìwali, náasáidacaténá neebáidaca itàacái. ¹⁷ Néese Pedro, Juan nacái namàacaca nacáapiwa nàwali níái Samaria ìyacàlená minanáica. Càité Espíritu Santo yàanàaca nàwali yàacawéeridacaténá nía.

¹⁸ Simón iicáca càinácaalí iyú Espíritu Santo yàanàaca nàwali apóstolnái namàacacaalíte nacáapiwa nàwali, yá Simón iwàwacaté yàaca plata apóstolnái irí nawéndacaténá irí yái Espíritu Santo ichàinica. ¹⁹ Simón ímaca nalí:

—Placué nacái nulí yái pichàinicawa yéewanápiná nacái numàacacaalí nucáapiwa caw-inácaalí ìwali, yásí yàanàaca nàwali yái Espíritu Santoca —ímaca yái Simónca. ²⁰ Yá Pedro ímaca irí:

—¡Pía imáalèeripinácawa yàasu plata yáapichawa!, càmicaalí piwènúada píiwitáisewa báawéeri íicha, piyúunáidacáiná píalimápiná piwèniaca Espíritu Santo ichàini píasu plata iyúwa, yái Espíritu Santo Dios yèerica wenàiwicanái irí mawèníri iyú. ²¹ Canáca yéewaná peedápiná piríwani, càmicáiná cayába píiwitáise Dios iicápiná. ²² Piúca píichawa yái píiwitáisecawa báawéerica. Pisutá píawawa Dios íicha manuísíwata. Cawàwanáta imàaca iwàwawa píbayawaná íicha, yái píináidáanácawa báawéeri iyú Espíritu Santo ìwali. ²³ Núalíacáináwa ipisíirica piwàwa lúasi iyú càide iyúwa ipisíiri culáli, yá nacái píiwitáise báawéeri idacùaca pía —ímaca yái Pedroca. ²⁴ Yá Simón ímaca nalí:

—Pisutácué Dios íicha nulípiná ipíchaná imàacaca yàanàaca nùwali yái píiméerica nulí ìwali —ímaca.

²⁵ Néese níái apóstolca, nadécanáamité nacàlidaca naináwanáwa neebáidaca Jesús itàacái, nadécanáami nacái néewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú, yá nàacawa náicha. Nacàlidaca nacái yái cayábéeri tàacáisica Jesús ìwali áiba yàcalé iricubàa Samaria yàasu cáli íinatéeyéica iyaca. Càité nèepùacawa Jerusalén ìyacàlená néré àniwa.

Felipe y el funcionario etiope

²⁶ Néeseté àniwa Wáiwacali yàasu ángel ímaca Felipe irí: “Píawa sur iwéré àyapu iricubàa yèericawa Jerusalén ìyacàlená íicha Gaza ìyacàlenámi nérépiná”, ímaca yái ángelca. Yáara àyapu yèericawa manacúali yùuculé càináwàiri, canácatalé wenàiwica. ²⁷ Yá Felipe yàacawa. Néese Felipe yàanàaca asìali àyapulicubàa, Etiopía yàasu cáli néeséeri. Yácata nàasu wenàiwica cachàiníiri, gobiernosàiri, íbaidéerica Etiopía yàasu cáli icuèrinásàatúa irí, icùaca ùasu cawèníri. Quéechatécáwa yàacawa Jerusalén ìyacàlená néré yàacaténá Dios icàaluíniná. ²⁸ Néeseté yái asìali yèepùacawa yàacawa yàasu cáli nérépináwa àniwa. Yàacawa yàasu carro irìcuwa, caballonái iwatàidéerica yèepunícawa yáamiwáisewa. Yáawinéericawa iyaca yàasu carro irìcuwa iléeri néeni Dios itàacái profeta Isaías itànèericaté cuyàluta irìcu.

²⁹ Yá Espíritu Santo ímaca Felipe irí àniwa: “Píawa yàatalé yái carroca”, ímaca yái Espíritu Santoca. ³⁰ Iná Felipe ipiacawa néré, yàanàaca carro yàatalé, yá Felipe yéemìaca etiopesàiri itàacái iléeca Dios itàacái profeta Isaías itànèericaté cuyàluta irìcu. Yá Felipe isutáca yéemìawani:

—¿Péemìasica càinácaalí ímáaná yái piléerica? —ímaca yái Felipeca. ³¹ Yá etiopesàiri ímaca irí:

—Càmita yéewa nuemìaca càinácaalí ímáaná canácáiná yéewáidéeri núa —ímaca. Yá isutáca Felipe íicha wawàsi iwàlùanápiná yáawinacawa yáapicha carro irìculé Felipe yéewáidacaténáni. ³² Yái tàacáisi etiopesàiri iléericaté ímaca:

“Natéca nanúawani càide iyúwa nanúacaalí napìrawa ovejawa iyúwa sacrificio, càide iyúwa cordero ibàlùacaalíwa nàacuésemi níái idaluéyéica ichùna. Quéwa càmita itàaní nalí báawéeri iyú, níái imàníiyéica irí báawéeri, càmita nacái icuísá íichawa nía.

³³ Yá nawàwaca nabáiniadacani, naicáaníca iquíniná. Ewita càmicáanítaté imàni íbayawanáwa, càicáaníta nàuwichàidacani. Canácata itaquénáinápiná nanúacáináni”, càité itànàaca yái profeta Isaíasca. ³⁴ Néese yái gobierno icuèriná etiopesàiri ímaca Felipe irí:

—Pimàni nulí cayábéeri, picàlida nulíni cawinácaalí wenàiwica ìwali profeta icàlidaca yáí tàacáisica. ¿Icàlidasica ìwaliwata, áiba ìwalitasica nacáí? —Íimaca.

³⁵ Néese Felipe icàlidaca irí yáí cayábéeri tàacáisi Jesús ìwali. Quéechatécáwa Felipe icàlidaca iríni cainácaalí íimáaná yáí tàacáisi profeta Isaías itànèericaté. Isaías itànàacaté tàacáisi Dios inùmaliçuíse íiméerica Jesús yàanàanápínaté yùuwichàacaténátéwa, yáí tàacáisi etiopesàiri iléericaté. ³⁶ Néese nachàbaca nàacawa úni néenibàa, yá gobierno icuèriná íimaca Felipe irí:

—Piicá úni; ¿cayábasica pibautizáca núa? —Íimaca. ³⁷ Néese Felipe íimaca irí:

—Uwé, peebáidacaalí Jesús itàacáí macáí piwàwalicuísewa —Íimaca yáí Felipeca. Néese asìali íimaca:

—Nuebáidaca Dios Iiricani yáí Jesucristoca —Íimaca.

³⁸ Néese etiopesàiri ichùuliaca nayamáidaca carro, yá nalicùacawa úni yáaculé, yá Felipe ibautizàcani. ³⁹ Namichàacatéwa úni yáacuíse, yáta Espíritu Santo Wáiwacali ibànùerica, itéca Felipe. Gobierno icuèriná càmita quirínama iicáca Felipe. Néese etiopesàiri yèepùa yàacawa yàasu cáli nérépináwa àniwa casíimáica iwàwa manuísíwata. ⁴⁰ Yáta Felipe yàanàaca Azoto ìyacàlená néré, yá icàlidaca nalíni yáí tàacáisi cayábéerica Jesús iináwaná ìwali. Néese Felipe ipáchiaca yèepunícawa macáí yàcalé irìcubàa ìyèeyéica àyapu ìwalibàa, yá icàlidaca macáí yàcalé irìcuni àta yàanàacatalétaté Cesarea ìyacàlená néré.

9

Conversión de Saulo

¹ Quéwa Saulo icutácaté mamáalàacata inúanápiná wenàiwicanáí yeebáidéeyéica Jesús itàacáí. Iná Saulo yàacawa sacerdote íiwacaliná yàatalé. ² Saulo isutáca íicha ibànùanápíná tàacáisi Damasco ìyacàlená néré, judiónáí yéewáidacàalu imanùbaca íiwacanánáí irí, namàacacaténá Saulo íibàaca yeebáidéeyéí, asianáí, inanáí nacáí, ìyèeyéica Damasco irìcu, itécaténá nía presoíri iyú Jerusalén ìyacàlená néré. ³ Idécanáamité Saulo yeedáca iríwa cuyàluta namanùbaca, yá yàacawa Damasco ìyacàlená nérépiná. Iyacaalíté mawiénita Damasco irí àyapulìcubàa, yáta camalási chènuníseeri icànacaté Saulo itéese máini mèlumèluíri iyú. ⁴ Yá Saulo yúuwàa irìacawa cáli íinatalé, yéemìaca tàacáisi. Yáí tàacáisi íimaca Saulo irí: “Saulo, ¿cáná piùwide pimànica núa?” íimaca yáí tàacáisica.

⁵ Saulo isutáca yéemìawani: “¿Cawiná pía, Nuíwacali?” íimaca yáí Sauloca. Yáí tàacáisi íimaca Saulo irí: “Núacata yáí Jesús. Núacata yáí piùwidéerica pimànica. Catúulécánáca pimànica píawawa báawanama, pipéliacáiná nuípunita, càide iyúwa pacá ibawàacaalí cáiréeri ipùatalìcu”, íimaca yáí Wáiwacalica. ⁶ Yá Saulo itatáca icalùniwa. Néese íimaca: “Nuíwacali, ¿càináca piwàwa numànica?” íimaca yáí Sauloca. Néese Wáiwacali íimaca irí: “Pimichàawa pìanáwa yàcalé irìculé. Nérénica nacàlidaca piríwani càinácaalí iwàwacutá pimànica”, íimaca yáí Wáiwacalica.

⁷ Aibanáí Saulo yáapichéeyéica asianáica cáaluca nía báawanama néemìacáiná sànasi quéwa canéeyéita iiquéeri wenàiwicaca. ⁸ Néese Saulo imichàacawa cáli íicha. Yá yàacùaca ituíwa, quéwa càmita yéewa iicáidaca. Iná náibàacáita natéwa Saulo icáapi ìwali Damasco ìyacàlená irìculépiná. ⁹ Saulo ìyaca Damasco ìyacàlená irìcu máisiba èeri, càmita idé iicáidaca. Càmirita iyáa iyáacaléwa, ibatàa únipiná ìira.

¹⁰ Iyaca néré Damasco ìyacàlená mìnali íipidenéerica Ananías. Néese, Wáiwacali imàacaca yáawawa Ananías iicàcani yéenáiwánási nacáiri irìcuíse. Yá íimaca Ananías irí: “¡Ananías!” íimaca yáí Jesúsca. Néese Ananías íimaca: “¿Càiná, Nuíwacali?” íimaca yáí Ananíasca.

¹¹ Yá Wáiwacali íimaca Ananías irí: “Pìawa irìcubàa yáí àyapuca íipidenéerica Derecha. Piwàlùawa Judas icapèerìculé. Pisutá íichani, pitàanínápiná áiba asìali yáapicha, Tarso ìyacàlená néeseeri, íipidenéeri Saulo. Siùca isutáca ìyaca yáawawa Dios íicha. ¹² Idéca iicáca áiba asìali yéenáiwánási nacáiri irìcuíse íipidenéeri Ananías, iwàlùericawa imàacaca icáapiwa ìwali yéewanápiná idé iicáidaca àniwa”, íimaca yáí Jesúsca.

¹³ Quéwa Ananías, idécanáami yéemìacani, yá ímaca: “Nuíwacali, madécaná nacàlidaca nulíni iináwaná ìwali, yáara asìalica. Nadéca nacàlidaca nulíni ìwali imànica báawéeri nalí níara yeebáidéeyéica pitàacái Jerusalén ìyacàlená néeni. ¹⁴ Sacerdote íiwacanánái nadéca nachùuliaca yàanàanápíná aléi itécaténá macáita wía presoíri iyú, wía isutéeyéica yáawawa píicha”, ímaca yái Ananíasca.

¹⁵ Quéwa Wáiwacali ímaca Ananías irí: “Pìawa matuíbanáiri iyú; nudéca nuedáca yái asìalica icàlidacaténá nuináwaná ìwali áibanái wenàiwica irí, nalí nacái áiba cáli néeséeyéica, nacuèrinánái irí nacái, israelitanái irí nacái. ¹⁶ Núasáidapíná iríwa nuíwítáisewa càinácaalí iyú iwàwacutápiná yùuwichàacawa nulípiná, yeebáidacáiná nutàacái”, ímaca yái Jesúsca.

¹⁷ Néese Ananías yàacawa capii néré, Saulo ìyacatalé ìyaca. Yá iwàlùacawa néré imàacaca icáapiwa Saulo ìwali. Yá Ananías ímaca Saulo irí:

—Nuénásàiri Saulo, Wáiwacali Jesús imàaquéericaté yáawawa piicàceni àyapulìcubàa, yáquéi ibànùaca núa pìatalé yéewanápiná pidé piicáidaca àniwa, yéewanápiná nacái Espíritu Santo icùaca píiwítáise —ímaca yái Ananíasca.

¹⁸ Yáta cubái íimami nacáiri itúacawa Saulo ituírìcuíse, yá idé iicáidaca àniwa. Yá imichàacawa ibautizáacawa. ¹⁹ Néese Saulo iyáaca iyáacaléwa, cachàinica àniwani. Iyamáacawa néeni máisibáwanáita èeri náapicha níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái, ìyéeyéica Damasco ìyacàlená irìcu.

Saulo predica en Damasco

²⁰ Néeseté Saulo idàbaca yèepunícawa yéewáidaca wenàiwica judíonái yéewáidacàalu irìcu. Icàlidaca nalíni Dios Iiriquéi Jesúsca. ²¹ Macáita yéemièyéica Saulo icàlidáaná, nánáidacawa manuísíwata néemìaca yàasu tàacáisi. Néese náimaca nalíwáaca:

—¿Cánásica yéewa imàni càì? Yái asìalica yùuwidecaté imànica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesúsmi iináwaná ìwali Jerusalén ìyacàlená néeni. Yácata yái yànèericaté aléi nacái itécaténá nía presoíri iyú, yéewanápiná sacerdote íiwacanánái yùuwichàidaca nía. ¿Cánásica iwàwa icàlidaca Jesúsmi iináwaná ìwali? —náimaca nalíwáaca.

²² Quéwa Saulo icàlidaca yàacawa cachàiniwanái. Yéewáidaca wenàiwica náalíacaténáwa Mesíasca yái Jesús, israelita icuèrinápináca Dios ibànùèripinácaté nalí. Itàanica cáalíacáiri iyú yái Sauloca, íná judíonái Damasco ìyacàlená mìnánái càmítaté yéewa namawènìladaca Saulo yàasu tàacáisi. Yá càmíyèi yáalíawa náiméeripíná irí. Iná masànacáicata nía íicha meedá.

Saulo escapa de los judíos

²³ Néesetéacawa madécaná èeri idénáami, yá judío íiwacanánái natàanica náapichawáaca ibàacanéeri iyúta quéwa, abédanamacaténá náiwítáise nanúanápínáté Saulo. ²⁴ Quéwa Saulo yáalíacatéwa nawàwaca nanúacani. Nachùuliaca nàasu wenàiwicawa nacùanápíná yàcalé inùma imanùbaca, èeríapinama, táiyápinama nacái nanúacaténá Saulo. ²⁵ Iná níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái nawàlùadaca Saulo manuíchúa mapíiri irìculé. Yá táiyápi nalicùadaca Saulo mapíiri irìcu yéenúlusi ìwali chènúníseeri ventana irìcubàa yàcalé iwáiná ínatáise, yànàacaténá cáli iwéré méetàucuta yàcalé íicha. Càita idéca imusúacawa náicha yái Sauloca.

Saulo en Jerusalén

²⁶ Néeseté Saulo, idécanáamité yànàaca Jerusalén ìyacàlená néré, yá iwàwacaté iwacáidáyacacawa náapicha níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Quéwa macáita cáaluca naicàceni, càmíciná neebáida iwènúadacaté íiwítáisewa báisíiri iyú yeebáidáanáca Jesús itàacái. ²⁷ Quéwa Bernabé itéca Saulo yásáidacaténáni apóstolnái irí. Bernabé icàlidaca nalíni Saulo iicácaté Wáiwacali àyapulìcubàa, Wáiwacali itàanícaté nacái Saulo yáapicha, Saulo icàlidacaté nacái macàaluínínatani yái tàacásica Jesús iináwaná ìwali Damasco ìyacàlená irìcu. Iná idécanáamité apóstolnái yéemìaca Bernabé icàlidaca nalí Saulo iináwaná, yáté needáca nàataléwa Saulo. ²⁸ Néese Saulo iyamáacawa náapicha Jerusalén

iyacàlená irìcu, yèepunícawa nacái náapicha. Icàlidaca cachàiníri iyúni macàaluínináta Wáiwacali iináwaná iwali. ²⁹ Itàaní nacái náapicha áibanái judío itàaníyeyéica griego itàacái iyú, càmíyeyéica yeebáida Jesús iwali. Saulo icàlidaca nalíni cachàiníri iyú macàaluínináta. Quéwa nawàwacaté nanúaca Saulo. ³⁰ Néese níái yeebáidéyeyéica Jesús itàacái, náalíacáináwa áibanái nawàwaca nanúaca néenásàiri Saulo, yá natéca Saulo Cesarea iyacàlená néré. Yá nabànùacani Cesarea ícha yàacaténáwa Tarso iyacàlená nérépiná.

³¹ Inaté yéewa níái yeebáidéyeyéica Jesús itàacái iyéyeyéica macái Judea yàasu cáli imanuíca, Galilea yàasu cáli néeseéyeyéi nacái, Samaria yàasu cáli néeseéyeyéi nacái, nàyaca matuibanáiri iyú. Cachàiníwanái náiwitáise Dios iwali, neebáidaca itàacái tàì íméri iyú, nadàwinàidaca náiwitáisewa Dios íiwitáise iyú. Nàaca Wáiwacali icàaluíniná. Espíritu Santo nacái iyúudàaca nía nawènúadánápinaté áibanái íiwitáise Wáiwacali irípiná, íná yéewa manùbáwanái nàacawa.

Curación de Eneas

³² Néenialíté Pedro yàaca ipáchiaca wenàiwica yeebáidéyeyéica Jesús itàacái. Yá yàaca ipáchiaca áibanái iyéeyéica Lida iyacàlená irìcu. ³³ Pedro yàanàaca áiba asìali ípidenéeri Eneas. Irìanírícáitawa yàalubái íinatawa ocho camuí, máapínacáináni, yái Eneasca. ³⁴ Néese Pedro íimaca irí:

—Eneas, siùcade Jesucristo ichùnìaca píawa. Pimichàawa peedá pìalubáíwa —ímaca yái Pedroca. Yáta Eneas imichàacawa. ³⁵ Macáita Lida iyacàlená mìnánái, Sarón iyacàlená mìnánái nacái naicáca Eneas imichàacawa, yá nawènúadaca náiwitáisewa Wáiwacali irípiná.

Resurrección de Dorcas

³⁶ Uyacaté inanái Jope iyacàlená irìcu yeebáidéechúa Jesús itàacái, ípidenéechúa Tabita, (ímáanáca Dorcas griego itàacái iyú). Uái inanáica umànicaté cayábéeri mamáalàacata. Uyúudàaca nacái catúulécaneéyeyéi wenàiwica. ³⁷ Néeseté, idècunitàacá Pedro iyaca Lida iyacàlená néeni, yá cáuláicaca Dorcas, yá uetácawa. Néese abénaméeyeyéi inanái nàapidáidaca uinámi, yá nàwalica úwali ubàlemi, yá naliadaca úa capíi imádáaná irìculé iyéerica chènunibàa cáli inàni ícha. ³⁸ Yái Jope iyacàlená iyaca mawiénita Lida iyacàlená irí, Pedro iyacataléca. Níái yeebáidéyeyéica Jesús itàacái náalíacatéwa Pedro iyaca Lida iyacàlená irìcu, yá nabànùaca pucháiba asianái yèeyéipíná imáidaca Pedro. Náimaca irí: “Aquialé Jope iyacàlená néré aquialésíwata”, náimaca.

³⁹ Yaté Pedro yàacawa náapicha. Idécánámité yàanàaca néré, yá natécani néré Dorcasmí iriacataléca. Madécáná inanái inírimi yéeteyeyéimicatéwa ícha nàyaca néré, nabàlùacawa Pedro itéese, ícháaníyeyéi, náasáidaca nacái Pedro iicá bàlesi, ruana nacái umàníyeyéicaté nalí, úái Dorcasmica idècunitàacá cáuca úa. ⁴⁰ Néese Pedro ichùulíacaté macáita namusúacawa capíi imádáaná irìcuíse. Yá ibàlùacawa yùuluì ipùata iyúwa, yá isutáca Dios ícha. Néese iicáidaca yéetechúamiwa irí. Yá íimaca ulí:

—¡Tabita, pimichàawa! —ímaca yái Pedroca. Yáta ùacùaca utuíwa. Uicáca Pedro, yá umichàaca úawinacawa. ⁴¹ Pedro íbàaca ucáapi iwali, yá imichàidaca úa. Imáidaca níái yeebáidéyeyéica Jesús itàacái, nía nacái maníríyeyéimica, yáasáidacaténá nalí úa, cáuca úa àniwa. ⁴² Macáita Jope iyacàlená mìnánái néemíaca uináwaná, yá madécáná wenàiwica iwènúadaca íiwitáisewa Wáiwacali irípiná. ⁴³ Yá Pedro iyamáacawa Jope iyacàlená irìcu madécáná èeri. Pedro iyaca icapèe néeni áiba asìali ípidenéeri Simón ichùnìerica pírái íimamimi iwéndacaténá nía.

10

Pedro y Cornelio

¹ Aiba asìali càmíri judío ípidenéeri Cornelio iyacaté Cesarea iyacàlená irìcu. Yái Cornelioca, náiwacalìcani níái romanonái yàasu úwinái yéenáca ípidenéeri el Italiano. ² Yái Cornelioca yàaca Dios icàaluíniná cáalíacáiri iyú, macáita yéenánái yáapichawa. Imàaca nacái manùba plata ofrenda iyú iyúudàacaténá judiónái. Isutéeri yáawawa Dios ícha

mamáalàacata. ³ Aiba èeri cawàwanáta a las trescatáita táica, Cornelio iicáca yéenáiwánási nacáiri: Yá iicáca amaléeri iyú Dios yàasu ángel iwàlùacawa Cornelio yàatalé. Yá ímaca Cornelio irí: “¡Cornelio!” ímaca yái ángelca. ⁴ Yá Cornelio iicáidaca ángel irí manuísíwata icalùni iyúwa. Yá ímaca ángel irí: “¿Càinásica piwàwa numànica pirípiná?” ímaca yái Cornelio. Néese ángel ímaca irí: “Dios idéca yéemìaca yái pisutáanáca ícha, cayába nacái iicáca yái piyúudàanáca catúulécanéyeyéi wenàiwica. ⁵ Siúcade pibànùca wenàiwica Jope ìyacàlená néré namáidacaténá néese Simón áibaalí ípidenéeri Pedro. ⁶ Yái Pedroca ìyaca áiba asìali icapèe irìcu ípidenéeri Simón ichùnìèrica pìrái ímamimi iwéndacaténá nía, idènièrica icapèewa manuírì úni idùlepi. Yái Pedroca icàlidapíná piríwani càinácaalí iwàwacutá pimànica”, ímaca yái ángelca.

⁷ Idécánáami yàacawa yái ángel itàanírìca yáapìcha, yá Cornelio imáidaca pucháiba yàasu wenàiwicawa. Imáidaca nacái abéeri úwi íbaidéeri Cornelio irí, yèerica Dios icàaluíniná manuísíwata, Cornelio yáaliéerica cayábaca íiwitáise imànínápiná cayabéeri. ⁸ Cornelio icàlidaca nalíni macáita yái ángel icàlidéericaté irí. Yá Cornelio ibànùca nía Jope ìyacàlená nérépiná.

⁹ Néese mapisáináami àniwa, cawàwanáta machacànicaalíté èeri, yá nàyaca mawiénita Jope ìyacàlená irí. Yáta hora nacái Pedro, ìyèerica Simón icapèe irìcu, yàacawa capìi ipùata sàabadéeri ínatalé, machacànicaalíté èeri. Pedro yàacawa néré isutácaténá yáawawa Dios ícha. ¹⁰ Máini máapìcani íná iwàwa iyáaca iyáacaléwa. Quéwa idècunitàacá namànica iyáapíná, Pedro iicáca yéenáiwánási nacáiri. ¹¹ Yá iicáca capìraléeri cáli yàacùacawa, yá áiba wawàsi iricùacawa chènuníise cáli ínatalépiná, abéeri wawàsi càiri iyúwa manuírì sávana idacùacanéeri ipùata báinúacanama yéenúlusi iyú. ¹² Chái sávana irìcu nàyaca néeni macái cuwèesínái íiwitáaná, pìrái nacái, àapínái nacái, cuipìranái nacái, macái íiwitáaná ìyèeyéica chái èeri irìcu. ¹³ Néese Pedro yéemìaca tàacáisi chènuníise. Yá tàacáisi ímaca: “Pimichàawa, Pedro. Pinúa piyáawa nía”, ímaca. ¹⁴ Néese Pedro ímaca: “Càmíiri, Nuíwacali. Canácatáita nuyáa níai casaquèeyéica waicáca, profeta Moisés ichùullacáináaté wía judíoca pinùmalicúise ipíchaná wayáaca nía”, ímaca yái Pedroca. ¹⁵ Néese tàacáisi ímaca irí àniwa: “Masacàacaalí Dios imànica áiba wawàsi, picá píima ìwali casacàacani”, ímaca yái tàacásica.

¹⁶ Máisiba yàawiriaté Pedro iicáca sávana nacáiri iricùacawa, yéemìaca nacái tàacáisi. Néese sávana yèepùca imichàacawa chènuniré àniwa. ¹⁷ Pedro ínáidacawa manuísíwata iwàwalicúsewa càinácaalí ímáaná yái yéenáiwánási nacáirica, máinicáiná càulenáca íchani. Idècunitàacá ínáidacawa ìwali, yá Cornelio yàasu wenàiwicanái nàanàca capìi inùma néré. Nèepunícawa nasutáca néemìawa alénácaalí Simón icapèe ìya. ¹⁸ Nàanàca néré, yá namáidaca cachàini nasutácaténá néemìawa asáisi ìyacaalí néeni áiba asìali ípidenéeri Simón, ípidenéeri nacái Pedro.

¹⁹ Idècunitàacá Pedro ínáidacawa mamáalàacata ìwali yái yéenáiwánási nacáirica, yá Espíritu Santo ímaca irí: “Piicá, máisiba asianáica níara icutá píca. ²⁰ Pimichàawa, píawa nàatalé pèepunínáwa náapìcha. Picá achúma píináidacawa piwàwawa, néese manuí píináidaca piwàwawa; nudéca nubànùca nía píatalé”, ímaca yái Espíritu Santoca. Iwàwacutácaté Espíritu Santo ichàiniadaca Pedro iwàwa bàaluitécáiná profeta Moisés ichùullacaté judíonái càminápiná nèepuníwa càmiyeyéi judío yáapìcha, íná Espíritu Santo ichàiniadaca Pedro iwàwa. ²¹ Néese Pedro yàacawa nàatalé, yá ímaca nalí:

—Núaqueí picutéericuéca. ¿Càinásicué piwàwa numànica pirípiná? —ímaca yái Pedroca.
²² Náimaca irí:

—Cornelio ibànùca wía, abéeri úwi íiwacalíná, ìyèerica machacànírì iyú Dios iicá, yèeri nacái Dios icàaluíniná. Macái judíonái naicáca cáimiétaquéri iyúni, yá nacái cáinináca naicácani. Dios yàasu ángel ichùullacaté Cornelio ibànùanápiná wenàiwica namáidacaténá píca, yéewacaténá píacawa icapèe néré yéewanápiná Cornelio yéemìaca yái picàlidéeripínáca irí —náimaca.

²³ Néese Pedro yeedáca yàataléwa nía. Yá nayamáacawa néeni Pedro yáapicha abéeri catá. Mapisáita àniwa yá Pedro yàacawa náapicha. Abénaméeyéi Jope yàcàlená mìnánái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nàacawa náapicha.

²⁴ Néese mapisáita àniwa nàanàaca Cesarea yàcàlená néré, cháí Cornelio icùacatáica nàanàaca. Ipíchawáiseté nàanàaca, yáté Cornelio imáidaca néré yéenanáiwá, yàcawéeyéiná nacáiwá cáininéeyéica Cornelio iicáca. ²⁵ Pedro yàanàaca icapèe néré, yá Cornelio imusúacawa ípunita yeedácaténá yàataléwani. Cornelio ibàlùacawa yùulù ipùata iyúwa Pedro irí yàacaténá icàaluíniná. ²⁶ Quéwa Pedro imichàidacani. Yá ímaca irí:

—Pimichàa pibàlùacawa. Asìalicata nacái núaquéi càide iyúwa pía —ímaca yái Pedroca.

²⁷ Idècunitàacá Pedro itàaníca yáapicha, yá iwàlùacawa iicáca madécaná wenàiwica iwacáidáyaquéeyéiwa néré, càmiyéi judío. ²⁸ Néese Pedro ímaca nalí:

—Píalíacuécawa judío íiwitáise càmita ibatàa wàwacáidáyacacawa píapichacué, píacué càmiyéica judío, ibatàa wawàlùanápínatawa picapèe irìculé, càmitasa cayába càì wamàni. Quéwa Dios idéca yàalàaca núa càminápiná quirínama casacàaca nuicáca áibanái, càmita nacái nuicá nía iyúwa canéeri iwèni Dios irípiná nía. ²⁹ Iná namáidacaalíté núa, yá nùanàaca néese aquialéta, càmita báawa nuínáidacawa nuwàwawa iwali. Iná siùcade nuwàwa núalíacawa càiná ìwalicaalícué pimáida núa —ímaca yái Pedroca. ³⁰ Yá Cornelio ímaca irí:

—Báinúaca èerica néese siùcáade, chácataicaté èeri càide iyúwa siùcade, nùyacaté cháí nucapèe irìcuwa, imàaquéri íchawa iyáacaléwa, isutéeri yáawawa Dios ícha táicalénama. Yáté áiba asìali mèlumèlúri ibàle imàacaca yáawawa nuicácani. ³¹ Ímaca nulí: ‘Cornelio, Dios idéca yéemíaca yái písutáanáca ícha. Cayábaca Dios iicáca yái piyúudàanáca catúulécanéeyéi wenàiwica. ³² Pibànùa wenàiwica Jope yàcàlená néré namáidacaténá néese áiba asìali ípidenéeri Simón, ípidenéeri nacái Pedro. Yái Pedro iyaca áiba Simón icapèe irìcu, yáara ichùnìerica pírái ímamimi iwéndacaténá nía, idènièrica icapèewa manuúri úni idùlepi’, càì ímaca nulí. ³³ Iná nubànùacaté nía ráunamáita nacutáca pía, yá pidéca pimànica nulí cayábéeri pìanàacáiná. Siùcade macáita wàyaca cháí Dios iicápiná, yá wawàwaca wéemíaca macáita tàacáisi Wacuèriná Dios ichùulièrica picàlidáanápíná walíni —ímaca yái Cornelioca.

Discurso de Pedro en casa de Cornelio

³⁴ Néeseté Pedro idàbaca icàlidaca nalíni. Yá ímaca nalí:

—Siùcade núalíacawa báisíri iyú Dios càmita iicá abéeri wenàiwica íiwitáaná iyúwa cayábéeri áibanái ícha, néese iicáca macái wenàiwica íiwitáaná abédanamata. ³⁵ Néese, cayábaca Dios iicáca náiwitáise canánama, macái wenàiwica íiwitáaná yèeyéica icàaluíniná, imàníiyéica nacái cayábéeri. ³⁶ Dios idéca icàlidaca walí yái cayábéeri tàacáisica íméerica Jesucristo imàacáanápíná wàyaca Dios yáapicha matuúbanáiri iyú. Yái Jesucristo, yácata macái wenàiwicanái liwacali. ³⁷ Píalíacuécawa cayába càinácaalíté ìya judíonái yàasu cáli imanúica. Quéechatécáwa Juan el Bautista icàlidaca nalíni iwàwacutáaná wenàiwicanái ibautizáacawa, náasáidacaténá nawènúadacaté náiwitáisewa Dios irípiná. Néeseté Jesús idàbacaté yéewáidaca wenàiwica Galilea yàasu cáli ínata. ³⁸ Píalíacué nacáiwá Dios ibànùacaté Espíritu Santo Jesús iwali icùacaténá Jesús íiwitáise manuúiwata, ichàiniadacaténáni nacái, yái Jesús Nazaret yàcàlená néeséerica. Píalíacué nacáiwá Jesús yèepunicaté imànica yàacawa cayábéeri wenàiwicanái irí, ichùnìacaté nacái macáita wenàiwica Satanás yùuwichàidéeyéica. Càité Jesús idé imànica Dios yàcawéeridacáináni. ³⁹ Wadéca waicáca macáita yái Jesús imàníricaté Judea yàasu cáli ínata, Jerusalén yàcàlená irìcu nacái. Néese natàtaacani cruz iwali, càité nanúacani. ⁴⁰ Néeseté máisiba èeri irìcu idécanámité nanúacani, yá Dios icáucáidacani. Néese Dios ibànùacaté Jesús imàacaca yáawawa waicácani, wáalíacaténáwa cáucani. ⁴¹ Jesús càmitaté imàaca yáawawa macái wenàiwica iicácani. Néeseté imàacaca yáawawa waicácani, wía Dios ínáidéeyéicatéwa iwali bàaluité imàacáanápínaté iicáca cáucani, yái Jesúsca. Yá nacái wayáacaté wayáacaléwa yáapicha

idécanaamité imichàacawa yéetácáisi ícha. ⁴² Néeseté Jesús ichùullacaté wacàlidáanápíná israelitanái iríni, yái tàacáisi ímérica Dios idéca imàacaca Jesús icàlidáanápíná báawéeyéi iináwaná ìwali, cáuyéica, yéetéeyéimiwa nacái, yùuwichàidacaténá níawa càiripináta nabáyawaná ìwalísewa, èeri imáalàacaalípináwa. ⁴³ Ipíchawáiseté Jesús yàanàaca aléi èeri iriculé, yáté macáita profetanái nacàlidacaté iináwaná ìwali. Nacàlidacaté nacái Dios imàacáanápínáté iwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná ícha, Jesús yéetácáinátéwa nabáyawaná ìwalíse, cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái —ímaca yái Pedroca.

Los no judíos reciben el Espíritu Santo

⁴⁴ Néeseté idècunitàacá Pedro icàlidaca nalíni, yá Espíritu Santo iricùacawa nàwali icùacaténá náiwitáise macáita níai yéemièyéica Pedro icàlidáaná nalíni, neebáidacáiná yái tàacáisica. ⁴⁵ Níai judío yeebáidéeyéica Jesús itàacái yàacawéeridéeyéica Pedro, nánáidacawa manuísíwata naicáidaca càmiyéi judío irí Dios yàacáináté Espíritu Santo càmiyéi judío irí nacái. ⁴⁶ Judiónái yéemlaca nacái càmiyéi judío itàaníca áiba tàacáisi iyú, càmiiri èeri mñanái itàacái, nàaca nacái Dios irí cayábéeri. ⁴⁷ Néese Pedro ímaca:

—Dios idéca ibànùaca Espíritu Santo nàwali yàacawéeridacaténá níai càmiyéica judío càide iyúwaté ibànùaná Espíritu Santo wàwali, wía judíoca. Wàacué wabautizáca nacái nía. Canáca yéewaná wamáisanlaca náicha nabautizáanáwa —ímaca yái Pedroca.

⁴⁸ Yá Pedro ichùullaca yáapichéeyéiwa ibautizáca níai càmiyéica judío Jesucristo ípidená ìwali náasáidacaténá neebáidaca Jesús itàacái. Néese níai càmiyéica judío nasutáca Pedro ícha iyamáanápínáwa náapicha máisibáwanái èeri.

11

Informe de Pedro a la iglesia de Jerusalén

¹ Néeseté apóstolnái, nía nacái yeebáidéeyéica Jesús itàacái iyéeyéicaté Judea yàasu cáli íinata néemlaca càmiyéi judío iináwaná ìwali neebáidacaté Dios itàacái càide iyúwa judiónái yeebáidáanáté. ² Quéwa idécanaamité Pedro yèepùacawa Jerusalén iyacàlená néré àniwa, néese abénaméeyéi judío yeebáidéeyéica Jesús itàacái natàaníca ìwali yái Pedro imànínáca càmiyéi judío yáapicha. ³ Náimaca Pedro irí:

—¿Cánaté pia pipáchiaca nàatalé níara càmiyéica judío? ¿Cána piyáa piyáacaléwa náapicha? —náimaca. ⁴ Néese Pedro icàlidaca nalí macáita yái idàbàanacaté ichàbacawa. Yá ímaca nalí:

⁵ —Nùyacaté Jope iyacàlená irícu. Idècunitàacá nusutáca núawawa Dios ícha, yá nuicácaté yéenáiwánási nacáiri. Nuicácaté áiba wawàsi càiri iyúwa manuiri sávana iricùacawa chènuníse, idacùacanéri ipùata báinúacanama yéenúlusi iyú. Yáté iricùacawa nùatalé. ⁶ Nuicáidacaté cayába irí nuicácaténá càinácaalí wawàsi ìya sávana irícu, yá nuicáca macái píraí íiwitáaná, cuwèsináí nacái, àapináí nacái, culpíranái nacái, macái íiwitáaná iyéeyéica cháí èeri irícu. ⁷ Yáté nuémíaca tàacáisi. Ímaca nulí: ‘Pimichàawa, Pedro. Pinúa piyáawa nía’, ímaca nulí. ⁸ Quéwa núumacaté irí: ‘Càmiiri, Nuíwacali. Canácatáita nuyáa níai casaquèeyéica waicáca, profeta Moisés ichùullacáináté wía judíoca pinùmálicuíse ipíchaná wayáaca nía’, càí núumaca. ⁹ Néese yái tàacáisi chènuníseérica ímacaté nulí àniwa. Ímaca nulí: ‘Masacàacaalí Dios imànica áiba wawàsi, yá picá píima ìwali casacàacani’, ímaca. ¹⁰ Máisiba yàawíría nuicácaté sávana nacáiri iricùacawa, nuémíaca nacái tàacáisi. Yáté macáita yèepùaca imichàacawa chènuniré àniwa. ¹¹ Yáta máisiba aslanái Cesarea iyacàlená néeseeyéi nàanàacaté nucapèe néré wàyacatáica. Náiwacali ibànùacaté nía nacutáanápíná núa. ¹² Yáté Espíritu Santo ichùullaca nùacawa náapicha, ipíchaná achúmaca nuínáidacawa nuwàwawa ìwali. Níai seis namanùbaca wéenanái nacái nàacatéwa núapicha. Macáita wawàlùacatéwa áiba asialí icapèe iriculé. ¹³ Yái asialíca icàlidaca walíni iicácaté ángel icapèe irícu. Yá ángel ímacaté irí: ‘Pibànùaca wenàiwica Jope iyacàlená nérépiná namáidacaténá néese Simón ípidenéeri nacái Pedro. ¹⁴ Yái Pedroca icàlidapíná píriwani càinácaalí iyú píalimá piwasàaca

piawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, pía nacái, péenánái nacái', íimacaté yái ángelca. ¹⁵ Néeseté idécanacáita nudàbaca nucàlidaca nalíni, yá Espíritu Santo yàanàaca nàwali, yàacawéeridacaténa nía, càide iyúwaté Espíritu Santo yàanàanáté wàwali bàaluité. ¹⁶ Néeseté nuwàwalica tàacáisi Wáiwacali icàlidéericaté walí. Iimacaté: 'Báisíta Juan el Bautista ibautizacaté wenàiwicanái úni yáaculé. Quéwa mesúnamáita Dios ibànùapinácué piríwa Espíritu Santo, yái yàacawéeridéeripinácuéca pía, ibautizacaténa cué píiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú', íimaca yái Wáiwacalica. ¹⁷ Uwé, Dios idéca yàaca Espíritu Santo camíiyéi judío irí càide iyúwaté yàanáté walíni, wía judíoca, weebáidacaalíté Wáiwacali Jesucristo itàacáwa, íná canáca yéewaná wapéliaca Dios íipunita, canáca yéewaná wamáisaniaca náichani, yái Espíritu Santoca —íimaca yái Pedroca.

¹⁸ Néese níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái iyéeyéica Jerusalén iyacàlená irícu, nadécanáami néemíaca yái tàacáisica, yá càmíta quirínama natàaníca báawéeri iyú Pedro iwali, néese nàaca Dios irí cayábéeri. Yá náimaca:

—¡Dios idéca ibatàaca camíiyéi judío nawènúadaca nacái náiwitáisewa irípiná yéewacaténa nacái nadèniaca nacáucawa camíiri imáalàawa, càide iyúwa wàyáaná, wía judíoca! — náimaca.

La iglesia de Antioquía

¹⁹ Nadécanáamité nanúaca Esteban Jerusalén iyacàlená néeni, yá nadàbacaté namànica ùwicái yeebáidéeyéi íipunita canánama. Iná napiacatéwa áibalépiná. Abénaméeyéi yàacatéwa Fenicia yàasu cáli nérépiná. Aibanái yàacatéwa Chipre yàasu iwàwata nérépiná. Aibanái yàacatéwa Antioquía iyacàlená nérépiná. Nacàlidacaté Jesucristo iináwaná iwali abéta judiónái irí. Càmíta nacàlida camíiyéi judío iríni. ²⁰ Aibanáita yeebáidéeyéi Jesús itàacái Chipre yàasu iwàwata néeséeyéi, Cirene iyacàlená mìnánái nacái áibanái, nàanàacaté Antioquía iyacàlená irículé. Nadàbacaté nacàlidacani camíiyéi judío irí. Nacàlidaca nalí Jesús iináwaná Wáiwacalicaní. ²¹ Wáiwacali íiwitáise cachàiníiri iyacaté nalí, ínaté yéewa manùbéeyéi wenàiwica namàacaca náichawa náiwitáise bàaluisàimiwa, yá neebáidaca Wáiwacali itàacái.

²² Néese, níai yeebáidéeyéica Jesús, Jerusalén iyacàlená néeniyéica néemíaca Antioquía iyacàlená mìnánái iináwaná. Yá nabànùaca Bernabé yàacaténa wa Antioquía iyacàlená nérépiná. ²³ Bernabé yàanàacaté néré, yá yáaliacawa Dios imànica nalí cayábéeri. Iná casímáica Bernabé iwàwa, iyanídacawa náapicha. Yàalàaca nía, ichàiniadaca nacái nawàwa canánama, cachàiníinápiná náiwitáise neebáidáanápiná mamáalàacata Wáiwacali itàacái tàì íiméeri iyú. ²⁴ Cayábéericáiná íiwitáise yái asàlica, yái Bernabéca, Espíritu Santo icùacáiná íiwitáise. Yeebáida Dios itàacái manuísíwata tàì íiméeri iyú. Càita áibanái manùbéeyéi àniwa néemíaca Bernabé icàlidáaná nalíni, yá nawènúadaca náiwitáisewa neebáidacaténa Wáiwacali itàacái.

²⁵ Néeseté Bernabé yàacawa Tarso iyacàlená irículé icutácaténa Saulo. Idécanáamité yàanàacani, yá itéca Saulo Antioquía iyacàlená néré. ²⁶ Bernabé, Saulo yáapicha nàyacaté néré abéeri camuí náapicha níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Néewáidacaté madécaná wenàiwica. Antioquía iyacàlená néeni áibanái nàacaté yeebáidéeyéi íipidenápiná cristianonái, íimáanáca Cristo yéewáidacalénái, Cristo yáapichéeyéi nacái íimáanáca.

²⁷ Néenialíté abénaméeyéi profeta itàaníiyéica Dios inùmaliçuíse nàacatéwa Jerusalén iyacàlená íicha, yá nàanàaca Antioquía iyacàlená néré. ²⁸ Abéeri néená, íipidenéeri Agabo, ibàlùacawa nàacuése, níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yá Espíritu Santo icùaca Agabo íiwitáise icàlidacaténa nalí tàacáisi Dios inùmaliçuíse. Yá icàlidaca nalíni iyáanápínáté máapicái cachàiníiri iyú nàasu cáli néré, yái Israel yàasu cálica. Càité ichàbacawa néesetéca wa idécunitàacá emperador romanosàiri Claudio icùaca macái cáli imanùbaca. ²⁹ Iná Antioquía iyacàlená mìnánái yeebáidéeyéica Jesús itàacái náináidacatéwa nabànùanápínáté plata iyúwa ofrenda nayúudàacaténa áibanái yeebáidéeyéica Jesús iyéeyéica Judea yàasu cáli íinata. Macái wenàiwica imanùbaca nabànùaca plata iyúwata

náalimáaná namàacaca ofrenda. ³⁰ Càité nàwacáidaca plata, yá nabànùacani iyúwa ofrenda náapicha níái Bernabé, Saulo nacái natécaténáni ancianonái irí icuèyéica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái Judea yàasu cáli ínata, nayúudàacaténá catúulécanéeyéi wenàiwica yeebáidéeyéi Jesús itàacái.

12

Muerte de Santiago y encarcelamiento de Pedro

¹ Néenialité rey Herodes idàbaca yùuwideca imànica abénaméeyéi yeebáidéeyéi Jesús itàacái Jerusalén iyacàlená néeniyéica iyaca. Herodes idàbacaté yùuwichàidaca nía. ² Herodes ichùullaca úwinái iwichùaca Santiago ícha íwita, yéetácaténátéwa, yámi Juan ibèerimica. ³ Néese, yái Herodesca, yáaliacawa casímáica judío íwacanánái ìwali yái yéetánacawéi Santiagomica, íná ichùullaca úwinái íibàaca Pedro nacái. Yá náibàacani judiónái yàasu culto Pascua yaalí nayáacaalíte pan càmiiri idèna levadura. ⁴ Idécanáamité náibàaca Pedro, néese Herodes ichùullaca nacùaca Pedro presoíyéi ibànalìcu. Ichùullaca nacùacani, níái úwinái báinúaca náiwitáaná imanùbaca. Nàyaca báinúacanama úwinái macái náiwitáaná imanùbaca. Herodes iwàwacaté ichàbáidaca Pedro judiónái irí nanúanápináni Pascua yàasuná culto idénáami. ⁵ Càité Pedro iyaca presoíyéi ibànalìcu. Nacùaca cayábani. Quéwa manùbéeyéi yeebáidéeyéica Jesús itàacái nasutáca Dios ícha Pedro irípiná manuísíwata mamáalàacata.

Dios libra de la cárcel a Pedro

⁶ Yáta catáca mapisáipináta Herodes ichàbáidapinaté Pedro judiónái irí, nanúanápináni, yá Pedro iimáca iyaca bamuchúamibàa náicha pucháiba úwinái. Pedro nadacuèri pucháiba cadena iyú. Aibanái úwi ibàluèyéiwa presoíyéi ibàna inùma néeni nacùaca presoíyéi ibàna ipíchaná Pedro imusúacawa. ⁷ Yáta Dios yàasu ángel yàanàaca néré, ibàlùacawa mawiénita Pedro irí. Yá camalási ipuníada presoíyéi ibàna irìculé. Néese ángel icapèedaca Pedro ibàlài ìwali icawàidacani. Yá íimaca Pedro iri: “¡Caquialéta, pimichàawa!” íimaca yái ángelca. Yáta pucháiba cadena icaláacawa Pedro icáapi ícha. ⁸ Yá ángel íimaca Pedro iri: “Pìwali pibàlewa, pizapatoní nacáíwa”, íimaca yái ángelca. Idécanáami Pedro imànica càide iyúwaté ángel íimáaná irí, yá ángel íimaca irí àniwa: “Peedá pìasu ruana nacáiriwa, piúca pìwalísewani. Pìawa núamiwáise”, íimaca irí yái ángelca.

⁹ Yá Pedro imusúacawa ángel yáamiwáise. Càmita yáaliawa asáisi báisícaalíni, ángel imusúadánacani presoíyéi ibàna irìcuíse. Pedro iyúunáidaca yéenáiwánási nacáiri càì iicáca meedá. ¹⁰ Nachàbacatéwa idàbáanéeyéi úwi ícha, néese nachàbacawa áibanái ícha àniwa icuèyéica presoíyéi ibàna. Nàanàaca inùma néré, yái manuírì inùma yáawami hierroírìta, namusúacatáipinácawa carretera irìculé yàcalérìcu, yá inùma yàacùacawa yàasu wawàsítawa meedá. Yá namusúacawa ícha. Nèepunícanáamiwa abéeri carretera irìcubàa, yáta ángel imàacaca Pedro abéerita.

¹¹ Néese átata Pedro yáaliacawa imusúacatéwa náicha. Yá íimaca iríwa: “Siùcade núaliacawa báisíri iyú, Dios idéca ibànùaca yàasu ángelwa nùatalé imusúadacaténá núa Herodes ícha, náicha nacái níara judíoca iwàwéeyéica inúaca núa”, íimaca iríwa yái Pedroca.

¹² Idécanáami íináidacawa ìwali macáita iyáaná, néese yàacatéwa María icapèe néré, úái Juan yáatúaca. Yái Juanca áibaalí ípidená Marcos. Quéchatécáwa madécaná wenàiwica iwacáidáyacacawa néré, yá nasutáca nàyaca Dios ícha. ¹³ Pedro inúacaté bàacháwáisérica iwáiná inùmaca, yá abéechúa mànacàu ípidenéechúa Rode umusúacawa capíi ícha, ùacatéwa mawiénita iwáiná inùma irí uémíacaténá néré cawinácaalí càì isàna néese. ¹⁴ Ualíaca uémíaca Pedro itàacái, quéwa càmita ùacua irí iwáiná inùma, máinicáiná casímáica úa íná upíacawa capíi irìculé àniwa ucàlidaca nalíni Pedro ibàlúanáwa bàacháwáiséeri iwáiná inùma néeni. ¹⁵ Yá náimaca ulí:

—¡Máiwitáiseca pía! —náimaca ulí. Quéwa úumaca báisícatani. Néese náimaca:

—Canácani. Iwàwa cáurimica meedá yáara càì péemìaca isàna —náimaca ulí, nayúunáidacáiná úwinái nanúacaténi.

¹⁶ Idècunitàacá natàaníca capli irìcu, quéwanáta Pedro inúaca mamáalàacata bàacháwáiséeri iwáiná inùma. Néese nàacùaca bàacháwáiséeri iwáiná inùma, yá naicáca Pedro ibàluèricawa néeni. Yá náináidaca manuísíwata naicáidaca irí. ¹⁷ Néese Pedro yúucaca icápiwa nalí masànacaténá nía. Yá icàlidaca nalíni càinácaalíté iyú Wáiwacali imusúadacani presoíyéi ibàna irìcuíse. Yá íimaca nacái nalí:

—Picàlidacué Santiago iríni, yái Wáiwacali iméeréerica. Picàlidacué nacái nalíni, níara yáapichéeyéica yeebáidéeyéica Jesús itàacái —íimaca yái Pedroca. Néese Pedro yàacawa náicha áibalépiná.

¹⁸ Néeseté mapisáita àniwa, cáanáica úwinái napianícawa presoíyéi ibàna irìcubàa nacutáca Pedro, néemíaníca nacáíwa nalíwáaca lúasi iyú, càmicáiná nadé nàanàaca Pedro.

¹⁹ Herodes ichùullacaté nacutácani, quéwa càmita náalimá nàanàacani. Iná Herodes isutáca yéemìawa naináwaná, níái úwi icuèyéicaté Pedro presoíyéi ibàna irìcu. Yá ichùullaca yàasu wenàiwicawa nanúanápiná níái úwica. Néese Herodes yàacatéwa Judea yàasu cáli íicha ìyacaténá Cesarea ìyacàlená irìcu.

La muerte de Herodes

²⁰ Néeseté calúaca rey Herodes áibanái yáapicha, Tiro ìyacàlená mìnánáica, Sidón ìyacàlená mìnánái nacái. Iná níái pucháiba yàcalé mìnánáica natàaníca náapichawáaca, yá abédanamata namànica náiwitáisewa nàanápináwa Herodes yàatalé natàanicaténá yáapicha éeréeri iyú, yéewacaténá cayábaca iicáca nía àniwa. Nàaca plata Blasto irí, abéeri Herodes yáapichéeri máiniiri cachàini, nawàwacáinaté Blasto itàaníca nawicáu Herodes yáapicha, yéewanápiná Herodes ibatàa nàyaca matuíbanáita. Iwàwacutácaté nàyaca cayába Herodes yáapicha nawèniacaténaté yàacàsi áiba cáli néeni Herodes icuèricaté. ²¹ Herodes imàacaca nalí abé èeri nàwacáidáyacáanápináwa yàatalé. Idéca èeri yàanàaca, yá Herodes ìwalica ibàle cawèniiriwa. Néese yàacawa wenàiwicanái yàacuésesemi, yá yáawinacawa yàasu yàalubáisi chènuniiri íinatawa. ²² Yá idàbaca icàlidaca nalíni. Néese níái wenàiwica yéemièyéica Herodes irí nadàbaca càì namáidáidaca: “¡Yái icàlidéerica walíni càmiírira asìali, néese abéeri chènuníiséericani!” càì namáidáidaca mamáalàacata, Dioscáinásatáni, yái Herodesca, náimaca. ²³ Yáta Wáiwacali yàasu ángel ibànùaca uláicái Herodes ìwali, càmicáiná Herodes yàa Dios icàaluíniná, néese imàacacáita wenàiwicanái yàaca irí cayábéeri, Dioscáinásatáni, yái Herodesca, náimaca. Néeseté Herodes yéetáca yéetáca cáiwíiri iyú, enísi nacáiyéi iyáacáiná ìyapicúa irìcuíse ipíchawáiseté yéetáca.

²⁴ Quéwa níái wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái nacàlidaca nàacawa Dios itàacái mamáalàacata áibanái wenàiwica irí. Yá manùbéeyéi neebáidacani macái yàcalé.

²⁵ Idécanáamité Bernabé, Saulo nacái namáalàidaca namànica náibaidacaléwa Dios irípiná, yáté nèepùacawa Jerusalén ìyacàlená íicha. Yá natéca náapichawa Juan, ípidenéeri nacái Marcos.

13

Bernabé y Saulo comienzan su trabajo misionero

¹ Madécaná Antioquía ìyacàlená mìnánái neebáidacaté Jesús itàacái. Abénaméeyéi profeta, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica nàyacaté yeebáidéeyéi yèewi. Càica náipidená: Bernabé; Simón nacái, áibaalí ípidená Negro; Lucio nacái, Cirene yàasu cáli néeséeri; Manaén nacái, idàwinèericatéwa rey Herodes yáapicha, yái Herodes icuèricaté Galilea yàasu cáli; Saulo nacái áiba. ² Aiba èeri namànicaté nàyaca culto Wáiwacali irí, namàacaca náichawa nacái nayáacaléwa. Yáté Espíritu Santo íimacaté nalí: “Peedácué pèewísewa nulípiná níái Bernabé, Saulo nacái namànicaténá càide iyúwa nuwàwáaná namànica”, íimaca yái Espíritu Santoca.

³ Néese nasutáca Dios ícha nalípiná àniwa, namàaca náichawa nacái nayáacaléwa mamáalàacata, yá namàacaca nacáapiwa nàwali, níai Bernabé, Saulo nacái. Néese nabànùaca nía, náibaidacáténaté Dios írípiná.

Los apóstoles en Chipre

⁴ Néeseté namànica càide iyúwa Espíritu Santo ibànùaná nía, yá Bernabé, Saulo nacái nàacatéwa Seleucia ìyacàlená néré, mawiéníiri ìyaca manuíri úni írí. Néenita nawàlùacawa nave irìculé, yá nàacawa úni yàasu iwàwata ínatalé ípidenácatalé Chipre. ⁵ Idécanáamité nàanàaca néré, yá nawàlùacawa Salamina ìyacàlená irìculé. Yá nadàbaca nacàlidaca nalí Dios itàacái judíonái yéewáidacàalu irìcu. Juan Marcos yàacawa náapicha nacái iyúudàacáténá nía.

⁶ Yá nàacawa iwàwata imanuíca macáita yàcalé imanùbaca ìyéerica iwàwata íinata. Yá nàanàacaté Pafos ìyacàlená néré. Nàanàaca judíosàiri ípidenéerica Barjesús. Yácata camàliquéeri. Itàaníca ichìwawa. Iimaca ìwaliwa itàanícasa Dios inùmaliçúseta, quéwa ichìwa meedá. ⁷ Yái camàliquéeri ìyaca gobernador yáapicha, yái gobernador ípidenéerica Sergio Paulo, abéeri cáalíacáiri icuèricaté manùbéeyéi wenàiwica. Yái gobernadorca imáidaca yàataléwa Bernabé, Saulo nacái, gobernador iwàwacáinaté yéemíaca Dios itàacái. ⁸ Quéwa yái camàliquéerica, ípidenéerica Elimas griego itàacái iyú, yùuwidaca imànica apóstolnái. Iwàwa nacái iwènúadaca gobernador íiwitáise ipíchaná yeebáidaca Dios itàacái. ⁹ Néese Saulo, ípidenéeri Pablo griego itàacái iyú, Espíritu Santo icuèri íiwitáise, yá iicáidaca machacàníiri iyú Elimas írí. ¹⁰ Yá íimaca írí:

—Pía cachìwéerica, báawéeri meedá, Satanás nacáiri íiwitáise, pía, nàuwidaca canánama cayábéeyéi íiwitáise. ¿Cáná càmita piyamáida piwènúadaca Dios itàacái pichìwa iyúwa? ¹¹ Iná siúcade Dios yùuwichàidapiná píawa. Matuípínaca píawa maléena èerita. Càmita píalimá piicáca èeri icamaláwa —íimaca yái Pabloca. Yáta catáca Elimas iicáca. Yá icutáca wenàiwica itécáténáni icáapi ìwali, càmicáiná yáalimá iicáca ituí iyúwa. ¹² Yá idécanáami gobernador iicáca càinácaalí ìyáaná, yá yeebáidaca, íináidacáináwa manuísíwata Wáiwacali itàacái ichàini ìwali.

Pablo y Bernabé en Antioquía de Pisidia

¹³ Néeseté Pablo iwàlùacawa nave irìculé ìyéerica Pafos ídalutalená néeni yàacawéeyéiná yáapichawa. Yá nàacawa manuíri úni yáacubàa Perge ídalutalená néré, ìyéerica Panfilia yàasu cáli íinata. Quéwa Juan Marcos yèpùacatéwa náicha Jerusalén ìyacàlená nérépiná. ¹⁴ Yá Pablo, Bernabé nacái nachàbacatéwa Perge ìyacàlená ícha, nàacawa machacànita Antioquía ìyacàlená irìculé. Yái yàcalé ìyaca Pisidia yàasu cáli íinata. Yá nawàlùacatéwa judíonái yéewáidacàalu irìculé, sábado, judíonái iyamáidacatáicawa. Pablo, Bernabé nacái náawinacawa néré néemíacáténá naléeca Dios itàacái. ¹⁵ Néese judíonái yéewáidacàalu íiwacanánái naléeca nalí Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté, áibanái profeta itànèericaté nacái. Néese nabànùaca tàacáisi Pablonái írí. Yá náimaca Pablonái írí:

—Wéenanái, pidèníasicué tàacáisi píalèeripínacué iyú wenàiwica, ára picàlidacué walíni — náimaca Pablonái írí.

¹⁶ Néese Pablo imichàa ibàlùacawa, yá yúucaca nalí icáapiwa masànánápiná nía. Yá íimaca nalí: “Péemíacué, píacué israelitaca, píacué nacái càmiyéica judío, yèeyéica Dios icàaluíniná. ¹⁷ Yái Dios icuèrica Israel itaquénánámi yeedáté wàawirináimi yàasunáipináwa. Dios imàacacaté madécanáca nía idècunitàacá nàyaca Egipto yàasu cáli íinata, càmirica nàasu cáli. Néeseté Dios iwasàaca nía ichàini iyúwa ícha yáara cálica. ¹⁸ Ewitaté nawènúadacáaníta náiwitáisewa Dios ícha, càicáaníta icùacaté nía cuarenta camuí idècunitàacá nèepunícawa chuiri manacúali yùucubàa càináwàiri, canácatalé wenàiwica. ¹⁹ Néeseté Dios imáalàidacaté siete namanùbaca wenàiwica íiwitáaná ìyéeyéicaté Canaán yàasu cáli íinata yàacáténaté nàasu cáli wàawirináimi írí. ²⁰ Càité Dios imànica wàawirináimi írí cawàwanáta cuatrocientos cincuenta camuí.

“Néeseté Dios ibànùaca nalí náiwacanánáipiná nacùacaténáté nía àta profeta Samuel yàasu èeripináté. ²¹ Néeseté wàawirináimi nasutáca Dios ícha wawàsi imàacáanápínáté nalí abéeri rey icuèripiná nía. Yá Dios imàacaca nalí rey icuèripináté nía cuarenta camuí. Yái idàbáanéeri reyca ípidenáté Saúl, yái Cis ìirica, Benjamín itaquérinámi. ²² Néeseté Dios càmíta quirínama ibatàa Saúl icùaca israelitanái. Yá Dios imàacacaté rey David icuèripináté israelitanái Saúl yáamirìcubàami. Dios ímacaté David ìwali: ‘Yái Davidca, Isaí ìirica, cayába nuicáca íiwitáise. Núaliacawa iwàwa imànica macáita càide iyúwa nuwàwáaná’, càì ímaca yái Diosca. ²³ Yái rey Davidca idènìaca itaquérinámiwa, ípidenéri Jesús. Dios ibànùacaté Jesús iwasàacaténá Israel itaquénáinámi Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, càide iyúwaté Dios icàlidáaná bàaluité. ²⁴ Ipíchawáiseté Jesús yàanàaca, Juan el Bautista icàlidacaté tàacáisi macái Israel itaquénáinámi irí. Icàlidaca nalíni iwàwacutáanáté nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná, nabautizáanápíná nacáiwá, náasáidacaténá nawènúadacaté náiwitáisewa báawéeri ícha. ²⁵ Néese mawiénicaté Juan yàasu èeri yéetáanápínátéwa, yá ímaca: ‘Núa càmíiri Mesías, icuèripiná israelitanái càide iyúwacué pínáidáanáwa nùwali, néese áiba yàanàapíná núamirìcubàawa máiníri cachàinica nuícha. Nuicáca núawawa iyúwa yàasu wenàiwica càmíiri cachàini náicha canánama, máinícáiná cayábéerica nuíchani’, ímacaté yái Juan el Bautistaca.

²⁶ “Píacué nuénánáica, Abraham itaquénáinámi, píacué nacái càmíiyéica judío yèeyéica Dios icàaluíniná, Dios idéca ibànùacuéca pirí yái tàacáisica píalíacaténácuéwa Jesús iwàwaca iwasàacuéca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ²⁷ Siùcade nucàlidacué piríni. Níara Jerusalén ìyacàlená mìnánáica, nía nacái náiwacanánáica, càmítaté náalíawa cawinácaalíni yái Jesúsca. Siùcade mamáalàacata càmíta náalía néemíaca cànínacalí ímáaná macáita tàacáisi profetanái itànèericaté Jesús iináwaná ìwali, éwita naléecáanítani néewáidacàalu irìcuwa sábadò imanùbaca nayamáidacatáicawa. Iná nachùulliacaalíté úwinái inúaca Jesús, yáté judiónái namànicaté macáita càide iyúwaté profetanái itànàanáté tàacáisi Jesús iináwaná ìwali. ²⁸ Ewitaté càmíicáníta nàanàa Jesús ìwali ibáyawaná nanuérìpiná ìwalíiseni, càicáaníta nasutáca Pilato gobernador ícha wawàsi ichùullianápínáté úwinái natàtàaca Jesús cruz ìwali. Càité yéetácawa. ²⁹ Néese nadécanáamité namànica irí macáita càide iyúwaté Dios itàacái icàlidáanácani Jesús ìwali, yáté áibanái nalicùadacani cruz ìwalíise. Yá nabàllacani. ³⁰ Quéwa Dios imichàidacaté Jesús yéetácáisi ícha. ³¹ Yáté manùba èeri Jesús imàacacaté yáawawa naicácani níái yèepuníiyéicatéwa yáapícha Jerusalén ìyacàlená néré Galilea yàasu cáli ícha. Siùcade nacàlidaca nàacawa Jesús iináwaná ìwali wenàiwicanái irí.

³² “Càita wacàlidacuéca piríni yái cayábéeri tàacáisica: Dios idéca imànica macáita càide iyúwa icàlidáanáté cáimiétacanéri iyúni wàawirináimi irí. ³³ Iná siùcade Dios idéca imànica walíni wía nataquénáinámica càide iyúwaté icàlidáaná tàacáisi wàawirináimi irí, íméerica imichàidáanápínáté Jesús yéetácáisi ícha. Yái rey Davidca nacái itànàacaté tàacáisi Jesús iináwaná ìwali pucháibáaná salmo irìcu, David itànàacáináté tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Dios ímacaté Ìiri iríwa: ‘Píacata Nuèrica; siùcade nudéca numàacaca èeri mìnánái náalíacawa Nuèrica pía’, càì ímacaté yái Diosca. ³⁴ Dios icàlidacaté walíni imichàidáanápínáté Jesús yéetácáisi ícha ipíchana iinámi ibadácawa. Càité Dios ímaca walí profeta Isaías yàasu tàacáisi iyú. Dios ímacaté israelitanái irí: ‘Nucàlidacaté rey David irí tàacáisi mabáyawanéeri, cáimiétacanéri iyú machìwéeri nacái, íméerica numànínápínáté irí cayábéeri. Yá numànipinácué pirí macáita yái cayábéerica nucàlidéericaté ìwali David irí’, ímacaté yái Diosca. ³⁵ Báisíta Dios idéca imànica càide iyúwaté ímáaná, càmítaté imàaca Jesús iinámi ibadácawa, ínáté rey David itànàaca áiba salmo Dios Ìiri inùmalìcuíse. Dios Ìiri ímacaté: ‘Càmíta pimàacapíná ibadácawa yái nuináca, núa píasu wenàiwicaca mabáyawanéerica’, ímacaté yái Dios Ìirica. ³⁶ Uwé, siùcade macáita wáaliacawa rey David icùacaté israelitanái càide iyúwaté Dios iwàwáaná. Néeseté béericaalíténi, yá yéetácawa, yái Davidmíca, yá nabàllacani yàawirináimi yàasu càliculíi irìculéwa. Yáté ichéecami ibadácawa. ³⁷ Quéwa yái Jesús, Dios imichàidéericaté yéetácáisi ícha, càmítaté iiná ibadáwa. ³⁸⁻³⁹ Iná

piacué nuénánáica, wacàlidacué piri yái tàacáisca: Peebáidacaalícué Jesús itàacái, yásí Dios imàacacué iwàwawa pibáyawaná íchawa. Bàaluité profeta Moisés itànàcaté Dios itàacái, yái tàacáisca icàlidéericaté nalíni cànácaalíté Dios iwàwaca wàawirináimi nàyaca, wía nacái. Quéwa, éwita wamànicaalí macáita càide iyúwa Moisés itàacái ímáanátá, càicáaníta càmíta Dios iicá wía iyúwa mabáyawanéerítá. Néese, siùcade weebáidacaalí Jesús itàacái, yásí Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha, mabáyawanáca iicáca nacái wía, éwita càmícáaníta mabáyawaná wía. ⁴⁰ Iná cayábacué, nuénánái, ipíchanacué Dios yàasu yùuwichàacáisi yàanàca pìwali càide iyúwaté profetanái itànàanáté tàacáisi Dios inùmalicuise. Dios ímacaté:

⁴¹ ‘Péemiacué cayába, piacué báawéeyéica iicáca núa. Picalùadacuéwa, néese péetácuéwa, mesúnamáicáináta nubànùacué pìwali manuiri yùuwichàacáisi, càulenéeripiná peebáidaca iináwaná ìwali, éwita áibanái icàlidacáaníta pirícué yùuwichàacáisi iináwaná ìwali’,

càité ímaca yái Diosca”, ímacaté nalí yái Pabloca.

⁴² Yá Pablo imáalàidaca icàlidaca nalíni. Idècunitàacá namusúacawa judíonái yéewáidacàalu irìcuise, yá càmíiyéi judío nasutáca Pablo ícha wawási yèepùanápínaté icàlidacaténá nalíni àniwa, yái tàacáisca, áiba sábadopináté nayamáidacatáicawa.

⁴³ Idécanáamité namáalàidaca namànica culto, yá namusúacawa macáita yéewáidacàalu ícha, yá manùbéeyéi judíonái yàacawa náapicha níai Pablo, Bernabé nacái; áibanái nacái càmíiyéi judío, yeebéeyéi quéwa càiyéide iyúwa judíonái yeebáidáaná Dios itàacái, níacata yèeyéicatéwa Pablonái yáapicha. Yá Pablonái yàalàaca nía neebáidáanápíná mamáalàacata Wáiwacali itàacái, yéewacaténá Dios imànica nalí cayábéeri.

⁴⁴ Néese áiba sábadò àniwa judíonái iyamáidacatáicawa, batéwa macáita wenàiwica iyéeyéica yàcalé irìcu nàwacáidáyacacawa néré néemiacaténá Pablonái icàlidáaná nalí Wáiwacali itàacái. ⁴⁵ Quéwa abénaméeyéi judío íiwacanánái naicácáiná madécaná wenàiwica ìwacáidáyaquéeyéicawa, yá calúaca níai judío íiwacanánáica, cayábacáiná wenàiwica iicáca náicha Pablonái, níai apóstolca. Yá judío íiwacanánái nadàbaca natàaníca casaquèeri iyú Pablo ìwali. Natàaní nacái báawéeri iyú ìwali, yái tàacáisi Pablo icàlidéerica wenàiwicanái irí. ⁴⁶ Iná Pablo, Bernabé nacái nacàlidaca judíonái iríni macàaluínáta. Yá náimaca:

—Quécháwanáimi iwàwacutácaté wacàlidacuéca piríni, piacué judíoca, quéwacué pidéca piwènúadaca píiwitáisewa Dios itàacái ícha, càmícáinácué piwàwa picáucawa càmíiri imáalàawa. Iná péemiacué cayába, siùcade wàaca wacàlidaca Dios itàacái càmíiyéi judío irí. ⁴⁷ Wáiwacali idéca ichùuliaca wía, càide iyúwaté profeta Isaías itànàaná Dios itàacái. Wáiwacali ímacaté:

‘Nudéca nuedáca pía péewáidacaténá càmíiyéi israelita, càide iyúwa camalási icànacaalí nàwali, náalíacaténáwa nùwali. Picàlidáanápíná nalíni, nuwàwaca nuwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, macái èeri mìnánái ìyéeyéica macái cáli déecuíséeyéi’, ímaca walí yái Wáiwacalica —náimaca níai Pablonáica.

⁴⁸ Néese idécanáami càmíiyéi judío yéemiacani, yá casímáica nawàwa. Yá nàaca Dios irí cayábéeri itàacái ìwali. Yá macáita wenàiwica Dios yèeyéica icáuca càmíiri imáalàawa, neebáidaca Pablonái yàasu tàacáisi. ⁴⁹ Càité manùbéeyéi wenàiwica ìyéeyéica Pisidia yàasu cáli íinata néemíaca Wáiwacali itàacái. ⁵⁰ Quéwa abénaméeyéi judío natàaníca báawéeri iyú Pablonái ìwali. Judíonái itàaníca yàcalé íiwacanánái yáapicha, náapicha nacái abénaméeyéi inanái cáimíétacanéeyéica yeebáidéeyéica càide iyúwa judíonái. Càita judíonái nawènúadaca yàcalé íiwacanánái íiwitáise nàuwídecaténá namànica apóstolnái. Yáté namusúadaca Pablonái nàasu cáli íichawa. ⁵¹ Néese, Pablonái nachùpiaca cáli ichùmalé nàabàli íichawa judíonái iicápiná càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná, náasáidacaténá Dios yùuwichàidáanápínaté níai judíoca. Yá Pablonái yàacawa Iconio ìyacàlená néré. ⁵² Níacata quéwa Antioquía ìyacàlená mìnánái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, casímáica nawàwa manuísíwata, Espíritu Santo nacái icùaca náiwitáise.

14

Pablo y Bernabé en Iconio

¹ Néeseté Pablo, Bernabé nacái, nàanàaca Iconio ìyacàlená irìculé, yá nawàlùacawa judiónái yéewáidacàalu irìculé. Yá nacàlidaca nalí Wáiwacali itàacái cáalíacáiri iyú, íná yéewa manùbéeyéi yeebáidaca nalíni, abénaméeyéi judío, áibanái nacái càmiyeyéi judío. ² Aibanáita quéwa judío càmiyeyéi yeebáida, nawènúadaca yàcalé mìnánái íiwitáise, càmiyeyéica judío, nàuwidecaténá namànica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. ³ Iná apóstolnái iyamáacatéwa néeni madécaná èerisíwata. Nacàlidaca nalíni cáalíacáiri iyú Wáiwacali inùmalicúise. Yá Wáiwacali imàacaca nalí ichàiniwa nachùnìacaténá cáuláiquéeyéi wenàiwica. Imàaca nacái namànica yáì càmirica wenàiwica idé imànica. Ináté yéewa macáita náalíacawa Pablonái icàlidaca tàacáisi Dios inùmalicúise, báisíiri iyú. ⁴ Níái wenàiwica ìyéeyéica yàcalé irìcu càmita abédanamata náiwitáise náapichawáaca. Abénaméeyéi yeebáidaca judío íiwacanánái itàacái, áibanái abédanamata náiwitáise apóstolnái yáapicha. ⁵ Néeseté abénaméeyéi judío, áibanái nacái càmiyeyéi judío natàanica yàcalé íiwacanánái yáapicha. Yá abédanamaca náináidacawa náibàanápíná Pablonái, nanúanápíná nacái nía íba iyú. ⁶ Quéwa Pablo, Bernabé nacái náalíacawa naináwaná ìwali, ínaté nàacawa náicha. Yá nàacawa áiba yàcalé néré ípidenéeyéi Listra, Derbe áiba ìyéeyéica Licaonia yàasu cáli íinata. Ináté Pablonái nèepunícawa yàcalé imanùbaca ìyéeyéica mawiénibàa Listra, Derbe nacái íicha. ⁷ Nacàlidaca yáì cayábéeri tàacáisica, íiméerica Jesús iwàsàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha.

Apedrean a Pablo en Listra

⁸ Iyacaté áiba Listra ìyacàlená mìnali, éeruiri yàabàli, càmiiri idé ìpìnáníca. Yáawínáníacawa meedá yácáináta imusúanáwa yáatúa íichawa. Canácatáita ìpìnání. ⁹ Yáì asìali yéemíaca tàacáisi Pablo icàlidéerica. Néese Pablo iicáidaca irí. Yá Pablo yáalíacawa éeruiri yàabàli yeebáidaca cayába yéewanápiná ichùnìacawa. ¹⁰ Néese Pablo íimaca irí cachàiníiri iyú:

—Pimichàawa pibàlùacawa machacàníiri iyú pìabàli iyúwa —íimaca yáì Pablocá. Yáta éeruiri yàabàli ipisìa imichàa ibàlùacawa. Yá idàbaca ìpìnáníca. ¹¹ Níái wenàiwica idécanáami naicáca yáì Pablo imàníríca, yá néemíaníacawa cachàiníiri iyú. Néemíaníacawa Licaonia yàasu cáli néeséeyéi itàacái iyú. Náimaca:

—¡Cuwáináca níái wenàiwicaca! ¡Nadéca nalicùacawa chènuníise wàatàna iyúwa asìaná! —càì náimaca Pablonái ìwali.

¹² Náimaca Bernabé ìwali cuwáisàiricasani ípidenéerica Zeus. Náimaca Pablo ìwali cuwáisàiricasani ípidenéerica Hermes, Pablo icàlidacáiná tàacáisi wenàiwicanái irí. ¹³ Iyaca néré sacerdote icuèrica templo ìyéerica mawiénita yàcalé inùma irí, yáì nasutácàaluca nàasu cuwáisàiriwa ípidenéri Zeus. Yáì sacerdoteca itéca pacá idèniyéeyéica ichílanáwa íiwinási. Yá itéca pacá Pablonái yàatalé. Yáì sacerdoteca, wenàiwicanái nacái canánama nawàwacaté nanúaca pacá iyúwa sacrificio, nàacaténáté Pablonái icàaluíníná naicácáinaté Pablonái iyúwa chènuníiséeyéi. ¹⁴ Níái apóstolca, Bernabé, Pablo nacái idécanacáita náalíacawa wenàiwicanái nawàwáná nàaca nacàaluíníná, yá Pablonái icacanáidaca ibàlewa càide iyúwaté judío íiwitáise ìyáaná mánícaalí achúmaca nawàwa. Yá Pablonái ipíacawa wenàiwicanái yéewiré, namáidáidaca napíacawa. Náimaca wenàiwicanái irí:

¹⁵ —Píacué wenàiwicaca, picácué càì pimàni. Wíacáiná wenàiwicanáita nacái càitade iyúwacué pía. Wadéca wàanàaca wacàlidacaténácué pírí tàacáisi cayábéeri íiméerica iwàwacutácué piwènúadaca píiwitáisewa íicha, yáì canéerica iwèni wawàsica písutácaténácué píawawa cáuri Dios íicha, yáì imànírícaté macáita waiquéerica chènuniré, dùlupùta yàasu cáli nacái, yá nacái èeriquéi, manuiri úni nacái, macáita nacái ìyéerica cháì èeri irìcu. ¹⁶ Bàaluté Dios imàacaca wenàiwicanái canánama nàyaca iyúwaté nawàwáná. ¹⁷ Mamáalàacata quéwa imànicatécué pírí cayábéeri imàacacaténácué

píaliácawa cawinácaalíni. Ibànuèri unía. Yèeri walí cayábéeri bànacalé yàasu èeri irìcuwa. Yèeri nacái wayáapíná casímáicaténá wawàwa —námaca níai Pablonáica.

¹⁸ Ewita Pablonái icàlidacáaníta nalíni, níai wenàiwicaca, càicáaníta mamáalàacata máini wenàiwica nawàwacaté nanúaca pacá iyúwa sacrificio Pablonái irí nàacaténá apóstolnái icàaluíniná.

¹⁹ Néese abénaméeyéi judío yàanàaca Antioquía iyacàlená néese, iyéerica Pisidia yàasu cáli íinata. Aibanái judío yàanàaca Iconio iyacàlená néese nacái. Yá natàanica nawènúadánápiná yàcalé mìnanaí íiwitáise Pablo íicha nanúanápínáni íba iyú. Ináté nanúadáida Pablo íba iyú nanúacaténáni. Nayúunáidaca néetáidacaténi, íná nawatàidacani yàcalé irìcuise, yái Pabloca. ²⁰ Níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái nàwacáidáyacacawa Pablo itéesebàa, yá Pablo imichàacawa yèepua iwàlùacawa yàcalé irìculé àniwa. Néeseté mapisáináami àniwa, Pablo yàacatéwa Bernabé yáapicha Derbe iyacàlená nérépiná.

²¹ Nacàlidaca nalíni Derbe iyacàlená irìcu yái tàacáisi íiméerica Jesús iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yá manùbéeyéi yeebáidaca Wáiwacali Jesús itàacái. Idécánáami nacàlidacani Derbe irìcu, yáté nèepua napáchiaca Listra iyacàlená néré, Iconio iyacàlená néré nacái, Antioquía iyacàlená néré nacái, iyéerica Pisidia yàasu cáli íinata. ²² Macái yàcalé imanùbaca Pablonái ichàiniadaca nawàwa níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Pablonái yàalàaca nía cachàinínápiná náiwitáise neebáidánápiná mamáalàacata Wáiwacali itàacái tàì íiméeri iyú. Nacàlidaca nalíni nacái iwàwacutá wàuwichàacawa Wáiwacali irípináwa manùba yàawiría ipíchawáise wawàlùacawa Dios iyacàle irìculé, Dios icùacataléca macáita chènuniré. ²³ Yàcalé imanùbaca Pablonái ibàlùadaca ancianonái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, nacuèrinánápiná, níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái macái yàcalé imanùbaca. Apóstolnái namàacacaté náichawa nayáacaléwa, nasutácaténá Wáiwacali íicha nalípiná icúanápiná wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái.

Pablo y Bernabé vuelven a Antioquía de Siria

²⁴ Néeseté Pablo, Bernabé nacái nachàbacawa Pisidia yàasu cáli, yá nàanàacaté Panfilia yàasu cáli néré. ²⁵ Yá nacàlidaca Dios itàacái wenàiwicanái irí Perge iyacàlená irìcu. Néeseté Pablonái yàacawa Atalia íidalutalená néré. ²⁶ Atalia néeni nawàlùacatéwa nave irìculé, yá nàacawa manuiri úni yáacubàa àta nàanàacatalétaté Antioquía iyacàlená néré, namáalàidacáinaté namànica macáita náibaidacaléwa Dios irípiná. Antioquía néesecáinaté áibanái ibànùacaté nía, nasutácanáamité Dios íicha Pablonái irípiná, náibaidánápinaté irí. ²⁷ Pablonái yàanàacaté Antioquía iyacàlená néré, yá nàwacáidaca Antioquía mìnanaí yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yá Pablonái icàlidacaté nalíni Dios iyúudáacaté nía manuísíwata, Dios imàacáanaté nacái càmiyeyéi judío neebáidaca itàacái. ²⁸ Pablo, Bernabé nacái nàyacaté néeni madécaná èeri náapicha, níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái.

15

La reunión en Jerusalén

¹ Néenialité abénaméeyéi asianái nàacatéwa Judea yàasu cáli íicha. Yáté nàanàaca Antioquía iyacàlená néré. Néese nadàbaca néewáidaca Antioquía iyacàlená mìnanaí yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Náimacaté iwàwacutáanása càmiyeyéi judío namànica nalíwa circuncisión càide iyúwaté profeta Moisés ichùullanaté judíonái imànica, néese, càmicaalí namàni nalíwa circuncisión, yá càmitasa Jesús iwasàa nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, námaca. ² Pablo, Bernabé nacái nàalàaca nía cachàiníiri iyú báawacáiná Pablonái yéemìaca nàasu tàacáisi. Néese macáita námaca nalíwáaca chàinisíiri tàacáisi iyú. Atata níai Antioquía iyacàlená mìnanaí yeebáidéeyéica Jesús itàacái nabànùaca Pablo, Bernabé nacái, áibanái nacái náapicha nàanápínáwa Jerusalén iyacàlená néré. Iwàwacutá Pablonái nasutáca néemìlawa apóstolnái, ancianonái nacái icuèyeyéica Jerusalén iyacàlená mìnanaí yeebáidéeyéica Jesús. Iwàwacutá Pablonái nasutáca néemìlawa nía càinácaalí Pablonái iwàwacutáaná ichùulìaca càmiyeyéi judío namànica circuncisión ìwali.

³ Inaté Antioquía iyacàlená mìnaná yeebáidéeyéica Jesús itàacái nayúudàaca Pablonái nàasu àyapupiná, yá nabànùaca nía. Pablonái nàacatéwa nachàbacawa Fenicia yàasu cáli ínatalé, Samaria yàasu cáli nacái. Yá nacàlidacaté nalíni càmíiyéi judío iináwaná ìwali namàacacaté náichawa náiwitáise bàaluisàimiwa neebáidacaténá Dios itàacái. Macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái, idécanáami néemiàcani, yá casíimáica néemiaca yái tàacáisica.

⁴ Néese Pablo, Bernabé nacái nàanàacaté Jerusalén iyacàlená néré. Yá macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái Jerusalén iyacàlená mìnaná, apóstolnái nacái, ancianonái nacái icuèyéica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái, macáita natàidaca Pablonái cayábéeri iyú. Néese Pablo, Bernabé nacái nacàlidaca nalíni Dios iyúudàacaté nía manuísíwata. ⁵ Quéwa abénaméeyéi fariseo yeebáidéeyéica Jesús itàacái namichàacawa. Yá náimaca Pablonái irí:

—Iwàwacutácué wamànica circuncisión càmíiyéi judío irí yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Iwàwacutácué nacái wachùullaca namànlínápiná càide iyúwaté profeta Moisés ichùullianaté wàawirináimi imànica —náimaca níai fariseoca.

⁶ Iná apóstolnái, ancianonái nacái nàwacáidáyacacawa natàanícáténá ìwali yái wawàsica. ⁷ Idécanáami natàaníca nalíwáaca déecuiri iyú, néese Pedro imichàacawa itàaníca nalí. Yá ímaca nalí:

—Píacué nuénánáica, píalíacuécawa bàaluité Dios yeedáca núa pèewísecué nucàlidacaténá tàacáisi càmíiyéi judío irí, yái cayábéeri tàacáisica ímérica Wáiwacali iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, yéewanápiná neebáidaca Jesús itàacái. ⁸ Néese Dios, yái yáaliérica wenàiwica íiwitáise, yáasáidacaté walí cayábaca iicáca càmíiyéi judío iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios irípiná. Càité Dios yáasáidaca walíni yàacáinaté nalí Espíritu Santo yàacawéeridacaténá nía càide iyúwaté yàaná walí Espíritu Santo. ⁹ Dios iicáca macáita wenàiwica abédanama, wía judíoca, nía nacái càmíiyéica judío. Càica wáalíacawa Dios imàacacáiná iwàwawa nabáyawaná ícha neebáidacáiná Wáiwacali itàacái, íná masacàaca Dios iicáca náiwitáise éwita càmíicáníta namàni macáita iyúwaté profeta Moisés ichùullianá wàawirináimi imànica. ¹⁰ Cayábaca Dios iicáca nía, íná ¿cánásicué piwàwa pimànica iyúwa Dios càmíná iwàwa? Pichùullacaalícué namànica circuncisión, níara càmíiyéica judío yeebáidéeyéica Jesús itàacái, pichùullacaalícué nacái namànica macáita càide iyúwaté profeta Moisés ichùullianá wàawirináimi, yásí píalimáidacuéca píicáwa Dios, Dios imàacacáinaté iwàwawa nabáyawaná ícha éwita càmíicáníta namàni iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná, yái càulenéri wawàsica càmíríca wáalimá wamànica cayába, wàawirináimi nacái càmítaté náalimá namànica cayábani. ¹¹ Càmitacué cayába càì pimànica, macáicáináta wía judíoca weebáidaca Wáiwacali Jesús idéca imànica walí cayábéeri mawèníri iyú, iwasàanápínaté wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha ìwalíise yái weebáidáanáca Jesús, càide iyúwa nacái iwasàaná níara càmíiyéica judío —ímaca yái Pedroca.

¹² Néese masànacata nía macáita. Yá néemiàcaté Bernabé, Pablo nacái nacàlidaca nalíni Dios imàacacaté nalí ichàiniwa nàyacaalíté càmíiyéi judío yèewi namànicaténá madécaná wawàsi càmíiri áiba wenàiwica idé imànica. ¹³ Idécanáami natàaníca, yá Santiago ímaca nalí macáita:

—Píacué, nuénánáica, péemiàcué nulí: ¹⁴ Simón Pedro idéca icàlidaca walíni càinácaalíté iyú Dios imànica cayábéeri càmíiyéi judío irí quéecháwanáimi yeedácaténá nèewíise nacái yàasunáipínáwa, neebáidacáiná Jesús itàacái. ¹⁵ Càita nacái Dios yàasu profetanái náimacaté, nacàlidacaté Dios itàacái. Profeta itànàacaté tàacáisi Dios inùmalícuíse. Dios ímacaté:

¹⁶ Néenialípiná nuèpùawa néese àniwa, yá numàacapíná àniwa rey David itaquénáinámi icùaca Israel yàasu cáli,

¹⁷ yéewanápiná israelitanái imàaquéeyéicawa nasutáca níawawa nuícha àniwa, càmiyéi israelita yáapicha yeebáidéeyéica nutàcái, níái wenàiwicaca numáidéeyéica nulípináwa.

¹⁸ Núa, Picuèrinácué Dios, núumacatécué piríni, yá báisíta numànipiná macáita càide iyúwaté núumáaná bàaluité',

íimacaté yái Diosca. ¹⁹ Iná nuínáidacawa càmita cayába wachùullia namànica circuncisión, yá nacái iyúwa profeta Moisés ichùullianáté, níara càmiyéica judío imàaquéeyéica íchawa íiwitáise bàaluisàimiwa neebáidacaténá Dios itàcái. ²⁰ Iwàwacutácaíta watànàacuéca nalí tàacáisi wàalàacaténácué nía ipíchaná nayáaca iinási áibanái inuérica iyúwa sacrificio ídolo irípiná, yái cuwáiná yéenáiwanáca; càminápiná nacái naimá áiba yáapicha càmíchúaca náinusíwa, càmíríca nacái nanírísíwa; càminápiná nacái nayáa iinási càmíríca íiraná imusúawa ícha; càminápiná nacái nayáa irái. ²¹ Néese nawàwacaalí néewáidacawa ìwali yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalicúise, yá cayábaca néewáidacawa ìwali, yácáiná idábáanátatéwa bàaluitémi áibanái judío nadéca néewáidaca wenàiwica profeta Moisés yàasu tàacáisi iyú, yá siuca nacáide macái yàcalé imanùbaca naléca Moisés yàasu cuyàluta néewáidacàalu írìcuwa sábadu imanùbaca judíonái iyamáidacatáicawa —íimaca yái Santiagoca.

La carta a los no judíos

²² Néese apóstolnái, ancianonái nacái, macái nacái ìwacáidáyaquéeyéicawa néré Jerusalén ìyacàlená mìnánái yeebáidéeyéi Jesús itàcái, macáita nánáidacawa needáanápiná nèewísewa abénaméeyéi nabànùacaténá nía Antioquía ìyacàlená néré náapicha níái Pablo, Bernabé nacái. Yá needáca Judas, áibaalí ípidenéri Barsabás; needáca Silas nacái, pucháiba asíanái cáimiétacanéeyéi nèewi níái yeebáidéeyéica Jesús itàcái. ²³ Yá nabànùaca náapicha cuyàluta. Yáté íimaca:

“Wía apóstolca, wía nacái ancianoca, péenánáicuéca Jesucristo ìwalíisená, wawàwalicué pía wéenanái càmiyéica judío ìyéeyéica Antioquía ìyacàlená írìcu, Siria yàasu cáli íinata nacái, Cilicia yàasu cáli íinata nacái. ²⁴ Wadéca wéemíaca áibanái iináwaná ìwali, càmiyéica wabànùacué platalé, nasàiwicacuéca pirí wawàsi nàasu tàacáisi iyúwa. Iná càmitacué píalíawa càinácaalícué iwàwacutáanápiná pimànica, nacàlidacáinácué piríni iwàwacutáanásacué pimànica circuncisión. Náima nacái iwàwacutáanása pimànicuéca càide iyúwaté profeta Moisés ichùullaná wàawirináimi imànica, wía judíoca, éwita càmicáaníta wachùullia néewáidáanápinácué pía càiri tàacáisi iyú. ²⁵ Iná abédanamata wáináidacawa weedáanápiná asíanái wèewísewa nàacaténácué naicáca pía, náapicha níái wéenanáica Bernabé, Pablo nacái máiniyéica cáinináca waicáca. ²⁶ Níái Pablonáica, nadéca nacái nacàlidaca Wáiwacali Jesucristo itàcái náibaidacaténá irípiná, éwita áibanái iwàwacáaníta inúaca nía. ²⁷ Iná wabànùacué platalé Judas, Silas nacái natàanínápinácué píapicha, nacàlidáanápinácué pirí machacàníri iyúni macáita yái watànèericuéca pirí cuyàluta írìcu. ²⁸ Wíacáiná abédanamata wáiwitáise Espíritu Santo yáapicha càminápinácué wachùullia pimànica madécaná càulenéri wawàsi méetàuculé ícha yái máiníríca iwàwacutácuéca pimànica: ²⁹ Picácué piyáa iinási áibanái inuérica iyúwa sacrificio ídolo írì, yái cuwáiná yéenáiwanáca. Picácué nacái piyáa irái. Picácué nacái piyáa iinási càmíríca íiraná imusúawa ícha. Picácué nacái píimá áiba yáapicha càmíchúaca píinusíwa, càmíríca nacái pinírísíwa. Piicácaalícué píichawa yái báawéerica, yásí piyápinácué machacàníri iyú. Yácata imanùbaca. Wawàwalicuéca pía macáita”, càité íimaca yái cuyàlutaca.

³⁰ Càité Pablonái, idécanáamité natàaníca Jerusalén mìnánái yáapicha, yáté nàacawa náicha nèepùacaténáwa Antioquía ìyacàlená néré cuyàluta yáapicha. Nàanàaca néré, yá nàwacáidaca macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàcái néré. Yá nàaca nalí yái cuyàlutaca. ³¹ Idécanáamité naléecani, yáté casímáica nawàwa manuísíwata cuyàluta ichàiniadacáinaté nawàwa. ³² Yái Judas, Silas nacái profetaca nía, icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmalicúise. Iná yéewa Judas, Silas nacái nachàiniadaca yàcalé mìnánái

iwàwa manuísíwata, nàalàa nacái nía cayábéeri iyú, níái Antioquía ìyacàlená mìnánáica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. ³³ Judas, Silas nacái nayamáacawa néré máisibáwanáita semana. Néseté níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nàwacáidáyacacawa namàacacatená nèpùacawa náicha matuíbanáiri iyú Jerusalén ìyacàlená nérépiná àniwa, nacàlidacatená nalíni níái ibànuèyécate nía. ³⁴ Silas quéwa íináidacatéwa iyamáanápínacawa Antioquía ìyacàlená irícu. ³⁵ Pablo, Bernabé nacái nayamáacawa Antioquía ìyacàlená néré. Néese Pablonái, áibanái nacái manùbéeyéi, néewáidaca wenàiwica, nacàlidaca nacái nalí Wáiwacali iináwaná iwali.

Pablo comienza su segundo viaje misionero

³⁶ Aiba èerité Pablo ímaca Bernabé irí:

—Wàa wapáchiaca néré àniwa wéenánaiwa yeebáidéeyéica Jesús itàacái macái yàcalé imanùbaca wacàlidacatalécate Wáiwacali iináwanáwa. Wàa waicáca càinácaalí nàyaca — ímaca yái Pabloca.

³⁷ Néese Bernabé iwàwacaté itéca náapicha Juan áibaalí ípidenéeri Marcos. ³⁸ Quéwa Pablo íináidacawa càminápiná cayába natécani, Marcos yèepùacáinátéwa náicha Panfilia yàasu cáli néese, yá càmitaté iyamáawa náapicha íbaidacatenáté Dios irípiná náapicha, nacàlidacaalíté nàacawa Dios itàacái. ³⁹ Níái Pablo, Bernabé nacái, canáca yéewaná abédanama náiwitáise, canásiwa, íná nàacawa náichawáaca. Yá Bernabé itéca Marcos. Yaté nawàlùacawa nave irículé nàacatenáwa manuíri úni yáacubàa, Chipre yàasu iwàwata nérépiná. ⁴⁰ Pablo nacái itéca Silas. Níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nasutáca nalí Dios iyúudàanápíná nía, yá nabànùaca náichawa Pablonái, náibaidàanápínaté Dios irípiná. ⁴¹ Yá Pablonái nachàbacawa Siria yàasu cáli ínatalé, Cilicia yàasu cáli nacái. Yá nachàiniadaca nawàwa néré níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, iwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca.

16

Timoteo acompaña a Pablo y a Silas

¹ Néseté Pablo, Silas nacái nàanàacaté pucháiba yàcalé néré ípidenéeyéica Derbe, Listra nacái. Nérété nàanàaca áiba ùuculliri yeebáidéeri Jesús itàacái ípidenéeri Timoteo. Yáatúa judíosàatúa, yeebáidéechúa Jesús itàacái. Yáanirimi quéwa griegosàiri, càmirica judío. ² Listra ìyacàlená mìnánái yeebáidéeyéi Jesús itàacái, Iconio ìyacàlená mìnánái nacái nacàlidacaté Timoteo iináwaná iwali, cayábéerica íiwitáise. ³ Yaté Pablo iwàwaca Timoteo yàacawa náapicha. Yá itéca Timoteo namànicaténá irí circuncisión báawacáicha judionái iicáca Timoteo, níái judíoca ìyeyéica yàcalé irícu Pablo iwàwéeyéica ipáchiaca, macái judíocáiná náalíacatéwa Timoteo yáanirimi iwali griegosàirimicani, càmiri judío. ⁴ Néese Pablonái ipáchiaca yèepunícawa yàcalé imanùbaca. Ata alénacaalí nàacawa nacàlidaca cuyàluta irícuíri tàacáisi nalí níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, yái tàacáisi apóstolnái, ancianonái nacái Jerusalén mìnánáica natànèericaté cuyàluta irícu, nàalàacatenáté càmiyéi judío. ⁵ Iná yéewa níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái iwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca, néemlaca Pablonái yàalàaná nía, yá neebáidaca cachàiníwanái. Yá èeri imanùbaca áibanái mamáalàacata nawènùadaca náiwitáisewa neebáidàanápíná Jesús itàacái.

La visión que Pablo tuvo de un hombre de Macedonia

⁶ Néseté Espíritu Santo càmita ibatàa Pablonái icàlidaca Dios itàacái Asia yàasu cáli néré. Iná nachàbacawa Frigia yàasu cáli ínatalé, Galacia yàasu cáli nacái. ⁷ Néese nàyacaalíté mawiénita Misia yàasu cáli irí, yá náináidacatéwa nawàlùanápínáwa Bitinia yàasu cáli ínatalépiná quéwa Espíritu Santo Jesús ibànuèrica càmitaté imàaca nàacawa néré. ⁸ Néese nachàbacatéwa Misia yàasu cáli ínatalé. Yá nalicùacawa Troas ídalutalená néré. ⁹ Yá táiyápi Pablo iicácaté yéenaiwanási nacáiri, Dios néeséeri. Yá iicáca aslali Macedonia yàasu cáli néeséeri. Yái aslali ibàlùacawa isutáca Pablo íicha wawàsi manuísíwata. Yá ímaca Pablo irí: “Aqúialé Macedonia yàasu cáli ínatalé, piyúudàa wía”, ímaca. ¹⁰ Néese Pablo iicácináté

yái yéenáiwánási nacáirica, ínáté wachùnàca wàasuwa àyapu piná caquialéta wàacaténáwa Macedonia yàasu cáli néré, wáaliacáináwa báisíiri iyú Dios imáidacaté wía wacàlidáanápíná nalí cayábéeri tàacáisi Jesús iináwaná ìwali.

Pablo y Silas en Filipos

¹¹ Néeseté Pablo, Silas nacái, núa nacái náapicha, núa Lucas, wawàlùacatéwa nave iriculé, iyéerica Troas ídalutalená néré. Yá wàacawa machacànita manuíri úni yáacubàa iwàwata néré ípidenéechúa Samotracia. Yá mapisáita àniwa wàacawa wàanàaca Neápolis iyacàlená néré iyéerica iwàwata ínata. ¹² Wàacawa cáli ínatabàa Neápolis iyacàlená ícha àta wàanàacataléta Filipos iyacàlená iriculé, nàyacataléca níai manùbéeyéi romanosíwa. Yái yàcaléca máiníiri cachàinica Macedonia yàasu cáli yéená ínata. Wàyaca néeni cawàwanáta máisiba èeri. ¹³ Aiba sábadò judiónái iyamáidacatáicawa, Pablo, Silas nacái, núa nacái náapicha, wamusúacawa yàcalé ícha. Yá wàacawa inanábalé wéemiacáináté judiónái iináwaná ìwali nasutáca níawawa Dios ícha néré. Abénaméeyéi inanái nàyaca néré nàwacáidáyacacawa nasutácaténá níawawa Dios ícha. Yá wáawinacawa néré, wacàlidaca nalí Dios itàacái. ¹⁴ Abéechúa néená ípidenéechúa Lidia, Tiatira iyacàlená mìnalu. Uái Lidia iwéndéechúa cawèníiri wáluma cúulíiri capíraléwaca iicacánáwa. Uái inanái, yèechúa Dios icàaluíná, uémíaca wacàlidáaná nalíni. Yá Wáiwacali imàacaca uebáidaca yái tàacáisi cayábéerica Pablo icàlidéerica nalí. ¹⁵ Yá ubautizáca, áibanái nacái ucapèe iricuíyéica. Néese úumaca walí:

—Píináidacaalícuéwa nuebáidaca Wáiwacali itàacái báisíiri iyú, yásí aquialécué piyamáacuéwa nuénánái yáapicha —cài úumaca walí mamáalàacata àta wàacatalétatéwa wayamáacawa nacapèerícu.

¹⁶ Néesetécawa áiba èeri àniwa, wàacawa inanába nérépiná wasutácaténá wíawawa Dios ícha, yá wàanàaca áiba mànacàu demonio idacuèchúaca íiwitáise, íná yéewa uwicùlidaca demonio íiwitáise iyú. Wenàiwicanái ipáyaidaca uwicùlidacaténá. Uíwacanánái needácaté nalíwa manùba plata ùwalíise úái iwicùlidéechúaca, nàasu wenàiwicacáiná úa. ¹⁷ Uái mànacàuca udàbaca ùacawa wáamiwáise, wía Pablonáica. Yá uémíanica ùacawa:

—Níai asíanáica, náibaidaca chènuníséeri Dios irípiná. Nàanàaca nacàlidacaténácué píriní Dios iwàwaca iwasàacuéca pía yàasu yúuwichàacáisi íchawa —úumaca wàwali, wía Pabloca.

¹⁸ Uémíanicawa ucàlidacani madécaná èeri àta maséecataléta Pablo yéemíaca usàna. Yá Pablo iwènúacawa, yá íimaca demonio irí idacuèrica uíwítáise:

—Jesucristo inùmaliçuíse nuchùulíia píacawa uícha —íimaca yái Pabloca. Yáta yàacawa uícha caquialéta yái demonioca.

¹⁹ Néese mànacàu íiwacanánái náaliacawa canácata quirínama needápináté nalíwa plata ùwalíise, íná náibàaca Pablo, Silas nacái, yá natéca nía yàcalé íiwacanánái yàatalé, yàcalé mìnánái nàwacáidacàalu. ²⁰ Yá nacháawàaca Pablonái iináwaná ìwali jueznái irí. Yá náimaca Pablonái ìwali:

—Níai asíanáica judiónái meedá. Calúaca namànica wàyacàle mìnánái. ²¹ Néewáidaca wía wèepunínápináwa càide iyúwa áiba íiwitáisesi íimáaná méetàuculéerica wáiwitáise ícha. Càmita cayába weebáidani, romanocáiná wía, íná canáca yéewaná weebáidacani —náimaca.

²² Iná yàcalé mìnánái canánama nadàbaca néemíanicawa báawéeri iyú Pablonái ìwali, yá jueznái nachùulíaca needáca Pablonái ibàle. Yá nanúadáidaca Pablonái àicu iyú manùba yàawiría àta náiraná imusúacatalétawa nàwalíise. ²³ Idécanáami nanúadáidaca nía báawanama, yá náucaca Pablonái presoíyéi ibànalículé. Yá nachùulíaca yái icuèricaté presoíyéi ibàna icúanápiná nía cayába. ²⁴ Yeebáca yái nachùulíanácani, íná yái icuèrica presoíyéi ibàna itéca iwàlùadawa Pablo, Silas nacái presoíyéi ibànaná iriculé alé imáalàanácawa. Yá icàbadàaca nacàwa pucháiba tabla imiéyéi iwéré ipíchaná namusúacawa.

²⁵ Quéwa bamuchúami catá Pablo, Silas nacái nasutáca níawawa Dios ícha, nacántàaca nacái Dios irí, yá áibanái presoíyéi yéemíaca natacái. ²⁶ Néese yáta cáli icusúacawa

cachàiníri iyú, íná yái presoíyéi ibànaca icusúacawa macáita cachàiníri iyú. Yá presoíyéi ibàna inùma imanùbaca nàacùacawa macáita, cadena nacái nadacùanáca nía nacaláacawa náicha macáita níai presoíyéica iyéeyéica presoíyéi ibànalicu. ²⁷ Néeseté, yái asáli icuèrica presoíyéi ibàna icawàacawa. Yá iicáca presoíyéi ibàna inùma canánama yàacùacanéerica, yá imusúadaca yàasu espada machete nacáiriwa, inúacaténá yáawawa, iyúunáidacáiná nachúuliacatéwa íicha, níai presoíyéica. ²⁸ Quéwa Pablo imáidaca irí:

—¡Picá pinúa píawawa! ¡Wàyaca macáita! —ímaca yái Pabloca.

²⁹ Néese yái icuèrica presoíyéi ibàna ichùuliaca yàasu wenàiwicawa itéenápiná irí quichái lámpara nacáiri, yá ipia iwàlùacawa Pablonái yàatalé itatácawa yàacawa icalùniwa. Yá ibàlùacawa yùlulù ipùata iyúwa Pablonái irí. ³⁰ Yá imusúadaca nía presoíyéi ibàna iricúise, níai Pablonáica. Yá isutáca yéemíawawa nía:

—Píacué aslanáica, ¿càinásica iwàwacutá numànica yéewanápiná Dios iwasàaca núa yàasu yùuwichàacáisi íichawa? —ímaca nalí. ³¹ Yá náimaca irí:

—Peebáidacaalí Wáiwacali Jesús itàacái, yásí Dios iwasàaca pía yàasu yùuwichàacáisi íichawa, nía nacái picapèe iricúiyéica —náimaca irí.

³² Néese nacàlidaca irí Wáiwacali itàacái, nalí nacái iyéeyéica icapèe iricu, yái icuèrica presoíyéi ibàna. ³³ Yá néese, yaté horaca, bamuchúami catá, yái icuèrica presoíyéi ibàna íibaca Pablonái icháuná, nanúadáidacatabàaca nía àicu iyú. Yá ibautizácawa, yéenanái canánama nacái nabautizácawa. ³⁴ Néese yái icuèrica presoíyéi ibàna itéca nía icapèe iriculéwa. Yá yàaca nayápiná. Yá cayábaca iwàwa, yéenanái nacái, neebáidacáiná Dios itàacái.

³⁵ Amalácaté yàacawa nawicáu, yá jueznái nabànùaca úwinái presoíyéi ibàna néré nachùuliacaténá nawasàaca Pablonái. ³⁶ Yái icuèrica presoíyéi ibàna íimaca Pablo irí:

—Níara juezca nachùulíaca nuwasàacuéca pía, íná pimusúacuéwa matuíbanáita —ímaca Pablonái irí. ³⁷ Quéwa Pablo íimaca úwinái irí:

—Nadéca nanúadáidaca wía àicu iyú, wía romanosíwaca wenàiwicanái yàacuésemi. Càmitaté namàaca wacàlidaca waináwaná iwaliwa. Canácaté nacái nàanèeri wàwali wabáyawaná nàuwichàidéeripiná wía iwaliíse. Yá nadéca náucaca wía presoíyéi ibànaliculé. Siùcade nawàwa nawasàaca wía ibàacanéeri iyú. Quéwa càmita wawàwa wamàni cà. Píacué picàlidaca nalí níani juezca níacaténáta iwasàa wía —ímaca yái Pabloca.

³⁸ Néese úwinái nacàlidaca jueznái iríni. Iná cáluca jueznái néemíaca naináwaná iwali romanonáicáiná níai Pablonáica. ³⁹ Néese níai juezca nàacawa presoíyéi ibàna néré. Yá nasutáca Pablonái íicha wawàsi namàacáanápiná nawàwawa íicha yái báawéerica jueznái imàníricaté nalí. Yá jueznái iwasàaca nía presoíyéi ibàna íicha. Néese nasutáca Pablonái íicha wawàsi manuísíwata nèepùanápináwa yàcalé íicha. ⁴⁰ Pablonái namusúacawa presoíyéi ibàna íicha, yá napáchiaca Lidia néré. Idécanáami nàwacáidaca wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái, yá Pablonái nachàiniadaca nawàwa Dios itàacái iyú. Néese Pablonái nèepùacawa náicha.

17

El alboroto en Tesalónica

¹ Pablo, Silas nacái napáchiacaté nèepunícawa, yá nachàbacawa Anfípolis iyacàlená iricubàa, Apolonia iyacàlená nacái. Yaté nàanàaca Tesalónica iyacàlená néré. Iyaca néré judiónái yéewáidacàalu. ² Càide iyúwaté Pablo íiwitáise iyáaná, iwàlùacawa néewáidacàalu iriculé sábadu imanùbaca, máisiba sábadu iricu judiónái iyamáidacatáicawa. Yá itàaníca náapicha, icàlidaca nacái nalíni càinácaalí íimáaná yái tàacáisi profetanái itànèericaté Dios inùmalicúise. ³ Yá Pablo icàlidaca nalí tàacáisi profetanái itànèericaté Dios inùmalicúise Mesías iwali, yái israelita icuèrinápináca Dios ibànuèripinacaté nalí. Pablo icàlidaca nalíni Mesías iwàwacutácaté yéetácawa, néese idécanáamité yéetácawa, yá iwàwacutácaté nacái icáucàacawa. Yá Pablo íimaca nalí:

—Yái Jesús nucàlidéericuéca piri iináwaná ìwali, yácata yái Mesíasca Dios ibànùèripinácate walí Wacuèrinápiná, wía judíoca —ímaca yái Pabloca.

⁴ Néese abénaméeyéi judío neebáidaca yái tàacáisi Pablo icàlidéerica nalí. Yáté nèepunícawa Pablonái yáapicha. Madécaná griegonái yèeyéi Dios icàaluíná, neebáidacaté Jesús itàacái, madécaná nacái inanái cáimiétacanéeyéi neebáida nacái. ⁵ Quéwa áibanái judío càmíiyéi yeebáida Jesús itàacái, yá báawaca naicáca Pablonái, manùbacáiná wenàiwica nawàwa néemíaca Pablo itàacái. Yá judiónái nàwacáidaca áibanái báawéeyéi íiwitáise, níái machawàaquéeyéica iyéeyéica calle iricubàa, nawènúadánápiná yàcalé mìnánái íiwitáise canánama calúacaténá naicáca Pablonái. Yá wenàiwicanái ipíacawa, néemíanicawa, yá nawàlùacawa cachàiníiri iyú Jasón icapèe iriculé nacutácaténá Pablo, Silas nacái náibàacaténá nía natéénápiná nacái nía yàcalé íiwacanánái yàatalé nacháawàacaténá Pablonái iináwaná ìwali. ⁶ Quéwa canácaté néré níái Pablonáica, íná níái manùbéeyéi wenàiwicaca náibàaca Jasón, náibàaca nacái áibanái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yá nawatàidaca Jasónnái nacháawàacaténá naináwaná yàcalé íiwacanánái irí. Yá náimaca néemíanicawa:

—¡Níara Pablo, Silas nacái nadéca báawaca namànica macái èeri mìnánái íiwitáise calúacaténá naicáca wacuèriná emperador! ¡Iná càmíta èeri mìnánái nàyaca matuíbanáiwaca! ¡Siùca Pablonái nadéca nawàlùacawa wàyacàle iriculé nacái! ⁷ ¡Yái Jasón idéca yeedáca nía icapèe iriculéwa! Macái namànica máiní méetàuculéeri wawàsi emperador itàacái íicha, yái wacuèriná emperador romanosàirica icuèrica macái cáli imanùbaca, náimacáiná iyacasa áiba wacuèrinápiná, yáara íipidenéerimica Jesús —náimaca.

⁸ Idécanáamité néemíacani, yá báawaca náináidacawa nawàwawa, níái wenàiwicaca, nía nacái yàcalé íiwacanánáica. ⁹ Quéwa Jasón, áibanái nacái iyéeyéica yáapicha, napáyaidaca náichawa plata iyú yàcalé íiwacanánái càide iyúwa yàcalé íiwacanánái ichùulianá napáyaidaca nía. Yásí namàacaca Jasónnái nèepunícawa.

Pablo y Silas en Berea

¹⁰ Néeseté níái Tesalónica iyacàlená mìnánái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nayúudàaca Pablo, Silas nacái namusúacawa caquialéta nàacaténáwa táiyápi Berea iyacàlená nérépiná. Nàanàaca néré, yá nawàlùacawa judiónái yéewáidacàalu iriculé. ¹¹ Abénaméeyéi judío iyéeyéica Berea iyacàlená irícu cáimiétacanéeyéica nía Tesalónica iyacàlená mìnánái íicha, íná néemíaca cáalíacáiri iyú yái tàacáisi Pablo icàlidéerica nalí. Eeri imanùbaca Berea iyacàlená mìnánái yéewáidacawa tàacáisi ìwali profetanái itànèericaté Dios inùmalicuíse, náalíacaténáwa asáisi báisíiricaalíni, yái tàacáisi Pablo icàlidéerica nalí. ¹² Iná madécaná nawènúadaca náiwitáisewa neebáidacaténá Jesús itàacái. Aibanái nacái griegonái manùbéeyéi neebáida nacái, madécaná wenàiwica cáimiétacanéeyéi, inanái, aslanái nacái. ¹³ Quéwa abénaméeyéi judío Tesalónica iyacàlená néeséeyéi néemíacaté Pablo iináwaná ìwali icàlidáaná Dios itàacái Berea iyacàlená irícu nacái, yá nàacawa néré. Yá báawaca namànica yàcalé mìnánái íiwitáise nawàwacaténá náibàaca Pablonái nàuwichàidacaténá nía. ¹⁴ Yásí níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nabànùaca Pablo caquialéta áiba yàcalé nérépiná iyéerica manuíri úni idùlepi. Silas, Timoteo nacái nayamáacatéwa Berea iyacàlená irícu. ¹⁵ Níái itéeyéicaté Pablo nàacawéeridacani àta nàanàacatalétaté Atenas iyacàlená néré. Néese nèepùacawa íicha. Pablo ibànùaca náapicha tàacáisi imáidacaténá Silas, Timoteo nacái nàanápinátéwa caquialéta Pablo yàatalépiná.

Pablo en Atenas

¹⁶ Inaté Pablo iyaca Atenas iyacàlená irícu. Icùaca iyaca nàanàaca néré níái Silas, Timoteo nacái. Yá báawaca Pablo iwàwa iicácáiná manùbéeyéi ídolo, yái cuwáiná yéenáiwana ibàluèyécawa néenibàa, Atenas iyacàlená mìnánái isutéeyéica yáawawa íicha. ¹⁷ Iná Pablo itàaníca judiónái yáapicha néewáidacàalu irícu, náapicha nacái áibanái yèeyéica Dios icàaluíná. Icàlidaca nalí Jesucristo iináwaná ìwali. Nasutáca néemíawani nacái.

Eeri imanùbacata nacái Pablo itàaníca áibanái yáapicha càiyéinácaalí ibàluèyéicawa yàcalé bamuchúamibàa. Pablo iwàwaca iwènúadaca náiwitáise neebáidáanápíná Jesús itàacái. ¹⁸ Nàyaca néeni abénaméeyéi asíanái yéewáidéeyéiwa epicureonái yàasu tàacáisi ìwali. Aibanái asíanái nacái yéewáidéeyéiwa estoiconái yàasu tàacáisi ìwali. Aiba èeri nàanàca Pablo. Yá nasutáca néemìlawa níawáaca:

—¿Càinásica ìwali itàaní mamáalàacata yái asìalica? —náimaca nalíwáaca. Quéwa áibanái ìimaca Pablo ìwali:

—Cawàwanáta itàaníca áibanái cuwáiná inùmalicuise áiba ìiwitáaná cuwáiná wàasu cuwáiná ícha —náimaca ìwali, Pablo icàlidacáiná nalí Jesús iináwaná ìwali imichàacatéwa yéetácáisi ícha. ¹⁹ Iná namáida natéwa Pablo nàwacáidacàalu néréwa ìipidenácataléca Areópago, náiwacanánái ìwacáidáyacacataléca, cáalíacáiyéi nacái. Yá nasutáca néemìlawa Pablo:

—¿Cawínásica yái wàlisài tàacáisi picàlidéerica? ²⁰ Picàlidacáiná walí áiba tàacáisi càmiricáwa wáalíawa ìwali. Iná wawàwa wáalíacawa càinácaalí ìimáaná yái tàacáisica — náimaca Pablo irí.

²¹ Càité náimaca Pablo irí níacáiná Atenas ìyacàlená mìnánáica, áibanái nacái ìyéeyéica nèewi, casímáica néemìlaca natàaníca èeríapinama macái wàlisài tàacáisi ìwali.

²² Iná Pablo yàa ibàlùacawa nàacuésemi níái ìwacáidáyacuéeyéicawa Areópago néeni. Yá ìimaca nalí:

“Píacué, Atenas ìyacàlená mìnánáica, núalíacuécawa piináwaná ìwali pìanácué cuwáiná icàaluíniná manuísíwata. ²³ Nuchàbacáinaté nuicáca níara manùbéeyéi pisutácatáicuéca, yá nùanàca áiba altar tàacáisi ichanèericawa ìwali. Yá tàacáisi ìimaca: ‘Dios irípiná, yáara càmirica wáalíawa ìwali’, ìiméeri. Quéwa péemìacué cayábani. Yái Dios pièricuécá irí cayábéeri càmiricué píalía ìwali, yáca Dios yái nucàlidéericuécá pirí iináwaná ìwali.

²⁴ “Dios idàbacaté cháí cáli. Idàbaté nacái macáita wawàsi ìyéerica. Náiwacalica nacái macái cáli chènuníiséeyéica, yá nacái cáliquéi. Càmita Dios ìya templo irícu wamàníríca wacáapi iyúwa. ²⁵ Canáca imáapuèri wáicha wamànírípiná irí. Abéerita Dios yái yèerica wacáuca, yèeri wacalésa nacái, yèeri nacái macáita wàasu.

²⁶⁻²⁷ “Dios idàbacaté abéeri asìali, abéechúa inanái nacái. Wàawirináimicaté ní, wía èeri mìnánáica canánama, ìyéeyéica macái cáli. Dios ichùullacaté wàwali macáita càinápinácaalí wàasu èeri, càinápinácaalí nacái wàasu cáli, wacutácaténá wáalíacawa Dios ìwali, éwita càmicáanáta wáalímá waicácani watuí iyúwa. Quéwa càmita càulená wáalíacawa ìwali. ²⁸ Dios yèericáiná wacáuca, wachàini nacái, càide iyúwa nacái náimáaná níara abénaméeyéi pèewi itànèeyéica tàacáisi ìiméerica: ‘Wíacata nacái Dios yéenibe’, càì natànàca. ²⁹ Dios yéenibecáiná wía, íná càmita cayába wáináida Dios yéenáiwánáca yái ídoloca, yái yéenáiwánási wenàiwica imàníríca oro ícha ídolopiná, yá nacái platéechúa ídoloca, íbéechúa ídoloca nacái iyúwa nayúunáidáaná Dios yéenáiwánácani. ³⁰ Bàaluité èeri, càmitaté wàawirináimi yáalíawa, íná Dios ìidenlacaté yái namànínáca. Quéwa siúcade ichùullaca wawènúadáanápíná wáiwitáisewa wabáyawaná íchawa, wamàacacaténá wáichawa yái wabáyawaná wamàníríca. ³¹ Dios idéca ichùullaca wawènúadáanápíná wáiwitáisewa; idéca imàacaca abé èeripíná icàlidáanápíná báisíri iyú èeri mìnánái ibáyawaná ìwali, yéemìacaténá naináwaná ìwali cáalíacáiri iyú. Dios idéca imàacaca abéeri asìali icàlidáanápíná naináwaná ìwali yùuwichàidacaténá ní. Idéca yáasáidaca walí canánama càirínácaalíni, yái Jesúsca, Dios imichàidacáinaté Jesús yéetácáisi ícha”, ìimaca nalí yái Pabloca.

³² Néese Atenas mìnánái idécanáami néemìlaca iináwaná imichàanáwa yéetácáisi ícha, yá abénaméeyéi nèewi naicáaníca Pablo iquíniná. Quéwa áibanái ìimaca Pablo irí:

—Wawàwaca picàlidaca walí àniwani, áibaalípiná —náimaca Pablo irí.

³³ Iná Pablo yèepùacawa náicha. ³⁴ Quéwa abénaméeyéi nèewi nàacawa Pablo yáapicha, yá neebáidaca iríni. Abéeri ìipidená Dionisio, abéeri néenáca, níái Areópagoca. Aiba yeebáidéechúa, uípídená Dámaris. Aibanái náapicha nacái neebáidacaté Jesús itàacái.

18

Pablo en Corinto

¹ Néese té Pablo yàacawa Atenas ìyacàlená ícha Corinto ìyacàlená nérépiná. ² Corinto ìyacàlená irìcu Pablo yàanàaca abéeri judío ípidenéeri Aquila, abéeri Ponto yàasu cáli néeseéri. Achúma èerité ipíchawáiseté Pablo yàanàaca néré, Aquila yàanàacaté Italia yàasu cáli néese, yàacawéetúa Priscila yáapichawa. Iwàwacutácaté namusúacawa Italia yàasu cáli ícha, yácáiná emperador romanosàiri Claudio, icuèricaté macái cáli imanùbaca, ichùullacaté macái judiónái imusúacawa Roma ìyacàlená ícha. Inaté níái Aquilanáica nàacatéwa Italia yàasu cáli ícha, néese nàanàacaté Corinto ìyacàlená néré. Yá Pablo ipáchiaca níái Aquilanáica. ³ Pablo iyamáacatéwa íbaidacaténá náapicha náibaidacáiná yái wawàsi Pablo yáaliérica íbaidaca, capìima ímamisíirica. ⁴ Néese sábadu imanùbaca judiónái iyamáidacatáicawa, Pablo iwàlùacawa néewáidacàalu irìculé. Yá icàlidaca nalí Jesús iináwaná ìwali. Iwàwacaté nacái iwènúadaca náiwitáise neebáidáanápíná Jesús itàacái, níái judíoca, nía nacái càmíiyéica judío.

⁵ Silas, Timoteo nacái nàanàacaalíté Pablo yàatalé Macedonia yàasu cáli néese, yáté Pablo imàacaca íchawa yàasu íbaidacalésíwa capìima ímamisíirica icàlidacaténá mamáalàacata Jesús itàacái, iwènúadacaténá nacái judiónái íiwitáise neebáidáanápíná Jesús itàacái, nàasu Mesíascani, yái nacuèrinápínáca Dios ibànuèricaté judiónái irí. ⁶ Quéwa abenaméeyéi judío nàuwidaca namànica Pablo, yá nadàbaca natàaníca ìwali báawéeri iyú. Néese Pablo icusúaca napualé yàasu ruana nacáiriwa càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná, yáasáidacaténá Dios yúuwichàidáanápínáté nía. Yá ímaca nalí:

—Píacué judíoca, piùwichàapínáwa píbayawaná ìwalísecuéwa. Canácata nubáyawaná ìwalíse yái piùwichàanápínácuéca, nùalàacáinácué pía yúuwichàacáisi íchaná. Siúcade nùacawa nucàlidacaténá yái tàacáisica càmíiyéi judío irí —ímaca yái Pabloca.

⁷ Yá Pablo imusúacawa judiónái yéewáidacàalu irìcuíse. Yá iwàlùacatéwa áiba asìali icapèe irìculé càmíiri judío, ípidenéerica Ticio Justo. Yái asìali yèericaté Dios icàaluíná. Idèniaca icapèewa judiónái yéewáidacàalu idaníbàa. ⁸ Iyacaté áiba judío ípidenéeri Crispo, yácata abéeri néewáidacàalu íiwacali. Yái Crispo yeebáidacaté Wáiwacali itàacái, macái yéenanái yáapichawa. Madécaná Corinto ìyacàlená mìnánái nacái néemìlaca Jesús iináwaná ìwali, yá neebáidaca Jesús itàacái, yá nabautizá nacáíwa, náasáidacaténá neebáidaca Jesús. ⁹ Néese áiba catá Wáiwacali ímaca Pablo irí yéenáiwanási nacáiri irìcuíse: “Píca cáalu pía. Picàlida nalí nutàacái mamáalàacata, píca masàna pía. ¹⁰ Núacáináta píapicha ínà canácata yáaliméeri imànica píri báawéeri, nudèniacáiná madécaná nùasu wenàiwicawa judiónái yeebáidéeyéipíná nutàacái yá yàcaléquéi”, ímaca yái Wáiwacalica. ¹¹ Càité Pablo iyamáacawa abéeri camuí y medio Corinto ìyacàlená irìcu. Yá yéewáidaca wenàiwicanái Dios itàacái iyú.

¹² Quéwa néenialíté Galión gobernador icuàcaté Acaya yàasu cáli. Néese madécaná judío nàwacáidáyacacawa, yáté náibàaca Pablo. Yá nawatàidaca Pablo nacháawàacaténá iináwaná ìwali Galión gobernador irí. ¹³ Yá náimaca gobernador irí:

—Yái asìalica icàlidaca yèepunícawa iwènúadaca wenàiwicanái íiwitáise nàacaténá Dios icàaluíná iyúwa càmíiná romanonái ibatàa wamànica —náimaca.

¹⁴ Néese Pablo batéwa idàbaca itàaníca, quéwa yái Galión ímaca judiónái irí:

—Isàiwicacaalí áiba wenàiwica irí wawàsítá, càmicaalí nacái, imànicaalí íbayawanáwa manuísíwatatá, yásí báisíta nuèdenìaca quiríta nuémìacaténácué cayába písa picháawàanácué iináwaná ìwali, píacué judíoca. ¹⁵ Quéwa píasu wawàsicué meedáni, pitàanicaténácué píriwáaca chàinisíiri iyú, canéeri iwèni tàacáisi ìwali, náipidená ìwali nacái, ìwali nacái yái pichùulianácuéca. Pichùnìacué píawamitani yái wawàsica càmíicáiná nuwàwa nuémìacuéca píasu wawàsi iináwaná ìwali —ímaca yái gobernadorca.

¹⁶ Yá yúucaca íchawa nía capìi irìcuíse, yái capìi imàdàanáca gobernador yéemìacataléca wenàiwica iináwaná ìwali. ¹⁷ Néese macáita náibàaca Sóstenes, áiba judiónái yéewáidacàalu

íiwacali. Yá nacapèedáidacani gobernador íipunita. Quéwa matuíbanái meedá Galión iicáca yái namànírica.

Pablo vuelve a Antioquía y comienza su tercer viaje misionero

¹⁸ Néeseté Pablo iyamáacatéwa Corinto ìyacàlená ìricu madécaná èeri mamáalàacata. Néese itàaníca náapicha níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái icàlidacaténá nalí iináwanáwa yàanápínáwa náicha, yá namàacaca yàacawa matuíbanáita. Néeseté Pablo iwàlùacawa nave ìriculé náapicha níái Priscila, Aquila nacái yàacaténáwa manuiri úni yáacubàa Siria yàasu cáli nérépiná. Quéechatécáwa nàanàaca Cencrea ídalutalená néré. Yá nayamáidacawa néré malééná èerita. Ipíchawáiseté nawàlùacawa nave ìriculé àniwa, Pablo idalúaca íiwita ibáináwa imáalàidacáinaté imànica áiba íbaidacalési càide iyúwa icàlidáanáté Dios iríni, iyúwaté judío íiwitáise ìyáaná. ¹⁹ Néeseté nàacawa àniwa manuiri úni yáacubàa àta nàanàcataléta Efeso ídalutalená néré. Yá Pablo yàacawa náicha, níái Priscila, Aquila nacái iwàlùacaténáwa judíonái yéewáidacàalu ìriculé. Yá itàaníca judíonái yáapicha ìwacáidáyaquéeyéicawa néré. ²⁰ Yá nasutáca Pablo íicha wawàsi manuísíwata iyamáanápínáwa náapicha quiríta yéewáidacaténá nía, quéwa càmítaté iwàwa iyamáacawa néré. ²¹ Ipíchawáiseté Pablo yàacawa náicha, yá íimaca nalí: “Iwàwacutá nùyaca Jerusalén ìyacàlená ìricu áiba èeriwa nuicácaténá náapicha mesúnamáita áiba culto namàníripináca. Quéwa Dios iwàwacaalí nuèpùacawa néese àniwa, yásí nuèpùacué nupáchiaca pía àniwa”, íimaca yái Pabloca. Néeseté Pablo iwàlùacawa nave ìriculé, yàacaténáwa manuiri úni yáacubàa. Yá yàacawa Efeso ìyacàlená íicha. ²² Idécanáami Pablo yàanàaca Cesarea ídalutalená néré, yáté yàacawa cáli ínatabàa Jerusalén ìyacàlená néré itàidacaténá wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Idécanáamité itàidaca nía néré, yáté yàacawa Antioquía ìyacàlená néré. ²³ Néese ipáchiaca nía néré achúmáanata, yá yàacatéwa náicha àniwa, yèepunicaténáwa yàcalé imanùbaca Galacia yàasu cáli ínatabàa, Frigia yàasu cáli ínatabàa nacái. Càité yèepuní ichàiniadaca nawàwa macáita níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái.

Apolos predica en Efeso

²⁴ Néenialíté áiba judío ípidenéeri Apolos, Alejandría ìyacàlená néeséeri yàanàacaté Efeso ìyacàlená néré. Yái Apolos yáalíaca icàlidaca Dios itàacái cáalíacáiri iyú, yéewáidacaté nacáiwa cayábéeri iyú tàacáisi ìwali profetanái, áibanái nacái itànèericaté Dios inùmaliçuise, íná yéewa yáalíacawa ìwali cayába. ²⁵ Apolos yéewáidacatéwa tàacáisi ìwali icàlidéerica càinácaalí Wáiwacali iwàwáaná wàyaca. Yá icàlidaca Wáiwacali iináwaná ìwali manuísíwata macái iwàwalíçuisewa. Yéewáida wenàiwicanái amaláwaca Jesús ìwali, éwita yáalíacáanítawa abéerita ìwali yái Juan el Bautista ibautizáanáté wenàiwica iwènúadéeyéicaté íiwitáisewa Dios irípiná. ²⁶ Yá Apolos idàbaca icàlidaca macàaluíninátani judíonái yéewáidacàalu ìricu. Quéwa Priscila, Aquila nacái idécanáamité néemiaca Apolos, yá natécani méetàucuta nàataléwa nacàlidacaténá amaláwaca iríni macáita yái Wáiwacali iináwanáca. ²⁷ Néese Apolos iwàwacaté yàaca icàlidaca Wáiwacali itàacái Acaya yàasu cáli néré. Níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nawàwacaté nayúudàacani yàasu àyapu piná. Yá nabànùaca yáapicha cuyàluta wenàiwicanái irí yeebáidéeyéica Jesús itàacái Acaya yàasu cáli néeni, natàidáanápínáni cayábéeri iyú, yái Apolosca. Yàanàacaté Acaya yàasu cáli néré, yá Apolos iyúudàaca nía manuísíwata, níái Dios imàníyéica irí cayábéeri mawèníiri iyú imàcáanápíná neebáidaca Jesús itàacái. ²⁸ Yácáiná Apolos icàlidacani macái wenàiwica yàacuésemi, cachàiníiri iyú nacái imawèniadaca nàasu tàacáisi níái judíoca. Icàlidacaté nalí machacàníiri iyúni càinácaalí ímáaná tàacáisi profetanái itànèericaté Dios inùmaliçuise, yáasáidacaténá Mesíascani yái Jesúsca, judío icuèrinápiná Dios ibànùericaté nalí.

¹ Idècunitàacá Apolos ìyaca Corinto ìyacàlená irìcu, yá Pablo yàacawa ichàbacawa dúlinaméeri cáli néenibàa. Yá yàanàaca Efeso ìyacàlená irìculé. Néré Pablo yàanàaca abénaméeyéi yeebáidéeyéi. ² Yá íimaca nalí:

—¿Dios ibànùasicué pirí Espíritu Santo, peebáidacaalítécué? —Íimaca yái Pabloca. Yá náimaca irí:

—Càmíiri. Canácata wéemièricáwa Espíritu Santo iináwaná ìwali yàanàaná —náimaca.

³ Néese Pablo isutáca yéemìawa nía àniwa:

—¿Càirínácaalícué tàacáisi peebáidaté ìwali, nabautizácaténácué pía? —Íimaca yái Pabloca. Néese náimaca irí:

—Weebáidacaté yái tàacáisi Juan el Bautista yéewáidéericaté iyú wenàiwica wawènúadánápinaté wáiwitáisewa Dios irípiná —náimaca. ⁴ Pablo íimaca nalí:

—Juan ibautizácaté wenàiwica náasáidacaténá nawènúadacaté náiwitáisewa Dios irípiná. Juan icàlidacaté nalí nacái iwàwacutáanápinaté neebáidaca áiba itàacái, yái yàanèripinacaté Juan yáamirìcubàa, yái Jesúsca —Íimaca yái Pabloca.

⁵ Idécanáami néemìacani, yá nabautizáca Wáiwacali Jesús ípidená ìwali, neebáidacáiná itàacái. ⁶ Néese Pablo imàacaca icápiwa nàwali, yá Espíritu Santo yàanàaca yàacawéeridacaténá nía, yá natàaníca áiba tàacáisi iyú, càníiri èeri mìnánái itàacái. Nacàlidaca tàacáisi Dios inòmálicuíse. ⁷ Cawàwanáta doce namanùbaca asíanáica níai yeebáidéeyéica Wáiwacali itàacái.

⁸ Néese Pablo iyamáacatéwa nèewi Efeso ìyacàlená néré máisiba quéri. Eeri imanùbaca icàlidaca nalíni judiónái yéewáidacàalu irìcu. Icàlidaca nalíni macàaluínáta, itàaní nacái náapicha, iwènúadaca náiwitáise náalíacaténáwa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicanáíwa. ⁹ Quéwa abénaméeyéi judío báawaca néemìaca Pablo yàasu tàacáisi, yá càmita nawàwa neebáidacani. Natàaníca wenàiwicanái irí báawéeri iyú tàacáisi ìwali, yái cayábéeri tàacáisi Pablo icàlidéerica nalí. Iná Pablo yàacawa náicha, càmita quirínama icàlida nalíni judiónái yéewáidacàalu irìcu. Itécaté nacái yáapichawa níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yá nàacawa Tirano yàasu yéewáidacàalu irìculé. Yáté Pablo icàlidaca nalí Dios itàacái èeri imanùbaca. ¹⁰ Pablo icàlidacaté nalíni pucháiba camuí. Inaté yéewa macáita Asia yàasu cáli néeséeyéi néemìaca Wáiwacali iináwaná ìwali. Judiónái, nía nacái càmiyéica judío néemìata nacái. ¹¹ Yá Dios imàacaca Pablo ichùnìlaca manùbéeyéi máiniyéi cáuláicaca. ¹² Abénaméeyéi naliadaca Pablo yàasu panuelo, ibàle yéená nacái cáuláiquéeyéi ìwali, yá nachùnìacawa níai cáuláiquéeyéica. Pablo yúucaca demonio wenàiwicanái íicha nacái.

¹³ Quéwa áibanái judío yàanàacaté ipáchiaca néré náucacaténá demonio wenàiwicanái íicha. Nawàwacaté náucaca demonio wenàiwica íicha Wáiwacali Jesús ípidená iyú. Yá náimaca demonionái irí: “Jesús inòmálicuíse wachùullacuéca píacawa, yái Jesúsca Pablo icàlidéerica iináwaná ìwali”, náimaca.

¹⁴ Càité siete asíanái judiónái imànica. Náaniri ípidenáté Esceva, abéeri sacerdote íiwacalináca. ¹⁵ Quéwa áiba èeri náalimáidacaté náucaca demonio asiali íicha, yá demonio íimaca nalí: “Núalíaca nuicáca Jesús. Núalía nacáiwa Pablo ìwali. Càmitacué núalía nuicáca pía”, íimaca nalí yái demonioca.

¹⁶ Yáta yái asiali demonio idacuèri íiwitáise, ipisìlacawa nàwali, níai sietéeyéica imanùbaca asíanáica. Yá inúadáidaca nía cachàiníiri iyú báawanama macáita, yá inúadáidaca nía canánama cáiwíiri iyú, àta nèepùacatalétawa napiacawa capíi irìcuíse, mabàleta, cacháunéeyéi báawanama. ¹⁷ Néese macáita Efeso ìyacàlená mìnánái, judiónái canánama, càmiyéi judío nacái, néemìacaté naináwaná ìwali, níai sietéeyéi asíanáica, íná yéewa cáaluca macáita wenàiwica manuísíwata, yá naináidacawa cáimiétaquéri iyú Wáiwacali Jesús ìwali.

¹⁸ Madécaná wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái, nabàlùacawa wenàiwicanái yàacuésemi, yá nacàlidaca náichawa nabáyawanáwa namàníricaté. ¹⁹ Madécaná nacái camàliquéeyéi natéca nàasu cuyàlutawa manùbawaca, yái cuyàluta icàlidéerica sapii ìwali, namàlica ìwali nacái. Yá neemáca nàasu cuyàlutawa macáita Efeso ìyacàlená

mìnanái iicápiná náasáidacaténá nawènúadacaté náiwitáisewa namàlica íchawa. Aibanái napatàacaté nawèni níai cuyàlutamica, yá nawèni cincuenta mil namanùbaca dracma, yái cincuenta mil èeri iwènicatái. ²⁰ Càité manùbéeyéi wenàiwica yéemiaca Wáiwacali itàacái, yá neebáidacani, madécanéeyéi wenàiwicaca.

²¹ Idécanáamité ichàbacawa yái wawàsica, yá Pablo íináidacatéwa ipáchíanápiná Macedonia yàasu cáli néré, Acaya yàasu cáli néré nacái yàacaténáwa àniwa Jerusalén ìyacàlená nérépiná. Iimacaté nacái idécanáamité ipáchica Jerusalén ìyacàlená néré, yá nacái iwàwacutápinaté yàacawa Roma ìyacàlená néré, íimaca. ²² Iná yéewa Pablo ibànùacaté pucháiba wenàiwica iyúudéeyéicani nàacaténáwa ipíchalépiná Macedonia yàasu cáli néré. Níai yàacawéeyéiná náipidená Timoteo, Erasto nacái. Idècunitàacá nèepunícawa nérépiná, yá Pablo iyamáacawa Asia yàasu cáli néré achúma èerita.

El alboroto en Efeso

²³ Néenialité áibanái nadàbaca natàanica báawéeri iyú nàwali níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Iná abénaméeyéi Efeso ìyacàlená mìnánái báawaca naicáca Dios itàacái, calúaca nacái náináidacawa. ²⁴ Abéeri asìali ípidenéri Demetrio báawacaté imànica Efeso mìnánái íiwitáise nàuwidecaténá namànica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Demetriocáiná imàníríté platéeri yéenáiwánasi cawèníri. Imànicaté achúméri capìi platéeri, templo nacáiyéi iicacánáwa nasutàcàalu níawawa nàasu cuwáisàatúa íchawa ípidenéchúa Artemisa. Aibanái imàníyeyéi achúmanaméeyéi capìi platéeri, càasuca máini nía Demetrio yáapicha. ²⁵ Iná Demetrio ìwacáidaca nía, áibanái yáapicha imàníyeyéica platéeri wawàsi, yá íimaca nalí canánama: “Píacué aslanáica, píaliacuécawa wàyaca càasuiri iyú ìwalíise yái wáibaidacaléca. ²⁶ Pidécuéca píicáca, péemiaca nacái yáara Pablo icàlidéerica yèepunícawa tàacáisi. Itàníríca wáibaidacalé ìwali, níai ídolo cuwáiná yéenáiwáná wamàníyeyéica, Pablo íimaca càmitasa báisi Diosca nía. Càita Pablo idéca iwènúadaca manùbéeyéi wenàiwica íiwitáise cuwáiná ícha cháí Efeso ìyacàlená írìcu, macái Asia yàasu cáli néenibàa nacái. ²⁷ Máiniiri báawaca, cawàwanáta imáalàacawa wáicha yái wáibaidacaléca, càmicáiná quirínama wenàiwica iwènapíná yái ídoloca wamàníríca. Ua nacái wasutàcàalu íináwaná imáalàapínacawa wáicha, úara manuíchúa temploca wasutàcàalu wíawawa wàasu cuwáisàatúa ícha ípidenéchúaca Artemisa, wenàiwica iyamáidacaalí nàaca ucàaluíniná, úai macái wenàiwica yèechúaca icàaluíniná, wía wenàiwicanái canánama Asia yàasu cáli ínatéeyéica ìyaca, macái èeri mìnánái nacái”, íimaca yái Demetrioca.

²⁸ Néese Demetrio yáapichéeyéi idécanáami néemiaca Pablo íináwaná, yá máini báawaca nawàwa ìwalíise. Yá nadàbaca néemánicawa cachàiniiri iyú, néemánicawa mamáalàacata: “¡Cayábéechúaca wàasu cuwáisàatúa Artemisaca, wía Efeso ìyacàlená mìnánáica!” càí néemánicawa mamáalàacata.

²⁹ Yá manùbéeyéi wenàiwica naplacawa néemiaca nasàna àta máiwitáiseataléta madécaná Efeso ìyacàlená mìnánái. Yá náibàaca Gayo, Aristarco nacái, níai Pablo yàacawéeyéináca, Macedonia yàasu cáli néeséeyéica. Yá naplacawa nawatàidaca nía manuiri nàwacáidacàalu írìculéwa, iyéerica Efeso ìyacàlená írìcu. ³⁰ Néese Pablo iwàwacaté iwàlùacawa néré icàlidacaténáni manùbéeyéi wenàiwica írì. Quéwa áibanái yeebáidéeyéica Jesús itàacái càmita nabatàa Pablo iwàlùacawa néré. ³¹ Aibanái nacái, Asia yàasu cáli icuèrinánáica, Pablo yàacawéeyéináca nía, nabànùaca tàacáisi Pablo írì isutàcaténá ícha wawàsi manuísíwata ipíchánaté iwàlùacawa néré. ³² Yá nàwacáidacàalu írìcu abénaméeyéi néemánicawa nàyaca abéeri wawàsi. Aibanái nacái néemánicawa nàyaca áiba wawàsi nacái máiwitáisecáiná nía canánama meedá. Manùbéeyéi nèewi càmita náalíawa càinápinácaalí wawàsi ìwali nàwacáidáyacacatéwa. ³³ Néese abénaméeyéi judío iyéeyéica néeni náibàaca nawesíaca asìali ípidenéri Alejandro, ibàlùacaténáwa macái wenàiwica yàacuésemi. Yá áibanái wenàiwica nacàlidacani Alejandro írì. Néese yái Alejandro yúucaca icáapiwa manùbéeyéi wenàiwica írì masànacaténá nía, Alejandro iwàwacáinaté icàlidaca judíonái íináwaná ìwali manùbéeyéi wenàiwica írì náalíacaténáwa canácasa judíonái imàníriri

ibáyawanáwa. ³⁴ Quéwa idécanacáita manùbéeyéi wenàiwica náalíacawa judíocani, yái Alejandroca, yá nadàbaca néemíanicawa. Pucháiba hora néemíanicawa mamáalàacata macáita namanùbaca iyúwa abéeri isàna iyú. Náimaca: “¡Cayábéechúaca wàasu cuwáisàatúa Artemisaca, wía Efeso iyacàlená mìnanáica!”, còi náimaca néemíanicawa mamáalàacata.

³⁵ Néeseté áiba Efeso iyacàlená mìnanáicuèriná iwàwaca icàlidaca nalíni. Idécanáami masànaca imànica nía, yá íimaca nalí: “Píacué Efeso mìnanáica. Macái èeri mìnanáináalíacawa wàyacàle Efeso iináwaná, wía icuèyéica cayába templo wasutácàalu wíawawa wàasu cuwáisàatúa Artemisa íichawa, náalía nacáiwacacà Artemisa uénáiwánami, yáara náiméerica ìwali yúuwèericasawa chènuníise bàaluité cuwáinái yàasu cáli íicha. ³⁶ Macái èeri mìnanáináalíacawa báisícani, íná matuñbanáicué pía. Picácué máiwitáise píawa, pimànicáichacué wawàsi máiwitáiséeri iyú. ³⁷ Níacáiná aslanáica pitéeyéicuéca aléi, càmita nayéedua wawàsi irícuíse, yáara wasutácàalu wíawawa Artemisa íicha, càmita nacáinatàaní báawéeri iyú ùwali. ³⁸ Yái Demetrioca, áibanái nacái íbaidéeyéica yáapichanawàwacaalí nacháawàaca naináwaná ìwali jueznái irí, yá iyaca jueznái yéemièripiná natàacái. Macáita náalimá nacháawàayacacawa machàcaníiri iyú yàcalé íiwacanánái irí. ³⁹ Piwàwacaalícué áiba wawàsi, yá iwàwacutácué pisutáca náicha wawàsi níara yàcalé íiwacanánáica, nàwacáidáyacapinácaalíwa, càide iyúwacacuèrinánái romanonái ichùullanáwamànica. ⁴⁰ Máiníiri báawaca yái pimàníricuécá chái. Cawàwanáta romanonái icháawàaca waináwaná ìwali, wía Efeso iyacàlená mìnanáica, náimapináwamànica ùwicái wacuèrinánái romanonái íipunitawa. Náiwacanánái yéemiacaalí càinácaalícué pimàníiná chái bàwina, yásí nasutá néemiawa núawa cánácué yéewaná pimàni máini máiwitáiséeri iyú. Càmita núalimápiná nucàlidaca nalíwani”, íimaca yái yàcalé icuèrináca. ⁴¹ Néese yái yàcalé icuèriná idécanáami icàlidaca nalíni, yá ichùullaca nèepùacawa. Néese macáita namusúacawa nàwacáidacàalu irícuísewa, yá nàaca náichawáaca, nèepùacawa nacapèe néréwa.

20

Viaje de Pablo a Macedonia y Grecia

¹ Idécanáamité imáalàacawa yái Efeso iyacàlená mìnanáimànínáca máiwitáiséeri iyú, yá Pablo imáidaca yàataléwa níai wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái, yàalàacaténá nía. Néese idécanáami ichàiniadaca nawàwa, yá yàacawa náicha Macedonia yàasu cáli nérépiná. ² Pablo ipáchiaa macái yàcalé imanùbaca iyéeyéica Macedonia yàasu cáli ínata. Yá ichàiniadaca nawàwa manuísíwata, yàalàaca nía déecuiri iyú níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Néese Pablo yàanàaca Grecia yàasu cáli néré. ³ Yá iyamáacawa néré máisiba quéri. Néeseté mawiénica yéenáiwana iwàlùanápínátéwa nave irículé yàacaténáwa manuiri úni yáacubàa Siria yàasu cáli nérépiná. Yá yéemiaca judiónái iináwaná náináidáanáwa namànínápiná irí báawéeri. Íná iwènúadaca íiwitáisewa, yá ínáidacawa yèepùanápínátéwa cáli ínatabàa, ichàbacaténáwa àniwa Macedonia yàasu cáli ínatalé. ⁴ Nàa nacáiwacacà yáapicháibanái íipidenéeyéi: Sópater, yái Pirro ìrica, Berea iyacàlená mìnali; Aristarco nacái, Segundo nacái, níai pucháiba aslanáica Tesalónica iyacàlená mìnanáica; Gayo nacái, Derbe iyacàlená mìnalica; Timoteo nacái; Tíquico nacái, Trófimo nacái, níai pucháiba aslanáica Asia yàasu cáli néeseeyéica. ⁵ Níai aslanáica nàacatéwa wapíchalépiná, wía Pablo, núa Lucas nacái, nacúacaténá wàanàaca Troas íidalutalená néré. ⁶ Néese idécanáamité ichàbacawa Pascua yàasuná culto, judiónái iyáacaalíté pan càmíiri idèna levadura, yáté wàacawa Filipos íidalutalená íicha manuiri úni yáacubàa nave irícu. Néese báinúaca èeri idénáami, mapisáináami àniwa, yá wàanàaca níai wáapichéeyéicawa Troas íidalutalená néré. Yá wayamáacawa néré siete èeri.

Visita de Pablo a Troas

⁷ Néeseté domingo irícu, wàwacáidáyacacawa náapichaníai yeebáidéeyéica Jesús itàacái wawacúacaténá wàwaliwáaca pan, yái Santa Cenaca. Yá Pablo icàlidaca nalí. Iwàwacutápináté Pablo yàacawa náicha mapisáita, íná icàlidaca nalí àta

bamuchúamicataléta catá. ⁸ Wàwacáidáyacacatéwa abéeri imàdàaná irìculé iyéerica chènunibàa cáli inàni ícha. Nàyaca néré madécaná lámpara ipucuyéicawa nacamalá piná. ⁹ Néese abéeri ùuculiri ípidenéeri Eutico yáawinéeriwa iyaca ventana irìcu. Pablo itàanicáiná mamáalàacata, yá cadapùleca báawanama yái ùuculirica. Yá iimáca íchawa yáawinacawa. Néese icaláacawa ventana irìcuise, máisiba pisoíri ichènunica. Yá yéetácawa. ¹⁰ Pablo iricùacawa ùuculiri yàatalé. Néese Pablo yáawia iicáidaca ùuculirimi irí, yá Pablo yeedácani yùucutaléwa. Yá ímaca nalí níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái:

—Picácué cáalu pía. Cáucani —ímaca yái Pabloca.

¹¹ Néeseté Pablo yèepùacawa nàwacáidacàalu irìculé chènuniréerica. Yá iwacùaca nalí pan, yái Santa Cenaca, iyáaca iyáacaléwa náapicha nacái, yá Pablo icàlidacaté nalí mamáalàacata, àta amalácataléta wawicáu. Néese yàacawa náicha. ¹² Néese yái ùuculirica, yèepùacawa yéénánái yáapichawa, icáucàacáinatéwa, íná yéewa casímáica nawàwa manuísíwata.

Viaje desde Troas a Mileto

¹³ Néeseté wàacawa Pablo ipíchalépiná. Wàacawa nave irìcu manuíri úni yáacubàa àta wàanàacatalétaté Aso ídalutalená néré wáipunitáidacaténá Pablo néré càide iyúwaté iwàwáaná, iwàwacáinaté yàacawa néré cáli ínatabàa. ¹⁴ Wàanàaca Pablo Aso ídalutalená néré, yá iwàlùacawa wàatalé nave irìculé. Yá wàacawa manuíri úni yáacubàa Mitilene ídalutalená néré. ¹⁵ Néeseté wàacawa Mitilene ícha. Wàacawa abé èeri manuíri úni yáacubàa. Néese wàacawa mawiénita Quío yàasu iwàwata irí. Néese mapisáita àniwa wàanàaca Samos ídalutalená néré, idécanáamité wayamáidacawa Troguilio ídalutalená néré. Néese mapisáita àniwa wèepùacawa. Yá wàanàaca Mileto ídalutalená néré. ¹⁶ Càité wèepunícawa càmicáinaté Pablo iwàwa idècunìacawa manùba èeri Asia yàasu cáli ínata. Càmitaté nacái iwàwa yàacawa Efeso iyacàlená néré. Néese, iwàwacaté yàanàaca caquialéta Jerusalén iyacàlená néré iwàwacáinaté iicáca náapicha judiónái yàasu culto ípidenéerica Pentecostés.

Discurso de Pablo a los ancianos de Efeso

¹⁷ Idècunitàacá Pablo iyaca Mileto ídalutalená néré, yaté ibànùaca tàacáisi Efeso iyacàlená néré imáidacaténá ancianonái icuèyéica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái Efeso iyacàlená mìnánái. ¹⁸ Idécanáamité ancianonái nàanàaca yàatalé, yá Pablo ímaca nalí: “Píaliacuécawa nuináwaná ìwali, càinácaalíté nùyacuéca pèewi èeri imanùbaca nùanàacatáiseté Asia yàasu cáli ínatale àta siùca nacáide. ¹⁹ Macái èerité nùyaca pèewi íbaidéeri Wáiwacali irípiná. Càmitaté cachàini nuicáca núawawa. Máini achúmacaté nuwàwa nàwali níara càmiyéicaté yeebáida Wáiwacali itàacái. Nùuwichàacaté nacáiwa cáiwíri iyú judiónái nawàwacáinaté imànica nulí báawéeri. ²⁰ Ewitaté nùuwichàacáanítawa manuísíwata, càicáaníta càmitaté numáisanla píchacué tàacáisi iyúudèeripínacuécaté pía, ibatàa abéeri tàacáisipínata idècunitàacá nucàlidacuéca piríni nàwacáidacàalu néré, nacapèe irìcu nacái. ²¹ Nùalàacaté níara judíoca, càmiyéi judío nacái. Núumacaté nalí iwàwacutáaná nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná neebáidáanápíná nacái Wáiwacali Jesús itàacái. ²² Iná siùcade nùacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná. Espíritu Santo idéca ichùullaca nùanápínáwa néré, càmita quéwa núalíawa càinápinácaalí namànica nulí néré. ²³ Núalíacáitawa abéeri wawàsi. Yàcalé imanùbaca Espíritu Santo icàlidaca nulíni náucáanápíná núa presoíyéi ibànalículé, nùuwichàanápíná nacáiwa madécaná yàawiría. ²⁴ Quéwa càmita nuicá nucáucawa iyúwa máiniiri cawènica nulí. Abéerita nuwàwacáita numáalàidaca numànica nuíbaidacaléwa casímáiri iyú, yái nuíbaidacalécawa Wáiwacali Jesús ichùullèerica numànica, nucàlidáanápíná tàacáisi wenàiwicanái irí, yái cayábéeri tàacáisi ímèerica cáinináca Dios iicáca wenàiwica.

²⁵ “Siùcade núalíacawa báisíri iyú càmitacué piicá núa quirínama, píacué nucàlidéeyéicaté irí yái tàacáisica icàlidéerica càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. ²⁶ Iná

siùcade nuwàwacué nucàlidaca piríni, canáca nubáyawanácué pìwalíse, péetácaalícuéwa pibáyawaná yáapichawa, nùalàacáinatécué pía. ²⁷ Nucàlidacatécué pirí macái tàacáisi Dios iwàwéericuécá píalíacawa ìwali; càmitacué nubàa pícha tàacáisi, ìbatàa abéeripináta, càmitacué nubàa píchani. ²⁸ Iná piicácué píchawa cayába, picùacué píiwitáisewa báawéeri ícha. Picùacué nacái macáita níara yeebáidéeyéica Jesús itàacái ìwacáidáyaquéeyéicawa pìyacàle nérécué, yácáiná Espíritu Santo imàacacué picùaca Dios yàasu wenàiwica Dios iwènièyéicaté Iiri íiraná iyúwa. ²⁹ Nùalíaca nacáwa nùacanáamiwa píchacué, yási áibanái nàanàaca pìatalécué iwàwéeyéica iwènúadacuécá píiwitáise Wáiwacali íchawa càide iyúwa caluéyéi cuwèesi lobo namáalàidacaalí ovejanái. ³⁰ Abénaméeyéi péenácué, áiba èeriwa néewáidaca wenàiwicanái nachìwa báawéeri iyúwa, nachìwáidacaténá wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái nàacaténáwa cachìwéeyéi yáapicha. ³¹ Iná piicácué píchawa cayába. Piwàwalicué cayába nùalàacatécué pía máisiba camuí èeríapi, táiyápi nacái. Nùalàacatécué pía macáita manuísíwata, nuícháanicaté nacái pìwalicué.

³² “Siùcade nuénánái numàacacué Dios icùaca pía, péewáidáanápínacué nacáwa tàacáisi ìwali, yái nucàlidéericatécué pirí ímérica cáinináca Dios iicáca èeri mìnánái. Dios itàacái yáalimácué ichàiniadaca píiwitáise Dios ìwali, yáalimácué nacái imàacaca píalíacawa cayába ìwali yái cawènírica Dios yèeripínacuécá piríwa áiba èeriwa, náapicha macáita yàasu wenàiwicaca Dios yeedéeyéica yàasunáipínáwa. ³³ Càmitaté nuwàwa nùasupínáwa áibanái yàasu plata, nabàle nacái. ³⁴ Píalíacuécawa nuíbaidacaté cachàiníiri iyúwácué piicácué píchawa cayába. Piwàwalicué cayába nùalàacatécué pía máisiba camuí èeríapi, táiyápi nacái. ³⁵ Nucàlidacatécué pirí càiripináta iwàwacutáanácué wáibaidaca, wayúudàacué nacái catúulécanéeyéi wenàiwica. Piwàwalicué Wáiwacali Jesús itàacái. Yá ímacaté walí: ‘Casímái cachàini wía wàacaalí áibanái irí yái namáapuèrica, ícha yái nàanáca walí cawèníiri’, càite ímaca yái Wáiwacalica”, ímaca yái Pabloca.

³⁶ Idécanáami Pablo icàlidaca nalíni, yá ibàlùacawa yùulù ipùata iyúwa. Yá isutáca Dios ícha náapicha. ³⁷ Néese macáita náicháanica achúmaca nawàwa Pablo yàacáinatéwa náicha. Yá asianái nàanalícuca Pablo nasúsua nacái inàni ìwali, càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná, namàacacaalí yèepùacawa náicha wenàiwica cáininéeri naicáca. ³⁸ Yá máini achúmaca nawàwa Pablo ímacáinaté nalí càminápinaté yèepùca iicáca nía quirínama. Néese nàaca nàacawéeridaca Pablo àta nàanàacataléta nave néré.

21

Viaje de Pablo a Jerusalén

¹ Wàacanámítéwa náicha níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái, yá wawàlùacawa nave irìculé. Néese wàacawa manuíri úni yáacubàa machacànita Cos yàasu iwàwata nérépiná. Néese mapisáita àniwa wàacawa Rodas yàasu iwàwata néré. Néese wàacawa Pátara ídalutalená néré. ² Néese idècunitàacá wáyaca Pátara ídalutalená néré, yáté wàanàaca nave yèericawa Fenicia yàasu cáli nérépiná. Yá wawàlùacawa irìculé. Yá wàacawa náapicha. ³ Wàacawa manuíri úni yáacubàa, yá waicáca Chipre yàasu iwàwata. Yá wàacatéwa yéewápuwáise ícha àta wàanàacalétaté Siria yàasu cáli néré. Yá wawàlùacatéwa Tiro ídalutalená néré iwàwacutáacáinaté nave imàacaca yàasusi néré. ⁴ Néese Tiro iyacàlená néré wacutáca áibanái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, yá wayamáacawa náapicha néré siete èeri. Espíritu Santo icàlidacaté nalí Pablo yùuwicháanápínatéwa Jerusalén iyacàlená néré, iná nasutáca Pablo ícha wawàsi manuísíwata ipíchaná yàacawa néré. ⁵ Quéwa idécanáami wayamáacawa néré siete èeri, yáté wàacawa náicha. Macái níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái, nàacawéetúanái nacái, néenibe nacái, nàacawéeridacaté wía yàcalé ícha. Néese wabàlùacawa wàulù ipùata iyúwa càina ínatalé wasutácaténá wíawawa Dios ícha néré. ⁶ Néese wacàlidacaté nalí wàanápínáwa náicha. Yá wawàlùacawa nave irìculé. Nèepùacawa nacái nacapèe néréwa.

⁷ Yá wàacatéwa Tiro ídalutalená ícha manuíri úni yáacubàa àta wàanàacataléta Tolemaida ídalutalená néré. Yáté wadéca wamáalàidaca wèepunínáwa manuíri úni yáacubàa.

Wàanàacaté Tolemaida ìyacàlená néré, yá watàidaca abénaméeyéi yeebáidéeyéi Jesús itàacái. Yá wayamáacawa náapicha abé èeri. ⁸ Néseté mapisáita àniwa Pablo, wía nacái yèepuníyécawa yáapicha, wàacawa náicha cáli ínatabàa. Néese wàanàaca Cesarea ìyacàlená néré. Yá wawàlùacawa Felipe icapèe irìculé, yái icàlidéerica Wáiwacali itàacái áibanái irí. Yái Felipe abéeri néená níái sietéeyéica imanùbaca diáconoca, iyúudèeyéicaté apóstolnái quèecháwanáimi Jerusalén ìyacàlená irìcu. Yá wayamáacawa Felipe yáapicha. ⁹ Yái Felipe idèniàcaté báinúaca yéenibe inanáíwa maníríyéi. Níái inanáica, profetaca nía, icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmalicuise. ¹⁰ Wayamáacatèwa néré máisibáwanái èerita, yá áiba profeta yàanàaca néré, Judea yàasu cáli néeséeri ípidenéri Agabo, icàlidéerica tàacáisi Dios inùmalicuise. ¹¹ Idécanáami Agabo yàanàaca wàatalé, yá yeedáca Pablo yàasu cinturón. Néese yái profeta Agabo idacùaca yàabàliwa, icáapi nacáíwa Pablo yàasu cinturón iyú. Yá Agabo íimaca walí:

—Espíritu Santo íimaca: Níara judío Jerusalén ìyacàlená mìnanáica idacùapíná yái cinturón íiwacalica presocaténá namànicani, namàacacaténá càmíyéi judío yùuwichàidacani — íimaca yái profetaca.

¹² Wéemàcáináni, níái nacái Cesarea ìyacàlená mìnanáica, íná wasutáca Pablo íicha wawàsi manuísíwata ipíchaná yàacawa Jerusalén ìyacàlená néré. ¹³ Néese Pablo íimaca walí: —¿Cánácué pícháaní? ¿Cánácué piwàwa cáaluca pimànica núa? Nudéca nuínáidacawa numàacáanápíná nadacùaca núa, nanúacaténá nacái núa Jerusalén ìyacàlená néré Wáiwacali Jesús ìwalíse, Dios iwàwacaalí càì namànica — íimaca yái Pablocá.

¹⁴ Yá càmita wáalimá wawènúadaca Pablo íiwitáise, íná masànaca wía. Wáimacáita walíwáaca:

—Wasutácué irí Wáiwacali íichawa imànínápíná irí càide iyúwa Dios iwàwáaná —wáimaca.

¹⁵ Néese wachùnìaca wàasuwa wàacaténáwa. Yá wàacawa Jerusalén ìyacàlená néré. ¹⁶ Nàa nacáíwa wáapicha abénaméeyéi yeebáidéeyéica Jesús itàacái Cesarea ìyacàlená néeséeyéi. Wàanàacaté Jerusalén ìyacàlená néré, yá natéca wía Mnasón icapèe néré, abéeri asiali béeríina yeebáidéericaté Jesús itàacái madécaná camuí. Yá wayamáacawa yáapicha néré.

Pablo visita a Santiago

¹⁷ Idécanáamité wàanàaca Jerusalén ìyacàlená néré, néese níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nataidaca wía casímáiri iyú. ¹⁸ Néese mapisáita àniwa Pablo yàacawa wáapicha wapáchiacaténá Santiago. Nàyaca nacái néré macáita ancianonái, icuèyéica Jerusalén ìyacàlená mìnánái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. ¹⁹ Yá Pablo itàidaca nía. Néese icàlidaca nalíni éeréeri iyú macáita yái Dios imànírícaté càmíyéi judío yèewi Pablo icàlidacaalíté nalí Wáiwacali itàacái. ²⁰ Níái ancianoca idécanáami néemiacani, yá nàaca Dios irí cayábéeri. Néese náimaca Pablo irí:

—Uwé, wéenasàiri, péemì cayábani, píalíacawa madécaná mil namanùbaca judíonái neebáidaca Jesús itàacái. Yá macáita náimaca mamáalàacata iwàwacutáanása wía judíoca wamànica càide iyúwaté profeta Moisés ichùulláná wàawirináimi imànica, éwita weebáidacáaníta Jesús itàacái. ²¹ Níái judíoca yeebáidéeyéica Jesús itàacái nadéca néemìaca áibanái cachìwéeyéi icàlidaca piináwaná ìwali péewáidacasa macái judíonái iyéeyéica áiba cáli nayamáidáanápíná namànica càide iyúwa profeta Moisés ichùullánáté. Náimaca píalàacasa judíonái ipíchaná namànica circuncisión néenibe asianái iríwa, ipíchaná nacái namànica càide iyúwa wáiwitáise ìyáaná, wía judíoca, náimaca. ²² ¿Càinásica wamàni? Báisíta néemìapíná piináwaná ìwali pìanàaná aléi Jerusalén ìyacàlená irìculé. ²³ Cawàwanáta cayábaca pimànicaalí càide iyúwa wàalàaná píá. Nàyaca wèewi cháì báinúaca asianái iwàwacutéeyéica íbaidaca Dios irípiná càide iyúwaté nacàlidáaná irí. ²⁴ Pité nía píapichawa pimànicaténá náapicha culto càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná, masacàanápínácué judíonái iicáca píá, piwàlùanápínácuéwa templo irìculé. Piwènià nacái nalípiná pírái nawàwacutéerica namàacaca ofrenda iyú sacrificio piná templo néré. Yásí náalimá nadalúaca náiwita íbáináwa, náasáidacaténá nadéca namáalàidaca namànica

náibaidacaléwa Dios irípiná. Càita macái judíonái náalíapínacawa càminápiná báisiiri yái néemièricaté piináwaná ìwali pimànicáiná machacàniri iyú càide iyúwaté profeta Moisés ichùullaná wamànica, wía judíoca. ²⁵ Quéwa watànàcaté cuyàluta càmiyéi judío irí yeebáidéeyéica Jesús itàacái, náalíacaténáwa càmita iwàwacutá namànica càide iyúwaté profeta Moisés ichùullaná wamànica wía judíoca. Abéerita iwàwacutá càmita nayáa iinási áibanái imàaquéerica ídolo irí iyúwa sacrificio, yái cuwáiná yéenáiwánaca. Iwàwacutá nacái càmita nayáa irái. Iwàwacutá nacái càmita nayáa iinási càmirica íraná imusúawa ícha. Iwàwacutá nacái càmita naimá áiba wenàiwica yáapicha càmíichúaca náinusíwa, càmirica nacái nanìrisíwa –ímaca yái Santiagoca.

Arrestan a Pablo en el templo

²⁶ Néeseté mapisáita àniwa Pablo itéca níai báinúaca asianáica. Imànica náapicha culto nacáiri, nàapida náichawa nacái càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná masakàanápiná judíonái iicáca nía. Néese iwàlùacawa templo iriculé icàlidacaténá sacerdotenái irí càiná èeri irìcucaalípinaté namáalàidaca namànica náibaidacaléwa Dios irípiná, natécatáipinacaté nàasu ofrendawa namàacacaténá Dios iríni sacrificio piná.

²⁷ Iwàwacutácaté nacùaca siete èeri. Batéwacaalíté namáalàacawa níai sieteca èeri, namàacacatáipinaté pirái ofrenda iyú, yá Pablo iyaca templo irìcu. Abénaméeyéi judío Asia yàasu cáli néeséeyéi naicáca Pablo templo irìcu. Yá natànica báawéeri iyú Pablo ìwali báawacaténá namànica áibanái wenàiwica íiwitáise calúanápiná naicáca Pablo, níai wenàiwica iyéeyéica templo irìcu. ²⁸ Càité judíonái néemíanicawa wenàiwicanái irí: “¡Píacué israelitaca, piyúudàacué wía! Yái asialiquéi yèpuníiriwa macái cálita, yéewáida yèpunícawa macái wenàiwica báawacaténá naicáca wía, wía judíoca. Yéewáidaca nía nacái náináidacaténáwa báawéeri iyú Dios itàacái ìwali, profeta Moisés itànèericaté. Yéewáidaca nacái báawáanápiná naicáca templo. Idéca nacái itéca càmiyéi judío aléi templo iriculé casacàcaténá imànica templo Dios ícha, yái Dios yàasu templo masaquèerica”, náimaca Pablo ìwali.

²⁹ Càité nacháawàaca Pablo iináwaná ìwali, naicácáinaté Pablo Jerusalén iyacàlená irìcu, Trófimo yáapicha, Efeso iyacàlená mìnali, càmirica judío. Iná nayúunáidaca Pablo itécaté yáapichawa Trófimo templo iriculé.

³⁰ Iná madécaná wenàiwica nàanàaca napìacawa, néemíanicawa, máiwitáiséeri iyú, níai Jerusalén iyacàlená mìnanaí manùbéeyéica. Yá náibàaca Pablo nawatàidacani templo irìcuíse. Idécanacáita namusúadacani, yá áibanái nabàlìaca ícha templo inùma imanùbaca.

³¹ Idècunitàacá nanúacani, yá romanonái yàasu úwi íiwacaliná yéemíaca naináwaná namànicasa máiwitáiséeri iyú, níai Jerusalén iyacàlená mìnanaí macáita. ³² Yá ráunamáita itéca yàasu úwináiwá, náiwacanánái yáapichawa, yá nalicùà napìacawa wenàiwicanái yèewiré. Níai manùbéeyéi wenàiwicaca, naicácanacáita úwi íiwacaliná, yàasu úwinái yáapichawa, yá nayamáidaca nanúadáidaca Pablo. ³³ Néese úwi íiwacaliná yàacawa nàatalé, yá íbàaca Pablo. Yá ichùuliaca úwinái nadacùaca Pablo pucháiba cadena iyú. Néese úwi íiwacaliná isutáca yéemíawa nía cawinácaalíni, càinácaalí báawéeri nacái imànica yái Pabloca.

³⁴ Quéwa níai wenàiwicaca abénaméeyéi néemíanicawa nacàlidaca abéeri wawàsi. Aibanái yéemíanicawa nacàlidaca nàasu wawàsita nacáiwá áibalé áiba ícha. Yái úwi íiwacaliná càmita asái yéemíacani, namànicáiná madécaná nasànwá. Yá ichùullaca yàasu úwináiwá natéenápiná Pablo nacapèe iriculéwa. ³⁵ Nàanàaca escalera néré, úwinái icapèe yàasu yàawa iriculé, yá iwàwacutáca úwinái iwáacutáidaca Pablo nacùacaténá náichani, níai manùbéeyéi caluéyéi wenàiwicaca, iwàwéeyéica inúacani. ³⁶ Nàacáináwa Pablo yáamiwáise néemíanicawa mamáalàacata: “¡Pinúacuéni!” náimaca néemíanicawa.

Pablo se defiende delante de la gente

³⁷ Batéwa úwinái iwàlùadaca Pablo nacapèe iriculéwa, quéwa Pablo itànica griego itàacái iyú úwi íiwacaliná irí. Pablo ímaca irí:

—¿Càmitasica pimàaca nutàanica píapicha abéeri wawàsi? —íimaca yái Pabloc. Néese úwi íiwacaliná íimaca Pablo irí:

—Càmita núalía píalía pitàanica griego itàacái iyú. ³⁸ Nuyúunáidacáita píaca Egipto yàasu cáli néeséeri, yái itéericaté bânúaca mil namanùbaca asianái inuéyéica wenàiwica manacúali yùuculé caináwàiri imànicaténá úwi romanonái yàasu gobierno íipunita —íimaca.

³⁹ Néese Pablo íimaca irí:

—Judíocata núa. Numusúacatéwa Tarso iyacàlená irícu, yái yàcalé máiníiri cachàinica Cilicia yàasu cáli íinatéerica iyaca. Pimàni nulí cayábéeri, pimàaca nucàlidaca nalíni, níái wenàiwicaca —íimaca yái Pabloc.

⁴⁰ Néese úwi íiwacaliná imàacaca Pablo itàanica. Iná Pablo ibàlùacawa escalera íinata. Yá yúucaca icáapiwa nalí, masànacaténá nía, níái manùbéeyéi judíoca. Néese idéca masànaca nía, yá icàlidaca nalíni natàacái iyú, hebreo iyú.

22

¹ Pablo íimacaté nalí: “Péemíacué, nuénánái, siùcade nucàlidacué pirí nuináwanáwa”, íimaca nalí yái Pabloc.

² Idécanacáita néemíaca itàanica natàacái iyú, hebreo iyú, yá masànata cachàiníwanái nabàlùacawa néemíaca irí. ³ Íimaca nalí àniwa yái Pabloc: “Judíoca núaquéi. Numusúacatéwa Tarso iyacàlená irícu, Cilicia yàasu cáli íinata. Quéwa nudàwinàacatéwa cháí Jerusalén iyacàlená néeni. Gamaliel yéewáidacaté núa. Nuéwáidacatéwa macái tàacáisi ìwali Dios ichùulìericaté iyú wàawirináimi. Máini nuwàwaca numànica iyúwa Dios iwàwáaná càide iyúwa píacué siùcade. ⁴ Bàaluté numànica ùwicái náipunita, níái yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái. Nubànùacaté nía yéewacaténá úwinái inúaca nía. Nudacùacaté nía, asianái, inanái nacái yéewacaténá úwinái itéca nía presoíyéi ibànaliculé. ⁵ Sacerdote íiwacaliná, nía nacái Jerusalén iyacàlená íiwacanánái macáita náalimá nacàlidaca nuináwaná ìwali nuedacaté náicha cuyàluta judíonái yéewáidacàalu íiwacanánái irípiná, iyéeyéicaté Damasco iyacàlená irícu. Nùacatéwa néré nuibàacaténá nía presoíri iyú nutécaténá nía Jerusalén iyacàlená nérépiná nàuwichàacaténátéwa, níái yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái”, íimaca yái Pabloc.

Pablo cuenta su conversión

⁶ Pablo íimaca nalí àniwa: “Nùacatéwa àyapulicubàa Damasco iyacàlená nérépiná, yá machacànicaalíte èeri nùyaca mawiénita Damasco irí, yáta camalási chènuníseeri icànaca núa cachàiníiri iyú. ⁷ Inaté núuwàacawa nulíacawa nucalùniwa cáli íinatalé. Néese nuémíaca tàacáisi chènuníse. Yá íimaca nulí: ‘Saulo, ¿cáná piùwide pimànica núa?’, íimaca nulí. ⁸ Néese nusutáca nuémíawani: ‘¿Cawiná pía, Nuíwacali?’ núumaca irí. Yá tàacáisi íimaca nulí: ‘Jesús Nazaret iyacàlená néeséerica núaquéi, yái piùwidéerica pimànica’, íimaca nulí. ⁹ Aibanái núapichéeyéica naicáca camalási, iná cáaluca nía. Càmita quéwa neebá tàacáisi itàanírira núapicha. ¹⁰ Néese núumaca irí: ‘Nuíwacali, ¿cainá iwàwacutá numànica?’, núumaca irí. Yá Wáiwacali íimaca nulí: ‘Pimichàawa, pìanáwa Damasco iyacàlená irículé; nérénica nacàlidaca piríwani macáita iwàwacutéeripiná pimànica’, íimaca nulí. ¹¹ Yái camalásica matuícaté imànica núa, iná núapichéeyéica natéca núa nucáapi ìwaliwa, yá wàanàacaté Damasco iyacàlená irículé.

¹² “Iyacaté néré áiba asiali íipidenéeri Ananías. Níara judíoca iyéeyéica Damasco iyacàlená irícu, natàanicaté cáimiétaquéeri iyú Ananías ìwali, cáalíacáiri iyúcáiná yeebáidaca Dios itàacái, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliçuise. ¹³ Yá Ananías yàanàacaté nùatalé iicácaténá núa. Yàanàacaté itàidaca núa cayábéeri iyú. Yá íimaca nulí: ‘Nuénásàiri Saulo, catuíca píawa’, íimaca nulí. Yáta catuíca núa. Yaté núalimá nuicácani, yái Ananíasca. ¹⁴ Néese íimaca nulí: ‘Yái Diosca, wàawirináimi yeebáidéericaté itàacái, idéca yeedáca pía píalíacaténáwa cainácaalí iwàwáaná pimànica. Idéca imàacaca piicáca Jesús, yái mabáyawanéerica. Idéca imàaca nacái péemíaca Jesús itàanica píapicha. ¹⁵ Iná picàlida macáita èeri mìnánái iríwani, yái piiquéerica, yái péemíerica nacái. ¹⁶ Siùcade picá

pidècuniawa. Pimichàawa, pibautizáanawa, pisutá píawawa Wáiwacali ícha imàacáanápíná iwàwawa pibáyawaná ícha', càité Ananías ímaca nulí", ímaca yái Pabloca.

Pablo cuenta cómo fue enviado a los no judíos

¹⁷ Néeseté Pablo ímaca nalí àniwa: “Nuèpùacanámitéwa Jerusalén iyacàlená irìculé, yá nùacatéwa templo irìculé nusutácáténá núawawa Dios ícha. ¹⁸ Idècunitàacá nusutáca Dios ícha, yá nuicáca Wáiwacali yéenáiwanási nacáiri irìcuise. Yá ímaca nulí: ‘Pèepùawa Jerusalén iyacàlená ícha caquialéta, càmicáiná neebáidapíná piríwani, yái picàlidéerica nunùmaliçuise’, ímaca yái Wáiwacalica. ¹⁹ Néese núumaca irí: ‘Nuíwacali, náalíacawa nuináwaná ìwali nùanátéwa néewáidacàalu imanùbaca irìculé, yáté nuíbàaca nutéwa wenàiwica presoíyéi ibànaliculé, níái yeebáidéeyéica pitàacái. Nuchùullacaté nacái úwinái icapèèdáidaca nía. ²⁰ Nanúacaalíte Esteban íba iyú, yái icàlidéericaté tàacáisi pinùmaliçuise, yá nubàlùacatéwa néeni abédanamata nacái nuíwítáise náapicha, nucùacaté nacái nàasu ruana nacáiri, níara inuéyéicaté Esteban’, càité núumaca Wáiwacali irí. ²¹ Quéwa Wáiwacali ímaca nulí: ‘Píawa, nubànùacáiná pìacawa déeculé picàlidacáténá nacái nuináwaná ìwali càmiyéi judío irí’, càité ímaca nulí yái Wáiwacalica”, ímaca yái Pabloca.

Pablo en manos del comandante

²² Néemíacanaacáita yái Pablo icàlidéerica càmiyéi judío ìwali, yá càmita quirínama judiónái yéemíaca Pablo iríni. Néese nadàbaca néemíanicawa cachàiníri iyú Pablo ìwali. Náimaca néemíanicawa: “¡Pinúacuéni, yái asíalica! ¡Cayábéerica yéetácawéi!” náimaca néemíanicawa. ²³ Idècunitàacá néemíanicawa, yá nacusúa nàasu ruana nacáiriwa, náucaca nacái cáli ichùmalé chènuniré, máinicáiná calúaca nía. ²⁴ Iná úwi íiwacaliná ichùullaca úwinái itéca Pablo nacapèè irìculéwa. Yá ichùullaca nacapèèdáidaca Pablo cabèesi iyú, icàlidacáténá nalí iináwanáwa, báisíiri iyúta, náalíacáténáwa cáná yéewa wenàiwicanái néemíanicawa Pablo ìwali. Uwi íiwacaliná càmitaté yáalíawa càmicáiná yéemíaca hebreo itàacái, yái tàacáisi Pablo icàlidéericaté iyúni wenàiwicanái irí. ²⁵ Quéwa, idécanáami úwinái nadacùaca náichawa Pablo nacapèèdáidacáténáni, yá Pablo ímaca áiba capitán irí ibàluèricawa néeni. Pablo ímaca capitán irí:

—Báawéeriquéi picapèèdáidáanacuéca núa, romanosàiricáiná núa, càmiríicáwaca juez yéemíaca icàlidáaná iináwanáwa —ímaca yái Pabloca. ²⁶ Iná capitán yàacawa úwi íiwacaliná yàatalé. Ímaca irí:

—Cayába, picá pimàni irí báawéeri, yái asíalica. Romanosàiriquéi —ímaca.

²⁷ Néese, úwi íiwacaliná yàacawa Pablo yàatalé, isutácáténá yéemíawa Pablo. Yá ímaca Pablo irí:

—¿Báisi romanosàirica píaca? —ímaca. Néese Pablo ímaca irí:

—Báisíta, núaquéi —ímaca yái Pabloca. ²⁸ Néese úwi íiwacaliná ímaca Pablo irí àniwa:

—Iwàwacutácaté nupáyaidaca madécaná plata iyú, namàacacáténáté romanosàirica núa —ímaca. Quéwa Pablo ímaca irí:

—Emperador imànicaté cayábéeri nusèenáimi judiónái irí, imàacacaté romanonáica nía. Càicata romanonái ìiricata núaquéi, iná yéewa romanosàirisíwacata núa —ímaca yái Pabloca.

²⁹ Níái úwinái idacuèyéicaté Pablo nacapèèdáidacáténáni, néemíacáiná iináwaná romanosàiricani, yá nèepùacasíwa Pablo ícha. Yá nacái cáaluca úwi íiwacalináca, ichùullacáináaté úwinái idacùacani, yái Pabloca, romanosàirica.

Pablo ante la Junta Suprema de los judíos

³⁰ Néese mapisáináami àniwa, úwi íiwacaliná iwàwacaté yéemíaca machacàníri iyú ìwali cáná yéewa judiónái icháawàaca Pablo iináwaná ìwali. Yá iwasàaca cadena Pablo ícha. Néese ichùullaca nàwacáidáyacacawa macái sacerdote íiwacanánái, Junta Suprema nacái, níái judío icuèrinánái béeyéica. Néese itéca Pablo nàatalé, yá imàacaca Pablo ibàlùacawa nàacuésemi.

23

¹ Néeseté Pablo iicáidaca machacàníri iyú nalí níai Junta Supremaca. Yá íimaca nalí:

—Píacué nuénánái, Dios yáaliacawa nudéca nùyaca machacàníri iyú Dios iicá sùmàicaalíté núa àta siùca nacáide —íimaca yái Pabloca.

² Néeseté Ananías yái sacerdote íiwacalináca ichùulíaca áiba ibàluèriwa mawiénita Pablo irí icapèedáanápíná Pablo inùma. ³ Néese Pablo íimaca irí:

—¡Dios yùuwichàidapíná píawa, pía pucháibéeri íiwitáiseca! Báisícaalí píawinawa néré péemíacaténá nuínáwaná ìwali càide iyúwaté profeta Moisés ichùulíaná, néese, ¿cáná pichùulí namànica, yái nacapèedáanáca núa? —íimaca yái Pabloca. ⁴ Néese níai iyéeyéica néré náimaca Pablo irí:

—¡Picá picuísa píichawa Dios yàasu sacerdote íiwacaliná! —náimaca. ⁵ Néese Pablo íimaca àniwa:

—Píacué nuénánáica, càmitaté nualíawa sacerdote íiwacalinácani, nualíacáináwa Dios itàacái íimaca: ‘Picácué pitàani báawéeri iyú picuèriná ìwaliwa’, íimaca yái Dios itàacáica.

⁶ Néese Pablo yáaliaca iicáca nía, níai Juntaca. Yáaliacawa saduceonái yéénaca abénaméeyéi nèewi, fariseonái yéénaca áibanái nèewi. Iná Pablo íimaca nalí cachàiníri iyú:

—Píacué nuénánáica, fariseoca núaquéi. Fariseonáicaté nacái nùawirinámica. Nùyaca cháí presoíri iyú áibanáicáiná icháawàaca nuínáwaná ìwali nuebáidacáiná Dios icáucàidáanápíná yéetéeyéimiwa wenàiwica áiba èeriwa —íimaca yái Pabloca.

⁷ Néese idécanacáita icàlidaca nalíni, yá níai fariseoca, saduceonái nacái nadàbaca néemíaníca naliwáaca ùuléeri tàacáisi iyú. ⁸ Níacáiná saduceoca náimaca càmitasa yéetéeyéimiwa nacáucàapínáwa, canása nacái ángelnái, canása nacái wenàiwica iwàwa cáuri. Quéwa fariseonái neebáidaca macáita. ⁹ Yá macáita néemíaníca naliwáaca lúasi iyú. Néese abénaméeyéi fariseo yéewáidéyeyéi wenàiwica templo irícu namichàacawa, yá náimaca:

—Yái asíali càmita imàni báawéeri. Cawàwanáta ángel idéca itàaníca yáapicha, càmicaalí nacái cawàwanáta wenàiwica iwàwa cáuri idéca icàlidaca irí tàacáisi —náimaca.

¹⁰ Néese, nadàbaca napéliayacacawa, yá icalùadacawa yái úwi íiwacalináca ínáidacawa namàdáidáanápíná náichawáaca yèewi yái Pabloca. Iná úwi íiwacaliná ichùulíaca yàasu úwináwa nawasàanápíná Pablo judíonái íicha cachàiníri iyú. Yá úwinái itéca Pablo úwinái icapèe néré.

¹¹ Néeseté táiyápi Wáiwacali imàacaca yáawawa Pablo iicácani. Yá íimaca Pablo irí: “Picá cáalu pía, iwàwacutácáiná picàlidaca nuínáwaná ìwali wenàiwicanái irí Roma iyacàlená irícu, càide iyúwa picàlidáanáca nali níai Jerusalén iyacàlená irícu”, íimaca yái Wáiwacalica.

Planes para matar a Pablo

¹² Mapisáita àniwa abénaméeyéi judío abédanama namànica náiwitáisewa náapichawáaca nanúanápíná Pablo. Néese náimaca naliwáaca Dios íipidená ìwali càminápináté nayáa nayáacaléwa, ibatàa únipíná naira àta nanúacataléta Pablo. Náimaca Dios inúanápínáté nía càmicaalí namàni càide iyúwa náimáanáté, náimacáinása cà Dios íipidená ìwali, náimaca.

¹³ Càité náimaca cuarenta ichàbaníise asíanáica. ¹⁴ Iná nàacawa sacerdote íiwacanáiná yàatalé, yàcalé íiwacanáiná néré nacái. Yá náimaca:

—Wadéca wamànica wawàsi wáapichawáaca Dios íipidená ìwali, Dios inúanápíná wía wayáacaalí wayáacaléwa ipíchawáise wanúaca Pablo. ¹⁵ Iná píacué, nía nacái Junta Suprema, pisutácué úwi íiwacaliná íicha wawàsi yeedáanápíná platalé Pablo táwicha. Píimacué úwi íiwacaliná irí piwàwáanacué péemíaca Pablo iináwaná ìwali quiríta cayábéeri iyú. Yásí wacùacani wanúacaténáni ipíchawáise yàanàaca pìatalécué —náimaca.

¹⁶ Quéwa Pablo yéénasàatúa ìiri yéemíacaté nawàwáanáté nanúaca Pablo. Yá yàacawa úwinái icapèe néré icàlidacaténá Pablo iríni. ¹⁷ Néese Pablo imáidaca capitán. Yá Pablo íimaca capitán irí:

—Pité yái ùucullirica píiwacali yàataléwa, yáara úwi íiwacalináca, iwàwacutácáiná ùucullirica icàlidaca irí wawàsi —íimaca yái Pabloca.

¹⁸ Yá capitán itéca ùuculliri úwi íiwacaliná yàatalé. Yá íimaca úwi íiwacaliná irí:

—Yái Pablo presoírca idéca imáidaca núa. Yá isutáca nuícha wawàsi nutéénápiná pìatalé yái ùucullirica. Iwàwacutása icàlidaca pirí wawàsi —íimaca.

¹⁹ Néese úwi íiwacaliná itéca ùuculliri icáapi ìwaliwa, yá itécani méetàucuta áibanái íicha. Yá íimaca ùuculliri irí:

—¿Càinásica piwàwa picàlidaca nulí? —íimaca. ²⁰ Néese ùuculliri íimaca irí:

—Abénaméeyéi judío nadéca abédanama namànica náiwitáisewa náapichawáaca nasutáanápiná píicha wawàsi pitéénápiná Pablo táwicha Junta Suprema yàatalé nawàwacáinása néemíaca Pablo iináwaná ìwali cayábéeri iyú. ²¹ Picánica quéwa peebá, nadèniacáiná cuarenta ichàbaníse asianáica icuèyeyéi ibàacanéeri iyú nanúacaténáni. Yá nadéca namànica wawàsi náapichawáaca Dios íipidená ìwali, Dios inúanápinása nía, nayáacaalí nayáacaléwa ipíchawáise nanúaca Pablo. Siúcade nadéca nachùnìaca macáita. Abéta iwàwacutá nasutá píicha wawàsi —íimaca.

²² Néese úwi íiwacaliná imàacaca ùuculliri yàacawa íicha. Ichùullaca ùuculliri càminápiná icàlida áibanái iríni.

Envían a Pablo ante Félix el gobernador

²³ Néeseté úwi íiwacaliná imáidaca pucháiba yàasu capitánwa. Yá ichùullaca nàwacáidáanápiná doscientos namanùbaca úwi, yèeyéiwa yàabàli iyúwa, setenta namanùbaca úwi nacái yèeyéiwa caballo ínata, áiba doscientos namanùbaca úwi itéyeyéica yàasu ùlibànawa. Ichùullaca namusúacawa Jerusalén iyacàlená íicha nàacaténáwa Cesarea iyacàlená nérépiná a las nuevecatái catá. ²⁴ Ichùulla nacái nachùnìanápiná caballonái yéewacaténá Pablo yàacawa caballo ínata. Ichùullaca macáita nacùnánápiná cayábani yái Pabloca, natéénápináni gobernador Félix yàatalé. ²⁵ Yá ibànùaca náapicha cuyàluta. Yá cuyàluta íimaca:

²⁶ “Núa, Claudio Lisias, nuwàwalica pía manuísíwata, pía máiníri cáimiétacanáca Félix gobernador. ²⁷ Níái judíoca náibàacaté yái asialica, yá nawàwacaté nanúacani, quéwa nuémíacanacáita iináwaná ìwali romanosàiricani, yá nùacawa nàatalé nùasu úwinái yáapichawa nuwasàacaténáni judiónái íicha, yái asialica. ²⁸ Néese nuwàwacaté núalíacawa càiná ìwalísecaalí nacháawàaca iináwaná ìwali, íná nutécani judiónái yàasu Junta yàatalé, níái judío íiwacanánáica. ²⁹ Càì meedá nacháawàaca iináwaná ìwali nàawirináimi íiwitáise ìwaliwa, quéwa càmita nàanàa ìwali ibáyawaná nanuéripiná ìwalíseni, càmita nacái wáuquéripináni presoíyeyéi ibànaliculé. ³⁰ Quéwa nuémíacáináté judiónái iináwaná ìwali náináidacatéwa nanúanápináni, íná nubànùacani pìatalé. Nudéca nacái nusutáca náicha, níara icháawèyeyéica iináwaná ìwali nàanápiná pìatalé nacàlidacaténá piríni càinácaalí báawéeri wawàsi nadènìaca yáapicha. Yácata imanùbaca, núa Claudio Lisias”, íimacaté yái cuyàlutaca.

³¹ Néeseté úwinái namànicaté càide iyúwa náiwacali ichùullianáté nía. Yá needáca natéwa Pablo táiyápicáwa Jerusalén iyacàlená íicha àta nàanàacataléta Antípatris iyacàlená néré.

³² Néese mapisáita àniwa, níái úwi yèepuníyeyéicawa yàabàli iyúwa nèepùacawa úwinái icapèe néré Jerusalén iyacàlená irìculé. Aibanái úwi yèeyéicawa caballo ínata nàaca natéca Pablo mamáalàacata. ³³ Nàanàacaté Cesarea iyacàlená néré, yá úwinái yàaca cuyàluta gobernador irí. Nachàbáida nacái irí Pablo. ³⁴ Gobernador iléecanáami cuyàluta, yá isutáca yéemíawa síisáanéericaalí yái Pabloca. Néese gobernador yéemíacáiná Cilicia yàasu cáli néeséericani, yá gobernador íimaca Pablo irí:

³⁵ —Nàanàacaalípiná níara icháawèyeyéica piináwaná ìwali, yásí nuémíaca piináwanáwa — íimaca. Néese gobernador ichùullaca úwinái icùaca Pablo cayába Herodes icapèe manuírri irícu.

¹ Néseté cinco èeri idénáami, yáté Ananías, yái sacerdote íiwacaliná, yàanàaca Cesarea ìyacàlená néré. Abénaméeyéi Jerusalén ìyacàlená íiwacanánái yàanàaca Ananías yáapicha, abogado nacái íipidenéri Tértulo. Yá nàacawa Félix gobernador yàatalé nacháawàcaténá Pablo iináwaná ìwali. ² Néese úwinái natéca Pablo néré, yá Tértulo idàbaca icháawàaca Pablo iináwaná ìwali. Tértulo íimaca Félix gobernador irí:

—Cayábéeri píiwitáise, pía gobernador, pidéca picùaca wía cayába. Siùcade wàyaca matuíbanáiri iyú picùacáiná wía cayába, pidéca nacái pimànica madécaná cayábéeri wawàsi piyúudàcaténá wàasu cáli néeseéyéi. ³ Iná macái wía àta alénácaalí wàyaca, wàaca pirí cayábéeri càiripináta, pía máiníri cáimiétacanáca Félix. ⁴ Quéwa càmita wawàwa wasàiwicaca pirí wawàsi mamàalàacata, abéerita wasutáca pícha wawàsi pimàníinápíná walí cayábéeri péemianápiná wasàna quiríta. ⁵ Wadéca wáaliacawa máini báawéerica íiwitáise yái asialica. Macái cáli íinata báawaca imànica macái judío íiwitáise náapichawáaca. Yácata náiwitápu níara nazarenoca, yebáidéyeyéica áiba tàacáisi méetàuculéerica wàawirináimi íiwitáise íicha. ⁶ Iwàwacaté nacái casacàaca imànica wàasu templo Dios íicha. Iná wáibàacani wàuwichàidacaténáni càide iyúwa wàawirináimi yàasu tàacáisi ichùullaná wamànica. ⁷ Quéwa yáara úwi íiwacaliná Lisias iwàlùacatéwa wèewiré, yá itéca wáichani cachàiníri iyú. ⁸ Néese Lisias icàlidacaté walí iwàwacutáanása nàanàaca pìatalé, níái iwàwéeyéica icháawàaca iináwaná ìwali. Quéwa píalimá pisutáca péemìawani, yái úwi íiwacalináca iyéerica Jerusalén ìyacàlená irìcu, píaliacaténáwa machàcaníri iyú ìwali yái wacháawàanàca iináwaná ìwali, yái asialica —íimaca yái abogadoca.

⁹ Càita nacái áibanái judío ibàluèyeyéicawa néré náimaca Félix irí abédanamatasa náiwitáise nacháawàaca Pablo iináwaná ìwali. ¹⁰ Néese gobernador yúucaca icáapiwa Pablo irí yáasáidacaténá imàacaca Pablo icàlidaca iináwanáwa. Yá Pablo íimaca:

—Casímáica nuwàwa nucàlidáanápíná pirí nuináwaná ìwaliwa, càinácaalí ìwalíise nacháawàaca núa. Pidéca picùaca wàasu cáli madécaná camuí, pidéca nacái péemìaca waináwaná, íná yéewa píaliacawa cayába càinácaalí wàyaca càide iyúwa wàawirináimi íiwitáise iyáaná, wía judíoca. ¹¹ Piwàwacaalí pisutáca péemìawa áibanái, yásí píaliacawa nùwali nùanàacaté Jerusalén ìyacàlená néré doce èeri néese siùcáade, nùacaténaté Dios icàaluíniná. ¹² Càmita nàanàa núa itàanírica chàinisíri tàacáisi iyú wenàiwicanái yáapicha templo irìcuta. Càmita nacái nuwènúada wenàiwicanái íiwitáise calúacaténá nía namàníinápíná máiwitáiseéri iyú. Càmita nacái numàni càì judionái yéewáidacàalu irìcu, áibacatalé Jerusalén ìyacàlená irìcubàa nacái. ¹³ Níái wenàiwica iyéeyéica cháì càmita náalimá náasáidaca pirí báisícani yái nacháawèerica nuináwaná ìwali ìwalíise. ¹⁴ Quéwa nucàlida piríni nuibaidaca Dios irípiná, yái Dios wàawirináimi nèericaté icàaluíniná. Yá nuebáidaca càide iyúwa ímáaná yái tàacáisi íipidenéerica Wàlisàì Ayapu, yái tàacáisica níái wenàiwicaca ímèerica ìwali càmirisa báisíta, quéwa nuebáidaca mamàalàacata macáita tàacáisi profeta Moisés icàlidéericaté, profetanái nacái natànèericaté Dios inùmaliçuise. ¹⁵ Nuebáida nacái Dios icáucaidáanápíná macái yéeteyéimiwa, cayábéeyéi, báawéeyéi nacái, càide iyúwa níái judíoca yebáidáaná nacái. ¹⁶ Iná núalimáidaca numànica macáita machacàníri iyú càiripináta amalácaténá nuíwítáise wenàiwicanái iicápiná, Dios iicápiná nacái.

¹⁷ “Táquicha tàacáwa, nuèpunícanáamiwa áiba cálré máisibáwanáita camuí, yá nuèpùacawa aléi nùasu cáli ínataléwa nutécaténá plata nuénánái catúulécanéeyéi iríwa, numàacacaténá nacái plata ofrenda iyú Jerusalén ìyacàlená néeni. ¹⁸⁻¹⁹ Néese nùyacaté templo irìcu, numàacacaténaté ofrenda, idécanámité namànica culto nacáiri, nùapída nuíchawa nacái càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná masacàacaténá naicáca núa, càide iyúwaté profeta Moisés ichùullaná wàawirináimi imànica, ipíchawáise nawàlùacawa templo irìculé. Canáca máini wenàiwica núapicha, càmita nacái wawènúada wenàiwicanái íiwitáise namànicaténá máiwitáiseéri iyú. Néseté abénaméeyéi judío Asia yàasu cáli néeseéyéi nàanàaca núa néré. Níaté báawaca imànica wenàiwicanái íiwitáise calúacaténaté naicáca núa. Iná

iwàwacutá níata yàanàaca aléi pìatalé nacháawàacaténá nuináwaná ìwali báisícaalíté naicáca numànica nubáyawanáwa. ²⁰ Càmicaalí níara Asia yàasu cáli néeséeyéica nàanàaca, yá pimàaca níái judío iyéeyéica cháí nacàlidaca piríni càirínácaalí nubáyawaná nàanàaca nùwali nubàlùacaalítéwa judíonái yàasu Junta Suprema yàacuésesemi, níái judío icuèrinánái béeyéica. ²¹ Abéerita wawàsi ìwalíse cawàwanáta náalimá nacháawàaca nuináwaná ìwali: Nubàlùacaalítéwa Junta Suprema yàacuésesemi, yá nucàlidacaté nalíni cachàiníiri iyú: ‘Pidécuéca picháawàaca nuináwaná ìwali nuebáidacáiná Dios icáucàidáanápíná yéetéyéimiwa’, càité núumaca”, íimaca yái Pabloca.

²² Néese Félix idécanáamité yéemìacani, yá ichùuliaca íchawa níái judíoca, yéemìacaténása nacháawàaná Pablo iináwaná ìwali quiríta áiba èeripínása, yácáiná Félix yáalíacatéwa càinácaalíté nàyaca níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, yái tàacáisi áibanái yàaca ípidená Wàlisài Ayapu. Yá Félix íimaca nalí:

—Nucùaca yàanàaca yáara úwi íiwacalíná Lisiasca, yásí nuemìacué quiríta ìwali, yái pìasu wawàsica —íimaca yái Félixca.

²³ Néese Félix ichùuliaca úwisàiri capitán icùanápiná Pablo presoíri iyú, quéwa imàcáanápíná Pablo yèepunícawa matuíbanáita capíi irìcubàata, imàaca nacái Pablo yàacawéeyéiná napáchiacani, nayúudàacaténáni, càinácaalí wawàsi Pablo imáapuèri.

²⁴ Néeseté máisiba èeríwanái idénáami, yá Félix yàanàaca àniwa yàacawéetúa Drusila yáapichawa, abéechúa judíosàatúa. Yá Félix ichùuliaca needáca yàatalé Pablo. Yá yéemìaca Pablo icàlidaca nalí Jesucristo iináwaná ìwali, yái tàacáisi íiméerica iwàwacutáaná wenàiwica yeebáidaca Jesucristo itàacái. ²⁵ Néese Pablo icàlidaca nalíni iwàwacutá wàyaca machacàníiri iyú, iwàwacutá wacùaca wáiwitáisewa ipíchaná wamànica wabayawanáwa, yá nacái Dios yúuwichàidáanápínáca báawéeyéi wenàiwica imáalàapínácaalíwa yái èeriquéi, ínáté cáaluca Félix. Yá íimaca Pablo irí:

—Siúcade pèepùawa wáicha. Aibaalípiná numáidaca pía àniwa nudèniacaalíta èeri —íimaca yái Félixca.

²⁶ Félix iwàwacaté nacái Pablo yàaca irí plata iwasàacaténáni, íná Félix imáidaca yàataléwa Pablo manùba yàawiría itàanícáténá yáapicha. ²⁷ Néeseté pucháiba camuí idénáami, Félix càmita quirínama icùa yáara cálica. Yá Porcio Festo icùaca cáli Félix yáamirìcubàa. Félix iwàwacaté cayábaca judíonái iicàcani, ínáté imàacaca Pablo presoíyèi ibànalìcu.

25

Pablo delante de Festo

¹ Néeseté Festo yàanàaca Cesarea ìyacàlená néré icùacaténá cáli. Yá máisiba èeri idénáami àniwa, Festo yàacatéwa Cesarea ìyacàlená ícha Jerusalén ìyacàlená nérépiná. ² Idécanáami Festo yàanàaca Jerusalén néré, yá sacerdote íiwacanánái, nía nacái judío máiníiyéi cachàinica icháawàaca Pablo iináwaná ìwali Festo irí. ³ Nasutáca Festo ícha wawàsi imànínápíná nalí cayábèeri ichùuliaca úwinái natéenápíná Pablo Jerusalén ìyacàlená néré, níacáiná judíoca nadèniaca nàasu wenàiwicawa icuèyéica Pablo yàanàaca àyapulìcubàa nanúacaténáni. ⁴ Quéwa Festo icàlidaca nalíni iwàwacutáanáaté romanonái icùaca Pablo Cesarea ìyacàlená néeni, yá nacái Festo yèeripínáté néréwa mesúnamáita, íimaca. ⁵ Yá Festo íimaca judíonái irí:

—Iná iwàwacutácué píiwacanánái nàacawa núapicha Cesarea ìyacàlená néré. Néese báisícaalíté Pablo imànica ibáyawanáwa, yásí yéewacué picháawàaca iináwaná ìwali —íimaca yái Festoca.

⁶ Festo iyamáacawa Jerusalén ìyacàlená irìcu ocho èeri, cawàwanáta diez èeri. Yáté yèepùacawa Cesarea ìyacàlená néré. Néese mapisáináami àniwa yáawinacawa yàalubái íinatawa yéemìacaténá wenàiwicanái iináwaná. Yá Festo ichùuliaca úwinái itéca yàatalé Pablo. ⁷ Pablo iwàlùacawa néré, néese níái judío yàanèeyéicaté Jerusalén ìyacàlená ícha nàacawa Pablo yàatalé. Yá nacháawàaca Pablo iináwaná ìwali; náimaca Pablo

imànicasa madécaná wawàsi báawéeri, éwita càmicáaníta náalimá náasáidaca báisícatalani, yáí náiméerica ìwali. ⁸ Néese Pablo ímaca Festo irí icàlidacaténá iináwaná ìwaliwa:

—Càmítaté numàni áiba wawàsi méetàuculéeri judío yàawirináimi íiwitáise íicha, càmita nacái numàni áiba báawéeri wawàsi judiónái yàasu templo irí, càmitaté numàni ùwicái emperador romanosàiri íipunita, yáí icuèrica macái cáli imanùbaca —ímaca yáí Pabloca.

⁹ Quéwa Festo iwàwacaté casíimáica judiónái iicácani yáí Festoca, íná isutáca yéemlawa Pablo:

—¿Piwàwasica piacawa Jerusalén iyacàlená néré nuémìacaténá piináwaná ìwali néré judío íiwacanánái yàacuésemi wáalíacaténáwa asásí iwàwacutácaalí wàuwichàidaca pía ìwalíise yáí wawàsi nacháawèerica pía ìwalíise? —ímaca yáí Festoca. ¹⁰ Néese Pablo ímaca irí:

—Nùyaca cháí emperador romanosàiri yàasu gobierno ichùullacataléca péemlaca nuináwaná ìwali, wenàiwica icháawàcaalí nuináwaná ìwali, càide iyúwa iwàwacutáaná péemlaca nulí, romanosàiricáiná núa. Canáca yéewaná judiónái néemlaca nuináwaná ìwali nàuwichàidacaténá núa. Píalíacawa cayábéeri iyú canáca nubáyawaná judiónái irí.

¹¹ Báisícaalí numànicaté nubáyawanáwa nanuérípiná ìwalíise núatá, yá càmita nusutá nawasàanápíná núa yéetácáisi íichatá. Càmita quéwa báisí yáí nacháawèerica nuináwaná ìwalíise, íná iwàwacutá càmita pèepùada nalí núa. Nuwàwaca emperador romanosàiri yéemlaca nuináwaná ìwali —ímaca yáí Pabloca.

¹² Néeseté Festo itàaníca áibanái aslanái yáapícha, níái yáapíchéeyéica yàalèyeyéicani. Festo itàaníca náapícha, néese ímaca Pablo irí:

—Pidéca písutáca nuícha wawàsi nubànùanápíná pía emperador yàatalé yéemìacaténá piináwaná ìwali, íná nubànùapíná pía néréwa —ímaca yáí Festoca.

Pablo ante el rey Agripa

¹³ Néeseté máisibáwanáita èeri idénáami, rey Agripa yàanàaca Cesarea iyacàlená néré, Berenice yáapícha. Nàanàacaté natàidacaténá Festo, yáí gobernadorca. ¹⁴ Yá nayamáacawa máisibáwanáita èeri, íná Festo icàlidaca rey Agripa irí Pablo iináwaná ìwali. Yá Festo ímaca rey Agripa irí:

—Iyaca cháí abéeri asíali Félix imàaquéericaté presoíyéi ibànalícu, íipidenéerica Pablo.

¹⁵ Nupáchiacaalíte Jerusalén iyacàlená néré, níara sacerdote íiwacanánáica, níá nacái Jerusalén iyacàlená íiwacanánáica, nacháawàaca nulí iináwaná ìwali. Nawàwacaté numàacaca nanúacani. ¹⁶ Yáté nucàlidaca nalíni càide iyúwa wáiwitáise iyáaná, wía romanoca, càmita wachùullà nanúaca wenàiwica àta iicácataléta cawinácaalí icháawèeyéica iináwaná ìwali, yéewacaténá icàlidaca iináwaná ìwaliwa nacái, yáí wawàsi nacháawèerica iináwaná ìwalíise. ¹⁷ Íná idécanáamité nàanàaca aléi, yáté càmita núuca èeri. Néeseté mapisáita àniwa núawinacatéwa nùasu yàalubáisi íinatawa nuémìacataléca nacháawàaná wenàiwica iináwaná ìwali. Yá nuchùullaca úwinái needáca nùataléwa yáí asíalica. ¹⁸ Néese níái icháawèeyéicaté iináwaná ìwali càmita nacàlida ìwali báawéeri wawàsi càide iyúwa nuináidáanátéwa nacháawàanápínaté iináwaná ìwali. ¹⁹ Nacháawàacáitaté iináwaná ìwali meedá ìwalíise yáí nàawirináimi íiwitáiseca. Nacháawàa nacái iináwaná ìwali icàlidacáinása tàacáisi áiba asíalimi ìwali íipidenéerimicaté Jesús, yéetéericatéwa quéwa náimaca Pablo icàlidacasa mamáalàacatalani cáunásani, yáí Jesúsca. ²⁰ Càmicáiná núalíawa càinápinácaalí numàníripíná ìwali yáí wawàsica, yá nusutácaté nuémìlawa Pablo asásí iwàwacaalí yàacawa Jerusalén iyacàlená néré nuémìacaténá néré yàasu wawàsi. ²¹ Quéwa isutáca nuícha wawàsi nubànùanápínáni emperador yàatalé, yáí emperador romanosàiri wèericuéca íimiétacaná, icuèrica macái cáli imanùbaca, yéewacaténá emperador yéemlaca nacháawàaca yáí asíali iináwaná ìwali. Íná nuchùullaca úwinái icùaca Pablo presoíyéi ibànalícu àta núalimácataléta nubànùacani emperador yàatalé —ímaca yáí Festoca.

²² Néese rey Agripa ímaca Festo irí:

—Núacáanítani nuwàwa nuémìlaca yáara asíali icàlidáaná iináwaná ìwaliwa —ímaca yáí Agripaca. Yá Festo ímaca irí:

—Táwicha péemàwani —íimaca yái Festoca.

²³ Néese mapisáináami àniwa Agripa, Berenice nacái nàanàaca máini cáimiétaquéri iyú, nabàle cawèníri yáapichawa, namanùbaca yáapichawa nacái manùbéeyéi. Yá nawàlùacawa capìi imàdàaná manuíri irìculé, nàwacáidacàalu néemlataléca wenàiwica iináwaná ìwali. Uwi íiwacanánái nawàlùacawa náapicha, nía nacái Cesarea ìyacàlená íiwacanánái máiniyéica cachàini. Néese Festo ichùullaca úwinái yeedáca Pablo. Yá natéca Pablo. ²⁴ Néese Festo íimaca nalí, níái manùbéeyéi wenàiwicaca:

—Rey Agripa, píacué nacái ìwacáidáyaquéeyéicawa wáapicha. Yácata asialí. Madécaná judío nadéca nacháawàaca nulí iináwaná ìwali Jerusalén ìyacàlená néeni, cháí Cesarea ìyacàlená nacái. Mamáalàacata néemíanícawa nulí, nasutáca numàacáanápíná nanúacani. ²⁵ Quéwa càmita nùanàa ìwali ibáyawaná nuchùulièripíná nanúacani ìwalíise. Táquicha tàacáwa isutáca nuícha wawàsi nubànùanápíná emperador yàatalé, yái emperador wèerica íimiétacaná, yéewacaténá emperador yéemíaca yàasu wawàsi, asáisi iwàwacutácaalí nàuwichàidacani. Iná nudéca nuínáidacawa nubànùanápíná Pablo yàacaténáwa emperador yàatalé. ²⁶ Quéwa càmita núaliawa càinácaalí iwàwacutáanápíná nutànàaca nuíwacali emperador iríwa, càmicáiná nùanàa ìwali ibáyawaná, yái Pablocá. Iná nudéca nùwacáidaca macáitacué pía, pía nacái rey Agripa wasutácaténá wéemíawa cayábani píacuésemi, píalàacaténá núa, yéewanápíná nutànàaca cuyàluta emperador irí, wacàlidacaténá irí càinácaalí ibáyawaná, yái asialica. ²⁷ Canápináta meedá nubànùaná presoíri càmicaalí nutànàa càiná ìwalíisecaalí nacháawàaca iináwaná ìwali —íimaca yái Festoca.

26

Pablo presenta su caso ante el rey Agripa

¹ Néeseté rey Agripa íimaca Pablo irí:

—Yá numàacaca picàlida piináwaná ìwaliwa —íimaca yái Agripaca. Néese Pablo imichàidaca icáapiwa napualé. Yá idàbaca icàlidaca nalíni: ² “Casímáica nuwàwa nucàlidáanápíná piríni siùcade, pía rey Agripa, máiniíri cáimiétacanáca, nucàlidáanápíná pirí nuináwaná ìwaliwa machacàníri iyú, nucàlidacaténá ìwali yái wawàsi judíonái nacháawèerica núa ìwalíise. ³ Casímáica nuwàwa nucàlidáanápíná piríni, píaliacáináwa ìwali macáita yái wáiwitáiseca, wía judíoca; píalía nacáíwa ìwali yái wawàsica càmirica abédanamata wáiwitáise ìwali. Iná nusutáca pimànínapíná nulí cayábéeri péemlácáténácáwa cayába nuináwaná ìwali”, íimaca yái Pablocá.

La vida de Pablo antes de su conversión

⁴ Pablo íimacaté nalí: “Macái judíonái náaliacawa nùwali càinácaalíte nùyaca sùmàicaalíte núa àta siùca nacáide àniwa nùasu cáli néese, Jerusalén ìyacàlená irìcu nacái. ⁵ Càmita nawàwa nacàlidaca piríni, quéwa náalía nacáíwa fariseonái yéénaca núa ùculliricatáiseté núa àta siùca nacáide, yá nudéca nùyaca càide iyúwa fariseo íiwitáise iyáaná madécaná camuí. Càide iyúwa píalíanáwa, wía fariseoca weebáidaca machacàníri iyú macáita càide iyúwa wàawirináimi íiwitáise íimáaná wàanápíná Dios icàaluíniná. Píalía nacáíwa canáca áibanái judío yeebáidéeyéi macáita cáaliacáiri iyú cachàiniwanái wáicha, wía fariseoca. ⁶ Siùcade nadéca nacháawàaca nuináwaná ìwali nuebáidacáiná Dios imànínapíná walí cayábéeri càide iyúwaté icàlidáanáté cáimiétacanéeri iyúni wàawirináimi irí, icáucàidáanápíná yéetéeyéimiwa áiba èeripíná. ⁷ Macái wía Israel itaquénáinámi doce wàawiría wamanùbaca wacùaca Dios imànínapíná càide iyúwaté icàlidáaná walíni, icáucàidáanápíná wía áiba èeriwa. Iná wàaca Dios icàaluíniná, wáibaida nacái irípiná èeríapinama, táiyápinama nacái. Yácata wawàsíra ìwalíise yái judíonái icháawàaca nuináwaná ìwali siùcade, pía rey Agripa, nuebáidacáiná càide iyúwa náimáaná neebáidacasa nacái, yái tàacáisi íiméerica Dios icáucàidáanápíná yéetéeyéimiwa. ⁸ ¿Cánásicué càmita peebáida Dios icáucàidáaná yéetéeyéimiwa?” íimaca yái Pablocá.

Pablo cuenta cómo perseguía a los cristianos

⁹ Pablo ímacaté nacái: “Bàaluité, éwita nuebáidacáaníta Dios icáucàidáanápínaté yéetéeyéimiwa, càicáaníta nuyúunáidaca iwàwacutáaná nùuwichàidaca wenàiwicanái yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái, yái Nazaret iyacàlená néeseérica, càmicáinaté nuebáida icáucàacatéwa. ¹⁰ Càité numànica Jerusalén iyacàlená irìcu. Yáté sacerdote íiwacanánái nabànùaca núa, núucacaténá nía presoíyéi ibànàliculé, madécaná yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Néese úwinái inúacaalíté nía, yá abédanamata nuíwitáise náapicha, níái inuényéicaté nía. ¹¹ Manùba yàawiría nùuwichàidaca nía núalimáidacaténá nuicáwa nía, nawènúadáanápíná náiwitáisewa Jesús íicha. Càité numànica macái judiónái yéewáidacàalu irìcu namanùbaca. Máinicáiná calúaca báawanama nuíwitáise náapicha, ínáté càmíta nuyamáawa cháí wàasu cáli íinata, néese nùaca nacái nucutáca nía àta áiba yàcalé iyéeyéica méetàuculé wàasu cáli íicha, nùuwichàidacaténáté nía”, íimaca yái Pabloca.

Pablo cuenta otra vez su conversión

¹² Pablo ímacaté nalí nacái: “Núacatéwa nùuwichàidacaténá nía Damasco iyacàlená néré, idécanáamité sacerdote íiwacanánái nabànùaca núa nuibàanápínaté wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. ¹³ Péemia cayába, pía rey, nuèpunícatéwa àyapulicubàa machacànicaalíté èeri, yáté nuicáca camalási chènuníse icànéericaté cachàiníri iyú èeri íicha. Yá icànaca núa mèlumèluwaca, nía nacái núapichéeyéica. ¹⁴ Néese macáita wáuwàacawa waliacawa wacalùniwa cáli íinatalé, yá nuémíaca tàacáisi. Yá íimaca nulí hebreo itàacái iyú: ‘Saulo, ¿cáná piúwide pimànica núa? Catúulécanáca pimànica píawawa báawanama, pipélicáiná nuípunita, càide iyúwa pacá ibawàacaalí cáiréeri ipùatalicu’, íimaca nulí. ¹⁵ Néese núuma irí: ‘¿Cawiná pía, Nuíwacali?’ núumaca irí. Néese Wáiwacali íimaca nulí: ‘Núacata yái Jesús, yái piúwidéerica pimànica. ¹⁶ Siúcade pimichàa pibàlùacawa, nudéca numàaca núawawa piicáca núa píibaidacaténá nulípiná, picàlidáanápíná nacái wenàiwicanái irí yái siúquéerica tàacáwa piicáca, yá nacái núasáidéeripínáca pirí. ¹⁷ Yá nuwasàapínáca píawa judiónái íichawa, càmíyéi judío íicha nacái. Siúcade nubànua pía picàlidacaténá nutàacái càmíyéi judío irí. ¹⁸ Nubànùapíná píawa nàatalé picàlidacaténá nalí nutàacái, amalácaténá náiwitáise, nàyacaténá Dios icamaláná irìcu, ipíchaná nàyaca mamáalàacata càide iyúwa Satanás ichùulláná nía, néese nèepunícaténáwa Dios yáapicha; yéewanápiná nacái neebáidaca nutàacái, Dios imàacacaténá iwàwawa nabáyawaná íicha, numàacacaténá nacái Dios yàasu wenàiwicaca nía, Dios yeedéeyéica yàasunáipínáwa, neebáidacáiná nutàacái’, càité íimaca nulí yái Wáiwacalica”, íimaca yái Pabloca.

Pablo obedece a la visión

¹⁹ Pablo ímacaté àniwa: “Iná, pía rey Agripa, nudéca numànica càide iyúwa Wáiwacali ichùulláná numànica irìcuise yái yéenáiwánási nacáiri chènuníseérica. ²⁰ Quéechatécáwa nucàlidaca itàacái Damasco iyacàlená mìnánái irí. Néese nucàlidacani Jerusalén iyacàlená mìnánái irí, macái Judea yàasu cáli imanúica nacái. Nucàlidaca nacái càmíyéi judío iríni nawènúadacaténá náiwitáisewa Dios irípiná, namànínápiná cayábéeri náasáidacaténá nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná. ²¹ Càiri wawàsi ìwalíté judiónái náibàacaté núa templo irìcu nanúacaténá núa. ²² Quéwa Dios idéca iyúudàaca núa àta siúca nacáide. Yá nucàlidaca nuèpuníacawa Dios itàacái mamáalàacata macái irí, púbéeyéi irí, béeyéi irí nacái. Nucàlidaca nalí abéerita yái tàacáisi profetanái itànèericaté, yá nacái profeta Moisés itànèericaté Dios inùmallicúise, íiméerica càinácaalí Mesías imànínápináté, yái wacuèrinápináca Dios ibànùèripínácaté walí. ²³ Níacáiná profetanái itànàacaté tàacáisi Dios inùmallicúise íiméerica iwàwacutáanápínaté Mesías yéetácawa, yái wacuèrinápináca Dios ibànùèripínácaté walí, wía judíoca. Profetanái íimacaté nacái idécanáamité Mesías yéetácawa, yáté Mesías iyáanápínaté idábáanéeri wenàiwica Dios icáucàidéeripínácaté iyacaténá càiripínáta, icàlidéeripínaté tàacáisi judiónái irí, càmíyéi judío irí nacái, yái tàacáisi íiméerica Dios iwàwa iwasàaca nía yàasu yùuwichàacáisi íichawa”, íimaca yái Pabloca.

Pablo trata de convencer a Agripa de que se haga cristiano

²⁴ Idècunitàacá Pablo icàlidaca nali iináwanáwa, yá Festo ímaca Pablo irí cachàiníri iyú: —¡Máiwitáiseca pía meedá, Pablo! Pidéca péewáidacawa báawanama madécaná wawàsi ìwali íná máiwitáiseca pía —ímaca yái Festoca. ²⁵ Quéwa Pablo ímaca irí:

—Càmírica máiwitáise núaquéi, pía Festo máiníri cáimiétacanáca. Néese nucàlidaca báisíri tàacáisi cáiwitáiséeri iyú. ²⁶ Iyaca cháí rey Agripa, yáaliéricawa cayába ìwali yái wawàsi nutàaníríca ìwali, íná yéewa manuica nuínáidacawa nuwàwawa nucàlidáanápíná iríni, núalíacáináwa báisícata rey Agripa yáalíacawa cayába ìwali yái wawàsica, càmicáiná nutàaní wawàsi ìwali wenàiwicanái imànírica ibàacanéeri iyú —ímaca yái Pabloca. ²⁷ Néese Pablo icàlidaca àniwa rey Agripa iríni. Pablo ímaca irí:

—Rey Agripa, máiníri cáimiétacanáca, ¿peebáidasica tàacáisi profetanái icàlidéericaté Dios inùmalicúise? Núalíacawa peebáidacani —ímaca yái Pabloca. ²⁸ Néese Agripa ímaca Pablo irí:

—¿Cánásica piwàwa piwènúadaca nuíwítáise ráunamáita meedá yéewanápiná cristianoca núa nuebáidáanápíná Jesús itàacái? —ímaca yái rey Agripaca. ²⁹ Néese Pablo ímaca irí:

—Núalímácaalí nuwènúadaca píiwítáise Jesús irípiná ráunamáita, càmicaalí nacái éeréeri iyú, yásí casímáipíná nuwàwa, nusutácáinacué pirí Dios, pía rey Agripa, macái nacái yéemièyéica nutàacái siùca, macáitacué peebáidacaténá Jesús itàacái càide iyúwa nuebáidáaná, abéerita càminápinacué nadacúa pía cadena iyú càide iyúwa nùyáaná —ímaca yái Pabloca.

³⁰ Idécanáami càì Pablo ímaca, yá rey Agripa imichàa ibàlùacawa, gobernador nacái, Berenice nacái, macáita náapicha níái yáawinèyéicawa néré. ³¹ Yá nàacawa méetàucuta natàanícáténá ìwali yái wawàsica. Yá náimaca nalíwáaca:

—Yáara asiali càmita imàni ibáyawanáwa nanuéripiná ìwalíiseni, càmiripíná nacái náucacani presoíyéi ibànalículé —náimaca. ³² Néese rey Agripa ímaca Festo irí:

—Càmicaalíte isutá píicha wawàsítá pibànùanápínaté emperador yàataléni, emperador yéemianápiná iináwaná, yá píalimácaté pimàacaca yèepunícawa matuibanáiri iyútá —ímaca yái rey Agripaca.

27

Pablo enviado a Roma

¹ Néeseté náináidacawa nabànùanápíná wía abéemàalé manuíri úni ícha, Roma iyacàlená nérépiná, iyéerica Italia yàasu cáli ínata. Iná nachàbáidaca presoíyéi áiba capitán irí, níái presoíyéi Pablo, áibanái nacái presoíyéi yáapicha. Yái capitán ípidená Julio, abéeri náiwacali níái úwi ípidenèyéica Emperador yàasu úwinái. ² Núa nacái Lucas nùacawa náapicha. Yá wawàlùacawa nave iriculé, Adramitio ídalutalená néré. Yái nave yèeripínacatéwa madécaná ídalutale nérépiná, iyéeyéica Asia yàasu cáli ínata. Iya nacái wáapicha yái Aristarco, Tesalónica iyacàlená mìnali, yái yàcalé iyéerica Macedonia yàasu cáli ínata. Yá wadàbaca wàacawa manuíri úni yáacubàa. ³ Mapisáináami àniwa wàanàaca Sidón ídalutalená iriculé. Yá capitán Julio imànicaté cayábéeri Pablo irí, imàacaca Pablo yàaca ipáchiaca yàacawéeyéiná néréwa nàacaténá irí càinácaalí wawàsi Pablo imáapuèri. ⁴ Wamusúacatéwa Sidón ídalutalená néese, yá wachàbacawa mawiénita Chipre yàasu iwàwata irí, ùyaca apáuwáise wáicha úái iwàwataca. Càité wàacawa cáulicáiná ipùa wáipunita. ⁵ Yá wàacatéwa manuíri úni yáacubàa náaliméerica machacànita níái cáli Cilicia, Panfilia nacái. Yá wàanàaca Mira ídalutalená iriculé Licia yàasu cáli ínatéeri iyaca.

⁶ Mira néeni capitán Julio yàanàacaté áiba nave Alejandría iyacàlená néeséeri, yèeripínatéwa Italia yàasu cáli nérépiná. Yá capitán ichùullaca wawàlùacawa nave iriculé, wàacaténáwa nave irícu yáapicha. ⁷ Yáté wàacawa máisibáwanái èerita éerénamata, manuíri úni yáacubàa. Máiní càulenáca wàacawa mawiénita Gnido ídalutalená ícha. Néese cáulicáiná ipùa wáipunita mamáalàacata, yá wàacawa mawiénita Salmón irí. Uyaca wéewápuwáise

úái iwàwataca ípidenéechúa Creta. ⁸ Máiní càulenáca wàacawa mawiénibàata cáli irí, yái Creta yàasu iwàwataca, àta wàanàacataléta ídalutale néré ípidenácataléca Buenos Puertos. Iyaca mawiénita Lasea iyacàlená irí.

⁹ Wadéca wáucaca madécaná èeri. Càulenápinácaté wàanápinátéwa manuíri úni yáacubàa, mawiénicáinaté unìabé. Iná Pablo yàalàaca nave íiwacanánái. ¹⁰ Pablo íimaca nalí:

—Píacué, aslanáica, núaliácawa yái àyapuca máiní yáwanáiripiná càulenáca. Iná imáalàapinácawa wáicha yái naveca, nave íisanái nacáíwa macáita. Yá cawàwanáta nacái wéetápinácawa —íimaca yái Pabloca.

¹¹ Quéwa capitán yeebáidaca nave íiwacanánái irí Pablo itàacái íicha. ¹² Báawaca yái ídalutaca unìabépi iná càmítaté yéewa wayamáacawa néenibàa. Yá manùbéeyéi néená nayúunáidaca cayábapináca wèepùacawa néesetá, yéewanápiná wàanàaca Fenice ídalutalená néré, Creta yàasu cáli íinatéeri iyaca. Yái Fenice ídalutalená iyaca síisámàade èeri iwàlùacataléca iná càmíta cachàini cáuli ipùaca néeni unìabépi. Iná nawàwacaté nayamáacawa Fenice ídalutalená néré unìabépi.

La tempestad en el mar

¹³ Néeseté cáuli idàbaca ipùaca síisade cuculíawa èeri ìwali, iná nayúunáidaca cawàwanáta wáalimáaná wàacawa àniwa manuíri úni yáacubàatá. Yá wàacawa ídalutale íicha, yá wàacawa mawiénita Creta yàasu iwàwata irí. ¹⁴ Quéwa achúmáanata àniwa cáuli ipùaca nave ípunita àniwa. Yái cáuli máiníri cachàinica ípidenéeri Noreste. Yá cáuli iwesíaca nave déeculé cáli íicha. ¹⁵ Néese cáuli iwesíacáiná yái naveca, yá càmítaté wáalimá wàacawa alénácaalí wawàwa wàacawa. Iná iwàwacutácaté wamàacaca nave yàacawa. Yá úni yàalaca iwatàidaca wía. ¹⁶ Yá wachàbacatéwa úamísewa, úái iwàwata achúméechúaca ípidenéechúaca Cauda. Càmita máiní cachàini cáuli ipùaca néré, iná yéewa wamichàidaca barca achúméechúa nave irìculé càulenéeri iyú, úái barca achúméechúaca nave itéechúacaté yáamiwáisewa. ¹⁷ Nadécanáami namichàidaca barca nave irìculé, yá nadacùaca nave ìwaliabàa ipíchaná nave isubèriacawa. Néese cáaluca nía nánáidacawa wàabácawa càina ínatalé, yái càina ípidenéerica Sirte, iyéerica úni yáaculé mawiénita Libia yàasu cáli irí. Iná nalicùadaca macáita vela nave íicha ipíchaná cáuli itéca wía Sirte yàasu càina ínatalé. Yá namàacaca cáuli itéca nave éeréta. ¹⁸ Mapisáináami àniwa cáuli ipùaca mamáalàacata cachàiníri iyú. Yá nadàbaca náucaca macái wawási iyéerica nave irìcu úni yáaculé, misàacaténá quiríta yái naveca. ¹⁹ Mapisáináami àniwa, yá wáucaca nave yàasunámi úni yáaculé. Càité cáuli ipùaca wía máisiba èeri. ²⁰ Madécaná èerita càmítaté wadé waicáca èeri, dùlupùta nacái catácáiná máiní iná wayúunáidaca wéetápinácawatá cachàinicáiná ipùaca wàwali yái cáulica.

²¹ Canáca wayéeri madécaná èeri, iná Pablo ibàlùacawa wèewi icàlidacaténá walíni. Yá íimaca walí:

—Píacué aslanáica, cayába cachàinitésicué pirítáni peebáidacaalícuécá nutàacáita, ipíchanaté wèepùacawa Creta yàasu iwàwata íchatá, yá càmíta yúuwàawa wàwali yái báawéericatá, càmíta nacái wáuca wàasuwatá. ²² Quéwa siùcade, picácué achúma piwàwa. Nave imáalàapinácawa, quéwa canáta yéetéeriwa wéénaca. ²³ Táiyápicáiná bàwina Dios, yái nuíbaidéerica irípiná, nuèrica nacái icàaluíniná ibànùaca ángel imàacáanápiná yáawawa nuicácani. ²⁴ Yá ángel íimaca nulí: ‘Picá cáalu píawa, Pablo, iwàwacutáciná picàlidaca piínáwaná ìwaliwa emperador romanosàiri irí, yái icuèrica macái cáli imanùbaca. Dios idéca yéemíaca pisutáaná íicha, iná icùapiná canánama yéetácáisi íicha níai píapichéeyéica iyéeyéica nave irìcu’, íimaca nulí yái ángelca. ²⁵ Iná píacué aslanáica, manuícúe píináidacawa piwàwawa, nuebáidacáiná Dios itàacái, núaliácawa nacái báisíiri iyú macáita ichàbáanápinácawa càiwade iyúwa ángel íimáaná nulí. ²⁶ Abéerita nave ibacápináwa áiba iwàwata iwéréwa —íimaca nalí yái Pabloca.

²⁷ Càité wachàbaca pucháiba semana wèepuníináwa manuíri úni yáacubàa, yá wàyaca manuíri úni yáacubàa ípidenéeri Adriático. Abéeri catá úni yàalaca iwatàidaca wía éeréta abéemàalé manuíri úni íicha. Bamuchúamibàa catá níai íbaidéeyéica nave irìcu

náináidacawa mawiénica wía cáli irí. ²⁸ Náalimáidaca idepuíwaca yái única. Idepuíwaca iyaca treinta y seis metros. Néese achúmáanata àniwa náalimáidaca idepuíwaca àniwa. Idepuíwaca àniwa veintisiete metros meedá. ²⁹ Ináté cáaluca nía náináidacawa nave inúanápiná yáawawa íba iwéré iyéerica úni yáacubàa. Natúadaca báinúaca imiéyéi ancla nave yàapùa néese cáaléyéi cadena ìwali ipíchaná nave yàacawa máiní. Yá nasutáca níawawa Dios ícha manuísíwata amaláanápiná nawicáu. ³⁰ Néese níái íbaidéeyéica nave irícu nawàwaca nachúuliacawa nave ícha ibàacanéri iyú ipíchaná néetácawa. Iná nadàbaca nalicùadaca achúméchúa barca úni yáaculé, càide iyúwa natúadaca nacáicaalí áiba ancla nave ídacua néeni. ³¹ Quéwa Pablo icàlidacani úwinái irí, capitán irí nacái. Yá Pablo ímaca nalí:

—Nachúuliacaalíwa wáicha níái íbaidéeyéica nave irícu, yásí péetácuécawa macáita — ímaca yái Pabloca. ³² Iná úwinái nadalúaca barca íyaná, yá ucaláacawa úni yáaculé, úái barcamica.

³³ Amalácaté yàacawa wawicáu, yá Pablo yàalàaca wía wayáanápináté wayáacaléwa. Yá ímaca walí:

—Pucháiba semana canátacué piyéeri, canátacué nacái piimáaná cayába. ³⁴ Iná nusutácué pícha wawàsi manuísíwata piyáanápinácué piyáacaléwa achúmáanata, pichàinipinácuéwa. Canácata yéetèripináwa. Canátacué nacái picháunáwa —ímaca yái Pabloca.

³⁵ Idécanáami càì ímaca, yá Pablo yeedáca pan icáapi irículéwa. Yá yàaca Dios irí cayábéeri wàacuésemi wía iyéeyéica nave irícu. Yá isubèriadaca iríwani, yá idàbaca iyáacani. ³⁶ Iná yéewa manuíca wáináidacawa wawàwawa macáita, yá wayáaca wayáacaléwa nacái. ³⁷ Wamanùbaca wía nave irícuíyéica, doscientas setenta y seis wamanùbaca wía wenàiwicaca. ³⁸ Néese idécanáamité macáita wayáaca wayáacaléwa càide iyúwaté wawàwáaná, yá wáucaca trigo ituíná imàaquèrimiwa macáita úni yáaculé, misàacaténá quiríta yái naveca.

Se hunde el barco

³⁹ Néeseté amaláca wawicáu, yá níái íbaidéeyéica nave irícu, càmítaté náalía naicáca yái iwàwataca. Yá naicáca úni iwènuériwa wiúcataléca úni quéwa càina iyacatalé. Yá nawàwaca nawàlùadaca nave néré càina ínatalépiná. ⁴⁰ Iná nadalúaca ancla íyaná, yá namàacaca nacaláacawa úni yáaculé níái anclamica. Yá nawasàaca manuíri téna nacáiri namachacàniacaténá nave. Néese namichàidaca vela ibàlùawa nave ídacualé, cáuli itécaténá wía àniwa. Yá nave idàbaca yàacawa càina nérépiná. ⁴¹ Naveta quéwa yàabácawa dàalanama cáli iwéré, iyéerica úni yáacu cálica. Dàalanamaca yàanàaca càina iwéré yái nave ídacuaca, canásíwa yéewaná imusúacawa càina ícha. Nave yàapùami ibacácawa màladàca ichàini iyú.

⁴² Ináté úwinái nawàwa nanúaca macáita presoíyéi, ipíchaná nachúuliacawa namàlacawa náicha cáli nérépiná. ⁴³ Capitánta quéwa iwàwa icùaca Pablo náicha, íná càmíta ibatàa úwinái inúaca nía. Néese capitán ichùuliacawinácaalí yáaliyéyéica imàlacawa napisianápináwa nave ícha quéechacáwa namàlacaténátéwa cáli iwérépiná. ⁴⁴ Néese capitán ichùuliacawinácaalí íbanái nawatácawa àicu ínata, níái àicu nave yéemamica, cawinácaalí càmíiyéica yáalía imàlacawa. Càité macáita wadéca wàanàaca cáli iwéré. Canáta wéené yéetánáwa.

28

Pablo en la isla de Malta

¹ Idécanáamité macáita wàanàaca cáli iwéré, yá nacàlidaca walí iwàwata ípidenéechúaca Malta. ² Abénaméeyéi Malta néeséeyéi namànicaté walí cayábéeri, yá napucúadaca walí manuíri quichái, máinicáiná casalínica wàwali yúuwàacáiná wía uníaca. Yá namáidaca wía macáita wàanabàcaténá. ³ Yá Pablo yàanàidaca abéeri ibàpi quichái. Quéwa idécanacáita

irìadacani quichái irìculé, yáta àapi ipisìa ipìlacawa quichái yèewíise. Néese yaamía ichanàacawa Pablo icáapi ìwali, yái àapica. ⁴Níái Malta mìnánáica naicácáiná àapi yaamíaca Pablo icáapi ìwali ichanàacawa, yá náimaca nalíwáaca: “Yá asialiquéi cawàwacanéri inúaca wenàiwica. Ewita cáucáanítani manuírì úni ícha, càicáaníta wàasu cuwáisàatúa càmita imàacapiná cáucani”, náimaca nalíwáaca.

⁵ Quéwa Pablo yúucaca àapi quichái irìculé icáapi ìwalísewa. Yá canácata iyáaná yái Pablocá. ⁶ Macáita nacùaca yéenacawa yái Pablocá àapi iyú. Nacùaca nacái yúuwàanápíná yéetácawa aquialéta. Idécanáami nacùaca mamáalàacata yéetacaténáwa, yá canácata naicá iyáaná. Néese nadàbaca nánáidacawa áiba wawàsi ìwali àniwa, cuwáisàirica cámináni, yái Pablocá, náimaca.

⁷ Iyacaté asiali ípidenéri Publio, yácata iwàwata icuèrináca, idèniaca ibànacalewa mawiénita néré. Yá Publio yeedáca wía yàataléwa, imànica walí cayábéeri, icùaca wía, yàaca nacái wayáapíná máisiba èeri. ⁸ Iyaca nacái néré Publio yáaniri. Irièricáitawa meedá yàasu cama ínatawa, iculuériwa, ísuadéeri nacái. Yá Pablo yàaca iicáca néréni. Idécanáami Pablo isutáca irí Dios, yá Pablo imàacaca icáapiwa Publio yáaniri ìwali, yá ichùnìacani. ⁹ Iná áibanái Malta yàasu iwàwata néeséeyéi cáuláiquéeyéi nàanàaca wàatalé, yá nachùnìacawa. ¹⁰ Iná nàaca walí manuiba wàasupíná mawèniiri iyú. Néese, máisiba quéri idénáami, wawàlùacawa áiba nave irìculé àniwa, yá nàaca walí macáita wawàsi wamápuèrica wàacaténáwa àniwa.

Pablo llega a Roma

¹¹ Wàyacaté máisiba quéri Malta yàasu iwàwata ínata. Néeseté wawàlùacawa nave irìculé iyéericaté unìabépinama Malta yàasu iwàwata néeni. Alejandría iyacàlená néeséericani, yái naveca, ípidenéri Cástor, Pólux yáapicha, níara romanonái yàasu cuwáináca. Yá wàacatéwa Malta yàasu iwàwata ícha. ¹² Yá wàacatéwa manuírì úni yáacubàa àta wàanàacataléta Siracusa ídalutalená irìculé. Yá wàyaca yàcalé irìcu máisiba èeri. ¹³ Néeseté wawàlùacawa nave irìculé àniwa, yá wàacawa àniwa mawiénibàata cáli irí. Yá wàanàaca Regio ídalutalená néré. Mapisáináami àniwa cáuli ipùaca cuculíwa èeri ìwali, yá iwesíaca nave wàacaténáwa manuírì úni yáacubàa àniwa. Yá pucháiba èeri idénáami, wàanàacaté átata Puteoli ídalutalená néré. Yá wamàacaca nave, wàacaténáwa cáli ínatabàa. ¹⁴ Abénaméeyéi wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái iyéeyéica néré nasutáca wáicha wawàsi wayamáanápínáwa náapicha abéeri semana. Iná wayamáacatéwa náapicha. Néese, abéeri semana idénáami, yá wàacawa náicha, cáli ínatabàa, Roma iyacàlená nérépiná. ¹⁵ Abénaméeyéi Roma iyacàlená mìnánái, yeebáidéeyéi Jesús itàacái, néemìacaté waináwaná ìwali. Iná namusúacawa yàcalé ícha náipunitáidacaténá wía àyapulicubàa. Yá wàanàaca nía Foro de Apio iyacàlená irìcu. Macáita wàacawa àniwa, yá wàanàaca áibanái yeebáidéeyéi Jesús itàacái Tres Tabernas iyacàlená irìcu. Pablo iicácáiná nía, íná yàaca Dios irí cayábéeri, yá manuica ínáidacawa iwàwawa. ¹⁶ Wàanàacaté Roma iyacàlená irìculé, néese capitán ichábáida presoíyéi áiba asiali irí, yái icuèrica presoíyéi ibàna. Quéwa capitán imàacaca Pablo iyaca méetàuculé presoíyéi ibàna ícha áiba capli irìcuta. Iyaca nacái Pablo yáapicha abéeri úwi icuèripínani.

Pablo en Roma

¹⁷ Idécanáami wàyaca néeni máisiba èeri, yá Pablo imáidaca yàataléwa judío íiwacanánái iyéeyéica Roma iyacàlená irìcu. Néese nàwacáidáyacacawa néré, yá Pablo íimaca nalí:
—Nuénánái, canáca nubáyawaná judiónái irí. Canáca nacái numànírì áiba wawàsi càmirì wàawirináimi íwítáise imàaca wamànica. Ewita canácáaníta numànírì nubáyawanácawa, càicáaníta abénaméeyéi judío Jerusalén iyacàlená mìnánái nachàbáidacaté núa presoíri iyú romanonái irí. ¹⁸ Néese romano íiwacanánái nasutáca néemìawa nuináwaná ìwali, yá nawàwacaté nawasàaca núa, càmicáinaté nàanàa nùwali nubáyawaná nanuèripíná núa ìwalíse. ¹⁹ Quéwa càmitaté judiónái iwàwa numusúacawa, ínáté iwàwacutácaté nusutáca romanonái ícha wawàsi nabànùanápínaté tàacáisi

emperador irí emperadorcaténá yéemìaca nucàlidaca irí nuináwaná ìwaliwa. Càmita quéwa nuwàwa nucháawàaca nuénánái judío iináwaná ìwaliwa. Canáca nudènièri náapicha báawéeri wawàsi. ²⁰ Iná nudéca numáidacuéca nùataléwa pía nucàlidacaténácué pirí nuináwaná ìwaliwa, núaliacaténácué nacáíwa pìwali. Presocaté namànica núa, idacuèriwa cadena iyú, nucàlidacáinaté nalí Mesías ìwali, yái wacuèricaté Dios ibànùnápínaté walí wacuèrinápiná, wía israelitaca —ímaca nalí yái Pabloca. ²¹ Néese níái judío íiwacanánáica náimaca Pablo irí:

—Canácatàacá wéemièri piináwaná ìwali, canácáiná nabànùèri walí cuyàluta Judea yàasu cáli néese. Aibanái wéénánái judíoca nadéca nàanàaca aléi, quéwa canáta nacháawèeri walí piináwaná ìwali. ²² Wawàwaca wéemìaca càinácaalí pínáidacawa, wáaliacáináwa macáí cáli imanùbaca abénaméeyéi judío natàaníca báawéeri iyú nàwali, níara yeebáidéeyéica áiba tàacáisi wàawirináimi íiwitáise íicha —náimaca Pablo irí. ²³ Yá namàacaca abé èeri nàwacáidáyacacatáipínáwa néemìacaténá Pablo icàlidaca iináwaná ìwaliwa. Néeseté madécaná wenàiwica ìwacáidáyacacawa Pablo ìyacatáica. Yá Pablo icàlidaca nalíni èeríapinama, yái tàacáisi íiméerica Dios iwàwaca wenàiwicanái nawènúadaca náiwitáisewa neebáidáanápíná Jesús iináwaná Mesíascani, yái nacuèrinápináca Dios ibànùèripínacaté nalí, càide iyúwaté Dios ichùullianaté profeta Moisés itànàaca tàacáisi Jesús ìwali, iyúwa nacáí profetanái itànàanaté tàacáisi Jesús ìwali Dios inùmaliçuise. ²⁴ Néeseté abénaméeyéi judío neebáidaca yái tàacáisi Pablo icàlidéerica Jesús ìwali. Aibanái càmiyéita yeebáida iríni. ²⁵ Càmita abédanamata náiwitáise náapichawáaca íná nadàbaca nèpùacawa Pablo íicha. Iná Pablo íimaca nalí:

—Báisiiri iyúta profeta Isaías icàlidacaté tàacáisi Espíritu Santo inùmaliçuise pìawirináimi irícué. Isaías íimacaté:

²⁶ ‘Dios ichùullíaca nucàlidacuéca piríni, yái tàacáisica: Ewitacué péemìlacánita mamáalàacata piùwi iyúwa, càicáanítacué canácatáita píaliápinácuéwa càinácaalí íimáaná. Ewitacué piicácaníta madécaná wawàsi pituí iyúwa, càicáanítacué canácatáita píaliápiná piicácani. Càì ibànùacuéca pirí tàacáisi yái Diosca. Yá íimaca nulí àniwa yái Diosca:

²⁷ Níái wenàiwicaca, Israel itaquénáinámica, cadapùleca náiwitáise, cadapùleca neebáca nutàacái. Càica níade iyúwa màuwíyéi, càmita nawàwa néemìaca nutàacái. Nadéca naimáidaca natuíwa, càmiyéi iwàwa yáaliacawa càinácaalí íimáaná yái nutàacáica, ipíchaná nawènúadaca náiwitáisewa báawéeri íicha, nuwasàacaténá nía nùasu yùuwichàacáisi íichawa. Càité íimaca nulí yái Diosca’,

íimacaté yái profeta Isaíasca. ²⁸ Péemìlacué cayábani, siúcade Dios iwàwaca iwasàaca áibanái wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, níái càmiyéica judío. Níata yeebáidapínacani yái Dios itàacáica —ímaca nalí yái Pabloca. ²⁹ Idécanáami càì Pablo íimaca, yá judíonái yèepùacawa íicha, namusúacawa itàaníyéica iríwáaca cachàiníiri iyú, náimaca nalíwáaca chàinisíiri iyú náapichawáaca.

³⁰ Néese pucháiba camuí macáinaméeri Pablo ìyacaté capìi irícu. Pablo ipáyaidaca capìi íiwacali. Yá Pablo itàidaca cayába macáita cawinácaalí yèeyéica ipáchiacani. ³¹ Matuíbanáiri iyú icàlida nalíni yái cayábéeri tàacáisica, íiméerica càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicanáíwa. Yéewáida nacáí nía Wáiwacali Jesucristo ìwali. Canáca isàiwiquéeri Pablo irí wawàsi néré, néese namàacaca itàaníca matuíbanáita.

ROMANOS

Saludo

¹ Núa Pablo, Jesucristo yàasu wenàiwicaca núa, nutànàacué pirí cuyàluta. Dios imáidacaté núa, yàasu apóstolcaténá núa, ibànùacaténá núa nuíbaidáanápíná abéerita Dios irípiná. Dios imáidaca núa nucàlidacaténá itàacái cayábéeri áibanái irí, yái tàacáisi ímérica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha.

² Bàaluité Dios icàlidacaté wenàiwicanái iríni, yái tàacáisi cayábéerica. Yáté Dios imàacaca yàasu profetanái itànàaca inùmaliçuéni, yái tàacáisca. ³⁻⁴ Yácata tàacáisi icàlidéerica walí Dios Iiri ìwali, ípidenéeri Jesucristo, yái Wáiwacalica. Abéeri rey David itaquéerinámicani, yái Wáiwacalica, imusuéricaté iicá èeri càide iyúwa wenàiwica. Quéwa éwita wenàiwicacánítani, càicáaníta idènìaca íiwitáisewa mabáyawanéeri càide iyúwa Dios iyáaná. Idécanámité Wáiwacali yéetácawa, néese imichàacatéwa yéetácáisi ícha. Càité Dios yáasáidaca Dios Iiricani, yái Wáiwacali Jesucristo cachàinírira íiwitáise.

⁵ Jesucristo yéetácatéwa nuíchawalíná, íná Dios idéca imànica nulí cayábéeri manuísíwata mawèníri iyú ibànùanápíná núa iyúwa yàasu apóstol nucàlidacaténá tàacáisi inùmaliçué. Càité Dios imànica yéewanápíná ìyaca wenàiwicanái macái cáli imanùbaca yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, imàníiyéica nacái càide iyúwa ichùulianá nía. ⁶⁻⁷ Píatacué nacái, peebáidacuéca Jesucristo itàacái, píacué ìyeyéica Roma ìyacàlená irìcu. Iná nutànàacué pirí cuyàluta. Cáininácué Dios iicáca pía, idéca nacái imáidacuéca pía yéewacaténácué Jesucristo yàasu wenàiwicaca pía. Nusutácué Wáaniri Dios ícha pirípinácué, Wáiwacali Jesucristo nacái namànínápinácué pirí cayábéeri manuísíwata, mawèníri iyú, namàacáanápínácué nacái piyaca matuíbanáita.

Pablo quiere visitar Roma

⁸ Quéechacáwa nuwàwa nùaca Dios irí cayábéeri piwalicué Jesucristo ípidená ìwali, peebáidacáinácué Wáiwacali itàacái. Nùaca Dios irí cayábéeri piwalicué canánama nuémìacáiná wenàiwica nacàlidacué piináwaná ìwali macái cáli imanùbaca, náimaca peebáidacuéca Jesucristo itàacái. ⁹ Nuíbaida Dios irípiná macái nuchàini iyúwa nucàlidáanápíná yái cayábéeri tàacásica Dios Iiri iináwaná ìwali. Dios yáalíacawa nusutáca ícha pirípinácué mamáalàacata. ¹⁰ Nusutáca Dios ícha mamáalàacata imàacáanápínácué nupáchiaca pía átata bàaluitécáiná nuwàwacaté nupáchiacuéca pía àta siùca nacáide. ¹¹ Nuwàwacáiná nuicácuéca pía nuéwáidacaténácué pía iyúwa Espíritu Santo yéewáidáaná núa peebáidacaténácué mamáalàacata tàì íméeri iyú cachàiníwanái. ¹² Yá nuchàiniadapínácué piwàwa Dios itàacái iyú, càita nacáicué pichàiniadapíná nuwàwa Dios itàacái iyú, yái peebáidéericuéca, nuebáidéerica nacái.

¹³ Píacué nuénánáica, nuwàwacué píalíacawa abéeri wawàsi: Madécaná yàawiría nuwàwacaté nùaca nuicácuéca pía, quéwaté càmítacá nudé núalimá. Nuwàwatécué nùacawa píatalé nuéwáidacaténácué pía Dios itàacái iyú yéewanápíná mamáalàacata áibanái wàlisàna neebáidaca pèewi càide iyúwaté áibanái yeebáidáaná áiba cáli íinata nucàlidacaalíté nalí Dios itàacái. ¹⁴ Nudènìaca manuírì numawèniacálewa Dios yáapícha, Dios imànicáiná nulí cayábéeri manuísíwata. Iwàwacutá nuéwáidaca cáimiétacanéeyéi wenàiwica, nía nacái càmíiyéica cáimiétacaná, nía nacái cáalíacáiyéica, nía nacái càmíiyéica cáalíacái. ¹⁵ Iná máinícué nuwàwaca nuéwáidaca pía nacái ìwali yái tàacáisi cayábéerica, píacué ìyeyéica Roma ìyacàlená irìcu.

El poder del evangelio

¹⁶ Càmita báì nucàlidaca yái tàacáisi cayábéerica, Dios ichàini manuírìcáináni, yáalimérica iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, macáita cawinácaalí yeebáidéeyéica

itàacái. Wáaliacawa judiónái irípinéericani yái tàacáisica, Dios yàasu wenàiwicacáináté nía quéchatécáwa. Quéwa siùca càmiyéi judío nacái neebáidaca Dios itàacái. ¹⁷ Yái tàacáisi yáasáidaca walí càinácaalí iyú mabáyawanáca Dios iicáca wía. Ewita cabáyawanácáníta wía, càicáaníta mabáyawanáca Dios iicáca wía weebáidacaalí Dios. Càité nacái áiba profeta itànàacaté tàacáisi Dios inùmalicuise. Yáté íimaca: “Cawinácaalí wenàiwica Dios iiquérica mabáyawanéeri iyú ìwalíse yái yeebáidáanáca Dios, yácata iyéeripiná càiripináta càmiri imáalàawa Dios yáapicha”, íimacaté yái profetaca.

La culpa de la humanidad

¹⁸ Quéwa wáaliacawa Dios, yái iyéerica chènuniré, yùuwichàidapiná manuísíwata macáita wenàiwica càmiyéica yàa icàaluíniná, imàniyéica nacái báawéeri áibanái irí. Níái wenàiwicaca imàniyéica ibáyawanáwa, nadéca nawènúadaca náiwitáisewa báisíri tàacáisi íicha, càmicáiná nawàwa neebáidacani. ¹⁹ Nadéca náaliacawa cayába Dios íiwitáise ìwali Dios yáasáidacáináté nalíni, càinácaalí íiwitáise ìyaca. ²⁰ Ewita càmicáaníta yéewa wenàiwica iicáca Dios, càicáaníta yéewa náaliacawa Dios íiwitáise ìwali, ìwalíse macáita yái Dios imànicaléca cháí èeri irícu. Bàaluité èeri Dios idàbacatáiseté macáita àta siùca nacáide, èeri mìnánái idéca iicáca amaléeri iyúni yái Dios imànicaléca, íná canáca yéewaná báawéeyéi wenàiwica íimaca càmitasa náaliáwa cachàinírira Dios càiripináta. ²¹ Ewitaté náaliacáaníta Dios íiwitáise ìwali, càicáaníta càmitaté nàa icàaluíniná, yái Dios cachàinírira. Càmitaté nacái nàa irí cayábéeri. Néeseté nadàbacaté nàináidacawa máiwitáiséeri iyú meedá, báawéeri nacái, namàacacáiná nawàwawa canéeri iwèni wawàsi ìwali, yá catéeyéica íiwitáise nía, càmiyéica yéewa yáaliacawa Dios ìwali. ²² Náimacaté cáaliacáiyéicasa nía, quéwa máiwitáiséeyéica nía meedá. ²³ Càmitaté nawàwa nàaca Dios icàaluíniná, yái cachàinírira íiwitáise, icànéeri mèlumèlúri iyú icamaláná irícuwa, càmirica yéetáwa. Nàacáita meedá nàasu cuwáinái yéenáiwáná icàaluínináwa, wenàiwica yéetéeripináwa yéenáiwánáca, cuipiranái nacái, cuwèsinái nacái, àapinái nacái. Càité nàaca cuwáinái icàaluíniná Dios íicha.

²⁴ Iná Dios idéca iwènúacawa náicha, yá imàacaca nàyaca càì nabáyawaná yáapichawa máinicáiná nawàwa namànica wawàsi càmirica Dios ibatàa wenàiwica imànica. Yá nadéca namànica náapichawáaca máini báawéeri iyú. ²⁵ Dios idéca iwènúacawa náicha càmicáiná nawàwa náaliacawa báisíri Dios ìwali. Nadéca nàaca nacàaluíniná, níara wawàsi Dios idàbéeyéicaté. Càmita nàa Dios icàaluíniná, yái báisíri Cadàbacáirica, éwita iwàwacutácaaníta wàaca irí cayábéeri càiripináta. Báisíta, amén.

²⁶ Iná Dios idéca iwènúacawa náicha, yá imàacaca nàyaca nabáyawaná yáapichawa máinicáiná nawàwa namànica wawàsi nainá iyúwa, yái wawàsi càmirica Dios ibatàa wenàiwica imànica. Inanái càmita quirínama naimá asianái yáapicha, néese naimáca inanái yáapicha meedá. ²⁷ Càité nacái asianái càmita quirínama naimáca inanái yáapicha. Yáté máini nawàwaca naimáca asianái yáapicha meedá. Yá asianái naimáca nanacáiri yáapichawa, namànica máini báawéeri iyú náapichawáaca. Nadéca naméeràacawa namànicaténá càiri báawéeri, íná Dios yùuwichàidaca nainá manuísíwata.

²⁸ Càmicáináté nawàwa naicáca Dios cáimiétaquéeri iyú, íná Dios idéca iwènúacawa náicha, yá imàacaca nàyaca nabáyawaná yáapichawa máinicáiná nawàwa nàináidacawa casaquèeri iyú, canéeri iwèni wawàsi ìwali nacái. Càita namànica wawàsi càmirica cayába wenàiwica imàinína. ²⁹ Máini namànica macái báawéeri íiwitáaná. Máini namànica báawéeri áibanái irí. Máini nawàwa needáca nalíwa madécaná cawèníri. Máini nàináidacawa mamáalàacata càinápinácaalí náalimá namànica báawéeri áibanái irí. Báawaca naicáca áiba wenàiwica idènièrica cawèníri wawàsica náicha. Nanúaca wenàiwica. Nacuísáyacaca nacáywa. Nachiwáidaca nacái áibanái. Nacàlidaca báawéeri tàacáisi áibanái ìwali ibàacanéeri iyú náicha. ³⁰ Natàaníca báawéeri iyú áibanái ìwali. Nàuwidaca namànica Dios. Càmita nàa áibanái íimiétacaná. Cachàiniyéi iicáca yáawawa áibanái íicha. Canùmaséeca nacái nía. Nàináidacawa mamáalàacata namànicaténá áiba íiwitáaná báawéerica wàlisài. Càmita neebáida nasèenái itàacáiwa. ³¹ Càmita náaliáwa Dios ìwali,

canásíwata. Càmita namàni càide iyúwa náimáaná. Càmita cáininá naicáca néenánáiwa. Càmita nawàwa namàacaca nawàwawa áibanái ibáyawaná ícha. Càmita catúulécaná naicáca áibanái. ³² Níái báawéeyéica náalíacawa amaléeri iyú Dios idéca ímaca iwàwacutáaná néetácawa nabáyawaná ichùuliacawa, cawinácaalí wenàiwica imàníyéica càiri báawéeri. Quéwa namànica nabáyawanáwa mamáalàacata. Casímáica nacái naicáca áibanái imànica càiri báawéeri iyúwa namàníná.

2

Dios juzga conforme a la verdad

¹ Iná cabáyawanáca pía nacái, judíocaalí pía, càmicaalí nacái, càmiricaalí judío pía. Pidéca cabáyawanáca piicáca áibanái íiwitáise. Pidéca picàlidaca nacái iwàwacutáanása Dios yùuwichàidaca nía nabáyawaná ìwalísewa. Pidéca càì píimaca áibanái ìwali, íná pidéca càì píimaca pìwaliwata nacái pimànicáiná pibáyawanáwa càide iyúwata nacái namàníná. Iná cabáyawanáca pía nacái. ² Quéwa wáalíacawa Dios icàlidaca wenàiwica iináwaná ìwali machacàníiri iyú, báisíiri iyú nacái. Iná Dios ímacaalí cabáyawanáca wenàiwicanái, iwàwacutáaná nacái nàuwichàacawa nabáyawaná ichùuliacawa, yá wáalíacawa Dios idéca icàlidacani báisíiri iyú. ³ Néese pía, pidéca cabáyawanáca piicáca áibanái, quéwa pidéca pimànica càide iyúwa namàníná, íná càmita píalimá piwasàaca píawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ⁴ Máini cayábéeri Dios íiwitáise, iwàwéeri imànica cayábéeri wenàiwicanái irí mamáalàacata. Càmiri yùuwichàida wenàiwica caquialéta namànicaalí nabáyawanáwa néese icùaca nawènúadacaténá náiwitáisewa nabáyawaná íchawa. Càì Dios iicáca pipualé iwàwacáiná iwènúadaca píiwitáise báawéeri ícha. Quéwa caná iwèni piicáca yái cayábéerica Dios imànírira pirí. ⁵ Càmita piwàwa Dios imànica pirí cayábéeri, càmita nacái piwàwa piwènúadaca píiwitáisewa Dios irípiná, pimàacacaténá píichawa yái báawéerica pimànírira. Iná pìwacáida pìyaca piríwa piùwichàanápínáwa áibaalípiná Dios yùuwichàidacaalípiná báawéeyéi wenàiwica èeri imáalàacaalípináwa. Néenialípiná Dios yéemíaca macái wenàiwica imanùbaca iináwaná ìwali icàlidacaténá càinácaalípiná iwàwacutáaná nàuwichàacawa nabáyawaná ichùuliacawa. ⁶ Yásí Dios yàaca macái wenàiwica imanùbaca iwèni, ìwalíse yái namànírira cháì èeri irícu. ⁷ Abénaméeyéi nadéca namànica cayábéeri mamáalàacata máinicáiná nawàwa nàyaca càiripináta, cáimiétacanéeri iyú chènuniré Dios yáapicha, nàyacaténá Dios icamaláná mèlumèluíri irícu. Dios imàcapiná nadèniaca yáapicha nacáucawa càmiri imáalàawa. ⁸ Quéwa áibanái càmita nawàwa Dios icùaca nía, càmiyéi nacái yeebáida báisíiri tàacáisi, néese neebáida meedá iyúwa náiwitáise báawéeri ichùulláná nía. Dios yùuwichàidapiná nía manuísíwata báawacáiná iicáca náiwitáise. ⁹ Nàuwichàapínacawa manuísíwata, máinípiná achúmaca nawàwa nacái, macáita níái wenàiwicaca imàníyéica ibáyawanáwa. Macáita wáalíacawa Dios yùuwichàidáanápíná judiónái, quéwa càmita yùuwichàida abéta nía, néese yùuwichàidapiná càmiyéi judío nacái. ¹⁰ Quéwa macáita cawinácaalí wenàiwica imàníyéica cayábéeri, Dios imàcapiná nàyaca yáapicha chènuniré icamaláná mèlumèluíri irícu, cáimiétaquéeri iyú, matuíbanáiri iyú nacái càiripináta. Macáita wáalíacawa càipiná Dios imànica judiónái irí, quéwa càmita abéta judiónái irí, néese càmiyéi judío irí nacái.

¹¹ Dios yàapiná macái wenàiwicanái iwèni machacàníiri iyú càmicáiná Dios iicá áiba wenàiwica íiwitáaná iyúwa cayábéeri áibanái ícha. ¹² Iná macáita imàníyéica ibáyawanáwa càmiyéica yáallawa Dios itàacái ìwali profeta Moisés itànèericaté, néetápinácawa méetàuculé Dios ícha càiripináta nabáyawaná ichùuliacawa, namànírira méetàuculé Dios itàacái ícha. Nía nacái imàníyéica ibáyawanáwa éwita náalíacáanáta Dios itàacái ìwali profeta Moisés itànèericaté, Dios yùuwichàidapiná nía càide iyúwa itàacái ímáaná. ¹³ Càmita mabáyawaná Dios iicá wenàiwica néemíacaalícaíta meedá itàacái. Néese mabáyawanáca Dios iicáca cawinácaalí imàníyéica càide iyúwa itàacái ichùulláná nía. ¹⁴ Quéwa áibaalí abénaméeyéi càmiyéi judío, éwita càmicáanáta náalíawa Dios itàacái ìwali profeta Moisés itànèericaté,

càicáaníta áibaalí namànica cayábéeri wawàsi càide iyúwa Dios itàacái ichùulianá wía, áibaalícáiná nawàwa namànica càì. Namànicaalí cayábéeri, yá náiwitáise ìyaca nalí càiride iyúwa tàacáisi ichùulièrica namànica cayábéeri. ¹⁵ Namànicaalí cayábéeri, yá náasáidaca náalíacawa nawàwalicuísewa Dios iwàwaca wamànica cayábéeri. Náalíacáiná cayábéeri ìwali báawéeri íchaná, íná náasáidaca náalíacawa càinácaalí Dios iwàwáaná wamànica. Náalíapínacawa nawàwalicuísewa nadéca namànica cayábéeri, càmicaalí nacái nadéca namànica nabáyawanáwa. ¹⁶ Càipíná náalíacawa èeri imàalàacaalípináwa, càide iyúwa nucàlidáanacué pirí Dios itàacái cayábéeri; Dios imàacapíná Jesucristo yéemíaca macái báawéeyéi iináwaná ìwali yùuwichàidacaténá nía nabáyawaná ìwalíse, yáí báawéerica namànírira ibàacanéeri iyú.

Los judíos y la ley de Moisés

¹⁷ Picàlidaca piacawa piináwanáwa judíoca pía. Píimaca nacái cayábacasa Dios iicáca pía pidèniacáiná Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté. Cáimacáica piicáca piawawa áibanái ícha nacái píalíacáináwa báisíiri Dios ìwali, piacáiná nacái icàaluíniná. ¹⁸ Picàlidaca piacawa píalíánásawa càinácaalí Dios iwàwáaná pimànica. Picàlidaca nacái piináwanáwa, Dios itàacái idécasa yéewáidaca pía, píalíacaténáwa cayábéeri ìwali báawéeri íchaná. ¹⁹⁻²⁰ Pidéca manuíca píináidaca piwàwawa piwaliwa píalimácáinása péewáidaca wenàiwica càmiyéica yáalíawa Dios ìwali, càide iyúwa watécaalí matuíri icáapi ìwali. Càita nacái píináidacawa píalimáaná amaláca pimànica áibanái íiwitáise, iyéeyéica càide iyúwa náiwitáise catéeri ichùulianá nía namànicáiná nabáyawanáwa. Càita píináidacawa pidèniacáiná Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté, yáí báisíiri tàacáisi imàaquéerica cáalíacáica nía cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéicani. ²¹ Pía, yéewáidéerica áibanái, ¿cáná càmita péewáida piawawa? Pidéca píalàaca áibanái ipíchaná nayéedù. Néeni pía, ¿cáná piyéedù? ²² Pidéca píalàaca áibanái ipíchaná naimáca áiba yáapicha càmiíchúaca náinusíwa, càmírira nacái nanírísíwa. Néeni pía, ¿cáná pimàni càì? Pidéca picàlidaca báawacasa piicáca ídolonái, níara cuwáináí yéenáiwánaca, néese, ¿cáná piwàlùawa ídolo yàasu templo irìculé, wenàiwica isutàcàalu nàasu cuwáináí íchawa? Báawéeriquéi piwàlùanácawa néré piyéedùacaténá nàasu cawèníri. ²³ Máini cáimacáica piicáca piawawa áibanái ícha pidèniacáiná Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté, quéwa pidéca píasáidaca caná iwèni piicáca Dios càmicáiná pimàni càide iyúwa itàacái ímáaná. ²⁴ Càité nacái áiba profeta icàlidacaté Dios itàacái machacàníriri iyú israelitanái irí. Ímacaté nalí: “Níara càmiyéica israelita naicácáinácué pimànica píbayawanáwa, íná máini natàaníca báawéeri iyú Picuèrinácué Dios ìwali píbayawaná ìwalíse, piacué israelitaca”, ímacaté yáí profetaca.

²⁵ Báisíta, áibacaalí judío yeebáida cayába Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté, yá cayábaca Dios iicáca íiwitáise náicha níara càmiyéica judío cabáyawanéeyéica. Quéwa càmicaalí judío imàni càide iyúwa Dios itàacái ímáaná, néese éwita judíocáanítani, càicáaníta báawaca Dios iicáca íiwitáise càide iyúwa cabáyawanéeri càmíriri judíocaalítani. ²⁶ Néese, áibacaalí càmíriri judío imàni càide iyúwa Dios itàacái ímáaná, yá cayábaca Dios iicáca íiwitáise càide iyúwa judíocaalítani, éwita càmicáaníta judíoni. ²⁷ Cawinácaalí càmírira judío yeebáida Dios itàacái, profeta Moisés itànèericaté, yá éwita càmicáaníta judíoni, càicáaníta cayábaca Dios iicáca íiwitáise judíonái ícha càmiyéica imàni càide iyúwa Dios itàacái ímáaná, éwita nadèniacáaníta Dios itàacái. ²⁸ Càmita Dios iicáca wenàiwica càide iyúwa yàasunáíwa ìwalíse meedá yáí nadèniánaca nasèenáíwa judíonái, nadèniáná nacái judíonái iicácanáwa ínatabàawa meedá. ²⁹ Néese Dios iicáca iyúwa yàasunáíwa cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios itàacái báisíiri iyú. Canéeri iwèni meedáni judíonái namànicaalí circuncisión càide iyúwa Dios itàacái ichùulianá judíonái imànica, càmicaalí nawènúada náiwitáisewa Dios irípiná báisíiri iyú. Cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios itàacái báisíiri iyú, yásí Dios iicáca nía iyúwa yàasunáíwa, éwita càmicáaníta judío nía.

3

¹ Iná cawàwanáta áiba iwàwa isutáca yéemlawa núa: “¿Càinásica cayábéeri wawàsi judiónái idènià áibanái wenàiwica ícha? ¿Dios imànicatésica cayábéeri cachàiníwanái judiónái irí imàniyéica circuncisión càide iyúwa Dios ichùullaná judiónái imànica?” càì áibanái iwàwa isutáca yéemlawa núa cawàwanáta. ² Báisíta, Dios idéca imànica madécaná cayábanaméeri wawàsi judiónái irí. Yái wawàsi cayábéeri náicha canánama, yácata Dios itàacái Dios imàaquéricaté quéechatécáwa judiónái irí. ³ Wáalíacawa abénaméeyéi judío nadéca nawènúadaca náiwitáisewa Dios ícha. Quéwaté Dios cà míri imáalàida yái wawàsica imàníricaté nàawirináimi yáapicha bàaluité. ⁴ ¡Càmírita! Dios cà míri itàaní chìwái iyúwa. Ewitasica cachìwacaalí macái wenàiwicatá, càicáaníta Dios imànipiná càiripináta báisíiri iyútáni, càide iyúwa ímáaná. Càité nacái áiba profeta itànàaca tàacáisi Dios inùmaliúise, yá ímaca:

“Pía Dios, áibanái náimaca càmitasa báisí pitàacái, quéwa píasáidapiná macái wenàiwicanái irí báisíricani yái pitàacáica pimànicaalípiná macáita machacàníiri iyú càide iyúwaté píimáaná”,

ímacaté yái profetaca.

⁵ Wía èeri mìnánáica wamànica wabáyawanáwa cháí èeri irìcu, quéwa canáca Dios ibáyawaná, canásíwa. Iná cawàwanáta abénaméeyéi judío báawéeyéi íiwitáise nawàwa náimaca: “Cayábaca wamànicaalí wabáyawanáwa manuísíwata yéewacaténá macái èeri mìnánái náalíacawa máini cayábéeri wáichani, yái Diosca. Càipiná wayúudàaca Dios, íná càmita Dios icùa wenàiwica machacàníiri iyú yùuwichàidacaalí wía, wayúudàacáináni”, càì abénaméeyéi judío náimaca. Núumacáita meedá càide iyúwa abénaméeyéi íináidáanápínáwa cawàwanáta. ⁶ ¡Càmírita! Báisícaalí càmita Dios imàni wenàiwica irí machacàníiri iyútá, yá canáca yéewaná Dios yùuwichàidaca nía nabáyawaná ìwalísetá.

⁷ Áibanái báawéeyéi nacái nawàwa náimaca: “Cayábaca wamànicaalí wachìwawa áibanáicaténá yáalíacawa máini machìwéerica Dios, cayábéeri nacái èeri mìnánái íchani, yái Diosca. Iná canáca yéewaná Dios yùuwichàidaca wía, wayúudàacáináni”, càì áibanái báawéeyéi náimaca. ⁸ Néese náima àniwa: “Wàacué wamànica báawéeri manuísíwata wayúudàacaténá Dios manuísíwata”, càì áibanái báawéeyéi náimaca. Áibanái iwàwéeyéica imànica nulí báawéeri, nadéca nacàlidaca nachìwawa nùwali, náimaca nuéwáidacasa wenàiwica càiri cachìwéeri tàacáisi iyú. Quéwa cawínácaalí càiyéica ímaca, Dios yùuwichàidapiná níawa nabáyawaná ìwalísewa.

Todos somos culpables

⁹ Iná báisíta wía judíoca, càmita cayába wía áibanái ícha. Nudéca núasáidaca cabáyawanáca wía judíoca càide iyúwa macái èeri mìnánái cabáyawanáaná nía. Macáita nacái wabáyawaná idéca idacùaca wía iyúwa presoíyéi. ¹⁰ Càité profetanái natànàacaté Dios itàacái. Náimaca:

“¡Canácata wenàiwica imànírica cayábéeri! ¡Canásíwata, íbatàa abéeri piná!

¹¹ Canásíwata nacái yáaliériwa Dios íiwitáise ìwali, canácata icutéeri yáalíacaténáwa Dios ìwali.

¹² Macáita nacái náucacawa nèepunícawa déeculé Dios ícha. Macáita nadéca nawènúadaca náiwitáisewa cayábéeri ícha, namànicaténá nabáyawanáwa meedá. Canácata imànírica cayábéeri, canásíwata.

¹³ Càica nacanápide iyúwa càlicullí yàacuèricawa, nacàlidacáiná casaquèeri tàacáisi càiride iyúwa yáséeri chéecáimi isàni. Cáanáica nachìwa. Namànica áibanái irí báawéeri nataacái iyúwa càide iyúwa àapi yùuwichàidacaalí wía iculále iyúwa.

¹⁴ Cáanáica nalúa, nacuísaca náichawa áibanái báawéeri tàacáisi iyú.

¹⁵ Caquialéta nàaca nanúaca wenàiwica canéerica ibáyawaná.

¹⁶ Ata alénácaalí nàya nàuwichàidaca wenàiwica.

¹⁷ Càmita náalimá nayúudàaca áibanái iyáanápíná matuíbanáiri iyú náapichawáaca.

¹⁸ Canásíwacatáita náalíawa iwàwacutá cáaluca naicáca Dios”,
càité náimaca níái profetaca itànèyèicaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse.

¹⁹ Wáalíacawa Dios imàacacaté profetanái itànàaca càiri tàacáisi judíonái irí, wía idènièyèica Dios itàacái wáalíacaténáwa canáca yéewaná wáimaca mabáyawanácasa wía, yácáiná Dios itàacái bàaluisàimi yáasáidaca walí cabáyawanáca macáita, wía èeri mìnánáica, iwàwacutá nacái Dios yùuwichàidaca wía canánama wabáyawaná ìwalísewa. ²⁰ Iwàwacutá Dios yùuwichàidaca wía canánama canácáiná wenàiwica Dios iiquéeripiná mabáyawanéeri iyú, canácáiná wenàiwica yáaliméerica imànica macáita càide iyúwa tàacáisi ímáaná profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalìcuíse. Yái tàacáisi bàaluisàimica yáasáidacáita walí cabáyawanáca wía, wía imàníiyèica ibáyawanáwa.

La salvación es por medio de la fe

²¹⁻²² Quéwa Dios idéca yáasáidaca walí áiba wawàsi wàlisài, càinácaalí yéewanápiná mabáyawanáca Dios iicáca wía, éwita càmicáaníta wáalimá wamànica macáita càide iyúwa itàacái bàaluisàimi ímáaná. Wáalíacawa báisicani, yái wawàsi wàlisàica, Dios itàacái bàaluisàimi icàlidacáiná walíni, yái Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalìcuíse, áibanái profeta nacái. Mabáyawanáca Dios iicáca wía cawinácaalí wéená yeebáidéerica Jesucristo. Càita Dios imànica abédanamata macái wenàiwica irí cawinácaalí yeebáidéerica, cáininácáiná Dios iicáca macái wenàiwica íiwitáaná abédanamata. ²³ Dios imànica abédanamata macáita irí, níacáiná macáita namànica nabáyawanáwa, yá canácata imàníríca càide iyúwa Dios iwàwáaná cayábáanápiná Dios iicáca nía. ²⁴ Quéwa Dios idéca imànica walí yái cayábéerica mawèníri iyú nacái: Mabáyawanáca iicáca wía. Càita Dios idéca iwasàaca wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa, cawinácaalí yeebáidéeyèica Cristo Jesús. ²⁵ Dios imàacacaté Cristo yéetácawa wáichawalíná. Cristo yéetácáinatéwa, íná Dios imàacaca iwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná íicha, cawinácaalí yeebáidéeyèica Cristo yéetacatéwa nabáyawaná ìwalíse. Càita Dios imáalàidacaté wáicha wàuwichàanápinátéwa méetàuculé Dios íicha càiripináta. Dios imànicaté càì yáasáidacaténaté imànica macáita machacàníri iyú, éwitaté ìideniàcáaníta wàawirináimi namàníná nabáyawanáwa bàaluité. ²⁶ Dios imàacacaté Cristo yéetácawa wabáyawaná ìwalíse yáasáidacaténá siùcade Dios imànica iyaca macáita machacàníri iyú, iwàwacutácáinaté mabáyawanéeri wenàiwica yùuwichàacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú èeri mìnánái ibáyawaná ìwalíse. Mamáalàacata nacái Dios imànica macáita machacàníri iyú mabáyawanácaalí iicáca wenàiwica cawinácaalí yeebáidéeyèica Jesús yéetacatéwa nabáyawaná ìwalíse.

²⁷ Càì Dios imànica walí mabáyawanácaténá iicáca wía. Iná canáca yéewaná wáimaca wadéca wamànica cayábéeri yéewanápinása mabáyawanáca Dios iicáca wía. ¡Canásíwa! Canáca yéewaná cáimacái waicáca wíawawa áibanái íicha. Càmita wamàni macáita càide iyúwa Dios itàacái ichùulianá wía, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalìcuíse. Néese mabáyawanáca Dios iicáca cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyèica Jesucristo. ²⁸ Iná yéewa wadéca wáalíacawa cayábani: Mabáyawanáca Dios iicáca wenàiwicanái neebáidacaalí Jesucristo. Càmita mabáyawaná Dios iicáca nía ìwalíse yái namànínáca càide iyúwa Dios itàacái bàaluisàimi ímáaná.

²⁹ Dios càimíríta abéta judíonái icuèrináca. Nacuèrináta nacái níái càimíiyèica judío. ³⁰ Yácáiná abéerita yái Diosca. Canácata íicha áiba, yái Diosca iiquéerica mabáyawanéeri iyú macái wenàiwica yeebáidéerica Jesucristo. Càì Dios imànica judíonái irí, càimíiyéi judío irí nacái. ³¹ Quéwa, éwita wáalíacáanítawa mabáyawanáca Dios iicáca wenàiwicanái neebáidacaalí Jesucristo, càicáaníta càmita caná iwèni waicáca yái tàacáisi bàaluisàimica Dios imàaquéericaté wàawirináimi irí. Néese wawàwa wáasáidaca máiníri cawènicani.

4

El ejemplo de Abraham

1-2 Néese, cawàwanáta abénaméeyéi judío nawàwa náimaca nulí: “Wàawirimi Abraham imànicaté cayábéeri ínáté yéewa cayábaca Dios iicácani”, càì nawàwa náimaca. Quéwa càmitaté Dios iicá Abraham mabáyawanéeri iyú ìwalíse yái cayábéerica Abraham imàníricaté. Mabáyawanácaalíté Dios iicáca Abraham ìwalíse yái cayábéerica Abraham imàníricatá, yáté yéewa Abraham cáimacáica iicáca yáawawa áibanái íchatá. Quéwa, canácaté yéewaná Abraham cachàinica iicáca yáawawa Dios iicá. ³ Canácaté yéewaná Abraham cáimacáica iicáca yáawawa yácáiná Dios itàacái profeta itànèericaté ímaca: “Abraham yeebáidacaté Dios, ínáté mabáyawanáca Dios iicáca Abraham”, càì ímaca Dios itàacái profeta itànèericaté. ⁴⁻⁵ Uwé, macáita wáalíacawa wenàiwica íbaidacaalí cháì èeri irìcu, yásí nàaca iwèni. Càmita nàa iríni mawèníri iyú, néese iwàwacutá íbaidaca yeedácatená iríwa plata. Quéwa càmita càì Dios yàaca yàasu wenàiwica iwèniwa. Dios imànica nalí cayábéeri mawèníri iyú. Cawinácaalí yeebáidéerica Dios, yái Diosca iwàwéerica mabáyawanáca iicáca wenàiwica cabáyawanéeyéi, yásí mabáyawanáca Dios iicáca cawinácaalí yeebáidéerica Dios, éwita càmicáanítàacá imàni wawàsi cayábéeri Dios iicáca. ⁶ Càité nacái rey David itànàaca Dios itàacái bàaluité. David ímacaté casímáica cawinácaalí wenàiwica Dios iiquéerica mabáyawanéeri iyú éwita càmicáanítàacá imàni macáita càide iyúwa Dios iwàwáaná. ⁷ Càité David itànàaca:

“¡Casímáica wenàiwicanái Dios imàaqueeyéica iwàwawa íbáyawaná ícha, càinácaalí báawéeri namàníricaté!

⁸ ¡Casímáica wenàiwica càmirica Wacuèriná Dios iicá cabáyawanéeri iyú!”
càité ímaca David.

⁹ David càmitaté icàlida wàwali abéta wía judíoca casímáiná wía. Néese icàlidacaté nàwalini nacái níái càmiyéica judío, cawinácaalí yeebáidéeyéipináté Jesucristo. Wadéca wacàlidaca mabáyawanácaté Dios iicáca Abraham yeebáidacaalíté Dios. ¹⁰ Mabáyawanácaté Dios iicáca Abraham ipíchawáiseté namànica Abraham irí circuncisión. ¹¹ Quéechatécáwa mabáyawanáca Dios iicáca Abraham bàaluité Abraham yeebáidacaalíté Dios. Néseté namànica circuncisión Abraham irí. Càité circuncisión iyú Dios yásáidaca mabáyawanácaté iicáca Abraham yeebáidacaalíté Dios. Cayábacaté Dios iicáca Abraham íiwitáise Abraham yeebáidacaalíté Dios ipíchawáiseté judíocani yái Abrahamca. Iná yéewa yái Abrahamca, càicanide iyúwa nàawirimi macái càmiyéi judío yeebáidéeyéica Dios. Càita mabáyawanáca Dios iicáca càmiyéi judío nacái, neebáidacaalí Dios, éwita càmicáaníta namàni circuncisión. ¹² Yácata judíonái yàawirimi nacái, yái Abrahamca, cawinácaalí judíonái yeebáidéeyéica Dios càide iyúwaté Abraham yeebáidáaná ipíchawáiseté judíocani.

La promesa se cumple por medio de la fe

¹³ Píalíacuéwa Abraham íyacaté cawàwanáta quinientos camuí ipíchawáiseté Moisés yàasu èerité. Bàaluité Dios icàlidaca Abraham irí cáimiétacanéeri iyúni yàanápínaté Abraham irí macái cáli iyéerica cháì èeri irìcu, itaquénáinámi irí nacái Abraham yáapicha. Quéwaté Dios càmirita icàlida Abraham irí càiri tàacáisi cáimiétacanéeri iyú ìwalíse yái Abraham imànínáca càide iyúwa Dios itàacái ímáaná profeta Moisés itànèericaté, bàaluitécáiná canátàacáwa Moisés yàasu cuyàluta Abraham yàasu èerité. Néese Dios icàlidacaté Abraham iríni Abraham yeebáidacaalíté Dios imànínápínaté Abraham irí cayábéeri. Yáté mabáyawanáca Dios iicáca Abraham. ¹⁴ Abénaméeyéi judío náimaca iwàwacutáanása wamànica càide iyúwa profeta Moisés yàasu cuyàluta ímáaná yéewanápinása Dios imànica walí cayábéeri, yái cayábéerica Dios icàlidéericaté ìwali Abraham irí cáimiétacanéeri iyú. Quéwa càmita báisi natàacái. Báisícaalítáni, yá canéerica iwèni meedátáni, yái weebáidáanáca Dios, canéerica iwèni nacái yái tàacáisi Dios icàlidéericaté Abraham irítá, canácaináta wenàiwica yáaliméeri imànica macáita càide iyúwa profeta Moisés yàasu cuyàluta ímáaná. ¹⁵ Càmita yéewa cayába wáapicha Dios profeta Moisés yàasu tàacáisi iyú, yácáiná Dios itàacái yásáidaca cabáyawanáca wía, iwàwacutá nacái Dios

yùuwichàidaca wía wabáyawaná ìwalísewa. Dios itàacái ìyaca cháí èeri irìcu, íná yéewa wáalíacawa cabáyawanáca wía macáita, wía èeri mìnánáica.

¹⁶ Wáalíacawa canácata wééná yáaliméerica imànica macáita machacàníiri iyú càide iyúwa Dios itàacái ímáaná. Iná iwàwacutá Dios imànica walí cayábéeri mawèníiri iyú, wía yeebáidéeyéica Dios, yéewacaténá macáita wía Abraham itaquénáinámica, weedáca waliwa yái cayábéerica Dios icàlidéericaté ìwali cáimiétacanéri iyú wàawirimi Abraham irí, wía judíoca, píacué nacái càmíiyéica judío. Yái cayábéerica, càmíiricata abéta walípiná, wía judíoca yeebáidéeyéica Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté. Néese Dios imànipiná cayábéeri càmíiyéi judío irí canánama nacái, cawinácaalí yeebáidéeyéica Dios càide iyúwaté Abraham yeebáidáaná. Càita Dios iicáca Abraham iyúwa wàawirimi, macáita wía yeebáidéeyéica Dios. ¹⁷ Dios icàlidacaté càiri tàacáisica Abraham irí bàaluté. Dios ímacaté: “Nudéca numàacaca pía madécaná wenàiwica íiwitáaná yàawiripiná pía”, ímacaté yái Diosca. Iná mabáyawanáca Dios iicáca madécaná wenàiwica íiwitáaná cawinácaalí yeebáidéeyéica Dios càide iyúwaté Abraham yeebáidáaná. Yácata Wacuèriná Dios wàawirimi Abraham yeebáidéericaté, yái Diosca icáucàidéerica yéetéeyéimiwa, yáaliméeri nacái idàbaca wawàsi càmíiricáwa ìya siùca.

¹⁸ Ewitaté máinicáanáta béericani yái Abrahamca, càicáanáta Abraham yeebáidacaté Dios itàacái yéewanápináté idènlaca ìiriwa. Ináté “Madécaná wenàiwica íiwitáaná yàawiricani”, yái Abrahamca, càide iyúwaté Dios icàlidáaná iríni: “Manùbéeyéipiná pitaquénáinámica”, ímacaté yái Diosca. ¹⁹ Abraham idènlacaalíté batéwa cien camuí, yáté yeebáidacaté Dios mamáalàacata, éwitaté Abraham yáalíacáanáta néesáanápinátéwa mesúnamáita, yái Abrahamca, úa nacái yàacawéetúa Saraca. Càité Abraham yeebáidaca Dios, éwita máinicáanáta béeyéica nía nadèlianápináté néenibewa. ²⁰ Abraham yeebáidacaté Dios mamáalàacata. Càmitaté Abraham iwènúada íiwitáisewa tàacáisi íicha Dios icàlidéericaté irí cáimiétacanéri iyú imàacáanápináté quéenibeca Abraham. Yeebáidacaté Dios manúsiwata cachàiníwanái mamáalàacata. Yàacaté nacái Dios irí cayábéeri. ²¹ Yáté Abraham yeebáidaca macái ichàini iyúwa cachàinica Dios, yáaliméericaté imànica macáita càide iyúwaté ímáaná Abraham irí cáimiétacanéri iyú. ²² Abraham yeebáidacaalíté Dios tàì íiméeri iyú, yá mabáyawanácaté Dios iicácani.

²³ Càmitaté natànàa abéerita Abraham ìwali mabáyawanácaté Dios iicácani. ²⁴ Néese natànàacaté càiri tàacáisi wàwali nacái, mabáyawanáciná Dios iicáca wía weebáidacaalí Dios, yái Dios imichàidéericaté Wáiwacali Jesús yéetácáisi íicha. ²⁵ Dios imàacacaté Jesús yéetácawa wabáyawaná ìwalíse iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Néeseté Dios imichàidaca Jesús yéetácáisi íicha yéewanápiná mabáyawanáca Dios iicáca wía.

5

Libres de culpa

¹ Iná siùcáisede mabáyawanáca Dios iicáca wía, wía yeebáidéeyéica Wáiwacali Jesucristo itàacáiwá. Mabáyawanáca Dios iicáca wía, íná cayábaca wáapicha Dios matuíbanáiri iyú Wáiwacali Jesucristo ìwalíse, Wáiwacali yéetácáináta wabáyawaná ìwalíse. ² Cristo yéetácátéwa wáichawalíná, íná cayábaca Dios iicáca wía, imànica walí cayábéeri, wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái. Yá manuíca wáináidaca wawàwawa Dios ìwali, casímái nacái wawàwa idècunitàacá wacùuca wàyáanápiná chènuniré Dios yáapicha icamaláná mèlumèlúiri irìcu, cáimiétaquéri iyú nacái, càide iyúwa Dios ìyáaná. ³ Càita nacái casímáica wawàwa siùcáisede iwàwacutácaalí wàuwichàacawa. Wáalíacáináwa yùuwichàacáisi yéewáidaca wía yéewacaténá màulenáca wía, cachàini nacái wáiwitáise Wáiwacali ìwaliwa wàidenianápiná wàuwichàanáwa mamáalàacata. ⁴ Màulenácaalí wía, yásí wáasáidaca weebáidaca Wáiwacali itàacáiwá tàì íiméeri iyú. Idécanáami càì wáasáidaca cachàinica wáiwitáise, yásí máini cachàiníwanái manuíca wáináidaca wawàwawa Wáiwacali ìwaliwa wáalimáanápiná wàidenlaca wàuwichàanáwa mamáalàacata àta wàanàacataléta chènuniré.

⁵ Néese manuúcaalí wáináidaca wawàwawa, yá càmita báí wía, yácáiná Dios imànipiná walí cayábéeriwa chènuniré càide iyúwaté ímáaná walí. Wáalíacawa Dios imàninápiná càì ibànùacáinaté Espíritu Santo wawàwaliculé, yáí Espíritu imàaquéerica wáalíacawa macáì wawàwalicuúsewa cáinináca Dios iicáca wía manuúsiwata.

⁶ Wáalíacawa cáinináca Dios iicáca wía, bàaluitécáiná càmicaalíté wáalimá wawasàaca wíawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yáté Cristo yàanàaca aléi èeri iriculé yàasu èerité, yáté yéetácawa wáichawalíná, wía báawéeyéica. ⁷ Máini càulenáca wéetácawa áiba wenàiwica íichawalíná wayúudàacaténáni, éwita cayábéericáaníta íiwitáiseni. Quéwa cayábasíwéericaalí íiwitáise, yá cawàwanáta abénaméeyéi yéetápinácawa íichawalíná nayúudàacaténáni.

⁸ Quéwa Dios ibànùacaté Cristo yéetáanápínátéwa wáichawalíná éwitaté cabáyawanácáaníta wía. Càité Dios yáasáidaca walí cáinináca iicáca wía. ⁹ Siúcáisede mabáyawanáca Dios iicáca wía Cristo yéetácáinatéwa wáichawalíná, íná yéewa wáalíacawa báisíiri iyúcani Cristo iwasàanápíná wíawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, èeri imáalàapínácaalíwa. ¹⁰ Wáalíacawa Dios iwasàanápíná wíawa, bàaluitécáiná idècunitàacá wàuwideca wamànica Dios, yáté cáinináca Dios iicáca wía, iwàwacaté nacáì imànica walí cayábéeri, Dios liri yéetácáinatéwa wabáyawaná ìwalíise. Íná yéewa cayábaca wáapicha Dios siúcáisede matuíbanáiri iyú. Néeseté Cristo imichàacatéwa yéetácáisi íicha, íná yéewa wáalíacawa báisíiri iyúcani Cristo iwasàanápíná wíawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, íiwitáise cáuri iyúwa, cachàiníiri nacáì, cayábacáiná wáapicha Dios siúcáisede matuíbanáiri iyú. ¹¹ Yá nacáì casíimáica wawàwa Dios yáapicha Wáiwacali Jesucristo ìwalíise, cayábacáiná wáapicha Dios matuíbanáiri iyú Cristo yéetácáinatéwa wáichawalíná.

Adán y Cristo

¹² Bàaluité, yáí idàbáanéericaté asíalica imànicaté ibáyawanáwa; càité idàbaca wenàiwicanáì imànica ibáyawanáwa cháì èeri irícu. Càité nacáì idàbaca néetácawa méetàuculé Dios íicha nabáyawaná ichùullacawa. Càité nacáì yéetácáisi yàanàaca macáì wenàiwicanáì ìwali macáicáináta namànicaté nabáyawanáwa. ¹³ Ipíchawáiseté Dios imàacaca itàacáìwa profeta Moisés irí israelitanáì irípiná, yáté macáì èeri mìnánáì yàawirináimi namànicaté nabáyawanáwa. Ínaté néetácawa nabáyawaná ichùullacawa. Càmicaalíté wenàiwica yáalíawa Dios iwàwáaná nàyaca machacàníiri iyútá, yá càmitaté cabáyawaná níatá. Quéwa náalíacatéwa. ¹⁴ Yáté wenàiwicanáì yéetácawa Adán yàasu èericatáiseté àta profeta Moisés yàasu èerité nacáì namànicáinaté nabáyawanáwa éwita càmicáanítaté nayáa àicu iyacaná càide iyúwaté Adán iyáaná abéeri àicu iyacaná íiwitáaná càmiríicaté Dios ibatàa wenàiwica iyáaca. Siúcade wéewáidacuéwa Adán ìwali, Cristo ìwali nacáì, yáí yàanèripínacaté madécaná camuí Adán idénáami.

¹⁵ Quéwa yáí Adán ibáyawanámicaté, máini áiba íiwitáanáde íicha yáí cayábéerica Dios imàníirica walí mawèníiri iyú. Madécaná wenàiwica néetácawa abéeri asíali ibáyawaná ìwalíise, yáí Adánca, quéwa Dios idéca imànica walí cayábéeri manuúsiwata mawèníiri iyú wía madécaná wenàiwicaca. Dios idéca imànica walí cayábéeri abéeri asíali ìwalíisená, yáí Jesucristoca. ¹⁶ Abéeri asíali ibáyawaná, yáí Adánca, máini áiba íiwitáanáde íicha yáí cayábéerica Dios imàníirica walí mawèníiri iyú. Cabáyawanáca macáita wenàiwica Adán ibáyawaná ìwalíise quéwa Dios idéca imànica cayábéeri mawèníiri iyú wenàiwicanáì irí abéeri asíali ìwalíisená, yáí Jesucristoca, mabáyawanácaalíté Dios iicáca wenàiwica imàníiyéicaté ibáyawanáwa manuúsiwata. ¹⁷ Báisíta wenàiwicanáì néetacatéwa abéeri asíali ibáyawaná ìwalíise, yáí Adánca. Quéwa Dios imànica walí cayábéeri manuúsiwata mawèníiri iyú, íná yéewa wáalíacawa báisíiri iyúcani, wía Dios iiquéeyéica mabáyawanéeri iyú, wàypíná cáimiétaquéri iyú, casíimáiri iyú nacáì wacáuca wàlisàì yáapichawa abéeri asíali ìwalíisená, yáí Jesucristoca.

¹⁸ Càité Adán ibáyawaná cabáyawanácaté imànica macáì wía èeri mìnánáica Dios yùuwichàidáanápínaté wía. Quéwa Jesucristo imànicaté cayábéeri càide iyúwaté Dios iwàwáaná yéetáanápínátéwa wabáyawaná ìwalíise yéewacaténá mabáyawanáca Dios iicáca

macáita wía. ¹⁹ Íimáanáca cabáyawanáca wía madécaná wenàiwicaca abéeri asiali ibáyawaná ìwalíse yái báawéerica abéeri asiali imàníricaté, yái Adánca, cà míricaté imàni càide iyúwaté Dios íimáaná. Càita nacái mabáyawanáca Dios iicápiná wía madécaná wenàiwicaca ìwalíse yái cayábéerica abéeri asiali imàníricaté, yái Jesucristoca, yái yeebáidéericaté iyúwa Dios ichùulianá imànica.

²⁰ Dios imàacacaté itàacáíwa profeta Moisés irí yéewacaténa wenàiwicanái yáaliacawa máini cabáyawanáca nía. Quéwa éwita wamànicáanítaté wabáyawanáwa manuísíwata, càicáaníta Dios imànicaté walí cayábéeri mawèníiri iyú manuísíwata cachàiníwanái wabáyawaná manuíri íicha. ²¹ Quéechatécáwa wenàiwica néetácatéwa méetàuculé Dios íicha càiripináta nabáyawaná ichùuliacawa. Quéwa siúcáisede Dios, yái cayábéeri íiwtáiseca, icúaca wía imànicaténá walí cayábéeri mawèníiri iyú, yá mabáyawanáca Dios iicáca wía, yàaca nacái wacáuca cà míiri imáalàawa Wáiwacali Jesucristo yéetácaí ìwalíse.

6

Muertos respecto al pecado pero vivos en Cristo

¹ Cawàwanáta áibanái iyúunáidaca nùasu tàacáisi íimáanáca cayábaca càicaalí wáimaca: “Wamànicué wabáyawanáwa mamáalàacata manuísíwata yéewanápiná macái èeri mìnanaí náaliacawa máiniiri cayábaca Dios íiwtáise néemàcáiná Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná manuíri íicha”, càì áibanái íináidacawa. ² ¡Càmírita! Wía yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacái càmita iwàwacutá wamànica wabáyawanáwa quirínama. Péemiacué comparación: Wenàiwica yéetéerimiwa càmita yáalimá imànica quirínama ibáyawanáwa chái èeri irícu. Càita nacái wía. Càica wíade iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa ibáyawaná íichawa, íná iwàwacutá càmita quirínama wamànica wabáyawanáwa. Wamànicaalí wabáyawanáwa mamáalàacata, càmita wáalimá wàyaca abédanamata Dios yáapicha. ³ ¿Càmitasicué píalíawa wadàbacaté wàyaca càide iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa ibáyawaná íichawa? Càité wadàbaca wàyaca weebáidacaalíté Cristo Jesús itàacái wabautizáanápínatéwa wáasáidacaténá weebáidaca. Siúcade wàyacáiná abédanamata Cristo Jesús yáapicha, yái yéetéericatéwa wáichawalíná, íná iwàwacutá wàyaca càide iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa ibáyawaná íichawa, càminápiná quirínama wamàni wabáyawanáwa. ⁴ Yái wabautizáanácawa, yácata yéetácaísi yéenáíwaná nacáiri. Càide iyúwa nabàliacaalí yéetéerimiwa càliculí irículé, càita nacái walicúacatéwa úni yáaculé càide iyúwa wéetáca nacáicaalíwa Cristo yáapicha wabautizácaalítéwa wáasáidacaténá weebáidaca Cristo itàacái. Wabautizácaalítéwa, yáté wáasáidaca wadàbacaté wàyaca iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa ibáyawaná íichawa. Wabautizácaalítéwa, yáté wáasáidaca Dios yàacaté wacáuca wàlisài yéewanápiná wàyaca wàlisài wáiwitáise yáapichawa càide iyúwaté Wáaniri Dios cachàiníiri íiwtáise imichàidáanáté Cristo yéetácaísi íicha.

⁵ Wàyacáiná abédanamata Cristo yáapicha, íná wadéca wadàbaca wàyaca iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa, càide iyúwaté Cristo yéetáanáwa. Càita nacái báisíiri iyú wadèniaca siúcáisede wacáuca wàlisàíwa Cristo yáapicha. ⁶ Wáaliacawa Dios idéca ichuìdaca wáicha wabáyawaná, yái wáiwitáise bàaluisàimi ichàinica, Cristo yéetácaí ìwalíse, yái natàtèericaté cruz ìwali, yéewanápiná chuìca wáicha wabáyawaná, yéewanápiná nacái càmita wamàni mamáalàacata wabáyawanáwa, iyúwa áibanái yàasu wenàiwicanái iwàwacutáaná íibaidaca mawèníiri iyú náiwacali iríwa. ⁷ Càide iyúwa yéetéerimiwa càminá imàni ibáyawanáwa quirínama chái èeri irícu, càita nacái wàyaca iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa ibáyawaná íichawa, íná iwàwacutá càmita quirínama wamàni wabáyawanáwa. ⁸ Wàyacáiná abédanamata Cristo yáapicha, íná wadéca wadàbaca wàyaca iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa, càide iyúwaté Cristo yéetáanáwa. Íná yéewa wáaliacawa báisíiri iyúcani wàyaca abédanamata Cristo yáapicha. ⁹ Cristo idéca imichàacawa yéetácaísi íicha, íná yéewa wáaliacawa càmita quirínama yéetáwa àniwa. Càmita quirínama yéetácaísi yáalimá imawèniadacani. ¹⁰ Cristo yéetácatéwa abé yàawiríata ichuìdacaténá wáicha wabáyawaná càiripináta, yái wabáyawaná

pícha pibáyawaná, yái píiwitáise bàaluisàimi ichànica. Yá pidécuéca pidàbaca píibaidacuéca Dios irípiná iyúwa yàasu wenàiwica. Yá pidécuéca peedáca piriwa yái cayábéeri iwènica: Dios imàacacué píibaidaca irípiná mabáyawanéeri iyú cháí èeri irícu, yá nacái imàacapinácué pìyaca yáapicha chènuniré càiripináta. ²³ Abéericata nawèni needáca naliwa cawinácaalí imàniyéica ibáyawanáwa. Needáca naliwa meedá yéetácáisi. Quéwa Dios imànica walí cayábéeri mawèñiri iyú, yàaca wacáuca càmlíri imáalàawa Wáiwacali Cristo Jesús yáapicha, wía yeebáidéeyéica itàacái.

7

Un ejemplo tomado del matrimonio

¹ Píacué nuénánái judíoca, yáaliyéicawa tàacáisi ìwali profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalicúise. Píaliacuéwa yái tàacáisi ichùullaca wenàiwica abéta idècunitàacá cáucani yái wenàiwicaca. ² Péemlacué comparación: Dios itàacái íimaca walí, caníríchúa inanái càmita udé uèpùacawa unìri íichawa àta yéetácatalétawa uícha, íimacáiná càì yái tàacáisica Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí. Quéwa unìri yéetácaalíwa uícha, yá imáalàacawa yái matrimoníoca, yásí canáca ubáyawaná éwita uedácaalí ulíwa áiba àniwa. ³ Iná uimácaalí áiba asíali yáapicha càmlíríca unìrisíwa idècunitàacá cáuca yái unìrica, yá umànica ubáyawanáwa. Quéwa unìri yéetácaalíwa uícha, yá imáalàacawa yái matrimoníoca. Yásí úalimá ucásàacawa áiba asíali yáapicha mabáyawanéeri iyú.

⁴ Càita nacái píacué nuénánáica. Bàaluté máini cabáyawanácuéca pía, ínáté càmitacué píalimá pímaníca càide iyúwaté Dios itàacái íimáaná, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté. Quéwa Cristo yéetácátéwa píichawalínácué, íná yéewa càicuéca píade iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa profeta Moisés yàasu tàacáisi íicha. Càmitacué quirínama yáalimá ichùullaca pía. Siúcáise de Cristo yàasu wenàiwicacuéca pía, yái imichèericatéwa yéetácáisi íicha. Càita wáalimá wamànica cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. ⁵ Bàaluté wàyaca wabáyawaná yáapichawa, yáté wéemíaca Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté íiméerica càinácaalí Dios iwàwaca wàyaca machacàníri iyú. Wáalíacátéwa càirínácaalí wawàsi Dios imáisaníericaté wamànica, ínáté máini wawàwacaté wamànica càiri wawàsi. Iná yái wabáyawanáca itécaté yàacawa wía yéetácáisi irículé méetàuculé Dios íicha càiripináta. ⁶ Quéwa idéca chuíca wáicha wabáyawaná, yái wáiwitáise bàaluisàimi ichànica, ichùulièricaté wamànica wabáyawanáwa méetàuculé Dios itàacái íicha. Iná Dios idéca iwasàaca wía wáibaidacaténá irípiná wacáuca wálisàì yáapichawa Espíritu Santo yèerica walí. Càmita quirínama iwàwacutá wamànica càide iyúwa wabáyawaná ichùullaná wía, yái wáiwitáise bàaluisàimica càmlíri iwàwa wamànica càide iyúwa Dios itàacái íimáaná, yái bàaluisàimi tàacáisica profeta Moisés itànèericaté.

El pecado que está en mí

⁷ Cawàwanáta áibanái wenàiwica iyúunáidaca nùasu tàacáisi íimáanáca báawaca meedáni yái tàacáisi Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí. ¡Càmírita! Néese, máini cayábéericani yái tàacáisica, quéwa núalíacáinatéwa Dios imáisaníata nuwàwaca numànica nubáyawanáwa, íná máini nuwàwacaté numànica nubáyawanáwa. Càmicaalíté tàacáisi imáisaníata nuwàwaca numànica nubáyawanáwatá, yá càmitaté máini nuwàwa numànica nubáyawanáwatá. ⁸ Quéwa máini cachàinícaté mamáalàacata yàacátéwa nubáyawaná ìwalíise yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalicúise, yái tàacáisi imáisaníericaté nuwàwaca numànica nubáyawanáwa. Yá nubáyawaná yáalimáidacaté núa ìwalíise yái Dios itàacáica, imàacáanápíná nuínáidacawa numànínápíná nubáyawanáwa macái íiwitáaná, macái wawàsi Dios imáisaníerica wamànica. Càmicaalí wáalíawa Dios imáisaníaca wamànica áiba wawàsi báawéeri, néese càmita máini wawàwa wamànica yái wawàsi báawéerica. ⁹ Bàaluté càmita núalía Dios imáisaníaca wawàwaca wamànica wabáyawanáwa, ínáté nùyaca matuíbanáita, càmita achúma nuínáidacawa nuwàwaca nubáyawaná ìwaliwa. Quéwa idécanáamité núalíacawa Dios càmita iwàwa wáináidacawa wamànínápíná wabáyawanáwa,

yá máini cachànicaté mamáalàacata yàacatéwa nubáyawaná ichàini nuwàwáanápínaté numànica nubáyawanáwa. Yá núaliacatéwa cabáyawanáca núa, iwàwacutáanápínaté nacái nuétácawa méetàuculé Dios ícha càiripináta nubáyawaná ichùuliacawa. ¹⁰ Dios imàacacaté itàacái cayábéeriwa profeta Moisés irí yáasáidacatéwá walí càinácaalí iwàwacutáaná wamànica wàyacatéwá casímáiri iyú, mabayawanéeri iyú nacái Dios yáapicha. Quéwa nubáyawaná ichiwáidaca núa numànínapíná nubáyawanáwa, íná yái tàacáisica imàacacaté núaliacawa cabáyawanéerica núa, iwàwacutáanápínaté nacái nuétácawa méetàuculé Dios ícha càiripináta. ¹¹ Yáté nubáyawaná yáalimáidaca núa Dios itàacái cayábéeri iwálise, yáté nubáyawaná ichiwáidacaté núa. Yá nubáyawaná cabáyawanáca imànicaté núa Dios itàacái iyú, nuétáanápínatéwa méetàuculé Dios ícha càiripináta nubáyawaná ichùullacawa.

¹² Máini cayábéericani, yái tàacáisica Dios imàaquéricaté profeta Moisés irí, imáisanlàcáiná wamànica wabayawanáwa. Máini cayábéerica nacái yái tàacáisi imáisanieràica wawàwaca wamànica wabayawanáwa. Yái tàacáisica yéewáidaca wía wàyacatéwá machacànìiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Cayábéericani yái tàacáisica iyúudàacáiná wía wàyacatéwá casímáiri iyú. ¹³ Yái cayábéeri tàacáisica profeta Moisés itànèericaté, canáca yéewaná wayúunáidaca báawéericani iwálise yái ímáanáca iwàwacutáca wéetácawa méetàuculé Dios ícha càiripináta wabayawaná ichùuliacawa. ¡Càmíirita! Néese máinicáiná cabáyawanáca núa, íná núaliacáinátéwa Dios itàacái cayábéeri imáisanlàca numànica nubáyawanáwa, ínaté máini nuwàwaca numànica nubáyawanáwa, yá iwàwacutácaté nuétáanápínáwa méetàuculé Dios ícha càiripináta. Iná yéewa núaliacawa amaléeri iyúni, máini báawacani yái nubáyawanáca, nubáyawanácainá ichùullaca numànica nubáyawanáwa éwita núaliacáanáta Dios itàacái cayábéeri imáisanlàca numànica càiri.

¹⁴ Wáaliacawa báisiri iyú cayábéericani yái tàacáisica profeta Moisés itànèericaté yácáiná Espíritu Santo imàacacaté Moisés itànàacani. Quéwa báawéeri meedá nuíwítáise càide iyúwa macái èeri m̀nanái íiwítáise iyáaná: Nubáyawaná ichùullaca núa cachàinìiri iyú numànínapíná nubáyawanáwa, càide iyúwa áiba náiwacali báawéeri íiwítáise ichùullaná cachàinìiri iyú yàasu wenàiwicawa íbaidéerica irí mawènìiri iyú càiripináta. ¹⁵ Càmita núalía cáná yéewa nuíwítáise càica iyaca; càmita numàni càide iyúwa nuwàwáaná, néese, numànicáita meedá báawéeri wawàsi càmirica nuwàwa numànica, yái máinìirica báawaca nuicáca. ¹⁶ Báawaca nuicáca yái numàníirica, càita nudéca núasáidaca núaliacawa cayábéerica Dios itàacái, báisìirica nacái. ¹⁷ Iná núa, idènièrica wàlisài íiwítáisewa, càmita nuwàwa numànica nubáyawanáwa. Quéwa éwita càmicáanáta nuwàwa numànica nubáyawanáwa, càicáanáta nuíwítáise bàaluisàimi cabáyawanéeri ichùullaca numànínapíná nubáyawanáwa. ¹⁸ Núaliacawa canáca irí cayábéeri, yái nuíwítáise bàaluisàimi cabáyawanéerica. Ewita nuwàwacáanáta numànica cayábéeri, càicáanáta càmita núalimá càì numànica nuchàini iyúwa. ¹⁹ Càmita numàni cayábéeri càide iyúwa nuwàwáaná, néese numàni mamáalàacata nubáyawanáwa, yái càmirica nuwàwa numànica. ²⁰ Iná numànicaalí yái càmirica nuwàwa numànica, yá càmita núa yái iwàwéerica imànica íbáyawanáwa, néese nuíwítáise bàaluisàimi cabáyawanéeri, yácata ichùulìerica numànínapíná nubáyawanáwa.

²¹ Càì ichàbaca núa, macái èerita nuwàwacatáita numànica cayábéeri, càmita yéewa numànicani, néese numànicáita yáawami nubáyawanáwa. ²² Máini cáinínaca nuicáca Dios itàacái. ²³ Quéwa iyaca nuwàwalìcu áiba chàinisi càmirica imàaca nuínáidacawa machacànìiri iyú, ipéliéri nacái nuíwítáise wàlisài íipunita. Yácata nuíwítáise, yái cachàini, yái nuíwítáise bàaluisàimi cabáyawanéerica, idacuèrica núa iyúwa presoíri.

²⁴ ¡Máini achúmaca nuwàwa! ¿Cawiná iwasàapíná núa ícha yái nubáyawaná ichàinica iwàwéerica itéca núa yéetácáisi irìculé, nuétácaténáwa méetàuculé Dios ícha càiripináta nubáyawaná ichùullacawa? ²⁵ Abéericata Dios yáaliméeri ichuidaca nuícha nubáyawaná iwálise yái cayábéerica Wáiwacali Jesucristo imànìiricaté nulípiná, íná nùaca Dios irí cayábéeri. Càita nùyaca cháì èeri irìcu: Nuwàwaca numànica càide iyúwa Dios ichùullaná

wamànica, quéwa nuíwitáise bàaluisàimi cabáyawanéeri ichùullaca núa mamáalàacata numànínápiná nubáyawanáwa. Quéwa Dios idéca ichuìdaca nuícha nubáyawaná.

8

La vida conforme al Espíritu de Dios

¹ Iná yéewa wáalíacawa Dios càmita yùuwichàidapíná wíawa wabáyawaná ìwalísewa infierno irìcu, yái manuírì quicháica, wía ìyéeyéica abédanamata Cristo Jesús yáapicha. ² Yácáiná Espíritu Santo yàaca wacáuca càmiri imáalàawa, wía ìyéeyéica abédanamata Cristo Jesús yáapicha. Yá Espíritu Santo ichàini ichuìdaca wáicha wabáyawaná, yéewanápiná càmita iwàwacutá wamànica mamáalàacata càide iyúwa wabáyawaná ichùullaná wía, yái wáiwitáise bàaluisàimica iwàwéerica itéca wía yéetácáisi irìculé, wéetácáténáwa méetàuculé Dios ícha càiripináta. ³ Dios imàacacaté itàacáywa profeta Moisés irí, quéwa wáalimáidacaalíté wamànica càide iyúwa yái tàacáisi ímáaná, yáté càmita wáalimá wachuìdaca wáichawa wabáyawanáwa máinicáinaté wawàwa wamànica wabáyawanáwa, wía èeri mìnánáica. Quéwa Dios idéca imànica walí yái cayábéerica càmiricaté wáalimá wamànica: Dios ibànùacaté Iiriwa càiride iyúwa waicacánáwa, wía èeri mìnánái imàníyeyéica ibáyawanáwa. Dios ibànùaca Iiriwa yéetáanápináwa iyúwa sacrificio wabáyawaná ìwalíse. Càité Dios yùuwichàidaca Iiriwa wabáyawaná ìwalíse ichuìdacadaténá wáicha wabáyawaná. ⁴ Dios imànicaté càì yéewanápiná wáalimá wàyaca machacàníri iyú càide iyúwa ichùullaná wía irìcuíse yái tàacáisi Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí. Iwàwacutácáiná càmita wamàni càide iyúwa wáiwitáise bàaluisàimi cabáyawanéeri iwàwáaná, néese iwàwacutá wamànica càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná wamànica.

⁵ Cawinácaalí wenàiwica imànírica càide iyúwa íiwitáise cabáyawanéeri iwàwáaná, íináidacawa meedá wawàsi ìwali isímáidéeripinácani báawéeri iyú. Quéwa cawinácaalí imànírica càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná, íináidacawa imànicaténá wawàsi casímáiripináca Dios iicá. ⁶ Cawinácaalí wenàiwica imàaquéeyéica yáawawa namànicaténá càide iyúwa náiwitáise cabáyawanéeri iwàwáaná, yá náiwitáise itépiná níawa yéetácáisi irìculé méetàuculé Dios ícha càiripináta nabáyawaná ìwalísewa. Quéwa cawinácaalí imàaquéeyéica yáawawa namànicaténá càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná, nadènlaca nacáuca càmiri imáalàawa, nàya nacái matuíbanáiri iyú, cayábacáiná náapicha Dios. ⁷ Cawinácaalí wenàiwica imàaquéeyéica yáawawa namànicaténá càide iyúwa náiwitáise cabáyawanéeri iwàwáaná, nàuwideca namànica Dios, càmicáiná náalimá namànica càide iyúwa Dios itàacái ímáaná, càmita nacái nawàwa namànica càì. ⁸ Iná cawinácaalí ìyéeyéica càide iyúwa náiwitáise cabáyawanéeri ichùullaná nía, càmita náalimá namànica yái casímáirica Dios iicá.

⁹ Píacué quéwa, càmitacué pìya càide iyúwa bàaluisàimi íiwitáisesi ìyáaná, néese núalíacué pìyaca càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná, yácáiná Espíritu Santo ìyacué piwàwalícu yàacawéeridacadaténácué pía. Cawinácaalí wenàiwica canéerica irí Espíritu Santo Cristo ibànùerica walí, càmirica Cristo yàasu wenàiwicacani. ¹⁰ Cristo ìyacaalícué piwàwalícu, yá cáuca Espíritu Santo imànica píiwitáise càiripináta, éwitacué yái píinaca pidènièricuéca cháì èeri irìcu yéetácáanítawa áibaalíwa, machawàacacáiná wainá macáita ìwalíse yái wàawirimi Adán ibáyawanáca. Cáuca Espíritu Santo imànicuéca píiwitáise, mabáyawanácáinácué Dios iicáca pía. ¹¹ Wáaniri Dios icáucàidacaté Jesús yéetácáisi ícha. Néeseté Dios ibànùaca Espíritu Santo ìyacadaténá wawàwalícu. Espíritu Santo ìyacaalícué piwàwalícu, yásí Dios icáucàidapínácué píawa wàlisàì iyú yéetácáisi ícha áibaalípiná càide iyúwaté Dios icáucàidáanáté Cristo yéetácáisi ícha. Yá Dios icáucàidapínácué píawa Espíritu Santo ichàini iyú, yái Espíritu ìyéericuéca piwàwalícu.

¹² Iná nuénánái, wáalíacáináwa Dios icáucàidapíná wíawa, íná iwàwacutá wamànica càide iyúwa Espíritu Santo ichùullaná wía. Picácué wamàni iyúwa wáiwitáise bàaluisàimi cabáyawanéeri ichùullaná wía. ¹³ Pimànicaalícué píacawa càide iyúwa píiwitáise bàaluisàimi

cabáyawanéeri ichùullianá, yá péetápinácuécawa méetàuculé Dios ícha càiripináta. Quéwa pimàacacaalícué Espíritu Santo iyúudàacuéca pichuìdaca píchawa pibáyawanáwa, yái píiwitáise bàaluisàimi ichàinica, yá pìyapinácuéca càiripináta.

¹⁴ Macái imàníyéica càide iyúwa Espíritu Santo yàalàaná nía, níacata Dios yéenibe.

¹⁵ Yái Espíritu Santo Dios ibànuèrica walí càmita máini ichùulla wía cachàiníiri iyú, càmita nacái cáalu imànica wía, càide iyúwa áiba náiwacali ichùullianá yàasu wenàiwicawa cachàiníiri iyú. Néese Espíritu Santo imàacaca Dios yéenibeca wía, íná yéewa wamáidaca Dios irí: “¡Pía Wáaniri!” còi wáimaca Dios irí. ¹⁶ Yái Espíritu Santoca, yácata icàlidéerica walíni wawàwalícuíse, Dios isùmanáireca wía. ¹⁷ Dios yéenibecáiná wía, íná Dios yàapiná walí cawèníiri càide iyúwaté ímáaná cáimiétacanéri iyú. Yá weedápiná yái cawèníirica Cristo yáapichawa, wàuwichàacáináwa Cristo irípiná weebáidacáiná itàacái, wàyacaténa cáimiétaquéri iyú yáapicha chènuniré icamaláná mèlumèluíri irícu.

La gloria que ha de venir

¹⁸ Nuicáca iyúwa achúméerína meedá yái wàuwichàanácawa cháí èeri irícu nuínáidacáináwa ìwali yái wàyáanápínaca cáimiétaquéri iyú Wáiwacali yáapichawa chènuniré icamaláná mèlumèluíri irícu wacùacaténa yáapicha macáita. ¹⁹ Macáita wawàsi Dios idàbéericaté cháí èeri irícu, capíraléeri cáli ínata nacái, macáita máini natuíyàaca wéenáiwana yàanàaca caquialéta, Dios yáasáidacatáipínacata yéenibeca wía. ²⁰ Dios yùuwichàidacaté macáita wawàsi idàbéericaté, íná càmita máini cayábaca nàyaca siùcade, Dios ínáidacáinatéwa yùuwichàidáanápínaté nía. Quéwa Dios iwàwacaté iwasàaca macáita wawàsi yùuwichàacáisi ícha áibaalípiná. ²¹ Macái wawàsi Dios idàbéericaté, áibaalípiná Dios iwasàapíná níawa báawéeri ícha, càmita quirínama nacái nabadácawa, néese nàypíná cayábéeri iyú wáapicha, wía Dios yéenibeca, wàyapínacáiná mabáyawanáwaca, cáimiétaquéri iyú nacái Dios icamaláná mèlumèluíri irícu. ²² Wáalíacawa macái wawàsi Dios idàbéericaté cháí èeri irícu, capíraléeri cáli ínata nacái, macáita yái iyéerica idéca yùuwichàacawa déecuíri iyú Dios idàbacatáiseté yùuwichàidaca nía àta siùca nacáide, èeri mìnanaí ibáyawaná ìwalíse. Yá macáita nàuwichàacawa, càide iyúwa inanái ùuwichàacaalíwa umusúadacaténa iicá èeri. ²³ Càmita abéta yùuwichàacawa yái macáita wawàsi Dios idàbéerica, wíacáaníta nacái wàuwichàacawa, wía Dios yèeyéicaté irí Espíritu Santo wáalíacaténa Dios imàníinápíná walí cayábéeri càide iyúwaté ímáaná walí. Wàuwichàacawa wáináidacawa wawàwalícuísewa idècunitàacá watuíyàaca wéenáiwana yàanàaca, Dios yáasáidacatáipínáta yéenibeca wía imichàidacaalípiná wíawa yéetácáisi ícha. ²⁴ Dios idéca iwasàaca wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa, imànicaténá walí cayábéeri áibaalípiná wapíchalécáwa. Imáaláidacaalíté imànica walí yái cayábéerítá, yá càmita iwàwacutá watuíyàacatáni. ²⁵ Quéwa càmitàacá yéewa waicáca yái cayábéeri watuíyèerica siùcade, íná iwàwacutá watuíyàaca mamáalàacatani, matuíbanáiri iyú, càmita nacái waméyáawa watuíyàacani.

²⁶ Càita nacái Espíritu Santo iyúudàaca wía, ichàiniadaca wáiwitáise, càmicáiná wáalíawa cayába càinácaalí iwàwacutáaná wasutáca Dios ícha càide iyúwa iwàwacutáaná wáalíacawa. Quéwa Espíritu Santo isutáca walípiná Dios ícha manuísíwata. Isutáca walí Dios ícha tàacáisi iyú càmírira yéewa èeri mìnanaí yáalimá icàlidaca natàacái iyúwa. ²⁷ Diosca, yái yáalíerica wawàwa, yáalía nacái yéemìaca càinácaalí ímáaná yái tàacáisi Espíritu Santo icàlidéerica, yácáiná Espíritu Santo isutáca walí Dios ícha càide iyúwa Dios iwàwáaná, wía Dios yéenibeca.

Más que victoriosos

²⁸ Wáalíacawa macáita yái wachàbáanácawa, wía Dios yàasunáica, Dios idéca imàacaca ichàbacawa, iyúudàacaténa wía, yéewanápíná wàyaca càide iyúwa iwàwáaná, wía cáininéeyéica iicáca Dios, Dios imáidéeyéica càide iyúwaté ínáidáanáwa imáidáanápínaté wía yàasunáipínáwa. ²⁹ Dios yáalíacatéwa wàwali bàaluitésíwa, yáté

ínáidacawa imàacáanápínaté wadè̀nàca waicácanáwawa Dios Iiri iicácanáwa nacáiri, wadè̀nàcaténá nacái wáiwitáisewa càide iyúwa Dios Iiri íiwitáise iyáaná yéewanápiná wabè̀ricani, yái Iirica, icuèrica wía manùbéeyéica. ³⁰ Wía Dios ínáidéeyéicatéwa ìwali quèchatécáwa imàacáanápínaté wàyaca càide iyúwa Iiri iyáaná, wíacata Dios imáidéeyéicaté yàasunáipínáwa. Wía Dios imáidéeyéicaté yàasunáipínáwa, wíacata nacái mabáyawanéeyéicaté Dios iicá. Wía Dios iiquéeyéicaté mabáyawanéeri iyú, wíacata nacái Dios ínáidéeyéicatéwa ìwali imàacáanápíná wàyaca cáimiétacanéeri iyú yáapicha chènuniré icànéeyéipíná Dios icamaláná mèlumèluíri iyú.

³¹ ¡Iná péemiacué cayábani, nuénánái! ¡Dios yàacawéeridacáiná wía, íná canácata yáaliméerica imáalàidaca wía! ³² Dios càmitaté imáisanàca wáicha Iiriwa, càmitaté nacái icùa Iiriwa yùuwichàacáisi íicha, néese Dios ibànùacaté Iiriwa yéetáanápínatéwa wáichawalíná wabáyawaná ìwalíise. Dios imànicáináté walí yái cayábéeri manuísíwéerica, íná yéewa wáalíacawa báisíiri iyúcani Dios yàanápíná walíni Iiri yáapichawa, macáita yái wamáapuèrica. ³³ ¡Canácata yáaliméeripíná icháawàaca wabáyawanámi iináwaná ìwali Dios irí, wía Dios yeedéeyéicaté yàasunáipínáwa! Yácáiná idéca mabáyawanáca Dios iicáca wía. ³⁴ ¡Canácata yáaliméeripíná yúucaca wía infierno iriculé wabáyawanámi ìwalíise!, yácáiná Cristo Jesús yéetácatéwa wáichawalíná wabáyawaná ìwalíise, imichàacaté nacáiwa yéetácáisi íicha. Yáté yàacawa chènuniré yáawinacaténáwa Dios yéewápuwáise icùacaténá macáita Dios yáapicha. Jesucristo isutáca iyaca Dios íicha walípiná mamáalàacata, itàaníca wawicáu Dios yáapicha. ³⁵ ¡Canácata yáaliméeripíná yeedáca wía Cristo íicha, yái cáininéerica iicáca wía! Ewita wàuwichàacaalíwa, éwita nacái máinícaalí achúmaca wáináidaca wawàwawa, éwita nacái nàuwichàidacaalí wíawa Wáiwacali ìwalíise weebáidacáiná itàacái, éwita máapicaalí wía manuísíwata, éwita catúulécanácaalí wía, éwita máinícaalí nawàwa namànica walí báawéeri, éwita nanúacaalí wíawa, càicáaníta canácata yáaliméeri yeedáca wía Cristo íicha, yái cáininéerica iicáca wía. ³⁶ Aiba profeta icàlidacaté Dios itàacái bàalutité íiméerica càinácaalí Dios yàasu wenàiwicanái yùuwichàanápínatéwa. Iimacaté:

“Mamáalàacata nawàwa nanúaca wía weebáidacáiná pitàacái. Càide iyúwa wenàiwica itécaalí ipírawa oveja alé yàatalé inuérica píraí, càita nacái nawàwa nanúaca wía”, íimacaté yái profetaca.

³⁷ Quéwa éwita wàuwichàacáanítawa càiri wawàsi ìwalíise, càicáaníta wamawè̀nàdaca wàacawa macái báawéeri íiwitáaná, cachàiníwanái mamáalàacata nacái wáiwitáise Wáiwacali Jesucristo ìwaliwa, ichàini iyú nacái, iyúudàacáiná wía, yái Wáiwacalica cáininéericaté iicáca wía, yéetáanápínatéwa wáichawalíná. ³⁸ Núalíacáináwa báisíiri iyúcani canácata yáaliméeri yeedáca wía Dios íicha yái cáininéerica iicáca wía. Ewita wéetácaalíwa, éwita wàyacaalí quiríta nacái, càicáaníta canácata yáaliméeri yeedáca wía Dios íicha. Angelnái nacái, demonio íiwacanánái nacái càmita náalimá needáca wía Dios íicha. Canácata báawéeriquéi yáaliméeri yeedáca wía Dios íicha, yái báawéerica iyéerica siúcade, càita nacái báawéeri iyéeripíná wapíchalécáwa, canácata yáaliméeripíná yeedáca wía Dios íicha. ³⁹ Ewita wàacaalíwa dùlupùta yàasu cáli néré, càita nacái walicùacaalíwa depuúwalé cáli iriculé, càicáaníta canácata yáaliméeri yeedáca wía Dios íicha. ¡Yá canáca áiba wawàsi Dios idàbéericaté yáaliméeripíná yeedáca wía Dios íicha, yái wáalíericawa cáinináca iicáca wía ibànùacáináté Wáiwacali Cristo Jesús yéetáanápínatéwa wáichawalíná wabáyawaná ìwalíise!

9

Dios ha escogido a Israel

¹ Núa, yeebáidéerica Cristo itàacái, núumacué píri báisíiri iyú, càmitacué nacái nuchìwáida pía. Espíritu Santo imàacacáiná matuúibanáica nuwàwa, íná yéewa núalíacawa nucàlidacani báisíiri iyú. ² Máiní catúulécanáca numànica nuwàwawa nuénánái israelitanái ìwaliwa, achúma nacái nuwàwa mamáalàacata nàwali. ³ Máiní cáinináca

nuicáca nuénánáisiwawa, nùawiría yéénánái, ínáté batéwa nuwàwacaté càmita Cristo yàasu wenàiwica núa Dios yùuwichàidáanápínáté núa càiripináta nùalimácaalí nuétácawa nuénánái israelita íchawalínáwa, nuwasàacaténá nía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Quéwa càmita yéewa nuétácawa náichawalíná nabáyawaná ìwalíse, éwita cáininácáaníta nuicáca nía manuísíwata. ⁴ Israel itaquénáinámica nía. Dios yeedácaté nía yàasunáipináwa iicácaténá nía iyúwa yéenibewa. Bàaluité Dios ìyacaté nàacuésesemi icamaláná mèlumèluíri irícuwa. Imànicaté nacái náapicha wawàsi icùanápínáté nía. Imàacacaté nacái itàacáywa profeta Moisés irí, yéewacaténá israelitanái yáaliácawa càinácaalíté Dios iwàwáaná nàyaca. Dios yéewáidacaté nía nacái namànicaténá culto nàacaténá Dios icàaluíniná. Icàlidacaté nacái nalí cáimiétacanéeri iyúni imànínápínáté nalí cayábéeri manuísíwata. ⁵ Níái israelitaca, níacata wàawirináimi itaquénáinámica. Néeseté Wáiwacali, yácata israelitanái yàasu Mesías, yái nacuèrinápínáca Dios ibànuericaté nalí. Wáiwacali yàanàacaté aléi èeri irículé, yáté imusúaca iicá èeri iyúwa israelitasàiri. Yái Wáiwacali, yácata Wacuèriná Diosca cachàiníríca náicha canánama, icuèrica nacái macáita, íná wàacué Wáiwacali iríwa cayábéeri càiripináta. Báisíta, amén.

⁶ Quéwa éwita càmicáaníta macáita Israel itaquénáinámi neebáida Dios itàacái, càicáaníta Dios càmita yúuca íchawa itàacáywa icàlidéericaté nalí cáimiétacanéeri iyú, ímérica imànínápíná nalí cayábéeri. Quéwa càmita Dios iicá macáita Israel itaquénáinámi iyúwa yàasunáywa, báisi israelitanáisiwaca, níacáiná abenaméeyéi néená càmita neebáida Jesucristo itàacái. ⁷ Dios càmita iicá iyúwa yàasunáywa macáita Abraham itaquénáinámi, yácáiná Dios càì ímacaté Abraham irí: “Nuicápiná iyúwa nùasunáywa pìiri Isaac itaquénáinámi”, càì ímacaté yái Diosca, éwita Abraham idènlàcáanítaté yéenibewa áibanái. ⁸ Iná yéewa wáaliácawa Dios càmita iicá iyúwa yéenibewa macáita Abraham itaquénáinámi, néese níawamita cawinácaalí yeebáidéeyéica Dios itàacái Dios icàlidéericaté Abraham irí cáimiétacanéeri iyú, ímérica Dios imànínápínáté cayábéeri Abraham itaquénáinámi irí. ⁹ Dios icàlidacáináté Abraham iríni cáimiétacanéeri iyú imàacáanápínáté quéenibeca Abraham. Yáté càì Dios ímaca: “Aiba camuípíná numàacapíná quéenibeca pírí úara piàcawéetúaca Saraca, yá udènlàpináca uùriwa”, ímacaté yái Diosca.

¹⁰ Iyaca áiba wawàsi nacái: Wàawirimi Abraham ìiri ípidenéericaté Isaac idènlàcaté yéenibewa yàacawéetúca Rebeca yáapichawa. Pucháiba asianáica níara Isaac yéenibeca. Ibèeri ípidenáté Esaú, iméeréeri nacái ípidenáté Jacob. ¹¹⁻¹³ Quéwa ipíchawáiseté namusúca naicá èeri, ipíchawáiseté nacái namànica cayábéeri, báawéeri nacái, yáté Dios ímaca Rebeca irí: “Ibèeri íbaidapíná iméeréeri iríwa”, càité ímaca yái Diosca. Càité nacái profeta itànàacaté tàacáisi nàwali Dios inùmalícuíse. Dios ímacaté: “Cáininácaté nuicáca Jacob, quéwa càmitaté nuedá Esaú nùasu wenàiwicapínáwa”, càité ímaca yái Diosca. Càita wáaliácawa Dios yeedáca nía yàasu wenàiwicanápínáwa càide iyúwaté ínáidáanáwa. Yásí imáidaca wenàiwica yàasunáipínáwa quéwa càmita ìwalíse yái namàníríca.

¹⁴ Iná cawàwanáta áibanái ímaca báawacasa Dios íwítáise càmicáiná imáida wenàiwica yàasunáipínáwa ìwalíse yái namàníríca. ¡Càmíríta! ¹⁵ Dios ímacáináté profeta Moisés irí: “Nuicápiná napualé cawinácaalí nuwàwéeyéica nuicáca ipualé. Càita nacái catúulécanápíná nuicáca cawinácaalí nuwàwéeyéica nuicáca itúulécaná”, càité Dios ímaca. ¹⁶ Iná yéewa wáaliácawa Dios càmita iicá wenàiwica ipualé ìwalíse yái nawàwéerica, ìwalíse nacái yái namàníríca macái nachàini iyúwa. Néese iicáca napualé ínáidacáináté imànínápíná nalí cayábéeri. ¹⁷ Càité nacái bàaluité Dios ímacaté faraón irí, yái icuèricaté Egipto yàasu cáli. Dios ímacaté: “Nudéca numàacaca picùaca piàsu cáliwa nùasáidacaténá nuchàiniwa macái èeri mìnánái irí numànicaalípiná pírí wawàsi caiyéininéeri. Iná yéewa macái èeri mìnánái yéemìapíná nuináwaná ìwali”, ímacaté yái Diosca. ¹⁸ Càita wáaliácawa catúulécanáca Dios iicáca cawinácaalí Dios iwàwéeyéica iicáca itúulécaná. Dàalaca nacái imàacaca áibanái íwítáise dàalacaténá náináidacawa nawàwalícuísewa.

¹⁹ Cawàwanáta píimaca píináidacawa piríwa: “Dios imànicáiná càì, íná canáca yéewaná Dios yùuwichàidaca báawéeyéi wenàiwica Dios imàacacáiná namànica nabáyawanáwa”, càì píináidacawa cawàwanáta. ²⁰ Picá càì píimaca. Wenàiwicacáiná píá meedá, canáca yéewaná pisutáca péemlawa Dios cáná yéewa imàni wawàsi. Péemla comparación: Canácatáita càì catùà íimaca irí yáì imàníríca úa: “¿Cáná càì píimànicà núa?”, càmita yéewa úuma úái catùaca. ²¹ Yáì imàníríca catùà yáalimá imànica íbái iyúwata iwàwáaná imànicani. Iná imànica íbái yéená úasíwaná, yéenáta nacáì imàni áiba iwàsape iyú.

²² Càita nacáì báisíiri iyú Dios yéewa imànica càide iyúwa iwàwáaná. Dios yéewa yùuwichàidaca manuísíwata ichàini manuírí iyúwa macáita wenàiwica Dios íináidéeyéicatéwa yùuwichàidáanápiná nía, cawinácaalí imàníyéica íbáyawanáwa. Dios idéca ìidenìlaca yáì namànínáca nabáyawanáwa déecuírí iyú. ²³ Càita nacáì Dios imànica yeedácaténá wía yàasunáipínáwa. Dios íináidacatéwa catúulécanáanápináté iicáca wía, imànínápináté nacáì walí cayábéeri manuísíwata. Íináidacaté nacáìwa imàcáanápiná wáyaca cáimiétacanéeri iyú yáapícha chènuniré icamaláná mèlumèluírí irícu. Càì imànica walí yáasáidacatéwa íiwitáise cachàiníríwa macáì wenàiwica irí. ²⁴ Iná Dios idéca imáidaca wía yàasunáipínáwa, abénaméeyéi wéénánái wía judíoca, abénaméeyéi nacáì càimíyéi judío. ²⁵ Càité nacáì profeta Oseas itànàacaté tàacáisi bàaluité Dios inùmalícuíse. Dios íimacaté: “Aibanáì càimíyéité nucùà bàaluité, nucùapíná níawa áibaalípiná. Nía nacáì càimíyéica áibanáì iwàwa bàaluité, cáininápináca nuicáca níawa.

²⁶ Alé núumacatalécaté nalí: ‘Càimíyéicué píá nùasu wenàiwica’, alé núumapínáca nàwaliwa nuénibeca nía, núa cáuri Diosca”,

íimacaté yáì Diosca. ²⁷ Bàaluité profeta Isaías íimacaté israelitanáì ìwali: “Ewita manùbéeyéicáanáta níái Israel itaquénáinámicà càide iyúwa càina imuluí, càicáanáta càimíyéipíná manùba nía Dios iwàsèeyéipíná yàasu yùuwichàacáisi íichawa. ²⁸ Yácáiná Wacuèriná Dios imànipíná mesúnamáita macáita càide iyúwaté íimáaná imànínápináté cháì èeri irícu”, càité íimaca yáì Isaíasca. ²⁹ Càité nacáì profeta Isaías íimaca bàaluité:

“Wacuèriná Dios, cachàinírí náicha canánama, càmiccaalíté ichàiniada wéénibe yéetácáisi íichatá, wía israelitaca, yáté càica wíatáde iyúwa pucháiba yàcalémi Sodoma, Gómorra nacáì, Dios imáaláidéeyéicaté nabáyawaná ìwalísewa”, càité íimaca yáì profetaca Isaías.

Los judíos y el evangelio

³⁰ Péemlacué cayábani. Abénaméeyéi càimíyéi judío, càimíyéicaté nacáì icutá Dios cayábáanápiná iicáca nía, mabáyawanáca Dios iicáca nía, cawinácaalí yeebáidéeyéica Jesucristo. ³¹ Quéwa, israelitanáì càmitaté càì namànica. Nadènìacaté tàacáisi profeta Moisés itànèricaté Dios inùmalícuíse icàlidéerica càinácaalíté israelitanáì iwàwacutáaná nàyaca machacànírí iyú Dios iicápiná. Néese máiníté náalimáidaca namànica macáita cayábéeri iyú càide iyúwa yáì tàacáisi íimáaná, náimacáinaté mabáyawanáca Dios iicáca nía ìwalíse yáì cayábéerica namànírícaté. Quéwa càmitaté mabáyawaná Dios iicáca nía. ³² Nucàlidacué píríni siùcade cáná yéewa càmita mabáyawaná Dios iicáca nía: Nawàwacáiná cayábaca Dios iicáca nía ìwalíse yáì namànínáca cayábéeri iyú càide iyúwa profeta Moisés ichùullanáté nàawirináimi. Càmita nawàwa cayábaca Dios iicáca nía ìwalísecáita yáì neebáidáanáca Dios. Iná yéewa nacaláacawa Dios íicha Jesucristo ìwalíse, báawacáiná naicáca Cristo yéetáanáwa cruz ìwali. Càita Jesucristo ìyaca nalí siùcade iyúwa manuírí íba wenàiwica yúuwèeriwa iwéré cáiwírí iyú. ³³ Càité nacáì áiba profeta itànàacaté tàacáisi bàaluité Dios inùmalícuíse Jesucristo ìwali. Yáì Jesucristoca càicanide iyúwa manuírí íba. Dios íimacaté:

“Càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí cayábéeri íba manuírí idàbacaténá imànica caplí dàalanama, càita nacáì nubànùapíná abéeri wenàiwica israelitanáì iríwa nacuèrinápiná máinírí cayábaca, níara ìyéeyéica Jerusalén ìyacàlená irícu, áibaalí íipidenácatelé Sión. Quéwa abénaméeyéi néená càmitapíná neebáida itàacáì, calúa nacáì naicápinácani. Quéwa abénaméeyéi néená neebáidapíná itàacáì, íná càmita

achúma nawàwa neebáidáaná ìwalisewa, yácáiná Dios imànipiná nalíwa macáita càide iyúwaté ìmáaná nalí”, ìmacaté yái Diosca.

10

¹ Píacué nuénánáica, máiní nuwàwaca Jesucristo iwasàaca israelitanái Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Iná nusutáca Dios ícha nalípiná mamáalàacata neebáidáanápíná.

² Núalimá nucàlidaca nàwali yái cayábéerica: Níái israelitaca máiní nawàwaca nàaca abéerita Dios icàaluíniná, quéwa càmita náallíwa cayába càinácaalí Dios iwàwáaná. ³ Càmita nawàwa neebáidaca Cristo yéetácatéwa yéewanápiná mabáyawanáca Dios iicáca nía. Nawàwaca meedá namànica nachàini iyúwani, cayábáanápínása Dios iicáca nía ìwalíse yái cayábéerica namànírira. Càmita nawàwa neebáidaca Cristo càide iyúwa Dios iwàwáaná, yéewanápiná mabáyawanáca Dios iicáca nía. ⁴ Abéericata Cristo yái yáaliméerica imànica macáita càide iyúwa Dios itàacái ìmáaná profeta Moisés itànèericaté. Iná yéewa macáita cawinácaalí yeebáidéeyéica Cristo itàacái, mabáyawanáca Dios iicáca nía.

⁵ Bàaluité profeta Moisés itànàacaté càinácaalí wenàiwica náalimáaná nàyaca machacàníriri iyú namànicaalí macáita càide iyúwa Dios itàacái ìmáaná Moisés itànèericaté. Moisés ìmacaté: “Cawinácaalí wenàiwica imànírira macáita càide iyúwa Dios ichùullaná, yácata ìyéeripiná casímáiri iyú”, càité ìmaca. ⁶ Quéwa mabáyawanáca Dios iicáca wenàiwica cawinácaalí yeebáidéeyéica Cristo. Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté ìmaca: “Picá càì pínáidacawa: ‘Canácata yáaliméeripiná íríacawa chènuniré’ ”, càité ìmaca Moisés. Yái tàacáisi ìmáanáca càmita iwàwacutá weedáca Cristo chènuníse iyúudàacaténá wía.

⁷ Moisés ìmacaté nacái: “Picá nacái pínáidawa: ‘Canácata yáaliméeripiná iricùacawa yéetéeyéimiwa yèewiré’ ”, càité ìmaca Moisés. Yái tàacáisi ìmáanáca càmita iwàwacutá weedáca Cristo yéetáacáisi ícha iyúudàacaténá wía. Càmita iwàwacutá wamànica càiri càulenáca wawàsi yéewanápiná mabáyawanáca Dios iicáca wía. ⁸ Péemà Dios itàacái ìméerica: “Yái tàacáisi iyaca mawíénita pírì pinùmalìcu, piwàwalìcu nacái”, càì ìmaca Dios itàacái. Yácata tàacáisi wacàlidéerica ìméerica iwàwacutáaná weebáidaca Jesucristo, yéewanápiná mabáyawanáca Dios iicáca wía. ⁹ Picàlidacaalí áibanái irí Jesús iináwaná ìwali Wacuèriná Dioscani, peebáidacaalí nacái piwàwalìcuísewa Dios imichàidacaté Jesús yéetáacáisi ícha, yásí Jesucristo iwasàaca píawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ¹⁰ Weebáidacaalí wawàwalìcuísewa, yásí mabáyawanáca Dios iicáca wía. Càita nacái wacàlidacaalí áibanái irí waináwanáwa weebáidaca Jesucristo itàacái Wacuèriná Dioscani, yásí iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha.

¹¹ Aiba profeta itànàacaté Dios itàacái icàlidéerica tàacáisi Wáiwacali Cristo ìwali: “Cawinácaalí yeebáidéeyéica itàacái, càmita achúma nawàwa neebáidáaná ìwalisewa, yácáiná Dios imànipiná nalí macáita càide iyúwaté ìmáaná nalí”, càì ìmaca Dios itàacái. ¹² Cáinináca Dios iicáca wía abédanamata, judíocaalí wía, càmicaalí judío wía nacái wadèlàcáiná abéerita Wáiwacaliwa, macáita wía yeebáidéeyéica Wáiwacali Cristo itàacáiwa. Wáiwacali imàni nacái cayábéeri manuísíwata nalí macáita yèeyéica icàaluíniná.

¹³ Càicáinaté áiba profeta itànàaca Dios itàacái Wáiwacali Cristo ìwali: “Macáita cawinácaalí isutéeyéica Wáiwacali ícha iicáanápíná napualé, yá Wáiwacali iwasàapínáca níawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha”, ìmacaté yái profetaca. ¹⁴ Iná yéewa wáalíacawa iwàwacutáaná wàaca wacàlidaca Wáiwacali iináwaná ìwali áibanái wenàiwica irí, càmicáiná náalimá nasutáca ícha iicáanápíná napualé, yái càmírìcáwaca neebáida itàacái. Càmita nacái náalimá neebáidaca ìwali yái càmírìcáwaca néemà iináwaná ìwali. Càmita nacái náalimá néemàca iináwaná ìwali canácaalí áibanái icàlidéeyéipíná nalí itàacái. ¹⁵ Càmita nacái wenàiwicanái yàa icàlidaca nalí itàacái càmicaalí áibanái ibànùna nía. Càité profeta itànàaca Dios itàacái bàaluité: “¡Máiní casímáica waicáca nàanàanáca wàatalé, níái itéeyéica walí cayábéeri tàacáisi!” càité ìmaca. ¹⁶ Quéwa càmita neebáida Jesucristo itàacái iwasàacaténá nía

Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Càité profeta Isaías itànàacaté Dios itàacái bàaluité. Ímacaté: “Wáiwacali, canácata yeebáidéerica walí wàasu tàacáisi, yái wacàlidéerica nalí pinùmalicuise”, càité ímaca yái Isaíasca. ¹⁷ Iná yéewa wáaliacawa iwàwacutá wenàiwicanái yéemlaca áiba icàlidaca nalí Cristo itàacái yéewacaténá neebáidaca Cristo. ¹⁸ Quéwa nusutáca nuémìawa: ¿Cawàwanáta càmítaté néemì Dios itàacái, yái tàacáisi icàlidéerica Dios iináwaná ìwali? ¡Báisíta, nadéerica néemìaquéera! Yácáiná Dios itàacái áiba profeta itànèericaté ímaca:

“Macái èeri mìnánái àta alénácaalí nàyaca cháí èeri irìcu náaliacawa ìyaca abéeri Dios, naicácáiná macáita wawàsi Dios idàbéericaté cháí èeri irìcu, capìraléeri cáli ínata nacái”,

càité ímaca yái profetaca. ¹⁹ Yá nuèpùà nusutáca nuémìawa àniwa: ¿Càmítasica israelitanái yáalíatéwa Dios yeedáanápínaté càmíiyéi israelita yàasunáipínáwa? Báisíta, nadéerica néemìaquéera, yácáiná profeta Moisés itànàacaté tàacáisi Dios inùmalicuise. Dios ímacaté: “Píacué israelitaca, piicápinácué numànica cayábéeri càmíiyéi israelita irí, yásí máinicué báawaca píinádacawa, calúacuéca nacái piicáca nía, níái piyúunáidéeyéicuéca càmíiyéica yáalimá yáaliacawa Dios ìwali”,

ímacaté yái Moisésca. ²⁰ Néese càmítaté cáalu profeta Isaías, yá itànàacaté càiri tàacáisica àniwa Dios inùmalicuise. Dios ímacaté:

“Nudéca numàacaca náaliacawa nùwali, níara càmíiyéica israelitaca, càmíiyéicaté iwàwa yáaliacawa nùwali. Nudéca nacái nùasáidaca nuíwitáise cachàiníriwa nalí, níara càmíiyéicaté isutá yéemìawa nuináwaná ìwali”,

càité ímaca yái Diosca, càmíiyéi israelita ìwali. ²¹ Isaías itànàacaté Dios itàacái nacái israelitanái ìwali. Dios ímacaté: “Mamáalàacata nùalimáidacaté nuwènúadaca náiwitáise báawéeri ícha, níái israelitaca càmíiyéica yeebáida nutàacái, càmíiyéi nacái iwàwa nucùaca nía”, ímacaté yái Diosca.

11

El Israel escogido

¹ Iná cawàwanáta áibanái iyúunáidaca Dios idéca yúucaca íchawa yàasu wenàiwicawa cáininéeyéica Dios iicáca, níái israelitaca. ¡Càmíirita!, núacáiná nacái israelitaca núa, Abraham itaquérinámi, Benjamín yàawiría yéenáca núa. ² Bàaluitésíwa Dios yeedáca israelitanái yàasu wenàiwicanáipínáwa, yá siùcade càmíta yúuca íchawa nía. Píaliacuéwa càinácaalí Dios itàacái icàlidáaná profeta Elías ìwalité. Elías isutácaté Dios ícha, yáté Elías icháawàaca israelitanái iináwaná ìwali Dios irí. Elías ímacaté Dios irí: ³ “Núiwacali, israelitanái nadéca nanúaca piasu profetanái, nadéca namáaláidaca piasu altar canánama, nàawirinámi nàacatalécaté picàaluíniná. Abéericata núa ìyaca quiríta. Nawàwata nacái quéwa nanúaca núa”, ímacaté yái Elíasca. ⁴ Quéwa Dios ímacaté Elías irí: “Nudéca nucùaca nía báawéeri ícha, nùasu wenàiwicawa israelitanái siete mil namanùbaca asianái càmíiyéica yàa cuwáisàiri Baal yéenáiwana icàaluíniná”, ímacaté yái Diosca. ⁵ Càita nacái siùcade nàyaca mamáalàacata máisibáwanáita israelitanái Dios yeedéeyéica yàasunáipínáwa ínáidacáinatéwa imànínápiná nalí cayábéeri mawèníri iyú. ⁶ Dios càmíta yeedá nía yàasunáipínáwa ìwalíise yái cayábéerica namànírira iripíná nachàini iyúwa. Néese Dios yeedáca nía yàasu wenàiwicapínáwa iwàwacáiná imànica nalí cayábéeri mawèníri iyú. Dios imànicaté nalí cayábéeri mawèníri iyú yeedácaalíte nía yàasunáipínáwa, éwita càmíicáanítaté namàni cayábéeri.

⁷ Iná càica nàyaca: Madécaná israelitanái nawàwacaté Dios iicáca nía mabáyawanéeri iyú, quéwa Dios càmítaté càì imàni. Néese abénaméeyéi israelitanái Dios ínáidéeyéicatéwa yeedáanápínaté nía yàasunáipínáwa, mabáyawanáca Dios iicáca nía. Quéwa áibanáica, dàalacaté Dios imàacaca náiwitáise dàalacaténá náináidacawa, càulenácaténaté neebáidacani, níái càmíiyéica iwàwa yeebáidaca Dios itàacái. ⁸ Càité nacái profetanái itànàaca Dios itàacái israelitanái ìwali. Náimacaté: “Dios imàacacaté dàalaca náiwitáise, dàalacaténá

náináidacawa, càmiyéipiná yáalía yéemìaca càinácaalí báisíri tàacáisi ímáaná. Càita nacái nía siùcade. Péemìacué comparación: Càica níade iyúwa wenàiwica idènièyéica ituíwa càníri náalimá naicáidaca iyú, idènièyéica nacái yùuwiwa càníri náalimá néemìaca iyú”, càité náimaca níái profetaca. ⁹ Rey David itànàcaté nacái Dios itàacái israelitanái ìwali. **Imacaté:**

“Nàasu cayábéeri yàacàsi, cawèníri wawàsi nacái ichìwáidapiná nía, nayúunáidacaténá cayábaca náapicha Dios. Néese, ráunamáita Dios yùuwichàidapiná nía nabáyawaná ìwalísewa.

¹⁰ Càipináca níade iyúwa matuíyéi, càmicáiná náalíawa Dios yùuwichàidáanápiná níawa. Dios imàacapiná báawéeri yúuwàacawa nàwali, yá nàuwichàapinácawa mamáalàacata”, càité ímaca yái Dios itàacáica.

La salvación de los no judíos

¹¹ Iná cawàwanáta áibanái iyúunáidaca Dios idéca yúucaca íchawa judíonái càiripináta nabáyawaná ìwalíse, yái càmínáca neebáida Jesús itàacái. ¡Càmírira! Dios càmitaté imàaca naméeràacawa yúucacaténá íchawa nía meedá càiripináta. Néese Dios iwàwacaté càmiyéi judío yeebáidaca Jesús itàacái yéewanápiná judíonái íicáca càinácaalí càmiyéi judío nàyáaná casímáiri iyú Dios yáapicha, yéewacaténá judíonái iwènúadaca íiwitáisewa neebáidacaténá nacái Jesucristo itàacái. ¹² Càmitaté judíonái yeebáida Cristo itàacái, iná Dios idéca imàacaca càmiyéi judío yeebáidaca. Càita càmiyéi judío nadéca nàanàaca cayábéeri wawàsi càmicáiná judíonái yeebáida Cristo itàacái. Iná yéewa wáalíacawa Dios imàínínápiná máini cayábéeri cachàiníwanái macái èeri mìnánái irí judíonái iwènúadapinácaalí íiwitáisewa Dios irípiná àniwa yéewacaténá manùbéeyéi neebáidaca Cristo itàacái.

¹³ Quéwa siùcade nuwàwacué nucàlidaca pirí wawàsi, píacué càmiyéica judío. Dios idéca ibànùaca núa nucàlidacaténá itàacái càmiyéi judío irí, iná máini cawènica nuicáca yái nuíbaidacalécawa, nuwàwaca nacái nuíbaidaca Dios irípiná cachàiníri iyú. ¹⁴ Nuwàwaca nuénánái judíonái íicáca càinácaalícué piyáaná casímáiri iyú Dios yáapicha, yéewacaténá nawàwaca neebáidaca Cristo itàacái càide iyúwacué peebáidáaná. Càita cawàwanáta núalimá nuwènúadaca náiwitáise Cristo irípiná iwasàacaténá nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ¹⁵ Dios idéca iwènúacawa judíonái íicha càmicáinaté nawàwa neebáidaca Cristo itàacái, iná siùcade yáalimá cayábaca Dios macái èeri mìnánái yáapicha. Iná yéewa wáalíacawa Dios imàínínápiná máini cayábéeri cachàiníwanái mamáalàacata macái èeri mìnánái irí judíonái nawènúadacaalípiná náiwitáisewa Dios irípiná àniwa. ¡Yásí máinípiná cayábaca walíni càide iyú wenàiwica icáucàacaalíwa yéetácáisi íicha! ¹⁶ Péemìacué comparación: Judíonái imànicaalí idàbáanéeri pan ofrenda piná namàacacaténáni Dios irí sacerdotenái iyáapiná, yásí Dios yàasucani, yái idàbáanéeri panca namànírica íbesi íicha panpiná. Dios yàasucáináni, yái idàbáanéerica panca, iná Dios yàasuca yái íbesica macáirita. Càita nacái wamàacacaalí àicu ipìchu ofrenda iyú Dios irí, yásí Dios yàasuca nacái àicu yàanaca canánama. Yái comparaciónca ímáanáca càicanide iyúwa judíonái yàawirináimi. Dios yàasu wenàiwicacaté nía idàbáanéeyéicaté, iná yéewa wáalíacawa áibaalípiná Dios yàasu wenàiwicapináca nacái nataquénáinámi, níái judíoca.

¹⁷ Péemìacué áiba comparación: Dios íicáca yàasu wenàiwicawa càide iyúwa olivo yéetaná. Quéechatécáwa yàasu wenàiwicaca níái judíoca. Néeseté abénaméeyéi néená nawènúadaca náiwitáisewa Dios íicha. Inaté càmita quirínama Dios yàasu wenàiwica nía, càide iyúwa wawichùacaalí báawéeri yàanami olivo yéetaná íicha. Néese Dios imáidacaté pía, pía càmirica judío yàasu wenàiwicacaténá pía judíonái yáamirícubàa, càide iyúwa wachanàidacaalí áiba íiwitáaná olivo yàanata ànalímáiséerica idàbáanéeri yàanamica yáamirículé càyacanacaténáni olivo yéetaná ìwali. Yái yàanaca ànalímáiséeri wachanàidéerica olivo yéetaná ìwali ímáanáca càicanide iyúwa pía, pía càmirica judío yeebáidéerica Cristo itàacái, yéewacaténá Dios yàasu wenàiwicaca pía, càide iyúwaté judíonái iyáaná quéechatécáwa. ¹⁸ Picá cáimacái piicáca píawawa náicha níái Dios yàasu

wenàiwica idàbàanéeyéimica, níái judíoca. Piyúunáidacaalí cayábaca pía judíonái ícha, néese piwàwali càmita yéewa cachàinica pía Dios yàasu wenàiwica idàbàanéeyéi ícha, níara judíonái yàawirináimi yeebáidéeyéicaté Dios itàacái bàaluité, càide iyúwa àicu yàana càmíná yéewa càiyacanàcani ichàini iyúwa méetàuculé àicu ipìchu ícha.

¹⁹ Cawàwanáta càì píimaca: “Quéwa Dios iwichùacaté idàbàanéeri yàanami ichanàidacaténá núa olivo yéetaná ìwali. Càita Dios imàacaca yàasu wenàiwicaca núa, íná cayábéerica núa judíonái ícha”, càì piwàwa píimaca cawàwanáta. ²⁰ Cayába, nuénásàiri, picá càì píináidacawa. Piwàwali Dios yúucacaté íchawa nía càmíyéicaté yeebáida itàacái, idéca nacái imàacaca yàasu wenàiwicaca pía peebáidacáiná Jesucristo, càide iyúwa wawichùacaalí báawéeri yàanami olivo yéetaná ícha wachanàidacaténá áiba íiwitáaná olivo yàana àicu ìwali. Càité Dios imànica pirí cayábéeri, íná picá cachàini piicáca píawawa judíonái ícha, néese pìaca Dios icàaluíniná, picá píichawa cayába nacái, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa. ²¹ Càmicáinaté Dios imàaca iwàwawa nabáyawaná ícha níái idàbàanéeyéimica yàanaca, níái judíoca càmíyéica yeebáida Cristo itàacái. Iná yéewa wáaliacawa càmita imàacapíná iwàwawa pibáyawaná ícha pimànicaalí pibáyawanáwa mamáalàacata càide iyúwaté judíonái imàníná. ²² Iná píináidawa cayába Dios ìwali máiníiri cayábaca íiwitáise, quéwa máiníiri cachàinica íiwitáise nacái. Dios imànicaté cachàini nalí icaléeyéicatéwa Dios ícha nabáyawaná ìwalísewa, néese imànicaté pirí cayábéeri. Quéwa iwàwacutá peebáidaca itàacái mamáalàacata, piwènúadacaténá píiwitáisewa pibáyawaná íchawa. Càmicaalí càì pimàni, yásí yúuca íchawa pía càide iyúwa wawichùacaalí báawéeri yàanami olivo yéetaná ícha. ²³ Quéwa judíonái nawènúadacaalí náiwitáisewa neebáidacaténá Cristo itàacái, yásí Dios yàasu wenàiwicaca nía àniwa, càide iyúwa wachanàidacaalí olivo yàanami àniwa olivo yéetaná ìwali wàlisàì iyú, cachàiníricáiná Dios imànicaténá càì. ²⁴ Péemìà comparación: Wáalimá wamànica càulenéeri wawàsi wachanàidáaná ànalímáiséeri àicu yàana cayábéeri olivo yéetaná ìwali idàwinàacaténáwa, íná yéewa wáaliacawa càmírica máiní càulenáca wachanàidaca olivo yàanamisíwa olivo yéetaná ìwali, yái yàanamica wawichuèricaté olivo yéetaná ícha. Càita nacái Dios imànica: Dios imàacacaté yàasu wenàiwicaca pía, éwita càmicáaníta judío pía, íná yéewa wáaliacawa imàacáanápíná yàasu wenàiwicapíná nía àniwa níái judíoca, neebáidacaalí Cristo itàacái, idàbàanéeyéicáinaté Dios yàasu wenàiwicaca nía bàaluité.

La salvación final de los de Israel

²⁵ Píacué nuénánáica, nuwàwacué píaliacawa wawàsi ibàacanéeri ìwali ipíchanácué máiní cáimacáica piicáca píawawa israelitanái ícha. Dios idéca imàacaca dàalaca náiwitáise achúma èrita, níái israelitaca. Càipíná israelitanái ìyaca àta macáita càmíyéi judío néená neebáidacataléta Jesucristo itàacái, macáita càmíyéi judío Dios yeedéeyéica yàasunáipínáwa. ²⁶ Idécanáami càì ichàbacawa, yásí Dios iwasàapíná Israel itaquénáinámi canánama Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. Càica wáaliacawa bàaluitécáiná profetanái itànàacaté tàacáisi Dios inùmalícuíse. Càité Dios íimaca:

“Yái iwasèeripínáca israelitanái yàanàapíná Sión ìyacàlená néesewa. Yá iwènúadapíná náiwitáise nabáyawaná íchawa, níái Jacob itaquénáinámica.

²⁷ Càipíná numànica nalíwa machacàníiri iyúni càide iyúwaté numànínáté wawàsi nàawirináimi yáapicha, numàacáanápínáté nuwàwawa nabáyawaná ícha”, íimacaté yái Diosca.

²⁸ Siúcade manùbéeyéi judío yéená càmitàacáwa neebáida yái tàacáisi icàlidéerica Jesucristo iwàwaca iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha, íná Dios iicáca judíonái iyúwa yúuwidenáíwa. Nàuwidecaté namànica Dios, néeseté píacué càmíyéica judío pidàbacatécué péemìaca Dios itàacái peebáidacaténácué náamirìcubàa. Quéwa cáinínáca Dios iicáca judíonái mamáalàacata imànicáinaté wawàsi nàawirináimi yáapicha yeedáanápínáté nía yàasunáipínáwa. ²⁹ Cáinínáca Dios iicáca judíonái mamáalàacata càmicáiná Dios yèepùadapíná náichawa yái cayábéeri wawàsica imàníricaté nàawirináimi

yáapicha, càmita nacái Dios yúucapiná íchawa nía, níai wenàiwica Dios imáidéeyéicaté yáasunáipináwa. ³⁰ Bàaluté càmítacué pimàni càide iyúwaté Dios iwàwáaná. Quéwa siùcade càmícáiná judíonái imàni càide iyúwa Dios iwàwáaná, íná catúulécanáca Dios iicácuéca pía, piacué càmíyéica judío. ³¹ Càide iyúwacué càmínáté pimàni càide iyúwa Dios iwàwáaná, càita nacái siùcade judíonái càmita namàni càide iyúwa Dios iwàwáaná. Càide iyúwa Dios iicáanacué pipualé càmícáinaté judíonái yeebáida, càita nacái Dios iicápiná judíonái ipualé àniwa. ³² Dios iicápiná judíonái ipualé Dioscáiná idéca cabáyawanáca iicáca macái wenàiwica íwítáaná, yéewanápiná Dios iicáca macái wenàiwicanái ipualé abédanamata.

³³ ¡Máini manuísíwata Dios iicáca wenàiwicanái ipualé, imànicaténá nalí cayábéeri manuísíwata! ¡Máiníri cáalíacáicani áibanái ícha canánama yái Diosca! ¡Máini nacái yáalíacawa macái wawàsi ìwali! Canácata yáaliméerica yáalíacawa macáita wawàsi Dios ínáidéericawa ìwali; càita nacái canácata yáaliéricawa cayába Dios íwítáise ìwali macáisíwata. ³⁴ Càité áiba profeta itànàaca Dios itàacái íméerica: “Canácata yáaliméerica yáalíacawa cayába cànácaalí Wacuèriná Dios ínáidáanáwa. Canácata nacái yáaliméerica yàalàaca Dios. ³⁵ Macáita yái Dios idènièrica, càmítaté áibanái yàaca iríni, íná Dios càmita imawènla áibanái ícha wawàsi, càmita nacái iwàwacutá ipáyaidaca íchawa imawènìacálewa”, ímacaté yái profetaca. ³⁶ Canácata cachàinírira Dios ícha, Dios idàbacáinaté macáita wawàsi, yá nacái Dios icùaca macáitani, yá nacái macáita yái ìyéerica, iyaca Dios irípiná. ¡Íná wàacué Dios irí cayábéeri càiripináta! Báisíta, amén.

12

La vida consagrada a Dios

¹ Píacué nuénánáica, Dios idéca iicáca wapualé manuísíwata imànicaténá walí cayábéeri, íná nùalàacué pía manuísíwata pimàacáanápínacué píawawa Dios irí iyúwa cáuri ofrenda, mabáyawanéeri nacái, casímáiri nacái Dios iicáca. Yácata báisíiri culto Dios iwàwéericuéca pimànica irí, piacaténacué Dios icàaluíniná cáiwitáiséeri iyú. ² Picácué quirínama piyaca càide iyúwa èeri mìnánái ìyáaná siùcade, níai càmíyéica yáalíawa Dios ìwali. Néese piwènúadacué yái píináidáanácawa yéewacaténacué piyaca píiwitáise wàlisài yáapichawa, yéewanápinacué nacái píalíacawa Dios íwítáise ìwali, cànácaalí Dios iwàwáanácué pimànica cayábéeri, mabáyawanéeri iyú, casímáirica Dios iicáca.

³ Dios idéca imànica nulí cayábéeri mawèníri iyú imàacáanápíná nuíbaidaca irípiná. Ichùullaca núa nùalàanápínacué pía. Íná núumacué pirí: Picácué máini cachàini piicáca píawawa càmicaalícué máini cachàini pía. Néese, iwàwacutácué píináidacawa píwaliwa cáiwitáiséeri iyú. Picácué píalimáida pimànica áiba píibaidacaléwa Dios irípiná càmicaalí Dios imàaca pirí càiri chàinisi píibaidacaténá cà. Néese pimànicué píibaidacaléwa Dios irípiná, yái íibaidacalési Dios imàaquéericuéca pirí càiri chàinisi pimànicaténáni, yái chàinisi Dios imàaquéericatécué pirí idàbacaalítécué peebáidaca itàacái. ⁴ Péemíacué comparación: Abéericata yái waináca, quéwa wadèniaca wàwalíséeriwa madécaná. Iya nacái wáiwita, wacáapi nacái, wàabàli nacái, wàuwí nacái, watuí nacái. Macái wàwalíséeri imanùbaca nadèniaca náibaidacaléwa méetàucunamata náichawáaca. ⁵ Càita nacái wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái. Ewita manùbéeyéicánita wía, càicánita wàyaca càide iyúwa abéeri wenàiwica Cristo ichàini iyú. Yá waicáyacacawa càide iyúwa abémisana, càide iyúwa wainá idèniáná ìwalíséeriwa madécaná quéwa abéericata yái waináca.

⁶ Dios imàacacaté walí chàinisi wáalimáwanama méetàucunamata wáichawáaca càide iyúwa iwàwáaná imàacaca walíni. Íná iwàwacutá wamànica cayábéeri walíwáaca wayúudàayacacaténáwa, wáibaidáanápíná Dios irí càide iyúwa Dios imàacáanáté walí chàinisi. Wadèniacaalí chàinisi Dios néeséeri wacàlidacaténá tàacáisi inùmaliçuise, yásí iwàwacutá wacàlidaca tàacáisi inùmaliçuise càide iyúwa Dios imàacáaná wáalíacani. ⁷ Wadèniacaalí chàinisi Dios néeséeri wayúudàacaténá áibanái, yásí iwàwacutá wayúudàaca nía cayábéeri iyú. Cawinácaalí wéénaca Dios imàaquéericaté irí chàinisi yéewáidacaténá

áibanái wenàiwica Dios itàacái iyú, iwàwacutá yéewáidaca nía cachàiníri iyú. ⁸ Cawinácaalí wéenáca Dios imàaquéricaté írí chàinisi yàalànápiná áibanái ichàiniadacaténá nawàwa, iwàwacutá imichàidaca áibanái íiwitáise mamáalàacata. Cawinácaalí wéenáca yèrica cawèníri iyúudàacaténá áibanái, iwàwacutá càmíríca canùmasée yàasu ofrenda ìwaliwa. Cawinácaalí wéenáca icuèrica wía icùacaténá wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, iwàwacutá icùaca wía cáalíacáiri iyú. Cawinácaalí wéenáca Dios imàaquéricaté írí chàinisi iicácaténá catúulécaneeyéi ipualé iyúudàanápiná nía, iwàwacutá iyúudàaca nía casímáiri iyú.

Deberes de la vida cristiana

⁹ Cáininácué piicáyacacawa báisíiri iyú. Pimàacacué píichawa píiwitáise báawéeriwa. Pimànicué mamáalàacata abéerita yái cayábéerica. ¹⁰ Iwàwacutácué cáinináca piicáyacacawa iyúwa abémisana. Iwàwacutácué piicáyacacawa iyúwa cachàiníyeyéi íichawáaca, cáimiétaquéri iyú nacái.

¹¹ Cachànicué píiwitáise, picácué ínu pía. Píibaidacué Wáiwacali írípiná cachàiníri iyú macái pichàini iyúwa.

¹² Piyánídacuéwa casímáiri iyú wacùacáinácué wàyáanápiná càiripináta Dios yáapicha. Píideníacué piùwichàanáwa matuíbanáiri iyúni piùwichàacaalícuéwa Wáiwacali írípiná peebáidacáinácué itàacái. Picácué piméyáawa písutáca píawawa Dios íicha mamáalàacata.

¹³ Piyúudàacué wenàiwica yeebáidéeyéica Dios itàacái. Pimàacacué nalí yái namáapuèrica. Pitàidacué cayába cawinácaalícué ipáchiéyéica pía, níai yeebáidéeyéica Jesucristo, peedácaténácué píataléwa nía.

¹⁴ Aibanáicaalí imànicué píri báawéeri, písutácué nalí Dios imànínápiná nalí cayábéeri. Picácué písutá Dios íicha yùuwichàidáanápiná nía.

¹⁵ Casímáicué píwàwa náapicha cawinácaalí casíméeyéica iwàwa. Píacawéeridacué nacái cawinácaalí achúméeyéica iwàwa.

¹⁶ Abédanamacué píiwitáise píapichawáaca. Picácué cachàini píicáca píawawa áibanái íicha, néese píacawéeridacué wenàiwica càmíyeyéica cachàini áibanái íicha canánama. Picácué píináidawa máini cáalíacáica pía áibanái íicha.

¹⁷ Aibanáicaalí imànicué píri báawéeri, picácué píimàni nalí báawéeri píipuináwa. Piyacué machacàníri iyú macái wenàiwica iicápiná. ¹⁸ Pimànicué píalimáanáta piyacaténá matuíbanáiri iyú áibanái yáapicha macáita. ¹⁹ Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, áibanáicaalí imànicué píri báawéeri, picácué píimàni nalí báawéeri píipuináwa, néese, píimàacacué Dios yùuwichàidaca nía. Càité áiba profeta itànàaca tàacáisi bàalutité Dios inùmalícué. Dios íimacaté: “Núacata yái yùuwichàidéeripináca wenàiwica nabáyawaná ìwalísewa, yásí nùaca nawèniwa, macáita imàníyeyéica báawéeri áibanái írí”, íimacaté yái Diosca. ²⁰ Càité nacái Dios íimaca: “Máapicaalí piùwide, pía iyáapiná. Macàlacaalí iwàwa, pía ìira úni. Pimànicaalí írí càì cayábéeri, yásí báicani íbáyawaná ìwaliwa, yái yùuwidéenáca imànica pía”, íimacaté yái Diosca. ²¹ Picácué píwàwali yái báawéerica imànírícatécué píri, ipíchaná imawèniadacuéca píiwitáise cayábéeri. Picácué píimàni írí báawéeri àniwa píipuináwa. Néese píimànicué írí cayábéeri píimawèniadacaténá íiwitáise báawéeri, píacawéeridacaténácué píimànicani.

13

¹ Píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, iwàwacutácué macái peebáidaca natàacái níai icuèyeyéicuéca píasu cáli, Dioscáiná idéca yàaca nachàini nacùanápinácué píasu cáli, idéca nacái Dios imàacaca nacùaca wenàiwica. ² Iná cawinácaalí càmíyeyéica yeebáida yàasu cáli icuèrinánái itàacáiwa, nàuwídeca namànica Dios yái imàaquérica nàasu cáli icuèrinánái icùaca wenàiwica. Néese cawinácaalí càmíyeyéica càì yeebáida, nàuwichàapínacawa. ³ Níai icuèyeyéica wàasu cáli càmita nàya nacalùadacaténá wenàiwica imàníyeyéica cayábéeri, néese nàyaca nacalùadacaténá wenàiwica imàníyeyéica báawéeri áibanái írí. Píwàwacaalí píyaca

macàaluínináta náicha níái icuèyéica pìasu cáli, néese pìya machacànìiri iyú, yásí cayábaca naicáca píawa, níái icuèyéica pìasu cáli. ⁴ Níái icuèyéica pìasu cáli, idéca Dios imàacaca nacùaca wenàiwicanái, imànicaténá pirí cayábéeri. Quéwa pimànicaalí báawéeri, yásí iwàwacutá cáaluca pía náicha, Dioscáiná imàacaca nàuwichàidaca wenàiwicanái báawéeyéi íiwitáise. Dios imàacaca nacùaca wenàiwicanái nàuwichàidacaténá machacànìiri iyú caw-inácaalí imànìirica báawéeri áibanái irí. ⁵ Iná iwàwacutá wamànica càide iyúwa nachùullianá wía, níái icuèyéica wàasu cáli. Càmita meedá weebáidaca nía ipíchaná wàuwichàacawa, néese weebáidaca nía wáalíacáináwa wawàwalìcuísewa Dios iwàwa wamànica càide iyúwa nachùullianá wía. ⁶ Dios imàacacué nacùaca pìasu cáli, iná iwàwacutácué pipáyaidaca nía càide iyúwa gobierno ichùullianácué pipáyaidaca píichawa nía, náibaidacáiná iyúwa Dios imàacáaná náibaidaca.

⁷ Pimànicué macái picuèrinánái iríwa càide iyúwa nachùullianá pía, níái icuèyéicuéca pìasu cáli. Pipáyaidacué píichawa níái yeedéeyéica plata gobierno irípiná. Pipáyaidacué nacái níái yeedéeyéica plata pìasu cawèniyéi ìwalísecuéwa gobierno irípiná. Càita nacái píacué nacàaluíniná níái iwàwacutéeyéica píaca icàaluíniná. Càita nacái píaca náimiétacaná níái iwàwacutéeyéica píaca límiétacaná.

⁸ Picácué pimawènìia áibanái íicha wawàsi mamáalàacata, plata nacái, idécanáamicué pimawènìlacále yàasu èeri yàanàaca pipáyaidáanápínacué píichawani. Iyacáinácué pirí abéeri wawàsi cayábéeri iwàwacutéericuéwa pimànica, yái cáinináanácuéca píicáyacacawa. Canácatáita wáaliméeripiná wamáalàidaca wapáyaidaca wáichawa macáita yái wamawènìlacálecawa cáinináanápíná waicáca áibanái wenàiwica càiripináta càide iyúwa Dios itàacái ichùullianá wía, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalicuíse.

⁹ Càité íimaca yái tàacáisica: “Picá píimá áiba wenàiwica yáapicha càmlíchúaca píinusíwa, càmlírica pínrísíwa nacái, picá pínúa wenàiwica, picá píyéedua, picá pícalida píchìwawa áibanái ìwali, picá píwàwa píasupínáwa áibanái yàasu”, càì íimaca yái Dios itàacáica. Nàyaca nacái áiba wawàsi Dios ichùulliyéica wamànica, quéwa macáita yái ichùullacanásica íimáanáca abéeri wawàsi, càide iyúwa yái ichùullacanási maléneri íimáaná: “Cáininá píicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáinináaná píicáca píawawa pimànicaténá nalí abéerita cayábéeri”, càì íimaca yái Dios itàacáica. ¹⁰ Cáininácaalí waicáca áibanái wenàiwica, càmita wamàni nalí báawéeri, iná cáininácaalí waicáca áibanái wenàiwica, yásí wamànica wàacawa macáita càide iyúwa Dios itàacái íimáaná.

¹¹ Aiba wawàsi nacái, iwàwacutácué píwàwalica máiní báawéerica yái èerica wàyáanáca siùcade, iwàwacutá nacái wacawàacawa wadapùle íichawa wáibaidacaténá cachàinìiri iyú Dios irípiná, yácáiná mawiéníwanáica wéenáiwaná Wáiwacali iwasàacatáipíná wíawa. Mawiéníwanáica walíni íicha yáara èerimicaté wadàbacatáicaté weebáidaca itàacái.

¹² Mesúnamáita imáalàapínáca wáicha yái èeriquéi, siùcade amaláca yàacawa wawicáu yáara wéenáiwanápináca Wáiwacali iwasàacatáipínáca wíawa, iná iwàwacutá wamàacaca wáichawa wáiwitáise catéeriwa ipíchaná wamànica càide iyúwa èeri mìnánái catéeyéi íiwitáise imàníná. Yá wamànicué cayábéeri màulenácaténá wía Dios icamaláná irícu wamànicaténácué cayábéeri macái wenàiwica iicápiná. Càipíná wamànica ùwicái Satanás íipunita, càide iyúwa úwinái ìwalicaalí quíramenìiri bàlesi dàaléeri nabàlùacaténáwa tàì íiméeri iyú nàuwidenái íipunitawa. ¹³ Yá wamànicué machacànìiri iyú macái wenàiwica iicápiná càide iyúwa wenàiwica ìyéeyéica Dios icamaláná irícu. Picácué wacàma wàyaca. Picácué nacái wamàni báawéeri fiesta málaléqueri iyú. Picácué nacái waimáca náapicha níara íiméeyéica aslanái yáapicha plata ìwalínápiná; càita nacái píacué wamàni wáalaniwa. Picácué nacái wacuíáyacawa chàinisìiri iyú. Picácué nacái báawa waicáca áibanái nàasu cawèníiri ìwalísewa. ¹⁴ Néese pìyacué càide iyúwa Wáiwacali Jesucristo ìyáanáté, yásí Wáiwacali icùacué píawa wàuwide Satanás íicha, càide iyúwa úwinái ibàle dàaléeri icùacaalí úwinái nàuwidenái íichawa. Yá píacué picutá písimáidacaténá píiwitáise bàaluisàimiwa ipíchanácué pimànica píbayawanáwa.

14

No critiques a tu hermano

¹ Nàyaca abénaméeyéi yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, quéwa càmlíyeyí cachàini íiwitáise Wáiwacali ìwali càmicáiná náalíawa càinácaalí iwàwacutáaná nàya, càmita nacái náalíawa cayába ìwali yái cayábéerica Dios imànírica walí mawèníri iyú mabáyawanácaténá iicáca wía. Quéwa picácué báawa piicáca nía càmlíyeyéica cachàini íiwitáise, néese pìacawéeridacué nía. Picácué pitàaní náapicha chàinisíri iyú piwènúadacaténá náiwitáise náináidáanápínáwa càide iyúwacué píináidáanáwa. ² Níacáiná abénaméeyéi yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái náináidacawa cayábacani nayáacaalí macái yàacàsi íiwitáaná, iinási nacái, quéwa áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nayáaca yáawami bànacalé, àicu iyacaná nacái, ipíchaná nayáaca iinási áibanái inuérimica nàacaténá ídolo icàaluíniná, níái cuwáiná yéenáiwána. Cáaluca nayáaca iinási càmicáiná cachàini náiwitáise Wáiwacali ìwali. Càmitàacá manuí náináidacawa nawàwawa Wáiwacali ìwali. ³ Uwé, cawinácaalí iyéerica macái yàacàsi íiwitáaná, iwàwacutá càmita cachàini iicáca yáawawa yéenasàiri íchawa, yái càmlírica cachàini íiwitáise Wáiwacali ìwali. Yái iyéerica macái yàacàsi íiwitáaná iwàwacutá càmita iicáaní yéenasàiri iquínináwa, càmita nacái caná iwèni iicácani, iyúwa càmlíri yáalíawa nacái. Càita nacái yái càmlírica iyáa macái yàacàsi íiwitáaná iwàwacutá càmita itàaní báawéeri iyú ìwali yái wenàiwica iyéerica macái íiwitáaná, cayábacáiná Dios iicáca íiwitáise. ⁴ Péemìa comparación: Canáca yéewaná pitàanica báawéeri iyú áiba asìali yàasu wenàiwica ìwali. Cayábacaalí íiwacali iicáca yái líbaidacalési yàasu wenàiwica imànírica irí, càita nacái báawacaalí iicáca yái wawàsi yàasu wenàiwica imànírica, yácata íiwacali yàasu wawàsica, càmlírica plasú wawàsi. Càita nacái canáca yéewaná pitàanica báawéeri iyú áiba wenàiwica ìwali yeebáidéerica Wáiwacali itàacái, Wáiwacali yàasu wenàiwicacáináni, càmlírica plasú. Quéwa Wáiwacali yáalimá iyúudàaca yàasu wenàiwicawa imàníinápiná càide iyúwa Wáiwacali iwàwáaná.

⁵ Abénaméeyéi nacái náináidacawa máiníri cayábaca abé èeri macái semana imanùbaca áiba èeri íicha canánama. Quéwa áibanái wenàiwica naicáca macái èeri imanùbaca abédanamata. Iwàwacutá náalimáwanama náalíacawa machacàníri iyú càinácaalí Dios iwàwáaná namànica. ⁶ Cawinácaalí íináidéericawa máiníri cayábaca abé èeri macái semana imanùbaca, càì imànica yàacaténá Wáiwacali icàaluíniná. Càita nacái cawinácaalí iiquéerica macái èeri imanùbaca abédanamata, càì imànica yàacaténá Wáiwacali icàaluíniná. Cawinácaalí iyéerica macái yàacàsi íiwitáaná, càì imànica yàacaténá Wáiwacali icàaluíniná, yàaca nacái Dios irí cayábéeri iyáacalé ìwaliwa. Áiba wenàiwica càmita iyáa macái yàacàsi íiwitáaná ipíchaná iyáaca iinási áibanái inuérimica nàacaténá ídolo icàaluíniná, níái cuwáiná yéenáiwána. Càmicaalí iwàwa iyáaca iinási, yá càì imànica yàacaténá Wáiwacali icàaluíniná, yàaca nacái Dios irí cayábéeri iyáacalé ìwaliwa.

⁷ Wía yeebáidéeyéica Wáiwacaliwa, càmita wàya walípináwa, càmita nacái wéetáwa walípináwa. ⁸ Néese wía yeebáidéeyéica Wáiwacali itàacáíwa, idècunitàacá wàyaca cháì èeri irícu, yá wàyaca wáibaidacaténá Wáiwacali irípináwa. Càita nacái wéetácaalípináwa, yásì wéetácawa càide iyúwa Wáiwacali iwàwáaná. Iná idècunitàacá wàyaca cháì èeri irícu, càita nacái wéetápinácaalíwa, yá Wáiwacali yàasunáica wía mamáalàacata. ⁹ Wáiwacali yàasunáica wía, yácáiná Cristo yéetácatéwa, yáté nacái yèepùaca cáuca àniwa Náiwacalicaténáni níara yéetéyeyimicawa, nía nacái cáuyéica cháì èeri irícu.

¹⁰ Iná picá pitàaní báawéeri iyú áiba wenàiwica ìwali yeebáidéerica Jesucristo itàacái. Picá nacái caná iwèni piicácani. Iwàwacutáciná macáita wàacawa áibaalípiná wabàlùacaténáwa Dios ípunita yéewanápiná Dios icàlidaca waináwaná ìwali, càinácaalíté wamàníniná, wáináidaca nacáíwa cháì èeri irícu. ¹¹ Wáalíacawa báisíiricatani, áiba profetacáiná itànàacaté yái tàacáisi Dios inùmàllicúise. Dios íimacaté:

“Péemìacué cayábani, núumacáiná cáimiétacanéeri iyúni, núa Picuèrinácuéca Dios, macái wenàiwicanái ibàlùapinácawa yùulù iyúwa nuípunita, yá nàapináca null cayábéeriwa”,

ímacaté yái Diosca. ¹² Iwàwacutápiná macáita wía wacàlidaca waináwaná ìwaliwa Dios irí, càinácaalíté wamàníná, wáináidaca nacáywa cháí èeri irìcu.

No hasas tropezar a tu hermano

¹³ Iná picácué watàanica báawéeri iyú áibanái ìwali yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Néese píalimáidacué càmlínápiná pimàni áiba wawàsi imàaquéeripiná áibanái imànica ibáyawanáwa. ¹⁴ Núa, yeebáidéerica Wáiwacali Jesús itàacái, núallácawa báisíiri iyúcani càmita yáalimá casacàaca yàacàsi irínáamitawa, iná càmita báawa wayáacani. Quéwa áibacaalí wenàiwica casacàacaalí iicáca yái yàacàsica ídolo cuwáiná yéenáwaná ìwalíse, yá casacàaca iríni, yái yàacàsica, iná báawaca iyáacani. ¹⁵ Quéwa áibanái wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái naicácaalí piyáaca yàacàsi casaquèerica naicáca ídolo ìwalíse, níai cuwáiná yéenáwanáca, nadàbacaalí nacái nayáacani càide iyúwa piyáaná piyáacaléwa, yá namànica nabáyawanáwa, achúma nacái nawàwa ìwalíse, nayúunáidacáiná Dios càmita iwàwa nayáaca iinási áibanái inuérimica nàacaténá cuwáiná icàaluíniná. Yá càmita pimàni cayábéeri, càmita nacái cáininá piicáca áibanái. ¡Picá pimàni càiri wawàsi imàaquéerica áiba wenàiwica icaláacawa Dios itàacái ícha, piwàwacáiná piyáaca meedá áiba yàacàsi íiwitáaná! Picá piimáicha Cristo yéetácatéwa íchawalíná nacái. ¹⁶ Ewita càmicáanáta báawa piríni yái wawàsica, càicáanáta càmita cayába pimànicani áibanáicaalí itàanica báawéeri iyú Dios itàacái ìwali ìwalíse yái pimànírira. ¹⁷ Dios càmitaté imáida wía icùacaténá wía iyúwa yàasu wenàiwicanái yéewanápiná meedá wayáaca yàacàsi, wàira nacái càide iyúwa wawàwáaná. Néese Dios icùaca wía wàyacaténá machacàníiri iyú, matuíbanáiri iyú nacái wáapichawáaca, casímáiri iyú nacái Espíritu Santo ìwalíse. ¹⁸ Cawinácaalí càì íbaidéerica Cristo irípiná, cayábaca Dios iicácani. Yá nacái áibanái wenàiwicanái iicáca cáimiétaquéri iyúni.

¹⁹ Dios iwàwacáiná càì wàyaca, iná wamànicuè wáalimáanáta macái wachàini iyúwa wàyáanápiná matuíbanáiri iyú wáapichawáaca yéewanápiná wachàiniadaca wawàwawáaca, yéewacaténá cachàiniwanái mamáalàacata wáiwitáise canánama Wáiwacali ìwaliwa. ²⁰ Dios imàacaca yàacawa cayábéeri wawàsi péenásàiri iwàwaliculé, yái càmlírira cachàini íiwitáise Wáiwacali ìwali. Iná picá pimàaca piyáacalé imáalàidaca yái cayábéerica Dios imàaquéerica péenásàiri iwàwaliculé. Báisíta masacàaca macái yàacàsi, quéwa abéericaalí wéená icaláacawa Dios ícha wayáacalé ìwalíse, yá wamànica wàacawa irí báawéeri. ²¹ Aiba wenàiwica imànicaalí ibáyawanáwa iicáciná piyáaca iinási, pìira nacái ìracalési ipuíri, pimàni nacái áiba wawàsi, yá cayába cachàiniwanái pimàacacaalí píchawa macáita yái wawàsica, ipíchaná áiba wenàiwica imànica ibáyawanáwa, icaláacáichawa Dios ícha ìwalíse yái pimànírira. ²² Píalíacaalíwa càmita pimàni pibáyawanáwa piyáacaalí iinási áibanái inuérimica yàacaténá ídolo icàaluíniná, yá cayábaca càì pínáidacawa abéerita Dios iicápiná, quéwa picá canùmasée pía ìwali áibanái yàacuése. Casímáica iwàwa cawinácaalí yáaliéerica càmita imàni wawàsi Dios iiquéerica báawéeri iyú. ²³ Quéwa áiba wenàiwica càmita yáaliáwa cayába asáisi Dios imàacacaalí iyáaca áiba yàacàsi, ìira nacái. Néese iyáacaalí yái yàacàsica, yásí cabáyawanácani, càmicáiná yáaliáwa cayába iwàwalicúsewa asáisi Dios imàacacaalí iyáacani. Wamànicaalí wawàsi càmlírira wáaliáwa cayába wawàwalicúsewa Dios imàacáaná wamànicani, yá wamànica wàacawa wabáyawanáwa.

15

Agrada a tu prójimo, no a ti mismo

¹ Abénaméeyéi wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càmitàacá náaliáwa cayába, iná càmita máini cachàini náiwitáise Wáiwacali ìwali. Uwé, wía yeebáidéeyéica tàì íméeri

iyú, iwàwacutá wàidenàcani matuíbanáiri iyú càmicaalítàacá abénaméeyéi wenàiwica náalíawa macáita, wayúudàacaténá nía, níai càmiyéica cachàini íiwitáise Wáiwacali ìwali. Iwàwacutá nacái càmita wamàni càide iyúwa wawàwáanáwa meedá, wasímáidáanápíná meedá wíawawa. ² Macáita wía iwàwacutá wayúudàaca áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái yéewanápiná cachàinica náiwitáise Wáiwacali ìwali cachàiníwanái mamáalàacata. ³ Cristocáiná càmitaté imàni càide iyúwaté iwàwáaná isímáidáanápíná meedá yáawawa, néese imànicaté càide iyúwa áiba profeta itànàanáté tàacáisi Cristo inùmaliçuise. Cristo ímacaté Dios irí: “Níai icuíséeyéica íchawa pía báawéeri iyú, nadéca nacuísaca náichawa núa nacái”, ímacaté yái Cristoca. ⁴ Macái yái tàacáisi profetanái itànèericaté bàaluité Dios inùmaliçuise Dios imàacacaté natànàacani yéewáidacaténá wía. Yái tàacáisi yéewáidaca wía, ichàiniada nacái wawàwa wàidenàcáténá wàuwichàanáwa matuíbanáiri iyú cachàiníwanái, àta wàanàacatalépináta chènuniré. ⁵⁻⁶ Yá nusutáca Dios ícha pirípinácué, yái iyúudèrica wàidenàca wàuwichàanáwa matuíbanáiri iyú, ichàiniadéerica nacái wawàwa. Nusutácué Dios ícha pirípiná iyúudàanápínácué pìyaca matuíbanáiwaca píapichawáaca, càide iyúwaté Cristo Jesús iyáaná, yéewanápinácué pìaca Dios irí cayábéeri abédanamata càide iyúwa wenàiwicanái icántàacaalí abédanamata macáita namanùbaca iyúwa, pìacáténácué Dios irí cayábéeri, yái Wáiwacali Jesucristo Yáanirica.

El evangelio es anunciado a los no judíos

⁷ Iná iwàwacutácué piicáyacacawa iyúwa abémisana éwita abénaméeyéi càmicáanítàacá náalíawa macáita, Cristocáiná yeedácatécué pía yàasunáipínáwa, macáitacué pía, yéewacaténá macáita náalíacawa máini cachàinica Dios, nàanápíná irí cayábéeri. ⁸ Nuwàwacué nucàlidaca piríni Cristo yàanàacaté chènuníise iyúudàacaténá judiónái. Càité Cristo imànica càide iyúwaté Dios icàlidáaná wàawirináimi iríni cáimiétacanéeri iyú. Càité Cristo imànica yáasáidacaténá Dios imànica machacàníiri iyúni càide iyúwa icàlidáaná wenàiwicanái iríni cáimiétacanéeri iyú. ⁹ Cristo yàanàacaté yéewacaténá càmiyéi judío nacái nàaca Dios irí cayábéeri ìwali yái Dios iicáanáca wenàiwicanái ipualé. Càité profetanái itànàaca tàacáisi Cristo íméericaté Dios irí. Cristo ímacaté:

“Iná nùapíná pirí cayábéeriwa càmiyéica israelita yàacuésemi, nucántàapíná nacái píipidená ìwaliwa nucàlidacaténá piináwaná ìwali cáimiétaquéri iyú”, ímacaté yái Cristoca. ¹⁰ Càita nacái profeta Moisés itànàacaté tàacáisi Dios inùmaliçuise. Moisés ímacaté:

“¡Píacué càmiyéica israelita, casímáicué piwàwa israelitanái yáapicha, Dios yàasu wenàiwicanáica!”

ímacaté yái Moisésca. ¹¹ Aiba profeta nacái itànàacaté tàacáisi Dios inùmaliçuise. Yáté ímaca:

“¡Píacué Wacuèriná Dios irí cayábéeri, macáitacué pía càmiyéica israelita!”

ímacaté yái profetaca. ¹² Profeta Isaías itànàacaté nacái tàacáisi Dios inùmaliçuise. Isaías ímacaté:

“Isaí ìiri rey David itaquénáinámi nàyaca siùcade iyúwa àicumi yùuquériwa, càmicáiná cachàini nía. Quéwa càide iyúwa wàlisài àicu achúméeri ibacácaalíwa àicu ipìchu yèewíise, idàwinàacaténáwa wàlisài iyú àniwa, càita nacái abéeri rey David itaquérinámi imichàapínácawa icùacaténá càmiyéi israelita, yásí neebáidapíná itàacáiwá”,

ímacaté yái Isaíasca, icàlidacaténáté Cristo icùanápináté càmiyéi israelita.

¹³ Nusutácué Dios ícha pirípinácué yái imàaquéerica manuica wáináidaca wawàwawa ìwali. Nusutáca Dios ícha imàacáanápínácué casímáica piwàwa manuísíwata, matuíbanáicaténácué píiwitáise, píacué yeebáidéeyéica itàacái. Nusutáca Dios ícha imàacáanápínácué manuica piináidaca piwàwawa ìwali manuísíwata, Espíritu Santo ichàini iyú.

¹⁴ Píacué nuénánaica, núaliacawa máini cayábacuéca píiwitáise, máini cáaliacáiyéicuéca nacái pía, píaliacué nacái càinácaalí iwàwacutáanacué píalàayacacawa éeréeri iyú. ¹⁵ Quéwa nudéca nutànàacuéca píri yái cuyàlutaca nucàlidacaténacué píri abénaméeyéi wawàsi ìwali machacànìiri iyú, macàaluínináta, ipíchanacué píimáichaca nía. Nudéca càì numànicani Dios imànicáinaté nulí cayábéeri mawèníiri iyú imàacáanápíná nuíbaidaca Jesucristo irípiná. ¹⁶ Dios idéca ichùulìaca nuíbaidáanápíná Jesucristo irí nuyúudàacaténá càmiíyéi judío. Nuíbaidaca Dios irípiná càide iyúwa sacerdote imàacacaalí ofrenda Dios irí. Nucàlidaca càmiíyéi judío iríni, yái Dios itàacáica ímérica Jesucristo iwàwaca iwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Cawinácaalí yeebáidéeyéica yái tàacásica nucàlidéerica nalí, càica níade iyúwa nùasu ofrenda numàaquéerica Dios irí. Casímáica Dios iicáca nía Espíritu Santocáiná idéca masacàaca imànica náiwitáise, íná Dios iicáca nía iyúwa cayábéeri ofrenda, mabayawanéeri nacái.

¹⁷ Cristo Jesús idéca iyúudàaca núa, yái Cristo Jesús nuebáidéerica itàacái. Cristo iyúudàacáiná núa, íná càmiíyéi judío nadéca neebáidaca itàacái; yá máini casímáica nuwàwa siúcade ìwalíise yái nuíbaidacaléca Dios irípiná. ¹⁸ Canácatáita nuwàwa nucàlidaca nuináwanáwa canùmaséeri iyú, néese nuwàwacáita nucàlidaca Cristo iináwaná ìwali, càinácaalí cayábéeri wawàsi Cristo imànírira nuíbaidacalé ìwalíise, nùasu tàacáisi ìwalíise nacái, iwènúadacaténá càmiíyéi judío íiwitáise neebáidacaténá Dios itàacái. ¹⁹ Neebáidaca Cristo itàacái naicácáinaté numànica Dios ichàini iyú yái càmírira wenàiwica idé imànica. Càité Cristo imáidaca nía Espíritu Santo ichàini iyú, yái Espíritu Dios yàatanáiséerica. Càita nudéca numàalàidaca nucàlidaca nalíni yái tàacásica ímérica Cristo iwàwaca iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Nudéca nucàlidacani Jerusalén ìyacàlená mìnanaí irí, nalí nacái iyéeyéica áiba cáli ínata canánama, àta nùanàacatalétaté Iliria yàasu cáli néré. ²⁰ Càité núalimáidaca macái nuchàini iyúwa nucàlidáanápínaté nalíni alé càmicatalécaté néemiatécáwa Cristo iináwaná ìwali náaliacaténáwa Cristo iwàwaca iwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Càmitaté nuwàwa nuéwáidaca wenàiwica alé áibanái yéewáidacatalécaté nía Cristo ìwali, nuwàwacáinaté nucàlidaca abéta nalíni, cawinácaalí càmiíyéicaté yéemiacáwa Cristo iináwaná ìwali. ²¹ Càita nucàlidaca nalíni numànicaténá càide iyúwaté áiba profeta itànàaca tàacáisi Dios inùmalícuíse. Profeta itànàacaté wenàiwicanái néemianápínaté Cristo iináwaná ìwali: “Níái càmiíyéicaté yéemiacáwa iináwaná ìwali, náaliapínaca ìwali; yá néemìapínaca iináwaná ìwali, yái càmírìcaté néemiacáwa”, ímacaté yái profetaca.

Pablo piensa ir a Roma

²² Manùba yàawiría máadáini nuwàwacaté nupáchiacuéca pía, quéwa càmitaté núalimá máinicáinaté càulenáca núa nuèpunicáinatéwa nucàlidaca Cristo iináwaná ìwali. ²³ Quéwa nudéca numàalàidaca numànica nuíbaidacaléwa Dios irípiná cháí áiba cáli ínata, íná yéewa nupáchiapínacuéca píawa càide iyúwaté nuwàwáaná numànica madécaná camuí. ²⁴ Nuínáidacawa núalimáanápíná nupáchiacuéca pía nùapínacaalíwa España yàasu cáli nérépináwa. Néese idécanáami nupáchiacuéca pía casímáiri iyú maléena éeripíná, yá nusutacué píicha wawàsi piyúudáanápínacué núa nùacaténáwa España yàasu cáli nérépináwa. ²⁵ Quéwa siúcade nùacáwacawa Jerusalén ìyacàlená nérépináwa nutécaténá nalí plata, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ²⁶ Nutépiná nalí plata néré áibanáicáiná wéenanái càmiíyéi judío, Macedonia yàasu cáli néeséeyéi, Acaya yàasu cáli néeséeyéi nacái, nadéca namàacaca plata ofrenda iyú nabànùacaténá nalíni níara wéenanái judío catúulécanéeyéica iyéeyéica Jerusalén ìyacàlená néré. ²⁷ Nadéca nàwacáidaca plata casímáicáiná nawàwa nayúudáanápíná judíonái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Canácata ichùulìericaté nàwacáidáanápíná plata. Néese nadéca namànica cayábéeri, níacáiná càmiíyéi judío imawènlaca judíonái ícha cayábéeri. Quéecháwanáimi judíonái neebáidacaté Jesucristo itàacái, néese nàacatéwa nucàlidáanápíná càmiíyéi judíonái iríni.

Càité judíonái iwacùacaté yái cayábéeri wawàsica càmiyéi judío irí, nayúudàacaténa càmiyéi judío íiwitáise. Iná càmiyéi judío imawèniaca judíonái íicha cayábéeri, iná siúcade iwàwacutá càmiyéi judío iyúudàaca judíonái nàasu wawàsi iyúwa èeri írìcuírìca, níara judío yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Càipiná càmiyéi judío iwacùaca cayábéeri wawàsi judíonái iríwa, yái plataca iyúudèeripináca judíonái. ²⁸ Iná nudécanáami numáalàidaca numànica yái wawàsica nùanápíná nali yái ofrendaca, yásí nùacawa España yàasu cáli nérépináwa, yá nupáchiapínacué píawa nùwaliwa ipíchawáise nùacawa España yàasu cáli nérépiná. ²⁹ Núalíacawa cayába nùapínacaalícuéwa píatalé, yá Cristo imànipíná nulí cayábéeri manuísíwata.

³⁰ Píacué nuénánáica, núalíacawa cáininácuéca piicáca Wáiwacali Jesucristo, núalíaca nacáíwa Espíritu Santo idéca imàacaca cáinináca waicáyacacawa. Iná nusutácué píicha wawàsi manuísíwata pisutáanápínacué nulí Dios piyúudàacaténaqué numànica ùwicái Satanás íipunita. ³¹ Pisutácué Dios íicha nulípiná icùanápíná núa náicha abénaméeyéica càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái iyéeyéica Judea yàasu cáli ínata. Pisutácué nacái Dios íicha yéewanápíná casíimáiri iyúca wéenanái judíonái Jerusalén iyacàlená mìnanaí needáca nalíwa yái ofrendaca nutéeripínáca nali. ³² Pisutácué Dios íicha nulípiná imàacáanápínacué nùacawa píatalé casíimáiri iyú, Dios iwàwacaalí càì numànica, nuicácaténacué píca, wachàiniadacaténa wawàwawáaca. ³³ Nusutácué Dios íicha píripínacué imàacáanápínacué macáita píyaca matuíbanáiri iyú. Báisíta, amén.

16

Saludos personales

¹ Siúcade nucàlidacué píri wéenasàatúa Febe iináwaná ìwali, cayábéechúa íiwitáise, yeebáidéechúa Jesucristo itàacái. Udéca úbaidaca Dios írípíná nèewiré níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iyéeyéica Cencrea iyacàlená írìcu. ² Pitàidacué úa cayába Wáiwacali íipidená ìwali iyúwa péenasàatúacué, peedácaténacué píataléwa úa, càide iyúwa iwàwacutáaná wamànica wéenanái iríwa, cawinácaalí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Piyúudàacué nacái úa càirínacaalí wawàsi umáapuèri, uyúudàacáiná madécaná wéenanáíwa, núacáaníta nacái.

³ Nuwàwali nacái úara Prisca, ùacawéeri Aquila nacái, níara yàacawéeridéeyéicaté núa wáibaidacaalíté Cristo Jesús írípíná. ⁴ Achúmacaté néetáca nawaàacaténa núa áibanái íicha iwàwéeyéicaté inúaca núa. Iná nùaca nali cayábéeri, càita nacái macáita wéenanái càmiyéica judío nàaca nali cayábéeri, níara wéenanái iyéeyéica yàcalé imanùbaca, yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ⁵ Càita nacái nuwàwali wéenanái alé iwacáidáyaquéeyéicawa namànicaténá culto nacapèe írìcu, yái nacapèeca Prisca, Aquila nacái. Nuwàwali nùacawéerináwa cáininéerica nuicáca íipidenéeri Epenetoca. Yái Epenetoca, yácata idábáanéeri wenàiwica yeebáidéericaté Cristo itàacái Asia yàasu cáli néeni. ⁶ Nuwàwali nacái María, íibaidéechúaca cachàiníiri iyú Dios írípíná pèewi. ⁷ Nuwàwali Andrónico, Junias nacái, nùasu cáli néeséeyéica. Nàyacaté núapícha presoíyéi ibànalícu. Apóstolca núa, caináwanéeyéica, namànicáiná cayábéeri manuísíwata. Neebáidacaté Cristo itàacái nupíchawáise.

⁸ Nuwàwali Ampliato, nùacawéeriná cáininéerica nuicáca yeebáidéerica Wáiwacali itàacái. ⁹ Nuwàwali nacái Urbano, wàacawéeriná íibaidéerica wáapícha Cristo írípíná. Nuwàwali nacái yáara cáininéerica nuicáca Estaquis. ¹⁰ Nuwàwali nacái Apeles yáasáidéericaté manùbàawíríca yeebáidaca Cristo itàacái tàì íiméeri iyú yùuwichàacaalítéwa Cristo írípíná. Nuwàwali nacái Aristóbulo yéenanái. ¹¹ Nuwàwali nacái nùasu cáli néeséeri íipidenéerica Herodión, Narciso yéenanái nacái yeebáidéeyéica Wáiwacali itàacái. ¹² Nuwàwali nacái úara Trifena, úa nacái Trifosa, níara inanái íibaidéeyéica Wáiwacali írípíná. Nuwàwali nacái úara cáininéechúaca waicáca wéenasàatúa Pérsidaca, íibaidéechúaca cachàiníiri iyú Wáiwacali írípíná. ¹³ Nuwàwali Rufo yeebáidéerica Wáiwacali itàacái cayábéeri iyú.

Nuwàwali nacái yáatúa imàníichúacaté nulí cayábéeri càide iyúwa núatúasiwa. ¹⁴ Nuwàwali nacái níara asíanáica Asíncrito, Flegonte nacái, Hermes nacái, Patrobas nacái, Hermas nacái, nía nacái wéenánái ìyéeyéica náapicha yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ¹⁵ Nuwàwali nacái yáara Filólogo, úara Julia nacái, yái Nereo nacái, yéenasàatúa nacái, Olimpas nacái, macáita nacái ìyéeyéica náapicha yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

¹⁶ Pitàidáyacacuéwa cayábéeri iyú. Macáita yeebáidéeyéica Cristo itàacái ìwacáidáyaquéeyéicawa imànica culto yàcalé imanùbaca, nawàwalicuéca pía.

¹⁷ Píacué nuénánáica, piicácué píichawa cayába cawinácaalí icàlidéeyéicuéca pirí áiba tàacáisi càmíricuéca imàaca abédanamata píiwitáise piapichawáaca, imàaquéericué nacái piseriácaawa píichawáaca. Nawàwacué náalimáidaca pía, pimànínapinácué pibáyawanáwa, pitàanicaténácué pìwaliwáaca báawéeri iyú. Piicácué píichawa nía, càmícáiná namàni càide iyúwa íimáaná yái tàacáisica péewáidéericatécúéwa ìwali. Píacuéwa náicha. ¹⁸ Iwàwacutácué piacawa náicha càmícáiná náibaida Wáiwacali Jesucristo irípiná. Néese náibaidacáita nasíimáidacaténá níawawa meedá. Nàaca wenàiwica icàaluíniná, natàanica éeréeri iyú, cayábéeri tàacáisi iyúca nacái casímáiri wenàiwica yéemíaca. Càita natàanica nachiwáidacaténá wenàiwica bàsabàséeyéica íiwita, càmíiyéica yáaliáwa cayába báisiiri tàacáisi ìwali.

¹⁹ Ata alénacaalí nùacawa, yá macáita náaliácuéca piináwaná ìwali peebáidacuéca Jesucristo itàacái, íná casímáica nuwàwa. Nuwàwacué cáallácaica pía pimànínapiná cayábéeri mamáalàacata, ipíchanácué pimànica pibáyawanáwa. ²⁰ Pimànicaalícué cayábéeri mamáalàacata, càmicaalícué nacái peebáida cachìwéeyéi itàacái, yásí yái Dios imàaquéerica wàyaca matuíbanáiri iyú iyúudàapinácué pimawèniadaca píichawa Satanás, machawàacacaténácué píichani, càide iyúwa àapimi pìabàli yáapiré. Nusutácué Wáiwacali Jesucristo íicha pirípinácué imànínapinácué pirí cayábéeri.

²¹ Timoteoca, yái nùacawéerináca cháí íibaidéerica núapicha Dios irípiná, iwàwalicuéca pía. Níái nùasu cáli néeséeyéi Lucio, Jasón nacái, Sosípater nacái ìyéeyéica cháí núapicha, nawàwalicuéca pía.

²² Núa, Tercio, nutànàaca yái cuyàlutaca Pablo irípiná, nuwàwalicué pía Wáiwacali íipidená ìwali, weebáidacáiná itàacái.

²³ Gayo nacái iwàwalicué pía, yái nùyéerica icapèe irícu, núa Pabloca. Yái Gayoca imàaquéerica nacái icapèewa nàwacáidáyacacaténáwa namànica culto macáita yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Erasto iwàwalicué nacái pía, yái icuèrica gobierno yàasu plata cháí yàcalé irícu. Wéenasàiri Cuarto iwàwalicué nacái pía. ²⁴ Nusutácué Wáiwacali Jesucristo íicha pirípinácué imànínapinácué pirí cayábéeri canánama. Báisíta, amén.

Alabanza final

²⁵ Wàacué Dios irí cayábéeri, yái yáaliméericuéca dàalanamaca imànica pía, pimànicaalícué càide iyúwa tàacáisi íimáaná, yái tàacáisi nucàlidéerica wenàiwicanái irí, yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Dàalanama Dios imànipinácué píawa pimànicaalícué càide iyúwa tàacáisi íimáaná nuéwáidéerica iyú wenàiwica Jesucristo iináwaná ìwali. Yá nucàlidaca nalíni cànácaalíté Dios íináidáanáwa iwàwacutáanápínaté wamànica. Dios idéca yáasáidaca walíni yái tàacáisi Dios ibèericaté wenàiwicanái íicha bàaluitésíwa ipíchawáiseté idàbaca èeri. ²⁶ Quéwa siúcáisede Dios imàacaca wáaliácaawa, waléecaalí tàacáisi profetanái itànèericaté Dios inùmaliúise. Càita nacái wacàlidaca yái tàacáisi càide iyúwa Dios ichùullaná wía, yái Dios càmírica imáalàawa. Yái tàacáisi Dios ibèericaté wenàiwicanái íicha icàlidaca cànácaalíté Dios íináidáanáwa imànínapínaté. Siúcade Dios imàacaca wenàiwica macái cáli néeséeyéi yéemíaca yái tàacáisi Dios ibèericaté náicha. Siúcade Dios imàacaca wenàiwica yeebáidacani.

²⁷ ¡Iyaca abéerita Dios, canáca íicha áiba cáallácairi, íná wàacué irí cayábéeri càiripináta Jesucristo ìwalíse! Báisíta, amén.

1 CORINTIOS

Saludo

¹ Núa Pablo, nutànàacué pirí cuyàluta. Dios idéca imáidaca núa nuíbaidacaténá Jesucristo irípiná iyúwa apóstol, Jesucristo ibànùacaténá núa càide iyúwa Dios iwàwáaná nucàlidacaténá Jesucristo iináwaná ìwali wenàiwicanáí irí. Yáí wéenasàiri Sóstenes yeebáidéerica Jesucristo itàacáí iyaca nacáí núapicha cháí. Yá Sóstenes itànàacuéca pirí núapichani, yáí cuyàlutaca. ² Nutànàacué pirí cuyàluta píacué Dios yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí, iyéeyéica Corinto iyacàlená irícu. Peebáidacáinacué Cristo Jesús itàacáí, íná pìyacuéca abédanamata Cristo Jesús yáapicha, yá nacáí Dios idéca masacàaca imànicuéca píiwitáise yàasunáicaténácué píá, íbaidéeyéipiná abéerita Dios irípiná. Dios idéca imáidacuéca píá yàasunáipináwa, náapicha macáita wenàiwica isutéeyéica yáawawa Wáiwacali Jesucristo ícha macáí cáli íinata, yáí Wáiwacali, Náiwacali nacáí. ³ Nusutácué Wáaniri Dios ícha pirípiná, Wáiwacali Jesucristo nacáí namàínínápinácué pirí cayábéeri mawèníri iyú manuísíwata, namàacáanápinácué pìyaca matuíbanáiri iyú.

Bendiciones por medio de Cristo

⁴ Nùaca cayábéeri Dios irí pìwalicué mamáalàacata Dioscáiná idéca imànicuéca pirí cayábéeri mawèníri iyú Cristo Jesús ìwalíse, yáí pìyéericuéca abédanamata yáapicha. ⁵ Piyacáinacué abédanamata Cristo Jesús yáapicha, íná Dios idéca càasuca imànicuéca píá madécaná chàinisi chènuníséeri iyú. Íná yéewa píalimácué picàlidaca Cristo iináwaná ìwali cayábéeri iyú. Píalíacué nacáíwa cayába ìwali yáí tàacáisi báisírira. ⁶ Càita peebáidacuéca tàì ímèeri iyú yáí tàacáisi icàlidéerica Cristo iináwaná ìwali. Peebáidacuéca Cristo itàacáí, íná yéewa pìyacuéca siúcade machacàníri iyú Dios iicápiná. Càita píasáidacuéca báisírirani, yáí tàacáisica. ⁷ Íná canáta pimáapuèricuéca chàinísica quiríta Dios néeséeri idècunitàacá picùacuéca Wáiwacali Jesucristo yàanàaca àniwa. ⁸ Yá Dios ichàiniadapínácué piwàwawa peebáidacaténácué itàacáí àta èeri imáalàacatalépinátawa yéewanápiná canáta yéewanácué nacháawàaca píá Wáiwacali Jesucristo yàanàacaalí àniwa. ⁹ Dios imàni càiripináta càide iyúwa icàlidáaná. Yá idéca imáidacuéca píá yàasu wenàiwicapináwa pìyacaténácué abédanamata Dios Iiri yáapicha, yáí Wáiwacali Jesucristoca.

Divisiones en la iglesia

¹⁰ Píacué nuénánáica, nusutácué pícha manuísíwata Wáiwacali Jesucristo ípídená ìwali yàasu wenàiwicacáinácué píá, abédanamacué pimànica píiwitáisewa; picácué quirínama píseríaca píchawáaca. Abédanamacué píiwitáise canánama píapichawáaca, abéeri íiwitáisesi iyúta. ¹¹ Càicuéca núumaca pirí, píacué nuénánáica, níacáiná Cloé uénánáí nacàlidaca nulíni picuísáyacáanásacuéwa pìyaca. ¹² Nuémìlacuéca piináwaná ìwali abénaméeyéi péená ímaca: “Núacata Pablo yéewáidacalé píchacué”; áibanáí nacáí íma: “Núacata Apolos yéewáidacalé píchacué”; càita nacáí áibanáí náimaca: “Núacata Pedro yéewáidacalé píchacué”; áibanáí nacáí íma: “Núacata Cristo yéewáidacalé píchacué”, càì náimaca. ¹³ Quéwa abéericata yáí Cristoca, càmíirita wáalimá waseríacani, wíacáiná yeebáidéeyéica Cristo itàacáí, càica wíade iyúwa Cristo iiná iyéerica cháí èeri irícu. Canáca yéewaná waseríaca Cristo iiná. Íná báawéeriquéi píseríanácuéca píchawáaca. Núa nacáí, Pablo, càmítaté nuétáwa píchawalínácué píbayawaná ìwalíse. Càmítatécué nacáí píbautizáwa nuípídená ìwali. Íná báawéeriquéi picàlidáanácuéca pìwaliwáaca nuéwáidacalécuéca píá áibanáí ícha yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí. ¹⁴ ¡Nùaca Dios irí cayábéeri canácáináté nubautizéerica péenácuéca, ípíchanácué píimaca pìwaliwa nuéwáidacalécuéca píá áibanáí ícha! Náiwamita Crispo, Gayo, níái nubautizéeyéicaté nùyacaalítécué píapicha. ¹⁵ Íná caná yéewaná náimaca nabautizáanásawa nuípídená ìwali. ¹⁶ Quéwa nubautizácaté nacáí

Estéfanos yéenanái, quéwa càmita núalimá nuwàwalica asáisí nubautizácaalíté áibanái. ¹⁷ Càmicáinaté Cristo ibànùacué núa pìyacàle néré nubautizáanápíná madécaná wenàiwica. Néese Cristo idéca ibànùaca núa nucàlidacaténá wenàiwicanái iríni Cristo iwàwa iwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Quéwa càmita nucàlida cayábanaméeri tàacáisi iyúni càide iyúwa casímáiná èeri mìnánái yéemìaca càmiyéica yeebáida Dios itàacái. Càmita nuwàwa nucàlidacani èeri mìnánái yáaliacái iyú, ipíchanácué wenàiwicanái iimáichaca abéerita yái Cristo yéetáanácawa iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yái Cristo yéetéericatéwa cruz ìwali wáichawalíná.

Cristo, poder y sabiduría de Dios

¹⁸ Wacàlidaca wèepunícawa yái tàacáisica: Cristo yéetácatéwa wáichawalíná cruz ìwali, íná yéewa yáalimá iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Aibanái yèyéipínacawa in-fierno iriculé néemìacaalí yái tàacáisica, yá naicácani iyúwa máiwitáiséeyéi itàacái, náimaca càmitasa yéewa cáiwitáiséeyéi yeebáidacani. Quéwa wía Cristo iwasèeyéipíná Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, wéemìaca cáaliacáiri iyúni, yái tàacáisica, wáaliacáináwa weebáidacaalí yái tàacáisi Cristo ìwali, yásí Dios iwàlisàidaca wáiwitáise cayábéeri iyú íiwitáise cachàiníiri iyúwa. ¹⁹ Càité nacái profeta itànàaca Dios itàacái. Dios íimacaté:

“Yá numáalàidapíná náicha náaliacái, níái íináidéeyéicawa cáaliacáica nuícha nía, cayábéeyéi nacái iicáca èeri mìnánái yáaliacái. Càipíná nacái núsáidaca càmita báisi náaliacawa”, íimaca yái Diosca.

²⁰ Iná canáca iwèni meedá yái náaliacáica, níái èeri mìnánái càmiyéica yeebáida Dios, éwita náináidacáanítawa cáaliacáica nía, néewáida nacái áibanái, náalía nacái natàanica èeri yàasu wawàsi ìwali. ¡Dios idéca yásáidaca canáca iwèni meedá yái èeri mìnánái yáaliacáica càmiyéica yeebáida Dios! ²¹ Máini cáaliacáica Dios áibanái íicha canánama. Dios íináidacatéwa càminápinaté imàaca èeri mìnánái yáaliacawa ìwali náaliacái iyúwa. Néese Dios íináidacatéwa iwasàanápínaté wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa, ìwalíise yái weebáidáanáca tàacáisi íiméerica Cristo yéetácatéwa wáichawalíná cruz ìwali. Aibanái èeri mìnánái càmiyéica yeebáida Cristo, caná iwèni naicáca yái tàacáisica.

²² Abénaméeyéi judío náimaca neebáidáanápínása Cristo itàacái naicácaalí wamànica áiba wawàsi càmirica wenàiwica idé imànica wásáidacaténá wadèniaca Dios ichàini chènuníseeri. Nía nacái càmiyéica judío, caná iwèni naicáca yái tàacáisica càmicáiná ìya abédanamata náaliacái yáapícha, yái èeri mìnánái yáaliacáica. ²³ Quéwa wacàlidaca yái tàacáisica: Yái Jesucristoca, yácata Mesías, Dios ibànùericaté icùacaténaté judiónái. Néese yái Mesíasca yéetácatéwa wáichawalíná cruz ìwali. Judiónái yéemìacaalí yái tàacáisica, càmita nawàwa neebáidacani. Nía nacái càmiyéica judío néemìacaalí yái tàacáisica, yá caná iwèni naicácani iyúwa máiwitáiséeyéi itàacái. ²⁴ Quéwa wía Dios imáidéeyéica yàasunáipínáwa, judíocaalí wía, càita nacái càmicaalí judío wía, weebáidaca yái Mesíasca, íipidenéerica Cristo, yéetéericatéwa cruz ìwali, wáaliacáináwa Cristo idèniaca Dios ichàini manuíri, idèni nacái Dios yáaliacái iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ²⁵ Dios ibànùacaalíté Cristo yéetácaténáwa wáichawalíná, yáté caná iwèni èeri mìnánái iicáca yái Dios imànírira, quéwa Dios imànicaté máini cáaliacáiri iyú macái èeri mìnánái yáaliacái íicha. Naicácaté Cristo iyúwa machawàaquéeri wenàiwica, yéetácaínatéwa máini báawéeri iyú cruz ìwali, quéwa wáaliacawa Cristo yásáidacaté ìyaca walí Dios ichàini máiníri manuíca macái èeri mìnánái ichàini íicha. ²⁶ Píacué nuénánáica, iwàwacutácué piwàwalica Dios imáidacatécué pía yàasunáipínáwa nàyacaalítécué pèewi máisibáwanáita cáaliacáiri èeri mìnánái íiwitáise iyú, máisibáwanái péenácué nacái ichùulièyéicaté áibanái wenàiwica, càitacué nacái pisèenáimi càmitaté máini càasuca nía, càmita nacái máini cachàinica nía cháí èeri irícu. ²⁷ Aibanái èeri mìnánái càmiyéi yeebáida Dios naicácuéca pía iyúwa máiwitáiséeyéi, quéwa Dios yeedácatécué pía yàasunáipínáwa ibáiniadacaténá wenàiwica íináidéeyéicawa cáaliacáica nía áibanái íicha canánama. Càita nacái èeri mìnánái iicácuéca pía iyúwa machawàaquéeyéi, quéwa Dios yeedácatécué pía yàasunáipínáwa ibáiniadacaténá wenàiwica cachàiniyéica

iicáca yáawawa. ²⁸ Dios yeedácatécué pía yáasunáipináwa, piacué áibanái iiquéeyéica iyúwa báawéeyéica meedá, iyúwa canéeyéica iwèni nacái, iyúwa càmiyéica máini cachàini cháì èeri irícu, iyúwa wawàsi càmiirica iya. Càita Dios yeedácatécué pía yáasáidacaténá caná iwèni iicáca èeri mìnanaí ichàini, cawinácaalí cáimacáiyéica iicáca yáawawa áibanái ícha canánama. ²⁹ Iná canáca yéewaná cachàinica wenàiwica iicáca yáawawa Dios yàacuésemi, ibatàa abéeripiná. ³⁰ Quéwa Dios idéca imàacacué pìyaca abédanamata Cristo Jesús yáapicha. Dios imàaca nacái Cristo yáasáidaca walí Dios íwitáise cáaliacáiri. Dios nacái mabáyawanáca iicáca wía ìwalíise yái Cristo yéetánácawa wáichawalíná. Cristo nacái masacàaca imànica wáiwitáise wabáyawaná ícha yéewacaténá wáibaidaca abéerita Dios irípiná, iwasàaca nacái wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ³¹ Iná canáca yéewaná cachàinica waicáca wíawawa. Càité profeta itànàaca Dios itàacái ímérica: “Picá picàlida piináwaná ìwaliwa máinícasa cayábéerica pía áibanái iicácaténá pía cáimiétaquéeri iyú; néese picàlida Wáiwacali iináwaná ìwali, macáita yái cayábéerica Wáiwacali imànírica pírí, yéewacaténá áibanái iicáca Wáiwacali cáimiétaquéeri iyú”, ímaca yái Dios itàacáica.

2

El mensaje de Cristo crucificado

¹ Quéwacué nuénánái bàaluté nùanàacaalítécué pìatalé, nucàlidacatécué pírí yái tàacáisi Dios ibèericaté wenàiwicanái ícha; siùcáisede Dios imàacaca wacàlidacuéca píríni, ímérica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Càmitaté nucàlidacué píríni càulenéri tàacáisi iyú, càmita iyú nacái yái èeri mìnanaí yáaliacáica càmiyéica yeebáida Dios. ² Néeseté nùyacaalítécué píapicha, yaté nuínáidacawa nucàlidáanápínacué pírí abéerita Jesucristo iináwaná ìwali, abéerita yái tàacáisi ímérica Jesucristo yéetácatéwa cruz ìwali wáichawalíná, iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ³ Càmitaté nucàlidacué píríni nuchàini iyúwa nùaliacáinátéwa nuwàwacutáca Dios iyúudàaca núa. Nutatácatéwa nucalùniwa Dios iicá máiníacáináté nuwàwaca numànica macáita càide iyúwaté Dios ichùllianá núa. ⁴ Nutàanícaalíté píapichacué, nucàlidacaalíté nacái pírí yái tàacásica, càmitaté nuwàwa nuchìwáidacuéca pía èeri mìnanaí yàasu tàacáisi iyú, nuwènúadacaténaté píiwitáise. Néese, Espíritu Santoquéi iwènúadéericatécué píiwitáise Dios ichàini iyú peebáidacaténaté Jesucristo itàacái. ⁵ Càité Dios imàacaca nucàlidacuéca píríni yéewacaténá macáita náaliacawa càmitacué yáalimá èeri mìnanaí yáaliacái iwènúadaca píiwitáise Dios irípiná, néese abéericata Dios ichàini idéca imàacacué peebáidaca Jesucristo.

Dios se da a conocer por medio de su Espíritu

⁶ Quéwa wacàlidaca tàacáisi yáasáidéerica Dios yáaliacái wenàiwicanái irí wàyacaalí wenàiwicanái yáapicha yeebáidéeyéica Jesucristo tàì íméeri iyú. Quéwa yái yáaliacáisi wacàlidéerica iyú nalíni, càmiiricata èeri mìnanaí yáaliacái, níai càmiyéica yeebáida Dios, càmiiricata nacái náaliacái níai icuèyéica yái èeriquéi, imáalèeripinácawa mesúnamáita. ⁷ Néese wacàlidaca nalí tàacáisi yáasáidéerica nalí Dios yáaliacái, yái tàacáisi Dios ibèericaté èeri mìnanaí ícha. Bàaluté ipíchawáiseté Dios idàbaca èeriquéi, néenialíté Dios ínáidacawa imàacáanápínaté wàyaca yáapicha chènuniré cáimiétacanéri iyú, icànéeyéipináca mèlumèlúri iyú nacái, wacùacaténá yáapicha macáita. Quéwa, quéechatécáwa càmitaté Dios icàlida wenàiwicanái iríni. ⁸ Níara èeri mìnanaí icuèrinánáica inuéyéicaté Wáiwacali cruz ìwali, càmitaté náalíawa Dios ínáidacatéwa imànínápínaté walí cayábéeri. Náaliacaalítéwa ìwalítá, yá càmitaté nanúa Wáiwacalítá, yái máinírica cáimiétacanáca, cachàinírica nacái íwitáise, icànéerica mèlumèlúri iyú chènuniré, icuèrica macáita Dios yáapicha. ⁹ Quéwa Dios idéca imàacaca wáaliacawa ìwali yái cayábéerica imàníripináca walí. Càité profeta itànàaca Dios itàacái ímérica: “Dios idéca ichùnìaca nalípiná cayábéeri wawàsi, níai cáininéeyéica iicáca Dios, yái cayábéeri wawàsi càmiiricáwaca wenàiwica iicá, càmiiricáwaca nacái néemìa iináwaná ìwali, yá nacái càmiiricáwaca náináidawa ìwali”,

ímaca yái Dios itàacáica. ¹⁰ Yácata wawàsi Dios imàaquéerica Espíritu Santo yéewáidaca wía ìwali, yácáiná Espíritu Santo yáalíaca Dios íiwitáise ìwali macáita, àta cànácaalí Dios íináidáanáwa iwàwalícuísewa nacái, yái càmírica áiba yáalía yéemíaca cànácaalí ímáaná.

¹¹ Canáca áiba wenàiwica yáaliériwa cànácaalí áiba wenàiwica íináidáanáwa iwàwalícuísewa. Abéericata yái wenàiwica yáaliéricawa cànácaalí íináidáanáwa iwàwalícuísewa. Càita nacái abéericata Espíritu Santo yái yáaliéricawa cànácaalí Dios íináidáanáwa iwàwalícuísewa. ¹² Dios càmítaté ibànù wawàwalículé áiba wenàiwica íiwitáise, néese ibànùacaté walí Espíritu Santo yéewacaténá Dios íiwitáise ìyaca wawàwalícu, yéewanápiná wáaliacawa ìwali yái wawàsi cayábanaméerica Dios yèerica walí. ¹³ Wéewáidacué pía píaliacaténácué ìwali yái cayábéerica Dios imàníríca walí, yá wacàlidacuéca píriní càide iyúwa Espíritu Santo yéewáidáaná wía, yái Espíritu Dios néeséerica. Càmitacué wacàlida píriní èeri mìnánái yáaliacái iyú yái néewáidéericawa ìwali cháí èeri írìcu. Néese wacàlidacué píriní píaliacaténácuéwa Dios íiwitáise ìwali càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáanácué ímaca píri, píacué idènièyéica iwàwalícuwa yái Espíritu Santo.

¹⁴ Aibanái càmíiyéica idènià Espíritu Santo nawàwalícuwa, càmíta neebáida iyúwa Espíritu Santo Dios néeséeri yéewáidáaná wía, caná iwènicáiná naicáca Espíritu Santo yàasu tàacáisi. Càmita nacái náalía néemíaca cànácaalí ímáaná, níacáiná níawamita cawinácaalí idènièyéica Espíritu Santo iwàwalícuwa, níata yáalía yéemíaca cànácaalí ímáaná yái Espíritu Santo yàasu tàacáisica. ¹⁵ Quéwa wía idènièyéica Espíritu Santo iwàwalícuwa wáalíaca cayábéeri ìwali báawéeri íchaná. Canáca yéewaná èeri mìnánái nayúunáidaca wáináidacawa máiwitáiséeri iyú wawàwalícuísewa. ¹⁶ Càulenáca náichani, yái iyúwa wáináidáanáwa càmíicáiná nadènià Cristo íiwitáise càide iyúwa wadèniáná. Càité nacái profeta itànàaca Dios itàacái íméerica: “Canáca wenàiwica yáaliériwa cànácaalí Wáiwacali íináidáanáwa iwàwalícuísewa. Eeri mìnánái nacái càmíta náalimá nàalàaca Wáiwacali nacàlidacaténá írìni cànácaalí iwàwacutáanápiná imànica”, càì ímaca. Quéwa wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái, wíata yáalíawa ìwali yái Cristo íináidáanácawa iwàwalícuísewa wadèniacáiná Cristo íiwitáise.

3

Compañeros de trabajo al servicio de Dios

¹ Néeni, píacué nuénánáica, ¿cánácué càmítacá píbatàa Espíritu Santo yéewáidaca pía? ¿Cánácué píináidawa mamáalàacata iyúwa èeri mìnánái canéeyéica írì Espíritu Santo? Iná càmítaté núalimá nuéwáidacuéca pía càulenéeri tàacáisi iyú Cristo ìwali, néeseté iwàwacutácué nuéwáidaca pía màulenéeri tàacáisi iyú càide iyúwa sùmanáicaalícué pía, càmíiyéica yáalía yéemíaca cànácaalí ímáaná, yái càulenéeri tàacáisica. ² Nuéwáidacatécúé pía éeréeri iyú càide iyúwa nàacaalí quírasì ìraca ìnisi càmíicáiná yáalimá iyáaca íinási. Nuéwáidacatécúé pía màulenéeri tàacáisi iyú, càmíicáinácué píalía péemíaca cànácaalí ímáaná yái càulenéeri tàacáisica. ¿Siúca nacáide mamáalàacata càmítacué píalía péemíacani! ³ ¿Càmítacué píalía péemíaca cànácaalí càulenéeri tàacáisi ímáaná pídeniáicáinácué èeri mìnánái íiwitáise mamáalàacata! Núalíacawa báawacuéca píicáyacacawa píasu cawèníri ìwalísewáaca, báawacué nacái píicáyacacawa macáicáiná péenácué iwàwaca áibanái íicácani iyúwa cachàiníri áibanái íicha canánama ichùulíacaténácué pía macáita. Iná pícuísáyacacuécawa píyaca nacái, píseríacuéca píichawáaca nacái. Iná pídeníacuéca mamáalàacata èeri mìnánái íiwitáise, mamáalàacata nacái pímanícuéca píacawa càide iyúwa èeri mìnánái imàníná càmíiyéica yeebáida Cristo itàacái. ⁴ Abénaméeyéi péenácué ímaca: “Núacata Pablo yéewáidacalé píichacué”, càì náimaca; áibanái nacái ímaca: “Núacata Apolos yéewáidacalé píichacué”, càicaalícué píimaca, yá pèepunícuécawa càide iyúwa èeri mìnánái íináidáanáwa báawéeri iyú.

⁵ Càmitacué cayába càì píináidacawa, càmíiyéicáiná cachàini wía áibanái íicha, núa Pablo, yá nacái Apolos. Dios yàasu wenàiwicaca wía, íbaidéeyéica írìpiná. Wacàlidacatécúé píri

Wáiwacali iináwaná peebáidacaténácué itàacái. Wadéca wamànica yái wáibaidacalécawa Wáiwacali imàaquéricaté walí. ⁶ Péemiacué comparación: Abéeri náiwacali idènìlaca ibànacale yàalunáwa. Yá ibànùaca yàasu wenàiwicawa ibànacaténá néré. Néese ibànùaca yàasu wenàiwicawa áiba yùucùacaténá néré úni, ipíchaná chuica cáli. Yá Dios imàacaca bànacalé idàwinàacawa cayába. Càita nacái Wáiwacali ibànùacaté núa pìatalécué nuíbaidáanápínaté irí pèewibàa nuéwáidáanápínácué pía itàacái iyú quéecháwanáimi; néeseté Wáiwacali ibànùacaté Apolos íbaidacaténá irípiná núamirìcubàa yéewáidacaténácué pía mamáalàacata Cristo ìwali cachànicaténácué píiwitáise Cristo ìwali. Quéwa abéericata Dios yái imichàidéericuécá píiwitáise. ⁷ Iná núa ibànéericaté Dios itàacái piwàwalicu, Apolos nacái yái icuèricatécué pía núamirìcubàa, càmiyèi cachàini wía áibanái íicha, yácáiná Diosca yái abéericata imichàidéericatécué píiwitáise. ⁸ Apolos, núa nacái wáibaidaca Dios irípiná wáapichawáaca, Dios yàasu wenàiwicacáiná wía. Càmita cachàini abéeri wééná áiba wééná íicha, néese Dios idéca imàacaca walí wáibaidacalépiná méetàucunamata wáichawáaca. Quéwa Dios yàapíná nawèni cawinácaalí íbaidéeyéica irípiná. Yàapíná nawèni ìwallise yái namànínáca náibaidacaléwa Dios imàaquérica nalí. ⁹ Wíata íbaidéeyéi Dios irípiná wáapichawáaca, quéwa píacué, càicuécá píade iyúwa Dios ibànacale, cáininéerica Dios iicáca, iyúwa nacái cayábéeri capìi Dios imànírìca ìyaca. Iná Dios ibànùaca wía wáibaidacaténá irípiná wayúudáanápínácué pía. ¹⁰ Péemiacué comparación: Aiba wenàiwica iwàwacaalí imànica cayábéeri capìi íba icapèená, yásí quéechacáwa ibànùaca yàasu wenàiwicawa iriadacaténá néré cachàinírì íba ibàlùadacatáipínáca íinata capìi iwáiná. Néese capìi íiwacali ibànùaca yàasu wenàiwicawa áibanái náawináidacaténá cayábanaméeyéi íba capìi iwáinápiná. Nabàlùadaca capìi iwáiná cachàinírì íba íinata, yái íba idàbáanéeri wenàiwica iriadéerica. Yái Dios, càicanide iyúwa náiwacali ichùulìerica namànica capìi. Quéechatécáwa Dios ibànùacaté núa yàasu wenàiwica nucàlidacaténá wenàiwicanái irí Jesucristo iináwaná ìwali. Siùcade Dios ibànùaca áibanái yéewáidacaténá wenàiwica mamáalàacata. Quéwa cawinácaalí Dios ibànùerica yéewáidacaténá wenàiwica, iwàwacutá iicáca íichawa cayába imànicaténá machacànírì iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. ¹¹ Yái Jesucristoca, càicanide iyúwa idàbáanéeri íba cachàinírì nalladéerica cayábéeri iyú nabàlùadacatáipínáca íinata capìi iwáiná. Yái nuéwáidáanáca wenàiwica Jesucristo ìwali, càicanide iyúwa nalladacaalí cayábéeri iyú idàbáanéeri íba cachàinírì. Canáca yéewaná áibanái yéewáidaca wenàiwica méetàuculé íicha yái tàacáisica, canácáiná áiba Jesucristo íicha weebáidéeripíná itàacái iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ¹² Wéewáidacaalí wenàiwica cáalíacáiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, nàyacaténá machacànírì iyú, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, yásí càica wíade iyúwa wenàiwica ichanàidéeyéica cawèníri wawàsi capìi iwáinápiná, yái oroca, quíramenírì plata nacái, cawèníri íba nacái, yái cayábanaméeri wawàsi càmirìca yéewa quichái imáalàidaca. Quéwa wéewáidacaalí nía canéeri iwèni tàacáisi iyú, càmirìca iyúudàa nàyaca machacànírì iyú Dios iicápiná, yásí càica wíade iyúwa wenàiwica ichanàidéeyéica púuba capìi iwáinápiná, masicái nacái, sitùa íbáiná nacái, yái wawàsi quichái imáalàidéeripínáca. ¹³ Aiba èeriwa, èeri imáalàacatáipínátawa, Dios yáasáidapíná amaláwacani yái wáibaidéerica irípiná, quichái yéenáiwana yàanàapínácaalí. Néesequé quichái yáalimáidapíná iicáwa wáibadacalé wamànírìca Dios irípiná cawiná íiwitáanácaalíni. Càipíná Dios yáasáidaca asáisi cayábaaalíni, càmicaalí nacái caná iwèni, yái wéewáidáanáca wenàiwica. ¹⁴ Wéewáidacaalí wenàiwica cayába nàyacaténá machacànírì iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, yásí yái wáibaidéerica Dios irípiná ìidenìlapíná quichái, càide iyúwa cawèníri íba icapèená càmirìca yeemáwa, yásí Dios yàapínáca wawèniwa, wía yàasu wenàiwicawa. ¹⁵ Quéwa càmicaalí wéewáida wenàiwica cayába nàyacaténá machacànírì iyú Dios iicápiná, yásí quichái imáalàidapíná yái wáibaidéerica, càide iyúwa quichái yeemácaalí capìi idènièrica iwáináwa masicái meedá, yásí yái wáibaidéerica imáalàapínáca wáicha, càmita nacái Dios yàapíná wawèni. Quéwa éwita yái wáibaidéerica imáalàacaalíwa wáicha, càicáaníta cáupíná wíawa quichái íicha iyúwa wenàiwica ipìacaalíwa quichái ipèrùa yèewíise,

yá càmita wamàalàapinàwa.

¹⁶ Abénaméeyéi wenàiwica namànica manuírì capìi lípidenéri templo, yá nawàlùacawa nàacaténá Dios icàaluíniná. ¿Càmitasicué píalíawa Dios yàasu temploca pía Espíritu Santo iyacáinácué piwàwalìcu? ¹⁷ Abéerita Dios irípinácué pía, càide iyúwa Dios icapèe. Píacatacué yái Dios yàasu temploca. Iná áibacaalí báawa imànicuéca píiwitáise cachìwéeri tàacáisi iyú, yásí Dios yùuwichàidapiná manuísíwatani.

¹⁸ Picácué píináidawa máiníná cáaliacáica pía. Aibacaalí péenácué íináidawa máiníná cáaliacáicani èeri mìnánái yáaliacái iyú, iwàwacutá iwènùadaca íiwitáisewa íicha yái íináidáanácawa iicácaténá yáawawa iyúwa càmirica cáaliacái áibanái íicha. Càita yáalimá cáaliacáicani báisíri yáaliacáisi iyú, yái yáaliacáisi yànèerica Dios néese. ¹⁹ Caná iwèni Dios iicáca èeri mìnánái yáaliacái càide iyúwaté profeta itànàaná Dios itàacái íiméerica: “Dios yùuwichàidapiná nía cawinácaalí cáimacáiyéica iicá yáawawa, níai icàlidéeyéica náalíánásawa manùba wawàsi ìwali cháí èeri mìnánái íiwitáise iyú. Yái báawéerica nawàwéerica namànica áibanái irí, Dios imàacapiná yànàaca nàwali idècunitàacá nachìwáidaca áibanái náaliacái iyúwa”, íimaca. ²⁰ Càité nacái áiba profeta itànàaca Dios itàacái íiméerica: “Wacuèriná Dios yáaliacawa canáca iwèni meedá yái náináidáanácawa cawinácaalí íináidéeyéica cáaliacáica èeri mìnánái yáaliacái iyú”, íimaca. ²¹ Iná picácué cachàini piicáca píawawa ìwalíse yái áiba wenàiwica yéewáidáanáca pía, náiméerica ìwali cayábéericasani áibanái íicha yéewáidéeyéi wenàiwica. Iwàwacutácué cayábaca piicáca nía canánama abédanamata Dios imàacacáinácué pirí macáita. ²² Dios imàacacué pirí núa Pabloca, yá nacái Apolosca, yá nacái Pedro wéewáidacaténácué pía. Dios imàacacué pirí yái èeriquéi pìyacaténácué cháí èeri írìcu. Imàacacué pirípiná nacái yéetácáisi. Imàacacué pirí nacái siùca èeride, macái èerita wapíchalépinácáwa nacái. Càicué Dios imàacaca pirí macáita. ²³ Yá Cristo yàasu wenàiwicacuéca nacái pía, Cristocáiná nacái Dios yàasu wenàiwicaca.

4

El trabajo de los apóstoles

¹ Càita iwàwacutácué píináidacawa wàwali, wía apóstolca, íibaidéeyéica Cristo irípiná, Cristo ibànùacáiná wía wéewáidacaténácué pía iyú yái cayábéeri tàacáisica Dios ibèericaté áibanái íicha. Siùcáisede Dios imàacaca wáaliacawa cayábéeri tàacáisi ìwali. ² Wenàiwica íibaidacaalí áiba irí, iwàwacutá imànica càide iyúwa íiwacali íimáaná irí. ³ Iná càmita nuínáidawa ìwali yái píimáanácuéca nùwali, píimacaalícué nùwali càmitasa nuíbaida cayába. Càita nacái càmita nuínáidawa ìwali yái áibanái íimáanáca nùwali. Núa nacái canáca yéewaná núumaca nuíbaidacasa cayába Dios irípiná càmicáiná núalimá núalíaca nuíwítáisewa càide iyúwa Dios yáalíánáwa. ⁴ Càmita nuwàwali asásí numànicaalíté áiba wawàsi báawéeri, quéwa cawàwanáta nudéca numànica áiba wawàsi càmirica núalíawa ìwali. Abéericata Wáiwacali yái yáaliéricawa, yácata yái icàlidéeripináca nuínáwaná ìwali asásí nuíbaidacaalíté irípiná cayába, càita nacái canéerica iwènicaalí meedáni, yái numàníricaté. ⁵ Iná picácué picàlida áibanái iináwaná ìwali càmitasa náibaida cayába Dios irípiná. Picùacué Wáiwacali yànàanápiná, yásí yáasáidapiná amaléeri iyú yái wamànírìca ibàacanéri iyú. Yáasáidapiná nacái càinácaalíté wáináidáanáwa wawàwalìcuésewa wèepunícaalíté wáibaidaca Dios irípiná. Néese cayábacaalí Dios iicá yái wamànírìca, yásí Dios icàlidapiná wamànicaté cayábéeri.

⁶ Píacué nuénánáica, nùalàacuéca pía càiri tàacáisi iyú nuyúudàacaténácué pía, yéewanápinácué nacái pìyaca càide iyúwa Apolos yáaná, núa nacái, ipíchanácué picutáca áiba tàacáisi Dios itàacái íicha, yéewanápinácué nacái cayábaca piicáca abédanamata macáita wenàiwica íibaidéeyéica Dios irípiná, nía nacái yéewáidéeyéicuéca pía. Báawéeriquéi cachàinínácuéca piicáca píawawa ìwalíse yái pidèñanácuéca áiba yéewáidéericuéca pía píiméericuéca ìwali cayábéericasani áibanái íicha canánama. ⁷ Néeni, ¿cánácué yéewa cáimacái piicáca píawawa áibanái íicha canánama? ¿Càmitasicué píalíawa Dioscata yái yèerica pirí

macáita pidènièricuéca? Dios yàacáinacué piríni, néese ¿cánacué yéewa cachàinica piicáca piawawa càide iyúwa pidéca nacáicaalícué peedáca piríwani pichàini iyúwa?

⁸ Piyúunáidacuéca píalíacawa macáita wawàsi Dios ìwali. Piyúunáidacuéca pìyaca càide iyúwa càasuíyéi idènièyéica manùba cawèníri, càmiíyéica iwàwacutá áibanái iyúudàaca. Piyúunáidacuéca píalíacawa macáita yái iwàwacutéericuéca píalíacawa, íná càmítacué piwàwa wéewáidaca pía quirínama. Piicácuéca piawawa iyúwa èeri mìnánái icuèrinánái càmiíyéica iwàwacutá wayúudàaca. Dios imàacacaalícué picùaca macái wenàiwica cachàiníri iyútá, yá nucùacuéca nía píapichatá. Quéwa càmita nacuèriná núa cháí èeri irícu, canásíwata. ⁹ Wía apóstolca, càmita yéewa wàya iyúwa èeri mìnánái icuèrinánái, nuínáidacáináwa cawàwanáta Dios idéca imàacaca wàuwichàacawa manuísíwata, wía apóstolca. Báawaca èeri mìnánái iicáca wía iyúwa presoíyéi imàniíyéica ibáyawanáwa manuísíwata, yéetéeyéipínacawa máini báawéeri iyú nabáyawaná ìwalísewa. Eeri mìnánái, ángelnái nacái náináidacawa manuísíwata naicáidaca walí idècunitàacá wàuwichàacawa. ¹⁰ Madécaná wenàiwica naicáca wía iyúwa máiwitáiséeyéi wàuwichàacáináwa Cristo irípiná. Quéwa piicácuéca piawawa iyúwa cáiwitáiséeyéi Cristo itàacái ìwalíse. Pímacuéca càmítasa pimàni iyúwa máiwitáiséeyéi ipíchanacué piùwichàacawa iyúwa wía. Eeri mìnánái iicáca wía iyúwa machawàaquéeyéi càmicáiná wéewáida wenàiwica èeri mìnánái yáalíacái iyú. Néese piicácuéca piawawa iyúwa cachàiníyéica íiwitáise, cáimiétacanéeyéica nacái, quéwa èeri mìnánái iicáca wía iyúwa canéeyéi iwèni, wía apóstolca. ¹¹ Mamáalàacata àta siùca nacáide wàuwichàaca máapicái, macàlaca nacái wawàwa, canáca nacái wabàle cayába. Aibaalí nacapèedáidaca wía. Canáca nacái wacapèesiwa. ¹² Wáibaida nacái wacáapi iyúwa cachàiníri iyú àta chamàlècataléta wía wawèncaténá wayáawa. Aibanái icuísaca íichawa wía, quéwa wasutáca nalí Dios imàniínápiná nalí cayábéeri. Nàuwidaca namànica wía quéwa wàidenlàca yái báawéerica namàníríca walí. ¹³ Natàaníca báawéeri iyú wàwali, quéwa càicáaníta watàaníca nalí éeréeri iyú quéwanáta. Mamáalàacata àta siùca nacáide namànica walí càide iyúwa náucacaalí náichawa báawéeri yáséerimi, casaquèeri wawàsi natunuérica bàacháwalícuéca.

¹⁴ Càmita núumacué pirí càì nubáiniadáanápinacué pía, néese nuwàwacáita nùalàacuéca pía càide iyúwa nuénibewa, cáinináacáinacué nuicáca pía. ¹⁵ Yácáiná éwitasica diez mil namanùbaca yàanàacaalí néewáidacaténacué pía Cristo ìwali, càicáaníta càmítacué pidènià madécaná pisèenáiwa. Núacata càide iyúwacué píaniri, bàaluitécáiná nucàlidacué pirí Cristo Jesús iináwaná, yáté peebáidacuéca itàacái, iwasaanápinacué pía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ¹⁶ Iná nusutacué píicha wawàsi manuísíwata pimànicaténacué càide iyúwa numàniná, càide iyúwacué píaniricaalícué núa.

¹⁷ Nudéca nubànùacuéca pìatalé Timoteo, yái nuiquéerica iyúwa nuíriwa cáininéerica nuicáca Wáiwacali ìwalíse. Nùalíacawa Timoteo ìwali imàniínápiná cayábéeri mamáalàacata càide iyúwa nusutáaná íicha. Nubànùacaté Timoteo iwàwalicaténacué pía càinácaalí nùyaca mamáalàacata càide iyúwa iwàwacutáaná wenàiwica ìyaca yeebáidéerica Cristo Jesús itàacái. Càita nuéwáidaca wenàiwica nàyacaténá càì macái níái yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacái macái cáli ínata, àta alénácaalí nuèpuníwa. ¹⁸ Abénaméeyéi péenacué cachàinica naicáca níawawa nayúunáidacáiná cáaluca nùaca nupáchiacuéca pía. ¹⁹ Quéwa nuwàwacué nùacawa nuicáca pía mesúnamáita Wáiwacali imàacacaalí numànica càì. Yásí nùacawa nuicácaténá yái náiméerica náalimáanása namànica náibaidacaténása Dios irípiná, náimaca, níara cachàiníyéica iicáca yáawawa. Càmita nùawa néré nuémìacaténácáita nasàna meedá, náimaca cachàinínása nía. ²⁰ Càmita nuwàwa nuémìaca nacàlidacáicata naináwanáwa, yácáiná cawinácaalí wenàiwica Dios icuèyéica náasáidaca Dios yàasu wenàiwicaca nía idènièyéica Dios ichàini náibaidacaténá Dios irípiná cachàiníri iyú, nàyacaténá nacái machacàníri iyú. Càmita nacàlidacáita meedá naináwaná ìwaliwa nadèniánása Dios ichàini. ²¹ Néeni, ¿càinásicué piwàwa numànica? ¿Piwàwasicué nùanàaca pìatalé nùuwichàidacaténacué pía píbáyawaná ìwalísewa, yái cachàinínacuéca piicáca piawawa?

Càmicaalícué piwàwa nùacawa pìatalé nùuwichàidacaténácué píá, néese piwènúadacué píiwitáisewa píináidacaténáwa machacànìiri iyú, piicácaténácué píawawa iyúwa càmiíyéica cachàini, yéewacaténácué nùalàaca píá éeréeri iyú cáininácáinácué nuicáca píá.

5

Juicio sobre un caso de inmoralidad

¹ Macáita nacàlidacué nalíwáaca piináwaná ìwali báawéeri iyú iyacáiná abéeri péenácué yeedéericaté iríwa yátúanáwa, úara yáaniri yàacawéetúaca. ¡Máini báawéerica yái namànìirica pèewi! Ewita èeri mìnanaí càmicaánita neebáida Jesucristo itàacái, càicáanita càmita máini namàni càiri báawasíwéeri wawàsi, càide iyúwacué péená imàníná.

² ¿Cánácué cachàini piicáca píawawa mamáalàacata? ¡Iwàwacutácué máini achúmaca piwàwa manuísíwata pibáyawaná ìwaliwa! Yái asìali imànìirica càiri báawéeri, iwàwacutácué piúcaca pèewísewani yái asìalica. ³ Ewita càmicaánita nùyaca píapichacué néré, càicáanita nuicáca núawawa iyúwacué abéeri péená. Nudéca nuínáidacawa nùuwichàidáanápíná yái asìalica càide iyúwa nùyaca nacáicaalícué píapicha néré. Yái Wáiwacali Jesucristo idéca ichùullaca núa nucàlidáanápíná cáinacaalí iwàwacutáanápíná yùuwichàacawa yái imànìirica càiri báawasíwéerica. ⁴ Pìwacáidáyacacuéwa, yá píináidacuéwa nùwali càide iyúwa nùyaca nacáicaalícué píapicha, nùalàacaténácué píá. Yásí Wáiwacali Jesús cachàinìiri íiwitáise iyapínácué píapichawa. ⁵ Iná iwàwacutácué pèepùadaca yái asìalica Satanás irí yéewanápíná Satanás imáalàidaca iiná uláicái iyú àta yéetácatalépinátawa ipíchaná yùuwichàacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú càiripínátawa Wáiwacali Jesús yàanàacaalípiná àniwa.

⁶ Picácué picàlida piináwanáwa canùmaséeri iyú cayábáanásacué píá idècunitàacá pimàacacué abéeri péená imànica càiri báawéeri. Píalíacuéwa comparación íiméerica: “Nèewàadacaalí achúmanamata levadura íbesi yèewi, yá levadura imàacaca macáita íbesi inísàapínáacawa”, càì íimaca yái comparaciónca wabáyawaná ìwali. Yái levadura ímáanáca càicanide iyúwa wenàiwica ibáyawaná. Iná pimàacacaalícué abéeri péená imànica ibáyawanáwa mamáalàacata, yásí mesúnamáita macáitacué píá pimànipíná píacawa pibáyawanáwa. ⁷ Iná piúcacué pèewísewa yára levadura nacáirica íiwitáise, yái péenácuéca imànìirica báawéeri, ipíchanácué báawaca imànica píiwitáise canánama. Yásí píalimácué píyaca wàlisài iyú, mabáyawanéeri iyú nacái. Càicuéca píade iyúwa wàlisài pan, càmiíri idènia levadura, Dioscáiná idéca yúucacué píicha yái báawéerica pimànìiricaté. Càide iyúwa judíonái nanúacaalí oveja wàlisài nàasu culto Pascua yaalíwa nawàwalicaténá iyúwaté Dios iwasàaná nía, càita nacái wàasu Cordero lípidenéerica Cristo yéetácatéwa iwasàacaténá wía, wàyacaténá wàlisài iyú. ⁸ Judíonái namànica nàasu Pascuawa, yá náucaca náichawa macáita levadura. Càita nacái, wáucacué wáichawa yái levadura nacáirica wáiwitáiseca bàaluisàimica. Picácué wàya quirínama wabáyawaná yáapichawa. Càide iyúwa pan càmicaalí idènia levadura, càita nacái iwàwacutá wàyaca masaquèeri wáiwitáise yáapichawa, watàanícué nacái báisìiri iyú.

⁹ Bàaluté nutànàacatécué píri áiba cuyàluta nùalàacaténácué píá ipíchanácué píacawéeridaca wenàiwica iiméeyéica áiba yáapicha càmiíchúaca náinusíwa, càmiírica nacái nanìrisíwa. ¹⁰ Quéwa càmitacué píalía péemiaca cayábani cáinacaalíté ímáaná yái núméricatécué píri. Càmita nuchùullacué píanápínáwa déeculé náicha macái èeri mìnanaí càmiíyéica yeebáida Jesucristo itàacái, níai iiméeyéica áiba yáapicha càmiíchúaca náinusíwa, càmiírica nacái nanìrisíwa, nía nacái iwàwéeyéica yeedáca iríwa macái wawàsi cawèníri, nía nacái cayéedéeyéica, nía nacái yèeyéica ídolo icàaluíná, yái cuwáiná yéenáiwanáca. Càmitàacá píalimácué píacawa náicha àta péetácatalétacuéwa píacaténáwa èeri íicha. ¹¹ Càmitaté càì nuchùullacuéca píá, néese nùalàacatécué píá ipíchaná píacawéeridaca wenàiwica icàlidéeyéica iináwaná ìwaliwa neebáidáanása Jesucristo itàacái quéwa namàni nàacawa càiri báawéeri: Naimáca áiba yáapicha, càmiíchúaca náinusíwa, càmiírica nacái nanìrisíwa; nawàwaca needáca nalíwa macái wawàsi cawèníri; nàaca ídolo icàaluíná yái

cuwáiná yéenáwanáca; natàaníca báawéeri iyú áibanái ìwali, áibaalí nacái nacàmaca; áibaalí nacái nayéedùaca, quéwa mamáalàacata nacàlidaca naináwanáwa neebáidáanása Jesucristo itàacái. Picácué piacawéerida nía; picácué piyáa piyáacaléwa náapicha. ¹²⁻¹³ Dios càmitacué ichùulla wàuwichàidaca èeri mìnánái càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. Néese Diosta yùuwichàidapiná níawa. Quéwa cawinácaalí iyéeyéica pèewibàa, nacàlidacaalí naináwanáwa neebáidáanása Jesucristo itàacái, quéwa namànica nabáyawanáwa, néese iwàwacutácué picháawàaca naináwaná ìwali, pìalàacaténácué nía cachàiníri iyú. Iná piúcacué pèewísewa yái imàníríca ibáyawanáwa.

6

Pleitos ante jueces no creyentes

¹ Aiba yeebáidéeri Jesucristo itàacái imànicaalícué pirí báawéeri, ¿cánácué picháawàa iináwaná ìwali jueznái irí càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái? Báawéeriquéi pimànínácuéca cà. Néese iwàwacutácué picháawàaca iináwaná ìwali Dios yàasu wenàiwica irí, yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái ìwacáidáyaquéeyéicawa, nachùnìacaténácué pirí yái wawàsica. ² Píacué Dios yàasu wenàiwicaca, píalíacuéwa Dios imàacáanápínácué péemíaca èeri mìnánái iináwaná ìwali èeri imáalàacaalípináwa picàlidacaténácué iwàwacutáanà nàuwichàacawa càiripinátawa nabáyawaná ìwalísewa. Iná yéewa píalimácué péemíaca piináwanáwáaca achúméerína wawàsi ìwali cháí èeri irícu pichùnìacaténácué wawàsi piríwáaca, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ³ Píalíacuéwa nacái wéemianápiná nacái ángelnái iináwaná ìwali wacàlidacaténá cayábacaalíni, báawacaalí nacái, èeri imáalàacaalípináwa. Iná màulenáca meedá péemíacuéca piináwanáwáaca cháí èeri irícu, pichùnìacaténácué piríwáacani, yái achúméeri wawàsica. ⁴ Iná abéeri péenácué yeebáidéerica Jesucristo itàacái cháí èeri irícu imànicaalícué pirí báawéeri, ¿cánácué picháawàa iináwaná ìwali jueznái irí picàlidéeyéica iináwaná canápinéeyéicasa nía, níara càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái? ⁵ Núumacué pirí càí báicaténácué pía, piwènúadacaténácué píiwitáisewa. ¿Càmítasicué iya abéeri péená yáaliméeri yéemíacuéca piináwaná, ichùnìacaténácué píichawáaca yái wawàsica? ⁶ ¡Báawéeriquéi pipélianácuéca, picháawàayaca nacáiwa jueznái irí, quéwa báawéeriquéi cachàiníwanái picháawàanácuéca piináwaná ìwaliwáaca jueznái irí càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái!

⁷ Picháawàacaalícué piináwaná ìwaliwáaca, yá pidécuéca pimàacaca báawéeri icàbadàacuéca pía, càmitacué nacái pimàni càide iyúwa Dios iwàwáaná. Aiba yeebáidéeri Jesucristo itàacái, imànicaalícué pirí báawéeri, iyéedùacaalícué píicha píasu nacái, yá cayába cachàiníwanái pìidenìacaalícué piùwichàanáwa masànatatá, ipíchaná èeri mìnánái càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái naicácuéca pipéliayacacawa. ⁸ ¡Quéwacué càmita pìideniani, néese pimànicuéca càí pibáyawanáwa cachàiníwanái: Pimànicuéca áibanái irí báawéeri, piyéedùacuéca nàasu, éwita pimanùbacáaníta nía!

⁹⁻¹⁰ Píalíacuéwa báawéeyéi íiwitáise càmita nawàlùapínáwa Dios iyacàle irículé, yái icùacataléca chènuníserica. Picácué pibatàa áibanái ichìwáidaca pía cachìwéeri tàacáisi iyú. Càmiyéipiná iwàlùawa Dios iyacàle irículé cawinácaalí imàníyéica yáalaniwa; nía nacái yéeyéica ídolo cuwáiná yéenáwaná icàaluíniná; nía nacái iiméeyéica inanái yáapicha càmiíchúaca náinusíwa, nía nacái iiméeyéica asíali yáapicha càmíríca nanírísíwa; nía nacái asíanái imàaquéeyéica áiba asíali idúlca, áibanái nacái asíanái iiméeyéica inacáiri yáapichawa; nía nacái iyéeduèeyéica; nía nacái iwàwéeyéica yeedáca iríwa macái wawàsi cawèníri, nía nacái icàméeyéica; nía nacái itàaníyéica báawéeri iyú áibanái ìwali, nía nacái ipéliyéica áibanái nayéedùacaténá nàasu. Nía càmiyéipináta iwàlùawa Dios iyacàle irículé chènuniré. ¹¹ Càitécué abénaméeyéi péená iyacaté ipíchawáiseté piwènúadacuéca píiwitáisewa Dios irípiná peebáidacaténácué Jesucristo itàacái. Quéwa Dios idéca imàacacué iwàwawa pibáyawaná íicha càide iyúwa idéca nacáicaalícué íibaca píichani. Idéca nacái yeedácuéca pía yàasu wenàiwicapínáwa mabáyawanácaténá iicácuéca pía. Càita Dios idéca

imànicuéca pirí cayábéeri Wáiwacali Jesucristo ípidená ìwali, yéetácáinátéwa wáichawalíná. Dios idéca imàacacué yàasu wenàiwicaca pía Espíritu Santo ichàini iyú, yái Espíritu Dios ibànuèricuéca piwàwaliculé.

La santidad del cuerpo

¹² Abénaméeyéi nacàlidaca: “Càmicaalí Dios imáisanà numànica áiba wawàsi, yásí cayábaca numànica macái wawàsi nuwàwéerica numànica”, càì nàimaca. Quéwa, núumacué pirí, éwita Dios càmicáaníta imáisanà wamànica áiba wawàsi, càicáaníta càmita macái wawàsi iyúudàa wía, áibanái nacái. Báisíta Dios imàacaca wamànica càide iyúwa wawàwáaná càmicaalí báawa yái wawàwéerica wamànica, quéwa iwàwacutá wacùaca wíawawa ipíchaná yái wawàsi wawàwéerica wamànica idacùaca wía cachàiníiri iyú àta càmicataléta wáalimá wamàacaca wáichawani. Báawaca wamàacacaalí áiba wawàsi idacùaca wáiwitáise. ¹³ Nacàlidaca báisíiri iyúni nàimacaalí yàacàsi ìwali watùra irípinéerica, watùra nacái wayáacalé irípiná. Báisíta, Dios imàacaca wayáaca macái yàacàsi wawàwéerica. Quéwa áibaalípiná Dios imáalàidapiná yàacàsi, watùra nacái càmicáiná iwàwacutá wayáaca wayáacaléwa quirínama. Quéwa wainá càmita ìya càide iyúwa yàacàsi; namànicáita nachìwawa meedá nàimacaalí cayábacasa waimáca áibanái yáapicha cawínácaalí wawàwéeri, càmicáaníta wáinusíwani, càita nacái càmicáaníta wanìrisíwani. Càmita báisí nataacái, néese, yái waináca, yácata Wáiwacali yàasu weebáidacaténá itàacái. Wáiwacali nacái wainá irípinéeri, ichàiniadacaténá wainá, yéewanápiná wáibaidaca irípiná. ¹⁴ Càide iyúwaté Dios imichàidáaná Wáiwacali yéetácáisi íicha, càita nacái imichàidapiná wíawa yéetácáisi íicha íiwitáise cachàiníiri iyúwa, yái chàinisi imichàidéericaté iyú Wáiwacali.

¹⁵ ¿Càmitasicué píalíawa piiná ìwaliwa Cristo iiná ìwalíiséericani? Yácáiná wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái, càica wíade iyúwa Cristo iiná ìyéerica cháì èeri irícu. ¡Iná máini báawaca abéericaalí wéená imànica ibáyawanáwa inanái yáapicha iiméechúaca asíanái yáapicha plata ìwalínápiná! ¡Picácué wamàni càiri báawéeri! ¹⁶ ¿Càmitasicué píalíawa asíali iimácaalí inanái yáapicha iiméechúaca asíanái yáapicha plata ìwalínápiná, yásí níái pucháibaca abéericata nainá? Càité profeta itànàaca Dios itàacái nàwali cawínácaalí iiméeyéica yáapichawáaca: “Dios íicáca níái pucháibaca iyúwa abéeri wenàiwica”, càì íimaca. ¹⁷ Quéwa wenàiwica yeebáidacaalí Wáiwacali itàacái, yásí ìyaca abédanamata Wáiwacali yáapicha.

¹⁸ Iná píacuéwa náicha caquialéta cawínácaalí iimáidéeyéicuéca pía piimáanápiná áiba yáapicha cànírica pinìrisíwa, càníchúaca nacái píinusíwa. Macái áiba nabáyawaná íiwitáaná càmita imàni báawéeri nainá iríwa, quéwa cawínácaalí iiméeyéica áiba yáapicha cànírica nanìrisíwa, càníchúaca nacái náinusíwa, namànica nabáyawanáwa nainá iríwa. ¹⁹ ¿Càmitasicué píalíawa piiná ìwalicuéwa Espíritu Santo yàasu templocani, yái Espíritu Santo Dios imàaquéericatécué pirí, yá nacái Espíritu Santo ìyacuéca piwàwalícu? Càmitacué píiwacali píawawa. ²⁰ Yái Diosca, yácatacué Píiwacali, Dioscáiná iwènìacatécué pía cawèníiri wawàsi iyú, yái líri íiranáca. Iná picácué pimàni pibáyawanáwa piiná iyúwa, néese piyacué mabáyawanéeri iyú yéewanápiná áibanái náalíacawa máini cayábéerica íiwitáise yái Diosca.

7

Consejos sobre el matrimonio

¹ Siúcade nucàlidacué píiríni yái pisutéericuéca péemíawa núa ìwali pibànùacaalítécué nulí cuyàluta. Báisíta cayábaca càmicaalí asíanái idunùa inanái ìwali. ² Quéwa madécaná wenàiwica nawàwaca naimáca áiba yáapicha, càníchúaca náinusíwa, cànírica nacái nanìrisíwa, íná cayábacata macái asíanái yeedáca íinuwa, macái inanái nacái uedáca unìriwa. ³ Iwàwacutá asíali iimáca íinusíwa yáapichawa càide iyúwa iwàwacutáaná imànica. Càita nacái iwàwacutá inanái uimáca unìrisíwa yáapichawa. ⁴ Uái inanáica càmita uiná íiwacalu úa, néese unìri yàasucani. Càita nacái asíali, càmita iiná íiwacalini, néese íinu

yàasucani. ⁵ Picácué pimáisanà piináwa pínu íchawa, pinìri ícha nacáwa, càmicaalícué abédanama píiwitáise piápichawáaca quéechacáwa càminápiná piimá piápichawáaca maléena èerita pisutáanápínacué Dios ícha manuísíwata. Pidécanaamicué pimáalàidaca pimànica cà, néese iwàwacutácué pèepù piimá piápichawáaca àniwa ipíchanacué càmita píalimá picùaca piawawa, yá Satanás yáalimáidacuéca pí piimánápiná pibáyawanáwa áiba yáapicha.

⁶ Càmitacué nuchùulia pí peedáanápíná piríwa piacawéeripínáwa, quéwa piwàwacaalícué picásàacawa, yá cayábacani. ⁷ Macái wenàiwica náalimácaalí nàyaca abéeritatá càide iyúwa nùyáaná canéeri ínutá, yá cayábacatáni, quéwa càmita macái náalimá nàyaca abéerita. Néese Dios imàacaca walí wáalimáwanama madécana chàinisi íiwitáaná wáibaidacaténá irípiná, wadènanápiná wáalimáwanama wáibaidacaléwa méetàucunamata wáichawáaca. Dios imàaca abénaméeyéi wéena nàyaca abéerita casímáiri iyú. Imàaca áibanái wéena nàyaca nàacawéeri yáapichawa casímáiri iyú.

⁸ Núumacué pirí piácué máinuíyéica, maníriyéi nacái, piácué nacái inírimi yéetéyémicawa ícha, cayábaca piyamáacaalícuéwa abéerita càide iyúwa nùyáaná abéerita. ⁹ Quéwa càmicaalícué píalimá picùaca piawawa ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, yásí iwàwacutácué peedáca piníriwa, pínu nacáwa, cayábacáiná cachàiníwanái picásàacaalícuéwa máinícaíchacué píináidáanícawa piimáanápíná áiba yáapicha.

¹⁰⁻¹¹ Quéwa nuchùuliacué pí, piácué cáinuíyéica, piácué nacái caníriyéica càide iyúwaté Wáiwacali ímáaná walí, càminápiná inanái imàaca iníriwa, càita nacái càminápiná asíali imàaca ínuwa. Càmiricata núa meedá yái ichùulièricuéca pí, néese Wáiwacalícata yái ichùulièricuéca càminápiná pimànica cà. Quéwa inanái uèpùacaalíwa uníri íchawa, iwàwacutá uyamáacawa abéechúata, canáca yéewaná uedá ulíwa áiba àniwa. Néese càmicaalí quirínama uwàwa ùyaca abéechúata, yá iwàwacutá uníri, úa nacái nawènúadaca náiwitáisewa nalíwáaca nàyacaténá abédanamata náapichawáaca àniwa.

¹² Siúcade nuwàwacué nùalàaca pí quiríta càide iyúwa nuínáidáanáwa, piácué áibanái yeebáidéeyéica Wáiwacali itàacái. Càmita Wáiwacali ichùulia núa nùaláanápínacué pí tàacáisi iyú núuméeripínacuéca pirí, quéwa nuínáidacawa cayábacani. Péemiacué: Abéeri asíali yeebáidéeri Jesucristo itàacái ínucaalí càmicíhúa yeebáida, quéwa uwàwacaalí ùyaca yáapicha, iwàwacutá asíali yeebáidéerica Jesucristo càmita imàaca íchawa úa. ¹³ Càita nacái inanái yeebáidéechúa Jesucristo itàacái uníricaalí càmiri yeebáida, quéwa iwàwacaalí iyaca úapicha, iwàwacutá inanái yeebáidéechúa Jesucristo càmita umàaca uíchawani. ¹⁴ Cayábaca nayamáacawa náapichawáaca, yácaína Dios iicáca iyúwa yàasu wenàiwicapínáwa yái asíalica ùwalíse úái ínuca yeebáidéechúaca Jesucristo. Càita nacái Dios iicáca iyúwa yàasu wenàiwicapínáwa úái inanáica ìwalíse yái unírica yeebáidéerica Jesucristo. Piácué yeebáidéeyéica Jesucristo, càmicaalícué piyamáawa piacawéeri yáapichawa càmirica yeebáida, yá cawàwanátacué péenibe càmita neebáida Jesucristo itàacái; néese piyamáacaalícuéwa piacawéeri yáapichawa, péenibe yáapichawa nacái, yásí Dios iicácuéca péenibe iyúwa yàasu wenàiwicapínáwa. ¹⁵ Quéwa yái unírica, úa nacái ínuca, càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái máinícaalí nawàwaca nèepùacawa nàacawéeri íchawa yeebáidéerica, pimàacacué nèepùacawa náicha. Piácué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càmitacué iwàwacutá piyamáacawa piacawéeri yáapichawa càmirica yeebáida nawàwacaalí nèepùacawa píchacué càmicáiná Dios iwàwa wapéliyacacawa, néese Dios idéca imáidaca wía wàyáanápíná matuíbanáiri iyú. ¹⁶ Nawàwacaalícué nèepùacawa pícha, pimàacacué nèepùacawa ipíchanacué pipéliyacacawa, càmicáinácué píalíawa, piácué inanáica, asáisi píalimácaalí piwènúadaca piníri íiwitáisewa Dios irípiná. Càita nacái piácué asíanáica, càmitacué píalíawa asáisi píalimácaalí nacái piwènúadaca pínu íiwitáisewa Dios irípiná.

¹⁷ Píalimáwanama macáitacué iwàwacutáca piyaca càide iyúwaté Wáiwacali imàacáanátécué pirí chàinisi píibaidacaténacué irí. Càmicaalícué báawa yái píibaidacaléca, néese piyacué càide iyúwaté piyáaná Dios imáidacaalítécué pí. Càita nùalàaca macáita

wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, ìwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca. ¹⁸Dios imáidacaalí asìali namàníricaté irí circuncisión, càmita iwàwacutá iwènúadaca yàasu circuncisiónwa. Càita nacái Dios imáidacaalí asìali càníricaté namàni irí circuncisión, càmita iwàwacutá imàacaca namànica iríni siùcade. ¹⁹Picácué achúma pínáidáanícawa piwàwawa circuncisión ìwali, cáininácáiná Dios iicáca macái wenàiwica íiwitáaná abédanamata. Abéerita pínáidacuéwa pimànílinápiná machacàníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. ²⁰Càmicaalícué báawa píibaidacalé, néese iwàwacutácué macáita pìyaca càide iyúwa pìyáanáaté quéecha Dios imáidacaalítécué pía. ²¹Aibanái yàasu wenàiwicacaalíté pía íibaidéericaté mawèníiri iyú Dios imáidacaalíté pía, picá achúma piwàwa ìwali. Quéwa namàacacaalí pèepunícawa matuìbanáita, yá cayábaca pèepunícawa máiwacalináwaca. ²²Cáinináca Dios iicáca macái wenàiwica íiwitáaná abédanamata, íná áibanái yàasu wenàiwicacaalíté pía íibaidéerica mawèníiri iyú Dios imáidacaalíté pía pèebáidáanápínaté Wáiwacali itàacái, néese siùcade éwita áibanái yàasu wenàiwicacáaná pía mamáalàacata, càicáanáca iwàwacutá piwàwalica Wáiwacali idéca iwasàaca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha píibaidacaténá Wáiwacali irípiná; càita nacái pía yèepuníricatéwa máiwacalináwaca cháí èeri irícu Dios imáidacaalíté pía, siúcáisede Cristo yàasu wenàiwicaca pía íibaidéeripíná Cristo irí càiripínáta. ²³Dios iwènìacatécué pía cawèníiri wawàsi iyú, yái líri líranáca. Iná picácué pínáidáanícawa ìwali yái èeri mìnánái íimáanáca pìwali. Picácué nacái cáimacái piicáca píawawa iyúwa èeri mìnánái. ²⁴Iná píacué nuénánáica, càmicaalícué báawa píibaidacalé, néese iwàwacutácué pìyaca mamáalàacata càide iyúwa pìyáanáatécué Dios imáidacaalítécué pía.

²⁵Siùcade nùalàacué pía nàwali níara càníiyéicáwaca icásàawa. Wáiwacali càmita imàaca nulí tàacáisi nuchùullanápiná nía quéwa nùalimá nùalàaca nía Dios iyúudàacáiná núa manuísíwata, iicáciná nupualé, yéewanápiná nùalàaca wenàiwica cáalíacáiri iyú. ²⁶Nuínáidacawa cayábaca macáita wenàiwica nayamáacaalíwa càide iyúwa nùyáaná máinuta, manírita nacái macáicáinácué càulenápiná wàasu èeri siùcade, nàuwichàidapínacaalí wía Cristo ìwalíise, weebáidacáiná itàacái. ²⁷Quéwa cáinucaalí pía, picá pimàaca píichawa úa. Máinucaalí pía, cayábaca càmicaalí peedá píinuwa. ²⁸Quéwa peedácaalí píinupínáwa, càmita pimàni pibáyawanáwa. Càita nacái mànacàu uedácaalí uníríwa, càmita cabáyawaná úa. Quéwa níái cáinuíyéica, nía nacái caníríiyéica nàyapíná càulenéeri iyú cháí èeri irícu, iwàwacutáciná nàuwichàacawa Cristo irípiná. Iná nùalàacuéca pía ipíchanácué máiní pìyaca càulenéeri iyú.

²⁹Píacué nuénánáica càicué nuwàwaca nùalàaca pía: Iyaca wapíchalé achúma èerínata meedá, íná siùcade cawinácaalí idènièyéica yàacawéeriwa, iwàwacutá náibaidaca Wáiwacali irípiná càide iyúwa náalimáanáta cachàiníiri iyú. ³⁰Càita nacái cawinácaalí achúmèeyéica iwàwa yéénánái yéetéeyéimiwa ìwaliwa iwàwacutá náibaidaca Wáiwacali irípiná càide iyúwa càníiyéi achúma iwàwa. Cawinácaalí nacái imàníiyéica fiesta iwàwacutá nàyaca cáimiétaquéeri iyú càide iyúwa càníiyéi máiní casíimái iwàwa náibaidacaténá cáalíacáiri iyú Wáiwacali irípiná. Cawinácaalí nacái iwènièyéica wawàsi iwàwacutá càmita máiní cáinináca naicáca nàasuwa, néese iwàwacutá nánáidacawa càide iyúwa canéeyéica yàasu, náibaidacaténá cachàiníiri iyú Wáiwacali irípiná. ³¹Cawinácaalí nacái imàníiyéica yàasu wawàsiwa cháí èeri irícu needácaténá nalíwa plata, iwàwacutá càmita máiní báawaca nawàwa nánáidáanícawa nàasu cawèníiri ìwaliwa cháí èeri irícuírca, yáciná mesúnamáita ímáalàapínacawa macáita yái waiquéerica cháí èeri irícu.

³²Càmítacué nuwàwa pínáidáanícawa báawanama cháí èeri yàasu wawàsi ìwali. Máinucaalí asìali, yásí íináidacawa Wáiwacali yàasu wawàsi ìwali imànicaténá càide iyúwa Wáiwacali iwàwáaná casíimáicaténá imànica Wáiwacali iwàwa. ³³Quéwa cáinucaalí asìali, yá iwàwacutá íináidacawa cháí èeri yàasu wawàsi ìwali casíimáicaténá imànica íinu iwàwawa. Yái asìali càmita yáalimá íibaidaca macái ichàini iyúwa íinu irípináwa, Wáiwacali irípiná nacái. ³⁴Càita nacái maníríchúa, áiba inanái nacái càníichúaca icásàawa, nánáidacawa Wáiwacali

yàasu wawàsi ìwali, casímáicaténá namànica Wáiwacali iwàwa, namàacacaténá naináwa, náiwitáise nacáíwa Dios irí, náibaidacaténá cachàiniíri iyú irípiná. Quéwa áiba inanái caníríichúaca iwàwacutá uínáidacawa cháí èeri yàasu wawàsi ìwali usímáidacaténá unìriwa.

³⁵ Càita nùalàacuéca pía nuyúudàacaténácué pía. Càmita numáisanìacué picásàacawa, néese núumacué pirí càì pìyacaténácué cáimiétaquéri iyú, píibaidáanápinácué nacáí Wáiwacali irípiná macáí pichàini iyúwa.

³⁶ Quéwa áibacaalí asìali íináidawa càmita cayába imáisanìacaalí mamáalàacata íduwa ucásàacawa béerucáiná úa, uwàwacaalí ucásàacawa nacáí, yásí cayábaca úaniri imàacacaalí ucásàacawa. Càmita namàni nàyaca nabáyawanáwa, níái icásèeyécawa. ³⁷ Quéwa áibacaalí idènià íduwa, càmicaalí iwàwacutá ídu icásàacawa asìali yáapicha, càmicaalí nacáí uwàwa ucásàacawa, úaniri nacáí íináidacaalíwa càmínápiná imàaca ucásàacawa yáapicha yái asìalica, yá úaniri imànica ìyaca cayábéeri wawàsi. ³⁸ Iná cawinácaalí imàaquéerica íduwa icásàacawa imànica cayábéeri wawàsi. Quéwa cawinácaalí càmírìca imàaca ucásàacawa imànita nacáí cayábéeri yáwanái.

³⁹ Uái caníríichúaca canáca yéewaná umàaca uíchawa unìriwa. Iwàwacutá uyamáacawa yáapicha idècunitàacá cáucani. Quéwa yéetácaalíwa uícha, yásí úalimáca udéca ucásàacawa àniwa yáapicha cawinácaalí asìali máinuírìca uwàwéerica, quéwa iwàwacutá ucásàacawa abéeri yáapicha yeebáidéerica Jesucristo itàacái. ⁴⁰ Quéwa nuínáidacawa casímáinápiná cachàiniwanái uwàwa càmicaalí uedá unìripináwa àniwa. Càita nuínáidacawa, nuebáida nacáí Espírìtu Santo Dios néeséeri idéca iyúudàaca nuínáidánáwa càì.

8

Los alimentos consagrados a los ídolos

¹ Siùcade nucàlidacué piríni ìwali yái pisutéericuéca péemìawa núa ìwali pìasu cuyàluta irìcuwa: yái iinási áibanái inuérica iyúwa sacrificio nàacaténá ídolo cuwáinái yéenáiwaná icàaluíniná, càide iyúwa náiwitáise ìyáaná, níara áibanáica càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. Pidécuéca píimaca cáalíacáicasacué pía macáita. Cayábacué nuénánái, ipíchanácué cáimacáica piicáca píawawa píalíacái ìwalísewa. Cayába cachàiniwanái cáininácaalícué pi-icáyacacawa, yéewanápinácué píiwitáise idàwinàacawa Dios íiwitáise iyú peebáidacaténácué itàacái tàì íiméeri iyú. ² Cawinácaalí iyúunáidéerica yáalíacawa madécaná wawàsi ìwali, càmitàacá yáalíawa cayába càide iyúwa iwàwacutáaná yáalíacawa. ³ Quéwa cawinácaalí cáinináca iicáca Dios, yásí Dios yáalía iicáca yái wenàiwicaca, cayábaca Dios iicáca íiwitáise nacáí.

⁴ Pisutácatécué péemìawa núa asásí cayábacaalícué piyáaca iinási nanuérica iyúwa sacrificio nàacaténá ídolo icàaluíniná, níái cuwáinái yéenáiwanáca. Càitacué núumaca pirí ìwali: Báisíta canéerica iwèni meedáni, canáca nacáí ichàini yái ídoloca, cuwáisàiri yéenáiwanáca meedáni cháí èeri irìcu, canácáiná áiba báisíri Dios íicha, abéerita yái Diosca. ⁵ Báisíta nàyaca madécaná demonio íiwacanánái cachàiniyeyéi báawéeyéi íiwitáise icuèyéica yàasu cáliwa chènuníiséeri cáuli irìcubàa, cháí èeri irìcu nacáí èeri mìnánái yèeyéica íipidená cuwáinái (ímáanáca diosnáí). Madécaná wenàiwica nàaca demonio icàaluíniná, wenàiwica icàlidéeyéica ìwali cuwáináicasa nía. ⁶ Quéwacué canáca walí áiba wèeripiná icàaluíniná íicha yái abéerita Wáaniri Diosca. Wáaniri Dios imànicaté macáita, íná wawàwa wàyaca càide iyúwa iwàwáaná. Iya nacáí abéerita Wacuèriná, yái Wáiwacali Jesucristoca, yái idàbéericaté macáita, àta wía nacáí, Wáaniri Dios irípiná.

⁷ Quéwa càmitacué macáí wéená náalía néemìaca cayába càinácaalí íimáaná yái tàacáisica. Càmita cachàini náiwitáise Dios ìwali càmicáináca náalía cayába. Níái wéenánái yéewánéeyéita yàaca ídolo cuwáisàiri yéenáiwaná icàaluíniná ipíchawáiseté nawènúadaca náiwitáisewa neebáidacaténá Jesucristo itàacái. Nayáacaalí nayáacaléwa áibanái yáapicha, nawèniacaalí iinási nacáí yàcalé irìcu, yá náalíacawa áibanái nadéca nanúaca yái pìrámica iyúwa sacrificio nàacaténá ídolo icàaluíniná. Abénaméeyéi wéená iyáacaalí yái iinásica,

yá nayúunáidaca càmita báisi Dios imàaca nayáacani. Quéwa nayáacani quéwanáta. Iná nadàbaca nàináidacawa méetàuculé Dios ícha, yá báawaca náiwitáise ìwalíse yáí namàníináca wawàsi nàináidéerica Dios imáisaníaca namànica. ⁸ Báisíta càmita cayába Dios iicáca wía ìwalíse meedá yáí wayéerica, iná càmita cayábáwanái Dios iicáca wía áiba wawàsi ìwalíse wayáacaalíni. Càita nacái càmita báawa Dios iicáca wía ìwalíse yáí càmirica wayáa. ⁹ Quéwacué éwita Dios imàacacáaníta piyáaca iinási áibanái inuéerica iyúwa sacrificio ídolo cuwáisàiri yéenáiwaná irí, càicáaníta iwàwacutácué piicá píchawa cayába ipíchanácué abéeri wéenásàiri càmirica yeebáida tàì íméri iyú imànica ibáyawanáwa iicácaínácué piyáacani, yáí iinásica. ¹⁰ Píacáiná yáaliéerica Dios imàacaca piyáaca yáí iinásica, néese píawinacaalíwa piyáacaténá piyáacaléwa ídolo yàasu templo néré, nawacùacataléca iinási nanuérimica iyúwa sacrificio ídolo irí, yá cawàwanáta abéeri wéená càmiri yeebáida tàì íméri iyú iicáca pía néré, néese iwàlùacawa néré nacái iyáacaténá yáí iinásica, éwita ínàidacáanítawa càmita Dios iwàwa imànica càì. ¹¹ Pidéca píimaca píwaliwa píalíanásawa madécaná, quéwa yáí píalíacáica càmita iyúudàa péenásàiri yáí càmirica yeebáida tàì íméri iyú, néese pidéca pímaníca irí máini báawéeri píalíacái iyúwa, yá cawàwanáta yéetápináca méetàuculé Dios ícha ibáyawaná yáapichawa, yáí péenásàirica, éwitaté Cristo yéetácaanítawa nacái íchawalíná. ¹² Iná péewáidacaalícué péenánaiwa càmiyéica yeebáida tàì íméri iyú namànínapíná áiba wawàsi nàináidéerica ìwali càmirica Dios iwàwa namànica, yá pímanícuéca píacawa píbayawanáwa péenánái iríwa, Cristo irí nacái. ¹³ Iná yáí nuyáanáca iinási imàacacaalí nuénásàiri imànica ibáyawanáwa nuyáacalé ìwalíse, yásí cayába cachàiniwanái càminápiná quirínama nuyáaca iinási, ipíchaná nùalimáidaca nuicáwa nuénásàiriwa àta imànicataléta ibáyawanáwa.

9

Los derechos de un apóstol

¹ Ewita apóstolcáaníta núa, yáí Dios ibànuèrica, càicáaníta càmita nuèpuníwa càide iyúwa isíimáidáaná núa meedá, néese nuwàwaca nuyúudàaca áibanái. Báisíta Dios imàacacaté núa apóstolpiná, iná canáca ichùulièri núa cháì èeri irícu. Nudéca nuicáca Wáiwacali Jesús. Píacué nacái yáasáidéeyéica apóstolca núa bàaluitécáiná piwènúadacuéca píiwitáisewa Dios irípiná nuíbaidacaalíté Wáiwacali irípiná pèewibàa, nucàlidáanápinácué píri iináwaná ìwali. ² Cawàwanáta áibanái càmita naicá núa càide iyúwa apóstol, yáí Dios ibànuèrica, quéwa píalíacuéwa báisiiri iyú apóstolca núa, bàaluitécáiná piwènúadacuéca píiwitáisewa peebáidacaténá Wáiwacali itàacái, nucàlidacaalítécué píri iináwaná ìwali. Càita Dios yáasáidacuéca píri apóstolca núa.

³ Natàanícaalí báawéeri iyú nùwali, naimacaalí nacái càmitasa apóstolca núa, yásí càì núuma nalíwa: ⁴ Dios ibànùacaté núa iyúwa apóstol nucàlidacaténá Wáiwacali iináwaná, iná Dios imàacaca nusutáca nuyáapínáwa wenàiwicanái ícha yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ⁵ Dios imàaca nacái macái apóstol idènlaca ínuwa yeebáidéechúa Jesucristo itàacái, imàaca nacái apóstol itéca yáapichawa úa idècunitàacá yèepunícawa icàlidacaténá Dios itàacái, càide iyúwa áibanái apóstol namàníiná, nía nacái Wáiwacali yéenánái iméeréerináica, Pedro nacái. Iná nudènlacaalí nuínuwatá, yá cayába nutéca núapichawa úatá. ⁶ Dios imàaca nacái Bernabé, núa nacái wayamáidaca wáibaidaca wacáapi iyúwa, wasutácaténácué píicha wayáapínáwa idècunitàacá wacàlidaca píricué Dios itàacái. Quéwa éwita Dios íbatàacáaníta wamànica càì, càicáaníta càmitaté wasutácué píicha wayáapínáwa, néese wíata ipáyaidatèni. ⁷ Péemíacué comparación: Píalíacuéwa úwinái càmita nawèna nayáapínáwa. Càita nacái wenàiwica ibànacaalí ibànacalewa abéyèeri uva yéetaná, càmita iwàwacutá ipáyaidaca iyáacaténá yàasu uva iyacanáwa. Càita nacái abéeri icùacaalí áibanái ipira ovejanái, canáca imáisaníeri líraca leche yeedéerica ovejanái ícha. Càita nacái Dios imàacaca apóstolnái isutáca iyáapínáwa wenàiwicanái ícha yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái Dios ibànùacáiná apóstolnái nàatalé. ⁸ Picácué píináidawa núumáanáca càiri tàacáisi

nuíwitáise iyúwa meedá, bàaluitécáiná Dios càì íimaca imàacacaalíté itàacáíwa profeta Moisés irí, Moisés icàlidacaténáté israelitanái iríni. ⁹ Càité Moisés itànàaca tàacáisi bàaluité Dios inùmalicúise: “Picácué pidacùu pacá inuma ituínási íicha idècunitàacá uíбайдaca pirí ubawàidaca ituínási, ùlùacaténá ituínási iwìralè, néese pimàacacué uyáacani idècunitàacá uíбайдaca uèpunícawa”, íimaca. Dios íimacaté càì walí wáaliacaténáwa catúulécánáca iicáca pacá, quéwa iwàwacutácué wáaliacawa áiba wawàsi quiríta. ¹⁰ Dios íimacaté càì icàlidacaténá walí iwàwacutáanáca wayúudàaca wenàiwica iyúudèyeyéica wía. Dios ichùuliacaté Moisés itànàanápínáté yáì tàacáisi wamànicaténá cayábéeri nalí cawinácaalí yéewáidéeyéica wía Dios itàacáì iyú. Péemiacué comparación: Asìali ichùnìacaalí cáli nabànacatáipíná, yá iwàwacutá namàacaca yeedáca yàasupínáwa quíiracaalí yáì iyacanásica. Càita nacáì cawinácaalí yùuluèrica ituínási iwìralè, iwàwacutá namàacaca yeedáca yàasupínáwa. Càita nacáì wía yéewáidéeyéicuéca pía, Dios imàacaca wasutácuéca píicha wayáapínáwa. ¹¹ Wabànacatécué Dios itàacáì piwàwalicu, íná cayábaca wasutácué píicha weedácaténá wàasupínáwa, yáì wayáapíná, wabàlepiná nacáì, wayamáacatáipíná nacáì cháì èeri irìcu. ¹² Dios imàacacáiná áibanái yéewáidéeyéicuéca pía isutácuéca píichani, yá máini cachàiniwanái Dios imàaca wasutácuéca píichani, wíacáínáté idàbàanéeyéicaté icàlidacuéca pirí Jesucristo iináwaná. Quéwa, éwita Dios imàacacáanáita wasutácuéca píicha wayáapínáwa, càicáanáita càmita càì wamànica. Néese wàidenìacaté wàuwichàanáwa wáibaidaca wawènìanápíná wayáawa ipíchanácué báawaca péemíaca Cristo itàacáì ìwalíise yáì wasutáanácuéca wayáapínáwa píicha.

¹³ Píalíacuéwa naináwaná ìwali, cawinácaalí íibaidéeyéica templo irìcu. Needáca nayáawa templo irìcuíse. Íimáanáca, cawinácaalí inuéyéica píráì iyúwa sacrificio, needáca nalíwa iinási yéenáimi, macáì píráì yéená nanuérica neemácaténáni altar ínata. ¹⁴ Càita nacáì Wáiwacali idéca ichùulíaca cayábàanápíná nàyaca náibaidacalé ìwaliwa namàníríca Dios irípiná, cawinácaalí icàlidéeyéica yáì tàacáisi cayábéerica, íná cayábaca nasutáca nayáapínáwa wenàiwicanái íicha yeebáidéeyéica Wáiwacali itàacáì. Yácata nawèni, níái icàlidéeyéica Dios itàacáì. ¹⁵ Quéwa canácatáita càì numànité nùyacaalítécué píapícha, càmita nacáì nutànàacué pirí cuyàluta siùca píacaténácué nulí wawàsi. ¡Máini casímáica nuwàwa nucàlidacué pirí Dios itàacáì mawèníiri iyú! ¡Cayába cachàiniwanái nulítáni nuétácaalíwatá ipíchaná nuyamáidaca nucàlidaca Dios itàacáì mawèníiri iyú!

¹⁶ Càmita cachàini nuicá núawawa ìwalíise yáì nucàlidáanáca Cristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Néese nucàlidacani Cristo ichùulíacáiná núa. ¡Máini báawéeri yùuwichàacáisi yàanèripínáca nùwali càmicaalí nucàlida yáì tàacáisica wenàiwicanái irí! ¹⁷ Iná nucàlidacaalíté yáì tàacáisica nuíwitáise iyúwa meedátá, yá nuedácaté wenàiwicanái íicha nuwènìpináwatá. Quéwa càmita nucàlidani nuíwitáise iyúwa, néese Dioscata yáì ichùulíerica nucàlidacani. ¹⁸ Yácata nuwèni yáì: Casímáica nuwàwa nucàlidacáiná mawèníiri iyúni yáì tàacáisica íiméerica Cristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Càita nucàlidaca mawèníiri iyúni: Ewita Dios imàacacáanáita nusutácué píicha nuyáapínáwa nucàlidacáinácué pirí itàacáì, càicáanáita càmita càì nusutácuéca píichani.

¹⁹ Ewita càmicáanáita áibanái yàasu wenàiwica núa íibaidéerica mawèníiri iyú, càicáanáita numàacaca núawawa càide iyúwa macáì wenàiwicanái yàasu wenàiwica íibaidéerica mawèníiri iyú nuyúudàanápíná áibanái wenàiwica manùbéeyéì nawènúadàanápíná náiwitáisewa Cristo irípiná. ²⁰ Nùyacaalí judíonái yáapícha, yá nùyaca càide iyúwa náiwitáise iyáaná nuyúudàacaténá nawènúadaca náiwitáisewa Cristo irípiná. Càita nacáì numànica nùyacaalí náapícha níái cà míyeyéica judío yeebáidéeyéica tàacáisi Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí bàaluité; yá nùaca Dios icàaluíná náapícha càide iyúwa náiwitáise iyáaná, yéewacaténá néemíaca nucàlidaca nalí Cristo iináwaná ìwali, éwitacué càmicáanáita iwàwacutá wamànica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná wàacaténá Dios icàaluíná, wía yeebáidéeyéica Cristo itàacáì. ²¹ Càita nacáì nùyacaalí náapícha níái cà míyeyéica judío,

càmíiyéica ìya Moisés yàasu tàacáisi ìwali, yá càmíta numàni iyúwa wenàiwica imànírica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná, nuwàwacáiná nuwènúadaca náiwitáise Cristo irípiná. Quéwa éwita càmícaanáita numàni càide iyúwa wenàiwica ìyéerica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná, càicáanáita nuebáidaca mamáalàacata Dios itàacái càide iyúwa Cristo ichùullaná núa. ²² Nùyacaalí áibanái yáapicha càmíiyéica yeebáida tàì íméeri iyú, yá nuèpua nùyaca càide iyúwa abéeri néená, nuicá nacái cáimiétaquéeri iyú yái náináidáanácawa, càmíta nuicáaní naquíniná. Càita nùyaca náapicha nuyúudàacaténá neebáidaca Jesucristo itàacái cachàiníwanái. Iná núalimáidaca nùyaca abédanamata náapicha macái wenàiwica íiwitáaná numànicaténá àta càinácaalí núalimáanáta numànica nuyúudàacaténá abénaméeyéi nawènúadaca náiwitáisewa Cristo irípiná yéewacaténá iwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ²³ Càita numànica yéewacaténá madécaná wenàiwica yéemìaca yái tàacáisi cayábéerica íméerica Cristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, nuwàwacáiná nacái Dios imànica nulí cayábéeri náapicha níái yeebáidéeyéica Cristo.

²⁴ Péemìacué comparación: Píalíacuéwa ìwali yái napílanínácawa carrera ìwali, yá macáita napílanícawa, quéwa abéerita yái imawènìadéerica áibanái yeedáca iríwa cawèníri. Càide iyúwa níái ipílaníyécawa cachàiníri iyú carrera ìwali, càita nacái iwàwacutácué píibaidaca Dios irípiná cachàiníri iyú, píalimáidacué macái pichàini iyúwa pimànicaténá càide iyúwa ichùullanácué píá. Càicué pimàni peedácaténácué píriwa yái cawènírica Wáiwacali yèeripináca yàasu wenàiwicanái iríwa chènuniré. ²⁵ Chái èeri irícu macáita iwàwéeyéica isàiwicaca deporte needácaténá nalíwa cawèníri, néewáidacawa cachàiníri iyú yéewacaténá cachàinica nainá; namàacaca náichawa macái wawàsi imànírica báawéeri nainá irí. Yá néewáidacawa cachàiníri iyú needácaténá nalíwa abéeri corona, laurel íbáiná icàyuwaniná. Quéwa báinásiiri corona yèepùaca chuìca ráunamáita, yá imáalàacawa, néese wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái wáibaidaca cachàiníri iyú Wáiwacali irípináwa weedácaténá walíwa áiba cawèníri càmírica imáalàawa ìyéerica chènuniré. ²⁶ Núacata càmíri iyúwa matuíri ipílanícaalíwa éruwaca, càmíta nacái iyúwa áiba inúadáidéeri cáuli meedá. Néese núalíacawa càinácaalí Wáiwacali iwàwáaná numànica, yá nuíibaidaca cachàiníri iyú Wáiwacali irípiná. ²⁷ Nucùaca núawawa, nuiná nacáwa cachàiníri iyú ipíchaná numànica nubáyawanáwa, ipíchaná nacái numànica áiba wawàsi càmírica iyúudàa áibanái, càmícainá nuwàwa Wáiwacali imáisanìaca nuíibaidáanápíná irí quirínama idécanáami nuéwáidaca áibanái.

10

Consejos contra la idolatría

¹ Píacué nuénánáica, picácué píimáicha macái wàawirináimi israelitanái namusúacatéwa profeta Moisés yáapicha Egipto yàasu cáli íicha. Néeseté idècunitàacá nèepunícawa nàacawa manacúali yùucubàa càináwàiri, yáté Dios imàacaca manuiri acalèe yàacawa napíchalépiná yáasáidacaténáté alénacaalí iwàwacutá nàacawa. Macáita nèepunícatéwa acalèe yáapíise, catámèeri irícu uuléri íicha. Macáitaté nàacawa Moisés yáapicha, yá nachàbacatéwa chuiri cáli ínatabàa Mar Rojo yàasu manuiri úni ìwallabàa. ² Càité macáita abédanama namànicaté náiwitáisewa Moisés yáapicha namànicaténáté iyúwa Moisés ichùullaná nía càide iyúwaté nadéca nacáicaalí nabautizácawa nèepunícáinatéwa Moisés yáapicha acalèe yáapíise, úni ìwallabàa nacái. ³ Càité nacái macáita nayáacaté chènuníséeri yàacàsi Dios yèericaté nalí, yái pan nacáirica ípidenéericaté maná. ⁴ Macáita nacái nàiracaté úni Dios imàaquéericaté imusúacawa íba yèewíise. Yái Cristo yàacawéeridéericaté yèepunícawa nía, càicanide iyúwa cachàiníri íba Cristo yàacáinaté nacáuca. ⁵ Quéwaté báawaca Dios iicáca náiwitáise batéwa macáita, ínáté Dios inúaca nía, yá nachéecami icàlìlìacatéwa manacúali yùucubàa càináwàiri.

⁶ Càité nachàbacawa. Dios yùuwichàidacaté nía yéewáidacaté nía wía ipíchaná wawàwaca báawéeri càide iyúwaté nawàwáaná báawéeri. ⁷ Iná picácué pía ídolo cuwáinái yéenáiwana ícàaluíniná càide iyúwaté abénaméeyéi nanúanaté pìrái, nayáaca nacái iinási nàacaté nía ídolo ícàaluíniná. Càité profeta itànàaca Dios itàacái ímérica: “Níara wenàiwicaca náawinacatéwa nayáacaté nía iinási, yáté nàiraca nacái, néese namichàacatéwa nasàiwicacaté nía náapichawáaca, yá naimáca náapichawáaca”, ímaca. ⁸ Píacué nuénánái, picácué waimá áiba yáapicha càimíchúaca wáinusíwa, càimíríca nacái wanìrisíwa, càide iyúwaté abénaméeyéi imànináté. Yáté veintitres mil namanùbaca néetácawa Dios inúacáinaté nía nabáyawaná iwálíse. ⁹ Picácué nacái wáalimáida waicáwa Cristo càide iyúwaté abénaméeyéi namànináté nabáyawanáwa mamáalàacata néese Dios yùuwichàidacaté nía. Yáté néetácawa àapi iyú Dios ibànuyéica nèewiré. ¹⁰ Picácué picuísá píchawa Dios càide iyúwaté abénaméeyéi nacuísidacaté Dios, yáté Dios ibànùaca yàasu àngelwa inuérica wenàiwica, yá inúacaté nía.

¹¹ Càité ichàbacawa. Dios yùuwichàidacaté wàawirináimi yéewáidacaté nía wía ipíchaná wamànica càide iyúwa namànináté. Néeseté áibanái profeta natànàacaté Dios itàacái nàalàacaté nía wía ipíchaná wamànica wabayawanáwa, wía iyéeyéica siùcade ipíchawáise èeri imáalàacawa. ¹² Iná pínáidacaalícuéwa cachànica píiwitáise, cáalíacáiri nacái, iwàwacutácué píicá píchawa cayába ipíchaná picaláacawa Dios ícha pimànicáichacué pibáyawanáwa. ¹³ Pidàbacaalícué piwàwaca pimànica pibáyawanáwa, néese piwàwalícué macái èeri mìnánái nachàbaca càiri wawàsi yáalimáidérica nía namàninápiná nabáyawanáwa. Quéwa cayábéeri Dios íiwitáise, imànírica nacái machacàníiri iyú càide iyúwa ímáaná, yá iyúudàapínacué pía ipíchaná pimànica pibáyawanáwa. Iná yéewa píalimácué manuíca pínáidacawa piwàwawa Dios iwali càimínápinacué imàaca càulenéri wawàsi yáalimáidaca pía cachàiníwanái ícha yái píaliméricuéca pìideníaca. Néese càulenéri wawàsi yáalimáidacaalícué pía pimàninápiná pibáyawanáwa, yásí Dios iyúudàacué píawa yéewacaté nía pìideníaca mamáalàacatani ipíchanácué pimànica pibáyawanáwa. Càipíná Dios iyúudàapínacué píawa, íná càmitacué iwàwacutá pimànica pibáyawanáwa.

¹⁴ Iná píacué nuénánái nuwàwéeyéica, picácué piacawéerida wenàiwica yéeyéica ídolo cuwáinái yéenáiwana ícàaluíniná. Píacué déeculé náicha cawinácalí imàníyéica cà. ¹⁵ Núalíacawa cáiwitáisecuéca pía, íná nutàanicué pìrí nuwàwacáinacué pínáidacawa cáalíacáiri iyú iwali yái núméricuéca pìrí. Yásí píalíacuéwa báisícacatani. ¹⁶ Macái imanùbaca wamànicaalí Santa Cena, yá wasutáca Dios ícha cayábacaté nía imànica walí uva ituní, wàa nacái Dios irí iwali cayábéeri, yácáiná uva ituní ímáanáca càicanide iyúwa Cristo íiraná imusuéricatéwa ícha cruz iwali wáichawalíná. Macái imanùbaca wàiracaalí yái uva ituníca, yá wáasáidaca wàyaca abédanamata Cristo yáapicha, yéetácáinatéwa cruz iwali wáichawalíná. Macái imanùbaca wayáacaalí wáalimáwanama pan yéená wasubèriadérica, yá wáasáidaca wàyaca abédanamata Cristo yáapicha, Cristo iiná yùuwichàacáinatéwa cruz iwali wáichawalíná. ¹⁷ Ewita manùbéeyéicáaníta wía, càicáaníta macáita wayáaca abéeri pan yéená macáita wamanùbaca iyúwa. Càita wáasáidaca abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca wàyacáiná abédanamata Cristo yáapicha, éwita manùbéeyéicáaníta wía.

¹⁸ Piwàwalícué Dios ichùullacaté Israel itaquénáinámi bàaluité. Abédanamata namànica náiwitáisewa náapichawáaca nayáacaalíte iinási macáita namanùbaca iyúwa, yái pìráimi nanuéricaté iyúwa sacrificio cáuri Dios irí. ¹⁹ Càmita núuma nàaca Dios ícàaluíniná cawinácalí inuényéica pìrái iyúwa sacrificio ídolo irí. Càmita báisí cáurica yái ídolo cuwáisàiri yéenáiwana, íná canáca iwèni meedá. Yá nacái pìrái iinámi neemérica ídolo irí, càimíríta cachàini áiba iinási íiwitáaná ícha. ²⁰ Néese nuwàwacué píalíacawa nàwali níara áibanái yéeyéica ídolo ícàaluíniná. Namàaca iinási iyúwa sacrificio ídolo irí, quéwa càmita nàa Dios ícàaluíniná, néese nàaca demonio ícàaluíniná. Iná càmitacué nuwàwa piyáaca náapichani idècunitàacá nàaca ídolo íimiétacaná fiesta irícu, ipíchanácué piyaca abédanamata demonio yáapicha, náapicha nacái níara yéeyéica demonio ícàaluíniná. ²¹ Càmitacué Dios

imàaca pìiraca uva ituní Santa Cena yaalí Wáiwacali yàasu copa irìcuíse, pìiracaalícué nacái demonio yàasu copa irìcuíse. Càita nacái càmítacué Dios ibatàa piyáaca piyáacaléwa Santa Cenaca Wáiwacali yàasu mesa iwéré, piyáacaalícué piyáacaléwa nacái demonio yàasu mesa iwéré, aléera namànicataléca fiesta nadécanáami nanúaca pìirái iyúwa sacrificio nàacaténa ídolo cuwáinái yéenáiwana icàaluíniná.

²² ¡Picácué wamàni càì ipíchanácué máini báawaca Wáiwacali iicáca wáiwitáise! ¡Picácué wayúunáida cachàiniwanáica wía Wáiwacali íichawa! Canáca yéewaná wamànica irí càiri báawéeri wawàsi.

La libertad y el amor cristiano

²³ Abénaméeyéi nacàlidaca: “Càmicaalí Dios imáisanà wamànica áiba wawàsi, yásí cayábaca wamànica càinácaalí wawàsi wawàwéerica wamànica”, càì náimaca. Quéwa núumacué pìirí, éwita Dios càmícáaníta imáisanà wamànica áiba wawàsi, càicáaníta càmíta macái wawàsi iyúudàa wía, áibanái nacái. Báisíta Dios imàacaca wamànica càide iyúwa wawàwáaná, càmicaalí báawa yái wawàwéerica wamànica, quéwa càmíta macái wawàsi imàaca wáiwitáise idàwinàacawa Dios íiwitáise iyú weebáidacaténa itàacái tàì íiméeri iyú, wayúudàacaténa nacái áibanái neebáidáanápínani. ²⁴ Picácué wacutácáita wasímáidáanápíná wíawawa meedá, néese wacutácué wayúudàacaténa áibanái nadàwinàidaca náiwitáisewa Dios íiwitáise iyú àta neebáidacataléta itàacái tàì íiméeri iyú.

²⁵ Piyáacué macáita cawinácaalí iinásica piwènièricuéca nawéndacataléca iinási; picácué pisutá péemíawa nía iwéndéeyéicani píalíacaténa cuéwa asásí áibanái inúacaalíté yái pìiráimica nàacaténa ídolo cuwáinái yéenáiwana icàaluíniná, achúmacáichacué piwàwa ìwali. Dios imàacacué piyáacani íná piwèniacué matuíbanáiri iyúni. ²⁶ Càmítacué iwàwacutá achúmaca piwàwa yàacàsi ìwali Wáiwacali yàasucáiná macái wawàsi èeri irìcuírca.

²⁷ Néese áibacaalí càmíiri yeebáida Jesucristo itàacái, imáidacaalícué piyáaca piyáacaléwa yáapicha, piwàwacaalícué nacái piyáaca yáapicha, néese piyáacué macáita yàacàsi yèericuéca piyáa. Picácué nacái pisutá péemíawa nía iinási ìwali píalíacaténa cuéwa asásí áibanái inúacaalíté yái pìiráimica iyúwa sacrificio nàacaténa ídolo cuwáinái yéenáiwana icàaluíniná, achúmacáichacué piwàwa. ²⁸ Quéwa áibacaalícué càì yàalàaca pía: “Yái iinásica, nadéca nanúacani iyúwa sacrificio nàacaténa ídolo cuwáinái yéenáiwana icàaluíniná”, càicaalícué íima pìirí, néese picácué piyáani pimànicáichacué báawéeri irí yái yàalèericuéca pía ipíchaná iwènúadaca íiwitáisewa Dios íicha, càmícáiná yeebáida tàì íiméeri iyú néese iyúunáidaca Dios imáisanàica wayáaca yái iinásica. ²⁹⁻³⁰ Abénaméeyéi càmítàacá neebáida tàì íiméeri iyú, íná machawàacaca nánáidacawa. Cáaluca namànica wawàsi càmíiricué cáalu pimànica, càmícáiná náalíawa cayába càide iyúwacué píalíánawa. Nayúunáidaca báawáanápíná Dios iicáca nía yàacàsi ìwalíise. Quéwa cawàwanátacué piwàwa càì píimaca nulí: “Dios idéca imàacaca numànica càide iyúwa nuwàwáaná càmicaalí báawa yái nuwàwéerica numànica, íná canáca yéewaná áiba imáisanàica numànicani achúmacáicha meedá iwàwa. Nudéca nùaca Dios irí cayábéeri yàacàsi ìwali, íná canáca yéewaná áiba itàaníca báawéeri iyú nùwali nuyáacalé ìwalísewa”, càicué piwàwaca píimaca cawàwanáta. ³¹ Báisíta, quéwa péemíacué nulí, nuénánái. Càinácaalícué wawàsi piyáaca, càinácaalícué wawàsi nacái pimànica, pimànicué abéerita yái imàaquéerica áibanái iicáca Dios cáimiétaquéri iyú. ³² Picácué pimàni wawàsi càì áibanáicaalícué iicáca pimànicani yá nacaláacawa Dios íicha, yá namànica nabáyawanáwa, macáita cawinácaalí nía, judíocaalí nía, càmíiyéicaalí judío nía, nía nacái Dios yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ³³ Núa nacái, àta càinácaalí numànica, núalimáidaca nuyúudàaca macái wenàiwica íiwitáaná. Càmíta nucutá numànicaténa abéerita yái isímáidéeripínaca núa, néese nucutáca numànicaténa yái iyúudèeripínaca manùbéeyéi wenàiwica, yéewanápíná nawènúadaca náiwitáisewa Cristo irípiná iwasàacaténa nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha.

11

Las mujeres en el culto

¹ Piyacué nacái càide iyúwa nùyáaná càide iyúwa nacái Cristo iyáanaté. ² Píacué nuénánáica, iyéeyéica Corinto iyacàlená irìcu, nadéca nacàlidacuéca nulí piináwaná ìwali. Cayábéeriquéi piwàwalínácuéca núa mamáalàacata, pimànicuéca nacái mamáalàacata càide iyúwa nucàlidáanátécué piri tàacáisi. ³ Quéwa nuwàwacué píalíacawa áiba wawàsi: Càide iyúwa Dios ichùullaná Cristo, yá Cristo yeebáidaca Dios itàacái, càita nacái Cristo ichùullaca macái aslanái yeebáidéeyéica itàacái; néese càide iyúwa Cristo ichùullaná macái aslanái yeebáidéeyéica itàacái, yá neebáidaca itàacái, càita nacái macái aslanái idènièyéica ínuwa iwàwacutá nachùullaca náinuwa, yá iwàwacutá nacái inanái neebáidaca nàacawéeri itàacáiwa. ⁴ Asiali ibàllacaalí íiwitawa idècunitàacá isutáca yáawawa Dios íicha, icàlida nacái tàacáisi Dios inùmaliçuise, càmita yàa Cristo íimiétacaná. ⁵ Quéwa càmicaalí inanái ibàllia úiwitawa idècunitàacá usutáca Dios íicha, ucàlida nacái tàacáisi Dios inùmaliçuise, càmita ùa unìri íimiétacanáwa, néese càica úade iyúwa inanái nàuwisèechúaca íicha íiwita ibáiná macáita. ⁶ Càmicaalí inanái ibàllia úiwitawa, iwàwacutá udalúaca uíchawa úiwita ibáináwa. Quéwa báicaalí udalúaca úiwita ibáináwa macáita, iwàwacutá ubàllaca úiwitawa. ⁷ Iwàwacutá asiali càmita ibàllia íiwitawa. Dios idàbacaté idàbáanéeri asiali quèechatécáwa iyúwa Dios iicacánáwa, íná iwàwacutá aslanái yáasáidaca cachàiníirica Dios íiwitáise. Quéwa iwàwacutá inanái yáasáidaca cáimiétacanáca unìri. ⁸ Bàalutécáiná Dios idàbacaalíté idàbáanéeri asialica, càmitaté Dios iwènúada inanái ibàllai yáapi asiali iyú ùacawéeripiná, néese Dios yeedácaté asiali ibàllai yáapi, yá iwènúadacaté yáapi inanái iyú asiali yàacawéetúapiná. ⁹ Càmitaté Dios imàni asiali inanái irípiná. Néese Dios imànicaté inanái asiali irípiná. Íná iwàwacutá inanái uebáidaca unìri itàacáiwa. ¹⁰ Dios imànicaté inanái asiali irípiná, íná iwàwacutá inanái ubàllaca úiwitawa, ángelnái iicácáiná úa. ¹¹ Quéwa wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, cáinináca Dios iicáca wía abédanamata: Aslanái càmita nàya isicúa canácaalí inanái, càita nacái inanái càmita nàya isicúa canácaalí asiali. ¹² Ewitaté Dios iwènúadacáaníta asiali ibàllai yáapi idàbáanéechúa inanái iyú, asiali yàacawéetúapiná, càicáaníta siúcade aslanái imusúaca iicá èeri inanái íicha. Quéwa Dios idàbacaté macáita, wía èeri mìnánáica.

¹³ ¿Càinásicué píináidacawa? ¿Cayábasica inanái usutácaalí Dios íicha càmicaalícáwa ubàllia úiwitawa? ¹⁴ ¿Càmitasica macáita wáalíacawa cáalacaalí asiali íiwita ibáiná idàwinàacawa, yásí báawaca áibanái iicácani? ¹⁵ Quéwa cáalacaalí inanái íiwita ibáiná idàwinàacawa, yá casímáica uicácani, úalíacáináwa Dios imàacaca ulí úiwita ibáiná uépùacaténá úiwitawa iyú. ¹⁶ Quéwa abénaméeyéi péenácué iwàwacaalí itàaníca chàinisíiri iyú ìwali yái tàacásica, càmicáiná nawàwa namànica càide iyúwa núumáanácué piri, yá nùalàaca nía cachàiníiri iyú namànínápiná iyúwa núumáaná. Wía apóstolca, macáita nacái Dios yàasu wenàiwicaca yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càmita wamàni càiri méetàuculéeri wawàsi, iyúwacué pimàníiná.

Abusos en la Cena del Señor

¹⁷ Siúcade nutànàacué piri áiba wawàsi ìwali, quèwacué càmita núalimá núumaca cayábéeri píwali càmicáinácué pimàni cayába. Macái imanùbaca píwacáidáyacacaalícuéwa, yá pimànicuéca báawéeri píriwáaca, càmitacué piyúudàayacawa. ¹⁸ Quèechacáwa nuwàwacué nutànàaca píriini iyúwa áibanái icàlidáanácué piináwaná ìwali. Càì nàimaca: Píwacáidáyacacuéca pimànicaténá culto, quéwa càmitacué abédanama píiwitáise, íná piwènúadacuéca píiwitáisewa píichawáaca. Batéwa nuínáidacawa báisícani yái nàimáanácuéca píwali. ¹⁹ ¡Píwènúadacuéca píiwitáisewa píichawáaca cachàinicáinácué píicáca píawawa píichawáaca píwàwacáinácué áibanái nàináidacawa abéericatacué píá níái yeebáidéeyéica Cristo itàacái báisíiri iyú! ²⁰ Piseríacuécawa píichawáaca, íná éwítacué píwacáidáyacacáanítawa, càicáaníta càmitacué pimàni Santa Cena machacàníiri iyú càide iyúwa Wáiwacali iwàwáaná. ²¹ Yàanàacáiná yàasu èericatái piyáacaténá

piyáacaléwa píapichawáaca ipíchawáise pimànicuéca Santa Cena, yá ráunamáita piyáacuéca piyáacaléwa méetàucunamata píchawáaca, yái yàacàsi pitéericuéca píapichawa. Néese áibanái catúulécanéeyéica yàanèyeyéicué píamísewa canéeyéica irí yàacàsi natéeripiná, yá máapica nía, quéwa áibanái càasuíyeyí nacàmaca nàiracáiná manuí uva ituní. ²² Píacué càasuíyeyéica, ¿cánácué càmita piyáa piyáacaléwa picapèèrìcutawa ipíchawáiseuécua pìanàaca? ¿Cánácué báawa piicáca Dios yàasu wenàiwica yeebáidèyeyéica Jesucristo itàacái? ¿Cánácué pibáiniada catúulécanéeyeyí wenàiwica canéeyéica irí yàacàsi natéeripiná? Piyúunáidacuéca nucàlidáanápíná pirí pimànicuéca cayábéeri. ¡Càmíirita! ¡Càmitacué pimàni cayábéeri!

La Cena del Señor

²³ Bàaluité Wáiwacali yéewáidacaté núa càinácaalí iwàwacutáaná wamànica yái Santa Cenaca. Càita nacái nuéwáidacatécué pía: Yátaté catáca, ipíchawáiseté Judas itéca úwinái Wáiwacali Jesús yàatalé náibàacaténáni, yá Wáiwacali yeedáca pan icáapi irìculéwa. ²⁴ Néese idécanáamité yàaca Dios irí cayábéeri pan ìwali, yá isubèriadacani. Yá íimaca: “Yácata nuiná yái, yéetèeripinácuécawa píchawalíná ipíchanácué Dios yùuwichàidacuéca pía pibáyawaná ìwalísewa. Piyáacuéni yái panca piwàwalíripinácué càinácaalí nuétácawa píchawalíná”, íimaca yái Wáiwacalica. ²⁵ Càité nacái idécanáamité nayáaca nayáacaléwa, yá Jesús yeedáca copa icáapi irìculéwa, abéechúa copa idènièchúa irìcuwa uva ituní. Yá íimaca: “Yái uva ituníca, yácata nuíraná imusuèripinácuéca nuíchawa cruz ìwali pirípinácué, ipíchaná Dios yùuwichàidacuéca pía pibáyawaná ìwalísewa. Yái uva ituníca yáasáidacuéca pirí báisíricani yái wàlisài wawàsi Dios imàníríca wenàiwicanái yáapicha iwasàacaténá nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Macái imanùbaca pìiracaalícuéni, piwàwalícué càinácaalí nuétácawa píchawalíná”, íimacaté yái Wáiwacalica. ²⁶ Iná nuénánái, piyáacáinácué yái panca, pìiracáinácué nacái yái uva ituníca, íná píasáidacuéca pìacawa áibanái irí càinácaalíté iyú Wáiwacali yéetácawa wáichawalíná cruz ìwali. Pimànicué càì àta Wáiwacali yàanàacataléta àniwa.

Cómo se debe tomar la Cena del Señor

²⁷ Iná macái imanùbaca pimànicaalícué Santa Cena, iwàwacutácué piwàwalica yái pan íimáanáca càicanide iyúwa Wáiwacali iiná, yá nacái uva ituní copa irìcuíríca íimáanáca càicanide iyúwa Wáiwacali íiraná. Néese abéericaalí péenácué càmita iyáa yái panca cáimiétaquéri iyú, ìira nacái yái uva ituníca, yá imànica ibáyawanáwa Wáiwacali irí, càmicáiná iicá cáimiétaquéri iyú Wáiwacali iiná, íiraná nacái. ²⁸ Iná ipíchawáise wayáaca pan, wàira nacái uva ituní copa irìcuíse, iwàwacutá wáináidacawa wáalimáwanama wawàwalícuísewa Dios iicápiná asáisi ìyacaalí áiba báawéeri wawàsi wamàníríca iwàwacutéerica wacàlidaca wáichawa quéechacáwa Dios irí ipíchawáise wayáaca, wàiraca nacái yái Santa Cenaca. ²⁹ Macái imanùbaca wayáacaalí yái panca, wàiracaalí nacái yái uva ituníca, iwàwacutá wawàwalica íimáanáca càicanide iyúwa Wáiwacali iiná, íiraná nacái, yéetácáinátéwa wáichawalíná cruz ìwali. Càmicaalí càì wáináidacawa, néese wáalimáidaca Dios yùuwichàidáanápíná wíawa. ³⁰ Manùbéeyeyí péenácué nadéca namànica càì, íná cáuláicaca nía, machawàacaca nacái nía. Abénaméeyeyí nadéca néetácawa. ³¹ Quéwa wáináidacaalíwa wáalimáwanama wawàwalícuísewa cayába Dios iicápiná asáisi ìyacaalí áiba wawàsi báawéeri wamàníríca iwàwacutéerica wacàlidaca wáichawa Dios irí, néese càmita iwàwacutá Wáiwacali yùuwichàidaca wía. ³² Quéwa Wáiwacali yùuwichàidacaalí wía, yá imànica càì yéewáidacaténá wía, wawènúadáanápíná wáiwitásewa báawéeri íicha, ipíchaná Dios yúucaca wía infierno irìculé náapicha áibanái èeri mìnánái càmlíyeyéica yeebáida itàacái.

³³ Iná nuénánái, macái imanùbaca pìwacáidáyacacaalícuéwa piyáacaténá piyáacaléwa píapichawáaca, iwàwacutácué picùaca macáita pimanùbacaaná yàanàaca. ³⁴ Máinícaalí máapica abéeri péenácué, néese iwàwacutá iyáaca iyáacaléwa icapèe néenitawa, ipíchaná Dios yùuwichàidacuéca pía ìwalíse yái càmlínácuéca piyáaca piyáacaléwa machacànírí iyú macáita pimanùbaca iyúwa, ipíchaná Dios yùuwichàidaca wenàiwica idènièyeyéica cayába yàacàsi nayáacáiná nayáacaléwa cadénama ipíchawáise catúulécanéeyeyí yàanàaca.

Néeni, nùanàapinàcaalícué nupáchiaca pía, yá nuchùnìaca áiba wawàsi, yái pisutéericuéca péemìawa núa ìwali pìasu cuyàluta irìcuwa.

12

Los dones espirituales

¹ Píacué nuénánáica, nuwàwacué nucàlidaca pirí áiba wawàsi pialíacaténácuéwa ìwali yái chàinisica Espíritu Santo imàaquéerica walí wáalimáwanama, wáibaidacaténá Wáiwacali irípináwa.

² Pialíacuéwa cayába bàaluité càmítacué peebáida Jesucristo itàacái, íná demonionái iméeràidacatécué pía iyúwa máiwitáiseeyéi pìacaténaté madécaná ídolo icàaluíniná, níara cuwáiná yéenáiwánaca, càmíiyéica yáalimá itàaníca. ³ Bàaluité càmítacué ídolo iyúudàa pía, íná siúcade nuwàwacué nucàlidaca piríni cainácaalícué pialimá pialíacawa asáisi wenàiwica itàanícaalí Espíritu Santo inùmaliçuise: Cawinácaalí itàaníyéica báawéeri iyú Jesús ìwali, náimacaalí nacái càmítasa Dios yái Jesúsca, yásí pialíacuéwa càmíta nataani Espíritu Santo ichàini iyú. Néese áibanáicaalí íma: “Yái Wáiwacali Jesús, yácata Wacuèriná Dios”, càicaalí náima, yásí pialíacuéwa náimaca càiri tàacáisi Espíritu Santo ichàini iyú.

⁴ Càmíta abédanama Espíritu Santo imàaca wáalimáwanama wachàini wáibaidacaténá Wáiwacali irípináwa. Quéwa abéerita yái Espíritu Santo imàaquéerica walí ichàiniwa, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ⁵ Càmíta abédanama macáita yái wáibaidacaléca Wáiwacali irípiná, néese wadènlaca wáalimáwanama wáibaidacaléwa méetàucunamata wáichawáaca. Quéwa abéerita yái Wáiwacali ichùulièrica wáibaidáanápiná irí. ⁶ Wadènlaca chàinisi wáalimáwanama Dios imàaquéerica walí méetàucunamata wáichawáaca, wáibaidacaténá Wáiwacali irípináwa, quéwa abéerita yái Diosca ichàiniadéerica wía canánama, wamànicaténá macáita yái iwàwéerica wamànica. ⁷ Dios idéca imàacaca macái wáalimáwanama chàinisi yáasáidéerica wadènlaca Espíritu Santo, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái yéewanápiná wayúudàayacacawa. ⁸ Espíritu Santo ichàiniadaca abénaméeyéi wéená yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nataanicaténá cáalíacáiri iyú nàalàacaténá áibanái. Néese Espíritu Santo ichàiniadaca áibanái wéená néewáidacaténáwa cachàiniíri iyú nacàlidáanápiná Dios itàacái cayábéeri iyú áibanái irí. ⁹ Espíritu Santo ichàiniadaca nacái abénaméeyéi wéená manuícáténá náináidaca nawàwawa Dios ìwali neebáidacaténá tàì ímèeri iyú. Ichàiniadaca nacái abénaméeyéi nachùnìapíná cáuláiquéeyéi. ¹⁰ Espíritu Santo ichàiniadaca nacái áibanái wéená namàniínápiná wawàsi càmíiri wenàiwica idé imànica. Aibanái wéená nacái Espíritu Santo ichàiniadaca nía nacàlidacaténá tàacáisi Dios inùmaliçuise. Espíritu Santo nacái imàacaca áibanái wéená yáalíacawa càirínácaalí wenàiwica icàlidaca ìyaca tàacáisi báisíiri iyú Espíritu Santo inùmaliçuise, yá nacái càirínácaalí icàlidaca ìyaca cachìwéeri tàacáisi demonio inùmaliçuise. Aibaalí nacái Espíritu Santo imàaca abénaméeyéi wéená itàaníca áiba tàacáisi iyú càmírira èeri mìnánái itàacái. Espíritu Santo ichàiniada nacái áibanái wéená yéewanápiná nacàlidaca walíni watàacái iyú cainácaalí ímáaná yái tàacásica áibanái icàlidéerica càmírira èeri mìnánái itàacái iyú. ¹¹ Abéerita Espíritu Santo imàaquéerica walí chàinisi wáibaidacaténá Wáiwacali irípináwa. Yá Espíritu Santo iwacùaca walí chàinisi wáalimáwanama càide iyúwa iwàwáaná.

Todos pertenecemos a un solo cuerpo

¹² Péemìacué comparación: Wainá idènlaca ìwalíséeriwa madécaná: níái wacáapica, wacàwa nacái, wàabàli nacái, watuí nacái, wàuwí nacái, madécaná áiba ìwalíséeri nacái. Quéwa éwita wainá idènlacáanáita ìwalíséeriwa madécaná, càicáanáita abéericatani, yái waináca. Càica ímaca yái comparaciónca. Uwé, wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái, càica wíade iyúwa Cristo iiná ìyéerica cháì èeri irícu. Càide iyúwa abéeri wenàiwica iiná idènlaná ìwalíséeriwa madécaná, càita nacái ìyaca madécaná wéená, madécaná wenàiwica íiwitáaná nacái. ¹³ Càica wíade iyúwa abéeri wenàiwica iiná, yácáiná Espíritu Santo abédanamata

imànica wáiwitáise wáapichawáaca, macái wía judíocaalí wía, càita nacái càmiyéica judíocaalí wía, càita nacái áibanái yàasu wenàiwicacaalí wía, càita nacái yèepuníyéicaalíwa máiwacalináwaca wía. Càica wíade iyúwa abéeri wenàiwica iiná. Wabautizáanáwa iyú wáasáidaca abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca càide iyúwa abéeri wenàiwica iiná, iyacáiná abéerita Espíritu Santo iwàluèricatéwa wawàwalìculé macáita, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

¹⁴ Péemìacué comparación: Abéeri wenàiwica iiná càmita idènià ìwalíséeriwa abéerita, néese idèniaca ìwalíséeriwa madécaná. ¹⁵ Cawàwanáta yàabàli íma: “Càmíricata núa icáapi, íná canéerica iwèni núa meedá, càmiíricata iiná ìwalíséeri”, càì ímaca cawàwanáta. Quéwa éwita càì ímaca, càicáaníta mamáalàacata iiná ìwalíséericani. ¹⁶ Càita nacái yùuwicaalí càì ímaca: “Càmíricata núa ituí, íná canéerica iwèni núa meedá, càmiíricata iiná ìwalíséeri”, càì ímaca cawàwanáta. Quéwa éwita càì ímaca, càicáaníta mamáalàacata iiná ìwalíséericani. ¹⁷ Iná ituícaalí macáita yái wainácatá, ¿càinásica wáalimá wéemìaca? Càita nacái yùuwicaalí macáita yái wainácatá, ¿càinásica wáalimá wamìaca pumèníri isàni? ¹⁸ Quéwa Dios idéca imàacaca macái wainá ìwalíséeyéi alénacaalí iwàwa imàacaca nía. ¹⁹ Abéeri ìwalíséericaalí yái waináca macáitatá, yá canáca wainá macáiritá. ²⁰ Báisíta, éwita wainá idèniacáaníta ìwalíséeriwa madécaná, càicáaníta abéerita yái waináca.

²¹ Canáca yéewaná watuí ímaca wacáapi irí càì: “Càmita nuwàwacutá pía”; càita nacái canáca yéewaná wáiwita ímaca wàabàli irí: “Càmita nuwàwacutá pía”. ²² Néese yái wainá ìwalíséeri waiquéerica iyúwa machawàaquéeri náicha canánama, yácata máiníiri wawàwacutáca. ²³ Yá wainá ìwalíséeri càmiírica máiní cayábaca iicácanáwa, yáta wamànírica irí cayábéeri wáiyàanápíná ìwali cayába, cawèníri nacái. Yá nacái wainá ìwalíséeri báirica wamàacaca áibanái iicá, yáta iwàwacutéerica wamànica irí cáimiétaquéeri iyú cachàiniwanái, wáiyàanápíná ìwali ibàlepiná càiripináta. ²⁴ Quéwa wainá ìwalíséeri cayábéerica iicácanáwa, càmita máiní iwàwacutá wàaca ímiétacaná, íná càmita wáiyàa ibàle. Càita Dios idéca ichùnìaca wainá wamànicaténá cáimiétaquéeri iyú cachàiniwanái irí yái wainá ìwalíséerica waiquéerica iyúwa càmiíri cachàini náicha canánama. Càita ímaca walí yái comparaciónca, wáalícaténáwa càica wíade iyúwa Cristo iiná iyéerica cháì èeri irìcu. ²⁵ Dios imàacaca wàyaca càide iyúwa abéeri wenàiwica iiná yéewanápíná abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca, yéewanápíná nacái waicáyacacawa catúlécaneeri iyú, yéewacaténá nacái wamànica cayábéeri walíwáaca abédanamata, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ²⁶ Abéericaalí wéená yùuwichàacawa, yá achúmaca wawàwa macáita. Càita nacái namànicaalí cáimiétaquéeri iyú abéeri wéená irí, yásí casímáica wía macáita.

²⁷ Iná macáitacué pía, càicuéca píade iyúwa Cristo iiná iyéerica cháì èeri irìcu, yá píacué canánama píalimáwanama abéeri Cristo iiná ìwalíséerica pía, yái Cristo iináca iyéerica cháì èeri irìcu. ²⁸ Iná Dios iwàwaca wáibaidaca wáapichawáaca Wáiwacali irípináwa, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Quéechacáwa Wáiwacali ibànùaca abénáméeyéi wéená iyúwa apóstolnái, nèepunícaténáwa áibalé nacàlidacaténá Wáiwacali iináwaná ìwali, yéewanápíná áibanái iwènúadaca íiwitáisewa Jesucristo irípiná; abénáméeyéi wéená yàanàaca apóstolnái yáamirìcubàa, níái profetaca icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmaliçuise. Néese Dios imàacaca áibanái wéená yéewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Dios imàaca nacái áibanái imànica yái càmiírica wenàiwica idé imànica; imàaca nacái abénáméeyéi ichùnìaca cáuláiquéeyéi wenàiwica; imàaca nacái abénáméeyéi iyúudàaca áibanái; imàaca nacái abénáméeyéi wéená icùaca wenàiwica; imàaca nacái áibanái itàaníca áiba tàacáisi iyú càmiírica èeri mìnánái itàacái. ²⁹ Càmita apóstol macái wía, Wáiwacali ibànùeyéica wacàlidacaténá iináwaná ìwali. Càmita nacái profeta macái wía, icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmaliçuise. Càmita nacái macái wéewáida wenàiwica. Càmita nacái macái wamànica yái càmiírica wenàiwica idé imànica. ³⁰ Càita nacái càmita macái wadènià Dios ichàini wachùnìanápíná cáuláiquéeyéi. Càmita nacái macái watàaní áiba tàacáisi iyú càmiírica èeri mìnánái itàacái. Càmita nacái

macái wáalíá wacàlidaca càinácaalí ímáaná yái tàacáisi cànírica èeri m̀nanái itàacái. ³¹ Pisutácué Dios ícha manuísíwata imàacáanápínacué pírí ch̀inisi máiníri wamáap̀uca náicha canánama, piyúudàacaténacué wía macáita, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Quéwa iyaca áiba wawàsi máiníri cayábaca cach̀ainíwanái náicha canánama. Siúcade nuéwáidapínacué pía ìwali.

13

El amor

¹ Iyaca áiba wawàsi cayábéeri náicha canánama ch̀inisi. Yácata cáinináanaca waicáca áibanái wenàiwica. Nutàanícaalí áiba èeri m̀nanái itàacái iyú càníricáwaca nuéwáidawa ìwali, nutàanícaalí nacái ángelnái itàacái iyú, quéwa càmicaalí cáininá nuicáca wenàiwica, yá canéerica iwèni meedá nutàacái càide iyúwa báawéeri s̀nasi nanúadáidacaalí lata nacáiri, quírápieli nacái. ² Ewita nucàlidacaalí tàacáisi Dios iǹmalícuíse, éwita nacái núalíacaalí macái wawàsi ìwali Dios ibèericaté áibanái ícha; éwita nacái nuémíacaalí càinácaalí ímáaná macái íiwitáaná Dios yáalíacáica; éwita nacái manuícaalí nuínáidaca nuwàwawa Dios ìwali tàí íméeri iyú nuedácaténá manuíri dúli yàalu íchawa áibacatalépiná, càicáaníta canéerica iwèni núa meedá, càmicaalí cáininá nuicáca wenàiwica. ³ Ewita nuwacùacaalí macáita ǹasuwa catúulécaneeyéi irí, éwita nacái numàacacaalí neemáca núa Dios ìwalíise càmicáiná numéyáawa nuebáidaca itàacái, càicáaníta canéerica iwèni núa meedá, càmicaalí cáininá nuicáca wenàiwica.

⁴ Cawinácaalí cáininéerica iicáca wenàiwica, yácata yáaliméerica ìideníaca ỳuwichàanáwa matuíbanáiri iyú áibanái imànicaalí irí báawéeri, càníricata nacái calúa ráunamáita áibanái yáapicha. Iicáca áibanái ipualé iyúudàanápíná nía. Càníricata nacái báawa iicáca íchawa áibanái ǹasu cawèníri ìwalíise. Càníricata nacái caǹumasée, càmicáiná cach̀aini iicáca yáawawa. ⁵ Cawinácaalí cáininéerica iicáca wenàiwica, càníricata cáimacái iicáca yáawawa, cànírica nacái imàni áibanái irí báawéeri; cànírica nacái ich̀ulla áibanái cach̀ainíri iyú namàninápiná abéerita càide iyúwa iwàwáaná namànica. Ewita áibanái yáalimáidacáaníta iicáwani, càicáaníta càmita calúani, càmita nacái iwàwali mamáalàacata yái báawéerica áibanái imànírica irí, néese imàacaca iwàwawa ícha. ⁶ Càmita casímái iicáca wenàiwica namànica nabáyawanáwa ǹuwicháidacaténá áibanái, néese casímáica iwàwa iicáca wenàiwicanái iyaca machacàníri iyú. ⁷ Cawinácaalí cáininéerica iicáca áibanái wenàiwica, càníricata icháawàa naináwaná ìwali ráunamáita namànicaalí báawéeri, néese imàacaca iwàwawa nabáyawaná ícha; iicá nacái macáita wenàiwica iyúwa cayábéeyéipíná íiwitáise; ituíyàa nacái nawènúadàanápíná náiwitáisewa namànicaténá cayábéeri; yá ìideníaca macáita càiripínáta matuíbanáiri iyú, éwita càulenácáaníta íchani.

⁸ Dios iwàwaca cáinináca waicáca áibanái càiripínáta chái èeri irícu, áibaalípiná nacái idécanáami èeri imáalàacawa. Yá áibaalípiná càníripínáta iwàwacutá wenàiwica nacàlidaca tàacáisi Dios iǹmalícuíse. Càníripínáta nacái natàaníca áiba tàacáisi iyú cànírica èeri m̀nanái itàacái. Càníripínáta nacái iwàwacutá néewáidaca wenàiwica Dios yáalíacái ìwali. ⁹ Aibaalípiná Dios imàacapíná nachàbacawa wáicha macáita yái wawàsica, yácaíná éwita Dios imàacacáaníta wáalíacawa siúcade, càicáaníta wáalíá yéenáta meedá. Dios imàacaca abénaméeyéi wéená nacàlidaca tàacáisi iǹmalícuíse, quéwa náalimá nacàlidaca yéenáta meedá nacái. ¹⁰ Quéwa Cristo yàanàpinácaalí cach̀ainíri íiwitáise yáapichawa, icamalá irícu nacáiwa icùacaténá macáita, yásí wáalíacawa macáita, yá nacái imáalàapínácaawa yái càmináca wáalíawa cayába siúcade.

¹¹ Péemíacué comparación: Sùmàicaalíté núa, yáté nutàaníca sùmài íiwitáise iyú, càité nacái nuínáidacawa iyúwa sùmài, quéwa idécanáamité béerica núa, yáté numàacaca nuíchwéi sùmàináca nuíwítáise. ¹² Càita nacái wía, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái chái èeri irícu. Siúcade càmita wáalíawa Dios ìwali cayába, quéwa áiba èeriwa, yásí wáalíacawa cayába. Siúcade wáalíá wéemíaca yéenáta meedá càinácaalí ímáaná yái Dios yáalíacáica,

càide iyúwa waicácaalí wíawawa samànéechúa inàni chapúaca irìculé, quéwa áiba èeriwa waicápiná Dios inàni amaláwaca. Siùcade wáalíacawa yéénata meedá Dios ìwali, quéwa áiba èeriwa wapíchalépinácáwa, yásí wáalíacawa amaláwaca Dios íiwitáise ìwali càide iyúwa Dios yáalíanáwa wáiwitáise ìwali.

¹³ Càide iyúwa núumáaná, macáita yái chàinisi Dios imàaquéerica walí wáibaidacatená irípiná, áiba èeriwa Dios imàacapíná nachàbacawa wáicha. Quéwa càmiyéipínáta nachàbawa wáicha níái máisiba wawàsica: yái weebáidáanáca Jesucristo, yá nacái wáalíanáca idéca iwasàaca wía Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha, yá nacái cáinináanáca waicáca áibanái. Níái máisiba wawàsica canácatáita nachàbawa wáicha, quéwa cachàinica náicha canánama yái cáinináanáca waicáca áibanái.

14

El hablar en lenguas

¹ Píalimáidacué manuísíwata cáinináanápiná piicáca áibanái. Néese pituíyàacué nacái Dios imàacáanápinácué pirí chàinisi píibaidacatená Wáiwacali irípiná. Cayába cachàiniwanái pituíyàacaalícué Dios imàacáanápiná pirí chàinisi picàlidáanápinácué tàacáisi Dios inùmálicuíse pimanùbacaaná itàacái iyúwa, piyúudàacatenácué nía. ² Càì núumacuéca pirí yácáiná áibacaalí itàaní áiba tàacáisi iyú cà míirica èeri mìnánái itàacái, càmita iyúudàa nía yàasu tàacáisi iyúwa, néese itàanicáita Dios yáapicha, canáciná áibanái yáalíaná yéemíacani càinácaalí íimáaná, éwita néemíacáaníta isàna. Espíritu Santo ichàiniadacani icàlidacatená càiri tàacáisi ibàacanéri wawàsi ìwali cà míirica èeri mìnánái itàacái iyú, quéwa itàanica tàacáisi cà míirica yáalía càinácaalí íimáaná. Iná yái tàacáisi càmita iyúudàa áibanái. ³ Quéwa cawinácaalí icàlidéerica tàacáisi Dios inùmálicuíse pitàacái iyúcué, yáta iyúudàacué pía yéewáidacáinácué pía pidàwinàidacatená píiwitáisewa Dios íiwitáise iyú cachàinínápinácué píiwitáise Dios ìwali. Yái icàlidéericuéca pirí tàacáisi Dios inùmálicuíse pitàacái iyú, yáta imichàidacuéca píiwitáise, ichàiniadacué nacái piwàwa peebáidacatenácué Dios tàì íiméeri iyú. ⁴ Cawinácaalí itàanírira Dios yáapicha áiba tàacáisi iyú cà míirica èeri mìnánái itàacái, yáta ichàiniadéerica íiwitáisewa Dios ìwali. Quéwa cawinácaalí icàlidéericuéca pirí tàacáisi Dios inùmálicuíse pitàacái iyú, yáta iyúudàacué pía pidàwinàidacatená píiwitáisewa Dios íiwitáise iyú cachàinícatenácué píiwitáise Dios ìwali, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

⁵ Macáita péenácué idèniacaalí chàinisi itàanicáatená áiba tàacáisi iyú cà míirica èeri mìnánái itàacái, yá cayábaca casíimáicáiná nuicáca yái pimàníinácuéca càì. Quéwa cayába cachàiniwanái nuwàwa picàlidacaalícué tàacáisi Dios inùmálicuíse péenánái itàacái iyúwa. Cayába cachàiniwanái yái picàlidáanácuéca tàacáisi Dios inùmálicuíse péenánái itàacái iyúwa, íicha yái pitàanínácuéca áiba tàacáisi iyú, cà micaalícawa nacái picàlidacué nalí càinácaalí íimáaná yái tàacáisi picàlidéericuéca. Iwàwacutácué picàlidaca nalíni nataacái iyú, piyúudàacatenácué nadàwinàidaca náiwitáisewa Dios íiwitáise iyú, cachàinícatená náiwitáise Dios ìwali. ⁶ Iná nuénánái nupáchiacaalícué pía, yá nutàanícaalícué pirí áiba tàacáisi iyú cà míirica èeri mìnánái itàacái, yá càmitacué píalía péemíaca càinácaalí íimáaná nùasu tàacáisi. Numànicaalí càì, néese nùasu tàacáisi càmita iyúudàacué pía. Iná canéerica iwèni meedá pirícuéni, yái nùasu tàacáisica. Quéwa nucàlidacaalícué piríni machacàníriri iyú pitàacái iyú, yái tàacáisi Dios imàaquéerica núalíaca ìwali, nucàlidacaalícué nacái pirí pitàacái iyúni càinácaalí íimáaná yái báisíriri tàacáisica, nucàlidacaalícué nacái pirí tàacáisi Dios inùmálicuíse pitàacái iyú, nuéwáidacaalícué pía nacái Dios ìwali, yásí nùasu tàacáisi iyúudàacuéca pía, yéewanápinácué peebáidaca Dios itàacái tàì íiméeri iyú.

⁷ Péemíacué comparación: Napùlìacaalí flauta íwa nacáiri namànicáatená música, nanúacaalí arpa nacái, cà micaalí namàni música machacàníriri iyú, néese áibanái càmita náalía néemíaca cawinácaalí música íiwitáanáquéi càì namànica. ⁸ Néeni, nucàlidacué pirí áiba comparación ùwicái ìwali: Aibacaalí ipùlìa trompeta imáidacatená úwinái,

càmicaalí ipùlla amaláwaca, néese càmita náalíawa iwàwacutáaná nachùnìaca nacáapisàíwa namànicaténá ùwicái. ⁹ Càitacué nacái pía: Càmicaalícué pitàaní pitàacái iyúwa péewáidacaténá wenàiwica amaléeri tàacáisi iyú náalíerica néemìaca càinácaalí ímáaná, néese càmitacué náalía néemìaca píasu tàacáisi. ¡Yái tàacáisi picàlidéericuéca nalí càmita iyúudàapíná nía! ¹⁰ Báisíiri iyúcata iyaca madécaná íiwitáaná èeri mìnanaí itàacái cháí èeri írìcu. Nía nacái itàanìiyéica càì náalíaca néemìacani, nataacáicáináni. ¹¹ Quéwa càmicaalí núalía nuemìaca càinácaalí tàacáisi ímáaná áiba wenàiwica icàlidéerica nulí, yásí nuínáidacawa ìwali áiba cáli néeséericaní nùasu cáli íicha. Càita nacái íináidacawa nùwali càmicáiná núalía nuemìaca càinácaalí itàacái ímáaná. ¹² Càita nacái pitàanícaalícué áiba tàacáisi iyú, càmirica èeri mìnanaí itàacái, yásí áibanái càmita náalimá néemìaca càinácaalí píasu tàacáisi ímáaná, yá càmitacué piyúudàa nía. Iná piwàwacáinácué Dios imàacaca píri chàinisi píibaidacaténácué írìpiná cachàiníiri iyú, yá pituíyàacué Dios imàacáanápínácué píri chàinisi yéewacaténácué piyúudàaca wenàiwica manuísíwata yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nadàwinàidacaténá náiwitáisewa Dios ìwali, neebáidacaténá itàacái tàì íiméeri iyú.

¹³ Iná cawinácaalí wenàiwica Dios imàaquéerica írì chàinisi itàanicaténá áiba tàacáisi iyú càmirica èeri mìnanaí itàacái, iwàwacutá isutáca Dios íicha imàacáanápíná írì chàinisi icàlidacaténáni áibanái írì nataacái iyúwa càinácaalí ímáaná yái tàacáisica. ¹⁴ Càita nacái núa: Espíritu Santo imàacacaalí nusutáca Dios íicha áiba tàacáisi iyú càmirica èeri mìnanaí itàacái, yá nusutáca Dios íicha manuísíwata, quéwa càmita núalíawa càinácaalí nùasu tàacáisi ímáaná. Nutàanícaalí càì, yá càmita nudé nuyúudàaca wenàiwica nùasu tàacáisi iyúwa. ¹⁵ Iná nucàlida píri càinácaalí numànínapínáca: Nusutápiná Dios íicha áiba tàacáisi iyú càmirica èeri mìnanaí itàacái, nucántàa nacái Dios írì tàacáisi iyú càmirica èeri mìnanaí itàacái. Quéwa nusutápiná Dios íicha nacái wenàiwica itàacái iyú, nucántàa nacái Dios írì wenàiwica itàacái iyú. ¹⁶ Càita numànica yácáiná, wàacaalí cayábéeri Dios írì manuísíwata áiba tàacáisi iyú càmirica èeri mìnanaí itàacái, néese níái áibanái yéemièyéica wasàna càmicaalí náalíawa néemìacani yái tàacáisica, yá càmita yáalimá abédanama náiwitáise wáapicha iyúwa wàaná Dios írì cayábéeri, càmicáiná náalía néemìacani, càinácaalí ímáaná yái wasutéerica. ¹⁷ Cawàwanáta wàaca cayábéeri Dios írì cayábéeri iyú, quéwa áibanái wenàiwica íiwitáise càmita idé idàwinàacawa Dios íiwitáise iyú, neebáidacaténá itàacái tàì íiméeri iyú, càmicáiná náalía néemìaca càinácaalí wàasu tàacáisi ímáaná. ¹⁸ Nùaca Dios írì cayábéeri nutàanícáiná Dios yáapicha cachàiníwanái píichacué canánama áiba tàacáisi iyú càmirica èeri mìnanaí itàacái, idècunitàacá nùyaca nulínáamitawa méetàucuta áibanái íicha nusutácaténá núawawa Dios íicha. ¹⁹ Quéwa culto írìcu, nùyacaalí áibanái yèewi yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, yásí cayába cachàiníwanái núumacaalí cinco namanùbaca palabra nataacái iyú náalíerica néemìaca càinácaalí ímáaná nuéwáidacaténá nía íicha yái núumáanáca diez mil namanùbaca palabra áiba tàacáisi iyú càmirica náalía néemìaca càinácaalí ímáaná.

²⁰ Píacué nuénánáica, picácué píináidawa càide iyúwa sùmai íináidáanáwa càmiyéi yáalíawa cayába. Píyacué càide iyúwa sùmanái càmiyéica yáalíawa madécaná báawéeri ìwali. Quéwa píináidacuéwa cáalíacáiri iyú càide iyúwa béeyéi, píalíacaténácué péemìaca yái núuméricuéca píri ìwali yái tàacáisi càmirica èeri mìnanaí itàacáica. ²¹ Bàaluité profeta itànàaca tàacáisi Dios inùmalícuíse. Dios íimacaté: “Nutàanípíná israelitanái yáapicha quéwa áiba cáli néeséeyéi itàacái iyú. Nubànùapíná càmiyéi israelitanái nacàlidacaténá tàacáisi nunùmalícuíse israelitanái írì, quéwa éwita numànicáanáta càì, càicáanáta níái israelitaca càmita neebáidapíná nutàacáíwa”, íimaca Wacuèriná Dios. ²² Iná watàanícaalí áiba tàacáisi iyú, càmirica èeri mìnanaí itàacái, yá càmita wáasáida Dios ichàini wenàiwicanái írì yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, néese wáasáidaca Dios ichàini áibanái írì càmiyéica yeebáida Jesucristo ìwali. Quéwa wacàlidacaalí tàacáisi Dios inùmalícuíse watàacái iyúwa, yá càmita wáasáida Dios ichàini áibanái írì càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái, néese wáasáidaca Dios ichàini wenàiwicanái írì yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

²³ Néese culto irìcu, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, macáicaalícué pitàaníca áiba tàacáisi iyú càmíirica èeri mìnánái itàacái iyú, yá cawàwanáta áiba wenàiwica iwàlùacawa càmíirica yáallawa ìwali yái pimàníinácuéca, áiba nacái càmíiri yeebáida Jesucristo itàacái. Yásí néemiácuéca písàna, yá náináidacawa máiwitáiséeyéicuéca pía macáita. ²⁴ Quéwa macáicaalícué picàlida tàacáisi Dios imàaquéerica pirí pitàacái iyúwa, yá nacái áibacaalí wenàiwica iwàlùawa càmíirica yáallawa ìwali yái pimàníinácuéca, áiba nacái càmíirica yeebáida Jesucristo itàacái, yásí nawàwalica nadéca namànica nabáyawanáwa, náalíacáiná néemiaca macáita yái picàlidéericuéca, natàacái iyúcáináni. ²⁵ Iná néemiácáináni, yá náalíacawa Dios íicáca náiwitáise, iyúwa náináidáanáwa nawàwalícuéca iwàwacutá ibàacanéri iyú áibanái íicha. Yásí nabàlùacawa nàlulù ipùata iyúwa nàacaténá Dios icàaluíniná, nàacaténá nacái irí cayábéeri. Yá nacàlidapínacué piináwaná ìwali nacái Dios iyáanácué píapicha báisiiri iyú.

Háganlo todo decentemente y con orden

²⁶ Uwé, píacué nuénánáica, macái imanùbaca pimànicaalícué culto, abénaméeyéi péenácué icántàapíná salmos nàacaténá Dios irí cayábéeri, abénaméeyéi péenácué nacái yéewáida wenàiwica Dios itàacái iyú, áibanái péenácué nacái icàlidaca tàacáisi Dios imàaquéerica náalíacawa, áibanái péenácué itàaníca áiba tàacáisi iyú, càmíirica èeri mìnánái itàacái, áibanái péenácué nacái icàlidaca càinácaalí íimáaná yái tàacáisica. Quéwa, piicácué píichawa cayába yéewanápiná macáita yái pimàníiricuéca culto irìcu iyúudàaca wenàiwica nadàwinàidacaténá náiwitáiséca Dios íiwitáise iyú neebáidáanápiná Dios tàì íiméeri iyú, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ²⁷ Natàanícaalí culto irìcu áiba tàacáisi iyú càmíirica èeri mìnánái itàacái, pimàacacué pucháiba itàaníca, áibacaalí ìya, néese pimàacacué máisiba wenàiwica itàaníca abéerinamata. Iwàwacutá nacái áiba ìyaca néré píapichacué icàlidacaténácué pirí càinácaalí íimáaná, yái tàacáisi nacàlidéerica. ²⁸ Quéwa canácaalí áiba icàlidéeripínacué pitàacái iyúni, càinácaalí íimáaná yái tàacáisi áibanái iwàwéerica icàlidaca, iwàwacutá masànaca nía culto irìcu, ipíchaná natàaníca áiba tàacáisi iyú. Iwàwacutá natàaníca Dios yáapicha nàyacaalí nalínáamitawa méetàucuta áibanái íicha. ²⁹ Càita nacái nàyacaalí abénaméeyéi péenácué icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmálicuése, pimàacacué pucháibata itàaníca, áibacaalí ìya, néese pimàacacué máisiba wenàiwica itàaníca abéerinamata. Iwàwacutá áibanái yéemiacani yái nacàlidéerica, náináidacaténáwa cáalíacáiri iyú ìwali, yéewanápiná náalíacawa asásí báisícaalí natàaníca Dios inùmálicuése. ³⁰ Quéwa Dios imàacacaalí tàacáisi áiba wenàiwica irí yáawinéericawa néré, yásí yái idàbáanéeri wenàiwicaca iwàwacutá yáawinacawa imàacacaténá áiba icàlidaca nacái nalíni. ³¹ Càita píacué macáita icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmálicuése, píalimácué picàlidacani abéerinamata yéewanápiná macáita néemiaca càinácaalí tàacáisi Dios imàaquéerica píalíacawa, nachàiniadacaténá nawàwawa. ³² Cawinácaalí icàlidaca tàacáisi Dios inùmálicuése náalimá masànaca namànica níawawa ìyacaalí áiba iwàwéerica icàlidaca tàacáisi Dios imàaquéerica irí. ³³ Càita iwàwacutácué pimànica culto càmicáiná Dios ibatàa macáita nacàlidaca tàacáisi macáita namanùbaca iyúwa, néese imàaca natàaníca abéerinamata. Càmita iwàwa wamànica culto canéerica iwèni iyúwa máiwitáiséeyéi. Iwàwacutácué pimànica nacái càide iyúwa macáita Dios yáasu wenàiwica imàníná, níara áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, ìwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca. ³⁴ Iná iwàwacutá masànaca inanái culto irìcu. Canáca yéewaná inanái itàaníca culto irìcu. Néese iwàwacutá nàaca nàacawéeri íimiétacanáwa, neebáida nacái itàacái, càide iyúwa Dios itàacái íimáaná profeta Moisés itànèericaté. ³⁵ Néeni, inanái nawàwacaalí náalíacawa wawàsi ìwali, iwàwacutá nasutáca néemiaca nàacawéeriwa nacapèe néenitawa, báawacáiná inanái itàaníca culto irìcu.

³⁶ Piwàwalícué Dios itàacái càmíirica píapicha idàbatéwa. Càmitacué nacái pía abéta yeebáidani. Iná iwàwacutácué peebáidaca càide iyúwa Dios itàacái íimáaná. ³⁷ Báisícaalícué píalimá picàlidaca Dios itàacái wenàiwicanái irí, càita nacái báisícaalícué Espíritu Santo

imàacaté pirí chàinisi cáaliacáicaténacué pía, yásí píaliacuéwa Wáiwacali ichùulìacaté nutànàanápínacué pirí yái tàacáisica. Iná iwàwacutácué peebáidacani. ³⁸ Quéwa nàyacaalí abénaméeyéi càmiíyéica iicá nùasu tàacáisi iyúwa Wáiwacali itàacái, picácué péemì nali, càmicáiná nataani báisíri iyú Dios inùmaliçuise.

³⁹ Iná nuénánái, pituíyàacué Dios imàacáanápínacué pirí chàinisi picàlidacaténá tàacáisi inùmaliçuise. Picácué pimáisanà áibanái itàaníca áiba tàacáisi iyú càmiírìca èeri mìnánái itàacái. ⁴⁰ Quéwa iwàwacutácué pimànica macáita machacànìri iyú culto irìcu, pimàacacué wenàiwica icàlidaca tàacáisi abéerinamata, áiba itàani áiba yáamíise.

15

La resurrección de Cristo

¹ Siùcade piácué nuénánáica, nuwàwacué nucàlidacuéca pirí àniwa piwàwalicaténáni yái tàacáisica nucàlidéericatécué pirí, yái tàacáisi ímérica Cristo iwasàacuéca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Yácata tàacáisi peebáidéericatécué, siùca nacáide peebáidacuéca pìyacani tàì íméeri iyú. ² Yásí Cristo iwasàacué píawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha peebáidacaalícué mamáalàacata yái tàacáisi nucàlidéericatécué pirí, báisícaalícué peebáidacaté Cristo itàacái.

³ Quéchaté nucàlidacuéca pirí yái tàacáisi cachàinìri náicha canánama càide iyúwaté Cristo yéewáidáná núa. Nucàlidacatécué pirí Cristo yéetácátéwa wáichawalíná ipíchaná Dios yùuwichàidaca wía wabáyawaná ìwalísewa càide iyúwa Dios itàacái ímáaná profetanái itànèericaté. ⁴ Nucàlidacatécué pirí nacái nabàlìacaté Cristo càliculli irìculé, quéwa imichàacatéwa yéetácáisi ícha másiba èeri irìcu càide iyúwaté ímáaná nacái Dios itàacái profetanái itànèericaté. ⁵ Nucàlidacatécué pirí nacái Cristo imàacaté yáawawa Pedro iicácani, néese imàacaté yáawawa naicácani, níai doce namanùbaca apóstolca, Cristo ibànuyéicaté nacàlidacaténá itàacái. ⁶ Néeseté Cristo imàacaca yáawawa naicácani, áibanái quinientos ichàbaníiséeyéica yeebáidéeyéica itàacái. Yá batéwa macáita néenà ìyaca siùcade nutànàacaalíca yái cuyàlutaca, quéwa abénaméeyéi néenà nadéca néetácawa. ⁷ Néeseté Cristo imàacaca yáawawa iméeréeri iicácani, yái Santiagoca, néeseté macáita apóstolnái naicácaté Cristo nacái.

⁸ Néeseté idécanáami imàacaca yáawawa macái áibanái iicácani, yáté átata imàacaca nacái yáawawa nuicácani. Iná nuicáca núawawa càiride iyúwa sùmài càmiírìcáwa imusúawa yàasu èeri irìcuwa, máinicáinaté námíseca Wáiwacali imáidaca núa ibànùacaténá núa iyúwa apóstol. ⁹ Núcata càmiíri cachàini náicha canánama níai apóstolca, Wáiwacali ibànuyéica nacàlidacaténá iináwaná. Canácaté yéewaná núumaca nùwaliwa apóstolca núa nupiadáidacáinaté Dios yàasu wenàiwica, nùuwichàidacaténaté nía, níai yeebáidéeyéicaté Jesucristo itàacái. ¹⁰ Quéwa Dios idéca imànica nulí cayábéeri mawèníri iyú imáidáanápínaté núa yéewanápínaté apóstolca núa, éwita nùuwichàidacáanítaté yàasu wenàiwica manuísíwata. Yá càmita caná iwèni yái imáidáanáca núa, nuíbaidacáiná irípiná cachàiníwanái macái áibanái apóstol ícha. Quéwa càmita càì numànica nuchàini iyúwa, néese Dios yái imànìrìca nulí cayábéeri mawèníri iyú, yácata iyúudèerica núa. ¹¹ Quéwa éwita wáibaidacáaníta Dios irípiná, níai áibanái apóstol, núa nacái, càicáaníta ìyaca áiba wawàsi cachàinìri wáicha canánama, yácata yái tàacáisi wacàlidéericuéca pirí, yái tàacáisi peebáidéericatécué nacái.

La resurrección de los muertos

¹² Wadéca wacàlidacuéca pirí Cristo imichàacatéwa yéetácáisi ícha, quéwa abénaméeyéi péenacué náimaca càmitasa wenàiwicanái imichàawa yéetácáisi ícha. Báawéeriquéi nacàlidáanáca càiri cachìwéeri tàacáisi. ¹³ Càmicaalípiná yéetéyéimiwa idé imichàacawa yéetácáisi íchatá, néese iwàwacutá nacái wáimaca càmitaté báisí Cristo imichàacawatá. ¹⁴ Néese, càmicaalíté báisí Cristo imichàawatá, yá canéerica iwènitáni yái tàacáisica wacàlidéerica. Yá nacái canéerica iwèni meedáni yái peebáidáanáca Jesucristo itàacáitá.

¹⁵ Quéwa ìyaca áiba wawàsi báawéeri yáwanái: Càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawa yéetácáisi íchatá, néese àta wía apóstolca wadéca wacàlidaca wachìwawa Dios ìwalítá, wacàlidacáiná Dios imichàidacaté Cristo yéetácáisi ícha. Quéwa càmicaalípiná Dios imichàida yéetéeyéimiwatá, néese iwàwacutá wacàlidaca càmitaté Dios imichàida Cristotá. ¹⁶ Yácáiná càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawatá, néese càmitaté báisi nacái Cristo imichàawatá. ¹⁷ Càmicaalí Cristo imichàacatéwa yéetácáisi íchatá, néese iwàwacutá canéerica iwèni meedátáni yái peebáidáanácúéca Cristo itàacái, yá pìyacuéca mamáalàacata pibáyawaná yáapichawatá. ¹⁸ Càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawa yéetácáisi íchatá, néese áibanái yeebáidéeyéimicaté Cristo itàacái ipíchawáiseté néetácawa nadéca náucacawa Dios íchatá. ¹⁹ Wadéca wawènúadaca wáiwitáisewa ícha macáita yái èeri irìcuírca, weebáidáanápíná Cristo itàacái wacùanápíná cayábéeri èerica yàanèeripínáca, wáalíacáináwa wamichàanápínáwa yéetácáisi ícha. Iná càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawa yéetácáisi íchatá, yá wadéca weebáidaca cachìwéeri tàacáisitá, iwàwacutá nacái áibanái iicáca wía càiyéide iyúwa yùuwichèeyéiwa catúulécanéeri iyú cachàini áibanái ícha canánama.

²⁰ Quéwa Cristo idéca imichàacawa yéetácáisi ícha báisíri iyú! Yácata yái idàbáanéericaté imichàacawa yéetácáisi ícha cà míripíná quirínama yéetácawa àniwa. Càita nacái yácata Cristo idàbáanéerica wamanùbacaaná yéénaca, wía manùbéeyéica imichèeyéipínacawa yéetácáisi ícha càide iyúwa bànacalé imusúacaalíwa cáli irìcuíse wenàiwica yeedácáténá ìyacaná manùba. ²¹ Bàaluité wàawirimi Adán, yái idàbáanéericaté wenàiwica, imànicaté íbáyawanáwa, ínáté yéetácáisi iwàlùacatéwa irìculé èeriquéi. Néese Cristo imànicaté cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná, íná yéewa idéca iwàlùacawa aléi èeri irìculé yái wamichàanápínacawa yéetácáisi ícha. ²² Macáita wía Adán itaquénáinámi wéetápinacawa wadèniacáiná wàawirimi Adán íiwitáise cabáyawanéeriwa. Càide iyúwa macáita wía wadèniáná abéeri wàawirimi, yái Adánca, càita nacái wía ìyéeyéica abédanamata Cristo yáapicha wamichàapínacawa yéetácáisi ícha wadèniacáiná wacáuca wàlisàiwica cà míiri imáalàawa. ²³ Quéwa Dios idéca ínáidacawa imàacáanápíná wamichàacawa yéetácáisi ícha Cristo yáamíise: Quéechatécáwa Cristo imichàacatéwa càide iyúwa idàbáanéeri needáca ìyacanásica nabànacale íchawa. Néese Cristo yàanàpiná àniwa, yásí macáita wamichàapínacawa, wía yàasu wenàiwicaca. ²⁴ Néese èeri imáalàacaalípináwa, yásí Cristo imáalàida nachàini, macái èeri mìnánái icuèrinánáica, demonio íiwacanánái nacái. Néese idécanáami Cristo imànica macáita càide iyúwa Dios ichùullianáni, yásí Cristo yèepùadapíná macáita Yáaniri Dios iríwa àniwa, Dios icùacatéwa macáita. ²⁵ Iwàwacutácáiná Cristo icùaca macáita siúcáisede idècunitàacá Dios imawèniadaca macáita Cristo yùuwidenái. ²⁶ Yái wàuwide namáalàidáanáca canánama, yácata yái yéetácáisica; yá Dios imawèniadéeripíná, imáalàidapíná nacái yéetácáisi, iwàsàpinácaalí wía yéetácáisi ícha. ²⁷ Dios idéca imàacaca Cristo icùaca macáita, íná yéewa wáallaca ìyaca abéerita cà míirica Cristo ichùulla, yái Yáaniricawa yái Diosca. ²⁸ Aibaalípiná idécanáami Dios imawèniadaca macáita Cristo yùuwidenái, néese Cristo, yái Dios Iirica, imàacapíná yáawawa Dios irí, imànicaténá càiripínáta càide iyúwa Dios ichùullianá, yái imàaquéericaté Cristo icùaca macáita. Yásí Dios icùaca macáita càiripínáta, macáita yái ìyéerica.

²⁹ Néese abénaméeyéi péenacué nadéca neebáidaca Jesucristo itàacái, nawàwacáiná nadènlaca nacáucawa cà míiri imáalàawa áiba èeriwa néenánáimi yáapichawa, níara yéetéeyéimicawa yeebáidéeyéimicaté Jesucristo itàacái. Yá nadéca nabautizácawa náasáidacatéwa nàyanápíná àniwa néenánáimi yáapichawa áiba èeriwa. Quéwa càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawa yéetácáisi íchatá, néese canéerica iwèni meedátáni, yái wenàiwicanái ibautizáanácawa nàwalíná. ³⁰ Néeni càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawa yéetácáisi íchatá, néese canéerica iwènitáni wèepunícaalíwa wacàlidacatéwa Jesucristo iináwaná ìwali áibalé nawàwacataléca nanúaca wía macái èeri imanùbaca. ³¹ Báisíta nuénánái, áibanái iwàwaca inúaca núa macái èeri imanùbaca; càita nacái báisíta

máiní casímáica nuicácuéca pía peebáidacáinácué Wáiwacali Jesucristo itàacái. ³² Chá nacái Efeso ìyacàlená ìricu nawàwacaté nanúaca núa, níái áibanái càmiyéica yeebáida, caluéyéi cuwèesi nacáiyéi íiwitáise, iwàwéeyéicaté imàdáidaca nuèwi. Quéwa càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawa yéetácáisi íchatá, yá canéerica iwèni meedátáni yái nùuwichàanácawa Wáiwacali irípiná. Piicácué píchawa cawinácaalí càmiyéica yeebáida yéetéeyéimiwa imichàanápínáwa, náimacáiná càiri cachìwéeri tàacáisi: “Wàacué wayáaca wayáacaléwa cadénama, wàira nacái manuí, táwìchacáiná wéetápinácawa, néese canáca wía, canáca nacái yùuwichàidéeripíná wíawa wabáyawaná ìwalíse”, náimaca.

³³ Picácué pimàaca nachìwáidaca pía, néese piacuéwa náicha, càide iyúwa áiba tàacáisi íimáaná cáaliacáiri iyú: “Wamàacacaalí báawéeyéi íiwitáise yàacawéeridaca wía, yáí namáalàidaca wáicha wáiwitáise cayábéeri”, íimaca. ³⁴ Pìwènúadacué píiwitáisewa báawéeri íicha píináidacáténácuéwa cáiwitáiseeri iyú càide iyúwacué iwàwacutáaná píyaca machacàníiri iyú; yá picácué pimàni quirínama píbayawanáwa. Càì nùumacué píri báicaténácué pía, núaliacáináwa abénaméeyéicué pèewi càmitàacáwa náalía Dios ìwali báisiiri iyú.

Cómo resucitarán los muertos

³⁵ Abénaméeyéi péenácué càmita neebáida yéetéeyéimiwa imichàanápínáwa yéetácáisi íicha, íná namànica naquíniwa ìwali, yá náimaca: “Càmita náalimá nacáucàacawa, níái yéetéeyéimicawa. ¿Càirínásica chéecáisi íiwitáaná iyú namusúapínáwa càliculli ìricuíse?” càì náimaca naicáaníca. ³⁶ ¡Natàanícáita máiwitáiseeri iyú meedá! Péemìacué comparación: Wabànacaalí bànacalé íimi cáli ìriculé, néese bànacalé íimi iwàwacutá ìyaca càiride iyúwa yéetéerimiwa yéewanápiná ìyaca yái bànacaléca. ³⁷ Yái íimi wabànéerica, càmirita íimi yái imusuéricawa cáli ìricuíse. Wabànacáita bànacalé íimi, cawàwanáta trigo ituíná íimi, càmicaalí áiba bànacalé íimi nacái. ³⁸ Yái ibaquéericawa Dios yàa iicácanáwa càide iyúwa Dios iwàwáaná. Macái bànacalé íimi íiwitáaná, Dios idéca imàacaca idèniaca bànacalé iicácanáwa càide iyúwa Dios iwàwáaná. ³⁹ Càita nacái iinási càmita abédanamani. Wía èeri mìnáníca wadèniaca waináwa áiba íiwitáanáta. Cuwèesínái nadèniaca nacái naináwa áibata. Cùpìra iiná, áiba íiwitáanáta nacái. Cubái iiná, áiba íiwitáanáta nacái. ⁴⁰ Càita nacái níara ìyéeyéica chènuniré nadèniaca naináwa áibata íicha yái naináca macáita níái ìyéeyéica cháí èeri ìricu. Quéwa chènuníseeyéi áibata nadèniaca cayábéeri naicácanáwa èeri ìricuíyéi íicha, yácáiná chènuníseeyéi iináca icànaca mèlumèluíri iyú. ⁴¹ Càita nacái níái ìyéeyéica capìraléeri cáli íinata. Nadèniaca nacamaláwa áibata. Néese èeri udèniaca ucamaláwa áibata. Néese quéeri udèniaca ucamaláwa áibata. Néese dùlupùta nadèniaca nacamaláwa áibata. Nía nacái dùlupùtaca nadèniaca nacamaláwa méetàucunamata náichawáaca. Càita íimaca comparaciónca.

⁴² Càipíná nacái namichàacawa níái yéetéeyéimicawa. Idécanáami nabàllaca wainámi cáli ìriculé, yá wainámi ibadápinácawa, quéwa wainá imichèeripínácawa yéetácáisi íicha, càmirita yéewa ibadácawa. ⁴³ Yá nabàllaca wainámi càliculli ìriculé, chéecáisi báawéeri iicácanáwa, néese wainá icáuquèeripínácawa icànapíná mèlumèluíri iyú, cayábéeri iicácanáwa. Nabàllaca wainámi machawàaquéeri néese cachàinipínácani yái waináca imichèeripínácawa càliculli íicha. ⁴⁴ Nabàllaca wainámi, cháí èeri ìricuírica, néese wainá chènuníseeri imichàapínácawa, ìyacáiná wainá èeri ìricuíri, càita nacái ìyaca wainá chènuníseeri.

⁴⁵ Càité profeta itànàaca Dios itàacái bàaluité: “Idécanáamité Dios imànica wàawirimi Adán iiná, yái idàbàanéericaté wenàiwicaca, yaté Dios cáucaté imànica Adán ìyacáténaté cháí èeri ìricu iyúwa èeri mìnali”, íimaca yái Dios itàacáica. Quéwa máiní cachànica Cristo íiwitáise Adán íicha, yácáiná idécanáamité Cristo yéetácawa, yaté imichàacatéwa yéetácáisi íicha yàacáténá wacáuca càmiiri imáalàawa. ⁴⁶ Siùca càmita wadèniaca chènuníseeri iicácanáwa idècunitàacá wàyaca cháí èeri ìricu. Wadèniaca èeri ìricuíri iicácanáwa quéechacáwa, néesePINá wadèniaca chènuníseeri iicácanáwa. ⁴⁷ Dios imànicaté cáli

ichùmalé wàawirimi Adán iyú, yái asìali idàbàanéerimica. Yáté èeri mìnalicani, yái Adánca. Néseté Cristo yàanàaca, yáté chènuníiséericani. ⁴⁸ Wía ìyéyéica cháí èeri irìcu, wadènlaca waináwa cháí èeri irìcuírca càide iyúwaté yái asìali iiná Dios idàbéericaté cáli ichùmalé ícha asìalipiná, yái wàawirimi Adánca. Néese, weebáidacaalí Cristo itàacái wàyacaténá chènuniré, yásí wadènapiná waináwa chènuníiséeri càide iyúwa Cristo ìyáaná, yái chènuníiséerica.

⁴⁹ Càide iyúwacué wadènaná iicacánáwa yái wàawirimi Adán Dios idàbéericaté cáli ichùmalé ícha asìalipiná, càita nacái wadènapiná iicacánáwa yái Cristo yàanèericaté chènuníse.

⁵⁰ Píacué nuénánáica, nuwàwacué nucàlidaca pirí áiba wawàsi: Yái wainá idèniérica íranáwa cháí èeri irìcu càmíripiná yéewa iwàlùacawa Dios ìyacàle irìculé Dios icùacataléca macáita, wainá imáalàacáináwa áiba èeriwa. Iná càmita yáalimá iwàlùacawa néré càmicalépináca imáalàawa. ⁵¹ Quéwacué nuwàwa píalíacawa áiba wawàsi Dios ibèericaté wenàiwicanái ícha, quéwa siùcade imàacaca wáalíacawa. Wía yeebáidéyéica Jesucristo itàacái, càmita wéetápináwa canánama, quéwa Dios iwènúadapiná wíawa macáita wàlisanácaténá waicacánáwa. ⁵² Wéemìapiná trompeta isàna, yái trompeta namáalàidáanáca canánama, yásí abéericúseta Dios iwàlisàidapiná waináwa ráunamáita càide iyúwa bàli ímacaalí watuí. Yácáiná wéemìapiná trompeta isàna, yásí namichàacawa càliculli irìcuíse macái yéetáyéimicawa yeebáidéyéicaté Jesucristo itàacái. Namichàapínacawa yéetácáisi ícha nainá wàlisài yáapichawa, càmíyèipiná yèepùà yéetácawa quirínama. Yásí wíaca nacái cáuyéica Dios iwènúadapiná wíawa wàlisanácaténá waicacánáwa. ⁵³ Yácáiná wainá èeri irìcuírca càmita yéewa ìyaca càiripináta, íná iwàwacutá Dios iwàlisàidaca wainá wadènaténá waináwa wàlisài càmíri imáalàawa. ⁵⁴ Néese idécanáami Dios iwàlisàidaca wainá, wadènaténá waináwa wàlisài càmíri imáalàawa, yásí wàyapiná càiwade iyúwaté profetanái itànàanáté Dios itàacái bàaluité. Náimaca: “Yái yéetácáisi idéca imáalàacawa. Dios idéca imáalàidaca wáichani, yái wàuwideca yéetácáisica. ⁵⁵ Pía yéetácáisi, càmita quirínama yéewa pimawèniadaca wía. Pía càliculli, càmita quirínama yéewa piùwichàidaca wía, canácáiná quirínama píwi”, càipiná wáimaca. ⁵⁶ Yái wabáyawanáca ìyaca càide iyúwa yéetácáisi íiwica, yácáiná wabáyawaná ìwalíse, iwàwacutácaté wéetáanápínacawa méetàuculé Dios ícha càiripináta. Yá nacái yái tàacáisi Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí càicanide iyúwa idéca nacáicaalí yàaca wabáyawaná ichàini, wíacáiná wáalíacaalítéwa càinácaalí wawàsi Dios imáisanièri wamànica, néese máiníté cachàiníwanái wawàwaca wamànica wabáyawanáwa. ⁵⁷ Quéwa Wáiwacali Jesucristo yéetácatéwa wáichawalíná, íná idéca iwasàaca wía ícha yái wéetáanápínacawa méetàuculé Dios ícha càiripináta; càita nacái Wáiwacali Jesucristo yéetáaná ìwalíse, Dios iyúudàaca wía ipíchaná wamànica wabáyawanáwa. ¡Iná wàacué Dios irí cayábéeri!

⁵⁸ Iná píacué nuénánáica cáininéyéica nuicáca, cachànicué píiwitáise, píibaidacué mamáalàacata Wáiwacali irípiná cachàiníwanái, píalíacáinácuéwa cawèníricani, yái píibaidéericuéca Wáiwacali ichàini iyú.

16

La colecta para los hermanos

¹ Siùcade nucàlidacué pirí ìwali yái ofrenda píwacáidéeripinácuéca píbànùacaténácué plata iyúwa ofrenda catúulécaneyéi irí, níái yeebáidéyéica Jesucristo itàacái. Píwacáidacué ofrenda càide iyúwa nucàlidáanáté nalí áibanái yeebáidéyéica Jesucristo itàacái ìwacáidáyaquéyéicawa yàcalé imanùbaca Galacia yàasu cáli ínatéyéica ìyaca.

² Domingo imanùbaca semana ìwali, macáitacué pía canánama iwàwacutácué píwacáidaca yéena yái plata peedéericuéca piríwa. Yá picùacué méetàucutani. Iná nùanàapínacaalí néré, càmítacué iwàwacutá pimichàidaca plata picùacaalícué méetàucutani semana imanùbaca.

³ Néese nùanàapínacaalí néré, yásí nubànùaca wenàiwica natécaténá plata Jerusalén ìyacàlená nérépiná, cawinácaalí wenàiwica peedéyéicuéca pèewísewa natécaténá píasu

ofrenda néré. Yá nubànùapiná náapicha cuyàluta nalí níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iyéeyéica Jerusalén iyacàlená irìcu, natàidacaténá nía cayába níái péenácuéca pibànùeyéipinácuéca néré. ⁴ Nuínáidacaalíwa cayábaca nùacaalíwa nacái, yásí nàacawa nùapicha.

Planes de viaje de Pablo

⁵ Nùapinácuéwa pìatalé, yá iwàwacutá nuchàbaca Macedonia yàasu cáli néenibàa. Nudécanáami nuchàbacawa néenibàa, yá nùanàapinácué piyacàle néréwa Corinto iyacàlená néré. ⁶ Cawàwanátacué nupáchiaca píawa achúma èerita, càmicaalí càì, yá nùyapinácué píapichawa unìabépinama. Néese píalimápinácué piyúudàaca núa nùwacáidacaténá wawàsi numàluwepináwa alénacaalí iwàwacutápiná nùacawa. ⁷ Càmitacué nuwàwa nupáchiaca pía malééná èeri meedá, néese nuwàwacuéca nùyaca píapicha madécaná èeri Wáiwacali imàacacaalícué nùyaca píapicha. ⁸ Quéwa nuyamáapinácawa cháì Efeso iyacàlená irìcu àta judíonái imànicatalépináta nàasu cultowa ípidenéerica Pentecostés. ⁹ Nuwàwa nuyamáacawa quirítàacáwa cháì, nàyacáiná madécaná wenàiwica iwàwéeyéica yéemíaca Jesucristo iináwaná ìwali, íná nuíbaidacáwaca cháì Wáiwacali irípiná, éwita nàyacáanáta nacái madécaná wàuwideca, cà míiyéica iwàwa nuéwáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú.

¹⁰ Timoteo yàanàacaalícué pìatalé, pitàidacué cayábani casíimáicaténá iwàwa píapichacuéwa. Pimànicué irí cayábéeri íbaidacáiná Wáiwacali irípiná càide iyúwa núa. ¹¹ Iná piicácué píchawa cayába ipíchaná abéeri péenácué caná iwèni iicáca Timoteo. Néese piyúudàacué Timoteo yàasu àyapu ìwali yàanápináwa matuíbanáiri iyú nùatalé, nucùacáiná yàanàaca náapicha níara áibanái wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

¹² Néeni, nudéca nusutáca wawàsi manuísíwata wéénásàiri Apolos ícha yàanápinácué ipáchiaca pía áibanái wéénánái yáapicha. Quéwa siuca càmitàacáwa iwàwa yàacawa. Néesecáwa ipáchiapinácué píawa idèniacatáita wawàsi.

Saludos finales

¹³ Piicácué píchawa cayába. Peebáidacué Jesucristo itàacái tàì íméri iyú mamáalàacata. Picácué cáalu pía, néese píináidacuéwa cáiwitáiséeri iyú càide iyúwa béeyéi asianái. ¹⁴ Macáita yái pimàníricuéca, pimànicué cáininéeri iyúni, piyúudàacaténácué áibanái.

¹⁵ Siùcade píacué nuénánáica, píalíacué naináwaná ìwali níara Estéfnas yéénánáica iyéeyéicuéca píapicha. Níacata idàbáanéeyéicaté yeebáidaca Jesucristo itàacái Acaya yàasu cáli íinata. Yá nadéca namàacaca níawawa Dios irí nayúudàacaténácué pía, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ¹⁶ Nuwàwacué pimànica càide iyúwa nàalàanácué pía, níái Estéfnas yéénánáica, cawinácaalí nacái inacáiyéica iyúudèeyéica wenàiwica, íbaidéeyéica nacái Wáiwacali irípiná.

¹⁷ Casíimáica nuwàwa níacáiná áibanái péenácué nadéca nàanàaca nùatalé, níái Estéfnas, Fortunato nacái, Acaico nacái. Nadéca namànica nulí cayábéeri cà míiricué píalimá pimànica canácáinácué pía nùapicha. ¹⁸ Nadéca nachàiniadacuéca piwàwa, nuwàwa nacái. Iwàwacutácué piicáca cáimiétaquéeri iyú macái wenàiwica iyéeyéica càide iyúwa nàyaná.

¹⁹ Nawàwalicué pía níái iwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca cháì Asia yàasu cáli íinata, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Yái Aquila, úái nacái yàacawéetúaca Prisca nawàwalicué pía manuísíwata Wáiwacali ípidená ìwali, náapicha macáita iwacáidáyaquéeyéicawa nacapèe irìcu namànicaténá culto. ²⁰ Macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái cháì nawàwalicué pía. Pitàidáyacuéwa cayábéeri iyú.

²¹ Núa Pablo nutànàacué pirí yái achúméerína tàacáisica nucáapi iyúwa nuwàwalicáinácué pía.

²² Aibanáicaalí càmita cáininá iicáca Wáiwacali Jesucristo, Dios yùuwichàidapiná níawa. ¡Pía, Wáiwacali, píawa sísaara caquialéta!

²³ Nusutácué Wáiwacali Jesucristo ícha pirípinácué imàníinápinácué pirí cayábéeri mawèníri iyú. ²⁴ Nuwàwalicué pía manuísíwata cáininácáiná nuicácuéca pía Cristo Jesús ìwalíse.

2 CORINTIOS

Saludo

¹ Núa Pablo, Jesucristo imáidéericaté yàasu apóstolcaténá núa ibànùcaténá núa càide iyúwa Dios iwàwáaná. Núa Pablo, Timoteo yáapicha, yái wéenásàiri yeebáidéerica Jesucristo itàacái, wawàwalicué pía. Nubànùacué pirí cuyàluta, píacué Dios yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iwacáidáyaquéeyéicawa Corinto iyacàlená irìcu, píacué nacái Dios yàasu wenàiwica iyéeyéica macái Acaya yàasu cáli íinata. ² Nusutácué Wáaniri Dios íicha pirípinácué, Wáiwacali Jesucristo nacái namànínapínácué pirí cayábéeri mawèníri iyú, namàcáanápínácué nacái pìyaca matuíbanáiri iyú.

Sufrimientos de Pablo

³ Wàacué cayábéeri Dios irí, yái Wáiwacali Jesucristo Icuèriná Diosca, Yáaniri nacái, yácáiná yái Diosca, yácata Wáaniri iiquéerica watúulécaná, ichàiniadéerica nacái wáiwitáise macái èerita achúmacaalí wawàwa. ⁴ Macái imanùbaca wàuwichàacaalíwa, yásí Dios ichàiniadaca wawàwa yéewacaténá wáalimá wachàiniadaca áibanái iwàwa, cawinácaalí yùuwichèeyéicawa. Yá wachàiniadaca nawàwa càide iyúwa Dios ichàiniadáná wawàwa. ⁵ Wáalimá wachàiniadaca áibanái iwàwa yácáiná éwita iwàwacutácáaníta wàuwichàacawa manuísíwata Cristo irípiná weebáidacáiná itàacái, càicáaníta Cristo ichàiniadaca wawàwa manuísíwata nacái yéewacaténá wàidenìaca wàuwichàanáwa. ⁶ Siùcade wía apóstolca wàuwichàacawa wacàlidacáinácué pirí Jesucristo iináwaná ìwali yéewacaténácué ichàiniadaca piwàwa, iwasàacaténácué pía nacái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Quéwa Dios idéca ichàiniadaca wawàwa, wía apóstolca, yéewacaténá wachàiniadacuéca piwàwa, píalícaténácué nacáiwa Dios iyúudàanápínácué pìidenìaca piùwichàanáwa piùwichàapínácaalíwa càide iyúwa wàuwichàanáwa Cristo irípiná weebáidacáiná itàacái. ⁷ Manuícá wáináidacawa wawàwawa pìwalicué píalimáanápínácué pìidenìaca piùwichàanáwa Cristo irípiná, wáalíacáináwa càide iyúwa piùwichàanácuéwa wáapicha Cristo irípiná, càita nacái Dios ichàiniadacué piwàwa siùcade càide iyúwa ichàiniadáná wawàwa.

⁸ Píacué wéenánáica, wawàwacuéca piwàwalica wàuwichàacatéwa manuísíwata Asia yàasu cáli íinata. Máinícáinaté càulenéerica yái wàuwichàanáca, yáté càmita wáalimá wàidenìaca quirínamani wachàini iyúwa. Yáté wayúunáidaca wéetáanápínácatéwa néré. ⁹ Wía apóstolca waicácaté wíawawa càide iyúwa nacháawèeyéi nanuényéipínáca. Quéwa cayábacaté walíni yái wàuwichàanáca, wéewáidacáinatéwa càmíinápíná wáibàa wawàwawa wachàini iwéréwa, néese Dios iwérépiná wáibàaca wawàwawa yái Dios icáucàidéerica wenàiwica yéetácáisi íicha. ¹⁰ Dios iwasàacaté wía íicha yái wéetáanápínácatéwa máini báawéeri iyú, wía apóstolca. Iwasàaca nacái wía mamáalàacata siùcade. Manuícá wáináidacawa wawàwawa Dios ìwali iwasàanápíná wíawa madécaná yàawiría. ¹¹ Quéwa iwàwacutácué piyúudàaca wía pisutácué Dios íicha walípiná. Manùbéeyéicaalí isutá Dios íicha walípiná, yásí manùbéeyéi nàapíná nacái Dios irí cayábéeri icùacáiná wía cayábéeri iyú.

Por qué no fue Pablo a Corinto

¹² Iyaca áiba wawàsi isímáidéerica wawàwa, wía apóstolca, yái wáalíanáca wawàwalicuésewa wadéca wàyaca masaquèeri wáiwitáise yáapichawa cháí èeri irìcu machìwéeri iyú nacái Dios iicá, yá máini càì wàyacaté wàyacaalítécué píapicha. Càmitaté càì wàyaca wáalíacái iyúwa, néese Dios imànicaté walí cayábéeri mawèníri iyú iyúudàacaté wía wáyáanápínaté càì pèewibàa. ¹³⁻¹⁴ Macái wàasu cuyàluta irìcu watànèericuécá pirí, wacàlidacué piríni machacàníri iyú, machìwéeri iyú nacái, píléecaténácué péemìawani màulenéeri iyú càinácaalí íimáaná. Nuwàwacué macáita manuícá píináidaca piwàwawa nùwali, càide iyúwa batéwa macáitacué píináidánáwa nùwali siùcade. Càitacué nuwàwa

píináidacawa yéewanápiná casímáica wawàwa macáita. Yáalimápinácué casímáica piwàwa wàwali, wía apóstolca, ìwalíse yái wéewáidáanácátécué pía, càide iyúwa yáalimáanápiná casímáica wawàwa pìwalicué néenialípiná Wáiwacali Jesús yàanàcaalí àniwa.

¹⁵ Manuícáté nuínáidacawa nuwàwawa pìwalicué, casímáinácué pía núapicha, íná quéechatécáwa nuínáidacátéwa nupáchianápinácué pía pucháibàawiría nuyúudàacáténácué pía. ¹⁶ Quéechatécáwa nuwàwacátécué nupáchia pía nuèpunícaalítéwa Macedonia yàasu cáli nérépiná. Nuwàwacáté nacái nupáchia pía àniwa nuèpùacaalítéwa Macedonia yàasu cáli néese. Càité nuwàwacátécué piyúudàaca núa nùanápinátéwa Judea yàasu cáli nérépiná. ¹⁷ Néese càmitaté núa pìatalécué càide iyúwaté nucàlidáanácué piríni. Quéwa picácué píináidawa càmitaté nuínáidawa cáimiétacanéeri iyú. Picácué píináidawa nutàaníca càide iyúwa èeri mìnali pucháibéeri íiwitáise, íiméerica “báisíta” inuma iyúwa quéwa íináidacáitawa iwàwalícuísewa “càmita”. ¹⁸ ¡Càmírira pucháiba íiwitáise núaquéi! Dios yáalíacawa watàanínácuéca pirí báisíiri iyú, càita nacái càmitacué wáima pirí “báisíta” wáináidacaalíwa wawàwalícuísewa “càmita”. ¹⁹ Núa Pablo, yá nacái Silvano, áibaalí íipidenéeri Silas, yá nacái Timoteo, wadéca wacàlidacuéca pirí Cristo Jesús íináwaná ìwali, yái Dios Íirica. Càmita pucháibéeri íiwitáise yái Cristo Jesúsca. Cristo càmita íima “báisíta” íináidacaalíwa iwàwalícuísewa “càmita”, néese yái Cristo càicanide iyúwa Dios yàasu tàacáisi íiméerica “báisíta”, Cristo icàlidacáiná macáita báisíiri iyú, imàni nacái càide iyúwa íimáaná. ²⁰ Cristo idéca imànica macáita càide iyúwaté Dios icàlidáanáté ìwali. Iná macái imanùbaca wàacaalí Dios írí cayábéeri, yá wáimaca “Amén”, Cristo Jesús ìwalíse, íimáanáca “báisíta”, weebáidacáiná Cristo Jesús itàacái. ²¹ Yái Diosca, yácata ichàiniadéerica wía apóstolca, piácué nacái ipíchaná wawènúadaca wáiwitáisewa Cristo íicha. Dios idéca ibàlùadaca wía yàasunáipináwa, wáibaidáanápiná írí. ²² Dios idéca ibànùaca Espíritu Santo wawàwalículé, íná yéewa wáalíacawa báisíiri iyúcani Dios yàasunáica wía, wáalíaca nacáíwa Dios imànínápiná walí macáita yái cayábéerica icàlidéericaté walí ìwali.

²³ Quéwa éwitaté nucàlidacáanítacué pirí nùanàanápináté pìyacàle Corinto néré nupáchiaacáténácué pía, càicáaníta càmitaté nùawa néré. Siúcade nuwàwaca nucàlidacuéca piríni cáná yéewaná càmitaté nùawa néré. Nucàlidacué piríni Dios yéemìapiná: Càmitaté nuwàwa nùuwichàidacuéca pía cachàiníiri iyú pibáyawaná ìwalísewa ipíchanácué máini achúmaca piwàwa nùwalíse. Ináté nuínáidacawa cawàwanáta cayábáwanái pirícuéni càmicaalípináté nùawa pìatalé ráunamáita. ²⁴ Wía apóstolca, wáalíacawa peebáidacuéca Jesucristo itàacái tàì íiméeri iyú, íná càmita wawàwa wachùullacuéca pía cachàiníiri iyú peebáidáanápinácué càide iyúwa iwàwacutáanácué peebáidaca. Néese wawàwacáitacué wayúudàaca pía casímáicaténácué piwàwa.

2

¹ Ináté nuínáidacawa càminápinátécué nupáchia pía caquialéta àniwa ipíchanácué máini achúmaca piwàwa báawanama. Nùacaalítéwa pìatalécué ipíchawáiseté piwènúadaca píiwitáisewa pibáyawaná íichawatá, yá iwàwacutácaté nùuwichàidacuéca pía cachàiníiri iyútá. ² Máinícaalícué achúmaca numànica piwàwa, néese càmitacué yéewa wasímáidáyacacawa. ³ Ináté càmitacué nupáchia pía, néeseté nubànùacuéca pirí cuyàluta, pichùnìacáténácué wawási ipíchawáise nùanàaca pìatalécué, càmicáináté nuwàwa nùacawa néré achúmacaténá nuwàwa pìwalicué, yácáiná nuwàwacué casímáica pimànica nuwàwa. Manuícáté nuínáidacawa nuwàwawa nacái pìwalicué casímáinápináté piicáca nùacawa pìatalé casímáiri iyú. ⁴ Bàaluité nutànàacuéca pirí yáara quéechéeri cuyàlutaca nùalàacáténácué pía cachàiníiri iyú, néeseté máini achúmaca nuínáidáanícawa nuwàwawa. Catúulécanáca numànicaté nuwàwawa manuísíwata àta nuícháanícataléta. Quéwa càmitaté nutànàacué pirí cuyàluta achúmáanápinácué piwàwa, néese nutànàacátécué pirí yáara cuyàluta píalíacáténácuéwa máini cáinináca nuicácuéca pía manuísíwata.

Perdón para el que había ofendido a Pablo

⁵ Yáí imàníricaté ibáyawanáwa pìatalécué, achúmacaté imànicuéca piwàwa canánama. Càita nacái achúmacaté imànica nuwàwa. Quéwa siùcade càmita nuwàwa nucháawàaca iináwaná ìwali mamáalàacata cachàiníri iyú, néese nuwàwaca numàacaca nuwàwawa ibáyawaná ícha, yùuwichàacáinátéwa manuísíwata. ⁶ Batéwa macáitacué pidéca piúcaca píichawani, íná idéca yùuwichàacawa ibáyawaná ichùuliacawa. Càmitacué iwàwacutá piùwichàidaca mamáalàacatani. ⁷ Iná siùcade iwàwacutácué pimàacaca piwàwawa ibáyawaná ícha. Pichàiniadacué iwàwa nacái ipíchaná máini achúmaca iwàwa àta yúucatalétawa píichacué càiripináta. ⁸ Iná nusutácué píicha manuísíwata píasáidáanápínacué cáinináca piicácani, peedácué pèewiréwa àniwani. ⁹ Nutànàacatécué pirí ìwali yáí wawàsica núalimáidacáténacué nuicáwa pía núaliacáténátéwa asásí pimànicaalícué càide iyúwa nuéwáidáanácué pía. ¹⁰ Iná siùcade pimàacacaalícué piwàwawa áiba wenàiwica ibáyawaná ícha, yásí nacái numàacaca nuwàwawa ícha. Yá nudéca numàacaca nuwàwawa Cristo iicápiná péenásàiricué ibáyawaná ícha, yáí báawéerica imàníricaté nulí, nuwàwacáinácué casímáica piwàwa macáita. ¹¹ Wamàacacué wawàwawa ibáyawaná ícha ipíchanácué Satanás imawèniadaca wía. Wáaliacáináwa báisíri iyú Satanás yáalimáidaca wenàiwica namàníinápíná nabáyawanáwa.

Intranquilidad de Pablo en Troas

¹² Nùanàacaté Troas ìyacàlená néré nucàlidacáténá nalí Cristo itàacái, yá Dios imàacacaté numànica cachàiníri iyú nuíbaidacáténá Wáiwacali irípiná, nucàlidáanápíná iináwaná madécaná wenàiwica irí. ¹³ Quéwa achúmacaté nuwàwa nuínáidacawa càmicáiná nùanàa nùacawéerináwa Tito yáí nuiquéerica iyúwa nuénásàiriwa, yeebáidacáiná Jesucristo itàacái. Néese càmicáináté nùanàa Tito néré, ínaté nucàlidaca nuináwanáwa Troas ìyacàlená mìnánáí irí nùacáténáwa náicha, yá nùacatéwa Macedonia yàasu cáli nérépiná.

Victoriosos en Cristo

¹⁴ Quéwa nùaca Dios irí cayábéeri imawèniadacáiná wáicha wàuwidenáí càiripináta, níara càmiyéica iwàwa wacàlidaca Cristo Jesús iináwaná, yáí wàyéerica abédanamata yáapicha. Nùaca Dios irí cayábéeri nacái imàacacáiná wacàlidaca itàacái madécaná wenàiwica irí. Yá Wáiwacali iináwaná icàlálíacawa macái cáli ínata càide iyúwa pumèníri isàni icàlálíanáwa. ¹⁵ Yá cayábaca Dios iicáca wacàlidáaná Cristo iináwaná. Càica wíade iyúwa pumèníri incienso isàni Cristo yèerica Dios irí iyúwa ofrenda, Cristo ìyacáiná wawàwalícu. Yá Cristo iináwaná icàlálíacawa macái wenàiwica íiwitáaná irí. Icàlálíacawa wenàiwicanáí irí Cristo iwàsèyèyipínáca Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha neebáidacáiná Cristo itàacái. Càita nacái Cristo iináwaná icàlálíacawa wenàiwicanáí irí yúuquéyèyipínacawa Dios ícha càmicáiná neebáida Cristo itàacái. ¹⁶ Yáí Wáiwacali itàacáica càicanide abénaméeyéi iríni iyúwa chéecáisimi isàni inuérica wenàiwica, cawinácaalí yúuquéyèyipínacawa Dios ícha nàuwichàapínacáináwa càiripináta. Néese yáí Wáiwacali itàacáica càicanide áibanáí iríni iyúwa pumèníri isàni yèerica wenàiwica icáuca càmlíri imáalàawa, cawinácaalí wenàiwica Cristo iwàsèyèyipínáca Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha nàypínacáiná Dios yáapicha càiripináta. Quéwa, canácata wenàiwica yáaliméeri icàlidaca Wáiwacali itàacái ichàini iyúwa meedá. ¹⁷ Wacàlida wèepunícawa Dios itàacái quéwa càmita càí wamàni weedácaténá walíwa plata càide iyúwa madécaná áibanáí imàníiná. Néese wacàlidaca Dios itàacái machiwéeri iyú Dios iicápiná càide iyúwa wenàiwica Dios ibànuèyéica báisícáináta wawàwa wamànica càide iyúwa Dios ichùulíaná wamànica, wàyacáiná nacái abédanamata Cristo yáapicha.

3

El mensaje del nuevo pacto

¹ Wadéca càí wacàlidaca waináwanáwa, wía apóstolca, íná cawàwanáta abénaméeyéi péenácué iyúunáidaca wadàbaca wataánica wàwaliwa canùmaséeri iyú càide iyúwacué abénaméeyéi péená icháawàanáté wía quéechatécáwa. Quéwa càmita càí wamànica. Càita

nacái càmita iwàwacutá wáasáidacuéca pírí cuyàluta áibanái itànèrica waináwaná ìwali píalíacaténácuéwa Dios ibànùeyéica wía. Càmítacué nacái iwàwacutá wasutáca pícha cuyàluta picàlidáanácué waináwaná ìwali áibanái irí needácaténá nàataléwa wía. Madécaná áibanái yéewáidéeyéicué pía nadéca nasutáca pícha càiri cuyàluta, quéwa càmita càì wamànica. ² Canáca iwàwacutácué walí pícha cuyàlutaca píacáinácué càicuéca píade iyúwa cuyàluta icàlidéeripiná waináwaná ìwali áibanáicaalí iwàwa yáalíacawa wàwali asásí Dios ibànùacaalí wía, bàaluitécáiná peebáidacatécué Jesucristo itàacái wacàlidacaalítécué pírí iináwaná. Càicuéca píade iyúwa cuyàluta Dios itànèrica wawàwalicu wáalíacaténáwa Dios ibànùacaté wía, wía apóstolca. Macái wenàiwica náalíacawa peebáidacatécué Jesucristo itàacái wacàlidacaalítécué pírí iináwaná. ³ Macáita náalíacawa amaléeri iyú càicuéca píade iyúwa cuyàluta Cristo itànèrica wáibaidacalé iyú peebáidacáinácué Cristo itàacái wacàlidéericuéca pírí. Càmítacué càì píade iyúwa cuyàluta wenàiwica itànèrica tinta iyú. Càmítacué càì píade iyúwa tàacáisi natànèrica íba ìwali càide iyúwaté Dios itànàanáté itàacáíwa íba ìwali profeta Moisés irípiná. Néese cáuri Dios idéca ibànùacuéca Espíritu Santo piwàwa cáuri irículé yáasáidacaténá Cristo yáasunáicuéca pía. Iná yéewa macáita náalíacawa Dios ibànùacaté núa nucàlidacaténácué pírí itàacái.

⁴ Cristo idéca imàacaca manuíca wáináidacawa wawàwawa Dios ìwali, wía apóstolca, yá wáalíacawa báisíiri iyú Dios ibànùacaté wía wacàlidacaténácué pírí itàacái. ⁵ Càmita wáalímá wacàlidaca Dios itàacái wachàini iyúwa meedá, néese macáita yái wamàníríca Dios idéca ichàiniadaca wía wamànicaténáni. ⁶ Dios idéca ichàiniadaca wía wáibaidacaténá irípiná, wacàlidáanápiná yái tàacáisica icàlidéerica wàlisàì wawàsi ìwali, yái wawàsi Dios imàníríca wenàiwicanái yáapícha icùanápiná nía iyúwa yáasunáíwa. Yái wawàsi wàlisàì càmíríca càide iyúwa wawàsi bàaluisàimica profeta Moisés itànèricaté iináwaná ìwali, yái tàacáisi ímèericaté Dios icùanápináté israelitanái namànicaalí càide iyúwa ichùullianá nía. Yái bàaluisàimi tàacáisica Moisés itànèricaté icháawàaca wía wéetáanápináwa càmíciná wáalímá wamànica macáita càide iyúwa ímáaná. Quéwa siúcade Dios ichàiniadaca wía wéewáidacaténácué pía wàlisàì wawàsi ìwali Dios imàníríca wáapícha wawàwalícuíse, yàaca walí Espíritu Santo, yái Espíritu yèerica wacáuca càmíríca imáalàawa.

⁷ Bàaluité Dios itànàacaté itàacáíwa íba sàabadéeyéi ìwali, profeta Moisés yéewáidacaténá wàawirináimi israelitanái. Máinícáiná Dios icànaca mèlumèluíri iyú, íná yéewa idécanáamité Moisés iyaca Dios yáapícha yeedácaténá Dios ícha yái bàaluisàimi tàacáisica, yáté Moisés inàni icànaca nacái máiní mèlumèluíri iyú. Israelitanái càmítaté náalímá naicáidaca Moisés inàni irí máinícáiná inàni icànaca. Quéwaté yái camalásica ichacàcawa yàacawa Moisés inàni ícha. Ewíta yái bàaluisàimi tàacáisica yáasáidacáaníta iwàwacutáaná wéetácawa wabáyawaná ichùullíacawa, càicáanítaté yàanàaca aléi èeri irículé máiní mèlumèluíri iyú yàanàacáinaté Dios néese. ⁸ ¡Iná yéewa wáalíacawa Dios imànínápiná walí cayábéeri cachàiníwanái, wía Dios imàníyéica yáapícha wàlisàì wawàsi imàacáanápiná Espíritu Santo iwàlùacawa wawàwalículé! ⁹ Núumacué pírí àniwa; éwíta yái bàaluisàimi tàacáisica icháawàacáaníta wía wéetáanápinátéwa wabáyawaná ichùullíacawa, càicáanítaté Dios yáasáidaca wenàiwicanái irí ichàini manuíríwa icànéerica mèlumèluíri iyú imàacacaalíté itàacáíwa profeta Moisés irí. ¡Iná yéewa wáalíacawa máiní cayábéericani cachàiníwanái yái wàlisàì wawàsica Dios imàníríca wáapícha iicácaténá wía iyúwa mabáyawanéeyéi, cayábacaténá nacái imànica wáiwitáise! ¹⁰ Báisíta yái tàacáisi bàaluisàimica yàanàacaté mèlumèluíri iyú. Quéwa siúcade waicácani iyúwa càmíríca máiní cawènica yáciná wàlisàì wawàsi idéca yàanàaca, máiníri cayába cachàiníwanái quéechéerimi ícha. ¹¹ Càide iyúwaté tàacáisi bàaluisàimi yàanàanáté mèlumèluíri iyú éwítaté imáalàapínátéwa, càita nacái cayábéeri cachàiníwanái yái wàlisàì wawàsica iyamáacáináwa càiripináta wáapícha.

¹² Wáalíacawa wàlisàì wawàsi iyamáanápináwa càiripináta, íná wacàlidaca Dios itàacái macàaluínináta, càmita nacái wamáisaná Dios itàacái wenàiwica ícha. ¹³ Càmita iwàwacutá wamànica càide iyúwa profeta Moisés imànínáté. Idécanáamité Moisés icàlidaca Dios

itàacái israelitanái irí, yá ibàllacaté inàniwa wáluma iyú ipíchaná israelitanái iicáca camalási ichacàca yàacawa inàni ícha, yái camalásica camíirica icàna càiripináta. ¹⁴ Quéwa càmítaté náalía néemiaca càinácaalí ímáaná yái Dios itàacáica, matuícáináaté náiwitáise. Siùca nacáide naléecaalí yái tàacáisica bàaluisàimica Dios imàaquéricaté profetanái irí, yá mamáalàacata càmíta náalía néemiacani càinácaalí ímáaná matuícáiná náiwitáise càide iyúwa cáucuíri wáluma idéca nacáicaalí ibàllaca náiwita. Càmíta idé catuúca náiwitáise yácáiná abéerita Cristo yáalimá imàacaca náalía néemiacani, quéwa càmíta neebáida itàacái. ¹⁵ Ata siùca nacáide naléecaalí macáita yái cuyàlutaca profeta Moisés itànèricaté, yá mamáalàacata càmíta náalía néemiaca càinácaalí ímáaná, càide iyúwa cáucuíri wáluma idéca nacáicaalí ibàllaca náiwita. ¹⁶ Quéwa áibacaalí israelita iwènúada íiwitáisewa Wáiwacali irípiná, yásí Wáiwacali imàacaca yáalíaca yéemiaca Dios itàacái, càide iyúwa Wáiwacali idéca nacáicaalí yeedáca cáucuíri wáluma wenàiwica íiwita ícha, yéemiaténá Dios itàacái. ¹⁷ Wáiwacali iyaca abédanamata Espíritu Santo yáapicha, íná wadèniacáiná Espíritu Santo, yásí Espíritu Santo iwàsàaca wía wacàlidacaténá Dios itàacái macàaluínináta, wáalíacaténá wéemiaca nacái càinácaalí ímáaná. ¹⁸ Péemiacué comparación: Càmíta wabàlla wanàniwa cáucuíri wáluma iyú. Càita nacái macáita wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càmíta wabàa Wáiwacali íiwitáisewa áibanái wenàiwica ícha. Càide iyúwa chapúa íbàacaalí èeri icamaláná quírameníwaca, icànacaténá èeri icamaláná iyú, càita nacái Espíritu Santo imàacaca wáasáidaca áibanái irí máini cayábéerica Wáiwacali íiwitáise. Càide iyúwa waicáidaca nacáicaalí Wáiwacali yéenáiwana íriwa icànéerica mèlumèluíri iyú chapúa irícuíse, càita nacái wamàacaca wawàwawa Wáiwacali ìwaliwa, weebáida nacái itàacái, íná yéewa Espíritu Santo imàacaca wáiwitáise iwènúaca yàacawa Wáiwacali íiwitáise iyúwa, wàyacaténá càide iyúwa Wáiwacali iyáaná. Macái yàawiría imanùbaca wadèniaca Wáiwacali íiwitáisewa cachàiniwanái. Càita Wacuèrinásàiri imànica wawàwalìcu, yái Espíritu Santoca.

4

¹ Iná wía apóstolca, càmíta cáalu wacàlidaca Jesucristo iináwaná ìwali. Càmíta nacái waméyáawa, Dios iicácáiná wapualé, imáidaca wía wáibaidacaténá irípiná. ² Càmíta wamàni wawàsi báawéeri ibàacanéeri iyú iwàwacutéerica báica wía ìwalíse. Càmíta wéewáida wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú. Càmíta nacái wawènúada Dios itàacái wachìwáidacaténá áibanái. Néese wacàlidaca Dios itàacái abéerita, machacàníri iyú, yái báisíri tàacáisica. Càita wamànica macáita báisíri iyú yéewacaténá macái wenàiwica náalía watàanica báisíri iyú Dios iicápiná. ³ Wacàlidaca amaléeri iyúni yái tàacáisi íméerica Jesucristo iwàsàaca wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. Abénaméeyéi wenàiwica càmíta náalía néemiaca cayábani càinácaalí ímáaná, quéwa níawamita yúuquéeyéipínacawa méetàuculé Dios ícha càiripináta. ⁴ Càmícáiná neebáida íná yéewa Satanás idéca matuúca imànica náiwitáise, yái Satanás, nàasu cuwáisàiricani ichùulièrica èeri mìnanaí íiwitáise. Càide iyúwa matuúyémimi càmíiná náalimá naicáca camalási icànéeri mèlumèluíri iyú, càita nacái Satanás matuúca imànica náiwitáise, níái càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái, ipíchaná náalíacawa máini cayábéericani yái tàacáisi wacàlidéerica Cristo iináwaná ìwali, yái Cristo cachàinírira íiwitáise icànéerica mèlumèluíri iyú, cáimiétacanéeri náicha canánama, yáasáidéerica walí càinácaalí Dios íiwitáise iyaca, Dioscáináni yái Cristoca. ⁵ Wía apóstolca, càmíta wacàlida tàacáisi wàwaliwa yéewacaténá cayábaca wenàiwica iicáca wía, néese wacàlidaca Jesucristo ìwali Wacuèriná Dioscani. Wáimacáita nacái wàwaliwa plasu wenàiwicacuéca wía wáibaidacaténacué pirí cáininácáiná waicáca Jesús. ⁶ Wacàlidaca Jesucristo iináwaná ìwali, yácáiná Dios idéca imàacaca wáalíacawa ìwali. Bàaluitésíwa canácaté camalási cháí èeri irícu. Néeseté Dios ichùullacaté camalási icànáanápínaté catéeri irícuíse. Càita nacái Dios idéca imàacaca icamaláwa icànaca wawàwalìculé amalácaténá wáiwitáise yéewanápiná wáalíacawa Dios íiwitáise ìwali máini cayábéericani. Jesucristo yáasáidaca walí amaléeri iyú càinácaalí Dios íiwitáise iyaca, Dioscáináni yái Jesucristoca.

El vivir por la fe

⁷ Yá wadèniaca Dios icamaláná wawàwalicuwa, íná wáalíacawa Dios ìwali. Wadèni nacái ichàini wàyacáiná abédanamata Jesucristo yáapicha. Yái camalásica, chàinisi nacái càicanide iyúwa wawàsi máiníri cawènica, cayábèeri nacái iicacánáwa, iwàwacutéeri wacàlidaca ìwali áibanái irí. Quéwa wadèniaca yái cawènírica wawàsica wainá machawàaquéeri irícuwa càiride iyúwa catùa mawèníchúa, bàcabàquéchúaca meedá, ibái icatùalenáca. Càita wáasáidaca Dios néeséericani yái chàinisi manuírca iyéerica wawàwalicu. Càmita wáibaida wachàini iyúwa. ⁸ Iná éwita máinicáaníta càulenáca namànica walí macái watéesebàa, càicáaníta wáalimá wáibaidaca Dios irípiná. Ewita nacái achúmacáaníta wáináidáanícawa wawàwawa ìwalise yái wàuwichàanácawa, càicáaníta càmita wawènúada wáiwitáisewa Dios ícha. ⁹ Napiadáidaca nàuwichàidáanápíná wía, quéwa Dios càmiírta imàaca wía abéerita. Náucaca wía cáli ínatalé, quéwa càmitaaca namáalàida wía. ¹⁰ Ata alénacaalí wàacawa, yá abénaméeyéi iwàwaca inúaca wía, íná wàyaca càiripináta càide iyúwa Jesús iyáanáté, yái yáaliéricatéwa yéetáanápínátéwa cáiwíiri iyú. Càita wàuwichàacawa cháí èeri irícu wáasáidacaténá macái wenàiwica irí cáuca Jesús, yái icuèrica wía báawéeri ícha. ¹¹ Idècunitàacá wàyaca cháí èeri irícu, yá macái èeri imanùbaca abénaméeyéi iwàwaca inúaca wía weebáidacáiná Jesús itàacái, wacàlidacáiná nacái iináwaná. Càita wáasáidaca áibanái irí wadèniáná Jesús icáuca càmiírta imáalàawa éwita wainá yéetácáanítawa áibaalípiná. ¹² Wacàlidacatécué pirí Jesucristo iináwaná, íná áibanái iwàwaca inúaca wía, quéwa pidécuéca peedáca piríwa picáucawa càmiírta imáalàawa peebáidacáinácué Jesucristo itàacái. ¹³ Bàaluté profetanái itànàaca tàacáisi Dios inùmalicuise íiméerica: “Nuebáidaca Dios íná nucàlidaca wenàiwicanái irí manuírca nuináidacawa nuwàwawa Dios ìwali”, càì íimaca yái tàacáisica. Càita nacái wía, wadéca weebáidaca Dios càide iyúwaté profetanái yeebáidáaná, íná wacàlidaca nacái áibanái irí Dios iináwaná. ¹⁴ Wacàlidaca Dios iináwaná wáalíacáináwa Dios imichàidacaté Wáiwacali Jesús yéetácáisi ícha. Càita nacái wáalíacawa Dios imichàidáanápíná wía yéetácáisi ícha wàyacáiná abédanamata Jesús yáapicha. Yá Dios itépiná wía yàataléwa, píacáanítacué nacái. ¹⁵ Wía apóstolca, wàuwichàacawa wayúudàacaténácué pía. Yá manùbéeyéicalícué péená nawènúada náiwitáisewa Dios irípiná, yásí manùbéeyéi nàapíná Dios irí cayábèeri ìwali yái cayábéerica imànírca nalí, yéewacaténá manùbéeyéi yáwanái náalimá náalíacawa máiní cayábéerica Dios íiwitáise. ¹⁶ Iná càmita waméyáawa wacàlidaca Jesucristo iináwaná ìwali. Ewita wainá máinicáaníta béeri yàacawa, càicáaníta Dios iwàlisàida yàacawa wáiwitáise èeri imanùbaca. ¹⁷ Ewita wàuwichàacáanítawa manuísíwata Cristo irípiná madécaná èeri, càicáaníta waicáca wàuwichàanáwa cháí èeri irícu iyúwa achúméeri wawàsi ichàbéeripínacawa wáicha ráunamáita máinicáiná manuísíwéerica yái cawènírica wadènièripínáca càiripináta chènuniré ìwalíse yái wàuwichàanácawa Cristo irípiná, yácáiná wàyapíná máiní cáimiétaquéeri iyú Dios yáapicha chènuniré, icànéeyéi mèlumèluírta iyú càiripináta. ¹⁸ Iná càmita máiní wáináidáanícawa ìwali yái wàuwichàanácawa, càmicáiná cawèni waicá yái wawàsi iyéerica cháí èeri irícu, yácáiná macáita yái iyéerica cháí èeri irícu imáalàapínacawa mesúnamáita. Néese wamàacaca wawàwawa ìwali yái cawèníri chènuníseerica càmiírta waca waicá, iyéerica néré wàyacatalépináca càiripináta, wáalíacáináwa yái chènuníseerica càmiírta waca wadé waicáca siùcade iyéeripíná càiripináta èeri càmiírta imáalàawa.

5

¹ Wáalíacawa wainá iyaca càide iyúwa caplí wadènièrica cháí èeri irícu, càide iyúwa nacái caplíma càmiírta ìya càiripináta. Néese wéetácaalíwa càide iyúwa caplí imáalàacaalíwa, yá wadèniapíná waináwa chènuníseeri, Dioscáiná idéca ichùnìaca walípináni, càiride iyúwa wacapèepíná chènuníseerica càmiírta imáalàawa, càmiírta wenàiwica imànicalé icáapi iyúwa. ² Iná yéewa idècunitàacá wàyaca cháí èeri irícu wainá èeri irícuírca yáapichawa, yá máiní wawàwaca wàwalica wainá wàlisàíwa chènuníseerica. ³ Yá wàwalipíná wainá

wàlisàìwa néré càide iyúwa wàwalicaalí wabàlewa. ⁴ Idècunitàacá wàyaca cháì èeri irìcu wainá irìcuwa, yá achúmaca wawàwa wáináidacawa wainá ìwaliwa, wawàwacáiná wàwalica wainá wàlisàìwa, yéewanápiná wainá èeri irìcuíri iwènúacawa wàlisàì iyú ìwalíse yáì wacáuca càmírìca imáalàawa Dios yèeripínáca walí. ⁵ Dios idéca màulenáca imànica wía wàwalicaténá wacáuca wàlisàìwa. Dios idéca nacáì imàacaca walí Espíritu Santo yàacawéeridacaténá wía yéewanápiná wáaliacawa báisíri iyúcani Dios yàanápiná walí wacáuca wàlisàì càide iyúwa ìmáanáté walí.

⁶ Iná yéewa manuíca wáináidacawa wawàwawa Dios ìwali mamáalàacata. Wáaliacawa idècunitàacá wàyaca cháì èeri irìcu wainá irìcuwa, wàyaca càide iyúwa canéeyéì yàasu cáli, càmícáináca wàya Wáiwacali yáapichawa. ⁷ Càmitàacá wáalimá waicáca Wáiwacaliwa, quéwa weebáidacani wáiwitáise iyúwa idècunitàacá wàyaca cháì èeri irìcu. ⁸ Manuíca nacáì wáináidacawa wawàwawa Wáiwacali ìwaliwa. Wáaliaca nacáìwa cayábáanápiná cachàiníwanáì walíni wéetácaalíwa wamusúacaténáwa wainá íchawa wàcaténá wàyaca chènuniré Wáiwacali yáapichawa. Càita máiní wawàwa wàyaca yáapicha. ⁹ Iná wáalimáida wamànica càide iyúwa Wáiwacali iwàwáaná càiripínáta idècunitàacá wàyaca wainá irìcuwa cháì èeri irìcu, càita nacáì wéetácaalíwa wàcaténá wàyaca Wáiwacali yáapichawa. ¹⁰ Yáacáiná wía yeebáidéeyéica Cristo itàacáì, iwàwacutápiná macáita wabàlùacawa Cristo ípunita áibaalípiná chènuniré, Cristo icàlidacaténá waináwaná ìwali, càinácaalíté wamànica wàyacaalíté cháì èeri irìcu wainá irìcuwa. Wáibaidacaalí cayábéeri iyú Cristo irípiná, yásì yàaca wawèni. Quéwa càmicaalí wáibaida cayába irípiná, càita nacáì canácaalí iwèni yáì wáibaidacaléca, yá canáca wàasu cawèníri.

El mensaje de la paz

¹¹ Iná wáaliacáináwa iwàwacutáca wàaca Wáiwacali iyéinináwa, wía apóstolca, íná wáalimáidaca cachàiníri iyú wáasáidacaténá áibanáì irí watàanica báisíri iyú, Dios idéca nacáì ibànùaca wía. Dios yáaliacawa wàwali cayábéeri iyú, ìwali nacáì yáì wamànírìca. Yá nuwàwacué píaliacawa nacáì Dios idéca ibànùaca wía. ¹² Picácué píináidawa watàanicáita wàwaliwa cayábéeri iyú meedá càide iyúwaté abénaméeyéì péenácué icháawáaná waináwaná ìwali quéechatécáwa. Càmita cáimacáì waicá wíawawa áibanáì ícha, néese wawàwacáita píaliacuécawa càinácaalí wamànica, càinácaalí watàanica nacáì wawènúadacaténá wenàiwica íiwitáise Dios irípiná. Càita wacàlidacuéca píriní casímáicaténácué píicáca wía, wía yéewáidéeyéicatécué píá. Iná áibanáì ímacaalícué píri càmitasa Dios yàasu apóstol núa, íbaidéerica Dios irípiná, yásì píalimácué pimawèniadaca nàasu tàacáisi, níara cachàiníyéica iicáca yáawawa iyúwa cayábéerica iicácanáwa, icàlidéeyéì nacáì máiní cayábéeri iyúni, quéwa càmita báisí nawàwa náibaidaca Dios irípiná náiwitáise cayábéeri yáapichawa. ¹³ Abénaméeyéì péenácué nadéca náimaca wàwali máiwitáise casa wía máinícáiná wáibaidaca Dios irípiná cachàiníri iyú, wacàlidacáiná nacáì itàacáì macáì wachàini iyúwa. Quéwa wadéca wamànica càì cáininácainá waicáca Dios, wawàwa nacáì áibanáì yàaca irí cayábéeri. Néese macáitacué píaliacawa wadéca wéewáidaca píá éeréeri iyú, cáimiétaquéeri iyú nacáì càide iyúwa cáiwitáiseeyéì. Wadéca càì wamànica wayúudàacaténácué píá. ¹⁴ Wáaliacawa cáinináca Cristo iicáca wía manuísíwata, íná yéewa máiní wawàwaca wáibaidaca irípiná macáì wacáuca iyúwa wáaliacáináwa báisíri iyúcani abéeri wenàiwica, yáì Cristoca, idéca yéetácawa macáì wenàiwica íchawalíná. Iná yéewa Dios iicáca macáì wenàiwica càide iyúwa nadéca nacáicaalí néetácawa nabáyawaná ichùullacawa. ¹⁵ Cristo idéca yéetácawa macáì wenàiwica íchawalíná, yéewanápiná cawinácaalí ìyéeyéica cháì èeri irìcu yeebáidéeyéica Cristo itàacáì càmita nàya càide iyúwa nawàwáanáta meedá, néese iwàwacutá nàyaca càide iyúwa Cristo iwàwáaná, yáì yéetéericatéwa wáichawalíná, imichèericaté nacáìwa yéetácaisi ícha wàwalínápiná. ¹⁶ Iná siúcáise de càmita waicá áibanáì càide iyúwa èeri mìnánáì iicáaná wenàiwica. Ewita bàaluité canácaanáta iwèni waicáca Cristo, càide iyúwa èeri mìnali meedá, càicáanáta siúcade càmita quirínama wáináidacawa ìwali càì. ¹⁷ Iná cawinácaalí wenàiwicaca iyéerica abédanamata

Cristo yáapicha, Dios idéca iwàlisàidaca íiwitáise. Yái iyúwaté ìyáaná quéechatécáwa idéca ichàbacawa íicha, yá idéca idàbaca ìyaca wàlisàì iyú.

¹⁸ Dioscata yái imànírica càiri cayábéeri wenàiwicanái irí. Cristo yéetácatéwa wáichawalíná, íná Dios idéca iwènúadaca wáiwitáise irípiná, yá siùcáisede cayábaca wáapicha Dios, idéca nacái Dios imáidaca wía wáibaidacaténá irípiná, wacàlidacaténá itàacái macái wenàiwica irí yéewanápiná neebáidacani, cayábacaténá náapicha Dios nacái. ¹⁹ Yái tàacáisi íimáanáca, Cristo yéetácatéwa èeri mìnanáí íichawalíná nabáyawaná ìwalíse, yéewanápiná cayábaca náapicha Dios, yá Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná íicha, cawinácaalí yeebáidéeyéica Cristo itàacái. Dios idéca ichùullaca wacàlidáanápiná yái tàacáisi wenàiwicanái irí. ²⁰ Iná Cristo ibànuèyéica wía wacàlidacaténá itàacái wenàiwicanái irí. Wacàlidacuéca pírí Cristo itàacái Dios imáidacáinácué pía wàasu tàacáisi iyú. Yá wasutácué píicha wawàsi manuíswata Cristo inùmalicuíse piwènúadánápinácué píiwitáisewa Dios irípiná yéewanápinácué cayábaca píapicha Dios. ²¹ Cristo càmítaté imàni ibáyawanáwa; quéwa Dios yùuwichàidacatèni wáichawalíná càide iyúwa cabáyawaná nacáiricani, yái Cristoca. Dios yùuwichàidacaté Cristo càide iyúwa idéca nacáicaalí macái èeri mìnanáí ibáyawaná ìyaca ìwali, yái Cristo mabayawanéerica. Càité Dios imànica yéewanápiná mabayawanáca iicáca wía, wía ìyéeyéica abédanamata Cristo yáapicha, Cristo yùuwichàacáinátéwa yùuwichàacáisi iyú yàanèeripinácatéwa wàwali wabayawaná ìwalísewa.

6

¹ Iná siùcade wáibaidacáinácué Dios irípiná píapicha, yá wasutácué píicha wawàsi càmínápinácué piúca píichawa yái cayábéeri Dios imàníricuécá pírí mawèníiri iyú iwasàacaténácué pía yàasu yùuwichàacáisi íichawa. ² Bàaluitécáiná profeta itànàacaté Dios itàacái. Dios íimacaté:

“Nuémìacaté pisutáaná nuícha nuwàwacaalíté nuicáca pipualé; yáté nuwasàaca pía nùasu yùuwichàacáisi íichawa nuyúudàacaténá pía”,

cài íimaca yái Diosca. Siùcade wéénánái, idéca wéénáiwana yàanàaca cayábéeri iyú Dios iicácaténá wapualé siùcade, íná iwàwacutá wenàiwica isutáca Dios íicha siùca. ¡Siùca Cristo iwàwaca iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha!

³ Wáalimáidaca macái wachàini iyúwa wàyacaténá machacàníiri iyú càiripináta ipíchaná áibanái báawaca naicáca Dios itàacái wacàlidéerica nalí, néese càmíta nawàwa nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná. Wàyaca machacàníiri iyú càmícáiná wawàwa áibanái itàaníca báawéeri iyú ìwali yái wáibaidáanáca Dios irípiná. ⁴ Néese càinácaalí wawàsi wamàni, yá wáalimáidaca wásáidaca Dios yàasu wenàiwicaca wía íibaidéeyéica irípiná. Càita wásáidaca Dios yàasu wenàiwicaca wía: Wàidenìaca wàuwichàanáwa máini matuíbanáiri iyú, éwita canácaalí walí wawàsi wamápuèerica, càita nacái áibanáicaalí càulenáca namànica walíni.

⁵ Càita nacái wàidenìaca wàuwichàanáwa matuíbanáiri iyú éwita nacapèedáidacaalí wía, càita nacái náucacaalí wía presoíyéi ibànaliculé, càita nacái báawacaalí namànica yàcalé mìnanáí íiwitáise àta napìacatalétawa nàwacáidáyacacawa nanúacaténá wía. Càita nacái wàidenìaca wàuwichàanáwa matuíbanáiri iyú éwita iwàwacutácaalí wáibaidaca cachàiníiri iyú àta máiníataléta chamàleca wía, càita nacái càmícaalí waimá cayába táiyápinama wáibaidacaténá Dios irípiná, wasutácaténá íicha nacái, càita nacái máapicaalí wía canácáiná wayáapiná. ⁶ Càita wamànica wásáidacaténá Dios yàasu wenàiwicaca wía íibaidéeyéica irípiná. Wàyaca masaquèeri iyú; wáalíaca báisíiri tàacáisi; càmíta calúa wía ráunamáita áibanái yáapicha, wamàni nacái nalí cayábéeri; Espíritu Santo ìyaca wawàwalicu; cáinináca waicáca wenàiwica báisíiri iyú yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Càita wásáidaca Dios yàasu wenàiwicaca wía íibaidéeyéica irípiná. ⁷ Càita nacái wacàlidaca yái tàacáisi báisíirica, wamànica nacái Dios ichàini iyú yái càmíirica wenàiwica idé imànica. Yái wàyáanáca machacàníiri iyú, càicanide iyúwa wacáapisàì chènuníseerica wapéliérpiná iyú Dios irípiná. Càita wamànica ùwicái Dios irípiná: Wamànica ùwicái Satanás íipunita

wawènúadacaalí wenàiwica íiwitáise Dios irípiná. Wàyacaalí nacái machacàniri iyú, yásí wacùaca wíawawa ipíchaná wamànica wabáyawanáwa. ⁸ Abénaméeyéi wenàiwica nàaca wáimiétacaná. Aibanái nacái caná wawèni naicáca wía. Abénaméeyéi natàanica wàwali cayábéeri iyú; áibanái nacái natàanica wàwali báawéeri iyú. Naicáca wía càide iyúwa cachìwéeyéi éwita wacàlidacáaníta yái báisíiri tàacáisica. ⁹ Namànica walí báawéeri càide iyúwa càmicaalí náalía naicáca wía, éwita náalíacáaníta naicáca wía cayába. Naicáca wía iyúwa yéetéeyéipináwa, quéwa cáuca wía. Nàuwichàidaca wía manuísíwata quéwacá càmíta nanúa wía. ¹⁰ Naicáca wía iyúwa achúméeyéi iwàwa, yá báisícata áibaalí achúmaca wawàwa, quéwa wayanídacawa mamáalàacata wawàwalicuéséwa. Ewita catúulécanácáaníta wía, càicáaníta wadéca wawacùaca yái báisíiri cawèníirica madécaná wenàiwica irí, yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Wàyaca càide iyúwa canásíwéeyéi yàasu, quéwa Dios yáapicha wadèniaca macáita.

¹¹ Píacué wéenanáica Corinto iyacàlená mìnánica, wadéca wacàlidacuéca pírí macáita iyúwa wáináidáanáwa. Càmitacué wabàa pícha wáiwitáisewa. ¹² Càmita wawènúada pícha wáiwitáisewa, néese cáinináca waicácuéca pía mamáalàacata. Quéwa càmitacué máini cáininá piicáca wía. ¹³ Iná nusutácué pícha wawàsi càide iyúwa abéeri náaniri isutáaná yéenibe íichawa wawàsi: Cáininácué piicáca wía báisíiri iyú càide iyúwa cáinináanácué waicáca pía.

Somos templo del Dios viviente

¹⁴ Picácué picásàawa náapicha níara càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái, càita nacái picácué pimàni wawàsi náapicha, càmicáiná yéewa abédanamacué píiwitáise náapicha; yácáiná cawinácaalí iwàwéerica iyaca machacàniri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná càmíta yéewa abédanama íiwitáise áiba wenàiwica yáapicha càmirica iwàwa iyaca machacàniri iyú. Càide iyúwa càminá yéewa camalási yàacawéeridaca catéeri, càita nacái càmíta yéewa abédanama amaléeri íiwitáise catéeri íiwitáise yáapicha. ¹⁵ Càide iyúwa càminá yéewa abédanamata Cristo íiwitáise Satanás yáapicha, càita nacái cawinácaalí yeebáidéerica Jesucristo itàacái càmíta nacái yéewa abédanamata íiwitáise yáapicha abéeri càmirica yeebáida Jesucristo itàacái. ¹⁶ Péemlàcué comparación: Canáca yéewaná wenàiwica itéca idolonái, níai cuwáiná yéenáiwána, Dios yàasu templo iriculé, yái capíi wenàiwica isutácaaluca Dios íicha, càmicáinácué yéewa wàaca cuwáiná icàaluíniná wàacaalí Dios icàaluíniná. Píacué, càicuéca píade iyúwa cáuri Dios yàasu templo, cáuri Dios iyacáinácué piwàwalicu. Dios iyacáinácué píapicha, íná canáca yéewaná pìyaca abédanamata áibanái yáapicha càmiyéica yeebáida Dios. Dios idéca càì íimaca wàwali, wía yàasu wenàiwicaca: “Nùyapiná nèewibàa, nuèpunípiná nacáwa náapicha; núatapiná Nacuèriná Dios, níatapiná nacái nùasu wenàiwica”,

cài íimaca yái Diosca. ¹⁷ Iná Wáiwacali íimaca walí nacái:

“Pimusúacuéwa nèewíise, píacué nacáwa náicha; picácué pimàni píbayawanáwa náapicha, níara casaquèeyéica íiwitáise. Néese nuedápinácué píawa nùasu wenàiwicapináwa.

¹⁸ Núatapiná Píanricué, píatapinácué nacái nuénibewa”, íimaca yái Wáiwacalica, yái cachàinírira náicha canánama.

7

¹ Iná péemlàcué cayába, píacué wéenanái cáininéeyéica waicáca, nudéca nucàlidacuéca píirini càide iyúwa Dios íimáanáté cáimiétacanéeri iyú imàníinápiná walí. Iná iwàwacutá wacùaca wíawawa masaquèeri iyú méetàuculé báawéeri íicha ipíchaná wamànica wabáyawanáwa wainá iyúwa, wáiwitáise iyú nacáwa. Iwàwacutácué wàaca Dios iyéininá, wamàaca irí nacái wíawawa wáalimáidacaténá wàyaca mabáyawanéeri iyú.

La conversión de los corintios

² Píacué wéenanáica, wasutácué pícha wawàsi cáinináanápinácué piicáca wía àniwa. Canácatacué báawéeri wamàníririté píri. Càmitaté nacái wawènúadacué píiwitáise

cayábéeri ícha. Canátaté wachìwáidáanácué pía. ³ Càmita càì núuma nucháawàacaténácué pía. Càide iyúwaté númáanácué pírì quéechatécáwa: Cáininácuéca nuicáca pía manuísíwata, idècunitàacá nùyaca cháì èeri írìcu, càita nacái wéetácaalíwa. ⁴ Manuíca nuínáidacawa nuwàwawa pìwalicué pimàníinápínácué machacàníri iyú càide iyúwa númáaná. Máini casímáica nuicácuéca pía nacái pimànicáinácué cayábéeri. Ewita wàuwichàacáanítawa manuísíwata, wía apóstolca, càicáaníta nuchàiniadaca nuwàwawa casímáiri iyú manuísíwata nuémìacáinácué piináwaná ìwali.

⁵ Wàanàacatáiseté aléi Macedonia yàasu cáli ínatalé, càmita wadé wayamáidacawa matuíbanáiri iyú, néese namànica walí máini càulenéeri iyú àta alénacaalí wàacawa. Abenaméeyéi nawàwaca napéliaca wía. Yá nacái achúmaca wáináidacawa wawàwawa wacalùniwa wawàwallicúsewa. ⁶ Quéwa Dios, yái ichàiniadéerica nawàwa, cawinácaalí achúméeyéica iwàwa, ichàiniadacaté wawàwa nacái Tito yàanàacaalíté wàatalé. ⁷ Càmíiritaté abéta Tito ìwali casímáica wawàwa yàanàanáca, néese casímáicaté wawàwa pichàiniadacáinácué Tito iwàwa ìyacaalítécué píapicha. Tito icàlidacaté walí máinícué piwàwa piicáca wía. Icàlidacaté nacái walí achúmáanácué piwàwa nùwalíná, máinícué nacái piwàwaca pimànica càide iyúwa nùalàanácué pía. Ináté nuémìacáináté càiri tàacáisi, íná casímáicaté nuwàwa máini cachàiníwanái.

⁸ Ewitaté nùasu quéechéeri cuyàluta nutànèericatécué pírì achúmacaté imànicuéca piwàwa, càicáaníta siùca càmita achúma nuwàwa ìwali. Quéechatécáwa achúmaca nuwàwa núalíacáinátéwa achúmaca nùasu quéechéeri cuyàluta imànicuéca piwàwa achúma èeripínátaté. ⁹ Siùca quéwa casímáica nuwàwa. Càmita casímái nuwàwa ìwali yái achúmáanácuéca piwàwa, néese casímáica nuwàwa piwènúadacáinátécué píiwitáisewa Dios irípiná àniwa achúmacáinácué piwàwa ìwalíse yái báawéerica pimàníricatécué. Achúmacatécué piwàwa càide iyúwa Dios iwàwáaná, íná yéewa yáara quéechéeri cuyàlutaca nutànèericatécué pírì idéca iyúudàacuéca pía. ¹⁰ Achúmacaalí wawàwa wabáyawaná ìwaliwa càide iyúwa Dios iwàwáaná, yásí wawènúadaca wáiwitáisewa báawéeri ícha Jesucristo iwàsàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Néese càmita quirínama iwàwacutá achúmaca wawàwa ìwalíse. Quéwa áibanái èeri mìnánái càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái, achúmacaalí nawàwa iwàwacutácáiná nàuwichàacawa nabáyawaná ichùuliacawa cháì èeri írìcu, càmita nawènúada náiwitáisewa Dios irípiná. Iná néetápinácawa nabáyawaná yáapichawa méetàuculé Dios ícha càiripínáta. ¹¹ Idéca achúmacuéca piwàwa píbayawaná ìwalicuéwa càide iyúwa Dios iwàwáaná, jíná Dios idéca imànicuéca pírì cayábéeri manuísíwata! Dios idéca imàacacué pínáidacawa cáalíacáiri iyú ìwali yái báawéeri wawàsica, ínaté pidécuéca pichùnìlacani ipíchanácué cabáyawanáca pía ìwalíse mamáalàacata. Yá máini calúacatécué piicáca yái báawéeri wawàsica namàníricaté pèewi. Cáalucatécué nacái pía càmicáinácué piwàwa Dios yùuwichàidacuéca pía. Néeseté piwàwacuéca piicáca núa. Piwàwacatécué nacái piùwìchàidaca péenásàiri imàníricaté íbayawanáwa. Iná pidécuéca píasáidaca càmita quirínama cabáyawanáca pía ìwalíse yái wawàsi báawéerica. ¹² Iná nutànàacaalícué pírì yáara quéechéeri cuyàlutaca, báisícata nuínáidacatéwa nùyaca ìwali yái wenàiwica imàníricaté íbayawanáwa, nuyúudàacaténá nacái yái yùuwichèericawa báawéeri ìwalíse. Quéwa máini cachàiníwanái nuínáidacatéwa nùyaca pìwalicué canánama yéewanápináté píasáidacuéca Dios iicápiná cáinináanácuéca piicáca wía. ¹³ Càita Dios idéca ichàiniadaca wawàwa yéewacaténá casímáica wía àniwa.

Quéwa máini casímáica cachàiníwanái wawàwa waicáca casímáiná Tito iwàwa, yácáiná macáitacué pidéca pichàiniadaca iwàwa manuísíwata. ¹⁴ Ipíchawáiseté Tito yàaca ipáchiacuéca pía, yaté nucàlidaca iríni cayábaca nuicácuéca píiwitáise, càmítaté nacái báì núa pìwalíse. Néese càide iyúwa wacàlidáanácué pírì abéerita yái báisíiri tàacáisica, càita nacái báisíirica macáita yái wáimáanacaté Tito irí wáimacaalíté irí casímáicué waicáca píiwitáise. ¹⁵ Yá cáinínaca Tito iicácuéca pía cachàiníwanái mamáalàacata iwàwalicáiná peebáidacatécué itàacái, pitàidacatécué nacái cayábéeri iyúni, cáimiétaquéri iyú nacái.

¹⁶ ¡Yá casímáica nuwàwa núalimácáiná manuíca nuínáidacawa nuwàwawa pìwalicué núalíacáináwa báisíiri iyúcani casímáináca waicáyacacawa àniwa!

8

Generosidad en las ofrendas

¹ Píacué wéénánáica wawàwacué wacàlidaca pírini siùcade càinácaalí iyú Dios idéca imànica cayábéeri nali níai yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, iwacáidáyaquéeeyéicawa cháí Macedonia yàasu cáli ínata. ² Ewita nàuwichàacáanítawa manuísíwata Jesucristo irípiná neebáidacáiná itàacái, càicáaníta máini casímáica nawàwa. Máini catúulécanáca nía quéwa nadéca namàacaca manùba plata Dios irípiná manuíri ofrenda iyú càide iyúwa càasuíyéi. ³ Nudéca nuicáca nutuí iyúwani namàacaca plata Dios irípiná iyúwata nadèñaná. Núalíacawa nacái nadéca namàacaca ofrenda casímáiri iyú manuísíwata cachàiníwanái ícha yái náalimáanáca namàacaca plata Dios irí ofrenda iyú, càide iyúwaté nawàwáaná nawàwalícuésewa. ⁴ Nasutácáté wáicha wawàsi manuísíwata wamàacáanápínaté namàacaca plata Dios irí ofrenda iyú càide iyúwaté áibanái imàacáanáté ofrenda nayúudàacáténá wéénánái catúulécanéeyéi, yeebáidéeyéi Jesucristo itàacái. ⁵ Níai Macedonia yàasu cáli néeséeyéica nadéca namàacaca manùba plata manuíri ofrenda iyú cachàiníwanái ícha yái watuíyèericaté. Quéchatécáwa namàacaca níawawa Wáiwacali irí namànicaténá càide iyúwa iwàwáaná, neebáidacaté nacái walí namànicaténáté càide iyúwa wàalàaná nía Dios inùmalícuése, néese namàacacaté plata ofrenda iyú Dios irípiná. ⁶ Iná wadéca wasutáca Tito ícha wawàsi yàanápínacawa pìatalécué àniwa yeedácaténácué pícha yái manuíri ofrenda pidàbéericuécáwaca píaca irí bàalutí. ⁷ Pidécuéca pimànica cayábéeri iyú manuísíwata. Pidécuéca peebáidaca Jesucristo itàacái tàí íméeri iyú. Pidécuéca nacái picàlidaca Dios itàacái cayábéeri iyú. Pidécuéca píalíacawa Dios itàacái íwali, pidécuéca píibaidaca cayába Dios irípiná. Pidécuéca nacái cáinináca píicáca áibanái manuísíwata càide iyúwa wéewáidáanácué pía, íná iwàwacutácué pimàacaca manuísíwéeri ofrenda nacái Dios irípiná casímáiri iyú, piyúudàacáténácué catúulécanéeyéi wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

⁸ Càmitacué càí núumaca pírí nuchùullacáténácué pía cachàiníiri iyú pimàacáanápínácué plata ofrenda iyú Dios irípiná. Néese nuwàwacáitacué píalíacawa áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nadéca namàacaca ofrenda casímáiri iyú, nuwàwacáinácué numichàidaca píiwitáise píasáidacáténácué cáinináca píicáca áibanái báisíiri iyú. ⁹ Yácáiná píalíacuéwa Wáiwacali Jesucristo imànicaté walí cayábéeri mawèníiri iyú. Ewitaté máinicáaníta càasucani Dios yáapícha icùacáináté macáita chènuníise, càicáaníta imàacaca íchawa yàasu cawèníiriwa macáita, yá iyacaté cháí èeri irícu iyúwa canéeri yàasu cáininácainá íicácuéca pía. Iná yéewa càasucuéca pía siùcáisede cawèníiri chènuníiséeri iyú Wáiwacali itúulécaná íwalíise.

¹⁰ Nuwàwaca nuyúudàacuéca pía, íná nucàlidacué pírí siùcade càinácaalí nuínáidacawa píasu ofrendapíná íwali: Aiba camuímíté pidàbacatécué pìwacáidaca píasu ofrendawa, pimàacacatécué plata Dios irípiná casímáiri iyú. ¹¹ Siùca núalàacué pía pìwacáidáanápíná mamáalàacatani càide iyúwacué píalimáanáta àta pimáalàidacatalétacué pìwacáidaca yái plata picàlidéericatécué nulí íwali. Pimànicué nacái casímáiri iyúni càide iyúwaté pidàbáanáté pimànicani. ¹² Báisícaalí wenàiwica iwàwa imàacaca plata Dios irípiná ofrenda iyú, yásí cayábaca Dios íicáca yàasu ofrenda. Dios càmita isutá wáicha wawàsi càmíríca wadènia.

¹³ Càmita nuchùulla pía píanápínácué píasuwa macáita piyúudàacáténácué áibanái àta canáacatalétacué pírí yái pimáapuèrica. ¹⁴ Néese núumacué pírí cayábaca piyúudàacaalícué nía nàyacaténá càide iyúwacué pìyáaná, càmiíyéica máini càasu pícha, càita nacái càmiíyéicué máini catúulécaná pícha. Siùcade pidèniacué píasuwa cayába piyúudàacáténácué catúulécanéeyéi wenàiwica. Néese áibaalípiná nadèniaca nàasuwa

cayába, yásí náalimá nayúudàacuéca pía, càmicaalícué pidènia yái pimáapuèrica. Càitacué pialimápiná piyaca abédanamata. ¹⁵ Cayábaca iyacaalí càide iyúwaté Dios imàniná israelitanái irí bàaluté. Dios imàacacaté pan nacáiri yúuwàacawa chènuníse israelitanái nàwacáidacaténáni nayáapináwa. Yá Dios yàasu profeta itànàacaté Dios itàacái ímérica: “Abénaméeyéi ìwacáidacaté manùba maná quéwa càmitaté nadènia manùba ícha yái namáapuèrica. Càita nacái abénaméeyéi ìwacáidacaté achúmáanata maná quéwa nadènacaté macáita namáapuèrica”, càì ímaca. Iná iwàwacutá wayúudàaca áibanái yeebáidéeyéi Jesucristo itàacái.

Tito y sus compañeros

¹⁶ Nùaca Dios irí cayábéeri imàacacáinaté Tito cáininácuéca iicáca pía càide iyúwa cáinináanacué nuicáca pía nacái. Iná yéewa Tito iwàwaca iyúudàacuéca pía. ¹⁷ Iná nusutácaalíté Tito yàanápínacué pìatalé, yáté yeebáca nulí casímáiri iyú. Iwàwacáinacué nacái iyúudàaca pía, ínà idéca íinádacawa yàanápínacué iicáca pía siùcade.

¹⁸ Iyaca cháì áiba wéenasàiri cayábéeri iináwaná, yeebáidéerica Jesucristo itàacái, yánica wabànùacani Tito yáapicha. Macái wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái ìwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca nacálidaca iináwaná ìwali cayábéeri iyú yái wéenasàirica, íbaidacáiná cayába Dios irípiná icàlidacaténá yái tàacáisi ímérica Jesucristo iwàsàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ¹⁹ Yá nacái níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nadéca needácani yái wéenasàirica yàacawéeridacaténá wía, iyúudàaca nacái watéca ofrenda, yéewacaténá wàaca Wáiwacali ímiétacanáwa, wásáidacaténá nacái wawàwaca wayúudàaca wenàiwica catúulécaneeyéi, yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ²⁰ Wawàwa watéca wáapichawani yái wéenasàirica cayábéeri iináwaná ipíchaná áibanái itàanica báawéeri iyú wàwali ofrenda ìwalíse, yái wàwacáidéerica wàyaca, manuícáináni, yái ofrendaca. ²¹ Wawàwa càì wamànica wáalimáidacáiná wamànica machacàníiri iyú macáitani, càimíricata abéta Wáiwacali iicápiná, néese macái wenàiwica iicápiná nacái.

²² Wabànùaca nacái náapicha áiba yeebáidéeri Jesucristo itàacái, yái yásáidéerica walí madécaná yàawiría íbaidáaná Dios irípiná cachàiníiri iyú. Siùca nacái máini cachàiníwanái iwàwaca iyúudàacuéca pía manuícáiná íinádacawa iwàwawa pìwalícué manuísíwata, yémìacáinacué piináwaná piwàwáanacué piyúudàaca áibanái. ²³ Aibacaalícué isutá yémìawa pía Tito ìwali, yá picàlidacuéni nalí nùacawéerínacani, íbaidéerica nacái núapicha Dios irípiná wayúudàacaténacué pía. Nasutácaalícué nacái néemìawa pía nàwali níái áibanái wéenanáica Tito yáapichéeyéica, yá picàlidacué nalí càì, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái níaca ibànùu nía, náibaida nacái Cristo irípiná yéewacaténá áibanái yàaca Cristo icàaluíniná. ²⁴ Iná nàanàpinácaalícué pìatalé, yá píasáidacué nalí cáininácuéca piicáca nía báisíiri iyú, yéewanápiná macáita wenàiwica áiba cáli néeséeyéi yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái náalíacawa pimànicuéca cayábéeri, náalíacaténá nacáiwa wacálidacatécué piináwaná ìwali machacàníiri iyú, watàanícaalíté cayábéeri iyú pìwalícué.

9

La colecta para los hermanos

¹ Càmita iwàwacutá nutànàacuéca pirí àniwa ìwali yái piasu ofrendapínaca, pìwacáidéeripínacuéca piyúudàacaténacué catúulécaneeyéi wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ² Núalíacáináwa cayábacuéca píiwitáise, núalíaca nacáiwa piwàwacué pìwacáidaca plata pimàacacaténáni Dios irípiná ofrenda iyú. Càita nucàlidacué casímáiri iyú piináwaná ìwali càiripínata nalí níái Macedonia yàasu cáli néeséeyéica. Nudéca nucàlidacuéca nalí piináwaná ìwali, píacué iyéeyéica Acaya yàasu cáli ínata, píináidáanátécué pìwacáidaca ofrenda idé abéeri camuíca néese. Iná yéewa batéwa macáita iyéeyéica cháì Macedonia yàasu cáli ínata nadéca namichàidaca náiwitáisewa néemìacáinacué piináwaná ìwali pimàacáanápínacué plata Dios irí ofrenda iyú, ínà

nawàwaca namàacaca plata Dios irípiná ofrenda iyú nacái. ³ Quéwa nubànùacuéca pìatalé níái wéenánáica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái ipíchanácué càmitàacáwa pimàni càide iyúwa nucàlidáanátécué piináwaná ìwali cayábéeri iyú pìasu ofrenda ìwalipiná. Nuwàwaca báisíta pimáalàidacuéca pìwacáidacani ipíchawáise nùanàacuéca pìatalé càide iyúwaté nucàlidáaná áibanái irí piináwaná ìwalicué. ⁴ Aibanái Macedonia yàasu cáli néeséeyéi nàanàacaalí núapicha pìatalécué, càmìta nuwàwa nàanàacuéca pía càmínácáwa pìwacáida ofrenda, ipíchaná báica wía ìwalíise yái wacàlidáanáca manuíca wáináidacawa wawàwawa pìwalicué pìwacáidáanápínacué ofrenda. Yá nacái báipínacué píawa canácaalícué pìasu ofrenda piyúudàacáténacué áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ⁵ Iná nudéca nuínáidacawa nusutáanápíná náicha wawàsi níái wéenánáica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, nàanápínacué napáchiaca pía quéecha nupíchalécáwa, nayúudàacáténacué pimáalàidaca pìwacáidaca pìasu ofrendawa càide iyúwaté picàlidáaná bàaluté. Iná pimáalàidacanáamicué pìwacáidaca pìasu ofrendawa cayába, yásí náaliacawa pimàacacué plata Dios irípiná casímáiri iyú piwàwacáinacué piyúudàaca áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Néeni càmicaalícuécáwa pimáalàida pìwacáidaca ofrenda, yásí áibanái náináidacawa càmìtacué báisí piwàwa pimàacaca plata Dios irípiná ofrenda iyú, nayúunáidapíná nacái weedácuéca píchani cachàiníiri iyú.

⁶ Péemiàcué cayába comparación: Aibacaalí wenàiwica ibàna achúmáana, yásí yeedáca yàacàsi achúmanamata; quéwa ibànacaalí manuí, yásí yeedáca manùba yàacàsi. Càita nacái pimàacacaalícué achúméeri ofrenda, yásí Dios imànicuéca pìrí achúméerína cayábéeri; quéwa pimàacacaalícué manuírí ofrenda, yásí Dios imànicuéca pìrí cayábéeri àniwa manuísíwata. ⁷ Iwàwacutá macái wenàiwica imanùbaca imàacaca plata Dios irípiná ofrenda iyú càide iyúwa íináidáanáwa iwàwalícuésewa. Cáinináca Dios iicáca wenàiwica imàaquéeyéica ofrenda casímáiri iyú. Càmìta Dios iwàwa wamàacaca plata ofrenda iyú báawacaalí wawàwa ìwalíise, càide iyúwa áibanái idéca nacáicaalí ichùullaca wía cachàiníiri iyú. ⁸ Dios yáalimá imànicuéca pìrí macái cayábéeri íiwitáaná manuísíwata càiripínáta pidèniacáténacué macáita pimáapuèricuéca, pidèniacáténacué nacái pìasuwa cayába piyúudàacáténacué macái íibaidacalési íiwitáaná cayábéeri. ⁹ Càité profeta itànàacaté Dios itàacái bàaluté:

“Yái wenàiwica cayábéerica íiwitáise idéca yàaca catúulécanéeyéi yàasupíná manuísíwata.

Imànipíná áibanái iríwa machacàníiri iyú càiripínáta”,

cài íimaca. ¹⁰ Dios yàacuéca walí bànacalé íimi wabànacáténacué wabànacalewa. Yàacué nacái walí yàacàsi wayáapíná. Càita nacái Dios yàapínacué pìrí macáita yái pimáapuèrica. Dios imàacapínacué pidèniaca pìasuwa cayába pìacáténacué catúulécanéeyéi yàasupíná. Néese Dios imàacapínacué pìasu ofrenda iyúudàaca nía manuísíwata. Yásí Dios imànicuéca pìríwa cayábéeri manuísíwata, yéewanápínacué piyúudàaca áibanái àniwa. ¹¹ Càipínacué pidèniapínacué macái cawèníiri íiwitáaná yéewanápínacué placa catúulécanéeyéi yàasupíná manùba. Pibànùacaalícué pìasu ofrendawa núapicha catúulécanéeyéi irípiná, yásí níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nàapíná Dios irí cayábéeri pìasu manuírí ofrenda ìwalíise. ¹² Yácáiná watépinacué pìasu ofrenda catúulécanéeyéi irí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, quéwa càmíricata abéta wàa nalí yái wawàsica namáapuèrica, néese wachàiniadapíná nawàwawa nacái nàacáténá Dios irí cayábéeri manuísíwata. ¹³ Nàapíná Dios irí cayábéeri, yácáinacué pìasu ofrenda yáasáidapíná nalíwa peebáidacuéca Cristo itàacái cayábéeri pimànicaténá càide iyúwa Cristo ichùullánacué pía. Nàapíná nacái Dios icàaluíná ìwalíise yái manuírí ofrenda pimàaquèericuéca piyúudàacáténá nía, áibanái nacái. ¹⁴ Yá nacái nasutápinacué Dios íicha pìrípinacué manuísíwata, máini cáininéeri iyú, Dios imànicáinacué pìrí cayábéeri mawèníiri iyú. ¹⁵ ¡Wàacué Dios irí cayábéeri imànicáiná walí cayábéeri mawèníiri iyú manuísíwata, quéwa máini manuí cachàiníwanái íicha yái wáaliméeripínáca wacàlidaca èeri mìnánái itàacái iyú!

10

La autoridad de Pablo como apóstol

¹ Núa Pablo, nùalàacué pía manuísíwata, quéwa éeréeri iyúta nacái càide iyúwa Cristo yàalàaná wenàiwica éeréeri iyú, imàni nacái cayábéeri wenàiwica irí. Abénaméeyéi péenacué náimaca nùwali cáalucasa nuicácuéca pía, náimaca nacái nùalàacasa wenàiwica éeréeri iyú idècunitàacá nùyaca píapicha, quéwa náimaca nùyacaalícué déeculé píicha, yá nùalàacuécasa pía cachàiníiri iyú, náimaca. ² Uwé, nusutácué píicha wawàsi manuísíwata, picácué píalimáida piicáwa núa nùacaalípiná nupáchiacuéca pía, ipíchaná iwàwacutáca nùalàaca nía cachàiníiri iyú níara péenacuéca icháawèeyéica nuináwaná ìwali náimacáiná numànicasa càide iyúwa èeri mìnanaí imàníná càmíiyéica yeebáida Dios. Nudéca nuináidacawa nùalàanápíná nía cachàiníiri iyú nùyacaalípinácué píapicha càmicaalíca nawa nùwàda náiwitáisewa báawéeri íicha. ³ Báisícata iwàwacutá wàyaca cháí èeri irícu càide iyúwa macái èeri mìnanaí, quéwa càmita wamàni ùwicái Dios irípiná càide iyúwa èeri mìnanaí imàníná ùwicái nàuwidená íipunitawa nacáapisàì iyúwa èeri irícuírica. ⁴ Yái wacáapisàì càmíirica càide iyúwa èeri mìnanaí icáapisàì, néese yái Dios ichàinica, yácata wacáapisàì yáaliméerica imáalàidaca Satanás imànicalé cachàiníirica, yái Satanás idacùanáca wenàiwica íiwitáise. ⁵ Iná yéewa Dios ichàini iyú wáasáidaca cachìwéerica nàasu tàacáisi cawinácaalí ichìwáidéeyéica áibanái ipíchaná neebáidaca Jesucristo itàacái. Wáasáidaca nacái cachìwéeyéica nía, cawinácaalí cáimacáiyéica iicáca yáawawa, icàlidéeyéica cachìwéeri tàacáisi ipíchaná wenàiwica yeebáidaca Dios. Wadèniacáiná yái wacáapisàìcawa, yái Dios ichàinica, iná yéewa wáalimá wawènúadaca wenàiwica íiwitáise Cristo irípiná neebáidacaténá itàacái. ⁶ Càita nacái Dios ichàini iyú wáalimá wàuwichàidaca níara abénaméeyéi péenacuéca càmíiyéica iwàwa imànica càide iyúwa wàalàaná nía, pidècanáamicué pimànica machacàníiri iyú càide iyúwa wáimáaná.

⁷ Càmitacué píalimá píináidacawa machacàníiri iyú piicácaínácué wenàiwica iicácanáwa meedá, ínácué piicáca núa càide iyúwa machawàaquéeri. Aibanáicaalí pèewi icàlida iináwanáwa Cristo yàasunáicasa nía, iwàwacutá nawàwalica Cristo yàasunáica nacái wía, wía apóstolca. ⁸ Cawàwanáta piyúunáidacuéca canùmaséeca núa nucàlidacáiná madècaná ìwali yái wachùulianápinácuéca pía, quéwa càmita báipíná núa nutàacái ìwalíisewa yácaíná núsáidapínácué píriwa amaléeri iyú Wáiwacali idéca imàacaca wàalàacuéca pía wayúudàacaténácué píðawinàidaca píiwitáisewa Dios íiwitáise iyú cachàiníicaténácué píiwitáise Dios ìwali. Càmitaté imàaca walí ichàiniwa wamáalàidacaténácué pía. ⁹ Càmitacué nuwàwa piyúunáidaca nuwàwaca nucalùadaca pía nùasu cuyàluta iyúwa. ¹⁰ Aibanái íimaca nutànàacasa cachàiníiri tàacáisi cuyàluta irícu, nùalàacaténá wenàiwica cachàiníiri iyú, quéwa náimaca càmítasa nùalimápiná nutàanica cayába nùyacaalípinácué píapicha, náimaca nacái càmítasa cachàini nuíwítáise nuchùulianápiná wenàiwica, náimaca. ¹¹ Quéwa níara icàlidéeyéica còi iwàwacutá náalíacawa cachàinínápiná wáiwitáise wamànicaténá cachàiníiri iyú wàyacaalípinácué píapicha càide iyúwa wabànùanácuéca píri cachàiníiri tàacáisi cuyàluta iyú.

¹² Nàyaca abénaméeyéi pèewi icàlidéeyéica ìwaliwa máiníiyéicasa cayábaca nía. Quéwa péemíacué cayábani, càmita báisí cáalíacáica nía. Náimaca cawinácaalí wenàiwica iyéerica càide iyúwa náyáaná, máiníicasa cayábaca íiwitáise, náimaca. Iná cáimacáica naicáca níawawa áibanái íicha máiníicáinása cayábéerica náiwitáise, náimaca. Càmita numàni còi, báawacáináni. ¹³ Càmita watàaní wàwaliwa canùmaséeri iyú. Wacàlidacáita wáibaidacalé iináwanáwa, yái íibaidacalési Dios imàaquéerica walí wamànínápiná irí. Dioscata yái yáasáidéerica walí alénácaalí iwàwa wáibaidaca irípiná. Imàacacaté wàanàaca píatalécué Corinto iyacàlená néré. ¹⁴ Inaté càmita wachàbawa íicha yái Dios imàacacataléca wáibaidaca irípiná wàalàacaténácué pía, wàyacaalítécué píapicha. Wíaté idàbàanéeyéi yàanàaca píatalécué icàlidéeyéica yái cayábéeri tàacáisica Cristo iináwaná ìwali. ¹⁵ Aibacaalí íibaidaté Dios irípiná pèewi icàlidacaténácué píri Jesucristo itàacái, yá cayábaca. Càmita

watàani áibanái libaidacalé ìwali càide iyúwa wadéca nacáicaalí wamànicani. Càmita nacái wamàni áiba wawàsi ícha yái wáibaidacaléca Dios imàaquérica wamànica irípiná. Néese wawàwacué wáibaidaca àniwa Dios irípiná pèewi wayúudàcaténacué peebáidaca Jesucristo itàacái cachàiníwanái. Yásí píalimácué piyúudàaca wàanápínáwa áibalé wáibaidacaténá Dios irípiná càide iyúwa imàacáaná walí wáibaidacalépiná. ¹⁶ Wawàwa nacái wàacawa déeculé yáwanái pìasu cáli íchacué wacàlidacaténá Jesucristo iináwaná ìwali iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Càmita quéwa wawàwa wéewáidaca wenàiwica áiba yàcalé irícu áibanái yéewáidacatalécaté nía Jesucristo ìwali, càmíciná wawàwa watàanica canùmaséeri iyú càide iyúwa wadéca nacáicaalí wéewáidaca wenàiwica néré ipíchawáiseté áibanái yàanàaca néré néewáidacaténá nía.

¹⁷ Picácué canùmasée pía pìwaliwa, néese pitàanicué cayábéeri iyú Wáiwacali ìwali. Picàlidacué Wáiwacali idéca imànicuéca pirí cayábéeri. Iwàwacutácué cawènica piicáca yái Wáiwacali icàlidáanáca piináwaná ìwali pidécuéca pimànica cayábéeri. ¹⁸ Wawàwacaalí áibanái iicáca wía cáimiétaquéri iyú, iwàwacutá càmita wáima wàwaliwa máinícasa cayábaca wía. Néese iwàwacutácué wamànica càide iyúwa Wáiwacali ichùullaná yéewacaténá Wáiwacali icàlidaca waináwaná ìwali cayábéeri iyú.

11

Pablo y los falsos apóstoles

¹ Cawàwanátacué píalimá pìideniaca nutàanínáca nùwaliwa achúmáana iyúwa máiwitáiséeri, càide iyúwa canùmaséeri. Pìideniacué achúmáanata. Càmita báisi nuwàwa nutàanica càì quéwa iwàwacutá nucàlidacuéca piríni, máinícinácué ráunamáita piwènúadaca piíwítáisewa báisíri tàacáisi ícha. ² Máinícué cáinináca nuicáca pía càide iyúwa cáinináaná Dios iicácuéca pía. Dios, núa nacái càmita wawàwa piwènúadacué pííwítáisewa Cristo ícha. Péemiácué comparación: Cayábacaalí mànacàu íiwitáise, càmita uimá ùuculiri yáapícha. Néese ucùaca úawawa masaquèeri iyú asianái ícha àta uedácataléta ulíwa uníriwa cáininácaténá uicáca abéerita yái unírísíwaca. Càitacué nacái pía: Nuwàwacué picùaca píawawa masaquèeri iyú cachìwéeri tàacáisi ícha yéewanápinácué cáinináca piicáca abéerita Cristo. ³ Quéwa achúmaca nuwàwa nuínáidacawa pìwalicué cawàwanáta pimàacáanápinácué Satanás ichìwáidaca pía. Bàaluité Satanás ichacamàanicawa cáaliacáiri àapi iyú. Satanás icàlidacaté cachìwéeri tàacáisi Eva irí, úái idàbáanéechúaté inanáica. Yáté Satanás yáalimáidacaté úa uyáanápináté abéeri íiwitáaná àicu iyacáná, yái íiwitáaná càmíricaté Dios ibatàa wenàiwica iyáaca. Achúmaca nuwàwa nuínáidacawa pìwalicué cawàwanáta Satanás yàasu wenàiwica ichìwáidacuéca pía piwènúadánápinácué piíwítáisewa Cristo ícha, piméyáacaténácué cáinináca piicáca abéerita Cristo mabáyawanéeri iyú. ⁴ Achúmaca nuwàwa nuínáidacawa pìwalicué, casímáicáinácué péemiaca natàacái cachìwéeri níara yèepuníyécawa icàlidaca áiba tàacáisi Jesús ìwali áibalé ícha yái tàacásica wacàlidéerica. Piwàwacuéca peebáidaca áiba tàacáisi ícha yái tàacáisi wacàlidéerica Espíritu Santo ìwali càide iyúwacué peebáidaca nacáicaalí áiba yàacawéeridéericuécá pía Espíritu Santo ícha. Casímáica nacái peebáidacuéca áiba tàacáisi méetàuculéeri ícha yái peebáidéericatécué Jesucristo ìwali iwasàanáca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ⁵ Uwé, nuínáidacawa càmita caná nuwèni náicha níara cachìwéeyéica icàlidéeyéica ìwaliwa apóstolcasa nía, níara peebáidéeyéicuécá irí, piiquéeyéicuécá iyúwa máiníyéi cayábaca íiwitáise yéewáidaca. ⁶ Báisícata càmita nucàlida tàacáisi èeri mìnánái yáaliacái iyú íná píináidacuécawa càmita núalimá nutàanica ibaniéri tàacáisi iyú. Quéwa núaliacawa cayábéeri iyú ìwali yái tàacáisi nucàlidéericuécá pirí. Madécaná yàawiriaté wáasáidacuéca pirí Dios idéca imàacaca wáaliacawa cayába, piicácaalítécué cainácaalí wamàni pèewibàa.

⁷ Bàaluité nucàlidacatécué pirí yái tàacáisi ímérica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, yáté càmita nuchùulla pipáyaidáanápinácué núa.

Néese nuíbaidacaté nucáapi iyúwa nuwènìacaténáté nuyáapináwa. Quéwa siùcade pímacuéca canácasa iwèni yái tàacáisi nucàlidéericatécué pirí càmícaínáté nucobracué pía, nùyacáináté nacái iyúwa càmíríca cachàini píchacué. Iná calúacuéca pía núapicha siùcade càide iyúwa nudéca nacáicaalí numànicuéca pirí báawéeri manuísíwata. Quéwa càmítaté nucobracué pía nuwàwacáináté nuyúudàacuéca pía yéewanápinácué pìyaca cáimiétaquéeri iyú Dios yáapicha. ⁸ Aibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nàacaté nulí plata iyúwa ofrenda nuwènìacaténáté nuyáawa iyú idècunitàacá nuéwáidacatécué pía. ⁹ Néeseté imáalàacatéwa nuícha yái plata idècunitàacá nùyaca píapichacué, quéwa càmítaté nusutácué pícha plata éwítaté canácaáníta nulí yái numáapuèrica, yá canácaté wenàiwica nusàiwiquéeri irí wawàsi yàanápináté nuyáapiná, ibatàa abéeri piná. Néeseté áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nàanàacaté Macedonia yàasu cáli néese, yá nàacaté nulí plata iyúwa ofrenda, ínáté yéewa nudèniaca yái numáapuèrica. Càité nuwàwaca numànica ipíchanáté nusàiwicacué pirí wawàsi píacaténácué nuyáapiná, ipíchanáté càulenácuéca píchani. Siùca nacáide nuwàwa numànica càì mamáalàacata. ¹⁰ Càide iyúwa núalíanáwa báisíri tàacáisi ìwali, yái icàlidéerica Cristo iináwaná ìwali, càita nacái nudéca nuínáidacawa nucàlidáanápiná mamáalàacata Cristo iináwaná ìwali mawèníri iyú aléera píasu cálicué imanuíca, yái Acaya yàasu cálica, yéewanápiná casímáica nuwàwa ìwalíse càiripináta yái càmínáca nusàiwicacué pirí wawàsi nuedáanápinácué pícha plata nulípináwa. ¹¹ Néeni, ¿cánásica nutàaní càì? ¿Càmícaínásica cáininá nuicácuéca pía? Càmiríta. ¡Dios yáalíacawa cáinináca nuicácuéca pía manuísíwata!

¹² Quéwa nuwàwa nucàlidaca nuèpunícawa mamáalàacata Cristo iináwaná ìwali mawèníri iyú numawènìadacaténá níara cachìwéeyéica icàlidéeyéica ìwaliwa náibaidacasa Dios irípiná càide iyúwa núa. Quéwa nasutácué pícha nawènipináwa, íná càmita báisí náibaida Dios irípiná càide iyúwa núa. ¹³ Níacáináta meedá cachìwéeyéi icàlidéeyéica iináwaná ìwaliwa Cristo yàasu apóstolcasa nía, quéwa nachìwáidacáita wenàiwica meedá. ¹⁴ Núalíacatéwa namàníinápináté càì, namànicáiná càide iyúwa náiwacali Satanás imàníiná. Satanás yáalimácáiná imàacaca yáawawa cacamalánéeri iyú wenàiwica iicátaténáni càide iyúwa mèlumèluíri ángel Dios néeséeri ichìwáidacaténá wenàiwica namàníinápiná nabáyawanáwa. ¹⁵ Iná yéewa wáalíacawa Satanás yàasu wenàiwica íbaidéeyéica irí namànica càide iyúwa Satanás imàníiná. Yá náimaca nàwaliwa cayábanaméeyéicasa íiwitáise nía, íbaidéeyéicasa Dios irípiná, quéwa nachìwáidacáita wenàiwica meedá. ¡Iná nàuwichàapínacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú càiripináta namànicáiná nabáyawanáwa!

Sufrimientos de Pablo como apóstol

¹⁶ Nusutácué pícha wawàsi àniwa, picácué píináidawa máiwitáiseca núa. Càmita báisí nuwàwa nutàaníca càì nucàlidacaténá máini nùwaliwa, quéwa iwàwacutá nutàanícuéca pirí iyúwa máiwitáiseeri máinicáinácué piwàwaca piwènúadaca píiwitáisewa Jesucristo ícha. Iná iwàwacutá canumaséeca núa nacái achúmáanata, càide iyúwa níara áibanái cáimacáiyéica iicá yáawawa. Quéwa càmita báisí nuwàwa nutàaníca iyúwa nía. ¹⁷ Wáiwacali càmita iwàwa wacàlidaca wàwaliwa máiníca cayábaca wía. Quéwa iwàwacutá canumaséeca núa achúmáanata càide iyúwa máiwitáiseeri piwàwacáinácué péemíaca máiwitáiseeyéi itàacái meedá, níara canumaséeyéica iicáca yáawawa. ¹⁸ ¡Iwàwacutá canumaséeca núa nacái, nucàlidacaténá nuináwanáwa máiwitáiseeri iyú càide iyúwa wenàiwica cachàiníri iicáca yáawawa áibanái ícha! Càita iwàwacutá nutàanícuéca pirí nuyúudàacaténácué pía, máinicáinácué piwàwaca péemíaca yáawamita máiwitáiseeyéi itàacái. ¹⁹ Càmitacué máini cáalíacáicuéca pía càide iyúwa píináidáanáwa, quéwa piicácuéca píawawa iyúwa máiniyéica cáalíacáica áibanái ícha, íná yéewa píideníacuéca nía casímáiri iyú níara máiwitáiseeyéica. ²⁰ Iná yéewa casímáica piicáca níara cachìwéeyéica yéewáidéeyéicuéca pía, éwita nachùulíacáanítacué píibaidaca nalí, éwita nacái nayáacáanítacué macáita píasu yàacàsi, éwita nacái nachìwáidacáanítacué pía, éwita nacái nanúacáanítacué pinàni ìwali.

²¹ Càmita wamànicué pirí càiri wawàsi, íná piicácuéca wía iyúwa machawàaquéeyéi càmicáináté wamànicué pirí báawéeri. Yá nacái piwàwacuéca pibáiniadaca wía ìwalíise yái càminácuéca wamàni pirí cachàiníri iyú.

Quéwa càmicáiná cáalu níara cachìwéeyéica nacàlidáanápíná nàwaliwa máini canùmaséeri iyú, íná iwàwacutá canùmaséeca núa macàaluínináta nacái iyúwa máiwitáiséeri éwita càmicáaníta nuwàwa nutàaníca càì báawacáináni. Quéwa iwàwacutá núasáidacuéca pirí apóstolca núa, Dios ibànuèrica yéewáidéeripínácué pía. ²² Níara cachìwéeyéica nacàlidaca hebreoca nía. Núa nacái hebreosàirita, itàaníríca hebreo itàacái iyú. Nacàlidaca nacái israelitaca nía. Núacáanítani israelitasàirita, Israel itaquérínámicáiná núa. Nacàlida nacái Abraham itaquénáinámica nía. Núacáanítani Abraham itaquérínámita nacái. ²³ Náimaca náibaidáanása Cristo irípiná. Núacáaníta nacái máini cachàiníwanái náicha, quéwa càmita báisi nuwàwa nucàlidaca càiri wawàsica nùwaliwa, níacáiná abéta máiwitáiséeyéi natàaníca càì canùmaséeri iyú nàwaliwa. Quéwa iwàwacutá nucàlidacuéca pirí càì píalíacaténácuéwa báisícata apóstolca núa, Dios ibànuèrica. Yá nudéca nuíbaidaca Cristo irípiná cachàiníri iyú náicha. Nudéca nùuwichàacawa cachàiníwanái náicha. Nùuwidenái yúucaca núa presoíyéi ibànalículé manùba yàawiría náicha. Aibanái máini nacapèedáidacaté núa cachàiníwanái náicha. Manùba yàawiría áibanái iwàwacaté inúaca núa. ²⁴ Cinco yàawiriaté judiónái nàuwichàidaca núa. Cinco yàawiriaté nacapèedáidaca núa cabèesi iyú treinta y nueve yàawiría. ²⁵ Másibàawiría nacapèedáidacaté núa àicu iyú. Abé yàawiriaté nanúadáida núa íba iyú nanúacaténáté núa. Másibàawiriaté nùacawa manuiri úni yáacubàa nave irìcu, yáté nave nasawíacawa wáicha. Abé yàawiriaté batéwa nuisicùmacawa nùyaté táiyápinama, abé èeri nacái manuiri úni yáaculé, nuwatácawa àicu íinata. ²⁶ Nudéca nuèpunícawa madécaná yàawiría, déeculé nacái nucàlidacaténá Dios itàacái. Nudéca nuchàbacawa caiyéininéeri inanába yáacubàa; iwàwacutácaté nuèpunícawa cayéedéeyéi yèewibàa nacái. Nuicácaté nacái cáalunáiri nùasu cáli néeséeyéi yèewiwa, càmiyéi nacái nùasu cáli néeséeyéi yèewi. Nuicácaté nacái cayéininéeri yàcalé irìcu, nawàwacataléca nanúaca núa, càita nacái manacúaliré, manuiri úni yáacubàa nacái. Nudéca nuicáca cáalunáiri nèewi nacái abénaméeyéi cachìwéeyéi icàlidéeyéica iináwaná ìwaliwa neebáidacasa Jesucristo itàacái. ²⁷ Nudéca nuíbaidaca cachàiníri iyú. Nudéca nacái nùuwichàacawa càulenéeri wawàsi iyú, nuíbaidacaténá Dios irípiná, íná madécaná yàawiría càmita núalímá nuimáca cayába. Nudéca nùuwichàacawa máapicái iyú macàláaná nacái nuwàwa. Madécaná yàawiría càmita nudé nuyáaca nuyáacaléwa. Nudéca nacái nùuwichàacawa casalíníri iyú, canácaté nacái nubàle cayába.

²⁸ Nàyaca nacái manùba áiba wawàsi càulenéeri nuícha. Càita nacái macái èeri imanùbaca catúulécanáca numànica nuwàwawa nàwali macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái ìwacáidáyaquéeyéicawa macái cáli imanùbaca. ²⁹ Aibacaalí càmiri yeebáida Jesucristo itàacái tàì íiméeri iyú, yá achúmaca nuwàwa máinicáiná nuwàwaca nuyúudàaca nía. Aibacaalí icaláawa Dios íicha imànicaténá ibáyawanáwa ìwalíise yái nachìwáidáanácani, yá achúmaca nuwàwa báawanama, báawa nacái nuínáidacawa. ³⁰ Iwàwacutácaalí canùmaséeca núa péemíacaténácué nulí, yá cayába cachàiníwanái canùmaséecaalí núa ìwali yái wawàsi yáasáidéerica machawàacaca núatá, yéewacaténá macáita náalíacawa abéericata Diosca yái ichàiniadéerica núa. ³¹ Wáiwacali Jesucristo Yáaniri, yái Icuèriná Diosca, yái wèeripínaca irí cayábéeri càiripínáta, yáalíacawa nucàlidáaná nuínáwanáwa báisíri iyú. ³² Nùyacaalíté Damasco ìyacàlená irìcu, yái gobernador íbaidéericaté rey Aretas irí ichùulíacaté yàasu úwináíwa nacùanápínáté macái iwáiná inùmaca, yái yàcalé itéeséerica iwáináca, náibàanápínáté núa. ³³ Quéwa áibanái nayúudàacaté núa, yá nalicùadacaté núa manuiri mapíri irìcu yéenúlusi ìwali chènuníiséeri ventana irìcubàa yàcalé iwáiná íinatáise nùanàacaténá cáli iwéré méetàucuta yàcalé íicha. Càité numusúacawa náicha.

Visiones y revelaciones

¹ Canápináta meedáni wacàlidacaalícué waináwaná ìwaliwa canùmaséeri iyú, quéwa níara cachìwéeyéica nacàlidaca canùmaséeri iyú nàwaliwa, náimaca nadéCasa naicáca yéenáiwánási nacáiri Dios néeseéri, íná iwàwacutá nacái nucàlidaca Wáiwacali idéca imàacaca nuicáca yéenáiwánási nacáiri yáasáidacaténá nulí wawàsi ibàacanéeri iyú.

² Catorce camuí néese siùcade, núa, yái yeebáidéerica Cristo itàacái, nùacatéwa chènuniré Dios itécáinaté núa aquialénamata àta nùanàacataléta máisibáaná cáli chènuníiséri néré, yái Dios ìyacàle chènuníiséri. Càmita nùalíawa asáisi nùacaalítéwa néré nuiná yáapichawa, càmicaalí nuwàwa cáuri iyú. Diosta yáalíawa.

³ Nùalíacawa Dios itécaté núa aquialénamata paraíso néré, quéwa càmita nùalíawa asáisi nùacaalítéwa nuiná yáapichawa, càmicaalí nuwàwa cáuri iyú nùawa. Abéerita Dios yáalíawa.

⁴ Nùacatéwa paraíso néré, yá nuémàcaté tàacáisi máinírira ibàacanáca íná Dios càmita ibatàa wenàiwica icàlidaca áibanái írini.

⁵ Ewita máinícáaníta cayábéericani yái nuchàbáanácawa paraíso néré, càicáaníta càmita nuwàwa nutàanica nùwaliwa canùmaséeri iyú, néese nucàlidacáita machawàacáanáca núa cháí èriquéi.

⁶ Nuínáidacaalíwa nucàlidáanápiná cayába nuináwaná ìwaliwatá, yá càmita nutàaní máiwitáiséeri iyútá, néese nucàlida cáimiétaquéeri iyútáni, báisícáinatáni, yái núméeseripinácatá. Quéwa càmita numànipiná càì ipíchaná áibanái iyúunáidaca máini yáwanáica cachàini núa ícha yái naicáanáca núa, ícha nacái yái néemianáca nucàlidaca Dios itàacái.

⁷ Yáara yéenáiwánási nacáiri nuiquéericaté, máini yáwanáiri ichúnica, máini nacái Dios yáasáidaca nulí wawàsi ibàacanéeri iyú, íná ipíchaná máini cachàinica nuicáca núawawa áibanái ícha, yaté Dios imàacaca nulí uláicái. Yái uláicáica cáiwica nulíni càide iyúwa manuiri tuiri ìyacaalí wainálicu cáiwíiri iyú. Siùcade Satanás yúuwichàidaca núa mamáalàacata iyú yái uláicáica. Càita Dios imàacaca nùuwichàacawa ipíchaná máini cáimacáica nuicáca núawawa càide iyúwa wenàiwica cachàinírira iicáca yáawawa áibanái ícha.

⁸ Máisiba yàawiráté nusutáca Wáiwacali ícha yeedáanápinaté nuícha yái uláicáica.

⁹ Quéwa Wáiwacali ímaca nulí: “Càmíiri. Quéwa núata píapicha. Càmita pímapúa áiba wawàsi ícha yái cáinináanáca nuicáca pía. Machawàacacaalí pía, yásí wenàiwica naicápiná nuchàini amaléeri iyú cachàiníwanái. Naicácaalí pímanica cachàiníiri iyú éwita machawàacacáaníta pía, yásí náalíacawa pímanicani nuchàini iyú”, càì ímaca nulí yái Wáiwacalica. Íná casímáica núa machawàacáanáca núa, yéewanápiná Cristo ichàini iyamáacawa nùwali, núasáidacaténá áibanái írì cachàinírira Cristo íiwitáise.

¹⁰ Íná yéewa cayábaca nuwàwa machawàacáanáca núa, namàniná nacái nulí báawéeri nabáiniadacaténá núa; cayába nacái nuwàwa éwita catúulécanaalí núa, nàuwichàidacaalí nacái núa Cristo ìwalíise nuebáidacáiná Cristo itàacái, càulenácaalí nacái namànica nulíni. Máinícaalí machawàacaca núa, yásí máini cachàiníwanái Cristo ichàini iyamáacawa nùwali.

Preocupación de Pablo por la iglesia de Corinto

¹¹ Nudéca nucàlidaca nuináwaná ìwaliwa canùmaséeri iyú càide iyúwa máiwitáiséeri. Càmita báisi nuwàwa nutàanica càì, quéwa iwàwacutá numànicani càmicáinácué picàlida nuináwaná ìwali cayábéeri iyú. Cayába cachàinitésicatáni picàlidacaalítécué nuináwaná cayábéeri iyútá, càmicáiná caná nuwèni náicha níara cachìwéeyéica peebáidéeyéicuéca írì icàlidéeyéica ìwaliwa apóstolcasa nía Dios ibànuèyéicasa máiníiyéicasa cayábaca áibanái apóstol ícha. Ewita canéeri iwènicáaníta núa, càicáaníta Dios imàacaca cachàinica núa náicha.

¹² Bàaluité nùyacaalícué píapicha, yá numànicaté mamáalàacata báisíiri apóstol íbaidacalé, yái càmírira wenàiwica idé imànica, ínaté yéewa píalíacuéwa báisíiri iyúcani Dios ibànuèrica núa.

¹³ Iyacaté abéeri wawàsi càmíricaté numànicué pirí numàníricaté áibanái írì canánama, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái macái áiba cáli imanùbaca: Yái nusutáanáca náicha nuyáapináwa, nuimácatápiná nacái. Ínácué cawàwanáta báawacuéca píicáca núa meedá càide iyúwa nudéca nacáicaalí numànicuéca pirí báawéeri càmicáinaté nusàiwicacué pirí wawàsi ipíchanácué nuínataléca piríni. Báawacaalícué píicáca núa, nusutácué pícha wawàsi pímanáanápinácué píwàwawa ícha.

¹⁴ Siùcade màulenáca núa nupáchiaacaténácué pía àniwa máisibàawiríanápiná. Yá mamáalàacata càmítacué nusutápiná nuyáapínáwa pícha, ipíchanácué nusàiwicaca pírí wawàsi. Yácaíná càmíta cáininá nuicácuéca piasu plata, néese cáinináca nuicácuéca pía. Càmítacué nucutá pìwacáidáanápíná plata nulípiná, yácaíná nuicácuéca pía càide iyúwa nuénibewa, yá píalíacuéwa sùmanái càmíta nàwacáida plata nasèenái irípináwa. ¹⁵ Càita nacái núucapíná macáita nùasuwa casímáiri iyú, nuyúudàacaténácué pía. Yá nacái iwàwacutácaalí numàacaca nucáucawa numànicaténácué pírí cayábèeri, yá cayábaca. Càita nuwàwacué nuyúudàaca pía éwitacué pimànicáaníta nulí càide iyúwa càmíiyéi máini cáinináca iicáca núa, éwita máinicáanítacué cáinináca nuicáca pía.

¹⁶ Báisíta, càmítatécué nusutá pícha nuyáapínáwa, quéwa abénaméeyéi péenácué nacàlidaca nùwali nudéca nuchìwáidacuéca pía nuchìwa iyúwa, náimaca nacái nudéca nuedácuéca pícha plata máalíacanéeri iyú. ¹⁷ Quéwa, píalíacuéwa cayába càmítaté nachìwáidacué pía needácaténá pícha plata nulípiná níai nubànùeyéicatécué pìatalé. ¹⁸ Nusutácaté wawàsi Tito ícha ipáchianápinátécué pía. Nubànùacaté nacái áiba yeebáidéeri Jesucristo itàacái yàacaténátéwa Tito yáapícha. Píalíacuéwa Tito càmítaté ichìwáidacué pía yeedácaténácué pícha plata nulípiná. Píalíacuéwa báisíiri iyúcani wía pucháibaca, núa Pabloca, Tito nacái wadéca wamànicuéca pírí abédanamata abédanamacáiná wáiwitáise wáapichawáaca.

¹⁹ Cawàwanátacué píináidacawa wacàlidacáitacué pírí waináwanáwa càide iyúwa wawàwaca nacáicaalí wáasáidacuéca pírí mabáyawanáca wía. Quéwa càmíta wawàwa wamànica cà, néese watàaníca Dios iicápiná Cristo yáasu wenàiwicacáiná wía. Yá macáita yái wacàlidéericuéca pírí cháí cuyàluta írìcu, wadéca wacàlidacuéca píríni yéewanápinácué pidàwinàidaca píiwitáisewa Dios íiwitáise iyú peebáidacaténácué itàacái tàì íméeri iyú, píacué wéenanái cáininéeyéica waicáca. ²⁰ Achúmaca nuwàwa nuínáidacawa cawàwanáta càmíta nùanàapínácué pìyaca càide iyúwa nuwàwáaná nùanàacaalípinácué nuicáca pía. Càita nacái achúmaca nuwàwa nuínáidacawa cawàwanátacué càmíta pìanàapíná núa casímáiri núa píapichacuéwa. Nuínáidacawa cawàwanáta nàyacué abénaméeyéi péená icuísáyaquéeyéiwa, abénaméeyéi nacái báawéeyéica iicáca áibanái wenàiwica nàasu cawèníiri ìwalíse, abénaméeyéi nacái caluényéica, abénaméeyéi nacái cachàiníiyéica iicáca yáawawa, abénaméeyéi nacái itàaníiyéica báawéeri iyú áibanái ìwali, abénaméeyéi nacái icuíséeyéica íichawa áibanái, abénaméeyéi nacái cáimacáiyéica iicáca yáawawa áibanái ícha, abénaméeyéi nacái càmíiyéica iwàwa abédanaméeri íiwitáise áibanái yáapícha. ²¹ Achúmaca nuwàwa nuínáida nacáiwa cawàwanáta Nucueríná Dios imàacapíná báica núa pìwalísecué, nùanàacaalípinácué pìatalé àniwa, yá nacái cawàwanáta iwàwacutápiná nuicháanicuéca pìwali, manùbéeyéicaalí péenácué nadéca nèepùaca namànica nabáyawanáwa àniwa bàaluitéerìcuíse àta siùca nacáide, càmíiyéicáwa nacái iyamáida iimáca áiba yáapícha càmíichúaca náinusíwa, càmíirica nacái nanìrisíwa.

13

Advertencias y saludos finales

¹ Yácata máisibèeri yàawiríaná nupáchianápinácué pía. Profeta Moisés itànàacaté Dios itàacái íméerica: Aibanáicaalí iwàwa icháawàaca wenàiwica ibáyawaná nàuwichàidacaténáni, iwàwacutá natéca náapichawa pucháiba wenàiwica nacàlidacaténá iináwaná càmicaalí máisiba nacái. Uwé, nùapínácuéwa pìataléwa máisibàawiríanápiná nùalàacaténácué pía báawéeri íichaná. Càmicaalícué peebáida, yásí nùuwichàidacué píawa. ² Píacué imàníiyéicaté ibáyawanáwa manuísíwata bàaluité, canánamacué nacái pía. Nùalàacué pía macáita àniwa idécunitàacá nùyaca déeculécué pícha càide iyúwaté nùalàanácué pía bàaluité nùyacaalítécué píapícha yái pucháibáaná yàawiríanáca. Néeni nupáchiaacalícué pìatalé àniwa, yá càmíta quirínama numàni nalí cayábèeri iyú, níara imàníiyéica yàacawa ibáyawanáwa mamáalàacata. ³ Cachàinipíná numànicuéca píríwa

picàlidacáinacué piwàwacasa pialíacawa asáisi nutàanícaalí Cristo inùmalìcuíse. Cristo càmita yùuwichàidapínacué píawa machawàaquéeri iyú, néese cachàiníiri iyúpinacué yùuwichàida píawa. ⁴ Báisíta natàtàcaté Cristo cruz ìwali idècunitàacá iyaca cháí èeri írìcu iyúwa machawàaquéeri. Quéwa siùcáisede iyaca Dios yáapicha, idèniaca nacái macáita Dios íiwitáise cachàiníiri. Càita nacái machawàacaca wía cháí èeri írìcu càide iyúwaté Cristo iyáanáté quéwa wàyaca abédanamata Cristo yáapicha, íná yéewanápiná wàyaca Dios ichàini iyú, wayúudàacaténacué pía.

⁵ Picácué pialimáida piicáwa wía, néese píináidacuéwa piwàwalìcuísewa asáisi báisícaalícué peebáidacaté Cristo itàacái. Nuínáidacawa pialíacuéwa Cristo iyacué piwàwalìcu. Quéwa, canácaalíni, ñéeseecué càmitàacá peebáida Cristo báisíiri iyú! ⁶ Nutuíyàaca pialimáanápínacué pialíacawa báisíiri iyúcani wadéca weebáidaca Cristo báisíiri iyú, Cristo idéca ibànùaca wía nacái wáibaidacaténá írípíná iyúwa yàasu apóstolnái. ⁷ Wasutáca Dios íicha pirípínacué nacái ipíchanacué pimànica pibáyawanáwa. Càmita wasutá Dios càì píasáidacaténacué wadéca wéewáidacuéca pía cayába, néese wawàwacáitacué pimànica cayábéeri, éwitasica áibanái íináidacawa càmita apóstol wía, càmicáiná wàuwichàidacué pía wáasáidacaténá báisíirica apóstolca wía idènièyéica Dios ichàini wàuwichàidacaténá báawéeyéi. ⁸ Yácáiná iwàwacutá wamichàidaca wenàiwica íiwitáise namàninápiná cayábéeri, càide iyúwa Dios itàacái báisíiri íimáaná. Canáca yéewaná watuíyàaca namànica nabáyawanáwa yéewanápiná wàuwichàidaca nía. ⁹ Iná wàanàcaalípinacué píatalé, yá wàanàcaalícué pía yeebáidéeyéi iyaca tàì íiméeri iyú, càmicáalí nacái iwàwacutá wàuwichàidacuéca pía pibáyawaná ìwalìsewa, yásí cayábaca wawàwa éwitasica áibanái íicáca wía iyúwa machawàaquéeyéi càmicáiná wáasáida Dios ichàini wàuwichàidacaténacué pía. Wawàwacáita peebáidacuéca Jesucristo itàacái tàì íiméeri iyú, cachàiníicaténacué píiwitáise ìwali. Yá wasutácué Dios íicha pirípínacué mamáalàacata ichùnìanápínacué píiwitáise cayábéeri iyú. ¹⁰ Nudéca nutànàacuéca pirí yái cuyàlutaca ipíchawáise nùacué nuicáca pía. Nùanàcaalícué pía imàniyéi yàacawa ibáyawanáwa nùanàcaalípinacué píatalé, yásí iwàwacutá numànicuéca pirí cachàiníiri iyú, nudèniacáiná Wáiwacali ichàini nucùacaténacué pía. Iná nutànàacué pirí yái cuyàlutaca quéechacáwa piwènúadacaténacué píiwitáisewa báawéeri íicha. Wáiwacali càmita imàaca nulí ichàiniwa nuwènúadánápínacué píiwitáise Dios íicha, néese imàacaca nulí ichàiniwa nuyúudàacaténacué pía yéewanápinacué cachàinica píiwitáise Dios ìwali.

¹¹ Yáta imanùbaca, píacué nuénánáica. Nuwàwacué pìyaca casíimáiri iyú. Picutácué pìyacaténá machacàníiri iyú Dios íicápiná. Pimichàidacué píiwitáisewa peebáidacaténacué iyúwa nùalàaná pía. Abédanamacué pimàni píiwitáisewa píapichawáaca. Piyacué nacái matuíbanáiri iyú píapichawáaca. Yásí yéewapínacué Dios iyaca píapicha, yái Dios imàaquéerica wàyaca matuíbanáiri iyú, imàaquéerica nacái cáinináca waicáyacacawa. ¹² Pitàidáyacacuéwa cayábéeri iyú. ¹³ Macáita níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iyéeyéica cháí nawàwalícué pía.

¹⁴ Nusutácué Wáiwacali Jesucristo íicha imàninápinacué pirí cayábéeri mawèníiri iyú; càita nacái nusutáca Dios íicha imàcáanápínacué pialíacawa piwàwalìcuísewa cáininácuéca Dios íicáca pía; càitacué nacái abédanamáanápíná píiwitáise Espíritu Santo yáapicha càiripináta.

GÁLATAS

Saludo

¹ Núa Pablo nubànùacué pirí cuyàluta. Apóstolca núa, Dios ibànuèrica nucàlidacaténá itàacái wenàiwicanái irí. Càmitaté wenàiwica níái càì imàaca núa apóstolpiná càmitaté nacái wenàiwica níái càì ibànù núa nucàlidacaténá Dios itàacái. Néese yái Jesucristoca yácata ibànuèrica núa. Idéca nacái Dios ibànù núa, yái Wáaniri Dios imichàidéericaté Jesucristo yéetácáisi ícha. ² Macáita níái wéenánáica núapichéeyéica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, nawàwalicuéca pía. Nubànùacué pirí cuyàluta píacué macáita yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái ìwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca Galacia yàasu cáli ínatéeyéica ìyaca. ³ Nusutácué Wáaniri Dios ícha pirípinácué, Wáiwacali Jesucristo nacái namànínapínácué pirí cayábéeri mawèníri iyú namàacáanápínácué nacái pìyaca matuíbanáiri iyú. ⁴ Yái Jesucristo imàacacaté icáucawa yéetacaténáwa wáichawalíná, ipíchaná Dios yùuwichàidaca wía wabáyawaná ìwalísewa. Càité Jesucristo imànica iwasàacaténá wía ícha yái báawéeri èerica càide iyúwaté Wáaniri Dios iwàwáaná imànica walí, yái Wacuèriná Diosca. ⁵ ¡Iná wàacué Dios irí cayábéeri càiripináta, yái cachàíníri íiwitáiseca ìyéerica chènuniré cáimiétaquéri iyú, icànéeri nacái icamaláná mèlumèluíri irícuwa! Báisíta, amén.

No hay otro mensaje de salvación

⁶ Máinícué achúmaca nuwàwa nuínáidacawa nuémìlaca piináwaná ìwali, càulenáca nacái nuebáidaca yái náimáanáca pìwalicué piwènúadacasacué piíwítáisewa caquialéta Dios ícha. Dios idéca imáidacuéca pía yéewanápinácué Cristo imànica pirí cayábéeri mawèníri iyú quéwa pidécuéca piwènúadaca piíwítáisewa peebáidacaténácué cachìwéeri tàacáisi áibanái ímèerica ìwali iwasàanápínásacué pía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ⁷ Quéwa canáca áiba tàacáisi báisíri iwasèeripináca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Néese nàyaca meedá áibanái pìatalécué imènìadéeyéicuéca pía cachìwéeri tàacáisi iyú íná báawaca piíwítáise píapichawáaca. Nawàwa nacái nawènúadaca Dios itàacái báawacaténá namànicani, yái tàacáisi icàlidéerica Cristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ⁸ Quéwa, péemìacué cayába, áibanáicaalí icàlidacué pirí áiba tàacáisi méetàuculéeri ícha yái wacàlidéericatécué pirí, yásí Dios yùuwichàidacani càiripináta. Càita nacái nucàlidacaalícué pirí áiba tàacáisi, yásí Dios yùuwichàidaca núa càiripináta. Càita nacái chènuníseeri ángel icàlidacaalícué pirí áiba tàacáisi, yásí Dios yùuwichàidacani càiripináta. ⁹ Nudéca nucàlidacuéca piríni quéwa siùcade nucàlidacuéca pirí àniwani: Aibacaalí icàlidacué pirí áiba tàacáisi méetàuculéeri ícha yái wacàlidéericatécué pirí, yá Dios yùuwichàidéeripiná càiripináta.

¹⁰ Càmita quirínama nucutá cayábacaténá meedá wenàiwicanái iicáca núa, néese nucutáca cayábacaténá Dios iicáca yái numànírica. ¡Núalimáidacaalí mamáalàacata numànica meedá càide iyúwa casímáiná wenàiwicanái iicácatá, néese càmita Cristo yàasu wenàiwica núatá!

Cómo llegó Pablo a ser apóstol

¹¹ Píacué nuénánáica, nuwàwacué píalíacawa ìwali yái tàacáisi nucàlidéericuéca pirí Jesucristo ìwali, yái tàacáisi ímèerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Càmitaté èeri mìnánái níái càì ichùnàca yái tàacáisi náalíacái iyúwa. ¹² Càmitaté wenàiwicanái níái càì imàaca nulí yái tàacáisica. Càmita nacái néewáida núa càì. Néese Jesucristocata yái imàaquéerica núalíacawa nucàlidacaténá wenàiwicanái iríni.

¹³ Pidécuéca péemìaca nuínáwaná ìwali càinácaalíte numànica bàaluité nuèpunícaalítéwa càide iyúwa judiónái yéewáidáaná. Píalíacuéwa nùuwichàidacaté Dios yàasu wenàiwica mamáalàacata, máiní báawéeri iyú, níara yeebáidéeyéicaté Jesucristo itàacái. Nunúacaté

manùbéeyéi numáalàidacaténá nía. ¹⁴ Nuèpunícáinátéwa càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná, yáté máiní numànica cachàiníri iyú náicha madécaná nunacáiyéicawa nuénánái judíoca máinicáináté cachàiníwanái náicha numànicaté macáita machacàníri iyú càide iyúwa wàawirináimi judío íiwitáise íimáaná. ¹⁵ Quéwa ipíchawáiseté numusúaca nuicáca èeri, Dios yeedácaté núa nuíbaidacaténá irípiná. Yá cáininácáiná Dios iicáca núa, íná imànica nulí cayábéeri mawèníri iyú imáidáanápínáté núa nuíbaidacaténá irípiná. Néese Dios íináidacatéwa imàacáanápínáté nuicáca Jesucristo. Yáté nuicácani. ¹⁶ Dios imàacacaté núalíacawa Dios Iiricani yái Jesucristoca, yéewanápiná nucàlidaca yái tàacáisi Jesucristo ìwali càmíiyéi judío irí. Idécanáamité Dios imàacaca nuicáca Iiri, yá càmítaté nuwàwacutá áibanái wenàiwica yéewáidáanápínáté núa. ¹⁷ Càmítaté nacái nùawa Jerusalén ìyacàlená néré nuicácaténá níara apóstolca, Dios imáidéeyéicaté nupíchawáise. Càmítaté nusutá nuémíawa nía nùasu tàacáisi ìwali Dios imàaquéericaté nulí. Néeseté nùacatéwa machacànita Arabia yàasu cáli néré. Néesetéacáwa nuèpùacawa Damasco ìyacàlená néré.

¹⁸ Néeseté máisiba camuí idénáami, yá nùacatéwa átata Jerusalén ìyacàlená néré, nupáchiacaténáté Pedro néré, idàbáanáté nùacawa yéewanápiná núalía nuicáca Pedro. Yáté nuyamáacawa Pedro yáapicha quince èeri. ¹⁹ Quéwa canácata nuiquéeri áibanái apóstol, abéerita Santiagoquéi nuicá, yái Wáiwacali iméeréerica. ²⁰ Núumacué pirí báisíri iyú, abéerita Jesucristo yái càì imàaquéericaté núalíacawa itàacái. Dios yáalíacawa nucàlidacuéca pirí báisíri iyúni.

²¹ Néese idécanáamité nupáchiaca néré, yáté nùacawa Siria yàasu cáli néré, Cilicia yàasu cáli néré nacái. ²² Níara wéénánái yeebáidéeyéicaté Cristo itàacái ìwacáidáyaquéeyéicatéwa yàcalé imanùbaca Judea yàasu cáli íinata, càmíiyéicáwaté yáalía iicáca núa. ²³ Néemiácáitaté nuináwaná ìwali. Càì náimacaté nùwali: “Yáta yùuwichàidéericaté wía bàaluité, yái iwàwéericaté imáalàidaca wía ìwalíise yái weebáidáanáca Jesucristo itàacái, siúcade yàaca yàalàaca wenàiwica neebáidáanápíná Jesucristo itàacái”, càì náimacaté nùwali. ²⁴ Yá nàacaté Dios irí cayábéeri nùwali Dios iwènúadacáináté irípináwa nuíwitáise.

2

Los otros apóstoles aceptan a Pablo

¹ Néeseté catorce camuí idénáami, yáté nuèpùa nùacawa Jerusalén ìyacàlená néré àniwa Bernabé yáapicha, yá nutécaté Tito núapichawa. ² Nùacatéwa néré Dios ichùuliacáináté nùanápínáwa néré. Néeseté Jerusalén ìyacàlená néenibàa nùacawa nàatalé níara nacuèrinánái cáimiétacanéeyéica, watàanicaténá wáapichawáaca méetàucuta áibanái íicha. Yá nucàlidacaté nacuèrinánái irí yái tàacáisica nucàlidéerica càmíiyéi judío irí, íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Nuwàwacaté cayábaca néemiaca nùasu tàacáisi ipíchanáté canáca iwèni yái íibaidacalésica numàníricaté Dios irípiná, càita nacái yái íibaidacalési numànírica siúcade. ³ Néenialíté abénaméeyéi cachìwéeyéica nacàlidacaté iwàwacutáanása namànica circuncisión Tito irí, yái núapichéerica griegosàiri, càmírica judío. Quéwa níái nacuèrinánáica càmítaté nachùulia Tito namànínápíná irí circuncisión. ⁴ Níara ichùulièyéicaté namànínápíná circuncisión Tito irí, cachìwéeyéica nía meedá icàlidéeyéicaté iináwanáwa neebáidáanása Jesucristo itàacái. Nawàlùacatéwa wèewiré ibàacanéeri iyú. Yá nawàwacaté nacháawàaca waináwaná ìwali càmíicáináté wamàni macái càulenéri wawàsi profeta Moisés ichùulièricaté israelitanái imànica nàacaténáté Dios icàaluíniná. Quéwa Cristo Jesús iwasàacaté wía Moisés yàasu tàacáisi íicha. Càité cachìwéeyéi namànica nawàwacáináté nadacùaca wía wamànínápínáté àniwa càide iyúwa Moisés ichùullianá israelitanái bàaluité. ⁵ Quéwa càmítaté weebá nataacái ibatàa abéeri momentopináta, wawàwacáináté wacùacuéca pirípináni yái tàacáisi báisírica íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha mawèníri iyú.

⁶ Níái nacuerinánái áibanái iiquéeyéica cáimiétaquéri iyú, càmítaté nachùulia nucàlidáanápíná áiba wawàsi wàlisài càmíiyéi judío irí, néese cayábacaté naicáca nucàlidáanáté Jesucristo iináwaná. Quéwa càmítaté nucutá cayábáanápíná naicáca núa éwita cáimiétacanéeyéicáaníta nacuerinánáica nía, càmícáiná Dios iicá abéeri wenàiwica iyúwa cayábéeri áibanái íicha. ⁷ Càmítaté nachùulia nucàlidáanápínáté áiba wawàsi wàlisài, néese náimacaté nùwali báisícata Dios ichùuliacaté nucàlidáanápíná itàacái càmíiyéi judío irí, yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha; càité nacái Dios ichùuliacaté Pedro icàlidáanápíná yái tàacáisi judíonái irí. ⁸ Dios ibànùacáinaté Pedro iyúwa apóstol icàlidacaténá Jesucristo iináwaná ìwali judíonái irí. Càita nacái Dios ibànùaca núa iyúwa apóstol nucàlidacaténáni càmíiyéi judío irí.

⁹ Ináté Santiago, Pedro nacái, Juan nacái, níái áibanái iiquéeyéicaté iyúwa nacuerinánáiwa, níata yáaliacatéwa Dios imànicaté nulí yái cayábéerica mawèníri iyú, imàacacaténáté nucàlidaca itàacái càmíiyéi judío irí. Néeseté náibàaca nacáapiwáaca wáapicha, núa, Bernabé nacái náasáidacaténá casímáica naicáca wía iyúwa nàacawéeyéináwa iyúudèeyéica nía. Yáté abédanamata náiwitáise nacái wáapicha wacàlidáanápínáté Jesucristo iináwaná ìwali càmíiyéi judío irí idècunitàacá áibanái apóstol íibaidaca Dios irípiná nacàlidacaténá itàacái judíonái irí. ¹⁰ Nasutácaté wáicha abéeri wawàsi meedá wayúudàanápínáté catúulècanéeyéi wenàiwica, yeebáidèeyéica Jesucristo itàacái. Càita núalimáidaca numànica cáalíacáiri iyú càiripináta.

Pablo reprende a Pedro en Antioquía

¹¹ Quéwa Pedro idécanáamité yàanàaca Antioquía iyacàlená néré, néese nùalàacani cachàiníri iyú imànicáinaté yàacawa áiba wawàsi báawéeri. Càité imànica: ¹² Quéechatécáwa Pedro imànicaté cayábéeri, yáté iyáaca iyáacaléwa wéenanái yáapicha, níara càmíiyéica judío yeebáidèeyéica Jesucristo itàacái. Néeseté abénaméeyéi judío yàanàaca néré nacái, níái judío Santiago ibànùeyéicaté néré, Jerusalén iyacàlená néeséeyéi. Idécanáamité nàanàaca, yá báawacaté naicáca Pedro, yàacawéeridacáinaté càmíiyéi judío. Ináté Pedro iwènùacawa càmíiyéi judío íicha yeebáidèeyéica Jesucristo itàacái, càmítaté iyáa iyáacaléwa náapicha càì quirínama cáalucáinaté Pedro iicáca níái judío yàanèeyéicaté Jerusalén néese, casacàacáiná judíonái iicáca càmíiyéi judío. ¹³ Néeseté áibanái judío iyéeyéicaté yàcalé irícu yeebáidèeyéica Jesucristo itàacái, abédanamata namànica náiwitáisewa Pedro yáapicha, namànicaténá càide iyúwa pucháibéeyéi íiwitáise. Yáté càmita quirínama Bernabé yàacawéeridaca wéenanái càmíiyéi judío. ¹⁴ Nuicácaté càmita namàníiná càide iyúwa báisíiri tàacáisi yéewáidáaná wía, yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha mawèníri iyú, cawinácaalí wenàiwica yeebáidèeyéica Jesucristo. Ináté nùalàaca Pedro cachàiníri iyú nàacuésemi macáita níái yeebáidèeyéica Jesucristo itàacái ìwacáidáyaquéeyéicatéwa néré. Núumacaté Pedro irí: “Pía judíosàirica, quéechatécáwa piacawéeridacaté wéenanái càmíiyéica judío càide iyúwa càmíiri judío, píalíacáinatéwa cáinináca Dios iicáca macái wenàiwica íiwitáaná abédanamata, íná ¿cáná pichùulla càì nàyaca càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná, níái wéenanái càmíiyéica judío yeebáidèeyéica Jesucristo itàacái?” càité núumaca Pedro irí.

Los judíos y los no judíos alcanzan la salvación por la fe

¹⁵ Néeseté núumaca Pedro irí: “Pía, núa nacái, wíata asáiyéi iyúwa judíonái, càmítaté wamàni iyúwa càmíiyéi judío imàníiná, càmíiyéica yeebáida Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté. ¹⁶ Quéwa éwita judíocáaníta wía, càicáaníta wáaliacawa càmita mabáyawaná Dios iicáca wía ìwalíise yái wamàníináca càide iyúwa Dios itàacái íimáaná profeta Moisés itànèericaté. Néese mabáyawanáca Dios iicáca wía abéerita ìwalíise yái weebáidáanáca Jesucristo. Iná wía nacái judíoca wadéca weebáidaca Jesucristo yéewanápíná mabáyawanáca Dios iicáca wía ìwalíise yái weebáidáanáca Jesucristo, càmita ìwalíise yái wamàníináca càide

iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná. Canácáiná wenàiwica Dios iiquéri mabáyawanéeri iyú ìwalíse yái imànínáca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná”, núumacaté Pedro irí.

¹⁷ Uwé, càita weebáidaca: Mabáyawanáca Dios iicáca wía wàyacáiná abédanamata Cristo yáapicha. Iná áibanái judío càmlíyéi yeebáida Cristo náimaca wàwali càicasa wíade iyúwa càmlíyéi judío cabáyawanéeyéica, càmicáiná wachùulla wenàiwica namànica macáita càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná. Iná náimaca Cristo idéca cabáyawanáca imànica wía. ¡Càmírita! ¹⁸ Néese cabáyawanáca wía báisíri iyú wèepùacaalí wéewáidaca wenàiwica iwàwacutáanápínáca namànica càide iyúwa profeta Moisés yàasu tàacáisi ichùullaná yéewacaténáca cayábaca Dios iicáca wía. Wadéca wáasáidaca càmita Dios iicáca wía mabáyawanéeri iyú ìwalíse yái cayábéerica wamànírira. ¹⁹ Yái tàacáisi Dios imàaquéricaté profeta Moisés irí yáasáidacaté nulí iwàwacutáanáté nuétácawa nubáyawaná ichùullacawa càmicáinaté nudé numànica macáita machacàníri iyú càide iyúwa Dios itàacái ichùullaná wía. Quéwa Cristo yéetacatéwa cruz ìwali nuíchawalíná ipíchaná Dios yùuwichàidaca núa nubáyawaná ìwalísewa. Siùcade nùyaca abédanamata Cristo yáapicha. Iná yái tàacáisi Dios imàaquéricaté Moisés irí càmita quirínama icháawàaca nubáyawaná. Càmita nacái nucutá Dios iwasàaca núa yàasu yùuwichàacáisi íchawa ìwalíse yái numànínáca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná. Càité Dios imànica nulí nùyacaténá machacàníri iyú siùcade càide iyúwa Dios iwàwáaná. ²⁰ Siùcáise de càmita nuya nucáuca iyúwa, néese Cristo icáuca iyúcata càì nùyaca. Iná yéewa idècunitàacá nùyaca cháì èeri irìcu, yá nuebáidaca Dios líri itàacái, yái cáininéericaté iicáca núa, imàaquéricaté nacái icáuca yéetacaténáwa nuíchawalíná. ²¹ Càmita caná iwèni nuicáca yái Dios imànínáca walí cayábéeri mawèníri iyú, néese núaliacawa Cristo yéetacatéwa wáichawalíná wabáyawaná ìwalíse yéewanápiná mabáyawanáca Dios iicáca wía. Néeni, mabáyawanácaalíte Dios iicáca wía ìwalíse yái wamànínáca càide iyúwa itàacái bàaluisàimi ichùullaná wamànicá, yá canáca iwèni meedá yái Cristo yéetánacawatá.

3

La ley o la fe

¹ ¡Píacué Galacia yàasu cáli néeséeyéica, càmitacué píináidawa cáaliacáiri iyú! Aiba wenàiwica idéca ichìwáidacuéca pía, iná píináidacuécawa máiwitáiséeri iyú, yá pidécuéca peebáidaca cachìwéeri tàacáisi. Nucàlidacatécué pirí Jesucristo iináwaná ìwali máini machacàníri iyú. Nucàlidacatécué pirí Cristo yéetánátéwa cruz ìwali wáichawalíná. Yáté píaliacuéca cayába amaléeri iyúni caná yéewaná Jesucristo yéetacatéwa, càide iyúwa nudéca nacáicaalícué numàacaca piicácani pituí iyúwa. ² Péemíacué cayábani: Píaliacuéwa Espíritu Santo càmitaté iwàlùawa piwàwalículé ìwalíse yái pimànínácuéca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná, yái tàacáisi Dios imàaquéricaté profeta Moisés irí. ¡Càmírita! Néese Espíritu Santo iwàlùacatécué piwàwalículé peebáidacáinaté yái tàacáisi péemièricatécué, yái Jesucristo iináwanáca, iwasàa wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Iná píaliacatécué amaléeri iyúni Espíritu Santo càmitacué iwàlùawa piwàwalículé ìwalíse yái pimànínáca iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná. ³ ¿Cánásicué yéewaná máini máiwitáiseca pía? Pidàbacatécué pèepunícawa Cristo yáapicha Espíritu Santo ichàini iyú, iná siùcade, ¿cánácué piwàwa píalimáidaca pìyaca machacàníri iyú pichàini iyúcuéwa meedá? ⁴ Yái Espíritu Santo idéca imànicuéca pirí madécaná cayábéeri. ¿Cánácué piwàwa piúcaca píchawa siùcade meedá macáita yái cayábéerica? ¡Nutuýàaca càmlínápinácué pimàni càì! ⁵ Dios idéca imàacacuéca pirí Espíritu Santo, yá siùcade Dios imànica iyaca pèewi yái canáca áiba yáaliméeri imànica. Dios càmitacué imàni pirí càiri cayábéeri ìwalíse yái pimànínácuéca càide iyúwa itàacái bàaluisàimi ímáaná, yái tàacáisi Dios imàaquéricaté profeta Moisés irí. Néese Dios imànicuéca pirí yái cayábéerica ìwalíse yái peebáidáanacuéca tàacáisi péemièricatécué Cristo ìwali.

⁶ Abraham yeebáidacaté Dios, yáté mabáyawanáca Dios iicácani. ⁷ Iná iwàwacutácué píalíacawa cawinácaalí yeebáidéeyéica Dios càide iyúwaté Abraham yeebáidáaná, Dios iicáca nía iyúwa báisíiyéi Abraham itaquénáinámi. ⁸ Dios itàacái yáasáidaca walí Dios íináidacatéwa bàaluité iwasàanápínaté càmíiyéi judío nabáyawaná íchawa, yéewacaténa mabáyawanáca iicáca nía, cawinácaalí yeebáidéeyéipínacaté Dios. Càité Dios icàlidaca Abraham iríni bàaluité, yái tàacáisi cayábéerica. Dios íimacaté Abraham irí: “Numànipiná cayábéeriwa macái èeri mìnanaí irí yeebáidéeyéica núa càide iyúwa peebáidáaná”, íimacaté yái Diosca. ⁹ Iná yéewa macáita wenàiwica cawinácaalí yeebáidéeyéica, Dios imànica nalí cayábéeri càide iyúwaté imàníná Abraham iríni, yái yeebáidéericaté Dios nacái.

¹⁰ Abénaméeyéi wenàiwica iwàwaca mabáyawanáca Dios iicáca nía ìwalíise yái namànínáca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná. Quéwa càmita náalimá namànica machacàníiri iyú macáita càide iyúwa yái tàacáisi ichùullianá namànica. Iná cabáyawanáca nía, iwàwacutá nacái néetácawa nabáyawaná ichùulliacawa, yácáiná áiba profeta itànàacaté Dios itàacái íiméerica: “Iwàwacutá yéetácawa íbáyawaná ichùulliacawa cawinácaalí càmíirica imàni mamáalàacata macáita càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ichùullianá”, íimaca. ¹¹ Iná wáalíacawa amaléeri iyúni canácata wenàiwica mabáyawanéeripiná Dios iicáca ìwalíise yái imànínáca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná. Yácáiná áiba profeta itànàacaté Dios itàacái íiméerica: “Mabáyawanáca Dios iicáca níawamita yeebáidéeyéica Dios. Nàyapiná Dios yáapicha càiripináta”, íimaca yái Dios itàacáica. ¹² Quéwa yái tàacáisi Moisés itànèericaté càmíirita ichùulla wenàiwica yeebáidáanápiná Dios, néese yái tàacáisi íimacáita meedá: “Cawinácaalí imàníirica càide iyúwa yái tàacáisi íimáaná, yáta mabáyawanéeripiná Dios iicáca”, íimaca. Quéwa canácata èeri mìnali yáaliméeri imànica càide iyúwa yái tàacáisi íimáaná, ínáté iwàwacutá macáita wéetácawa wabáyawaná ichùulliacawa.

¹³ Cristo idéca iwasàaca wía ícha yái yùuwichàacáisi yàanèeripináca wàwali ìwalíise yái càmíináca wamàni càide iyúwa Dios itàacái íimáaná, yái tàacáisi Moisés itànèericaté. Dios imàacacaté yàasu yùuwichàacáisi yàanàaca Cristo ìwali yéetácáténátéwa wáichawalíná. Wáalíacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi yàanàacaté Cristo ìwali yácáináaté áiba profeta itànàacaté Dios itàacái íiméerica: “Cawinácaalí nachanàidéerica àicu ìwali yéetácáténáwa, náimapiná ìwali Dios idéca yùuwichàidacani manuísíwata”, íimaca. ¹⁴ Càité Cristo Jesús yéetácatéwa píchawalínácué yéewanápiná Dios imànicuéca nacái pirí yái cayábéerica icàlidéericaté ìwali Abraham irí, píacué càmíiyéica judío yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacái, yéewanápiná nacái macáita wía weedáca Espíritu Santo wawàwalículéwa càide iyúwa Dios íimáaná weebáidacaalí Jesucristo itàacái.

La ley y la promesa

¹⁵ Píacué nuénánáica, siùcade nucàlidacué pirí comparación nàwali níai cháí èeri irícuíyéica: Asíali imànicaalí wawàsi áiba wenàiwica yáapicha, yá natànàaca nàasu wawàsi íináwaná ìwaliwa cuyàluta irícu. Néese natànàaca náipidenáwa cuyàluta irícu náasáidacaténa cawèníiricani, yái wawàsi namàníirica náapichawáaca. Yá canáca yéewaná áiba wenàiwica yúucaca yái wawàsica, càmita nacái yéewa áiba wenàiwica itùculladaca tàacáisi quiríta. ¹⁶ Càité nacái Dios icàlidaca Abraham iríni cáimiétacanéeri iyú imànínápinaté Abraham irí cayábéeri, itaquérinámi irí nacái. Yái tàacáisi càmita íima “itaquénáinámi”, íimáanáca manùbéeyéi, néese íima “itaquérinámi”, íimáanáca abéeri wenàiwica. Yái Abraham itaquérinámi yácata yái Cristoca. ¹⁷ Yácata nuwàwéericuécaca núumaca pirí: Dios imànicaté wawàsi Abraham yáapicha, néese cawèníirica Dios imànica yái wawàsi íipidená ìwaliwa máini cáimiétacanéeri iyú. Néeseté cuatrocientos treinta camuí Abraham yàasu èeri idénáamité àniwa, yá Dios imàacacaté itàacáíwa profeta Moisés irí, nalípiná níara israelitaca. Moisés yàasu tàacáisi càmita yéewa canéerica iwèni imànica yái idábáanéeri wawàsica Dios imàníiricaté Abraham yáapicha. Càmita nacái yéewa Moisés yàasu tàacáisi canéerica iwèni imànica Dios itàacái bàaluitéeri cachàiníwaná Moisés yàasu tàacáisi íicha, Dios icàlidacáináaté Abraham iríni cáimiétacanéeri iyú madécaná camuí Moisés yàasu

tàacáisi ipíchawáiseté. ¹⁸ Càmita Dios imàni walí cayábéeri ìwalíise yáí wamàníináca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná. Néese Dios icàlidacaté Abraham iríni cáimiétacanéeri iyú imàníinápinaté nalí cayábéeri mawèníri iyú, cawinácaalí yeebáidéeyéica Dios càide iyúwaté Abraham yeebáidáaná. Iná wáallíacawa càmita yéewa weedáca walíwa yáí cayábéerica ìwalíise yáí wamàníináca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná.

¹⁹ Siùcade cawàwanáta áibanáí iwàwa isutáca yéemíawa núa cánaté yéewaná Dios imàacaca itàacáíwa profeta Moisés irí ichùullacáténaté israelitanáí. Uwé, Dios imàacacaté nalí itàacáíwa yéewanápiná wáallíacawa cabáyawanáca macáí èeri mìnanáí, càmita nacáí wamàni càide iyúwa Dios ímáaná. Iwàwacutácaté namànica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná àta Abraham itaquérinámi yàanàacatalétaté aléi èeri irìculé, yáí Cristoca, Dios icàlidéericaté irí cáimiétacanéeri iyú imàacáanápínaté Cristo imànica cayábéeri èeri mìnanáí irí. Dios imàacacaté tàacáisi yàasu ángelnáí iríwa nacàlidacáténaté itàacáí Moisés irí, néese Moisés ichùullacaté israelitanáí namàníinápinaté càide iyúwa Dios ímáaná. ²⁰ Quéwa abéerita yáí Dios itàaníricaté Abraham irí, càmitaté Dios ibànùà ángelnáí nacàlidacáténaté Abraham irí Dios imàníinápinaté irí cayábéeri mawèníri iyú. Iná yáí wawàsi Dios imàníricaté cáimiétacanéeri iyú Abraham yáapicha, cachàinírìcani Moisés yàasu tàacáisi ícha.

El propósito de la ley

²¹ Yáí tàacáisi nucàlidéericuécá pirí càmita ímáaná profeta Moisés yàasu tàacáisi yùuwide imànica Dios itàacáí, yára wawàsi Dios imàníricaté cáimiétacanéeri iyú Abraham yáapicha. ¡Càmíirita! Néese Dios càmita mabáyawaná iicáca wía ìwalíise yáí wamàníináca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ichùullaná wía. Iná Moisés yàasu tàacáisi càmita yáalimá yàaca wacáuca càmíiri imáalàawa. ²² Càita nacáí Dios itàacáí icàlidaca walíni: Wabáyawaná ichàini idacùaca wía iyúwa presoíyéi, macáita wía èeri mìnanáica. Càica Dios itàacáí ímaca yéewanápiná cawinácaalí yeebáidéeyéica Jesucristo náalimáanápíná needáca nalíwa yáí cayábéerica Dios íméericaté cáimiétacanéeri iyú imàníinápinaté nalí.

²³ Ipíchawáiseté Jesucristo yàanàaca aléi èeri irìculé, wía judíoca càmitaté yéewa weebáidacani iwasàacáténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Yáí tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalicuíse ichùullacaté wía cachàinírì iyú, idacùacaté wía nacáí iyúwa presoíyéi, cabáyawanácáináté wía. Càité wàyaca, wía judíoca, àta Dios imàacacatalétaté wáallíacawa iwàwacutáanáté weebáidaca Jesucristo. ²⁴ Péemíacué comparación: Càasuírì asìali idèníaca yàasu wenàiwicawa icuèrica íiwacali yéenibewa. Càita nacáí yáí Moisés yàasu tàacáisica, càicáténide iyúwa Dios yàasu wenàiwica icuèricaté wía judíoca àta Cristo yàanàacatalétaté yéewanápiná mabáyawanáca Dios iicáca wía ìwalíise yáí weebáidáanáca Cristo. ²⁵ Quéwa Cristo idéca yàanàaca, íná weebáidaca itàacáí. Càmita quirínama profeta Moisés yàasu tàacáisi icùaca wía, càide iyúwa càasuírì yàasu wenàiwica càmita icùà íiwacali yéenibewa, béeyéicaalí nía. Néese Cristo icùaca wía siùcáisede. ²⁶ Yá nacáí Dios yéenibecuécá pía macáita, píacué càmíiyéica judío peebáidacáinácué Cristo Jesús itàacáí. Yá pìyacuécá abédanamata Cristo Jesús yáapicha. ²⁷ Bàaluité pibautizácuécawa píasáidacáténácué peebáidaca Cristo Jesús, yá pidàbacatécué pìyaca abédanamata Cristo yáapicha, pìyacuécá nacáí siùcade càide iyúwa Cristo íiwitáise iyáaná. ²⁸ Cáinináca Dios iicáca wía macáita abédanamata. Canácata wenàiwica Dios iiquéerica iyúwa áiba íiwitáaná judíonáí ícha, judíocaalí wía, càita nacáí càmíiyéicaalí judío wía, càita nacáí áibanáí yàasu wenàiwicacaalí wía, càita nacáí yèepunícaalíwa máiwacalináwaca wía, càita nacáí asianáicaalí wía, càita nacáí inanáicaalí wía, néese wàyacaalí abédanamata Cristo Jesús yáapicha, yá cayábaca Dios iicáca wía macáita abédanamata. ²⁹ Yá nacáí Cristo yàasunáicaalícué pía, yásí Dios iicácuécá pía iyúwa Abraham itaquénáinámi nacáí. Càipíná nacáí Dios imànicuécá piríwa yáí cayábéerica càide iyúwaté icàlidáanáté Abraham iríni cáimiétacanéeri iyú.

4

1-2 Siùcade nucàlidacué pirí comparación pialácaténacuéwa profeta Moisés yàasu tàacáisi ìwali, yáí áiba íiwitáanáca tàacáisi Jesucristo itàacái íicha. Cawinácaalí wenàiwica imàníyéica mamáalàacata càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná nawàwacáiná cayábaca Dios iicáca nía, càica níade iyúwa càasuíri líri idècunitàacá sùmàicani. Càmitàacá yéewa idènìaca yáaniri yàasu cawèníriwa. Iwàwacutá imànica càide iyúwa icuèrinánái íimáaná. Iná càicanide iyúwa nàasu wenàiwica íbaidéerica mawèníri iyú càiripináta. Quéwa yáí sùmài yáanirica idéca imàacaca abé èeripiná, béericatalépináta yáí írìca. Iná yéewa yàanàacaalí ùuculliri yàasu èeri, yásí namàacaca idènìaca yáaniri yàasu cawèníriwa. Yáí ùucullirica, càicanide iyúwa wía iyéeyéica abédanamata Jesucristo yáapicha. Wáaniri Dios idéca yàaca walí yáí cawènírica: Idéca iwasàaca wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa ìwalíse yáí weebáidáanáca Jesucristo. ³ Bàaluité càicuéca wíade iyúwa yáí sùmài nachùulièricaté. Wàyacaté càide iyúwa nàasu wenàiwica íbaidéeyéica mawèníri iyú càiripináta, demonionái idacùacáináte wáiwitáise bàaluité, níara báawéeyéica ángelca icuèyéica yàasu cáli chènuníiséeyéiwa, ichùulièyéica nacái èeri mìnánái íiwitáise càmíyéica yáalía Dios ìwali. ⁴ Quéwa Dios íináidacatéwa ibànùanápináté líriwa aléi èeri írìculé, íná yéenáíwaná yàanàacaalíté, yáté Dios ibànùaca líriwa imusúacaténáwa abéechúa inanái íicha. Judíosàiricaténi, íná imànicaté càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná, iyúwa nacái Dios itàacái íimáaná, yáí tàacáisi profeta Moisés itànèericaté ichùulìacaténá judiónái. ⁵ Dios ibànùacaté líriwa iwasàacaténá wía íicha yáí càulenéri tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliçuíse, wía judíoca. Càité Dios líri iwasàaca wía, iwasàacué nacái pía, Dios yeedácaténá wía macáita yéenibepináwa. Iná càmita iwàwacutá wamànica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná cayábáanápiná Dios iicáca wíatá. ⁶ Néese yáasáidacaténá Dios yéenibeca wía, yá Dios ibànùaca walí Espíritu Santo wawàwaliculé, yáí Espíritu Dios líri ibànùerica. Iná yéewa wáimaca Dios írí Espíritu Santo íiwitáise iyú: “¡Pía, Wáaniri, cáininéerica waicáca!” íná yéewa wáimaca. ⁷ Càita Dios isùmàireca pía, càmita quirínama demonio idacùca píiwitáise càmíicáiná nàasu wenàiwica pía quirínama, néese Dios líri idéca iwasàaca pía náicha. Siùcáisede Dios isùmàireca pía, íná Dios idéca nacái iwasàaca pía yàasu yùuwichàacáisi íichawa.

Pablo se preocupa por los creyentes

⁸ Píacué càmíyéica judío, bàaluité càmitacué pialíawa Dios ìwali, yáté càicuéca píade iyúwa demonio yàasu wenàiwica, demonionái idacùacáinácué píiwitáise, píacaténáté nacàaluíniná, níara cuwáináca, ípidenéeyéica diosnáí, bàaluitécáiná piyúunáidacuéca báisíiri Diosca nía. ⁹ Quéwacué siùcade pialíacuécawa Dios ìwali. Cayába cachàini núumaca Dios idéca iicácuéca pipualé queéchatécáwa imànicaténacué pirí cayábéeri. Iná ¿cánácué piwàwa pèepùacawa Dios íicha peebáidacaténá demonio itàacái àniwa, níái canápinéeyéica càmíyéicué yáalímá iyúudàaca pía? ¿Cánácué piwàwa pimàacaca nadacùaca píiwitáise àniwa? Pidàbacaalícué pimànica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná cayábáanápiná Dios iicácuéca pía, yásí càicuéca píade iyúwa wenàiwica iwàwéeyéica demonio nadacùaca íiwitáise. ¹⁰ Aibanái idéca ichìwáidacuéca pía, íná pidécuéca pidàbaca pimànica macái culto íiwitáaná càide iyúwa judiónái imàníiná sábadò írìcu, áiba èeri nacái, quéeri imanùbaca nacái, camuí imanùbaca nacái. Càitacué pimànica madécaná culto cayábáanápinácué máadáini Dios iicáca pía, piyúunáidacáinácué piwasáanápiná píawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha ìwalíse yáí pimáníináca culto. ¹¹ Iná máini achúmaca nuwàwa nuínáidacawa píwalicué cawàwanáta canáca iwèni yáí nuéwáidáanátecuéca pía. Peebáidacaalícué cachìwéeyéi yàasu tàacáisi, yásí canáca iwèni meedá yáí nuéwáidáanátecuéca pía.

¹² Píacué nuénánáca, nusutácué píicha wawàsi manuísíwata. Piyacué càide iyúwa nùyáaná. Càmita numàni mamáalàacata càulenéri wawàsi judiónái imànírica cayábáanápiná náapicha Dios. Néese nuíbàaca nuwàwawa abéerita Jesucristo iwéré iwasàacaténá núa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha càide iyúwacué píbàanáte piwàwawa

Jesucristo iwéré peebáidacaalítécué itàacái quéechatécáwa. Bàaluité nùyacaalítécué piápicha, càmítaté pimàni nulí báawéeri. ¹³ Píaliacuéwa nùuwichàacatéwa uláicái iyú quéechatécáwa nucàlidacaalítécué pirí yái tàacáisi ímérica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ¹⁴ Yái nùuwichàanácawa uláicái iyú yáalimáidacatécué iicáwa pía báawáanápínaté piicáca núa, nùasu tàacáisi nacái, máinicáiná báawaca yái uláicáica. Quéwacué càmítaté báawa piicáca núa uláicái ìwallise. Càmítaté nacái piúca píchawa núa, néese pitàidacatécué núa cayábéeri iyú, peedacatécué núa pìataléwa càide iyúwa idéca nacáicaalí Dios yàasu ángel yàanàaca pìatalécué; ;pimànicatécué nulí cayábéeri càide iyúwa idéca nacáicaalí Jesucristo yàanàaca pìatalécué! ¹⁵ ¿Cánacué càmíta casímái piwàwa núapicha càide iyúwaté quéechatécáwa? Núalimácué nucàlidaca piináwaná ìwali cayábéeri iyú máinicuéca piwàwacaté piyúdàaca núa, ínáté píalimácaalícué pimusúadaca pituíwa pimàacacatenácué nutuúpinátáni, yá pimànicatécué càiritá. ¹⁶ Quéwa siúcade nuínáidacawa cawàwanátacué piicáca núa càide iyúwa piùwidewa, ìwallise yái nucàlidáanacatécué pirí báisíiri tàacáisi.

¹⁷ Níara cachìwéeyéica nàacué picàaluíniná, namànicuéca pirí máini cayábéeri iyú nacái cáininacatenácué piicáca núa, quéwa càmítacué nawàwa pirí cayábéeri. Nawàwacué báawaca piicáca wía piicacatenácué níata cáimiétaquéri iyú. ¹⁸ Cayábaca nuémíaca áibanái iináwaná ìwali namànicaalícué pirí cayábéeri nawàwacáiná nayúudàacuéca pía. Cayábaca nacái namànicaalícué pirí cayábéeri càiripináta, càmíirita abéta nùyacatáitacué piápicha. ¹⁹ Píacué cáininéeyéica nuicáca càide iyúwa nuénibewa, máinicué achúmaca nuínáidacawa nuwàwawa piwalicué àniwa càide iyúwa achúmáaná inanái iwàwa ùuwichàacaalíwa cáiwíiri iyú umusúadacatená iicá èeri. Yá nùuwichàapínáwa nuwàwalicúisewa mamáalàacata àta peebáidacataléta Cristo itàacái tàì ímérii iyú pidèniacatenácué Cristo íiwitáise manuísíwata. ²⁰ ;Máinicué nuwàwaca nùyaca piápicha siúcade nutàanicatenácué piápicha éeréeri iyúta, càmíicáiná núalía cayába càinácaalícué iwàwacutáaná nùumaca pirí!

El ejemplo de Agar y Sara

²¹ Picàlidacué nulí abéeri wawàsi, píacué càmíiyéica judío iwàwéeyéica idacùaca íiwitáisewa pimànicatenácué càide iyúwa càulenéri tàacáisi ímáaná, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté ichùuliacatenáté judíonái. Báisícaalícué piwàwa pimànica càide iyúwa yái tàacáisi ímáaná Dios iwasàanápínacué pía yàasu yùuwichàacáisi íichawa, néese ¿cánacué càmítacá péewáidawa ìwali cayábéeri iyú píaliacatenácuéwa càinácaalí ímáaná? ²² Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté íimaca: Abraham idèniacaté ínuwa idàbáanéechúa ípidenéechúaca Sara, càmíichúaca yàasu wenàiwica. Idèniacaté nacái ínuwa ípidenéechúa Agar, úái Sara yàasu wenàiwicaca íbaidéechúaca nalí mawèníiri iyú càiripináta. Abraham idèniacaté ìiriwa Ismael Agar yáapicha. Idèniacaté nacái ìiriwa Isaac Sara yáapicha. ²³ Uái Agarca, nàasu wenàiwica íbaidéechúaca nalí, udéericucaté, néese umusúadaca iicá èeri càide iyúwa macái èeri mìnánái imàníiná. Quéwa úái Saraca, càmíichúataté nàasu wenàiwica, umusúadacaté iicá èeri Dios imànicáinaté yái càmíirica wenàiwica idé imànica, càmíicáinaté yáalimá Sara udéericu, quéwa Dios ichàiniadacaté úa udèniacatená uíriwa Abraham yáapicha càide iyúwaté Dios icàlidáaná Abraham írini quéechatécáwa, cáimíetacanéeri iyú. ²⁴ Yái tàacáisi pucháiba inanái ìwalírica yáasáidaca walí comparación. Níai pucháiba inanáica ímáanáca càicanide iyúwa pucháiba wawàsi Dios imàníricaté wenàiwicanái yáapicha yàasu wenàiwicacatenáté núa. Abéeri wawàsi yácata yái Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté ichùuliacatená israelitanái nàyamáacaalítéwa mawíénita manuíri dúli íri ípidenéeri Sinaí, Dios imànicatáicaté náapicha wawàsi icùanaté núa. Yái Moisés yàasu tàacásica, càicanide iyúwa Agar, úái nàasu wenàiwica íbaidéechúacaté mawèníiri iyú càiripináta. Péemíacué comparación: Macái sùmái ímusuéricatéwa nàasu wenàiwica íicha iwàwacutácaté íbaidaca yáatúa íiwacali íriwa mawèníiri iyú càiripináta. Càita nacái cawinácaalí wenàiwica iwàwéeyéica ísímáidaca Dios ìwallise yái namànínáca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná, càica níade iyúwa áibanái yàasu wenàiwica

libaidéeyéica mawèníri iyú càiripináta. ²⁵ Iná Agar ímáanáca càicanide iyúwa Sinaí yàasu manuíri dúli, iyéerica Arabia yàasu cáli ínata. Siúcade Jerusalén iyacàlená mìnanaí càmiyéi yeebáida Jesucristo itàacái càica níade iyúwa Agar yéenibe, úái nàasu wenàiwica libaidéechúacaté mawèníri iyú càiripináta, níacáiná judíonái namànica mamáalàacata càide iyúwa bàaluisàimi tàacáisi ímáaná Moisés itànèericaté ichùullacaténa israelitanái, quéwa canácatáita náalimá càì nawasàaca níawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ²⁶ Quéwa úái Saraca, càmiíchúataté nàasu wenàiwica, ímáanáca càicanide iyúwa wàyacàlepiná chènuníiséeri ípidenácataléca wàlisài Jerusalén, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Canácata idacuèri wía iyúwa nàasu wenàiwica libaidéeyéica mawèníri iyú càiripináta, Jesucristocáiná idéca iwasàaca wía ícha yái càulenéeri tàacáisica Moisés ichùulièricaté iyú israelitanái. ²⁷ Wáaliacawa wadèniaca wàyacàlepináwa yái Jerusalén iyacàlená chènuníiséerica, yácáiná áiba profeta itànàacaté comparación Jerusalén ìwali Dios inùmalicuise. Càica ímáanáca yái comparaciónca: Píacué Jerusalén iyacàlená chènuníiséeri mìnanaíca. Aibanái iicácuéca pía iyúwa máisibáanata meedá càide iyúwa abéechúa inanái càmiíchúa yáalimá idèniaca yéenibewa. Quéwa, siúcade casíimáicué piwàwa manuísíwata, pimáidacué casíimáiri iyú nacái. Manùbapínacué pía náicha níara imàníiyéica mamáalàacata càide iyúwa profeta Moisés yàasu tàacáisi bàaluisàimi ímáaná cayábáanápíná Dios iicáca nía, càica ímáanáca yái comparaciónca. ²⁸ Píacué nuénánáica, càicuéca píade iyúwa Abraham ìiri ípidenéericaté Isaac. Píatacué Dios iiquéeyéica iyúwa Abraham itaquénáinámi. Píatacué Dios icàlidéeyéicaté ìwali Abraham irí itaquénáinápinaté nía, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ²⁹ Quéwa siúcade áibanái judío càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái namànica walí báawéeri càide iyúwa Agar ìiri Ismael imàníináté báawéeri Sara ìiri irí, ípidenéericaté Isaac. Yái Ismael imusúacaté iicá èeri càide iyúwa macái èeri mìnanaí iyáaná, quéwa Espíritu Santo imànicaté yái càmirica wenàiwica idé imànica yéewacáténaté Isaac imusúa iicá èeri. Càita nacái Espíritu Santo idéca imàacaca Dios yéenibeca wía. Yá nacái judíonái imàníiyéica mamáalàacata càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi bàaluisàimi ímáaná nàuwichàidaca wía. ³⁰ Dios ímacaté Abraham irí bàaluité: “Pichùulla píchawa úái Agarca, piasu wenàiwicaca libaidéechúaca piri mawèníri iyú; pibànua úapicha uiri nacái, nàacáténáwa déeculé pícha; canáciná yéewanápiná libaidéechúa piri uiri yeedáca piasumi yáapicha yái píiri Isaac, pidènièrica píinu Sara yáapichawa, úái càmiíchúaca íbaida mawèníri iyú càiripináta”, càité ímaca. ³¹ Iná píacué nuénánáica, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càmita càì wíade iyúwa Agar yéenibe, libaidéeyéipínaté mawèníri iyú càiripináta càide iyúwa áibanái yàasu wenàiwica meedá. Càmita iwàwacutá wamànica mamáalàacata càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi bàaluisàimi ímáaná. Néese càica wíade iyúwa Sara yéenibe, úái càmiíchúacaté áibanái yàasu wenàiwica, Jesucristocáiná idéca iwasàaca wía, yéewacáténá Dios yéenibeca wía.

5

Firmes en la libertad

¹ Cristo idéca iwasàaca wía ícha yái càulenéeri tàacáisica profeta Moisés ichùulièricaté iyú israelitanái. Iná càmita iwàwacutá wamànica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná cayábáanápíná wáapicha Dios Cristo yéetácáinatéwa wáichawalíná wabáyawaná ìwalíse iwasàacáténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Iná cachànicué píiwitáise pèepunícaténácuéwa macàaluíninawaca. Aibanái iwàwa idacuacuéca píiwitáise àniwa iyúwa nàasu wenàiwica iwàwacutéeyéica íbaidaca cachàini mawèníri iyú càiripináta. Náimaca iwàwacutáanáscuécú pimànica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi bàaluisàimi ímáaná cayábáanápíná Dios iicácuéca pía. Picácué peebá nachíwa.

² Péemiacué nulí cayába. Núa Pablo núumacué piri, píacué càmiyéica judío, pimàacacaalícué cachíwéeyéi namànicuécú piri circuncisión piwasàanápínacué píawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, néese càmitanica Cristo iwasàacué píawa. ³ Nuwàwa

nucàlidacuéca pirí àniwani: áibacaalí asìali imàacacaalí namànica irí circuncisión cayábáanápíná Dios iicácani, yásí iwàwacutáca imànica macáita machacànìiri iyú càide iyúwa Moisés ichùullianaté israelitanái. ⁴ Píacué iwàwéeyéica mabáyawanáca Dios iicáca pía ìwalíse yái pimàninácuéca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná. Péemiacué cayába: Pidécuéca piwènúadaca píiwitáisewa Cristo ícha, piúcacáinácué píichawani, yái cayábéerica Dios iwàwéericuéca imànica pirí. ⁵ Quéwa wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, Espíritu Santo imàacaca wáalíacawa, imàaca nacái weebáidaca mabáyawanáanáca Dios iicáca wía. ⁶ Wía iyéeyéica abédanamata Cristo Jesús yáapicha, canáta iwèni Dios irí áibanái imànicaalí walí circuncisión, càita nacái càmicaalí namàni walí circuncisión. Abéerita iwàwacutá weebáidaca Jesucristo itàacái. Báisícaalí weebáidaca, yásí wamànìpiná áibanái irí cayábéeri cáininéeri iyú.

⁷ Quéchatécáwa peebáidacatécué cayába. ¿Cánácué pimàaca áibanái cachìwéeyéi iwènúadaca píiwitáise ícha yái báisìiri tàacáisica? ⁸ Càmirita Dios yái imèniadéericuéca pía; néese Dios idéca imáidacuéca pía iwasàacaténácué pía ícha yái càulenéeri wawàsica. ⁹ Aiba comparación ímaca: “Nèewìadacaalí achúmanamata levadura íbesi yèewi, yásí levadura imàacaca macáita íbesi inísàacawa”, càì ímaca. Càita nacái pimàacacaalícué áiba wenàiwica yéewáidacuéca pía cachìwéeri tàacáisi iyú, yásí mesúnamáita macáita piméeràapínácuécawa báisìiri tàacáisi ícha. ¹⁰ Quéwa manuíca nuínáidacawa nuwàwawa Wáiwacali ìwali càminápinácué píináidawa áibalé ícha yái nuínáidáanácawa. Núalía nacáiwá Dios yùuwichàidáanápíná abédanama macáita cawinácaalí imèniadéericuéca pía cachìwéeri tàacáisi iyú.

¹¹ Píacué nuénánáica píalíacuéwa cayába càmita nuchùulia wenàiwica namànìinápíná nalíwa circuncisión cayábáanápíná Dios iicáca nía. Nucàlidacaalí mamáalàacata nalítáni, yásí judíonái càmita nàuwichàida mamáalàacata nùatá nùasu tàacáisi ìwalísewa, níacáiná judíoca nawàwaca macáita namànica circuncisión, náimacáiná càmitasa cayába Dios iicáca wenàiwica càmiyéica imàni circuncisión. Quéwa báawaca meedá judíonái iicáca nucàlidáaná Cristo ìwali yéetáanátéwa cruz ìwali wáichawalíná iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ¹² Quéwa níara imèniadéeyéicuéca pía cachìwéeri tàacáisi iyú pimàacacaténácué namànica pirí circuncisión cayábáanápíná Dios iicáca pía, néese ¿cáná càmita nèepùawa píichacué náiriadacaténá naináwatá? Báawacáiná Dios iicáca yái nachùullianácuéca pimànica circuncisión, píacué càmiyéica judío.

¹³ Néeni píacué nuénánáica, Dios idéca imáidacuéca pía iwasàacaténácué pía yéewanápinácué pèepunícawa matuíbanáiri iyú. Càmitacué iwàwacutá pimànica càide iyúwa càulenéeri tàacáisi ímáaná Moisés itànèericaté, quéwa picácué pimàni máiwitáiseeri iyú meedá càide iyúwa píiwitáise bàaluisàimi iwàwáaná imànica mamáalàacata. Néese piyúudàayacacuéwa píasáidacaténácué cáinináca piicáyacacawa. ¹⁴ Macáita tàacáisi Moisés itànèericaté Dios inùmalícuise ímáanáca abéerita wawàsi. Càì ímaca yái abéerita ichùullacanásica máinìiri iwàwacutáca weebáidaca: “Cáininá piicáca áibanái wenàiwica, càide iyúwa cáinináaná piicáca píawawa”, càì ímaca. ¹⁵ Picácué picuísáyacawa, càita nacái picácué pitàaní báawéeri iyú piríwáaca càide iyúwa cuwèesiná yaamíayacacaalíwa, nayáayacaca nacáiwá. Pimànicaalícué càiri báawéeri, néese càmitacué quirínama cáinináca piicáyacacawa, yá nacái càmitacué quirínama peebáida Cristo itàacái.

Los deseos humanos y la vida por el Espíritu

¹⁶ Iná núumacué pirí: Píyacué càide iyúwa Espíritu Santo ichùullianácué pía. Picácué pimàni càide iyúwa píiwitáise bàaluisàimi iwàwáanácué pimànica píbayawanáwa. ¹⁷ Yáciná wáiwitáise bàaluisàimi yùuwideca imànica Espíritu Santo. Càita nacái Espíritu Santo yùuwideca imànica wáiwitáise bàaluisàimi iwàwéerica wamànica wabayawanáwa. Yá máiní nàuwidéyacacawa náipunitawáaca íná càulenácuéca pimànica cayábéeri càide iyúwa piwàwáaná. ¹⁸ Quéwa Espíritu Santo icùacaalícué píiwitáise, néese càmita yéewa Moisés

yàasu tàacáisi bàaluisàimi icháawàacuéca pibáyawaná, pimànicáinácué cayábéeri càide iyúwa Dios ichùullaná.

¹⁹ Macáita wáaliacawa càinácaalí iyú namànica níara yèepuníyécawa càide iyúwa náiwitáise bàaluisàimi cabáyawanéeri ichùullaná nía: Naimáca áiba yáapicha cà míichúaca náinusíwa, cà míirica nacái nanìrisíwa; namàni nacái nainá iyúwa casaqueéri wawàsi cà míirica Dios ibatàa wenàiwica imànica; namànica macái báawéeri íiwitáaná máaléquéeri iyú, mabáiníri iyú áibanái yàacuésemi. ²⁰ Nàaca cuwáinái yéenáiwana icàaluíná, níái ídoloca; namàni nacái namàliyéidewa namáidacaténá demonionái iyúudàanápíná nía; nàuwidéyacacawa náipunitawáaca. Nacuísáyacacawa; báawaca naicáyacacawa nàasu cawèníri ìwalisewáaca. Ráunamáita calúaca nía. Namànica macái wawàsi nalípináwa meedá; càmita nawàwa abédanaméeri náiwitáise áibanái yáapicha; naseríaca náichawáaca. ²¹ Nawàwa needáca nàasupínáwa áibanái wenàiwica yàasu; nanúaca wenàiwica; icàméeyéi nacái; camùnica nía, iyéeyéica máini manuí iyáacaléwa; yá namànica macái báawéeri íiwitáaná. Càita nùalàacuéca pía siùca àniwade càide iyúwaté nucàlidáanácué pírí bàaluité: Macái wenàiwica imàníyéica iyaca ibáyawanáwa càì mamáalàacata, canáca yéewanápiná nawàlucacawa Dios iyacàle irìculé Dios icùacataléca macáita chènuniré.

²² Quéwa Espíritu Santo icùacaalí wáiwitáise, yásí cáinináca waicáca áibanái; cayábaca nacái wawàwa; matuíbanáca nacái wáiwitáise; wàidenlaca nacái wàuwichàanáwa matuíbanáiri iyú áibanái imànicaalí walí báawéeri; cayábaca nacái wáiwitáise; wamàni nacái áibanái írì cayábéeri; wamànica macáita machacàníri iyú yéewanápiná manuíca áibanái íináidacawa iwàwawa wàwali. ²³ Espíritu Santo icùacaalí wáiwitáise, yá càmita cáimacái waicá wíawawa áibanái íicha; wacùca nacái wíawawa ipíchaná wamànica wabáyawanáwa. Iná wamàacacaalí Espíritu Santo icùaca wáiwitáise, yásí wamànica wàyaca càide iyúwa Dios itàacái ichùullaná wía. ²⁴ Càide iyúwaté natàtàná Jesucristo cruz ìwali, càita nacái wía Jesucristo yàasunáca, wadéca wawènúacawa wáiwitáise bàaluisàimi íichawa, càide iyúwa wadéca nacáicaalí watàtaca wáiwitáise bàaluisàimiwa cruz ìwali yéetácaténáwa, macáita yái wabáyawanáca wawàwéerica wamànica. Càita iwàwacutá waicáca wíawawa iyúwa yéetéeyéimiwa cà míiyéica yáalimá imànica ibáyawanáwa, ipíchaná wamànica wabáyawanáwa. ²⁵ Espíritu Santo idéca yàaca wacáuca wàlisài cà míirica imáalàawa, iná iwàwacutá wamàacaca Espíritu Santo icùaca wáiwitáise wamànicaténá càide iyúwa ichùullaná wía.

²⁶ Picácué cáimacái waicáca wíawawa áibanái íicha. Picácué nacái wáalimáidaca waicá wíawáaca calúanápiná wamànyacacawa. Picácué nacái báawa waicáyacacawa wàasu cawèníri ìwalisewáaca.

6

Ayúdense unos a otros

¹ Píacué nuénánáca, píalíacaalíwa abéeri péená idéca imànica isicúata ibáyawanáwa, néese abénaméeyéi pèewi Espíritu Santo icuèyéica íiwitáise níata iwàwacutá iyúudàacani iwènúadacaténá íiwitáisewa Dios írìpiná àniwa, nàalàacani nacái imàacáanápíná íichawa ibáyawanáwa. Quéwa iwàwacutácué píalàacani éeréeri iyú. Píicácué píichawa cayába nacái ipíchaná Satanás yáalimáidacuéca pía nacái pimàníinápínácuéca pibáyawanáwa. ² Piyúudàayacacuéwa piwènúadánápíná píiwitáisewa Dios írìpiná àniwa pibáyawaná íichacuéwa. Càipínácué pimànica càide iyúwaté Cristo ichùullaná wía, wía yeebáidéeyéica itàacái.

³ Picácué cachàini waicáca wíawawa áibanái íicha, wíacáiná èeri mìnánái, càmita báisi cachànica wía. Cáimacáicaalí waicáca wíawawa áibanái íicha, yásí wachìwáidacáita wíawawa meedá. ⁴ Macáitacué iwàwacutá píináidacawa piwàwalicúisewa ìwali yái pimàníricuéca asáisi cayábacaalíni. Néese cayábacaalíni, yásí yáalimácué casímáica pía piwàwalicúisewa ìwali yái pimànírica. Iwàwacutácué càmita cáimacái píicáca píawawa áibanái íicha.

⁵ Macáicáiná wía èeri mìnánáica áibaalí wawàwaca wamànica wabáyawanáwa, canácáiná mabáyawanéeri cháí èeri irìcu.

⁶ Cawinácaalícué yéewáida pía iyú yái Dios itàacái ímérica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, piàcué yàasupiná macái piasu yéenáwa cayábéeri íiwitáaná imanùbaca piàcaténácué iwèni.

⁷ Abénaméeyéi cachìwéeyéi náimaca càmítasa yéewa Dios iicáca yái pimàníricuéca, càmítasa nacái yùuwichàidapínácué píawa pibáyawaná ìwaliwa. Quéwa nachìwa meedá. Picácué peebá nali. Càmítacué yéewa pìchìwáidaca Dios, piicáanícáténácáita iquíniná meedá. Péemiacué comparación: Aiba ibànacaalí bànacalé ími, yásí yeedáca yái bànacalé íiwitáaná iyacanáca yàasu èeri irìcu. Càita nacái, càinácaalícué pimànica, yásí Dios yàapínácué piwèni. ⁸ Cawinácaalí imàníríca ibáyawanáwa càide iyúwa íiwitáise cabáyawanéeri iwàwáaná, yéetápinácawa yùuwichàacáténáwa càiripináta. Quéwa cawinácaalí imàníríca càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná, yeedápináca iríwa icáucawa càmíiri imáalàawa Espíritu Santo yèeripínaca irí. ⁹ Iná iwàwacutá càmita waméyáawa wamànica cayábéeri, yácáiná càmicaalí waméyáawa wamànica cayábéeri, yásí Dios yàapíná walí wàasu cawèníriwa áibaalípiná yéenáiwaná yàanàacatalépináca. ¹⁰ Iná chácátáinápinácaalí wáalimáca wamànica cayábéeri, iwàwacutá wamànica cayábéeri macái iríta, cachàiníwanái nacái nali waiquéeyéica iyúwa wéenánáisiwawa neebáidacáiná Jesucristo itàacái.

Advertencias y saludos finales

¹¹ ¡Piicácué yái manuíri letra nutànèericuéca pirí siùcade nutànàacáténácué pirí yái achúmèerína tàacáisica nucáapi iyúwa! ¹² Níara ichùulièyéica pimàníinápinácué piríwa circuncisión nacàlidaca càiri cachìwéeri tàacáisi cayábacáténácáita áibanái judíonái iicáca nía meedá. Càmita nawàwa judíonái yùuwichàidaca nía ìwalíse yái nacàlidáanáca tàacáisi ímérica Jesucristo yéetáanátéwa cruz ìwali wáichawalíná iwasàacáténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ¹³ Níara judíoca càmita namàni macáita càide iyúwa profeta Moisés yàasu tàacáisi ichùulláná judíonái imànica. Canácata yáalimérica imànica macáita machacàníiri iyú càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná. Nawàwacáita nacàlidaca naináwanáwa pìwalícué canùmaséeri iyú meedá; nawàwa nacàlidaca nachùulíacuécasa pía pimànicáténácué circuncisión áibanáicáténá yáalíacawa néewáidacalécuéca pía, níái cachìwéeyéica. ¹⁴ Quéwa càmita nuwàwa nucàlidaca nuináwanáwa canùmaséeri iyú. Néese nuwàwa nucàlidaca abéerita Wáiwacali Jesucristo iináwaná ìwali, yéetácatéwa cruz ìwali iwasàacáténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Cristo yéetácatéwa cruz ìwali nuíchawalíná, íná nuicáca núawawa nacái càide iyúwa wenàiwica yéetéericatéwa ícha macái wawàsi báawéerica èeri mìnánái iwàwéerica numànica. Canéeri nulí iwèni macáita yái báawéerica, càmita quirínama nuwàwa numàni cà. ¹⁵ Néese, wàyacaalí abédanamata Cristo Jesús yáapícha, yá canéeri walí iwèni wasèenái imànicaalí walí circuncisión, càita nacái càmicaalí namànité walí circuncisión. Abéerita cawènírica walí yái Dios iwàlisàidáanáca wáiwitáise, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ¹⁶ Nusutácué Dios ícha pirípinácué imàacáanápiná piyaca matuíbanáiri iyú, iicáanápinácué pipualé nacái, macáitacué pía yeebáidéeyéica càide iyúwa nucàlidáanácué piríni, macáitacué pía nacái Dios yàasu wenàiwicaca báisíiri iyú.

¹⁷ Siúcáisede càmita nuwàwa áibanái íimaca càmítasa Jesús ibànùa núa, nasàiwicacáténá nulí wawàsi. Yái cabèesi yáaminá nùwalíiséerica yáasáidaca amaléeri iyú nudéca nùuwichàacawa Jesús irípiná yàasu wenàiwicacáiná núa.

¹⁸ Píacué nuénánáica, nusutácué Wáiwacali Jesucristo ícha pirípinácué imànínápiná pirí cayábéeri mawèníiri iyú, macáitacué pía. Báisíta, amén.

EFESIOS

Saludo

¹ Núa Pablo, nubànùacué pirí cuyàluta, núa abéeri Jesucristo yàasu apóstol. Jesucristo ibànùaca núa nucàlidacaténá wenàiwicanái irí tàacáisi càide iyúwa Dios iwàwáaná, Dios imáidacáiná núa. Nubànùacué pirí cuyàluta, píacué Dios yàasu wenàiwicaca yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacái iyéeyéica Efeso iyacàlená irìcu. ² Nusutácué Wáaniri Dios ícha pirípinácué, Wáiwacali Jesucristo nacái namànínapínácué pirí cayábéeri mawèníri iyú, namàacáanápínácué nacái pìyaca matuíbanáita.

Bendiciones espirituales en Cristo

³ Wàacué Dios irí cayábéeri, yái Wáiwacali Jesucristo Yáanirica, Dioscáiná idéca imànica walí cayábéeri Cristo ìwalíse, yái wàyéerica abédanamata yáapicha, wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái. Dios idéca imànica walí macái cayábéeri íiwitáaná chènuníseeri iyúudèeripiná wáiwitáise, wàyacáiná abédanamata Cristo yáapicha. ⁴ Dios yeedácaté wía yàasu wenàiwicacaténá wía, ipíchawáiseté idàbaca èeri yáalíacáinatéwa Cristo yéetáanápínatéwa wáichawalíná. Dios yeedácaté wía imàacacaténá wàyaca yáapicha chènuniré, wáibaidacaténá nacái abéerita Dios irípiná mabáyawanéeri iyú Dios iicápiná. ⁵ Cáininácáinaté Dios iicáca wía èeri ipíchawáiseté, ínáté ínáidawa yeedáanápínaté wía iicácaténá wía iyúwa yéenibewa. Jesucristo yéetácatéwa wáichawalíná càide iyúwaté Dios ínáidáanátéwa. Iná Dios iicáca wía iyúwa yéenibewa. ⁶ Iná wàaca Dios irí cayábéeri mamáalàacata imànicáiná walí cayábéeri manuísíwata mawèníri iyú. Càité Dios imànica walí cayábéeri, imàacacaté Iiri yéetácawa wáichawalíná, yái Iirica cáininéerica Dios iicáca. ⁷ Cáininácáiná Dios iicáca wía, íná ibànùacaté Iiriwa yéetácaténátéwa wáichawalíná. Dios Iiri íiraná imusúacatéwa ícha cruz ìwali yéetácaalítéwa wáichawalíná, íná Dios idéca iwasàaca wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa, imàaca nacái iwàwawa wabáyawaná ícha, bàaluitécáiná Dios iwàwacaté imànica walí cayábéeri mawèníri iyú. Dios imànicáiná wenàiwicanái irí cayábéeri manuísíwata càníri imáalàawa. ⁸ Dios idéca yáasáidaca walí cáinináca iicáca wía. Wáalíacawa cáinináca iicáca wía imàacacáiná cáalíacáica wía wáalíacaténáwa macái wawàsi ìwali, yái iwàwacutéerica wáalíacawa ìwali wàyacaténá machacàníri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. ⁹ Dios imàaca nacái wáalíacawa yàasu cayábéeri ìwali, yái cayábéerica Dios iwàwéericaté imànica walí, cànírité wenàiwicanái yáalíawa ìwali quéechatécáwa. Dios ínáidacáinaté ibànùanápínaté Cristo aléi èeri irìculé imànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná. ¹⁰ Aibaalípiná Dios imànipiná càide iyúwaté ínáidáanáwa imànínapíná alétade yéenáiwana yàanàacatalépináta. Càipiná Dios imànica: Imàacapiná Cristo icùaca macáita iyéerica chènuniré, chá nacái èeri irìcu.

¹¹ Dios yeedácaté wía èeri ipíchawáiseté imàacacaténá wàyaca abédanamata Cristo yáapicha, wía yeebáidéeyéica itàacái, yéewanápiná weedáca walíwa yái cawènírica càide iyúwaté Dios ínáidáanáwa imàacáanápínaté walíni, yái Dios imànírira macái wawàsi machacàníri iyú, cayábéeri iyú nacái càide iyúwa iwàwáaná imànicani. ¹² Dios idéca càì imànica walí, wía judíoca, níái idàbáanéeyéicáwaca yeebáidaca Cristo ìwali yéewanápiná wàyaca machacàníri iyú cháì èeri irìcu, yéewacaténá áibanái canánama yàaca Dios irí cayábéeri ìwali yái manuírira cayábéerica Dios imànírira mawèníri iyú wenàiwicanái irí. ¹³ Píacué nacái càníryéica judío, bàaluité péemíacuéca yái báisíri tàacáisi icàlidéerica Cristo iwàwaca iwasàaca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, yá peebáidacatécué Cristo itàacái. Ináté Dios imàacacué pìyaca abédanamata Cristo yáapicha, Dios imàacacué nacái Espíritu Santo iwàlùacawa piwàwalículé càide iyúwaté Dios ímáaná, píalíacaténácuéwa Dios yàasunáica pía. ¹⁴ Espíritu Santo iyacáiná wawàwalícu íná yéewa wáalíacawa báisíri iyú Dios imàacáanápíná walí macáita yái cawènírica càide iyúwa icàlidáaná walíni, áiba

èeriwa idécanáami imáalàidaca iwasàaca wía, wía yàasunáica, yéewacaténa áibanái canánama yàapináca Dios irí cayábéeri ìwali yái cayábéeri manúrica Dios imàníríca mawèníri iyú wenàiwicanái irí.

Pablo pide a Dios que dé sabiduría a los creyentes

¹⁵ Nudéca nuémíacuéca piináwaná ìwali íná yéewa núaliacawa peebáidacuéca Wáiwacali Jesús itàacái. Nudéca nuémíaca nacái cáininácuéca piicáca macái Dios yàasu wenàiwicanái. ¹⁶ Iná nùaca Dios irí cayábéeri mamáalàacata pìwalicué. Yá nusutácué Dios ícha pirípinácué. ¹⁷ Nusutácué Dios ícha pirípinácué, yái Wáiwacali Jesucristo Icuèrináca, yái Wáaniri Dios cachàiníríca íiwitáise, icànéerica mèlumèluíri iyú. Nusutácué Dios ícha pirípinácué imàacáanápiná cáaliacáica pía Espíritu Santo yáaliacái iyú, píaliacaténcué péemíaca cayába càinácaalí íimáaná yái tàacáisica, píaliacaténcué nacái Dios ìwali cayábéeri iyú cachàiníwanái mamáalàacata. ¹⁸ Nusutácué Dios ícha pirípinácué amalacaténa imànica píiwitáise píaliacaténcuéwa ìwali yái cawènírica Dios imàaquéeripinácuéca pirí. Dios idéca imáidacuéca pía picùanápinácué imàacaca piríni, cawèníricáináni yái cayábéerica, manuísíwata nacái, áibaalícáiná Dios imàacapinácué pìyaca yáapicha chènuniré cáimiétacanéeri iyú manuísíwata, máini mèlumèluíri iyú nacái, píacué Dios yàasu wenàiwicaca. ¹⁹ Nusutácué nacái Dios ícha pirípinácué píaliacaténcuéwa Dios ichàini ìwali máini manuírí càmíri imáalàawa nacái, càmíri nacái yéewa wáalimáidacani, càinácaalí imanúica, yái ichàini manuíríca ìyéerica wawàwalícu, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Yái ichànica ìyéerica wawàwalícu, yácata Dios ichàini manuíríca Dios yáasáidéericaté cachàinírí iyú, manuísíwata nacái imichàidacaalíté Cristo yéetácáisi ícha. ²⁰ Dios imichàidacaté Cristo yéetácáisi ícha cachàinírí íiwitáise iyúwa, néeseté Dios imàacaca ichàini iyúwa Cristo yáawinacaténcuéwa Dios yéewápuwáise chènuniré icùacaténa macáita Dios yáapicha. Yácata Dios ichàini manuíríca ìyéerica wawàwalícu. ²¹ Dios imichàidacaté Cristo chènuniré, yá imàacacaté Cristo icùaca macái chànisi íiwitáaná, macái íiwitáisesi íiwitáaná nacái, macái nacuèrinánái íiwitáaná nacái, macái náiwacanáiná íiwitáaná nacái, macái wawàsi ìyéerica nacái. Siùcáisede Cristo icùaca macáita, icùapiná macáita nacái áibaalí iwàlisàidacaalípiná macáita. ²² Dios idéca imàacaca Cristo irí macái íiwitáisewa, Cristo icùacaténa macáita. Dios idéca nacái ibàlùadaca Cristo wáiwitápupiná icùacaténa wía macáita, wía yeebáidéeyéica itàacái. ²³ Wíacáiná yeebáidéeyéica Cristo itàacái, càica wíade iyúwa Cristo iiná cháí èeri irícu, wáiwitápucáináni yái Cristoca, yái icuèrica macáita, ìyaca macáita nacái, yáaliméeri nacái imànica macáita càide iyúwa iwàwáaná.

2

Salvos por el amor de Dios

¹ Bàaluité piyacatécué iyúwa yéetéeyéimiwa pibáyawaná ìwalísewa piúcacáinácuéwa Dios ícha. ² Pèepunicatécuéwa pibáyawaná yáapichawa, pimànicáinátcué càide iyúwa èeri mìnánái imàníná, iyúwa nacái Satanás iwàwáaná, yái ichùulièrica demonionái ìyéeyéica cáuli irícu, ichùulièrica nacái èeri mìnánái íiwitáise càmíiyéica yeebáida Dios itàacái. ³ Càité wàyaca nacái macáita bàaluité, wía judíoca. Yá wamànicaté macáita càide iyúwaté wawàwáaná wamànica meedá macáita wawàsi Dios imáisanièrica wamànica. Wamànicaté wabáyawanáwa càide iyúwaté wáiwitáise cabáyawanéeri iwàwáaná, iyúwaté nacái wáináidáaná wamànínápiná. Báawacáinátcé wáiwitáise, ínáté iwàwacutáca Dios yùuwichàidaca wía manuísíwata, iyúwa áibanái èeri mìnánái canánama càmíiyéica judío. ⁴ Quéwa Dios iicacaté wapualé manuísíwata, yáté máini cáinináca iicáca wía. ⁵ Ewitaté wáyacáaníta càide iyúwa yéetéeyéimiwa, wáucacáinácuéwa Dios ícha wabáyawaná ìwalísewa, càicáaníta cáininacaté Dios iicáca wía. Ináté imàacacué wàyaca abédanamata Cristo yáapicha. Càité Dios yàaca wacáuca càmíri imáalàawa. Pidécuéca pimúsúacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha Dioscáiná imànicatécué pirí yái cayábéerica mawèníri iyú. ⁶ Wáyacáiná abédanamata Cristo Jesús yáapicha, yái imichèericatéwa yéetácáisi ícha, íná

Dios iicáca wía càide iyúwa idéca nacáicaalí Dios imichàidaca wía yéetácáisi ícha, Dioscáiná idéca yàaca wacáuca wàlisàì wàyacaténá machacànìiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Dios iicáca wía nacáì càide iyúwa wadéca nacáicaalí wáawinacawa Cristo Jesús yáapicha chènuniré wacùacaténá macáita Cristo yáapicha, yáì yáawinéericatéwa néré icùacaténá macáita. ⁷ Càita Dios idéca imànica walí yéewacaténá yáasáidaca càiripináta cáinináca iicáca wía manuísíwata èeri càmlìri imáalàawa, yáasáidacaténá nacáì imànínáca walí cayábèeri mawèníiri iyú Cristo Jesús yéetácáinatéwa wáichawalíná, yáì wàyéerica abédanamata yáapicha. ⁸ Dios idéca iwasàacuéca pía yàasu yùuwichàacáisi ícha, Dioscáiná imànicatécué pirí yáì cayábèerica mawèníiri iyú peebáidacáinatécué Cristo Jesús. Càmitacué pialimá píibaidaca ìwalínápiná peedácaténácué piríwani yáì iwasàanácuéca pía. Néese Dioscata yáì yèericuéca piríni mawèníiri iyú. ⁹ Canáca wáaliméeri wamànica Dios iwasàacaténá wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa, íná càmita yéewa canùmaséeca wía ìwali, cachànicaténá waicáca wíawawa áibanáì ícha. ¹⁰ Yácáiná Dioscata yáì idàbèerica wía wàlisàì iyú wàyacaténá abédanamata Cristo Jesús yáapicha yéewanápiná wamànica cayábèeri càide iyúwaté Dios ínáidáanáwa bàaluité wàwali wamànínápinaté cayábèeri.

La paz que tenemos por medio de Cristo

¹¹ Iná piwàwalicué càinácaalíté piyáaná bàaluité. Càmitacué judío pía íná judiónáì náimacuéca pìwali “càmíiyéì imàni circuncisión”, níacáiná judiónáì namànica circuncisión aslanáì íimami ìwali. Yá náimaca nalíwáaca “wía imàníiyéica circuncisión”, náimaca. Iná báawaca judiónáì iicáca càmlíiyéì judío iyúwa casaquèeyéì Dios ícha. ¹² Piwàwalicué càinácaalíté piyáaná: Bàaluité càmitacué píalíawa Cristo ìwali. Càmitacué Israel itaquénáinámi yéená pía. Càmitacué Dios imànité píapicha wawàsi imànicaténaté pirí cayábèeri càide iyúwaté imàníná wawàsi israelitanáì yáapicha. Piyacatécué cháì èeri irícu canéeyéitaté icuèriná Dios, càmitaté nacáì píalíawa Dios ìwali. Canátatécué pirí abèeri iyúudèripinácué pía. ¹³ Quéwa Cristo Jesús íiraná imusúacatéwa ícha cruz ìwali, yáté yéetácawa wáichawalíná. Inácué siúcáisede piyaca abédanamata Cristo Jesús yáapicha. Píacué càmlíiyéica judío, iyéeyéicaté iyúwa yúuquéeyéiwa Dios ícha, Dios idéca imawiénidacuéca iríwa pía, Cristo Jesús yéetácáinatéwa píichawalínácué. ¹⁴ Cristo imàacaca abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca, wía yeebáidéeyéica itàacáì. Abéerita wenàiwica íiwitáaná imànica wía, wía judíoca, píacué nacáì càmlíiyéica judío. Cristo imáalàidacaté wáicha nacáì canánamani yáì wàuwidéyacáanáca wía càide iyúwa idéca nacáicaalí imáalàidaca manuíri iwáiná ìyéericaté bamuchúamibàa wáicha. ¹⁵ Cristo imáalàidacaté iiná iyúwani, yáì wàuwidéyacáanáca wía yéetácáinatéwa cruz ìwali. Bàaluitécáiná Dios ichùuliaca israelitanáì imànínápiná madécaná càulenéeri wawàsi masacàacaténaté Dios iicáca náiwitáise. Quéwa Cristo yéetácatéwa imáalàidacaténá ichàini, yáì tàacáisi bàaluisàimica, íná Cristo idéca iwasàaca macáì wenàiwicanáì. Yá imàacaca wàyaca càide iyúwa abéerita wenàiwica íiwitáaná wàlisàna, wía judíoca, píacué nacáì càmlíiyéica judío, wàyacaténá abédanamata Cristo yáapicha. Càité imàacaca abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca. ¹⁶ Cristo yéetácáinatéwa cruz ìwali, yá imáalàidacaté wàuwidéyacáanáwa, wía pucháiba íiwitáaná wenàiwicaca. Yá Cristo imàacaca cayábaca wáapicha Dios, yá idéca imàacaca abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca càide iyúwa abèeri wenàiwica.

¹⁷ Cristo yàanàacaté chènuníise icàlidacaténá walí macáita yáì cayábèeri tàacáisica wáalíacaténáwa càinácaalí yéewa cayábaca wáapicha Dios, píacué càmlíiyéica judío ìyéeyéicaté iyúwa yúuquéeyéiwa Dios ícha, wía nacáì judíoca, yáalíeyéicatéwa Dios iináwaná ìwali. ¹⁸ Cristo yéetácatéwa wáichawalíná, íná cayábaca wáapicha Wáaniri Dios, macáita wía, píacué nacáì, Espíritu Santo iyúudàacáiná wía macáita. ¹⁹ Iná càmitacué piya iyúwa canéeyéì yàasu cáli, iyúwa nacáì càmlíiyéì wéenanáì, píacué càmlíiyéica judío, néese piyacuéca wáapicha iyúwa wàasu cáli néeséeyéì, wía Dios yàasu wenàiwicaca, yá Dios yéenibecuéca pía wáapicha. ²⁰ Càicué pía wáapicha iyúwa capìi ibàluèricawa cachàiníiri íba ínata. Níara

apóstolca, profetanái nacái, càica níade iyúwa cachàiníri íba capìi ibàluèricawa íinata, nacàlidacáinaté tàacáisi Dios inùmalcuíse quèchatécáwa, yéewacaténa wenàiwicanái yeebáidaca Jesucristo itàacái. Yái Jesucristoca, càicanide iyúwa capìi yàasu íba cachàiníri náicha canánama, máiníri iwàwacutácawa capìi irípiná, Wáiwacalicáináni, yái Jesucristo wàyéerica abédanamata yáapicha. ²¹ Càide iyúwa wenàiwicanái ibàlùadacaalí íba icapèená, càita nacái macáita wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái iwàwacutá abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca macáita càide iyúwa wamànica nacáicaalí templo abéta Wáiwacali irípináwa, wàyacáiná abédanamata Cristo yáapicha. ²² Iná píacué iyéeyéica abédanamata Cristo yáapicha, abédanamacué píiwitáise píapichawáaca yéewanápinácué píyaca càide iyúwa templo Dios iyéerica irícu, Espíritu Santo iyacáinácué piwàwalícu.

3

Pablo encargado de llevar el evangelio a los no judíos

¹ Dios idéca imànicuéca pirí cayábéeri mawèníri iyú, píacué càmiyéica judío, íná yéewa presoca núa, núa Pablo, nucàlidacáiná Cristo Jesús itàacái càmiyéi judío irí. ² Núalíacawa pidécuéca péemíaca nuináwaná ìwali Dios imànínáté nulí cayábéeri mawèníri iyú ichùullianáté nucàlidáanápínácué pirí itàacái, píacué càmiyéica judío. ³ Dios idéca imàacaca núalíacawa càinácaalíté ínáidacawa imànínápiná, càmíiríté imàaca áibanái yáalía ìwali. Dios idéca imàacaca núalíacawa, yá nudéca nucàlidacuéca píriní maléenéeri cuyàluta irícu. ⁴ Piléecaalícuéni, yásí píalíacuéwa núalíacawa ìwali yái tàacáisi Dios ibèericaté áibanái íicha, Cristo yáasáidéerica nulí. ⁵ Bàalutíé Dios càmita imàaca wenàiwicanái yáalíacawa yái tàacáisi ìwali, quéwa Dios idéca imàacaca Espíritu Santo yáasáidaca nalíni, níái Dios yàasu apóstolca, profetanái nacái, icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmalcuíse siúcade. ⁶ Yácata tàacáisi ibàacanéeri: Níái càmiyéica judío, neebáidacaalí yái tàacáisi cayábéeri ímérica Cristo Jesús iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yá Dios imànipináca nalíwa cayábéeri manuísíwata abédanamata càide iyúwa imàníná cayábéeri judiónái irí, cawinácaalí yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacái, nàyacáiná iyúwa abéeri wenàiwica íiná, yái Cristo íináca, judiónái yáapicha, Dioscáiná idéca imànica wawàsi nacái càmiyéi judío yáapicha imànínápiná nalí cayábéeri nàyacaalí abédanamata Cristo Jesús yáapicha, càide iyúwa Dios imàníná cayábéeri judiónái irí.

⁷ Dios idéca imànica nulí càiri cayábéeri mawèníri iyú: Imàacaca nuíbaidaca irípiná nucàlidacaténá yái tàacáisica. Càité Dios imànica nulí cayábéeri mawèníri iyú, ichàiniadaca nacái núa íiwitáise cachàiníri iyúwa. ⁸ Núacata yái càmirica cachàini náicha canánama Dios yàasu wenàiwicaca, quéwa Dios idéca imànica nulí càiri cayábéeri mawèníri iyú: Imàacaca nucàlidaca cayábéeri tàacáisi càmiyéi judío irí, yái tàacáisi icàlidéerica walí máini cayábéerica Cristo íiwitáise, imàni nacái wenàiwica irí cayábéeri manuísíwata. Canácata wenàiwica yáaliméeri iputàaca yái cawènírica Cristo idènièrica, yá nacái cayábéeri manuírca Cristo imànírca wenàiwicanái irí. ⁹ Yácata Dios, yái idàbéericaté macáita, idéca ichùullaca nucàlidáanápíná macái wenàiwica irí càinácaalíté Dios ínáidacawa ibàacanéeri iyú bàalutésíwa, yái tàacáisi Dios ibèericaté bàalutésíwa. ¹⁰ Càité Dios imànica yéewanápiná macái ángel íiwacanánái iyéeyéica chènuniré, demonio íiwacanánái nacái icuèyéica yàasu cáliwa cáuli irícu, náalíacawa átata cayábéeri iyú máini cáalíacáica Dios áibanái íicha canánama imànicaténá macái íiwitáanáta càulenéeri wawàsi. Càí nadéca náalíacawa naicácáiná Dios imàacaca abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca, macáita wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ¹¹ Dios idéca imànica càide iyúwaté ínáidáanáwa bàalutésíwa èeri ipíchawáiseté. Yá Wáiwacali Jesucristo idéca imànica macáita cayábéeri iyú càide iyúwaté Dios iwàwáaná Wáiwacali imànica. ¹² Néese wàyacáiná abédanamata Cristo yáapicha, yá macàaluínináta wasutáca wíawawa Dios íicha wamawíenidacaténáni. Yá manuíca wáináidaca wawàwawa Dios ìwali wasutácaténá íicha weebáidacáiná Cristo itàacái. ¹³ Iná nusutácué píicha wawàsi manuísíwata

càmíinápínacué píináidáaniwa ìwalíse yái nùuwichàanácúecawa pìwalíse nucàlidacáináté pírícué Dios itàacái. Néese pichàiniadacué piwàwawa, yácáiná yái nùuwichàanácawa imàacaca áibanái iicácuéca pía cáimiétaquéri iyú.

El amor de Cristo

¹⁴ Iná nubàlùacawa nùulù ipùata iyúwa Wáaniri Dios irí nùacaténá icàaluíniná. ¹⁵ Macáita Dios yàasunái ìyéeyéica cháí èeri irícu, nía nacái ìyéeyéica chènuniré, Dios idéca idàbaca nía. ¹⁶ Yái Wáaniri Dios, máini cachàinica íiwitáise náicha canánama, icànéri nacái mèlumèlúri iyú mamáalàacata, imàniri nacái walí cayábéeri mawèniiri iyú càiripináta càmiiri imáalàawa. Nusutácué Wáaniri Dios íicha pírípínacué ichàiniadánápiná píiwitáise manuísíwata Espíritu Santo ichàini manuiri iyú. ¹⁷ Nusutácué Dios íicha pírípínacué imàacáanápiná peebáidaca Cristo itàacái yéewanápinacué Cristo iyaca piwàwalícu. Càipínacué cachàinica píiwitáise Cristo ìwali càide iyúwa manuiri àicu idèniacaalí ipìchuwa depuíwalé cáli irículé, cáininácaténacué piicáca Dios, áibanái nacái. ¹⁸ Yásí píalimácué píalíacawa náapicha macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Cristo itàacái cáinináca Cristo iicáca wía manuísíwata, bàaluitésíwa èeri ipíchawáiseté, àta siùca nacáide, càiripinátawa, càmiiri imáalàawa, yácáiná àta alénácaalí wàacawa, néréta nacái cáinináca Cristo iicáca wía. ¹⁹ Iná nusutácué Dios íicha pírípíná píalíacaténáwa cáinináca Cristo iicáca wía manuísíwata, máini manuiri íicha yái wáaliméerica wáalíacawa càinácaalí imanuíca. Càicué nusutáca píri Dios iyáanápinacué piwàwalícu manuísíwata icùacaténacué píiwitáise macáita, yái Dios máiniirica cayábaca náicha canánama.

²⁰ Siùcade, wàacué Dios irí cayábéeri, yái cachàiniirica íiwitáise náicha canánama, yáaliméerica imànica walí cayábéeri máinisíwata manuiri cachàiniwanái íicha yái wasutéerica, manuísíwata íicha nacái yái wáináidéericawa, yái Dios ichàiniadéerica wía ichàini iyúwa ìyéerica wawàwalícu. ²¹ ¡Wàacué Dios irí cayábéeri wía yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacái, ìyéeyéica abédanamata yáapicha! ¡Wàacué irí cayábéeri càiripináta èeri càmiiri imáalàawa! Báisíta, amén.

4

Unidos por el Espíritu

¹ Iná núaquéi presoíri nucàlidacáiná Wáiwacali itàacái, nusutácué píicha wawàsi manuísíwata piyáanápinacué machacàniiri iyú càide iyúwa iwàwacutáaná nàyaca cawinácaalí Dios imáidéeyéica yàasunápináwa, Dioscáiná idéca imáidacuéca pía. ² Picácué cáimacái piicáca píawawa áibanái íicha. Picácué calúa píiwitáise, néese iwàwacutácué casímáica píiwitáise áibanái yáapicha. Cáininácué piicáyacacawa pìidenàcaténacué piùwichàanáwa matuíbanáiri iyú áibanái imànicaalícué píri báawéeri. ³ Píalimáidacué macái pichàini iyúwa yéewanápinacué abédanamata píiwitáise píapichawáaca, càide iyúwacué Espíritu Santo iyúudáaná pía, yéewanápinacué piyaca matuíbanáiri iyú píapichawáaca iyúwa abéeri wenàiwica. ⁴ Weebáidacáiná Cristo Jesús itàacái, iná càica wíade iyúwa Cristo iiná, yái abéerita iináca ìyéerica cháí èeri irícu. Abéericata nacái yái Espíritu Santoca. Càita nacái Dios idéca imáidaca wía abédanamacaténá wáiwitáise wacúanápiná abéerita yái iwasàanápináca wíawa yàasu yùuwichàacáisi íichawa. ⁵ Iyaca walí abéerita Wáiwacali. Weebáidaca abéerita tàacáisi. Iyaca abéerita wabautizáanáwa. ⁶ Iyaca abéerita Dios, yái Wáanirica macáita, yái icuèrica wía macáita, iyúudèerica nacái wía macáita, ìyéerica nacái wawàwalícu macáita. ⁷ Quéwa Cristo idéca imàacaca walí wáalimáwanama cayábéeri chàinisi wamanùbaca nacáitawa, càide iyúwa iwàwáaná imàacaca walíni, wáibaidacaténá irípiná, wamànicaténá irí wáibaidacaléwa wáalimáwanama. ⁸ Iná càì íimaca yái Dios itàacáica áiba profeta itànèericaté Cristo ìwali:
 “Imichàacatéwa chènuniré, itéeri
 yáamiwáisewa yùuwidenáíwa,
 manùbéeyéi presoíyéica idacuèyéicawa.

Idéca yàaca cayábéeri chàinisi wenàiwicanáí irí náibaidacaténá irípiná”, ímaca yáí tàacáísica.

⁹ Néeni, ¿píalíasicué càinácaalí ímáanáquéí tàacáisi íméerica “Cristo imichàacatéwa”? Yá ímáanáca Cristo iwàlùacatéwa quéechatécáwa càliculli irìculé, infierno irìculé nacáí. ¹⁰ Yáí Cristo iricuèricatéwa, yácata imichèricaté nacáíwa chènuniré Dios yàatalé, yáí cáli chènuníserica náicha canánama, icùacaténá macáita Dios yáapicha, cáimiétacanéeri iyú, mèlumèluíri iyú nacáí. Càité Cristo imànica ipuniadacaténaté macáita íiwitáise iyúwa. Iná yéewa iyaca macáita, icùaca nacáí macáita depuúwalé náicha canánama àta chènuníse náicha canánama nacáí, yácáiná Dioscani yáí Cristoca. ¹¹ Cristo imàacacaté walí cayábéeri chàinisi wáalimáwanama wáibaidacaténá irípiná. Idéca imàacaca abénaméeyéí wéená apóstolnáipiná nía, ibànùacaténá nía madécaná yàcalé néré nacàlidacaténá iináwaná ìwali. Idéca imàacaca abénaméeyéí wéená profetanáipiná nía, icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmalicúise; Cristo imàacaca abénaméeyéí wéená icàlidaca yáí cayábéeri tàacáísica íméerica Cristo iwasàaca wenàiwicanáí Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha; Cristo idéca imàacaca abénaméeyéí wéená pastornáipiná nía nacùacaténá wenàiwica yeebáidéeyéica Cristo itàacáí abéeri yàcalé mìnanáí. Imàaca abénaméeyéí yéewáidaca wenàiwica Dios itàacáí iyú. ¹² Càita Cristo idéca ichàiniadaca wía, wía yàasu wenàiwicaca wáibaidacaténá irípiná, wayúudàacaténá áibanáí, wamichàidacaténá nacáí náiwitáise níái yeebáidéeyéica Cristo itàacáí, càiyéide iyúwa Cristo iiná cháí èeri irìcu. ¹³ Iwàwacutácué càí wamichàidaca wáiwitáisewáaca àta weebáidacataléta abédanama Dios Iiri itàacáí tàí íméeri iyú, àta nacáí wáalíacatalétawa Dios Iiri ìwali báisíiri iyú càide iyúwa íiwitáise iyáaná. Càipiná cachàini yàacawa wáiwitáise Cristo íiwitáise iyú iyúwa béeyéí wenàiwica àta wáalimáacataléta wàyaca machacàníiri iyú, cáalíacáiri iyú nacáí càide iyúwa Cristo iwàwáaná wàyaca. ¹⁴ Càicaalí wàyaca, néese càmita wèepunípináwa càide iyúwa sùmanáí iwènúadéeyéica ráunamáita íiwitáisewa madécaná yàawiría, càiyéide iyúwa ída cachàiníiri cáuli, màladàca nacáí iwatèeyéica. Càmita wamàacapiná macáí wàlisàí tàacáisi iméeràidaca wía Dios íicha càide iyúwa cáuli itécaalí cáli ichùmalé déeculé. Càmita wabatàapiná nachìwáidaca wía níara cachìwéeyéica imàníiyéica càide iyúwa cachìwéeri tàacáisi ímáaná. ¹⁵ Néese iwàwacutá cáinináca waicáca áibanáí wataánicaténá nalí éeréeri iyú wacàlidáanápiná nalí yáí báisíiri tàacáísica yéewanápiná wadàwinàidaca wáiwitáisewa Cristo íiwitáise iyú càide iyúwa béeyéí wamànicaténá càide iyúwa Cristo iwàwáaná, wáiwitápucáináni, wía yeebáidéeyéica itàacáí, càiyéide iyúwa Cristo iiná iyéerica cháí èeri irìcu. ¹⁶ Iná macáita wía yeebáidéeyéica Cristo itàacáí càiyéide iyúwa Cristo iiná, wàyaca abédanamata Cristo yáapicha, wáiwitápucáináni. Abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca càide iyúwa abéeri wenàiwica iiná. Yá nacáí cachàinicaalí macáí wéená íiwitáise Cristo ìwali, wáibaidacaalí cayába Cristo irípiná nacáí, yásí cachàinica wáiwitáise yàacawa macáita, wamichàida nacáí wáiwitáisewáaca cáininácaténá waicáyacacawa.

La nueva vida en Cristo

¹⁷ Yácata tàacáisi núméericuéca pirí, nuchùulièricuéca iyú pía nacáí Wáiwacali íipidená ìwali Wáiwacali ichùullacáinaté nucàlidáanápínacué piríni: Picácué píya quirínama càide iyúwa áibanáí iyáaná càimíiyéica yeebáida Dios itàacáí, imàníiyéí nacáí càide iyúwa ímáaná áiba íiwitáisesi canéerica iwèni. ¹⁸ Catáca meedá náiwitáise nabáyawaná ìwalíisewa. Canáca nacáuca wàlisàí càimíiri imáalàawa Dios yèerica wenàiwica irí, càmicáiná náalía Dios ìwali. Càmita náalía Dios ìwali matuúicáiná náiwitáise. ¹⁹ Dàalaca náiwitáise ichàbanamawa, càmita quirínama báica nía nabáyawaná ìwalíisewa, càmita nacáí achúma nawàwa ìwali. Càmita quirínama nánáidacawa napíchaléwa nabáyawaná ìwaliwa, nadéca namàacaca níawawa namànicaténá náapichawáaca máini báawéeri wawàsi nainá iyúwa áibanáí yàacuésemi, yá namànica casaquèeri wawàsi macáí íiwitáanáta máiwitáiséeri iyú nasíimáidáanápiná níawawa. ²⁰ Quéwa càmitatécué píalía Cristo ìwali píyáanápínacué meedá iyúwa nàyaná, níái càimíiyéica yáalíawa. ²¹ Núalíacawa pidécuéca péemíaca Cristo iináwaná ìwali, idéca nacáí

Cristo yéewáidacuéca pía pialíacaténácuéwa càirínácaalí yái báisíiri tàacáisica. ²² Piúcacué píchawa píiwitáise bàaluisàimiwa yái iyúwaté pìyáaná bàaluité, yái píiwitáise yáaséerimica. Bàaluité piwàwacatécué pimànica yái càmirica Dios ibatàa wenàiwica imànica, ínáté píiwitáise bàaluisàimi ichìwáidacatécué pía. ²³ Pimàacacué Dios iwàlisàidaca píiwitáise piwàwalicu. ²⁴ Piyacué píiwitáise wàlisài yáapichawa, yái píiwitáiseecuéca Dios idàbéericaté, Dios íiwitáise inacáiripiná pìyacaténácué machacàníiri iyú, mabáyawanéeri iyú nacái càide iyúwa báisíiri tàacáisi íimáaná.

²⁵ Iná picácué pitàaní pichìwawa áibanái irí. Néese pitàanicué báisíiri iyúta piríwáaca iwàwacutácáiná abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca wíacáiná canánama wáalimáwanama, abéeri Cristo iiná ìwalíséerica wía, yái Cristo iiná iyéerica cháí èeri irìcu.

²⁶ Calúacaalícué pía, picácué pimàni pibáyawanáwa, néese piúcacué píchawa pilúawa ipíchawáise èeri iwàlùacawa; pimàacacué caquialéta nacái piwàwawa íicha càirínácaalí báawéeri áibanái imàníiri pirí. ²⁷ Calúacaalícué pía déecuiri iyú, yásí màulenáca Satanás yáalimáidacuéca pía, pimànínápinácué pibáyawanáwa.

²⁸ Cawinácaalí péenácué cayéedéeri, iwàwacutá iyamáidaca iyéedùaca íibaidacaténá machacàníiri iyú icáapi iyúwa yéewanápiná idènìaca yàasuwa cayába iyúudàacaténá catúlécaneéyèi wenàiwica.

²⁹ Picácué pitàaní báawéeri wawàsi ìwali, néese pitàanicué cayábéeri wawàsi ìwali, càirínácaalí wawàsi iwàwacutéerica wenàiwicanái yéemlaca, abéerita yái wawàsi iyúudèeripináca wenàiwica yéemièyécuéca picàlidáaná, pimichàidacaténácué náiwitáise, yéewanápiná Dios imànica nalí cayábéeri mawèníiri iyú ìwalíise yái picàlidéericuéca nalí. ³⁰ Picácué pitàaní báawéeri wawàsi ìwali ipíchanácué achúmaca pimànica Espíritu Santo iwàwa, yái Dios mabáyawanéerica. Yái Espíritu Santoca idéca iwàlùacuécawa piwàwaliculé yáasáidacaténácué Dios yàasunáica pía. Càipiná Espíritu Santo imànica èeri imáalàacaalípináwa, Dios iwasàacaalípinácué píawa macái yùuwichàacáisi íicha.

³¹ Piúcacué píchawa yái báawáanáca piicáyacacuécawa. Piúcacué píchawa pilúawa. Picácué picuísáyacacawa, càita nacái picácué pitàaní áibanái ìwali báawéeri iyú; càita nacái piúcacué píchawa macáita píiwitáise báawéeriwa. ³² Néese cayábacué píiwitáise píapichawáaca, càita nacái catúlécanaácué piicáyacacawa, pimàacacué piwàwawa íicha càirínácaalí báawéeri péenásàiri imànírira pirí, càide iyúwa Dios imàacáanáaté iwàwawa wabáyawaná íicha Cristo yéetácáinatéwa wáichawalíná.

5

Como deben vivir los hijos de Dios

¹ Píacué Dios yéenibeca, cáininéeyéica Dios iicáca, pìyacué càide iyúwa Dios iyáaná. ² Cáininácué piicáyacawa, càita nacái cáininácué piicáca Dios, áibanái nacái, càide iyúwaté cáinináaná Cristo iicáca wía, yá imàacacaté ícaucawa yéetácáténátéwa wáichawalíná iyúwa sacrificio. Yá casímáicaté Dios iicáca Cristo cáininácáinaté Cristo iicáca wía imàacáanápinaté ícaucawa wáichawalíná. Dios iicáca Cristo yéetáanáwa iyúwa cayábéeri ofrenda, sacrificio nacái neeméerica pumèníiri isàni yáapicha.

³ Píacué nuénánáica, Dios yàasunáicáinácué pía, íná iwàwacutácué canácatáita piimá áiba wenàiwica yáapicha càmirica pinìrisíwa, càmíchúaca nacái píinusíwa. Càita nacái iwàwacutácué canácatáita pimàni casaquèeri wawàsi piiná iyúwa, càita nacái picácué piwàwa pìasupináwa áibanái yàasu. ⁴ Picácué picàlida casaquèeri tàacáisi. Càita nacái picácué picàlida tàacáisi canéeri iwèni càide iyúwa máiwitáiséeyéi. Càita nacái picácué píicáaní casaquèeri tàacáisi ìwali. Macái tàacáisi casaquèeri, càmita iyúudàa wenàiwica. Néese, cayába cachàiníwanái píacaalícué Dios irí cayábéeri. ⁵ Dios imàacapiná walí cayábéeri cawènírira, wía Dios yéenibeca áiba èeriwa wawàlùacaalípináwa chènuniré, yái yàcalé Cristo icùacataléca macáita Dios yáapicha. Quéwa pialíacuéwa canácata néená iwàlùèeripináca néré, ibatàa abéeri néená piná, cawinácaalí càmiyéica yeebáida Cristo itàacái, nía nacái

iméeyéica áiba yáapicha camíríca nanírísíwa, camíchúaca nacái náinusíwa, nía nacái imàniyéica casaquèeri wawàsi iiná iyúwa, nía nacái iwàwéeyéica yàasupináwa áibanái yàasu, Dios iicácáiná nía iyúwa wenàiwica yèeyéica ídolo cuwáiná yéenáíwaná icàaluíniná cáininácáiná naicáca cawèníri wawàsi Dios ícha. ⁶ Picácué pibatàa áibanái ichìwáidaca pía cachìwéeri tàacáisi iyú pimànicáichacué càiri báawéeri máinicáiná báawaca Dios iicáca yái namàníríca, yásí yùuwichàida níawa manuísíwata, cawinácaalí camíyéica imàni càide iyúwa Dios ichùullaná. ⁷ Iná picácué piacawéerida wenàiwica imàniyéica càiri báawéeri.

⁸ Bàaluité piyacatécué catéeri píiwitáise yáapichawa, pimànicáinatécué pibáyawanáwa, quéwa siúcáisede piyacuéca amaléeri píiwitáise yáapichawa, piyacuéca nacái iyúwa camalási cháí èeri írìcu, piyacáinácué abédanamata Wáiwacali yáapicha, piásáidacáinácué nacái áibanái írì càinácaalí Dios íiwitáise iyaca. Iwàwacutácué piyaca càide iyúwa wenàiwica amaléeyéi íiwitáise, iyéeyéica mabáyawanéeri iyú càide iyúwa báisíri tàacáisi íimáaná. ⁹ Wèepunícaalíwa amaléeri wáiwitáise yáapichawa càide iyúwa Dios iwàwáaná wàyaca mabáyawanéeri iyú, yásí cayábéeri wáiwitáise, wàyaca nacái machacàníri iyú, wèepuní nacáíwa càide iyúwa báisíri tàacáisi íimáaná. ¹⁰ Píalimáidacué pimànica yái casímáirica Wáiwacali iicáca. ¹¹ Picácué pimàni pibáyawanáwa canéerica iwèni náapicha níara áibanái yèepuníyéicawa catéeri íiwitáise yáapichawa, camíyéica yáallíwa Dios ìwali, néese píalàacué nía náalícaténáwa báawaca Dios iicáca yái namàníríca. ¹² Iwàwacutácué píalàaca nía namàacáanápiná náichawa yái báawéerica namàníríca, máinicáiná báawacani yái namàníríca nainá iyúwa ibàacanéeri iyú áibanái ícha, íná báica natàaníca ìwali. ¹³ Quéwa píalàacaalícué nía Dios itàacái iyú, yásí náalíacawa namànica nàacawa nabáyawanáwa. ¹⁴ Iná càì íimaca áiba tàacáisi: “Pía yèepuníricawa íiwitáise catéeri yáapichawa, pimànicáiná pibáyawanáwa matuíbanáiri iyú Dios ícha, càica píade iyúwa wenàiwica íiméerica iyaca, iyúwa nacái yéetéerimiwa; íná iwàwacutá piwènúadaca píiwitáisewa pibáyawaná íchawa càide iyúwa wenàiwica icawàacaalíwa idapùle íchawa, iyúwa nacái yéetéerimiwa imichàacaalíwa yéetácáisi ícha, yásí amaláca Cristo imànica píiwitáise piyacaténá machacàníri iyú Cristo icamaláná írìcu”,

íimaca yái tàacáisica.

¹⁵ Iná piicácué píichawa cayába, picùacué píawawa piyacaténácué machacàníri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Picácué piya càide iyúwa máiwitáiseeyéi wenàiwica, néese piyacué cáalíacáiri iyú. ¹⁶ Picácué piúca èeri máiwitáiseeri iyú, néese píalimáidacué pimànica cayábéeri èeri imanùbaca, idècunitàacá wàyaca cháí èeri írìcu ipíchawáise èeri imáalàacawa, máinicáiná èeri mìnánái imànica ibáyawanáwa siúcade. ¹⁷ Picácué máiwitáise pía, néese péewáidacuéwa píalícaténácuéwa càinácaalí Dios iwàwáanácué pimànica. ¹⁸ Picácué picàma ipíchanácué pimáalàidaca píawawa máiwitáiseeri iyú, néese pimàacacué Espíritu Santo icùaca píiwitáise manuísíwata pimànicaténácué càide iyúwa Dios iwàwáaná. ¹⁹ Pitàanicué piacawa píríwáaca Wáiwacali iináwaná ìwali. Pimichàidacué píiwitáisewáaca salmos iyú, himnos iyú nacái, cantos iyú nacái ichàiniadéeyéica wáiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú. Picántàacué manuísíwata casímáiri iyú Wáiwacali írì, piacué nacái írì cayábéeri. ²⁰ Piacué mamáalàacata Wáaniri Dios írì cayábéeri ìwali yái macáita imàaquéericuéca píri. Piacué Dios írì cayábéeri Wáiwacali Jesucristo ípidená ìwali, piyacáinácué abédanamata Jesucristo yáapicha.

La vida familiar del cristiano

²¹ Cáimiétaquéeri iyúcué piicáyacawa, péemíacué píríwáaca nacái piacaténácué Cristo icàaluíniná.

²² Piacué inanái caníríyéica, pimànicué càide iyúwa piníri ichùullaná pía, pimànicaténácué càide iyúwa Wáiwacali iwàwáaná. ²³ Iwàwacutácué peebáidaca piníri itàacáíwa Dioscáiná idéca imàacaca píiwitápupináni, yái piníríca, càide iyúwa Dios imàacáaná wáiwitápupiná yái Cristoca, wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái. Cristo idéca nacái iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, wía càiyéide iyúwa Cristo iiná cháí

èeri irìcu. Càica wíade iyúwa Cristo iiná wàyacáiná abédanamata Cristo yáapicha. ²⁴ Néese càide iyúwa iwàwacutáaná wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái wamànica càide iyúwa Cristo ichùullianá wía, càita nacái piacué inanái caníríiyéica iwàwacutácué pimànica macáita càide iyúwa pinìri ichùullianá pía.

²⁵ Piacué aslanái cáinuíyéica, iwàwacutácué cáinináca piicáca pínuwa, càide iyúwaté cáinináaná Cristo iicáca wía, wía yeebáidéeyéica itàacái. Yá Cristo imàacacaté icáucawa yéetáanápínátéwa wáichawalíná. ²⁶ Cristo imànicaté càì yeedácaténá wía yàasunáipínáwa idécanáamité masacàaca imànica wáiwitáise báawéeri ícha itàacái iyúwa wabautizácaalítéwa wásáidacaténáté weebáidaca itàacái. ²⁷ Cristo imànicaté càì yéewanápiná imàacaca wabàlùacawa ípunita chènuniré icànéeyéipíná mèlumèlúri iyú, cayábéeyéi iicácanáwa, canéeyéi ibáyawaná ibatàa achúméeríina piná, néese mabayawanéeyéi Cristo irípiná, wía yeebáidéeyéica itàacái. ²⁸ Asìali idènlàcaalí ínuwa, yá iwàwacutá cáinináca iicáca úa càide iyúwa cáinináaná iicáca yáawawa. Cawinácaalí cáininéerica iicáca ínuwa, imànica ìyaca iríwa cayábéeri, Dios iicácaíná níái pucháibaca iyúwa abéeri wenàiwica. ²⁹ Canáca asìali báawéeri iicáca iináwa, néese icùaca iináwa yàacàsi iyú, bàlesi iyú nacái. Càita nacái iwàwacutá asìali iicáca ínuwa càide iyúwa iicáaná iináwa, icùacaténá úa cáininéeri iyú, càide iyúwa Cristo icùaná wía cáininéeri iyú, wía yeebáidéeyéica itàacái. ³⁰ Cristo icùaca wía wàyacáiná iyúwa iiná cháì èeri irìcu. Wía nacái, càica wíade iyúwa Cristo iiná ìwalíséeyéi, wía yeebáidéeyéica itàacái wàyacáiná abédanamata Cristo yáapicha càide iyúwa inanái ùyáaná abédanamata unìri yáapichawa. ³¹ Dios itàacái icàlidacaté walíni, yáì tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalícuíse. Imaca: “Iná asìali yàacawa yáaniri íchawa, yáatúa ícha nacáwa, ìyacaténá abédanamata ínu yáapichawa. Néese idécanáami asìali iimáca úapicha, yásì Dios iicáca níái pucháibaca iyúwa abéeri wenàiwica”, càì ímaca. ³² Máiní iwàwacutá wawàwalica yáì cayábéeri tàacáisica Dios yásáidéerica walí asìali ìwali ínu yáapichawa, quéwa nuwàwa nuéwáidacuéca pía comparación iyú, Cristo ìwali, yàasu wenàiwicanái yáapichawa nacái, wía yeebáidéeyéica itàacái. ³³ Iná nucàlidacuéca píri àniwani, iwàwacutácué macáita péená cáinináca iicáca ínuwa càide iyúwa cáinináaná iicáca yáawawa. Càita nacái piacué caníríiyéica, iwàwacutácué piicáca piníriwa cáimiétaquéri iyú, pimànicué nacái càide iyúwa ichùullianá pía.

6

¹ Piacué sùmanái, peebáidacué càide iyúwa pisèenáì ichùullianácué pía píasáidacaténácué cáinináca piicáca Wáiwacali, cayábacáiná pimànicaalícué càì. ²⁻³ Iyaca abéeri ichùullacanásì máiníirícué iwàwacutá piwàwalica, icàlidéericuéca píri càinácaalí Dios ichùullianá pimànica. Dios ímacaté cáimiétacanéri iyú imànínápiná cayábéeri nalí cawinácaalí yeebáidéeyéica yáì tàacáisica ímèerica: “Piacué nacái píaniri ímiétacanáwa, píatúa ímiétacaná nacáwa, casíimáicaténácué piwàwa, pìyacaténácué nacái madécaná èeri cháì èeri irìcu”, càité ímaca yáì Diosca.

⁴ Néenicué pía quéenibéeyéica, picácué pichùulla péenibewa lúasi iyú mamáalàacata ipíchanácué píalimáidaca piicáwa nía àta calúacataléta náiwitáise. Néese pidàwinàa nía neebácaténá pitàacái. Péewáidacué nía nacái, píalàacué nía, pimicháidacué nacái náiwitáise neebáidacaténá Wáiwacali itàacái, cáininácaténá nacái naicáca Wáiwacali.

⁵ Piacué áibanái yàasu wenàiwicaca íbaidéeyéica mawèníri iyú, peebáidacué píiwacanánái itàacáwa ichùuliéyéicuéca pía cháì èeri irìcu. Piacué náimiétacaná, nacàaluíniná nacái, báisíri iyú. Píibaidacué nalí cachàiníri iyú càide iyúwa píibaidaca nacáicaalí Cristo irípiná. ⁶ Píibaidacué nalí cayábéeri iyú càiripínáta, càimíríca abéta naicáidacaalícué píri cayábacaténácaíta naicácué pía meedá, néese píibaidacué iyúwa Cristo yàasu wenàiwica íbaidéeyéica irípiná, pimànicaténácué càide iyúwa Dios iwàwáaná macái pichàini iyúwa báisíri iyú. ⁷ Pimànicué píibaidacaléwa casíimáiri iyú càide iyúwa píibaidaca nacáicaalí Wáiwacali irípiná, càimíríca èeri mìnánái irí meedá. ⁸ Càicué píibaida píalíacáinácuéwa

Wáiwacali yàanápíná walí cawèníyéi wamanùbaca nacáitawa ìwalíse yáí cayábéerica wamàníirica, áibanáí yàasu wenàiwicacaalí wía íbaidéeyéica mawèníiri iyú, càita nacáí wèepunícaalíwa máiwacalináwaca.

⁹ Píacué wenàiwica íiwacanánáica, pimànicué cayábéeri pìasu wenàiwicanáí iríwa càide iyúwa nuchùullaná nía náibaidáanápínacué pirí cayába. Picácué pibáulia picapèedáidáanápíná nía náibaidacaténacué pirí cachàiníiri iyú. Piwàwalicué Wáiwacali chènuníiséeri ichùulliacuéca pía, càita nacáí ichùulliacué pìasu wenàiwica, cáininácáiná Wáiwacali iicáca macáí wenàiwica íiwítáaná abédanamata, càmita nacáí iicá abéeri wenàiwica iyúwa cayábéeri áibanáí íicha.

Las armas espirituales del cristiano

¹⁰ Néese nuénánáí, cachàinicué píiwítáise Wáiwacali ìwali, íiwítáise manuírí iyú. ¹¹ Càide iyúwa úwisàiri ìwalicaalí ibàlewa dàaléeri hierro nacáiri ipíchaná yùuwidenáí isutàacani, càita nacáí picùacué píawawa Dios ichàini iyú macáita. Peedácué piríwa Dios íicha píiwítáise ibàlianápínáwa hierro nacáiri cachàinicaténacué píiwítáise macàaluínináta Satanás íipunita, càide iyúwa úwisàiri ibàlùacaalíwa tàì íiméeri iyú yùuwidenáí íipunitawa. Iwàwacutácué cachàinica píiwítáise Dios ichàini iyú ipíchaná yáí icháawàidéerica wía íipidenéeri Satanás imawèniadacuéca pía, yáí cachìwéerica yáalimáidéerica wenàiwica namàinínápíná nabáyawanáwa. ¹² Càmicáiná wamàni úwi èeri mìnánáí íipunita, néese wamànica wàacawa úwi náipunita níara canéeyéica iiná, canéeyéica yáapi, demonio íiwacanánáica cáuli irícuíyéica, níái báawéeyéica ángel ichùulièyéica èeri mìnánáí catéeyéi íiwítáise. ¹³ Iná peedácué piríwa píiwítáise ibàlianápínáwa hierro nacáiri, Dios imàaquéericuéca pirí cachàinicaténacué píiwítáise càinácaalí báawéeri èeri náalimáidacatáitacué pía. Màulenácaalícué pimànica píiwítáisewa ùwicáí piná, yásí píalimácué pibàlùacawa tàì íiméeri iyú Satanásnáí íipunita yéewanápínacué càmita pimàni pibáyawanáwa.

¹⁴ Càide iyúwa úwisàiri ibàlùacaalíwa tàì íiméeri iyú yùuwidenáí íipunitawa, càita nacáí cachàinica píiwítáise Wáiwacali ìwali mamáalàacata ipíchanácué Satanás imawèniadaca pía. Càide iyúwa úwisàiri idacùacaalí ìwaliabàawa yàasu cinturónwa ipíchaná ibàle hierro nacáiri icaláacawa íicha, càita nacáí picùacué cayába píawawa báisíiri tàacáisi iyú. Yáí úwisàiri ìwalica ìwaliabàawa dàaléeri ibàlewa yùucutalìcubàawa ipíchaná yùuwidenáí isutàacani. Càita nacáí iwàwacutácué pìyaca machacàníiri iyú mabáyawanéeri iyú nacáí picùacaténacué píawawa ipíchanácué Satanás imawèniadaca pía. ¹⁵ Néese àniwa càide iyúwa úwisàiri ìwalicaalí izapatoníwa yéewanápíná imusúacawa caquialéta imànicaténá ùwicáí, càita nacáí péewáidacuéwa cayába picàlidacaténacué áibanáí irí yáí tàacáisi cayábéerica íiméerica Cristo imàacaca wenàiwica nàyaca matuìbanáiri iyú Dios yáapicha. ¹⁶ Máiní iwàwacutá úwisàiri icáapica yàasu manuírí escudowa, yáí wawàsi dàaléerica, cáucuírí nacáí úwisàiri itéerica icáapi irícuwa ichacàidacaténá íichawa ipièrica ipualé chucùlu yeeméericawa ipìacawa ipualé. Càita nacáí peebáidacué Cristo itàacáí tàì íiméeri iyú picùacaténacué píawawa Satanás íicha, yáí báawéerica yáalimáidéerica wía cachàiníiri iyú càide iyúwacué ichàwidàaca nacáicaalí wía chucùlu yeeméeri iyúwa, wamànicaténá wabáyawanáwa, waméyáacaténáwa weebáidaca Cristo itàacáí. ¹⁷ Néese àniwa càide iyúwa úwisàiri ibàlìacaalí íiwítawa dàaléeri càyúwa nacáiri iyú ipíchaná nanúaca íiwita, càita nacáí iwàwacutácué piwàwalica Cristo idéca iwasàacuéca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, iná éwitacué Satanás icháawàacáaníta piináwaná ìwali Dios irí, càicáaníta càmitacué iwàwacutá pimànica pibáyawanáwa. Néese càide iyúwa úwisàiri yeedácaalí espada machete nacáiri ipélicaténá yùuwidenáíwa, càita nacáí iwàwacutácué peedáca piríwa Dios itàacáí, yáí wacáapisàì Espíritu Santo imàaquéerica walí, péewáidacué nacáíwa Dios itàacáí ìwali, píalíacaténácuéwa ìwali piwàwalicúsewa, yéewanápínacué picàlidaca áibanáí iríni. Càita píalimácué pimànica ùwicáí Satanás íipunita. ¹⁸ Píacué pimànica ùwicáí Satanás íipunita èeri imanùbaca: Picácué piméyáawa pisutáca píawawa Dios íicha. Pisutácué Dios íicha manuísíwata càiripínáta, càide iyúwa Espíritu Santo iyúudáanacué pisutáca Dios íicha. Piicácué píichawa cayába,

pichàiniadacué píiwitáisewa, picácué piúca piwàwawa, néese pisutácué Dios ícha nalípiná, macáita Dios yàasu wenàiwicaca. ¹⁹ Pisutácué nacái Dios ícha nulípiná imàacáanápíná nùaliácawa càinácaalí iwàwacutáaná nùumaca nucàlidacaténá cayába yái tàacáisi cayábéerica íméerica Cristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, nucàlidacaténáni macàaluínináta áibanái irí, yái tàacáisi Dios ibèericaté wenàiwicanái ícha bàaluité quéwa yái imàaquéerica wáaliácawa ìwali siùcade. ²⁰ Dios idéca ibànùaca núa nucàlidacaténá inùmaliçúise yái tàacáisi cayábéerica. Siùcade nùyaca presoíri iyú nucàlidacáiná áibanái iríni càide iyúwa Dios ibànùaná núa nucàlidáanápínáni. Iná pisutácué Dios ícha nulípiná nucàlidáanápíná itàacái macàaluínináta.

Saludos finales

²¹ Yá nubànùacué pìatalé yái Tíquicoca, wéenasàiri cáininéerica waicáca iyúudèeri cayába nacái wáibaidacaténá Wáiwacali irípináwa. Yá Tíquico icàlidapínácué pirí nuináwaná ìwali, ìwali nacái yái numànírica. ²² Iná nubànùacué pìataléni icàlidacaténácué pirí waináwaná ìwali. Càipíná ichàiniadacué piwàwawa.

²³ Nusutácué Wáaniri Dios ícha pirípinácué Wáiwacali Jesucristo nacái namàacáanápínácué pìyaca matuíbanáiri iyú, píacué macáita wéenanáica, cáininácaténácué piicáyacacawa nacái, peebáidacáinácué Jesucristo itàacái. ²⁴ Nusutácué Dios ícha nacái pirípiná imàníinápinácué pirí cayábéeri mawèníiri iyú macáitacué pía cáininéeyéica iicáca Wáiwacali Jesucristo mamáalàacata báisíiri iyú càiripínáta.

FILIPENSES

Saludo

¹ Núa Pablo, Timoteo yáapicha, Jesucristo yàasu wenàiwicaca wía, íbaidéeyéica irípiná. Watànàacué pirí cuyàluta píacué Filipos iyacàlená mìnanáica, píacué Dios yàasu wenàiwicaca iyéeyéica abédanamata Cristo Jesús yáapicha, macáitacué pía yeebáidéeyéica itàacái, píacué nacái ancianonáica, diácononái nacái canánama. ² Nusutacué Wáaniri Dios ícha pirípinacué, Wáiwacali Jesucristo nacái namànínapinacué pirí cayábéeri mawèníiri iyú, namàacáanápínacué pìyaca matuíbanáiri iyú.

Oración de Pablo por los creyentes

³ Nùaca Nucuèriná Dios iríwa cayábéeri macái imanùbaca nusutácaalí ícha pirípinacué. ⁴ Nusutáca Dios ícha pirípinacué, yá macái yàawiríata mamáalàacata nusutacué Dios ícha pirípiná canánama casímáiri iyú. ⁵ Casímáicué nuwàwa pìwali piyúudàacáinacué núa nucàlidacaténá Jesucristo iináwaná ìwali áibanái irí náalíacaténáwa iwàwa iwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Piyúudàacatécué núa bàaluité idàbacatáisetacué péemíaca Jesucristo iináwaná ìwali àta siùca nacáide. ⁶ Bàaluité peebáidacuéca Jesucristo itàacái, yáté Dios idàbacatécué imànica íbaidacalé cayábéeriwa piwàwalícuise, yáté imàacacué pirí píiwitáise wàlisà pimànicaténacué cayábéeri. Càita nacái núalíacawa báisíiri iyú Dios imànipinacué yái íbaidacalé cayábéeriwa piwàwalícuise mamáalàacata àta imáalàidacataléta ichùnìacuéca píiwitáise cayábéeri iyú néenialípiná Jesucristo yàanàapínacaalí àniwa. ⁷ Cayábéeriquéi nuínáidáanácawa càì pìwalícué casímáiri iyú cáininácáinacué nuicáca pía, Dios imànicáinacué pirí cayábéeri nacái càide iyúwa imàníiná nulí cayábéeri siùca idècunitàacá nùyaca cháì presoíyéi ibànalícu, càita nacái macái yàawiríata nubàlùacaalíwa náipunita nacái níai nacuèrinánáica nucàlidacaténá nalí nuináwanáwa nuebáidáaná Jesucristo itàacái, núasáidacaténá nacái báisíiricani yái tàacáisi íméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ⁸ Dios yáalíacawa máini cáinináca nuicácuéca pía macáita Jesucristo imàacacáiná cáinináca nuicácuéca pía manuísíwata. ⁹ Nusutacué Dios ícha pirípinacué iyúudàanápínacué pía cáininácáténá piicáyacacawa cachàiníwanái mamáalàacata, imàacáanápínacué nacái cáalíacáica pía manuísíwata píalíacaténacuéwa càinácaalí Dios iwàwáaná pimànica, píalíacaténacué piicáca cayábéeri báawéeri íchaná. ¹⁰ Càita nusutacué Dios ícha pirípinacué píalíacaténacuéwa piicáca cayábéeri báawéeri íchaná, pimànicaténacué nacái cayábéeri cachàiníwanái mamáalàacata. Càicaalícué pimànica, yásí píalímácué pìyaca masaquèeri iyú, canácata yáalíméeripiná icháawàacuéca piináwaná ìwali Cristo yàanàapínacaalí àniwa. ¹¹ Pimànicué cayábéeri manuísíwata Jesucristo ichàini iyú yéewacaténá áibanái wenàiwica nánáidacawa cayába Dios ìwali, natàanicaténá nalíwáaca cayábéeri iyú Dios ìwali nacái.

Para mi la vida es Cristo

¹² Píacué nuénánáica, nadéca náucaca núa presoíyéi ibànalículé báawacáiná naicáca yái nucàlidáanáca Jesucristo iináwaná ìwali. Quéwa nuwàwacué píalíacawa macáita yái nuchàbáanáca iyúudàaca áibanái wenàiwica nacàlidacaténá yái tàacáisi íméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ¹³ Iná yéewa macáita wenàiwica, nía nacái úwi iyéeyéica nacuèriná icapèe manuírì irícuwa, càita nacái macáita áibanái wenàiwica iyéeyéica cháì yàcalé, náalíacawa nuináwaná ìwali presoca núa nuebáidacáiná Cristo itàacái. ¹⁴ Nía nacái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iyéeyéica cháì yàcalé, batéwa macáita nachàiniadaca náiwitáisewa idècanáami naicáca núa presoíyéi ibànalícu. Naicácainá nuídeníaca nùuwichàanáwa matuíbanáiri iyú, ínà cachàinica náiwitáise manuísíwata cachàiníwanái. Càmita cáalu nacàlidaca Dios itàacái, néese náibàaca nawàwawa Wáiwacali iwéré iyúudàanápíná nía nacái.

15 Báisíta abénaméeyéi nèewi nacàlidaca Cristo iináwaná ìwali báawacáiná naicáca caináwanáca náicha núa. Nawàwaca namawènìadaca núa meedá. Quéwa áibanái nacàlidaca Cristo iináwaná ìwali cayábéeri náiwitáise yáapichawa. 16 Nacàlidaca Cristo iináwaná ìwali cáininácáiná naicáca núa, náaliácáináwa Dios idéca imàacaca presoca núa nucàlidacaténá madécaná wenàiwica irí cainácaalí ímáaná yái tàacáisi íméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. 17 Quéwa níara báawéeyéica iicáca núa nacàlidaca Cristo iináwaná ìwali caináwanácaténá nuícha nía. Càmita báisí nawàwa nacàlidaca Cristo iináwaná ìwali, néese nawàwa meedá càulenáca cachàiniwanái namànica nulíni presocáiná núa. 18 Quéwa éwita nacàlidacáanáta Cristo iináwaná ìwali báawacáiná naicáca núa, càicáanáta càmita achúma nuwàwa ìwali. Néese casímáica nuwàwa, càide iyúwa casímáiná nuwàwa nacàlidacaalí Cristo iináwaná ìwali cáininácáiná naicáca núa.

19 Yá mesúnamáita casímáica cachàiniwanái nuwàwa núaliácáináwa macáita yái namànírica iyúudàanápíná numusúacawa cayába, pisutácáinácué Dios ícha nulípiná, Espíritu Santo nacái iyúudàaca núa, yái Espíritu Jesucristo ibànuèrica yàacawéeridacaténá wía. 20 Núaliácáináwa báisíiri iyú nuwàwalicuísewa Dios càminápiná ibáiniada núa ìwalíse yái nuebáidáanáca itàacái nucùacaténá iyúudàaca nutàanica nalí; néese núaliácawa iyúudàanápíná núa nutàanícáténá macàaluínináta nàacuésemi macáita. Manuíca nuínáidaca nuwàwawa Dios ìwali iyúudàanápíná núa càide iyúwa iyúudàaná núa càiripináta núsáidacaténá cayábéeri iyú cachàiniwanái máini cayábéericani, yái Cristoca, cachàiníri nacái íwitáise. Càipíná Dios iyúudàaca núsáidaca cáimiétacanéericani yái Cristoca, idècunitàacá nùyaca cháí èeri irícu, càita nacái nuétácaalíwa. 21 Nuwàwa núsáidaca cachàinírica íwitáise yái Cristoca, núacáiná nudéca numàacaca núawawa Cristo irí numànicaténá abéerita càide iyúwa iwàwáaná idècunitàacá nùyaca cháí èeri irícu; néese nanúacaalí núa Cristo ìwali nuebáidacáiná itàacái, yá cayába cachàini nulíni íchéi nùyáanáca cháí èeri irícu níacáiná madécaná yáwanái wenàiwica néemìapíná Cristo iináwaná ìwali nuétáaná ìwalíse, yá nacái nùyapínáca yáapicha chènuniré. 22 Quéwa núaliácawa núalimá nuíbaidaca mamáalàacata Cristo irípiná nuyamáacaalícáwa cháí èeri irícu. Iná càmita núaliáwa càirínácaalí nuwàwéeri náicha, yái nucáuca cháí èeri irícuírica, càmicaalí nucáuca chènuníséeri. 23 Máini càulenáca núaliacaténáwa càirínácaalí náicha nuwàwéeri numànica. Nuínáidacaalíwa abéerita nùwaliwa, yá nuwàwa nuétácawa yéewanápíná nùyaca Cristo yáapicha chènuniré cayábacáiná cachàinica nulíni nùyáanáca néeni ícha èeriquéi. 24 Quéwa, nuwàwalicaalícué píá, yá núaliácawa iwàwacutácué nùyaca píapicha cháí èeri irícu, nuyúudàacaténácué píá. 25 Núaliácáináwa iwàwacutáanácué nuyúudàaca píá quiríta, iná yéewa nuebáidaca nuwàwalicuísewa nùyáanápinácué mamáalàacata píapicha cháí èeri irícu nuchàiniadacaténácué píiwitáise peebáidacaténácué Jesucristo itàacái manuíswata cachàiniwanái mamáalàacata, casímáiri iyú nacái. 26 Iná nùyapínácaalícué píapicha àniwa, yásí cáimiétaquéeri iyúpiná piicáca Cristo Jesús nùwalísená, icùacáiná núa cayába.

27 Péemìacué abéeri wawàsi: Máinícué iwàwacutáca pìyaca machacàníri iyú càide iyúwa Cristo iyáanáaté, yéewanápíná áibanái iwàwaca yéemìaca Cristo iináwaná ìwali. Càita nùacaalí nupáchiacuéca píá, càmicaalícué nacái nùawa píatalé, yá nuwàwacué nuémìaca piináwaná ìwali peebáidacuéca Jesucristo itàacái tàì íméeri iyú, abédanamacacué nacái píiwitáise píapichawáaca Espíritu Santo ichàini iyú. Càita iwàwacutácué pimànica ùwicái Dios irípiná: Píibaidacué Dios irípiná cachàiníri iyú píapichawáaca picàlidacaténácué macàaluínináta yái tàacáisica, yéewanápíná áibanái yeebáidaca Jesucristo itàacái, yéewacaténá iwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. 28 Picácué máiwitáise píá picalùniwa piùwidenái ìwalísewa, ibatàa abé yàawiríapíná. Piùwidenái iicácaalícué piidenìaca piùwichàanáwa Cristo irípiná matuíbanáiri iyú, yásí náaliácawa amaléeri iyú nàuwichàanápínácawa càiripináta nabáyawaná ìwalísewa. Càipíná nacái Dios imàacacué píaliácawa Jesucristo idéca iwasàacuéca píá Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. 29 Dios idéca imànicuéca píri yái

cayábéerica Cristo ìwalíisená: Dios imàacacué peebáidaca Cristo itàacái, càita nacái Dios imàacacué piùwichàacawa Cristo irípiná cháí èeri irícu, peebáidacáinácúé itàacái. ³⁰ Píacué, núa nacái abédanamata wamànica wàacawa ùwicái Dios irípiná. Càita wamànica ùwicái: Wàuwichàacawa Cristo irípiná weebáidacáiná itàacái. Bàaluité piicácuéca namànica nulí báawéeri nùyacaalítécúé píapicha. Pidécúéca péemìaca nuináwaná ìwali àniwa namànica nulí báawéeri mamáalàacata cháí. Càita numànica nùacawa ùwicái Dios irípiná.

2

La humillación y la grandeza de Cristo

¹ Píacué nuénánáica, núalíacawa Cristo idéca imichàidacuéca píiwitáise, pidécúéca pichàiniadaca piwàwawa nacái cáininácáinácúé Cristo iicáca pía. Núalíacawa nacái Espíritu Santo yàacawéeridacuéca pía. Càita nacái núalíacawa piicáanácúé áibanái ipualé, cáinináca piicácuéca nía nacái. ² Iná yéewa píalimácué casímáica pimànica nuwàwa pimànicaalícué càì: Abédanamacué píiwitáise píapichawáaca, píacué macáita. Cáininácúé piicáyacawa. Abédanamacué piwàwa píináidacawa, píibaidacué cachàiníiri iyú Dios irípiná macáita pimànùbaca iyúwa. ³ Picácué pimàni piríwata cayábéeri yéewanápiná meedá caináwanácúéca pía áibanái ícha; càita nacái picácué cáimacái piicáca píawawa. Néese iwàwacutácué piicáca píawawa iyúwa càimíiri cachàini áibanái ícha. Picácué picutá cachàinicaténá pimànica píawawa áibanái ícha, néese piicá áibanái iyúwa cayábéeyéi íiwitáise píicha. ⁴ Picácué pimàni abéerita piríwata cayábéeri, néese picutácué piyúudàacaténá áibanái, pimànicaténácué nalí cayábéeri.

⁵ Píináidacuéwa càide iyúwaté Cristo Jesús íináidáanáwa.

⁶ Càité Cristo Jesús imànica: Ewitaté Dioscáanítani, yái Cristo Jesúsca, càicáaníta càmitaté cachàini imànica yáawawa áibanái ícha macáicaténaté yàaca icàaluíniná càiride iyúwa abéeri Dios inacáiri.

⁷ Néese iwàwacáinaté imànica càide iyúwaté Dios iwàwáaná, ínáté Cristo Jesús imàacaca íchawa ichàini manuúriwa, yá nacái icamalánáwa icànéerica mèlumèluúri iyú chènuniré Dios yáapicha. Yáté Cristo Jesús imànica yáawawa iyúwa Dios yàasu wenàiwica íbaidacaténá Dios irí, yá imusúacaté iicá èeri iyúwa wenàiwica.

⁸ Yèepunicatéwa iiná èeri irícuúri yáapichawa, yá iyacaté càide iyúwa càimíiri cachàini náicha canánama. Dios ichùullacaté Cristo Jesús yéetáanápínatéwa, yá Cristo Jesús imànicaté càide iyúwaté Dios ichùullianáni. Càmitaté yéetáwa càide iyúwa macái èeri mìnánái yéetáanáwa, néese yùuwichàacaté yéetácáisi máiníiri báawaca, báiri nacái wenàiwica iicáca nanúacáinaténi cruz ìwali càide iyúwa nanúaná wenàiwica imànírira íbáyawanáwa manuúsiwata.

⁹ Ináté idécanáamité Jesús imichàacawa yéetácáisi ícha, yá Dios imàacacaté Jesús iyaca cáimiétacanéeri iyú áibanái ícha canánama, yéewacaténá macáita yàaca Jesús iyéininá iyúwa Dios.

¹⁰ Càité Dios imànica Jesús irí yéewanápiná macáita nàaca Jesús icàaluíniná, macáita níara iyéeyéica chènuniré, nía nacái èeri irícuúyéica, nía nacái yéetéeyéimicawa. Càipiná nàaca Jesús iyéininá Dioscáiná idéca imàacaca cachàinicanani náicha canánama.

¹¹ Yá macáita nacàlidapiná Jesucristo ìwali Wáiwacalicaní, cachàinírira náicha canánama icuèrica macáita. Càipiná nàaca Wáaniri Dios irí cayábéeri Jesucristo ìwali.

Los cristianos son como luces en el mundo

¹² Iná píacué nuénánáica cáininéeyéica nuicáca, càide iyúwacué peebáidáanaté nutàacái nùyacaalícué píapicha bàaluité, càita nacái nuwàwacué peebáidaca nutàacái tàì íméeri iyú cachàiniwanái mamáalàacata idécunitàacá nùyaca déeculé píchacué. Jesucristo idéca iwàsàacuéca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, íná píalimáidacué macái pichàini iyúwa pimànínápinácué càide iyúwa Dios iwàwáaná placaténácué iyéininá cáimiétaquéeri iyú, ipíchanácué pimànica píbáyawanáwa. ¹³ Píalimápinácué càì pimànica Dioscáiná idéca

imàacacué pirí píiwitáise cayábéeri yéewacaténacué piwàwaca pimànica cayábéeri, Dios nacái iyúudàacuéca pía pimànicaténacué càide iyúwa iwàwáaná.

¹⁴ Picácué pitàani lúasi iyú, picácué nacái pitàani piríwáaca chàinisíri iyú, ìwalíise yái iwàwacutéericuécá pimànica, néese píibaidacué Dios irípiná píapichawáaca. ¹⁵ Pimànicué càì, yéewanápinacué canácata áibanái yáaliméeri icháawàaca píbayawaná, càmitacué nacái pucháiba píiwitáise. Dios yéenibecáinacué pía, íná piyacué mabayawanéeri iyú nèewi níái èeri mìnanaí báawéeyéica íiwitáise, iméerèeyéicawa. Càicuécá piade cháì èeri irícu iyúwa dùlupùta ipucuèyécawa catéeri irícu, píaliácáinacué Dios ìwali. ¹⁶ Picàlidacué nalí yái báisíri tàacáisica yéewanápiná nadènìaca nacáucawa càmiri imáalàawa. Iná pimànicaalícué càide iyúwa nuéwáidáanacué pía, yá casímáipináca nuwàwa píwalíisecué Cristo yàanàacaalípiná núaliácáináwa cawèníricani yái nuéwáidáanacuéca pía. Cawènírica nacái yái nuíbaidacaléca Dios irípiná. ¹⁷ Péemíacué comparación: Judíonái imàacacaalí píraí ofrenda iyú Dios irípiná nàacaténá irí cayábéeri, yá nàucùaca quíiréeri uva ituní cáli ínatabàa iyúwa sacrificio yéewacaténá cawèníri cachàiniwanái namànica nàasu ofrendawa Dios irípiná. Càita nacái peebáidacuécá Jesucristo itàacái, piùwichàacuécawa irípiná nacái. Yácatacué piasu ofrenda Dios irípiná. Uwé, cawàwanáta Dios iwàwaca nuétácawa Cristo ìwali càide iyúwa sacrificio íranámi imusúacaalíwa ícha cáli ínatabàa. Càita núalimácué cawènica cachàiniwanái numànica piasu ofrendawa Dios irípiná, yái peebáidáanacuéca Jesucristo itàacái, piùwichàanacuéwa irípiná nacái. Quéwa éwita nanúacaalí núa, càicánita casímáica núa, nuyanídacawa píapichacué nacái. ¹⁸ Casímáicué piwàwa, piyanídacuéwa nacái núapicha.

Timoteo y Epafrodito

¹⁹ Wáiwacali Jesús iwàwacaalí càì, yá nuwàwaca nubànùacuécá píatalé Timoteo mesúnamáita ipáchiacaténacué pía, nuwàwacáinacué icàlidaca nulí piináwaná ìwali casímáicaténá nuwàwa. ²⁰ Yá nubànùacué píatalé Timoteo canácáiná núapicha áiba wenàiwica ínáidéeriwa abédanamata núapicha, iyúudàacaténacué pía càide iyúwa nuwàwáaná. ²¹ Macáita níara áibanáica náináidacáitawa nàasu wawàsi ìwaliwa. Càmita máini nawàwa namànica càide iyúwa Jesucristo iwàwáaná. ²² Quéwa píaliácucéca Timoteo iináwaná ìwali iyaca machacàníri iyú, íbaida nacái Dios irípiná núapicha, wacàlidacaténá Dios itàacái, yá Timoteo iyúudàaca núa càide iyúwa asíali iyúudàacaalí yáaniriwa. ²³ Iná nuwàwaca nubànùacani iicácaténacué pía, idécanacáita núaliácawa càinácaalí namàniínápiná nulí cháì presonái ibànaná irícu. ²⁴ Quéwa manuíca nuínáidaca nuwàwawa Wáiwacali ìwali nùanápiná nuicácuécá pía caquialéta, Wáiwacali iwàwacaalí numànica càì.

²⁵ Càita nacái nuínáidacawa iwàwacutáaná nubànùacuécá píatalé wéenasàiri Epafrodito, yái yebáidéerica Jesucristo itàacái, íbaidéerica núapicha Dios irípiná, wamànicaténá ùwicái Satanás ípunita Jesucristo irípiná. Bàaluité píbanùacatécué nùatalé yái Epafroditoca iyúudàanápinaté núa. ²⁶ Máini Epafrodito iwàwaca iicácuécá pía macáita. Achúmaca iwàwa manuísíwata píwalícué péemíacáinaté iináwaná ìwali iculúanátéwa. ²⁷ Báisíta iculúacatéwa, batéwa nacái yéetácawa, quéwa Dios iicácaté ipualé. Dios iicácaté nacái nupualé, íná càmitaté imàaca Epafrodito yéetácawa máinicáicha achúmaca nuwàwa cachàiniwanái náicha macáita yái wawàsica imàaquéerica achúmaca nuwàwa. ²⁸ Iná máini cachàiniwanái nuwàwaca nubànùacuécá píataléni caquialéta casímáicaténacué piwàwa piicáca àniwani. Piicácaalípinacué Epafrodito iyaca cayába siùca, yásí matuíbanáica nuwàwa. ²⁹ Pitàidacué Epafrodito casímáiri iyú càiride iyúwa péenasàiri yebáidacáiná Wáiwacali itàacái; piacué nacái náimiétacaná càiripináta, cawinácaalí cayábéeyéica íiwitáise càide iyúwa Epafrodito iyáaná. ³⁰ Batéwaté yéetácawa íbaidacáinaté cachàiníri iyú Cristo irípiná. Yùuwichàacatéwa cáalunáiri iyú iyúudàacaténaté núa, imànicaténaté nulí cayábéeri píchawalínacué, yái cayábéerica càmirícuécá píalimá pimànica nulí déeculécáinacué pía nuícha.

3

Lo verdaderamente valioso

¹ Siücade nuénánái casíimáicué piwàwa Wáiwacali ìwali, yàasu wenàiwicacáinácué pía. Yá casíimáica nuwàwa nutànàacuéca pirí àniwani càide iyúwa nudéénácué nutànàacáwa piríni iwàwacutácáinácué píalíacawa péemíaca cayábani. ² Iná péemíacué cayábani: Piicácué píchawa cayába níara báawéeyéica íiwitáise, yèepuníyécawa càide iyúwa íbaidacanacáiyéi Dios irí, quéwa namànicáita nabáyawanáwa meedá. Nachùullaca càmíiyéi judío yebáidéeyéica Jesucristo itàacái nadalúanápiná naináwa circuncisión iyú càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná. ³ Picácué péemíaca nálí, wíacáiná Dios yàasunáisiwaca wía, wía yèeyéica Dios icàaluíniná báisíiri iyú càide iyúwa Espíritu Santo imichàidáaná wáiwitáise. Yá casíimáica wàyaca abédanamata Cristo Jesús yáapicha. Càmita nacái cáimacái waicáca wíawawa ìwalíise yái wáaliméerica wamànica wachàini iyúwa. ⁴ Idécaalí Dios yàasu wenàiwicaca wía ìwalíise yái wamáníricatá, yáté Dios yàasu wenàiwicaca núa ráunamáita áibanái ícha canánamatá, máinicáiná judíosiwaca núa. ⁵ Namànicaté nulí circuncisión nudèniacaalíté ocho èeri, càide iyúwaté Dios ichùullianá judíonái imànica nawàwalicaténaté Dios yàasu wenàiwicaca núa. Israelitaca núa, Israel itaquérinámicáiná núa, Benjamín itaquénáinámi yéénaca núa, yái Israel ìrimicaté ípidenéericaté Benjamín. Núacata hebreosiwa, hebreosiwacáiná macáita nùawirinámica, càmíiyéité icásàawa càmíiyéi israelita yáapicha. Nutàanica nacái hebreo itàacái iyú, càmítaté nacái núuca nuíchawa israelita íiwitáise nùyacaténaté iyúwa càmíiri israelita. Yá nuéwáidacatéwa Dios itàacái ìwali profeta Moisés itànèericaté, yá fariseocaté núa yebáidéericaté manuísíwata càide iyúwa fariseonái yéewáidáaná, níai yebáidéeyéica cachàiníiri iyúni náicha canánama. ⁶ Máinicáináaté nuebáidacaté cachàiníiri iyú fariseonái yàasu tàacáisi, ínáté nùuwichàidaca nùacawa níara yebáidéeyéicaté Jesucristo itàacái. Nùyacaté machacàníiri iyú càide iyúwa profeta Moisés ichùullianaté wàawirináimi, ínáté canácata yáaliméeri icháawàaca núa Moisés yàasu tàacáisi ìwalíise. ⁷ Bàaluité cawèníricaté nulí nuicáca macáita yái wawàsica quéwa siücáisede caná iwèni nulí nuicácani, núalíacáináwa càmita yéewa íwasàaca núa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, néese nuwàwaca Cristo icùaca núa. ⁸ Càita nacái nuicáca macái wawàsi càiride iyúwa canéeri iwèni ícha yái Nuíwacali Cristo Jesúsca, máinicáiná cawènica nuicácani, nuwàwa nacái núalíaca ìwali manuísíwata. Nuebáidacáináaté Cristo, yáté yúucacawa nuícha macáita yái wawàsi judío íiwitáise ìwalíirica. Siücáisede nuicáca yái wawàsica iyúwa náuquéerimi wawàsi báawéeri nuwàwacáiná nudèniaca Cristo Jesús Nuíwacalipináwa, nuwàwacáiná nacái núalíaca nùacawa ìwali manuísíwata cachàiníwanái mamáalàacata àta nùanàacataléta yàatalé chènuniré. ⁹ Nuwàwa nacái nùyaca abédanamata Cristo yáapicha càiripináta. Núalíacawa càmíripiná mabáyawaná Dios íicáca núa ìwalíise yái numàníináca càide iyúwa itàacái íimáaná, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalícuise; néese manuíca nuínáidaca nuwàwaca Dios ìwali mabáyawanáanápiná íicáca núa ìwalíise yái nuebáidáanáca Cristo. ¹⁰ Máini nuwàwaca núalíaca Cristo ìwali, nudèniacaténá ichàini nuwàwalicu, yái chàinisi Cristo idènièrica imichàacáináatéwa yéetácáisi ícha, nùuwichàacaténáwa írípiná nacái nuebáidacáináni, àta nuíwítáise ìyacataléta càide iyúwaté Cristo íiwitáise ìyáanáaté yéetácaalítéwa. ¹¹ Càita nuwàwaca nùyaca càide iyúwa Cristo ìyáanáaté numichàacaténáwa yéetácáisi ícha càide iyúwaté Cristo icáucàanáatéwa.

La lucha por llegar a la meta

¹² Càmitàacá macáita nuíwítáise ìya càide iyúwa Cristo Jesús íiwitáise ìyáaná. Càmitàacá nacái mabáyawaná núa càide iyúwa Cristo ìyáaná. Quéwa núalimáida nùacawa mamáalàacata nùyacaténá càide iyúwa Cristo ìyáaná, yácáiná Cristo Jesús idéca yeedáca núa yàasu wenàiwicapináwa. ¹³ Píacué nuénánáica, núumacué pirí àniwa, càmítàacá núalimá nùyaca càide iyúwa Cristo ìyáaná. Néese càì numànica: Numàacaca nuwàwaca ícha macáita yái numàníricaté bàaluité. Yá càmita quirínama nuínáidacawa ìwali, néese nuchàiniadaca

nuíwítáisewa numànicaténá yáí iyéerica nupíchalé núalimáidáanápíná macáí nuchàini iyúwa nùyacaténá càide iyúwa Cristo iyáaná. ¹⁴Nuchàiniadaca nuíwítáisewa, yá núalimáidaca nùacawa mamáalàacata macáí nuchàini iyúwa nùyacaténá iyúwa Cristo iyáaná càide iyúwa wenàiwica ipianírìcawa carrera ìwali ipiacaalíwa cachàinírì iyú àta yàanàacataléta carrera yàasu imáalàacataléwa néré yeedácaténá iríwa cawènírì premio. Càita nacáí nùapínacaalíwa chènuniré, yá Dios imàacapíná nulí yáí cawènírica Dios imáidéerica wía weedáanápíná walíwa Cristo Jesús ìwalíse, weebáidacáiná itàacáí.

¹⁵Báísícaalícué cachàinica píiwítáise Jesucristo ìwali peebáidacaténácué itàacáí tàì íméeri iyú, néese iwàwacutácué píináidacawa càide iyúwa núumáanácué pirí. Iyacaalí abéeri wawàsi píináidéericuécawa ìwali méetàuculé nuícha, yásí Dios imàacacué píalíacawa nacáí càide iyúwa iwàwacutáanácué píalíacawa. ¹⁶Quéwa iwàwacutá wàyaca machacànírì iyú báisírì tàacáisi ìwali càide iyúwa Dios imàacáaná wáalíacawa.

¹⁷Píacué nuénánáica, pímanícué càide iyúwa nùyáaná. Píicáidacué nalí níara wenàiwicaca iyéeyéica càide iyúwaté wàyáanácué pèewibàa, wía apóstolca, píalíacaténácuéwa càinácaalí iwàwacutáaná píyaca. ¹⁸Nudéca nucàlidacuéca píríni madécaná yàawírí, quéwa siúca nucàlidacué pírí àniwani nutuíyáa yáapichawa: Madécaná wenàiwica nacàlidaca naináwanáwa neebáidáanása Cristo itàacáí báisírì iyú, quéwa nàuwideca namànica Cristo, canácáiná iwèni naicáca Cristo yéetáanácawa cruz ìwali wáichawalíná. ¹⁹Quéwa èeri imáalàacaalípináwa, yásí nàuwichàacawa càiripínáta, níara báawéeyéica íiwítáise. Camùnica nía, nayáaca nayáacaléwa máini cadénama, namànicaténá càide iyúwa natúra iwàwáaná meedá. Yá cáimacáica naicáca níawawa nabáyawaná ìwaliwa, yáí báawéerica namànírìca, yáí wawàsi iwàwacutéericuécawa báica wamànica. Náináidacawa mamáalàacata èeri írìcuírì wawàsi ìwali. ²⁰Wía quéwa wadèniaca wàasu cáliwa chènuniré. Wacùaca nacáí Wáiwacali Jesucristo yàanàaca chènuníse, yáí iwasèerica wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ²¹Néese Wáiwacali Jesucristo iwàlisàidapíná wainá machawàaquéerica cayábéeri iyú iyacaténá càide iyúwa iiná chènuníseeri iyáaná, icànéerica mèlumèluírì iyú. Càipíná imànica ichàini iyúwa, idèniacáiná ichàiniwa icùacaténá macáita.

4

Alégrese siempre en el Señor

¹Iná peebáidacué Wáiwacali tàì íméeri iyú, píacué nuénánáica cáininéeyéica nuicáca. Máini nuwàwaca nuicácuéca pía àniwa. Píacué cáininéeyéica nuicáca, píatacué isímáidéeyéica nuwàwa. Càicuéca píade iyúwa yáí cawènírica Dios yèeripínáca nulí píasáidacáinácué cawènica Dios iicáca yáí nuíbaidacaléca irípiná.

²Nusutáca wawàsi uícha úara Evodiaca, uícha nacáí úara Síntiqueca abédanamáanápíná náiwítáise náapichawáaca càide iyúwa abémisana neebáidacáiná Wáiwacali itàacáí. ³Pía nacáí íibaidéerica Dios irípiná núapicha cayábéeri iyú, nusutáca píicha wawàsi píwènúadáanápíná náiwítáise nalíwáaca, níara pucháiba inanáica abédanamacaténá náiwítáise, nayúudàacáináte wamànica úwi Dios irípiná wacàlidacaténáté yáí tàacáisi íméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, wáibaidacaalíte Dios irípiná Clemente yáapicha, áibanái yáapicha nacáí idènièyéica íipidenáwa cuyàluta írìcu chènuniré, yáí cuyàluta idènièrica náipidená canánama wenàiwica Dios yèeyéica icáuca camírì imáalàawa.

⁴Casímáicué píwàwa càiripínáta Wáiwacali ìwali. Yá núumacué pírí àniwani: ¡Casímáicué píwàwa! ⁵Pímanícué áibanái irí éeréeri iyú yéewacaténácué macáí wenàiwica náalíacawa cayábéericuécawa píiwítáise. Mawiénica Wáiwacali yéenáiwana yàanàacaténá àniwa.

⁶Píacué achúma píináidáanicawa píwàwawa áiba wawàsi ìwali càinácaalícué píchàbáanáwa, néese pícalídacué Dios írì macáita, macáí imanùbaca písutácaalícué píawawa Dios íicha. Písutácué nacáí íicha wawàsi. Píacué nacáí írì cayábéeri. ⁷Yásí Dios imàacacué matuíbanáica píiwítáise manuísíwata, manuísíwéeri cachàiníwanái mamáalàacata íicha yáí

èeri mìnanaí yáaliméerica yáaliacawa ìwali. Yá nacái Dios icùapinácué piwàwa, píiwitáise nacái, pìyacáinácué abédanamata Cristo Jesús yáapicha.

Piensen en todo lo que es bueno

⁸ Néese, ìyaca abéeri wawàsi quiríta nucàlidéeripinácué pirí nuénánaí: Píináidacuéwa macái báisiiri tàacáisi ìwali. Píináidacué nacáíwa macái cáimiétacanéeri wawàsi ìwali, píináidacuéwa ìwali nacái macáita yái iwàwacutéerica wamànica wàyacaténá machacàníiri iyú. Píináidacué nacáíwa macái wawàsi ìwali cà míirica yáalimáida wenàiwica imànínápiná íbáyawanáwa, càita nacái macái wawàsi cayábéeri iicácanáwa, càita nacái macái wawàsi cayábéeri iináwaná. Píináidacué nacáíwa ìwali macái cayábéeri íiwitáaná, ìwali nacái macáita wacàlidéerica iináwaná cayábéericani.

⁹ Pimànicué càide iyúwaté nuéwáidáanácué pía, càide iyúwa nacái nùalàanácué pía. Pimànicué nacái càide iyúwaté nucàlidáanácué pirí, càide iyúwaté nacái piicáanácué numànica. Pimànicué càì, yásí Dios yàacawéeridacuéca píawa, yái imàaquéerica matuíbanáica wáiwitáise.

Ofrendas de los filipenses para Pablo

¹⁰ Casímáica nuwàwa manuísíwata Wáiwacali ìwali piwàwalicáinácué núa àniwa. Nùaliacawa càmitacué piimáichaté núa, néese càmitaté píalimácué piyúudàaca núa. ¹¹ Nudèniaca siücade yái numáapuèrica, íná càmita nutànàa pirí cuyàluta pibànùanápinácué nulí ofrenda àniwa, núacáiná nudéca nuéwáidacawa casímáinápiná nùyaca iyú càinácaalí nudènièrica. ¹² Aibaalí nùyaca catúulécanéeri iyú. Aibaalí nacái nùyaca càasuíri iyú. Nudéca nuéwáidacawa matuíbanáicaténá nùyaca cháí èeri irícu càinácaalí nùyáaná, éwita máapicaalí núa, càita nacái nudèniacaalí cayába nuyáacaléwa, càita nacái nudèniacaalí madécaná nùasuwa, càita nacái canácaalí nulí yái numáapuèrica. ¹³ Càinácaalí iyú iwàwacutá nùyaca, nùalimá nuideniaca macáita yácáiná Cristo íchàiniadaca núa. ¹⁴ Quéwa, pidécuéca pimànica nulí cayábéeri manuísíwata pibànùacaalíté nulí plata, áiba wawàsi nacái numáapuèricaté.

¹⁵ Bàaluité nucàlidacatécué pirí yái tàacáisica íméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Néeseté nuèpùacawa píasu cáli íichacué, yáara Macedonia yàasu cálica, nùacaténaté nucàlidaca yái tàacáisica áibanáí irí. Píalíacuéwa nuèpùacaalítéwa píichacué, píacué Filipos ìyacàlená mìnanaí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, yaté abétacué pía íbànùericaté nulí plata, áiba yàasusi nacái iyúwa ofrenda piyúudàacaténácué núa, piwàwacáinácué píaca Dios irí cayábéeri ìwali yái nucàlidáanácuéca pirí itàacái. ¹⁶ Càita nacái ípíchawáiseté nùacawa Macedonia yàasu cáli íicha, idècunitàacá nùyaca Tesalónica ìyacàlená néré, yaté pibànùacatécué nulí plata, áiba yàasusi nacái iyúwa ofrenda máisibáwanáí yàawiría nudèniacaténaté yái numáapuèrica. ¹⁷ Càmita nuínáidawa nùasu ìwaliwa meedá nuedácaténá nulíwa nùasupináwa, néese nuwàwaca Dios imànicuéca pirí cayábéeri manuísíwata piyúudàacáinácué núa. ¹⁸ Nudéca nuedáca macáita yái pibànùericatécué nulí, yá nudèniaca cayábáwanáí íicha yái numáapuèrica. Pibànùacatécué nulí plata, áiba yàasusi nacái Epafrodito yáapicha, íná yéewa nudèniaca cayábáwanáí íicha yái numáapuèrica. Yái píasu ofrenda pibànùericuèca nulí, càicanide iyúwa pumèníiri isàni neeméerica nàacaténá Dios irí cayábéeri, yá casímáica Dios iicácuéca yái pimàníirica piyúudàacaténácué núa. ¹⁹ Iná Nucueriná Dios imàacapinácué pirí manuísíwata macáita pímapuèricuèca cháí èeri irícu, píacué ìyéeyéica abédanamata Cristo Jesús yáapicha, Dios idèniacáiná máiní manuísíwata cawèníiri chènuniré. ²⁰ ¡Wàacué Wáaniri Dios iríwa cayábéeri càiripináta! Báisíta, amén.

Saludos finales

²¹ Nuwàwali macáita níara Dios yàasu wenàiwicaca ìyéeyéica néeni yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Níái wéenanáí ìyéeyéica cháí núapicha yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái

nawàwalicué pía nacái. ²² Macáita níái Dios yàasu wenàiwicaca ìyéeyéica cháí yàcalé, nía nacái íbaidéeyéica emperador romanosàiri icapèrìcu nawàwalicué pía nacái.

²³ Yá nusutácué Wáiwacali Jesucristo ícha píripínácué imàníinápinácué pírí cayábéeri mawèníiri iyú macáita.

COLOSENSES

Saludo

¹ Núa Pablo, abéeri Jesucristo yàasu apóstol, Jesucristo ibànuèrica nucàlidacaténá Jesucristo iináwaná ìwali wenàiwicanáí irí càide iyúwa Dios iwàwáaná. Nubànùacué pirí cuyàluta. Yái wéenasàiri Timoteo yeebáidéerica Jesucristo itàacái ìyaca núapicha, iwàwalicuéca pía nacái. ² Nutànàacué pirí cuyàluta piácué wéenanáica, Dios yàasu wenàiwicaca ìyéeyéica Colosas ìyacàlená irícu yeebáidéeyéica Cristo itàacái tàì ìíméeri iyú. Nusutácué Wáaniri Dios ícha pirípinácué imànínápinácué pirí cayábéeri mawèníiri iyú, imàcáanápinácué pìyaca matuíbanáiri iyú nacái.

La oración de Pablo por los creyentes

³ Macái imanùbaca wasutácaalí Wáaniri Dios ícha pirípinácué, yái Wáiwacali Jesucristo Yáanirica, yá wàaca irí cayábéeri pìwalicué. ⁴ Wadéca wéemiacuéca pi-ináwaná ìwali peebáidacuéca Cristo Jesús itàacái, cáininácué nacái piicáca macáita Dios yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacái. ⁵ Píalimácuéca cáinináca piicáca nía píalíacáinácuéwa pìyáanápiná chènuniré Dios yáapicha casíimáiri iyú. Pidécuéca pidàbaca picùaca pìyáanápinácué néré péemiacáinaté yái báisíiri tàacáisi cayábéerica icàlidéerica Jesucristo iwàwaca iwasàacuéca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Yáté peebáidacuécani. ⁶ Yái báisíiri tàacásica áibanáí icàlidéericatécué pirí, idéca manùbéeyéi yéemiacani, yá neebáidacani macái cáli ínata. Yá macái wenàiwica íiwitáaná nèewi nàyaca abénaméeyéi yeebáidéeyéica yái tàacáisi càide iyúwacué peebáidáaná, bàaluitécáiná péemiacuéca cáinináca Dios iicácuéca pía báisíiri iyú. ⁷ Wéenasàiri cáininéerica waicáca ípidenéerica Epafras, yéewáidacatécué pía báisíiri tàacáisi iyú. Yái Epafras íbaidaca Dios irípiná wáapicha. Yá siùcade Epafras íbaidaca mamáalàacata Cristo irípiná cachàiníiri iyú. ⁸ Epafras idéca icàlidacuéca walí piináwaná ìwali. Icàlidaca walí Espíritu Santo idéca ichàiniadacuéca pía cáininácaténácué piicáca wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

⁹ Ináté wéemiacanacáitacué piináwaná ìwali, yá càmita wayamáida wasutáca Dios ícha pirípinácué imàcáanápinácué píalíacawa càinácaalícué iwàwáaná pimànica, imàcáanápiná nacái cáalíacáicuéca pía, cáiwitáiscaténá nacái píalíacaténácuéca cayábéeri ìwali báawéeri íchaná. ¹⁰ Dios imànicaalícué pirí càì, yásí píalimácué pìyaca càide iyúwa iwàwacutáaná Wáiwacali yàasu wenàiwica imànica, pimànicaténácué mamáalàacata cayábéeri càide iyúwa Wáiwacali iwàwáaná wamànica, pimànicaténácué píibaidacaléwa macái cayábéeri íiwitáaná Dios irípiná idècunitàacá píalíacuécawa Dios ìwali cayábéeri iyú cachàiníwanáí mamáalàacata. ¹¹ Wasutácué Dios ícha nacái pirípinácué ichàiniadáanápinácué pía íiwitáise chènuníseeri iyúwa, yái icànéerica mèlumèluíri iyú. Càitacué píalimá píideníaca macái wawàsi matuíbanáita, tàì ìíméeri iyú nacái. ¹² Càita nacái píalimácué placa Wáaniri Dios irí cayábéeri casíimáiri iyú, yái màulenéericuéca imànica pía cayábéeri iyú, piácué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, peedácaténácué piríwa yái cawèníirica Dios yèeripináca yàasu wenàiwicanáí iríwa Dios ìyacàle cacamaléeri irícu. ¹³ Dios idéca iwasàaca wía Satanás íiwitáise catéeri ícha, íná càmita quirínama Satanás idacùa wáiwitáise; Dios idéca imàcaca líriwa icùanápiná wía, yái lírica cáininéerica Dios iicáca. ¹⁴ Yái Dios lírica yéetácatéwa wáichawalíná, ipíchaná Dios yùuwichàidaca wía wabáyawaná ìwalísewa. Càita Dios líri idéca iwasàaca wía líraná iyúwa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Iná Dios imàcaca iwàwawa wabáyawaná ícha, wía yeebáidéeyéica Dios líri itàacái.

La paz con Dios por medio de la muerte de Cristo

¹⁵ Càmita wáalimá waicáca Dios watuí iyúwa, quéwa yái Cristo, yácata Dios yéenáiwaná wáaliméerica waicáca. Yácata Dios lírica, ìyéericatè ipíchawáiseté idàbacawa macáita

yái iyéerica. ¹⁶ Dios imàacacaté Iiri idàbaca macáita yái iyéerica, macáita iyéerica capìraléeri cáli ínata, cháí èeri irìcu nacái. Idàbacaté macáita yái waiquéerica, yá nacái cà míricáwa wáalimá waicáca. Dios Iiri idàbacaté macáita ángelnái icuèyéica yàasu cáliwa chènuníiséeyéi. Dios Iiri idàbacaté irípináwa macáita yái iyéerica. ¹⁷ Cristo iyacaté macái wawàsi ipíchawáise, yá siùca Cristo icùaca macáita namànicaténá càide iyúwa iwàwacutáaná namànica. ¹⁸ Cristo nacái icùaca wía, ichùullaca wía nacái, wía yeebáidéeyéica itàacái. Càide iyúwa wenàiwica íiwitáise ichùullaná iináwa, càita nacái wáiwitaca yái Cristoca, wíacáiná càica wíade iyúwa Cristo iiná cháí èeri irìcu. Cristoca yái yéerica macái wawàsi icáuca, imàacacaté nacái weebáidaca itàacái. Yácata yái idàbàanéericaté imichàacawa yéetácáisi íicha. Iná Cristo icùaca macái wawàsi, cachàinicáiná íiwitáise, manuúri íiwitáise nacái náicha macáita yái wawàsica Cristo imànírìcaté. ¹⁹ Dios ínáidacatéwa iwàwáaná íiwitáise manuúri iyaca Cristo iwàwalìcu máiní manuísíwata. ²⁰ Dios iwàwacaté nacái Cristo yéetácawa wáichawalíná cruz ìwali, ipíchaná wàuwichàacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú wabáyawaná ìwalísewa. Yáté Cristo íiraná imusúacatéwa íicha cruz ìwali. Càité Dios iwàwaca imànica yéewacaténá cayábaca iicáca macái wawàsi, níái macáita iyéeyéica cháí èeri irìcu, nía nacái iyéeyéica chènuníiséeri cáli ínata.

²¹ Quéechatécáwa càmitacué Dios yàasu wenàiwica pía, iyúwa canéeyéi yàasu cáli. Bàaluité Dios yùuwidécuéca pía manuísíwata, pimànicáináitécué pibáyawanáwa. ²² Quéwacué Dios idéca cayábaca iicácuéca píiwitáise imàacacáináité iwàwawa pibáyawaná íicha, Cristo yùuwichàacáináité yéetácáisi iiná yáapichawa, yái iiná èeri irìcuírìca. Dios idéca càì imànicuéca pirí itécaténácué pía ibàlùadàanápínácué pía íipunitawa, masaqueeyéipíná íiwitáise, mabáyawanéeri iyú nacái. ²³ Quéwa piwàwacaalícué pìyaca Dios yáapicha, iwàwacutácué peebáidaca Jesucristo itàacái tàì íiméeri iyú mamáalàacata. Picácué piméyáa picùaca Jesucristo iwasàanápíná píawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, néese peebáidacué mamáalàacata càide iyúwa nacàlidàanátécué pirí cayábéeri tàacáisi. Yácata tàacáisi madécaná wenàiwica íiwitáaná yéemièrica macái cáli ínata. Núa nacái Pablo, nudéca nucàlidaca wenàiwicanái iríni.

Pablo encargado de servir a la iglesia

²⁴ Siùca casímáica nuwàwa nùuwichàacawa cháí presoíyéi ibànalìcu ìwalíse yái nucàlidàanácuéca pirí Jesucristo iináwaná, madécaná áibanái wenàiwica irí nacái, nuwàwacáiná núasáidaca áibanái irí càinácaalíté Cristo yùuwichàanáwa náichawalíná imàacacaténá yàasu wenàiwicaca nía, cawinácaalí yeebáidéeyéica itàacái, iyéeyéipíná càiwade iyúwa Cristo iiná iyéerica cháí èeri irìcu. ²⁵ Dios idéca ichùullaca nuíbaidàanápínácué pirí, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, nuyúudàacaténácué pía. Dios ichùullacaté núa nucàlidàanápíná itàacái wenàiwicanái irí, quéwa iwàwacutáca nucàlidaca itàacái macáita, àta yái tàacáisi Dios ibèericaté wenàiwicanái íicha. ²⁶ Bàaluitésíwa, èeri ipíchawáiseté, néenialíté Dios ibàacaté yái tàacáisi macái ángelnái íicha. Néeseté idécanáami idàbaca wenàiwicanái, yáté ibàaca náichani nacái, yái tàacáisica. Iná madécaná mil camuí Dios idàbacatáiseté èeri àta siùca nacáide, idéca ibàaca yái tàacáisica wenàiwicanái íicha. Quéwa siùca Dios imàacaca yàasu wenàiwicanái yáalíacawa ìwali. ²⁷ Píacué cà míiyéica judío, Dios iwàwacatécué imàacaca píalíacawa ìwali yái tàacáisi máiníri cayábaca, máiníri nacái cawènica, Dios ibèericaté áibanái íicha. Yácata yái tàacáisica: Dios idéca imàacacué Cristo iyaca piwàwalìcu, píalíacaténácuéwa pìyáanápíná chènuniré Dios yáapicha, cáimiétacanéeri iyú, mèlumèluírìpiná picamalá yáapichawa.

²⁸ Wía apóstolca, wacàlidaca Cristo itàacái wenàiwicanái irí. Wàalàaca nía éeréeri iyú macái wenàiwica íiwitáaná. Wéewáida nacái macái wenàiwicanái macáita Dios yáalíacái iyú náalíacaténá néemlaca cayábani, càinácaalí íimáaná wawàwacáiná wabàlùadaca nía Dios íipunita cachàiníyéi íiwitáise Cristo ìwali. ²⁹ Iná nuíbaidaca Dios irípiná cachàiníri iyú macái nuchàini iyúwa, yái chàinisi Cristo imàaquéerica nulí.

2

¹ Nuwàwacué pialíacawa nusutácué Dios ícha pirípiná manuísíwata, píacué Colosas iyacàlená mìnanáica. Càita nacái nusutáca Dios ícha nalípiná níara Laodicea iyacàlená mìnanáica, macáita nacái yebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càmiyéicáwa iicá núa. ² Nusutácué Dios ícha pirípiná canánama Dios ichàiniadáanápínácué piwàwa, yéewanápiná nacái cáinináca piicáyacacawa abédanamata. Nusutácué Dios ícha nacái imàacáanápínácué pialíacawa manuísíwata Cristo ìwali. Yái Jesucristoca, yácata tàacáisi Dios ibèericaté wenàiwicanái ícha, quéwa siuca Dios imàacaca wáalíacawa Jesucristo ìwali. ³ Dios iwàwa wáalíacawa Cristo ìwali, yácáiná Cristo idèniaca macáisiwata Dios yáalíacái, máini cayábéerica. Iná wáalíacaalíwa Cristo ìwali, yásí imàaca wáalíacawa macái wawàsi ìwali Dios iwàwéerica wáalíacawa ìwali. ⁴ Núumacué pirí càì ipíchanácué nachìwáidaca pía cachìwéeri tàacáisi iyú casímáirica wenàiwicanái yéemíaca, níai càmiyéica yáalía Dios ìwali. ⁵ Ewitacué canácaníta núa píapicha siuca, càicánítacué nuwàwali pía mamáalàacata càide iyúwa nüyaca nacáicaalícué píapicha. Yá casímáica nuwàwa nuémíacué piináwaná ìwali abédanamacué píiwitáise píapichawáaca piyacaténácué machacàniri iyú Dios iicápiná, peebáidáanácué nacái Cristo itàacái tàì íiméeri iyú.

La nueva vida en Cristo

⁶ Pidécuéca peebáidaca Wáiwacali Jesucristo iwasàanápínácué pía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, iná iwàwacutácué piyaca abédanamata Wáiwacali yáapicha. ⁷ Càide iyúwa manuiri àicu ipìchu ibàlùacaalíwa depuíwalé cáli irìcu, yá canácata yáaliméeri iwatàacani, càita nacái iwàwacutácué peebáidaca Jesucristo itàacái mamáalàacata tàì íiméeri iyú càide iyúwatécué néewáidáaná pía. Píacué nacái cayábéeri Dios irí mamáalàacata.

⁸ Piicácué piichawa cayába ipíchanácué áibanái iwènúadacuéca píiwitáise báisiiri tàacáisi ícha nawàwacáiná nachìwáidacuéca pía nàasu cachìwéeri tàacáisi iyúwa. Càmita nacàlida Cristo itàacái, càmita nacái Cristo iyúudàa nía. Néese nacàlidacáita meedá càide iyúwa èeri mìnanaí íiwitáise íimáaná, yá nacái nàawirináimi yàasu tàacáisica. Nacàlida nacái demonionái yàasu tàacáisi, níara demonio ichùulièyéica èeri mìnanaí íiwitáise namànicaténá nabáyawanáwa.

⁹ Picácué péemí cachìwéeyéi irí yácáiná yái Cristoca, yácata abéerita wenàiwica idènièrica macáita Dios íiwitáise cachàiníiri manuísíwata. ¹⁰ Dios íiwitáise cachàiníiri idéca ipuníadacuéca piwàwa piyacáinácué abédanamata Cristo yáapicha, yái Cristo ichùulièrica macái ángelnái íiwitáaná, demonionái nacái, macáita icuèyéica yàasu cáliwa chènuníiséeyéi, cháì èeri irìcu nacái. Iná cachàinírira náicha canánama yái Cristoca. ¹¹ Péemíacué comparación: Dios ichùuliacaté judiónái namàninápináté circuncisión néenibe asianái iríwa nawàwalicaténáté Dios yàasunáica nía. Yái circuncisión íimáanáca càicanide iyúwa Dios idéca nacáicaalí idalúaca náicha náiwitáise cabáyawanéeri. Càité Dios iwàwaca judiónái imànica àta Cristo yàanàacatalétaté. Siuca piyacáinácué abédanamata Cristo yáapicha, iná Cristo idéca ichuìdacuéca pícha píiwitáise cabáyawanéeri càide iyúwa idéca nacáicaalí idalúacuéca pícha báawéeri. Càitacué Cristo yásáidaca yàasu wenàiwicaca pía. ¹² Càita nacái íimáaná yái pibautizáanácuécawa: Quéechatécué piricùacaalítéwa úni yáaculé, yá píasáidacatécué Cristo idéca ichuìdacuéca pibáyawaná machawàacacaténácué pibáyawaná iyúwa yéetéerimiwa. Iná càicatécué píade iyúwa yéetéeyéimiwa Cristo yáapicha càliculli irìcu, piricùacaalítécuéwa úni yáaculé. Néese pimichàacaalítécuéwa úni yáacuise, yaté píasáidacuéca pidàbacaté piyaca picáuca wàlisàì yáapichawa càide iyúwa pidéca nacáicaalícué pimichàacawa yéetácáisi ícha Cristo yáapicha, peebáidacáinaté cachàinírira Dios íiwitáise, yái imichàidéericaté Cristo yéetácáisi ícha. ¹³ Bàaluité càicuéca píiwitáise iyúwa yéetéeyéimiwa, pimànicáinatécué pibáyawanáwa. Ináté càmitacué píalimá pimànica cayábéeri càide iyúwa yéetéerimiwa càmiiná yáalimá imànica cayábéeri, píiwitáise cabáyawanéeri idacùacáinatécué pía. Quéwa Dios idéca cáuca imànicuéca

piiwitáise piyacáinacué abédanamata Cristo yáapicha. Dios idéca imàacaca iwàwawa macáita wabáyawaná ícha, ìwalíse yái Cristo yéetánácawa wáichawalíná. ¹⁴ Bàaluité càmita wamàni càide iyúwaté Dios ichùullianá wamànica imàacacaalíté itàacáíwa profeta Moisés irí. Ináté yái tàacáisi icháawàacaté waináwaná ìwali. Dios itàacáí ímacaté iwàwacutáanáté wàuwichàacawa wabáyawaná ichùulliacawa. Yái yùuwichàacáisica càicanide iyúwa wamawèniacále manuíri iwàwacutéerica wapáyaidaca wáichawa càiripináta càmícáináté wáalimá wamànica macáita machacàníri iyú càide iyúwa Dios itàacáí ímáaná. Quéwa Dios idéca imáalàidaca wáicha yái wamawèniacáleca imàacacáináté iwàwawa wabáyawaná ícha Cristo yéetácáinátéwa cruz ìwali wáichawalíná. Iná càmita iwàwacutá wàuwichàacawa càiripináta wabáyawaná ichùulliacawa. Dios idéca iwasàaca wía ícha. ¹⁵ Cristo yéetácáinátéwa cruz ìwali wáichawalíná, yáté Dios imawèniadaca demonionái ichàini, níara demonio íiwacanánáica ichùulièyéica èeri mìnánái íiwitáise. Yá Dios ibáiniadaca nía macàaluínináta macáí chènuníiséeyéi iicápiná. Yá nacáí Dios imàacaca Cristo itéca yáamísewa demonio íiwacanánái presoíri iyú, càide iyúwa cachàiníri úwi íiwacaliná itécaalí yáamísewa yùuwidenáíwa idécanáami úwi íiwacaliná imawèniadaca nía.

Busquen las cosas que son del cielo

¹⁶ Iná càmítacué iwàwacutá péemíaca nalí níara áibanái icháawèyéyica piináwaná ìwali piyáacalé ìwalísewa, ìwalíse nacáí yái càmínacuéca pimàni judíonái yàasu manuíri culto macáí camuí imanùbaca, macáí quéri imanùbaca nacáí, macáí semana imanùbaca nacáí, sábado irícu, judíonái iyamáidacatáicawa. ¹⁷ Bàaluité Dios ichùulliacaté israelitanái namàninápináté macáita yái wawàsica náináidacaténátéwa ìwali nacuèrinápináca Dios ibànueripináté nalí, yái Cristoca. Quéwa Cristo yàanàacaté aléi èeri irículé, iná càmita iwàwacutá wamànica wàacawa quirínama yái wawàsica iyúwa áibanái cachìwéeyéi náimáanacué piri siùca. ¹⁸ Péemiacaalícué cachìwéeyéi irí, yásí nachìwáidacué píawa; picácué péemíaca nacháawàaná piináwaná ìwali. Càita nacàlidaca nèepunicawa nàasu tàacáisi cachìwéeriwa: Náimaca iwàwacutáanása wàyaca máini catúulécanéeri iyú, wamàacáanása nacáí wáichawa wayáacaléwa cayábáanápínása Dios iicáca wía. Náimaca nacáí iwàwacutáanása wàaca ángelnái icàaluíniná, wasutáanása náicha wawàsi nataánínápiná wawicáu Dios yáapicha, cachìwéeyéi ímacáiná càmítasa Dios iwàwa yéemíaca wasutáaná ícha. Nacàlidaca nachìwawa nacáí naicácasa yéenáiwánási nacáiri Dios néeséeri. Yá nacáí máini cáimacáica naicáca níawawa manuísíwata náiwitáise èeri irícuíri ìwalísewa. ¹⁹ Càmita nàya abédanamata Cristo yáapicha, yái icuèrica wía, wía yeebáidéeyéica Cristo itàacáí. Cristo ichùulliacaca wía càide iyúwa wenàiwica íiwitáise ichùullianá iináwa, wíacáiná càica wíade iyúwa Cristo iiná iyéerica cháí èeri irícu. Cristo ichàiniadaca wawàwa, imàacacué nacáí abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca wamànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná.

²⁰ Piyacáinacué abédanamata Cristo yáapicha, yái yéetéericatéwa píchawalínacué, iná yéewa càicuéca píade iyúwa wenàiwica yéetéericatéwa Cristo yáapicha demonionái ícha, níara demonio ichùulièyéyica èeri mìnánái íiwitáise. Iná càmítacué quirínama iwàwacutá piyaca càide iyúwa èeri mìnánái íiwitáise iyáaná. Càmitacué iwàwacutá peebáidaca iyúwa cachìwéeyéi ichùullianacué pía. ²¹ Càita nacàlidaca nachìwawa cayábáanápínásacué Dios iicáca pía. Náimaca: “Picácué pidunúa yái wawàsi ìwali; picácué piyáa yái yàacàsica; picácué peedáni picáapi irículéwa”, náimaca. ²² Macáita yái tàacáisica nacàlidacáita wawàsi ìwali imáalèeripinácawa, iná càmita iwàwacutá wéemíaca nàasu tàacáisi irí, Dios imànicáináté yàacàsi wayáapíná. Níara cachìwéeyéica nachùullaca wenàiwica, néewáidaca nacáí nía èeri mìnánái yàasu tàacáisi iyú. ²³ Báisita madécaná wenàiwica iyúunáidaca cáalíacáica nía cawinácaalí yeebáidéeyéica cachìwéeyéi itàacáí, áibanáicáiná nayúunáidaca náalimáaná nàaca Dios icàaluíniná cayábéeri iyú cachàiníwanái náicha canánama namànicaalícaita càulenéeri wawàsi, nàyacaalí nacáí máini catúulécanéeri iyú, namàacacaalí náichawa nayáacaléwa, nàuwichàidacaalí nacáí naináwa báawanama. Quéwa macáita yái canéeri

iwèni wawàsica càmita iyúudàa wía wadacùacaténá wáichawa wáiwitáise báawéerica, yái ichùulièrica wamànínápiná wabayawanáwa.

3

¹ Iná pìyacáinácué abédanamata Cristo yáapicha, yái imichèericatéwa yéetácáisi ícha, iná siùca pìyacuéca picáuca wàlisài yáapichawa, càide iyúwa pidéca nacáicaalícué pimichàacawa Cristo yáapicha yéetácáisi ícha. Iná iwàwacutácué pimànica càide iyúwa Cristo ichùullianá pía peedácaténácué piríwa yái cayábéeri cawènírica iyéerica chènuniré, Cristo iyacataléca yáawinacawa Dios yéewápuwáise icùacaténá macáita Dios yáapicha. ² Píináidacuéwa ìwali yái cawèníri iyéerica chènuniré peedéeripinácuéca piríwa áibaalípiná. Picácué píináidawa mamáalàacata ìwali yái èeri irìcuíríca. ³ Càicuéca píade iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa Cristo yáapicha. Càide iyúwa yéetéerimiwa càmlíná línáidawa quirínama èeri irìcuírí ìwali, càita nacái picácué píináidawa mamáalàacata èeri yàasu wawàsi ìwali. Cristo, yái iyéerica abédanamata Dios yáapicha, icùaca iyaca picáuca càmlíri imáalàawa Dios irípiná ibàacanéri iyú áibanái èeri mìnáná ícha. ⁴ Pìyacáinácué abédanamata Cristo yáapicha, iná abéericata Cristo yái yèericuéca picáuca càmlíri imáalàawa. Aibaalípiná Cristo yàanàpiná àniwa, yásí piyapinácué icamaláná mèlumèluírí irìcu Cristo yáapicha, picùapiná macáita Cristo yáapicha, yái iyéerica chènuniré máinírí cáimiétaquéri iyú naicáca, icùacáiná macáita.

La vida antigua y la vida nueva

⁵ Aibaalípiná piyapinácué Cristo yáapicha chènuniré, iná siùca cháí èeri irìcu pimànicuè ùwicái cachàinírí iyú ípunita yái píiwitáise bàaluisàimica, yái ichùulièricuéca pimànica pibáyawanáwa mamáalàacata: Picácué piimá áiba yáapicha càmlíríca pinírísiwa, càmlíchúaca nacái píinusíwa. Picácué pimàni báawéeri piiná iyúwa, yái wawàsi càmlíríca Dios ibatàa wenàiwica imànica. Picácué nacái pimàni càide iyúwa píiwitáise báawéeri iwàwàaná pimànica. Picácué piwàwa peedáca piríwa mamáalàacata macái wawàsi cawèníri. Cáininácaalícué piicáca cawèníri wawàsi, yá piacuéca èeri irìcuírí wawàsi icàaluíná Dios ícha, iná pimànicuéca càide iyúwa wenàiwica yéeyéica ídolo cuwáinái yéenáiwana icàaluíná Dios ícha. ⁶ Cawinácaalí imàníyéica càì nàuwichàapinácawa manuísíwata áibaalípiná Dios yàasu yùuwichàacáisi caiyéininéri yàanàapinàcaalí nàwali, càmicáiná neebáida Dios itàacái. ⁷ Càitécué pimànica bàaluité píináidacáinatécuéwa ìwali yái èeri irìcuíríca. ⁸ Quéwa siùca pimàacacué píichawa macáita yái báawéerica. Picácué calúa píiwitáise, càita nacái picácué calúa pía ráunamáita. Picácué báawa piicáca áibanái. Picácué picuísá píichawa áibanái, càita nacái picácué pitàaní nàwali báawéeri iyú. Picácué pitàaní casaquèeri tàacáisi iyú. ⁹ Piwènúacatécuéwa píiwitáise bàaluisàimi íchawa, ícha nacái yái báawéerica pimàníricatécué ipíchawáiseté peebáidaca Jesucristo itàacái, iná picácué picàlida pichíwawa piríwáaca. ¹⁰ Siùcade pidèniacuéca wàlisài píiwitáisewa iyéerica càide iyúwa wàlisài wenàiwica. Yá píiwitáisecué wàlisài idàwinàacawa yàacawa Dios íiwitáise inacáiripiná, yéewanápinácué píalíacawa cayába Dios ìwali, yái Dios idàbéericatécué pía. ¹¹ Weebáidacaalí Cristo itàacái, yá cayábaca Dios iicáca wía macáita abédanamata, Cristo ìwalíse, judíocaalí wía, càmlíyéicaalí judío wía nacái, imàníyéicaalí circuncisión wía nacái, càmlíyéicaalí imàni circuncisión nacái wía, yàanèeyéicaalí áiba cáli néese wía nacái, càmlíyéicaalí yáalía wía nacái, áibanái yàasu wenàiwicacaalí wía nacái, íbaidéeyéica mawèníri iyú, náiwacanánáicaalí wía nacái. Iyaca abéerita wawàsi iwàwacutéeri macáita wamànica: Iwàwacutá wadèniaca Wáiwacaliwa abéerita macáita, yái Cristoca. Yá nacái Cristo iyaca wawàwalícu macáita.

¹² Cáinináca Dios iicácuéca pía. Dios idéca yeedáca pía yàasu wenàiwicacaténácué pía. Iná piyacué machacàníri iyú. Piicácué áibanái itúulécaná báisírí iyú. Pimànicuè áibanái irí cayábéeri. Picácué cachàini piicá píawawa áibanái ícha, néese iwàwacutácué piicáca áibanái iyúwa cachàiníyéica píicha. Píideniácué piùuwichàanáwa matuíbanáiri iyú áibanái imànicaalícué pirí báawéeri. ¹³ Aibacaalí péenácué imàni pirí báawéeri, yá píideniácuéni,

néese pimàacacué piwàwawa ícha, yái báawéerica imàníricuéca pirí. Càide iyúwa Wáiwacali imàacáanátécué iwàwawa pibáyawaná ícha, càita nacái pimàacacué piwàwawa ícha yái báawéerica áiba péená imàníricuéca pirí. ¹⁴ Iyaca abéeri wawàsi cachàiníri náicha canánama, yái cáinináanaca waicáyacacawa. Cáininácaalí waicáyacacawa, yásí abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca manuísíwata. ¹⁵ Pimàacacué Cristo iyúudàaca pía piyacaténacué matuíbanáiri iyú piapichawáaca yácáiná Dios imáidacatécué pía abédanamacaténacué píiwitáise piapichawáaca càide iyúwa Cristo iiná ìyéerica cháí èeri írìcu. Píacué Dios írì cayábéeri ìwali macáita yái cayábéerica Dios imàníricuéca pirí.

¹⁶ Píináidacuéwa mamáalàacata Cristo itàacái ìwali piwàwalìcuísewa píalíacaténacué péemìlaca manuísíwatani. Péewáidáyacacuéwa Dios yáalíacái iyú. Pìchàiniadacué piwàwawáaca nacái cáalíacáiri iyú. Píacántàacué cachàiníri iyú piacaténacué Dios írì cayábéeri. Píacántàacué Dios írì salmos iyú, himnos iyú nacái, canciones iyú nacái, iyúwa Espíritu Santo iyúudàanacué píacántàaca. ¹⁷ Càinácaalícué wawàsi pimàni, càinácaalícué nacái picàlida, pimànicué macáita Wáiwacali Jesús ípidená ìwali, píasáidacaténacué íiwitáise áibanái írì. Píacué Wáaniri Dios írì cayábéeri nacái Wáiwacali Jesús ípidená ìwali.

Deberes sociales del cristiano

¹⁸ Píacué inanái canríiyéica, peebáidacué piníri itàacáiwa, yácáiná cawinácaalí inanái yeebáidéechúaca Wáiwacali itàacái iwàwacutá umànica càide iyúwa ùacawéeri ichùullaná úa.

¹⁹ Píacué asianái cáinuíyéica, cáininacué piicáca píinuwa, pimànicué ulí cayábéeri. Píacué piùwichàida úa. Píacué nacái pitàani ulí ipisíiri tàacáisi iyú.

²⁰ Píacué sùmanáica, peebáidacué pisèená itàacáiwa macáita casímáicáiná Wáiwacali iicacué pimàni cà. ²¹ Píacué asianái quéenibéeyéica, píacué píalimáida piicáwa péenibenáiwá àta calúacataléta náiwitáise, ipíchaná achúmaca nawàwa manuísíwata, yá càmita quirínama neebáidacué pitàacái.

²² Píacué áibanái yàasu wenàiwicaca, íbaidéeyéica mawèníri iyú píiwacali írìwa, pimànicué macáita càide iyúwa píiwacali ichùullaná pía cháí èeri írìcu. Pimànicué cayábani yái píibaidacalécawa, càmíirica abéta píiwacali iicáidacaalícué pirí, cayábacaténacáita iicacué pía meedá, néese píibaidacué cayába càiripiná píiwitáise cayábéeri yáapichawa báisíiri iyú, píasáidacaténacué pìaca Dios icàaluíná. ²³ Cawinácaalícué pimàni, pimànicué cayábani casímáiri iyú càide iyúwacué píibaidaca nacáicaalí Wáiwacali írì, càmíirica wenàiwica írì meedá. ²⁴ Càicué pimàni píalíacáinácuéwa Wáiwacali yàanápínacué pirí yàasu cawèníri yéenáwa yàacaténacué piwèni áibaalípiná pìanàacaalícué chènuniré, píibaidacáinácué Cristo írìpiná, yái Píiwacalisíwacué abéerita. ²⁵ Quéwa cawinácaalí imànírica íbáyawanáwa, Dios ípáyaidapínani yùuwichàacáisi iyú, ìwalíse yái báawéerica imànírica, càmíicáiná Dios iicá áiba wenàiwica íiwitáaná iyúwa cayábéeri áibanái ícha, néese iicáca macái wenàiwica abédanamata.

4

¹ Píacué náiwacanánái iwàwacutácué picùaca plasu wenàiwicawa machacàníri iyú. Píacué piùwichàida nía máiwitáiséeri iyú, néese pimànicué nalí cáalíacáiri iyú. Piwàwalícué pídenìaca Píiwacaliwa chènuníiséeri. Yá áibaalípiná iwàwacutácué picàlidaca píináwanáwa írì càinácaalícué cayábéeri, báawéeri nacái pimànírica cháí èeri írìcu.

² Píacué wéenanáica, píacué piméyáawa pisutáca píawawa Dios ícha. Néese pisutácué píawawa Dios ícha manuísíwata. Yá píacué Dios írì cayábéeri. ³ Pisutácué nacái Wáiwacali ícha walípiná imàacáanápíná wacàlidaca yái cayábéeri tàacáisica áibanái írì mamáalàacata, wacàlidacaténá nacái nalí yái tàacáisi càmíiricaté wenàiwica yáalía ìwali, yái tàacáisi íméerica Cristo iwasàaca càmíiyéi judío Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Iná pisutácué Dios ícha nulípiná ipíchaná cáaluca núa, nùyacáiná siùca cháí presoíyéi íbanalícu nucàlidacáiná yái tàacáisica wenàiwicanái írì. ⁴ Pisutácué nulí Dios amalácaténá numànica nalí yái tàacáisica yéewanápiná náalíaca néemìacani, càinácaalí ímáaná.

⁵ Piicácué píchawa cayába, pimànicué cáaliácáiri iyú, iwàwacutácaalícué pimànica wawàsi nèewi níara áibanái càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. Càicaalínácaalícué píalimá picàlidaca nalí Wáiwacali iináwaná ìwali, yá picàlidacué nalíni. ⁶ Iwàwacutácué pitàaníca éeréeri iyú càiripináta, cáiwitáiséeri iyú nacái. Iwàwacutácué píalíaca picàlidaca machacàníiri iyú nalíni, macáita cawinácaalí wenàiwica isutéeyéica yéemíawa pía.

Saludos finales

⁷ Wéenasàiri cáininéerica waicáca ípidenéerica Tíquico icàlidapinácué piríwa macáita nuináwaná. Tíquico yàacawéeridaca wía cayába, íbaidaca nacái Wáiwacali irípiná núapicha.

⁸ Iná nubànùacué pìataléni icàlidacaténácué pirí waináwaná ichàiniadacaténácué píiwitáise Wáiwacali ìwali. ⁹ Onésimo yái wéenasàiri cáininéerica waicáca, pìyacàle néeséericué nacái, yàapinácawa Tíquico yáapicha. Yásí nacàlidacué piríwa macáita ìwali càinácaalí ìyáaná cháí.

¹⁰ Aristarco yái ìyéerica presoíri iyú núapicha presoíyéi ibànalícu, iwàwalícuéca pía. Càita nacái Marcos, yái Bernabé yéenasàirináca, iwàwalícuéca pía nacái. Nudéca nucàlidacuéca pirí Marcos ìwali, ipáchiacaalícué pía, yá pitàidacué cayábéeri iyúni. ¹¹ Aiba wenàiwica ípidenéeri Jesús, áibaalí ípidenéeri Justo, iwàwalícuéca pía nacái. Níacata abéta judío yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái íbaidéeyéica núapicha, wacàlidacaténá càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Càita nachàiniadaca nuwàwa. ¹² Epafra abéericué pìyacàle néeséeri íbaidéerica Cristo irípiná iwàwalícuéca nacái pía. Yá mamáalàacata isutácuéca Dios ícha pirípinácué manuísíwata cachànicaténácué píiwitáise Jesucristo ìwali, pimàacáanápínácué píawawa nacái Dios irí pimànicaténácué càide iyúwa Dios iwàwáaná.

¹³ Núaliacawa Epafra isutácué Dios ícha pirípinácué manuísíwata, càita nacái Epafra isutáca Dios ícha nalípiná níara Laodicea ìyacàlená mìnanáica, Hierápolis ìyacàlená mìnanáica nacái. ¹⁴ Lucas nacái yái cadepiacáirica cáininéerica waicáca, iwàwalícuéca pía nacái. Càita nacái Demas iwàwalícuéca pía.

¹⁵ Nuwàwali níara wéenanáica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái Laodicea ìyacàlená mìnanáí. Nuwàwali nacái Ninfa, nía nacái ìwacáidáyaquéeyéicawa ucapèericulé namànicaténá culto. ¹⁶ Pidécanaamicué piléeca yái cuyàluta piríwáaca, yá pibànùacuéni naléecaténáni, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, Laodicea ìyacàlená mìnanáica. Píacué nacái, piléecué nacái yáara cuyàlutaca nubànùerica nalí Laodicea néré. ¹⁷ Píimacué càì Arquipo irí: “Píibaida cayába pimànicaténá píibaidacaléwa càide iyúwa Wáiwacali ichùullaná pimànica irípináni”, càì núumaca Arquipo irí.

¹⁸ Núa Pablo nutànàacué pirí yái tàacáisi achúméerínaca nucáapi iyúwa nuwàwalicáinácué pía. Pisutácué Dios ícha nulípiná presocáiná núa. Nusutácué nacái Dios ícha pirípinácué imàníinápínácué pirí cayábéeri mawèníiri iyú.

1 TESALONICENSES

Saludo

¹ Núa Pablo, Silvano yáapicha, áibaalí ípidenéeri Silas, Timoteo yáapicha nacái nutànàacué pirí cuyàluta, piácué wéenánái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái Tesalónica iyacàlená m̀nanái, piácué iyéeyéica abédanamata Wáaniri Dios yáapicha, Wáiwacali Jesucristo yáapicha nacái. Wawàwalicué pía. Wía apóstolca, wasutáca Dios ícha pirípinácué imàcáanápinácué pirí cayábéeri mawèníiri iyú, imàcáanápinácué pìyaca matuìbanáiri iyú nacái.

El ejemplo de fe que daban los de Tesalónica

² Macái imanùbaca wasutácaalí Dios ícha pirípinácué, wàaca irí cayábéeri pìwalicué macáita. ³ Wàaca Wáaniri Dios iríwa cayábéeri mamáalàacata píibaidacáinácué Dios irípiná cachàiníiri iyú peebáidacáinácué Jesucristo itàacái. Wáalía nacáiwa piyúudàacuéca áibanái manuísíwata cáininácué piicáca Dios. Wáalía nacáiwa picùacuéca manuísíwata Wáiwacali Jesucristo yàanàanápiná àniwa, íná yéewa pìdeniácuéca piùwichàanáwa matuìbanáiri iyú idècunitàacá namànicuéca pirí báawéeri ìwalise yái peebáidáanácuéca Jesucristo itàacái. ⁴ Piácué wéenánáica, cáininácuéca Dios iicáca pía. Wáalíaca nacáiwa Dios idéca yeedácuéca pía yàasu wenàiwicacaténácué pía. ⁵ Wacàlidacaalítécué pirí Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, càmítaté wacàlidacáitacué piríni yáawami tàacáisi iyú meedá, néese wacàlidacatécué piríni Espíritu Santo ichàini iyú, wáalícaté nacáiwa báisíiri iyú báisícani yái tàacáisi wacàlidéerica. Píalíacué nacáiwa amaléeri iyú wàyacaté machacàníiri iyú pèewibàa, wayúudàacaténácué pía, íná píalíacuéwa wacàlidacaté pirí Dios itàacái báisíiri iyú.

⁶ Wía apóstolca, wáalíacawa Dios yàasunáica piácué, bàaluitécáiná pidàbacué pìyaca machacàníiri iyú càide iyúwa wáasáidáanátécué pirí, càide iyúwaté nacái Wáiwacali iyáaná. Yá peebáidacatécué Jesucristo itàacái casímáiri iyú, càide iyúwaté Espíritu Santo imàcáanácué casímáica pía, éwítaté áibanái càmíiyéi yeebáida nàuwichàidacáanítacué pía báawanama peebáidacáinácué Jesucristo itàacái. ⁷ Càita píasáidacuéca áibanái irí càinácaalí iwàwacutáaná neebáidaca, macáita yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, iyéeyéica Macedonia yàasu cáli ínata, Acaya yàasu cáli ínata nacái. ⁸ Wáalíacawa pimàacacué madécaná áibanái náalíacawa Wáiwacali itàacái ìwali, càmíríca abéta níara iyéeyéica Macedonia yàasu cáli ínata, níara nacái iyéeyéica Acaya yàasu cáli ínata, néese macái cáli imanùbaca manùbéeyéi wenàiwica náalíacué piináwaná ìwali. Náalíacawa peebáidáanácué Dios itàacái, íná càmíta iwàwacutá wacàlidacuéca nalí piináwaná ìwali. ⁹ Néese, níara icàlidaca ìyaca walí piináwanácué ìwali, íná náalíacawa wapáchíánácué pía bàaluité, pitàidacatécué wía cayába, péemíacatécué nacái wàasu tàacáisi. Piyamáidacatécué píaca ídolo icàaluíná, níara cuwáiná yéenáiwánáca, yá pimàacacatécué píawawa cáuri Dios irí, yái báisíríca, peebáidacaténácué itàacái, píibaidacaténácué irípiná nacái. ¹⁰ Nacàlidaca nacái walí picùacuéca Jesús yàanàaca chènuníise àniwa, yái Dios írica, Dios imichàidéericaté yéetácáisi ícha. Yácata Jesús iwasèerica wía Dios yàasu manuíri yùuwichàacáisi ícha, yái yùuwichàacáisi yàanèripináca èeri imáalàacaalípináwa.

2

El trabajo de Pablo en Tesalónica

¹ Íná piácué wéenánáica píalíacuéwa Dios imànicatécué pirí cayábéeri wapáchíacaalícué pía bàaluité. ² Péemíacatécué waináwaná ìwali, wía apóstolca, ipíchawáiseté wàanàacué píatalé, yaté Filipos iyacàlená m̀nanái namànicaté walí máini báawéeri, natàanicaté nacái wàwali báawéeri iyú idècunitàacá nàuwichàidaca wía ìwalise yái wacàlidáanáca Jesucristo

itàacái. Quéwa Dios iyúudàacaté wía wàanàacaténáté pìyacàle nérécué wacàlidáanápínacué píríni macàaluínináta, yái tàacáisca ímérica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, éwitaté áibanái nàuwidécáníta namànica wía manuísíwata. ³ Càmitaté wacàlidacué pírí cachìwéeri tàacáisi, càmita nacái watàanicué pírí wachìwáidacaténacué pía meedá, weedácaténacué pícha plata. ⁴ Néese Dios yáalimáidacaté iicáwa wía asáisi wáibaidacaalí irípiná machacàníiri iyú, wía apóstolca. Néese idécanaámité cayábaca Dios iicáca iyúwaté wáibaidáaná irí, yá ibànùacaté wía wacàlidáanápínáté yái tàacáisi ímérica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Iná yéewa wacàlidaca wenàiwicanái iríni. Càmita wáalimáida wasimáidacáita wenàiwica meedá wàasu tàacáisi iyúwa, néese wacàlidaca Dios itàacái càide iyúwa Dios iwàwáaná, yái Dios yáaliérica wawàwa. ⁵ Píaliacué nacáwa càmitaté wachìwáidacué pía cachìwéeri tàacáisi iyú càide iyúwa èeri mìnánái iwàwáaná yéemíaca. Càmitaté wamàni càide weedáanápínacué pícha cawèníiri. Càmitaté nacái wamàni wawàsi ibàacanéeri iyú weedácaténacué pícha plata. Càité wàyacué pèewibàa machacàníiri iyú Dios iicá. ⁶ Càmitaté wawàwa wenàiwica naicáca wía iyúwa máiniyéica cayába áibanái ícha. Càmitacué wacutá pícha càiri, áibanái ícha nacái, ibatàa abéeri piná, éwita Dios imàacacáaníta walí cáimietacanéeri íbaidacalési, wía apóstolca. Càité nacái, éwita Dios imàacacáaníta walí íiwitáisewa wachùullacaténacué pía cachàiníiri iyú, càicáaníta càmitaté wamàni càide. ⁷ Càmitaté wachùullacué pía cachàiníiri iyú, éwita Cristo yàasu apóstolcáaníta wía. Néese watàanicatécué pírí éeréeri iyú. Wamànicatécué pírí càide iyúwa inanái udàwinàacaalí uénibewa, ucua nacái nía cáininéeri iyú. ⁸ Càité nacái cáinináca waicácuéca pía íná wawàwacaté wacàlidacuéca pírí Dios itàacái cayábéeri, yá wáibaidacaté macái wachàini iyúwa wayúudàacaténacué pía. ¡Yá wacàlidacatécué pírí Dios itàacái mamáalàacata cáininácáiná waicácuéca pía! ⁹ Píacué wéenanáica, píaliacuéwa wáibaidacaté wacáapi iyúwa mamáalàacata cachàiníiri iyú wawèniacaténáté wayáapínáwa, wàyacaalíté pèewibàa. Càmitaté wawàwa wáinaléca pírícuéni, íná wáibaidacaté èeríapínama, táiyápinama nacái ipíchanacué wacutáca pícha wayáapínáwa idécunitàacá wacàlidacatécué pírí Dios itàacái.

¹⁰ Píaliacuéwa amaléeri iyúni wàyacatécué pèewibàa machacàníiri iyú piicápinacué, mabáyawanéeri iyú nacái Dios iicá. ¹¹ Píaliacué nacáwa wàalàacatécué pía, wamichàidacatécué píiwitáise, wachàiniadacatécué piwàwa, píacué abéechúanaméeyéica càide iyúwa nàaniri cayábéeri íiwitáise imàníná yéenibe iríwa. ¹² Wàalàacatécué pía pimàniínápínacué càide iyúwa iwàwacutáaná Dios yàasu wenàiwica imànica, yái Dios imáidéericuéca pía icùacaténacué pía iyúwa Picuèriná, piyacaténacué nacái Dios icamaláná mèlumèlúri irícu chènuniré.

¹³ Iyaca áiba wawàsi nacái wèrica Dios irí cayábéeri ìwalíise mamáalàacata: Bàaluté péemiacanáamicué wacàlidaca pírí Dios itàacái, yáté peebáidacuécani píaliacáinatéwa Dios itàacáicani báisíiri iyú, càmita càide iyúwa wenàiwica itàacái meedá. Báisíta Dios itàacáicani, iwàlísàidéericuéca píiwitáise piwàwalícuísewa, píacué yeebáidéeyéicani. ¹⁴ Iná píacué wéenanáica, peebáidacáinacué Jesucristo itàacái, ínáté ìwalíise pìasu cáli néeséeyéi nàuwichàidacatécué pía, níai càmiyéica yeebáida. Yá piùwichàacatécuéwa càide iyúwa Dios yàasu wenàiwica nàuwichàanátéwa, níara yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacái Judea yàasu cáli ínata, bàalutécáiná néenanái nacái judiónái nàuwichàidacaté nía ìwalíise yái neebáidáanáca Jesucristo itàacái. ¹⁵ Níara judíoca nanúacaté Wáiwacali Jesús, càide iyúwaté nàawirináimi inúanáté Dios yàasu wenàiwica profetanái icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmalícuíse. Judiónái yùuwichàidacaté wía nacái, náucaca wía nacái nàasu cáli íchawa. Càmita namàni càide iyúwa casímáiná Dios iicáca. Nàuwideca namànica macái wenàiwica. ¹⁶ Macái imanùbaca wawàwacaalí wacàlidaca Dios itàacái càmiyéi judío irí, yéewacaténá Jesucristo iwasàaca nía nacái Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, judiónái càmita namàaca wacàlidaca Dios itàacái càmiyéi judío irí. Càita máini namànica nabáyawanáwa, níai judíoca. Quéwa átata Dios yàasu yùuwichàacáisi máiníiri manuíca idéca yàanàaca mawiéniré

nalí, yàanàacaténa nàwali mesúnamáita.

Pablo desea visitar otra vez a los de Tesalónica

¹⁷ Píacué wéénánáica, achúmacaté wawàwa iwàwacutácáináté wàacawa píichacué, achúma èeripináté, yáté éwita càmicáaníta waicácué pía, càicáaníta wawàwalicué pía mamáalàacata wawàwalicúisewa. Iná wawàwacaté wàacawa pìatalécué máinicáináté wawàwaca wapáchiacuéca pía. ¹⁸ Yáté wáináidacawa wapáchíanápináté píacué. Núa, Pablo nuwàwacaté nupáchiacuéca pía madécaná yàawiría quéwa càulenácaté Satanás imànica nuíchani, iná càmitaté núalimá nùanàaca néré. ¹⁹ Wía apóstolca, máinité wawàwaca waicácuéca pía casímáicáinácué pimànica wawàwa wacùacáinácué wabàlùanápínáwa píapicha Wáiwacali Jesucristo ípunita áiba èeriwa Wáiwacali yàanàacaalípiná àniwa. Néenialípiná, ¡máini casímáipínáca wawàwa pìwalicué peebáidacáinácué Jesucristo itàacái tàì íméeri iyú! ²⁰ Báisíta, wacàlidapínácué piináwaná ìwali casímáiri iyú, pimànicáinácué máini cayábéeri.

3

¹ Néeseté máini nuwàwacaté nuémìaca piináwaná ìwalicué, quéwa càmitaté núalimá nùaca nupáchiacuéca pía. Càmicáináté núalimá nuìdenìaca mamáalàacata yái càmináca núalíawa, ináté nuínáidacawa nuyamáanápínátéwa abéerita Atenas iyacàlená néré. ² Yáté nubànùaca wéénàsàiri Timoteo yeebáidéerica Jesucristo itàacái, ipáchiacaténácué pía. Yái Timoteo abéeri wééná wía íbaidéeyéica Dios irípiná, wía icàlidéeyéica yái cayábéeri tàacáisica Cristo iináwaná ìwali. Yáté nubànùacué pìatalé Timoteo imichàidacaténácué píiwitáise, ichàiniadacaténácué piwàwa nacái, yéewanápínácué peebáidaca Jesucristo itàacái mamáalàacata tàì íméeri iyú. ³ Nubànùacaté Timoteo pìatalécué yàalàacaténácué pía, báawacáichacué piwàwa piùwichàacái ìwalísewa, ipíchanácué piwènúadaca píiwitáisewa Jesucristo ícha. Píalíacuéwa iwàwacutáaná wàuwichàacawa càì, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ⁴ Càita nacái bàaluité wàyacaalítécué píapicha, yáté wacàlidacué pirí áibanái nàuwichàidáanápíná wía, weebáidacáiná Jesucristo itàacái. Siùca píalíacuéwa wadéca wadábaca wàuwichàacawa càide iyúwaté wacàlidáanácué piríni. ⁵ Iná càmicáináté núalimá nuìdenìaca quirínamani, yái càminácuéca núalía piináwaná ìwali, yáté nubànùaca Timoteo isutácaténácué yéemìawa pía yéewanápíná núalíacuéca piináwaná ìwali asáisi peebáidacaalícué Jesucristo itàacái mamáalàacata tàì íméeri iyú. Nubànùacatécué pìataléni achúmacáináté nuwàwa nuínáidacawa pìwalicué cawàwanáta Satanás yáalimáidacatécué pía piwènúadáanápínácué píiwitáisewa Jesucristo ícha. Càita Satanás iwàwa imànica yéewanápíná canáca iwèni, yái wacàlidéericuéca pirí Dios itàacái bàaluité.

⁶ Quéwa siùcade Timoteo idéca yèepùacawa pìyacàle néesequé, yáara Tesalónica iyacàlenáca. Yá idéca icàlidaca walí cayábáanácué piináwaná peebáidacáinácué Jesucristo itàacái mamáalàacata tàì íméeri iyú, cáininácáinácué nacái piicáyacacawa. Idéca icàlidaca walí piwàwalínácué wía cáininéeri iyú mamáalàacata, máini nacái piwàwacué piicáca wía càide iyúwa wawàwáanácué waicáca pía. ⁷ Iná píacué wéénánáica, éwita wàuwichàacáanítawa manuísíwata, càicáaníta wadéca wachàiniadaca wawàwawa, wía apóstolca, wéemìacáinácué piináwaná ìwali peebáidacuéca Jesucristo itàacái mamáalàacata tàì íméeri iyú. ⁸ Yá wáalimá wàidenìaca yùuwichàacáisi wéemìacáinácué piináwaná ìwali càminácué piméyáawa peebáidaca Wáiwacali itàacái tàì íméeri iyú. ⁹ Càmiripínáta wayamáida wàaca Dios irí cayábéeri piináwaná ìwalísequé, yá nacái pimánínácuéca cayábéeri. Iná yéewa casímáica wía Dios iicápiná pìwalínácué. ¹⁰ Eeríapinama, táiyápinama nacái wasutáca Dios ícha manuísíwata imàacáanápíná waicácuéca pía watuí iyúwa wéewáidacaténácué pía mamáalàacata iwàwacutácáinácué píalíacawa áiba wawàsi ìwali peebáidacaténácué Jesucristo itàacái tàì íméeri iyú.

¹¹ Wía apóstolca, wawàwaca Wáaniri Dios, Wáiwacali Jesucristo nacái nayúudàaca wía yéewanápíná wáalimáca wapáchiacuéca pía mesúnamáita. ¹² Wasutá Wáiwacali ícha

pirípinácué, imàacáanápínácué cáinináca piicáyacacawa cachàiniwanái mamáalàacata, càita nacái cáinináanápínácué piicáca áibanái wenàiwica canánama, càide iyúwa cáinináaná waicácuéca pía. ¹³ Càita nusutáca Wáiwacali ícha pirípinácué ichàiniadánápínácué píiwitáise, yéewanápínácué mabáyawanáca Dios iicáca pía Wáiwacali Jesús yàanàacaalípiná macáita yàasunái mabáyawanéeyéi yáapichawa èeri imáalàapínácaalíwa. Báisíta, amén.

4

La vida que agrada a Dios

¹ Siúcade piácué wéenánáica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, wasutácué pícha wawàsi manuísíwata, wàalàacué pía nacái Wáiwacali Jesús inùmaliçuise. Piyacué machacàníiri iyú cachàiniwanái mamáalàacata casímáicaténácué Dios iicáca píiwitáise càide iyúwacué pidàbáanáté piyaca péemíacanácaítacué wéewáidaca pía.

² Péemíacatécué cayába yái tàacáisi wacàlidéericatécué pirí Wáiwacali Jesús inùmaliçuise.

³ Dios iwàwacué piyaca mabáyawanéeri iyú píibaidacáténácué abéerita irípiná. Càmita iwàwacué piimáca áiba yáapicha càmlírica pinìrisíwa, càmlíchúa nacái píinusíwa. ⁴ Càita Dios iwàwacué piyaca, yéewanápiná cawinácaalí asiali iwàwéerica icásàacawa yáalimá yeedáca iríwa ínupínáwa mabáyawanáwaca, iyacáténá úapicha cáimiétaquéri iyú. ⁵ Aibanái wenàiwica càmlíyéica yáalíwa Dios ìwali needáca inanái máinicáiná nawàwacáita naimáca náapicha meedá. Càmita báisi naicáyacacawa cáimiétaquéri iyú. Picácué pimàni càì. ⁶ Picácué nacái piimá áiba asiali ínupíná yáapicha, càita nacái áiba inanái inìri yáapicha. Pimànicaalícué càiri báawéeri áiba wenàiwica irí, yásí Wáiwacali yùuwichàidacué píawa manuísíwata, càide iyúwacué wàalàanáté pía cáimiétaquéri iyú. ⁷ Dios càmita imáida wía wamànínapíná wabáyawanáwa casaquèeri iyú, néese imáidaca wía wàyacáténá mabáyawanéeri iyú, yéewanápiná wáibaidaca abéerita irípiná. ⁸ Yái tàacáisi nùaléericuéca iyú pía, càmlírita meedá wenàiwica yàasu tàacáisi, néese Dios itàacáicani, íná cawinácaalí càmlírica yeebáida yái tàacáisi, idéca yúucaca íchawa Dios, yái Dios ibànuericuéca Espíritu Santo piwàwalículé. Yái Espíritu Santo ípidená ímáanáquéi “Yái Mabáyawanéerica” ímáanáca, Espíritu yàanàacáinaté mabáyawanácaténá imànica wía.

⁹ Quéwa càmita iwàwacutá nùalàacuéca pía cáinináanápínácué piicáyacacawa Dioscáiná idéca yéewáidacuéca pía càì, íná nùalíacawa cáininácuéca piicáca áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ¹⁰ Wáalíacawa cáininácuéca piicáca macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iyéeyéica Macedonia yàasu cáli ínata. Quéwa wasutácué pícha wawàsi manuísíwata, piácué wéenánáica, cáinináanápínácué cachàiniwanái mamáalàacata piicáca macáita yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ¹¹ Píalimáidacué piyacáténá matuíbanáiri iyú áibanái yáapicha. Picácué máini písutáida péemíawa áibanái yàasu tàacáisi ìwali, néese píibaidacué picáapi iyúwa càide iyúwaté wàalàanácué pía. ¹² Píibaidacué cachàiníiri iyú yéewanápiná áibanái càmlíyéica yeebáida Jesucristo itàacái naicácuéca pía cáimiétaquéri iyú, pidèniacáténácué nacái yái pimáapuèrica, ipíchanácué picutáca piyáapínáwa áibanái ícha.

El regreso del Señor

¹³ Piácué wéenánáica, wawàwacué píalíacawa càinácaalí nàyanápiná níara yéetéeyéimicawa yeebáidéeyéicaté Jesucristo itàacái achúmacáichacué piwàwa manuísíwata càide iyúwa achúmáná èeri mìnánái iwàwa càmlíyéica yeebáida Jesucristo itàacái. Achúmaca nawàwa manuísíwata càmicáiná nacua néenánáimi imichàacawa yéetácáisi ícha. ¹⁴ Wadéca weebáidaca Jesús iináwaná ìwali yéetácátéwa, néese imichàacaté nacáíwa yéetácáisi ícha. Càita nacái weebáidaca Dios imichàidánápíná yéetéeyéimiwa yéetácáisi ícha, níái yéetéeyéimicawa yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái. Nacáucami yàanàapíná Jesús yáapicha namichàacáténáwa yéetácáisi ícha Jesús yàanàapínácaalí àniwa.

15 Iná wacàlidacué pírí yái tàacáisi càide iyúwa Wáiwacali yéewáidáaná wía: Wía cáuyéicáwaca mamáalàacata cháí èeri irícu Wáiwacali yàanàacaalípiná, càmita wàawa napíchalé chènuniré níái yéetéeyéimicawa yeebáidéeyéicaté Jesucristo itàacái. 16 Wéemlápíná chènuníseeri tàacáisi imáidéerica wía cachàiníri iyú, yá ángel íiwacalíná imáidapíná nacái wíawa, yá nacái Dios yàasu trompeta casànapíná wéemlawa napulliaaalíni. Yásí Wáiwacali iricùapínáwa chènunibàata. Néese níái yéetéeyéimicawa yeebáidéeyéicaté Cristo itàacái, níata idàbapíná icáucàacawa quéechacáwa. 17 Néese wía cáuyéicáwaca wamichàapínáwaca náapichawa cáuli irículé, wawàlùacaténáwa acalèe yèewiré wáipunitáidacaténá Wáiwacaliwa capíraléeri cáli ínatalé. Càipíná wàyaca Wáiwacali yáapichawa càiripínáta. 18 Iná pichàiniadacué piwàwawáaca iyú yái tàacáisi cayábéerica ipíchanácué máini achúmaca piwàwa péenánái yéetácaalíwa pícha.

5

1 Píacué nuénánáica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càmitacué iwàwacutá nutànàaca pírí tàacáisi ìwali yái Wáiwacali yéenáiwanáca yàanàacatáipínáta, càisimalénácaalí camuí ìya wapíchalé. 2 Píalíacuéwa cayába canáca èeri mìnánái yáaliériwa càicaalínápinácaalí Wáiwacali yàanàaca àniwa. Càide iyúwa cayéedéeri yàanàacaalí táiyápi càmicatáita wenàiwicanái línáidawa ìwali, càita nacái Wáiwacali yàapínáwa néese àniwa càmicatáita èeri mìnánái icùa yàanàaca. 3 Néenialípiná wenàiwica nacàlidapíná cà: “Cayába macáita. Canáca ùwicái. Wàyaca matuíbanáita”, càipíná náimaca. Néese ráunamáita yùuwichàacáisi yàanàapínáwaca nàwali cáiwíri iyú imáalàidacaténá ní, càide iyúwa inanái idàbacaalí yùuwichàacawa isicúasiwata umusúadacaténá íicá èeri. Yásí càmita náalimá naplacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. 4 Quéwa píacué wéenánáica càmitacué catá píiwitáise, píalíacáinácuéwa Dios ìwali. Iná càmitacué Wáiwacali yéenáiwaná icalùada píawa, yàanàapínácaalí càide iyúwa cayéedéeri icalùadacaalí wenàiwica. 5 Amalácáinácué píiwitáise macáita, píalíacáinácuéwa Dios ìwali, picùacáinácué nacái Wáiwacali yàanàaca. Càmita wàya càide iyúwa catéeyéi íiwitáise iyáaná, càmlíyéica yáalía Dios ìwali. 6 Iná iwàwacutá wamichàidaca wáiwitáisewa wacùnápíná Wáiwacali yàanàaca. Picácué wàya iyúwa íiméeyéi meedá, càmlíyéica icùa Jesús yàanàanápíná. Yá waicáidacué Wáiwacali íipunitawa cáalíacáiri iyú, wacùacaténá wíawawa ipíchaná wawènúadaca wáiwitáisewa Wáiwacali íichawa. 7 Aibanái catéeyéica íiwitáise càmita náalíawa Dios ìwali. Càica níade iyúwa wenàiwica íiméeyéica meedá táiyápinama, iyúwa nacái wenàiwica icàméeyéica catéeri irícu. 8 Quéwa wía amaléeyéica íiwitáise, icuèyéica nacái Wáiwacali yàanàanápíná, iwàwacutá wacùaca wíawawa cayába ipíchaná wamànica wabáyawanáwa. Iwàwacutá weebáidaca Jesucristo itàacái, càita nacái cáinínácué waicáyacacawa, càita nacái manuícué wáináida wawàwawa Jesucristo ìwali iwasàanápíná wíawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Wamànicaalí cà, yásí wacùapíná wíawawa cayába Satanás íicha ipíchaná wamànica wabáyawanáwa, càide iyúwa úwisàiri ìwalicaalí icàyuwaniwa, ibàle nacáiwa dàaléeri híerro nacáiri icùacaténá yáawawa yùuwidenái íichawa. 9 Dioscáiná càmitaté yeedá wía yàasunáipínáwa imàacáanápíná yàasu manuíri yùuwichàacáisi yàanàaca wàwali, néese idéca yeedáca wía iwasàacaténá wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa ìwalíise yái Wáiwacali Jesucristo yéetáanácawa wáichawalíná. 10 Jesucristo yéetácatéwa wáichawalíná wàyacaténá yáapicha càiripínáta, éwita nacái wéetácaalíwa, càita nacái cáucaalíca wía áiba èeriwa Jesucristo yàapínácaalíwa néese àniwa. 11 Iná pimichàidacué píiwitáisewáaca mamáalàacata, pichàiniadacué nacái piwàwawáaca càide iyúwa pimànínácué píacawa siúcade.

Pablo aconseja a los hermanos

12 Píacué wéenánáica wasutácué pícha wawàsi manuísíwata, píacué ancianonái íimíetacaná, níái íibaidéeyéica Dios irípiná pèewibàa, nacùacaténácué pía, nàalàacaténácué pía Wáiwacali itàacái iyú, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. 13 Iwàwacutácué píaca

ancianonái límiétacaná, cáininácué nacái piicáca nía manuísíwata ìwalíse yái íbaidacalésica namànírica Dios irípiná, yái nacùanácuéca pía. Píyacué matuíbanáita píapichawáaca.

¹⁴ Wachùuliacué pía, píacué wéenánáica, píalàacué cachàiníiri iyú níara péená càmiíyéica iwàwa íbaidaca. Pichàiniadacué nawàwa nacái cawinácaalí achúméeyéica ínáida iwàwawa, nàuwichàacái ìwalísewa. Piyúudàacué nacái níara machawàaquéeyéica íiwitáise, càmiíyécáwaca yeebáida tàì íméeri iyú. Pimànicué macáita irí éeréeri iyú mamáalàacata.

¹⁵ Aibanáicaalí imànicué pirí báawéeri, picácué pimàni irí báawéeri nacái pípuináwa, néese píalimáidacué pimànica cayábéeri piríwáaca càiripináta, macái wenàiwica irí nacái.

¹⁶ Cayábacué piwàwa càiripináta. ¹⁷ Pisutácué píawawa Dios ícha mamáalàacata. ¹⁸ Píacué Dios irí cayábéeri càinácaalícué píyáaná, càicáinácué Dios iwàwa pimànica, píacué yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacái.

¹⁹ Càide iyúwa càmicaalí wachacàida cayábéeri quichái iyúudèerica wía, càita nacái picácué pimáalàida píchawa yái cayábéerica Espíritu Santo imàníricuéca piwàwalicuése.

²⁰ Picácué caná iwèni piicáca nataacái níái wenàiwica Espíritu Santo ichàiniadéeyéica nacàlidacaténá tàacáisi Dios inùmálicuése. ²¹ Quéwa píináidacuéwa cáalíacáiri iyú ìwali macái tàacáisi péemièricuéca píalíacaténácuéwa asáisi báisícaalí Dios itàacáicani, néese peebáidacué abéerita yái cayábéeri tàacáisica. ²² Piwènúacuéwa macái báawéeri íiwitáaná ícha.

²³ Wasutáca Dios ícha pirípinácué, yái Dios matuíbanáirica imànica wáiwitáise, masacàanápinácué imànica píiwitáise píibaidacaténácué abéerita Dios irípiná, icùanápinácué nacái píiwitáise manuísíwata, piwàwa nacái, piiná nacái mabáyawanéeri iyú àta Wáiwacali Jesucristo yàanàacataléta àniwa. ²⁴ Càipiná Dios imànicuéca piríni. Yái Dios imáidéericatécué pía yàasunáicaténácué pía, imànipinácué pirí macáita càide iyúwa icàlidáanácué piríni.

Saludos y bendición final

²⁵ Píacué wéenánáica, písutácué Dios ícha walípiná nacái. ²⁶ Pitàidacué cayábéeri iyú macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ²⁷ Nuchùuliacué pía Wáiwacali inùmálicuése, píléecué yái nùasu cuyàlutaca nalí macáita níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ²⁸ Yá wasutáca Wáiwacali Jesucristo ícha pirípinácué, imàníinápinácué pirí cayábéeri mawèníiri iyú.

2 TESALONICENSES

Saludo

¹ Núa Pablo, Silvano yáapicha, áibaalí lípidenéeri Silas, Timoteo yáapicha nacái, nutànàacué pirí cuyàluta, píacué wéenánái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái Tesalónica iyacàlená irícu, píacué iyéeyéica abédanamata Wáaniri Dios yáapicha, Wáiwacali Jesucristo yáapicha nacái. Wawàwalicué pía. ² Wasutáca Wáaniri Dios ícha pirípinácué, Wáiwacali Jesucristo nacái namànlínápinácué pirí cayábéeri mawènliri iyú, namàacáanápinácué nacái pìyaca matuíbanáiri iyú.

Dios juzgará a los pecadores cuando Cristo vuelva

³ Píacué wéenánáica, casímáica wàaca Dios irí cayábéeri càiripináta pìwalicué. Yá cayábaca càì wamànica peebáidacáinácué placawa Jesucristo itàacái manuísiwata cachàiníwanái, yá nacái wáalíacawa cáinináanácué yáwanái piicáyacacawa mamáalàacata. ⁴ Iná wacàlidacuéca piináwaná ìwali casímáiri iyú áibanái irí Dios yàasu wenàiwicaca yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái macái yàcalé wapáchiacatabàa. Wacàlidaca nalíni pìideníanácuéca piùwichàanáwa mamáalàacata matuíbanáiri iyú, peebáidáanácué nacái mamáalàacata Jesucristo itàacái éwitacué áibanái nàuwichàidacáanítacué pía madécaná yàawiría, éwitacué nacái piùwichàacáanítawa madécaná càulenéri wawàsi iyú. ⁵ Iná yéewa wáalíacawa amaléeri iyú Dios yàanápiná macái wenàiwica iwèni machacàníiri iyú, namànicaalí cayábéeri, càita nacái namànicaalí nabáyawanáwa. Siùcade piùwichàacuécawa pìyaca ìwalíse yái peebáidáanácuéca iyúwa Dios ichùulánácué pía, quéwa càmitacué piméyáawa peebáidaca. Iná Dios icàlidápinácué piináwaná ìwali pimànínácuéca cayábéeri, yá imàacápinácué piwàlùacawa Dios iyacàle irículé Dios icùacataléca yàasu wenàiwicanáwa càiripináta chènuniré.

⁶ Dios yàapiná macái wenàiwica iwèni machacàníiri iyú, yùuwichàidápiná nacái níara wenàiwica nabáyawaná ìwalísewa, níai yùuwichàidéeyéicuéca pía siùcade. ⁷ Dios yàapiná macái wenàiwica iwèni machacàníiri iyú, imàacápinácué nacái piyamáidacawa piùwichàacái íchawa càide iyúwa imàacáanápiná wayamáidaca nacáiwa. Càipiná Dios imànica walí macáita néenialípiná Wáiwacali Jesús yàanàacaalípiná chènuníise mèlumèluíri iyú, quichái ipèrùa yèewíse yàasu cachàiníyèi ángel yáapichawa. ⁸ Yá Wáiwacali Jesús yàanàapiná yùuwichàidacaténá wenàiwica nabáyawaná ìwalísewa, níai càimíyéica iwàwa yáalíaca Dios ìwali, macáita nacái càimíyéica yeebáida yái tàacáisi ímérica Wáiwacali Jesucristo iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ⁹ Yá Wáiwacali yúucapiná íchawa nía déeculé, nàuwichàacaténáwa nabáyawaná ìwalísewa càiripináta, èeri càimíri imáalàawa, yá càmita quirínama naicáca Wáiwacali, yái mèlumèluírca iicácanáwa, icuèrica macáita cáimiétacanéri iyú, máinicáiná cachàinica íiwitáise manuíri. ¹⁰ Càipiná Wáiwacali imànica nalíwa néenialípiná yàanàacaalípiná àniwa. Yàapinácawa néese àniwa yéewacaténá macáita yàasunái, wía yeebáidéeyéica itàacái, wàaca irí cayábéeri manuísiwata cáimiétaquéri iyú casímáiwaca. Núlía nacáiwa piicáanápinácué Wáiwacali yàanàaca, pìapinácué nacái irí cayábéeri, peebáidacáinácué iyúwaté wacàlidáaná pirí Wáiwacali iináwaná.

¹¹ Wáalíacawa pìanápinácué Wáiwacali irí cayábéeri néenialípiná, iná wasutáca Wacuèriná Dios ícha pirípinácué mamáalàacata. Wasutáca Dios ícha iyúudàanápinácué pía pìyacaténácué càide iyúwa wenàiwica Dios imáidéeyéica nàyacaténá machacàníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Càita nacái wasutáca Dios ícha pirípinácué ichàiniadàanápinácué pía íiwitáise cachàiníri iyúwa, pimànicaténácué macái cayábéeri wawàsi piwàwéericuéca pimànica, yá nacái píibaidacalécuéca pimànírca peebáidacáinácué Jesucristo itàacái. ¹² Càita wasutáca Dios ícha pirípinácué yéewanápiná áibanái nacái nàapináca Wáiwacali

Jesús irí cayábéeri naicácaalípiná ichàiniadacuéca pía pimànicaténá cayábéeri, yéewanápiná nacái piacué ìyèeyéica abédanamata Wáiwacali Jesús yáapicha piásáidacuéca áibanái irí cayábéeri íiwitáisevani, yái Wáiwacalica. Píalimápinácué pimànica càì yácáiná Wacuèriná Dios, Wáiwacali Jesucristo nacái nayúudàacuéca pía mawèníri iyú.

2

Aclaraciones sobre el regreso del Señor

¹ Siùcade piacué wéenánáica, píaliacuéwa Wáiwacali Jesucristo yàanàanápiná àniwa. Píaliacué nacáiwa Dios ìwacáidáanápiná wíawa Wáiwacali Jesucristo yàatalé. Siùcade wawàwaca wéewáidacuéca pía ìwali quiríta. ² Cawàwanáta abénameeyéi cachìwéeyéi nacàlidapínácué piríni idécasa ichàbacawéi Wáiwacali yéenáiwana yàacaténáwa néese àniwa. Wasutácué píicha wawàsi manúisíwata ipíchaná piúcáida piwàwawa picalùniwa caquialéta iyúwa sìcusìcuíyéi iwàwa. Picácué cáalu pía áibanái cachìwéeyéi náimacaalícué pirí nacàlidacasa tàacáisi Dios inùmalìcuise ímérica idécasa ichàbacawéi Wáiwacali yéenáiwana, càita nacái néewáidacaalícué pía iyú càiri cachìwéeri tàacásica. Cawàwanáta náasáidapínácué pirí cuyàluta náimérica ìwali nutànàacasacué piríni, quéwa picácué peebáida nachìwa, picácué nacái cáalu pía. ³ Picácué pimàaca áibanái ichìwáidacuéca pía áiba tàacáisi cachìwéeri iyú, ibatàa abéeri tàacáisi iyúpináta. Ipíchawáise Wáiwacali yéenáiwana yàanàaca yàacaténáwa néese, yá madécaná wenàiwica nawènúadapíná náiwitáisewa Dios íicha manúisíwata, yá càmita nawàwapíná Dios icùaca nía. Abéeri asìali nacái yàanàapíná, máiníri cabáyawanáca, Satanás inacáiri íiwitáise, yáalimáidéeripíná èeri mìnanaí namànínápiná nabáyawanáwa. Máinípiná báawacani, yái asìalica, íná Dios idéca íináidacawa imáalàidáanápináni báisíri iyú. ⁴ Yái asìali yàanèeripínáca, yácata Dios yùuwidesíwaca báawéerica náicha canánama. Yá máinípiná cáimacáica iicáca yáawawa. Icàlidapíná ìwaliwa cachàinicasani Dios íicha, cachàinisa nacáicani macái cuwáiná íicha áibanái yèeyéica icàaluíná, íná ichùulìapíná èeri mìnanaí yàaca icàaluíná Dios íicha. Néese imànipíná càiri báawasíwéeri: Ibàlùadapíná yàasu manúiri yàalubáisiwa Dios yàasu templo irìcu, yá yáawinacawa néré icùacaténá macáita, Dioscáinásani, càipíná íimaca yéewacaténá èeri mìnanaí yàaca icàaluíná. Yá icàlidapínáca iináwanáwa Dioscani.

⁵ Núaliacawa piwàwalicuéca cayábani yái tàacáisi nucàlidéericatécué pirí. Bàaluté nùyacaalítécué piapicha, yáté nucàlidacuéca pirí iináwaná ìwali yáara máiníri cabáyawanáca yàanèeripínáca áibaalípiná. ⁶ Siùcade píaliacuéwa càirínácaalí chàinisi càmirítàacá ibatàa yáasáidacawa yáara máiníri cabáyawanáca, àta idécatalépináta yéenáiwana yàanàaca, Dios imàaquérica irí yàanàacatáipíná. ⁷ Dios imàacaca wáaliacawa Satanás idéca idàbaca iwènúadaca wenàiwicanái íiwitáise Dios íicha. Quéwa càmitàacá idé Satanás yáalimá imànica macáita yái báawéerica iwàwéerica imànica, ìyacáiná siùcade abéeri imáisanièrica Satanás imànica macáita càide iyúwa iwàwáana imànica. Aibaalípiná yàapínacawa èeri íicha yái càmiríicáwaca ibatàa Satanás imànica macáita yái iwàwéerica imànica. Idécanáami yàacawa èeri íicha, yásí Satanás yáalimápiná imànica macáita càide iyúwa iwàwáana cháí èeri irìcu. ⁸ Néese yáara máiníri cabáyawanáca wenàiwica yáasáidapínacawa cháí èeri irìcu, yái asìali Wáiwacali Jesús inuérípináca caquialéta itàacái iyúwa. Wáiwacali yàanàapíná cachàiníri íiwitáise yáapichawa, icamalá mèlumèluíri irìcu nacáiwa, yá Wáiwacali imáalàidapínacani yáara máiníri cabáyawanáca. ⁹ Quéwa néenialípiná, idècunitàacá ìyaca cháí èeri irìcu, yáara máiníri cabáyawanáca, yásí Satanás ichàiniadapínacani manúisíwata idènìacaténá ichàini manúiriwa. Yásí yáara máiníri cabáyawanáca imànipíná madécaná wawàsi cachàiníri iyú càmiríri wenàiwica idé imànica ichìwáidacaténá wenàiwica. ¹⁰ Imànipíná nacái macái báawéeri íiwitáana ichìwáidacaténá wenàiwica Dios yùuwichàidéeyéipíná nabáyawaná ìwalíse càiripínáta càmicáiná cáininá naicáca báisíri tàacáisi neebáidacaténáni. Dios yùuwichàidapíná nía càmicáiná neebáida báisíri tàacáisi yéewanápiná Jesucristo iwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ¹¹ Càmicáiná nawàwa neebáidaca báisíri tàacáisi,

íná Dios imàacapíná cachìwéeri tàacáisi ichìwáidaca nía, neebáidacaténáni cachàiníri iyú. ¹² Càipíná Dios imànica yáasáidacaténá yùuwichàidáanápíná càiripínáta macáita wenàiwica càmíiyéica iwàwa yeebáidaca yái báisíiri tàacáisica, néese casímáica meedá namànica nabáyawanáwa.

Escogidos para ser salvados

¹³ Quéwa wía apóstolca, iwàwacutá wàaca Dios irí cayábéeri càiripínáta pìwalicué, piácué wéenánáica cáininéeyéica Wáiwacali iicáca. Wàaca Dios irí cayábéeri bàalutécáiná Dios yeedácuéca pía èeri ipíchawáise iwasàacaténácué pía yàasu yùuwichàacáisi íchawa, Espíritu Santo imàacacáinácué Dios yàasu wenàiwicaca pía, peebáidacáinácué nacái yái báisíiri tàacáisica. ¹⁴ Dios iwàwacáináté iwasàacuéca pía, íná Dios ibànùacaté wía wacàlidacaténácué pirí yái tàacáisi ímérica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Càita Dios imáidacatécué pía yàasunáicaténácué pía, yéewanápinácué pìyaca Wáiwacali Jesucristo yáapicha cáimiétacanéeri iyú, icamaláná mèlumèluíri irìcu nacái càide iyúwa Wáiwacali iyáaná.

¹⁵ Iná piácué wéenánáica, cachànicué píiwitáise Jesucristo ìwali, peebáidacué itàacái mamáalàacata tàì íméeri iyú. Picácué piimáicha yái wacàlidéericatécué pirí wàyacaalícué píapicha bàaluté. Picácué nacái piimáicha yái tàacáisi wacàlidéericuéca pirí cuyàluta irìcu watànèericuéca pirí. ¹⁶ Yá wasutáca Wáiwacali Jesucristo ícha pirípinácué, Wáaniri Dios ícha nacái, yái cáininéerica iicáca wía, imàníríca nacái walí cayábéeri mawèníri iyú. Càita idéca ichàiniadaca wawàwa càiripínáta, imàaca nacái manuíca wáináidaca wawàwawa Dios ìwali imànínápiná walí cayábéeri càide iyúwa icàlidáanáté walíni. ¹⁷ Yá wasutáca Dios ícha pirípinácué ichàiniadáanápínácué piwàwa, imàacáanápínácué nacái pimànica cayábéeri mamáalàacata macái íiwitáanáta, pítàanicaténácué nacái yáawamita cayábéeri wawàsi ìwali.

3

Oren por nosotros

¹ Piácué wéenánáica, iyaca nacái áiba wawàsi quiríta wawàwéericuéca wacàlidaca pirí: Pisutácué Dios ícha walípiná imàacáanápíná wacàlidaca Wáiwacali itàacáiwa áibanái irí caquialéta macái cáli imanùbaca. Pisutácué Dios ícha imàacáanápíná madécaná wenàiwica neebáidaca Wáiwacali itàacái cáimiétaquéeri iyú càide iyúwacué peebáidáaná. ² Pisutácué Dios ícha nacái icùanápíná wía báawéeri ícha, náyacáiná abénaméeyéi wenàiwica máiníiyéica báawaca íiwitáise, iwàwéeyéica imànica walí báawéeri càmíicáiná macái wenàiwica yeebáida Wáiwacali itàacái. ³ Quéwa Wáiwacali imànica macáita càiripínáta càide iyúwa ímáaná, íná yéewa wáalíacawa ichàiniadáanápínácué píiwitáise peebáidacaténácué itàacái mamáalàacata, tàì íméeri iyú, icùanápínácué pía nacái Satanás ícha, ipíchanácué pimànica pibáyawanáwa. ⁴ Manuíca wáináidaca wawàwawa Wáiwacali ìwaliwa iyúudáanápínácué pía pimànicaténácué placawa mamáalàacata càide iyúwa wachùullánácué pía. ⁵ Wasutáca Wáiwacali ícha pirípinácué iyúudáanápínácué cáinináca piicáca Dios càide iyúwa cáinináanácué Dios iicáca pía. Càita nacái wasutáca Wáiwacali ícha ichàiniadáanápínácué píiwitáise pìidenàicaténácué piùwichàanáwa matuíbanáiri iyú càide iyúwaté Cristo ìdeníaná yùuwichàanáwa.

El deber de trabajar

⁶ Piácué wéenánáica, wachùullácué pía Wáiwacali Jesucristo íiwitáise iyúwa, picácué piacawéerida cawinácaalí péenácué càmíríca iwàwa íbaidaca, càmíríca nacái ìya càide iyúwa wéewáidáanácué pía. ⁷ Píalíacuéwa càinácaalí iwàwacutáanácué pìyaca pimànicaténácué càide iyúwaté wáasáidáanácué pirí wàyacaalítécué píapicha. Néenialí wàyacaalítécué píapicha, wía apóstolca, wáibaidacaté wawènicaténá wayáapínáwa. ⁸ Càmitaté nacái wayáacué pícha yàacási mawèníri iyú. Néese wía apóstolca wáibaidacaté cachàiníri iyú èeríapi, táiyápi nacái wapáyaidacaténá wayáapínáwa, ipíchanácué piùwichàacawa wàwalíise,

càmicáináte wawàwa wáinalalécuéca piríni, ibatàa abéeri péená irí. ⁹ Ewita Dios imàacacáaníta wasutácuéca píicha wayáapínáwa mawèníri iyú wéewáidacáinácué pía, càicáaníta càmítaté wamàni càì. Néese wáibaidacaté cachàiníri iyú wáasáidacaténácué pirí càinácaalí iwàwacutáanácué píibaidaca cachàiníri iyú. ¹⁰ Wáyacaalítécué píapícha, yáté wachùullacuéca pía càiri tàacáisi iyú íméerica: Aibacaalí péenácué càmíta iwàwa íbaidaca, picácué pía iyáapíná. ¹¹ Quéwa wadéca wémìacuéca piináwaná ìwali ínucué pèewibàa abénaméeyéi péená, càmíyéica íbaida ibatàa achúméerína íbaidacalési piná. Càmíta nabatàa áibanái íbaidaca, néese nasàiwicaca nalí wawàsi meedá. ¹² Níara ínuiyéica, càmíyéica íbaida, wachùulla nía, wasutáca náicha wawàsi manuísíwata nacái Wáiwacali Jesucristo íiwitáise iyúwa, náibaidáanápiná matuíbanáiri iyú needácaténá nayáapínáwa.

¹³ Píacué wéenanáica, picácué chamàle pimànica cayábéeri ipíchaná piméyáacawa, néese pimànicué piacawa cayábéeri mamáalàacata. ¹⁴ Aibacaalí péenácué càmíta imàni càide iyúwa wachùullánáni cháì cuyàluta irícu, picàlidacué iináwaná ìwali macái wenàiwicanái yàacuésemi, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Picácué piacawéeridani, yéewacaténá báicani íbáyawaná ìwaliwa. ¹⁵ Quéwa picácué piùwide pimànica yái wenàiwicaca, néese píalàacué éeréeri iyútani, càide iyúwacué píalàaca nacáicaalí péenásàiriwa.

Bendición final

¹⁶ Wasutáca Wáiwacali íicha pirípinácué, yái imàaquéerica matuíbanáica yàasu wenàiwica iwàwa, imàacáanápiná matuíbanáicuéca piwàwa càiripínáta càinácaalícué píyáaná. Wasutáca Wáiwacali íicha pirípinácué yàacawéeridáanápinácué pía manuísíwata.

¹⁷ Núa Pablo nutànàacué pirí yái achúméerína tàacáisica nucáapi iyúwa nuwàwalicáinácué pía. Càita nutànàacani macái nùasu cuyàluta irícuwa. Càì nutànàacani píalíacaténácuéwa càinácaalí iicácanáwa, ipíchanácué áibanái ichìwáidaca pía. ¹⁸ Nusutácué Wáiwacali Jesucristo íicha pirípinácué, imànínápinácué pirí cayábéeri mawèníri iyú, píacué canánama.

1 TIMOTEO

Saludo

¹ Núa Pablo nubànùaca pirí cuyàluta. Núa Pablo Jesucristo yàasu apóstol, Dioscáiná ibànùaca núa nuíbaidáanápíná irí. Yái Diosca, yácata iwasèerica wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa. Wáiwacali Jesucristo nacái ibànùaca núa, yái Jesucristo imàaquéerica manuíca wáináidaca wawàwawa ìwali imànínápíná walí macáita càide iyúwaté íimáaná walí.

² Nutànàaca pirí cuyàluta Timoteo, píacata nuiquéerica càiride iyúwa nuìriwa báisíta peebáidacáiná Jesucristo itàacái, càide iyúwa nuebáidáaná nacái. Yá nusutáca Wáaniri Dios íicha pirípiná, Wáiwacali Cristo Jesús nacái, namànínápíná pirí cayábéeri mawèníri iyú, naicáanápíná nacái pipualé namàacáanápíná nacái matuìbanáica piwàwa.

Advertencia contra enseñanzas falsas

³ Pimàni càide iyúwaté nùlàaná pía ipíchawáiseté nùacawa píicha Macedonia yàasu cáli nérépiná. Nuwàwaca piyamáacawa aléera Efeso iyacàlená irícu píalàacaténá cachàiníri iyú áibanái wenàiwica néeníiyéica iyaca nayamáidáanápíná néewáidaca wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú.

⁴ Píalàa nía nacái cachàiníri iyú ipíchaná neebáidaca nàawirináimi yàasu cachìwéeri tàacáisiwa, ipíchaná nacái néewáidacawa mamáalàacata áiba tàacáisi cachìwéeri ìwali náiméerica ìwali icàlidacasa càinácaalí nàawirináimi imàníná bàaluité, ipíchaná nacái nacàlidaca mamáalàacata macáita nàawirináimi ípidenáwa madécaná. Wenàiwicanái yéewáidacaalíwa nàwali, yá nasutáca néemlawa níawáaca mamáalàacata, natàaníca náapichawáaca chànisiíri iyú nacái. Yái tàacáisi cachìwéerica càmita iyúudàa wenàiwica neebáidáanápíná Dios itàacái nàyacaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná.

⁵ Dios idéca ichùuliaca wía cáinináanápíná waicáyacacawa. Wáalimá càì wamànica masacàacaalí wáiwitáise macái báawéeri íicha, wawènúadacaalí nacái wáiwitáisewa Dios irípiná imàacacaténá iwàwawa wabáyawaná íicha, weebáidacaalí nacái Jesucristo itàacái báisiíri iyú.

⁶ Abénaméeyéi càmita càì nàyaca nawènúacáinatéwa Dios itàacái íicha, yá naméeràacawa déeculé báisiíri tàacáisi íicha. Siùcade natàaníca náapichawáaca chànisiíri iyú canéeri iwèni wawàsi ìwalíise meedá. ⁷ Náimaca nawàwacasa néewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalicuíse, quéwa càmita náalía néemlaca càinácaalí íimáaná Moisés yàasu tàacáisi. Nayúunáidaca náalía néemlaca yái tàacáisica, íná manuíca náináidaca nawàwawa nàwaliwa néewáidáanápíná wenàiwica, quéwa càmita náalía néemlaca tàacáisi néewáidéerica iyú wenàiwica.

⁸ Wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, wáalíacawa cayábéericani, yái profeta Moisés yàasu tàacáisica, cayábaca nacái wéewáidacaalí iyú wenàiwica yái tàacáisica, quéwa iwàwacutá wéewáidaca nía càide iyúwa Dios iwàwáaná.

⁹ Iwàwacutá wawàwalica Dios itàacái càmita imáisanla wamànica cayábéeri, néese icháawàaca naináwaná ìwali cawinácaalí imàníiyéica íbáyawanáwa, càmiíyéica nacái iwàwa yeebáidaca Dios itàacái. Càì namànica: Nàuwideca namànica Dios, namànica nabáyawanáwa; càmita nàa Dios iyéininá, caná iwèni naicáca áibanái yàanáca Dios icàaluíniná; nanúaca nániriwa, náatúa nacáiwa, nanúa nacái áibanái wenàiwica.

¹⁰ Naimáca áiba yáapicha càmlíchúaca náinusíwa, càmlírica nanìrisíwa nacái, aslanái naimáca nanacáiri yáapichawa, inanái naimáca nanacáichúa yáapichawa nacái; náibàaca wenàiwica plata ìwalínápíná; nacàlidaca nachìwawa, nachìwáida nacái áibanái, nacháawàaca áibanái íináwaná ìwali nachìwa iyúwa. Càita áibanái wenàiwica nàyaca imàníiyéica macái báawéeri íiwitáaná méetàuculé íicha yái yéewáidacalésica machacànírica. Iná Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté icháawàaca naináwaná ìwali, íimaca iwàwacutáanápíná nàuwichàacawa nabáyawaná ìwalísewa. ¹¹ Moisés yàasu tàacáisi báisiírica iyaca abédanamata yáapicha yái tàacáisi Dios imàaquéerica nulí, nucàlidacaténá áibanái iríni yéewanápíná náalíacawa Jesucristo iwasàaca wenàiwicanái

Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, yái Dios mèlumèluírca iicácanáwa; iwàwacutá wàaca Dios icàaluíniná.

Gratitud por la misericordia de Dios

¹² Yá nùaca Wáiwacali Jesucristo irí cayábéeri, yái ichàiniadéerica núa. Nùaca irí cayábéeri bàalutécáiná iicáca núa càiride iyúwa abéeri imàniripináté càide iyúwa ichùulianá núa, yáté imàacaca nuíbaidaca irípiná. ¹³ Càita idéca imànica nulí yái cayábéerica éwitaté nutàanicáaníta báawéeri iyú Jesús ìwali quéechatécáwa, nùuwichàidacaté nacái wenàiwica yeebáidéeyéicaté itàacái, numànicaté nacái nalí báawéeri manuísíwata iyúwa wenàiwica cáimacáiri iicáca yáawawa áibanái ícha. Quéwa Dios iicácaté nupualé càmicáinaté núalíawa nùuwichàidáanáté nùacawa yàasu wenàiwicanái ipíchawáiseté nuebáidaca Jesucristo itàacái. ¹⁴ Yá Wáiwacali idéca imànica nulí cayábéeri mawèníri iyú manuísíwata. Yá imàacaca nuebáidaca itàacái, cáinináca nacái iicáca núa. Càita wàyaca, wía iyéeyéica abédanamata Cristo Jesús yáapicha, yeebáidéeyéica itàacái.

¹⁵ Nucàlidacué pirí báisísíwéeri tàacáisi. Iwàwacutá macáita yeebáidacani: Cristo Jesús yàanàacaté aléi èeri iriculé iwasàacaténá cabáyawanéeyéi wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Nùacata yái cabáyawanéerica náicha canánama èeri iricuíyéica cabáyawanéeyéica. ¹⁶ Dios iicácaté nupualé, núa cabáyawanéerica náicha canánama, yéewacaténá Jesucristo yáasáidaca macáita wenàiwica irí máini cayábéerica íiwitáise, náalíacaténáwa nacái càmita yùuwichàida wenàiwica ráunamáita, néese icùaca déecuíri iyú yéewanápiná wenàiwica nawènúadaca irípiná náiwitáise. Càipiná náalíacawa néemiápinácaalí nuináwaná ìwali, náalíacaténáwa Dios iicáanápiná napualé nacái neebáidacaalí Jesucristo itàacái needácaténá nalíwa nacáucapináwa càmiri imáalàawa. ¹⁷ Wàacué Dios irí cayábéeri manuísíwata càiripináta, wàacué iyéininá nacái cáimiétaquéri iyú, yái Wacuèriná Dios càmirica imáalàawa, càmiri nacái yéetáwa, càmiri nacái yéewa èeri mìnánái iicáca, yái abéericata Dios! Báisíta, amén.

¹⁸⁻¹⁹ Néeni, Timoteo, nuiquéeri càiride iyúwa nuíríwa, nuchùulíacaté pía píalàanápiná cachàiníri iyú níara yéewáidéeyéica wenàiwica cachíwéeri tàacáisi iyú. Càì nuchùulíaca pía pímanícaténá cayábéeri ùwicái cachíwéeyéi ípunita, pímanícaténá nía báisíri tàacáisi iyú. Píalimápiná pímanícaténá nía pèebáidacaalí mamáalàacata yái tàacáisi báisírca, píwènúadacaalí nacái píiwitáise càiripináta píbáyawaná íchawa. Iwàwacutá pímaníca càide iyúwaté abénaméeyéi yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nacàlidáanáté tàacáisi píwali Dios inùmalícuíse. Náimacaté píbáidáanápináté Dios irí cáalíacáiri iyú. Áibanái càmitaté nawènúada náiwitáise nabáyawaná íchawa báisíri iyú, íná nadéca naméyàaca neebáidaca yái báisíri tàacáisica. ²⁰ Càita nadéca namànica níara Himeneo, Alejandro nacái. Iná nudéca numàacaca nía yéewanápiná Satanás yùuwichàidaca nía namàacacaténá náichawa yái natàanínáca báawéeri iyú Dios ìwali.

2

Instrucciones sobre la oración

¹ Quéechacáwa nuwàwa píalàaca níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nasutáanápiná Dios ícha macái èeri mìnánái irípiná. Iwàwacutá wasutáca Dios ícha nalípiná, wàaca nacái Dios irí cayábéeri nàwali macáita. ² Iwàwacutá wasutáca Dios ícha nalípiná níai icuèyéica cáli, nalí nacái macáita icuèyéica wenàiwicanái, yéewacaténá wàyaca matuíbanáita, yéewanápiná nacái wàaca Dios icàaluíniná matuíbanáiri iyú, yéewanápiná nacái wàyaca cáimiétaquéri iyú macái wenàiwicanái iicápiná. ³ Cayábéeriquéi wasutáanáca Dios ícha nalípiná, casímái nacái Dios yéemíaca yái wasutáanáca ícha nalípiná, yái Dios iwasèerica wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa. ⁴ Cayábaca Dios yéemíaca wasutáaná ícha nalípiná Dioscáiná iwàwaca Jesucristo iwasàaca macái wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha; Dios iwàwa nacái náalíacawa ìwali yái báisíri tàacáisica. ⁵ Iyacáiná abéerita Dios. Iyaca nacái abéerita wenàiwica yáaliméerica itàaníca Dios yáapicha èeri

m̀nanái iwicáu, yái wenàiwica ípidenéerica Jesucristo. Canácata áiba Jesucristo ícha yáaliméerica imàacaca wàyaca abédanamata Dios yáapicha. ⁶ Jesucristo imàacacaté icáucawa macái èeri m̀nanái íchawalíná iwàsàacaténá nía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, càide iyúwaté Dios yáasáidáaná walí iwàwacáinaté wáalíacawa. ⁷ Dios imàacacaté apóstolca núa ibànùacaténá núa nucàlidáanápíná càiri tàacáisi inùmalicuise Jesucristo iináwaná ìwali. Núumaca pirí báisíiri iyú, càmita nuchìwa: Dios ibànùaca núa nuéwáidacaténá càmlíyéi judío báisíiri tàacáisi iyú, neebáidacaténá Jesucristo itàacái.

⁸ Iná àta alénacaalí nàwacáidáyacacawa, níai yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, nuwàwaca asíanái isutáca Dios ícha. Namichàidacaalí nacáapiwa nasutácaténá Dios ícha, iwàwacutá masacàaca nawàwa mabáyawanéeri iyú càide iyúwa cayábáaná Dios iicáca. Iwàwacutá càmita calúa nía, càmita nacái natàaní náapichawáaca chàinisíiri iyú. ⁹ Cayábaca nacái inanái nadènìacaalí nabàlewa iyúwa cáimiétacanéyeyéi inanái, ipíchaná asíanái naicáidaca nalí, néese náináidacawa inanái ìwali báawanama. Cayábaca càmicaalí nachùnì náiwita ibáináwa máini cawèníiri iyú, oro yáapicha, cawèníyeyéi t̀lìquìchi yáapicha nacái, cawèníchúa íba perla yáapicha nacái. Cayábaca nacái càmicaalí nàwalica máiniiri cawènica bàlesica. ¹⁰ Càmita cayába inanái náasáidaca meedá nadènìaca madécaná cawèníiri, néese cayábaca inanái náasáidacaalí nadéca namàacaca níawawa Dios irí nàacaténá iyéininá báisíiri iyú. Càì náalimá náasáidaca náiwitáisewa: Iwàwacutá namànica cayábéeri áibanái irí. ¹¹ Iwàwacutá masànaca inanái culto irìcu, néemìacaténá asíanái yéewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú. Iwàwacutá nacái inanái nàaca náimiétacaná, cawinácaalí asíanái yéewáidéeyéica wenàiwicanái. ¹² Càmita numàaca inanái yéewáidaca asíanái Dios itàacái iyú culto irìcu macái wenàiwica yàacuésemi yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Càmita nacái numàaca inanái ichùullaca asíanái, néese iwàwacutá masànaca inanái néemìacaténá asíanái yéewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú. ¹³ Canáca yéewaná inanái ichùullaca asíanái, Dios idàbacáinaté Adán quéecha, néeseté idàbaca Eva, níara idàbáanéeyéicaté wenàiwicaca, wàawirináimica nía, wía èeri m̀nanáica canánama. ¹⁴ Yái Adán càmitaté Satanás ichìwáidani, néese Satanás icàlidacaté ichìwawa inanái irí, yá uebáidacani, uyáacaté abéeri àicu ìyacaná càmlíricaté Dios ibatàa nayáaca. Càité umànica ubáyawanáwa quéechaté. Iná yéewa wáalíacawa canáca yéewaná inanái ichùullaca asíanái. ¹⁵ Quéwa níai inanáica namusúapínacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha namànicaalí càide iyúwa iwàwacutáaná namànica néenibe iríwa, neebáidacaalí nacái mamáalàacata Jesucristo itàacái cáalíacáiri iyú càide iyúwa cáimiétacanéyeyéi, cáininácaalí nacái naicáca áibanái. Iwàwacutá nacái masacàaca náiwitáise macái báawéeri ícha, náibaidacaténá Dios irí mabáyawanéeri iyú.

3

Cómo deben ser los dirigentes

¹ Báisíta cayábaca máinícaalí abéeri iwàwaca íbaidaca Dios irípiná iyúwa anciano icùacaténá wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Báisíta máini cayábéeri, cáimiétacanéerica nacái yái anciano íbaidacaléca Dios irípiná. ² Iná cawinácaalí íbaidéerica Dios irípiná iyúwa anciano icùacaténá wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, iwàwacutá ìyaca machacàníiri iyú yéewanápiná càmita áibanái yáalimá icháawàaca iináwaná ìwali, ipíchaná náimaca anciano imànica ibáyawanáwa. Iwàwacutá anciano idènìaca abéechúata ínuwa. Iwàwacutá nacái icùaca yáawawa cáimiétaquéeri iyú ipíchaná imànica ibáyawanáwa. Iwàwacutá nacái casímáica yeedáca yàataléwa áibanái nayamáacaténáwa icapèe irìcu, níai yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái yèpuníyécawa déeculé icapèe íchawa. Iwàwacutá nacái anciano yáalimá yéewáidaca wenàiwica cayába. ³ Càmita nacái anciano icàma. Càmita nacái ipélicia, néese càmlíiri calúa iwàwa, càmita nacái iwàwa itàaníca chàinisíiri tàacáisi iyú. Càmita icutá mamáalàacata yeedácaténá iríwa manùba plata. ⁴ Iwàwacutá anciano icùaca icapèerìcuíyéiwa cayába. Iwàwacutá yéenibe neebáidaca itàacái, nàa nacái ímiétacaná manuísíwata. ⁵ Iwàwacutá càì anciano icùaca icapèerìcuíyéiwa, yácáiná

càmicaalí yáalimá icùaca cayába icapèerìcuíyéiwa, néese càmita nacái yáalimá icùaca Dios yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ⁶ Iná iwàwacutá anciano càmirica wàlisài yeebáidaca Jesucristo itàacái, ipíchaná cachàinica iicáca yáawawa áibanái ícha, yá imànica ibáyawanáwa, néese Dios yùuwichàidacani càide iyúwaté Satanás cachàinínaté iicáca yáawawa Dios ícha, yáté imànica ibáyawanáwa, iná Dios yùuwichàidapínacani báawanama càiripináta. ⁷ Iwàwacutá nacái anciano ìyaca machacànìiri iyú yéewanápiná áibanái càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái, naicáca cáimiétaquéeri iyúni, yái ancianoca. Càmicaalí càì anciano ìyaca, yá cawàwanáta áibanái itàaníca ìwali báawéeri iyú, néese Satanás yáalimáidacani imànínápiná ibáyawanáwa.

Cómo deben ser los diáconos

⁸ Càita nacái diácononái: Iwàwacutá nàyaca cáimiétaquéeri iyú, càmiyéita cachìwa, néese namànica càide iyúwa náimáaná; càmiyéita nacái icàma, càmiyéita nacái iwàwa imànica yàasu wawàsi báawéeriwa needácaténá nalíwa plata. ⁹ Iwàwacutá diácononái yeebáidaca tàì íméeri iyú yái tàacáisi báisírica weebáidéerica, Dios imàaquéerica wáalíacawa ìwali. Iwàwacutá nacái masacàaca diácononái íiwitáise. ¹⁰ Yá iwàwacutá piicáca náiwitáise quéecha asásí náibaidacaalí cayába Dios irípiná, nàyacaalí nacái machacànìiri iyú. Néese càmicaalí namàni nabáyawanáwa, yásí náalimáca náibaidaca Dios irípiná iyúwa diácono. ¹¹ Càita nacái inanái íbaidéeyéica Dios irípiná iyúwa diácono. Iwàwacutá nàyaca cáimiétaquéeri iyú, càmiyéica itàaní áibanái ìwali báawéeri iyú, càmiyéita nacái icàma, namànica nacái macáita náibaidacaléwa machacànìiri iyú càide iyúwa iwàwacutáaná namànicani. ¹² Iwàwacutá diácono idèniaca abéechúata línuwa. Iwàwacutá nacái icùaca yéenibewa cayába, icapèerìcuíyéi nacáwa. ¹³ Iwàwacutá càì nàyaca níai diáconoca, níacáiná, náibaidacaalí cayába Dios irí, yásí áibanái iicáca nía cáimiétaquéeri iyú, yá nacái manuípináca diácononái íináidaca iwàwawa, cachàinìiri yáwanái náiwitáise nacàlidacaténá naináwanáwa macàaluínináta neebáidáaná Cristo Jesús itàacái.

La verdad revelada de nuestra religión

¹⁴ Nutuíyàaca núalimáanápiná nùaca nupáchiaca pía mesúnamáita, quéwa siùcade nutànàaca pírì cuyàluta. ¹⁵ Iná càmicaalí núalimá nùacawa píatalé mesúnamáita, càicáníta píalápináca cànínacaalí iwàwacutáaná wàyaca, wía Dios yéenibeca, cáuri Dios yàasunáica, yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Iwàwacutá wéewáidaca wenàiwica càiripináta báisìiri tàacáisi iyú. ¹⁶ Macáita wáalíacawa báisìiri iyú, máini cachàinìirica yái tàacáisi Dios ibèericaté wenàiwica ícha bàaluité quéwa siùca Dios idéca imàacaca wáalíacawa ìwali. Yácata tàacáisi icàlidéerica walí cànínacaalí iwàwacutáaná weebáidaca: Cristo yàanàacaté aléi èeri irìculé càide iyúwa wenàiwica. Néese Espíritu Santo icàlidacaté Cristo ìwali mabayawanéericaní, ángelnái nacái naicácaní. Aibanái nadéca nacàlidaca iináwaná wenàiwicanái irí; abénaméeyéi èeri mìnánái neebáidaca itàacái; néeseté Cristo imichàacawa chènuniré àniwa, ìyacaténá cáimiétacanéeri iyú, icamaláná mèlumèluíri irìcu nacáwa.

4

Los que se apartarán de la fe

¹ Quéwa Espíritu Santo icàlidaca yái tàacáisi amaléeri iyú: Aibaalípiná maléená èeri ipíchawáise èeri imáalàacawa, yásí abénaméeyéi nawènúadaca náiwitáisewa Jesucristo ícha, càmita quirínama neebáidapíná itàacái. Néese neebáidapíná demonionái itàacái cachìwéeri, demonionái yàasu yéewáidacalési cachìwéeri nacái. ² Néenialípiná wenàiwica néemiápiná pucháibéeyéi íiwitáise irí, cachìwéeyéi nacái. Níara cachìwéeyéica náalípináca cabáyawanáca nía, quéwa càmita quirínama báipíná nía nabáyawaná ìwaliwa, càmita nacái achúma nawàwa ìwali, néese namànipíná mamáalàacata nabáyawanáwa. ³ Níara cachìwéeyéica càmita nabatàa wenàiwica nacásàacawa. Namáisaníaca wenàiwica

iyáaca abénaméeyéi yàacàsi íiwitáaná, quéwa Dios idéca imàacaca wenàiwicanái icásàacawa; Dios iwàwaca nacái nàaca irí cayábéeri náinu ìwaliwa, nanìri ìwali nacáíwa. Dios idéca nacái idàbaca macái yàacàsi íiwitáaná wayáapíná idécanáami wàaca irí cayábéeri ìwali, yái yàacàsica, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, yáaliyéycawa báisíiri tàacáisi ìwali nacái. ⁴ Cayábaca wayáacaalí macái yàacàsi íiwitáaná, cayábacáiná macáita yái Dios idàbacaléca íná càmìta iwàwacutá wáucaca wáichawa áiba yàacàsi, néese weedácani casímáiri iyú idécanáami wàaca Dios irí cayábéeri ìwali. ⁵ Cayábaca wayáacaalíni Dios itàacái íimacáiná walí cayábacani, yá nacái wasutáaná Dios ícha masacàaca imànica walí macáita yàacàsi.

Un buen siervo de Jesucristo

⁶ Iwàwacutá péewáidaca wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Péewáida nía iyú yái tàacáisi yàacàsi ìwalírica, pìalàa nía nacái ipíchaná neebáidaca cachìwéeyéi yàasu tàacáisi. Péewáidawa mamáalàacata nacái ìwali yái tàacáisi icàlidéerica walí cànínacaalí iwàwacutáaná weebáidaca Jesucristo itàacái. Peebáida nacái mamáalàacata yái cayábéeri yéewáidacalésica càide iyúwa pidàbáanáté peebáidacani àta siùca nacáide. Càicaalí pimànica, yásí píibaidapíná pìacawa Jesucristo irípiná cayábéeri iyú.

⁷ Eeri mìnanaí càmíyéi yáalía Dios ìwali nacàlidaca nàasu tàacáisiwa canéerica iwèni, máiwitáiséerica, cachìwéerica nacái, càide iyúwa abénaméeyéi béeyéi inanái icàlidáaná wenàiwica irí. Píuca píichawa macáita càiri tàacáisi. Picá péemìa nalí. Néese péewáidawa cachàiníiri iyú pìyacaténá machacàníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. ⁸ Cayábaca walíni cachànicaalí wainá cháí èeri irícu idècunitàacá wàyaca cháí maléena èeri. Quéwa cayába cachàini walíni càiripínáta wàyacaalí machacàníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, yácáiná càicaalí wàyaca, yá cayábaca Dios iicáca wáiwitáise siùcade. Néese áiba èeriwa wáyapínaca yáapicha càiripínáta. ⁹ Báisícata yái tàacáisi. Iwàwacutá macái wenàiwica yeebáidacani. ¹⁰ Iná wáibaidaca cachàiníiri iyú, weebáidacáiná cáuri Dios, manuícáténá wáináidaca wawàwawa ìwali càiripínáta, yái iwasèerica macái wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, cawinácaalí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

¹¹ Càita iwàwacutá pichùullaca nàyaca, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, péewáida nacái nía, iyú yái tàacáisi nucàlidéerica pirí. ¹² Timoteo, picá pimàaca caná piwèni naicáca pía, éwita ùuculliricáaná pía. Néese píasáida nalí cànínacaalí iwàwacutáaná nàyaca machacàníiri iyú níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Pitàaní abéerita cayábéeri wawàsi ìwali. Píya machacàníiri iyú wenàiwicanái iicápiná. Cáininá píicáca áibanái, piyúudàanápíná nía. Peebáida Dios. Iwàwacutá masacàaca píiwitáise macái báawéeri ícha. ¹³ Pilée nalí Dios itàacái macái imanùbaca nàwacáidáyacacaalíwa, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái: Pimichàida náiwitáise mamáalàacata neebáidáanápíná cachàiníwanái; péewáida nía nacái Dios itàacái iyú àta nùanàacataléta pìatalé. ¹⁴ Picá pibatàa imáalàacawa pícha yái chànisi Dios imàaquéericaté pirí píibaidáanápíná irí, bàaluité ancianonái imàacacaalíté icáapiwa pìwali, nacàlidacaté nacái tàacáisi pìwali Dios inùmalìcuise ímèerica píibaidáanápínáté Dios irípiná.

¹⁵ Pimàni mamáalàacatani macái pichàini iyúwa càide iyúwa núumáaná pirí, yéewacaténá macáita wenàiwica náalimá naicáca pimànica pìacawa cayábéeri cachàiníwanái mamáalàacata. ¹⁶ Picàa píawawa wenàiwica ibáyawaná ícha. Péewáidawa mamáalàacata Dios itàacái ìwali, néese péewáida wenàiwica cáalífacáiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Pimànicaalí càì, yásí píwasàaca píawawa cachìwéeyéi yàasu tàacáisi ícha. Càita nacái píwasàapíná nía cachìwéeri tàacáisi ícha, níara yéemièyéica pirí.

5

Cómo portarse con los creyentes

¹ Picá pìalàa nía cachàiníiri iyú, níara béeyéica aslanáica, néese pìalàa nía éeréeri iyú càide iyúwa pìalàaca nacáicaalí píaniriwa éeréta. Pìalàa nacái ùuculliyéi càide iyúwa pìalàaca

nacáicaalí péenásàiriwa. ² Pìalàa béeyéi inanái càide iyúwa pìalàaca nacáicaalí píatúawa éeréta. Píà ùcullirica, péewáidacaalí mànacanái, piicá nía càiyéide iyúwa péenásàatúanái, picùà nacái píawawa càiripináta ipíchaná pimànica pibáyawanáwa.

³ Píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, nàyacuéca pèewi abénaméeyéi inanái inìrimi yéetéeyéimicawa ícha. Piyúudàacué níara manìriyéimica canéeyéica yéenibe, canéeyéica nacái yéenanái iyúudèeyéipiná nía. ⁴ Quéwa manìríchúami idèniacaalí yéenibewa, càita nacái udèniacaalí utaquénáiwá, yásí iwàwacutá nayúudàaca úa quéecha nàacaténá uímiétacaná càide iyúwa Dios ichùulianá. Iwàwacutá nayúudàaca úa nèepùadacaténá yái cayábéerica nasèenáimi imàniricaté nali, casímáicáiná Dios iicáca namànica ulí cayábéeri. ⁵ Nàyaca abénaméeyéi inanái manìriyéimi catúulécanásíwéeyéi, canácáiná néenánái iyúudèeyéipiná nía. Níara manìriyéimica náibàaca nawàwawa Dios iwéré iyúudàanápiná nía, yá nasutáca níawawa Dios ícha èeríapinama, táiyápinama nacái. Iná iwàwacutácué piyúudàaca nía, píacué Dios yàasu wenàiwicaca. ⁶ Quéwa càmitacué iwàwacutá piyúudàaca áiba manìríchúami ùyacaalí meedá càasuíri iyú usímáidacaténá úawawa. Càmita uínáidawa Dios ìwali, iná ùyaca càide iyúwa yéetéchúamiwa. ⁷ Càita iwàwacutá pichùulíaca níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nàyanápiná machacàníiri iyú ipíchaná áibanái nacháawàaca naináwaná ìwali. ⁸ Aiba icàlidacaalí iináwanáwa yeebáidacasa Jesucristo itàacái, quéwa càmita iyúudàa yéenanáiwá, icapèerícuíyéi nacáiwá, idéca iyamáidaca yeebáidaca Jesucristo itàacái. Báawéerica íiwitáise áibanái ícha càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái.

⁹ Aiba manìríchúami iwàwacaalí íbaidaca abéerita Dios irípiná mamáalàacata uyúudàacaténá wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, yá iwàwacutá udèniaca sesenta camuí. Iwàwacutá nacái abéeríchúamica inìri. ¹⁰ Iwàwacutá nacái caináwanáca úa ìwalíise yái umànínáca áibanái irí cayábéeri; idàwinèechúa yéenibewa cayába nàyacaténá machacàníiri iyú; yeedéechúa wenàiwica ucapèerículéwa casímáiri iyú, ùacaténá nayáapiná; iyúudèechúa cayába áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái uíbaidáanápiná nali càide iyúwa nàasu wenàiwica íbéerica wenàiwicanái yàabàli; iyúudèechúa nacái cawinácaalí yùuwichèeyéicawa; ímáanáca uwàwacaalí umànica macái cayábéeri íiwitáaná áibanái irí.

¹¹ Pitànàacaalí inanái íipidená cuyàluta irìcu, náibaidacaténá abéerita Dios irípiná càiripináta, picá pitànàa náipidená cawinácaalí manìriyéimica càmiyéitacáwa idèniaca sesenta camuí; níacáiná abénaméeyéi manìriyéimi nawènúadapiná náiwitáisewa náibaidacalé íchawa náiméericaté ìwali namànínápinása Cristo irípiná nawàwacáiná needáca nalíwa nanìripináwa àniwa. ¹² Néese namànicaalí càì, yá cabáyawanáca nía càmicáiná namàni càide iyúwaté nacàlidáaná quéecha náibaidáanápinása abéerita Dios irípiná mamáalàacata nayúudàacaténá wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ¹³ Abénaméeyéi inanái nacái napáchiaca nàacawa meedá capíi imanùbaca, yá ínucá náibaidaca meedá; càmita ínucáita nía meedá, néese nadàbaca natàaníca áibanái ìwali báawéeri iyú; máini nawàwaca náalíacawa áibanái yàasu tàacáisi ìwali; néese nacàlidaca áibanái irí tàacáisi càmiríca cayába nacàlidaca nali. ¹⁴ Iná nuwàwaca nacásàacawa àniwa níara manìriyéimica, inìrimi yéetéeyéimicawa ícha, cawinácaalí inanái càmiyéitacáwa idèniaca sesenta camuí, nadàwinàacaténá nacái néenibewa, nacùà nacái nacapèewa àniwa, ipíchaná wàuwidenái itàaníca báawéeri iyú wàwali, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ¹⁵ Níacáiná abénaméeyéi manìriyéimi nadéca nawènúadaca náiwitáisewa Jesucristo ícha namànicaténá càide iyúwa Satanás iwàwáaná.

¹⁶ Abéechúa inanáicaalí yeebáidéechúa Jesucristo itàacái, udèniacaalí uénánáiwá inanáiwá inìrimi yéetéeyéimicawa ícha, yá iwàwacutá uyúudàaca nía, ipíchaná níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iwàwacutá nayúudàaca nía. Yásí níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái náalimá nayúudàaca inanái manìriyéimi canéeyéica yéenanái iyúudèeyéipiná nía.

¹⁷ Iwàwacutá níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái namàacaca nàasu platawa ofrenda iyú napáyaidacaténá ancianonái íbaidéeyéica mamáalàacata Dios irípiná, icuèyéica wenàiwica yeebáidéeyéica. Anciano icùacaalí nía cayába, íbaidacaalí cachàiníiri iyú Dios irípiná mamáalàacata icàlidacaténá nalí Dios itàacái, yéewáidacaténá nía mamáalàacata nacái, yá iwàwacutá namàacaca nàasu platawa ofrenda iyú pucháiba yàawiriéricatái ícha yái ofrenda namàaquéerica áiba anciano irí, nàacaténá iwèni yéewanápiná anciano idènlaca cayába iyáapináwa, yéenibe yáapichawa. ¹⁸ Cayábaca Dios iicáca namànica càì bàalutécáiná profeta itànàaca tàacáisi Dios inùmalicúise. Dios ímacaté: “Picácué pidacua pacá inùma ituínási ícha, idècunitàacá uíbaidaca pírí ubawáidaca ituínási uulúacaténá iwíralè, néese pimàacacué uyáacani idècunitàacá uíbaidaca uèpunícawa”, ímacaté yái Diosca. Càité nacái Wáiwacali ímaca: “Iwàwacutácué piaca iwèni yái íbaidéericuéca pírí”, ímaca.

¹⁹ Picá péemà irí cawinácaalí icháawàaca anciano iináwaná ìwali canácaalí pucháiba, càmicaalí nacái máisiba icháawèyeyéica anciano iináwaná ìwali.

²⁰ Quéwa cawinácaalí imàníiyéica ibáyawanáwa mamáalàacata, iwàwacutá pialàaca nía cachàiníiri iyú macái wenàiwica yàacuésemi cáalucaténá áibanái namànica nabáyawanáwa, níai yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

²¹ Nuchùullaca pía Dios iicápiná, Jesucristo iicápiná nacái, mabáyawanéeyéi ángel iicápiná nacái, pimàníinápiná macáita càide iyúwa númáaná pírí siùcatàacáwa. Cawinácaalí imàníiyéica ibáyawanáwa, pialàa nía cachàiníiri iyú, níai yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Pialàa nía, iwàwacutá nacái càmita cayába piicáca abéeri wenàiwica áibanái ícha, néese pialàa nía macáita abédanamata, cawinácaalí imàníiyéica ibáyawanáwa. ²² Picá pimàaca picáapiwa mesúnamáita aslali ìwali pibàlùadacaténáni iyúwa anciano icuèrinápiná wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Picua piicáwani asáisi yèepunícaalíwa machacàníiri iyú, isicúacáicha cabáyawanéericani yái asialica idécanáami pibàlùadacani iyúwa anciano. Pibàlùadacaalí càiri anciano, néese imànicaalí ibáyawanáwa, yási cabáyawanáca pía nacái, càide iyúwa pidéca nacáicaalí piyúudàaca imànica ibáyawanáwa. Picua píawawa masacàawaca macái báawéeri ícha.

²³ Núaliacawa pidéca piyamáidaca piiraca uva ituní píasáidacaténá càmita piwàwa picàmaca iyúwa áibanái báawéeyéi. Quéwa cáuláicaca pidèericubàa madécaná yàawiría, iná nùalàaca pía ipíchaná piiraca yáawami únita, néese pèewlada achúmanamata uva ituní úni yèewi piiracaténáni iyúwa dabé.

²⁴ Píináidawa cáaliacáiri iyú ipíchawáise pibàlùadaca áiba anciano nacuèrinápiná. Abenaméeyéi namànica nabáyawanáwa amalánama wenàiwicanái yáliéricawa ìwali ipíchawáise áibanái icháawàaca naináwaná ìwali, quéwa áibanái namànica nabáyawanáwa ibàacanéeri iyú, càmita nacái wáaliáwa ìwali madécaná èeripiná. ²⁵ Càita nacái waicáca amalánamata yái cayábéerica abenaméeyéi imànírira. Aibanái nacái namànica cayábéeri ibàacanéeri iyú quéwa càmita yéewa ibàacawa càiripináta, yái cayábéerica namànírira.

6

¹ Níara áibanái yàasu wenàiwicaca yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, iwàwacutá nàaca náiwacali icàaluínináwa cáimiétaquéeri iyú náibaidacáiná irí, ipíchaná áibanái camíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái natànica báawéeri iyú Dios ìwali, ìwali nacái yái tàacáisi wéewáidéerica iyú wenàiwica. ² Náiwacalicaalí yeebáida Jesucristo itàacái, iwàwacutá càmita nayamáida nàaca icàaluíniná cáimiétaquéeri iyú mamáalàacata, éwita néenásàiricáanítani Jesucristo ìwalísená. Néese iwàwacutá náibaidaca irí cachàiníwanái mamáalàacata nayúudàacaténáni, náiwacalicáiná yeebáidaca Jesucristo itàacái, iwàwacutá nacái cáinináca naicácani, néenásàiricáináni, Jesucristo ìwalísená.

La verdadera riqueza

³ Aibacaalí yéewáidaca wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú, càmicaalí nacái abédanama íwitáise yeebáidacaténá yái báisíiri tàacáisi Wáiwacali Jesucristo yéewáidéericaté iyú

wenàiwica, càmicaalí nacái yeebáida yái tàacáisi icàlidéerica càinácaalí iwàwacutáaná wàya, yá cáimacáica iicácawa. ⁴ Máini cachàinica iicáca yáawawa meedá áibanái ícha, quéwa càmita báisi yáaliáwa, ibatàa abéeri wawàsipiná, càmita yáaliáwa. Cáluláicaca íiwitáise máinicáiná iwàwa icuísaca íchawa áibanái canéeri iwèni tàacáisi ìwalíise; yá idécanámi natàanica náapichawáaca chàinisíri iyú, yá báawaca áibanái iicáca nía náimacáiná náalíacasa nacàlidaca máini cáaliácáiri iyúni. Néese càmita yáalimá abédanamata náiwitáise náapichawáaca, yá nadàbaca nacuísáyacacawa máini báawéeri iyú. Néese nadàbaca nayúunáidaca báawaca áibanái íiwitáise canánama. Càmita náalimá manuúca náináidaca nawàwawa áibanái ìwali. ⁵ Néese napéliyacacawa mamáalàacata níai báawéeyéica íiwitáise, càmiyéica yáaliá báisíri tàacáisi ìwali. Nacàlidaca naináwanáwa meedá neebáidáanása Jesucristo itàacái, quéwa càmita neebáida báisíri iyúni. Nacàlidacáita naináwanáwa cà needácaténá nalíwa plata. ⁶ Báisíta weedáca walíwa cawèníri wàyaacalí càide iyúwa Dios iwàwáaná, quéwa yái cawènírica iyaca wawàwalicu Dios imàacacáiná casímáica wía cayábacaalí waicáca wàasuwa Dios imàaquéerica walí, matuíbanáicaalí nacái wía cawèníri wawàsi ícha. ⁷ Canápináta meedá cáinináaná waicáca cawèníri wawàsi, bàaluitécáiná canáca watéeri wáapichawa wamusúacaalíté waicá èeri; càita nacái canácata watéeripiná wáapichawa wàacaalíwa èeri ícha. ⁸ Néese wadèniacaalí wayáapináwa, wabàlepiná nacáwa, yásí yéewa casímáica wawàwa. ⁹ Quéwa cawinácaalí iwàwéeyéica càasuca, neebáidaca Satanás itàacái, yáalimáidacáiná nía namànínapiná nabáyawanáwa, yá nacaláacawa Dios ícha, yá nabáyawaná íbàaca nía càide iyúwa trampa íbàacaalí cuwèesi ráunamáita. Néese máini nawàwa namànica madécaná báawéeri wawàsi máiwitáiséeri iyú, yái báawéerica càmirica iyúudàa wenàiwica, néese iwatàidéerica nía yéetácáisi iriculé, càide iyúwa wenàiwica isicùmacaalíwa depuúwéeri úni yáaculé. ¹⁰ Cawinácaalí wenàiwica cáininéerica iicáca plata, imànica macái báawéeri íiwitáaná yeedácaténá iríwa mamáalàacata plata. Abénaméeyéi nacái cáininéeyéica iicáca plata nadéca nawènúadaca náiwitáisewa Jesucristo ícha ncutácaténá mamáalàacata plata, néese nadéca needáca nalíwa manuúiwéeri yúuwichàacáisi, íná achúmaca nawàwa siúca nàuwichàacáináwa.

La buena lucha de la fe

¹¹ Quéwa pía, Timoteo, píacata Dios yàasu wenàiwicaca íbaidéerica Dios irípiná, íná piúca píchawa macáita yái báawéerica namànírica. Píalimáida macái pichàini iyúwa piyacaténá machacàníri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Pía Dios icàaluíniná, peebáida itàacái, cáininá nacái piicácani, piidenla piúwichàanáwa mamáalàacata matuíbanáiri iyú. ¹² Píalimáida macái pichàini iyúwa pimànicaténá cayábéeri ùwicái Dios irípiná. Yácata cayábéeri ùwicáica: yái picàlidáanáca báisíri tàacáisi ímèerica iwàwacutá wenàiwica yeebáidaca Jesucristo itàacái. Cà iwàwacutá pimànica, yásí peedápiná piríwa picáucawa càmiri imáalàawa. Dioscáiná imáidacaté pía pimànicaténá cà. Dios imáidacáináaté pía, íná yéewa picàlidacaté cayába piináwanáwa madécaná wenàiwicanái yàacuésemi peebáidáaná Jesucristo itàacái. ¹³ Siúcade Dios, yái yèerica nacáuca, macáita yái iyéerica, yéemlaca yái nuchùulianáca pía. Jesucristo nacái yéemlaca yái nuchùulianáca pía, yái Jesucristo icàlidéericaté cayábéeri tàacáisi, icàlidacaté nacái iináwanáwa machacàníri iyú Poncio Pilato irí. ¹⁴ Íná nuchùulia pía Dios iicápiná, Jesucristo iicápiná nacái, pimàni macáita càide iyúwa nuchùulianáca pía. Picá piwènúada yái tàacásica, ibatàa abéeri tàacáisi piná, ipíchaná iwàwacutá nùalàaca pía cachàiníri iyú. Pimàni mamáalàacata càiripináta càide iyúwa nuchùulianáca pía àta Wáiwacali Jesucristo yàanàacataléta àniwa. ¹⁵ Dios imàacapiná Wáiwacali Jesucristo yàacawa néese àniwa yéenáiwaná yàanàacaalíwa càide iyúwa abéerita Dios yáalíanáwa, chácaalínápiná èeri irícucaalí. Càipiná Dios imànica abéericáináta Dios máiniiri cayábaca, cachàinírica nacái náicha canánama; yácata Wacuèriná nacái cachàinírica áibanái nacuèrinánái ícha canánama; yácata Wáiwacali nacái cachàinírica áibanái íiwacanánái ícha canánama. ¹⁶ Yái Diosca, yácata abéerita càmirica imáalàawa, iyéerica icamaláná irícuwa canácatelé áiba yáaliméeri yàanàca mawiéniré irí, máinicáiná mèlumèluírani. Canácata èeri mìnali

iiquéericaté Dios. Canácata nacái èeri m̀nali yáaliméeri iicácani. ¡Macáita nàapiná abéerita Dios iyéininá càiripináta, yái Dios cachàinírira náicha canánama èeri càmiri imáalàawa! Báisíta, amén.

¹⁷ Pialàa níara càasuíyéica idènièyéica cháí èeri yàasu cawèníri. Pialàa nía ipíchaná cáimacái naicáca níawawa áibanái ícha. Iwàwacutá nacái càmita manuí naináidaca nawàwawa nàasu cawèníri ìwaliwa, càmicáiná yéewa nàasu cawèníri icùaca nía báawéeri ícha, yá nacái nàasu cawèníri imáalàapinácawa áibaalípiná. Néese iwàwacutá manuíca naináidaca nawàwawa Dios ìwali icùanápiná nía, yái Dios imàaquéerica walí madécaná wawàsi casímáicaténá wawàwa. ¹⁸ Pichùulla càasuíyéi namànica cayábéeri áibanái irí nayúudàacaténá nía. Cayába namànicaalí áibanái irí cayábéeri manuísíwata nadèniacáiná manùba cawèníri. Iwàwacutá casímáica nàaca catúulécanéyéi irí càinácaalí wawàsi catúulécanéyéi imáapuèrica. ¹⁹ Càasuíyéi imànicaalí càì, yásí nadèniapináca cawènisíwéeri nàasuwa áiba èeriwa, yái nacáuca báisírira càmirira imáalàawa.

Encargo final a Timoteo

²⁰ Timoteo, pimàni cayába píibaidacaléwa Dios imàaquéericaté pirí picàlidáanápina yái báisíri tàacáisica. Picá peebá èeri m̀nanái yàasu tàacáisi canéeri ìwèni, casaquèeri nacái. Aibanái nacái nawàwa natàanica náapichawáaca chàinisíri wawàsi iyú nàasu tàacáisi cachìwéeri ìwaliwa. Náimaca cáalíacáicasa nía quéwa càmita báisí náalíacawa. Picá peebá nalí. ²¹ Abénaméyéi nadéca neebáidaca nàasu yéewáidacalési cachìwéeri, yá nadéca nawènúadaca náiwitáisewa Jesucristo ícha.

Nusutacué Dios ícha pirípinacué imànínápinacué pirí cayábéeri mawèníri iyú.

2 TIMOTEO

Saludo

¹ Núa Pablo nubànù pirí cuyàluta. Núcata abéeri apóstol Jesucristo ibànùerica càide iyúwa Dios iwàwáaná. Jesucristo ibànùaca núa Dios ímacáiná té imàacáaná piná wenàiwica nadènìaca nacáucawa cà míri imáalàawa cawinácaalí iyéeyéica abédanamata Cristo Jesús yáapicha. ² Nubànù pirí cuyàluta, Timoteo cáininéerica nuicáca càiride iyúwa nuiriwa. Nusutáca Wáaniri Dios ícha pirípiná, Wáiwacali Jesucristo nacái namàninápiná pirí cayábéeri mawèníri iyú, naicáanápiná nacái pipualé, namàacáanápiná nacái pìyaca matuíbanáiri iyú.

Dar testimonio de Cristo

³ Nusutáca Dios ícha pirípiná èerìapi, táiyápi nacái, yá nùaca Dios irí cayábéeri pìwali, yái Dios nuíbaidéerica írìpiná, nuèrica nacái icàaluíniná matuíbanáiri iyú nùyacáiná machacànìiri iyú càide iyúwaté nùawirináimi yàaná Dios icàaluíniná. ⁴ Macái yàawiría nusutácatáita Dios ícha pirípiná, máini nuwàwa nùaca nuicáca pía, nuwàwalicáiná achúmacaté piwàwa manuísíwata nuèpùacaalítewa pícha. Iná nuwàwa nuicáca pía àniwa casímáicaténá nuwàwa manuísíwata. ⁵ Yá nùaca Dios irí cayábéeri pìwali nùalíacáináwa peebáidaca Jesucristo itàacái báisíri iyú macái piwàwalicuísewa. Quééchatécáwa pírumi Loida uípidená, píatúami nacái Eunice uípidená, neebáidacaté Jesucristo itàacái, yá nùalíacawa báisíri iyú peebáidáaná nacái.

⁶ Iná càì nùalàaca pía: Càide iyúwa wapucúadacaalí quichái capèrùacaténáni, càita nacái iwàwacutá picáucàidaca chàinisi Dios imàaquéericaté pirí numàacacaalíté nucáapiwa pìwali; yá pimàni píibaidacaléwa cachàiníri iyú, yái íbaidacalésica Dios imàaquéericaté pirí, ichùulìerica nacái pimànica. ⁷ Píalimá pimànica píibaidacaléwa cachàiníri iyú yái íbaidacalésica Dios imàaquéericaté pirí, Dioscáiná idéca yàaca walí Espíritu Santo. Yái Espíritu Santo cà mírita cáalu imànica wía, néese ichàiniadaca wía wáibaidacaténá Dios írìpiná, imàaca nacái cáinináca waicáca Dios, áibanái wenàiwica nacái, iyúudàaca nacái wacùaca wíawawa ipíchaná wamànica wabáyawanáwa, yéewacaténá nacái wamànica macáita cáalíacáiri iyú. ⁸ Picá báì picàlidaca áibanái irí Wáiwacali iináwaná. Picá nacái báì pía nùwalíse, yái nùuwichàanácawa presoíri iyú Wáiwacali írìpiná nucàlidacáiná iináwaná. Néese píidenà yùuwichàacáisi núapicha wacàlidacáiná tàacáisi ímèerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Píalimá píidenàca piùuwichàanápináwa yácáiná Dios yàaca pichàini. ⁹ Dios idéca iwasàaca wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa. Ichùulìaca wàyaca mabáyawanéeri iyú nacái. Càmitaté iwasàa wía, imáida wía nacái ìwalíse yái wamànìrica wachàini iyúwa. Néese iwasàacaté wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa, imáida wía nacái ínáidacáiná téwa imànínápinaté walí cayábéeri mawèníri iyú, cáinináacáiná té nacái iicáca wía ìwalíse yái cayábéerica Cristo Jesús imànìripinacaté walí. Bàaluitécáiná èeri ipíchawáiseté, néenialíté cáinináca Dios iicáca wía. ¹⁰ Siùcade Dios imàacaca wáalíacawa cáinináca iicáca wía, iwàwa nacái imànica walí cayábéeri mawèníri iyú. Càì yáasáidaca walíni: Ibànùacaté Jesucristo, yái iwasèerica wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Jesucristo idéca imáalàidaca wáicha yái yéetácáisica imàaquéeripiná wéetácawa méetàuculé Dios ícha càiripináta, íná càmita quirínama iwàwacutá cáaluca waicáca wéetáanápináwa. Wéetácaalíwa, yá wéetápinácawa Dios icáapirìcuta, íná càmita cáalu wía. Jesucristo idéca nacái imàacaca wáalíacawa wàyáanápinácué càiripináta wacáuca cà míri imáalàawa yáapichawa weebáidacaalí Jesucristo itàacái.

¹¹ Dios idéca ichùulìaca nucàlidáanápiná yái tàacáisica. Yá ibànùaca nùa iyúwa apóstol nuéwáidacaténá wenàiwicanái iyú yái tàacáisica. ¹² Iná siùcade nùuwichàacawa presoíri iyú. Quéwa càmita báì núa ìwalíse yái nùuwichàanácawa Jesucristo írìpiná, nùalíacáiná ìwali yái

nuebáidéerica, yái Jesucristoca, núalíaca nacáíwa báisíiri iyú cachàiníricani icùacaténá núa yéewanápiná nuebáidaca itàacái mamáalàacata àta yàanàacataléta àniwa.

¹³ Píà picàlidaca machacàníiri iyúni yái tàacáisi càide iyúwaté péemianá nucàlidaca piríni. Peebáida mamáalàacata Cristo Jesús itàacái, cáininá piicáca Dios, wenàiwicanái nacái càide iyúwa Cristo Jesús ichàiniadáná píà. ¹⁴ Picùa cayába yái tàacáisi cayábéerica Dios imàaquéericaté pirí, ipíchaná áibanái iwènúadacani. Picùa cayábani Espíritu Santo ichàini iyú, yái Espíritu ìyéerica wawàwalicu, ichàiniadéerica nacái wía.

¹⁵ Píalíacawa macáita Asia yàasu cáli néeséeyéi nadéca namàacaca núa abéerita. Càita nacái nawènúacatéwa nuícha níara Figelo, Hermógenes nacái, yaté càmita nayúudàa núa quirínama idécanáamité romanonái yúucaca núa presoíyéi ibànalículé. ¹⁶ Quéwa Onesíforo idéca iyúudàaca núa, íná nusutáca Dios ícha iicáanápiná napualé, níái Onesíforo icapèèricúiséeyéica, yácáiná Onesíforo idéca iyúudàaca núa madécaná yàawíría, yá ichàiniadacaté nuwàwa. Càmitaté báí ipáchiaca núa éwita presocáaníta núa presoíyéi ibànalícu. ¹⁷ Néese idécanáamité Onesíforo yàanàaca aléi Roma iyacàlená irículé, yaté icutáca núa mamáalàacata àta yàanàacataléta núa cháí presoíyéi ibànalícu. ¹⁸ Yá nusutáca Dios ícha iicáanápiná Onesíforo ipualé, imàni nacái irí cayábéeri néenialípiná Jesucristo yàanàacaalípiná àniwa. Píalíaca nacáíwa Onesíforo iyúudàacaté wía nacái wàyacaalíte néeni Efeso iyacàlená irícu.

2

Un buen soldado de Jesucristo

¹ Iná Timoteo, nuiquéerica càiride iyúwa nuíriwa, pimàaca Dios ichàiniadaca píiwitáise Cristo Jesús ichàini iyú, yái imàníirica pirí cayábéeri mawèníiri iyú pìyacáiná abédanamata yáapicha. ² Bàaluté péemíaca nucàlidaca yái tàacáisica madécaná wenàiwica yàacuésemi. Siúcade iwàwacutá péewáidaca áiba asianái, pichùulía nacái nacàlidaca Jesucristo itàacái. Iwàwacutá cayábéeyéica íiwitáise, yeebáidéeyéica tàì íiméeri iyú, imàníiyéica nacái machacàníiri iyú càide iyúwa náimáaná. Iwàwacutá nacái náalíaca néewáidaca áibanái wenàiwica iyú yái tàacáisica.

³ Píidenà piùwichàanáwa Jesucristo irípiná wáapicha wía yéewáidéeyéica wenàiwica Jesucristo itàacái iyú càide iyúwa cayábéeri úwisàiri lidenlaná yùuwichàanáwa imànicaténá càide iyúwa íiwacali iwàwáaná. ⁴ Péemíaca comparación: Uwisàiri càmita ìya càide iyúwa càmíiyéi úwi, néese yeebáidaca íiwacali iríwa iwàwacáiná isíimáidaca íiwacaliwa, yái imáidéericani. Càita nacái iwàwacutá pimàacaca píawawa Cristo Jesús irí píibaidacaténá irí cachàiníiri iyú. ⁵ Iwàwacutá pimànica càide iyúwa wenàiwica isàiwicacaalí deporte imawènìadacaténá áibanái. Canáca yéewaná yeedáca iríwa cawèníiri premio yái coronaca, càmicaalí isàiwica machacàníiri iyú càide iyúwa nachùnìaná deporte. Càita nacái iwàwacutá péewáidacawa cachàiníiri iyú, píibaida nacái machacàníiri iyú pimànicaténá macáita càide iyúwa Jesucristo iwàwáaná; yásí yàaca piríwa cawèníiri pìapínacaalíwa chènuniré. ⁶ Iwàwacutá pimànica càide iyúwa wenàiwica íibaidacaalí ibànacalewa cachàiníiri iyú, yá yáalimá iyáaca idàbáanéeri ibànacale ìyacanáwa. Càita nacái iwàwacutá píibaidaca cachàiníiri iyú Jesucristo irí, néese yàapínaca piríwa cawèníiri chènuníiséerica. ⁷ Píináidacawa cayába ìwali yái tàacáisi siùquéerica tàacáwa nucàlidaca pirí, yásí Wáiwacali imàacaca píalíacawa macáita piwàwacutéerica píalíacawa ìwali.

⁸ Píalimápiná píidenìaca piùwichàanáwa piwàwalicaalí Jesucristo, yái wenàiwica Dios imichàidéericaté yéetácáisi íicha. Yácata rey David itaquérinámi nacái, yái Jesucristoca. Càì nucàlidaca yái tàacáisica íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ⁹ Yá nàuwichàidaca núa nucàlidacáiná yái tàacáisica. Yá nadéca nadacùaca núa cadena iyú cháí presoíyéi ibànalícu, càide iyúwa cabáyawanéeri. Quéwa yái Dios itàacáica, càmita náalimá nadacùacani, néese áibanái icàlidaca yàacawa mamáalàacatani. ¹⁰ Iná nuídenà macái yùuwichàacáisi nalípiná níái wenàiwica Dios yeedéeyéica yàasunáipínáwa.

Cài nùuwichàacawa yéewanápiná neebáidaca Cristo Jesús itàacái iwasàacaténá nía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, yéewanápiná nàyaca yáapicha cáimiétacanéri iyú, nacamaláná mèlumèluíri irìcu nacáywa càiripináta.

¹¹ Báisíricata yái tàacáisica íméerica:

Weebáidaca Jesucristo itàacái, yái yéetéericatéwa wáichawalíná, íná càica wíade iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa íbáyawanámi íchawa. Yá wàypiná nacái Jesucristo yáapicha càiripináta;

¹² wàidenàacaalí yùuwichàacáisi Jesucristo irípiná, yá wacùapináca macáita yáapicha áiba èeriwa; quéwa wáimacaalí càmítasa yàasunái wía, càita nacái ímapináca càmíta yàasunái wía;

¹³ cawàwanáta wawènúadapiná wáiwitáisewa ícha, quéwa Jesucristo imànipiná macáita càide iyúwa ímáaná càmícáiná yéewa iwènúadaca íiwitáisewa áiba íiwitáisesi ìwali.

Un trabajador aprobado

¹⁴ Picàlida nalí àniwani, yái tàacáisi nucàlidéericaté pirí ìwali, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Pìalàa nía Dios iicápiná ipíchaná natàanica náapichawáaca chàinisíri iyú canéri iwèni wawàsi ìwali. Canéerica iwèni yá tàacáisi natàanírira ìwali. Natàanicaalí càiri canéri iwèni wawàsi ìwali, càmíta nayúudàa wenàiwica, néese báawaca namànica wenàiwicanái íiwitáise cawinácaalí yéemièyéica nàasu tàacáisi, íná càmíta neebáida Jesucristo itàacái tàì íméeri iyú. ¹⁵ Píalimáida macái pichàini iyúwa píibaidacaténá cayábéeri iyú Dios irípiná, casímáicaténá Dios iicáca yái pimànírica, càide iyúwa abéeri yàasu wenàiwica íbaidacaalí cayába, yá càmíta iwàwacutá báicani ìwalíise yái imànírica. Yá picàlidaca machacàníri iyú nalíni, yái tàacáisi báisírira Dios itàacáica. ¹⁶ Picá pitàaní wenàiwica yáapicha natàanicaalí máiwitáiséeri iyú cháì èeriquéi yàasu tàacáisi cachíwéeri ìwali, méetàuculéeri tàacáisi nacái, níacáiná itàaníyéica máiwitáiséeri iyú càiri wawàsi ìwali naméeràidaca wenàiwica déeculé Dios ícha, nàyacaténá iyúwa càmíná Dios iwàwa. ¹⁷ Yái nàasu tàacáisi néewáidéerica iyú wenàiwica máini báawaca imànica wenàiwicanái íiwitáise. Nàasu tàacáisi idàwinàacawa wenàiwicanái iwàwalìcu càide iyúwa cháúnási íbadéericawa iyáacaalí yàacawa wainá máuláiquéerica. Càita néewáidaca wenàiwica níara Himeneo, Fileto nacái. ¹⁸ Nadéca naméeràacawa báisíri tàacáisi ícha. Nadéca nawènúadacani. Nacàlidaca nachíwawa meedá càì: Náimaca idéca íchàbacawa wáicha yái namichàanácawa yéetácáisi ícha. Càita nadéca báawaca namànica abénaméeyéi íiwitáise íná càmíta neebáida Jesucristo itàacái tàì íméeri iyú. ¹⁹ Quéwa cachàinírira càiripínatani, yái Dios itàacái báisírira, càide iyúwa manuíri íba wabàlùadéeripináca ínata manuísíwéeri capíi. Iyaca nacái tàacáisi íba ìwali, yái tàacáisi íméerica: “Wáiwacali yáalíacawa cawinácaalí níái yàasu wenàiwicaca”, càì ímaca. Yá ímaca àniwa: “Cawinácaalí icàlidéeyéica iináwanáwa Wáiwacali yàasu wenàiwicaca nía, neebáidaca nacái itàacái, iwàwacutáca namàacaca náichawa macái nabáyawanáwa namànírira”, ímaca.

²⁰ Péemà comparación: Càasuíri icapèe manuíri irìcu nàyaca madécaná quírápieli íiwitáaná. Nadèniaca abénaméeyéi cawèníyéi quírápieli oro imànicaná, quírameníri plata imànicaná nacái. Iyaca nacái abénaméeyéi quírápieli càmíyéica cawèni, càli imànicaná, àicu imànicaná nacái. Yá capíi íiwacali icùaca càiripináta níái cawèníyéica quírápielica, quéwa áibaalípiná yúucaca meedá íchawa quírápieli canéeyéica iwèni. Càita nacái àta alénacaalí nàyaca Wáiwacali yàasunái, yá iyaca nèewi abénaméeyéi càmíyéica yàasu. ²¹ Iná abéeri Wáiwacali yàasu wenàiwica icùacaalí cayába yáawawa masaquèeri iyú ipíchaná imànica íbáyawanáwa, yásí yáalimá íbaidaca cayába Wáiwacali irípiná, imànicaténá àta càinácaalí cayábéeri íbaidacalési Wáiwacali ichùulíerica imànica, càide iyúwa nacùacaalí cawèníri quírápieli abéerita capíi íiwacali irípiná.

²² Iná picá pimàni càide iyúwa abénaméeyéi ùuculliyéi iwàwáaná imànica meedá, néese pimàni cayábéeri macái pichàini iyúwa. Peebáida Jesucristo itàacái. Cáininá piicáca Dios, áibanái wenàiwica nacái. Píya matuíbanáiri iyú náapicha cawinácaalí masaquèeyéica

íiwitáise isutéeyéica yáawawa Wáiwacali Jesucristo ícha. ²³ Picá pitàaní náapicha caw-
inácaalí iwàwéeyéica itàanica canéeri iwèni wawàsi ìwali càide iyúwa máiwitáiseeyéi
càmíiyéica yáaliáwa. Píaliacawa natàanicaalí càiri wawàsi ìwali, yá nadàbaca natàanica
náapichawáaca chàinisíiri iyú, tàacáisi ùuléeri iyú nacái. ²⁴ Pía íbaidéerica Wáiwacali
irípiná iwàwacutá càmita pipélicia piacawa, néese iwàwacutá càmíirica calúa piíwitaíse macái
wenàiwica yáapicha. Iwàwacutá nacái píaliaca péewáidaca wenàiwica cayába. Iwàwacutá
nacái píidenàca piúwichàanáwa matuíbanáiri iyú áibanái imànicaalí píri báawéeri, càmicaalí
nacái nawàwa néewáidacawa. ²⁵ Abénaméeyéi nàuwideca namànica báisíiri tàacáisi. Píalà
nía éeréeri iyú. Iwàwacutá càmita cáimacái piicáca píawawa náicha. Càì iwàwacutá pimànica
yéewacaténá cawàwanáta Dios imàacaca nawènúadaca náiwitáiseewa neebáidacaténá yái
báisíiri tàacásica, ²⁶ yéewacaténá nacái Dios iwasàaca nía Satanás ichàini ícha. Satanás
idéca íbàaca nía càide iyúwa trampa íbàacaalí cuwèsi. Dios iwasàacaalí nía, yásí náalimá
namànica càide iyúwa Dios iwàwáaná.

3

Cómo será la gente en los tiempos últimos

¹ Iwàwacutá píaliacawa abéeri wawàsi: Aibaalípiná maléena èeri ipíchawáise èeri
imáalàacawa, yá máinípiná càulenáca wenàiwica nàyaca cháì èeri irìcu. ² Máinípiná cáinináca
wenàiwica naicáca níawawa áibanái ícha, cáininápiná nacái naicáca plata, máiní cáimacáica
naicápiná níawawa áibanái ícha. Cachàinipiná nacái naicáca níawawa. Natàanípiná báawéeri
iyú Dios ìwali. Càmita neebápiná nasèenái ichùullacawa. Càmita nàapiná cayábéeri
tàacáisi quirínama áibanái irí, Dios irí nacái. Caná iwèni naicápiná áibanái yàanáca Dios
icàaluíniná. ³ Càmita cáininá naicápiná néenánáíwa. Càmita abédanamata náiwitáise áibanái
yáapicha matuíbanáiri iyú. Nacàlidapiná nachìwawa báawéeri iyú áibanái ìwali. Càmita
nacùapiná níawawa cayába íná namànipiná macái íiwitáaná báawéeri namàlìawalé iyúwa.
Caluéyéipiná íiwitáise iyúwa cuwèsinái. Nàuwidepiná namànica macái íiwitáaná cayábéeri.
⁴ Yá nacháawàapiná nanacáiyéiwa nàuwidenái iríwa. Ráunamáita namàni nàacawa
nabáyawanáwa máiwitáiseeri iyú ipíchawáise nánáidacawa ìwali yái namàníripináca. Yá
máiní cayábapiná naicáca níawawa áibanái ícha. Nawàwapiná namànica meedá càinácaalí
wawàsi isíimáidéeripiná nawàwa. Càmita nacutápiná náalíacaténá Dios ìwali namànicaténá
càide iyúwa Dios iwàwáaná. ⁵ Pucháibéeyéipiná íiwitáise, namànipiná càide iyúwa
wenàiwica yèeyéica Dios icàaluíniná báisíiri iyú, quéwa nachìwa iyúwa meedá. Càmita
namàacapiná Dios icùaca náiwitáise nàyacaténá machacàníiri iyú. Píawa náicha cawinácaalí
imàníyéica càì.

⁶ Picá piacawéerida wenàiwica imàníyéica càì nàyacáiná nèewi abénaméeyéi aslanái
ichìwáidéeyéica wenàiwica namàacáanápiná nawàlùacawa nacapèe iriculé. Néese
nachìwáidaca máalíawáiseeyéi inanái, bàsabàséeyéi íiwita, máiníyéi cabáyawanáca,
imàníyéica madécaná báawéeri namàlìawalé iyúwa càide iyúwa máiníná nawàwa
namànica. ⁷ Ewita níara inanáca néewáidacáanítawa mamáalàacata áiba tàacáisi wàlisàì
ìwali, càicáaníta canácatáita náalimá náalíaca néemìaca càinácaalí íimáaná yái tàacáisi
báisíirica. ⁸ Níái cachìwéeyéica nàuwideca namànica báisíiri tàacáisi, càide iyúwaté pucháiba
camàliquéeyéi ípidenéeyéicaté Janes, Jambres nacái. Bàaluté nàuwideca namànicaté
profeta Moisés, icàlidéericaté Dios itàacái. Siùca nacáide, níái báawéeyéica máiní éruca
náiwitáise, nánáidacawa abéerita báawéeri ìwali. Caná nawèni Dios iicáca nía càmíicáiná
neebáida Jesucristo itàacái báisíiri iyú. ⁹ Quéwa càmita náalimápiná nawènúadaca
wenàiwicanái íiwitáise mamáalàacata macáicáiná wenàiwica náalimápiná náalíacawa
máiwitáiseca nía. Néese nachàbapinácawa càide iyúwaté nachàbàanáwa, níara pucháiba
yúuwidéeyéicaté imànica profeta Moisés.

El último encargo de Pablo a Timoteo

¹⁰ Quéwa Timoteo, pidéca peebáidaca cayába càide iyúwaté nuéwáidáaná wenàiwica báisiri tàacáisi iyú. Píalía nacáíwa càinácaalí nùyaca, càinácaalí nacáí nuínáidaca numànica. Píalíacawa càinácaalí nuebáidaca Dios, càinácaalí nacáí núalimáidaca mamáalàacata nuéwáidacatená wenàiwica éeréeri iyú. Píalíacawa cáinináca nacáí nuicáca Dios, áibanái wenàiwica nacáí. Píalíacawa càinácaalí nuídeníaca nùuwichàanácawa Wáiwacali irípiná. ¹¹ Píalía nacáíwa càinácaalíté nàuwichàidaca núa, yá nùuwichàacawa Wáiwacali irípiná nuíbaidacáiná irí. Píalíacawa macáita ìwali yái nuchàbáanácátéwa nàuwichàidacaalíté núa Antioquía ìyacàlená irícu, Iconio ìyacàlená irícu nacáí, Listra ìyacàlená irícu nacáí. Píalíacawa ìwali yái nùuwichàanácátéwa quéwa Wáiwacali iwasàacaté núa náicha canánama. ¹² Báisíta macáita cawinácaalí iwàwéeyéica ìyaca machacàníri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná nàyacáiná abédanamata Cristo Jesús yáapicha, yá áibanái yùuwichàidapiná níawa Cristo Jesús ìwali. ¹³ Quéwa níái báawéeyéica, níá nacáí ichìwáidéeyéica wenàiwica namànipiná nàacawa mamáalàacata nabáyawanáwa cachàiníwanái, yá nachìwáidapiná wenàiwica mamáalàacata, nachìwáidaca nacáí níawawa.

¹⁴ Quéwa pía Timoteo, iwàwacutá peebáidaca yái tàacáisica mamáalàacata, pimàni nacáí càide iyúwa péewáidáanátéwa, iyúwa nacáí píalíanáwa báisíricata yái tàacáisi péewáidéericawa ìwali, píalíacáináwa néewáidacaté pía báisíri tàacáisi iyú, níara yéewáidéeyéicaté pía. ¹⁵ Piwàwali píalíacatéwa Dios itàacáí ìwali sùmàicatáiseta pía àta siùca nacáide, yái tàacáisi profetanái itànèericaté Dios inùmaliçuise. Píalíacawa Dios itàacáí ìwali íná yéewa cáalíacáica pía. Píalía nacáíwa peebáidacaalí Cristo Jesús itàacáí, yá iwasàapiná píawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ¹⁶ Macáita yái Dios itàacáica Dios imàacacaté wenàiwica náalíacawa càinácaalíté iwàwacutáaná natànàaca itàacáí inùmaliçuise. Iná cayábaca wéewáidaca wenàiwicanái Dios itàacáí iyú, wàalàaca níá nacáí cachàiníri iyú namànicaalí nabáyawanáwa. Yá cayábéericawéewáidacatená iyú wenàiwica, wawènúadacatená náiwitáise Dios irípiná, wásáidacatená nacáí càinácaalí iwàwacutáaná namànica nàyacatená machacàníri iyú Dios iicá. ¹⁷ Iná iwàwacutá wía Dios yàasu wenàiwicaca wéewáidacawa Dios itàacáí ìwali yéewacatená wáalíacawa, yéewacatená nacáí wáalimá wamànica càinácaalí cayábéeri wawàsi Dios ichùulièrica wamànica.

4

¹ Nuchùullia pía manuísíwata Dios iicápiná, Cristo Jesús iicápiná nacáí, yái yàanèeripináca icàlidacatená macáí èeri mìnanaí iináwaná ìwali, càinácaalí báawéericawéewáidacatená níá nabáyawaná ìwalísewa, níái cáuyéica, níá nacáí yéetéeyéimicawa. Nuchùullia pía manuísíwata Cristo Jesús yàacáináwa néese àniwa icùacatená macáita. ² Nuchùullia pía manuísíwata picàlidáanápinaí báisíri tàacáisi wenàiwicanái irí. Picàlida nalíni mamáalàacata éwita càmicaalí nawàwa néemíaca píríni. Píalàa níá cachàiníri iyú cawinácaalí imàníyéica ibáyawanáwa, piwènúadacatená náiwitáise nabáyawaná íichawa. Pimichàida náiwitáise namàninápiná cayábéeri. Picá piméyáa péewáidaca níá càmicaalí neebáida caquialéta, néese péewáida níá éeréeri iyú mamáalàacata. ³ Picàlida nalíni siùcade, mesúnamáicáináta càmita wenàiwica nawàwa néemíaca irí yái tàacáisi báisírica. Néese nacutápiná nalíwa meedá máini madécaná yéewáidéeyéipináca níawa, icàlidéeyéipináca nalí abéerita tàacáisi nawàwéericawéewáidacatená, càinácaalí wálisà tàacáisi itiquilíadáidéeripiná nàwi. Nàwacáidapiná nalíwa càiyéi yéewáidéeyéica wenàiwica nawàwacáiná namànica nabáyawanáwa nasímáidacatená níawawa. ⁴ Nawènúapinácawa báisíri tàacáisi íicha, yá càmita quirínama nawàwapiná néemíacani, néese naméeràacawa meedá neebáidaca èeri mìnanaí yàasu tàacáisi cachìwéeri càide iyúwa abénaméeyéi béeyéi inanái icàlidáaná. ⁵ Quéwa pía Timoteo, píináidawa mamáalàacata machacàníri iyú. Píideníla yái piùwichàanácawa. Picàlida mamáalàacata yái tàacáisi íiméericawéewáidacatená Cristo Jesús iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Pimàni cayába macáita píibaidacalécawa càide iyúwa Dios ichùullianá pimànica.

⁶ Iwàwacutá píibaidaca cachàiníri iyú Dios irípiná núamirìcubàami, yácáiná nuénáiwana idéca yàanàaca nuétácatáipináwa Wáiwacali ìwali, íná nuétápináwa càide iyúwa sacrificio Wáiwacali ìwali. ⁷ Nudéca nuíbaidaca Jesucristo irípiná cachàiníri iyú càide iyúwa úwisàiri imànicaalí cayábéeri ùwicái. Nudéca numáalàidaca numànica nuíbaidacaléwa Jesucristo irípiná càide iyúwa wenàiwica imáalàidacaalí ipianícawa carrera ìwali. Càmitaté nuwènúawa Dios ícha, néese nuebáidaca yái tàacáisi báisírìca mamáalàacata. ⁸ Càide iyúwa nàacaalí corona wenàiwica irí, yái wenàiwica ipianíricatéwa carrera ìwali imawènàidaca nacái áibanái, càita nacái siùcade ìyaca nulí nùasu cawèníri chènuniré, Wáiwacali yèeripináca nulí yàacaalíwa néese àniwa, numànicáiná cayábéeri machacàníri iyú càide iyúwa iwàwáaná. Yái Wáiwacali, cayábéerica íiwitáise, icùaca wenàiwica machacàníri iyú, yùuwichàidapiná nacái báawéeyéi. Càmita nulípiná abéerita yàacani, yái cawènírica, néese yàapiná cawèníri macái wenàiwica irí cawinácaalí máini iwàwéeyéica iicáca Wáiwacali yàacawa néese àniwa cáininácáiná naicácani.

Instrucciones personales

⁹ Pimàni macáita càide iyúwa iwàwacutáaná pimànica piàcaténáwa nùatalé mesúnamáita. ¹⁰ Nuwàwacutáca pía, Demascáiná idéca imàacaca núa abéerita cáininácáiná iicáca èeri mìnanaí íiwitáise. Idéca yàacawa Tesalónica ìyacàlená néré. Crescente idéca yàacawa Galacia yàasu cáli néré. Tito nacái idéca yàacawa Dalmacia yàasu cáli néré. ¹¹ Abéerita Lucasquéi ìya núapicha. Pia picutáca Marcos pitécaténáni piapichawa iyúudàacáiná núa cayábéeri iyú nuíbaidacaténá Dios irípiná. ¹² Nuwàwacutáca Marcos iyúudàaca núa nubànùacáiná Tíquico yàacaténáwa Efeso ìyacàlená néré. ¹³ Idècunitàacá pianàaca nùatalépiná, peedá nulí nùasu ruana nacáiri núuquéeri nùwallisewa, numàaquéericaté Carpo icapèe irìcu, Troas ìyacàlená néeni. Peedá nacái nùasu cuyàluta imanùbaca iwawanèericawa. Máini nuwàwacutáca nacái nùasu cuyàluta iwawanèericawa canánama, níai píraí íimamimica namànírìca cuyàluta piná.

¹⁴ Alejandro yái íibaidéerica hierro idéca imànica nulí báawéeri manuísíwata. Wáiwacali yùuwichàidapinácani ìwallise yái báawéerica imànírìca. ¹⁵ Piicá píchawa cayábani yái asialica ipíchaná imànica píri báawéeri nacái máinicáina yùuwideca imànica yái tàacáisi wacàlidéerica.

¹⁶ Quéechatécáwa nubàlùacaalítéwa nàacuésemi níai yàcalé íiwacanánáica, yá nucàlidacaté nalí nuináwaná ìwaliwa yái nùuwidenái icháawàanáca nuináwaná ìwali. Yáté canáca áibaquéi yàacawéeridéeripinácaté núa. Macáicata namàacacaté núa abéerita. Nusutáca Dios ícha nalípiná, ipíchaná yùuwichàidaca núa ìwallise yái namàacáanacaté núa abéerita. ¹⁷ Quéwa Wáiwacali idéca yàacawéeridaca núa, ichàniadaca nacái nuíwitáise, íná yéewa nudéca numáalàidaca nucàlidaca yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, yéewacaténaté macáita camíiyéi judío néemiaca Jesucristo iináwaná ìwali. Wáiwacali iwasàacaté núa cáalunáiri ícha càide iyúwa idéca nacáicaalí iwasàaca núa león inùma ícha, cháwi quíiréeri nacáirica. ¹⁸ Yá núalíacawa Wáiwacali iwasàanápiná núawa macái báawéeri íiwitáaná ícha, yá itépiná núawa cayábacatalé chènuniré Wáiwacali icùacataléca macáita. ¡Néese macáita nàapiná irí cayábéeri càiripináta, yái icuèripináca macáita cáimiétacanéri iyú, icamaláná mèlumèluíri irìcuwa càiripináta! Báisíta, amén.

Saludos y bendición final

¹⁹ Nuwàwali níara Prisca, Aquila nacái, níai nacái Onesíforonáica. ²⁰ Erasto iyamáacatéwa Corinto ìyacàlená irìcu. Numàacacaté Trófimo iculuéricawa Mileto ìyacàlená irìcu. ²¹ Pimàni macáita iyúwata píalimáanáta, piàcaténáwa mesúnamáita nùatalé ipíchawáise uníabéca. Nawàwali pía macáita níai ìyéeyéica cháí yàcalé, níai Eúbulo, Pudente nacái, Lino nacái, úa nacái Claudia, macáita nacái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

²² Pía Timoteo, nusutáca Wáiwacali Jesucristo ícha pirípiná ichàiniadáanápina píiwitáise. Píacué canánama, nusutácué Dios ícha nacái pirípinácué imàníinápina cué pirí cayábéeri mawèníri iyú manuísíwata, píacué yebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

TITO

Saludo

¹ Núa, Pablo, nubànù pirí cuyàluta, pía Tito. Núa íbaidéerica Dios irípiná. Nucàlida tàacáisi nacái Jesucristo inùmaliçuise. Numàni càì yéewanápiná macáita wenàiwica Dios yeedéeyéica yàasu wenàiwicapináwa neebáidaca Dios itàacái tàì íméeri iyú, yéewanápiná nacái náalíacawa macáita yái tàacáisi yéewáidéerica wía wáalíacaténáwa càinácaalí Dios iwàwa wàyaca cháì èeri irìcu. ² Nuíbaida Dios irípiná, nutàani nacái Jesucristo inùmaliçuise núalíacáináwa báisíiri iyúcani Dios yáalimá imàacaca wàyaca yáapicha càiripináta. Yái Diosca, yái càmirica cachìwa, icàlidacaté tàacáisi bàaluitésíwa èeri ipíchawáise. Dios icàlidacaté cáimiétacanéri iyúni, yàanápiná wacáuca càmiri imáalàawa. Wáalía nacáwa imàninápiná càì. ³ Siúcáisede Dios imàacaca wáalíacawa tàacáisi ìwali Dios icàlidéericaté. Yá wáalíacawa ìwali yái tàacásica, Dios ibànùacáinaté wenàiwica néewáidacaténá wía. Yácata yái tàacásica Dios ichùulìerica nucàlidaca wenàiwicanái irí, yái Dios iwasèericaté wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa. ⁴ Nubànù pirí cuyàluta, Tito. Báisíta, nuicáca pía càiride iyúwa nuiriwa weebáidacáiná Jesucristo itàacái. Nusutáca Wáaniri Dios ícha pirípiná, Jesucristo nacái, yái iwasèericaté wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, namàninápiná pirí cayábéeri, namàcáanápiná nacái pìyaca matuíbanáiri iyú.

El trabajo de Tito en Creta

⁵ Numàacacaté pía Creta yàasu iwàwata ínata pimànicaténá yái íbaidacalési càmiricáwaca numáalàida numànica nèewi níai yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Nuwàwa nacái pibàlùadaca ancianonápiná macái yàcalé imanùbaca nacuerinánáipináca níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Iwàwacutá nacái ancianonái nàyaca càide iyúwaté núumáaná pirí. ⁶ Càita iwàwacutá ancianonái nàyaca: Iwàwacutá anciano ìyaca mabáyawanéeri iyú yéewanápiná càmita áibanái yáalimá icháawàaca iináwaná ìwali, ipíchaná náimaca imànica ibáyawanáwa. Iwàwacutá anciano idèniaca abéechúata ínuwa. Yéenibe nacái iwàwacutá neebáidaca Jesucristo itàacái. Iwàwacutá anciano yéenibe nàyaca machacàníiri iyú yéewanápiná càmita áibanái yáalimá icháawàaca naináwaná ìwali, ipíchaná áibanái náimaca anciano yéenibe nawàwáanása namànica meedá macái báawéeri íwitáaná, càmitasa nacái neebáida nániri itàacáwa. ⁷ Yáacáiná anciano íbaidaca Dios irípiná, icùacaténá Dios irípiná yàasu wenàiwica, íná iwàwacutá anciano ìyaca mabáyawanéeri iyú yéewanápiná càmita áibanái yáalimá icháawàaca iináwaná ìwali. Iwàwacutá càmirita canùmasée yái ancianoca, càmiri cachàini iicáca yáawawa. Càmita nacái calúa. Càmita nacái icàma. Càmita nacái icúsa íchawa wenàiwica. Càmita ínáidawa mamáalàacata yeedácaténá iríwa plata. ⁸ Néese, iwàwacutá anciano itàidaca wenàiwica cayába, cawinácaalí yèepuníyécawa déeculé icapèe íchawa, anciano yeedáanápiná yàataléwa nía, nayamáacaténáwa icapèerìcu. Iwàwacutá casímáica nacái anciano imànica yáawamita cayábéeri áibanái irí. Iwàwacutá cáimiétacanéri, cáalíacáiri nacái, yái ancianoca. Iwàwacutá ìyaca machacàníiri iyú. Iwàwacutá anciano yàaca Dios icàaluíná. Iwàwacutá anciano icùaca yáawawa ipíchaná imànica ibáyawanáwa. ⁹ Iwàwacutá nacái anciano yeebáidaca tàì íméeri iyúni yái tàacáisi báisírìca wéewáidéerica iyú wenàiwica yéewanápiná anciano yáalimá yàalàaca wenàiwica báisíiri tàacáisi iyú, yéewanápiná nacái anciano yáalimá imawènàadaca cachìwéeyéi wenàiwica báisíiri tàacáisi iyú cawinácaalí cachìwéeyéica yéewáidéeyéica wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú.

¹⁰ Pibàlùada ancianonápiná càide iyúwa núumáaná pirí, manùbacáiná wenàiwica càmita neebáida nacuerináná itàacáwa. Manùba wenàiwica natàaníca máiwitáiséeri iyú meedá. Nachìwáidaca nacái áibanái wenàiwica. Abénaméeyéi judío yéewáidéeyéica wenàiwica, máini cachìwéeyéica nía cachàiníwanái áibanái ícha, náimacáiná iwàwacutáanása càmiriyéi

judío imànica circuncisión idécanáami neebáidaca Jesucristo itàacái. Nachìwacáita meedá, níái judío icàlidéeyéica càiri tàacáisica. ¹¹ Cawinácaalí ancianonái pibàlùadéeyéica iwàwacutá nachùullaca masànanápiná níara icàlidéeyéica càiri cachìwéeri tàacáisica, níacáiná cachìwéeyéica nadéca nawàlùacawa abénaméeyéi icapèericulé, néese cachìwéeyéi iméeràidaca wenàiwica báisíri tàacáisi lícha, canánama níái capìirìcuíyéica. Naméeràidaca áibanái néewáidacáiná nía meedá chìwái iyú, càmirica báisí tàacáisica, yéewanápiná needáca nalíwa plata nachìwa iyúwa meedá.

¹² Iwàwacutá ancianonái ichùullaca masànanápiná níara cachìwéeyéica, bàaluitécáiná iyacaté áiba cáaliacáiri Creta yàasu cáli néeséeri. Yá ímacaté yàasu cáli néeséeyéi ìwaliwa: “Níái Creta yàasu cáli néeséeyéi nachìwáidaca áibanái wenàiwica mamáalàacata. Càica níade iyúwa caluéyéi cuwèsi. Inuca nacái nía, càita nacái camùnica nía. Nawàwaca nayáaca nayáacaléwa cadénama meedá, napuníadacaténá natúrawa”, ímacaté yái cáaliacáirica. ¹³ Yái cáaliacáirica Creta yàasu cáli néeséeri itàanicaté báisíri iyú yàasu cáli néeséeyéi ìwaliwa. Iná pìalàa nía cachàiníri iyú, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái neebáidáanápiná tàì íméeri iyú abéericata yái tàacáisi báisírica. ¹⁴ Pìalàa nía nacái ipíchaná neebáidaca cachìwéeri tàacáisi áibanái icàlidéerica ichìwa iyúwa, judíonái yàawirináimi yàasu tàacáisimica. Pìalàa nacái nía ipíchaná neebáidaca iyúwa cachìwéeyéi ichùullaná namànica, níái càmiíyéica yeebáida báisíri tàacáisi.

¹⁵ Pìalàa nacái nía cachàiníri iyú. Cayábacaalí wenàiwicanái íiwitáise, yásí cayábacani macáita yái namànirica. Néese, báawacaalí wenàiwicanái íiwitáise, yá càmicaalí neebáida Dios itàacái, yásí báawacani macáita yái namànirica. Càita nàyaca: Náináidacawa báawéeri ìwali, càmita báí nía nabáyawaná ìwaliwa. ¹⁶ Pìalàa nía cachàiníri iyú, níara cachìwéeyéica. Ewita nacàlidacáaníta naináwaná ìwaliwa Dios yàasu wenàiwicacasa nía, càicáaníta náasáidaca càmita Dios yàasu wenàiwica nía. Náasáidaca càmita Dios yàasunáica nía, namànicáiná wawàsi báawéerica Dios iicá, càmicáiná nacái neebáida càide iyúwa Dios iwàwáaná namànica. Canácatáita namàni cayábéeri.

2

La sana enseñanza

¹ Tito, iwàwacutá péewáidaca wenàiwica nàyanápiná machacàniri iyú càide iyúwa báisíri tàacáisi íimáaná. ² Péewáida béeyéi asianái ipíchaná nacàmaca, iwàwacutá cáimiétacanáca nía, iwàwacutá nacái nacùaca níawawa ipíchaná namànica nabáyawanáwa. Iwàwacutá neebáidaca Dios itàacái tàì íméeri iyú. Iwàwacutá cáinináca naicáca Dios báisíri iyú. Iwàwacutá nacái nàidenìaca nàuwichàanáwa matuìbanáiri iyú áibanáicaalí imàacaca nàuwichàacawa neebáidacáiná Jesucristo itàacái. ³ Càita nacái péewáida béeyéi inanái. Iwàwacutá nàyaca càide iyúwa inanái iyáaná yeebáidéeyéica Dios itàacái. Iwàwacutá càmita natàani báawéeri iyú áibanái ìwali. Iwàwacutá càmita nàira mamáalàacata ìiracalési ipuúri. Iwàwacutá béeyéi inanái néewáidaca áibanái namàninápiná cayábéeri. ⁴ Iwàwacutá nacái béeyéi inanái nàyaca machacàniri iyú néewáidacaténá mánacanái canìriiyéica cáinináanápiná naicáca nanìriwa, néenibe nacáíwa. ⁵ Iwàwacutá nacái béeyéi inanái néewáidaca mánacanái canìriiyéi nacùanápiná níawawa ipíchaná namànica nabáyawanáwa. Iwàwacutá nacái càmita náináidawa áiba asìali ìwali càmirica nanìrisíwa. Iwàwacutá nacái béeyéi inanái néewáidaca mánacanái canìriiyéi náibaidáanápiná néenánái irípináwa nacapèerìcuwa, namàninápiná nacái cayábéeri áibanái irí, namàninápiná nacái càide iyúwa unìri íimáaná ulí. Iwàwacutá mánacanái namànica càì ipíchaná áibanái itàanica báawéeri iyú Dios itàacái ìwali.

⁶ Càita nacái pìalàaca ùuculiyéi nacùanápiná níawawa ipíchaná namànica nabáyawanáwa. ⁷ Pimàni abéerita yái cayábéerica yéewanápiná pinacáiyéi ùuculiyéica náaliacawa càinácaalí iwàwacutáaná nàyaca. Péewáida nía cáimiétacanéeri iyú abéta báisíri tàacáisi iyú. ⁸ Pitàani nacái báisíri iyú yéewanápiná áibanái càmita náalimá nacháawàaca pía ìwalíse, yái

pitàanínáca. Pitàaní báisíiri iyú càiripináta, báicaténá piùwidenái càmicáiná nàanàa pìwali wawàsi nacháawàanápíná pía ìwalíise.

⁹ Néese, píalàa nacái níara áibanái yàasu wenàiwica íbaidéeyéica mawèníiri iyú áiba wenàiwica írí neebáidáanápíná càiripináta náiwacali itàacáíwa, càide iyúwa ichùullaná nía. Iwàwacutá namànica càide iyúwa náiwacali iwàwáaná. Píalàa nía nacái ipíchaná natàanica lúasi iyú náiwacali yáapichawa, náiwacali ichùullacaalípiná náibaidaca. ¹⁰ Píalàa níara íbaidéeyéica mawèníiri iyú áibanái írí ipíchaná nayéedúaca náiwacali yàasuwa. Iwàwacutá namànica cayábéeri náiwacali íríwa mamáalàacata, matuíbanáicaténá náapichani, yái náiwacalica. Iwàwacutá namànica cayábéeri mamáalàacata yéewanápíná áibanái nacái neebáidaca walí yái tàacáisi wacàlidéerica Dios ìwali, yái iwasèericaté wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa.

¹¹ Cawinácaalí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iwàwacutá nàyaca machacàníiri iyú, càide iyúwaté núumáaná píri, Dioscáiná idéca yáasáidaca amaléeri iyú èeri mìnánái íríni náalíacaténáwa iwàwaca iyúudàaca wenàiwica cà: Iwàwaca iwasàaca nía yàasu yùuwichàacáisi íchawa. ¹² Dios idéca imànica walí yái cayábéerica, íná yéewa wáaliacawa iwàwacutáaná wayamáidaca wamànica macái wawàsi càmlírica Dios iwàwa. Iwàwacutá nacái càmita wawàwa quirínama wamànica càide iyúwa èeri mìnánái nawàwáaná namànica, níái càmlíyéica yeebáida Jesucristo itàacái. Néese, idècunitàacá wàyaca cháí èeri írìcu, iwàwacutá wacùaca wíawawa ipíchaná wamànica wabáyawanáwa. Iwàwacutá wamànica cayábéeri, iwàwacutá nacái wàyaca càide iyúwa Dios iwàwáaná wàyaca. ¹³ Càita iwàwacutá wàyaca idècunitàacá wacùaca yàanàaca yái wáaliéericawa yàanàanápíná àniwa, yái Jesucristoca. Dios imànica walí cayábéeri Jesucristo ìwalíise. Yái Jesucristo, yácata Wacuèeriná cachàiníirica íiwitáise, iwasèerica wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Wacùaca Jesucristo yàanàanápíná àniwa icamalá cachàiníiri írìcuwa, cáimiétacanéeri iyú nacái, máini nacái cachàiníirica íiwitáise icùacaténá macái èeri mìnánái. ¹⁴ Jesucristo imàacacaté yáawawa yéetacaténátéwa wáichawalíná, yéewanápíná Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná íicha macáita. Jesucristo imàacacaté yáawawa wáichawalíná masacàacaténá imànica wáiwitáise, yéewacaténá nacái yàasu wenàiwicaca wía, yéewanápíná nacái casímáica wamànica cayábéeri càiripináta.

¹⁵ Iná pía Tito, péewáida wenàiwica iyú yái tàacáisi nutànèerica píri. Píalàa níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái namànínápíná càide iyúwa nutànàaná píri cháí cuyàluta írìcu. Píalàa cachàiníiri iyú cawinácaalí càmlíyéica yeebáida càide iyúwa nuéwáidáaná wenàiwica. Péewáida nía, píalàa nía cachàiníiri iyú, Dioscáiná idéca ibànùaca pía, píalàacaténá nía. Picá píjàaca caná iwèni naicáca píasu tàacáisi.

3

Deberes de los creyentes

¹ Tito, iyaca áiba wawàsi pímaníiripíná: Píwàwali nía, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, neebáidáanápíná nacuèerinánái itàacáíwa, nía nacái náiwacanánái áibanái. Iwàwacutá namànica càide iyúwa náiwacanánái ímáaná nalí. Iwàwacutá casímáica namànica cayábéeri càiripináta. ² Iwàwacutá càmita quirínama natàaní báawéeri iyú áibanái ìwali. Iwàwacutá càmita nacái natàaní náapichawáaca chàinisíiri iyú. Iwàwacutá nacái naicáca áibanái ipualé. Iwàwacutá nacái cáimiétaquéeri iyú naicáca macái wenàiwica càiripináta.

³ Tito, picàlida nalí àniwani, namànínápíná càide iyúwa nutànàaná píri, bàaluitécáiná wía macáita wamànicaté wabáyawanáwa. Bàaluité máiwitáiseocaté wía meedá, càmitaté nacái weebáida Dios itàacái. Bàaluité weebáidaca cachíwéeri tàacáisi. Bàaluité wawàwaca wamànica mamáalàacata macái báawéeri íiwitáaná càide iyúwa èeri mìnánái nawàwáaná namànica càmlíyéica yeebáida Jesucristo itàacái. Mamáalàacataté wáináidacawa wamànínápíná wabáyawanáwa. Wawàwacaté wàasupínáwa áibanái yàasu. Aibanái

báawacaté naicáca nacái wía. Wía nacái báawacaté waicáyacacawa. ⁴ Quéwa, éwitaté wamànicáaníta càì, càicáanítaté Dios yáasáidaca walí iicáca wenàiwica ipualé, cáinináca nacái Dios iicáca wenàiwica, yái Diosca iwasèericaté wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa. ⁵ Yási Dios iwasàacaté wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa. Càmitaté iwasàa wía ìwalise yái cayábéerica wamàníricaté. Néese iwasàacaté wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa, iicácaínaté wapualé, imàacacáinaté nacái iwàwawa ícha yái báawéerica wamàníricaté. Espíritu Santo ichàini iyú, Dios iwasàacaté wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa, imàacaca nacái wàyaca wáiwitáise wàlisài yáapichawa, wàyacaténá wàlisài iyú. ⁶ Dios idéca ibànùaca walí Espíritu Santo iyúudàacaténá wía manuísiwata. Dios yáalimá imànica càì yácáiná Jesucristo yéetacatéwa wáichawalíná, iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ⁷ Dios iwasàacaté wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa, yéewanápiná weedáca walíwa Dios ícha wacáuca wàlisài càníri imáalàawa, wía Dios yéenibeca. Manuíca wáináidaca wawàwawa Dios ìwali yàanápiná walíni, yái wacáuca càníri imáalàawa, Dioscáiná iicácaté wapualé, mabáyawanácaté nacái iicáca wía.

⁸ Iná báisícáiná nutàacái nutànèerica pirí, íná iwàwacutá péewáidaca nía cachàiníri iyú nùasu tàacáisi iyú, níara yeebáidéeyéica Dios itàacái. Péewáida nía yéewanápiná náalimáidaca cachàiníri iyú namànicaténá cayábéeri càiripináta. Yái tàacáisi nuéwáidéerica iyú pía, cayábéeri tàacáisica, iyúudàa nacái wenàiwica. ⁹ Iwàwacutá nacái càmita pitàaní mamáalàacata áibanái yáapicha canéeri iwèni wawàsi ìwali. Picá péemí cachíwéeri tàacáisi irí wàawirináimi judío icàlidéericaté nachíwa iyúwa. Picá nacái pitàaní chàinisíri iyú áibanái yáapicha càinácaalí íimáaná tàacáisi profeta Moisés itànèericaté. Picá picuísáyacawa áibanái yáapicha ìwali, yái wawàsica. Pitàanícaalí càì chàinisíri iyú, càmita piyúudàa wenàiwica. Canéeri iwèni meedá walítáni wacuísáyacacaalíwa mamáalàacata ìwali yái tàacáisica.

¹⁰ Néese áibacaalí yéewáida wenàiwica cachíwéeri tàacáisi iyú, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, néese pichùulia iyamáidáanápiná yéewáidaca nía càì. Néese, càmicaalí iyamáida yéewáidaca nía càì, yá píalàani abé yàawiría quiríta imàacáanápiná íchawani. Néese, càmicaalí imàaca íchawani, yá picá pibatàa iyaca náapicha níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ¹¹ Píalíacáináwa cawinácaalí yéewáidéeyéica wenàiwica cachíwéeri tàicáisi iyú, nadéca naméeràacawa báisíri tàacáisi ícha, íná namànica nabáyawanáwa meedá. Càita náasáidaca cabáyawanáca nía.

Instrucciones personales

¹² Uwé, Tito, iyaca abéeri wawàsi quiríta: Nubànùapiná píatalé Artemas, càmicaalí Tíquico. Yàanàacaalípiná píatalé, píacàatétawa píipunitáidacaténá núa Nicópolis iyacàlená néré, nuínáidacáináwa nuyamáanápináwa néenibàa unìabépinama. ¹³ Piyúudàa nacái yáara abogado ípidenéerica Zenas, Apolos nacái nachùnàcaténá nàasuwa nèepùanápináwa Creta yàasu cáli ícha. Pimàni nalí iyúwa píalimáanáta pimànica, yéewanápiná nadèniaca macáita càinácaalí namáapuèrica nàacaténáwa. ¹⁴ Càita nacái macái wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iwàwacutá casímáica nayúudàaca áibanái nadèniacaténá yái namáapuèrica. Namànicaalí càì, yási cawènica Dios iicáca náibaidacalé namànírica irípiná.

Saludos y bendición final

¹⁵ Yáta imanùbaca nutànàaca pirí, Tito. Macáita níái núapichéeyéica cháì yeebáidéeyéica Jesucristo, nawàwalica pía. Wawàwali nacái macáita níara píapichéeyéica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, cáininéeyéica iicáca wía. Wasutacué Dios ícha pirípinácué imànínápinácué pirí cayábéeri, macáitacué pía.

FILEMÓN

Saludo

¹ Núa Pablo iyéerica presoíri iyú Cristo Jesús irípiná, nucàlidacáiná iináwaná ìwali, nubànù pirí cuyàluta. Wéénàsàiri nacái yeebáidéerica Jesucristo itàacái, yái Timoteoca, iwàwalica pía. Wabànù pirí cuyàluta, pía Filemón, wàacawéeriná cáininéerica waicáca íbaidéerica Dios irípiná wáapicha. ² Wawàwali nía nacái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái ìwacáidáyaquéeyéicawa namànicaténá culto picapèe irìcu, úa nacái wéénàsàatúa Apphíaca, yá nacái Arquipo, wàacawéeriná yàacawéeridéerica wía wamànicaténá ùwicái wàuwide Satanás ípunitawa. ³ Nusutácué Wáaniri Dios ícha pirípinácué canánama, Wáiwacali Jesucristo nacái, namànínapínácué pirí cayábéeri manuísíwata, namàcáanápínácué nacái matuíbanáica pía.

El amor y la fe de Filemón

⁴⁻⁵ Nùaca Nucuèriná Dios iríwa cayábéeri pìwali macái imanùbaca nusutácaalí Dios ícha pirípiná, pía Filemón, nuémìacáiná piináwaná ìwali, cáinináca piicáca Wáiwacali Jesús, peebáidaca nacái Wáiwacali itàacái tàì líméeri iyú, cáinináca nacái piicáca macáita Dios yàasu wenàiwica. ⁶ Nusutáca Dios ícha pirípiná, pía Filemón, yeebáidéerica abédanamata wáapicha, yéewanápiná píalíacawa machacàníri iyú ìwali macáita yái cayábéerica wadènièrica weebáidacáiná Cristo itàacái. ⁷ Cayábaca nuwàwa manuísíwata píapicha, pía nuénàsàirica, cáininácainá piicáca núa, íná yéewa manuíca nuínáidaca nuwàwawa; casímáica nuwàwa nacái pichàiniadacáiná nawàwa, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

Pablo pide un favor para el esclavo Onésimo

⁸⁻¹⁰ Iná éwita Dios imàacacáaníta nuchùullaca pía Cristo yàasu apóstolcáiná núa nuchùullacaténá pía ìwali, yái iwàwacutéeripináca pimànica, càicáaníta nuwàwa nusutáca pícha wawàsi manuísíwata cáininácainá nuicáca pía. Núa Pablo, máini béerica, presoca nacái núa Cristo Jesús irípiná, nusutáca pícha wawàsi Onésimo iwicáu, yái nuíquéerica càiride iyúwa nuíriwa, nuwènúadacáinaté íiwitáise cháí preso ibànalicu yeebáidáanápíná Jesucristo itàacái.

¹¹ Aibaalíté yái Onésimo ìyacaté pirí canéeri iwèni pìasu wenàiwicaca. Quéwa siúcáise de Onésimo yáalimá iyúudàaca pía cayába, càide iyúwa iyúudàaná núa. ¹² Yásí nubànùaca Onésimo pìatalépiná àniwa, yái Onésimo cáininéerica nuicáca manuísíwata. Pimàni irí cayábéeri càide iyúwa pimàníná nulí. ¹³ Iyamáacaalíwa núapichatá, yá cayábaca nuwàwatá, yéewanápiná yáalimá iyúudàaca núa mamáalàacata píamirìcubàata, idècunitàacá presoca núa nucàlidacáiná wenàiwicanái irí Wáiwacali Jesucristo itàacái. ¹⁴ Càmita quéwa nuwàwa Onésimo iyamáacawa núapicha càmicaalí piwàwa numànica càì. Càmicaalí nacái piwàwa Onésimo iyamáacawa núapicha, yá canáca yéewanáwa iyamáacawa núapicha. Càmita nuwàwa nuchùullaca pía cachàiniíri iyú pimàacáanápíná Onésimo iyamáacawa núapicha. Néese nuwàwaca pimàaca iyamáacawa núapicha càicaalíta piwàwa. ¹⁵ Cawàwanáta Dios imàacacaté Onésimo yàacawa pícha achúma èerínata, yéewacaténá Dios yèepùadaca pirí càiripinatani. ¹⁶ Càmita quéwa Dios yèepùada pirí Onésimo pìasu wenàiwicapínániwatá meedá. Siúcáise de Onésimo ìyaca pirí cayábéeri ícha pìasu wenàiwica meedá: Iyaca pirí siúcáise de péenàsàirisíwa Wáiwacali ìwalíisená. Máini cáinináca nuicácani, quéwa iwàwacutá cáinináca piicácani cachàiniíwanái, càmita iyúwa piicáaná áiba wenàiwica meedátá, néese iyúwa piicáaná péenàsàirisíwawa Wáiwacali ìwalíisená.

¹⁷ Piicácaalí núa iyúwa péenàsàiriwa Wáiwacali ìwalíisená, yá nusutáca pícha wawàsi pitàidáanápíná Onésimo cayábéeri iyú càide iyúwa pitàidáaná núa. ¹⁸ Imànicaalítésica pirí

báawéeri, imawèniacaalí pícha plata nacái iyéedùacáináté pìasu, yásí nuíchata peedá yái imawènièrica pícha. ¹⁹ Núa Pablo nutànàaca piríni nucáapi iyúwani nuípidená yáapichawa nupáyaidapíná píawa Onésimo imawèniacále. Picá piimáicha nucàlidacaté pirí Wáiwacali itàacái, pidèniacaténá picáucawa camíiri imáalàawa. Numànicáináté pirí cayábéeri manuí, íná iwàwacutá pimànica nulí cayábéeri peebá nusutáaná pícha. ²⁰ Báisíta, nuénásàiri, nuwàwaca pimànica nulí cayábéeri peebáidacáiná Wáiwacali itàacái. Pisímáida nuwàwa, pía nuénásàirica yeebáidéerica Cristo itàacái.

²¹ Nutànàa piríni núaliacáináwa báisíiri iyú pimànínapíná càide iyúwa nuwàwáaná. Núalía nacáíwa pimànínapíná cachàiniwanái ícha yái nusutéerica pícha. ²² Aiba wawàsi quiríta, pimàni nulí cayábéeri, pichùnla nulí nùyacatáipínáwa, nucùacáiná Dios imàcáanápiná nùacawa pìatalécué nùyacaténécué píapicha, càide iyúwacué pisutáaná Dios ícha nulípiná.

Saludos y bendición final

²³⁻²⁴ Yái Epafra iwàwalica pía, yáca nùacawéeriná presoírca cháí presoíyéi ibànalicu icàlidacáiná Cristo Jesús iináwaná iwali. Nía nacái áibanái iyúudèeyéica nuíbaidáanápiná Dios irípiná, yái Marcos, Aristarco nacái, Demas nacái, Lucas nacái, nawàwalica pía.

²⁵ Nusutáca Wáiwacali Jesucristo ícha imànínapínécué pirí cayábéeri ichàniadacaténécué piwàwa.

HEBREOS

Dios ha hablado por medio de su Hijo

¹ Bàaluité Dios imàacacaté yàasunáí wenàiwica profetanáí icàlidaca tàacáisi inùmaliçúise judíonáí yàawirináimi irí. Profetanáí icàlidacaté Dios itàacáí madécaná yàawiría idécanáamité néemìaca itàacáí náamacani irìcuìsewa, yéenáiwánáisi nacáiri irìcuìse nacáí. Néeseté nacàlidaca Dios itàacáí wàawirináimi irí, wía judíoca. Càité Dios itàanicaté wàawirináimi yáapicha icàlidacaténá nalí máisibáawanáita wawàsi ìwali Dios imàníiripinacaté. ² Quéwa siùca ipíchawáise èeri imáalàacawa, Dios idéca ichùullaca Iiriwa icàlidáanápíná walí tàacáisi Dios inùmaliçúise, yáasáidacaténá walí Dios íiwitáise càinácaalíté Dios íináidáaná imànínápíná walí. Bàaluité Dios ichùullaca Iiriwa idàbáanápínaté macáí wawàsi. Néese Dios imàacaca Iiri icùanápíná macáita. ³ Dios Iiri icànaca Dios icamaláná mèlumèluíri iyú, cachàiníiri íiwitáise nacáí càide iyúwa Dios iyáaná. Macáita yáí Dios Iiri íiwitáise, yá nacáí macáita yáí Dios Iiri imàníríca yáasáidaca walí Dios íiwitáise. Iná yéewa wáaliacawa báisíiri iyú, Dioscani, yáí Dios Iirica, yáí icuèrica, ichùulièrica nacáí macáí wawàsi itàacáí máiníiri cachàini iyúwa, macáita yáí iyéerica cháí èeri irìcu, chènuniré nacáí. Dios Iiri yéetacatéwa wáichawalíná masakàacaténá imànica wáiwitáise wabáyawaná íichawa, yéewanápíná cayábaca wáapicha Dios nacáí. Néeseté imichàacawa chènuniré, yá idéca yáawinacawa Dios yéewápuwáise icùacaténá macáita cáimiétacanéri iyú Dios yáapicha.

El Hijo de Dios es superior a los ángeles

⁴ Yáí Dios Iiri máiní cachàiníríca íiwitáise náicha macáí ángelnáí. Càí wáaliacawa Dioscáiná idéca imàacaca Iiri icùaca macáita, icùaca nacáí ángelnáí. Néese càmita Dios imàaca ángelnáí icùaca macáita. ⁵ Canácáiná Dios icàlidáaná ángel irí “Nuìrica píá”, ibatàa abéeri piná. Néese Dios idéca íimaca Jesús irí: “Nuìrica píá, siùca èeri nudéca numàacaca macáita náaliacawa Nuìrica píá”, íimaca yáí Diosca. Càita nacáí canáca Dios icàlidáaná ángel ìwali “Nuìricani”, ibatàa abéeri piná. Néese Dios idéca íimaca Jesús ìwali càiri tàacáisi. Dios íimacaté: “Núacata Yáaniri, yácata nacáí Nuìri”, íimaca yáí Diosca. ⁶ Quéwa Dios ibànùacaalíté yáí idàbáanéeri Iiricawa aléi èeri irìculé, yáté Dios íimaca yàasu ángelnáí iríwa: “Píacué Nuìri icàaluíníná, macáita píacué nùasu ángelca”, íimaca yáí Diosca. ⁷ Càí Dios íimaca yàasu ángelnáí iináwaná ìwaliwa: “Nudàbaca nùasu wenàiwicawa ángelnáíwa náibaidacaténá nulí, natécaténá tàacáisi caquialénamata càide iyúwa cáuli ipianáwa; nùasu ángelnáí íibaidéeyéica nulí, càica níade iyúwa quicháí ipèrù”, íimaca yáí Diosca. ⁸ Quéwa Dios íimaca Iiri iríwa: “Píá Dios, picùapíná macáita càiripínáta, picùapíná nía cayába, machacàníiri iyú nacáí. ⁹ Casímáica pimànica abéerita cayábéeri. Báawa nacáí piicáca báawéeri. Iná núa Picuèriná Dios numàacapíná picùaca macáita casímáiri iyú náicha canánama píapichéeyéica”, íimaca yáí Diosca. ¹⁰ Dios íimaca nacáí Iiri iríwa: “Píá, Nuíwacali, bàaluité pidàbacaté yáí èeriquéi; píacata imànírícaté macáita iyéerica chènuniré. ¹¹ Yá macáita yáí wawàsica namáalàapínacawa macáita, quéwa pìyapíná càiripínáta. Macáita isíamipínáca nía càide iyúwa bàlesi. ¹² ¡Càide iyúwa wenàiwica ituwìacaalí ibàlewa, yá pituwìapíná yáí pidàbacaléca, cháí èeriquéi, chènuníise nacáí, pimànínápíná áiba àniwa wàlisài iyú! Quéwa píá,

canácatáita piwènúadapiná píiwitáisewa áiba íiwitáisesi ìwali. Néese pìyapiná càiripinátawa, càmiripináta imáalàawa”,
 íimaca yái Diosca. ¹³ Canácatáita Dios imàacaté ángel icùaca yáapicha macáita, ibatàa abéeri piná. Quéwa Dios idéca íimaca Iiri iríwa:
 “Píawinawa núapicha nuéwápuwáise picùacaténá núapicha macáita idècunitàacá numawèniadaca pícha macái piùwidenái”,
 íimaca yái Diosca. ¹⁴ Iná cachàinica Dios Iiri íiwitáise náicha ángelnái canánama, níacáiná ángelca, Dios yàasu wenàiwicaca nía meedá, íibaidéeyéica irí. Cáuli nacáiyéica nía macáita, càmiyéica yéewa waicáca watuí iyúwa. Dios ibànùaca nía aléi èeri iriculé nayúudàacaténá wía, wía Jesucristo iwasèyèipináca Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha.

2

No hay que descuidar la salvación

¹ Dios idéca itàanica walí Iiri itàacái irìcubàawa, yái cachàiníiri íiwitáiseca náicha ángelnái canánama, íná iwàwacutá weebáidaca cayábani, cáaliacáiri iyú nacái yái tàacáisi Dios Iiri icàlidéerica walí ipíchaná wawènúadaca íicha wáiwitáisewa. ² Bàaluité Dios ibànùaca itàacáiwa ángelnái yáapicha, yái tàacáisi Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí icàlidacaténaté wàawirináimi israelitanái irí càinácaalíté iwàwacutáaná nàyaca machacàníiri iyú càide iyúwaté Dios iwàwáaná. Cawinácaalíté imànírira íbáyawanáwa, càmirica nacái yeebáida yái tàacáisica, yáté nàuwichàidacani ráunamáita càide iyúwaté Dios itàacái íimáaná. ³ Càmicáináté náalimá namusúacawa yùuwichàacáisi íicha, íná yéewa wáaliacawa càmita wáalimá wachúuliacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha wawènúadacaalí wáiwitáisewa Jesucristo íicha, yái imànírira walí càiri cayábéeri manuísíwata iwasàanápíná wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Yái Wáiwacali, yácata idàbéericaté icàlidaca yái tàacáisica íiméerica Jesucristo iwàwaca iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Néese níái yéemièyécaté icàlidaca nalíni, nacàlidacaté walíni. ⁴ Càita nacái Dios idéca yásáidaca walí báisírircani yái tàacáisica imàacacáináté ichàiniwa yàasu wenàiwicanái iríwa namànicaténá macái íiwitáanáta cachàiníiri wawàsi càmirica áibanái idé imànica. Wáaliacawa báisírircani yái tàacáisica Dioscáiná idéca ibànùaca Espíritu Santo wawàwaliculé, yái imàaquéerica walí chàinisi wáalimáwanama càide iyúwa iwàwáaná, wáibaidacaténá Dios irípiná.

Jesucristo, hecho como sus hermanos

⁵ Dios càmita imàacapiná ángelnái icùaca wàlisài èeri wacàlidéerica iináwaná ìwali, yái wàlisài èeri Dios imànírìpináca wàlisài iyú. Néese imàacapiná wenàiwicanái icùaca yái èerica. ⁶ Càita íimaca Dios itàacái profeta itànèericaté:
 “Pía Dios, éwita máinícáaníta cachàinica píiwitáise, càicáaníta pidéca picùaca wenàiwicanái, pidéca nacái piicáca wapualé, wía càmiyéica cachàini.
⁷ Pidéca pidàbaca wía, yá siùcade machawàacaca wía ángelnái íicha achúma èerínapínáta; quéwa áiba èeriwa pimàacapiná máiníyèi cachàinica wía wacamaláná mèlumèluíri irìcuwa, wacùacaténá macáita yái pidàbacaléca;
⁸ yá pimàacapiná wachùullaca macáita”,
 íimacaté yái profetaca, nàwali níái yeebáidéeyéica Dios. Càita Dios idéca íináidacawa imàacáanápíná wacùaca macáita. Canácata áiba wawàsi càmiripiná wacùca, wía yeebáidéeyéica itàacái. Quéwa càmitàacáwa wacùca macáita siùcade. ⁹ Néese wadéca wáaliacawa Jesús iináwaná ìwali idéca yàanàaca aléi èeri iriculé, yái Dios imàaquéericaté iyaca iyúwa machawàaquéeri ángelnái íicha achúma èerínaté. Cáinináca Dios iicáca wenàiwica ínáté iwàwaca Jesús yéetácawa macái wenàiwica íichawalíná. Jesús yùuwichàacaté yái yéetácáisica, íná Dios idéca imàacaca máiníiri cachàinica Jesús, mèlumèluíri icamaláná yáapichawa icùacaténá macáita chènuníise.

¹⁰ Macáita yái wawàsi ìyéerica ìyaca Dios irípiná, bàaluité nacái Dios idàbacaté macáita. Dios iwàwaca yéenibe macáita nàyaca cámiétacanéeri iyú Dios yáapicha chènuniré, icamaláná mèlumèluíri irìcu. Ináté iwàwacutá Dios imàacaca Jesucristo yùuwichàacawa cruz ìwali, yéewacaténáté Jesucristo imànica macáita machacàníiri iyú càide iyúwaté Dios ìnàidáanáwa. Iná Jesucristo idéca imànica macáita yéewanápiná Wáiwitápuca yàacawa, iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, wía Dios yéenibeca. ¹¹ Jesucristo quéi masaquèerica imànica wáiwitáise wabáyawaná íichawa, imàacacaténá Dios yàasu wenàiwicaca wía íibaidéeyéipiná Dios irípiná. Iná yéewa Dios Iiri, wía nacái Dios yéenibeca wadèniaca Wáaniriwa abéerita, yái Diosca. Iná càmita báí Dios Iiri icàlidaca waináwaná ìwali, yéenánáica wía. ¹² Càité Dios Iiri íimaca Yáaniri Dios iríwa. Abéeri profeta itànàacaté yái tàacáisica Dios Iiri inùmalcuíse. Dios Iiri íimacaté:

“Nucàlidapiná piináwaná ìwali nuénánái iríwa, nucántàapiná nacái himnos nàacuésemi níái yeebáidéeyéica pitàacái”,

íimacaté yái Dios Iirica. ¹³ Íimacaté nacái:

“Nuebáidapiná Dios itàacái”,

íimacaté yái Dios Iirica. Íimacaté nacái àniwa:

“Cháta nùyaca, náapicha níái nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, níái wenàiwicaca Dios yèeyéica nulí nucuèyéipiná”,

íimacaté yái Dios Iirica.

¹⁴ Wía Dios yéenibeca, èeri mìnánáica wía, idènièyéica iináwa, íiraná nacáiwa. Càita nacái Jesús yàanàacaalíté aléi èeri irìculé, imusúaca iicá èeri, idènàcaté iináwa, íiraná nacáiwa càide iyúwa macái èeri mìnánái. Jesús ìyacaté cháí èeri irìcu iyúwa èeri mìnali, néeseté nanúacani. Càité Jesús yéetácawa wáichawalíná imawènìadacaténáté yái icháawàidéerica waináwaná ìwali, yái Satanásca, idènièricaté ichàiniwa inúacaténáté wenàiwica. ¹⁵ Jesús yéetácátéwa wáichawalíná, iná idéca iwasàaca wía wacalùni íichawa, wía ìyèeyéicaté mamáalàacata iyúwa presoíyéi wacalùni iyúwa idacuèricaté wía, máinicáiná cáalucaté waicáca wéetáanápínátéwa. Siùcáisede càmita iwàwacutá cáaluca waicáca yéetácáisi. ¹⁶ Jesús càmitaté yàanàa aléi èeri irìculé iyúudàacaténáté ángelnáita, néese yàanàacaté chènuníise iyúudàacaténá wía yeebáidéeyéica Dios itàacái, Dios iiquéeyéica càiyéide iyúwa Abraham itaquénáinámi. ¹⁷ Ináté iwàwacutá Jesús ìyaca cháí èeri irìcu càide iyúwa èeri mìnalisíwa, yéewanápiná íbàlùacawa Dios íipunita íibaidacaténá Dios irípiná càide iyúwa sacerdote íiwacaliná, itàanírira wawicáu Dios yáapicha, imànírira macáita machacàníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, iiquéerica wía nacái catúlulécaneeri iyú, wía yeebáidéeyéica itàacái. Jesús íibaidaca ìyaca Dios irípiná càide iyúwa sacerdote íiwacaliná imànicaténá walí yái cayábéerica: Itàaníca wawicáu Dios yáapicha isutácaténá Dios íicha wawàsi imàacáanápíná iwàwawa wabáyawaná íicha. Jesús yáalimá càì isutáca Dios íicha wawàsi Jesús yéetácáináitéwa wáichawalíná iyúwa sacrificio wabáyawaná ìwalíise, yùuwichàacaténátéwa Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú wáichawalíná. ¹⁸ Jesús yùuwichàacatéwa manúsíwata càide iyúwa èeri mìnali, Satanás nacái yáalimáidacaté Jesús cachàiníiri iyú imànínápináté íbáyawanáwa càide iyúwa Satanás yáalimáidáaná macái èeri mìnánái, iná siùcáisede Jesús yáalimá iyúudàaca wía, macái imanùbaca Satanás yáalimáidacaalí wía.

3

Jesús es superior a Moisés

¹ Iná píacué nuénánáica, Dios yàasu wenàiwicanái, Dios idéca imáidacuéca pía yàasunáicaténá pía. Iná iwàwacutácué pínáidacawa cáaliacáiri iyú Cristo Jesús ìwali. Yái Cristo Jesús, yácata Dios yàasu apóstol cayábéeri náicha canánama, Dios íbànuèerica chènuníise icàlidacaténá walí Dios itàacái. Yácata nacái Dios yàasu sacerdote íiwacaliná itàanírira wawicáu Dios yáapicha isutácaténá Dios íicha wawàsi imàacáanápíná iwàwawa wabáyawaná íicha, yái Cristo Jesús weebáidéerica itàacái. ² Jesús idéca imànica macáita

cayábéeri iyú, machacànìiri iyú nacái càide iyúwa Dios ichùullianá imànica, càide iyúwaté profeta Moisés íbaidáanaté cayába Dios irí icùacaténaté Dios yàasunái wenàiwica israelitanái, càide iyúwa wenàiwica icùacaalí áiba wenàiwica icapèe. ³ Quéwa iwàwacutá waicáca Jesús cáimiétaquéri iyú Moisés ícha, càide iyúwa cawinácaalí imàníríca capìi, cáimiétacanériani capìi ícha. ⁴ Macái capìi iyéerica, idéca áiba wenàiwica imànicaní, quéwa Dios idàbacaté macái wawàsi iyéerica cháí èeri irìcu, chènuniré nacái. ⁵ Càité nacái Moisés, yái Dios yàasu wenàiwicaca, íbaidacaté cayába Dios irípiná icùacaténaté Dios yàasunái wenàiwica israelitanái. Iwàwacutácaté Moisés icàlidaca tàacáisi Dios inùmalicuise israelitanái irí càinácaalíté Dios ímáanápínaté wenàiwicanái irí Moisés idénáami. ⁶ Quéwa Cristo, yái Dios íirica, icùaca Dios icapèe cayábéeri iyú, càide iyúwa iwàwacutáaná capìi íiwacalí ìiri icùaca yáaniri icapèewa. Càica wíade iyúwa yái Dios icapèeca, wíacáiná yeebáidéeyéica Dios itàacái, Dios iicáca wía càiride iyúwa icapèewa, weebáidacaalí itàacái mamáalàacata tàì íiméeri iyú, casímáiri iyú nacái àta wéetácatalétawa, wacùacaténá Dios imànica walí cayábéeri càide iyúwa ímáaná walí.

Reposo del pueblo de Dios

⁷ Iná iwàwacutá weebáidaca Cristo itàacái, càide iyúwaté profeta itànàaná Dios itàacái Espíritu Santo inùmalicuise. Íimacaté:

“Siùcade péemiacaalícué yái tàacáisi Dios íiméerica pirí,

⁸ picácué piwènúada píiwitáisewa Dios ícha càide iyúwaté plawirináimi israelitanái imàníná nàuwidecaalíté namànica Dios bàaluité, iyúwa nacái náalimáidáanaté naicáwa Dios nèepunícaalítéwa manacúali yùucubàa càináwàiri.

⁹ Plawirináimicué yáalimáidacaté iicáwa núa, éwitaté naicácáaníta madécaná cayábéeri numàníríca nalí nuíwitáise cachàiníiri iyúwa cuarenta camuí bàaluité.

¹⁰ Inaté máini báawaca nuicácaté náiwitáise níara wenàiwicaca, yaté núumaca nàwali: ‘Máini nawàwa naméeràacawa nuícha càiripináta, càmita nawàwa nucùaca nía, càmita nacái nawàwa náalíacawa nutàacái ìwali nàyacaténá machacànìiri iyú càide iyúwa nuchùullianá nía’, càité núumaca.

¹¹ Máinícáinaté báawaca nuicáca náiwitáise, ínaté núumaca nàwali cáimiétacanéri iyú, càimínápínaté nawàlùawa ínatalé yái cálica nuchùnièrica nùasunái irípináwa”, íimacaté yái Espíritu Santoca.

¹² Píacué nuénánáica, píicácué píichawa cayába báawacáichacué piwàwa cáuri Dios ícha, piùwidedáichacué pimànica Dios càmicáinácué peebáida itàacái cayába.

¹³ Néese pimichàidacué píiwitáisewáaca èeri imanùbaca, cachàinícaténácué píiwitáise peebáidáanápínácué Jesucristo itàacái idècunitàacá wàyaca cháí èeri irìcu siùcade càide iyúwa tàacáisi ímáaná profeta itànèericaté Dios inùmalicuise. Pimichàidacué píiwitáisewáaca ipíchanácué píibáyawaná ichìwáidaca pía, ipíchaná nacái piùwide pimànica Dios. ¹⁴ Weebáidacaalí Cristo itàacái tàì íiméeri iyú mamáalàacata àta wéetácatalétawa càide iyúwa weebáidáanaté quéechatécáwa, yásí wadèniaca nacái cayábéeri Cristo yáapichawa, yái cawènírica Dios imàaquéeripináca Cristo irí.

¹⁵ Iná càì Dios itàacái yàalàaca wía:

“Siùcade, péemiacaalícué yái tàacáisica Dios íiméerica pirí, picácué piwènúada píiwitáisewa Dios ícha càide iyúwaté plawirináimi israelitanái imàníná nàuwidecaalíté namànica Dios bàaluité”,

cài íimaca. ¹⁶ Píalíacuéwa profeta Moisés itécaté israelitanái yàawirináimi Egipto yàasu cáli ícha. Néeseté macáita néemiaca Dios itàacái icàlidacáinaté nalí itàacáíwa càinácaalíté iwàwáaná nàyaca machacànìiri iyú, quéwa nàuwidecaté namànica Dios, níara manùbéeyéica, càmitaté nawàwa namànica càide iyúwa Dios ichùullianá nía. ¹⁷ Inaté máini báawaca Dios iicáca náiwitáise cuarenta camuí bàaluité, níái imàníiyéicaté yàacawa íbáyawanáwa. Yaté néetácawa manacúali yùucubàa càináwàiri. ¹⁸ Níái càmiyéicaté imàni càide iyúwaté Dios ichùullianá, Dios icàlidacaté nàwali cáimiétacanéri iyú càimínápínaté

nawàlùawa ìnatalé yáì cáli ìpidenácataléca Canaán Dios ichùnìericaté yàasunáì irìpináwa. ¹⁹Iná wáaliacawa naináwaná ìwali càmitaté nawàlùawa càmicáináté neebáida Dios itàacái.

4

¹ Dios idéca icàlidaca walíni wáaliacaténáwa báisíri iyú imàacáanápíná wawàlùacawa irìculé yáì wayamáidacatalécawa wàyacaténá Dios yáapicha chènuniré, quéwa iwàwacutá waicáca wáichawa cayába ipíchanácué abénaméeyéi péená càmita náalimápiná nawàlùacawa néré ìwalíse yáì càmináca neebáida. ² Iwàwacutá weebáidaca wéemlàcáináté nacái yáì tàacáisi cayábéerica ìmérica Dios iwàsàaca wenàiwica yàasu yùuwichàacáisi íchawa, càide iyúwaté israelitanáì yéemianáté, níara wenàiwicaca profeta Moisés yáapichéeyéicaté. Quéwaté yáì tàacáisica, càmitaté iyúudàa nía, càmicáináté neebáida càide iyúwa áibanáì yeebáidáanáté. ³ Quéwa wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, wawàlùapínacawa irìculé yáì wayamáidacatalépinácawa, wàyacaténá Dios yáapicha chènuniré. Càité Dios ìmaca ìwali yáì wenàiwicanáì iyamáidacatalécawa Dios yáapicha. Dios ìmacaté:

“Máinícáináté báawaca nuicáca náiwitáise, ínáté núumaca nàwali cáimiétacanéeri iyú càminápináté nawàlùawa irìculé yáì wenàiwicanáì iyamáidacatalécawa núapicha chènuniré”,

càité ìmaca yáì Diosca, éwitaté ichùnìacáaníta yáì nayamáidacatalépinácatéwa. Wáaliacawa Dios imáalàidacaté imànica macáita ìbaidacaléwa idécanáamité idàbaca yáì èeriquéi, chènuníse nacái. ⁴ Aiba profeta itànàacaté càiri tàacáisi Dios inùmaliçuise sietená èeri ìwali. Ìmacaté:

“Dios iyamáidacatéwa macái ìbaidacalé íchawa sietená èeri irìcu”,

ìmaca. ⁵ Quéwa, càmitaté nawàlùawa, càmicáináté neebáida Dios itàacái, càide iyúwaté áiba profeta itànàaná tàacáisi Dios inùmaliçuise. Dios ìmacaté:

“Càmita nawàlùapínáwa irìculé yáì wenàiwicanáì iyamáidacatalécawa núapicha chènuniré”, ìmacaté yáì Diosca. ⁶ Néese áibanáì iwàlùapínacawa irìculé yáì nayamáidacatalécawa Dios yáapicha chènuniré quéwa càmita níai idàbàanéeyéicaté yéemìaca yáì tàacáisi icàlidéerica Jesucristo iwàsàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha càmicáináté neebáida Dios itàacái. ⁷ Iná Dios idéca imàacaca áiba wéenáiwánápiná, yácata siùca èeri yéewacaténá wenàiwicanáì iwàlùacawa. Dios imàacaté rey David icàlidaca tàacáisi inùmaliçuise wáaliacaténáwa wéenáiwáná ìwaliwa. Rey David itànàacaté tàacáisi Dios inùmaliçuise madécaná camuí idécanáamité profeta Moisés yáapichéeyéi yéetácawa. Càité David itànàacaté Dios itàacái càide iyúwa núumáanácué pirí siùca tàacáwa cháì cuyàluta irìcu. David ìmacaté:

“Siùcade péemìacaalícué yáì tàacáisica Dios ìmérica pirí, picácué piwènúada píiwitáisewa Dios ícha”,

ìmacaté. ⁸ Idécanáamité profeta Moisés yéetácawa, yaté Josué icùacaté israelitanáì Moisés yáamirìcubàami. Yá Josué itécaté israelitanáì Canaán yàasu cáli ìnatalé. Quéwa madécaná camuí Josué idénáami, yaté Dios yèepùacaté itànáica áiba néenáiwáná ìwali yàasu wenàiwicanáì iwàlùacatalépinácatéwa irìculé yáì nayamáidacatalécawa Dios yáapicha. Càita wáaliacawa càmirita wayamáidacatalépináwa yáì cáli Canaán. ⁹ Néese Dios icùaca iyaca mamáalàacatani, yáì wayamáidacatalépinácawa chènuniré wàyacaténá Dios yáapicha, wía yàasu wenàiwicaca. ¹⁰ Níacáiná iwàluèyéipínacawa néré nàyacaténá Dios yáapicha, nayamáidapínacawa náibaidacalé íchawa, nàuwichàacái ícha nacáiwa càide iyúwaté Dios iyamáidáanáwa ìbaidacalé íchawa, idécanáamité idàbaca macáita yáì èeriquéi, chènuníse nacái. ¹¹ Iná iwàwacutá weebáidaca Dios itàacái mamáalàacata macái wachàini iyúwa yéewacaténá wawàlùacawa irìculé yáì wayamáidacatalépinácawa Dios yáapicha chènuniré ipíchaná wamànica càide iyúwaté níai Moisés yáapichéeyéimica càmináté neebáida Dios.

¹² Dios itàacái idènlàcáiná cáuri Dios ichàini. Máini cachàinírira yáì Dios itàacáica, càide iyúwa espada machete nacáiri báipunitácanaméeri caserúnica. Quéwa espada yáalimácáita ìriádaca ìinási, yáapi nacái, néese cachàinírira Dios itàacái macái espada ícha yáalimácáiná

iwàlùacawa depuìwalé wawàwalìculé, yáalimá nacái iwàlùacawa irìculé yái wáiwitáise wabèerica áibanái ícha, yá Dios itàacái yáasáidaca asáísí cayábacaalí wáiwitáise, càita nacái báawacaalí wáiwitáise, yái wáináidáanácawa wawàwalìcuìsewa càmirica áibanái yáalíawa ìwali. ¹³ Canácata wéená yáaliméeri ibàacawa Dios ícha, wía Dios idàbéeyéicaté, macái wawàsi nacái Dios idàbéericaté. Dios yáalíaca iicáca wáiwitáise macáita amaláwaca. Néese áibaalípiná iwàwacutápiná wabàlùacawa Dios ípunita wacàlidáanápiná irí waináwanáwa.

Jesús es el gran sumo sacerdote

¹⁴ Yái Jesús, yái Dios Iirica, yácata sacerdote íiwacaliná cachàiníri íiwitáise. Jesús ichàbacatéwa macái cáli iyéeyéica chènuniré àta iwàlùacatalétawa aléera Dios yàatalé chènuníiséerica. Dios Iiri iwàlùacatéwa néré iyúudàcaténá wía, itàanicaténá wawicáu Dios yáapicha. Iná weebáidacué Jesús itàacái tàì íiméeri iyú mamáalàacata. ¹⁵ Yái Jesús, yácata sacerdote íiwacaliná itàanírira wawicáu Dios yáapicha, yáaliméerica iicáca watúulécana, wía càmiyéica cachàini, Jesús yùuwichàacáinátéwa càide iyúwa wàuwichàanáwa. Jesús yùuwichàacatéwa Satanás yáalimáidacaalíténi quéwa càmitaté Jesús imàni ibáyawanáwa. ¹⁶ Iná wamawiénidacué Dios wáiwitáise iyúwa macàaluínináwaca wasutácaténá Wacuèriná Dios íchawa, yái cáininéerica iicáca wía. Wasutácué Dios ícha iicáanápiná wapualé, imàninápiná nacái walí cayábéeri mawèníri iyú iyúudàcaténá wía chácaalínácaalí wawàwacutá iyúudàca wía.

5

¹ Píalíacuéwa judiónái needácaté nèewísewa abéeri néenáwa sacerdote íiwacalinápiná íbaidacaténáté Dios irípiná. Yáté sacerdote íiwacaliná itàanicaté nawicáu Dios yáapicha, imàacacaté nacái ofrenda, inúacaté nacái pírái iyúwa sacrificio judiónái ibáyawaná ìwalíse, isutácaténáté Dios ícha wawàsi imàacáanápiná iwàwawa nabáyawaná ícha. ² Aibaalíté sacerdote íiwacaliná imànicaté ibáyawanáwa, wenàiwicacáná meedáni càide iyúwa wía macáita. Ináté yéewa yàalàaca wenàiwicanái éeréeri iyú namànicaalíté nabáyawanáwa níai càmiyéica yáalíawa. ³ Sacerdote íiwacaliná imànicáináté ibáyawaná nacáíwa, ínáté iwàwacutáca inúaca pírái iyúwa sacrificio ibáyawaná ìwalísewa, càide iyúwaté iwàwacutáaná nacái imànica sacrificio Dios irí macái judiónái ibáyawaná ìwalíse, isutácaténáté Dios ícha wawàsi imàacáanápiná iwàwawa nabáyawaná ícha macáita. ⁴ Canácaté yáaliméeri ibàlùadaca yáawawa iyúwa sacerdote íiwacaliná, wenàiwicanái iicácaténáni cáimiétaquéri iyú, néeseté iwàwacutá Dios imáidacani íbaidacaténáté Dios irí càide iyúwaté Dios imáidáanáté Aarón, yái idàbáanéerité sacerdote íiwacalináca. ⁵ Càita nacái Cristo. Càmitaté Cristo idé ibàlùadaca yáawawa iyúwa sacerdote íiwacaliná itàanicaténá wawicáu Dios yáapicha, néese Dioscata yái càì imàaquéericaté Cristo sacerdote íiwacalinásíwapiná, itàanírira wawicáu Dios yáapicha, yái Cristo waiquéerica cáimiétaquéri iyú. Wáalíacawa Dios idéca imànica càì, Dios íimacáináté Cristo ìwali:

“Nuìrica pía, siùca èeri nudéca numàacaca macáita náalíacawa Nuìrica pía”,

íimacaté yái Diosca. ⁶ Càité nacái profeta itànàacaté áiba tàacáisi Dios íiméericaté Cristo irí. Dios íimacaté:

“Sacerdoteca pía càiripináta, íbaidéerica nulípiná, itàanírira núapicha nùasu wenàiwicanái iwicáu càide iyúwaté sacerdote Melquisedec íbaidáanáté nulípiná”,

íimaca yái Diosca. ⁷ Idècunitàacá Cristo iyacaté cháì èeri irìcu, yáté isutáca yáawawa Dios ícha manuísíwata àta ituíyáa imusúacatalétatéwa ituí ícha. Càité Jesús isutáca yáawawa Dios ícha, yái Dios yáaliméericaté iwasàacani yéetácáisi ícha, ipíchanáté Jesús yéetácawa ipíchawáiseté natàtàacani cruz ìwali. Yáté Dios yéemìaca Cristo isutáaná, Cristo yàacáináté Dios iyéininá, yeebáidaté nacái Dios itàacái. ⁸ Càité Cristo, éwitaté Dios Iiricáanítani, càicáaníta yùuwichàacatéwa yéewáidacaténátéwa yeebáidaca Dios itàacái. ⁹ Cristo imànicáináté macáita càide iyúwaté Dios ichùullánani, íná yéewa Cristo yáalimá iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha càiripináta, macáita yeebáidéeyéica Cristo

itàacái. ¹⁰ Yáté Dios imàacaca Cristo sacerdote ìwacalinápináca, itàanícáténá wawicáu Dios yáapicha càide iyúwa sacerdote Melquisedec imànináté bàaluité.

Peligro de renunciar a la fe

¹¹ Nuwàwaca nucàlidacuéca pírí madécaná tàacáisi Cristo ìwali yái itàaníríca wawicáu Dios yáapicha. Quéwa máinicué càulenáca nucàlidaca píríni càmicáinacué piwàwa píalíaca péemiàcani, càinácaalí ímáaná. ¹² Pidécuéca peebáidaca Jesucristo itàacái madécaná camuí, íná iwàwacutácué péewáidaca áibanái wenàiwica quéechacáwatá. Quéwa càmitàacá péewáidacué áibanái. Néese iwàwacutá mamáalàacata wéewáidacuéca pía iyú yái wawàsi màulenéerica yáwanáica Dios itàacái yéewáidéerica iyú wía. Pidécuéca pèepùacawa machawàacaca píináidacawa iyúwa sùmài. Iwàwacutá wéewáidacuéca pía màulenéeri tàacáisi iyú càide iyúwa quìraslì ìiracaalí ìinisi càmicáiná idé iyáaca dàaléeri ìinási. Càicuéca píade càmicáiná píalíaca péemíaca càinácaalí ímáaná yái càulenéeri tàacáisica. ¹³ Cawinácaalí càmiyéica yáalíaca yéemíaca càinácaalí ímáaná yái càulenéeri tàacáisica, càica níade iyúwa quìraslì ìiréeyéi ìinisi. Càmita náalíaca cayába macái càulenéeri tàacáisi ìwali Dios íméerica walí, càmita nacái náalíaca cayábéeri ìwali báawéeri íchaná, càide iyúwa quìraslì càmíná idé iyáaca ìinási. ¹⁴ Quéwa cawinácaalí yáaliéerica yéemíaca càinácaalí ímáaná yái càulenéeri tàacáisica Dios íméerica walí, càica níade iyúwa béeyéi yáaliyéica iyáaca dàaléeri yàacàsi. Nadéca namànica cayábéeri madécaná yàawíríaca, íná náináidacawa cayába, náalíaca nacái cayábéeri ìwali báawéeri íchaná.

6

¹⁻² Iwàwacutá wéewáidacawa wáináidacaténáwa Dios itàacái ìwali iyúwa béeyéi ìiwitáise. Bàaluité wadàbacaté weebáidaca Cristo itàacái, yá wéewáidacatéwa idàbàanéeri tàacáisi ìwali, yái tàacáisi wéemièricaté nacàlidáaná walí. Nacàlidacaté walí iwàwacutáaná wawènúadaca wáiwitáisewa Dios irípiná, iwàwacutá nacái wayamáidaca wamànica wabáyawanáwa, itéericaté yàacawa wía yéetácáisi irìculé, iwàwacutá nacái weebáidaca Dios itàacái. Nacàlidacaté walí nacái cáná yéewaná iwàwacutáca wabautizácawa. Nacàlidacaté walí nacái ancianonái namàacaca nacáapiwa wáiwita ìwali wadàbacaalíté weebáidaca Jesucristo itàacái nasutácáténá walí Dios áibanái yàacuésemi. Bàaluité nacái nacàlidacaté walí Dios imichàidáanápíná yéetéyémíwa, yúuwichàidapíná nacái macái báawéeyéi wenàiwica càiripínáta. Bàaluité wéemíaca cayába yái idàbàanéeri tàacáisica. Iwàwacutá càmita waimáicha yái tàacáisi màulenéerica wéemièricaté quéechatécáwa, quéwa iwàwacutá wachàbacani siúcade wéewáidacaténáwa quiríta càulenéeri tàacáisi ìwali. ³ Siúcade wéewáidacuéca càulenéeri tàacáisi ìwali wadàwinàidacaténá wáiwitáisewa cáaliácáiri iyú Dios imàacacaalí wamànica cà.

⁴ Aibanáicáiná abénaméeyéi wenàiwica nadéca néemíaca báisíiri tàacáisi. Náaliacawa Dios imànica cayábéeri mawèníiri iyú imàacáaná iwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná ícha. Nadéca naicáca càinácaalí iyú Espíritu Santo icùaca wenàiwica ìiwitáise namànicaténá cayábéeri. ⁵ Náalíaca nacáiwa cayábéericani yái Dios itàacáica, náalíaca nacáiwa Dios yáasáidáanápíná ichàiniwa áibaalípiná iwàlisàidacaalí yái èeriquéi. ⁶ Néese nawènúadacaalí náiwitáisewa Jesucristo ícha nèepùacaténá nacaláacawa Dios ícha, yá càmita náalimá nèepùacawa nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná àniwa, namànicáiná báawéeri Dios Iri irí àniwa náucacaténá náichawani, càide iyúwa nadéca nacáicaalí natàtàacani cruz ìwali àniwa, namàacacaténá áibanái iicáaníca Dios Iri iquíniná àniwa. Abédanamata namànica náiwitáisewa báawéeyéi yáapicha inuáyéicaté Dios Iri. ⁷ Càica níade iyúwa waicáaná cáli ìiracaalí uníaca yúuwàacaalíwa cáli ìwali, Dios imànicáiná cáli irí yái cayábéerica, quéwa cáli idàwinàida báawéeri bànacalé meedá. Péemiàcué comparación: Cáli idàwinàidacaalí bànacalé cayába nalí níái ibànéeyéicani, yásí nacùaca cayábani, yái cálica. Càita nacái Dios imànica cayábéeri mawèníiri iyú wenàiwicanái irí. Neebáidacaalí itàacái, namànicaalí cayábéeri càide iyúwa iwàwáaná, yásí Dios imàaca nalí cayábéeri manuísíwata

cachàiniwanái mamáalàacata. ⁸ Quéwa áiba cáli idàwinàidacaalí báawéeri tuíri canéerica iwèni meedá, áwa yúuba nacái, yásí caná iwèni cáli íiwacali iicáca yái cálica, yá yeemáca meedá yái báawéerimica. Càita nacái wenàiwica càmiíyéica yeebáida Dios itàacái: Dios íináidapinácawa imáalàidáanápíná nía, yásí mesúnamáita neemápinácawa quichái iyú.

La esperanza que nos mantiene firmes

⁹ Píacué nuénánái cáininéyéica nuicáca, éwitacué càì nùalàaca pía, càicáaníta càmitacué càì nuínáidacawa píwali, néese núalíacawa peebáidáanáciuca Jesucristo itàacái iwasàacaténáciu pía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ¹⁰ Dios icùacáiná wenàiwica machacàníri iyú, íná càmita iimáichapíná yái cayábéerica pimànírícuéca. Càmita iimáicha nacái yái piyúdàanáciuca áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái píasáidacaténá cáinináca piicáca Dios, càide iyúwacué piyúdàaná píacawa nía mamáalàacata nacái. ¹¹ Quéwa máini nuwàwaca macáita cáinináciuca piicáca áibanái mamáalàacata àta imáalàacatalétawa yái èeriquéi, yéewacaténáciu peedáca píriwa píasu cawèníriwa macáita, yái cayábéerica Dios imàaquéeripináciuca píriwa. ¹² Càmitacué nuwàwa pèepúa ínucúca pía àniwa, néese nuwàwa píyacuéca càide iyúwa níara iyéeyéica siùca Dios yáapicha chènuniré yeedéeyéica iríwa yái cawènírica Dios icàlidéericaté nalí ìwali cáimiétacanéeri iyú imàacáanápínaté nalíni neebáidacáinaté itàacái mamáalàacata tàì íiméeri iyú.

¹³ Bàaluité Dios icàlidacaté Abraham irí ìwali yái imànínápínacaté Abraham irí cayábéeri, yásí Dios icàlidacaténi íipidená yáapichawa, cáimiétacanéeri iyú nacái, yéewacaténaté Abraham yáalíacawa Dioscata yái imànírípinacaté irí yái cayábéerica. Càita Dios icàlidacaté Abraham iríni íipidená yáapichawa canácáiná áiba cachàiníri Dios íicha, canáca nacái áiba yáaliméeri imànica càide iyúwa Dios imàníná. ¹⁴ Yáté Dios íimaca Abraham irí: “Báisíiricata núuma píri, numànipíná píriwa cayábéeri manuísíwata. Numàacapíná nacái manùbéeyéipíná níara pitaquénáiná”, íimacaté yái Diosca. ¹⁵ Dios icàlidacáinaté càì Abraham iríni, íná Abraham icùacaté mamáalàacata matuìbanáiri iyú. Néese càité Dios imànica iríni, imàacacaté quéenibeca yái Abrahamca; yá Abraham idèniacaté ìriwa íipidenéericaté Isaac, càide iyúwaté Dios íimáaná Abraham irí cáimiétacanéeri iyú. ¹⁶ Péemíacué comparación: Aiba wenàiwica báawéeri íiwitáise iwàwacaalí áibanái yeebáidaca itàacái, yá icàlidaca nalíni Dios íipidená yáapicha, cachàinicáiná wenàiwica íichani, yái Diosca. Néese idécanáami càì icàlidacani, yásí áibanái càmita nawàwa náimaca càmlínápíná báisí itàacái náimacáiná Dios yùuwichàidapinácasa nía. ¹⁷ Quéwa Dios càmita imàni càide iyúwa wenàiwica imàníná. Néese Dios iwàwacaté yáasáidaca amaléeri iyúni yéenibe iríwa báisíiricani yái itàacáica, wía yàasu wenàiwicaca Dios imàaquéeyéipínáca irí yái cawènírica càide iyúwaté icàlidáaná walí cáimiétacanéeri iyúni. Dios iwàwacaté yáasáidaca amaléeri iyú walíni, imànínápíná walí macáita machacàníri iyú, càide iyúwaté íimáaná wáalíacaténáwa càmlírípíná iwènúada íiwitáisewa íicha yái wawàsi imànírícaté wáapicha. Inaté Dios icàlidacaténi íipidená yáapichawa Abraham irí cáimiétacanéeri iyú, Abraham yáalíacaténatéwa báisíiri iyúcani Dioscata yái imànírípinacaté irí cayábéeri. ¹⁸ Iná Dios idéca yáasáidaca walíni pucháiba wawàsi iyú, níái pucháiba wawàsi càmiíyéica idé iwènúacawa, yái Dios itàacáica, yá nacái Dios íipidenáca. Wáalíaca nacái Dios, yái cachàiníríca íiwitáise, càmlíri yéewa cachíwa itàacái ìwaliwa, íipidená ìwali nacáiwa. Iná yéewa wáalimá manuíca wáináidaca wawàwawa Dios ìwali tàì íiméeri iyú, yái ichàiniadéerica wawàwa, wía isutéeyéica yáawawa Dios íicha icùanápíná wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa. Yá wadéca weebáidaca itàacái, wáalíaca nacáiwa báisíiri iyú iwasàanápíná wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa. ¹⁹ Néese wáalíacáináwa báisíiri iyú Dios iwasàanápíná wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa, íná yéewa cachàinica wáiwitáise weebáidáanápíná Jesucristo itàacái mamáalàacata. Péemíacué comparación: Càica wíade iyúwa nave lancha nacáiri yèericawa manuíri úni yáacubàa. Yái naveca idèniaca yàasu ancla imíeriwa yéenúlusi ìwalíri úni yáaculé ipíchaná nave iméeràacawa cáuli iyú, màladàca ichàini iyú nacái. Càita wía nacái. Càmita waméeràawa Dios íicha, wàyacáiná abédanamata

Jesús yáapicha, yái iwàlùericatéwa Dios yàatalé, aléera yáawàaná ínatawáise iyéerica templo irícu chènuníseerica. ²⁰ Jesús iwàlùacatéwa néré yàacùacatéwá walí wawàlùanápináwa néré Dios yàatalé, Dios imàacacáinaté Jesús sacerdote íwacalíná càiripináta itàaníri wawicáu Dios yáapicha càide iyúwaté sacerdote Melquisedec íbaidáanaté Dios irí bàaluité.

7

Jesús, sacerdote de la misma clase que Melquisedec

¹ Bàaluité Melquisedec, yácata Salem ìyacàlená icuèrináca, sacerdote nacáicani íbaidéericaté Dios irípiná, yái Dios chènuníseerica, itàanicaténaté Dios yáapicha wenàiwicanái iwicáu. Néenialité Abraham imànica ùwicái áiba yàcalé icuèrinánái ípunita iwasàacatéwá náicha ìirináwa ípidenéericaté Lot. Néeseté idécanáamité Abraham imawèniadaca nacuèrinánái, yásí Abraham yèpùacawa ùwicái ícha. Yáté Melquisedec yàaca ípunitáidaca Abraham, itàidacaténaténi. Melquisedec isutácaté Dios ícha imànínapíná cayábéeri Abraham irí. ² Dios iyúudàacaté Abraham, ínáté Abraham imàacaca cawèníri yàasusi ofrenda iyú Melquisedec irí. Abraham yèpùadacaté madécaná cawèníri nacuèrinánái ícha, níái nacuèrinánái íbèeyéicaté Abraham ìiriná imanùbacaaná yáapicha. Néese macái néená níái diéyéica cawèníyéi yàasusica, Abraham imàacacaté abéerinama néená Melquisedec irí ofrenda iyú, Dios iyúudàacáinaté Abraham. Melquisedec ípidená ímáanáca “Yái Wacuèriná mabáyawanéerica, icuèrica wía machacàníri iyú”, ímáanáca. Salem ìyacàlená ípidená ímáanáquéi “Matuíbanái”; íná Melquisedec icuèricáinaté Salem ìyacàlená, íná yéewa ímáanáquéi nacái “Yái Wacuèrináca, wía ìyèyéica matuíbanáiri iyú, cayábacáiná wáapicha Dios”, ímáanáquéi. ³ Profetanái càmitaté nacàlida walí Melquisedec yáanirimi ìwali, yáatúami nacái, yàawirináimi nacái. Càmitaté nacàlida walí càicalínácaalíté Melquisedec imusúa iicá èeri, càita nacái càicalínácaalíté yéetáwa. Íná yéewa yái Melquisedec càicanide iyúwa Dios Iiri, abéeri sacerdote iyéerica càiripináta, itàanírica Dios yáapicha wenàiwicanái iwicáu.

⁴ Íná pínáidacuéwa cayába ìwali yái Melquisedec, cachàiníricani macái wenàiwica ícha bàaluité. Cachànicaté Melquisedec wàawirimi Abraham ícha, ínáté Abraham imàacaca cawèníri yàasusi ofrenda iyú Melquisedec irí. Macái néená níái diéyéica yàasusica cawèníyéica, Abraham imàacacaté abéerinama néená Melquisedec irí, yái cawèníri yàasusi Abraham yèpùadéericaté náicha níái nacuèrinánáica Abraham imàníyéicaté ípunita ùwicái. ⁵ Píalíacuéwa Dios itàacái ìwali profeta Moisés itànèericaté. Yái tàacáisi icàlidaca Leví itaquénáinámi ìwali níacata iwàwacutéeyéicaté íbaidaca Dios irí iyúwa sacerdotenái. Dios imàacacaté sacerdotenái yeedáca cawèníri yàasusi ofrenda piná néenánái íchawa, níái israelitaca. Macái néená níái diéyéica yàasusica israelitanái yeedéeyéicaté iríwa, sacerdotenái yeedácaté náicha abéerinama néená iyúwa ofrenda Dios irípiná. Càité sacerdotenái icobra nía, éwita néenánáicáaníta nía, nadèniacáanítaté nacái nàawirimiwa abéerita, yái Abrahamca. ⁶ Quéwa yái Melquisedec éwitaté càmicáaníta Leví itaquèrinámini, càicáanítaté yeedáca ofrenda Abraham ícha; macái néená níái diéyéica yàasusica Abraham idènièricaté, Abraham imàacacaté abéerinama néená Melquisedec irí ofrenda iyú, cachàinicáinaté Melquisedec Abraham ícha éwitaté Dios icàlidacáanítaté Abraham irí cáimiétacanéeri iyú imànínapínaté Abraham irí cayábéeri. Melquisedec nacái icàlidacaté cayábéeri tàacáisi Abraham ípidená ìwali yéewacaténaté Dios imànica Abraham irí cayábéeri, Melquisedec yáalimácáinaté itàanica Dios inùmallicúise. ⁷ Íná yéewa macáita wáalíacawa cachànicaté Melquisedec Abraham ícha, yácáinaté Melquisedec yáalimácaté icàlidaca cayábéeri tàacáisi Abraham ípidená ìwali yéewacaténaté Dios imànica cayábéeri cachàiníwanái Abraham irí. ⁸ Chái èeri irícu israelitanái yèewi sacerdotenái yeedáca ofrenda néenánái israelita íchawa; macái néená níái diéyéica yàasusica wenàiwica yeedéerica iríwa, sacerdotenái yeedáca abéerinama néená iyúwa ofrenda Dios

irípiná. Quéwa idécanáamité béeyéica níái sacerdoteca, yáté néetácawa, quéwa profetanái natànàacaté tàacáisi Dios inùmalicúise Melquisedec iwali càide iyúwa Melquisedec iyaca nacáicaalí siúcáisede mamáalàacata càiripináta. Iná yéewa wáalíacawa cachàiníríca Melquisedec áibanái sacerdote ícha canánama. ⁹⁻¹⁰ Bàaluité Abraham imàacacaalíte cawèníri yàasusi ofrenda iyú Melquisedec irí, néenialíte càmítàacá imusúa iicá èeri yái Abraham itaquérinápinácaté ípidenéericaté Leví, yái macái sacerdotenái yàawirimica. Siùca sacerdotenáica níái Leví itaquénáinámi, yá needáca ofrenda israelitanái ícha; macái néená níái diéyéica yàasusi israelitanái yeedéerica iríwa, Leví itaquénáinámi yeedáca abéerinama néená iyúwa ofrenda. Bàaluité Abraham idèniàacáwa nía iiná írícua, níara Leví itaquénáinámi, Leví nacái, Melquisedec yàacaalíte ípunitáidaca Abraham. Iná yéewa wáalímá wáimaca nàwali níái sacerdoteca, Leví itaquénáinámica, namàacacaté ofrenda Melquisedec irí, yácáináté nàawirimi Abraham imàacacaté cawèníri yàasusi ofrenda iyú Melquisedec irí madécaná camuí ipíchawáiseté namusúa naicá èeri. Càica wáalíacawa cachàiníríca Melquisedec macái sacerdotenái ícha canánama, níái Leví itaquénáinámica.

¹¹ Néeseté madécaná camuí Abraham idénáamité, Dios imàacacaté itàacáíwa Israel itaquénáinámi irí. Yáté Dios yeedáca Leví itaquérinámi ípidenéericaté Aarón, yéenibe yáapichawa náibaidacáténáté Dios irí iyúwa sacerdotenái, itàaníyèipinácaté Dios yáapicha wenàiwicanái iwicáu. Quéwa càmítaté yéewa Aarón itaquénáinámi iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha càmícáináté sacerdotenái yáalímá mabáyawanáca imànica wenàiwicanái. Ináté iwàwacutáca Dios ibànùaca Cristo, yái áiba íiwitáaná sacerdote Aarón itaquénáinámi ícha, yái Cristo iyéerica càide iyúwaté Melquisedec iyáanáté. ¹² Dios imàacacáiná walí wàlisài íiwitáaná sacerdote, yái Cristoca, íná iwàwacutá iyaca áiba wàlisài tàacáisi sacerdote iwali, áiba íiwitáaná tàacáisi profeta Moisés yàasu tàacáisi ícha, yái tàacáisi Moisés itànèericaté Dios inùmalicúise. ¹³ Wáalíacawa iwàwacutáca iyaca wàlisài tàacáisi càmícáiná Leví itaquérinámi yái Wáiwacalica, yái Dios itàacái icàlidéerica walí iwali. Wáiwacali idènìaca áibata yàawiríawa náicha níái sacerdote yàawiríaca. Canácatáita Wáiwacali yàawiría yéená íbaidaté Dios irí iyúwa sacerdote. ¹⁴ Wáalíacawa Judá itaquérinámicaní yái Wáiwacalica. Bàaluité Dios ímacaté abéeri Judá itaquérinámi icùanápináté israelitanái. Càmítaté Dios ichùulia profeta Moisés yeedáanápináté Judá itaquénáinámi náibaidacáténáté Dios irí iyúwa sacerdotenái itàaníyèipináté Dios yáapicha wenàiwica iwicáu.

¹⁵ Iná wáalíacawa amaléeri iyú iyaca áiba wàlisài sacerdote íiwitáaná, yácáiná Cristo, yácata wàlisài sacerdoteca íbaidéerica Dios irípiná càide iyúwaté Melquisedec iyáanáté, itàanícaténá wawicáu Dios yáapicha. ¹⁶ Bàaluité Dios yeedáca Leví itaquénáinámi sacerdotenáipináté nía íbaidéeyéipiná irí. Quéwa càmíta Dios imàaca walí Cristo sacerdotepiná yàawiría íwalísewa, néese Dios imàacaca sacerdotecaní yái Cristoca, Cristo idènìacáiná ícauca cachàiníríwa yái càmíríca imáalàawa, càmíríca nacái áiba yáalíméeri imáalàidaca. ¹⁷ Wáalíacawa báisírícaní Dioscáiná idéca càí íimaca Wáiwacali irí:

“Sacerdoteca píca càiripináta, íbaidéerica nulípiná, itàaníríca núapicha nùasu wenàiwicanái iwicáu càide iyúwaté sacerdote Melquisedec íbaidáanáté nulípiná”, íimaca yái Diosca. ¹⁸ Yái quéechéericaté tàacásica Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí icàlidacaté nalíni cànácaalíte iyú sacerdotenái iwàwacutáaná íbaidaca Dios irí, àta Wáiwacali yàanàacatalétaté. Dios idéca iwènùacawa ícha yái quéechéeri tàacásimica sacerdotenái íwalíríca, machawàacacáináté nía, níái sacerdoteca, càmíyèicaté yáalímá iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ¹⁹ Níái sacerdoteca náibaidacaté Dios irí càide iyúwaté Dios ichùulíaná profeta Moisés icàlidáanápináté nalíni. Quéwa càmítaté náalímá mabáyawanáca namànica wenàiwica Dios iicá. Néese siúcade wadènìaca Cristo, yái cayábéeri náicha canánama sacerdoteca, mabáyawanéerica imànica wía Dios iicápiná, imàaquéeri nacái wamawíenídaca Dios wáiwitáise iyúwa.

²⁰ Dios icàlidacaté tàacáisi ípidená yáapichawa cáimiétacanéeri iyú wáalíacaténáwa báisíiri iyú Dios idéca imàacaca sacerdotecani càiripináta yái Wáiwacalica, itàanícáténá wawicáu Dios yáapicha. ²¹ Dios càmitaté icàlida càiri tàacáisi áibanái sacerdote ìwali, níái Leví itaquénáinámica. Néese Dios icàlidacaté tàacáisi ípidená yáapichawa cáimiétacanéeri iyú wáalíacaténáwa báisíiri iyú idéca imàacaca sacerdotecani càiripináta yái Wáiwacalica. Iná càì Dios ímaca Cristo irí:

“Núa, Picuèriná Dios, nucàlidacaté tàacáisi nuípidená yáapichawa cáimiétacanéeri iyú yéewacaténá macáita náalíacawa báisíiri iyúcani, yá canácatáita nuwènúadapiná nuíwítáisewa ícha. Núumacaté pirí: ‘Sacerdoteca píá càiripináta, íbaidéerica nulípiná, itàanírica núapicha nùasu wenàiwicanái iwicáu càide iyúwaté sacerdote Melquisedec íbaidáanáté nulípiná’, càité núumaca pirí”,

ímacaté yái Diosca Wáiwacali irí. ²² Jesús ìyacáiná sacerdote càiripináta itàanícáténá wawicáu Dios yáapicha, iná wáalíacawa Jesús idéca imànica walípiná wàlisài wawàsi Dios yáapicha cayábéeri ícha yái bàaluisàimi wawàsica, Dios imàníricaté israelitanái yáapicha icùanáté nía iyúwa yàasu wenàiwicanáiwa. Yái wàlisài wawàsi Jesús imànírica walípiná Dios yáapicha ímáanáca Dios icùanápiná wía càiripináta, Jesús ìyacáiná càiripináta.

²³ Manùbacaté níái sacerdoteca bàaluisàna, Leví itaquénáinámica, càmicáináté nadé náibaidaca Dios irípiná càiripináta néetácáinátéwa nàacawa, ínáté càmita náalimá natàaníca Dios yáapicha wenàiwicanái iwicáu càiripináta. ²⁴ Quéwa Jesús càmíiripiná yéetáwa, iná yéewa íbaidaca Dios irípiná càiripináta iyúwa sacerdote itàanícáténá wawicáu Dios yáapicha; càmíiripiná Jesús imàaca íchawa íbaidacaléwa áiba sacerdote irí, canásíwata. ²⁵ Iná yéewa Jesús yáalimá iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha báisíiri iyú càiripináta, wía yeebáidéeyéica Jesús itàacái, wamawíénidacaténá Dios wáiwítáise iyúwa Jesús ìyacáiná càiripináta isutácaténá Dios ícha walípiná, itàanícáténá wawicáu Dios yáapicha nacái.

²⁶ Iná Jesús, yácata sacerdote íiwacaliná báisíirica íbaidéerica Dios irípiná, yái wawàwacutéerica itàanícáténá wawicáu Dios yáapicha. Yá mabáyawanéericani, cànírica nacái yáalimá imànica íbáyawanáwa. Yái Jesúsca, yácata áiba íiwítáaná wenàiwica cabáyawanéeyéi wenàiwica ícha, ìyéerica siúcáisede déeculé náicha, Dios imichàidéericaté chènuniré náicha canánama níái cáli chènuníiséeyéica, icùacaténá macáita Dios yáapicha. ²⁷ Càmita iwàwacutá Jesús íbaidaca càide iyúwa áibanái sacerdote íiwacanánái. Iwàwacutácaté nanúaca pírái namànicaténá sacrificio Dios irí èeri imanùbaca. Quéechacáwa nanúacaté pírái iyúwa sacrificio nabáyawaná ìwalísewa nasutácaténáté Dios ícha wawàsi imàacáanápíná iwàwawa nabáyawaná ícha. Néeseté nanúaca áiba pírái iyúwa sacrificio àniwa wenàiwicanái íbáyawaná ìwalíse cayábacaténá Dios íicáca náiwítáise. Càmita iwàwacutá Jesús imàni càì, néese Jesús imànicaté abéta sacrificio abé yàawiríata, cawènírica càiripináta, imàacacaté icáucawa wáichawalíná, nanúacaténáténi cruz ìwali, yùuwichàacaténátéwa Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú wabáyawaná ìwalíse. ²⁸ Dios ichùulíacaté profeta Moisés yeedáanápínáté Aarón itaquénái náibaidacaténáté Dios irí iyúwa sacerdote íiwacanánái, itàaníyéipínacaté Dios yáapicha wenàiwicanái iwicáu. Quéwa èeri mìnánái meedá nía, cabáyawanéeyéica. Néeseté madécaná camuí Moisés idenáamité, Dios icàlidacaté tàacáisi ípidená yáapichawa cáimiétacanéeri iyú wáalíacaténáwa báisíiri iyúcani idéca imàacaca sacerdote íiwacalinácani, yái Iirica mabáyawanéerica, imànírica macáita càide iyúwa Dios ichùullaná, yéewacaténá íbaidaca Dios irípiná càiripináta iyúwa sacerdote íiwacaliná, itàanírica wawicáu Dios yáapicha.

8

Jesús, mediator de un nuevo pacto

¹ Péemíacué cayába, ìyaquéi walí sacerdote íiwacaliná, yái Cristoca, itàanírica wawicáu Dios yáapicha. Cristo idéca yáawinacawa Dios yéewápuwáise chènuniré icùacaténá macáita

Dios yáapicha. ² Yá Cristo íbaidaca ìyaca iyúwa sacerdote báisíri templo irìculé ìyéerica chènuniré, Wacuèriná Dios imàníricaté, cà mírica wenàiwica imàni.

³ Iwàwacutácaté macái sacerdote íwacaliná imàaca cawèníri yàasusi ofrenda iyú Dios irí, iwàwacutácaté nacái inúaca pìrái iyúwa sacrificio Dios irí wenàiwicanái ibáyawaná ìwalíse yéewacaténáté Dios imàacaca iwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná ícha bàaluité. Iná iwàwacutácaté Jesucristo imàacaca cayábéeri wawàsi nacái Dios irí ofrenda piná.

⁴ Jesucristo iyacaalícáwa siùca cháí èeri irìcutá, càmita judíonái ibatàa íbaidaca Dios irí templo irìcu iyúwa sacerdotetá, càmicáiná Leví itaquérinàmini, yái Jesucristoca; yá nacái judíonái nadènlaca mamáalàacata néenánaiwa sacerdote íbaidéeyéica templo irìcu inuényéica pìrái iyúwa sacrificio wenàiwicanái ibáyawaná ìwalíse càide iyúwaté profeta Moisés ichùullianaté nàawirináimi, manùbacáiná níai judíoca càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. ⁵ Quéwa canéerica iwèni meedáni yái náibaidacaléca siúcáise, níai judíonái yàasu sacerdoteca, náibaidacáiná cháí èeri irìcu meedá. Nàasu templo, yácata báisíri templo yéenáiwana meedáni, yái báisíri templo ìyéerica chènuniré, Dios iyacàle báisírira. Càica wáalíacawa bàaluitécáiná ipíchawáiseté profeta Moisés ichùuliacca israelitanái imànica Dios yàasu caplíma mabáyawanéeri, yái caplíma ímamisírira, israelitanái isutácatáipiná Dios ícha, yáté Dios ímaca Moisés irí: “Píibaida cáalíacáiri iyú. Pimàni macáita cayába càide iyúwa yái núsáidéerica pìrí caplíma yéenáiwana piná manuiri dúli ínatalé ípidenéerica Sinaí”, ímaca yái Diosca. Càité Dios yáasáidaca Moisés irí báisíri templo chènuníséeri yéenáiwana piná yéewacaténáté Moisés yáalíacawa càinácaalíté iyú iwàwacutáaná namànica Dios yàasu caplíma mabáyawanéeri israelitanái isutácatáipinaté Dios ícha cháí èeri irìcu. ⁶ Quéwa siúcáise Jesucristoca, yái íbaidéerica Dios irípiná iyúwa sacerdote íwacaliná itàanícaténá wawicáu Dios yáapicha, yácata imànírica ìyaca culto máiníri cayába cachàiniwanái ícha yái culto sacerdotenái imànírica cháí èeri irìcu. Càita Jesucristo idéca imàacaca wàyaca abédanamata Dios yáapicha Jesucristocáiná idéca imànica walípiná wàlisài wawàsi Dios yáapicha, Dios icùaná wía. Yái wàlisài wawàsi, cayábéericani bàaluisàimi wawàsi ícha Dios imàníricaté israelitanái yáapicha, Dioscáiná idéca icàlidaca walíni cáimiétacanéeri iyú imàníinápiná walí cayábéeri cachàiniwanái.

⁷ Yái quéechéericaté wawàsi càmita iyúudàa wenàiwicanái cayába imàacacaténá mabáyawanáca níai Dios íicápiná, iná iwàwacutácaté Dios imànica wàlisài wawàsi wenàiwicanái yáapicha. ⁸ Quéwa cabáyawanácaté Dios íicáca níara israelitaca namànicáinaté nabáyawanáwa. Càí ímaca Dios itàacái profeta itànèericaté Dios inùmalícuíse:

“Wacuèriná Dios ímaca: Aibaalípiná numànipiná wàlisài wawàsi náapicha níai Israel itaquénáinámica, Judá itaquénáináimi nacái, nucùanápiná níai cayábéeri iyú.

⁹ Yái wàlisài wawàsica càmiripiná càide iyúwa bàaluisàimi wawàsi numàníricaté nàawirináimi yáapicha bàaluité numusúadacaalíté níai Egipto yàasu cáli ícha càide iyúwa wenàiwica itécaalí ìiriwa icáapi ìwali. Néese càmicáinaté namàni càide iyúwaté nuchùullianá níai, ínáté núucaca nuíchawa níai, ímaca yái Diosca.

¹⁰ Néese Dios ímaca àniwa: Aibaalípiná ipíchawáise èeri imáalàacawa, yá numànipiná náapicha wawàsi àniwa, nucùanápiná níai, níai Israel itaquénáinámica. Càipiná numànica nalí, núai Nacuèriná Diosca: Numàcapiná nuíwitáise náiwitalícu, náalícaténáwa nutàacái ìwali nawàwalícuísewa, yéewanápiná neebáidaca machacàniiri iyú càide iyúwa nuchùullianá níai. Yá núapínacata Nacuèriná Diosca, níapínacata nacái nùasu wenàiwica cáininéeyéica nuicáca.

¹¹ Càmita iwàwacutápiná néewáidáyacacawa náalícaténá nùwali, níai náapichéeyéica, níai nacái néenánáica, macáicáiná náalíapínaca nùwali, macáita púubéeyéi, béeyéi nacái.

¹² Yá numàcapínaca nuwàwawa nabáyawaná ícha, càmita quirínama nuèpùu nuwàwalica yái báawéerica namàníricaté, ímacaté yái Diosca”,

cài ímaca yái profetaca. ¹³ Dios idéca icàlidaca walí yái tàacáisica wàlisài wawàsi ìwalíríca, yái wawàsi Dios imàníríca wáapícha Jesucristo ìwalíse, íná yéewa wáalíacawa Dios idéca íicáca quéechéeri wawàsi càiride iyúwa éwisàimi, yái wawàsi Dios imànírícaté abéta israelitanái yáapícha, Leví itaquénáinámi íbaidacáténáté Dios irí iyúwa sacerdotenái. Yá idéca imáalàacawa yái éwisàimi wawàsica sacerdotenái ìwalíríca, Dioscáiná idéca imàacaca íichawani.

9

El templo terrenal y el templo celestial

¹ Quéechatécáwa Dios imànicaté wawàsi israelitanái yáapícha, imàacacáténá Leví itaquénáinámi íbaidaca irí iyúwa sacerdotenái. Yáté Dios icàlidacaté profeta Moisés iríni, càinácaalíté iyú iwàwacutáaná sacerdotenái imànica culto cháí èeri irícu Dios yàasu capíima mabáyawanéeri irículé, yái manuírí capíima ímamisíríca, israelitanái isutácatáipínáca Dios íicha bàaluité. ² Namànicaté manuírí capíima idènièricaté imàdàanáwa pucháiba. Idènicaté inùmawa abéeri yáawàaná. Ínatawáise yái capíima inùma wáluméerica iyacaté idàbáanéeri imàdàanáca ípidenéerité Mabáyawanéeri. Imàdàaná irícu iyacaté abéeri lámpara, àicu cáiwínáca nacáiri íicacánáwa, sietéericaté icamalá imanùbaca. Iyacaté néeni abéeri mesa nacái, naliadéericaté ínata pan namàaquéericaté Dios irí ofrenda iyú sacerdotenái iyáapíná. ³ Bamuchúamibàa capíima irícu iyacaté áiba yáawàaná, wáluma cáucuíri iyú. Ínatawáise yái pucháibáanáca yáawàaná, iyacaté áiba imàdàaná capíima imáalàanáwa. Yái imàdàaná, yácata Dios ichàini iyacataléca, yái Dios mabáyawanéerica náicha canánama, ínáté imàdàaná ípidenacaté Mabáyawanéeri náicha canánama. ⁴ Iyacaté oroírí altar mesa nacáiri iyéericaté mawiénita pucháibáanáca yáawàaná irí. Neemácaté pumèníri isàni altar ínata nàacáténá Dios icàaluíniná. Iyacaté nacái Dios yàasu yàalusí nacáiri mabáyawanéeri nachanàidéeri macáita ínatabàa oro iyú. Yàalusí nacáiri irículé náawínáidacaté oroíchúa catúa ipuniéchúawa maná iyú, yái pan nacáirica Dios ibànuericaté nalí chènuníise nayáapíná. Náawínáidacaté nacái Aarón yàasu àicu yàalusí nacáiri irículé, yái Aarón yàasu àicu yèepuèricaté imusúadaca íiwínáwa àniwa. Nàyacaté nacái íba yàalusí nacáiri irícu, níái pucháiba sàabadéeyéica íba Dios itànèyeyéicaté ìwali itàacáíwa diez namanùbaca tàacáisi israelitanái yeebáidacáténáté iyúwa Dios ichùulianá nía. ⁵ Pucháiba querubín yéenáiwáná ángel càanabáiyéi náipunitawáaca nabàlùacawa nalíwáaca yàalusí nacáiri inùmabàalé ínata, naicáidaca yàalusí inùma irí. Dios ichàini icamaláná icànacaté mèlumèluírí iyú bamuchúamibàa náicha níái querubín yéenáiwánáca. Querubín yàanabái ipùata yàanàcaté iwéréwáaca yàalusí nacáiri inùmabàalé iwícaulé. Yái yàalusí nacáiri inùmabàalé ípidenéericaté “Dios imàacacatái iwàwawa wabáyawaná íicha”. Sacerdote íiwacalíná idàchladacaté pírái íiranámi yàalusí inùmabàalé ìwali yéewacáténá Dios imàacaca iwàwawa israelitanái íbáyawaná íicha. Quéwa canáca nulí èeri cayába siùcade nucàlidáanápíná macáitani ìwali yái wawàsica.

⁶ Càité nachùnìaca capíima bàaluité. Sacerdotenái nawàlùacatéwa èeri imanùbaca irículé yái capíima imàdàanáca idàbáanéerica namànicaténá culto Dios irí càide iyúwaté Dios ichùulianáté nía nàanápínáté Dios icàaluíniná. ⁷ Quéwa abéericata sacerdote íiwacalíná iwàlùacatéwa irículé yái imàdàaná imáalàidáanáca abé yàawíríata camuí imanùbaca, aléera Dios ichàini icamaláná mèlumèluírí iyacatáica, yái Dios mabáyawanéerica náicha canánama. Sacerdote íiwacalíná iwàlùacaalítéwa néré, iwàwacutácaté itéca pírái íiranámi. Itéca pírái íiranámi yái inuèricaté iyúwa sacrificio íbáyawaná ìwalísewa, yéewacáténáté Dios imàacaca iwàwawa sacerdote íiwacalíná íbáyawaná íicha. Itécaté nacái áiba pírái íiranámi sacerdote inuèricaté macái israelitanái íbáyawaná ìwalíse, Dios imàacacáténáté iwàwawa nabáyawaná íicha, yái báawéerica càmiírícaté náalíawa namànicaté. ⁸ Quéwa sacerdotenái imànicaté culto èeri imanùbaca idàbáanéeri imàdàaná irícu nàacáténá Dios icàaluíniná. Càita Espíritu Santo yásáidaca walí wáalíacáténáwa idècunitàacá namànicaté

culto idàbàanéerica capìima imàdáaná irìcu, yáté canáca yéewaná macái wenàiwica yàacawa mawiénita Dios irí, canácáinaté áiba yáaliméeri mabáyawanáca imànica nía Dios iicá. Càide iyúwa canáanáté yéewaná nawàlùacawa áiba imàdáaná irìculé naicácaténaté Dios ichàini icamaláná mèlumèluíri, càité nacái canácaté yéewaná wenàiwica nàacawa chènuniré nàyacaténá Dios yáapicha, càmitaté nacái yéewa nàyaca abédanamata Dios yáapicha. ⁹ Iná Espíritu Santo yéewáidaca wía siùca comparación iyú ìwali yái capìimami bàaluisàimica, capìima yàasu wawàsi ìwali nacái. Ewitaté namàacacáaníta ofrenda Dios irí, nanúacaté nacái pìrái iyúwa sacrificio Dios irí imàacacaténaté iwàwawa nabáyawaná ícha càide iyúwaté ichùullianá nía, càicáaníta càmitaté yáalimá pìrái íiranámi mabáyawanáca imànica nía Dios iicá, níai yèeyéicaté Dios icàaluíniná pìrái íiranámi iyú. ¹⁰ Yái bàaluisàimi tàacáisica càmitaté idé iwàlisàidaca wenàiwica íiwitáise nàyacaténaté machacàníiri iyú, néese yéewáidacáita nía meedá càirínácaalíte yàacàsi Dios imàaquéeri nayáaca, càirínácaalí wawàsi nacái Dios imàaquéeri nàiraca, càinácaalíte iyú nacái iwàwacutáaná nàapídaca náichawa masacàacaténá Dios iicáca nía. Yái bàaluisàimi tàacáisica ichùulliaté wenàiwica nachùnìanápínaté nàinatabàawa; yéewáidacaté nía Dios ìwali nacái, àta yéenáiwana yàanàacatalétaté Dios ichùnìanápínaté cayába wàlisài wawàsi yàasu wenàiwicanái yáapichawa Cristo ìwalíise.

¹¹ Quéwa Cristo yàanàacaté. Siúcáisede Cristoca yái sacerdote íiwacalíná íibaidéerica Dios irípiná, itàanicaténá wawicáu Dios yáapicha. Yá Cristo imànica iyaca walí cayábéeri càmiricaté wenàiwica yáalíawa ìwali bàaluité. Imichàacatéwa chènuniré, déeculé capìraléeri cáli ícha, càide iyúwaté sacerdote íiwacalíná ichàbàanátéwa irìcubàa yái capìima imàdáanáca idàbàanéerica. Yá Cristo iwàlùacatéwa templo chènuníséeri irìculé, yái báisíiri temploca, cayábéeri ícha, mabáyawanéeri ícha nacái yáara capìimami bàaluisàimica. Yái templo chènuníséerica, càmirita wenàiwica imànicaléta, càmirita nacái ìya cháí èeri irìcu. ¹² Cristo iwàlùacatéwa irìculé yái mabáyawanáacataléca náicha canánama, Dios iyacatái chènuníséerica, quéwa càmitaté Cristo ité chivo íiranámi, pacá yéenibe íiranámi nacái; néese Cristo itécaté íiranátawa iyúwa sacrificio yéetácáinatéwa macái wenàiwica íchawalíná. Càité iwàlùacawa abé yàawiríata imànicaténaté sacrificio; càmita quirínama iwàwacutá yèepùca imànica sacrificio àniwa. Cristo idéca iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha càiripínáta. ¹³ Bàaluité Dios ichùullaca sacerdotenái nadàchìadaca toro íiranámi, chivo íiranámi nacái wenàiwica ìwali níai wenàiwicaca Dios iiquéeyéicaté iiná casaquèeri iyú. Nachùchùaca becerra imenínáami wenàiwica ìwali nacái Dios iicácaténá nainá masaquèeri iyú yéewacaténaté nasutáca níawawa Dios ícha àniwa. Macáita yái wawàsica namànicáitaté wenàiwica íinatabàa meedá. ¹⁴ Quéwa cawènicáinaté níara wawàsi bàaluisàimica masacàacaténaté Dios iicáca wenàiwica iiná, jíná yéewa wáalíacawa cawènica Cristo íiraná cachàiníwanái náicha, masacàanápíná imànica wáiwitáise Dios iicápiná! Yácáiná Cristo imàacacaté icáucawa Espíritu Santo ichàini iyú, yái càmirica imáalàawa. Càité Cristo yéetácawa imànicaténaté càide iyúwa Dios iwàwáaná. Yéetacatéwa iyúwa mabáyawanéeri sacrificio wabáyawaná ìwalíise. Cristo yéetacatéwa wáichawalíná, íná yéewa íiraná masacàaca imànica wáiwitáise canánama ícha yái báawéerica wamànírira itéericaté yàacawa wía yéetácáisi irìculé. Iná siúcáisede wáalimá wáibaidaca cáuri Dios irípiná.

¹⁵ Inaté càì Jesucristo iyúudàaca wía: Yéetacatéwa wáichawalíná yéewacaténá itàanica wawicáu Dios yáapicha. Càita Jesucristo imànica walípiná wàlisài wawàsi Dios yáapicha cayábacaténá Dios iicáca wía. Cristo yéetácáinatéwa wáichawalíná, íná Dios idéca imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha, yái báawéerica wamàníriraté idècunitàacá wàyacaté càide iyúwa bàaluisàimi tàacáisi íimáaná. Càité Jesucristo imànica walí yéewanápiná wía Dios imáidéeyéica weedáca walíwa yái cawènírica càmirica imáalàawa Dios icàlidéerica walí ìwali cáimiétacanéeri iyú yàanápiná walíni. ¹⁶ Péemiàcué comparación romanonái íiwitáise ìwali: Ipíchawáise romanosàiri yéetácawa, yásí itànàaca cuyàluta icàlidacaténáni càide iyúwa iwàwáaná naseríaca yàasumi idécanáami yéetácawa. Quéwa canéeritàacá iwèni

yái cuyàlutaca àta náaliacatalétawa báisíri iyúcani yéetácatéwa, yái itànèericaté cuyàluta. ¹⁷ Iná camíiritàacá cawèni yái cuyàlutaca idècunitàacá cáucani yái itànèericani, íná canáca yéewaná áiba wenàiwica yeedáca nalíwa yàasu cawèníri càide iyúwaté icàlidáaná nalíni. Quéwa yéetácanáamiwa yái itànèericaté cuyàluta, yásí cawènírica nalí cuyàluta, níái yeedéeyéipiná iríwa yàasumi. ¹⁸ Càité nacái Dios imànicaté quéechéeri wawàsi israelitanái yáapicha, yáté camíiritàacá cawèni yái bàaluisàimi tàacáisica àta nanúacatalétaté pìrái iyúwa sacrificio. Ináté israelitanái inúaca pìrái iyúwa sacrificio cawènicaténaté namànica nalíwa yái wawàsi Dios imàníricaté náapicha. ¹⁹ Bàaluité profeta Moisés iléecaté Dios itàacái macái israelitanái irí, yái tàacáisi Dios ichùulièrica neebáidaca nàyacaténaté machacàníri iyú Dios iicá. Néese Moisés yeedáca púubanaméeri hisopo yéetaná yàana idènièrica pumèníri ibáináwa. Yá yéepùaca hisopo yéetaná yàana quíiréeri lana iyú. Néese ísapíadacaténi pacá yéenibe íiranámi iyú, chivo íiranámi iyú nacái, yèewiàdéerica úni yèewi. Yá idàchìadacaté íiranámi cuyàluta ìwali, yái cuyàluta idènièricaté Dios itàacái Dios ichùulièricaté israelitanái yeebáidaca. Néese Moisés idàchìadacaté nacái pìrái íiranámi macái wenàiwica ìwali, yái pìrái íiranámi yèewiàdéerimica úni yèewi, masacàacaténaté Dios iicáca nía. ²⁰ Néese Moisés íimacaté nalí: “Yácata íiranámi, yái pìráimica yéetéerimicawa pibáyawaná ìwalísecué masacàacaténácué Dios iicáca pía, yéewanápiná cawènica yái wawàsica Dios imàníricuécá piápicha, peebáidáanápiná iyúwa ichùulíanácué pía”, íimacaté nalí yái Moisésca. ²¹ Moisés idàchìadacaté nacái pìrái íiranámi Dios yàasu manuíri capíima ìwali, yái nasutácatáipináca Dios íicha. Idàchìadaca pìrái íiranámi macái yàalubáisi imanùbaca ìwali nacái ìyéerica capíima irícu, nía nacái quíirapieli nacáiyéica iwàwacutéeyéicawa nalí culto irípiná nàacaténaté Dios icàaluíniná. ²² Càide iyúwa íimáaná yái bàaluisàimi tàacáisi Dios imàaquéericaté nalí, iwàwacutácaté namànica càiri culto pìrái íiranámi iyú batéwa macái wawàsi ìwalíná masacàacaténaté namànicani Dios iicá. Canácaté Dios imàacáaná iwàwawa nabáyawaná íicha càmicaalíté nanúa napírawa yéewanápinaté pìrái íiraná imusúacawa náicha wenàiwica íbáyawaná ìwalíse. Iwàwacutácaté pìrái yéetáca wawàiwica íichawalíná. Càita nacái càmicaalíté Jesucristo yéetáwa wáichawalínátá íiranácaténá yàapíidáidaca wáiwitáisetá, yá canáca yéewaná Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná íichatá.

El sacrificio de Cristo quita el pecado

²³ Càité iwàwacutáca nanúaca pìrái iyúwa sacrificio masacàacaténá namànica manuíri capíima pìrái íiranámi iyú, capíima yàasu wawàsi nacái, yái capíima íimamisíirica, nasutácatáipináca Dios íicha bàaluité. Yái capíimaca, yácata chènuníséeri templo yéenáiwanáca. Quéwa yái wawàsi chènuníséericáwaca iwàwacutácaté cayábéeri íiranámi pìrái íiranámi íicha, yái pìrái íiranámi masaquèericaté imànica bàaluisàimi capíima cháí èeri irícu. ²⁴ Càmicáináté Cristo iwàlùawa irículé yái capíima wenàiwica imàníricaté. Yái bàaluisàimi capíimaca yáasáidacáicata walí meedá càiride iyúwa báisíri temploca chènuníséeri iicácanáwa. Cristo quéwa iwàlùacatéwa Dios yàatalé chènuniré náicha macái capíraléeri cáli chènuníséeyéica. Siùca Cristo ibàlùacawa Dios íipunita itànícáténá wawicáu Dios yáapicha. ²⁵ Camuí imanùbaca bàaluité israelitanái yàasu sacerdote íiwacalíná iwàlùacatéwa irículé yái mabáyawanácataléca náicha canánama Dios ichàini icamaláná icànacataléca capíima imàdáaná irícu. Ináté sacerdote íiwacalíná iwàlùacawa néré madécaná yàawiriaté itécaténá pìrái íiranámi. Càmitaté sacerdote íiwacalíná ité íiranáwa. Quéwa Cristo iwàlùacatéwa chènuniré itécaténá néré íiranáwa, yá càmitaté Cristo imàni càide iyúwa judiónái yàasu sacerdote íiwacalíná imàníiná. ²⁶ Iwàwacutácaalíté Cristo iwàlùacawa néré camuí imanùbacatá, yásí iwàwacutá yéetáca wawàiwica madécaná yàawiriatá èeri idàbacatáise bàaluité àta siùca nacáide. Quéwa siùca ipíchawáise èeri imàalàacawa Cristo idéca iwàlùacawa aléi èeri irículé imàacacaténaté yàawawa yéetácaténatéwa iyúwa sacrificio abé yàawiriatá càiripináta. Càité ichuìdaca wáicha wabáyawaná. ²⁷ Dios icàlidacaté iwàwacutáanápiná macái wenàiwica yéetáca wawàiwica abé yàawiriatá, néese idécanámi néetáca wawàiwica.

yá Dios yùuwichàidapiná báawéeyéi wenàiwica. ²⁸ Càita nacái Cristo imàacacaté yáawawa yéetacaténáwa iyúwa sacrificio abé yàawiríata yéewanápinaté madécaná wenàiwica ibáyawaná iyaca ìwali. Néese yàanàpiná àniwa quéwa càmita quirínama yéetacawa wenàiwicanái ibáyawaná ìwalíse, néese yàanàpiná iwasàacaténá yàasu wenàiwicawa, wía icuèyéica yàanàca.

10

¹ Bàaluité Dios imàacacaté itàacáywa profeta Moisés irí icàlidacaténaté israelitanái iríni yéewanápinaté náallacawa Dios iwàwaca nàyaca machacàniri iyú. Quéwa yái bàaluisàimi tàacáisi càmitaté yásáida nalí amaléeri iyú macáita yái cayábéerica Cristo imàniripinacaté walí. Iná yái bàaluisàimi tàacásica càmitaté idé mabáyawanáca imànica wenàiwica Dios iicá, níái inuèyéica pìrái iyúwa sacrificio Dios irí camuí imanùbaca nabáyawaná ìwalísewa nàacaténá Dios icàaluíniná. ² Yái bàaluisàimi tàacáisi yáalimácaalíté mabáyawanáca imànica wenàiwicatá, yá nayamáidacaté nanúaca pìrái iyúwa sacrificiotá bàaluitécáiná mabáyawanácaalíté níatá, yá càmitaté nèepùà achúmaca nánáidacawa nawàwawa nabáyawaná ìwaliwatá. ³ Quéwa nanúacáinaté pìrái iyúwa sacrificio, yaté nawàwalica nabáyawanáwa camuí imanùbaca. ⁴ Càmicáinaté yéewa toro íiranámi, chivo íiranámi nacái imáalàida wenàiwica ibáyawaná.

⁵ Iná Cristo iwàlùacatéwa aléi èeri irìculé, yaté íimaca Dios irí:

“Pía, Dios, càmita quirínama piwàwa wenàiwicanái inúaca pìrái iyúwa sacrificio nabáyawaná ìwalísewa, càmicáiná yéewa pìrái íiranámi imáalàidaca wenàiwica ibáyawaná, néese pidéca pibànùaca núa iyúwa wenàiwica nuétacaténáwa wenàiwicanái ibáyawaná ìwalíse.

⁶ Càmita quirínama casímái piicáca wenàiwicanái inúaca ipìrawa iyúwa sacrificio nabáyawaná ìwalísewa, càmicáiná yéewa pìrái íiranámi imáalàidaca wenàiwica ibáyawaná.

⁷ Iná núumacaté pirí: ‘Nudéca nùanàaca aléi èeri irìculé càide iyúwaté profetanái itànàanaté tàacáisi pinùmalicuise numànicaténá càide iyúwa piwàwáaná, pía Dios’ ”,

íimacaté yái Cristoca. ⁸ Quéchatécáwa Cristo íimaca càmita quirínama Dios iwàwa sacrificio, càmita quirínama nacái casímáica iicáca wenàiwica inúaca pìrái iyúwa sacrificio nabáyawaná ìwalísewa, éwita Dios itàacái bàaluisàimi ichùullacáanítaté namànica cà. Càmita quirínama cayába Dios iicáca nàasu sacrificio, càmicáiná yéewa pìrái íiranámi imáalàidaca wenàiwica ibáyawaná. ⁹ Néese Cristo íimaca Dios irí àniwa: “Nudéca nùanàaca aléi èeri irìculé numànicaténá càide iyúwa piwàwáaná, pía Dios”, íimacaté yái Cristoca. Yái tàacásica íimáanáca Cristo imáalàidáanápinaté macáita sacrificio bàaluisàna imàacacaténaté yáawawa iyúwa sacrificio náamirìcubàa, yéetáanápinatéwa wenàiwicanái ibáyawaná ìwalíse. ¹⁰ Idéca mabáyawanáca Dios iicáca wía wáibaidacaténá abéerita Dios irípiná, Jesucristo imànicáinaté càide iyúwaté Dios iwàwáaná imàacacáinaté yáawawa iyúwa sacrificio yéetáanápináwa abé yàawiríata càiripináta wenàiwicanái ibáyawaná ìwalíse.

¹¹ Iyaca sacerdote judíosaìri inuérica pìrái iyúwa sacrificio Dios irí israelitanái ibáyawaná ìwalíse èeri imanùbaca. Namànica yái sacrificio bàaluisànamica madécaná yàawiría éwita càmicáaníta yéewa pìrái íiranámi imáalàidaca wenàiwica ibáyawaná. ¹² Quéwa Jesucristo imàacacaté yáawawa yéetáanápináwa iyúwa sacrificio wenàiwica ibáyawaná ìwalíse càiripináta. Néeseté imichàacawa chènuniré, yá yáawinacatéwa Dios yéewápuwáise icùacaténá macáita Dios yáapicha. ¹³ Siùca Jesucristo iyamáacawa chènuniré idècunitàcá Dios imawèniadaca íicha yùuwidenái. Yásí áibaalípiná Dios imáalàidapiná imawèniadaca Jesucristo yùuwidenái. ¹⁴ Yácáiná Jesucristo imàacacaté yáawawa yéetáanápináwa wáichawalína abé yàawiríatá, yaté mabáyawanáca imànica wía Dios iicápiná càiripináta, wía Dios yeedéyéica yàasunápináwa wáibaidacaténá abéerita Dios irípiná. ¹⁵ Espíritu Santo

nacái icàlidaca walí tàacáisi wáaliacaténáwa báisíiri iyúcani càmita iwàwacutá Jesucristo yèepùà yéetácawa wáichawalíná àniwa. Càité Espíritu Santo ímaca:

¹⁶ “Aibaalípiná ipíchawáise èeri imáalàacawa, yá numànipiná náapicha wàlisài wawàsi àniwa nucùanápíná nía, núa Nacuèriná Diosca. Càipiná numànica nalí, núa, Nacuèriná Diosca. Numàacapiná nuíwitáisewa nawàwalìculé, náaliacaténáwa nutàacái ìwali náiwitalìcuwa, yéewanápiná neebáidaca machacàníiri iyú càide iyúwa nuchùullaná nía,

¹⁷ càmita quirínama nuèpùà nuwàwalica nabáyawaná, yái báawéerica namàníricaté”, ímacaté yái Espíritu Santoca. ¹⁸ Dios idéca imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha, íná càmita quirínama iwàwacutá wanúaca pìrái iyúwa sacrificio wabáyawaná ìwalìsewa.

Debemos acercarnos a Dios

¹⁹ Iná píacué nuénánáica, siùcáise de manuíca wáináidaca wawàwawa wáalimáanápíná wawàlùacawa macàaluínináta irìculé yái mabáyawanácataléca náicha canánama, Dios iyacàle chènuníiséerica, Jesucristo yéetácáinatéwa wáichawalíná, itéenápínaté néré íranáwa, Dios imàacacaténá iwàwawa wabáyawaná ícha. Càité Jesucristo yàacùaca wáapunápiná yéewanápiná wamawiénidaca Dios wáiwitáise iyúwa. ²⁰ Jesucristo idéca yàacùaca walí wàlisài àyapu cáuri wawàlùacaténáwa irìculé yái Dios iyacàleca chènuníiséerica. Yái Jesucristo yácata wáapuná cáurica imàaquéerica wamawiénidaca Dios, Jesucristo yéetácáinatéwa wáichawalíná, néese imichàacatéwa chènuniré déeculé macái chènuníiséeri cáli ícha. Péemiacué comparación: Bamuchúamibàa judiónái yàasu templo irìcu iyacaté manuíri yáawàaná wáluma cáucuíri iyú ibàlièricaté Dios ichàini wenàiwicanái ituí ícha. Inaté canáca yéewaná wenàiwica nàacawa Dios yàatalé. Quéwaté, Jesucristo yéetácáinatéwa wáichawalíná, yaté yái manuíri yáawàanáca icacanácatéwa bamuchúamibàa cáli iwérénama, pucháibawaca yèewi, wáaliacaténáwa wáalimá wàacawa Dios yàatalé siùcáise de Jesucristo yéetácái ìwalìse. Yá nacái Jesucristo iináca, càicanide iyúwa yái yáawàanámica, iwàwacutácáinaté Jesucristo iiná icacanácawa cruz ìwali yéetácáténáwa wáichawalíná yéewanápinaté yàacùaca walí wáapunápiná wàacaténáwa Dios yàatalé. ²¹ Iyaca walí Jesús yái sacerdote íiwacalíná cachàiníirica, íbaidaca Dios irípiná, itàanicaténá wawicáu Dios yáapicha. Jesús cata yái icuèrica Dios yàasu templo chènuníiséerica, icuèrica nacái wía, wía Dios yéenibeca. ²² Iná wamawiénidacué Dios wáiwitáise iyúwa, wàacaténá icàaluíniná báisíiri iyú. Wáibàacué wawàwa nacáiwá Dios iwéré cachàiníiri iyú yeedáanápíná wía yàataléwa, yácáiná Jesús íraná idéca yàapídáidaca wáiwitáise wabáyawaná íchawa, Jesús yéetácáinatéwa wáichawalíná. Iná càmita iwàwacutá achúmaca wáináidacawa wawàwawa wabáyawanámi ìwaliwa, yácáiná Espíritu Santo masacàacaté imànica wáiwitáise wabautizácaalítéwa úni yáaculé. ²³ Cachànicué wáiwitáise mamáalàacata Dios ìwali, picácué nacái wawènúada wáiwitáisewa Dios ícha, néese weebáidacué Jesucristo itàacái tàì íméeri iyú càide iyúwa wacàlidáaná waináwanáwa weebáidáaná, yácáiná Dios imànipiná walíwa macáita yái cayábéerica càide iyúwaté icàlidáaná walíni cáimiétacanéeri iyú. ²⁴ Wamichàidacué wáiwitáisewáaca cáininácaténá waicáyacacawa cachàiníwanái mamáalàacata, wamànicaténá nacái cayábéeri. ²⁵ Picácué wayamáida wàwacáidáyacacawa wamànicaténá culto, wàaca nacái Dios icàaluíniná. Picácué wamàni càide iyúwa náiwitáise iyáaná níara abénaméeyéi càmlíyéica iwacáidáyacawa wáapicha, néese wachàiniadacué wawàwawáaca siùcade. Iwàwacutá càì wamànica cachàiníwanái mamáalàacata wáaliacáináwa mawiénica Wáiwacali yéenáiwana yàanàcatáipiná, èeri imáalàanápíná nacáiwá.

²⁶ Wamànicaalí wàacawa wabáyawanáwa mamáalàacata wéemiacadénáami yái báisíiri tàacáisica Jesucristo ìwali, yá canáca walí quirínama áiba yéetéeripínáwa iyúwa sacrificio wáichawalíná wabáyawaná ìwalìse, canácáiná áiba Jesucristo ícha Dios iiquéeri càiride iyúwa cawèníiri yéetáanápínáwa wáichawalíná. ²⁷ Iná wáucacaalí wáichawa Jesucristo, yá iyaca walí wapíchalépiná abéta Dios yàasu yùuwichàacáisi máiníiri caiyéinináca,

cáaluíri waicáca, yá nacái manuíri quichái caluérica, ipucuéricawa iyaca cachàiníri iyú, yeeméeripináca Dios yúuwidenái. ²⁸ Bàaluité áibacaalí wenàiwica càmíta imàni càide iyúwa Dios itàacái ímáaná, yái bàaluisàimi tàacáisica profeta Moisés icàlidéericaté nalí Dios inùmalicuise, néese iyacaalíté nacái pucháiba wenàiwica, càmicaalí máisiba nacái icháawèeyéicani, náalíacáináté imànica íbáyawanáwa, yáté càmíta nacuèrinánái iicá ipualé, néese nanúacani ráunamáita. ²⁹ Iná píalíacuéwa nàuwichàanápínacawa manuísíwata cachàiníwanái nayamáidacaalí neebáidaca Dios Iiri namànicaténá irí báawéeri, càide iyúwa nabawàidaca nacáicaalíni nàabàli iyúwa; càide iyúwa nacái casacàaca nacáicaalí naicáca Dios Iiri íraná, caná iwèni naicáciná Dios Iiri yéetáanáwa wáichawalíná; càide iyúwa nadéca nacáicaalí natàaníca nacái báawéeri iyú naquíniwa Espíritu Santo ìwali, yái cáininéerica iicáca wía. Yái Dios Iiri íranáca, yácata cawènírica imànica wàlisài wawàsi Dios imàníríca wáapícha iwasàacaténá wía yàasu yúuwichàacáisi íchawa. Yái Jesucristo íranáca masacàaca imànica wáiwitáise wabáyawaná íchawa Dios iicápiná. ³⁰ Wáalíacawa Wacuèriná Dios idéca ímaca: “Núacata yái yúuwichàidéeripináca wenàiwica imàníiyéica íbáyawanáwa. Núacata yái yèeripináca nawèni”, ímaca yái Diosca. Idéca ímaca nacái: “Núa Dios, nùuwichàidapíná nùasu wenàiwicawa namànicaalí nabáyawanáwa”, ímaca yái Diosca. ³¹ ¡Máiníri caiyéinináca yúuwichàacáisiquéi cáuri Dios yúuwichàidacaalí wíawa!

³² Quéwa piwàwalicué cànícaalíté iyú pidàbaca péemiaca yái cayábéeri tàacáisica Jesucristo ìwali, píideníacatécué nacái piùwichàanáwa mamáalàacata matuíbanáiri iyú áibanái imànicaalíté píipunita manuíri ùwicái peebáidacáiná Jesucristo itàacái. ³³ Abénaméeyéicué píapichéeyéi nàuwichàacatéwa manuísíwata Wáiwacali irípiná macái wenàiwica yàacuésemi. Aibanái càmíiyéi yeebáida Wáiwacali natàanicaté máini báawéeri iyú nàwali, naicáani nacái naquíniná, nàuwichàidacaté nacái abénaméeyéi. Achúmacatécué piwàwa nàwali nàuwichàacáinátéwa. ³⁴ Pidécuéca piicáca napualé cáininéeri iyú pitécaténácué nayáapíná, níai píapichéeyéica yúuwichèeyéicatéwa presoíyéi íbànàlicu, neebáidacáináté Jesucristo itàacái. Píideníacatécué nacái piùwichàanáwa casímáiri iyú piùwidenái imelùdacaalítécué píasuwa píalíacáinácuéwa pídeníaca áiba píasuwa càmíiri imáalàawa chènuniré cayábéeri ícha yái píasumica cháí èeri iricúirica. ³⁵ Picácué piméyáawa, néese manuícué píináidaca piwàwawa Dios ìwali; peebáidacaalícué Dios itàacái tàí íméeri iyú mamáalàacata, yásí yàacué píriwa cawèníri manuísíwéeri chènuniré. ³⁶ Iwàwacutácué cachàinica píiwitáise mamáalàacata píideníacaténácué piùwichàanáwa matuíbanáiri iyú, pímanícaténácué càide iyúwa Dios iwàwáaná yéewanápinácué peedáca píriwa nacái yái cawènírica Dios icàlidéericatécué píri ìwali cáimiétacanéeri iyú. ³⁷ Iwàwacutá wàideníaca wàuwichàanáwa quiríta wacùanápiná Cristo yàacawa néese, càide iyúwa Dios itàacái ímáaná profeta itànèericaté. Càí ímacaté:

“Caquialésíwata yàanàapínáca yái yèeripínacawa néese, càmíríta nacái idècuníawa càiripínáta.

³⁸ Nùasu wenàiwica nuíquéerica mabáyawanéeri iyú yeebáidacáiná núa, iyapíná càiripínáta yeebáidacaalí mamáalàacata nutàacái, quéwa iwènúadacaalí nuícha íiwitáisewa icalùni íwalísewa, néese càmíta cayába nuicá íiwitáise”,

ímaca yái Diosca. ³⁹ Quéwacué càmíiyéi néená wía, níara iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios ícha icalùni íwalísewa, yásí namáalàacawa. Néese wíata yái yeebáidéeyéica Dios itàacái mamáalàacata, Jesucristo iwasèeyéipínáca Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha.

11

Lafe

¹ Báisícaalí weebáidaca Dios, yásí wáalíacawa báisíiri iyúcani wawàwalícuísewa Dios imànínápiná walí càide iyúwa icàlidáaná walíni; báisícaalí weebáidaca Dios, yásí wáalíacawa báisíiri iyúcani iyaca báisíiri wawàsi càmírícáwa wadé waicáca watuí

iyúwa. ² Cayábacaté Dios iicáca abénaméeyéi wàawirináimi israelitanái íiwitáise bàaluité neebáidacáináté Dios.

³ Weebáidacáiná Dios íná yéewa wáaliacawa Dios idàbacaté macáita itàacái iyúwa, macái wawàsi ìyéerica cháí èeri irìcu, chènuníiséeyéi cáli ínata nacái macáita, íná yéewa wáaliacawa Dios iwènúadacaté wawàsi càmirica wadé waicáca imànicaténá macáita yái waiquérica.

⁴ Bàaluité Abel yeebáidaca Dios ínaté imànica càide iyúwaté Dios ichùullanáni. Abel inúacaté ipìrawa iyúwa sacrificio ibáyawaná ìwalísewa, isutácáténá Dios ícha imàcáanápíná iwàwawa Abel ibáyawaná ícha. Cayábacaté Dios iicáca yái Abel imànínáca. Iná mabáyawanacaté Dios iicáca Abel. Quéwa Abel ibèeri ípidenéericaté Caín càmitaté imàni càide iyúwaté Dios ichùullaná. Néese Caín yàacáita Dios irí ibànacale ìyacanáwa meedá, càmiricaté Dios ichùulla wenàiwicanái imàaca Dios irí nabáyawaná ìwalísewa. Inaté cayábéeri Dios iicáca Abel íiwitáise Caín ícha. Iná éwita Abel yéetácáanítatéwa madécaná camuí néese siùcade, càicáaníta siùcade wéemàaca iináwaná ìwali, yási wawàwalica càinácaalíté iyú yeebáidáaná Dios, yá wáaliacawa iwàwacutáaná weebáidaca Dios nacái.

⁵ Bàaluité Enoc nacái yeebáidaca Dios, yáté Dios itécani chènuniré méetáanánamata icáuca yáapichawa. Càmitaté quirínama nàanàaca Enoc cháí èeri irìcu Dios itécáináténi. Dios itàacái profeta itànèericaté icàlidaca walí Enoc iináwaná: Ipíchawáiseté Dios itéca Enoc chènuniré, Enoc ìyacaté machacàníiri iyú ínaté cayábaca Dios iicáca íiwitáise. ⁶ Quéwa càmita wáalimá wàyaca iyúwa casímáiná Dios iicáca càmicaalí weebáidani. Wawàwacaalí wamawiénidaca Dios wáiwitáise iyúwa wáaliacaténá ìwali, iwàwacutáca weebáidaca ìyaca cáuri Dios. Iwàwacutá weebáidaca nacái Dios iicáanápíná wapualé, imàaca nacái iwàwawa wabáyawaná ícha, wía icutéeyéicani manuísíwata wáaliacaténá ìwali.

⁷ Bàaluité Noé nacái yeebáidacaté Dios. Néese Dios yàalàcáináté Noé yùuwichàacáisi íchaná, yái ichàbéeripínacatéwa ipíchalé, càmirítécáwaca idé Noé iicáca, ínaté Noé yeebáidaca Dios itàacái. Noé imànicaté manuíri arca lancha nacáiri iwasàanápínaté yéenánáwa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, yái manuíri yéesacáica imáalàidéeripínacaté macái èeri mìnánái. Noé yeebáidacaté Dios, ínaté yái arca Noé imànírica yásáidacaté cabáyawanáca macái èeri mìnánáica, iwàwacutáanáté nacái néetácawa nabáyawaná ichùullacawa. Quéwa Noé yeebáidacáináté Dios, ínaté mabáyawanáca Dios iicácani iwasàanápínaté Noé Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha.

⁸ Bàaluité Abraham nacái yeebáidaca Dios, ínaté Dios imáidacaalíténi, yáté Abraham yeebáidaca irí, yá yàacawa yàasu cáli íchawa yàacaténátéwa áiba cáli nérépíná Dios yèeripínacaté irí. Abraham imusúacaalítéwa yàasu cáli íchawa, càmitaté yáaliáwa alénácaalí yàawa. ⁹ Càmitaté Abraham iméyáawa, néese yeebáidacaté Dios mamáalàacata, éwitaté iwàwacutácaníta yèepunícawa iyúwa canéeri yàasu cáli idécanáamité yàanàaca ínatalé yái cáli Dios icàlidéericaté irí iináwaná ìwali cámiétacanéeri iyú, yàanápínaté Abraham iríni. Càmitaté Abraham imàni icapèewa néenibàa, néese yèepunícáitawa yàacawa, ìyacaté mamáalàacata ímamisíiri capìima irìcu. Càité nàyaca nacái níái Abraham ìiri ípidenéericaté Isaac, Isaac ìiri nacái ípidenéericaté Jacob. Éwitaté Dios càmicáanítacá yàa nalí yái cálica càide iyúwa icàlidáanáté nalíni cámiétacanéeri iyú, càicáanítaté neebáidaca Dios mamáalàacata yàanápínaté nalíni áibaalípinácáwa. ¹⁰ Càité Abraham ìyaca iyúwa canéeri yàasu cáli icùacáináté yàanàanápíná áiba yàcalé íiwitáaná néré, yái cayábéeri yàcalé chènuníiséerica, ibàluèricawa cachàiníiri íba ínata càmirica imáalàawa, yái yàcalé Dios idàbéericaté.

¹¹ Sara nacái, úái Abraham ínuca, yeebáidéechúa Dios itàacái. Éwitaté càmicáaníta yéewa quéenibeca úa máinicáináté béeruca úa, Abraham nacái máinicaté béericani, càicáanítaté Dios ichàiniadaca Abraham idèniánápínaté ìiriwa Sara yáapicha Abraham yeebáidacáináté Dios imànínápínaté macáita machacàníiri iyú càide iyúwaté icàlidáaná Abraham iríni cámiétacanéeri iyú. ¹² Càité Abraham idèniaca ìiriwa yái Isaac, éwitaté

máinicáaníta béericani yái Abrahamca, nayúunáidéeri yéetápinácatéwa mesúnamáita. Néseté Abraham ìri ípidenéericaté Isaac idèlàcaté yéenibe nacáíwa, itaquénái nacáíwa madécaná. Iná yéewa siùca nàyaca manùbéeyéi Abraham itaquénáinámi càide iyúwa dùlupùta imanùbaca chènuníiséeyéica, iyúwa nacáí imanùbaquéi manuìri ùni yàasu càina imuluíca càmiirica wáalimá waputàaca.

¹³ Macáita níái Abrahamnáica yeebáidéeyéicaté Dios itàacái, neebáidacaté Dios mamáalàacata tàì íméri iyú àta néetacatalétawa, éwitaté càmicáanítaté needá nalíwa cayábéeri wawàsi Dios icàlidéericaté nalí iináwaná ìwali cáimiétacanéri iyú yàanápinaté nalí nía. Quéwa neebáidacáiná Dios tàì íméri iyú, ínáté yéewa naicáca yái cayábéerica náiwitáise iyúwa, càmiiri natuí iyúwa, yái cayábéerica Dios imànìiripinácaté nataquénáinámi irí cháì èeri irìcu, chènuniré nacái. Casímáicaté nawàwa naicácáináténi náiwitáise iyúwa càide iyúwa waicácaalí wenàiwica déecuíséericáwaca wáicha, wamáidacani watáidacaténáni casímáiri iyú idècunitàacá wàacawa wáipunitáidacani. Càité nacái níái Abrahamnáica, casímáiri iyúca nèepunícáitawa nàacawa iyúwa canéeyéi yàasu cáli náalíacáinátéwa napáchiacáita nèepunícawa irìcu yái èeriquéi, nadèlàcáináté nàasu cálipináwa chènuniré. ¹⁴ Cawinácaalí càì icàlidéeyéica iináwanáwa nàasáidaca amaléeri iyú nacutáca nàacawa natuíyàaca nàasu cálipináwa càmiirica cháì èeri irìcuíri. ¹⁵ Càmitaté náináidawa ìwali yáara cáli nàacatáiseocaté. Náináidacaalítéwa ìwalítá, yáté náalimá nèepùacawa nérétá. ¹⁶ Quéwa nawàwacaté nàasu cálipináwa cayábáwanáiri, yái Dios yàasu cáli chènuníiséerica, Dios icùacataléca macáita. Iná càmiirita báì nàwalíise yái Diosca, néese casímáica yéemíaca nacàlidáaná naináwanáwa nadèlàca Nacuèrináwa, yái Diosca. Càì wáalíacawa càmita báì Dios nàwalíise, Dioscáiná idéca ichùnìaca nalípiná cayábéeri yàcalé chènuniré.

¹⁷ Abraham yeebáidaca Dios tàì íméri iyú mamáalàacata éwitaté Dios yáalimáidacáaníta iicáwani asáisi báisícaalí Abraham yàaca Dios iyéininá. Càité Dios yáalimáidaca iicáwa Abraham: Ichùulíacaté Abraham inúanápinaté ìriwa Isaac iyúwa sacrificio yàacaténaté Dios icàaluíniná. Càmita báisí Dios iwàwaca wanúaca irí wenàiwica, néese càicáicaté Dios yáalimáidaca iicáwa Abraham. Yá Abraham iwàwacaté yeebáidaca Dios itàacái, íná ínáidacatéwa inúanápiná Isaac iyúwa sacrificio Dios irí, yái abéerita ìrica, éwitaté Dios icàlidacáaníta Abraham iríni cáimiétacanéri iyú imàacáanápinaté Isaac idèlàca madécaná itaquénáíwa, Abraham itaquénáinámipiná. ¹⁸ Càité Dios ímíaca Abraham irí idècunitàacá sùmàicani yái Isaac: “Nucápiná iyúwa nùasunáíwa pìiri Isaac itaquénáinámi”, ímacaté yái Diosca. ¹⁹ Quéwa Abraham ínáidacatéwa inúanápinaté ìriwa Dios irí Abraham yeebáidacáináté Dios yáalimá imichàidacani yéetácáisi ícha, yái Isaac, Abraham yáalíacáináwa cachàinírica yái Diosca. Achúmacaté Abraham inúa ìriwa, càmita imáisanla Dios íchani, yái Isaac. Quéwa Dios imáidacaté Abraham irí ichùulíacaténá Abraham ipíchanaté inúa ìriwa. Iná Abraham yeebáidacáináté Dios, ínáté yéewa Abraham yeedáca ìriwa cáuritàacáwa, càide iyúwa Dios idéca nacáicaalí imichàidaca Isaac yéetácáisi ícha.

²⁰ Càité nacái Isaac yeebáidaca Dios. Iná icàlidacaté tàacáisi Dios inùmalícuíse ímérierica Dios imànínápinaté cayábéeri Jacob irí, Esaú irí nacái, níái Isaac yéenibe asíanáica.

²¹ Jacob nacái yeebáidacaté Dios, ínáté maléénacaalí irí èeri ipíchawáise yéetácawa, Jacob icàlidacaté tàacáisi Dios inùmalícuíse itaquénái ípidená ìwaliwa, níái José yéenibe pucháiba ùculíiyéica. Yái tàacáisi ímacaté Dios imànínápinaté nalí cayábéeri. Yá Jacob éwitaté machawàacacáanítani béecáì iyú, càicáanítaté ínáidacawa cáalíacáiri iyú. Yáté imichàacawa quiríta yàasu cama íchawa, yá íbàaca ichaquèewa ìpináanírica ìwali icùadánápiná ìiwitawa, yàacaténá Dios icàaluíniná. Càité Jacob yeebáidaca Dios éwitaté iwàwacutácáaníta itéca yéenibewa macáita Egipto yàasu cáli néré.

²² José nacái yeebáidacaté Dios, ínáté maléénacaalí irí èeri ipíchawáise yéetácawa, yá José icàlidacaté yéenanái iríwani, níái israelitaca, namusúanápinátéwa Egipto yàasu cáli ícha áibaalípinaté. José yeebáidacaté Dios iyúudàanápinaté israelitanái, íná José

ichùulìacaté nía natéénápináté yáapimi chácátáinápinácaalíté namusúawa Egipto yàasu cáli ícha, nabàllìacaté náté yáapimi áiba cáli néré, yái cáli Dios imàaquéericaté Abraham irí.

²³ Néeseté nacái Moisés isèenái neebáidacaté Dios iyúudàanápínáté nía, nía nacái néenánái israelitaca. Iná idécanáamité Moisés imusúaca iicá èeri, yá isèenái icùacaténi ibàacanéri iyú máisiba quéri cayábacáináté naicáca iicácanáwa yái sùmài yáanaca càiride iyúwa wenàiwica íbaidéeripínáté Dios irípiná. Egipto yàasu cáli icuèriná ichùulìacaté israelitanái nanúanápínáté néenibewa asíanáica, quéwa càmita cáalu Moisés isèenái, ínáté càmita namàni càide iyúwaté egipcionái icuèriná ichùulìaná nía.

²⁴ Moisés nacái yeebáidacaté Dios. Quéechatécáwa Egipto yàasu cáli icuèriná ídu udàwinàacaté Moisés càide iyúwa uìriwa. Quéwa idécanáamité béerica Moisés, càmitaté iwàwa náimaca ìwali itaquéricani, yái faraón icuèricaté Egipto yàasu cáli. ²⁵ Néese cayába cachàiníwanái iicácaté yùuwichàanápínáwa Dios yàasu wenàiwica yáapicha, níai israelitaca, ícha yái iyáanápínacaté càasuíri iyú achúma èerínata náapicha níai Egipto yàasu cáli íiwacanánáica, imàníiyéicaté íbáyawanáwa casímáiri iyú. ²⁶ Moisés yáalimápinacaté idèniaca macáita cawèníri iyéericaté Egipto yàasu cáli icuèriná irí, naicácaínáté Moisés càiride iyúwa faraón ìiri, quéwa Moisés imàacacaté íchawa macáita, cawènicáiná cachàiníwanái iicácaté yái yùuwichàanápínacatéwa Dios irípiná càide iyúwa Cristo yùuwichàanápínatéwa áibaalípináté. Càité Moisés ínáidacawa yeebáidacáináté Dios yàanápínáté cawèníri nalí chènuniré cawínácaalí yùuwichèyeyéicawa Dios irípiná neebáidacáiná itàacái.

²⁷ Moisés yeebáidacaté Dios, ínáté yéewa itéca israelitanái Egipto yàasu cáli ícha, macàaluínináta rey ilúa ícha, yái icuèricaté Egipto yàasu cáli. Yáté cachàinica Moisés íiwitáise Dios ìwali imànicaténáté càide iyúwa Dios ichùulìanáni. Moisés imànicaté cachàiníri iyú macàaluínináta càide iyúwa iicáidaca nacáicaalí mamáalàacata Dios irí, yái Dios càmírira yéewa waicáca. ²⁸ Moisés yeebáidacaté Dios itàacái, ínáté ichùulìaca israelitanái namànica idàbàanéerité Pascua yàasuná culto càide iyúwaté Dios icàlidáaná Moisés iríni. Iná israelitanái nanúacaté napírawa oveja yéenibe. Macái capíi imanùbaca irícuíyái iwàwacutácaté nanúaca abéeri oveja wàlisài. Néese napusúa oveja íiranámi nacapèe inùma ìwaliwa ipíchaná Dios yàasu ángel inuérica wenàiwica inúaca israelitanái idàbàanéeyéica néenibe asíanáica.

²⁹ Càita nacái israelitanái neebáidacaté Dios, ínáté nachàbacawa Mar Rojo yàasu manuíri úni ìwaliabàa. Dios yàacùaca yèewi yái única nachàbàanápínáwa abéemàalé. Yáté nàacawa chuiri cáli ínatabàa. Càité Dios imàacaca napìacawa nàuwidenái íchawa níai Egipto yàasu cáli néeséeyéica. Néese egipcionái nawàwacaté nachàbacawa nacái náibàacaténi israelitanái, quéwa Dios imàacaca ibàllìacawa yái única, ínáté Egipto yàasu cáli néeséeyéi nàisicùmacawa.

³⁰ Néese israelitanái neebáidacaté Dios, ínáté Dios iyúudàaca nía namànicaténáté ùwicái nàuwidenái ípunitawa, áiba yàcalé mìnánái, ípidenácataléca Jericó. Nàipínáanica Jericó itéesebàa siete èeri, yái yàcalé iwáiná itéesebàa càide iyúwaté Dios ímáaná nalí, yáté iwáiná yúuwàacawa. ³¹ Ua nacái Rahab, Jericó iyacàlená mìnaluca. Quéechatécáwa uimácaté asíanái yáapicha plata ìwalínápiná. Quéwa uwènúadacaté úiwitáisewa ubáyawaná íchawa, yá uebáidacaté Dios itàacái. Ináté pucháiba israelitanái yàanàcaalíté Jericó iyacàlená néré naicáanápínaténi ipíchawáiseté macái israelitanái imànica ùwicái Jericó ípunita, yáté Rahab ubàaca nía Jericó iyacàlená yàasu úwinái ícha. Uyúudàacáináté israelitanái, iná càmitaté nanúa úa namawèniadacaalíté Jericó iyacàlená. Yáté càmita uétáwa náapicha níai Jericó iyacàlená mìnánáica càmiyéicaté yeebáida Dios itàacái.

³² Iyaca madécaná càiri tàacáisi nàwali áibanáica yeebáidéeyéicaté Dios. Canáca nulí cayába èeri nucàlidacaténi naináwaná ìwali macáita, níai Gedeón, Barac, Sansón, Jéfté, rey David, Samuel, áibanái profeta nacái. ³³ Israelitanái neebáidacáináté Dios, ínáté Dios iyúudàaca namànica ùwicái Canaán yàasu cáli mìnánái ípunita needácaténáté nàasu cáli. Dios iyúudàacaté israelita íiwacanánái nacùaca wenàiwicanái machacàníri iyú.

Dios imànicaté nali madécaná cayábéeri càide iyúwaté ímáaná nali cáimiétacanéeri iyú. Dios icùacaté nacái áibanái ipíchaná león cháwi nacáiri iyáaca nía, íná yéewa nabàlìacaté cháwinái inuma Dios ichàini iyú. ³⁴ Dios icùacaté áibanái nacái manuíri quichái ícha. Aibanái neebáidacáinaté Dios, íná Dios iwasàacaté nía nàuwidenái íchawa iwàwéeyéicaté inúaca nía espada machete nacáiri iyú. Aibanái canáca cayába nachàini, quéwa Dios yàacaté nachàinipiná neebáidacáinaté itàacái, yá namànicaté ùwicái cachàiniíri iyú, yá namawèniadaca nàuwidenái yàasu úwináiwá. ³⁵ Inaná nacái neebáidacaté Dios, íná Dios icáucàidacaté nali néenibe yéetácáisi ícha.

Quéwa áibanái néetácatéwa cabèsi iyú càmicáinaté nawènúada náiwitáisewa Dios ícha nàuwidenái nacapèedáidacaalíté nía. Càmitaté nawènúada náiwitáisewa Dios ícha nawàwacáinaté namichàacawa yéetácáisi ícha áiba èripiná nàyanápiná cayába Dios yáapicha.

³⁶ Aibanái nàuwichàacatéwa nàuwidenái iicáanicaalíté naquíniná, nacapèedáida nacái nía, nadacùaca nía cadena iyú, náucacaté nía presoíyéi ibànalìculé neebáidacáinaté Dios itàacái. ³⁷ Aibanái nacái néetácawa nàuwidenái nanúacáinaté nía íba iyú, nasiéráidacaté nía nacái, nanúacaté nía nacái espada machete nacáiri iyú. Níái yeebáidéeyéicaté Dios itàacái nèepunicatéwa macapèeta. Canáca nabàle cayába, nàwalica nabàlewa oveja ímami, cabra ímami nacái. Catúulécanácaté nía, naméeràacawa. Aibanái yùuwichàidacaté nía. Aibanái imànicaté nali báawéeri. ³⁸ Ewitaté canácáníta nawèni èri m̀nanái iicáca nía, càicáníta cawènica nía èri m̀nanái ícha, máinícáinaté báawaca èri m̀nanái íiwitáise. Nèepunicatéwa canacatalé wenàiwica manacúali yùucubàa càinàwàiri, dúli yèewibàa nacái, nacutácaté utàwi nàyanápinaté cáli irìculé, íba yéecalìcubàa nacái.

³⁹ Macáita nía neebáidacaté Dios, íná mabáyawanácaté Dios iicáca nía. Quéwa càmitaté needá nalíwa yái cayábéerica Dios icàlidéericaté nali ìwali cáimiétacanéeri iyú imàacáanápinaté nalíni. ⁴⁰ Yácáiná Dios ínáidacatéwa wàwali, àta wamusúacataléta waicá èeri, imàníinápinaté walí cayábéeri cachàiniwanái mamáalàacata náapicha, yéewanápiná Dios yàaca macáita wacáuca càmiri imáalàawa náapicha, áibaalí èri imáalàacaalípináwa.

12

Fijemos la mirada en Jesús

¹ Madécanácaté nía, níái wenàiwica iyéeyéicaté cháí èeri irìcu yeebáidéeyéicaté Dios itàacái. Siùcáisede nàyaca chènuniré, iyúwa manuíri acalèe wawicáulé, iicáidéeyéica walí naicácaténá càinácaalí wàyaná. Wadéca wéemìaca naináwaná, íná wáalíacawa iwàwacutá weebáidaca Dios tàì íméeri iyú nacái. Péemìacué comparación: Iwàwacutácaalí wenàiwica ipianícawa carrera ìwali, yá imàacaca íchawa macái wawàsi imiéri, càmita nacái idacùa yàabàliwa, iwàwacáiná ipianícawa cayába cachàiniíri iyú. Càita nacái wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái: Wamàacacué wáichawa macái yái càulenéerica imànica walíni, wamàacacué wáichawa nacái wabáyawanáwa idacuèrica wía. Néese wáibaidacué cachàiniíri iyú Dios irípiná; wàidenìacué wàuwichàanáwa mamáalàacata matuíbanáiri iyú; weebáidacué Dios nacái tàì íméeri iyú yéewanápiná wàanàaca chènuniré. ² Manuícúé wáináidaca wawàwawa mamáalàacata Jesús ìwali. Jesús yeebáidacáinaté Dios tàì íméeri iyú náicha canánama, íná nacái yáalimá iyúudàaca wía weebáidacaténá Dios mamáalàacata àta wàanàacataléta chènuniré. Jesús yùuwichàacatéwa cruz ìwali, càide iyúwa báawéeyéi yùuwichàanáwa máini báiri iyú, cáiwíri iyú nacái namànicáiná nabáyawanáwa manuíri cachàiniwanái náicha canánama. Quéwa éwitaté nawàwacáaníta nabáiniadaca Jesús nanúacaalíténi, máini nacái cáiwíricani, càicáníta Jesús iicácaté yùuwichàanáwa càiride iyúwa achúméeri wawàsi meedá yáalíacáinatéwa casímáinápinaté iwàwa manuísíwata chènuniré yùuwichàacáisi idénáami. Néese idécanáamité icáucàacawa, yá imichàacatéwa chènuniré yáawinacawa Dios yéewápuwáise icùacaténá macáita Dios yáapicha.

³ Iná pínáidacuéwa Jesús ìwali, yáì ìidenièricaté manuíri yùuwichàacáisi cabáyawanéeyéi imànicáinaté irí máini báawéeri, nacuísáidacaté náichawani cachàiníri iyú. Pínáidacuéwa Jesús ìwali cachànicaténácué píiwitáise ìwali, ipíchaná chamàleca píibaidaca Dios irípiná, machawàacacáichacué nacái pía picalùniwa, Jesús yùuwichàacáinatéwa cachàiníwanáicué píicha. ⁴ Càmitàacáwa piùwichàacuéwa manuísíwata àta péetacatalétawa iyúwaté Jesús yéetáanáwa. Iná picácué ìnu pía, néese pimànicué ùwicái manuísíwata cachàiníwanái pibáyawaná ìpunitawa pimànicáichacué pibáyawanáwa. Pìideniàcué nacái piùwichàanáwa matuíbanáiri iyú càinácaalí báawéeri áibanái imàníricuécá pirí ìwalíise yáì peebáidáanáca Jesús itàacái. ⁵ Picácué piimáicha càinácaalíté Dios yàalàanácué pía, Dios yéenibecáinácué pía. Càì íimaca Dios itàacái profeta itànèricaté:

“Péemìà nulí nuìri, picá caná iwèni piicáca Wacuèriná Dios imàacáaná piùwichàacawa yéewáidacaténá pimànica cayábéeri; picá nacái máini achúmaca piwàwa yùuwichàidacaalí pía cachàiníri iyú pibáyawaná ìwalísewa.

⁶ Yácáiná Wacuèriná Dios yéewáidaca wía yùuwichàacáisi iyú wía cáininéeyéica Dios íicáca; yùuwichàida nacái wía macáita wamànicaalí wabáyawanáwa, wía Dios yeedéeyéica yéenibepináwa”,

íimaca yáì Dios itàacáica. ⁷ Pìideniàcué piùwichàanáwa Dios yùuwichàidacaalícué pía. Càicué imànica pirí yéenibecáinácué pía. Macáita wenàiwica quéenibéeyéi néewáidaca néenibewa, nacapèedaca nía nacái namànicaalí nabáyawanáwa. Càita nacái Dios imàacacué piùwichàacawa yéewáidacaténácué pìideniàca mamáalàacatani, yùuwichàidacuécá pía nacái pimànicaalícué pibáyawanáwa. ⁸ Càmicaalícué Dios yùuwichàida pía càide iyúwa yùuwichàidáaná yéenibewa canánama, néese càmitacué Dios yéenibesíwa pía, néese canéeyéica yáaniricuécá pía meedá. ⁹ Càita nacái bàaluité sùmanáicaalíté wía, yáté wasèenái cháì èeri írìcu néewáidacaté wía, nàuwichàidacaté wía nacái wamànicaalíté wabáyawanáwa, yáté wàaca náimiétacaná. Iná Wáaniri Dios chènuníiséeri yéewáidacaalí wía yùuwichàacáisi iyú, yá iwàwacutá weebáca cachàiníwanái, yùuwichàidacaalí wía nacái wabáyawaná ìwalísewa cháì èeri írìcu, wadènianápiná yáapicha wacáucawa càimíri imáalàawa. ¹⁰ Bàaluité wasèenái cháì èeri írìcuíyéica néewáidacaté wía, nàuwichàidacaté wía nacái achúma èerita càide iyúwaté nawàwáaná. Quéwa Dios yéewáidaca wía yùuwichàacáisi iyú, yùuwichàidaca wía nacái wamànicaalí wabáyawanáwa. Dios yùuwichàidaca wía imànicaténá walí cayábéeri, iyúudàacaténá wía nacái, yéewanápiná wàyaca mabáyawanéeri iyú càide iyúwa Dios ìyáaná. ¹¹ Dios yéewáidacaalí wía yùuwichàacáisi iyú, yùuwichàidacaalí wía nacái wabáyawaná ìwalísewa, yá achúmaca wawàwa yátaca èericani cáiwicáiná walíni. Quéwa idécanáami yùuwichàacáisi ichàbacawa, yá wéewáidacaalíwa cayába, yásí wàyaca machacàníri iyú, matuíbanáiri iyú nacái càide iyúwa Dios iwàwáaná, cayábaca nacái wáapicha Dios.

El peligro de rechazar la voz de Dios

¹² Iná pimichàidacué píiwitáisewa wàlisài iyú píibaidacaténácué Dios irípiná cachàiníri iyú. Pichàiniadacué piwàwawa Dios ìwali pìideniàcaténácué piùwichàanáwa. ¹³ Piyacué machacàníri iyú càide iyúwa báisíri tàacáisi íimáaná yéewanápinácué píapichéeyéi càimíyéi máini cachàinica íiwitáise Jesús ìwali càmita nacaláawa Dios íicha, ipíchaná nacái naméeràacawa íicha nabáyawaná ìwalísewa.

¹⁴ Picutácué píalimáanáta piyacaténácué macái wenàiwicanái yáapicha matuíbanáiri iyú. Càita nacái píalimáidacué piyaca mabáyawanéeri iyú, yácáiná cawinácaalí càimírìca ìya mabáyawanéeri iyú, càmita yáalimá ìyaca Wáiwacalí yáapicha. ¹⁵ Piicácué píichawa cayába ipíchaná abéeri péenácué iwènúadaca íiwitáisewa Dios íicha, yáì imànírica walí cayábéeri mawèníri iyú. Cawinácaalí iwènúadéerica íiwitáisewa Jesucristo íicha, càicanide iyúwa bànacalé idènièrica ìyacaná ipisíriwa, iculálecáináni, inuérica wenàiwica. Càita nacái cawinácaalí iwènúadéerica íiwitáisewa Jesucristo íicha, càmita iwasaápiná yáawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, néese báawaca meedá imànica áibanái íiwitáise Jesucristo íicha.

¹⁶ Piicácué píchawa ipíchaná abéeri péenácué iimáca áiba yáapicha càmirica unìrisíwa, càita nacái càmíchúaca ínusíwa. Cayábacué nacái ipíchanácué caná iwèni piicáca yái cayábéerica Dios iwàwéericuéca imànica pirí. Picácué pínáidawa iyúwaté Esaú ínáidáanátéwa, yái Jacob ibèerica bàaluité. Caná iwèni Esaú iicácaté yái cayábéerica Dios iwàwéericaté imànica irí, yái Isaac ìrica idàbáanéerica. Iná abé yàawiríaté, máinicáinaté máapica yái Esaúca, íná iwéndacaté íchawani yái cayábéerica Dios imàniripinácaté irí. Iwéndacani iméeréeri iríwani, yàacási ìwaliná. ¹⁷ Píalíacuéwa, Esaú yèepùacaalíté iwàwaca yáaniri icàlidaca cayábéeri tàacáisi Esaú ípidená ìwali Dios inùmallicuise yéewacaténaté Dios imànica cayábéeri Esaú irí idécanáamité Isaac yéetácawa, càmitaté Isaac yeebá Esaú irí éwitaté Esaú ícháanicáaníta manuísíwata Dios imànínápinaté irí cayábéeri. Càité Dios yùuwichàidaca Esaú canácáiná iwèni Esaú iicácaté Dios imànínápinaté irí cayábéeri.

¹⁸ Dios idéca imànicuéca pirí cayábéeri cachàiniwanái náicha níai israelitanái yàawirináimica. Bàaluité Dios ichùulíaca nabàlùanápináwa manuíri dúli ípunita, ípidenéerica Sinaí, néemíacaténá Dios icàlidaca nalí itàacáíwa. Níai israelita naicáidacaté dúli irí ipucuéricawa manuíri quichái iyú, ibàlièrica nacáíwa catéeri iyú; cachàiníri cáuli nacái ipùaca manuíri dúli ìwali. ¹⁹ Néese israelitanái néemíacaté trompeta isàna máiníri cachàini; néemíà nacái Dios itàacái idècunitàacá itàaníca nalí. Níai yéemièyéicaté Dios itàacái, nasutáca Dios ícha wawàsi manuísíwata ipíchanaté itàaníca nalí àniwa, máinicáinaté cáaluca néemíaca itàacái. ²⁰ Càité nasutáca Dios ícha càmicáinaté náalimá nàideníaca yái tàacáisi Dios ichùulièricaté iyú nía. Càí ímaquéi tàacáisica: “Cawinácaalí wenàiwica, pìraí nacái yèericawa mawiénita manuíri dúli irí, iwàwacutácué pinúacani íba iyú, càmicaalí nacái ùlibàna iyú”, ímacaté yái Diosca. ²¹ Máinicáiná caiyéininéerica yái naiquéricaté néeni, ínáté profeta Moisés ímaca: “Nutatácawa nucalùniwa”, ímaca yái Moisésca.

²² Quéwa piácué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái pidécuéca pìanàaca mawiéniré cáuri Dios ìyacàle irí, áibaalí ípidenácatalé Sión yàasu manuíri dúli, yái Dios ìyacàle ípidenéerica wàlisài Jerusalén chènuníséeri, alé madécaná mil namanùbaca ángelnái ìwacáidáyacatalécawa nàacaténá Dios irí cayábéeri. ²³ Dios yéenibe nacái nadéca nàwacáidáyacacawa néenibàa idènièyéica ípidenáwa cuyàluta chènuníséeri irícu. Pidécuéca pìanàaca mawiéniré Dios irí yái icuèrica macáita machacàníri iyú, yái yùuwichàidéripináca báawéeyéi wenàiwica. Pidécuéca pìanàaca mawiéniré nalí níara wenàiwica cayábanaméeyéica íiwitáise iyéeyéica siúcáisede Dios yáapicha mabáyawanéeri iyú. ²⁴ Pidécuéca pìanàaca mawiéniré Jesús irí nacái, yái imànírica walípiná wàlisài wawàsi Dios yáapicha, Dios icùanápiná wía iyúwa yéenibewa. Jesús yéetácátéwa wáichawalíná, íná yéewa íraná idéca yàapídadacuéca píiwitáise píbayawaná íchawa. Yái Jesús íranáca yáasáidaca walí Dios iwàwa imànica walí cayábéeri mawéníri iyú, iwasàacaténá wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa. Jesús íraná càmita imàni càide iyúwa Abel íranámi. Bàaluité Abel ibèeri ípidenéeri Caín inúacaté Abel. Caín iicácaalíté iméeréeri íranámiwa cáli ínatabàa, yá cáaluca Caín, ínáidacawa cawàwanáta áiba inúaca ípuináni, Abel ìwalíise. Caín yáalíacaté nacáíwa Dios yùuwichàidáanápináténi. Quéwa Jesús íraná yáasáidaca walí Dios iwàwa imàacaca iwàwawa wenàiwicanái íbayawaná ícha.

²⁵ Iná piicácué píchawa cayába ipíchanácué piwènúadaca píiwitáisewa Jesucristo ícha, yái icàlidéerica walí Dios itàacái. Càmicáinaté israelitanái neebáida Dios itàacái iyúwa profeta Moisés icàlidáanaté nalíni cháí èri irícu, ínáté càmita náalimá napíacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Iná wáalíacawa máinípiná cachàiniwanái wàuwichàanápináwa wawènúadacaalí wáiwitáisewa Jesús ícha, yái chènuníséerica icàlidéerica walí Dios itàacái siúcáisede. ²⁶ Bàaluité nàyacaté manuíri dúli itéesebàa, ípidenéeri Sinaí, yaté Dios itàacái icusúacaté cáli cachàiníri iyú. Quéwa Dios idéca ímaca walí: “Abé yàawiríata àniwa nucusúapiná cáli, macái capíraléeri cáli chènuníséeri nacái, numáalàidacaténá macáita”, ímaca yái Diosca. ²⁷ Yái tàacáisi íméerica “abé yàawiríata àniwa” ímáanáca

Dios imáalàidapiná idàbacaléwa macáita cháí èeri irìcu, chènuníise nacái, yéewanápiná yáawamita wawàsi càmírica imáalàawa iyamáapináwa. ²⁸ Càmíripináta imáalàawa yái wawàsi Dios imàníricaté wáapicha imàacáanápíná wacùaca macáita. Iná wàacué Dios irí cayábéeri, wàacué nacái Dios icáaluíniná báisíiri iyú càide iyúwa iwàwáaná wàaca iyéininá. ²⁹ Yácáiná Wáaniri Dios càicanide iyúwa caiyéininéeri quichái imáalàidéerica macáita, yùuwichàidapínacáiná manuísíwata macái báawéeyéi wenàiwica càide iyúwa manuiri quichái yeemácalí macái báawéeri.

13

Como agradecer a Dios

¹ Píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, picácué piyamáida cáinináca piicáyacacawa mamáalàacata càide iyúwa abémisana. ² Picácué piimáicha pitàidaca wenàiwicanái cayábéeri iyú, peedácaténacué plataléwa nía, cawinácaalí áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái yèepuníyécacawa déecuise icapèe íchawa. Abénaméeyéi Dios yàasu wenàiwica nadéca càì namànica cayábéeri, yá needácaté nàataléwa ángelnái Dios ibànuèyéica càiyéide iyúwa wenàiwica iicácanáwa. Inaté Dios imànica nalí cayábéeri.

³ Catúulécanácué piicáca presoíyéi, piyúudàacué nía, ipíchaná nàuwichàacawa máini. Piwàwalicué nía càide iyúwa piyaca nacáicaalí náapicha néeni, nàyacáiná presoíyéi ibànalicu neebáidacáiná Jesucristo itàacái. Piyúudàacué wenàiwica yùuwichèeyécacawa ìwalíise yái neebáidáanáca Jesucristo itàacái. Piicácué piwènúawa náicha, áibaalícáiná cawàwanáta iwàwacutácué càì piùwichàacawa nacái.

⁴ Iwàwacutácué piicáca cáimiétaquéri iyú macáita cawinácaalí idènièyéica inìriwa, ínu nacáiwa. Picácué piimá áiba yáapicha càmílichúaca pínusíwa, càmírica nacái pinìrisíwa. Yácáiná Dios yùuwichàidapíná macáita imàníyéica yáalaniwa, cawinácaalí nacái ìiméeyéica áiba wenàiwica yáapicha càmílichúaca ínusíwa, càmírica nacái unìrisíwa.

⁵ Picácué cáininá piicáca plata. Casímáicué piicáca yái pidènièricuéca siùca. Picácué achúma pínáidáanicawa piwàwawa càinácaalícué iyú yéewanápiná peedáca wawàsi pimáapuèrica. Yácáiná Dios idéca ímaca: “Càmíripináta numàaca pía, càmita nacái núuca nuíchawa píawa”, ímaca walí yái Diosca. ⁶ Iná yéewa wáalimá wáimaca macàaluínináta:

“Nuíwacali iyúudàapíná núawa; íná càmita cáalupíná núa. Càmita cáalupíná nuicá càinácaalí báawéeri áibanái imàníripínáca nulí”,
cài wáimaca.

⁷ Piwàwalicué níara picuèrinánáimi ancianonái icàlidéeyéicatécué pirí Dios itàacái. Piwàwalicué càinácaalíté nàyáaná machacàníiri iyú, àta néetácatalétawa. Piwàwalicué neebáidáanáaté Jesucristo tàì íiméeri iyú éwitaté áibanái inúacáanáta nía. Néese piyacué nacái càide iyúwaté nàyáaná, neebáidáanáaté nacái Jesucristo itàacái.

⁸ Jesucristo canácatáita iwènúada íiwitáisewa áiba íiwitáisesi ìwali. Càide iyúwaté íiwitáise iyáaná bàaluité, càita nacái iyaca siúcáisede, càiripináta nacáiwa èeri càmíiri imáalàawa. ⁹ Iná picácué pibatàa áibanái iméeràidacué pía méetàuculé íicha yái tàacáisi peebáidéericuéca. Aibanái nawàwacué peebáidaca madécaná tàacáisi yàacàsi ìwalírica icàlidéerica walí càirínácaalí yàacàsi wáalimá wayáaca. Macáita yái canéerica iwèni tàacáisi yàacàsi ìwalírica canácatáita idé iyúudàaca wenàiwica náalíacaténáwa Dios ìwali. Néese macái wenàiwica yeebáidéeyéica càiri tàacáisi, càmita cachàini náiwitáise Wáiwacali ìwali. Cayába cachàini walíni wamàacacaalí Dios imànica walí cayábéeri mawèníiri iyú ichàiniadánápiná wawàwa.

¹⁰ Bàaluité sacerdotenái inúacaalíté piráí iyúwa sacrificio macái israelitanái ibáyawaná ìwalíise, yáté càmita Dios ibatàa nayáaca yái iinásica. Càita nacái siùca, macáita inuèyéica piráí Dios irí mamáalàacata nawàwacáiná cayábaca Dios iicáca náiwitáise, canáca yéewaná náalíacawa Dios ìwali. Yácáiná Dios idéca imàacaca walí áiba sacrificio íiwitáaná, cayábéeri macái piráí íicha. Yái Jesucristo, yéetácatéwa wáichawalína iyúwa

sacrificio cruz ìwali wabáyawaná ìwalíse yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha. ¹¹ Bàaluité sacerdote íwacaliná itécaté pìraí íiranámi Dios yàasu manuíri capìima imàdàaná irìculé, yáí israelitanáí isutácatáipináca Dios ícha. Itéca iráí imàdàaná irìculé, mabáyawanácataléca náicha canánama, Dios íchàini ìyacatalécaté. Idàchladacaté iráí yàalusí nacáiri ìwali, imànicaténáté ofrenda nacáiri Dios irí, isutácaténáté Dios ícha wawàsi imàacáanápínáté iwàwawa israelitanáí íbáyawaná ícha. Quéwa neemácaté pìraí iinámi méetàucuta nàyacàle íchawa. ¹² Càité nacáí Jesús yùuwichàacawa, yéetácawa méetàucuta yàcalé ícha. Yéetácátéwa wáichawalíná, wía yàasu wenàiwicaca, yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha, Dios yeedácaténá wía yàasunáipináwa íbaidéeyéipináca abéerita Dios irípiná. Càita Jesús yàapidáidaca wáiwitáise wabáyawaná íchawa íiraná iyúwa, yéetácáinátéwa wáichawalíná. ¹³ Càide iyúwa Jesús yàanátéwa méetàucuta yàcalé ícha yùuwichàacaténátéwa, càita nacáí iwàwacutácué wàyaca méetàuculé èeri mìnánáí íiwitáise ícha. Càide iyúwaté Jesús yùuwichàanáwa wáichawalíná, càita nacáí iwàwacutá wèepunícawa yáapicha, wàuwichàaca nacáíwa irípiná weebáidacáiná itàacáí. ¹⁴ Cháí èeri irícu canácata wàyacàle ìyéerica càiripináta. Néese wèepunícawa wàacawa nérépiná yáí yàcalé yàanèripináca chènuníise áibaalípiná, yáí Dios ìyacàleca, wàlisàí Jerusalén. ¹⁵ Jesucristo yéetácátéwa wáichawalíná, íná wàacué Dios irí cayábéeri càiripináta Jesucristo ìwali. Yáí wàanáca cayábéeri Dios irí, yácata wàasu sacrificio wamàaquéerica Dios irí ofrenda iyú càide iyúwa iwàwacutáaná wamàacaca iríni wàacaténá icàaluíná. ¡Íná wacàlidacué áibanáí irí Dios iináwaná ìwali cayábéeri íiwitáise! ¹⁶ Picácué piméyáawa pimànica cayábéeri áibanáí irí. Piyúudàacué áibanáí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí pìasu iyúwa casímáicáiná Dios íicáca wamàníná irí càiri sacrificio, wàacaténá icàaluíná.

¹⁷ Peebáidacué nataacáí níara picuèrinánáicuéca ancianonáica. Pimànicué nacáí càide iyúwa náimáaná nacùacáinácué pía. Nawàwa nacùacuéca pía cayába náalíacáináwa iwàwacutá nacàlidaca naináwanáwa Dios irí càinácaalíte iyú nacùanácuéca pía. Peebáidacaalícué nataacáí, yá casímáica náibaidaca Dios irí. Quéwa, càmicaalícué peebáida nataacáí, yá achúmaca nawàwa náibaidacalé ìwalísewa, yá nacáí Dios yùuwichàidapínácué píawa.

¹⁸ Pisutácué Dios ícha walípiná. Wáalíacawa wadéca wáalimáidaca wamànica cayábéeri càiripináta, íná càmita báí wía ìwalíse yáí wamàníríca. ¹⁹ Nusutácué pícha wawàsi manuísíwata pisutáanápínácué Dios ícha nulípiná imàacáanápíná nuèpùacawa pìatalécué caquialéta.

Bendición y saludos finales

²⁰ Nusutácué Dios ícha pirípiná, yáí imàaquéerica matuíbanáica wáiwitáise, yá nacáí imichàidéericaté Wáiwacali Jesús yéetácáisi ícha, yáí Wacuèriná cachàiníríca icuèrica wía cayába càide iyúwa pastor icùacaalí ipìrawa ovejanáí. Dios icáucaídacaté Jesús, imàacaca nacáí Wacuèrinápinácani Jesús yéetácáinátéwa wáichawalíná, íná yéewa Wáiwacali Jesús íiraná cawènica imànica yáí wàlisàí wawàsica Dios imàníríca wáapicha icùanápiná wía càiripináta. ²¹ Yá nusutácué Dios ícha pirípinácué ichàiniadàanápínácué pía píalimácaténácué pimànica macáí íiwitáaná cayábéerica càide iyúwa Dios iwàwáaná. Nusutáca Dios ícha nacáí imàacáanápíná macáita wàyaca càide iyúwa iwàwáaná Jesucristo íiwitáise cachàinírí iyú. ¡Wàacué cayábéeri Cristo irí, yáí ìyéerica cáimiétacanéeri iyú, icànéeri nacáí mèlumèluírí iyú, icuèripiná nacáí macáita càiripináta! Báisíta, amén.

²² Píacué nuénánáica, nusutácué pícha píináidàanápínácuéwa cáalíacáiri iyú ìwali yáí nùalàanácuéca pía cháí achúméerína cuyàluta irícu, nutànàacáináni nuchàiniadacaténácué piwàwa mamáalàacata. ²³ Nuwàwaca nucàlidacuéca nacáí pirí wéenasàiri Timoteo iináwaná nadéca namàacaca yèepunícawa presoíyéí íbànaná ícha. Yàanàcaalí caquialéta nùatalé, yásí nutéca núapichawani, nupáchiacaténácué píawa.

²⁴ Nuwàwalicué macáita picuèrinánái ancianonái, macáita nacái níara Dios yàasu wenàiwica canánama. Níái Italia yàasu cáli néeséeyéica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, nawàwalicué pía.

²⁵ Nusutácué Dios ícha pirípinácué macáita imànínapinácué pirí cayábéeri manuísíwata mawèníri iyú.

SANTIAGO

Saludo

¹ Núa, Santiago, yái Dios yàasu wenàiwica íbaidéerica irípiná, Wáiwacali Jesucristo yàasu wenàiwicaca nacái núa. Nuwàwalicué pía, píacué doce namanùbaca Israel itaquénáinami nàawíría icàlìlièyécawa macái cáli ínata.

La sabiduría que viene de Dios

² Píacué nuénánáica, iwàwacutácué casímáica piicáca yái piùwichàanácawa macái yùuwichàacáisi íiwitáaná iyú. ³ Píalíacáinácuéwa piùwichàacaalíwa Dios irípiná peebáidacáiná Dios, yásí péewáidacuéwa píidenìacaténá yùuwichàacáisi matuíbanáiri iyú, cachàiníiri píiwitáise yáapichacuéwa. ⁴ Quéwa píalimáidacué píidenìaca piùwichàanáwa mamáalàacata matuíbanáiri iyú cachàiníwanái cachàinìcaténácué píiwitáise Dios ìwali. Yásí píalimácué pimànica macáita càide iyúwa Dios iwàwáaná.

⁵ Aibacaalí péenácué cà míiri yáalíawa cayába càinácaalí iwàwacutáaná imànica ìyacaténá machacàníiri iyú, yá iwàwacutá isutáca yáawawa Dios ícha imàacáanápíná cáalíacáicani, yásí Dios imàaca cáalíacáicani. Càmicáiná Dios imáisanà wáicha wáalíacáica, néese imàacacué walí manuísíwatani, càmita nacái icuísa íchawa wía wasutácaalí ícha imàacáanápíná caalíacáica wía. ⁶ Quéwa iwàwacutá manuíca wáináidaca wawàwawa Dios ìwali wasutácaalí ícha imàacáanápíná cáalíacáica wía. Cawinácaalí wenàiwica cà míirica manuí ínáidaca iwàwawa Dios ìwali, càmita yáalimá yeebáida Dios tàì íméeri iyú, néese iméeràacawa méetàuculé Dios ícha. Càicanide iyúwa màladàca manuíri ùni ìwali, cáuli itéeri abéemàalé, néese yèepùacawa abéemàa iwéré àniwa. ⁷ Yái ínáidéericawa càì, càmita Wáiwacali imàacapíná cáalíacáicani. ⁸ Càmita Dios imànìpiná irí cayábéeri yácáiná yái wenàiwica éeruírca íiwitáise ínáidacawa abéeri wawàsi ìwali siùcatái, néese táwìchanáami ínáidacawa áiba wawàsi ìwali àniwa, yá càmita yáalimá ìyaca machacàníiri iyú macái èeri imanùbaca.

⁹ Catúulécanácaalí áiba wenàiwica, yá iwàwacutá casímáica iwàwa Dioscáiná iicácani càiride iyúwa cáimiétacanéeri. ¹⁰ Càasucaalí áiba wenàiwica, yá iwàwacutá nacái casímáica iwàwa càmicáiná cayába Dios iicácani yàasu cawèníiri ìwalíse. Níacáiná macái càasuíyéi wenàiwicaca nadènìaca maléena èeri nàyacaténá cháì èeri irìcu, càide iyúwa macái wenàiwica. Càica níade iyúwa íwinási ibàlùacaalíwa masicái yèewi manacúalibàa, cà míirica ìya càiripínáta. Càita nacái càmita càasuíyéi idècunìlawa cháì èeri irìcu càiripínáta. ¹¹ Eeri imusúacaalíwa, yá ùuleca máiní. Yá chuìca yái masicáica, néese íwiná nacái ícaláacawa. Yá imáalàacawa cayábéeri iicácanáwa. Càita nacái càasuíri yéetápináwa, idècunitàacá imànica ìyaca yàasu wawàsiwa yeedácaténá iríwa plata mamáalàacata.

Pruebas y tentaciones

¹² Aibaalí wawàwacaalí wamànica wabáyawanáwa, quéwa càmicaalí càì wamàni, yásí casímáica wawàwa manuísíwata. Wadécanáami wáasáidaca càmita wawènúada wáiwitáisewa Dios ícha, yásí Dios yàaca walí wacáuca cà míiri imáalàawa càide iyúwaté Dios icàlidáaná cáimiétacanéeri iyúni yàanápíná nacáuca cà míiri imáalàawa macáita cáininéeyéica iicáca Dios. ¹³ Piwàwacaalícué pimànica píbayawanáwa, píacué píináidawa Dios yáalimáidáaná pía pimànínápínácué píbayawanáwa. Canácatáita Dios iwàwa imànica íbayawanáwa, càita nacái canácatáita yáalimáida wenàiwica namànínápíná nabáyawanáwa. ¹⁴ Néese píiwitáise báawéeri, yácata imáidéerica pía, yáalimáida nacái pía, néese idacùaca pía àta máinícataléta piwàwaca pimànica píbayawanáwa. ¹⁵ Néese máinícáiná piwàwaca pimànica píbayawanáwa, íná pimànica píbayawanáwa. Pimànicaalí píacawa píbayawanáwa mamáalàacata àta péetácatalétawa, yásí piwàlùacawa irìculé yái yéetácaisi cà míirica imáalàawa méetàuculé Dios ícha càiripínáta.

¹⁶ Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca. Picácué píima Dios idécasa itàaníca piri piwàwalicuise piwàwacaténásacué pimànica pibáyawanáwa. ¹⁷ Macáita yái cayábérica wadènièrica, Dios yái iyéerica chènuniré, idéca imàacaca walíni, yái Wáaniri Dios idàbéericaté camalási chènuniséeyéi, níái èeri, quéeri, dùlupùta nacái. Quéwa yái Wáaniri Dios càmlírita càide iyúwa èeri iyáaná, yái èeri iwènuéricawa yàacawa, càmlíri nacái icàna cayába càiripináta. Néese Wáaniri Dios canácatáita iwènúada íiwitáisewa áiba íiwitáisesi ìwali. ¹⁸ Dios idéca yàaca wacáuca càmlíri imáalàawa weebáidacaalíté báisíiri tàacáisi. Càité Dios imànica càide iyúwaté iwàwáaná, yéewanápiná Dios yéenibeca wía, cayábéeyéi áiba wawàsi íicha macáita Dios idàbéericaté cháí èeri írìcu.

La verdadera religión

¹⁹ Iná piwàwalicué cayábani, píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca: Macáitacué pía iwàwacutácué péemíaca cáalíacáiri iyúni áibanái itàanícaalícué píapícha, yéewáidacaalí nacáicué pía. Néese píináidacuéwa cayába ipíchawáise pitàaníca. Picácué nacái calúa pía ráunamáita. ²⁰ Cawinácaalí caluérica íiwitáise, càmita yáalimá imànica càide iyúwa Dios iwàwáaná. ²¹ Iná pimàacacué píchawa casaquèeri píiwitáisecawa, yá nacái pibáyawaná manuírìcawa. Néese peebáidacué yái tàacáisi báisíirica píiwitáise cayábéeri iyúwa, yái tàacáisi néewáidéericuéca iyú pía; peebáidacaalícué yái tàacáisica, yásí Jesucristo iwasàacué píawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha.

²² Báisíta iwàwacutácué péemíaca yái tàacáisica, quéwa péemíacaalícaíta meedáni, néese càmicaalícué pimàni càide iyúwa ímáaná, yá pichìwáidacáitacué píawawa meedá. Piyúunáidacuéca cayábaca Dios íicáca píiwitáise, quéwa báawaca íicácué píiwitáise. ²³ Aibacaalí yéemíacáita Dios itàacái, néese càmita imàni càide iyúwa ímáaná, càicanide iyúwa wenàiwica íicácaalí inàniwa chapúalículé. ²⁴ Yá íicáca yáawawa chapúalículé. Néese iwènúacanacáitawa chapúa íicha, yá íimáichaca caquialéta càinácaalí íicacánáwa, íná càmita ichùnà yáawawa. ²⁵ Weebáidacaalí Dios itàacái cayábéeri, yásí Dios ichuidaca wáicha wabáyawaná yéewanápiná càmita quirínama iwàwacutá wamànica càide iyúwa wabáyawaná ichùullaná wía, Dios itàacáicáiná imáisaníaca wamànica wabáyawanáwa, quéwa yàalàaca wía wamànicaténá cayábéeri. Iná yéewa càmicaalí waimáicha Dios itàacái, wamànicaalí nacái càide iyúwa ímáaná, yá casímáica Dios imànica wawàwa ìwali yái wamàníirica.

²⁶ Picàlidacaalícué píináwanáwa peebáidáanása Dios itàacái, quéwa càmitacué píalimá picùaca pinùmawa ipíchaná pitàaníca báawéeri iyú, yá pichìwáidacáitacué píawawa, canáca iwèni nacái yái picàlidáanáca peebáidáanáscué Dios itàacái. Piyúunáidacuéca cayábaca Dios íicáca píiwitáise, quéwa báawaca meedá íicácué píiwitáise. ²⁷ Piwàwacaalícué píasáidaca Wáaniri Dios írì peebáidáaná itàacái báisíiri iyú, yá pimànicué cà: Piyúudàacué sùmanái canéeyéica isèenái, nía nacái inanái inìrimi yéetéeyéimicawa íicha ipíchaná nàuwichàacawa. Picácué nacái pimàni pibáyawanáwa càide iyúwa áibanái èeri mìnánái imàníná.

2

Advertencia contra la discriminación

¹ Píacué nuénánáica, yeebáidéeyéica Wáiwacali Jesucristo itàacái, yái cachàiníirica íiwitáise, icànéerica mèlumèlúiri iyú, yá nacái icuèrica macáita cáimiétacanéeri iyú Dios yáapícha. Picácué piicá abéeri wenàiwica íiwitáaná iyúwa cayábéeri áibanái íicha, néese cáininácué piicáca macái wenàiwica abédanamata. ² Pìwacáidáyacatáicawa píacaténácué Dios icàaluíniná, néese áiba càasuíri iwàlùacaalíwa pèewiré idènièrica anillo oro yáawamíiyéita, ibàlewa cawèníiri nacái. Yáta nacái áiba catúulécaneeri iwàlùacaalíwa, idènièrica ibàlewa éewisàimi, báawéeri meedá. ³ Néese, càmitacué pimàni cayábéeri, pitàidacaalícué cayábani yái idènièrica ibàlewa cayábéeri, yá nacái pímacuéca írì: “Píawinawa cháí cayábéeri yàalubáisi íinata”, quéwa pímacuéca catúulécaneeri írì: “Pibàlùawa alé, càmicaalí nacái piwàwa pibàlùacawa alé, yá píawinawa alé cáli íinata”, càicuéca pídeca píimaca.

⁴ Pimànicaalícué càiri báawéeri, yá pucháibacuéca píiwitáise pìyaca, càmitacué cáininá pi-icáyacacawa abédanamata. Yá nacái píináidacuécawa báawéeri iyú meedá, piicáicáinácué càasuíri càiride iyúwa cayábéeri catúulécaneéri íicha.

⁵ Péemíacué cayábani, píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca: Dios idéca yeedáca yàasunáipináwa níara iyéeyéica catúulécaneéri iyú cháí èri irìcu neebáidacaténá itàacái tàì íiméeri iyú, yéewanápiná iwasàaca nía yàasu yùuwichàacáisi íicha càide iyúwaté Dios icàlidáaná cáimiétacaneéri iyúni imàníinápiná nalí cayábéeri, macáita cáininéeyéica iicácani.

⁶ Iná, ¿cánácué máini báawaca piicáca catúulécaneéeyéi wenàiwica càiyéide iyúwa canéeyéi iwèni? ¿Cánácué pibáiniada nía? ¿Càmitasicué píalíawa càasuíyéi nàuwichàidacuéca pía, namànicué nacái píri báawéeri needácaténácué píicha pìasu ipíchanácué nacái pidèniaca yái pimáapuèrica? Yá natécuéca pía yàcalé icuèrinánái yàatalé nacháawàacaténácué piináwaná ìwali càmicaalícué píalimá pipáyaidaca píichawa pimawèniacálecawa. ⁷ Níara càasuíyéica naicáaníca Jesucristo iquíniná, natàaníca nacái báawéeri iyú ìwali, yái cayábéerica íiwitáise, cáimiétacaneéri nacái, yeedéericuéca pía yàasu wenàiwicanáipináwa.

⁸ Pimànipinácué cayábéeri pimànicaalícué machacàníiri iyú càide iyúwa Dios ichùullianácué pía, yái ichùullianási cachàiníirica náicha canánama íiméerica: “Cáininá piicáca áibanái càide iyúwa cáinináaná piicáca píawawa”, càita iwàwacutácué pimànica áibanái irí cayábéeri. ⁹ Quéwa càmicaalícué cáininá piicáca macái wenàiwica abédanamata, yá pimànicuéca píacawa pibáyawanáwa, cabáyawanácuéca pía nacái càmicáinácué pimàni càide iyúwa Dios itàacái ichùullianá wía. ¹⁰ Cabáyawanácuéca pía, éwitacué pimànicáaníta batéwa macáita iyúwa Dios ichùullianá, càicáaníta cabáyawanácuéca pía pimànicaalícué abéeri wawàsi càmíiricué Dios iwàwa pimànica. Yá cabáyawanácuéca pía iyúwa wenàiwica imàniyéica macái báawéeri íiwitáaná. ¹¹ Cabáyawanácuéca pía éwitacué pimànicáaníta abéeri wawàsi báawéeri, yácáiná abéericata yái Diosca ichùulièricaté wía càminápiná wamàni wabáyawanáwa macái íiwitáanáta. Dios íimaca: “Píca píimá áiba wenàiwica yáapícha càmicáicácuéca píinusíwa, càmicáirica nacái pinèrisíwa”, íimaca yái Diosca. Càita nacái Dios íimaca: “Píca pinúa wenàiwica”, íimaca. Iná éwita càmicáanítacué píimá áiba yáapícha càmicáicácuéca píinusíwa, càmicáirica nacái pinèrisíwa, càicáaníta cabáyawanácuéca pía pinúacaalícué wenàiwica. Càmitacué pimàni càide iyúwa Dios itàacái ichùullianá wía. ¹² Weebáidacaalí Dios itàacái, yásí iwasàaca wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa. Dios icàlidapiná waináwaná ìwali, asásí wamànicaalíté càide iyúwa itàacái íimáaná. Iná iwàwacutácué pitàaníca cáalíacáiri iyú, piyacué nacái machacàníiri iyú Dios iicápiná. ¹³ Níacáiná cawinácaalí càmiyéica iicá áibanái ipualé, càmitapiná Dios iicá napualé áibaalípiná yùuwichàidacaalí níawa, quéwa cawinácaalí iiquéeyéica áibanái ipualé, yásí Dios iicápiná napualé. Yá Dios iwasàapináca níawa yàasu yùuwichàacáisi íichawa.

Hechos y no palabras

¹⁴ Píacué nuénánáica, caná iwèni Dios iicáca yái picàlidáanáca peebáidáanasacué Dios càmicaalícué pimàni cayábéeri píasáidacaténácué peebáidaca Dios báisíiri iyú. Dios càmita iwasàapinácué píawa yàasu yùuwichàacáisi íichawa písaana iyúwa meedá yái càì píimacuéca.

¹⁵ Iyacaalícué pèewi asìali càmicaalí nacái inanái, yeebáidéeyéi Dios itàacái, canácaalí nabàlepiná, canácaalí nacái nayáapiná namáapuèrica yáta èerica, yá iwàwacutácué piyúudàaca nía. ¹⁶ Néese abéeri péenácué íimacaalí nalí: “Píacuéwa cayába píwalícué pibàlewa, píacué piyáaca nacái piyáacaléwa cadénama”, íimacaalí nalí quéwa càmita yàa nalí yái namáapuèrica, yá canéerica iwèni meedá itàacái, càmicáiná itàacái iyúudàa nía.

¹⁷ Càita nacáicué pía: Báisícaalícué peebáidaca Dios, yá pimànipinácué áibanái irí cayábéeri. Càmicaalícué pimàni áibanái irí cayábéeri, yá píasáidacuéca càmitacué peebáida Dios báisíiri iyú.

¹⁸ Quéwa cawàwanátacué piwàwaca píimaca nulí: “Abénaméeyéi yeebáidaca Dios báisíiri iyú, éwita càmicáaníta namàni áibanái irí cayábéeri. Aibanái càmita neebáida Dios quéwa

namànica áibanái irí cayábéeri”, càicué piwàwaca píimaca nulí cawàwanáta. Quéwa pidécuéca piwènúacawa. Càmitacué pínáidawa machacàniri iyú. Càmicaalícué pimàni áibanái irí cayábéeri, yá pidécuéca píasáidaca càmita peebáida Dios báisíiri iyú. Cawínácaalí yeebáidéerica Dios báisíiri iyú, yácata imàníríca áibanái irí cayábéeri. ¹⁹ Pidécuéca peebáidaca ìyaca abéerita Dios. Yá cayábéeriquéi peebáidáanáuéca cà, quéwa macái demonio neebáidaca nacái ìyaca abéerita Dios, yá natatácawa nacalùniwa náalíacáináwa Dios yùuwichàidáanápíná níawa. Iná peebáidacaalícáita ìyaca abéerita Dios, càmitacué pimàni máiníiri cayábaca wawàsi demonionái ícha. ²⁰ Picácué máiwitáise pía. Iwàwacutácué píalíacawa, càmicaalícué pimàni cayábéeri áibanái irí, yá píasáidacuéca càmitacué peebáida Dios báisíiri iyú. ²¹ Mabáyawanácaté Dios iicáca wàawirimi Abraham ìwalíse yái imàníríca càide iyúwaté Dios ichùullánáni. Dios isutácaté Abraham ícha inúanápíná ìriwa, yái Isaac, Dios iwàwacáináte yáalimáidaca iicáwa Abraham asáisi yeebáidacaalí Dios tàì íméeri iyú. Yáté achúmaca Abraham inúaca ìriwa iyúwa sacrificio Dios irípiná, quéwa Dios imáidacaté Abraham irí ipíchanáté inúaca Isaac. Abraham yeebáidacaté Dios tàì íméeri iyú, iná mabáyawanáca Dios iicácani. ²² Abraham yeebáidacaté Dios, imànicaté nacái càide iyúwaté Dios ichùullánáni. Càité nacái Abraham yáasáidaca yeebáidacaté Dios tàì íméeri iyú. ²³ Càité ichàbacatéwa càide iyúwaté áiba profeta itànàanáté Dios itàcái íméerica: “Abraham yeebáidacaté Dios, ináté mabáyawanáca Dios iicácani”, càì ímaca. Néese náimacaté Abraham ìwali Dios yàacawéerínacani, imànicáináte càide iyúwa Dios ichùullánáni.

²⁴ Iná píalíacuéwa cawínácaalí yeebáidéerica Dios tàì íméeri iyú imànicaténá càide iyúwa Dios ichùullánáni, yácata Dios iiquéerica mabáyawanéeri iyú, ìwalíse yái cayábéerica imàníríca, càmíríca abéta ìwalíse yái yeebáidáanáca Dios. ²⁵ Càité nacái úara Rahab, càimíchúa israelita. Quéechatécáwa uimácaté asíanái yáapicha plata ìwalínápíná, quéwa uwènúadacaté úiwitáisewa Dios irípiná. Néese uyúudácaté pucháiba wenàiwica israelitanái ibànuyéicaté. Ubàaca nía nàuwidenái íchawa. Uyúudáca nía nacái namusúacaténáwa áiba àyapulcubàa báawéeyéi wenàiwica ícha. Ináté mabáyawanáca Dios iicáca úa. ²⁶ Péemiácué comparación: Càide iyúwa wenàiwica iiná yéetáanáwa idécanáami iwàwa cáuri yàacawa ícha, càita nacái cawínácaalí íméerica ìwaliwa yeebáidáanása Dios, quéwa càmita imàni cayábéeri áibanái irí, yá canéerica iwèni meedá yái itàcáica iyúwa chéecáisimi, càmicáiná yeebáida Dios báisíiri iyú.

3

La lengua

¹ Píacué nuénánái, iwàwacutácué càmita manùbéeyéi péená nabàlùadaca níawawa néewáidacaténá wenàiwica. Cayábacué nuénánái ipíchanácué Dios yùuwichàidaca píawa. Píalíacuéwa Dios yùuwichàidáanápíná wíawa manuísíwata áibanái ícha, wía yéewáidéeyéica wenàiwica, càmicaalí wàya machacàniri iyú càide iyúwa Dios itàcái ímáaná. ² Madécaná yàawiría macáita wía watàaníca càmíríca máiní cáalíacáiri iyú. Càulenáca wacùaca wanùmawa ipíchaná watàaníca báawéeri iyú. Cawínácaalí càmíríca imàni ibáyawanáwa itàcái iyúwa, yá béerica íiwitáise, yáaliéri nacái icùaca yáawawa macái cáalíacáiri iyú, ipíchaná imànica ibáyawanáwa. ³ Péemiácué comparación: Wachanàidaca achúméeri freno caballo inùmaliculé yéewanápíná caballo imànica càide iyúwa wawàwáaná. Càita wáalimá wawènúadáidaca manuírí caballo. ⁴ Càita nacái nave manuínaméeyéi, lancha nacáiyéi yèeyéicawa manuírí úni yáacubàa cáuli iyú. Ewita manuínaméeyéicáaná nía, éwita nacái cachàiníiri cáuli iwatàidacáaná nía nacái, càicáaná yái itéerica nave yáalimá iwènúadáidaca manuírí nave càide iyúwa iwàwáaná achúméeri téna nacáiri iyú. ⁵ Càita nacái ìyaca wanène; achúméeri wainá ìwalísericani yái wanèneca, quéwa yáaliméeri imànica madécaná wawàsi, wáalimáciná wamànica wanène iyúwa cayábéeri manuí, báawéeri nacái manuíta. Yái wàasu tàacáisi imusuéricawa wanùma irícuíse càicanide iyúwa

achúmээрíina quichái idàbacaalí yeemáca manuírí ànalíma. Càmicaalí áiba ichacàidani, yásí quichái yeemáca ànalíma macáita. Càita nacái wía, éwita achúmácaáníta yái wanèneca, càicáaníta yáalimá imànica áibanái irí báawéeri manuísíwata, càmicaalí wacúa wataacáywa ipíchaná wataánica báawéeri iyú. ⁶ Càica wàasu tàacáisi iyacade iyúwa quichái wáalimácaíná wamànica máini báawéeri áibanái irí wataacái iyúwa, madécaná íiwitáaná báawéeri. Yái tàacáisi báawéerica imusuéricawa wanùma irìcuíse, casacàaca imànica wáiwitáise macái. Satanás, yáara demonio íiwacalináca, yácata náiwacalica macáita wenàiwicaca itàaníyéica báawéeri iyú mamáalàacata. Wataánicaalí báawéeri iyú, yásí wataacái báawéeri máini báawaca imànica yàacawa macáita yái wamáníríca cháí èeri irìcu, càmita nacái wáalimá wàyaca casímáiri iyú áibanái yáapicha. ⁷ Wía èeri mìnánica, wáalimá macàalunica wamànica madécaná íiwitáaná pìrái, cuwèesínái nacái, cuipìranái nacái, àapínái nacái, áibanái cuwèesi nacái iyéeyéica manuírí úni yáaculé. Yá wáalimá wéewáidaca nía namànicaténá càide iyúwa wawàwáaná. ⁸ Quéwa canácata wenàiwica idéeri macàalunica imànica inènewa icùanápínái ipíchaná itàanica báawéeri iyú. Yái wataacái báawéerica càmita quirínama iwàwa iyamáacawa. Càicanide iyúwa àapi iculále inuérica wenàiwica, wáalimácaíná wàuwichàidaca áibanái wenàiwica báawanama wataánicaalí báawéeri iyú nàwali. ⁹ Máini éeruírí wáiwitáise: Wàaca cayábéeri Wáaniri Dios iríwa wanène iyúwa. Néese wanène iyúwa nacái wataánica báawéeri iyú áibanái wenàiwica ìwali, wacúisaca wáichawa nía nacái, níai wenàiwica Dios idàbéeyéica nàyacaténá càide iyúwa Dios inacáiyéi. ¹⁰ Abéerita wanùma irìcuíse imusúacawa cayábéeri tàacáisi Dios irí, báawéeri tàacáisi wenàiwicanái irí nacái. Píacué nuénánica, càmita cayába wamàni cà. ¹¹ Péemiacué comparación: Canáca yéewaná ipisíiri úni imusúacawa dápu néenibàa yáapichéi úni cayábéerica. ¹² Càita nacái higuera yéetaná càmita yáalimá yàaca walí olivo iyacaná. Càmita yéewa uva yéetaná abéya nacáiri yàaca walí higo iyacaná. Càmita yéewa puíwéeri dápu yàaca walí cayábéeri úni wàiréeripíná. Càita nacái càmita wáalimá wataánica báawéeri iyú báisícaalí cayábaca wáiwitáise wawàwalícuísewa.

La verdadera sabiduría

¹³ Báisícaalícué cáalíacáica pía, cáiwitáise nacái càide iyúwa picàlidáanacué piínáwanáwa, néese pìyacué machacànírí iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Picácué nacái cáimacái piicáca píawawa áibanái íicha. Càita píalimácué píasáidaca cáalíacáicuéca pía báisíiri iyú. ¹⁴ Quéwa máinícaalícué báawaca piicáca áibanái nàasu cawèníiri ìwalíse, piwàwacaalícué nacái pichùullaca áibanái canánama, iwàwacutácué càmita piyúunáidaca cáalíacáica pía áibanái íicha, néese píasáidacuéca càmitacué píalía báisíiri tàacáisi. ¹⁵ Pimànicaalícué cà, yásí wáalíacawa píiwitáise píiméericuéca ìwali cáalíacáicasani camíirita yái náalíacáica Dios imàaquéerica wenàiwica irí. Néese cué cháí èeri irìcuíríca meedá yái píiwitáiseca càide iyúwa èeri mìnánái íináidáanáwa, Satanás ichùullacáiná náiwitáise. ¹⁶ Ata alénácaalí nàyaca wenàiwica báawéeyéica iicáca áibanái nàasu cawèníiri ìwalíse, nía nacái iwàwéeyéica ichùullaca áibanái canánama, yásí napéliaca níawáaca, namànica nacái macái íiwitáaná nabáyawanáwa. ¹⁷ Quéwa cawínácaalí idènièyéica yáalíacáywa Dios néeséerica, yá wáalíacawa ráunamáita cawínácaalí nía, nàyacáiná machacànírí iyú náiwitáise masaquèeri yáapichawa. Masacàacáiná náiwitáise, íná yéewa nàyaca nacái matuíbanáiri iyú áibanái yáapicha. Càmiyéi nacái calúa íiwitáise, yéemièyéica áibanái irí cáalíacáiri iyú. Naicáca áibanái ipualé, yá nayúudàaca catúulécanéeyéi. Cayábaca naicáca macái wenàiwica íiwitáaná abédanamata, natàanica machacànírí iyú, càmita nacái nachíwáida wenàiwica, néese namànica áibanái irí cayábéeri. ¹⁸ Wayúudàacaalí áibanái iyáanápíná matuíbanáiri iyú náapichawáaca, yásí wía nacái wàyapíná matuíbanáiri iyú. Néese áibanái iicápiná càinácaalí wàyaca, yá nawàwapíná namànica cayábéeri nacái.

4

La amistad con el mundo

1 Píacué judíoca, ¿cánacué pimàni ùwicái píipunitawáaca? ¿Cánacué nacái pipélicia píapichawáaca? Nucàlidacué piríwani. Máinicué piwàwaca peedáca piríwa cawèníri wawàsi casímáicaténacué piwàwa, íná pipéliciacuéca píapichawáaca. 2 Piwàwacuéca peedáca piríwa cawèníri wawàsi, néese càmicáinacué pidé peedácani, yásí pinúacuéca wenàiwica peedácaténá yàasumi. Yá báawacuéca piicáca áibanái wenàiwica nàasu cawèníri ìwalíse, néese càmicáinacué píalimá peedáca piríwani, íná pimànicuécá ùwicái píipunitawáaca, pipélicia nacái píapichawáaca peedácaténacué áibanái yàasu. Càmitacué pidé peedáca piríwani yáara piwàwéerica càmicáinacué pisutá Dios íchani. 3 Néese éwita pisutácaanítacué Dios íchani, càmitacué yàa piríni, báawacáinacué píiwitáise pisutáca Dios íchani, písímáidacaténacué píawawa meedá báawéeri iyú. 4 ¡Píacué wenàiwicaca iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios ícha! ¿Càmitasicué píalíawa pidécuéca piùwide pimànica Dios, cáininácáinacué piicáca èeri irìcuíyéi íiwitáise? Cawinácaalí iwàwéerica ìyaca càide iyúwa èeri irìcuíyéi íiwitáise íimáaná, idéca yùuwide imànica Dios. 5 Càmirica caná iwèni yái tàacáisica áiba profeta itànèericaté Dios inùmaliúse. Iimaca: “Máiní cáinináca Dios iicáca wía, íná càmita iwàwa wawènúadaca ícha wáiwitáisewa ipíchaná cáinináca waicáca Dios ícha áiba”, íimaca. 6 Quéwa Dios iyúudàaca wía cachàiníwanái mamáalàacata imànicaténacué walí cayábéeri mawèníri iyú càide iyúwaté profeta itànàaná Dios itàacái bàaluité. Iimacaté: “Dios yùuwideca imànica wenàiwica icàlidéeyéica iináwanáwa càmitasa nawàwacutá Dios, quéwa Dios imànica cayábéeri mawèníri iyú nalí cawinácaali yáaliyéicawa nawàwacutáca Dios iyúudàaca nía”, íimaca. 7 Iná pimàacacué Dios icùaca píiwitáise, pimànicaténacué càide iyúwa íimáaná. Pibàlùacuéwa tàì íiméeri iyú Satanás ípunita, picácué peebá irí, yásí ipiàcuécawa pícha. 8 Piwènúadacué píiwitáisewa Dios irípiná, yá iicácuéca pipualé imànicaténacué pirí cayábéeri mawèníri iyú. ¡Píacué cabáyawanéeyéica, pimàacacué píchawa yái báawéerica pimàníricuécá! ¡Masacàacué pimànica piwàwawa pibáyawaná íchawa, yái píináidéericuécawa báawéeri iyú piwàwalícuéca, píacué pucháibéeyéica íiwitáiseca! Càmitacué píalimá cáinináca piicáca Dios cáininácaalícué piicáca èeri irìcuíyéi íiwitáise càmiyéica yáalía Dios ìwali. 9 ¡Pícháanícué ìwali yái báawéerica pimàníricuécá! ¡Picácué casímáica piicáanica pibáyawaná ìwaliwa, néese pícháanícué ìwali! ¡Pimàacacué píchawa yái casímáiná piwàwa pibáyawaná ìwaliwa, néese iwàwacutácué achúmaca piwàwa pibáyawaná ìwaliwa! 10 Picàlidacué píchawa yái báawéerica pimànírica Wáiwacali imàacaténacué iwàwawa pibáyawaná ícha. Yásí imànicuécá pirí cayábéeri.

No juzgar al hermano

11 Píacué nuénánáica, picácué pitàaní báawéeri iyú pìwaliwáaca. Pitàanícaalícué báawéeri iyú áiba wenàiwica ìwali, càita nacái báawacaalícué piicácani ìwalíse yái imànírica, càmitacué pimàni iyúwa Dios ichùullianá cáinináanápínacué piicáyacacawa. Càmitacué piicá Dios itàacái cáimiétaquéri iyú, néese píasáidacuéca báawaca piicáca Dios itàacái càiride iyúwa wawàsi canéerica iwèni. Quéwa pimànicaalícué càì, yá píasáidacuéca piicáca píawawa càiride iyúwa cachàinírica Dios ícha, picàlidacáinacué càmitasa iwàwacutá pimànica càide iyúwa Dios itàacái íimáaná. 12 Iyaca abéerita Dios, yái imàaquéerica walí itàacáiwa. Piwàwalícué nacái yái Dios imàaquéerica walí itàacáiwa, yácata nacái yùuwichàidéeripínáca báawéeyéi wenàiwica, iwasèeripíná nacái áibanái wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Iná canáca yéewanacué pitàanica báawéeri iyú áiba wenàiwica ìwali, abéericáináta Diosquéi yáaliéricawa wenàiwica íiwitáise.

Inseguridad del día de mañana

13 Siúcade péemíacué cayába píacué icàlidéeyéica càì: “Siúcade wàacawa áiba yàcalé irìculé, táwicha nacái. Yá wayamáapínacawa néenibàa abéeri camuí. Yá wamànipíná wàasu wawàsiwa weedácaténá walíwa plata mamáalàacata”, càicué píimaca. 14 ¡Picácué càì píimaca, càmicáinacué píalíawa càinápínacaalí píchàbàanápínáwa táwicha èeri! Canácata wéená ìyéeri càiripínáta cháì èeri irìcu. Càide iyúwa waicácaalí samànéeri achúmasíwata,

néese yáta canácani, càita nacái wàyaca cháí achúma èerínata. Càmita wáallíwa càicaalínápiná wéetáwa. ¹⁵ Iwàwacutácué càì píimaca: “Wáiwacali iwàwacaalí wamànica càì, yásí wàyaca néenibàawa, wamànica nacái wawási”, càicué iwàwacutá píimaca. ¹⁶ Quéwa máinicué piwàwaca pitàanica canùmaséeri iyú, cachàinicáinacué piicáca píawawa. Báawaca meedá Dios iicáca yáí cáimacáinacuéca piicáca píawawa. ¹⁷ Cawinácaalí yáaliérica càinácaalí iwàwacutáaná imànica cayábéeri, néese càmicaalí imàni càì, yá imànica iyaca ibáyawanáwa.

5

Advertencias a los ricos

¹ ¡Péemlacué cayábani, píacué judío càasuíyéica càmiíyéica yeebáida Dios itàacái! ¡Píichánicué, péemíanicawa nacái ìwali yáí báawéeri yùuwichàacáisi yàanèripinacuécawa pìwali! ² Yá báawapinacuéca píichani macáita pìasu cawènírica. Cuwée iyáapinacuéca píicha pibàle cayábéerica. ³ Yá cayàmipinacuéca píichani macáita yáí pìasu oroca, plata nacái. Cayàmicaalípinacué píichani, yásí macáita náalíacuéca piináwaná ìwaliwa càmitacué piyúudàa catúulécanéeyéi pìasu plata iyúwa, yáí plata cáininéericuéca piicáca. Yácué pìasu cawèníri imáalàapinacuécawa píicha, néese piùwichàapinacuécawa cáiwíiri iyú. Pidécuéca pìwacáidaca madécaná cawèníri pìasupináwa malééná èeri ipíchawáise èeri imáalàacawa. ⁴ Pìasu plata yáasáidapiná cabáyawanacuéca píawa, yáí plata càmiíricuéca pìawenàiwica irí íbaidéeyéicatécué pìri needácaténacué pìri pibànacale iyacaná. Yáí Wáiwacali cachàinírica náicha canánama, ichùulièrica nacái chènuníiséeyéi úwi, idéca yéemíaca catúulécanéeyéi ícháanica irí, níái íbaidéeyéicuéca pìri, nacháawàanacué piináwaná ìwali, yá Wáiwacali yùuwichàidapinacué píawa. ⁵ Cháí èeri irícu pìyacuéca cayábéeri iyú, càasuíri iyú nacái. Pidèñlacuéca macáita yáí piwàwéerica casíimáicaténacué piwàwa. Pidécuéca piyáaca cadénama, yá walíibàacuéca píacàide iyúwa pìrái walíibèeyéi nawalíibàidéeyéica cayábéeri yàacàsi iyú ipíchawáise nanúaca nía. ¡Yá máinicué mawiénica pìasu èeri Dios yùuwichàidacatáipinacué píawa càide iyúwa natécaalí pìrái nanúacaténá nía! ⁶ Picàlidacuéca pichìwawa picháawàacaténá mabayawanéeyéi iináwaná ìwali, néese pinúacuéca nía, éwita càmicáanítacué napélia pía.

La paciencia y la oración

⁷ Quéwa, píacué nuénánáica yeebáidéeyéica Wáiwacali itàacái, pìidenìacué piùwichàanáwa mamáalàacata matuíbanáiri iyú àta Wáiwacali yàanàacataléta. Péemlacué comparación: Yáí ibànéerica ibànacalewa iwàwacutá icùaca mamáalàacata matuíbanáiri iyú àta idàbacataléta unía yúuwàacawa. Néese iwàwacutá icùaca quiríta àta unía imáalàacatalétawa àniwa yeedácaténá bànacalé iyacaná. ⁸ Càita nacái picùacué mamáalàacata matuíbanáiri iyú, peebáidacué tàì ímèeri iyú nacái mawiénicáiná Wáiwacali yéenáiwana yàanàanápina.

⁹ Píacué nuénánáica, picácué pitàaní pìríwáaca lúasi iyú, ipíchaná Dios yùuwichàidacuéca píawa. Yá mawiénica Dios yàasu èeri yùuwichàidáanápina wenàiwica, càide iyúwa wenàiwica ibàlùacaalíwa capíi inùmálicu ipíchawáise iwàlùacawa. ¹⁰ Píacué nuénánáica, iwàwacutácué pìyaca càide iyúwa profetanái icàlidéeyéicaté tàacáisi Wacuèrina Dios inùmálicuise. Yaté nàuwichàacawa Dios irípiná neebáidacáinaté itàacái, quéwa nàidenìacaté nàuwichàanáwa mamáalàacata matuíbanáiri iyú. ¹¹ Wáalíacawa casíimáica nía siúcáise báluitécáiná nàidenìaca nàuwichàanáwa matuíbanáiri iyú Dios irípiná. Píalíacuécawa Job iináwaná ìwali. Satanás yáalimáidacaté iicáwani cachàiníri iyú. Ewitaté Job yùuwichàacáanítawa manuísíwata, càicáaníta ìidenìacaté yùuwichàanáwa mamáalàacata; càmitaté iwènúada íiwitáisewa Dios ícha. Píalíacué nacáíwa idécanáamité Job yùuwichàacawa manuísíwata, néeseté Wacuèrina Dios imànicaté irí cayábéeri manuísíwata, máinicáiná Dios iicáca wapualé, catúulécaná nacái iicáca wía.

¹² Quéwa péemlacué cayábani nuénánái yáí tàacáisi máinírica cachàini: Picácué píima “Báisi báisíwata, Dios yáaliéricawa”, picácué càì píima. Picácué nacái càì píima

capìraléeri cáli ípidená ìwali, cáli ípidená ìwali nacái, càinácaalí áiba wawàsi ípidená ìwali nacái. Píimacaalícué “Báisíta”, iwàwacutácué báisíríca pitàacáica. Píimacaalícué “Càmíta”, iwàwacutácué báisíríca pitàacáica. Picácué píima: “Báisi báisísíwata, Dios yáaliéricawa”, ipíchanácué Dios yùuwichàidaca píawa.

¹³ Aibanáicaalí péenácué yùuwichàacawa, iwàwacutá nasutáca níawawa Dios ícha. Aibanáicaalí casímáiri iwàwa, iwàwacutá nacántàaca casímáiri iyú Dios irí nàacaténa irí cayábéeri. ¹⁴ Aibacaalí cáuláica, iwàwacutá imáidaca ancianonái, níara icuèyéica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Iwàwacutá imáidaca nía nasutácaténá irí Dios, napusúacaténa nacái séenási ipùdàlicu idècunitàacá nasutáca irí Dios Wáiwacali ípidená ìwali. ¹⁵ Yá manuícaalí ancianonái íináidaca iwàwawa Dios ìwali ichùnìanápíná cáuláiquéeri, náalíacáináwa Wáiwacali iwàwaca ichùnìaca cáuláiquéeri, yásí ichùnìacawa yái cáuláiquéerica, yá Wáiwacali yeedápináca íchani, yái uláicáica. Cáuláiquéeri imànicaalíté ibáyawanáwa, yásí Wáiwacali imàacaca iwàwawa ibáyawaná ícha. ¹⁶ Iná picàlidacué píchawa yái báawéerica pimànírícuéca pírwáaca, pisutáyacacuéwa píchawáaca pimàacáanápínácué píwàwawa ícha yái píbáyawanácuéca. Néese pisutácué píwaliwáaca Dios ícha ichùnìanápínácué pía. Cayábacaalí wáiwitáise Dios iicápiná, wàyacaalí nacái machacàníiri iyú, néese wasutácaalí wíawawa Dios ícha, yásí Dios imànicuè walí cayábéeri manuísíwata. ¹⁷ Píwàwalícué càinácaalíté iyáaná Dios yàasu profeta ípidenéricaté Elías. Yácata abéeri asíali wanacáiri, quéwa Elías isutácaté Dios manuísíwata ipíchanáté unía yúuwàacawa, yéewacaténaté báawéeyéi wenàiwica nàuwichàacawa nabáyawaná ichùullacawa. Yá máisiba camuí y medio canácaté unía; Dios imànicaté càide iyúwa Elías isutáaná ícha. ¹⁸ Néese Elías isutácaté Dios ícha àniwa unía yúuwàacaténa àniwa, yá yèepùaca unía yúuwàacawa àniwa cáli ìwali, yèepùà bànacalé yàaca iyacanáwa.

¹⁹ Píacué nuénánáica, áiba péenácué iwènúadacaalí íiwitáisewa Dios itàacái ícha, néese píyúudàacaalícué iwènúadaca íiwitáisewa Dios irípiná àniwa, yá pimànicuéca píacawa cayábéeri manuísíwata. ²⁰ Péemlacué cayábani, cawínácaalí iwènúadéerica áiba wenàiwica ibáyawaná íchawa, idéca icùaca cabáyawanéeri ipíchaná yéetácawa méetàuculé Dios ícha càiripináta. Yá nacái Dios imàacapíná iwàwawa ibáyawaná manuíri ícha.

1 SAN PEDRO

Saludo

¹ Núa Pedro abéeri apóstol Jesucristo ibànuèrica nucàlidacaténá itàacái. Nutànàacué pirí cuyàluta píacué càmiyéica ìya yàasu cáli íinatawa, ìyéeyéica Ponto yàasu cáli íinata, Galacia yàasu cáli íinata nacái, Capadocia yàasu cáli íinata nacái, Asia yàasu cáli íinata nacái, Bitinia yàasu cáli íinata nacái. ² Nutànàacué pirí cuyàluta, píacué Wáaniri Dios yeedéeyéica yàasu wenàiwicanáipináwa càide iyúwaté ínáidáanáwa bàaluité. Dios idéca ibànùaca Espíritu Santo piwàwaliculécué masacàacaténácué imànica píiwitáise, yéewanápinácué píibaidaca abéerita Dios irípiná, pimànicaténácué nacái càide iyúwa ichùllaná. Jesucristo íiraná imusúacatéwa íicha cruz ìwali yéetácaalítéwa píchawalínácué, píacué yeebáidéeyéica itàacái, íná Dios idéca imàacacué iwàwawa píbayawaná íicha. Nusutácué Dios íicha píripinácué imàínápinácué pirí cayábéeri mawèníri iyú manuísíwata, imàacáanápinácué nacái píyaca matuíbanáiri iyú.

Una vida de esperanza

³ Wàacué Dios irí cayábéeri, yái Wáiwacali Jesucristo Yáanirica. Dios idéca iicáca wapualé manuísíwata, íná idéca iwàlisàidaca wáiwitáise wadèniacaténá wacáuca wàlisàíwa chènuníseérica. Càita Dios idéca imànica walí cayábéeri Jesucristo imichàacáinátéwa yéetácáisi íicha. Íná yéewa manuíca wáináidaca wawàwawa idècunitàacá wacùaca Dios imàínápiná walí càide iyúwaté íimáaná. ⁴ Dios idéca iwàlisàidacuéca píiwitáise yàacaténácué pirí píasu cawèníripináwa chènuníseérica. Siúcáise de Dios icùaca ìyaca píripinácué píasu cawèníri cayábéeri, càmirica yéewa áiba imáalàidacani càiripináta. ⁵ Peebáidacáinácué Dios itàacái, íná icùacuéca pía ichàini iyúwa, iwasàacaténácué pía yàasu yùuwichàacáisi íichawa èeri imáalàacaalípináwa, càide iyúwaté ínáidáanáwa imàínápinácué pirí cayábéeri macáita naicápiná.

⁶ Íná yéewa casímáicuéca piwàwa siúcáise de éwitàacáwa cawàwanáta iwàwacutácué piùwichàacawa manuísíwata achúma èeríinatàacá, manuíri yùuwichàacáisi iyú. ⁷ Péemíacué comparación: Nawasàaca oro ùuléeri quichái iyú needácaténá íicha macái wawàsi casaquèeri yéewanápiná masacàasiwaca yái oroca, cawènírica nacái, quírameníri nacái. Càita nacái yái piùwichàanácuécawa yáalimáidacué iicáwa pía píasáidacaténácué peebáidaca Jesucristo itàacái báisíri iyú. Piidenàacaalícué piùwichàanáwa matuíbanáiri iyú, yásí Dios iicácuéca peebáidáaná càiride iyúwa máiníri cawènica macái oro íicha, orocáiná imáalàapínacáitawa meedá áiba èeriwa. Íná peebáidacaalícué Jesucristo itàacái tàì íiméeri iyú, éwitacué piùwichàacáanítawa, yá Dios icàlidapínácué píináwaná cayábéeri iyúwa, imàacapínácué nacái píyaca cáimiétacanéeri iyú yáapicha, picamaláná mèlumèluíri iricuwa, Jesucristo yàacaalípináwa néese àniwa.

⁸ Cáinínácuéca piicáca Jesucristo éwitacué càmicáanítàacáwa pidé piicácani pituí iyúwa. Càita nacái peebáidacuéca itàacái siùca, yái càmiricuécáwaca piicá, íná yéewa piyanídacuécawa casímáiri iyú manuísíwata Dioscáiná idéca isímáidacuéca pía. Eeri mìnáná càmita náalimá nacàlidacani natàacái iyúwa cánácué yéewaná casímáica pía. ⁹ Peebáidacáinácué Jesucristo, íná idéca iwasàacuéca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha.

¹⁰ Bàaluité Dios yàasu profetanái icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmálicúise néewáidacatéwa Dios itàacái ìwali cachàiníri iyú náalíacaténáwa càinápinácaalíté iyú wenàiwicanái yáalimá iwasàaca yáawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Yáté nacàlidaca Dios itàacái íiméerica Dios imàínápinátécué pirí cayábéeri mawèníri iyú. ¹¹ Bàaluité Espíritu Santo, Cristo ibànuèrica, imàacacaté Dios yàasu profetanái yáalíacawa Cristo yàanàanápináté, yùuwichàanápináté nacáíwa, ìyáanápináté nacái cáimiétacanéeri iyú chènuniré icamaláná mèlumèluíri iricuwa Dios yáapicha icùacaténá macáita. Néese

profetanái néewáidacatéwa cachàiníri iyú náalíacaténáwa cawinápinácaalí wenàiwicacani, yái wenàiwica Dios imàaquéericaté nacàlidaca iináwaná ìwali ipíchawáiseté yàanàaca, càita nacái càicaalínápinácaalíté yéenáiwana yàanàaca. Néese profetanái náináidacatéwa mamáalàacata ìwali náalíacaténáwa càinácaalíté ímáaná yái tàacáisi Espíritu Santo imàaquéericaté nalí. ¹² Quéwa Dios imàacacaté profetanái náalíacawa càminápináté nàasu èeri pinátani yái tàacáisi Espíritu Santo imàaquéericaté nacàlidaca Dios inùmàllicúise; néese Dios imàacacaté náalíacawa yàacaté nalí tàacáisi pirípinácué iyéeyéipinacaté madécaná camuí náamiwáise. Pidécuéca péemíaca Dios yàasu apóstolnái icàlidáaná pirí Cristo itàacái, ímérica Cristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Nacàlidacatécué piríni Espíritu Santo ichàini iyú, yái Espíritu Cristo ibànuèrica chènuníise. ¡Máini Dios yàasu àngelnái chènuníiséyèi nawàwaca náalíaca néemíaca càinácaalí iyú Cristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha!

Dios nos llama a una vida santa

¹³ Iná pimichàidacué píiwitáisewa píináidacaténácuéwa cáalíacáiri iyú. Picácué picàma, néese pìyacué cáimiétaquéri iyú, piicácaténácué píichawa cayába. Manuícué píináidaca piwàwawa Dios ìwali picùacaténácué matuíbanáiri iyú Dios imàinínápinácué pirí cayábèeri mawèníri iyú Jesucristo yàanàacaalípiná àniwa. ¹⁴ Picácué pimàni pibáyawanáwa càide iyúwacué pimàníná bàaluité ipíchawáiseté píalíaca Dios ìwali. Néese peebáidacué Wáaniri Dios itàacái. ¹⁵ Piyacué mabáyawanéeri iyú, mabáyawanéericáiná yái Diosca imáidéericuéca pía. ¹⁶ Càité nacái profeta itànàaca Dios itàacái bàaluité; Dios ímacaté: “Piyacué mabáyawanéeri iyú, mabáyawanéericáiná núa”, ímaca yái Diosca.

¹⁷ Píalíacuéwa càmita Dios íicá abèeri wenàiwica íiwitáaná càiride iyúwa cayábèeri áibanái ícha, néese yùuwichàidapíná canánama báawéyèi, ìwalíise yái báawéerica namànírica. Iná píimacaalícué Dios ìwali Wáaniricani, yá iwàwacutácué placa iyéininá mamáalàacata idècunitàacá pìyacuéca cháí èeri irìcu. ¹⁸ Dioscáiná idéca iwasàacuéca pía ícha yái píiwitáise mica canéerica iwèni, yái plawirináimi íiwitáiseca. Píalíacuéwa máinírícáté cawènica Dios iríni yái iwasàanacatécué pía yàasu yùuwichàacáisi íchawa. Càmitaté ipáyaidani oro iyú, càmita nacái quírameníri plata iyú, yái wawàsi imáalèeripinácawa. ¹⁹ Néese Dios iwasàacaté wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa Cristo íraná cawèníri iyú, Cristo yéetácáinatéwa iyúwa sacrificio wáichawalíná. Bàaluité Dios ichùullaca yàasu wenàiwica nanúanápináté cordero iyúwa sacrificio nabáyawaná ìwalísewa, yái oveja wàlisài cayábèeri, canéerita isacàa. Càita nacái Cristo, yái cayábèerica íiwitáise, mabáyawanéeri nacái yéetacatéwa wáichawalíná yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha. ²⁰ Bàaluitésíwata èeri ipíchawáiseté, yaté Dios íináidacawa ibànùanápináté Cristo yéetáanápináwa èeri mìnánái íchawalíná. Cristo idéca yàanàaca malééná èeri ipíchawáise èeri imáalàacawa, iyúudàcaténácué pía. ²¹ Cristo idéca imàacacué peebáidaca Dios itàacái, yái Dios imichàidéericaté Cristo yéetácáisi ícha. Néeseté Dios imàacaca Cristo iyaca yáapícha chènuniré cáimiétacanéeri iyú, icamaláná mèlumèluíri irìcuwa icùacaténá macáita. Càita peebáidacuéca Dios, picùacuéca pìyaca nacái Dios imàinínápinácué pirí cayábèeri.

²² Peebáidacuéca càide iyúwa ímáaná yái tàacáisi báisírica, íná Dios idéca masacàaca imànicuéca píiwitáise cáininácaténácué piicáca áibanái báisíriri iyú cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, piicáanápinácué nía càiyéide iyúwa péenánaiwa Wáiwacali ìwalísená. Iná iwàwacutácué cáinináca piicáyacacawa mabáyawanéeri iyú, báisíriri iyú nacái, macáitacué pichàini iyúwa. ²³ Dios idéca iwàlisàidacuéca píiwitáise pidènacaténácué picáucawa chènuníiséerica. Càmitacué Dios yàa picáuca imáalèeriwa càide iyúwacué pisèenáimi imàinínáté cháí èeri irìcu. Néese yái Dios cáurica, càmírira imáalàawa, idéca iwàlisàidacuéca píiwitáise itàacái iyúwa, yái tàacáisi peebáidéericuéca. ²⁴ Càité nacái profeta itànàacaté Dios itàacái ímérica:

“Càide iyúwa masicái idaluériwa imáalàacaalíwa ráunamáita, càide iyúwa nacái íiwichi yúuwàacaalíwa masicái íicha, càita nacái wía wenàiwicaca canánama: Ewita càasuíyéicaalí wía, cáalíacáiyéicaalí wía nacái, càicáaníta wàyacáita maléena èerita cháí èeri írìcu.

²⁵ Quéwa Wáiwacali itàacái iyaca càiripináta”,
càité íimaca yái profetaca. Yái Wáiwacali itàacái, yácata tàacáisi nacàlidéericatécué pirí pialíacaténacuéwa Jesucristo iwasàacuéca pía Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha.

2

¹ Iná piúcacué píchawa píiwitáise báawéerimiwa macái íiwitáana, macái chìwái nacái, macái nacái pucháibáanacué píiwitáiseca, yá nacái macái báawáanacué piicáca áibanái nàasu cawèníiri ìwalíse, yá nacái macái báawéeri tàacáisi íiwitáana picàlidéericuéca áibanái ìwali. ² Péemiacué comparación: Máini quírasínái icutáca ìnisi yáawamita nachàiniadacaténá naináwa. Càita nacái iwàwacutácué péewáidacawa Dios itàacái ìwali cachàiníiri iyú, yái machìwéeri tàacáisica, pichàiniadacaténacué píiwitáisewa Dios ìwali, àta Jesucristo yàanàacataléta iwasàacaténacué pía macái báawéeri íicha. ³ Càita iwàwacutácué péewáidacawa Dios itàacái ìwali pialíacáinacuéwa báisíiri iyúcani Wáiwacali iicáca wapualé manuísíwata.

Cristo, la piedra viva

⁴ Abédanamacué pimànica píiwitáisewa Wáiwacali yáapicha mamáalàacata. Péemiacué comparación: Aibanái imàniyéicaté íba icapèena, náucacaté náichawa abéeri íba canácáinaté iwèni naicácani. Càita nacái abénaméeyéi èeri mìnanaí caná iwèni naicáca Wáiwacali, quéwa Dios idéca ibàlùadacani iyúwa abéeri cachàiníiri náicha canánama. Yái Wáiwacali, càicanide iyúwa manuíri íba cáuri Wáiwacali yàacáiná wacáuca càmíiri imáalàawa. ⁵ Píacatacué càiyéide iyúwa cáuyéi íba, píacué yebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Dios idéca iwacáidacuéca pía irípináwa. Càicuéca píade iyúwa manuíri templo cayábéeri, Dios imàníríca icapèepináwa, Espíritu Santo iyacaténá írìcu. Dios idéca masacàaca imànicuéca píiwitáise píibaidacaténacué abéerita irípiná càide iyúwa sacerdotenái mabayawanéeyéi, isutéeyéica Dios íicha áibanái irípiná, pimànicaténacué nalí cayábéeri nacái, pimàacacaténacué nacái píawawa Dios irí, pìacaténacué irí cayábéeri nacái. Yácata sacrificio Dios iwàwéericuéca pimànica irípiná píiwitáise cayábéeri yáapichawa. Yá casímáipinácué Dios iicáca pìasu sacrificio piyacáinacué abédanamata Jesucristo yáapicha, yái yéetéericatécué píichawalíná píabayawaná ìwalíse. ⁶ Aiba profeta itànàacaté càiri tàacáisi bàaluté Dios inùmalicuise. Dios íimacaté:

“Càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí cayábéeri íba manuíri idàbacaténá imànica capíi dàalanama, càita nacái nubànùapíná israelitanái iríwa nacuerínápiná, níái iyéeyéica Jerusalén iyacàlená írìcu, áibaalí ípidenéeri Sión. Máini cayábéeri íiwitáise yái nacuerínápináca nubànuèripináca nalíwa, máini nacái nùasu wenàiwicanái iwàwacutácani. Càicanide iyúwa cayábéeri íba manuíri, máiníiri iwàwacutácawa nacái capíi irípiná, yái íba wenàiwica needéerica nadàbacaténá namànica capíi. Cawinácaalí yebáidéeyéipináca itàacái, yái nacuerínáca, càmita achúma nawàwa neebáidáana ìwalísewa, numànipinácaná nalíwa macáita càide iyúwaté nùumáana nalí”,

càité íimaca yái Diosca.

⁷ Máinicué cawènica pirí yái íbaca, yái Jesucristoca, píacué yebáidéeyéica itàacái, quéwa Dios imànipiná cachàiníiri iyú áibanái irí càmíiyéica yebáida Jesucristo itàacái càide iyúwa yàasu profetanái itànàana Dios itàacái bàaluté. Náimaca:

“Níái imàniyéicaté íba icapèena, náucacaté náichawa abéeri íba, canácáinaté iwèni naicácani. Quéwa siúcade máiníiri iwàwacutácawa capíi irípiná yái íba náuquéericaté”,

íimacaté yái profetaca icàlidacaténáté Jesucristo iináwaná. ⁸ Càita nacái áiba profeta itànàacaté Dios itàacái Jesucristo ìwali. Iimacaté:

“Aibanái càmítapíná neebáida itàacái, calúapíná nacái naicácani”,
cài íimaca yái tàacáisica. Siùca báawaca naicáca Jesucristo càmícáiná neebáida Dios itàacái.
Yá Dios yùuwichàidapíná níawa càide iyúwaté íináidáanáwa bàaluité.

⁹ Quéwa Dios idéca yeedácuéca pía yéenibepínáwa, íná yéewa càicuéca píade iyúwa abéeri wenàiwica yàawiría. Wacuèriná Dios idéca imàacacué pía sacerdotenáipíná, píibaidacaténácué irípiná, písutácaténá Dios íicha wenàiwicanái irípiná, piacaténácué nacái cayábéeri Wacuèriná Dios iríwa. Càicuéca píade iyúwa abéeri cáli néeséeyéi mabáyawanéeyéica, Dios yeedéeyéica yàasu wenàiwicapínáwa íibaidéeyéipíná abéerita Dios irípiná. Càita Dios idéca imànicuéca pírí yéewanápinácué picàlidaca iináwaná ìwali idéca imànica madécaná cayábéeri ichàini manuírí iyúwa, yái Dios imáidéericatécué pía catéeri íicha, yái píbáyawanáca pimàníricatécué càmicaalíté píalíá Dios ìwali. Dios idéca imáidacuéca pía amalácaténácué imànica píiwitáise yéewanápinácué piyaca Dios icamalá irícu, náapícha macáita yáaliéyéica Dios ìwali. ¹⁰ Bàaluité piyacuéca càide iyúwa canéeyéi yàawiría, quéwa siùcade Dios icuèyéicuéca pía. Bàaluité càmítacué píalíawa Dios iicáca pipualé, quéwa siùcáisede píalíacuéwa Dios iicáca pipualé manuísíwata.

Vivan para servir a Dios

¹¹ Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, nusutácué pícha wawàsi manuísíwata piicánápinácué píawa iyúwa wenàiwica yèepuníyéicawa déeculé yàasu cáli íichawa, idècunitàacá piyacuéca cháí èeri irícu, yácáinácué pìasu cáli iyaca chènuniré. Picácué pimàni báawéeri càide iyúwa píiwitáise bàaluisàimi iwàwáaná, yái píiwitáise imàníricuéca ùwicái píipunita, ipíchanácué pícaláacawa Dios íicha. ¹² Piyacué machacànírí iyú cháí èeri irícu yéewanápiná áibanái càmíyéica yeebáida Dios naicáca yái cayábéerica pimàníricuéca. Siùca natàanícué pìwali báawéeri iyú càide iyúwacué pídéca nacáicaalícué pimànica píbáyawanáwatá. Quéwa pimànicaalícué cayábéeri siùcade, yásí áibaalípiná nàapínáca Dios irí cayábéeriwa Dios yéemlacaalípiná èeri mìnánái iináwaná ìwali càinácaalíté namànírica, càinácaalíté nacái nàyaca.

¹³ Pimànicué càide iyúwa nachùulianácué pía, macáita icuèyéicuéca pìasu cáli, píasáidacaténácué cayábéeri íiwitáise yái Wáiwacalica. Peebácué itàacái yái náiwacalináca icuèricuéca pìasu cáli. ¹⁴ Pimànicué càide iyúwa nachùulianácué pía, níara gobernadoriná náiwacaliná íbànuèyéicuéca pìatalé nacapèedáidacaténá báawéeyéi íiwitáise, namànicaténá nacái áibanái irí cáimiétaquéeri iyú, cawinácaalí imàníyéica cayábéeri. ¹⁵ Dios iwàwacáinácué pimànica cayábéeri, yéewanápinácué càmíta náalimá nacháawàaca piináwaná ìwali, áibanái máiwitáiseeyéica càmíyéica iwàwa yáaliacawa.

¹⁶ Báisíta pídeníacué abéerita Píiwacaliwa chènuníiséerica, yái iwasèericatécué pía báawéeri íicha. Quéwa càmíta Wáiwacali iwasàacué pía pimànicaténácué píbáyawanáwa meedá. Néese pimànicué abéerita càide iyúwa Dios ichùulianá, yàasu wenàiwicacáinácué pía. ¹⁷ Piicácué macái wenàiwica cáimiétaquéeri iyú. Cáininácué piicáca macái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, níacáinácué péenánáica níá Wáiwacali ìwalíisená. Píacué Dios icàaluíniná. Píacué nacái íimiétacaná yái wenàiwica icuèricuéca pìasu cáli.

El ejemplo del sufrimiento de Cristo

¹⁸ Píacué áibanái yàasu wenàiwicaca, íibaidéeyéica mawènírí iyú. Peebáidacué píiwacali itàacáiwa cáimiétaquéeri iyú, càmíta abéta níái ichùulièyéicuéca pía éeréeri iyú, néese níá nacái báawéeyéica íiwitáise, imàníyéicuéca pírí báawéeri. ¹⁹ Cayábaca Dios iwàwa iicáca píideníacuéca yùuwichàacáisi matuíbanáiri iyú mabáyawanácaalícué pía, piùwìchàacaalícuéwa càì písímáidacaténá Dios. ²⁰ Quéwa pimànicaalícué píbáyawanáwa, néese píideníacaalícué piùwìchàanáwa matuíbanáiri iyú nàuwìchàidacaalícué pía, néese càmítacué cawèni Dios iicáca piùwìchàanáwa, cabáyawanácaalícué pía meedá. Quéwa

nàuwichàidacaalícué pía ìwalíse yái cayábéerica pimànírica, néese pìideniacaalícué piùwichàanáwa matuíbanáiri iyú, yásí cawènica Dios iicácué piùwichàanácawa. ²¹ Yácaíná Dios imáidacatécué pía piideniacaalícué piùwichàanáwa matuíbanáiri iyú nàuwichàidacaalícué pía ìwalíse yái cayábéerica pimànírica. Cristo yùuwichàacáinatéwa píichawalínácué yáasáidacaténácué pirí iwàwacutácué pimànica càide iyúwaté Cristo imàníná. ²² Canácatáita Cristo imànité ibáyawanáwa, canásíwata. Càmitaté ichìwáida wenàiwica, ibatàa abéeripináta. ²³ Nacuísacaté náichawani báawéeri iyú, quéwa càmitaté itàani báawéeri iyú nalí. Nàuwichàidacaté Cristo, quéwa canátaté ibáulianá nía. Néese imàacacaté yáawawa Dios irí mamáalàacata, yái yùuwichàidéeripináca báawéeyéi wenàiwica machacàníiri iyú. ²⁴ Cristocata yái itéericaté ìwaliwa wabáyawaná yùuwichàanápinátéwa wabáyawaná ìwalíse iiná iyúwa cruz ìwali. Yáté Cristo yéetacatéwa wáichawalíná wabáyawaná ìwalíse, yéewanápiná wamàacaca wáichawa yái báawéerica wamànírira. Càité Cristo yéetacáwa yéewanápiná wàyaca machacàníiri iyú Dios iicápiná. Nacapèedáidacaté Cristo cabèesi iyú báawanama ipíchawáiseté natàtaacani cruz ìwali. Inácué Cristo icháuná ìwalíse idéca píiwitáise ichùnìacawa pibáyawaná íchacuéwa. ²⁵ Quéchatécáwa piméeràacatécuéwa méetàuculé Dios ícha càide iyúwa ovejanái iméeràacaalíwa canéeyéica icuèriná. Quéwa pidécuéca piwènúadaca píiwitáisewa Cristo irípiná yái icuèricuéca píiwitáise cáininéeri iyú càide iyúwa pastor icùacaalí yàasu ovejanáwa.

3

Cómo deben vivir los casados

¹⁻² Càita nacái piácué inanái canìríiyéica, pimànicué càide iyúwa pinìri iwàwáaná. Yásí níara abénaméeyéi càmiyéicatóacáwa yeebáida Jesucristo itàacái nawènúadapiná irí náiwitáisewa, éwitacué càmicáaníta pialàa nía báawanama, naicácaíná pimànicuéca cayábéeri, piyacaalícué machacàníiri iyú nacái pinìri yáapichawa piacaténácué ímiétacaná càide iyúwa Dios ichùulìanácué pía. ³ Piácué inanái canìríiyéica, picácué máini píináidáanícawa ìwali càinácaalícué iicacánáwa. Picácué máini pichùnìaca píiwita ibáináwa cawèníiri iyú. Càita nacái picácué máini picùada piwaliwa oroíri tùliquìchi cawènírica. Picácué nacái máini picutáca pibàlepináwa máiníiri cawènica. ⁴ Néese pichùnìacué cayába píiwitáisewa piwàwalícuésewa. Picácué cachàini piicáca piawawa áibanái ícha, néese pimànicué áibanái irí éeréeri iyú. Yásí casíimáicué Dios iicáca píiwitáise càiride iyúwa wawàsi cayábéeri iicacánáwa, càimíiri imáalàawa. ⁵ Càité nacái inanái namànica bàaluité, Dios yàasu wenàiwicaca. Nachùnìacaté náiwitáisewa cayábéeri iyú nawàwalícuésewa bàaluité, yáté cawènica Dios iicáca náiwitáise. Manuícaté nánáidaca nawàwawa Dios ìwali imànínápináté nalí cayábéeri càide iyúwaté ímáaná nalí. Namànicaté nacái càide iyúwa nàacawéeri iwàwáaná. ⁶ Càité Sara imànica, úái Abraham ínuca. Umànicaté càide iyúwa Abraham iwàwáaná. Yáté úumaca ìwali “nuíwacali”. Yá càicuéca piade iyúwa Sara ídunái pimànicaalícué cayábéeri piacawéeri iríwa, càmicaalí nacái cáalu piácué.

⁷ Càita nacái piácué asíanái cáinuíyéica. Piyacué píinu yáapichawa cáalíacáiri iyú. Peedácué úasupiná piacaténácué uímiétacaná. Pimànicué càì ulí cayábéeri cáalíacáiri iyú càmicáiná cachàini úa càide iyúwacué cachàiníná pía. Piácué uímiétacaná nacái Dioscáiná idéca imànica ulí cayábéeri mawèníiri iyú yàacaténá ucáuca càimíiri imáalàawa càide iyúwa imànínácué pirí. Piácué uímiétacaná yéewanápiná Dios yeebácuéca pirí pisutáanácué ícha.

Los que sufren por hacer el bien

⁸ Siùcade péemiacué cayába, macáitacué pía. Abédanamacué pimànica píiwitáisewa píapichawáaca, piicáyacacaténácuéwa catúulécaneeri iyú, cáininéeri iyú nacái, abémisanacáinácué pía Wáiwacali ìwalísená. Piicácué pipualéwáaca. Picácué cáimacái piicáca piawawa áibanái ícha. ⁹ Picácué pimàni irí báawéeri cawinácaalí imàníriraicuéca pirí báawéeri. Picácué nacái picuísani éwita icuísacaalícué pía. Néese pitàanícué irí cayábéeri

iyú, pimànicué irí cayábéeri nacái, Dioscáiná imáidacatécué pía imànicaténácué pirí cayábéeri. ¹⁰ Càité áiba profeta idéca itànàaca Dios itàacái:

“Piwàwacaalí piyaca manùba èeri casímáiri iyú, yá iwàwacutá picùaca pinènewa pitàanicáicha báawéeri tàacáisi, picùaca nacái pinùmawa ipíchaná picàlidaca pichìwawa.

¹¹ Piwènúada piwitáisewa báawéeri íicha, yá pimàni cayábéeri. Píalimáida macái pichàini iyúwa piyacaténá matuíbanáiri iyú áibanái yáapicha; picácué pipélia nía.

¹² Yácáiná Wacuèriná Dios icùaca wenàiwica iyéeyéica machacàníiri iyú Dios iicápiná, yeebá nacái nasutáaná íicha; quéwa Dios yùuwideca imànica wenàiwica imàniyéica íbáyawanáwa”,

íimaca yái Dios itàacáica.

¹³ Batéwa macái wenàiwica cayába naicápinácué píawa pimànicaalícué cayábéeri mamáalàacata, yá càmitacué nàuwichàida píawa. ¹⁴ Quéwa éwita nàuwichàidacaalí píawa ìwalíse yái cayábéerica pimàníricuéca, càicáaníta Dios imànipinácué pirí cayábéeri. Picácué cáalu pía piùwidenái íichawa. Picácué nacái achúma píináidacawa piwàwawa. ¹⁵ Néese piàcué Píiwacali Cristo icàaluínináwa macái piwàwalicuésewa. Aibanáicaalícué isutá yéemíawa pía càinácaalí peebáidéerica, yá picàlidacué nalí Jesucristo iináwaná, yái peebáidéericuéca itàacái. Picàlidacué nalíni cáimiétaquéri iyú, éeréeri iyú nacái. ¹⁶ Pimànicué cayábéeri, yéewanápiná áibanái itàanícaalícué piwali báawéeri iyú peebáidacáinácué Cristo itàacái, yásí báica nía natàacái báawéeri ìwaliwa, pimànicáinácué abéerita yái cayábéerica.

¹⁷ Pimànicaalícué píbayawanáwa, yásí piùwichàapinácuéwa píbayawaná ichùulíacawa. Quéwa caná iwèni Dios iicá yái piùwichàanácuécawa cabáyawanácáinácué pía meedá. Quéwa Dios imàacacaalícué áibanái yùuwichàidaca pía ìwalíse yái cayábéerica pimàníricuéca, yásí máini cawènica Dios iicácuéca piùwichàanáwa, càmicáinácué cabáyawaná pía. ¹⁸ Yácáiná Cristo nacái yùuwichàacatéwa mabayawanéeri iyú. Cristo yéetacatéwa wáichawalíná wabayawaná ìwalíse, abé yàawiríata, néese càmita quirínama yéetacáwa. Cayábéericaté íiwitáise yái Cristoca, quéwa càicáaníta yùuwichàacatéwa wáichawalíná, wía báawanaméeyéica itecaténá wía Dios yàatalé, yéewanápiná nacái cayábaca wáapicha Dios. Yéetacatéwa càide iyúwa wenàiwica, quéwa cáucaté iwàwa cáuri mamáalàacata. ¹⁹ Néese idécanáamité Cristo yéetacáwa, yaté yàacawa iwàwa cáuri iyú yàacaténaté iicáca infierno irículé icàlidacaténaté nalí tàacáisi, níara yéetéeyéimicawa báawéeyéica íiwitáise nadacuèyéica presoíri iyú. ²⁰ Níacata càmiyéicaté yeebáida Dios itàacái bàaluité Noé yàasu èerimité. Idècunitàacá Noé imànicaté arca, yái manuírí lancha nacáirica, yaté Dios idècuniacawa quiríta nawènúadacaténaté náiwitáisewa báawéeri íicha, níara èeri mìnanáica. Ochocaté namanùbaca níai Noénáica yeebáidéeyéicaté Dios itàacái nawàlúacaténatéwa arca irículé, yá cáucaté nía manuírí yéesacái íicha, inuéricaté áibanái èeri mìnanáí canánama. ²¹ Yái yéesacái íimáanáca càicanide iyúwa wabautizáanáwa úni yáaculé, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Càide iyúwaté arca iwasàanaté Noénái úni yéesacái íicha, càita nacái Jesucristo iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha weebáidacaalí Jesucristo itàacái wabautizacaténáwa úni yáaculé. Jesucristo yáalimá iwasàaca wía imichàacáinátéwa yéetacáisi íicha. Yái wabautizáanácawa, càmita íimáaná wàapídacáita wáichawa meedá, néese íimáanáca wasutáca Dios íicha wawàsi imàacáanápiná iwàwawa wabayawaná íicha, ichàiniadacaténá wía nacái yéewanápiná wàyaca machacàníiri iyú Dios iicápiná. ²² Jesucristo imichàacatéwa chènuniré, yá iyaca siúcáisede Dios yéewápuwáise icùacaténá macáita Dios yáapicha, macáita ángelnái, macáita demonio íiwacanánái nacái icuèyéica yàasu cáliwa chènuníiséeyéi, cháí èeri irícu nacái.

4

Servir según los dones recibidos de Dios

¹ Cristo yùuwichàacatéwa iiná iyúwa, íná càita nacái iwàwacutácué pichùnìlaca piíwítáisewa yéewanápinácué màulenáca pía piùwichàacaténáwa Cristo irípiná matuíbanáiri

iyú. Wàuwichàacaalíwa wainá iyúwa Cristo irípiná weebáidacáiná itàacái, yásí chuica wáicha wabáyawaná, yái wáiwitáise bàaluisàimi cabáyawanéerica. ² Néese idècunitàacá pìyacuéca cháí èeri irìcu, yá pimànipinácué càide iyúwa Dios iwàwáaná, cà míritacué càide iyúwa píiwitáise bàaluisàimi iwàwáaná. ³ Bàaluité piúcacatécué madécaná èeri pimànicaténácué càide iyúwa èeri mìnánái imàníiná cà míiyéica yeebáida Dios itàacái. Pimànicatécué báawéeri macái íiwitáaná mamáalàacata mabáiníiri iyú áibanái yàacuésemi. Pimànicatécué nacái piiná iyúwa yái cà mírica Dios ibatàa wenàiwica imànica. Picàmacatécué nacái manuiri fiesta irìcu, piyáacaalítécué piyáacaléwa manuí máiwitáiseeri iyú áibanái yáapicha icàméeyéicué piápicha báawanama, imàniyéicatécué piápicha nacái máini báawéeri wawàsi nainá iyúwa pìacaténácué ídolo icàaluíniná, níái cuwáiná yéenáiwanáca. ⁴ Siùcacué pìacawéeyéiná bàaluisàna náináidacawa naicáidacuéca pirí, natàanicué nacái pìwali báawéeri iyú càmicáinácué quirínama pìacawéeridaca nía namànicaalí nabáyawanáwa manuísíwata málaléqueri iyú. ⁵ Quéwa áiba èeriwa iwàwacutápiná nabàlùacawa Dios ípunita, yái Dios icàlidéeripináca iwàwacutáaná nàuwichàacawa nabáyawaná ichùuliacawa, macáita báawéeyéi, níái cáuyéicáwaca, nía nacái yéetéeyéimicawa. ⁶ Níái yéetéeyéimicawa yeebáidéeyéicaté Jesucristo itàacái cháí èeri irìcu néemàcaté yái cayábéeri tàacáisica yéewanápináté nadèniaca nacáucawa cà míiri imáalàawa Dios yáapicha, éwitaté iwàwacutácaníta néetácawa càide iyúwa macái èeri mìnánái.

⁷ Siùca mawiénicani yái èeri imáalàanápináca. Iná picùacué píawawa cayába pisutáténácué píawawa Dios ícha cáimiétaqueri iyú iyúwa cáalíacáiyéi. ⁸ Máini iwàwacutácué cáinínaca piicáyacacawa. Cáinínacaalí waicáca áibanái, yásí wamàacaca wawàwawa nabáyawaná ícha, càinácaalí báawéerica namànírica walí, yéewanápiná nacái Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha. ⁹ Peedácué pìataléwa áibanái wenàiwica casímáiri iyú, yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Picácué calúa pía ìwalíise, néese piyúdàacué wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nèepunícaalíwa déeculé nacapèe íchawa. ¹⁰ Dios idéca imàacacué pirí chàinisi abéechúanaméeri iyú pimànicaténácué píibaidacaléwa Dios irípiná. Dios imàacacué pirí pìasu cawèníiri nacái, càide iyúwa iwàwáanácué imàacaca píriní, yéewanápinácué piyúdàayacacawa. Iná pimànicué cayábéeri pírwáaca càide iyúwa Dios ichàiniadáanácué pía. ¹¹ Picàlidacaalícué Dios itàacái, picàlidacué nalíni càide iyúwa Dios itàacái ímáaná. Piyúdàacaalícué áibanái, piyúdàacué nía càide iyúwa Dios imàacáanácué pirí chàinisi. Càinácaalícué pimàni, pimànicué macáita machacàníiri iyú, mabáyawanéeri iyú nacái yéewanápiná áibanái wenàiwica neebáidaca Jesucristo itàacái nàacaténá Dios irí cayábéeri. Jesucristo icùapiná macáita càiripináta íiwitáise cachàiníiri iyúwa, icànéerica mèlumèlúiri iyú chènuniré. Báisíta, amén.

Sufrir como cristianos

¹² Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca. Manuiri yùuwichàacáisi idéca yàanàaca pìwalícué. Picácué píináidawa manuísíwata piicáca yái manuiri yùuwichàacáisica yáalimáidéericuécaca íicáwa pía càide iyúwa quichái masacàacaalí imànica oro, yáasáidacaténá asáisi báisicaalícué peebáida Cristo. Picácué píináidawa cà míinápinácué iwàwacutá piùwichàacawa. ¹³ Néese casímáicué piwàwa manuísíwata píalimácáinácué píideniaca piùwichàanáwa Cristo irípiná càide iyúwa Cristo lídenianáté yùuwichàanáwa, yéewanápinácué piyanídacawa cachàiniwanái Cristo yàanàacaalípiná cachàiníiri iyú, icamaláná mèlumèlúiri irìcuwa, icùacaténá macáita íiwitáise cachàiníiri iyúwa. ¹⁴ Casímáipinácué piwàwa áibanái itàanícaalícué pìwali báawéeri iyú ìwalíise yái peebáidáanácuéca Cristo itàacái. Yá casímáipinácué piwàwa yácáiná Espíritu Santo yàacawéeridacuéca pía mamáalàacata icùacaténácué píiwitáise Dios ichàini manuiri iyú. ¹⁵ Càmita nutàaní yùuwichàacáisi ìwali yàanèerica èeri mìnánái ìwali inuéyéica wenàiwica, nía nacái cayéedéeyéica, nía nacái imàniyéica báawéeri áibanái irí; nía nacái máiniyéica iwàwaca isutáca yéemíawa áibanái yàasu tàacáisi ìwali. ¹⁶ Quéwa piùwichàacaalícuéwa ìwalíise

yái peebáidáanácúéca Cristo itàacái, picácué báí píá ìwalíise, néese píá Dios irí cayábéeri náalíacáinácúé píwali Cristo yàasu wenàiwicaca píá.

¹⁷ Idéca yàanàaca nàasu èeri Dios idàbacatáipináta yùuwichàidaca èeri mìnanaí nabáyawaná ìwalíise. Quéechacáwa Dios yùuwichàida wía siùca, wía Dios yéenibeca. Dios idéca idàbaca imàacaca wàuwichàacawa càide iyúwa wenàiwica icapèedáidacaalí yéenibewa, íná yéewa wáalíacawa máinípiná cachàiníwanáí Dios yùuwichàidaca èeri mìnanaí manuísíwata, cawínácaalí càmiyéica yeebáida Dios itàacái. ¹⁸ Iwàwacutá wàuwichàacawa manuísíwata cháí èeri irícu, éwita Dios yàasu wenàiwicacáníta wía, Dios yéewáidacáiná wía yùuwichàacáisi iyú àta wàacatalétawa èeri ícha. Iná wáalíacawa Dios yùuwichàidáanápíná cabáyawanéeyéi wenàiwica càiripináta, cawínácaalí nacái báawéeyéica iicá Dios. ¹⁹ Iná wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, Dios iwàwacaalí wàuwichàacawa Cristo irípiná, yá iwàwacutá wamànica cayábéeri mamáalàacata, wamàacacué nacái wíawawa Dios icáapi irículé icùacaténá wía, yái Dios idàbéericaté wía, imàníiripináca nacái walí càide iyúwaté ímáaná.

5

Consejos para los creyentes

¹ Siúcade nuwàwaca nùalàacuéca píá píacué ancianoca icuèyéica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, ìwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca. Ancianoca núa nacái càide iyúwacué píá. Nuicácaté Cristo yùuwichàacawa cruz ìwali, yá nucàlidaca iináwaná ìwali. Néese Cristo yàanàapínácaalí àniwa icamaláná mèlumèlúiri irícuwa, yásí wàyapíná Cristo yáapicha cáimiétacanéeri iyú, wacùacaténá yáapicha macáita. ² Píacué ancianoca, picùacué Dios yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, níara wenàiwica Dios imàaquéeyéicuéca picùaca. Péewáidacué nía, picùacué nía cáininéeri iyú càide iyúwa pastor icùacaalí yàasu ovejanáíwa. Picùacué nía casímáiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Píacué ancianoca, picácué picutá madécaná plata. Néese píibaidacué Dios irípiná picùacaténácué yéenibe cayába macái pichàini iyúwa piwàwalicuíséwa. ³ Picácué pichùullia nía cachàiníiri iyú; picácué piwàwa náiwacalícuéca píá, níái Dios imàaquéeyéicuéca picùaca. Néese picùacué nía cayábéeri iyú, pìyacué nacái machacàníiri iyú Dios iicápiná, píasáidacaténácué nalí càinácaalí Dios iwàwáaná nàyaca. ⁴ Yá áibaalípiná Wáiwacali yàanàapíná, yái Wáiwacalisíwaca, wía ancianoca icuèyéica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càide iyúwa pastor icùacaalí yàasu ovejanáíwa cáininéeri iyú. Wacùacaalí nía cayábéeri iyú, yásí Wáiwacali yàapíná walí wàasu coronawa càmiiri imáalàawa, wáiwita ìwalíiripiná, yá wàyapíná Wáiwacali yáapichawa icamaláná mèlumèlúiri irícu càiripináta, cáimiétacanéeri iyú, wacùacaténá macáita yáapicha.

⁵ Càita nacái píacué càmiyéica máini béeyéi, píacué ancianonáí ímiétacaná, níái icuèyéica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Pimànicué nacái càide iyúwa nàalàanácúé píá. Píacué píimiétacanáwáaca piyúudàayacacuéwa, picácué cáimacái piicáca píawawa, càide iyúwa Dios itàacái ímáaná, abéeri Dios yàasu wenàiwica itànèericaté:

“Dios yùuwideca imànica wenàiwica icàlidéeyéica iináwanáwa càmítasa nawàwacutá Dios, quéwa Dios imànica cayábéeri mawèníiri iyú nalí cawínácaalí yáaliyéyécawa nawàwacutáca Dios iyúudàaca nía”,

ímaca yái Dios itàacáica. ⁶ Iná píacué Dios icàaluíniná, yái cachàiníirica náicha canánama; pimànicué nacái càide iyúwa ichùullanácué píá. Picácué máini cachàini piicáca píawawa Dios iicápiná, picácué máini cáimacái piicáca píawawa. Néese áibaalípiná yàanàacatáipinátacué péenáiwana, èeri imáalàapínácaalíwa, yásí Dios imànicué píri cayábéeriwa wenàiwicanáí iicápiná. ⁷ Picàlidacué Dios irí yái cáalúnácuéca píináidacawa, néese manuícué píináidaca Dios ìwali, píibàacué piwàwawa iwéré, Dioscáiná iwàwalícuéca píá mamáalàacata, icùacuéca nacái píá.

⁸ Picùacué cayába píawawa cáalíacáiri iyú ipíchanácué pimànica píbayawanáwa. Piicácué píichawa cayába ipíchanácué piùwide Satanás yáalimáidaca píá, piwènúadacáichacué

píiwitáiseewa Dios ícha. Satanás, yái icháawàidéerica waináwaná ìwali, yèepunícawa yáalimáidaca wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, imàacacaténá nacaláacawa Dios ícha càide iyúwa león cháwi nacáiri caluérica yèepunícaalíwa, ícháaníca, canàicáináni, icutáca iyáapináwa wenàiwica. ⁹ Peebáidacué Jesucristo itàacái cachàiníiri iyú, yéewacaténacué pibàlùacawa tàì íméri iyú Satanás ípunita, ipíchanacué piwènúada píiwitáiseewa Dios ícha. Càmitacué pía abéta yùuwichàawa Cristo irípiná. Néese péenánáicué iyéeyéica macái cáli ínata imanùbaca, nàuwichàaca nacáwa siùcata Cristo irípiná càide iyúwacué piùwichàanáwa, neebáidacáiná itàacái. ¹⁰ Quéwa idécanáamicué piùwichàacawa Cristo irípiná achúma èerita, yásí Dios ichàiniadacué píiwitáiseewa cayábéeri iyú peebáidacaténacué Jesucristo itàacái macàaluínináta tàì íméri iyú cachàiníwanái mamáalàacata. Yái Diosca, yácata yái cáininéerica iicáca wía manuísíwata, imáidacaté wía wàyanápiná abédanamata Jesucristo yáapicha, wacànacaténá mèlumèlúiri iyú yáapicha càiripináta Dios icamaláná irìcu chènuniré. ¹¹ Wàacué Dios irí cayábéeri icùapinácáiná macáita càiripináta ichàini manuíri iyúwa. Báisíta, amén.

Saludos finales

¹² Nubànùacué pirí yái achúméerína cuyàlutaca Silvano yáapicha, áibaalí ípidenéerica Silas, yái wéenasàirica yeebáidéerica Jesucristo itàacái. Manuíca nuínáidaca nuwàwawa Silvano ìwali imànínápiná cayábéeri càide iyúwa nusutáaná ícha. Nudéca nutànàacuéca pirí yái cuyàlutaca nùalàacaténacué pía éeréeri iyú, nucàlidacaténacué pirí nacái Dios idéca imànicuéca pirí cayábéeri mawèníiri iyú yásáidacaténá cáininácuéca iicáca pía báisíiri iyú. ¡Peebáidacué itàacái mamáalàacata cachàiníiri iyú!

¹³ Níái iyéeyéica cháì Babilonia ìyacàlená irìcu yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, Dios yeedéeyéica yàasunáipináwa càide iyúwa yeedáanacué pía, nawàwalicué pía. Càita nacái Marcos yái nuiquérica càiride iyúwa nuíriwa iwàwalicué nacái pía. ¹⁴ Pitàidáyacacuéwa cayábéeri iyú càide iyúwa abémisana. Nusutácué Dios ícha pirípinácué imàacáanápinácué piyaca matuíbanáiri iyú, píacué Cristo yàasu wenàiwicaca.

2 SAN PEDRO

Saludo

¹ Núa Simón Pedro nubànùacué pirí cuyàluta. Núacata abéeri Jesucristo yàasu wenàiwica, yàasu apóstol nacái Jesucristo ibànuèrica nucàlidacaténá itàacái. Nubànùacué pirí yái cuyàlutaca, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái cáimiétaquéri iyú abédanama càide iyúwa weebáidáaná. Càita Wacuèriná Dios yái Jesucristoca, idéca imànica walí macáita abédanamata, icùacáiná wenàiwica machacànìiri iyú, yái Jesucristo iwasèrica wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ² Nusutácué Dios íicha pirípinácué imàacáanápínácué píalíacawa Dios ìwali manuísíwata cachàiníwanái mamáalàacata, Wáiwacali Jesús ìwali nacái, yéewanápiná namànicuéca pirí cayábéeri mawènìiri iyú manuísíwata, namàacacaténácué nacái pìyaca matuíbanáiri iyú.

Cualidades del cristiano

³ Dios idéca imànica walí cayábéeri ichàini iyúwa, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, íná wadèniaca macáita yái chàinisi wamáapuèrica wàyacaténá siùcade càide iyúwa Dios iwàwáaná wacáuca càmìiri imáalàawa yáapichawa, wàacaténá nacái Dios iyéininá machacànìiri iyú. Càité Dios imànica walí imàacacaalíte wáaliacawa Jesucristo ìwali, yái imáidéericaté wía irípináwa, wàyacaténá yáapicha icamaláná mèlumèluíri irìcu, cáimiétacanéri iyú nacái, yái Jesucristo cayábéerica náicha canánama. ⁴ Càita Dios idéca imànica walí cayábéeri ichàini manuíri iyúwa càide iyúwa íimáanáté, yái cayábéerica manuísíwéeri cawènìiri nacái, yéewanápinácué pidèniaca Dios íiwitáise mabáyawanéeri, yéewanápinácué nacái iwasàaca pía èeri mìnanáí íiwitáise íicha imáalèripínácué yáséeri iyú nabáyawaná ìwalísewa, máinícáiná nawàwaca namànica nabáyawanáwa, níái èeri mìnánáica càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. ⁵ Dios idéca imànicuéca pirí yái cayábéerica, íná píacué yeebáidéeyéica Jesucristo, píalimáidacué macái pichàini iyúwa pìyáanápíná mabáyawanéeri iyú. Néese, píalimáidacué píalíanápínáwa Dios ìwali cachàiníwanái mamáalàacata, píalíacaténácué cayábéeri ìwali báawéeri íichaná cáalíacáiri iyú. ⁶ Néese píalimáidacué picùanápíná píawawa báawéeri íicha ipíchanácué pimànica pibáyawanáwa. Néese píalimáidacué pìidenlanápíná pìùwìchàanáwa mamáalàacata matuíbanáiri iyúta. Néese píalimáidacué pianápíná Dios iyéininá machacànìiri iyú, pimànicaténácué cayábéeri áibanái irí. ⁷ Néese píalimáidacué cayábáanápíná piicáca áibanái yeebáidéeyéi Jesucristo itàacái, càide iyúwa yéenáyaquéeyéiwa. Néese píalimáidacué cáinináanápíná piicáca nacái macáita èeri mìnanáí.

⁸ Pimànicaalícué manuísíwata macáita yái nucàlidéericuéca pirí, yásí máiní cawènica Dios iicáca yái pimànírícuéca. Cawèníríca yái píalíanácuécawa Wáiwacali Jesucristo ìwali. ⁹ Quéwa cawínácaalí càmíita imàni càide iyúwa nucàlidáanácué pirí, yá catáca íiwitáise càide iyúwa matuíri, càì nacáide iyúwa wenàiwica càmìiri yáalimá íicáca déeculé, íimáichacáiná Dios imàacacaté iwàwawa íicha yái báawéerica imànírícaté quéechacáwa. ¹⁰ Íná nuénánái, Dios idéca imáidacuéca pía, idéca nacái yeedácuéca pía yàasunápináwa, íná iwàwacutácué píalimáidaca pimànínápíná cayábéeri macái pichàini iyúwa cawènicaténácué pimànica yái imáidáanácuéca pía. Pimànicaalícué càì, yá canácatáita picaláacuéwa Dios íicha. ¹¹ Càita Dios itàidapínácué píawa máiní cayábéeri iyú imàacáanápínácué pirí píasu cawènírípiná manuíri piwàlùacaténácuéwa yàcalé chènuníiséeri irìculé Wáiwacali Jesucristo icùacataléca macáita càirípináta, yái Wáiwacali iwasèrica wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha.

¹² Íná nucàlidapínácué piríwani càì mamáalàacata éwitacué péemiácáanítani bàaluité, píalíacué nacái ìwali cayába, éwitacué nacái peebáidacáaníta tàì íiméeri iyú yái báisìiri tàacáisi néewáidéericatécué iyú pía. ¹³ Idècunitàacá nùyaca cháì èeri irìcu, iwàwacutácué nùalàaca pía numichàidacaténácué píiwitáise ipíchanácué píimáichaca yái tàacáisica

píaliéricuécawa ìwali. ¹⁴ Wáiwacali Jesucristo idéca imàacaca núaliácawa nuétáanápínáwa mesúnamáita. ¹⁵ Quéwa numànipíná macáita núalimáanáta nucàlidacaténácué pírí yái tàacáisi báisírira, yéewanápiná nuétácadénaamiwa, yá píalimápinácué piwàwalica yái tàacásica nuéwáidéericuéca iyú pía.

Los que vieron la grandeza de Cristo

¹⁶ Bàaluité wéewáidacué pía Wáiwacali Jesucristo íiwitáise cachàinírira ìwali. Càita nacái wacàlidacatécué pírí Wáiwacali yàanàanápíná aléi èeri irìculé àniwa. Càmitaté wéewáidacué pía iyú yái píawirináimi íiwitáise cachìwéerica, yái wawàsi namànírica náaliácái iyúwa nachìwáidacaténá áibanái. Néeseté wéewáidacuéca pía báisírira tàacáisi iyú waicácáinaté Wáiwacali watuí iyúwa, yái Wáiwacali cachàinírira íiwitáise icànéerica mèlumèluírira iyú, yái icamaláná chènuníséerica, wàyacaalíté yáapicha manuírira dúli íinata. ¹⁷ Waicácaté Wáiwacali néenialíté Wáanirira Dios imàacacaalíté Wáiwacali imàacaca yáawawa waicácani cáimiétacanéeri, mèlumèluírira nacái icamaláná chènuníséerira yáapichawa. Yáté Dios itàaníca chènuníise, yá icàlidaca tàacáisi Wáiwacali ìwali íiméerica: “Yácata Nuírira nuwàwéerira cáininéerira nuicáca. Cayábaca nuwàwa nuicácani”, íimaca yái Diosca. ¹⁸ Wéemlacaté yái tàacáisi chènuníséerica, wàyacáinaté Wáiwacali yáapichawa manuírira dúli íinatalé, chènuníséeyéi imàacacaalíté yáawawa waicáca nía.

¹⁹ Iná macáita idéca ichàbacawa càide iyúwaté profetanái itànàanáté Dios itàacái Cristo iináwaná ìwali. Càita wáaliácawa cachàiníwanái báisírira iyúcani Cristo yàanàanápíná àniwa. Iwàwacutácué péewáidacawa ìwali yái tàacáisi Dios íiméericaté Cristo ìwali, peebáidacué nacái, yácáiná yái tàacáisi imàacaca wáaliácawa càinácaalí Dios iwàwa wàyaca. Yái Dios itàacái càicanide iyúwa lámpara icànacaalí catácatalé àta Jesucristo yèepùacataléta yàanàaca àniwa aléi èeri irìculé. ²⁰ Quéwa iwàwacutácué piwàwalica abéeri wawàsi càiripínáta: Càmita yéewa wáaliácawa wéemlacani wachàini iyúwa meedá càinácaalí íimáaná yái tàacáisi Dios yàasu profetanái itànèericaté inùmaliçuise. Néese iwàwacutá Espírítu Santo iyúudàaca wía wáaliácáténá wéemlacani, càinácaalí íimáaná. ²¹ Níacáiná Dios yàasu profetanái càmitaté nacàlida tàacáisi náiwitáise iyúwa càide iyúwaté nawàwáaná meedá; néese Dios yàasu wenàiwicaca nía icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmaliçuise, càide iyúwaté Espírítu Santo imàacáanáté nacàlidacani.

2

Los que enseñan mentiras

¹ Bàaluité nacái israelitanái yèewi nàyacaté abénaméeyéi cachìwéeyéi iwicùlidéeyéica. Nacàlidacaté nachìwawa, náimacaté Dios yàasu profetanáicasa nía, icàlidéeyéicasa tàacáisi Dios inùmaliçuise. Càita nacái abénaméeyéi cachìwéeyéi yéewáidéeyéica wenàiwica nàanàapínácué péewiré. Yá néewáidapíná wenàiwica cachìwéerira tàacáisi iyú, quéwa namànipíná càì ibàacanéerira iyú yéewanápiná áibanái iyúunáidaca cachìwéeyéi néewáidaca wenàiwica báisírira tàacáisi iyú. Nàasu tàacáisi cachìwéerira itépiná wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi irìculé. Nacàlidapíná nachìwawa Wáiwacali ìwali, náimapíná càmitasa Wacuèrináni, yái Jesucristoca yéetéericatéwa wáichawalíná iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Quéwa néetápinácaalíwa, yáta Dios idàbapíná yùuwichàidaca níawa manuísíwata. ² Madécaná icàlidéeyéica iináwanáwa neebáidáanása Jesucristo itàacái neebáidapíná cachìwéeyéi yàasu tàacáisi, yá namànipíná macái báawéerira íiwitáaná mabáinírira iyú nainá iyúwa wenàiwicanái yàacuése. Iná nàwalíise áibanái natàanápíná báawéerira iyú báisírira tàacáisi ìwali, wàwali nacái, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ³ Níara cachìwéeyéica máiní nawàwa needáca nalíwa manùba cawènírira, íná nachìwáidapínácué píawa cachìwéerira tàacáisi iyú néewáidacáinácué pía placaténácué nalí plata. Bàaluité quéwa Dios íináidacawa yùuwichàidáanápíná cawínácaalí imàníiyéica càì, idéca nacái ichùnìlaca nalípiná nàuwichàanápínácaawa càimírira imáalàawa, yá canácata iwasèeripíná níawa nàuwichàacái íichawa.

⁴ Wáalíacawa Dios yùuwichàidáanápíná nía, càmicáináté Dios imàaca iwàwawa nabáyawaná ícha níara báawéeyéica ángel iwènúadéeyéicaté íiwitáisewa Dios ícha. Néese yúucacaté nía infierno irìculé; yáté idacùaca nía cadena iyú icùacaténá nía iyúwa presoíyéi catéeri irìcu mamàalàacata àta áibaalípiná Dios icàlidacataléta nabáyawaná iináwaná ìwali, yùuwichàidáanápíná nía càiripináta. ⁵ Càité nacái càmita Dios imàaca iwàwawa nabáyawaná ícha níara bàaluisàna èeri mìnánáica. Néese ibànùacaté manuírì yéesacái imáalàidacaténáté macáita báawéeyéi wenàiwica. Dios icùacaté ocho namanùbaca wenàiwica yéesacái ícha, yái Noé, yàalèericaté wenàiwica nawènúadáanápíná náiwitáisewa báawéeri ícha, yá nacái siete namanùbaca wenàiwica Noé yáapichéeyéica. ⁶ Càité nacái Dios ibànùaca manuírì yùuwichàacáisi imáalàidacaténáté pucháiba yàcalémi Sodoma, Gomorra. Dios yeemacaté nía àta imenínáamicataléta imàacacawa. Càité Dios imáalàidaca níái wenàiwicaca yáasáidacaténá áibanái báawéeyéi irí, iyéeyéipínacaté náamiwáise, yùuwichàidáanápíná nía nacái cawinácaalí imàníiyéica ibáyawanáwa. ⁷ Quéwa Dios iwasàacaté Lot Sodoma iyacàlená ícha. Yái cayábéeri íiwitáiseca Lot máiníté achúmaca iwàwa iicáca namànica nabáyawanáwa mabáinináwacata nainá iyúwa, níái Sodoma iyacàlená mìnánáica bàaluité.

⁸ Yái asìali cayábéerica íiwitáise ípidenéericaté Lot, iyacaté báawéeyéi wenàiwica yèewi. Yáté máiní achúmaca iwàwa manuísíwata ìwalíise macáita yái báawéerica iiquéericaté namànica, natàaníca nacái macái èeri imanùbaca. ⁹ Wáiwacalícata yái yáaliméerica iwasàaca wía ícha yái wawàsi yáalimáidéerica wía ipíchaná wamànica wabayawanáwa, wía Dios yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái. Siùcata Dios yùuwichàida iyaca níái báawéeyéimica presoíri iyú àta néenáiwana yàanàacataléta Dios icàlidacatáipínáta nabáyawaná iináwaná ìwali, yùuwichàidáanápíná nía càiripináta. ¹⁰ Máiní cachàiníwanái mamàalàacata Dios yùuwichàidapíná wenàiwica imàníiyéica yàacawa ibáyawanáwa iiná iyúwa, yái casaquèeri wawàsi càmirica Dios ibatàa wenàiwica imànica. Càita nacái Dios yùuwichàidapíná cawinácaalí càmiriyéica iwàwa Jesucristo Náiwacalipínáwa icùacaténá nía. Macáita níái yéewáidéeyéica wenàiwica chìwái iyú, càmita nàa áibanái íimiétacaná. Càmita cáalu natàaní báawéeri iyú báawéeyéi ángel ìwali, níái cachàiníyeyéi demonio íiwacanánáica icuèyéica yàasu cáliwa chènuníiséeyéi cáuli irìcuíyeyéi. ¹¹ Néese Dios yàasu ángelnái cachàinica nía náicha macái demonio íiwacanánái, quéwa éwita cachàinicáaníta ángelnái demonionái ícha, càicáaníta càmita ángelnái icuísá íchawa demonionái Wáiwacali yàacuèsemi. Iná picácué wacuísá wáichawa demonionái.

¹² Quéwa níái cachìwéeyéica, yéewáidéeyéica wenàiwica chìwái iyú, càica níade iyúwa cuwèesínái máiwitáiséeyéi. Càmita nánáidawa cáalíacáiri iyú, néese namànicáita meedá macáita càinácaalí nawàwéeri namànica càide iyúwa cuwèesínái imàníná. Càide iyúwa wenàiwica náibàacaalí cuwèesi nanúacaténáni, càita nacái Dios idéca íináidacawa íbàanápíná níái cachìwéeyéica yùuwichàidacaténá nía càiripináta. Nacuísá náichawa demonionái máiní báawéeri iyú, éwita càmicáaníta náalía cayába demonionái iináwaná ìwali; quéwa Dios yùuwichàidapíná cachìwéeyéi càiripináta càide iyúwa yùuwichàidáanápíná nacái demonionái. ¹³ Níái cachìwéeyéica nàuwichàapínácawa càide iyúwa nàuwichàidáanáté áibanái wenàiwica. Casímáica nàyaca càasuíri iyú, nayáaca nacái nayáacaléwa, cawèníri yàacàsica, nánáidacáináwa abéerita ìwali yái siùquèeri wawàsica. ¡Càica níade iyúwa casaquèeri wawàsi, namànicáiná nabáyawanáwa mabáiníri iyú pèewibàa píwacáidáyacacaalícuéwa piyáacaténá piyáacaléwa! Camùnica nía, casímáiri iyúta nayáaca manuí nayáacaléwa cawèníri yàacási, nàiraca nacái. Náimaca neebáidáanása báisíri tàacási, quéwa nachìwa meedá.

¹⁴ Naicácanacáita inanái, yá nawàwaca naimáca úapícha. Canácatáita chamàle namànica nabáyawanáwa. Náalimáida nawènúadáanápíná inanái íiwitáise, asìanái nacái namànínápíná nabáyawanáwa náapichawáaca, níái wenàiwicaca càmiriyéica yeebáida Jesucristo itàacái tàì íiméeri iyú. Nadéca néewáidaca níawawa nawàwacaténá nàasupínáwa áibanái yàasu cawèníri. Níata wenàiwicaca Dios yùuwichàidéeyéipíná càiripináta. ¹⁵ Nadéca

naméeràacawa Dios ícha namàacacáiná níawawa namànicaténá nabáyawanáwa. Namàni càide iyúwaté Beor ìrimica Balaam imànínáté. Bàaluté Balaam iwàwacaté icháawàaca israelitanái ípidená ìwali imapùacaténáté nía chàwicùli iyú, yéewanápinaté báawéeri yúuwàacawa nàwali níái Dios yàasu wenàiwicaca. Càité Balaam iwàwacaté imànica yeedácaténá iríwa cawèníiri wawàsi israelitanái yùuwidenái ícha. ¹⁶ Néeseté Dios yàalàaca Balaam cachàiníiri iyú ipíchanaté icháawàaca israelitanái ípidená ìwali chàwicùli iyú. Dios imàacaca Balaam ipìra burro utàanica wenàiwica isàna iyú Balaam irí. Càité burro umáisanàaca Balaam imànica ibáyawanáwa, íná càmítaté yáalimá Balaam ibànùaca chàwicùli Dios yàasu wenàiwica ìwali, Dios icùacáinaté nía.

¹⁷ Cawinácaalí yéewáidéeyéica wenàiwica siúcade cachìwéeri tàacáisi iyú, canéeyéica iwèni nía càide iyúwa dápu canéerica irí úni, càide iyúwa nacái cúulíri acalèe cáuli itéerica quéwa canácatáita unía yúuwèeriwa wenàiwica ibànacale ìwali. Yá Dios yúucapiná íchawa níái cachìwéeyéica nàuwichàacaténáwa càiripináta irícu yái máinicataléca cúulica catá. ¹⁸ Níacáiná cachìwéeyéi nacàlidaca canéeri iwèni wawàsi canùmaséeri iyú. Idécanacáita wenàiwica yeebáidaca Jesucristo, nayamáidaca nacái namànica càide iyúwa cachìwéeri tàacáisi ímáaná, néese cachìwéeyéi idàbaca yáalimáidaca nía namànínápiná macái báawéeri íiwitáaná mabáinináwacata nainá iyúwa áibanái wenàiwica yàacuésemi. ¹⁹ Níái cachìwéeyéica nacàlidaca wenàiwicanái irí cayábacasa wàyaca iyúwa canéeyéi íiwacali wamànicaténá càide iyúwa wawàwáaná meedá, náimacáiná càmítasa iwàwacutá weebáidaca iyúwa Dios ichùulianá. Quéwa níái cachìwéeyéica càmítasa nàya iyúwa canéeyéi íiwacali, néese càica níade iyúwa presoíyéi, nabáyawanácáiná idacùaca nía cachàiníiri iyú namànicaténá meedá nabáyawanáwa itéeripináca nía yéetácáisi irículé déeculé Dios ícha càiripináta. Yácáiná cawinácaalí wawàsi idacuèrica wenàiwica íiwitáise, yácata yái wenàiwica íiwacalica. ²⁰ Cawinácaalí wenàiwicanái yáaliyéicawa Wáiwacali Jesucristo ìwali, yái iwasèerica wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, yá Wáiwacali iwasàaca nía èeri mìnánái íiwitáise ícha, macái casaquèeri wawàsi èeri mìnánái imànírira. Néese, níái yáaliyéicawa Wáiwacali ìwali, nawènúadacaalí náiwitáisewa cayábéeri ícha àniwa, yá namàacacaalí nabáyawanáwa idacùaca nía àta yái báawéerica icàbadàacataléta nía, yá máini cachàiníwanái cabáyawanáca nía ícha yái quéechéericatécáwa. ²¹ Quéechatécáwa náaliacawa càinácaalí Dios iwàwáaná wàyaca machacàníiri iyú, néese nawènúadaca náiwitáisewa Jesucristo itàacái ícha, yái tàacáisi mabáyawanéerica Dios imàaquéericaté walí; íná Dios yùuwichàidapiná níawa manuísíwata cachàiníwanái náicha cawinácaalí càmíiyéica yéemíacáwaca Jesucristo iináwaná ìwali. ²² Níái yèepuèyéica imànica ibáyawanáwa àniwa nadécanáami náaliacawa Jesucristo iináwaná ìwali, càica níade iyúwa áiba comparación ímáaná: “Auli yèepùacawa iyáacaténá yèeculéwa. Marrano nacái nadécanáami nàapídáidaca úa, yá uèpùaca utaliacawa casacàalirículé àniwa”, ímaca yái comparaciónca.

3

El regreso del Señor

¹ Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, yáta pucháibáaná cuyàluta nutànèericuéca pirí. Iná nudéca nùalàacuéca pía pucháiba yàawiría nuwàwacáinácué numichàidaca píiwitáise masaquèeri píináidacaténácuéwa cáaliacáiri iyú. ² Píináidacuéwa ìwali yái tàacáisi Dios yàasu profetanái icàlidéericaté bàaluté. Píináidacué nacáiwa Wáiwacali Jesucristo itàacái ìwali, yái ichùulièrica wamànica, yái Wáiwacali iwasèerica wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Wía apóstolca Jesucristo ibànueyéica wacàlidacaténá itàacái, wadéca wéewáidacuéca pía pimànicaténácué càide iyúwa Wáiwacali ichùulianá.

³ Péemíacué cayába, iyaca abéeri wawàsi máinicué iwàwacutéeri píaliacawa. Ipíchawáise èeri imáalàacawa, yá wenàiwicanái iyáanápiná iicáaníiyéica waquíniná, wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái. Namànipiná nabáyawanáwa macái íiwitáaná càide iyúwa náiwitáise báawéeri iwàwáaná. ⁴ Nasutápiná néemíawa wía, namànica naquíniwa cà: “Pidécuéca píimaca

walí Cristo ímacasa bàaluité yàanàanápínaté àniwa. ¿Néenicué, cáná càmitàacá yàanàa? Níara wàawirináimi ìiquéeyéicaté Cristo nadéca néetácawa bàaluité, quéwa Cristo càmitàacá yàanàa. Yá macái wawàsi ìyéerica cháí yèepunícawa ìyaca mamáalàacata iyúwataté iyáaná Dios idàbacatáiseté èeri àta siùca nacáide”, càipíná náimaca càmícáiná neebáida Dios imáalàidáanápíná yáí èeriquéi. ⁵ Cawinácaalí wenàiwica icàlidéeyéica càiri tàacáisi càmita báisi nawàwa náalíacawa càinácaalíté Dios imànica. Càmita nawàwa náalíacawa Dios idàbacaté chènuníiséeyéi cáli itàacái iyúwa bàaluité. Néese Dios ichùullacaté chuìri cáli imusúacawa manuìri úni yáacuise. Néese iseríacaté úni yéewacaténaté yéená ìyaca chènuniré, áiba yéená nacái iyamáacatéwa cháí. ⁶ Néeseté àniwa Dios imàacacaté úni yéesacawa macái cáli ìwali àta idapúadacatalétaté macáita. Inaté Dios imáalàidacaté macáita cháí èeri irìcuírica úni iyú, yáí manuìri yéesacáica bàaluité. ⁷ Quéwa siùca chènuníiséeyéi cáli, yá nacái cáliquéi ìyéerica cháí èeri irìcu siùca, Dios icùaca ìyaca nía yeemácaténá nía quichái iyú áibaalípiná. Yá quichái yeemápiná níawa néenialípiná Dios icàlidapínacaalí báawéeyéi ìiwitáise ibáyawaná ìináwaná yùuwichàidáanápíná níawa càiripínáta.

⁸ Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, picácué piimáicha Dios iicáca abé èeri ichàbacawa càide iyúwa waicáaná mil camuí ichàbacawa. Càita nacái Dios iicáca mil camuí ichàbacawa càide iyúwa waicáaná abé èeri ichàbacawa. ⁹ Aibanái nayúunáidaca idéca ichàbacawa wáicha Wáiwacali yéenáiwaná yàanàanápíná àniwa càide iyúwa icàlidáanaté walíni. Quéwa càmitàacá ichàbawa yáí Wáiwacali yéenáiwanáca, néese Wáiwacali idècuníacáicatawa icùacáiná ìyaca áibanái nawènúadáanápíná náiwitáisewa irípiná. Càita icùaca éeréeri iyú càmícáiná iwàwa yúucacawa íicha ibatàa abéeripínáta, néese iwàwa macáita nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná.

¹⁰ Canácata yáaliériwa Wáiwacali yéenáiwaná, càicaalínápínacaalí yàanàaca àniwa, càide iyúwa càmicaalí wenàiwica náalíawa càiná èeri irìcucaalí cayéedéeri yàanàapíná nacapèe néré. Néese Wáiwacali yàanàapínacaalí àniwa, yásí chènuníiséeyéi cáli namáalàapínácawa máiníiri yáwanái tiríríiri isàna manuìri iyú, caiyéininéeri macái énu íicha. Yá macái wawàsi ìyéerica iwasàapínáwa ùuléeri iyú neemácáináwa quichái irìcu, yá nachaliápinácawa. Yásí macáita yáí èeriquéi, yá nacái èeri irìcuíri wawàsica canánama neemápinácawa Dios imáalàidacaalí níawa.

¹¹ Dios imáalàidapíná macáita quichái iyú, macáita yáí ìyéerica. ¡Iná iwàwacutácué pìyaca mabáyawanéeri iyú, pìacué nacái Dios iyéininá! ¹² Picùacué Dios yéenáiwaná yàanàaca. Pimànicué píalimáanáta yéewanápíná yéenáiwaná yàanàaca caquialéta cachàiníwanái. Néenialípiná chènuníiséeyéi cáli namáalàapínácawa quichái iyú, yá macái wawàsi ìyéerica iwasàapínácawa ùuléeri iyú quichái ipèrùa yèewi. ¹³ Quéwa wíata icùaca ìyaca Dios idàbáanápíná wàlisài capíraléeri cáli, wàlisài cáli nacái, càide iyúwa Dios icàlidáaná walí imànínápíná. Yá macáita ìyéeripínáca néré, cayábapíná náiwitáise, ìyéeyéipíná machacàníiri iyú càiripínáta.

¹⁴ Iná nuénánái cáininéeyéica nuicáca, idècunitàacá picùaca Wáiwacali yéenáiwaná yàanàanápíná, yá pimànicué macáita píalimáanáta macái pichàini iyúwa pìyacaténácué matuíbanáiri iyú áibanái yáapicha, mabáyawanéeri iyú nacái Dios iicápiná. ¹⁵ Picácué piimáicha Wáiwacali idècuníacawa éeréeri iyú yéewacaténá iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Càita nacái wéenasàiri Pablo, yáí cáininéerica waicáca, idéca itànàacuéca pirí cuyàluta píalíacaténácuéwa Wáiwacali yàanàanápíná, càide iyúwa Dios imàacáaná Pablo yáalíacawa. ¹⁶ Pablo idéca icàlidacuéca pirí càì Wáiwacali yàanàanápíná àniwa macái yàasu cuyàluta irìcuwa. Pablo idéca icàlidaca áiba wawàsi ìwali càulenéeri wenàiwica yáalía yéemíaca càinácaalí íimáaná. Néese áibanái càmíiyéicá yéewáidawa cayába, càmíiyéi nacái yeebáida Jesucristo itàacái tàì íiméeri iyú, nadéca nawènúadaca Pablo yàasu tàacáisi, yá càmita nacàlida machacàníiri iyúni càide iyúwa íimáaná. Càita nacái nadéca nawènúadaca Dios itàacái profetanái itànèericaté. Iná Dios yùuwichàidapíná cawinácaalí càmíiyéica icàlida Dios itàacái machacàníiri iyú.

¹⁷ Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, pialíacuéwa cachìwéeyéi yàanàanápíná. Iná piicácué píichawa cayába ipíchanácué báawéeyéi íiwitáise ichìwáidacuéca pía nawatàidacaténácué pía nachíwa iyúwa déeculé básiiri tàacáisi íicha àta piméyáacatalétacuéwa peebáidaca Jesucristo itàacái. Picácué peebá nalí. ¹⁸ Néese pialimáidacué pialíacaténáwa manuísíwata cachàiníwanái mamáalàacata Wáiwacali Jesucristo ìwali, yái iwasèerica wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Pimàacacué nacái Wáiwacali ichàiniadaca pía íiwitáise cachàiníri iyúwa, yái Wáiwacali cáininéerica iicácuéca pía. ¡Wàacué Wáiwacali íríwa cayábéeri siùcáisede, càiripináta nacái! Básiita, amén.

1 SAN JUAN

La palabra de vida

¹ Wabànùacué pírí cuyàluta. Wacàlidacué pírí Jesucristo ìwali, yáì ìyéericaté èeri ipíchawáise bàaluité. Wacàlidacué pírí Jesucristo ìwali, yáì wéemièrica itàacái wàuwì iyúwa, yáì waiquéerica watuí iyúwa, wíacáiná waicácaté Jesús, wamàaca nacái wacáapiwa ìwali. Yáì Jesucristo, yácata Tàacáisi yèerica wacáuca càmíiri imáalàawa. ² Jesucristo imàacacaté yáawawa waicácani yèepunícaalítéwa cháì èeri irìcu, yáté waicácani. Iná yéewa wacàlidaca iináwaná ìwali, yá wacàlidacué pírí nacái yáì tàacáisica Jesucristo ìwali, yáì càmíirica imáalàawa, ìyéericaté càiripináta Wáaniri Dios yáapicha, yáì Jesucristo imàaquéericaté yáawawa waicácani. ³ Iná wacàlidacué pírí iináwaná ìwali yáì Jesucristo waiquéericaté, wéemièrica nacái itàacái, yéewanápinácué abédanamata píiwitáise wáapicha, wàyacáiná abédanamata Wáaniri Dios yáapichawa, yáapicha nacái yáì Dios Iirica, Jesucristoca. ⁴ Iná wabànùacué pírí cuyàluta, casíimáicaténácué píwàwa wáapicha.

Dios es luz

⁵ Wacàlidacué pírí yáì tàacáisica iyúwaté Jesucristo yéewáidáaná wía. Jesucristo yéewáidacaté wía wáalíacaténáwa mabáyawanáca Dios, imàaca nacái wáalíaca Dios ìwali, càide iyúwa camalási imàacacaalí waicáca cayába. Canéeri Dios ibáyawaná, canásíwata. ⁶ Wáimacaalí, “Wàyaca abédanamata Dios yáapicha”, quéwa wamànicaalí mamáalàacata wabáyawanáwa, yá cachìwéeyéi wía meedá, càmìta nacái wàya machacànìiri iyú. ⁷ Quéwa, wàyacaalí mabáyawanéeri iyú càide iyúwa Dios ìyáaná mabáyawanáwaca icamaláná irìcuwa, yásì abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca. Dios Iiri Jesús íraná imusúacatéwa icháuná irìcuísewa cruz ìwali, yá yéetácatéwa. Yùuwichàacatéwa wáichawalíná wabáyawaná ìwalíise, yéewanápiná Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha, yáì báawéerica wamàníirica. ⁸ Néese, wáimacaalí “Canáca wabáyawaná”, càì wáimacaalí, yá ichìwáidéeyéi yáawawa meedá wía. Càmìta nacái watàaní báisìiri iyú. ⁹ Wáalíacawa machìwéericani, yáì Diosca, imàni nacái macáita càide iyúwa ímáaná. Wáalía nacáiwa Dios icùaca wenàiwica machacànìiri iyú. Iná yéewa wacàlidacaalí wáichawa Dios irí yáì báawéerica wamàníirica, yásì Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha, masacàaca nacái imànipiná wáiwitáisewa macái báawéeri íiwitáaná ícha. ¹⁰ Quéwa, wáimacaalí “Canáca wabáyawaná”, càì wáimacaalí, yá waicáca Dios càiride iyúwa cachìwéeri, càmìta nacái weebáida Dios itàacái báisìiri iyú. Dios idéca icàlidaca waináwaná ìwali wamànica wabáyawanáwa.

2

Cristo, nuestro abogado

¹ Píacué, nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, nutànàacué pírí cuyàluta pimànicáichacué pibáyawanáwa. Quéwa, éwita wamànicaalí wabáyawanáwa, càicáanáta Jesucristo, yáì mabáyawanéerica ìyéerica Wáaniri Dios yáapicha, yàacawéeridaca wía, itàaníca wawicáu Dios yáapicha, Dios imàacacaténá iwàwawa wabáyawaná ícha. ² Jesucristo imàacacaté icáucawa iyúwa sacrificio, yéewanápiná Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha, yáì báawéerica wamàníirica wàyaca. Càmíiritaté yéetáwa abéta wáichawalíná, néese yùuwichàacatéwa macái èeri mìnáná íchawalíná nabáyawaná ìwalíise.

³ Wamànicaalí càide iyúwa Dios ichùullaná wamànica, yásì wáalíacawa báisìiri iyú wáalíacawa Dios ìwali, wàyaca nacái abédanamata Dios yáapicha. ⁴ Aibacaalí càì ímaca “Núalíaca Dios ìwali”, càicaalí íima, càmicaalí quéwa imàni càide iyúwa Dios ichùullaná wamànica, cachìwéeri meedáni yáì wenàiwicaca, càmìta nacái yeebáida báisìiri tàacáisi. ⁵ Néese àniwa cawinácaalí imàníirica càide iyúwa Dios ichùullaná, yácata cáininéerica íicáca

Dios báisiri iyú. Iná yéewa wáalimá wáaliacawa báisiri iyú wàyaca abédanamata Dios yáapicha wamànicaalí càide iyúwa Dios ímáaná. ⁶ Cawinácaalí càì íméerica “Nùyaca abédanamata Dios yáapicha mamáalàacata”, càicaalí íma, iwàwacutá iyaca càide iyúwa Jesucristo iyáanáte cháì èeri irìcu.

El nuevo mandamiento

⁷ Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, càmita wàlisàì yáì tàacáisi nutànèericuécá pirí. Yáì tàacáisi, yácata tàacáisi peebáidéericatécué piwènúadacaalítécué píiwitáisewa Jesucristo irípiná. Yáì tàacáisi bàaluisàimica yácata tàacáisi péemièricuécá bàaluité. ⁸ Ewitacué péemlàcáanítani bàaluité, càicáaníta siùca àniwade nutànàacué piríni, càide iyúwa tàacáisi wàlisàita. Càide iyúwaté Jesucristo yeebáidáaná yáì tàacáisica, càita nacáicué peebáidacani, píacué cáininéeyéica iicáyacacawa. Pidécuéca piwènúadaca píiwitáisewa báawéeri ícha peebáidacaténacué Jesucristo itàacái, càide iyúwa waicácaalí catéeri ichaliacawa cachàiníri camalási icànacaalí catéeri irìculé.

⁹ Aibacaalí càì ímaca “Nuebáidaca Jesucristo itàacái, nuèpuníca nacáíwa mabáyawanáwaca Dios icamaláná irìcu”, quéwa meedá báawaca iicáca áiba wenàiwica, yá meedá yèepuníriwa mamáalàacata íbáyawaná yáapichawa, càide iyúwa wenàiwica iméeràacaalíwa catácatalé, máiníri catáca. ¹⁰ Cawinácaalí cáininéerica iicáca áibanái, yácata yeebáidéerica Jesucristo itàacái, yèepuníri nacáíwa mabáyawanáwaca Dios icamaláná irìcu, yá canáca wawàsi yáaliméeri iwènúadaca íiwitáise imànínapíná íbáyawanáwa. ¹¹ Quéwa cawinácaalí báawa meedá iicáca áibanái, càmita yeebáida Jesucristo itàacái báisiri iyú, yá yèepuníri nacáíwa íbáyawaná yáapichawa, càide iyúwa wenàiwica iméeràacaalíwa catácatalé. Yá càmita yáalimá imànica cayábéeri, ilúacáiná matuí imànica íiwitáise, càide iyúwa wenàiwica yúuquériwa càminá yáaliáwa alénacaalí yàawa.

¹² Píacué nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, nutànàacué pirí cuyàluta Dioscáiná idéca imàacaca iwàwawa píbáyawaná ícha, Jesucristo yéetácáinácuéwa píchawalíná. ¹³ Píacué, béeyéica, nutànàacué pirí cuyàluta píalíacáinácué Jesucristo ìwali, yáì ìyéericaté èeri ipíchawáise. Píacué nacái ùuculiyéica, nutànàacué nacái pirí cuyàluta núalíacáináwa pidécuéca pimawèniadaca báawéeri Satanás.

¹⁴ Nutànàacatécué nacái pirí cuyàluta, píacué nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, píalíacáinácué Wáaniri Dios ìwali. Nutànàacatécué nacái pirí cuyàluta píacué béeyéica píalíacáinácué Jesucristo ìwali, yáì ìyéericaté èeri ipíchawáise. Nutànàacatécué nacái pirí cuyàluta, píacué ùuculiyéica cachàinicáinácué píiwitáise peebáidacáinácué Dios itàacái tàì íméeri iyú, núalíacáiná nacáíwa pidécuéca pimawèniadaca báawéeri Satanás.

¹⁵ Picácué cáininá piicáca cháì èeriquéi. Picácué cáininá piicáca èeri mìnánái íiwitáise càmiyéica cáininá iicáca Dios. Cawinácaalí cáininéerica iicáca èeri mìnánái íiwitáise, càmita yáalimá cáinináca iicáca Wáaniri Dios. ¹⁶ Aibanái èeri mìnánái càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái, canácata néená imàníri càide iyúwa Wáaniri Dios ichùullaná, canásiwa. Namànicáita meedá càide iyúwa náiwitáise iwàwáaná. Càita namànica: Máiní máalíawáiseri iyú nawàwa namànica wawàsi càmlírica Dios ibatàa namànica, nasíimáidacaténá níawawa meedá; máiní nawàwa naicáca báawéeri wawàsi, càmlírica Dios iwàwa wenàiwica iicáca, casíimáicaténá nawàwa báawéeri iyú meedá; namàaca nacái nawàwawa nàasu cawèníri ìwaliwa, yá cáimacáica naicáca níawawa áibanái ícha. ¹⁷ Yáì chéerica èeri irìcuírca, macáita imáalàapínáwa, nía nacái èeri mìnánáica iwàwéeyéica báawéeri meedá, namáalàapíná nacáíwa. Quéwa, cawinácaalí imànírca càide iyúwa Dios iwàwáaná, iyapíná Dios yáapicha càiripínáta.

La verdad y la mentira

¹⁸ Píacué, nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, yáì èeriquéi imáalàapínácawa mesúnamáita. Pidécuéca péemlaca iináwaná ìwali abéeri aslali yàanèeripínáca lípidenéerica Cristo yúuwide. Siùcasíwata madécaná Cristo yúuwidenái nadéca nàanáca, íná yéewa

wáaliacawa mawiénica yái èeriquéi imáalàanápínacawa mesúnamáita. ¹⁹ Níai Cristo yúuwidenáica nàacatéwa wèewísewa. Níacaté quéwa càmiyéi wéénánáisiwa Wáiwacali ìwalísená. Wéénánáisiwacaalíté níatá, yá nayamáacatéwa wáapichatá. Dios imàacacaté nàacawa wèewíse yéewanápiná wáaliacawa abénaméeyéi iyéeyéica wèewibàa, càmita wéénánáisiwa nía Wáiwacali ìwalísená.

²⁰ Cristo idéca ibànùacuéca pírí Espírítu Santo íná cáiwitáisecuéca pía canánama. ²¹ Iná nutànàacué pírí cuyàluta píaliacáinacuéwa báisíiri tàacáisi ìwali. Píaliacué nacáywa piicáca báisíiri tàacáisi chìwái íchaná. ²² Siùcade nucàlidacué pírí cawinácaalí cachìwéerica. Cachìwéericaní, cawinácaalí càí íméerica, “Càmíiríté Mesías yáara Jesúsmica”, càí ímaca imànica ichìwawa. Yácata nacái abéeri Cristo yúuwíde, càmicáiná yeebáida Wáaniri Dios itàacái, Dios Iiri itàacái nacái. ²³ Cawinácaalí càmíirica yeebáida Mesíascani yái Dios Iirica, yái wenàiwica Dios ibànùericaté icùacaténá èeri mìnánái, càmita yáalía Wáaniri Dios ìwali. Quéwa cawinácaalí icàlidéerica Dios Iiri ìwali Mesíascani, yái Mesías Dios ibànùericaté walí, yácata yáaliéerica nacái Wáaniri Dios ìwali.

²⁴ Iná peebáidacué cayábani mamáalàacata tàí íméeri iyú, yái tàacáisi nacàlidéericatécué pírí bàaluité. Peebáidacaalícué cayábani tàí íméeri iyú, yásí pìyacuéca abédanamata càiripináta Dios Iiri yáapicha, yáapicha nacái yái Wáaniri Diosca. ²⁵ Jesucristo idéca icàlidaca walíni cáimiétacanéeri iyú yàanápíná wacáuca càmiiri imáalàawa, wáalíaca nacáywa imànínápiná càide iyúwaté ímáaná.

²⁶ Siùca nubànùacué pírí cuyàluta nùalàacaténacué pía náichaná níara áibanái iwàwéeyéica ichìwáidacuéca pía. ²⁷ Quéwa, iyacué pírí Espírítu Santo, yái Espírítu Santo Jesucristo ibànùericatécué pírí. Càmita iwàwacutá áibanái yéewáidacuéca pía Espírítucáiná yácata yéewáidéericuéca pía macái wawàsi ìwali. Espírítu yéewáidaca wía báisíiri iyú. Canácatáita ichìwáida wía. Peebáidacué mamáalàacata Cristo itàacái, càide iyúwa Espírítu yéewáidáanacué pía.

²⁸ Siùcade píacué nuíquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, peebáidacué mamáalàacata Cristo itàacái manuícáténá wáináidaca wawàwawa waicácaalípiná Jesucristo, yàanàpinácaalí, ipíchaná báica waicáca wíawawa iwéré wabáyawaná ìwalísewa yàanàpinácaalí àniwa. ²⁹ Píaliacuécawa Jesucristo ìwali mabáyawanácani. Iná iwàwacutácué píaliaca nacáywa báisíiri iyú cawinácaalí iyéeyéica mabáyawanéeri iyú, Dios yéenibeca nía.

3

Hijos de Dios

¹ Wáaliacawa cáinináca Wáaniri Dios iicáca wía, Dioscáiná idéca yàaca wáipidená “Dios yéenibe”. Báisíta, Dios yéenibeca wía. Iná áibanái èeri mìnánái càmiyéica Dios yéenibe càmita náalíawa Dios yéenibeca wía càmicáiná náalía Dios ìwali. ² Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, siùcáise de Dios yéenibeca wía. Ewíta càmicáaníta wáalíawa càinápinácaalí wáyaca áiba èeriwa, càicáaníta wáaliacawa Jesucristo yàanàpináca àniwa, yásí wáyapínáca càiwade iyúwa iyáaná, asáiripínácainá waiquéeripíná Jesús, càide iyúwa iyáaná. ³ Macáita icuèeyéica Jesucristo yàanàanápínáwa, masacàaca namànica náiwitáisewa báawéeri ícha, càide iyúwa Jesucristo iyáaná mabáyawanéeri iyú.

⁴ Quéwa cawinácaalí imàníyéica yàacawa ibáyawanáwa, càmita neebáida Dios itàacái. Càmicaalí weebáida Dios itàacái, yá wamànica wàacawa wabáyawanáwa. ⁵ Píaliacuéwa Jesucristo yàanàacaté aléi èeri iriculé yúucacaténá wáicha wabáyawaná. Píaliacué nacáywa canácata Jesucristo ibáyawaná, canásíwata. ⁶ Cawinácaalí iyéeyéica abédanamata Jesucristo yáapicha mamáalàacata, càmita namàni nàacawa nabáyawanáwa. Macáita quéwa imàníyéica yàacawa ibáyawanáwa mamáalàacata, càmitàacá nánáidawa Jesús ìwali, càmitàacá náalía ìwali. ⁷ Píacué nuíquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, abénaméeyéi wenàiwica nawàwa nachìwáidacuéca pía, náimacáinacué pírí cayábacasa pimànicaalícué pibáyawanáwa mamáalàacata éwitacué Dios yéenibecáaníta pía. Nachìwacáita meedá.

Picácué pimàaca áibanái ichìwáidaca pía càì. Cawinácaalí imànírica yàacawa cayábéeri, yácata cayábéeri íiwitáise càide iyúwa Jesús iyáaná mabáyawanéeri iyú. ⁸ Cawinácaalí quéwa imànírica yàacawa ibáyawanáwa mamáalàacata, yácata Satanás yàasu wenàiwica, yái wàuwide Satanás, icháawàidéerica waináwaná ìwali, Satanás imànicáinaté ibáyawanáwa mamáalàacata èeri ipíchawáiseté àta siùca nacáide mamáalàacata àniwa. Inaté Dios Iiri yàanàaca imáalàidacaténá macáita yái Satanás imànírica.

⁹ Báisícaalí Dios yéenibeca wía, néese càmita wamànipiná wabáyawanáwa mamáalàacata, wadènicáiná Dios íiwitáise. Càmita wáalimá wamànica wàacawa wabáyawanáwa mamáalàacata, báisícaalí Dios yéenibeca wía. ¹⁰ Càita wáallacawa càiyéinácaalí níai Dios yéenibeca, càiyéinácaalí nacái Satanás yéenibeca. Cawinácaalí càmiyéica imàni cayábéeri, nía nacái báawéeyéica iicáca áibanái wenàiwica, níacata càmiyéica Dios yéenibe. Quéwa cawinácaalí imàniyéica cayábéeri, nía nacái cayábéeyéica iicáca áibanái wenàiwica, níacata Dios yéenibeca.

Amémonos unos a otros

¹¹ Yái idàbáanéeri tàacáisi péemièricatécuéca madécaná yàawiría íimaca walí: “Cáininácué piicáyacacawa”, íimaca. ¹² Picácué wamàni càide iyúwa Caín imànináté, yái báawéeri Satanás yàasu wenàiwicaca, inuéricaté meedá iméeréeriwa. ¿Píalásicuéwa cánaté yéewa Caín inúaca iméeréeriwa? Calúacáinaté Caín iicáca yéenasàiri íiwitáisewa, yéenasàiricáiná imànicaté cayábéeri, quéwa Caín imànicáita meedá ibáyawanáwa.

¹³ Píacué nuénánáica, iwàwacutácué piwàwalica báawáanápíná naicáca pía níai èeri mìnánái càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. ¹⁴ Bàaluité wàyaca càide iyúwa yéetéeyéimiwa, canácáiná wacáuca càmiiri imáalàawa. Néeseté Dios yàaca wacáuca càmiiri imáalàawa. Cáininácaalí waicáca áibanái, yásí wáallacawa Dios idéca yàaca wacáuca càmiiri imáalàawa. Cawinácaalí càmiirica cáininá iicáca áibanái, ìyaca mamáalàacata càide iyúwa yéetéerimiwa canéerica icáuca càmiiri imáalàawa. ¹⁵ Cawinácaalí báawéerica iicáca áibanái, Dios iicáca càinide iyúwa inuérica wenàiwica. Píalácué nacáiwa cawinácaalí inuérica meedá wenàiwica, canáca icáuca càmiiri imáalàawa. ¹⁶ Jesucristo idéca yéewáidaca wía càinácaalí iwàwacutáaná cáinináca waicáca áibanái, Jesucristo imàacacáinaté icáucawa imànicaténá walí cayábéeri. Càita nacái iwàwacutá wamàacaca wíawawa áibanái irípináwa yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ¹⁷ Pidènicáalí cayába pìasuwa, píalácaalí nacáiwa áibanái càmita nadènia yái namáapuèrica, néese càmicaalí piyúudàa nía, yásí wáallacawa càmita cáininá piicáca Dios báisíiri iyú. ¹⁸ Píacué nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, picácué wacàlidacáita meedá waináwanáwa canéeri iwèni iyú. Picácué wacàlidacáita meedá cáinináca waicáca áibanái wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Néese wayúudàacué nía wáasáidacaténá cáinináca waicáca nía báisíiri iyú.

Confianza delante de Dios

¹⁹ Wamànicaalí càì, yásí wáallacawa weebáidaca báisíiri tàacáisi, wàyaca nacái Dios iicápiná mabáiníiri iyú, macàaluínináwaca nacái. ²⁰ Achúmacaalí wáináidaca wawàwawa wabáyawaná ìwaliwa, iwàwacutá wawàwalica cáalíacáica wáicha Dios, yáaliéri nacái macáita wawàsi ìwali. ²¹ Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, càmicaalí Dios imàaca achúmaca wáináidaca wawàwawa wawàwalicúsewa, yásí manuíca wáináidaca wawàwawa mabáinináwaca Dios iicápiná. ²² Néese Dios yàapíná walí macáita wasutéerica íicha, wamànicáiná càide iyúwa ichùulláná wía, wamàni nacái yái casímáirica Dios iicáca. ²³ Dios ichùulla weebáidáanápíná Iiri itàacáiwa, yái Jesucristoca. Ichùulla nacái cáinináanápíná waicáyacacawa càide iyúwa ichùulláná wía. ²⁴ Cawinácaalí imàniyéica càide iyúwa Dios ichùulláná, níacata ìyeyéica abédanamata Dios yáapicha. Dios ìyaca nacái náapicha. Espíritu Santo nacái imàacaca wáallacawa Dios ìyaca wáapicha, yái Espíritu Dios ibànuèricaté walí yàacawéeridacaténá wía.

4

El Espíritu de Dios y el espíritu del enemigo de Cristo

¹ Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, manùbéeyéi náimaca nacàlidacasa tàacáisi Dios inùmaliçuise. Picácué peebáida caquialéta natàacái macáita. Néese píináidacuéwa cáalíacáiri iyú nàasu tàacáisi ìwali quéechacáwa píalíacaténácuéwa asáisi báisícaalí natàaníca Dios inùmaliçuise. Nàyacáiná cháí èeri irícu madécaná cachìwéeyéica icàlidéeyéicasa tàacáisi Dios inùmaliçuise. ² Píalíacuéwa càiyéinácaalí níái icàlidéeyéica tàacáisi báisíiri iyú Espíritu Santo inùmaliçuise nacàlidacáiná Jesús iináwaná ìwali, Mesíascani, yái Wacuèrinásàiri Dios ibànùericaté walí iyúwa asíali. ³ Cawinácaalí cà míiri cà icàlidaca tàacáisi, canáca irí Espíritu Santo. Iyaca irí Cristo yùuwide íiwitáise. Pidécúeca péemíaca iináwaná ìwali, yàanàanápíná yáara Cristo yùuwideca íiwitáise. Siùca idéca yàanàaca wàatalé aléi èeri iriculé, yái Cristo yùuwideca íiwitáise.

⁴ Píatacué quéwa nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, Dios yéenibecuéca pía. Pidécúeca pimawèniadaca píichawa níara cachìwéeyéica, càmicáinácué peebáida nàasu tàacáisi cachìwéeri, ìyacáinácué píwàwalícu Dios íiwitáise, máiníiri cachàinica íiwitáise Satanás íicha, yái Satanás ichùulièrica èeri mìnánái íiwitáise, cà míiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. ⁵ Níara cachìwéeyéica càmita neebáida Jesucristo itàacái. Cháí èeri irícuíri náiwitáise meedá, íná nacàlidaca tàacáisi èeri yàasu wawàsi ìwali meedá, íná yéewa èeri mìnánái yeebáca natàacái, níái cà míiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. ⁶ Quéwa wíata Dios yéenibeca. Cawinácaalí yáaliérica Dios ìwali, yéemíaca wàasu tàacáisi. Aibanái quéwa cà míiyéica Dios yéenibe, càmita néemí walí. Càita wáalíacawa càiyéinácaalí níái icàlidéeyéica tàacáisi Espíritu Santo inùmaliçuise báisíiri iyú, càiyéinácaalí nacái níái icàlidéeyéica ichìwawa Cristo yùuwide íiwitáise iyú.

Dios es amor

⁷ Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, iwàwacutá cáinináca waicáyacacawa, cáininácáiná Dios iicáca wía. Cawinácaalí cáininéerica iicáca áibanái wenàiwica, yácata Dios isùmàireca, yáalía nacái Dios ìwali. ⁸ Cawinácaalí cà míirica cáininá iicáca áibanái, càmitàacá yáalía Dios ìwali, cáininácáiná Dios iicáca wenàiwica. ⁹ Dios quéwa idéca yáasáidaca walí cáinináca iicáca wía, ibànùacáinaté Iiriwa, yái abéerita Iirica aléi èeri iriculé, yéewanápiná wadèniaca wacáucawa cà míiri imáalàawa, Dios Iiri yéetácáinatéwa wáichawalíná. ¹⁰ Siúcata càmita nutànàacué nùyaca píri ìwali, yái cáinináanáca waicáca Dios. Néese nuwàwacué píalíacawa cáinináca Dios iicáca wía manuísíwata báisíiri iyú, íná ibànùacaté Iiriwa imàacacaténá icáucawa iyúwa sacrificio, yéewanápiná Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná íicha.

¹¹ Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, cáinináca Dios iicáca wía manuísíwata, càide iyúwacué núumáaná píri, íná nacái iwàwacutá macái cáinináca waicáyacacawa. ¹² Canácatáita áiba èeri mìnali iicácaté Dios. Quéwa, cáininácaalí waicáyacacawa, yásí Dios iyaca wawàwalícu, yàacawéerida nacái wía, yásí wadàbaca wàyaca càide iyúwa Dios iyáaná, yái cáininéerica iicáca wía. ¹³ Dios idéca ibànùaca walí Espíritu Santo. Espíritu imàacaca wáalíacawa báisíiri iyú wàyaca Dios yáapicha, wáalíaca nacáiwa Dios iyaca wawàwalícu, yàacawéeridaca nacái wía. ¹⁴ Wía nacái apóstolca wadéca waicáidaca Jesucristo irí watuí iyúwa íná yéewa wacàlidaca áibanái iríni Wáaniri Dios idéca ibànùaca Iiriwa Jesucristo iwasàacaténá èeri mìnánái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, macáita yeebáidéeyéica itàacái. ¹⁵ Cawinácaalí icàlidéerica Jesús ìwali Dios Iiricani, Dios iyaca iwàwalícu, yàacawéeridacani nacái. Yái wenàiwicaca iyaca nacái Dios yáapicha.

¹⁶ Íná wáalíacawa, weebáida nacái cáinináca Dios iicáca wía. Cáinináca Dios iicáca wenàiwica. Cawinácaalí cáininéerica iicáca áibanái wenàiwica, iyaca Dios yáapicha. Dios iyaca nacái iwàwalícu, yàacawéeridacani nacái. ¹⁷ Càita nacái wadàbaca wàyaca càide iyúwa Dios iyáaná, yái cáininéerica iicáca áibanái, yéewanápiná manuíca wáináidaca wawàwawa

mabáiníri iyú áibaalípiná Dios yùuwichàidacaalípiná báawéeyéi wenàiwica, wàyacáiná cháí èeri irìcu càide iyúwa Jesucristo iyáaná. ¹⁸ Báisícaalí cáinináca waicáca Dios, áibanái nacái, càmita iwàwacutá cáaluca wía Dios ícha, wenàiwicanái ícha nacái. Néese àniwa, manuísíwacaalí cáinináca waicáca Dios, áibanái nacái, yá canácata cáaluíri waicáca, canásíwa. Quéwa, cáalucaalí wía, yásí yái cáalucáica yùuwichàidaca wíawa. Iná, cáalucaalí wía, yásí wáaliacawa càmitàacá cáinináca waicáca Dios manuísíwata, áibanái nacái.

¹⁹ Cáinináca waicáca Dios, yácáiná Dios cáininácaté iicáca wía ipíchawáiseté cáinináca waicácani. ²⁰ Aibacaalí càí ímaca, “Cáinináca nuicáca Dios”, càí ímacaalí, quéwa meedá báawaca iicáca áibanái, yácata cachìwéeri meedá. Càmicaalí wáalimá cáinináca waicáca áibanái wenàiwica waiquéeyéica watuí iyúwa cháí èeri irìcu, néese càmita wadé cáinináca waicáca Dios yái càmiricáwaca waicá watuí iyúwa. ²¹ Jesucristo idéca ichùullaca wía càí: Cawinácaalí icàlidéeyéica cáinináca naicáca Dios, iwàwacutá cáinináca naicáca áibanái wenàiwica nacái.

5

Nuestra victoria sobre el mundo

¹ Macáita cawinácaalí yeebáidéeyéica Mesíascani, yái Jesúsca, yái Wacuèrinásàiri Dios ibànuerica walí, Dios yéenibeca nía. Cawinácaalí cáininéeyéica iicáca Wáaniri Dios, cáinináca nacái naicáca Dios yéenibe. ² Cáininácaalí waicáca Dios, wamànicaalí nacái càide iyúwa ichùullaná wía, yásí wáaliacawa cáinináca waicáca Dios yéenibe nacái. ³ Wamànicaalí càide iyúwa Dios ichùullaná wía, yásí wáasáidaca cáinináca waicáca Dios. Càmirita máiní càulenáca wáicha wamànínápiná càide iyúwa Dios ichùullaná wía. ⁴ Macáita wía Dios yéenibeca, wáalimá wamànica càide iyúwa Dios iwàwáaná, wáalimá wamàacaca wáichawa wabáyawanáwa yái báawéerica wamànírira cháí èeri irìcu, weebáidacáiná Jesucristo itàacái. ⁵ Wía yeebáidéeyéica Dios Iiricani, yái Jesúsca, wíawamita yáaliméeyéica imàacaca íchawa ibáyawanáwa, yái báawéerica wamànírira cháí èeri irìcu.

El testimonio acerca del Hijo de Dios

⁶ Jesucristo yàanàacaté aléi èeri irìculé, yá imàacacaté wáaliacawa Dios Iiricani, ibautizácaalítéwa úni yáaculé, néese àniwa nacái íraná imusúacaalítéwa icháuná irìcuísewa cruz ìwali. Iná idéca imàacaca wáaliacawa Dios Iiricani úni iyú, íraná iyú nacáiwa. ⁷ Espíritu Santo icàlidaca nacái Jesucristo iináwaná ìwali, Dios Iiricani, Espíritu icàlidacáiná báisíri iyúni. ⁸ Náyaca máisiba chènuniré icàlidéeyéica walíni, yái Wáaniri Diosca, yá nacái Dios Iirica, yá nacái Espíritu Santo. Ewita máisibacáaníta nía, càicáaníta abéericata nía, abédanama náiwitáise náapichawáaca. Máisiba nacái níai icàlidéeyéica Jesucristo iináwaná ìwali, Dios Iiricani, cháí èeri irìcu, yái Espíritu Santoca, yái única nacái, yái íranáca nacái. Níai máisibaca abédanamata náiwitáise nacàlidaca Jesucristo iináwaná ìwali, Dios Iiricani. ⁹ Aibaalí wéemlaca wenàiwica icàlidáanáca walí. Quéwa, yái Dios icàlidáanáca, cawèníri cachàini manuísíwatani, Dios icàlidacáiná walí Jesús iináwaná ìwali, Dios Iiricani. ¹⁰ Cawinácaalí yeebáidéerica Dios Iiri itàacái, yáaliacawa báisíri iyú iwàwalìcuísewa Dios Iiricani. Dios idéca icàlidaca Iiri ìwaliwa Dios Iiricani. Cawinácaalí wenàiwica càmirica yeebáidani iicáca Dios càiride iyúwa cachìwéeri, càmicáiná yeebáida tàacáisi Dios icàlidéerica Iiri ìwaliwa. ¹¹ Yácata tàacáisi Dios icàlidéerica walí: Dios idéca yàaca wacáuca càmiri imáalàawa, wía yeebáidéeyéica Dios Iiri itàacái. ¹² Cawinácaalí yeebáidéerica Dios Iiri itàacái, yácata yáaliéerica Dios Iiri ìwali báisíri iyú, idènià nacái icáucawa càmiri imáalàawa. Quéwa cawinácaalí càmirica yeebáida Dios Iiri itàacái, càmita yáalá Dios Iiri ìwali báisíri iyú, yá canáca irí icáuca càmiri imáalàawa.

Conclusión y consejos finales

¹³ Nudéca nutànàacuéca piri yái cuyàlutaca píacué yeebáidéeyéica Dios Iiri itàacái píalícaténacuéwa pidèniaca picáucawa càmiri imáalàawa.

¹⁴ Manuíca wáináidaca wawàwawa Dios ìwali, wáaliácáináwa wasutácaalí ícha wawàsi Dios iwàwéerica wadèniaca, yásí yeebáidaca walí. ¹⁵ Càide iyúwa wáaliánáwa Dios yéemìaca wasutáaná ícha, càita nacái wáalía nacáíwa Dios yàapíná walí yái wasutéerica ícha.

¹⁶ Piicácaalícué wenàiwica yeebáidéeri Jesucristo itàacái imànica ìyaca ibáyawanáwa, quéwa càmirica Dios inúa wía ìwalíse, iwàwacutácué pisutáca Dios ícha irípiná. Yásí Dios icáucàidaca yái yeebáidéerica Jesucristo itàacái càmicaalí imàni ibáyawanáwa Dios inuéerica wía ìwalíse. Iyaca áiba wabáyawaná íiwitáaná Dios inuéerica wía ìwalíse. Càmita nuchùullacué pisutáca Dios ícha nalípiná namànicaalí cà. ¹⁷ Macáita yái báawéerica wamànírira, yácata wabáyawanáca, quéwa, ìyaca wabáyawaná íiwitáaná càmirica Dios inúa wía ìwalíse.

¹⁸ Wáaliácawa Dios yéenibe càmita namàni nàacawa nabáyawanáwa mamáalàacata, Dios Iiri icùacáiná nía, íná báawéeri Satanás càmita yáalimá íbàaca nía. ¹⁹ Wáaliácawa Dios yéenibeca wía. Wáalía nacáíwa Satanás ichùullaca macáita èeri m̀nanái íiwitáise, càmiriyéica yeebáida Jesucristo itàacái. ²⁰ Wáalía nacáíwa Dios Iiri idéca yàanàaca aléi èeri irìculé. Yá imàacaca cáaliácáica wía, wáaliácacaténá Dios ìwali, yái báisísíwéeri Diosca. Wàyaca yáapicha yái báisísíwéerica, yáapicha nacái yái Iirica, yái Jesúsca, Dios ibànuèricaté. Yácata abéerita báisísíwéeri Dios, yéerica wacáuca càmiri imáalàawa. ²¹ Píacué nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, picácué p̀la cuwáiná ícàaluíniná.

2 SAN JUAN

La verdad y el amor

¹ Núa Juan, ancianoca núa, nubànùacué piri cuyàluta. Nuwàwalicué pía manuísíwata, píacué ìwacáidáyaquéeyéicawa aléera, Dios yeedéeyéica yàasu wenàiwicapináwa. Nuwàwalicué nacái níái píapichéeyéicuéca. Cáininácué nuicáca pía báisíiri iyú. Macáita nacái yáaliyéyéica báisíiri tàacáisi, cáininácuéca naicáca pía. ² Cáininácué nuicáca pía weebáidacáiná báisíiri tàacáisi, yái tàacáisi iyéerica walí càiripináta èeri càmíiri imáalàawa. ³ Wáaniri Dios, Jesucristo nacái, yái Wáaniri Irica, namànipinácué piri cayábéeriwa, naicápinácué píawa catúulécanéeri iyú nacái, namàacápinácué matuíbanáica píiwitáise nacái, peebáidacáinácué mamáalàacata báisíiri tàacáisi, cáininácuéca nacái piicáyacacawa.

⁴ Casímáica nuwàwa manuísíwata nùanàacáiná abénaméeyéi péenácué píapichéeyéi iyéeyéica machacàníiri iyú càide iyúwa báisíiri tàacáisi ímáaná, càide iyúwa Wáaniri Dios ichùullaná wàyaca. ⁵ Siùcade, píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, nusutácué pícha wawàsi manuísíwata, cáininácué waicáyacacawa. Yái tàacáisi nutànèericuéca piri càmíirita wàlisài ichùullacanási. Yácata idàbáanéeri tàacásica Jesucristo ichùulièricaté weebáidáanápina: Iwàwacutá cáinináca waicáyacacawa. ⁶ Cáininácaalí waicáca Dios, yásí wamàni càide iyúwa ichùullaná wía. Bàaluté piwènúadacaalítécué píiwitáisewa Jesucristo irípiná, yáté péemiatécué Dios ichùullaca cáinináanápina cué piicáyacacawa.

Los engañadores

⁷ Nàyacáiná manùbéeyéi iwàwéeyéica ichìwáidaca wía cháí èeri irìcu. Càmita nacàlida Jesús iináwaná ìwali Mesíascani, yái Wacuèrinásàiri Dios ibànuèricaté aléi iyúwa asìali. Cawinácaalí icàlidéeri càì ichìwawa, yácata ichìwáidéerica wía, Cristo yùuwidecani nacái. ⁸ Cayábacué, ipíchanácué piúcaca píibaidacaléwa, yái pimànírica Dios irípiná. Píibaidacué cayába Dios irípiná, pimáalàidacué nacái pimànica yái pimànírica Dios irípiná yéewanápinácué peedáca piriwa macáita piasu cawèníriwa Dios iwàwéericuéca yàaca piri ìwaliná, yái píibaidáanácuéca irípiná.

⁹ Aibacaalí yeebáidéeri áibanái yàasu tàacáisi méetàuculéeri Jesús itàacái ícha, yácata càmíirica yáalíawa Dios ìwali. Quéwa, cawinácaalí yeebáidéerica mamáalàacata Jesús itàacái, yácata yáaliériwa Wáaniri Dios ìwali, ìwali nacái yái Dios Irica. ¹⁰⁻¹¹ Nàanàacaalícué píatalé áibanái yéewáidéeyéipinácué pía cachìwéeri tàacáisi iyú Jesús itàacái ícha, picácué pimàaca nawàlùacawa picapèe iriculé. Picácué pitàida nía. Pitàidacaalícué nía, yásícué piacawéeyéináca pimànica níawa, níara imàníyéica ibáyawanáwa meedá.

Palabras finales

¹² Nuwàwacué nucàlidaca piri manùba tàacáisi mamáalàacata, quéwa càmita nuwàwa nutànàaca cuyàluta irìcuni. Nucua àta núalimácatalépináta nùacawa nupáchiacuéca píawa, yéewanápiná casímáica wawàwa manuísíwata.

¹³ Níái piacawéeyéináca ìwacáidáyaquéeyéicawa chábài, Dios yeedéeyéica nacái yàasu wenàiwicapináwa, nawàwalicuéca pía.

3 SAN JUAN

Alabanzas a Gayo

¹ Núa Juan, ancianoca núa, nubànù pirí cuyàluta, pía Gayo nùacawéerináca, cáininéerica nuicáca báisíri iyú.

² Pía nuénásàiri cáininéerica nuicáca, nusutáca Dios ícha imànínapiná pirí cayábéeri ìwalíse, yái macáita pimànírica. Nusutáca Dios ícha nacái imàacacaténá máuláicaca pía. Nualácawa cachàinica píiwitáise Dios ìwali. ³ Casímáica nuwàwa manuísíwata nàanàcáiná nùatalé táquicha tàacáwa abénaméeyéi yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, yá nacàlidaca nulí piináwaná peebáidaca mamáalàacata báisíri tàacáisi. ⁴ Canácata áiba tàacáisi càiri isímáidéeri núa càide iyúwa casímáiná nuwàwa nuémìacaalí nuéwáidacalénái iináwanáwa neebáidaca báisíri tàacáisi machacàníri iyú.

⁵ Pía nuénásàiri cáininéerica nuicáca, cayábéericani yái píibaidacaléca pimànírica Dios irípiná, yái cayábéerica pimànírica áibanái irí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, éwita déecuíséeyéicáníta nía, càmiyéicáwaca píalía piicáca. ⁶ Táquicha tàacáwa wàwacáidáyacacaalíwa chábà, wamànicaténá culto, yá nacàlidacaté walí piináwaná ìwali, nàimaca cáinináca piicáca nía. Siúcade, pimàni nulí cayábéeri, piyúudàa nía nàasu àyapu ìwalipiná, càide iyúwa casímáinápiná Dios iicáca wamànica. ⁷ Nadéca nadàbaca nèepunícawa náibaidacaténá Jesucristo irípiná, càmita nacái needá nalíwa wawàsi áibanái ícha càmiyéica yeebáida Jesús itàacái. ⁸ Iná iwàwacutá wía yeebáidéeyéica Jesús itàacái weedáca wàataléwa nía, wàacawéeridacaténá nía, níai icàlidéeyéica yèepunícawa báisíri tàacáisi.

La mala conducta de Diótrefes y el buen ejemplo de Demetrio

⁹ Nudéca nutànàaca nalí abéeri cuyàluta, níara ìwacáidáyaquéeyéicawa aléera. Quéwa, Diótrefes càmita iwàwa yeebáidaca nutàacái, máinicáiná iwàwa ichùullaca nía macáita. ¹⁰ Yá nùacaalípináwa néré, yásí nutàanica yáapichawa ìwali yái càmináca iwàwa yeebáidaca nutàacái, icháawàcáiná yèepunícawa wía máiwitáiséeri iyú, báawéeri iyú nacái. Néese, iwàwaca imànica áiba wawàsi mamáalàacata, ínà càmita yeedá yàataléwa wenàiwica wabànueyéica néré yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Néese, áibanáicaalí péenacué nawàwacaalí natàidaca nía, Diótrefes càmita ibatàa needáca nàataléwa nía, yúuca nacái nía pèewíise, píacué ìwacáidáyaquéeyéicawa néenibàa.

¹¹ Pía nuénásàiri cáininéerica nuicáca, pimàni cayábéeri càide iyúwa cayábéeyéi íiwitáise imàníná. Picá pimàni pibáyawanáwa iyúwa báawéeyéi íiwitáise imàníná. Cawinácaalí imànírica cayábéeri, yácata Dios isùmàireca. Quéwa, cawinácaalí imànírica ibáyawanáwa, càmita yáalía Dios ìwali.

¹² Macáita wenàiwica, báisíri tàacáisi nacái, nacàlidaca nàyaca cayábéeri iyú Demetrio ìwali. Wía nacái wacàlidaca cayábéeri iyú Demetrio ìwali. Píalía nacáiwá nutàanica báisíri iyú.

Palabras finales

¹³⁻¹⁴ Nudènia bàwina madécaná tàacáisi nucàlidéeripináca pirí, càmita quéwa nuwàwa nutànàaca cuyàluta irìcuni, nuwàwacáiná nuicáca pía aquialéta, nutàanicaténá píapichawa.

¹⁵ Nusutáca Dios ícha imàacáanápiná matuíbanáica pía. Níai wàacawéeyéináca iyéeyéica cháí nawàwalica pía. Pimàni nulí cayábéeri, picàlida nalíni nuwàwalica nía macáita iyéeyéica néenibàa, níara wàacawéeyéináca.

SAN JUDAS

Saludo

¹ Núa Judas, Jesucristo yàasu wenàiwica íbaidéerica irípiná, Santiago yéenasàirica nacái núa, nubànùacué pirí cuyàluta píacué cáininéeyéica Wáaniri Dios iicáca, Dios imáidéeyéica yàasunáipináwa, píatacué nacái Jesucristo icuèyéica. ² Nusutácué Wáaniri Dios ícha pirípinácué iicáanápinácué pipualé manuísíwata, yéewanápinácué nacái matuíbanáica pía, yéewanápinácué nacái cáinináca piicáyacacawa macái piwàwalicúsewa.

Los que enseñan mentiras

³ Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, nuwàwacatécué máini nutànàaca pirí cuyàluta ìwali yái Jesucristo iwasàanáca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Siúcata quéwa iwàwacutácué nutànàaca pirí tàacáisi nusutácaténácué pícha wawàsi manuísíwata. Iwàwacutácué píalàaca nía cachàiníiri iyú, níara cachìwéeyéica, ipíchaná nawènúadaca yái báisíiri tàacáisica Dios imàaquéericaté abé yàawiriaté yàasu wenàiwicanái iríwa. ⁴ Péewáidacué wenàiwica macàaluínináta báisíiri tàacáisi iyú, níacáiná cachìwéeyéi nadéca nawàlùacawa íbàacanéri iyú pèewiré. Bàaluité Dios itàacái icàlidacaté naináwaná ìwali, níái cachìwéeyéica, càinácaalí iyú Dios yùuwichàidáanápiná níawa. Báawaca naicáca Dios. Nacàlidaca nachìwawa báawéri iyú, náimaca cayábacasa waimáca manùbéeyéi yáapicha báawéri iyú, Dioscáiná imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha, càita nacàlidaca nachìwawa. Náasáidaca càmita nawàwa Jesucristo Náiwacalipináwa, yái abéerita Wáiwacalica, Wacuèrinásàiri nacái.

⁵ Ewítacué píalíacáanítawa yái tàacáisi ìwali macáita, càicáaníta nuwàwa nucàlidacuéca pirí àniwani, piwàwalicaténácuéni. Bàaluité Dios imusúada israelitanái Egipto yàasu cáli ícha. Ewítaté Dios itécáaníta macáita nía Egipto yàasu cáli ícha, càicáanítaté imàalàidaca macáita néená càmiyéicaté yeebáida itàacái. ⁶ Nía nacái ángelnái imàaquéeyéicaté íchawa íbaidacaléwa Dios imàaquéericaté nalí, níara imàaquéeyéicaté ìyacatáíwa chènuniré, yá náiquéi Dios idacùacaté, presoíyéica imànica nía, catéeri irìculé càiripinátawa, àta áibaalípiná Dios icàlidacatalépináta nabáyawaná iináwaná ìwali, yùuwichàidacaténá níawa. ⁷ Càide iyúwaté ángelnái ìyáaná, càita nacái nàyacaté yàcalé mìnánáimi, pucháiba yàcalémi, Sodoma, Gomorra nacái, áiba nacái yàcalémi ìyeyéicaté mawiénita nalí, máini naimácaté manùbéeyéi yáapicha mamáalàacata càmiyéica nàacawéeyéi. Nía nacái aslanái naimácaté nanacáiri yáapichawa namànicaténá yái càmirica Dios íbatàa wenàiwica imànica. Inaté Dios yùuwichàidaca nía quichái iyú, yái quichái càmirica ichacàwa, càiripinéerita ìyaca. Càita Dios imàacaca wáalíacawa yùuwichàidáanápiná macáita imàníyéica íbáyawanáwa.

⁸ Càita nacái níara yéewáidéeyéica wenàiwica chìwái iyú, éwita náalíacáanítawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ìwali, càicáaníta namànica nacái báawéri. Néewáidaca wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú néemièricasa náamacani irìcúsewa, namànicaténá nainá iyúwa yái càmirica Dios íbatàa wenàiwica imànica; càmita nacái neebáida Wáiwacali itàacái; natàani nacái báawéri iyú ángelnái ìwali. ⁹ Quéwa ángelnái íiwacali ípidenéerica Miguel càmitaté itàani báawéri iyú ángelnái ìwali. Miguel itàanicaté chàinisíiri iyú Satanás yáapicha càirínácaalí náicha yeedéeripinácaté Moisés ichéecami, yaté Miguel yáalíacawa canácaté yéewaná icuísaca íchawa Satanás báawéri iyú. Inaté Miguel ímacáita Satanás irí: “¡Nusutáca Wáiwacali ícha yàalàanápiná pía cachàiníiri iyú!” ímaca yái Miguelca. ¹⁰ Níata quéwa cachìwéeyéica aslanái natàaníca báawéri iyú ángelnái ìwali, éwita càmicáaníta náalíawa cayába ángelnái iináwaná ìwali. Namànica meedá macáita càirínácaalí nawàwa namànica càide iyúwa cuwèsiná ìmàníná. Iná namáalàidaca nacáucawa Dios ícha.

¹¹ ¡Dios yùuwichàidapiná níawa!, nàyacáiná báawéri iyú càide iyúwaté Caín ìyáaná. Nawènúadaca náiwitáisewa néewáidacaténá wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú, needácaténá

nalíwa plata, càide iyúwaté Balaam imàníná. Namànica nacái ùwicái nacuèrinánái ípunitawa càide iyúwaté Coré imàníná. Iná néetápiná nacáiwa méetàuculé Dios ícha càiripináta nabáyawaná ichùuliacawa. ¹² Níái cachìwéeyéica nàyaca càide iyúwa casaquèeri wawàsi, níacáiná mabáiníiri iyú namànica nabáyawanáwa pèewi piwacáidáyacacaalícuéwa piyáacaténacué piyáacaléwa Santa Cena ipíchawáise. Casímáiri iyúta nayáaca nayáacaléwa manuíri, nàiraca nacái macàaluínináta. Iiwacanánái báawéeyéica meedá níara, camùnica nía nacái iyéeyéica iríwa meedá yàacàsi cadénama. Canéeyéica iwèni níara càide iyúwa acalèe canéerica irí unía yèepuníricawa cáuli iyú. Canéeyéica iwèni níara càide iyúwa àicu màyacanéerica yàasu èeri yàanàacaalí, iná wenàiwica iwatàaca àicu cáli yèewíise, yásí àicu yéetácawa báisiiri iyú. ¹³ Níái cachìwéeyéica imàníyeyéica máiní yáasèeri nabáyawanáwa áibanái wenàiwica yàacuéseemi, nàyaca càide iyúwa manuíri màladàca. Cachàiníiri cáuli ipùacaalí manuíri úni, yásí màladàca namichàidaca báawéeri úni icàli càina ínatalépiná. Níái cachìwéeyéica naméeràidaca áibanái, nàyacáiná càide iyúwa dùlupùta iméerèyeyéicawa, camíiyéica icàna cayába wáapunálicubàa. Iná Dios ichùulípiná nàyanápiná càiripináta catèeri irícu máinícataléca cúulica catá.

¹⁴ Bàaluté Enoc iyaca, yái sietéena Adán itaquérinámi waléerica iináwaná ìwali. Enoc icàlidacaté tàacáisi Dios inùmalícuíse cachìwéeyéi ìwali càinácaalí iyú Dios yùuwichàidáanápíná níawa. Enoc ímacaté: “Péemiácué cayába, nudéca nuicáca Wáiwacali yàanèeripínáwa náapicha níái yàasu manùbéeyéi mil namanùbaca ángelnáica mabáyawanéeyéica. ¹⁵ Yàanàapíná yéemiácaténá naináwaná ìwali canánama, yáasáidacaténá nacái cabáyawanáca macáita báawéeyéica íiwitáise, ìwalíise macáita báawéerica namàníríca, ìwalíise nacái yái báawéeri tàacáisi náiméerica Dios ìwali, níái báawéeyéica íiwitáise imàníyeyéica íbáyawanáwa”, ímacaté yái Enoc. ¹⁶ Níái cachìwéeyéica natàaníca íbàacanèeri iyú nacuèrinánái ìwaliwa. Báawaca naicáca macái wenàiwica. Máiní nawàwa namànica càinácaalí báawéeri ísímáidéeri níawawa. Máiníyeyéi canùmaséeca nía, cachàiníyeyéica íicáca yáawawa. Natàaníca cayábèeri iyú áibanái irí, needácaténá náicha wawàsi meedá.

Amonestaciones a los creyentes

¹⁷ Quéwa píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, piwàwalícué yái tàacáisi Wáiwacali Jesucristo yàasu apóstolnái icàlidéericatécué píri, ímèerica càinácaalí ichàbàanápínáwa wapíchalécáwa. ¹⁸ Náimacatécué píri: “Aibaalípiná maléena èeri ipíchawáise èeri imáalàacawa, yásí abénaméeyéi wenàiwica naicáanípínacué piquíniná peebáidacáinácué Jesucristo itàacái. Namànipíná nabáyawanáwa càide iyúwa nawàwáaná”, náimacatécué píri níái apóstolca. ¹⁹ Quéwa níara cachìwéeyéica, nawènúadaca áibanái íiwitáise báawáanápíná naicáyacacawa. Náináidacáita meedá irícu èeriquéi. Canáca nalí Espíritu Santo.

²⁰ Quéwacué pía nuénánái cáininéeyéica nuicáca, peebáidacué tàí ímèeri iyú Dios itàacái mabáyawanéerica, yéewanápinácué cachàiníca píiwitáise. Pimàacacué Espíritu Santo yéewáidaca pía, písutáanápínacué píawawa Dios ícha. ²¹ Picácué piwènúada píiwitáisewa méetàuculé Dios ícha, yái cáininéerica íicáca wía. Néese manuícué píináidaca piwàwawa picùacaténá Wáiwacali Jesucristo yàaca wacáuca camíiri imáalàawa, íicácáiná wapualé.

²² Piicácué natúulécaná píalàanápínacué níawa, cawinácaalí iwàwéeyéica iwènúadaca íiwitáisewa méetàuculé Dios ícha. ²³ Níái iwàwéeyéica iwènúadaca íiwitáisewa méetàuculé Dios ícha, càica níade iyúwa wenàiwica yúuwàacaalí yàacawa quichái irículé, nawàwacáiná nacaláacawa Dios ícha namànicaténá nabáyawanáwa. Píalàacué nía, peedácué nía ráunamáita Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, càide iyúwa weedácaalí wenàiwica quichái ícha. Áibanái wenàiwica namànica nàacawa nabáyawanáwa manuísíwata. Báawacué piicá yái báawéerica namàníríca, quéwa piicácué natúulécaná níái wenàiwicaca. Píalàacué nía cachàiníiri iyú, namàacáanápíná náichawa yái báawéerica namàníríca, quéwa piicácué píichawa cayába, ipíchanácué cayábaca piicáca yái báawéerica namàníríca nainá iyúwa. Píicácué pimàni náapicha píbáyawanáwa.

Alabanza final

²⁴⁻²⁵ Yáí abéerita Diosca, iwasèerica wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa, yáta yáalimácué icùaca pía ipíchanácué pimànica pibáyawanáwa. Dios yáalimácué nacái itéca píawa chènuniré ibàlùadacaténácué pía ípunitawa mabáyawanéeyéica, máinícuéca nacái casímáica piwàwawa, Dios ìyacàle chènuníiséeri irìcu, icànéerica mèlumèluwaca Dios icamaláná iyú. Wàacué Dios irí cayábéeri ìwalíise yáí cayábéerica Wáiwacali Jesucristo imànírira walípiná, máinícáiná cachàinírira Dios íiwitáise, máiní cáimiétacanéeri Wacuèriná nacáicani, icuèrica nacái macáita, cachàinírira náicha canánama, bàaluitésíwa èeri ipíchawáiseté, siùca nacáide, càiripináta nacáíwa, èeri cà míiri imáalàawa. Báisíta, amén.

EL APOCALIPSIS

La revelación de Jesucristo

¹ Yáí cuyàlutaca icàlidaca walí tàacáisi iwali Dios imàaquéericaté Jesucristo yáaliacawa iwali ibàacanéri iyú áibanái ícha, yéewanápiná Jesucristo yáasáidacani Dios yàasu wenàiwicanái irí náallacaténáwa càinácaalí iwàwacutáanápíná ichàbacawa caquialéta. Jesucristo ibànùacaté yàasu àngelwa yáasáidacaténá yáí tàacásica Juan irí, yáí Juan, Jesucristo yàasu wenàiwicaca. ² Juan itànàacaté báisíiri iyúni cuyàluta irìcu macáita yáí Dios itàacái Juan yéemièrica, yá nacái Jesucristo yàasu báisíiri tàacásica, idécanáamité Juan iicáca macáita tàacáisi yéenáiwanási nacáiri irìcuíse.

³ Casímáica iwàwa cawinácaalí iléerica nalíni, yáí cuyàlutaca, culto irìcu, yáí tàacáisi icàlidéerica walí càinácaalí ichàbáanápínáwa. Casímáica nacái nawàwa cawinácaalí yeebéeyéica yáí tàacásica Juan itànèrica cháí cuyàluta irìcu, mesúnamáipinácáináta iwàwacutá ichàbacawa.

Juan escribe a las siete iglesias

⁴ Núa Juan nutànàacuéca pirí cuyàluta, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, píacué iyéeyéica siete namanùbaca yàcalé Asia yàasu cáli ínata. Nusutácué Dios ícha pirípinácué, Espíritu Santo nacái, Jesucristo nacái, namànínapínácué pirí cayábéeri, namàacáanápíná nacái matuíbanáicuéca pía. Dios iyacaté bàaluité, siùca nacáide, iyéeripiná càiripináta, càimíiri imáalàawa. Yáí Espíritu Santoca máiníiri cayábaca iyaca Dios yàasu yàalubáisi ípunita. ⁵ Jesucristo itàaníca báisíiri iyú, imànica macáita machacàníiri iyú càide iyúwa íimáaná, icàlidacaté báisíiri tàacáisi éwitaté nanúacáanítani. Yáí Jesucristo, yácata idàbáanéerica wenàiwica imichèericatéwa yéetáními yèewíise, idènièri iináwa càimíiri imáalàawa. Jesucristo ichùuliaca macái cáli icuèrinánái. Cáinináca Jesucristo iicáca wía. Jesucristo íiraná imusúacatéwa icháuná irìcuíse cruz iwali àta yéetácatalétawa wáichawalíná. Jesucristo yéetácáinatéwa wáichawalíná, íná Dios idéca imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha. ⁶ Jesucristo idéca imàacaca yàasu wenàiwicaca wía. Imàacaca nacái wáibaidaca irípiná iyúwa sacerdotenái, wasutácaténá Dios ícha wenàiwicanái irípiná, yáí Dios Jesucristo Yáanirica. Máiní nuwàwaca macái wenàiwica yàaca cayábéeri Jesucristo irí, nuwàwa nacái Jesucristo icùaca wenàiwicanái canánama càiripináta èeri càimíiri imáalàawa. Báisíta, amén.

⁷ ¡Jesucristo yàapínáwa néese acalèe yèewíisewa! Macáita wenàiwica naiquéeripináni, nía nacái inuényéicaténi, naiquéeripináwa. Macáita èeri mìnánái càimíiyéica yeebáida itàacái náicháanápíná nacalùniwa naicápinácaalí yàanàaca, cáalucáiná naicácani. Báisíta, amén.

⁸ Wacuèriná Dios cachàiníiri náicha canánama, iyacaté bàaluité, siùca nacáide, iyapíná càiripináta, càimíiri imáalàawa. Wacuèriná Dios íimaca walí: “Núacata yáí idàbéericaté macáita, núacata nacái yáí imáalàidéeripináca macáita. Iná núacata càiride iyúwa las letras alfa y omega”, càì íimaca walí yáí Wacuèriná Diosca.

Una visión del Cristo glorioso

⁹ Núa Juan, péenásàiricué, nùuwichàacawa píapichacué Jesús irípiná weebáidacáiná itàacái. Weebáidaca itàacái, íná wacùapíná macáita Jesús yáapichawa. Abédanamata nacái wáiwitáise Jesús yáapicha wàidenìacaténá wàuwichàanáwa matuíbanáiri iyú. Yaté presocaté núa Patmos yàasu iwàwata ínata nucàlidacáinaté Dios itàacái áibanái irí, nucàlidacáinaté nacái Jesús iináwaná iwali. ¹⁰ Néeseté áiba domingomi, Espíritu Santo icùacaté nuíwitáise. Yá nuémíacaté tàacáisi nuínatawáisewa, yáí cachàiníiri tàacáisi càiride iyúwa wéemlaná trompeta isàna. ¹¹ Yá íimaca nulí: “Pitànàa cuyàluta, picàlidacaténá nalíni càinácaalí piicáaná. Néese pibànùna nalíni níara yeebáidéeyéica nutàacái iyéeyéica siete namanùbaca

yàcalé Asia yàasu cáli íinata. Níái yàcaléca náipidená: Efeso ìyacàlená, Esmirna ìyacàlená nacái, Pérgamo ìyacàlená nacái, Tiatira ìyacàlená nacái, Sardis ìyacàlená nacái, Filadelfia ìyacàlená nacái, Laodicea ìyacàlená nacái”, ímaca nulí.

¹² Yá nuwènúa nuicáidaca nuínataléwa nuicácaténá yái itàanírira nulí. Yá nuicáca siete namanùbaca cáaléeyéi lámpara oroíyéi. ¹³ Néese nuicá nèewibàa níái siete namanùbaca lámparaca càì iicácanáwade iyúwa asìali. Idènìaca ináawaniwa cáaléeri àta yàabàli ipùata néré. Idènìà nacái cáucuíri iwaalíbapi oroíri yùucutalìcubàawa. ¹⁴ Cabalèeri íiwita ibáiná càide iyúwa waicáaná cabalèeri lana, nieve nacáiri áiba. Ituí nacái nàya càide iyúwa waicáaná quichái ipèrù. ¹⁵ Yá mèlumèluíyéi yàabàli càide iyúwa waicáaná naquéesìerica bronce nacáirica nawasèerica ùuléeri iyú quéechacáwa manuírì quichái írìcu ipíchawáise naquéesìacani. Cachàinica itàacái càide iyúwa wéemianá manuírì inanába isàna yúuwèericawa íba yèewibàa. ¹⁶ Idènìà siete namanùbaca dùlupùta icáapi írìcuwa yéewápuwáiséeriwa. Itàacái ìyaca càide iyúwa espada machete nacáiri báipunitácanaméeri caserúnica. Inàni nacái icànaca iyúwa èeri icànáná mèlumèluírì iyú cachàiniwaca machacànicaalí èeri.

¹⁷ Nuicácanacáitani, yá núuwàa nulliacawa nunùmáawawa nucalùniwa yàabàli idaní càide iyúwa yéetèerimiwa. Quéwa imàacaca icáapiwa yéewápuwáiséwa nùwali. Yá ímaca nulí: “Píca cáalu pía nuícha. Núacata yái idàbéericaté macáita. Núacata nacái yái imáalàidéeripináca macáita. ¹⁸ Núacata yái Cáurica. Nuétácatéwa quéwa, péemì cayába, siúcáside nùyaca càiripináta. Núacata imàaquéerica wenàiwica yéetácawa néenáiwana yàanàcatáita néetácatáipináta; nucà nacái infierno, yáara báawéeyéimi íiwitáise yùuwichàacatalécawa ípidenacataléca infierno. ¹⁹ Iná pitànàa macáita yái núsáidéeripináca piicá. Pitànàa nacái yái ichàbéericawa siúcade, yá nacái ichàbéeripináca áiba èeriwa wapíchalécáwa. ²⁰ Siúcade nucàlida píriní càinácaalí ímáaná níái siete namanùbaca dùlupùta piíquéeyéica nucáapi írìcu. Nucàlida nacái píri càinácaalí ímáaná níái siete namanùbaca cáaléeyéica lámpara oroíyéica. Níái siete namanùbaca dùlupùta, ímáanáca càicanide iyúwa siete namanùbaca nacuèrinánái icuèyéica wenàiwicanái yeebáidéeyéica nutàacái siete namanùbaca yàcalé mìnánái. Níái siete namanùbaca lámpara cáaléeyéica, ímáanáca càicanide iyúwa siete namanùbaca náapichéeyéi ìwacáidáyaquéeyéicawa yáapichawáaca yeebáidéeyéica nutàacái”, ímaca nulí yái Cáurica, yái Wáiwacali Jesucristoca.

2

Mensajes a las siete iglesias

El mensaje a Efeso

¹ Néese Wáiwacali ímaca nulí àniwa: “Pitànàa yái tàacáisca írì yáara nacuèrinásàiri icuèrica wenàiwicanái yeebáidéeyéica nutàacái Efeso ìyacàlená írìcu: ‘Cài núumacuéca píri, núa idènìerica siete namanùbaca dùlupùta nucáapi írìcuwa nuéwápuwáiséwa, núa yèepunírìcawa nèewibàa níái siete namanùbaca cáaléeyéi lámpara oroíyéica: ² Núalíacawa macáitacué píwali yái pimàníricuécá; núalíacawa píbaidacuéca nulípiná cachàinírì iyú; núalíacawa pídenìacuéca píuwichàanáwa nacái matuíbanáiri iyú; núalíacawa báawacuéca piicáca náiwitáise níara báawéeyéica wenàiwicaca. Núalíaca nacáwa píalimáidacuéca piicáwa nàasu tàacáisi níara icàlidéeyéica iináwaná ìwaliwa apóstolcasa nía, quéwa nachíwa meedá. Pidécuéca píasáidaca cachìwéeyéica meedá nía. ³ Núalíacawa pídenìacué píuwichàanáwa mamáalàacata. Núalíaca nacáwa píuwichàacuécawa nulípiná manuísíwata nuípidená ìwali peebáidacáinácué nutàacái. Càmitacué nacái chamàle píiwitáise píibaidáanápinácué nulí. ⁴ Quéwa nuicácué píwali abéeri wawàsi báawéeri. Càmitacué cáininá piicáca áibanái càide iyúwaté cáinináaná piicáca nía quéechatécáwa. ⁵ Iná píináidacuéwa ìwali yái quéechéeri píiwitáise cayábéerica píuquéericatécué píichawa. Píwènúadacué píiwitáiséwa machacànírì iyú, pimànicaténácué cayábéeri áibanái írì càide iyúwacué pimànináté quéechatécáwa.

Càmicaalícué càì pimànica, yásí nùacawa caquialéta pìatalécué, yá nuedácué píicha pìasu lámpara ìyacatái íichawa, càmicaalícué piwènúada píiwitáisewa. ⁶ Quéwa ìyacué pirí yái cayábéerica. Báawacuéca piicáca yái báawéerica nicolaítanái imànírira càide iyúwa nacái báawáaná nuicáca yái namànírira. ⁷ Néese, càuwíyéicaalícué pía, péemiácué cayába yái tàacáisica Espíritu Santo icàlidéerica wenàiwicanái irí yeebáidéeyéica nutàacái, ìyéeyéica yàcalé imanùbaca. Macáita cawinácaalí imawènìadéeyéica báawéeri, numàacapiná nayáaca nayáacaléwa àicu ìyacanáca yèerica nacáuca càmíiri imáalàawa, yái àicu ìyéerica paraíso néeni, Dios ìyacàle irícu', càì pitànàaca nalí cuyàluta", íimaca yái Cáurica, yái Wáiwacali Jesucristoca.

El mensaje a Esmirna

⁸ Néese Wáiwacali íimaca nulí àniwa: "Pitànàa yái tàacáisica irí yáara nacuèrinásàiri icuèrica wenàiwicanái yeebáidéeyéica nutàacái Esmirna ìyacàlená irícu: 'Cài núumacuéca pirí, núa idàbéericaté macáita, núa imáalàidéeripináca macáita nacái, núa yéetéericatéwa, néeseté yèepùaca nucáucaacawa: ⁹ Núalíacawa piùwichàacuécawa pìyaca. Núalíacawa catúulécánácuéca pía, quéwacué nuicáca pía càiyéide iyúwa càasuýyéi. Núalía nacáiwa càinácaalí iyú nacháawàanácué piináwaná ìwali báawéeri iyú, níara icàlidéeyéica iináwanáwa judíocasa nía, quéwa càmíiyéi judío nía nawàwalícuísewa, càmicáiná neebáida nutàacái. Báawéeri Satanás yéewáidacaléca meedá nía. ¹⁰ Picácué cáalu piicáca yái piùwichàanápínácuécawa. Péemiácué cayába, mesúnamáita Satanás yúuca abénaméeyéi péenácué presoíyéi ibànalículé yáalimáidacaténácué iicáwa pía macáita, piwènúadánápíná píiwitáisewa nuícha. Yá piùwichàapínácuéwa diez èeri. Quéwa cachàinicué piíwítáise mamáalàacata, éwitacué nanúacaalí pía, yásí nùacué piríwa picáuca càmíiri imáalàawa càide iyúwa nàacaalí corona wenàiwicanái irí imawènìadéeyéica áibanái. ¹¹ Càuwíyéicaalícué pía, péemiácué cayába yái tàacáisi Espíritu Santo icàlidéerica wenàiwicanái irí yeebáidéeyéica nutàacái, ìyéeyéica yàcalé imanùbaca. Cawinácaalí imawènìadéeyéica báawéeri, canácatáita yéewanáwa pucháiba yàawiriéri yéetácáisi íibàaca níawa, canásíwa', càì pitànàaca nalí cuyàluta", íimaca yái Cáurica, yái Wáiwacali Jesucristoca.

El mensaje a Pérgamo

¹² Néese Wáiwacali íimaca nulí àniwa: "Pitànàa yái tàacáisica irí yáara nacuèrinásàiri icuèrica wenàiwicanái yeebáidéeyéica nutàacái Pérgamo ìyacàlená irícu: 'Cài nuchùullacuéca pía, núa idènièrica espada machete nacáiri báipunitácanaméeri caserúnica: ¹³ Núalíacawa macáita ìwali yái pimànírícuéca. Núalía nacáiwa pìyacuéca aléera yàcalé Satanás icùacataléca. Núalíacawa peebáidacuéca nutàacái mamáalàacata tàì íiméeri iyú. Càmitacué piméeyáa peebáidaca nutàacái éwitaté nanúacáaníta Antipas, yái nanuéricaté yeebáidacáiná nutàacái pèewi, píacué ìyéeyéica yàcalé Satanás icùacataléca. ¹⁴ Quéwa nuicácué pìwali máisibáwanáita báawéeri wawàsi, yái càmíirica cayába nuicáca: Pidèniácué píapichawa abénaméeyéi yéewáidéeyéica wenàiwica càide iyúwaté Balaam yéewáidáaná wenàiwica. Bàaluité Balaam yàalàacaté Balac yáalimáidáanápíná israelitanái namànicaténá nabáyawanáwa. Ichùullacaté nayáanápíná iinási nanuérimica iyúwa sacrificio nàacaténá ídolo icàaluíniná, cuwáiná yéenáiwánaca. Ichùullaté naimáca áibanái inanái yáapicha càmíiyéica náinusíwa. ¹⁵ Càita nacái, ìyacué pèewibàa abénaméeyéi yeebáidéeyéica nicolaítanái yàasu cachìwéeri tàacáisi. ¹⁶ Iná piwènúadacué píiwítáisewa báawéeri íicha. Càmicaalícué càì pimànica, yásí nùacuéwa pìatalé caquialéta. Yá numànipiná úwi náipunitawa nutàacái iyúwa, càide iyúwa wenàiwica namànicaalí úwi espada machete nacáiri iyú. ¹⁷ Càuwíyéicaalícué pía, péemiácué cayába yái tàacáisi Espíritu Santo icàlidéerica wenàiwicanái irí yeebáidéeyéica nutàacái, ìyéeyéica yàcalé imanùbaca. Cawinácaalí imawènìadéerica báawéeri, nùaca iyáapíná maná, yái pan nacáirica íbàacanáta áibanái wenàiwica íicha. Nua nacái irí cabalèeri íba natànèerica ìwali wàlisàì íipidenápíná. Abéerita

yái idènièrica yàasu íbawa, yáalía ìwali yái ípidenápináca wàlisài, canáca áibanái yáaliériwa ìwali’, càì pitànàaca nalí cuyàluta”, ímaca yái Cáurica, yái Wáiwacali Jesucristoca.

El mensaje a Tiatira

¹⁸ Néese Wáiwacali ímaca nulí àniwa: “Pitànàa yái tàacáisica irí yáara nacuerínásàiri icuèrica wenàiwicanái yeebáidéeyéica nutàacái Tiatira ìyacàlená irìcu: ‘Cài núumacuéca pirí, núa Dios Írica, núa idènièrica ituíwa càide iyúwa quichái ipèrùa iyáaná, núa idènièrica nacái yàabàliwa càide iyúwa naquéesièrica bronce nacáirica iicácanáwa. ¹⁹ Núalíacawa ìwali yái pimàníricuécá. Núalíacawa cáininácuéca piicáca áibanái, núalíacawa peebáidacuéca nutàacái. Núalía nacáiwa piyúudàacuéca áibanái, pìideniácuéca piùwichàanáwa nacái matuíbanáiri iyú. Núalíacawa pimànicuécá cayábéeri cachàiníwanái ícha yái pimàníricatécué quéecha, pidàbacaalítécué peebáidaca nutàacái. ²⁰ Quéwa nuicácué pìwali áiba wawàsi quiríta. Pidécuéca pimàacaca ùyaca matuíbanáita pèewibàa, úái inanáica Jezabelca. Nacàlidaca uináwaná utàanicasa Dios inùmalicuise, quéwa uéwáidaca wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú meedá uchìwáidacaténá nùasu wenàiwica naimáanápíná áiba yáapicha cà míchúaca náinusíwa, cà mírica nacái nanírísíwa, nayáanápíná nayáacaléwa nacái iinási nanuérica ídolo irí nàacaténá cuwáiná yéenáíwaná icàaluíniná. ²¹ Nudéca nùalàaca úa cachàiníri iyú uwènúadánápíná uíwítáisewa ubáyawaná íchawa, quéwa càmita uebá uwènúadánápíná uíwítáisewa ícha, yái uimáanáca manùbéeyéi yáapicha. ²² Siúcade, péemiácué cayába, nùuwichàidapíná úa uláicái iyúwa, macáita nacái iiméeyéica úapicha, núucapíná níawa manuírí yùuwichàacáisi irìculéwa, cà micaalí nawènúada náiwítáisewa nabáyawaná íchawa, yái báawéerica namànírica úapicha. ²³ Nunúapíná nacái uénibe yéetácáisi iyú. Néese macáita yeebáidéeyéica nutàacái yàcalé imanùbaca, néemiápinácaalí uináwaná ìwali, yásí náalíacawa núacata yái iiquéerica náiwítáise, nawàwa nacái. Yásí numànicuécá pirí cayábéeriwa, nùuwichàidapíná nacáiwa píalímáwanama càide iyúwa imanuícanamacué pimànica cayábéeri, báawéeri áibata. ²⁴ Néese píacué Tiatira ìyacàlená mìnánái cà míyéica yeebáida Jezabel itàacái, cà míyéi nacái yéewáidawa tàacáisi ìwali yáara náiméerica ìwali Satanás yàasu íiwítáise íbàacanéeriwa. Núumacué pirí, iyaca quiríta abéeri wawàsi iwàwacutéeri nuchùllapínácué pimànica. ²⁵ Peebáidacué mamáalàacata nutàacái càide iyúwacué peebáidáaná siúca àta nùanàacatalépináta. ²⁶ Cawinácaalí imawènìadéeyéica báawéeri, imàníyéi nacái mamáalàacata càide iyúwa nuwàwáaná àta néetácatalétawa, numàacaca nacùaca núapicha macái èeri mìnánái. ²⁷ Càide iyúwa Núaniri Dios imàacáaná nucùaca èeri mìnánái Dios íiwítáise iyúwa, càita nacái nùasu wenàiwica nacùapíná èeri mìnánái cachàiníri iyú, nàuwichàidapíná nacái macáita wenàiwica cà míyéica yeebáida nutàacái, càide iyúwa hierro ibaquíadacaalí catùa achúmáanamata yéemáanáami. ²⁸ Numàaca nacái nàyaca nucamaláná irìcu, yái nucamaláná icànéerica càide iyúwa dùlupùta icànáaná waiquéerica mapisáisiwata. ²⁹ Càuwíyéicaalícué pí, péemiácué cayába yái tàacáisica Espíritu Santo icàlidéerica wenàiwicanái irí yeebáidéeyéica nutàacái, iyéeyéica yàcalé imanùbaca’, càì pitànàaca nalí cuyàluta”, ímaca yái Cáurica, yái Wáiwacali Jesucristoca.

3

El mensaje a Sardis

¹ Néese Wáiwacali ímaca nulí àniwa: “Pitànàa yái tàacáisica irí yáara nacuerínásàiri icuèrica wenàiwicanái yeebáidéeyéica nutàacái Sardis ìyacàlená irìcu: ‘Cài núumacuéca pirí, núa iyéerica yáapicha yái Espíritu Santoca máiníri cayábaca, núa idènièrica nacái siete namanùbaca dùlupùta: Núalíacawa ìwali macáita píibaidacalécuéca. Nuémiácué piináwaná ìwali cáucasacué pí, quéwa nuicácuéca pí càiyéide iyúwa yéetéeyéimiwa. ² Pimichàidacué píiwítáisewa, pichàiniadacué píiwítáise cayábéeriwa iyéericuécá pirí quiríta, iwàwéerica ichàbacawa pícha, nuicácáiná yái pimàníricuécá cà mírica cayába Nucuèriná

Dios iicáca. ³ Iná pínáidacuéwa ìwali yái tàacáisi péemièricatécué, peebáidéericatécué nacái quéechacáwa. Pimànicué mamáalàacata cayábéeri càide iyúwa yái tàacáisi ímáaná. Piwènúadacué píiwitáisewa pibáyawaná íchawa. Càmicaalícué pimichàida píiwitáisewa, yásí nùanàacué pìatalé càide iyúwa cayéedéeri yàanàacaalí càmicatáita wenàiwica icùa nùanàaca, càmitacué nacái píalíawa chácaalínácaalí nuénáiwana yàanàa nùanàacatáipinácué pìatalé. ⁴ Quéwa abénaméeyéicué péená Sardis ìyacàlená mìnanaí càmita nàya cabáyawanéeri iyú. Càide iyúwa wenàiwica icùacaalí masacàata ibàlewa, càita nacái abénaméeyéi péenácué nacùaca níawawa masaquèeri iyú, báawéeri ícha. Yá áiba èeripiná nèepunícawa núapichawa nabàle cabalèeri yáapichawa namànicáiná cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná cháí èeri írìcu. ⁵ Cawinácaalí imawèniadéeyéica báawéeri, nadèniapiná nabàlewa cabalèeri. Càmita nacái nutunúa náipidená cuyàluta írìcuíse yái cuyàlutaca idènièrica náipidená macáita cáuyéica càmiyéica ímáalàawa. Yá nucàlidapiná naináwaná ìwaliwa nùasunáica nía Núaniri Dios írìwa, yàasu ángelnáí írì nacái. ⁶ Càuwíyéicaalícué pía, péemiácué cayába yái tàacáisi Espíritu Santo icàlidéerica wenàiwicanáí írì yeebáidéeyéica nutàacái yàcalé imanùbaca', càì pitànàaca nalí cuyàluta", ímaca yái Cáurica, yái Wáiwacali Jesucristoca.

El mensaje a Filadelfia

⁷ Néese Wáiwacali ímaca nulí àniwa: "Pitànàa yái tàacáisica írì yáara nacuèrinásàiri icuèrica wenàiwicanáí yeebáidéeyéica nutàacái Filadelfia ìyacàlená írìcu: 'Cài núumacuéca pirí, núa Mabáyawanéerica, núa yái Báisírìca, núa rey David itaquérinámica, imàaquéerica nacái wenàiwica iwàlùacawa Dios ìyacàle írìculé, Dios icùacataléca macáita. Nùacùacaalí nalíni, yá canáta yáaliméeri ibàllaca náichani. Néese nubàliacaalí náichani, canácata nacái yáaliméeri yàacùaca nalíni. Péemiácué: ⁸ Cayábaca nuicáca yái pimàníricuéca. Péemiácué cayába, numàacacué picàlidaca nuináwaná ìwali áibanáí írì, càmitacué nacái yéewa nasàiwicaca pirí wawàsi, peebáidacáinácué nutàacái, càmitacué nacái piwènúada píiwitáisewa nuícha, éwitacué càmicáaníta máini cachàinica pía. ⁹ Péemiácué cayába. Nàyaca pìyacàle néeni abénaméeyéi judío icàlidéeyéica iináwaná ìwaliwa judíosíwacasa nía, quéwa nachíwa meedá, càmicáiná neebáida nutàacái báisírì iyú. Satanás yéewáidacaléca nía meedá. Mesúnamáita numàacapiná nabàlùacawa nàlulù ipùata iyúwa píipunitacuéwa nàacaténácué picàaluíná. Yásí náalíacawa cáininácuéca nuicáca pía. ¹⁰ Pidécuéca peebáidaca nutàacái pìidenìacaténácué piùwichàanáwa matuíbanáiri iyú, íná nucùapinácué píawa áibaalípiná yùuwichàacáisi yàanàapinácaalí macái cáli ìwali, yùuwichàidacaténá èeri mìnanaí. ¹¹ Nùacawa néese caquialéta. Peebáidacué tàì íméeri iyú yái peebáidéericuéca; picácué pimàaca áibanáí iwènúadacuéca nuícha píiwitáise ipíchanácué piúcaca píichawa pìasu cawèníiri coronawa Dios iwàwéericuéca yàaca pirí áiba èeriwa. ¹² Cawinácaalí imawèniadéeyéica báawéeri, numàacapiná nàyaca Nucuèriná Dios yáapicha càiripináta, càide iyúwa àicu írìcusi ibàlùèriwa càiripináta Dios yàasu templo írìcuírìca. Canácatáita nàawa Dios ícha. Nutànàapiná nacái Nucuèriná Dios ípidenáwa nàwali yái Nucuèriná Dios ìyacàle ípidenáwa nacái, yái yàcalé ípidenéerica Wàlisàí Jerusalén, írìcuèripinácawa chènuníise Nucuèriná Dios yàatanáise. Nutànàapiná nacái nuípidená wàlisàíwa nàwali. ¹³ Càuwíyéicaalícué pía, péemiácué cayába yái tàacáisi Espíritu Santo icàlidéerica wenàiwicanáí írì yeebáidéeyéica nutàacái yàcalé imanùbaca', càì pitànàaca nalí cuyàluta", ímaca yái Cáurica, yái Wáiwacali Jesucristoca.

El mensaje a Laodicea

¹⁴ Néese Wáiwacali ímaca nulí àniwa: "Pitànàa yái tàacáisica írì yáara nacuèrinásàiri icuèrica wenàiwicanáí yeebáidéeyéica nutàacái Laodicea ìyacàlená írìcu: 'Cài núumacuéca pirí, núa ípidenéerica Báisírì, càmírìca ichìwáida wenàiwica, núa icàlidéerica báisírì iyúni, núa idábéericaté macáita Dios írìpiná cháí èeri írìcu: ¹⁵ Núalíacawa ìwali yái macáita pimàníricuéca. Núalíacawa càmitacué máini piwènúadaca nuícha píiwitáisewa, càmitacué nacái máini pimichàida píiwitáisewa peebáidacaténá cayába nutàacái. Iwàwacutácué

píináidacawa càinácaalí pimàninápiná. ¿Piwènúadapínásicué nuícha píiwitáisewa? ¿Néeni, pimichàidapínásicué píiwitáisewa? ¿Càinásicué pimànipiná? ¹⁶ Néese, càmicáinácué peebáida cayába nutàacái macái piwàwalìcuísewa, íná núucapínácué nuíchawa pía. ¹⁷ Picàlidacáinácué càì piwaliwa: “Càasuíyéica wía, máini nacái cayábaca wía. Wadéca weedáca walíwa manùba wàasupináwa. Càmita wawàwacutá Dios iyúudàaca wía”, càicué píimaca piwaliwa. ¿Cánácué càmita píalíawa cáuláicaca píiwitáise pibáyawaná iyúwa? Dios iicácuéca pía càiyéide iyúwa catúulécaneeyéi, màasuíyéi nacái. Matuíyéicué nacái píiwitáise, báica nacáicué pía pibáyawaná iwaliwa iyúwa mabàléeri wenàiwica. ¹⁸ Iná nùalàacué pía pimàacáanápinácué numànica pirí cayábéeri manuísíwata càide iyúwa wenàiwica iwéndacaalí áiba wenàiwica irí cayábéeri oro masaquèericaté namànica quichái irícu. Néese idécanáami numànicuéca pirí cayábéeri, yásí báisícata càasuíyéicuéca pía chènuníseeri cawèníiri iyú. Peedácué nacái nuícha píiwitáisepiná mabáyawanéeri càide iyúwacué pibàlepiná cabalèeri, ipíchanácué báica pía pibáyawaná iwaliwa. Pimàacacué nuchùnìaca píiwitáise matuírica càide iyúwa natuí idàbená ichùnìacaalí wenàiwica ituí, catuícaténácué píiwitáise, píalícaténácuéwa nùwali. ¹⁹ Nùalàaca nùasunái cachàiníiri iyú, macáita wenàiwica cáininéeyéica nuicáca. Nùuwichàidaca nía nacái. Iná pimichàidacué píiwitáisewa càiripináta, piwènúadacué nacái píiwitáisewa pibáyawaná íchawa. ²⁰ Péemiácué cayába, mesúnamáita nùacawa néese, càide iyúwa wenàiwica ibàlùacaalíwa caplí ípunita imáidacaténá wenàiwica iyéeyéica capíirícu. Cawinácaalí yéemiéyéica nutàacái, nawàwacaalí neebáidaca nutàacái, yá càica níade iyúwa wenàiwica yàacùacaalí icapèe inùmawa áiba irí, yeedácaténá yàataléwani. Néese cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái, yásí nùyaca náapicha, nàyaca nacái núapicha, càide iyúwa wenàiwica iwàlùacaalíwa caplíriculé iyáacaténá iyáacaléwa yéénánái yáapichawa.

²¹ Cawinácaalí imawèniadéeyéica báawéeri, numàacapíná náawinacawa núapicha nùalubái ínatalé, nacùacaténá macáita núapicha, càitatéde iyúwa numawèniadánáté báawéeri, néese núawinacatéwa Núaniri Dios yáapichawa, yàalubái ínatalé nucùacaténá macáita yáapicha. ²² Càuwíyéicaalícué pía, péemiácué cayába yái tàacáisi Espíritu Santo icàlidéerica wenàiwicanái irí yeebáidéeyéica nutàacái yàcalé imanùbaca’, càì pitànàaca nalí cuyàluta”, ímaca yái Cáurica, yái Wáiwacali Jesucristoca.

4

La adoración en el cielo

¹ Néeseté idécanáami Wáiwacali càì ímaca nulí, yaté nuicáidaca chènuniré, yá péemiácué cayába, nuicáca abéeri caplí inùma yàacùacanéerica. Néese idàbáanéeri tàacáisi nuemièricaté itàaníca nulí iyúwa cachàiníiri trompeta isàna, yácata tàacáisi ímaca nulí àniwa: “Pimichàawa sísaara. Yá nùasáidaca pirí càinácaalí ichàbáanápinácawa áibaalípiná”, ímaca nulí. ² Aquialénamata Espíritu Santo icùaca nuíwítáise manuísíwata, péemiácué cayába, Espíritu Santo imàacaca nuicáca cayábéeri yàalubáisi ibàlùericawa chènunibàa. Nuicáca abéeri yáawinéericawa yàalubáisi ínata icùacaténá macáita. ³ Yái yáawinéericawa yàalubáisi ínata càiride iyúwa waicáaná cuniéri íba cabalèeri ípidenéri jaspe, iyúwa nacái waicáaná íba ípidenéri cornalina quíiréeri, cuniéri nacái. Yá mèlumèluwaca àrawàli icànaca yàalubáisi itéese càide iyúwa waicáaná cuniéri íba esmeralda ipuléri. ⁴ Nàyaca yàalubáisi itéesebàa áiba veinticuatro namanùbaca yàalubáisi. Náawinacawa yàalubáisi ínata veinticuatro namanùbaca nacuèrinánái. Idènièyéi cabalèeri ibàlewa. Nadènià nacái nàasu coronawa yáawami orota náiwita iwaliwa. ⁵ Yái yáawinéericawa yàalubáisi ínata icànaca mamáalàacata iyúwa énu icànáná, itàaníca nacái càide iyúwa wéemianá cachàiníiri énu isàna tiríricaalí. Nàyaca yàalubáisi ípunita siete namanùbaca lámpara nacáiyéi idènièyéica icamaláwa, quichái ipèrùa nacáiri. Yái quicháica, yácata máiníiri cayábaca Espíritu Santoca. ⁶ Iyaca nacái calísa nacáiri yàalubáisi ípunita, abéeri calísa càiride iyúwa vidrio máiníiri cuniáca. Yàalubáisi itéesebàa nàyacaté báinúaca cáuyéi ángel madécanéeyéi ituí

naicácaténá napíchaléwa, naicácaténá nacái náinataléwa. ⁷ Yái idàbáanéeri ángel cáurica càiride iyúwa león iicácanáwa. Pucháibáaná cáuri ángel àniwa càiride iyúwa toro iicácanáwa. Másibáaná cáuri ángel àniwa càiri inànde iyúwa asìali. Báinúacáaná cáuri ángel àniwa càiride iyúwa áwa iicácanáwa idècunitàacá yáalanícawa. ⁸ Níái báinúaca ángel cáuyéica nadènlaca seis namanùbaca nàanabáíwa náalimáwanama. Macái cáuyéi ipuniéyéiwa natuí iyúwa náinatabàawa, nalìcuísewa nacái. Yá càì náimaca èeríapinama, táiyápinama mamáalàacata: “¡Mabáyawanéericani, mabáyawanéericani, mabáyawanéericani, yái Wacuèriná Dios cachàinírìca náicha canánama, yái iyéericaté, iyéerica nacái siùcade, iyéeripiná nacái càiripináta, càimíri imáalàawa!” càì náimaca.

⁹⁻¹⁰ Néese idècunitàacá cáuyéi ángel nàaca icàaluíniná, nàaca nacái iyéininá, nàaca nacái irí cayábéeri, yái yáawinéericawa yàalubáisi ínata, iyéerica càiripináta èeri càimíri imáalàawa, yá veinticuatro namanùbaca nacuerínánái náuwàa naliacawa nanùmáawawa irí, yái yáawinéericawa yàalubáisi ínata, nàacaténá icàaluíniná, yái iyéerica càiripináta èeri càimíri imáalàawa. Yá naliadaca nàasu coronawa yàalubáisi yàabàli idaní náasáidacaténá Dios yàasu wenàiwicaca nía. Yá náimaca irí:

¹¹ “Máiní cayábéeri píiwitáise, pía Wacuèriná Wáiwacali Dios, íná wàaca picàaluíniná, wàaca nacái píimiétacaná, wáalíaca nacáiwa máiní cachàinírìca pía, pidàbacáináté macáita, yá nàyacaté píiwitáise iyú, pidàbacáináté nía”, càì náimaca nacántàaca.

5

El rollo escrito y el Cordero

¹ Néeseté nuicáca cuyàluta iwawanèeriwa icáapirìcu yéewápuwáise, yái yáawinéericawa yàalubáisi ínata. Yái cuyàluta iwawanèericawa idènlaca tàacáisi irìculéwa, ínatawáise nacáiwa. Yái cuyàluta nadacuèrica cayába siete namanùbaca nadacuèrica iyúni. ² Néese nuicáca áiba ángel cachàinírì. Yá isutáca yéemlawa nía macáita. Iimaca cachàinírì iyú: “¿Cawínásica wenàiwica Dios ibatèeripiná iwasàaca yái nadacùnánacani, yàacùacaténá yái cuyàlutaca?” íimaca yái ángelca. ³ Quéwa canáca náicha níái chènuníseeyéica, nía nacái iyéeyéica cháì èeri irìcu, nía nacái yéetéeyéimicawa, canácata yáaliméeri yàacùaca cuyàluta, iléecaténátáni. ⁴ Yá nuícháníca manuísíwata canácáiná nàanèeri wenàiwica Dios ibatèeripiná yàacùaca cuyàluta, iléecaténáni. ⁵ Néese abéeri néená níái nacuerínánáica íimaca nulí: “Picá píichání quirínama. Piicáida irí cayába, yái israelita icuèrinásàiri, rey David itaquèrinámica, idéca imawènìadaca báawéeri, yéewacaténá iwasàaca siete namanùbaca nadacùnánaca, yàacuèripiná nacái cuyàluta”, íimaca nulí.

⁶ Néese nuicáca Cordero ibàluèricawa nèewi yái yàalubáisica, nía nacái báinúaca ángel cáuyéica, nía nacái nacuerínánáica. Yái Cordero idènlaca icháunáwa bàaluitécáiná nanúacani iyúwa sacrificio. Idènlaca nacái siete namanùbaca ichàlewa, siete namanùbaca nacái ituíwa. Níái siete ituí íimáanáca càicanide iyúwa máinírì cayába Espíritu Santo Dios ibànuerica macái cáli ínatalé. ⁷ Néese Cordero yàaca yeedáca cuyàluta icáapi yéewápuwáise íicha, yái yáawinéericawa yàalubáisi ínata. ⁸ Néese Cordero idécanáami yeedáca cuyàluta, yá báinúaca ángel cáuyéica, nía nacái veinticuatro namanùbaca nacuerínánáica náuwàa naliacawa nanùmáawawa Cordero irí nàacaténá icàaluíniná. Nacuèrinánái náalimáwanama nadènlaca arpa, nadènlaca nacái bacáa níawami orota ipuniéyéiwa pumèníri isàni iyú. Yái pumèníri isàni íimáanáca càicanide iyúwa nasutáaná Dios íicha, macáita Dios yàasu wenàiwicaca. ⁹ Yá nacántàaca wàlisàì canción Cordero irí. Náima nacántàaca càì: “Dios imàacaca peedáca yái cuyàlutaca, piwasàanápiná nadacùnánacani, pimàacacáináté nanúaca pía iyúwa sacrificio, yá piwènìacaté wenàiwicanái píiranámi iyúwa Dios irípiná nèewíise macái yàawírí, macái itàaníiyéica áiba tàacáisi iyú nacái, macái wenàiwica nacái, macái cáli néeseeyéi nacái.

¹⁰ Pidéca pimàacaca Dios yàasu wenàiwicaca nía, icuèyéipiná macáita píapícha, isutéeyéipiná nacái Dios íicha wenàiwicanái irípiná, yá nacùapiná macái cáli”, náimaca nacántàaca.

¹¹ Yáté nuicáidaca néré, yá nuémìaca madécaná ángel isàna ibàluèyécawa natéesebàa yái yàalubáisica, nía nacái báinúaca ángel cáuyéica, nía nacái nacuèrinánáica. Nuicáca madécaná millones namanùbaca ángel, cà míiyéi wenàiwica yáalimá iputàaca nía, càisimalénácaalí nía.

¹² Yá náimaca cachàiníiri iyú: “¡Wàacué Cordero icàaluíniná, yái Corderoca imàaquéericaté nanúacani iyúwa sacrificio, yácáiná Dios idéca imàacaca Cordero icúanápiná canánama, idéca imàacaca càasuírìcani, yái Corderoca! ¡Máiní cáaliacáirìcani yái Corderoca, cachàiníiri nacái íiwitáise! ¡Cayábaca waicácani, wàacué nacái icàaluíniná, wàacué nacái irí cayábéeri!” càí náimaca níái ángelca.

¹³ Nuémìaca nacái macáita Dios idàbéeyéica náimaca irí, macái iyéeyéica chènuniré, cáli íinatéeyéica nacái, nía nacái yéetéeyéimicawa, ùni irícuíyéica nacái, macáisiwa canánama náimaca Dios irí. Càí náimaca:

“¡Wàaca cayábéeri irí yái yáawinéericawa yàalubáisi íinata, irí nacái yái Corderoca! ¡Cáimiétaquéeri iyú waicáca nía, wàaca nacái nacàaluíniná! ¡Máiní cachàinica náiwitáise càiripináta, èeri cà míiri imáalàawa!” náimaca.

¹⁴ Néese báinúaca ángel cáuyéica náimaca: “¡Báisiita, amén, càita nacái wáimaca!” càí náimaca. Níái veinticuatro namanùbaca nacuèrinánái nabàlùacawa nàulul iyúwa nàacaténá icàaluíniná, yái iyéerica càiripináta, cà míirica imáalàawa.

6

Los siete sellos

¹ Néeseté nuicáca Cordero iwasàaca idàbáanéeri néená níái siete namanùbaca nadacúanáca cuyàluta iwawanèericawa. Yá nuémìaca abéeri néená níái ángel cáuyéica íimaca cachàiníiri iyú càide iyúwa tiríricaalí: “¡Aqualé, pìa piicáca!” càí íimaca. ² Néeseté nuicáidaca néré. Yá, péemiacué cayába, nuicáca cabalèeri caballo. Yái asiali yáawinéericawa caballo íinata idèniaca demápu imàníripiná iyú ùwicái. Yá náawináidaca corona íiwita iwali. Néese imawèniadaca yàacawa imawèniadacaténá mamáalàacata áibanái.

³ Néese Cordero iwasàaca pucháibáaná nadacúanáca cuyàluta, yá nuémìaca pucháibáaná cáuri ángel íimaca: “¡Aqualé, pìa piicáca!” càí íimaca. ⁴ Yá áiba caballo imusúacawa, máiní quíiréeri quéwa, càide iyúwa waicáaná irái. Nuicáca wenàiwica yáawinéericawa caballo íinata. Yá namàacaca imànínápiná ùwicái cháí èeri irícu, ipíchaná wenàiwicanái nàyaca matuíbanáiri iyú, imàacáanápíná nacái wenàiwicanái inúayacacawa. Yá nàaca irí cáaléeri espada machete nacáiri báipunitácanaméeri caserúnica.

⁵ Néese Cordero iwasàaca máisibáaná nadacúanáca cuyàluta, yá nuémìaca máisibáaná cáuri ángel íimaca: “¡Aqualé, pìa piicáca!” càí íimaca. Yáté nuicáidaca néré. Yá, péemiacué cayába, nuicáca cúulíiri caballo. Yái yáawinéericawa caballo íinata idèniaca abéeri wapésáidáaná imiéri. ⁶ Néese nuémìaca tàacáisi nacáiri cáuyéi ángel yèewibàa, yá íimaca: “Abéeri kilo trigo ituíná iwèníiri abéeri denario, yái abé èeri iwènicatáica. Máisiba kilo nacái cebada ituíná iwèníiri abéeri denario, picá quéwa pimàni báawéeri olivo inàlimaná irí, uva ibànacalená irí nacái”, càí íimaca.

⁷ Néese Cordero iwasàaca báinúacáaná nadacúanáca cuyàluta, yá nuémìaca báinúacáaná cáuri ángel íimaca: “¡Aqualé, pìa piicáca!” càí íimaca. ⁸ Néese nuicáidaca néré, yá péemiacué cayába, nuicáca áiba caballo éwéeri nacáiri. Yái yáawinéericawa caballo íinata íipidená Yéetácáisi. Aiba íipidenéerica Infierno yàacawa Yéetácáisi yáapicha. Namàacaca Yéetácáisi, Infierno nacái nanúanápíná madécaná èeri mìnánái. Macái néená níái báinúaquéeyéica wenàiwicaca, abéeri néená yéetácawa. Yá nanúaca wenàiwicanái ùwicái iyú, máapicái iyú nacái, uláicái iyú nacái. Nachùulla nacái caluèyéi cuwèesi nanúanápíná wenàiwica.

⁹ Néese Cordero iwasàaca cinconá imanùbaca nadacúanáca cuyàluta, yáté nuicáca nacáucami altar yáapiré, níái Dios yàasu wenàiwicaca nanuèyécaté neebáidacáinaté Dios itàacái, ìwalíise nacái yái tàacáisi báisírìca nacàlidéericaté wenàiwicanái irí. ¹⁰ Néese náimaca cachàiníiri iyú: “Wacuèriná Dios mabáyawanéeri, wáaliacawa pimànica macáita

càide iyúwa píimáaná machìwéeri iyú. ¿Chácaalínápinácaalí piùwichàidapiná èeri mìnáná ìwalíse yái nanúanáca wía?” càì náimaca. ¹¹ Néese yàaca nalí cáaléeri nanáawanipiná cabalèeri. Yá ichùuliaca nacùanápiná achúmáanata èeri quiríta àta nanacáiyéi yéetácatalétawa íbaidéeyéica Náiwacali irípiná, nía nacái néenánáica iwàwacutéeyéica yéetácawa càide iyúwaté néetáanáwa.

¹² Néese Cordero iwasàaca seisná imanùbaca nadacùaná cuyàluta, yáté nuicáidaca néré, péemíacué cayába, nuicáca cáli icusúacawa cachàiníri iyú, yá catáca èeri càide iyúwa waicáaná cúulíri wáluma. Yá nacái macàpucuícaalí quéerica, quíiraca úa càide iyúwa waicáaná irái. ¹³ Dùlupùta nacái nacaláacawa cáli ínatalé càide iyúwa higuera yéetaná imàacacaalí icaláacawa ìyacanáca éemíríca cachàinicáiná cáuli ipùaca ìwali. ¹⁴ Yá capíraléeri cáli icacanácawa chènuníise càide iyúwa wáluma icacanácaalíwa. Néese iwawanàacawa abéemàalé, abéemàa néese nacái càide iyúwa cuyàluta íbáiná iwawanàacaalíwa. Yá canáca capíraléeri cálimica. Yá macái dúli manuínaméeyéi, macáita nacái iwàwata nachacàacawa nàyacatái íchawa. ¹⁵ Néese macáita èeri mìnáná nabàacawa íba yéecalìcubàa, íba isabàlìcubàa nacái. Macáita nabàacawa, níai èeri mìnáná icuèrinánáica, nía nacái wenàiwica íiwacanánáica, nía nacái úwi íiwacanánáica, nía nacái càasuýéica, nía nacái cachàiníiyéica úwica, macáita èeri mìnáná canánama, nía nacái íbaidéeyéica mawèníri iyú áibanái irí, nía nacái yèpuníiyéica máiwacalínáwaca. ¹⁶⁻¹⁷ Yá náimaca manuínaméeyéi dúli irí, manuínaméeyéi íba irí nacái: “¡Picaláacuéwa wáinatabàa, píbàacué wía ituí ícha, yái yáawinéericawa yàalubáisi ínata, ícha nacái Cordero yàasu yùuwichàacáisi íbànuèripináca wàwali! Idéca yàanáca wéenáiwaná nàuwichàidacatáipináta wía, yá canácata wéená yáaliméeri ìdenlàca nàasu yùuwichàacáisica”, càì náimaca.

7

Los señalados de las tribus de Israel

¹ Idécanáamité nuicáca càì, yá nuicácaté áiba yéenáiwánási nacáiri, yá nuicáca báinúaca ángel íbàluèyécawa chènuniré, iwicáubàa yái èeriquéi macáirica. Yá náibàaca macái cáuli ipíchaná cáuli ipùaca cáli ìwali, manuíri úni ìwali nacái, àicunái ìwali nacái canánama. ² Néeseté nuicáca áiba ángel imichàacawa cáli ínatáise èeri imusúacatáisecawa. Yá ángel idènlàca cáuri Dios yàasu néenáiwánápiná. Ángel icàlidaca nalíni cachàiníri iyú, níai báinúaca ángel Dios yéeyéicaté ichàinipiná nàuwichàidacaténá cáli, manuíri úni nacái. Yá íimaca nalí: ³ “¡Picácué piùwichàida cáli, manuíri úni nacái, àicunái nacái càmicaalíca wachanàida Dios yàasu néenáiwánápiná napùdàlìcu, níai Wacuèriná Dios yàasu wenàiwica íbaidéeyéica irípiná!” càì íimaca yái ángelca.

⁴ Néese nuémíaca càisimalénácaalí nía idènièyéica Dios yàasu néenáiwánápiná napùdàlìcu. Namanùbaca nàyaca ciento cuarenta y cuatro mil namanùbaca israelitanái, nèewíise macáita israelita yàawiríanáica. ⁵ Doce mil namanùbaca Judá itaquénáinámi idènièyéica Dios yàasu néenáiwánápiná napùdàlìcu. Càita nacái doce mil namanùbaca Rubén itaquénáinámi. Càita nacái doce mil namanùbaca Gad itaquénáinámi. ⁶ Càita nacái doce mil namanùbaca Aser itaquénáinámi. Càita nacái doce mil namanùbaca Neftalí itaquénáinámi. Càita nacái doce mil namanùbaca Manasés itaquénáinámi. ⁷ Càita nacái doce mil namanùbaca Simeón itaquénáinámi. Càita nacái doce mil namanùbaca Leví itaquénáinámi. Càita nacái doce mil namanùbaca Isacar itaquénáinámi. ⁸ Càita nacái doce mil namanùbaca Zabulón itaquénáinámi. Càita nacái doce mil José itaquénáinámi. Càita nacái doce mil namanùbaca Benjamín itaquénáinámi.

La multitud vestida de blanco

⁹ Idécanáamité nuicáca càì, yá nuicáca áiba yéenáiwánási nacáiri, péemíacué cayába, yá nuicáca chínamái wenàiwica canáca yáaliméeri íputàaca nía, macái íiwitáaná cáli néeséeyéi yéenáca, macái yàawiría yéená nacái, macái wenàiwica íiwitáaná yéená nacái, macái itàaníiyéica áiba tàacáisi iyú íiwitáaná yéená nacái. Yá nabàlùacawa yàalubáisi íipunita,

Cordero ípunita nacái. Nadèniaca cáaléeri nanáawani cabalèeriwa. Nadèna wisìri nacáiri ibáiná nacáapi irìcuwa. ¹⁰ Macáita náimaca cachàiníri iyú:

“¡Wacuèriná Dios, yái yáawinéericawa yàalubáisi ínata, Cordero nacái, nadéca nawasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha!” còi náimaca.

¹¹ Néese macáita ángel ibàluèyécawa yàalubáisi itéese, nacuèrinánái itéese nacái, báinúaca cáuyéi ángel itéese nacái, náuwàa naliacawa nanùmáawawa yàalubáisi ípunita nàacaténá Dios icàaluíniná. ¹² Yá náimaca:

“¡Báisíta, amén! ¡Wacàlidacué Wacuèriná Dios iináwaná ìwaliwa cayábéericani, wàacué nacái icàaluíniná! ¡Máiní cáaliacáica Wacuèriná Dios, wàacué irí cayábéeri, cáimiétaquéri iyúcué waicácani, máiníri cachàinica íwitáise càiripináta èeri càmíri imáalàawa! ¡Báisíta, amén!” còi náimaca.

¹³ Néeseté abéeri néená níai nacuèrinánáica isutáca yéemíawa núa. Yá íimaca nulí: “¿Píalíasica cawinácaalí níai idènièyécica cáaléeri nanáawani cabalèeriwa, sísisáanacaalí nacái nàanàa?” còi íimaca nulí. ¹⁴ Néese núumaca irí: “Càmita núalíawa. Pimàni nulí cayábéeri, picàlida nulíni”, núumaca irí. Néese íimaca nulí: “Nadéca namusúacawa manuírí yùuwichàacáisi ícha. Dios idéca imàacaca iwàwawa nabáyawaná ícha, neebáidacáiná Cordero itàacái, yái Cordero yéetéericatéwa nabáyawaná ìwalíise.

¹⁵ “Iná yéewa nàyaca Dios yàasu yàalubáisi ípunita. Náibaida irípiná táiyápinama, èeríapinama nacái yàasu templo chènuníiséeri irìcu. Yái yáawinéericawa yàalubáisi ínata ìyaca náapicha icùacaténá nía.

¹⁶ Càmita quirínama máapica nía, càmita quirínama macàla nawàwa nacái. Càmita èeri yeemá níawa. Uuléeri nacáiwa càmita íisa nía quirínama.

¹⁷ Yái Cordero iyéerica yàalubáisi ípunita icùapiná níawa càide iyúwa pastor icùacaalí ipìranái ovejawa cáininéeri iyú. Yá Cordero imàacaca nàiraca úni yèerica nacáuca càmíri imáalàawa. Dios nacái itunúapiná náicha natuíyáa”, còi íimaca nulí.

8

El séptimo sello y el incensario de oro

¹ Néese nuicácaté Cordero iwasàaca cuyàluta íchani, yái sietená namanùbaca nadacùanácani, yá masànaca macáita chènuniré cawàwanáta media hora. ² Néese nuicáca siete namanùbaca ángel ibàluèyécawa Dios ípunita. Yàaca nalí siete namanùbaca trompeta. ³ Néese áiba ángel yàanàaca. Idèniaca quichái yàalu oro yáawamíríca. Yá ángel ibàlùacawa altar ípunita. Nàaca irí manùba pumèníri isàni. Yèewiàdaca pumèníri isàni nèewi níai nasutáanáca Dios ícha, macáita Dios yàasu wenàiwicaca. Néese ángel yeemáca pumèníri isàni altar ínata, yái altar oro yáawamíríca ibàluèricawa yàalubáisi ípunita. ⁴ Càita pumèníri ísalená imichàacawa ángel icáapi ícha chènuniré Dios ípunita, yáapicha yái nasutáanáca Dios ícha, níai Dios yàasu wenàiwicaca. ⁵ Néese ángel yeedáca quichái yàaluca, yá ipuníadaca yàalu quichái iyú altar ínatáiséeri quicháica. Néese ángel yúucaca quichái yàalu chènuníise cáli ínatalépiná. Yá nuémíaca madécaná énu isàna, madécaná tàacáisi nacái. Nuicáca madécaná énu icànaca mèlumèluwaca. Cáli nacái icusúacawa.

Las trompetas

⁶ Néese níai siete namanùbaca ángel idènièyécica siete namanùbaca trompeta nabàlùacawa napùllacaténá nàasu trompetawa.

⁷ Yái idàbáanéerica ángel ipùllaca yàasu trompetawa. Yá granizo íba nacáiyéi yúuwàacawa cáli ínatalé quichái yáapicha yèewièricawa irái iyú. Yá yeemáca madécaná cáli. Macái néená níai máisibéeyécica cálica, abéeri néená yeemáca. Yeemáca nacái manùbéeyéi àicu. Macái néená níai máisibéeyécica àicuca, abéeri néená yeemáca. Yeemáca nacáiwa macáita masicái iyéerica cáli ínata.

⁸ Néese pucháibáaná ángel ipùllaca yàasu trompetawa. Yá áiba wawàsi yúuwàacawa manuírí úni yáaculé, yái wawàsi manuíríca dúli nacáiri iicacánáwa, yeeméericawa quichái

iyú. ⁹ Néese madécaná manuíri úni nachacamàacawa irái iyú. Macái néená níái máisibéeyéica manuíri única, abéeri néená ichacamàacawa irái iyú. Manùbéeyéi néetácawa ìyéeyéica manuíri úni yáaculé. Ata alénacaalí manuíri úni ichacamàacawa irái iyú, yá macáita néetácawa ìyéeyéica úni yáaculé, càita nacái manùbéeyéi nave imáalàacawa, lancha nacáiyéica yèeyéicawa úni yáacubàa. Macái néená níái máisibéeyéica naveca, abéeri néená imáalàacawa náicha.

¹⁰ Néese máisibáaná ángel ipùllaca yàasu trompetawa. Yá manuíri dùlupùta nacáiri yúuwàacawa chènuníse yeeméericawa cachàiníri quichái iyú. Yá dùlupùta nacáiri yúuwàacawa madécaná inanába yáaculé, únibàa nacái, úni imusúacatásecawa cáli irícuíse nacái. ¹¹ Yái dùlupùta ípidenéeri Ipisíiri. Yá macái néená níái máisibéeyéica única, abéeri néená ichacamàacawa ipisíiri iyú. Yá madécaná wenàiwica néetácawa úni iyú, ipisíiricáináni.

¹² Néese báinúacáaná ángel ipùllaca yàasu trompetawa. Yá imáalàacawa máisibáaná néená èeri icamalánáca, máisibáaná yéená nacái quéri icamalánáca, máisibáaná néená nacái níái dùlupùta nacamalánáca. Càita catáca máisibáaná néená nacamalánáca. Càmita nacái nacàna máisibáaná néená èeríapi, táiyápi nacái.

¹³ Néeseté nuémìlaca néré, yá nuémìlaca áiba ángel áwa nacáiri imáidaca cachàiníri iyú idècunitàacá yáalanícawa cáli iwicáubàa machacànitá. Yá ímaca: “¡Máinicué piùwichàapínacawa, píacué èeri mìnánáca báawéeyéica íwítáise, casànapínacaalí áiba trompeta mamáalàacata, áiba máisiba ángel ipùlièyèipínaca mesúnamáita!” còi ímaca.

9

¹ Néeseté nuémìlaca cinconá imanùbaca ángel ipùllaca yàasu trompetawa. Yá nuicáca áiba ángel dùlupùta nacáiri iicacánáwa iricuèricatéwa chènuníse cáli ínatalépiná. Nàaca irí llave yàacùacaténá utàwi inùma yái máiníríca depuúwaca. ² Néese ángel yàacùaca utàwi inùma máiníríca depuúwaca. Yá ísa imichàacawa utàwi inùma irícuíse càide iyúwa yùucanási ísalená. Yái ísa utàwi irícuíséerica catáca imànica èeri icamaláná, macái cáuli nacái. ³ Néese wirìichu nacáiyéi namusúacawa ísa yèewíse, yá nàacawa cáli ínatabàa. Níái wirìichu nacáiyéica nadèniaca náiwíwa náucacaténá wenàiwica càide iyúwa chália yúucáaná wía. ⁴ Iwàwacutápiná càmita nàuwichàida masicái idàwinèericawa cáli ínata, macái bànacalé nacái, macái àicu nacái canánama. Abéta iwàwacutápiná nàuwichàidaca wenàiwica canéeyéica irí Dios ípidená napùdàlicu. ⁵ Iwàwacutápiná nàuwichàidaca wenàiwica cinco imanùbaca quéeripíná, càmita quéwa ibatàa wirìichu inúaca wenàiwica. Yái icáicha cáiwica wenàiwica iríni càide iyúwa chália yúucáaná wía.

⁶ Néenialípiná wenàiwica nacutáca néetácáténáwa quéwa càmita náalimápiná néetácawa. Máiní nawàwapíná néetácawa, quéwa yéetácáisi càmlíripíná íbàa nía.

⁷ Níái wirìichu càica níade iyúwa caballonái úwinái ichùnìeyéica namànicaténá ùwicái. Nadèniaca corona oro yáawamíri náiwita ìwaliwa. Wirìichunái càiyéi inànde iyúwa wenàiwica inàni. ⁸ Nadèniaca nacái náiwita íbáináwa càide iyúwa inanái íwita íbáiná. Nadèniaca nacái nayéiwa càide iyúwa León cháwi nacáiri iyéi. ⁹ Nadèniaca náimamiwa càide iyúwa hierro nàucutàlicuwa, ipíchaná áibanái isutàaca nía. Casànaca nàanabái idècunitàacá náalanícawa càide iyúwa wéemianá manùbéeyéi caballo yàabàli isàna ipìacawa itéeyéica madécaná carro ùwicái nérépiná. ¹⁰ Nadèniaca nacái nasípiwa càide iyúwa chália íwi. Náiwí idènièrica icáichawa yùuwichàidacaténá wenàiwica cinco quéeripíná. ¹¹ Níái wirìichu nadèniaca náiwacaliwa, yái ángel icuèrica utàwi máiníríca depuúwaca. Angel ípidená Abadón hebreo itàacái iyú, Apolión griego itàacái iyú, ímáanáca “Imáalàidéeri wía”.

¹² Yácata idàbáanéeri yùuwichàacáisi manuíríca yàanèeripínáca èeri mìnánái ìwali. Péemìlacué cayába, nàyaca pucháiba yùuwichàacáisi mamáalàacata yàanèeyéipíná mesúnamáita.

¹³ Néese seisná ángel ipùllaca yàasu trompetawa. Yá nuémìacaté tàacáisi imusuéricawa nèewìse níái altar iculuwí báinúaca, yái altar oro yáawamírìca, iyéerìca Dios ípunita. ¹⁴ Yái tàacáisi ímaca seisná ángel irí ipùllèrica yàasu trompetawa: “Pìwasàa báinúaca ángel idacuèyèicawa manuírì inanába néenibàa ípidenéeri Eufraates”, càì ímaca. ¹⁵ Yá iwasàaca báinúaca ángel nanúacaténá madécaná èeri mìnánái. Macái néená níái máisibéeyéica wenàiwicaca abéeri néená yéetápinácawa náicha. Níái báinúaca ángelca Dios idacùacaté nía iwasàacaténá nía áiba èeripíná. Abéerita Dios yáaliéricawa càinácaalí horapíná, èeripíná nacái, quéeripíná nacái. ¹⁶ Nuémìaca càisimalénácaalí úwinái níái yèeyéipínácawa caballo íinata. Nàacawa doscientos millones namanùbaca úwináica.

¹⁷ Nuicáca càì níái caballoca yéenáiwánási nacáiri irìcuíse. Níái yèeyéicawa caballo íinata nadèniaca nabàle dàaléeriwa nàucutabàawa, yái dàaléeri bàlesica quíiréeri, capìraléeri nacái, éewéeri nacái. Caballonái nadèniaca náiwitawa càide iyúwa león cháwi nacáiri íiwita. Imusúacawa caballonái inùmaliçuíse: quichái, ísa nacái, azufre nacái, yái éewéeri íba yeeméericawa máiní ùuléeri iyú. ¹⁸ Yásí madécaná èeri mìnánái néetápináwa, iyú yái imusuéricawa caballonái inùmaliçuíse, yái quichái, ísa nacái, azufre nacái. ¹⁹ Níái caballoca nadèniaca nachàiniwa nanùma irìcuísewa, nasìpi néeni nacáiwa. Nasìpi ipùata càiri iicacánáwade iyúwa àapi íiwita. Nasìpi iyúwa nanúapíná wenàiwica.

²⁰ Quéwa níái wenàiwicaca iyéeyéicáwaca mamáalàacata, càmiyéicáwaca caballonái inúaca, càmita nawènúadapíná náiwitáisewa íicha yái báawéerica namànírica. Càmita nayamáida nàaca demonio icàaluíniná, ídolo icàaluíniná nacái, yái cuwáinái yéenáiwáná oroírìca, platéeri nacái, broncéeri nacái, íbéeri nacái, àicuírì nacái. Níara ídoloca càmita náalimá naicáca, càmita nacái néemà, càmita nacái nèepuníwa. ²¹ Càmita èeri mìnánái iwènúada íiwitáisewa íicha yái nanúanáca wenàiwica, namànínáca nacái namàliyéidewa, nayéedùaná nacái, naimáaná nacái áiba yáapícha càmiíchúaca náinusíwa, càmírìca nacái nanírìsíwa.

10

El ángel con el rollito escrito

¹ Néeseté nuicáca áiba cachàinírì ángel irìcuèericawa chènuníse. Yá yéepuèriwa acalèe iyú, idèniaca àrawàli íiwita itéesebàawa. Inàni icànaca càide iyúwa èeri icànáná. Càiri icàwade iyúwa waicáaná quichái. ² Idèniaca cuyàluta icáapi irìcuwa, abéeri cuyàluta achúméerìina yàacùacanéerica. Yá ángel ibàlùadaca yàabàli yéewápuwáisewa manuírì úni yáaculé. Yá ibàlùadaca abéemàa yàabàli apáuwáisewa chuítaliré. ³ Néese imáidaca cachàinírì iyú càide iyúwa león cháwi nacáiri íichacaalí. Idécanáami imáidaca, yá siete namanùbaca énu natàaníca nasàna iyúwa. ⁴ Idécanáami casànaca énunái, yá nuínáidacawa nutànànapínaté énunái itàacái, quéwa nuémìaca tàacáisi chènuníiséeri. Yá ímaca nulí: “Pibàa tàacáisi áibanái íicha, yái tàacáisi siete namanùbaca énu náiméerica ìwali. Picá pitànàa yái náiméerica ìwali”, càì ímaca nulí.

⁵ Néese yái ángel nuiquéerica ibàluèericawa manuírì úni yáaculé, chuítaliré nacái, yá imichàidaca icáapi yéewápuwáisewa chènuniré. ⁶ Yá icàlidaca Dios yàasu tàacáisi cáimiétacanéeri iyú, yái Dios iyéerica càiripínáta èeri càmlíri imáalàawa, yái idàbéericaté capìraléeri cáli, nía nacái chènuníiséeyéi cáli, nía nacái iyéeyéica cháì èeri irìcu, manuírì úni nacái, nía nacái iyéeyéica úni yáaculé. Yá ímaca: “Càmita quirínama Dios idècuníawa. ⁷ Yá yàanàapínácaalí sietená ángel yéenáiwáná idàbacatáipínáta ipùllaca yàasu trompetawa, yásí Dios imáalàidapíná imànicani, yái ibèericaté wenàiwicanái íicha, càide iyúwa icàlidáanaté yàasu wenàiwicanái iríwa, níái profetaca”, càì ímaca.

⁸ Néeseté nuémìaca àniwani yái tàacáisi chènuníiséerica. Itàaníca núapícha àniwa, ímaca nulí: “Pia peedáca cuyàluta yàacùacanéerica icáapirìcu yái ángel ibàluèericawa manuírì úni yáaculé, chuítaliré nacái”, càì ímaca nulí. ⁹ Néese nùacawa ángel yàatalé, yá nusutáca íichani yái cuyàluta achúméerìinaca. Yá yàaca nulíni. Ímaca nulí: “Peedáni, piyáni. Idècunitàacá

piyáacani, yá puchìchacani pinùma irìcu càide iyúwa mába ituní, quéwa piyapicúa irìcu, yásí ipisícani”, ímaca nulí.

¹⁰ Néese nuedáca achúméeriina cuyàluta ángel icáapi irìcuíse. Yá nuyáacani. Puchìchacani nunùma irìcu, quéwa idécanáami nuwetúacani, yá ipisícani nudèerìcuíse. ¹¹ Néese náimaca nulí: “Iwàwacutá picàlidaca tàacáisi àniwa Dios inùmalìcuíse manùbéeyéi wenàiwica ìwali, manùbéeyéi cáli néeseeyéi ìwali nacái, nàwali nacái itàaníyéica áiba tàacáisi iyú, nacuèrinánái ìwali nacái”, náimaca nulí.

11

Los dos testigos

¹ Néeseté nàaca nulí cáaléeri metro sitù nacáiri. Yá nuémìacaté tàacáisi íiméerica nulí: “Aquialé, pialimáida Dios yàasu templo, nasutácáalu Dios íicha; pialimáida altar nacái, càisimaléná metrocaalí nadèniaca. Piputàa nacái càisimalénácaalí wenàiwica yèeyéica Dios icáaluíniná néenibàa. ² Picá quéwa pialimáida templo ibàacháwalená, néese pimàacani. Nadéca nàaca templo ibàacháwalená càmiyéi judío irí. Yá nabawàidapináni nàabàli yáapiréwa yái yàcalé mabáyawanéerica Jerusalén iyacàlená, idècunitàacá nacùapinàcani cuarenta y dos quéeriwa. ³ Yá nubànùapiná pucháiba nùasu wenàiwicawa nacàlidacaténá nutàacái nunùmalìcuíse mil doscientos sesenta èeri. Nadèniapiná nabàlewa cúulliri wáluma cáucuiri, iyúwa nabàle iyáaná níái íicháaníyéica yéetéeyéimiwa ìwali”, ímaca nulí.

⁴ Níái pucháiba icàlidéeyéipináca tàacáisi Dios inùmalìcuíse, níacata pucháiba olivo yéetaná, níacata nacái pucháiba lámpara ibàluèyécawa Dios íipunita, yái icuèrica canánama. ⁵ Aibacaalí iwàwa imànica nalí báawéeri níái pucháibaca, yásí quichái imusúacawa nanùmalìcuíse, níái pucháibaca, yá neemápináca macáita nàuwidenáwa. Càita iwàwacutá yéetácawa cawinácaalí iwàwéerica imànica nalí báawéeri. ⁶ Níái pucháiba nadèniapiná nachàiniwa nabàllacaténá capìraléeri cáli ipíchaná unía yúuwàacawa néenialípiná idècunitàacá nacàlidaca tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Nadèni nachàiniwa nacái nawènúadacaténá úni irái iyú. Yá náalimá nabànùaca macái íiwitáaná yúuwichàacáisica cáli ìwali iyúwata nawàwáaná.

⁷ Néese idécanáami namáalàidaca nacàlidaca tàacáisi Dios inùmalìcuíse, yásí caluéri cuwèesi imusuéripináca utàwi depuúwéeri irìcuíse imànipiná ùwicái náipunita. Imawènìadapiná níawa, yásí inúaca nía. ⁸ Yá nachéecami irìapináwa carretera irìcubàa manuiri yàcalé irìcu, Jerusalén iyacàlená, áibanámi itàtàacatalécaté Náiwacali cruz ìwali. Espíritu Santo imàacaca wáalíacawa Jerusalén iyacàlená mìnaná nàyaca càide iyúwaté Sodoma iyacàlená mìnánámi iyáanáté, iyúwa nacái Egipto yàasu cáli néeseeyéi iyáaná. ⁹ Néese máisiba èeri y mediopiná manùbéeyéi wenàiwica macái cáli néeseeyéi naicáidapiná nachéecami irí, níái icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Càmita nabatàapiná áibanái ibàliaca nía. ¹⁰ Casímáipináca èeri mìnaná iwàwa néetácanáamiwa níái icàlidéeyéimica. Casímáica èeri mìnaná iwàwa íná nàapiná nalíwáaca cawèníri, níacáiná pucháiba profetamica yúuwichàidaca èeri mìnaná.

¹¹ Quéwa máisiba èeri y medio idénáami, yásí Dios icáucàidapiná nía àniwa, yásí namichàapiná nabàlùacawa, yá máiní cáalupináca èeri mìnaná íicáca níái pucháibaca.

¹² Néese néemiapiná cachàiníri tàacáisi chènuníserica. Yá ímapiná pucháiba irí: “¡Pimichàacuéwa sísaara!” càipiná ímaca nalí. Yásí namichàapináca chènuniré acalèe yèewiré nàuwidenái yèewísewa. ¹³ Yáta cáli icusúapináwa máiní cachàiníri iyú Jerusalén iyacàlená néenibàa, yá manùbéeyéi capli náuwàapináwa. Macái néená níái diéyéica caplica, abéeri néená yúuwàapináwa. Yá siete mil namanùbaca Jerusalén iyacàlená mìnaná néetápináwa cáli icusúacái iyú. Yá máiní cáalupináca wenàiwica iyéeyéica mamáalàacata. Yá nàapiná Dios icáaluíniná yái íyéerica chènuniré.

¹⁴ Yácata pucháibáaná yúuwichàacáisi manuiri yàanèeripináca èeri mìnaná ìwali, quéwa yàanàpiná caquialéta yáara máisibáaná yúuwichàacáisica.

La séptima trompeta

¹⁵ Néese sietená ángel ipùliaca yàasu trompetawa, yáté nuémìaca cachàinìiri tàacáisi chènuniré. Yá nàimaca:

“Wáiwacali Dios icùapiná macái èeri mìnanaí Cristo yáapichawa, yái Cristo Dios imàaquérica icùaca canánama. Yá icùaca macáita càiripináta, èeri càmmìiri imáalàawa”, càì nàimaca.

¹⁶ Néese veinticuatro namanùbaca nacuèrinánái yáawinéeyécawa yàalubái ínatawa Dios ípunita náuwàa nallacawa nanùmáawawa Dios irí nàacaténá icàaluíniná. ¹⁷ Yá nàimaca:

“Wàaca pìrì cayábèeri, pía Wáiwacali Dios cachàinìirica náicha canánama, pía iyéericaté bàaluité, iyéerica nacái siùcade, iyéeripiná càiripináta. Wàaca pìrì cayábèeri cachàinicáiná píiwitáise. Pidéca pidàbaca picùaca macáita.

¹⁸ Calúaca píapicha níái èeri mìnanaíca, quéwa báawaca piicáca yái namànìirica. Idéca yàanàaca néenaiwaná piùwichàidacatáipináta yéetéeyéimiwa báawéeyéi íiwitáise, piacaténá nacái cawèníiri nalí, níái íbaidéeyéica píripiná, nía nacái profeta icàlidéeyéica tàacáisi pinùmalicúise, nía nacái pìasu wenàiwicaca, nía nacái yèeyéica picàaluíniná, sùmanái nacái, béeyéi nacái. Idéca yàanàaca néenaiwaná pimáalàidacatáipináta macáita cawinácaalí báawéeyéica imànica èeri mìnanaí íiwitáise”, càì nàimaca.

¹⁹ Néeseté nuicáca Dios yàasu templo chènuníiséeri yàacùacawa, yá naicáca Dios yàasu yàalusì nacáiri templo irícuírca, yái yàalusica imàaquérica nawàwalica Dios imànicaté wawàsì israelita yàawirináimi yáapicha icùanápinaté nía. Néese manùba énu icànaca, néemìaca manùba tàacáisi, énu isàna manùba nacái, cáli icusúa nacáiwa, granizo manuínaméeyéi íba nacáiyéi yúuwàacawa cáli ínatalé nacái.

12

La mujer y el dragón

¹ Néeseté nuicáca manuíri yéenaiwanási nacáiri chènuniré, abéechúa inanái yépuèchúawa èeri icamaláná iyú. Udènìaca quéri ùabàli yáapíise. Udènìaca nacái corona úiwita ìwaliwa, abèeri corona doce namanùbaca dùlupùta iyaca iwali. ² Idéerìcuíchúacáwa úái inanáica. Yá uícháanica cáiwicáiná ulíni umusúadacaténá iicá èeri. ³ Néese nuicáca áiba wawàsì chènuniré, péemiacué cayába, nuicáca manuíri màanu quíiréeri quéwa. Idènìaca siete namanùbaca íiwitawa, diez ichàle imanùbaca nacái. Idènìaca corona íiwita ìwaliwa yáalimáwanama. ⁴ Yái màanu íbàaca manùbéeyéi dùlupùta isìpi iyúwa. Yúucaca nía cáli ínatalépiná. Macái néená níái máisibéeyéica dùlupùtaca, abèeri néená icaláacawa cáli ínatalé. Yái màanuca íbàlùacawa inanái ípunita. Màanu icùaca iyáacaténá uìri idécanacáita imusúacawa. ⁵ Uái inanái umusúadaca iicá èeri yái asìali icuèripináca macái èeri mìnanaí cachàinìiri iyú. Néeseta quéwa Dios yeedáca uìri chènuniré, ímáanáca Wáiwacali, yá Dios itéca yàataléwani yàalubái ínataléwa. ⁶ Uái inanái upiàcawa manacúali yùuculé, chuìri cáli nérépiná, canácatalé wenàiwica. Aléera iyaca ulí ùyacatalépiná, Dios ichùnìericaté ulípiná. Néré nàapiná uyáapináwa mil doscientos sesenta èeripiná.

⁷⁻⁸ Néese nuicáca namànica ùwicái chènuniré. Yái ángel íiwacaliná ípidenéeri Miguel, yàasu ángelnái nacái namànica ùwicái màanu ípunita. Yái màanuca, nía nacái yàasu ángelnáica, namànica ùwicái Miguelnái ípunita, quéwa Miguelnái imawèniadaca nía, íná màanunái càmita quirínama náalimá nàyaca chènuniré. ⁹ Càita náucacani chènuníise yái manuíri màanuca, yái bàaluitéeri àapica ípidenéeri Diablo, ímáanáca “Icháawàidéeri waináwaná ìwali”, ípidenéeri nacái Satanás, ímáanáca “Wàuwidesàiri”, yái ichìwàidéerica macái èeri mìnanaí. Yácata náuquéri chènuníise cáli ínatalépiná, yàasu ángelnái nacái náucacawa yáapicha chènuníise.

¹⁰ Néese nuémìaca cachàinìiri tàacáisi chènuníise. Yá íimaca: “Wacuèriná Dios idéca iwasàaca wía. Dios idéca yáasáidaca íiwitáise cachàinìiriwa icùacaténá macáita. Dios imàacapiná Cristo icùaca yáapicha macáita, yái Cristo

Dios ibànuèricaté. Idéca Wàuwidesàiri yúucacawa chènuníse, yái icháawàidéerica wéenánái iináwaná ìwali, icháawàidéerica naináwaná ìwali Wacuèriná Dios irí èeríapinama, táiyápinama nacái, icháawàaca naináwaná ìwali.

11 Wéenánái nadéca namawèniadaca Wàuwidesàiri neebáidacáiná Cordero itàacái, yái Cordero yéetéericatéwa wáichawalíná, nacàlidacáiná nacái naináwaná ìwaliwa Jesucristo yàasunáica nía, càmicáiná nacái nawènúadaca náiwitáisewa Jesucristo ícha éwita áibanái inúacáaníta nía.

12 ¡Casímáicué piwàwawa, píacué iyéeyéica chènuniré! ¡Quéwa píacué èeri mìnánáica, máinicué piùwichàapinácawa, yácáiná Diablo icháawàidéerica waináwaná ìwali, idéca iricúacawa chènuníse pìatalécué máiníiri calúaca íiwitáise, yáalíacáináwa iyaca irí malééná èeri!” còi náimaca.

13 Néese yái màanuca yáalíacáináwa náucacaténi chènuníse cáli ínatalé, yá ipíacawa úami úái inanái imusúadéechúaca iicá èeri. 14 Quéwa nàaca ulí pucháiba ùanabáipiná manuínaméeyéi úái inanáica, càide iyúwa áwa yàanabái, yéewanápiná úalacawa màanu ícha chuìri cáli nérépiná, canácatalé wenàiwica alé ùyacatalépiná, nàacatalépiná uyáapiná máisiba camuí y medio piná. 15 Yá màanu imusúadaca úni inùmalicúsewa inanái yáamiwáisepiná, càide iyúwa inanába, isicùmáidacaténá úa yéesacái iyú, úái inanáica.

16 Cálita quéwa iyúudàaca úa, yá yàacúacawa inùmasi nacáiri cáli yèewiré iwetúacaténá inanába màanu imusúadéerica inùmalicúsewa. 17 Néese máiní calúaca yái màanuca inanái yáapicha. Yá yàacawa imànicaténá úwi náipunita níai uénibeca áibanái, yeebáidéeyéica càide iyúwa Dios ichùullaná nía, icàlidéeyéica nacái naináwaná ìwaliwa Jesús yàasunáica nía.

13

Los dos monstruos

1 Néeseté nuicáca màanu ibàlùacawa manuíri úni icàinalená ínata, yá nuicáca cachàiníiri cuwèsi caluéri nacái imusúacawa manuíri úníacúise. Yái cuwèsi idèniaca siete namanùbaca íiwitawa, diez namanùbaca nacái ichàle. Idèniaca corona ichàle ìwaliwa yáalimáwanama. Macái íiwita imanùbaca idèniaca ípidenáwa itàaníiyéica casaquèeri iyú Dios ìwali, icàlidéeyéica Dioscasa yái cuwèesica. 2 Yái cuwèsi càiride iyúwa cháwi iicácanáwa. Idèniaca yàabàliwa càide iyúwa sálu yàabàli. Idèniaca nacái inùmawa càide iyúwa león cháwi quíiréeri nacáiri. Néese màanu imàacaca íiwitáise cachàiníiriwa cuwèsi irí, yéewacaténá caluéri cuwèsi ichùullaca manùbéeyéi wenàiwica cachàiníiri iyú. 3 Abéeri néená níai caluéri cuwèsi íiwitaca idèniaca icháuná báawéeriwa imàaquéericaté íiwita yéetácawa, quéwa cháunási ichùnìacawa, yá íiwita icáucàacawa àniwa. Yá macáita èeri mìnánái máiní nàináidacawa naicáidaca caluéri cuwèsi irí, neebáida nacái càide iyúwa ichùullaná nía. 4 Yá wenàiwica nàaca màanu icàaluíniná yácáiná màanu imàacaca caluéri cuwèsi icúaca èeri mìnánái. Nàaca nacái cuwèsi icàaluíniná. Náimaca: “Máiní cachàiníiri náicha canánama yái caluéri cuwèesica. ¡Canácata yáaliméerica ipélicani!” còi náimaca.

5 Màanu imàaca nacái canùmaséecani, yái caluéri cuwèesica, itàanícaténá casaquèeri iyú Dios ìwali. Yá imàacaca cuwèsi ichùullaca èeri mìnánái cachàiníiri iyú cuarenta y dos quèeri. 6 Cuwèsi itàaníca casaquèeri iyú Dios ìwali, itàaníca nacái báawéeri iyú Dios ípidená ìwali, itàaníca nacái báawéeri iyú Dios iyacàle ìwali, nàwali nacái níai iyéeyéica chènuniré. 7 Màanu imàaca nacái caluéri cuwèsi imànica úwi Dios yàasu wenàiwicanái ípunita. Yá cuwèsi imawèniadaca nía. Màanu imàacaca cuwèsi ichùullaca macái èeri mìnánái. 8 Macái èeri mìnánái nàapiná caluéri cuwèsi icàaluíniná, cawinácaalí càmiyéica idèniaca ípidená ichanèericawa Cordero yàasu cuyàluta irícu èeri ipíchawáiseté, yái cuyàluta idèniéerica náipidená macái wenàiwicaca Cordero yèeyéica icáuca càmiíri imáalàawa, yái Cordero nanuéricaté. 9 Càuwíiyéicaalícué pía, péemiacué cayába yái tàacáisi nùuméeripinácuéca píri:

10 “Iwàwacutácaalícué náibàaca pía, yásí náibàacué píawa; iwàwacutácaalícué nanúaca pía espada machete nacáiri iyú, yásí nanúacué pía espada iyúwa”, còi cué nùumaca píri.

Iná iwàwacutácué pìideniaca piùwichàanáwa matuíbanáiri iyú, peebáidacué mamáalàacata, piácué Dios yàasu wenàiwicaca.

¹¹ Néese nuicáca áiba caluéri cuwèesi imusúacawa cáli irícuíse. Idèniaca pucháiba ichàlewa càide iyúwa oveja ichàle, quéwa itàaníríca càide iyúwa màanu itàaníná. ¹² Idèniaca íiwitáise cachàiníríwa imànicaténá macáita càide iyúwa idàbáanéeri cuwèesi imàníná idècunitàacá iyaca caluéri cuwèesi yáapicha. Yá ichùullaca macáita èeri mìnánái nàaca idàbáanéeri cuwèesi icàaluíníná, yái imichèericawa yéetácáisi íicha. ¹³ Imàni yàacawa nacái madécaná yái càmiríca áiba idé imànica, ichùullaca nacái quichái yúuwàacawa chènuníse wenàiwicanái iicápiná. ¹⁴ Yái idàbáanéeri caluéri cuwèesi imàacaca pucháibáaná cuwèesi imànica yáapicha yái càmiríca wenàiwica idé imànica, ichìwáidacaténá èeri mìnánái. Yá pucháibáaná cuwèesi ichùullaca namànica caluéri cuwèesi yéenáiwáná yái idàbáanéerica cuwèesica idènièrica icháunáwa espada machete nacáiri yáami quéwa iyaca quiríta, cáucani. ¹⁵ Namàacaca pucháibáaná cuwèesi yàaca idàbáanéeri cuwèesi yéenáiwáná icáucapíná. Yá ichàiniadaca yéenáiwánási yéewanápiná itàaníca, ichùullacaténá nacái nanúaca macái wenàiwica càmiyéica yàa icàaluíníná, yái idàbáanéerica cuwèesi yéenáiwánáca. ¹⁶ Ichùullaca nacái natànàanápiná cuwèesi yéenáiwáná macái wenàiwica icáapi yéewápuwáise ìwali, càmicaalí nacáapi, néese napùdàlicu áibata, macái sùmanái, béeyéi nacái, càasuíyéi nacái, catúulécanéeyéi nacái, nía nacái yèepuníyéicawa máiwacalínáwaca, nía nacái íibaidéeyéica mawèníri iyú áibanái irí. ¹⁷ Iná canáca yáaliméeri iwèniaca, iwéndáanápiná nacái canácaalí irí yái cuwèesi yéenáiwánáca, yái cuwèesi íipidenáca, càmicaalí íipidená, néese íipidená yàasu número áibata.

¹⁸ Iná iwàwacutá cáaliacáica wía. Péemiacaalícué càinácaalí íimáaná, yá iwàwacutácué píaliacawa cuwèesi yàasu número ìwali, wenàiwica yàasu númerocáináni. Yácata yái númeroca, seiscientos sesenta y seis namanùbaca.

14

El canto de los 144,000

¹ Néeseté, péemiácué cayába, nuicáca Cordero ibàlùacawa Siòn yàasu dúli íinata. Nàyaca yáapicha ciento cuarenta y cuatro mil namanùbaca wenàiwica catànèyeyéi ipùdàlicu Cordero íipidená iyú, Yáaniri Dios íipidená iyú nacái. ² Néese nuémíaca manuírí tàacáisi chènuníseeri càide iyúwa wéemianá madécaná inanába isàna, càì nacáide iyúwa wéemianá cachàinírí énu isàna tirírícaalí, càì nacáide iyúwa wéemianá madécaná inuényéica yàasu arpawa namànicaténá música. ³ Yá nacántàaca wàlisàì canción yàalubáisi néenibàa, nàacuésemi nacái níai báinúaca cáuyéi ángel, nacuèrinánái yàacuésemi nacái. Canáca áibanái yáaliméeri yéewáidacawa nacántàanápináquéi canciónca, níawamita ciento cuarenta y cuatro mil namanùbaca èeri mìnánái, Dios iwasèeyéica cháì èeri irícuíse. ⁴ Níacata càmiyéica íimá inanái yáapicha. Nàacawa Cordero yáapicha àta alénácaalí yàawa. Níacata Dios iwasèeyéica irípináwa càide iyúwa idàbáanéeri ofrenda èeri mìnánái yèewíise, Cordero irípiná nacái. ⁵ Càmiyéita cachìwa masacàacáiná náiwitáise.

Los mensajes de los tres ángeles

⁶ Néese nuicáca áiba ángel yáalanícaawa cáli iwicáubàa machacànita, idènièri cayábéeri tàacáisi càmirí imáalàawa icàlidacaténáni èeri mìnánái irí, macái cáli néeséeyéi irí nacái, macái yàawírí irí nacái, macái wenàiwica itàaníyéica áiba tàacáisi iyú, macái wenàiwica íiwitáaná irí nacái. ⁷ Yá íimaca cachàinírí iyú: “Peebáidacué Dios itàacái. Píacué nacái irí cayábéeri, máinicáinácué mawiénica péenáiwáná Dios icàlidacatáipináta èeri mìnánái íináwaná ìwali, yúuwichàidacaténá nía nabáyawaná ìwalísewa. Iná píacué Dios icàaluíníná, yái idàbéericaté capiraléeri cáli, yái cálica nacái, puíwéeri úni nacái, úni càmirí puíwa nacái”, càì íimaca.

⁸ Néese áiba ángel yàacawa idàbáanéeri ángel yáamiwáise. Yá íimaca: “Idéca imáalàacawa yái manuírí yàcaléca, Babilonia iyacàlená, idéca imáalàacawa. Babilonia iyacàlená

m̀nanáimi náalimáidacaté macáí cáli néeséeyéi namàníinápiná náapicha nabáyawanáwa máini báawéeri”, c̀i ímaca.

⁹⁻¹⁰ Néese áiba ángel yàacawa náamiwáise. Yá ímaca cachàiníri iyú: “Aibacaalí yàaca caluéri cuwèesi icàaluíniná, yéenáiwánási icàaluíniná nacáí, áibanáicaalí imàaca natànàaca caluéri cuwèesi ípidená napùdàlicu, nacáapi ìwali áibata, yá Dios yùuwichàidapiná níawa báawanama máini báawéeri yùuwichàacáisi iyú. Dios yùuwichàidapiná níawa quichái ùuléeri béecaná iyú, ípidenéeri azufre, Dios yàasu ángelnái yàacuésemi, Cordero iicápiná nacáíwa. ¹¹ Yái quichái ísalená imichàacawa càiripináta èeri càmíri imáalàawa, yái quichái yùuwichàidéerica nía. Canácatáita nayamáidawa nàuwichàacáí íchawa, èeríapi, táiyápi nacáí, cawinácaalí yèeyéica caluéri cuwèesi icàaluíniná, yéenáiwánási icàaluíniná nacáí, nía nacáí imàaquéeyéica natànàaca nàwali caluéri cuwèesi ípidená”, c̀i ímaca.

¹² Iná iwàwacutácué cachàinica píiwitáise, píacué Dios yàasu wenàiwicaca, píideníacaténácué píuwichàanáwa matuíbanáiri iyú, píacué yeebáidéeyéica càide iyúwa Dios ichùullaná, yeebáidéeyéica nacáí Jesús itàacáí.

¹³ Néese nuémíaca áiba tàacáisi chènuníiséeri. Yá ímaca nulí: “Pitànàa yái tàacáisica: ‘Casímáica cawinácaalí yéetéeyéipinácawa siúcáisede yeebáidéeyéica mamáalàacata Wáiwacali itàacáí’, c̀i pitànàaca”, ímaca yái tàacáisica. Néese Espíritu Santo ímaca: “¡Báisícata, casímáica nía, nayamáidapináwa nàuwichàacáí íchawa, yácáiná yái cayábéerica namàníricaté áibanái irí yàapinácawa náapicha!” c̀i ímaca yái Espíritu Santoca.

La cosecha de la tierra

¹⁴ Néeseté, péemíacué cayába, nuicácaté cabalèeri acalèe. Yá nuicáca abéeri yáawinéericawa acalèe ínata càiride iyúwa asìali iicacánáwa. Idènìaca oroíri corona íwita ìwaliwa. Idènìaca nacáí macàpucuíri wisuanási yéecuanéeri. ¹⁵ Yá áiba ángel imusúacawa Dios yàasu templo chènuníiséeri ícha, yá imáidaca cachàiníri iyú irí yái yáawinéericawa acalèe ínata. Ímaca irí: “Pisìaca pìasu wisuanási macàpucuíri iyúwa, peedácaténá ituíná iyacáná. Idéca yànàaca yàasu èeri weedácaténáni, m̀isicáináni, yái ituínásica iyéerica cáli ínata”, c̀i ímaca. ¹⁶ Néese yái yáawinéericawa acalèe ínata isìaca yàasu macàpucuíri wisuanási iyúwa cáli ìwalibàa, yá yeedáca ituínási cáli ícha.

¹⁷ Néese áiba ángel imusúacawa Dios yàasu templo irícuíse chènuníiséeri, idènièrica nacáí macàpucuíri wisuanási yéecuanéeri. ¹⁸ Yá áiba ángel yàacawa altar ícha, yái ángel icuèrica quichái. Yá imáidaca cachàiníri iyú irí yái ángel idènièrica macàpucuíri wisuanási yéecuanéeri. Yá ímaca irí: “Píwichùaca nía pìasu wisuanási macàpucuíri iyúwa, peedá uva iyacáná abéyèeri uva yéetaná ícha iyéerica cáli ínata, quíracáiná níái iyacánáca uvaca”, c̀i ímaca. ¹⁹ Néese ángel iwichùaca nía yàasu macàpucuíri wisuanási iyúwa, yá yeedáca uva iyacáná cáli ícha. Yá yúucaca uva iyacáná manuíri yàalusi irículé napisùacatalépiná uva ituní. Yái yàalusi ímáanáca càicanide iyúwa Dios yàasu yùuwichàacáisi, yùuwichàidacatalépináta báawéeyéi wenàiwica. ²⁰ Yá napisùaca uva iyacáná méetàuculé yàcalé ícha. Yá madécaná irái imusúacawa yàalusi ícha. Yái irái yéesáidaca àta caballo yàasu freno néenibàa idepuíwaca. Trescientos namanùbaca kilómetros idècuni imusúacawa yàalusi íchawa yái iráica.

15

Los ángeles con las siete últimas calamidades

¹ Néeseté nuicáca chènuniré áiba manuíri yéenáiwánási nacáiri icalùadéerica nuicáca: siete namanùbaca ángelnái idènièyéica siete namanùbaca yùuwichàacáisi manuíri. Níacata namáalàidáanáca macáita. Idécanáami siete namanùbaca yùuwichàacáisi yànàaca èeri m̀nanái ìwali, yásí imáalàacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi cháí èeri irícuírca.

² Nuicá nacáí càiride iicacánáwa iyúwa manuíri úni asáiri yáaculé càide iyúwa waicáaná vidrio yèewiadáeríwa quichái yèewi. Nuicáca wenàiwica imawènìadéeyéica caluéri cuwèesi, càmíicáiná nàa icàaluíniná, yàasu yéenáiwánási nacáí. Càmita nacáí namàaca natànàaca

nàwali caluéri cuwèesi ípidená yàasu número. Yá nabàlùacawa idùlepi yái manuíri úni asáirica yáaculé, nadènlàca arpa Dios yèerica nalí. ³ Yá nacántàaca Moisés yàasu canción, yái Dios yàasu wenàiwica íbaidéericaté Dios írìpiná. Nacántàa nacái Cordero yàasu canción. Yái canción íméerica càì:

“¡Máiníri cayábaca macáita yái pimànírica cànírica wadé wamànica, pía Wacuèriná Dios, cachàiníri náicha canánama! Píacata icuèri macáita machacàníri iyú, báisíri iyú nacái, pía icuèrica macái cáli néeséeyéi.

⁴ Macáita nàapíná pímiétacanáwa, cáalucáiná naicáca pía. Macáita nacái nàapíná píri cayábéeriwa, pía Wáiwacalica. Píacáiná abéerita mabáyawanéeri. Macái cáli néeséeyéi nàanàapíná pìataléwa, yá nàapínáca picàaluínináwa naicácáiná picùaca macáita machacàníri iyú”, càì námaca.

⁵ Néeseté nuicáca yàacùacawa yái templo iyéerica chènuniré, yái templo mabáyawanéeri Dios iyéerica irìcu. ⁶ Yá siete namanùbaca ángel namusúacawa templo irìcuíse idènièyéica siete namanùbaca yùuwichàacáisi manuíri. Lino yáawamica nabàle masaquèeri mèlumèluíri nacái. Nadènia nacái nàwaliabàawa cáucuíri cinturón oroíri nàucutalìcubàawa. ⁷ Néese abéeri néená níái báinúaca cáuyéi ángel yàaca náalimáwanama abéechúa bacàa yáawami oroíchúata, níái siete ángelca. Níái bacàa ipuniyéyiwa Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú, yái Dios iyéerica càiripináta, èeri càníri imáalàawa. ⁸ Yái templo chènuníséerica ipuníacawa ísa iyú, imusuéricawa Dios yàatanáise, yái Dios iyéerica icamaláná mèlumèluíri irìcuwa, yái Dios máiníri cachàinica íiwitáise. Yá canáca yáaliméeripíná iwàlùacawa templo irìculé àta namáalàacatalétawa níái siete namanùbaca yùuwichàacáisica siete namanùbaca ángel idènièyéica.

16

Las copas del castigo

¹ Néese nuémìaca cachàiníri tàacáisi templo irìcuíséeri, yái templo iyéerica chènuniré. Yá íimaca nalí níái siete namanùbaca ángelca: “Píacuéwa, picasáaca yùuwichàacáisi cáli íinatalé, yái Dios yàasu yùuwichàacáisi iyéerica siete namanùbaca bacàa irìcu”, càì íimaca nalí.

² Iná idàbáanéeri ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa íisawa cáli iwéré. Yá cacháunáca èeri mìnáná idènièyéica caluéri cuwèesi yéenáiwana napùdàlìcu, macái wenàiwica yèeyéica cuwèesi yàasu yéenáiwana ícàaluíniná. Báawéeri cháunási imusúacawa nàwalíse, yásaca imànica nasàni.

³ Néese pucháibáaná ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa íisawa manuíri úni yáaculé. Yá macái manuíri úni ichacamàacawa yéetáními íiranámi iyú. Yá macáita néetácawa iyéeyéica manuíri úni yáaculé.

⁴ Néese máisibáaná ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa íisawa macái inanába yáaculé, macái úni yáaculé nacái, úni imusúcatáiseacawa cáli irìcuíse. Yá nachacamàacawa irái iyú. ⁵ Néese nuémìaca ángel yái icuèrica úni, íimaca Dios irí:

“Pidéca piùwichàidaca nía machacàníri iyú, pía Dios mabáyawanéerica, iyéerica siùcade, iyéerica nacái bàaluité. Cayábacata piùwichàidaca nía.

⁶ Nadéca nanúaca piasu wenàiwica, piasu profetanái nacái. Siùca pidéca piàca nàirapíná irái. Cayábacata piùwichàidaca nía càì, néetácáténáwa, nanúacáinaté piasu wenàiwica”, íimaca.

⁷ Néese nuémìaca nacái áiba tàacáisi altar irìcuíséeri, yá íimaca: “¡Báisícata, Wacuèriná Dios, cachàiníri náicha canánama! ¡Pidéca pimànica càide iyúwaté píimáaná! ¡Yácata nabáyawaná iwèni! ¡Pidéca piùwichàidaca nía machacàníri iyú!” càì íimaca.

⁸ Néese báinúacáaná ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa íisawa èeri ìwali. Yá yèepùacawa máiní ùuléerica yái èeri icamalánáca. Yá èeri icamalánáca yeemáca wenàiwica càide iyúwa quichái yeemáaná wía. ⁹ Yá wenàiwicanái yeemácawa ùuléeri iyú báawanama, yá

nacuísá náichawa Dios báawéeri iyú, yái Dios ibànuèrica nàwali yùuwichàacáisi, càmita nacái nawènúada náiwitáisewa neebáidánápiná càide iyúwa Dios ichùulianá nía.

¹⁰ Néese cinconá ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa íisawa caluéri cuwèesi yàalubái íinatalé. Yá catáca èeri, caluéri cuwèesi yàasu cáli icùacataléca wenàiwica. Néese yàasu wenàiwica naamíadaca nanènèwa yùuwichàacáisi iyú. ¹¹ Nacuísaca Dios báawéeri iyú, yái Dios chènuníiséerica yùuwichàidacáiná nía cáiwíiri iyú, cháunási iyú nacái. Càmita nacái nawènúada náiwitáisewa nabáyawaná íichawa.

¹² Néese seisná ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa íisawa manuiri inanába yáaculé íipidenéeri Eufrates. Yá chuica yái inanába yéewacaténá nachàbacawa chuiri cáli íinatabàa, níara icuèyéica cáli ìyèerica èeri imusúacatáisewa.

¹³ Néeseté nuicáca máisiba demonio casaquèeyéi íiwitáise. Abéeri demonio imusúacawa màanu inùmalìcuise, áiba demonio imusúacawa caluéri cuwèesi inùmalìcuise, áiba demonio nacái imusúacawa cachiwéeri iwicùlidéeri inùmalìcuise. Níai demonio casaquèeyéi íiwitáise càiyéide iyúwa balùta iicácanáwa. ¹⁴ Demoniocáiná nía yáaliméeyéica imànica yái càmirica wenàiwica yáalimá imànica. Néese demonionái nàacawa macái èeri mìnánái icuèrinánái yàatalé, nàwacáidacaténá nacuèrinánái namàninápiná ùwicái Dios íipunita áibaalípiná Dios yàasu èeripiná máiníiri caiyéinináca, yái Dios cachàiníirica náicha canánama.

¹⁵ Wáiwacali íimaca walí: “Péemiacué cayába, nùapínacawa néese àniwa isicúasiwata càide iyúwa cayéedéeri yàanàacaalí càmicatáipináta wenàiwicanái icúa nùanàaca. Casímáica iwàwa cawinácaalí icuèrica nùanàanápiná, íibaidéeri nacái nulípiná àta nùanàacataléta, ípíchaná íbáiniacawa nuwéré íbáyawaná ìwalísewa”, càì íimaca Wáiwacali.

¹⁶ Néese demonio casaquèeyéica íiwitáise nàwacáidaca macái èeri mìnánái icuèrinánái alé íipidenácataléca Armagedón hebreo itàacái iyú.

¹⁷ Néese sietená ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa íisawa cáuli irìcubàa. Yá nuémíaca cachàiníiri tàacáisi imusúacawa chènuníiséeri templo irìcuise yàalubáisi yèewíise. Yá íimaca: “¡Yácata imanùbaca!” càì íimaca. ¹⁸ Néese énu icànaca mèlumèluíri iyú, nuémíaca nacái manùba tàacáisi, casànaca nacái énu madécaná. Yá cáli icusúaca nacáiwa máiní cachàiníiri iyú, máiní cachàiníiri náicha macái cáli icusúacái waiquéerica cháí èeri irìcu. ¹⁹ Néese manuiri yàcalé iseríaca yèewiwa máisibawaca, cálicáiná yàacùacawa cáli icusúacái iyú. Yá namáalàacawa níai yàcaléca macái cáli íinatéeyéica iyaca. Néese Dios iwàwalica manuiri yàcalé Babilonia, yùuwichàidacaténáni manuísíwata. ²⁰ Macái iwàwata nasawíacawa manuiri úni yáaculé. Manuínaméeyéi dúli nacái namáalàacawa canánama. ²¹ Granizo yúuwàa nacáiwa chènuníise wenàiwica ìwali, yái granizo manuínaméeyéi íba nacáiyéi cuarenta namanùbaca kilonaméeri cawàwaná imíaca, àta wenàiwicanái icuísacataléta íichawa Dios báawéeri iyú, ìwalíse yái yùuwichàacáisica granizo yúuwèericawa nàwali, máinícáiná báawacani.

17

Condenación de la gran prostituta

¹ Néeseté nuicáca abéeri néená níai siete namanùbaca ángel idènièyéica siete namanùbaca bacàa. Yá íimaca nulí: “Aquialé, núsáidaca piicá yùuwichàacáisi yàanèripínaca ùwali úai íiméechúaca manùbéeyéi aslanái yáapicha plata ìwalínápiná yáawinéechúacawa manùbéeyéi úni inànìlacubàa. ² Macái cáli icuèrinánái cháí èeri irìcuíyéica nadéca naimáca úapicha nàacawéeyéi íichawa. Nía nacái èeri mìnánái nadéca nacàmaca ùasu ìracalési ipuíri iyú, umàaquéerica nalí naimácaténá úapicha”, íimaca nulí.

³ Néese yái ángel itéca núa manacúali yùuculé, càinàwàiri, canácatalé wenàiwica. Yá nuicáca inanái yáawinéechúawa quíiréeri cuwèesi íinata. Cuwèesi íipidená madécaná ichanàacawa cuwèesi ìwalíse, yái íipidená íiméerica “Dioscata núa”. Idèniaca siete namanùbaca íiwitawa, diez nacái namanùbaca ichàle. ⁴ Úai inanáica udèniaca ubàlewa

capìralesíwéeri iicácanáwa, quíréeri nacái. Udènìà nacái madécaná tùliquèchi, oroíri, cawèníchúa íba nacái, cawèníchúa perla nacái. Udènìà nacái bacàa ucáapirícuwa, abéechúa bacàa oro yáawamíchúa ipuniéchéuawa iyú ubáyawaná umànírica manuísíwata Dios iiquéerica máiní báawéeri iyú, yái uimáanáca manùbéeyéi yáapicha casaquèeri iyú ùacaténá cuwáinái yéenáiwana ícàaluíniná, níái ídoloca. ⁵ Udènìà uípidenáwa íbàacanáta upùdàlicuwa: “Manuíri Babilonia ìyacàlená, úái náatúaca macái inanái iiméeyéica asíanái yáapicha plata ìwalínápiná, náatúa nacái macái èeri mìnánáica imàníyéica íbáyawanáwa nàacaténá cuwáinái ícàaluíniná, níái ídoloca”, càì ímáanáca yái uípidenáca. ⁶ Yáté nuicáca ucámaca úái inanáica uíracáiná náiranámi, níái Dios yàasu wenàiwicamica, náiranámi nacái níái nanuéyéica neebáidacáiná Jesús itàacái. Nudécanáami nuicáca úa, yá máiní nuínáidacawa manuísíwata nuicáidaca ulí, càmicáinaté núalíawa càinácaalí iimáaná yái yéenáiwána si nacáirica.

⁷ Néese ángel ímaca nulí: “¿Cáná yéewa máiní cáulenáca píchani? Yáca numàcapiná píalíacawéera càinácaalí ímáaná, úái inanáica, càinácaalí ímáaná nacái yái caluéri cuwèesi itéerica úa, idènièrica siete namanùbaca íiwitawa, diez namanùbaca nacái ichàle. ⁸ Yái caluéri cuwèesi píiquéerica ìyacaté, quéwa cà míri ìya siùca. Néese imusúapináwa depuúwéeri utàwi írìcuíse, néesecáwa ímáalàapináwa. Eeri mìnánái yàapiná caluéri cuwèesi ícàaluínináwa, macáita canéeyéica ípídená ichanàacawa cuyàluta írìcu èeri ípíchawáiseté, yái cuyàluta idènièrica náipídená macái wenàiwicaca Dios yéeyéica ícauca cà míri ímáalàawa. Quéwa èeri mìnánái máiníripiná cayábaca naicáca yái caluéri cuwèesi ìyéerica bàaluité, néese yéetácatéwa, quéwa yèepuèripináwa cáuca àniwa.

⁹ “Siùcade péemíacué cayába, píacué cáalíacáiyéica, píalíacaténácuéwa càinácaalí ímáaná: Níái siete namanùbaca íiwitaca ímáanáca càicanide iyúwa siete namanùbaca dúli, inanái yáawinéchéuacawa ínata. ¹⁰ Ímáanáca càicanide iyúwa nacái siete namanùbaca nacuèrinánái icuèyéica wenàiwica néenibàa. Cinco namanùbaca nacuèrinánái nadéca nacaláacawa, yá nadéca néetáacawa. Abéeri néená icùaca wenàiwica siùca. Aiba yànàapináwa icùacaténá wenàiwica. Quéwa yànàapinácaalí, yá icùapiná wenàiwica maléena èeri. ¹¹ Yái caluéri cuwèesica ìyaca bàaluité, néese yéetácatéwa, yácata ochonáca nacuèrinásàiri, quéwa abéeri néenácani, níái siete namanùbacaca, yá nacái ímáalàapináwa.

¹² “Níái diez namanùbaca ichàle píiquéeyéica ímáanáca càicanide iyúwa diez namanùbaca nacuèrinánái cà míyécáwa idàba icùaca wenàiwica. Quéwa nacùapiná níawa maléena èeriwa yáapicha yái caluéri cuwèesica. ¹³ Yá abédanamata náiwitáise níái diez namanùbaca nacuèrinánái náibaidáanápíiná caluéri cuwèesi írì, namànicaténá càide iyúwa iwàwáaná, namàacáanápíiná nacái caluéri cuwèesi icùaca nàasu cáli néeséeyéi. ¹⁴ Yá namànipiná ùwicái Cordero ípunitawa quéwa Cordero imawèniàdapiná níawa, cachàiníricáináni náicha canánama èeri mìnánái icuèrinánáica. Níacáiná nacái Cordero yáapichéeyéica, Cordero idéca ímáidaca nía, idéca nacái yeedáca nía yàasu wenàiwicapináwa, nadéca nacái neebáidaca itàacái éwita nàuwichàacáanítawa”, càì ímaca nulí yái ángelca.

¹⁵ Yái ángel ímaca nulí àniwa: “Pídeca píicáca úái iiméechúaca manùbéeyéi asíanái yáapicha plata ìwalínápiná, yáawinéchéuacawa manuínaméeyéi úni inàniacubàa. Níái manuínaméeyéi úni ímáanáca càicanide iyúwa macái íiwitáaná wenàiwica namanùbaca, macái cáli néeséeyéi nacái, macái wenàiwica itàaníyéica áiba tàacáisi iyú nacái cháì èeri írìcuíyéica. ¹⁶ Níái diez namanùbaca ichàle píiquéeyéica, ímáanáca càicanide iyúwa nacuèrinánái ìyéeyéica caluéri cuwèesi yáapicha. Máiní báawaca naicápiná úái iiméechúaca asíanái yáapicha plata ìwalínápiná. Yá náucaca úa abéechúata, mabàleta. Néese nayáapiná uínámi, yá neemápiná uchéecami quichái iyú. ¹⁷ Dioscáiná idéca imàacaca náináidacawa namàníinápíiná càide iyúwa iwàwáaná namànica, íná níái diez namanùbaca icuèyéica cáliquí, abédanamapináta náiwitáise náapichawáaca neebáidáanápíiná caluéri cuwèesi itàacái, namàacáanápíiná nacái icùaca nàasu cáli néeséeyéi, àta ichàbacatalétawa macáita

càide iyúwa Dios icàlidáanaté. ¹⁸ Uái inanái ppiquéechúaca, yácata manuíri yàcaléca ichùulièrica macái cáli icuèrinánái”, càì ímaca nulí yái ángelca.

18

La caída de Babilonia

¹ Néeseté àniwa nuicáca áiba ángel iricùacawa chènuníse. Yá cachàinírica íiwitáise. Cáli icànaca iyú yái ángel icamaláná cayábéerica. ² Yá ímaca máini cachàiníri iyú:

“¡Idéca imáalàacawa yái manuíri yàcalémica Babilonia iyacàlená, idéca imáalàacawa! ¡Yá demonionái iyaca néenibàa! ¡Macái íiwitáaná báawéeyéi demonio icùacani yái yàcalémica! ¡Macái íiwitáaná báawéeyéi màsibèe, casaquèeyéi cuipìra nacái nadéca namànica nabànawa néenibàa, namùlubè nacáiwala!

³ Níacáiná macái èeri mìnánái nadéca nacàmaca ùasu ìiracalési ipuúri iyú, imàaquéechúaca yáawawa nalí naimácaténá úapicha. Níái icuèyéica cáli canánama cháì èeri irìcuíyéica nadéca naimáca úapicha, úái càmicúaca náinusíwa. Nía nacái cacharreroca cháì èeri irìcuíyéica nadéca càasuca nía úapicha, ùyacáiná máini càasuúri iyú umànicaténá ubáyawanáwa máaléquéri iyú”, càì ímaca.

⁴ Néese nuémíaca áiba tàacáisi chènuníiséeri. Yá ímaca: “Pimusúacuéwa yàcalé íicha, píacué cáininéeyéica nuicáca, ipíchanácué pimànica pibáyawanáwa úapicha, ipíchanácué nacái nùuwichàidaca pía úapicha.

⁵ Máinicáiná manuúrica ubáyawaná, íná iwàwacutá Dios yùuwichàidaca úa. Dios yáalíacawa ìwali, yái ubáyawanáca.

⁶ Piùwichàida úa ìwalíse yái báawéerica umànírica áibanái irí, yá piùwichàida úa cachàiníri iyú pucháiba yàawiriéricatái yáwanái íicha yái báawéerica umànírica áibanái irí.

⁷ Càide iyúwa cachàiníná uicáca úawawa, uedáaná nacái ulíwa macái cawèníri, càita nacái piùwichàida úa, pimàaca uícháanica. Uumacáiná uwàwalicuísewa: ‘Núacata icuèchúaca macái wenàiwica. Canácatáita nuícháaníwa càide iyúwa manírichúami íicháaníná’, úumaca uínáidacawa ulíwa.

⁸ Iná yéewa abé èeri irìcu yàanàpiná ùwali yái ùuwichàanápínacawa, yásí uícháanícawa umáapicawa, yá uetápiná nacáiwala. Néese uemápináca quichái iyú macáita, cachàinicáiná Wacuèriná Dios íiwitáise, yái yùuwichàidéripínaca úa”, ímaca.

⁹ Néese níái icuèyéica cáliquéi, iiméeyéica úapicha càmicúaca náinusíwa, níái ìyeyéicaté càasuúri iyú úapicha, yá náicháanípiná cáiwíri iyú ùwali, naicácáiná uemámicawa. ¹⁰ Yá nabàlùapínacawa déeculé uícha, cáalucáiná naicáca ùuwichàanácawa. Yá náimaca nalíwáaca: “¡Catúulécánaca waicáca pía, pía yàcalé manuúrica Babilonia, yái yàcaléca cachàinírimica! Aquialénamata abé hora irìcu, Dios idéca yùuwichàidaca pía”, càipíná náimaca.

¹¹ Nía nacái cacharreroca cháì èeri irìcuíyéica, náicháanípiná nacái ùwali. Yá máini achúmaca nawàwa nacái càmicáiná quirínama wenàiwica iwènà náicha nàasu natéerica.

¹² Natécaté néré oro, quírameníri plata nacái, cawèniyéi íba nacái, perla nacái, cayábéeri wáluma lino nacái, wáluma capíralesíwéeri iicacánáwa nacái, wáluma seda nacái, quíréeri nacái, macái íiwitáaná àicu pumèníri isàni nacái, macái wawàsi nacái namànírica marfil imànicaná, macái wawàsi nacái namànírica cawèníri àicu imànicaná, bronce imànicaná nacái, hierro imànicaná nacái, cawèníri íba mármol imànicaná nacái. ¹³ Natécaté nacái canela, casàníri nacái, incienso pumèníri isàni nacái, pumèníri mirra nacái, perfume nacái, uva ituní ipuúri nacái, séenási nacái, cayábéeri harina nacái, trigo ituíná nacái. Natécaté nawéndacaténá nacái napíranáíwa pacá, oveja nacái, caballo nacái, carro nacái, wenàiwicanái nacái nawéndacaténá nía yàcalé mìnánái irí. ¹⁴ Cacharrerónái náimapíná yàcalé irí:

“¡Canáca píri ìyacanási cawènírica, caséericaté piyáaca! ¡Idéca yúucacawa píicha càiripínata pìasu cawèníri yàacàsica, macái pìasu cayábéeri wáluma nacái! ¡Canácatáita pìanàa nía àniwa!” náimaca.

¹⁵ Níái iwéndéeyéicaté càiri wawàsi yàcalé mìnánái irí, yeedéeyéicaté nacái nalíwa plata yàcalé mìnánái ícha, nabàlùapínáwa déeculé yàcalémi ícha, cáalucáiná naicáca yàcalémi yùuwichàanáwa. Yá náicháanípíná cachàiníri iyú, máiní achúmaca nawàwa. ¹⁶ Yá náimapíná nalíwáaca:

“¡Catúulécanáca waicáca yái manuírí yàcalémica! Yàcalé mìnánáimi nadèniacaté nabàlewa cayábéeri lino, wáluma capìralesíwéeri iicácanáwa nacái, quíiréeri nacái. Cachìlanáca nía nacái oro iyú, cawèníri íba iyú nacái, perla iyú nacái.

¹⁷ ¡Yá abéerícuíseta, abéeri minuto irícu, idéca imáalàacawa macáita nàasumi cawènírica!” náimaca.

Macáita idènièyéica nave lancha nacáiri, nía nacái cacharreroca yèeyéicawa nave irícu, nía nacái íbaidéeyéica nave irícu, yèeyéicawa manuírí úni yáacubàa, nabàlùapínáwa déeculé yàcalémi ícha. ¹⁸ Naicápiná yàcalémi ísalená imichàacawa yàcalémi ícha, yásí náimaca náicháaníca cachàiníri iyú: “¡Canácata áiba manuírí yàcalé càide iyúwa yái yàcalé cayábéeriquéi!” náimaca. ¹⁹ Yá namutúapíná cáli ichùmalé náiwita ínatabàawa, càide iyúwa náiwitáise ìyáaná máinícáiná achúmaca nawàwa. Yá náicháanípínáca cachàiníri nasàna iyúwa. Yá náima:

“¡Catúulécanáca waicáca yái yàcalé manuírímica! Yàcalé yàasu cawènírimi iyú nadéca càasuca namànica níawawa, níái idènièyéica yàasu navewa lancha nacáiri manuírí úni yáacubàa. Aquialénamata abéeri hora irícu idéca imáalàacawa macái yái yàcalémica”, náimaca.

²⁰ Quéwa casímáicué piwàwa yàcalémi ìwali, píacué ìyèeyéica chènuniré, píacué nacái Dios yàasu wenàiwicaca, píacué nacái apóstolca, píacué nacái profetaca, icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmalícuíse. Casímáicué piwàwa Dioscáiná idéca yùuwichàidaca yái yàcalémica ìwalíse macáita yái báawéerica umàníricatécué pirí.

²¹ Néese nuicáca áiba cachàiníri ángel imichàidaca manuírí íba macàpucuírí. Yá manuíca yái íbaca càide iyúwa manuírí íba nàulùanápíná iyú trigo ituíná. Néese ángel yúucaca yái manuírí íbaca manuírí úni yáaculé. Yá ímaca:

“Càita nacái piúcapínáca, pimáalàacawa ráunamáita, pía yàcalé manuíríca Babilonia ìyacàlená. Yá canáca náalimáaná nèepùa nàanàaca pía àniwa.

²² Càmita nacái néemàpiná nasàna pìasu calle irícubàa, níái inuèyéica sànasi arpa iyú, nía nacái icántèyéica, nía nacái ipùlièyéica íwa, trompeta nacái. Canáca nacái íbaidéeyéi néenibàa canácáiná náibaidéeripíná. Càmita nacái nàulùapíná ituínási.

²³ Càmita napucúadapíná lámpara néenibàawa. Càmita nacái namànipíná matrimonio, máinícáinaté cachàiníri naicáca níawawa níái yàcalémi yàasu cacharreroca, nía nacái yàcalé mìnánáimi naméeràidacaté canánama èeri mìnánái Dios ícha nàasu màliacáisi iyúwa.

²⁴ Nanúacaté Dios yàasunái profetamica icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmalícuíse, nía nacái Dios yàasu wenàiwicamica, nía nacái canánama nanuèyéicaté neebáidacáiná Dios itàacái, chái èeri irícu”, ímaca yái ángelca.

19

¹ Néeseté àniwa nuémìaca cachàiníri tàacáisi nacáiri, càide iyúwa wéemìaná manùbéeyéi wenàiwica itàacái ìyèeyéica chènuniré. Yá náimaca cachàiníri iyú:

“¡Aleluya! Wàacué Wacuèriná Dios iríwa cayábéeri Dioscáiná idéca iwasàaca wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa, wàacué icàaluíná, máiní cachàiníri íiwitáise Wacuèriná Diosca.

² Yácáiná Dios yùuwichàidaca báawéeyéi wenàiwica machacàníri iyú. Idéca yùuwichàidaca úái inanái iiméechúacaté aslanái yáapicha plata ìwalínápiná, úái iwènúadéechúacaté macái èeri mìnánái íiwitáise namànicaténá báawéeri naimácáinaté úapicha càmlíchúaca náinusíwa. Dios idéca imáalàidaca úa unúacáinaté wenàiwica íbaidéeyéica Dios irípiná”, náimaca.

³ Néese náimaca àniwa:
 “¡Aleluya! Wàacué Dios irí cayábéeri. Yái uísalená imichàacawa càiripináta, èeri càníiri imáalàawa”, náimaca.

⁴ Néese níái veinticuatro namanùbaca nacuèrinánáica, nía nacái báinúaca cáuyéi ángel náuwàa naliacawa nanùmáawawa Dios ípunita nàcaténá icàaluíniná, yái yáawinéericawa yàalubái ínatawa. Yá náimaca: “¡Báisíta, amén! ¡Aleluya, wàacué Dios irí cayábéeri!” náimaca.

⁵ Néese nuémìaca cachàiníiri tàacáisi yàalubáisi néeséeri. Yá íimaca:
 “¡Píacué irí cayábéeri, yái Wacuèriná Diosca, macáitacué pía íibaidéeyéica irípiná, píacué nacái yèeyéica Dios icàaluíniná, píacué sùmanái, béeyéi nacái canánama!” càì íimaca.

La fiesta de las bodas del Cordero

⁶ Néese nuémìaca nacái áiba tàacáisi nacáiri càide iyúwa wéemianá madécaná wenàiwica imáidáaná, càide iyúwa nacái wéemianá manùbéeri màladàca isàna, càide iyúwa nacái wéemianá casànéeyéi énu manuíyéi tiríricaalí. Yá náimaca:

“¡Aleluya, wàacué cayábéeri Wacuèriná Dios cachàiníiri iríwa, yái cachàiníirica náicha canánama, idàbacáiná icùaca macáita!

⁷ Yá casímáicué wía, wayanídacuéwa manuísíwata. Wàacué Dios irí cayábéeri. Idéca Cordero yéenáiwana yàanàaca yeedácatáipináta iríwa yàacawéetúapináwa. Uái yàacawéetúapiná udéca uchùnìaca úawawa.

⁸ Idéca imàacaca ùwalica ubàlewa cayábéeri lino, masaquèeri nacái, mèlumèlúiri nacái. Yái cayábéeri wáluma lino ímáanáca càicanide iyúwa yái cayábéerica Dios yàasu wenàiwicanái imàníirica”, càì náimaca.

⁹ Néese ángel íimaca nulí: “Pitànàani: ‘Casímáica níái wenàiwicaca Dios imáidéeyéica Cordero yàasu matrimonio nérépiná, yeedápinácaalí iríwa yàacawéetúapináwa’, càì pitànàacani”, íimaca nulí. Néese íimaca nulí àniwa: “Yái tàacáisi nucàlidéerica pirí, báisíiri tàacáisicani Dios inùmàlicuíséerica”, íimaca nulí.

¹⁰ Yá nubàlùacawa nùulù ipùata iyúwa ángel irí nàcaténá icàaluíniná, quéwa ángel íimaca nulí: “Píca pimàni càì. Nùacata íibaidéeri Dios irípiná càide iyúwa pía, nía nacái péenánái icàlidéeyéica mamáalàacata naináwaná ìwaliwa Jesús yàasunáica nía. Píca Dios icàaluíniná”, íimaca nulí. Yácáiná Espíritu Santo imàaquéericaté profetanái icàlidaca tàacáisi Dios inùmàlicuíse, yácata Espíritu imàaquéerica Jesús yàasu wenàiwica icàlidaca ìináwaná ìwali.

El jinete del caballo blanco

¹¹ Néeseté nuicáca capíraléeri cáli yàacàacanéerica chènuníise, Dios iyacàle nacái, yá péemíacué cayába, nuicáca cabalèeri caballo. Yái wenàiwica yáawinéericawa caballo ínata, yácata Wáiwacali, ípidenéeri Cayábéeri íiwitáise, Machìwéeri nacái. Machacàníiri iyú yùuwichàidaca báawéeyéi wenàiwica, imànica nacái náipunita ùwicái. ¹² Yá mèlumèlúiri ituí càide iyúwa waicáaná quichái ipèrù. Idèniaca madécaná corona íiwita ìwaliwa. Idèniaca ípidenáwa ìwaliwa, quéwa abéerita Wáiwacali yáalíawa càinácaalí ímáaná yái ípidenáca. ¹³ Wáiwacali ináawani idéca yáapúacawa irái yáaculé, yá idèniaca ípidenáwa, Dios itàacái. ¹⁴ Chènuníiséeyéi úwi nàacawa yáamiwáise. Nadèniaca nabàlewa cayábéeri wáluma lino cabalèeri, masaquèeri nacái. Nàacawa náalimáwanama cabalèeri caballo ínata. ¹⁵ Wáiwacali yùuwichàidapiná èeri mìnanaí itàacái cachàiníiri iyúwa, macái cáli néeséeyéi càmiyéica yeebáida itàacái. Yùuwichàidapiná níawa cachàiníiri iyú. Yá imáalàidapiná wenàiwica imàníiyéica ibáyawanáwa máiníiri báawaca Dios iicáca, yái Dios cachàiníirica náicha canánama. Imáalàidapiná níawa càide iyúwa wenàiwica ibawàidacaalí uva iyacaná ipisùacaténá uva ituní. ¹⁶ Idèniaca ípidenáwa ináawani ìwaliwa, icuuchuí ìwaliwa nacái: “Nacuèrinásàiri, níái macái cáli icuèrinánáica. Náiwacali nacái níái macái èeri mìnanaí íiwacanánáica”.

¹⁷⁻¹⁸ Néese nuicáca áiba ángel ibàlùericawa èeri ituí irìcu. Yá íimaca cachàiníiri iyú wáchulinái irí yáalaníyécawa chènunibàa: “Caquialécué, pìwacáidáyacacuéwa

piyáacaténacué piyáacaléwa cadénama yái yàacàsi Dios ichùnìèripinacué pirí. Piyáacaténacué piyáacaléwa nainámi níái ichùulièyéicaté wenàiwica, nía nacái úwi íiwacanáimica, nía nacái wenàiwicanáimi cachàiníyéica, nía nacái caballomica, nía nacái yèyéimicawa caballomi ínata, nía nacái macái wenàiwicamica, nía nacái íbaidéeyéimica mawèníri iyú áibanái irí, nía nacái yèepuníyéimicawa máiwacalíyéimica, nía nacái sùmanáimica, béeyéimica nacái”, còi íimaca yái ángelca wáchulinái irí.

¹⁹ Néese nuicáca yái caluéri cuwèesi, nía nacái ichùulièyéica èeri mìnanaí. Nuicá nacái náapicha nàasu úwinái ìwacáidáyaquéeyéicawa namànicaténá ùwicái Wáiwacali ípunita yái yáawinéericawa cabalèeri caballo ínata, náipunita nacái yàasu úwinái yèeyéicawa yáapicha chènuníise. ²⁰ Yá náibàaca caluéri cuwèesi. Náibàaca nacái cachìwéeri iwicùlidéerica, imànírira yái càmírira wenàiwica idé imànica idècunitàacá iyaca caluéri cuwèesi yáapicha, ichìwáidacaténá wenàiwica imàaquéeyéica nachanàidaca caluéri cuwèesi ípidená nàwali, nía nacái yèeyéica cuwèesi yéenáwaná icàaluíniná. Yá náucaca caluéri cuwèesi quichái iriculé icáuca yáapichatawa, yàasu cachìwéeri iwicùlidéeri yáapichawa manuéri quichái iriculé, yáara manuéri yàawa nacáirica ipucuéericawa mamáalàacata cachàiníri azufre iyú, càiripinéerita iyaca. ²¹ Néese yái Wáiwacali yáawinéericawa caballo ínata inúaca cuwèesi yàasu úwináimi macáita. Inúaca nía itàacái iyúwa imusuéericawa inùmalicuíse. Yá macáita wáchuli nayáaca nayáacaléwa cadénama úwinái ichéecami yéetéeyéimicawa àta cadécataléta níái wáchulica.

20

Los mil años

¹ Néeseté nuicáca ángel iricùacawa chènuníise. Idèniaca llave icáapi irìcuwa yàacuèripiná iyú depuúwéeri utàwi inùma. Idèniaca nacái manuéri cadena icáapi irìcuwa. ² Néese ángel íbàaca màanu, yái bàaluitéeri àpica, idènièrica ípidenáwa còi: Diablo, ímáanáca “Icháwàidéeri waináwaná ìwali”, Satanás nacái, ímáanáca “Wàuwidesàiri”. Angel idacùaca màanu cadena iyú mil camuí piná. ³ Néese ángel yúucaca màanu depuúwéeri utàwi iriculé. Yá ángel ibàliaca utàwi inùma. Ibàliaca utàwi inùma cachàiníri iyú màanu iwicáu àta imáalàacatalétawa yái mil camuíca, ipíchaná màanu ichìwáidaca èeri mìnanaí. Néese mil camuí idénáami, yá iwàwacutápiná nawasàaca màanu àniwa maléena èeripináta.

⁴ Néese nuicáca madécaná yàalubáisi. Níái yáawinéeyéicawa yàalubáisi ínata nacùapiná wenàiwica nàuwichàidacaténá cawinácaalí imàníyéica íbáyawanáwa. Nuicá nacái wenàiwica yéetéeyéimicawa nawichuèyéicaté ícha íiwita nacàlidacáinaté Jesús iináwaná ìwali, nacàlidaca nacái Dios itàacái áibanái irí. Càmíyéicaté yàa caluéri cuwèesi icàaluíniná, yàasu yéenáwanási nacái. Càmítaté namàaca áibanái nachanàidaca caluéri cuwèesi ípidená napùdàlicu, nacáapi ìwali áiba. Yá nèepùapináwa cáuca àniwa, yá nacùapiná wenàiwicanái Cristo yáapicha mil camuípiná. ⁵⁻⁶ Yácata idàbáanéeri namichàanáca. Casímáica nía, mabáyawanéeyéica nía nacái, níái imichèeyéipináca yéetácáisi ícha idàbáanéerica namichàanáca. Yá machàinica náicha yáara pucháibáaná yéetácáisica. Sacerdotepináca níawa íbaidéeyéica Dios irípiná, Cristo irí nacái. Yá nacùapiná wenàiwicanái Cristo yáapicha mil camuípiná. Quéwa áibanái yéetéeyéimicawa càmítàacá namichàapináwa yéetácáisi ícha àta imáalàacatalétawa yái mil camuíca.

Derrota del diablo

⁷ Néese mil camuí idénáami, yásí ángelnái namusúadapiná Satanás irìcuíse yái nadacùacatalécani. ⁸ Yá imusúapináwa ichìwáidacaténá macái èeri mìnanaí, nía nacái ípidenéeyéica Gog, Magog nacái. Yá ìwacáidapiná nía namànicaténá ùwicái. Chínamáipináca níái úwica càide iyúwa càina ituíná.

⁹ Yá nàapináwa namanùbaca iyúwa chínamáinama níái úwica, Israel yàasu cáli ínatalé, yá nabàlùapináwa itéesebàa yái Dios yàasu wenàiwica iyacàleca, yái yàcalé cáininéerica Dios íicáca. Néeseta quéwa Dios ibànùapiná quichái chènuníise, yásí yeemáca macáita níái

úwináimica. ¹⁰ Néese Diablo, yái Satanás icháwàidéerica waináwaná ìwali, yái ichìwáidéerica wenàiwica, Dios yúucapínani quichái iriculé, yáara manuíri yàawa nacáirica ipucuéricawa ìyaca mamáalàacata cachàiníri azufre iyú, alé ìyacatalépináca yái caluéri cuwèesica, yá nacái yàasu cachìwéeri iwicùlidéerica. Yá nàuwichàapínáwa càiripináta èeríapinama, táiyápinama nacái, èeri càníri imáalàawa.

El juicio ante el gran trono blanco

¹¹ Néeseté nuicáca manuíri yàalubáisi cabalèeri. Nuicá nacái yái yáawinéericawa yàalubáisi ínata. Yá cáliquéi, yá nacái capìraléeri cáli chènuníiséerica nachalíacawa, yá canáca nía quirínama, Dios imáalàidacáiná nía, yái Dios yáawinéericawa yàalubáisi ínata. ¹² Néese nuicá níai yéetéeyéimicawa canánama, níai manuínaméeyéica, nía nacái púbéeyéica. Yá nabàlùacawa yàalubáisi ípunita. Néese cuyàluta nàacùacawa. Yàacùacawa nacái áiba cuyàluta idènièrica wenàiwicanái ípidená idènièyéica icáucawa càníri imáalàawa. Néese icàlidaca naináwaná ìwali níai yéetéeyéimicawa, càide iyúwa naléena cuyàluta iricúise naináwaná, càinácaalíté namàníiná idècunitàacá cáuca nía. ¹³ Macái wenàiwica yéetéeyéicatéwa manuíri úni yáaculé namusúacawa úni yáacúise, yá nabàlùacawa Dios ípunita. Macáita nacái yéetéeyéimiwa nàanàaca yéetácáisi íicha, càlicullí íicha nacái, síisáanàcaalíté néetácawa. Yá icàlidapíná naináwaná ìwali canánama càinácaalíté namàníiná idècunitàacá cáuca nía. ¹⁴ Néese yúucaca yéetácáisi quichái iriculé; yúucaca infierno quichái iriculé nacái, yái infierno báawéyéimi íiwitáise yúuwichàacatalécawa. Yúucaca nía quichái iriculé, yái manuíri yàawa nacáirica ipucuéricawa ìyaca mamáalàacata quichái iyú. Yácata pucháibáaná yéetácáisica, yái manuíri yàawa nacáirica ipucuéricawa quichái iyú càiripinéerita ìyaca. ¹⁵ Yá macáita wenàiwica canéeyéica ípidená ichanàacawa cuyàluta iricu, yásí yúucaca nía quichái iriculé, yái manuíri yàawa nacáirica ipucuéricawa mamáalàacata quichái iyú, canácáiná náipidená cuyàluta iricu, yái cuyàluta idènièrica wenàiwicanái ípidená idènièyéica icáucawa càníri imáalàawa.

21

El cielo nuevo y la tierra nueva

¹ Néeseté, núa Juan, nuicáca wàlisài capìraléeri cáli, nuicá nacái wàlisài cháí cáli, imáalàapínacáináwa yáara idàbánéerimica capìraléeri cálica, cháí idàbánéerimica cálica nacái. Canácata quéwa manuíri úni. ² Néese nuicáca mabáyawanéeri yàcalé, yái wàlisài Jerusalénca. Iricùacawa chènuníise Dios yàatanáise. Cayábéerica yái yàcaléca Dios ichùnièrica cayába. Cayábéeri iicacánáwa càiride iyúwa inanái iicacánáwa udécanáami ùwalica ubàle cawèníriwa ùacawéeri irípináwa, ipíchawáise umànica matrimonio yáapicha. ³⁻⁴ Néeseté nuémìaca cachàiníri tàacáisi Dios yàalubái iricúiséeri, yái yàalubáisi Dios yáawinacatáicawa, icùacaténá canánama. Yá càí íimaca: “Péemìaca cayábani, siúcáisede Dios ìyaca èeri mìnánái yáapicha. Yèepunípináwa náapicha, icùapíná nacái níawa. Dioscata yàacawéeridapíná nía, Nacuèrinápiná nacáicani. Dios itunúapíná náicha natuíyáa macáita. Canáca yéetácáisi néré. Càníyéipíná ícháaní néenibàa. Càmita achúma nawàwa. Canáca cáiwíri yácáiná idéca imáalàacawa càiripináta canánama yáara quéechéerimicaté ìyaca”, íimaca nulí.

⁵ Néese Dios, yái yáawinéericawa manuíri yàalubáisi ínata, icùacaténá canánama, íimaca: “Péemìaca cayába, numànica nùyaca macáita wàlisàita àniwa”, íimaca. Néese íima nulí àniwa: “Pitànàacani, càide iyúwa núumáaná pirí, báisíiricáiná nutàacáica íná píalimá peebáidacani”, íimaca nulí yái Diosca.

⁶ Yá íimaca nulí nutànàacaténá tàacáisi: “Nudéca numáalàidaca numànicani. Núacata yái iyéericaté èeri ipíchawáiseté, núacata nacái yái namáalàidáaná canánama càide iyúwa las letras alfa y omega. Cawínacaalí macaléerica iwàwa, nùaca ìirawa úni yèeri icáuca càníri imáalàawa, mawèníri iyú quéwa nùaca ìirani”, íimaca nulí nutànàacaténáni. ⁷ Yá íimaca nulí àniwa yái Diosca: “Cawínacaalí imawèniadéeyéica báawéeri, nùaca nalí macáita yái

cawènírica mawèníri iyú, níái nuénibeca. Núacata nacuèrinápináwa. Níacata nuénibepiná nacáíwa”, ímaca nulí nutànàcaténáni. ⁸ Néese ímaca nulí àniwa yái Diosca: “Quéwa cawinácaalí níái cà míyéica yeebáida nutàacái cáalucáiná nàuwichàacawa nulípiná, níá nacái iwènúadéeyéica nuícha íiwitáisewa, níá nacái cà míyéica yeebáida nutàacái, níá nacái casaquèeyéica íiwitáise, níá nacái inuèyeyéica wenàiwica meedá, níá nacái iiméeyéica áiba yáapicha cà míchúaca náinusíwa, cà mírica nacái nanírísíwa, níá nacái camàliquèeyéica, níá nacái yèeyéica ídolo cuwáiná yéenáiwana ícàaluíniná, níá nacái macáita cachìwéeyéica, iwàwacutápiná nàacawa manuírí quichái iriculé yái manuírí yàawa nacáirica ipucuéricawa mamáalàacata azufre iyú, máiníri ùuleca, càiripinéerita iyaca. Yái quichái ípidenéeri ‘Pucháiba yàawiríeri yéetácáisica’ ”, ímaca nulí yái Diosca.

La nueva Jerusalén

⁹ Néeseté áiba ángel yàanàaca nùatalé, abéeri néená níái siete namanùbaca ángelca idènièyécate siete namanùbaca bacàa ipuniéyécawa iyú yái siete namanùbaca yùuwichàacáisi Dios ibànuèripináca namáalàidáaná canánama yùuwichàacáisica cháí èeri irícuírca. Yái ángel ímaca nulí: “Aqualé, núsáidacatená piicá úara Cordero yàacawéetúapináca”, ímaca nulí yái ángelca. ¹⁰ Néese Espíritu Santo imàacaca nuicáca ángel itéca núa, yéenáiwanaí nacáiri iyúta quéwa, alé chènuníri dúli ínatalé. Néese ángel yásáida nuicáca Cordero yàacawéetúa, yái cayábéeri yàcalé mabáyawanéerica, ípidenéeri Jerusalén, iricuéricawa chènuníise Dios yàatanáise. ¹¹ Yái yàcaléca mèlumèluírca Dios icamaláná iyú. Mèlumèluírca càide iyúwa cawèníri íba cabalèeri ípidenéeri jaspe, cuniéri quéwa iyúwa cayábéeri vidrio. ¹² Yái yàcalé idèniaca itéesewa iwáináwa chènunírca, manuírí nacái. Yái iwáiná idèniaca doce namanùbaca inùmawa. Macái inùmata abéeri ángel ibàlùaca icùacani. Macái inùmata náipidená ichanàacawa doce namanùbaca yàawiría Israel itaquénáinámica. ¹³ Nuicáca máisiba inùma iwáiná iwali este iwéré, máisiba nacái inùma nàyaca norte iwéré, máisiba nacái inùma nàyaca sur iwéré, máisiba nacái inùma nàyaca oeste iwérecata. ¹⁴ Yái yàcalé iwáiná doce namanùbaca íba yáapíiseyeyéi náalimáwanama náipidená ichanàacawa níái doce namanùbaca apóstol yèpuníyécatewa Cordero yáapicha.

¹⁵ Yái ángel itàanírica núapicha idèniaca oroírí metro yáalimáidacatená yàcalé, ibàlài néeséeri iwáiná nacái, inùma nacái. ¹⁶ Yái yàcaléca abédanaméerita ibàlài icáalaca. Néese ángel yáalimáidaca metro iyúni yái yàcaléca. Dos mil doscientos namanùbaca kilómetros icáalaca, càita nacái icáalaca ichènunica, càita nacái icàcumàa icáalaca. Abédanamata icáalaca yái yàcaléca. ¹⁷ Néese ángel yáalimáidaca iwáiná yàcalé itéeséerica. Sesenta y cinco namanùbaca metros ichènunica càide iyúwa èeri mìnanaí yáalimáidáaná wawàsi.

¹⁸ Yái iwáináca yáawami cabalèeri íba cawèníri ípidenéerica jaspe. Yái yàcaléca yáawami orota càide iyúwa masaquèeri vidrio. ¹⁹⁻²⁰ Doce namanùbaca manuínaméeyéi íba iwáiná yáapíise. Iba imanùbaca ichanèerica iwali abéeri íiwitáaná cawèníri íba: jaspe, cabalèeri íba; zafiro, capíraléeri, cuniéri íba; ágata, capíraléeri erúamàwaca, samànéeri íba; esmeralda, ipuléerisíwa, cuniéri íba; ónice, éewéeri, samànéeri íba; cornalina, quíiréeri, cuniéri íba; crisólito, éewéeri, cuniéri íba; berilo, ipuléeri, cuniéri íba; topacio, éewéeri, cuniéri íba; crisoprasa, éewaca nacáiri, samànéeri íba; jacinto, chubénaméeri, cuniéri íba; amatista, capíralesíwéeri, cuniéri íba; ²¹ Níái yàcalé inùmaca doce namanùbaca yáawami perlata, cabalèeri íba cawènírica. Inùma imanùbaca imànírí abéeri perla ícha, iwáiná inùmapiná. Yái yàcalé yáasu manuírí carretera yáawami orota, cuniéri vidrio nacáiri.

²² Canácata templo yàcalé irícu nasutàcalupináca Dios ícha. Yàcalé imanúicata nàaca Dios icàaluíniná, yái cachàinírca náicha canánama, nàaca Cordero icàaluíniná nacái. ²³ Càmita iwàwacutá èeri icànaca yàcalé iwali, quéeri nacái, icànacáiná iwali yái Dios, Cordero nacái nacamalánáca. ²⁴ Macái cáli néeséeyéi yèpunícawa yàcalé icamalá irícu. Wenàiwica íiwacanánái natéca nàasu cawèníriwa yàcalé iriculé. ²⁵ Yàcalé inùmaca canánama canácatáita ibàliawa èeríapi. Canáca catá néré. ²⁶ Natéeripiná nàasu cawèníriwa néré

yàcalèriculé, níái macái èeri mìnánái càasuíyéica. ²⁷ Quéwa báawéeyéi íiwitáise canácatáita yéewaná nawàlùacawa néré. Cawinácaalí íiméeyéica áiba yáapicha cà mírica nanìrisíwa, cà míichúaca nacái náinusíwa, nía nacái cachìwéeyéica, canácata yéewanápiná nawàlùacawa néré. Níawamita idènièyéica íipidenáwa ichanàacawa Cordero yàasu cuyàluta irìcu, yái cuyàlutaca idènièrica náipidená canánama níái Dios yèeyéica icáuca cà míri imáalàawa.

22

¹ Néseté ángel yáasáida nuicáca masaquèeri inanába, yèeri wacáuca cà míri imáalàawa. Asáiri yáaculé manuísíwata càide iyúwa waicáaná vidrio. Yái inanába imusúacawa Dios yàalubái yèewíise, yái yáawinacatáicawa Cordero yáapicha, nacúacaténá canánama. ² Yái inanába iwatácawa bamuchúamibàa yàcalé yàasu manuíri carretera yèewibàa. Aicu nabàlùacawa carretera idùlepibàa, càita nacái abémàawáise nabàlùata nacáwa néenibàa. Yái àicu, yácata yèerica wacáuca cà míri imáalàawa. Idèniaca ìyacanáwa, doce yàawíríca yàaca ìyacanáwa macái camuíta. Quéeri imanùbacata càyacanácani. Yái àicu íbáináca cayábéeri dabéca ichùnìerica macái èeri mìnánái. ³ Yàcalé irìcu, canácatáita ìya wawàsi Dios íiquéerica iyúwa báawéeri. Dios, Cordero yáapicha, íipidenéerica Jesucristo, nacúapíná èeri mìnánái néenibàa. Nàasu wenàiwicanái yàaca nacàaluíniná. ⁴ Naicáwa Dios inàni néréwa. Nadèniapíná Dios íipidená napùdàlicuwa. ⁵ Canáca néré catéeriwa. Níái ìyèeyéipínáca néenibàawa càmita iwàwacutá napucúadaca lámpara, càmita nacái iwàwacutá èeri icànaca nàwali. Wáiwacali Diosta icànapíná nàwali. Nacúapíná macáita Dios yáapicha càiripínáta, èeri cà míri imáalàawa.

La venida de Jesucristo está cerca

⁶ Néseté ángel íimaca nulí: “Báisíricata yái tàacáisica, íná yéewa píalimá peebáidacani macái piwàwalicúsewa. Yá nacái Wáiwacali Dios, yái imàaquéerica profetanái icàlidaca tàacáisi inùmalicúise, idéca ibànùaca yàasu ángelwa yáasáidacaténá yàasu wenàiwicanái irí càinácaalí ichàbàanápínáwa mesúnamáita”, íimaca nulí yái ángelca.

⁷ Wáiwacali íimaca walí: “¡Péemiacué cayábani, nùanàapíná mesúnamáita! ¡Casímáica nawàwa cawinácaalí yeebáidéeyéica yái tàacáisica Juan itànèerica cuyàluta irìcu, yái icàlidéerica càinácaalí ichàbàanápínáwa!” càì íimaca yái Wáiwacalica.

⁸ Núa Juan, núacata yái yéemièrica, íiquéerica nacái macáita yái tàacáisica. Idécanáami nuémíacani, nuicácani nacái yái wawàsica, yá nubàlùacawa nùululù ipùata iyúwa ángel irí nùacaténá icàaluíniná, yái yáasáidéerica nulí yái tàacáisica. ⁹ Quéwa ángel íimaca nulí: “Picá pimàni càì. Núacata píacawéeriná íibaidéerica Dios irípiná píapicha, péenánái yáapicha nacái níái profetaca icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmalicúise, náapicha nacái níái yeebáidéeyéica tàacáisi pitànèerica cháì cuyàluta irìcu. Píaca abéerita Dios icàaluíniná”, íimaca nulí.

¹⁰ Néese íimaca nulí àniwa: “Picá píbàani áibanái íicha yái tàacáisi pitànèerica cháì cuyàluta irìcu, icàlidéerica càinácaalí ichàbàanápínáwa, mawíénicáiná yái èerica”, íimaca. ¹¹ Cawinácaalí imàníyéica íbáyawanáwa, nía nacái casaquèeyéica íiwitáise, iwàwacutá nawènúadaca náiwitáisewa nabáyawaná íichawa caquialéta. Cawinácaalí nacái cayábéeyéica íiwitáise iwàwacutá namànica cayábéeri mamáalàacata, nía nacái masaquèeyéica íiwitáise iwàwacutá nèepunícawa mamáalàacata mabáyawanéeri iyú”, íimaca.

¹²⁻¹³ Wáiwacali íimaca walí: “¡Péemiacué cayábani, nùanàapíná mesúnamáita! Yásí nutéca cawèníri, yá nacái yùuwichàacáisica numàaquéeripínáca macáita wenàiwica irí náalimáwanama càide iyúwa imanuícanama nadéca namànica cayábéeri, báawéeri áibata. Núacata yái ìyéericaté èeri ípíchawáiseté; núacata nacái yái namáalàidáaná canánama càide iyúwa las letras alfa y omega. Núacata yái idàbéericaté macáita, imáalàidéeripíná nacáwa macáita”, íimaca.

¹⁴ Casímáica cawinácaalí masaquèeyéica imànica íiwitáisewa báawéeri íicha yéewacaténá nayáaca nayáacaléwa yái àicu ìyacaná yèerica nacáuca cà míri imáalàawa, yéewanápiná nacái nawàlùacawa iwáiná inùma irìcubàa wàlisài Jerusalén ìyacàlená irìculé. ¹⁵ Déeculé

yàcalé ícha nàyaca níara casaquèeyéica íiwitáise, nía nacái camàliquéeyéica, nía nacái íiméeyéica áiba yáapicha camíichúaca náinusíwa, camírica nacái nanìrisíwa, nía nacái inuéyéica wenàiwica meedá, nía nacái yèeyéica ídolo cuwáiná yéenáiwana ícàaluíná, macáita nía nacái casímáiyéica ichìwáidaca áibanái wenàiwica.

¹⁶ “Núa, Jesús, nudéca nubànùaca nùasu ángelwa icàlidacaténacué pírí yái tàacásica, nalípiná macáita yeebáidéeyéica nutàacái, ìwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca. Núacata yái rey David itaquérinámica. Núacata nacái idàbéeripináca Dios yàasu èeri máiní cayábéeri càiride iyúwa mèlumèluíri dùlupùta ichanèericawa mèlumèluwaca mapisáisiwata èeri imanùbaca”, íimaca yái Jesúsca.

¹⁷ Yái Espíritu Santo, úa nacái Cordero yàacawéetúapiná náimaca Jesús irí: “¡Aqualé!” càì náimaca Jesús irí. Macáitacué pía yéemièyéica yái tàacásica, “¡Aqualé!” càì píimacué Jesús irí. Macáitacué pía nacái iwàwéeyéica icáucawa camíiri imáalàawa, aquialécué, peedácué píríwani mawèníri iyú, càide iyúwa macaléyeyéi iwàwa iwàwáaná ìiraca úni.

¹⁸ Yá nùalàacué pía cachàiníri iyú macáitacué pía yéemièyéica yái tàacási Juan itànèerica cháì cuyàluta irìcu, icàlidéerica càinácaalí ichàbáanápínáwa. Aibacaalí itùculíada néeni áiba tàacási àniwa, Dios yùuwichàidapiná yái wenàiwica yùuwichàacási iyú, yái yùuwichàacási Juan itànèerica ìwali cháì cuyàluta irìcu. ¹⁹ Aibacaalí yúucaca tàacási cuyàluta irìcuíseta yái icàlidéerica càinácaalí ichàbáanápínáwa, càmita Dios imàaca iyáaca iyáacaléwa àicu ìyacanà yèeri wacáuca camíiri imáalàawa, càmita nacái Dios imàaca iyaca mabáyawanéeri yàcalé irìcu, yái àicuca, yái yàcaléca nacái waléeyéica ìwali cháì cuyàlutaca irìcu.

²⁰ Yái Wáiwacali Jesús icàlidéerica walíni yái tàacásica íimaca: “Báisíta, nùanàapiná mesúnamáita”, càì íimaca yái Wáiwacalica.

Néseté núumaca: “Báisíta, amén. ¡Aqualé, Wáiwacali Jesús!” càì núumaca.

²¹ Nusutácué Wáiwacali Jesús ícha pírípinácué imàníinápinácué pírí cayábéeri.